

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

CARDANUS

Compendium medic

ESR

T

61

C21j

R

HIERONYMI
CARDANI ME-
DICI MEDIOLANENSIS,

CONTRADICENTIVM MEDICORVM

libri duo, quorum primus centum &
octo, alter verò totidem dispu-
tationes continet.

* *

R. 197. 610

*Addita præterea eiusdem autoris de Sarza Parilia, de
Cina radice, eiusque vsu, Consilium pro dolore vago,
Disputationes etiam quædam alia non inutiles.*

Accesserunt præterea Iacobi Peltarij contradi-
ctiones ex Lacuna desumptæ, cum eiusdem
Axiomatibus.

Quorum omnium Indicem locupletissimum
operi præfiximus.

PARISIIS,
Apud Iacobum Macæum, in monte D. Hyla-
rij, sub signo Pyramidis.

I 5 6 4.

Cum medici, patria, affines, fortuna, parentes,
Me inuisum odissent, non potuere tamen
Extremos iussu fati superare labores.
Sic viam semper: maior & inuidia.

AMPLISSIMIS,

PRUDENTISS. QVE, AC

HONESTISS. CAESARIS

Senatoribus Mediolanensib.

Hieronymus Car-
danus

S. P. D.

I quo olim, Patres Conscripti, in coronandis certatoribus tota Græcia, nūc mortales omnes iudicio vterentur: certè nullum aut admodū paruum, in eligendis viris errorem admitteret. Neq; enim opinione quenquam, aut vulgi studio, sed quem exitus ipse victorem cursu, luctæ, seu pācratio ostendisset, coronabāt: cum nec sensibus ipsis firmitus, nec experimento clarius, nec euentu ipso maius testimoniū haberi possit. Quo fit vt qui his confidunt, non famæ leuitati, non inuidorum calumniis, sed rebus ipsis velut in solis luce, manifesto se exhibentibus, inniti videantur: ac ea de causa, iustissimam soli posse ferre sententiam. Quòd si in tam leuibus causis, tantum diligentiae antiquitas impendere solebat: quid rogo in his deligendis, quibus sine, hominum genus nullo modo, aut saltem non cōmodè viuere potest? Dico autem professores, ac medicos, in quorum arbitrio, eruditio, vita, ac valetudo, tum opes ipsæ, summa mortaliū bona, posita sunt. Et quanquam in his constituen- dis, maxima semper laus vestra fuerit: nulla tamē maior esse potest, quàm vt à nobis eruditi eleuētur, tueantur, ac foueantur. Etenim beneficium vestrum, quo sanctissimè non solū, sed etiam prudentissimè patriā nostram gubernatis, quanquam ingens sit, ac admirabile:

ā ū

non tamen regni fines, nō seculum hoc, excedere potest.
Et ut penē dixerim, etiam cū ipsa vita exinguitur. At
si bonis literis manus vos ipsi dederitis, incredibile est,
quāta vtilitatem mortaliū generi asseratis, quā lon-
gē, latequē pateat vestrū hoc liberalitatis, atque pru-
dentiae testimoniū. Neque enim aetas vlla doctorū viro-
rum monumentis iniuriam asserre potest: nec vlla pro-
vincia illis carere velit. Denique si ad laudem res etiam
referri debet: quā illustrior est Stagira vicus pusillus,
q̄b vnius Aristotellis laudem, multis Macedonia nō so-
lūm, sed etiam Asia magnis vrbibus? sic Pergamus, sic
Cous, atq; aliae multae sapientū virorum patriae, solum
nomine celebres. Ergo quonā pacto id facere licet, nisi
prius in electione antiquos, ne aberremus, imitemur?
Deinde electionem ipsam fauor vester consequatur. Sed
si alterum horum deficiat, nihil proficitur. electionem
consilium iuuat: in exequendo opus est voluntate. At
in consilio experimētum iam tutissimū esse ostendimus.
Experimento doctorū virorū quatuor sunt necessaria:
horum maximum est, vt legēda scribere norint: proxi-
mum huic, vt profiteri ac docere sciant: tertium vt exer-
citatione valeāt: vltimū vt disputationibus sint assueti.
hac autem sic se habere vel discēdi ordo docet. nam vt
primū in scholis proficimus, disceptare adolescētes inci-
pere solemus. vbi verō eruditiores euasimus, & aetate
cōfirmati, exercemur opere in ipso, medendi, aut causis
patrocinādi. at publice profiteri fœliciter, paucis admo-
dum concessum. verum legēda scribere, rara auis est:
quāuis multi scribant, argumētum potius stultitiæ suæ,
quā quæ aliū inspicere dignentur. hoc autem ideo est,
quōd qui scribūt, doctos docere debent: qui profitentur,
adolescētes & inexpertos: ergo tāto difficilior est, be-
ne scribere, quā bene profiteri, quāto docti eruditione

adoleſcētibus nuper initiatis præſtāt. tū præſertim, cum etiam inter coæquales inuidiæ ſtimulus repugnet. ob id mortuorum tantum labores extollūt: niſi quid ad eò excellentiſſimum ſit, vt liuoris tentiginem, verecundia ob operis ipſius excellentiam, contineat. Itaque ſi vnquam alioſ huius tam pulchri facti deſiderium tenere potuit, vos maximè nunc, Patres Conſcripti, ſolicitare debet. nam præter rei ipſius magnitudinem, in qua hominum ſaluti proſpicitur, quæ tanto etiam Regum ipſorum poteſtate maior eſt, quanto maius eſt poſſe vitam dare, quàm eripere: præter pacis tam diu à vobis deſideratæ inſperatam alacritatem, & florentiſſimam tot librorum copiam: ac tantam hoc æuo linguarum notitiam: tantamque è diuerſo eruditorum virorum penuriã, vt vix vnus aut duo Itali totidèmq; Germani temporum calamitati nunc reſiſtant: eo etiam in Italia nuper extincto, quem longa exercitatione erudiſſimum quiſque merito exiſtimare certè debuit: maximum accedit ex veſtra promptitudine & ſingulari virtute in fouendo, ex eruditione in eligendo commodum. quorum altero fermè omnes, ambobus etiam plures non hoc tantum ſeculo, ſed multis etiam ab hinc præteritis, caruere. Nempe præter præſidis veſtri egregiã laudem, antea acta vitæ illuſtria facta, ſenectutem virtute ad eò virentem, quiſque è vobis tam claris animi dotibus inſignis eſt, vt notiſſimus vel ob ſingulos, Europæ toti, veſter iam ordo ſit. Quod niſi timerem, ne apud multos metam exceſſiſſe veſtræ laudis videretur: quod extra mei propoſiti certè intentum erat, nunc ſilentio præteriſſem. verum cum adulationis calumniam grauē, nō niſi leui calumnia alia effugere poſſim: paucorū ſenatorū conditionem ſic exprimam, vt intelligant omnes quales reliqui ſint: qualiſq; eſſe debeat is, qui meruit vt nobis præficeretur.

Ergo è vobis vnus fuit Fräciscus Sfondratus: in Gym-
nasio professor: in Reipublicæ administratione nulli se-
cundus: nunc Cardinalis: exemplo ostendens summam
etiam eruditionem, & apud principes ac populos gra-
tiam pietati ac religioni non præponenda, sed ornamen-
to esse debere. Proximus ab eo ordine, sed vobis vnus
ille tamen est Franciscus Taberna, memoria, pruden-
tia, experienciæque tractandi regni, tum legationibus
ac magistratu, cum summa fide coniuncto clarus. Fuit
Baptista Sperianus vir toga & armis clarus, iustitiæq;
præfectus: non vulgari Latine Græcæque linguae, tum
iuris peritia insignis, impiger, iustus, & in amicorum
officiis indefessus. E vobis est Andreas ille Alciatus Iu-
reconsultus, patriæ non solum nostræ, sed æui etiam ma-
ximum ornamentum. Mitto nunc Io. Angelum Aricini-
boldum Nouariensem Episcopum, academiæ modera-
torem, humanitatis singularis: Egidium Bosium, scriptis
suis, memoriam familiæ secum posteris commendan-
tem: Philippum Castellionem atque Amanium, Bar-
bauariam Rigonum sapientissimos viros: tresque co-
gnomines inclytos Lampugnenum egregium, Casatum
optimum & integerrimum, Crassum illum, orando co-
gnitum, Caesaris laudibus, vel potius panegyrico. Inde
Alexandrum Vicecomitem, Ioannem Varaonam vi-
rum iustissimum, Iacobum Piroanum clientum patro-
cinus, legationibûsque ac in patriam officiis clarum:
Petrum Antonium Marlianum, qui auitam gloriam,
dignitate superauit. Illustrem Symonetâ, Falcunium,
Schicium, Marcum Barbauariâ, Nicolaum Bellonum,
omnes virtute & sapientia insignes. In quorum fide
& innocetia spes omnis patriæ nostræ, in administra-
tione salus posita sunt. Quamobrem merito quisque
dubitauerit, plûsne in mortuis beneficij, an in senioribus

utilitatis, an in iuuenibus spei sit collocandum. Multos etiam scio esse alios absque toga illustres: qui ut nulla inuidia à me nunc prætermittuntur: sic moderatius quoscunque laudavi eos, quibus vterer familiarissimè. Igiturne temerè in vobis spem meam collocasse videor, cum etiam in aduersis temporibus adeò constanter rem literariam foueritis: in diudicando hominum ingenia, eruditionem, exercitationem, præstantiam, mente vestra inter mortales nihil possit esse diuinius? Quamobrem illud potius cogitare mecum decuit, quoniam patet vel voluntate saltem, erga talem ordinem gratus viderer. Et quanquam difficile esset liuorem effugere, cum tamè posteritatis recordatio occurreret, illud poëticum succurrebat,

Virtutem incolumem odimus,

Sublatam ex oculis quærimus inuidi.

Neque tamen vel sic, fortunæ meliorem conditionem in dies experti sumus. eoque magis gloriam spreuimus, quo plus turbam hanc solo nomine sapientiæ turgidam liuoris stimulus agitari sentiebam. legeram enim apud Galenum olim, quot quantæque ab æmulis Romæ passus esset. quare quicquid minus illo ab eis perpetior, æqui, boniq; consulo. non enim ignoro, vel in arte nostra inuidiam, vel imperitorum conspirationem aduersus eos, quibus se pares esse non putant. Quamobrem nec artem ob id deferere, nec illos ob calumniā vlciisci æquū duxi. Sed fœlici quadam inimicorum omnium, tanquam nullius pretij hominum, obliuione fretus, ad mortalium commodam me conuerti. simul etiam sperans eos qui non omnino essent insanabiles, his nostris laboribus, in ægrorum commodum posse iuuari. Nihil enim cum sit eruditis difficilior, et in opere ipso præcipiti præsertim occasione coniuncto periculosius sententiarum contra-

rietate : operæ pretiū fore existimaui, vt quæ vtilissima
essent, aut scitu iucundissima, in vnum conferrem, si quā-
do in eis celebres autores dissiderent. Sed cum opus im-
mensum euasisset, in duodecim libros illud diffeci, vt
sic minus mihi esset laboriosum, & legentem adeo non
fatigaret. & quanquam laboris ac temporis nō parum
impenderim: credo tamen his, non inferiore mortalibus
futuram ob hæc ipsa vtilitatem. Cum enim diu, ac bene
vivere, id est inculcata valetudine, hominibus sint præ-
cipua huius vitæ dona: in horū altero aliquid non con-
temnendum, in reliquo etiam magnum præstitimus
auxiliū, in quib. enim sumus scopū assecuti, in his desi-
derio nihil relictū est. vbi assequi nō licuit, ansam præ-
buimus, vt alij qui non tam facile perficere possent ne-
gotium, quàm necessario etiam qui doctrina præstant,
aggredi cogerentur. vnde in vtroque cōsilio & capef-
fendi, & complendi vtilis illis ero. Verum qui ante nos
fuere, quàm leniter atq; oscitāter hæc tractauerint, præ-
ter vnum Conciliatorem, ac in dissectione Vesalium, in
paucisque admodum aliis Euchsium, cū Ferrariensibus,
nō est cur recitem. vix enim vel verbo à reliquis omni-
bus adiutus sum. atq; vtinā non plus in legendo iactu-
ra, quàm in scribendo cōmodi essem confectus. Et quā-
quam longè facilius, quorundam more, antiquorum o-
pinionibus acquiescendo, hunc, tum ceteros libros ab-
soluissem: quia tamen seriam nimis rem agimus, & in
qua vita hominum periclitatur, nō philosophorum nu-
gæ aut præcepta oratoria, diligentius in singulis, cum
res id postulat, rationem euidentem requirimus. Nam
quod ad Arabes attinet, cum falsas Galeni plerunque
sequantur interpretationes, cæcutire etiā in manifestis,
quod & alij ante nos animaduertērūt, luce ipsa clarius
est. Hippocrates concisus, & ob id vetustate etiam

suspectus in multis, in aliis exesus, sæpe plus nobis affert negotij, quàm auxilij. Paulus per brevis est, & nihil ferme extra Galenum adducit. Aetius varius, ac quasi expugnantibus constat: cum eos sequatur, quos iam Galenus damnauerat. & si in eo etiam iudicium probemus, nullam tamen dictorum suorum rationem ostendit. Oribasio melius est carere, nisi etiam quicquid nunc vsque habemus boni, quod tamen quidam facere solent, in controuersiam reuocare velit. Latinis, quorum Celsus princeps est, nulla est autoritas, nisi pro nominum interpretatione. vnica igitur in Galeni iudicio spes relinquebatur. sed huius etiam maxima operum pars, antiquitate intercudit: & quæ supersunt sæpe euariant: & ipse, vt existimo, cum medendo plurimum occuparetur, ac multa scribere vellet, non satis sibi constat. cuius rei euidentis est testimonium, quòd toties de eadem re scripserit. quorsum enim ad eundem sæpius redire laborem, nisi quemadmodum etiam Sueessano, & quibusdam aliis accidit, quæ prius scripta essent, iudicio proprio damnarentur? Sed vel sic tamen, poterat nobis omnis litis esse volutarius iudex, si nõ in dissectionibus liquidò apparuisset, constanter illum tanquam visa, contradicendi studio affirmare, quæ nec vidisset omnino, nec vera essent: vt iam nos non Vesalio credentes, sed oculis nostris, non de iudicio, quod sæpe contigerat, sed de fide dubitaremus. quamobrem illius præceptum, quo contra alios vtitur, secuti, quæ dubia visa sunt, rationibus subiicere tentauimus. iniustum verò duxi, si id in medicorum Principe ausus essem in aliis autem omitterem ob negligentiam. Quare in cunctis ratione duce præter etiam autoritatem vsus sum: vt si ea cum illorum sententia consentiret, firmitus esset iudicium: si repugnaret, nostra opinione recitata, integrâ lectoribus eligendi

quæ magis placeret, facultatem relinquerem. Quod si quis queratur, nō me tam expresse aliquando declarasse quæ sentiam: breuitatis id sciat esse vitium, non voluntatis. Solent enim quidam nostra ætate, quod etiam Pomponatius iure reprehendebat, quatuor ex inuentis, totum vnum volumen, atque id etiam ingens velle conficere. quod cum mihi consilium absurdum maximè displiceret, effecit, vt aliquando breuior euaserim quàm vellem. Sed tamen nulla in parte, quamuis vel diuisus, vel etiam paulò obscurior. sensus non patet. Hoc igitur qualecunque fuerit munus vobis dedico, Patres Conscripti, atque etiam mitto, quod si pro vestra dignitate exiguum est, non aliter melius vestræ humanitatis, & meæ de vestra moderatione confidentiæ, exemplum patere poterat. & sit modo quantumcunque pusillum, non tantum pro viribus meis quæ maius efficere non possunt, sed etiam pro voluntate quæ erga vos prona est, magnum fiet. cumque etiam vel vnus homo, huius libri beneficio in vita seruetur, contemnendus esse non potest. At non vnum, nec mille, sed innumeros, nō solum præsentia uo, sed etiam in posterum, direptis his libris seruandos, haud dubie spero. Caterum cum vos amplissimis obstretos negotiis sciam, ne longa oratio tedium cum impedimento afferat, illud tantum cum addiderim, rogare me Deū Opt. Max. q̃; vt vos sospites Casari patriæque nostræ, quam inter tot temporum procellas, calamitatesque, illi ac nobis, vestra cum sapientia, & animi candore seruauistis, quandiu esse velit: pauculaque ad lectore ipsū pro operis introductione præfatus fuero: rem ipsam aggrediar. Valete.

HIERONYMVS CARD. MEDI-
CVS AD LECTOREM.

E te forsā, lector curiose, aut admiratio teneat, aut desiderium torqueat. cognoscēdi argumenta cæterorum vñdecim librorum: tum præsertim cū tot tantāque videantur hoc in primo contineri, vt vix ei qui ordinem nō inspiciat reliquorum, verissimile videri possit totius operis hanc tam minimam esse partem: breui descriptione hic illa subiunxi. simul etiam vt intelligeres hunc librum. vt & omnes alios eius argumenti, seorsum posse legitum etiā cum cæteris in ordine collocari. paterēque ratio qua tot tamque diuersa iurē merito in vñum librum concurrere iungiq; potuerint. Ergo primus hic liber primam partem habet Aphorismorum, initiumq; secundæ, tum primi medicinalis artis quæ sita, & si qua inter legendum proxima illis nobis occurrerunt. Quod etiā genus in reliquis ἐπιφύεσι scribendi seruauimus. Secundus habet secundum & tertium medicinalis artis librum: postremāsque Aphorismorum quinque sectiones: cum eo toto quod ex secūda derelictū erat. Tertius verò continet totius primi libri Auicennæ cōtrarietates: his exceptis quæ ad dissectionē pertinent: & ad conseruationem sanitatis: quæ in tertia eius particula descripta est. Manifestū est igitur ad hanc pertinere libros de elementis Galeni: de humana Natura: de Naturalibus facultatibus: cæterosque eiusdē, vt dici solet, farinæ libros. Atque sic triū lectionum circularē ordinē absoluimus, quæ matutina hora solent legi. Quartus autē continet primā particulam quarti libri Auicennæ. atque cū ea libros de Differentiis febriū: primum ad Glauconē: decimum ad Almanforē. Quintus verò nonū ad Almanforē: totum tertium Auicennæ librū. libros Galeni de locis affectis: & extremos artis curatiuæ libellos, & continētia omnia

fermè ipsius Rasis. Atq; hoc modo duas lectiones quæ alternatim legi solēt hora vespertina, tanquam ordine præcedentes dissolutis difficilioribus disputationib. cōpleximus. Supererat & dissectio, quā etiā solent publica in academus p̄fiteri, ei igitur Sextū lib. dedicauimus. Manifestū est autē q; libri de Vsu partiū et Anatomicarum administrationū, & Vesaliū, ac aliorū huic contemplationi debētur. Septimo verò quicquid in quinq; vltimis cōtinetur particulis quarti lib. Auicē. subiunximus. habet igitur & secundū ad Glaucon. & de venis tractationē, & chirurgiā totam. tum libros Hippocrat. cū Galeni cōmentariis de iis quæ in medicatrina, de fracturis & articulis. Octauus secundā particulā quarti Auicē. habet: Prognostica prorrhithicāq; & quacūq; ad medicinæ partē cōiecturalem pertinent. Nonus simplicium medicamentorū difficultates cōtinet. Manifestum est autē luce clarius, quos ille antiquorū libros amplectatur. Vbi etiā de Manardo et Leonicensio nō pauca habētur. Verū Decimus habet quintū Auicē. librum. libros etiā decem de medicamētis secundū locos: & septē de medicamētis secundū genera: de Theriaca vtrofque: de Antidotis. Vndecimus autē habet libros de Alimentis, de Tuenda sanit. omniaq; quæ vel ad conseruandū sanos: aut neutra præseruanda, aut etiā restauranda pertinet. Superāt præter hac plura quæ ad eō varia & incerta erāt, vt vix in vnū ordinē redigi posset, vt libri Epidem. & magna pars libri de Viētū in acutis: libri Hippoc. de Morbis: aliq; innumeri: quos omnes in vnū atq; eundem duodecimū & vltimū redigimus. Erat et eiusdem argumēti liber, in quo Auerroes medicis penē omnibus contradicit. Sed hunc vt Auerroē, vbi defendi meretur, tueri possemus septē lib. quibus eius septimū lib. exponere decreueram, ita immisiui, vt ut non dissimilis ab aliis videatur.

INDEX LIBRI PRIMI

CONTRADICENTIVM

M E D I C O R V M.

TRACTATVS PRIM I.

I.	Vita hominis an brevis sit.	I
II.	Hyeme an cibi calidiores conueniant.	2
III.	An in Aphorismo in perturbationibus ventris, intelligat de humore in quali peccante.	3
IIII.	An sint tantum duæ virtutes in homine natura- lis & animalis.	5
V.	An mulla cocta magis nutriat quàm cruda. ibid.	
VI.	In tenui victu an ægri magis delinquant quàm in pleno.	ibidem.
VII.	Indicationes mittendi sanguinem ant sint tres.	8
VIII.	Deriuatio an reuulsione præcedere debeat. ibid.	
IX.	Ephemera an fiat calore in sanguine existente.	9
X.	Qui crescunt an plurimum habeant innati calo- ris.	ibid.
XI.	Humidum radicale an ab innato calore consu- matur.	II
XII.	Zinziber an humidum.	14
XIII.	Zinziber an flatum gignat.	15
XIIII.	Corpora cum quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere.	ibid.
XV.	Sacharū non est in detergendo inferius melle.	16
XVI.	Rhabarbarum an calidum.	ibid.
XVII.	Non pura corpora an copiosè nutrienda.	17
XVIII.	Vinum album leue seu aquosum an magis vrinam prouocet. An rubrum nigro magis nutriat. Austerum an magis vrinam prouocet. Album an tam in prospera quàm aduersa valitudine magis salutare. Austerum an in syncope conueniat. Rubrum an flauo melius in tuenda sanitate. An omne vinum calidum etiam si album sit.	18

TRACTATVS SECVNDI.

I.	Ars an singularium.	21

INDEX.

II.	Experimento an duæ rationes tantum satisfaciant ad hoc ut verax sit.	ibid.
XII.	Medicina an solo experimento inuenta sit.	12
XIII.	Experimentum an sit artis principium.	ibidem
V.	Dies febris enixæ à partu computandi.	23
VI.	Putredo sit non prohibita transpiratione.	25
VII.	Vinum natura humidum est.	26
VIII.	In laterali morbo an ex parte dolente vena secanda sit.	28
IX.	Vinum an pueris competat.	47

TRACTATUS TERTIUS.

I.	Dialectica an medico necessaria.	50
II.	Præcepta medica an omnia ex propriis principiis, & an dies indicatorij vim à luna suscipiant.	51
III.	Dies impares an soli indicatorij.	53
IIII.	Dies indicatorij post quadragesimum debiles sunt, trigesimus & centesimus an sint indicatorij.	55
V.	Quartus dies an indicatorius & an acuti morbi imparibus diebus exacerbentur.	57
VI.	Ordo dierum indicatoriorum: an decimus septimus indicatorius, an duodecimus & sextus decimus intercalares, an sextus omnino malus.	59
VII.	Purgationes an debeant fieri diebus Decretoriis.	60
VIII.	Fœtus decem mensibus in utero manet. Septimestris an ante centesimum octuagesimum secundum diem viuere possit: octimestris an vitalis, tempus motus & perfectionis temporis formationis an conueniat, masculus an fœmina celerius formentur.	61
IX.	Argentum viuum si in aurem cadat an plumbo extrahendum.	74
X.	Acetum scilliticum an leniat asperam arteriam.	ibidem

I N D E X.

x i.	Lactuca an calefaciat: an multum sanguinis generet, an lac copiosum.	ibidem
x i i.	Mala punica an ventriculo noxia.	75
x i i i.	Galenus an dicta repetat.	76
x i i i i.	Lilium an ventriculo inimicum.	ibid.
x v.	Lens an frigida.	ibid.
x v i.	Coriandrum an frigidum.	ibid.
x v i i.	Coriandrum an Comitiali morbo conueniat.	77
x v i i i.	Atra bilis an sit sanguinis fex.	ibid.
x i x.	Atra bilis an fiat à calore temperato.	81
x x.	Medicina an sit ars coniecturalis.	82
x x i.	Medicus an debeat imitari naturam recte operantem.	83
x x i i.	Si qualia oportet purgari purgentur, an conferat, & an bene ferant.	ibid.
x x i i i.	Dolor iuncturarum an à mala fiat intemperie.	85
x x i i i i.	Dolor iuncturarum an à sanguinis missionis semper curationis initium suscipiat.	ibid.
x x v.	Ischiadicis an reprimentia medicamenta conueniant.	86
x x v i.	Hypericonis semen an per aluū expurget.	ibid.
x x v i i.	Sanguis missio an post ieiunium conueniat.	87
x x v i i i.	Ischiæ dolor & coxendicis an sit vnus.	ibid.
x x i x.	Iberida an verum sit Ischiadicis summo esse præsidio.	88

T R A C T A T V S Q V A R T I.

i.	Medicina an cum cibo sumenda.	89
i i.	Articulari morbo an vinum competat.	90
i i i.	Articulari morbo an balneum competat.	ibid.
i i i i.	Articulari morbo an coitus competat.	91
v.	Humores an actu sint in venis.	ibid.
v i.	Agaricus an purget materiam in pectore existentem.	93
v i i.	Epialæ febres an calorem simul & frigus habeant in eadem parte.	94
v i i i.	Lateralis morbus an perniciosior in iuuenibus quam in senibus.	ibid.

INDEX.

IX.	Phthificis an viam competat.	95
X.	Hippocrates an pulsum agnouerit.	ibid.
XI.	Intentiones curatiuæ an à tribus sumantur.	ibid.
XII.	Euacuationes ad syncopim an quandoque conueniant vbi de mensura detractionis sanguinis.	96
XIII.	Euacuatio ad animi deliquium an detur cum tolerantia : & an Hippocrates intelligat in 23. Aphorismo primæ particulæ etiam de purgatione.	98
XIII.	Febris ex sanguine putrido an detur.	ibid.
XV.	Peracutus morbus an in tertio die constet.	100
XVI.	In morbis peracutis an victu exquisitè tenuissimo vtendum sit.	ibid.
XVII.	Morbis acutis an necessario febris complicitur.	101
XVIII.	Olera an frigidum & humidum exhibeant alimentum.	102

TRACTATUS QVINTI.

I.	Caro an tactus instrumentum.	102
II.	Finis medici est sanitas.	109
III.	Decoratio an ad medicum pertineat.	ibid.
III.	An medicina sit scientia.	110
V.	Neutrum primi modi an detur.	ibid.
VI.	Neutri dispositio an sit sensibilis.	111
VII.	An panis sit facilioris cōcoctionis quā caro.	ibi.
VIII.	An medicine possint esse plures diffinitiones.	118
IX.	An morituri solis sint prædictionibus relinquendi.	119
X.	Lens cū acetosis an laterali morbo cōueniat.	ibi.
XI.	Medicina an tradatur tota in libro Artis medicinalis.	121
XII.	Insensibilis alteratio an detur.	ibid.
XIII.	Hippocrates an doctaricus fuerit.	123
XIII.	Coniuncta causa seu continens an detur.	ibid.
XV.	Tertiana & quartana an omnino salubres.	128
XVI.	Ossa an sentiant.	129
XVII.	Dolor an sentiat.	130
XVIII.	Prandium an cœna maius esse debeat.	134

I N D E X.

T R A C T A T V S S E X T I.

I.	Dispositio fiens an morbus esse possit.	140
II.	Consuetudo mala an seruanda.	141
III.	Aër contrarius an omnibus malis temperamen- tis conueniat.	142
IIII.	Abſinthij ſuccus an ventriculo conferat.	ibid.
V.	Nerui, arteriæ, venæ, vngues, adeps, an ſimplicia membra.	143
VI.	Neutrum tertij modi an diuidatur à Galeno.	146
VII.	Neutrum ſecundi modi, an ſit quod partim ægrū partim ſanum eſt.	147
VIII.	Sanum corpus an ſit, quod an ſolus poteſt exi- re operationes.	148
IX.	Temperatura æqualis an detur.	151
X.	Corpus humanum an ſit medicinæ ſubiectum.	155.
XI.	Olera an facilis concoctionis.	157
XII.	Materia quæ concoquitur an neceſſario tranſcat in alimentum.	150
XIII.	Omnis concoctio an condenſet.	159
XIIII.	Syrupi an concoquāt : & an ſyncerus humor cō- coqui poſſit.	166
XV.	Materia turgens an mobilis : initioque, & an ex toto expurganda.	169
XVI.	In morbis an à principio medicari conueniat.	173

F I N I S.

INDEX SECVNDI LI-

BRI CONTRADICEN-

TIVM MEDICO-

rum.

TRACTATVS PRIM I.

- I. Forma mixti an vna, an plures: Et si vna, an ele-
menti prædominantis. fol. 1
- II. Medicinarum operationes propriæ an dentur. 5
- III. Medicamenta an similitudine trahant: an attra-
ctio fiat ab ipsis: an illorum partes attenuentur.
27
- III. Cor an sit vnum membrum principale. 2
- V. Cerebrum an frigidum & humidum. 13
- VI. Spinæ dorsi medulla an cerebro frigidior. 15
- VII. Cerebri ventriculo vulnerato an mors necessario
subsequatur. 16
- VIII. Membra principalia an quatuor. ibid.
- IX. Hippocratis regio an temperata. 17
- X. Cerebrum temperatum an sit cum pilis nigris. 25
- XI. Galenus in libris de Medicamentis simplicibus,
an de his scripserit quæ à tota substantia agût.
26
- XII. Aër an possit putrescere. 27
- XIII. Cerebri calidi signa an sex. 28
- XIII. Cerebri signa posita in secundo Artis medicæ an
intelligenda humoribus æqualibus existentibus.
ibidem
- XV. Cerebrum an superflua expurget per nares, ocu-
los, palatum, & aures. 29
- XVI. Ventus an frigidus & humidus. ibidem
- XVII. Cerebrum calidum & siccū an intellectu & me-
moria polleat. 32
- XVIII. Temperatura inæqualis naturalis an lædatur à
suo simili, & iunetur à contrario. 33

I N D E X. T R A C T A T V S S E C V N D I.

I.	Exantemata in pueris an illico curari debeant. Quid Ophiasis.	36
II.	Melancholia an cum febre.	38
III.	Oculi color candidissimus an glaucus.	39
IIII.	Oculi color glaucus an à crystalloidis multitu- dine.	40
V.	Visio an fiat in humore crystalloide.	41
VI.	Staphyloma cuius tunicæ morbus, corneæ, an vucæ.	42
VII.	Præcantationes an in cura valeant.	ibid.
VIII.	Pulsus contractio an sentiat.	69
IX.	Lateralis morbi an necessario pulsus inæqualis. 70	
X.	Pulsuum magnitudo & crebritas an se conse- quantur: an magnitudo prius acquiratur: an omnia hæc simul deperdantur.	71
XI.	Pulsus an à virtute arteriarū, an à feruore ipsius sanguinis.	75
XII.	Corde constricto an arteriæ dilarentur.	78
XIII.	Iecur calidum an consistente ætate atram bilem generet.	79
XIII.	Pituita an in Iecore generetur.	80
XV.	Iecur frigidum an febribus obnoxium.	81

T R A C T A T V S T E R T I I.

I.	Humor syncerus an detur.	81
II.	Respiratio an motus voluntarius.	82
III.	Arteria venalis an moueatur.	83
IIII.	Lac an duas tantum partes habeat.	ibid.
V.	Sanguis an tres habeat partes.	84
VI.	Humores an actu calidi vel frigidi.	85
VII.	Testiculorū calida temperies an fecunda.	ibid.
VIII.	Medicamentum omne purgans an senium acce- leret.	86
IX.	Humidum radicale membrorum consumptum an possit restaurari.	ibid.
X.	Virtutes naturales an quatuor.	99

INDEX.

- XI. Pituita superaffata. an possit in nigrum humo-
 trem transire. 100
 XII. Bilis genera an quinque. 103
 XIII. Bilis viridis an in ventriculo generetur: Vitelli-
 na an per mixtionem: Quæ harum deterior.
 ibidem.
 XIV. Laterali morbo an lac conueniat. 104
 XV. Papauer an Nymphæa humidius. 105
 XVI. Cucurbitula an sanguis detrahendus ante cor-
 poris purgationem. 107
 XVII. Pueri an ante annū XIII. sanguis mittendus.
 109
 XVIII. Amylum an siccum. ibid.
 XIX. Asciti an tussis superveniens lethalis. 110
 XX. Pectoris materia in concauo existens, an ad pul-
 monem per resudationem trahatur. 111.
 XXI. Ascites an sine Iecoris vitio. ibid.
 XXII. Urinæ sedimentum an in Iecore generetur. 116

TRACTATUS QVARTI.

- I. Lac an frigidum, an melius asininum, an album
 præstantius, an febribus conueniat, an me-
 lius crudum cocto, an dentibus noceat, an
 phthisicis cum putrida utile, an quibus illa
 murmurât, an biliosis & reliqua quæ ad hoc
 subsequuntur. 117
 II. Ignis an oleum attenuet, an succus reddat cali-
 diores, an acerba reddat dulcia an salsa. Quæ
 melior ciborum præparatio. 131
 III. Aquæ thermarum, an calidæ omnes an astrin-
 gentes, an vsus illarum antiquis notus, an
 actu calidæ omnes viribus præditæ, an igne
 ferueant: cur nulla calidarum venenosa fermè
 inuenitur, frigidarum plurimæ. 136
 IIII. Pestilenti febri an initio venæ sectio conueniat.

T R A C T A T V S Q V I N T I.

- I. Doloris causa propria, an continui solutio, an mala qualitate, an utrunque. 151
- II. Dolor an ab humida intemperie. 154
- III. Pestilenti feбри an ab initio purgatio conveniat. 156
- IIII. Pestilens morbus an semper cum febre. 159
- V. Purgatio veraalis an in initio veris fieri debeat an in fine. 161
- VI. Citri semen an calidum. 163
- VII. Urina cum sedimento rubro an breuem significet morbum. 165
- VIII. Fluxus ventris an fluxu, & an vomitus vomitu curandus: & omnis cura per contraria. 166
- IX. Venenum an detur tempore certo occidens. Medico an pertineat scire venena, an in cura venenorum medicamenta conveniant. 170
- X. Aetas consistentiae vocata communi nomine, an ad xxxv. annum terminetur. 177
- XI. Declinatione morbi generali existente, an contingat egrum mori. 180
- XII. Intestina an habeant solam virtutem attrahendi. 189
- XIII. Circuituum in morbis causa, an motus materialis. 191
- XIIII. Morborum in initiis, an signa coctionis possint apparere. 197
- XV. Lateralis morbus an acutus. 199
- XVI. Lateralis morbi an virina sit signum praedicens. 200
- XVII. Iuuenis calor an validior in operationibus calore pueri. ibid.
- XVIII. Febrilis calor & naturalis, an unus. 201
- XIX. Temperata sicca an ieiunio aptior. 206
- XX. Concoctio an melior fiat in somno. 207
- XXI. Superflua an melius per somnum expellantur. 208
- XXII. Medicamentum ex contrariis compositum, an contrarios morbos curare possit, & in eodem

INDEX.

membro contraria operari, primisq; viribus adliud quam secundis facere.	209
XXIII. Hædi carnes an facilè concoquantur.	214
XXIII. Pisces omnes an difficilis coctionis.	215
XXV. Febris an siccitatem contineat.	218
XXVI. Iudicium omne an in morbi consistentia.	220
XXVII. Morbi an virtutis maior in victu indicatio.	221
XXVIII. Senine an iuueni febricitatibus frigidiora con- ueniant.	224
XXIX. Semitertiana an Typhode longior.	227
XX. Autumno an morbi acutissimi.	230
XXI. Morbine & Symptomarum consistentia an ea- dem sit.	232

TRACTATUS SEXTI.

I. Ver an in tres partes diuidatur.	236
II. Virtute debili existente & humoribus prauis an parum de cibo dandum, & reliqua.	237
III. Aqua hordei an in morbis conueniat.	238
III. Coctio an securitatem omnino portendat.	241
V. Somnus an à frigiditate fiat, & an habeat iuua- menta fomni naturalis.	242
VI. Enemata an nutrant.	244
VII. Prædictio in acutis morbis an minus firma quàm in diuturnis.	247
VIII. Deliria an sit ad naturalem statum sensim redu- ctio.	250
IX. Odoratus instrumentum an carunculæ vocatæ mamillares.	252
X. Attonitus morbus an aliquando in corde.	260
XI. Cerebrum an possit tumorem pati.	262
XII. Venter an chilo nutriatur.	264
XIII. Hecticarum an duo genera tantum.	265
XIII. Corpus temperatum an omnes operationes ha- beat perfectissimas.	267
XV. Virtus sensitiua & monēs an cum spiritu neces- sario per nervos diffundatur.	273
XVI. Testes an generationi necessarij, & an membra principalia.	276

INDEX.

- xvii. Semen an animatum, an spiritus animatus, an
utrumque à toto decidatur, semen an nutriat,
pullus an ex vitello oui. 278
- xviii. Fœmineum semen an generationi necessarium
ut materia vel agens: Masculinum an mate-
ria: Causa similitudinis in sexu an calor &
siccitas: Semen calidum & siccum an crassius:
Mulier an viro calidior: Causa similitudinis
filiorum ad parentes an seminis victoria. Pro-
pter quid in animalibus semen factum sit.
284

APPENDIX.

De Sarza Parilia.	300
Historia morbi validissimi.	301
De Cina radice.	303
Consilium pro dolore vago.	305

FINIS.

CONTRADICEN-

TIVM MEDICORVM.

SOLUTIONES.

✱

PRIMVS TRACTATVS

PRIMI LIBRI.

HIERONYMO CARDANO.

MEDICO AVTORE.

CONTRADICTION I.

Vita hominis an brevis.

ITA hominis brevis est, ad
artem medicinæ experimento
discendam comparata, prima
Aphor. primo. Oppositum in
de subfiguratione empirica,
Ex multis experimētis sit ars,
experimenta autem ex multis
experiētis. & clarius in tertio
Proreici videtur Hippocra- Comm. 33.
tes ex singularibus experimen

tis vniuersalia præcepta & artem ipsam collegisse. Non
possum in hoc tot expositorum stuporem non admira-
ri, volētium vitam esse breuem in comparatione ad ar-
tem, vt vno verbo tres errores faciant. Primum præsup-
ponunt, quòd ab Hippocrate probandum fuisset, scili-
cet quòd ars esset longa, in comparatione ad hominis

vitam. Fundamētum autem rationis debet esse vel sensu manifestum, vel ostendi. Secundo, si vita est brevis ad artem comparata, igitur aut oportuit addere, quod ars sit longa: nam si est longa in comparatione ad vitam, est indignum aphoristica breuitate: est enim ac si diceret, Vita est brevis, in comparatione ad artem, quæ est longa, in comparatione ad vitam. quid absurdius dici potest? at verò si vita est brevis, est in comparatione ad artem, & ars per se longa: tunc sermo est incongruus, vt in primo loquatur comparatiue, in secundo non: eadēque particula Ars longa, habebit duplicem sensum. Particula de, quæ est, autem, seu verò, cum sit aduersatiua, non facit vt referantur tanquam coniunctum. Tertium est, quod istud esset auersari auditores, & abigere lectores ab arte, essetque hæc pulcherrima ratio procemij: esset enim ac si diceret, Vita hominis ad artem medicam comparata brevis est, vt nunquam totā possit addiscere. Respondent ad hoc qui melius intelligunt, quod vita humana brevis est in comparatione ad artem experimento sine literis discendam: cuius sententiæ est Rasis 4. ad Almanforem cap. vltimo. Verum non respondent hi auctoritati Galeni in Proreptico, nec aliis satisfaciunt argumentis. Propterea dico, quod non tam callidè loquitur hic Hippocrates, sed voluit dicere, quod simpliciter sonant verba, quod ars est longa in comparatione ad alias, vt colligitur à Galeno in libro cui titulus est, An ad medicinam, an ad gymnasticam seu exercitatoriam pertineat tueri bonam valitudinem. Reddit autem rationem primo de Crisi, quomodo dicatur ars longa ab Hippocrate, dicens, Si per vnum signum, vel per plura etiam, firmiter de exitu morbi coniecturam facere possemus, non vtique Hippocrates artem longam fuisse dixisset: quasi velit, longa experientia, & multorum consideratione artem longam euadere. Vita verò brevis dicitur per se, vt etiam à Poëtis scriptum est: Labitur exemplo fallitque volatilis ætas, vel forsan ad id Hesiodi de comparatione attamen alludit.

Ergo sensus est: Vita existente nostra breui, & arte longa per se, tamen maximè si experimento discatur, cum occasio sit fugitiua, seu præceps, & iudicium difficile,

bonum est artem scriptis, & quam breuissimis etiā mandare, ut eam commodè possimus in tempore opportuno exercere. Nec tamen negat, quin quod ipse fecit, artem iudicio & experimento possit inuenire etiam aliis.

Sed contra Galenum in libro de Medico, hæc habet verba: Perfectam autem medicinam, & quæ propriis esset partibus absoluta, eam siquidem quæ diuina esset, solus inuenit Æsculapius. Sed hic liber Galeni genuinus non est. Sed in oppositum videtur autoritas Galeni quibus in commento repetit hoc, quod ars est longa in cōparatione ad vitam: primò in initio, secundo post medium. Dico, non est dubium quin id Hippocrates intendat concludere: & est, si vita nostra breuis est & ars longa, non erit sufficiens homo solis experimentis, aut magna cum difficultate artem medicam totam discere. Nec tamen conclusio silentio prætermittitur, sicut & reliquum, quod scribenda sit ars, vel quod breuiter scribenda sit. Et de hac conclusione Galenus loquitur, nam demonstratio ipsa ad hoc tendit.

CONTRADICTION II.

Hyeme an cibi calidiores conueniant.

VEntres hyeme & vere natura calidissimi, prima Aphorismorum x v. Concludit etiam vberiore cibum dandum hoc tempore. Dicit etiam Galenus, plus de optimo sanguine hoc tempore generaliter, scilicet in hyeme quàm vere: quia calor naturalis robustior est. Huic tamen Aphorismo multa contradicunt, primòque Aphorismus secundus tertiæ particulæ: Naturarum hæc quidem ad æstatem, hæc verò ad hyemem benè malè ut se habent. Vbi manifestum, quod non omnibus hyems confert: nō igitur omnibus calor naturalis augetur, nec melior celebratur concoctio.

Respōdetur, quod secundum Galenum cōmento. x v. Aphor. primæ particulæ, intelligitur in hominibus habentibus validum calorem: nam in debilibus calor naturalis extinguatur, non roboratur: & dat exemplum de animalibus etiā quibusdā, quæ tota hyeme dormiūt. Ad quod facit quod scribitur in tertia particula Aphor. 18.

Senes æstate melius se habent : consistētes verò hyeme. Vbi etiam Galenus contradicere videtur Hippocrati dicenti, Senes autumno vsque ad aliquod melius habere. At Galenus dicit omnes ætates male se habere autumno. Soluitur hoc incidens ex superioribus Galeni verbis, quòd ab Hippocrate hoc additum est, sicut etiam de prima æstate, quæ quasi verisimilis est : sic etiam de autumno ætati simili in priore parte. Sed redeo ad priorem contradictionem, nam duæ exurgunt difficultates : Prima, quòd pueri melius vere quàm hyeme se habent, vt ibi dicitur : non igitur melior concoctio sit hyeme quàm vere. Item, quia Galenus in commento 2. tertiæ particulæ dicit, quòd pituitosiores natura melius se habent æstate quàm hyeme, quia non augetur consimilis humor : contra biliosiores hyeme. Igitur non sit collatio ad multitudinem caloris, sed ad habitum naturæ. Item videntur humores ex hoc textu temporibus similes generari : quod etiam colligitur in libro de Victu priuatorum, & prima Aphor. 2. in commento, & primo etiam de Humana natura. Ad hoc dico, quòd aliud est comparari corpus quo ad alimentum solum, nam sic omnia corpora non debilia melius se habent in hyeme, quia melior celebratur concoctio. Possunt etiam comparari ad immutationem quæ ab aëre continente fit : & ad hoc dicit Galenus, Temperatam, seu ad ætatem, seu ad naturam referatur, simili gaudere : inæqualem autem sua contraria. Sed & præsentī Aphor. contradicere videtur, quòd in primo de Victu priuatorum à Galeno scriptum est sectione tertia, Utendum fore siccioribus alimentis & calidioribus, quasi velit plus eo tempore de pituita gigni. Sed hoc clare in primo de Humana natura. t. c. 34. & 38. exposuit Hippocrates, volens plus hyeme generari de pituita, sicut æstate de bile : quam difficultatem videns Galenus in commento 38. excitat contrarietatem cum præsentī Aphorismo, soluitque eam duobus modis. Imò potius duas rationes adducit, quarum altera est, quòd hyeme vtimur cibis frigidiorebus, humidioribus, & durioribus : datque exemplum de nouo vino, tum etiam de rapis, bulbis, agninis ac fustillis carnibus. Altera est, quòd vel ob iter, aut ve-

stium penuriam, aut incuriā, homo ab exteriori frigore per sepe lædatur: & si non lædatur, tamen (dicit) aer attractus per oscula cutis vitiat venas: ideoque quantumuis absoluta in ventriculo coctione (dicit) in iecore lædatur. Quid tamen si quis horarios fructus æstatis obiciat? Respōdeo breuiter, Calor naturalis in hyeme melius concoquit, generat tamen humidiores humores, scilicet sanguinem, & pituitam: vnde si frigidioribus alimentis augeatur pituita & humidioribus vtrunque, in magnam incidet corpus intemperantiam. At verò æstate, quanquam non melius concoquat, plus tamen de siccis humoribus progignit: ideoque humida tutius exhibentur. Longè autem differt, calidiores gignere humores, aut melius concoquere: & similiter calorem esse maiorem, & robustiorem, vel sicciozem. Vnde in libello aduersus Lycum, Pueros abundare calore naturali copiosiore ac suauiore affirmat: tum in his præstantissimam concoctricem: Iuuenes verò non maiorem, sed sicciozem, imo minorem substantia, si ad mixturem conferatur: quo fit, vt non tam bene concoquant, sicciores tamen progignant humores: atque ideo in æstate hoc manifestius, vbi naturalis calor minor mole, maior autem qualitate, præsertim siccitate iuncta, cer nitur. Hoc autem declarabat Galenus 5. de Tuenda sanitate. c. 22. in fine. Aliud est, calorem multitudine esse maiorem, qualitate autem minorem, vt in hyeme, vnde plura concoquet, ad minus tamen calidam temperiem deducet concocta, quia non vltra proprium modum, seu gradum: Aliud, qualitate maiorem, multitudine minorem: sicque ratione paucitatis pauciora cōcoquet, sed tamen ad maiorem modum caliditatis educet. Galenus tamen Aphorismum Hippocratis ad solum vētriculum extendit, vt ille solus sit calidior. Sed si sic, cur plura dare cōsulit? Dico: Bilis abundat æstate, primo de Natura humana 36. tertia Aphorismorum 21. & quarta Aphorismorum 4. & sic de pituita in hyeme. Et ideo est sicut si quis haberet leberem magnum plenum aqua, & multum ignem, & tempus ad coquendum breue, deberet tamen ponere multas carnes ad coquendum, non paucas: quia tamen multæ illæ carnes nō possint perfectè coqui, tum

ob paruam moram, tum ob aquam: attamen nihilo scilicet si apponeres paucas carnes probè non coqueretur. Ita & si multus cibus hyeme non perfectam assequatur coctionem, ob frigus dandus tamè est: quia etiam quod paucum dares, omnino non assequeretur perfectam illam coctionem: imò persæpe minus perfectam: quàm multus: quia impedimentum non est à multitudine cibi, sed à frigore. Cæterum, quatuor modis qualitas qualitati comparari solet: Multitudine, quæ ad mixtionem refertur: Magnitudine: Vi, seu operatione substantiæ: & Modo operandi.

CONTRADICTION III.

*Humor purgandus an peccet in quâli, ex Aphorif.
in perturbationibus ventris.*

IN perturbationibus ventris, & vomitibus sponte factis, si qualia oportet purgari purgentur, confert, & bene ferunt: si verò non, contrà: prima Aphor. 2. at Gal. in commento intelligit de humore qualitate sua noxiò ut etiam in sequente Aphor. at in commento Aphorismi eiusdem particulæ dicentis, Deiectiones non multitudine sunt æstimandæ, sed si qualia. ibi Galenus in commento docet, non multitudinem spectandam in deiectionibus alui, sed si qualia oportet excerni, excernantur: & etiam si confert ac benè ferunt. His duobus nos contentos esse iubet. Igitur non vnum in altero includitur: nam si cùm qualia purgari debent purgantur, confert & bene ferunt: viso quòd purgantur qualia purgari debent, constat quòd ægro contulit, & quòd bene fert. & hoc est primum.

Item omnes cùm velint vel vnâ partem Aphorismi ex alia pendere, vel saltè vnâ alteri similem, non videtur hoc conueniens: nam non semper ars naturam imitari debet: quarta enim Aphor. x x v. natura excernente deiectiones multorum, malum. Item secundo Prognost. vbi de deiectionibus agit, Versicofor autem deiectio, & si longiorem significat morbum, attamen exitialis est. at in Aphor. eodem dicitur, Cum medicamèto verò melius, & quanto colores plures. Similiter morbo

existente exurgente materia, licet ab initio purgare, iuxta illum, atque mouere non cruda, neque in principiis, modò non turgeant prima particula Aphor. Et medicari in valde acutis eadem die, si materia turget: tardare enim in talibus, malum: Aphor. 4. Et inchoantibus morbis, quid mouendū videtur, moue. 2. etiam Aphor. Et in acutis passionibus rarò atq; in principiis medicinis purgantibus vti: & tamen natura ab initio nihil tale vtiliter operatur. Vnde primo Epidemiorum, sect. 2. t. c. 46. Cruda verò, & incocta, & ad malos abscessus conuerſa, iudicationis carentiam, vel dolores, vel morbi longitudinem, vel mortes, aut reuersionē indicat. Et clarius Galenus in commento Aphor. Inchoantibus morbis, si atra bilis vel supra, vel infra exierit, letale. quarta particula Aphor. Non potest (dicebat) in initiis morborum, cum natura à causis morbum facientibus grauat, & materia ipsa cruda est, quicquàm bene euacuari: sed oportet coctionem præire, inde separationem, vltimo verò expulsionem.

Respondeo, prætermiſſa difficultate, an intelligat in quali tantum Hippocrates, quoniam omnis materia peccans in quanto, etiam in quali peccet: vel, quoniã omnis materia quæ extra venas est superflua, in quali etiam peccet: non ob multitudinem ſolam, ſed quia à natura intra venas traheretur. Huius aphoriſmi expoſitionem patet vſque ad ſecundum quartæ parti- culæ extendi, cum dixit, In medicationibus talia educere qualia & ſponte prodeuntia vtile. vbi Gal. docuit per inanitionē, ſanguinis miſſionem, & exercitia, & ſputa ſignificari, quod nobis declarat primam aphoriſmi partem nō eſſe ad oſtendendū ſecundam: vbi dicit, Sic & inanitio, niſi concedamus ex ſingulari poſſe oſtendi vniuerſalem. Ergo, vt ad propoſitum reuertar, Aphoriſmus de operatione ac intēto primo loquitur, id eſt, Noxiuſ humor eſt ille talis, qui debet euacuari ſeu modo quātitate ſeu qualitate peccet. Hoc eſt igitur vt qualē humorē euacuandū doceat Hippocrates, id eſt peccantē, nō tamē vt in quali neceſſario peccet, ſeu per qualitātē. Veruntamē omnis humor in quanto peccās etiā per qualitātē in cōparatione ad corpus peccat. Hanc tamē expoſitionē

Philoteus refugit. Stat tamen ut per accidens noceat eductio materiæ noxiæ aut propter loci conditionem, aut virtutis debilitatem, aut tempus morbi, aut symptoma coniunctum.

Ad primum in Aphor. 2. considerat tantum proportionem qualitatis materiæ ad educationem, cæteris circumscriptis, introducturus initiandos arti. in **xxiii**. considerat opus naturæ, vel artis, cum omnibus conditionibus requisitis.

Contrà, si confert, ac bene fert, igitur qualia oportuit excrevit æger. Respondeo ex Galeas esse notas optimæ euacuationis, non solum in quali, sed etiam in quanto. Primam verò esse notam solum in quali. Sed adhuc stat argumentum; nam si bene fert, & confert, non solum qualia, sed quanta oportuit deiecit. Igitur dico quod ambo hæc considerare oportet quia & si conferat, ac æger toleret, nihilominus hoc erit potius exonerata natura, quam subleuata. Ideo dicebat, non secundum rationem alleuiatis minime fidendum esse: nam alia causa poterunt alleuiari, non ex purgatione, ut à cibo, à lætitia, à causa etiam supercœlesti.

Ad secundum, Medicus imitatur naturam: non tamen ex hoc sequitur, natura sic agendo malum finem ostendit, igitur & medicus: quia in opere naturæ non tantum causam, sed signum inspicere debemus: in opere artificis tantum utilitatem, vel iacturam. Et quâvis natura ab initio expellente materiam nondum coctam, sit malum signum ratione materiæ, & gravitatis morbi: non tamen est necessario perniciosum semper, nec inutile: cum sæpe à grauioribus morbis liberetur æger. Sed in artabile secus est, quæ non solum ab initio morbi, sed debili existente ægro perniciem affert: significat enim perniciosæ materiæ vitium, quæ antequam concoquatur mortem sit allatura. Et licet æger à deteriori morbo eo naturæ conatu liberetur, cum tamen naturam tam prauo humori non dominari ostendat, quod illa coctionem non expectet, exitium certum declarat. Sed de hoc, in **xxi**. contradictione **iii**. tractatus dicemus.

Virtutes in homine an tantum duæ.

DVæ sunt operationes in homine, Naturalis & Animalis: primo de causis sympto. in initio: at. ix. Artis curatiuæ cap. x. ponuntur tres, addita Vitali. nec est quod interfacultates, aut operationes, vel virtutes discriminis interponas. Conciliator differentia. 57. hanc vidit difficultatem, modoq; vitalem sub naturali, modo sub animali collocat facultate, ex Galeni tamen sententia quotiens eas in duas redigit, nã tres longo processu eas esse docet, v. i. & v. i. i. de Placitis Hippoc. & Platonis, naturalis vitalem amplectitur, cum absque voluntatis imperio corpus administret. in quo sensu primo de Causis sympto. loquitur: nam arteriæ non parent voluntati, vt nec in coquendo iecur. Est autem necessarium primam diuisionem in vnoquoque per contraria declarari: cum verò de sensu, de dilatatione loquimur, animali vitalis annectetur: sed cum ad principia, & proprias functiones, tres illas esse dixit.

CONTRADICTION V.

Mulsa cocta an magis nutriat cruda.

Mulsa cocta plus nutrit quàm cruda. xii. Artis curatiuæ, & i. i. i. Regim. acutorum v. & i. i. eiuſdem x. i. x. quin etiam ait, illam minus ventrem subducere: sic Gal. At è diuerso Hippocrates eodem i. i. i. lib. & x. i. i. i. inquit nullã inter coctam ac crudã mulsam agnoscere differentiam, nisi quòd cocta pulchrior est, minusq; nutrit, & minus aluũ deiicit. Est autem intelligendũ, duplicẽ fuisse mulsam in vsu: crudam coctamq;, quod ex locis deductis elicitur. tũ verò vt habetur viii. de Arte curandi: vbi docet victum illorum, qui ephemera, ex obstructione contra laborant. Triplex est etiam vniuscuiusque harum genus: Validum, in quo mellis plurimum: Imbecille, quod parum: & Mediocre, quòd commensuratam quantitatem habet. Sic igitur sex illius genera erunt. Dioscor. lib. v. cap. ix. docet nos illud mulsæ genus quod seruatur Hidromelq; vocari solet, priuatim inter alia, habetque vires loræ ac imbecillis vini, cum media ætate confiterit, duplo aquæ pondere

melli admixto confici. Plin. lib. x i i i . cap. x v i i . aliā ostendit rationem : cūq; quinquēnio eam seruari prius affirmet, quā in vsum veniat: vel sub canis feruoribus pluuialem aquam ad tertias decoctam tertiæ parti mellis coniungunt xl. diebus in sole habentes: quam non vires sed saporem vini vetustate assequi ille affirmat. At Columella x i i . lib. cap. x i . Mulsam & ipse crudā conficit ex pluuiali aqua diu seruata, atque depurata. minima verò portio mellis quæ adiicitur ex aque dimidio est, alia ex dodrante, vt solum tertia pars ad ponderis æqualitatem desit. Hæc igitur plus nutrit, quā decocta, in quam mellis minus coniciebatur. Verū cū Gal. illam plus nutrire contendat, pares in vtraque mellis portiones assumit: nā ea quæ decocta est, si par mellis pondus assumat, proculdubio cruda alit copiosius. aliter cū dicat ἀδυνέστερον μὲν τοῖς γὰρ τῆς ὕμης καὶ ἀκονίτων δυνέστερον ἔστιν. hoc est, Infirmior quidem est quā cruda: & minus deiiciens stercoris, vnde ille, Minus nutritiuam, pro imbecilliore vertit: quod & si vsu vocis inualuerit, plura tamen sunt exempla quibus id minime significet. Consentiunt autem hæc iis, quæ Gal. in 3. de alimentis scripsit. cap. 39. Quod si particula α, auferatur integra cum Galeno concordia manebit: cū ille exponens nō nisi interiectis quatuor breuibus expositionis partibus, nullā contrariæ Hippocratis sententiæ mentionē faciat.

C O N T R A D I C T I O VI.

In tenui victu an ægri magis delinquant quā in pleno.

IN tenui victu ægri delinquūt: quo fit, vt magis lædatur. Omne enim quocunque fit magnum, fit magis quā in paulo plenioribus: prima Aphor. v. at cōtra 11. Regim. acut. x x x v i i . multo autem minus aduersus adiectionem eundum est. Detractio enim frugalis plerumq; confert, vbi superfuturus est æger, donec morbus concoquatur, vbi Gal exponens dicit, Vbi peccandum est, & à decente mensura recedendum, omnino laudabilius ad id, quod quāritate minus est potius, quā ad id quod plus est, inclinare: nēpe quod plus est, noxas interdum facit inemendabiles: verū quod minus est, facile

emendatur. Nempe si virtus labi videatur, exiguū cibi dare possumus. Verūm si in ventrē cibis absorptus fuerit, si aliās quod redundat, multo magis in acutis tollere difficile est. Itaq; subtrahere sæpenumero expedit, si virtus sufficiat, donec morbus concoquatur. Item in Com. x l v i i. Ingens siquidē malum est, si ob laborē morbiq; acumen imbecilliori facto potum quis, aut sorbitionem copiosorem, vel esculentum dederit: Imbecillitatem eam ex vasorū inanitione contigisse arbitratus, vbi Galenus dicit, Verūm qui ex vasorum inanitione parum valent, hos si quis diætā prefferit tenui, lædē quāquam nō æquē euidenter, vel celeriter. Itaque vnū videtur detrimentum in pleniori victu grauissimum.

Ergo cuiusdam expositoris sententia talis est, quod hoc medici peccatum in tenuiore victu accidat: eo quod ei alius superueniens medicus illum cibauerit, succedente bona valetudine primus reprehenditur. improspere autem conqueritur, quod ad illum vberiorē cibum descendere coactus sit, ob primū errorem. Verūm adeo impudens est hæc expositio, vt existimē eam falsō Oribasio tribui: quanquam illum vecordem inter omnes Græcos medicinæ autores diiudicem. Sunt qui existiment melius esse ad pleniorē victum declinare, vt Vgo, & Iacobus, tribus rationibus: Prima, quia melius est vt aggregentur superfluitates, quā vt spiritus vita corrumpatur, natiuūq; humor & membrorum substantia consumatur. Secunda, quia facilius est superfluum expellere, quā deperditum restaurare: quemadmodū contingit ex superflua inedia. Tertia, quod (vt habetur secundo Regim. acutorum. x v. & x l.) trāsitus à pleniori victu ad tenuiorē tutior est, quā à tenuiore ad pleniorē. Igitur error plenioris victus, cū facilius emendetur, minus est periculosus.

Alij, vt Ferrarienses, existimant, quod dicta secundo Regimine acutorum, per se vera sint: licet vt melius sit, ad tenuiorē victus rationem declinare, attamen Aphorismi sententiam intelligi in comparatione ad errores: nam si error laboranti accidat, qui tenuiore victu vsus sit, debiliore facta virtute, laborans difficilior illam sustinere poterit, quā si pleniori victu vsus

robustiores vires haberet. Ergo quòd ita sit, sic astruitur: nā Hippocrates in illa parte, vbi de sanis agit in Aphorismo, dicit periculosam esse victus tenuis rationē, quia errores difficilius ferunt. cum igitur pariter in vtraque Aphorismi parte loquatur, haud obscurum est quod dicitur. Secundò, vbi cibus præter naturam plus ingestus est, morbum facit, 2. Aphorismorum 12. quanto magis in ægris, morbum augens, etiam vires debiliores reddet? atque sic laborantem duplici incommodo afficiet.

Ex his ad rationes aduersæ opinionis. Ad primam, pater ex secundo argumento, nam virtus etiam in hoc errore debilior redditur. Ad secundam, refragatur Galeni sententia clara dicta secundo Regimine acur. 48. Ad tertiam, non supponunt tantam fieri extenuationē vt cibum assumere cogantur: verum si incidat, adhuc leuius ferent quàm si vberiore cibo impleti morbum ferre non possint, vt dictum est à Galeno in commento 37. iam adducto.

Inde errores colligunt illorū: nam cum dixisset Hippocrates, Quia ægri peccant: intellige, vt plurimum, ideo læduntur: illi intellexerunt, quia læduantur, ideo peccant. Et similiter cum Hippocrates dixisset, Magis lædi ob peccatum: illi, magis peccare ob læsionem intellexerunt. cumque ἀμαρτάνουσιν in prima parte peccatum credant esse, seu delinquere, vel aberrare: in secunda victum tenuem interpretati sunt. Illud etiam animaduertunt, quod cum Galenus victum tenuem vocet, qui minus alit quàm prisana: plenum, qui vberius, illi comparatiuè dictum putant ad eum, qui ægro debetur: vt apud Ferrarienses melius sit, nihil omnino dare, quàm carnes in acutis. Recensent etiam, quòd cū in pleniori victu Hippocrates dixerit ὀλίγον, vel μικρόν, paulum scilicet, vel parum: & in tenui πάνυ, quod est valde: illi æqualem excessum in vtrisque à debito sumendum existimauerint. Ex his tandem claret, (dicunt) eum inoleuisse errorem, vt potius morbum quàm virium alendam imbecillitatem vulgò iactent: cū tamen Hippocrates ex Galeni autoritate primo Regiminis acutorū 25. magis sit ex eorū numero medicorū, qui ægros fame excrucient, quàm cibo explēat. Inde il-

Iud subiiciunt, Hippocratem quinque alios de victu tenui subiecisse Aphorismos: ne talis victus per hanc exclusus existimaretur.

Itaque, ut mihi videtur, ne hi mentem Hippocratis, imò ne experimentum sunt affecuti: quandoquidem si æqualis sit differentia, grauius in tenui victu lædantur ægrotantes. & Hippocrates librum Aphorismorum senex condiderit: longe iunior librum Regiminis acutorum: ut si altero in loco peccasset, verisimilius esset in Aphorismis propriam magis explicasse sententiam. Verum, ut video, concors est sibi met. Indignissimū autem est Hippocratis grauitate, atque in Aphorismis præferim, illum existimare super errore, & casu, generalem victus rationē fundasse. Quod si per victum nullam comparisonem intellexit: cur Paulo pleniore, aut Valde tenuiore dixit: non Pleniore, tenuique? At si per victum tenuem illum intelligit, qui infra pristinam est, qualicumque æger tenui victu utetur, etiam si angina præfocantē laborer, peccabit: & quicumque carnes edet, parum aberrabit: tum illud absurdissimum est. quòd si propter errores hoc tantum præcauere iubet: non tamen edixit aut præcauendum sit: sed tantum commonuit hoc illis accidere. Sua igitur intererat dicere, Hippocratem voluisse, ut quā maxime errores caueamus, cum victu tenui uti cogimur. Quòd si hoc dixissent, forsā aliquid, etsi non secundum Galeni dixissent sententiā. Deinde quid causæ est, quòd si ex cibo & morbi grauitatem & virium imbecillitatem incurrunt, deteriusque se habent his qui tenui victu vsi sunt: ut facilius errores postmodum ferant, nō sat intelligo. Cum etiam dixit, paulò pleniore victu, si virium imbecillitas non accedat: nunquid etiam si nō Paulò plenior sit, sed plenior, absolutè, nō ferre quisquā poterit? Galenus etiam in fine commenti dixit, Et quoniam ad eum (scilicet victum tenuem) transitus est infuerus. Non igitur ob errorem superuenientem, sed propter seipsum tenuis victus grauis est. Neque etiam illud verum est, eos qui cibum sumpserint copiosiorē, facilius ferre incommoda, ut vigilias, ac tristitiam: imò grauius lædunt hæc, si quis cibo utatur copiosiore, quod cuilibet experiēti patet.

Verum quia Galenus dixit in fine, Confirmant autem ideo explicanda sunt illa verba, quæ pro illis esse videntur. Vult ergo damnare secundam interpretationem, & est eorum qui dicebant, quod insciis medicis coguntur ægri cibari. Dicit non hoc verum esse in sanis, sed ob id illos grauius lædi, quia ipsum exquisitum & constitutum victum per se ægrè ferunt.

Causa erroris illorum est, quod victum triplicè tantum ex substantia distinguunt: Mediocre, pitisanæ plenum, qui alit copiosius: & Tenuem, qui minus: nam hæc à Galeno dicuntur solum de substantia: nam in quantitate, etiam tres illæ differentiæ sunt constituendæ. Cum dixit etiam pitisanæ succum si in modica exhibeatur quantitate ad tenuissimum pertinere victum. An putant, si quis quadruplum eius quod ex aliis cibis assumere solet, in quantitate accipiat ex pitisana, mediocri illum victu vsurum? Certè non. Princeps prima quarti trac. 2. cap. 8. dicebat, Et cum ambigua sit tibi dispositio in ægritudine, tunc vt declines ad subtiliationem, est melius, quàm ad additionem: te obseruante virtutem, & tolerantiam. Suprà etiam dixerat, Et si videris ægritudinem acutam non valde, imò acutam absolutè: tunc oportebit vt subtilies regimen, nō in vltimo nisi in apostematibus in die crisis propriè.

Ex hoc patet solutio clara in morbo cognito, melius est à debita victus quantitate per æqualem differentiam declinare ad pleniorē, quàm ad tenuiorē: seu hoc fiat ratione qualitatis cibi, vt dando carnes pro pitisana: seu quantitatis, vt dando duplum quàm nihil, aut dimidio plus quam minus: & ad hoc faciunt argumēta Iacobi. Et ratio est clara, quia celerius ille perueniet ad mortem, nihil dando, quàm duplum debitæ quantitatis. & ideo dixit Hippocrates, Paulo pleniorē: quia modicum est quod potest addi in cibo ægri, si non plus addatur quàm detrahi possit. Neque enim dubium est, quod si vellemus vni longe plus dare debito, quàm ab alio detrachere, quod falli possemus. Nec est quod dicant tantum augeri posse victum vt soffocer: nam hic victus non erit. Cum verò morbus ignotus est, seruata virtutis tolerantia, longè tutius est declinare ad victum tenuio-

rem, quàm pleniorē, sed hīc non fit comparatio ad vnum ægrum, sed ad duos, quorum vnus febricitet leuiter, alter habeat phlegmonem in pectore gratia exempli: & in priore cūm debeatur victus mediocris, exhibeatur tenuis: in secundo cūm tenuissimus exhibeatur, tenuis: tunc ægri primi iactura emendari poterit: secundo ad mortem perueniente. ideo in libro Regiminis acutorum loquitur vbique in cōparatione ad duos ægros, non ad vnum tantum. nam & in phlegmone vbi à propria victus ratione sit declinandum æqualiter, ad pleniorē erit declinandum. Aphorismus igitur respectu eiusdem morbi differentiam plenioris tutiorem innuit: Liber Regiminis respectu diuersorum morborum æqualem variationem, in periculosiore periculosiorem docet, in leuiore tutiorem.

Ad primum Ferrariensium, particula Quicumque, refertur ad multitudinem errorum in victu, qui possunt esse innumerabiles, maiores, vel minores.

Ad secundum refertur ad 4. Aphorismum eiusdem particulæ: nam dāna communia sunt nimis repletioni & inanitioni.

CONTRADICTION. VII.

Indicationes sanguinem mittendi an tres sint.

Indicationes mittendi sanguinem tres sunt principales, Robur virium, Morbi existentis imminētisve magnitudo, & Ætas quæ non sit puerilis: nam quod ad decrepitam pertinet, in virtutis imbecillitate continetur, libro de Venæ sectione: reliqua non de abstinendo indicant, sed de paucitate, aut augment: non de mittendo. quam sententiam fermè declarauit etiam x. Artis curatiuæ: at primo ad Glauconem & post libro de Sectione venæ, docet temporis caliditatem, seu ambientis potius, prohibere ne omnino sanguinem mittamus. nam in libro de Venæ sectione, iuxta finem, quatuor docet esse considerāda, Continentis caliditatē, & reliqua tria quæ in principio enarrauerat. Et in primo ad Glauconem refert, multos interiisse qui in feruentissima æstate sanguinem miserint, dum febre laborarēt:

vnde docet hyeme parcè sanguinem mittendum: æstate autem calidissima nullo modo. Atque sic calorem inter primas refert indicationes, frigus inter postremas. Ali-
cap. 21. bi verò, vt in 9. Artis curatiuæ. & 2. ad Glauconem, pri-
 mas postremis admiscet. Item in coli dolore ab humore vitreo ipse non mittit, 2. de Locis, dum in seipso loqui-
 tur, nec mitti debet. Dolor non dicitur morbus magnus nisi sit à causa calida. Respondeo, Calor ambientis ex regione, ex anni statu, & qualitate superueniente cōstat. Horum singulum si per se consideretur, ex postremis est indicationibus: nec prohibere potest ne sanguinem mit-
aphor. 31. tamus: sicque remanent tres tantū indicationes. Verum si in vnum coeant, fiatque ex his omnibus continens ca-
 lidissimum, quod & in cæteris accidit ex pluribus po-
 stremis, vna propemodum fit indicatio prima: quæ de
 non mittendo prorsus sanguine docet. Cum verò eius-
 dem generis esse viderentur hæ tres postremæ indica-
 tiones, facile in vnā redigi meruerunt. Sed contrā, quia,
 13. Artis curatiuæ, in lethargo sanguinem detrahēs, si
 virtus & ætas consenserint: & nec cruditas humorum,
 aut calor, frigusve obstitit. Igitur hæc ad virtutem nō
 reducuntur. & tamen morbus est magnus. & 5. Aphorif-
 morum, Mulier vtero gerens sanguine misso, ex vena a-
 bortit. Igitur vbi acuto morbo laboraret non est mit-
 tendus sanguis. Respondeo, quòd in precedente iam di-
 xerat, interituram si tali morbo corripitur: igitur me-
 lius est vt abortiat. Ad aliud: Vel deficit in litera, Mit-
 tendus sanguis copiosus: vel imminet virium imbecil-
 litas: vel hæ indicationes prohibent si magnæ, aut plu-
 res fuerint.

CONTRADICTION VIII.

Deriuatio an reuulsionem præcedere debeat.

Deriuationem reuulsio præcedit: vt colligitur 2. ad
 Glauconem, 2. At vj. Epidem. partic. 2. commēt. 8.
 Deriuatio tantam absolutissimum auxilium reuulsionē
 præcedere debet. Plura possent hincinde adduci, sed
 nos mentem Galeni, 2 ad Glauconem, iuxta medium ca-
 pituli explicabimus, similiter & loci Epidemiorū. ergo
 in ij. ad

in ij. ad Glauconem tria genera educationis Reuulsionē, Deriuationem, & Euacuationem tribus modis comparat: Primò, ratione temporis, nondum defluxa materia reuulsio conuenit: iam defluxa, & in particulam decumbente, deriuatio: tota iam in loco firmata, corporéque plenè expurgato, euacuatio. Secundò, ratione loci reuulsio fit ex loco remoto, & vnā habente contrariam positionem: deriuatio ex proximo loco: euacuatio ex ipsa patiente particula. Tertiò, comparat hæc gratia, vt in vno conueniunt; siquidem in hoc, quòd ex venis affinis fieri debent: vt omnia hæc sint secundum rectitudinem loci patientis, differenter tamen: nam reuulsio fit ex vena, quæ cum vena patientis loci in vnum coincidit: deriuatio ex eadem vena, sed in parte alia à patiente: euacuatio ex loco ipso. Ergo ex hoc patet, quòd non debet vnquam in genere præcedere euacuatio deriuationem, nec deriuatio reuulsionem: quia non potest esse prius materia tota collecta, quā in parte: nec in parte defluxa in particulam, antequam defluat, & sit in motu: verum postquam deflexerit in parte, non dicit necessarium esse, vt antè reuellatur, quā deriuetur. Sententia igitur, 7. & 8. secundæ particule, 6. Epidemiorum est: quòd si materia quæ deflexerit sit multa, & dolorem faciens, prius est deriuanda, inde illico molienda reuulsio: secus autem à reuulsione incipies. Et ratio quam adducit est clara: quia stante dolore magno, dolor attrahet materiam, & augebitur phlegmon, & reuulsio virtutem minuet: atque hoc modo egrum duplici via perdes. Verum si prius deriuabis, alleuiabis materiam. & hoc est quod dixit Princeps 4. primi cap. 1. & Cum materiam diuertere volueris, dolorem prius seda. Intelligit duo: primò, vt tentes sedationem eius cum lenientibus dolorem. vt, 2. Regim. acuti cap. 1. Hippoc. in morbo laterali. aliter pro dolore à flatu sanguinem mittes. Secundum, quòd stante dolore valido, à deriuatione nō reuulsione incipias: vt prius dolor sedetur. Ideo Gētilis in illius textus expositione nutauit; quia Galenū in Epidē. non viderat. Sed hæc ratio non potest in euacuatione, vt deriuationi præponatur, locum habere: quāuis materia tota deflexerit: & hoc, quia euacuatio ex loco totius corporis

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

præsupponit purgationem, quæ longo tempore indiget: hanc cum non postulet deriuatio pretermitti quidē potest, sed euacuationi postponi non potest.

CONTRADICTION IX.

Ephamera an fiat calore in sanguine existente.

Ephamera fit, calore in sanguine existente. 2. de Differ. febr. cap. 9. at verò quòd fiat sanguine, nemo dixit, sed ipsis spiritibus super calefactis 2. de Crisi. cap. 13. & Princeps prima quarti cap. 1. & omnes. Soluitur ex primo de Dif. feb. 5. & 9. Artis curatiuæ cap. 1. in fine. Antiqui distinguebant genera febrium in Putridas, & quæ in solidis membris accidebāt: & Ephemeræ, quasi diurnales vocatas: at quæ Synocha dicitur in sanguine fit, quia tamen rarius ephamera contingit, & ipsa sicut illa putredine caret. Ideo, dicit Galenus, ephemerarum nomen adepta est, cum tamen non sit: nam hæc diem ipsam non solum, sed duos ac tres transire potest. Ideoque Rasis patet deceptum esse, qui ephamera ex obstructione credidit ad octauum vsque diem pertingere posse: nam hoc nomine apud Galenum, qui à synocha ephemeram plerunque nō distinguit, deceptus est. Non ignoro alios alio modo scripsisse de hac sententia: vnū satis cōstat, vt in Galeni vita docuimus, satis maturè hunc librū illū cōscripsisse: minore quidē ordine, arte, ac etiam diligētia.

CONTRADICTION X.

Qui crescunt an plurimum habeant caloris innati.

Qui crescunt plurimum habent innatum calorem. prima Aphor. 14. ibi Galenus explicat Hippocratem, de innato & influente intelligere. Est autem Innatus propriè, qui membris insitus, tanquam quartum elementum: Influens verò, qui ex cibis gignitur. Dicit Hippocrates, eos qui crescunt plus caloris habere, quā consistentes. Galenus exponendo intelligit de innato tantum, nam de influente pares sunt, nisi quòd calor puerorum ex aërea & aquea magis substantia est, consistentium ex ignea & acriore. Hanc etiam sententiā vi-

detur confirmare Auer. 2. Collec. 2. hoc argumento, Actiue qualitates consequuntur passiuas: calor innatus fundatur in humido radicali: igitur ad diminutionem humidi, minuetur calor: quare innatus minor erit in iuvene, quam in puero. De influente verò cum Lycus aduersus Hippocratē inueheretur, volens dānare verbū illud plurimum, quia vel ad robur, vel ad magnitudinem, vel ad vehementiam referri potest. In primo verbum non conueniebat, vt validius diceremus plurimum. In secundo falsus erat: nam plus in iuvene, quā in puero caloris innati continebatur: in maiori quanto maiori etiā existēte virtute. In tertio damnabatur in utroque: nam nec pueri calor tactu vehementior est iuuenis calore, nec vehementiori plurimū, seu quod Græce est *πλείον* congruebat. Respondens Galenus secundum modum amplectitur dicens: Non absolutē quidem plurimum in puero adesse calorem, sed in comparatione ad corpus. Exemplum autem de doliis plenis, aut semiplenis, commemorat: quò fit, vt non de innato possit intelligere, quandoquidem hic & in comparatione, & absolutē maior sit in puero: vtpote cui nihil possit adici ad iuuentam procedenti. Igitur de influente intelligendū est: qui si maior est in puero, maior quoque, vt probatum est, innatus, non solum ad corporis rationem, quoniam pacto verū esse potest quod 2. de Temperamētis. 2. dicitur, æqualem in vtrisque esse: quòdque maius est, illud tactu solum posse demonstrari. Quod ratione sic confirmare nititur: In demonstratione propositiones debent esse per se notæ sensu, vel ratione: sed propositio quæ his demonstranda est prima est sensu, quia huius iudicium ex sensu pender: igitur ex secundis prima demonstrabitur.

Sed tamē Princeps prima primi doctrina 3. cap. 3. adducit tres rationes ad probandum hanc conclusionem. Prima est, Calori naturali, dum crescit homo, non aduenit causa corrumpens illam, quia homo sanus non esset: nec augens, nam origo eius, quæ est humidum, non augetur: igitur stabit. Reliquæ rationes sunt quasi corroborantes primam. Secunda ratio, Humidum pueri est sufficiens ad calorem suum conseruandum, & augmentū: igitur augmento desinente debet etiā esse sufficiās ad

conseruandum: & hoc fit in iuuentute. Tertia ratio ferme cum secunda coincidit: Humidum in pueritia sufficit ad caloris conseruationem & augmentum, in senectute ad neutrum: igitur in hoc transitu poterit aliquando vnum & non aliud, non augere, non stante cōseruatione, igitur conseruare non stante auctione: & hoc in iuuentute. ratio autem tenet in ordinatis, non aliter, vt patet. Ex quo liquet, quòd Galeno contradicit manifestè Princeps, in hoc quòd putat posse probari: non in conclusione de æqualitate. Sed Auerrois Principi contradicit, eo quòd minorem faciat calorem iuuenis quàm pueri. Galeno verò in ambobus. Gentilis verò & ipse aliam inducit pro Principerationem: ea autem est, Omnis natura quæ est principium operationis in ætate perfecta, inducitur in initio generationis: sed calor innatus, est principium operationum in ætate perfecta. Assumpta propositio probari potest per enumerationē: item quia aliter natura, vt in pluribus, posset frustrari suo fine, quod est inconueniens. Auer. etiam in primo Canticæ com. 34. confiteretur hanc æqualitatem. vt tamen quis neget, maiorem constituit paulo calorem pueri, ratione, vt clarum est, inductus sua. Albertus in libris de somno & vigilia, & de iuuentute & senectute, putat pueros calidiores iuuenibus: quia caput habent maius, & magis dormiunt. Fundatur ratio in dicto Philosophi, quòd qui habent partes superiores maiores inferioribus, sunt longioris vitæ, quia calidiores: libro de Longitudine & breuitate vitæ. Somnus etiam à caliditate fit vapores eleuante. Sed in pueris somnus amplior fit, ob humidum & curarum carentiam, non ob caliditatem. vnde primi senes malè dormiunt. Capitis magnitudo ratione finis fuit: quia cum osseum esset, atque idè minus posset extēdi, vt commodatus homo euaderet, ab initio maius creatum est: hi enim paruum sortiuntur, qui ab initio habēt moderatum. Sed cadit in hoc difficultas alia: Operationes in iuvene sunt perfectiores, quàm in puero: igitur calor naturalis etiā maior. Secūdo, Humidū radicale augetur, & augeri potest: igitur & calor qui in eo fundatur.

Ad Auerrois fundamentū sunt quatuor responsiones. Prima, quòd calor influens, est superauctus tanto, quāto

innatus est diminutus. hæc autem æqualitas, quæ sensu apud Galenum comprehenditur, est in composito.

Secunda, quod ut minuitur calor naturalis, ita augeatur impressio in membris: ut per hoc remaneat æqualis. Hæc responsio est sophistica, licet subtilis: admittit enim duos calores in eodem subiecto, eiusdem naturæ: item actionem aliam in proprium subiectum: item concedit calorem naturalem esse diminutum. Prima etiam non est ad mentem Galeni: nam vult, ut diximus, influentem in pueris esse maiorem, aggregatum æquale: igitur innatus in iuuenibus necessario maior est. Sed ad hoc pro Gal. concordia dicere possumus, quod in aerea & aquea substantia etiam innatum humidum intellexit. verum sic non distinguit Galenus de humido influente, & innato, neque de calore, & hæc est conciliatio in dictis Galeni.

Tertia responsio est Principis, quod calor non adæquatur humido: ideo non contumitur, nisi ad consumptionem humidi adæquati: sed solum retrahitur in pueros: & hæc est etiam causa, cur in iuvene valior videatur.

Quarta est, quod humidum, ut diximus, augeatur in quantitate, licet non in perfectione. Et ad hoc est ratio nostra, Corpus nutritur humido, quod est melius, quam sit illud, quod est innatum, & æquale, saltem humido contracto à principio generationis: igitur humidum verè augeatur innatum. Assumptum ex hoc ostenditur, quia homo annorum quadraginta gignit filium, qui potest viuere annis octoginta, cum ipse solum possit superuiuere secundum naturam per alios quadraginta annos: igitur semen nostrum humidius est, & calidius, quam sit humidum & calidum nostrum: sed semen est superfluum tertij alimenti: igitur multo melius erit id quo nutrimur. Ad hoc dicunt quidam, putâtes se cum Principe respondere, quod licet optimum, ac longe melius reparetur humidum, quod tamen necessario ad senium peruenitur: quia non licet intrinsecus humectare sed tantum madefacere. Hæc responsio, quantum ad assumptum, est cum Principe: causa tamen est falsa: nam si puer crescit vero augmento, & in augmento, ut habetur primo de generatione ab Auerroë requiritur ut

quælibet pars eius quod augetur ab exteriori materia suscipiat incrementum: aliter non augmentū, sed appositio diceretur: igitur humidum tale innatum verè crescit, & augetur. Causa tamen, cur homo necessariò senescat, est: quia id quod consumitur est purissimum, nam terrea pars cōsumi nequit: quod additur, licet sit melius humido innato, non tamen potest esse melius humido quod consumitur, aliter non esset mixtum ex quatuor elementis. Quare necessariò quamuis melius humidum innato in dies reparetur, humidum tamen innatum fit magis terrestre & imperfectum.

CONTRADICTION. XI.

Humidum radicale an à calore naturali consumatur.

Circa hoc dubitatur, an humidum radicale consumatur à calore innato. Respondet Galenus primo de Tuenda sanitate, quòd sic; verba eius iuxta initium subiungere libet, sunt autem hæc: Ergo statim in generationis initio coniectum copiosius elementum oportuit, quod siccandi vim haberet: est verò id natura maxime ignis: sed tamen & terra, est enī ea quoque res sicca: verū huius plus immisceri principiis nō erat, si modo hæc humida erāt futura. Ignis certe, quo minus plus sit admixtum, nec obstat quicquam: & sanè admixtum est tanto plane plus in utroque principio, quantum ne torreat, vr̄atve, & tamen abundè siccet: Quippe etiam tantus calor adhibitus agilitatem ad motiones prestare sat erat. Ab hoc igitur primum cogitur, paulatimque concrescit, quod in utero conceptum est: mox siccus redditum, veluti lineamenta quædam, rudimenta que cuiusque membri obtinet. Vt̄erius verò etiam siccescēs non modo lineamenta & rudimenta, sed etiam exactam vniuscuiusque speciem ostendit. Jam verò in lucem editum & magnitudine proficit, & tum siccus, tum valentius semper efficitur, donec ad summum incrementum (ἀκμὴν Græci vocant) sit peruentum: tum verò & incrementū omne sistitur, ossibus nimirum ipsis per siccitatē non vltra sequacibus, & sanguinis spiritusque vasa, spiritus ipse flatu in latū aguntur: cuncta denique mēbra

non solū robusta fiunt, sed etiam vires suas summas ob-
 tinent. In eo verò quod sequitur tempore, omnibus iam
 partibus supra iustum sicciscentibus, non solū cu-
 iusq; officium minus probe administratur, sed etiā cor-
 pus ipsum macilentius, graciliusq; quā anrē, redditur.
 Ergo vltra siccatum, non macilentius, modò, verū etiā
 rugosum efficitur. Artus quoque ipsi inualidi, atq; ad
 motus suos incerti inconstantēsq; redduntur. Affectio
 hæc in animalibus senium appellatur, ei quæ in stirpi-
 bus *ἀνωγαις* Græcè dicitur, proportionē respondens. Est
 enim illa stirpis senium siccitatis excessu proueniens.
 Vna hæc igitur est omni genito corpori corruptelę in-
 teritusq; necessitas. Altera est, quæ etiam in animalibus
 præcipuè cernitur, totius substantiæ fluor, quem insitus
 calor excitat. Hæc itaque incommoda nullū quod ge-
 nitum sit corpus effugere potest: reliqua quæ sequuntur
 prouidentia consilióque certè potest. Hæc ille, in qui-
 bus humidi radicalis consumptionem ab innato calore
 sine cōtinētis aëris memoria vlla nobis declarauit. Sed
 tamen in libro de Dissolutione cōtinua, in ipso initio
 inquit: Quia corpora humana ab ipso calore innato, &
 calore aëris nos exterius ambiētis, dissolutionē cōtinuā
 patiūtur, ideo necessaria fuit ciborū ac potuū admini-
 stratio. Sed hæc auctoritas Galeni non est, nec liber ille
 suam retinet dicendi grauitatem. tum verò illud clarū
 est in libro de Tuenda sanitate, rem hanc illum ex com-
 posito tractasse. Auicenna autem consumptionem hanc
 ambienti nos aëri primo tribuit, nō naturali calori: vn-
 de prima primi Doct. 3. cap. 3. Præterea sciendum est,
 quòd caliditas post tempus consistendi minui incipit,
 propterea quòd aër circundans, materiam eius, quæ
 est humiditas, exsiccat. Calor quoque innatus, qui est
 intus, ad hoc adiuuat: & labor proueniens ex moti-
 bus corporeis, & animalibus, qui necessarij sunt in uitæ
 & defectus naturæ ad resistendum illi semper: omnes
 enim virtutes corporeæ sunt finitæ, quare operatio
 earum non potest esse perpetua. Ex his verbis luce
 clarius est, Principem velle aërem esse principalem
 causam exsiccandi corpora nostra: calorem autem na-
 turalem quasi per consequentiam. Est autem ratio pro

Auicenna clara, nihil agit in seipsum, igitur cum calor naturalis sit in ipso humido, non aget corrumpendo illud. Item calor animalium secundum Philosophum est calor non igneus, sed coelestis: unde & Galenus, 11. Artis curatiue, c. 8. calor naturalis conseruat corpora: sed praeternaturalis corrumpit, & depascitur carnes, & pinguedinem 2. de Generatione animalium, cap. 3. dicit, Ceterum calorem in animalibus contentum, nec ignem esse, neque ab igne originem ducere, manifestum ex his est. Manifestum est autem quod Galenus aliter censeret, nam libro de usu respirationis, vult calorem nostrum esse igneum, sumpta similitudine, quod non secus ac in fornace ignis prohibita transpiratione extingatur. Est igitur hic alia inter Galenum & Aristotelem discordia, quae praecedentis causa est. Verum neque illud concedere cogimur, quod si calor animalis etiam sit igneus, ob id debeat, cum sub forma mixti est, agere in subiectam materiam. Primum, quia elementa sunt in potentia in mixto, 2. Collect. cap. 1. apud Auer. & ideo non possunt concurrere ut agentia ad corruptionem. Secundo quia ipse in 4. disput. dubio 2. vult, quod causa corruptionis est materia, & non dicit quod sit forma elementum. ipse etiam Auicenna 12. de Animalibus cap. 3. repetit idem quod dixerat, volens quod consumptio humidi principaliter sit ab aere, deinde a calore naturali. Aristoteles autem in lib. de Longit. & breuit. vite cap. 1. vult, quod agant in se inuicem contraria, dicens: Si igitur quando actiuum & patiens simul sunt semper alterum agit, alterum patitur, fieri non potest, quin fiat mutatio. Vult igitur, quod contrarietas omnis, seu interior, seu exterior, corruptionem pariat. Sed alia exurgit maior difficultas: nam Philosophus 2. cap. querens, Cur masculi diutius viuunt foeminis in eodem genere: respondet, Quia plus habent caloris. Ideo cum nullam aliam reddat causam, calor humidum non consumit: aliter quae plus haberent caloris, essent breuioris vitae. quandoquidem constat eodem capitulo illum fateri senectutem esse exiccationem. Idem colligitur 2. de Tuenda sanitate, Exercitium auget calorem naturalem, atque ideo attractiuam, concoctricem, & nutritiuam: ex quibus solida membra molliora & humidiora fiunt: sed si calor

auctus consumit humidum, magis corpus exiccabitur ex exercitio, quàm ex perpetua quiete, & magis ex moderato, quàm immoderato: quia ab immoderato exercitio calor minuitur, & à moderato augetur. Igitur patet, quòd à maiore calore fit maior exiccatio. Nec potest dici, quòd ratione melioris nutritionis reparat copiosius humidum: nam istud est declaratum in Contradictione præcedente: quòd nunquam potest humidum, quod iam est exiccatum, melius reddi vlllo ingenio, vel arte. Igitur calor naturalis auctus nunquam poterit cōpensare iacturam iam factam, & quam facit, plus consumendo de humido radicali.

Est tertia ratio contra Galenum, quia ipse concedit 8. de Dogmate Platonis & Hippocratis, quòd calor iactus in sanguine & pituita cōsistit ex caliditate & frigiditate contēperatus: quare non poterit magis calefacere, quàm infrigidare: imò magis humectaret, quia humidus, quàm exiccaret. Alia ratio sequeretur, quòd homines fame enecti, deinde restituti, non possent diu vivere. Nos autem videmus oppositū experimento: quòd illud parum, vel nihil obest vitæ diuturnitati. Est etiam aliud fundamentum ex libro de Iuuentute & senectute cap. 2. nam quærens, cur animalia calida sint, calorē in sanguine cordis non in substantia illius constituit. At talis calor exiccare non potest: exiccabit enim prius sanguinem in quo est, item ille calor non est innatus, sed influens. ipse etiam in cap. 3. dans rationem corruptionis caloris naturalis, dicit: Quòd vtriusq; & marcoris & extictionis causa est vna, alimenti subtractio. Igitur in senio cum explicet per alimentū cibum coctum, manifestum est humidum ipsum radicale à calore non consumi. in lib. etiā de Respiratione & inspiratione, dās causam senectutis, dicit eam esse caloris naturalis diminutionem. Rursus ostendens causam diminutionis caloris naturalis in senectute, docet esse paruam & non expeditā illius perfrigerationem, propter pulmonis siccitatē, & brāciarū eius: igitur causa non est cōsumptio humidi à calore innato. ad quid enim quærere causam quasi per consequentiā, si primaria in propatulo est? Est etiam experimentū pro Philosopho, quòd homines eo

viuaciores quo calidiores, nō quo humidiores: quod
 tamen necessariū esse cōsentiēti Galeno cōfiteri. Auero
 roēs autē videtur in pharaphasi de Long. & breui. vitæ
 Galeno cōsentire dicēs: Et corruptio accidit eis cito dua
 bus de causis: quarū vna est consumptio naturalis humi
 ditatis, quæ est in corpore, & dominiū frigiditatis & sic
 citatis in eis: & hoc erit quādo vtētur rebus extrinsecis
 opportunē. Igitur patet, quōd talis vita brevis sit per cō
 sumptionem ceterem humidi, & non ab aëre, quia non
 vteretur rebus exterioribus conuenienter. Sunt autem
 tres hæ rationes claræ pro Galeno. Prima est, dum cor
 pus fœtus est in vtero, perpetuò exsiccat, & ibi nō ab
 aëre, sed à calore proprio, igitur & extrā: & est ratio po
 sita in prima autoritate iam dicta eius. Secunda, Ossa
 senum & cartilagines cum inciduntur inueniuntur sic
 ca: igitur humidum radicale in eis consumptū est. hanc
 ponit in libro aduersus Lycum. Tertia, Asinus & homo
 eiuīdē regionis æqualem vitæ diurnitatē haberent.
 Respondeo, quōd conciliatio Auicēnæ cum Galeno est
 difficilis: quoniā Princeps motus est quasi autoritate
 Philosophi in de Lōgi & breui. cap. i. quid autē tenuerit
 Philosophus, respondeo, quōd calorem in sanguine
 existentem, vt est in corde, innatum vocat: alium qui in
 membris est à temperatura. qui verò in illa influitur à
 corde influentem. Calor membris proprius non exsic
 cat, tum quia non mouetur: ignis autem exsiccat ratio
 ne motus: nam calor ille est refractus, & cōtinetur à for
 ma mixti. Sed nec calor innatus propriè agit in humi
 dum, nisi ratione motus, sicut & influens. Hic autē mo
 tus sit, vel iuuatur ab aëre, idēd aër est causa prima con
 sumendi humidum. Idēd plurimum confert habitare
 calida & humida ad vitæ longitudinem, vt circa mare,
 vt colligitur ab Auer. in paraphrasi dicta. Galenus autē
 considerat eundem calorem, vt includit omnia sibi ne
 cessaria, motum siquidem, & aërem: & hoc modo ipse
 principaliter consumit humidum in membris existens:
 & ita nihil agit in seipsum. quare dissidiū Galeni à Prin
 cipe est in verbis tantum: & est, ac si diceremus, homo
 principaliter est intelligens, & anima humana est prin
 cipaliter intelligens. Vtraque propositio est vera, sed

tamen non sunt contrariæ, nec repugnantes. & Philosophus vult tamen quòd antequam cor ad tantam siccitatem perueniat, vt cogatur calor extinguì, quòd prius pulmo siccescat, & sic motus refrigerationis impediat. Embrio autem in vtero habet motum & aërem, vt patet à Galeno in libro cui titulus est, An animal sit quod in vtero continetur: quamuis liber ille Galeni esse non credatur: manifestum est etiam ex vmbilici arteriis, quæ necessariò spiritum ducunt, ac ex consequenti motum: quare veritate intellecta non est difficile obiecta diluere.

CONTRADICTION. XII.

Zinziber an humidum.

Zinziber calidum est in tertio, siccum in secundo. Auicenna 2. Canonis cap. proprio. Serapio cap. 336. dicit ipsum & connumerat inter calidà & humida in tertio: quare maxima est differentia inter humidum in tertio, & siccum in secundo. nec potest propter ordinem dici, quòd sit error, ita vt loco humidi debeat scribi siccum: nam reliquæ tales etiam sunt medicinæ, de quibus ibi tractat. Hæc contradictio est magnæ considerationis: nam inuenire medicinam calidam & humidam in tertio gradu, & cum hoc odoratam, esset valde vtile, & necessariū. Discor. lib. 2. cap. 146. dicit ipsum calidum, vimque fermè piperis totā æquare. Porro piper siccum apud omnes esse videtur, vt etiam ipse Serapio id inter medicinas calidas & siccas in quarto gradu cōnumeret. Paulus verò dicit, Zinziber adeò inuictā humiditatem obtinere, vt primo occurſu calefacere nō videatur. lib. 7. Galenus & ipse 6. libro, zinziber calidum & humidum statuere videtur: sed subiungit, καὶ τὸ μακροπέπτον καὶ εὐδιαφέρει πῶς τῇ τῷ μελανοσπεπτοσ, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον. quod est, Hoc quidem zinziber, ac longum piper, etsi hoc modo à nigro pipere differt, attamen parua est hæc differentia. Subscripsi Græca propter errorem in translatione. Igitur non humidum est zinziber in tertio, quandoquidem parum à nigro differt, nec piper omne siccum, cum longum zinziberi

natura simile sit. Auer. v. Collectaneorū vult zinziber esse calidū in tertio & humidum in primo: idē de longo affirmat pipere. Rasis tertio ad Almā, 34. dicit ipsum esse calidum & humidum. Idem 22. Continen. 353. auctoritate Atrabionis dicit esse calidum in tertio, humidum in primo. Sed auctoritate Bimasui dicit, quod qualitas caliditatis est in tertio gradu, sed in fine: & humiditas in primo, sed in fine. Est autem odoratum atque ideo calidum, vt 2. de Alimētis, cap. de fructu iuniperi. sed non vehementer, dicebat in libro de Attenuante diæta: vbi odoratū rodenti & mordicanti cōparat. Igitur qua mordicat in fine vehementer excalefaciet: qua solum odoratū, mediocriter. Conferunt autē quæ bene olent discutiendo interiores collectiones omnia, tum maxime quæ altius infederint 14. Artis curatiua, cap. 12. Sed Zoar videtur sentire, quod conferunt omnibus membris principalibus, quod & Galeno placere uideatur 7. Artis cur. cap. 4. igitur concludendo dico, quod si seruetur conditum quod erit calidum in tertio, humidum in fine primi: & hoc voluit Galenus & Serapio.

Pro quo animaduertendum est quod Serapio diuisit medicinas in quatuor gradus, solum ratione primarum qualitarum, non secundarū, vt testatur in fine primi capituli de simplicibus medicinis. Vnde quando dicit, de medicina calida & humida in tertio: vult dicere, de medicina humida quæ sit calida in tertio. Et cum dicit, de medicina frigida & humida in secūdo; vult intelligas, medicinam humidam sub quocunq; gradu sit: quæ sit frigida in secūdo, & hoc patet ratione, aliter non daretur vnquā medicina apud illum in dispari gradu in actiuis ac in passiuis: quod est valde absurdum, eum innumerare tales sint, vt semperuiuum, quod apud Gal. est frigidum in tertio; & leuiter tamen ficcat: contra acatia exiccat in tertio, in frigidat solum in secūdo: ita ciolamen calefacit in secūdo, exiccans in tertio, vt patet 6. & 8. de Simplicibus medicamentis, capitibus propriis. Cur autem Serapio non curauerit de gradu in passiuis, est, quia Gal. & ipse plerunque ordinem in illis qualitatibus prætermittit, tum quia minoris periculi, tum etiam quia difficilioris experientia. Serapioni igitur

actiuarum qualitarum gradus sufficit. Porro nõ conditum, iuxta medium primi gradus humidum est: & in caliditate par ratio, nisi quia celerius imprimit, & celerius finit. At Auicenna operationem vltimam cõsiderauit: si fìccatum iam & priuatum superfluo humido exhibeatur, nec cõditum, nec cum alio medicamento, (nam, vt referunt, immaturum est quod ad nos defertur) nec cariem antequam colligatur contrahat. Est enim radix herbæ vt gramen, repullulans sub terra, in India nascens: porro Lilij radici ac naturæ magis similis est, quanquam folio valde dissimili. Matura igitur si colligitur radix, & fìccetur, tandem ex vsu poterit fìccare. Sed forsan decepit illum quod in 5. de Tuenda sanitate Gal. scriptum reliquit in fine: Omne immodicè calidum exfìccare tandem non leuiter: sed hoc in viuentibus, & animalibus, quæ præsentē calore fruuntur, tantum verum est: non in medicamentis, quæ ab alio tantum mutantur, & locum materiæ habent.

CONTRADICTIONE XIII.

Zinziber an flatuosum.

Zinziber est resolutiuum inflationis. Princeps 2. Canonis, cap. 746. oppo. videtur. in eodẽ lib. tract. 1. cap. 4. post medium dicit, quod semen crucæ & zinziber sunt medicinæ flatum generantes. Solutio est, quod medicina potest flatum gignere vel in prima, vel in secunda, vel in tertia concoctione: exemplum primæ est aqua: secundæ autem olera, quæ etiam in prima concoctione gignunt, si frigida sint: exemplum tertiæ eruca, mel, zinziber, longum piper: & tales dicuntur medicinæ iuuantes venerem. Zinziber igitur est ex hoc genere faciens flatum in venis, dum tertia concoctione transmutatur. Sed contrà, quia Princeps ibidem in cap. proprio, autoritate quorũdam, quod retinet coitum. Respondet Princeps, quod iuuat coitum confortando ventriculum, & tollendo humorem mucilaginosum: & ita hoc modo non videtur parere flatum in tertia concoctione, quia constat 2. Can. trac. 2. cap. 53. quod assa iuuat ad coitum, & nocet vetriculo: & hoc est, quia parit flatum in tertia

concoctione, & in prima. Per primam nocet cōcoctioni, per tertiam iuuat coitum. Respondéo, quòd possumus distinguere, primò de zinzibere: nam album conditum, recens immaturum, coitum adiuuat, & flatum in venis non mediocrē parit, vt experimento patet: siccum verò per se & maturum, in humidis corporibus etiam concoquendo humida relictā in ventriculo, vt agens parit flatum in tertia concoctione, non vt materia, & coitum iuuat: per se autem sic sumptum, ventriculo mundo existente, omnem flatum discutere solet, atque hoc modo coitui nocebit: admixtum autem humidis, semper flatum excitat: ob id verò, & quia vt odoratum calorem adiuuat naturalem, omnibus fermè ad venerem medicamentis immisceri solet: quæ ratio etiam in longo pipere tenet: verum longum piper in antidotis magis in vſu est. Zinziber vt conditum mirum appetitum veneris excitat. Serapio affirmat semen augere, atque hoc vt dixi intelligendum est.

CONTRADICTION XIII.

Corpora purganda an fluida reddenda sint.

CORPORA cū quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere. 2. Aphorif. 9. at. 7. Aphorif. 66. scribitur Aphorismus idem, his verbis adiectis: Et si supra aluum, sistere, si infra, humidiorē reddere. Ergo vel primus incompletus, vel secūdus habet quod extra propositum est. Galenus in commento 66. Aphorismi dicit adiectitium esse superfluum. suprāque hoc in quarta particula esse demonstratum: videtur igitur intelligere de 13. Aphorif. quartæ particulæ: sed tutius legemus, κατὰ τὸ δεύτερον pro κατὰ τὸ τέταρτον. id est, in secundo Commentariorum, id est, in hoc. 9. Aphor. declaratur enim quòd oportet fluida reddere corpora, meatus ipsos faciles reddendo, tum incidendo tenaces humores, tum subtiliores reddēdo qui sint crassi. At quidam ultra Græcam lectionem, quasi πρὸς θέντιον ascriptum esset, in 9. Commento superaddidere, Absterſis: quod cū desit in Aldino codice, etiam vitiosam Galeni sententiam reddit: qui duo tantum superius antiquæ expositioni præ-

cepta superaddiderat, nunc tria, interpretationem facit operosiores.

CONTRADICTION XV.

Saccharum an minus melle detergat.

Zucarum non est melle inferius in abstergendo, & mundificatio 2. cap. tract. 2. cap. 75. oppos. septima tertij cap. 2. de dentium absterfione loquens dici. Et Zucarum in abstergendo melle inferius est, & prima quarti tract. 2. cap. 8. Nunc autem mel cannae (quod est Zucarum, & propriè mundificatum) melius est melle apsis, licet eius absterfio sit minor absterfione mellis. Auer. 5. Collectaneorum cap. de melle. Et mel cannae est minoris absterfionis, alio melle. Dioscorides lib. 2. cap. 73. de melle: Saccharum agnouisse visus est, sic tamen ut iam tunc in frequèti non esset usu, appellatque indicum sal: existimo nondum arte inuenta per ignem copiâ habendi, fuisse rem raram, quia nō propagatam ignota adhuc lucri via. Gal. lib. 8. Artis medendi. cap. 4. Sacchari mentionem facit melli illud assimilâs, at verò in 10. lib. cap. 11. cum mel in hecticis febribus asinino lacti misceat, illius fermè naturam ignorasse visus est: quanquam, ut diximus, rem cognouerit, tunc raram, & cuius exiguus esset usus. ostendit autem illud libro 7. Simplic. medic. cap. de melle. unde agnouisse palam est, sed non in usu fuisse. Quod igitur ad cōtradictionem attinet: id quod sponte fuit, cum nullam aquam admixtam habeat, vocaturque Sulimentum à Principe, & est quod cognouit Galenus dicēs, non adeo esse dulce ut mel; hoc nulla ex parte melle inferius est in abstergēdo. Reliquum, quod nobis in usu est, propter admixtam aquam, cum palam sit melle dulcius minus abstergit.

CONTRADICTION XVI.

Rhabarbarum an calidum.

Rhabarbarum est frigidū, ut habetur decimasexta tertij tract. 1. cap. 4. enumerās enim medicinas frigidās astringētes omnes, adnumerat illis rhabarbarum:

nec in noua emendatione sublatum est, nec potes dicere esse ambiguitatem propter verbum. Et medicinæ singulares absolutæ aut secundum virtutem retentiua. Nam primò connumerat illico astringētes calidas, inter quas non ponit rhabarbarum. Secūdo, quia medicina astringens, vt talis est, semper est frigida & sicca, vt colligitur 4. de Simplic. medic. cap. 7. quanquam ibi videatur de sapore tantum loqui: verum illud clarum est. ad rem reuertor: Rasis 3. ad Almanforem cap. 47. ponit ipsum calidum, & 22. Continentis 332. ponit autoritate Chum, calidum & siccum in secundo. Auer. verò 5. Collectaneorum dixit, quòd Galenus numerauit hanc medicinam inter illas quæ non soluunt, sed astringūt: & tamen ipse vult vt purget, & cōnumeretur inter innoxia medicamenta. Mesue verò ponit & calidum & siccum in secundo cum Rasi, & purgare illud docet: cum Auer. vt experientia etiam attestatur, Serapio 206. cap. describit Rhaponticum, potius quàm rhabarbarum: neque enim purgatorium medicamētum esse agnouit: sic igitur Galenus, sic Dioscorides, sic Ætius, sic Paulus omnino ignorasse videntur hanc radicem. Sed & Princeps cum cap. proprio. 2. Can. statuat Rhabarbarum inter astringentes medicinas, nullam purgantem facultatem tribuens, quod nec in aloë, vel agarico facit, aut aliis purgantibus medicinis, ipse etiam rhaponticum præterit: nec mirum est quòd ante accessiones scribat Dioscorides velut agaricum datum rhaponticum prodesse: non enim purgando: esset enim insulsissimus medicorum, dare medicamentum purgandi gratia, ante februm accessiones: sed ratione tollēdi rigoris. Itaque primus videtur Auerroës post Mesue rhabarbarum agnouisse, & quòd etiam purgaret intellexisse. Verum inter modicè calidas medicinas illam refert, cuius vis præcipua sit astringere: quo fit, vt nec de qualitate nobis satisfaciatur Auicenna, frigidum statuens: Galenum enim putauit se imitari. qui 8. Simplicium medic. rhaponticum proculdubio, non rhabarbarum describens, temperatum esse ait: arque ita inter frigidas ratione non leui, cum astringat vt frigidum, ab Auicenna potuit adnumerari. Ex quo patet, cum ex descriptione Rasis non rhabarbarum,

rum, sed rhaponticum definierit, frustra calidum & sic-
cum in secundo gradu ipsum statuisse: nam tale est rha-
ponticum. Sed excusat Rasim aliena autoritas, non enim
ex mente propria locutus est. Sed illud etiā nos torquet,
quod Paulus lib. i. cap. 43. inquit, Terebentinam oliuæ
magnitudine aluum ciere: verum si velimus acrius sub-
ducere, pauxillum rheu superaddere debemus. quare
purgatorium erit rhaponticum. Vel ipse rhabarbarum
verum agnouit, sed lectio antiqua Rhu. habet, quod Su-
mac dicitur. Græcus etiam codex manu scriptus habet
ρῶν, temerè igitur permutata dictio est. At rhus astringit
non leuiter. Verum cum dormituris detur illud forsan
contingit, quod Galenus dicebat 2. de Alimentis. A strin-
gentia à cibo sumpta aluum non parum subducere. Te-
merarium igitur est velle fidem codicum tam leuiter
infringere. Quamobrem illud iam tantum obstat, quod
Galenus tantus vir hanc medicinam vel ignorauerit, vel
usum eius non cognouerit. Sed quid mirum? cum mul-
tarum aliarum, quas hîc cum his subiūgemus, naturam,
ac vim nescierit, etsi aliquas, vt manna, sub alio nomine,
& sub aliis viribus agnouisse visus sit.

Medicinæ nobiles, quarum vsus Galeno incognitus
fuit: Saccharum, Rhabarbarum, Manna, Cassia fistula,
Colutea, seu Sena, Mirabolani vt purgantia medicamē-
ta, Moscus, Caphura, Ambra, Santhali: verū hos sub As-
palathi nomine, vt & Dioscorides tamen, virtutem agno-
uisse potuit si Santhalum est Aspalathum.

CONTRADICTIO XVII.

Impura corpora an copiosè nutrienda.

NOn pura corpora quanto magis nutries, tanto ma-
gis lædes. 2. Aphor. 10. vbi legitur τῶν σωματίων, pro
τὰ σώματα, sed videtur oppositum prima Aphor. 17. nam
ibi Galenus dicit, Si enim vires laborantis debiles fue-
rint, & ea quæ in corpore est dispositio ex corruptione
humorum, vel defectu, parū & sæpe his dandū est de ali-
mento. Parū quidē, quia viriū imbecillitas non potest to-
tam simul alimenti multitudinem sustinere: sæpius au-
tem, quoniā multis indiget dispositio. Defectus siquidē

adiectionem exigit, corruptio contemperamentum. Et rursus in eodem: Autumnus morbis, qui ex corruptione fiunt, assimilatur. Quapropter qui eo febricitant tēpore, continua optimi indigent adiectione, & si vires validæ fuerint, sæpe & multa dābimus: sin imbecilles, pauca, & sæpius afferemus. Sub eadem fermè sententia scriptum est tertia primi Doc. 2. cap. 7. Quam verò fuerit corpus repletū malis humoribus cū subtilitate, ipsum nutriētibus laudabilibus copiosè refice. Et rursus in eodem capitulo ante dictam autoritatem scribitur: Et sæpe etiam conceditur illi, in cuius corpore mali habētur humores, vt rem bonam largiter comedat, & propriè cum non patitur ventrē sibi solui. Est etiam experimentū 5. de bello ciuili Cæsaris: dum enim exercitū fame & cibis improbis debilē ac morbosum haberet, ingressus Agar ciuitatem, totum illū refouit, tum maxime vini copia: nā largissimè epotum, illos qui vel ægri essent, vel debiles restaurasse ait. Vinū autē copiosè nutrit, vt in aphorismo sequente. At verò prima Hippocratis sententia à Galeno aliàs recitatur: & rationem secum habet: nam adiectum putrido, putrescit: quare quantitate augetur quod inimicum naturæ est, qualitate autem manet.

Multæ solent dari ad hanc cōtradictionem variæque à recentioribus responsiones. Prima, quod in hoc Aphorismo Gal. intelligit de cibo restaurante iam defectos in aliis locis de cōmuni, qualis his, qui in custodia sunt exhiberi solet. Secunda, quod Galenus ibi loquitur de victu necessario, coactoque: hic verò de eo quod illi corpore æqualitatis ratione conuenit. Tertiā, quod intelligunt de cibo medicinali, qui cū virtute ea præditus sit, corporis humores possit emendare: vel quod loquitur ratione præparationis ad euacuationem. Gentilis in vtraque Principis autoritate nutat: volens intelligētiam illam de cibo ad vomitus præparationē dato. vel quod contemperare possit humores, vt est dictū iam Galeni. Respondeo igitur, cū hæ responsiones imprudentem faciant Auicēnam, qui tam difficili re proposita principale prætermiserit, ex præsentī commēto colligi posse concordiam, quæ est: Qui non appetūt (nam hæc est extrema octauī Aphorismi pars, quæ à Galeno, prætermis-

fo nono, cenſetur adiungenda præſenti) debent à reſtauratione cauere: quoniã humoribus corruptis in ventriculo ſolo exiſtentibus, ſeu etiam in illo, atque etiã toto corpore, quanto plus nutries, eo magis lædes. Non ſic cùm ventriculus mundus extiterit, quãuis corpus reliquum putridis ſit repletum humoribus: quo in caſu copioſe reſicere debemus: nanque præſentia humoris corrupti in loco cõcoctionis, prohibet cõcoctionem, atque corrumpit. At verò in cæteris locis cùm iam abſoluta fuerit omnis coctio, permixto bono cū malo, totum minus noxiũ efficitur. Sed cõtrà 2. Aphor. 32. Quicumque circa initia bene cibati, rursus ſunt non appetẽtes: igitur ventriculus mūdus non ſufficit. Reſpondeo: in 2. Aphor. 10. loquitur in morboſis iam ſeu conualeſcẽtibus citra purgationẽ. Tres igitur ad copioſum cibũ rectẽ ſumẽdum in impuro corpore cõditiones requirũtur. Verũ eã conſules Cõtradictionẽ, an putredo à ſola obſtructione fiat.

CONTRADICTION XVIII.

Vinum aquoſum an magis vrinã prouocet, an rubrũ nigro magis nutriat, an auſterum vrinã prouocet, an in ſyncope conueniat, an albũ tam in proſpera quàm aduerſa valetudine ſalutare, rubrum an flauo melius in tuenda ſanitate, an omne vinum calidum etiam ſi ſit album.

Vina alba, & tenuia, quæ aquoſa dicũtur, minime vt nutriunt, etiam vrinã prouocant: at rubea calore, craſſaque, plus alimenti præbent quàm reliqua vina, 2. Aphor. 11. Verũ ad proliciẽdam vrinam 5. de Tuenda ſanit. ante medium, præfert quod ſubſtantia tenue eſt, & colore flauum non album: flaua autem callidiſſima ibi eſſe vult: cõtrà alba frigidiffima: media inter hæc ſtatuit, quæ mediij coloris ſunt, vt pallida: nō tamẽ ad rubra nigra ue comparat in caliditate: vnde (ex dictis) adiicit. Hippoc. etiã 3. Regim. acut. 6. dicit, alba vinoſa ac potẽtia maxime vrinã prolicere. Galen. quod in 5. de Tuẽda ſanit. præterierat, adiicit, exponẽs illorũ ordinẽ à calore: Sic flaua, inde fulua, poſt rubea, poſt dulcia (p quẽ nigra illũ intelligere eſt exiſtimadũ: forſitã vel oblitus nō adieciſſe colorẽ, vel mendo ſcriptoris omiſſa) vltimo alba,

Igitur quinque ordinibus ea distinxit. Potentia igitur flaua vel fulua quæ albo simillima videntur, vehemēter vrinam educunt: non aquosa. Illud etiam contradicere videtur secundæ parti quod 2. Aphor. 18. scribitur, dum dixit, Crassa quidem ac rubea tanto à nigris in nutriēdo plurimum superantur, quantum superant in præstando vniuersum & velox alimentū. Quidam dicunt illa confundere Galenum: sed quid absurdius, illum dicere confundere, qui ea cōparet? Alij nigrum robustius alimentum, rubrum verò celerius præitare dicūt. Sed quomodo sic rubrum crassum cæteris venis copiosius nutriet? Accedit tertium incōmodum: nam Dioicor. lib. 5. cap. 6. dicit, quòd albi vsus commodior est tam sanis quàm ægris. Vt postmodum ad ætatē peruenit mediam laudat, vt non nouum, nec antiquū sit: tale autē probat septem annorū, tanquam in consistentiæ medio: laudat autē austerū ex sapore aliis præferens. At si quis animaduertat, quisnā primo vsus erit rubri, nigri, flauī? at flaua tenuia commodissima senibus: non igitur alba. Caliditatē autem per tempora diuidit Galenus 8. de Simplic. medic. iuxta princ. dicens: Vinū nouum mustū in primo gradu calefacientiū est, antiquum in tertio, medię ætatis in secundo. Quomodo igitur cū Dioscoride cōuenit? an ne mustum dicemus ad annos vsque sex, vel etiam ad summum duos iam? Sed & in 8. Artis curat. cap. 6. præponit omnibus in prolicienda vrina album mediocre in caliditate austerūque: quod etsi sit probatissimum, iuxta Dioscoridem, attamen ab aliis hæc dissidet autoritas, ab aquoso ac potēti laudem eā tollens. Declarat tamē quod Sabini, Adriani, Albanique ac taliū nobilium vinorum, non cæterorū tantū, vsus ante sextū annū non sit, q̃ grauent ventriculū, & innatēt illi. De austero verò est difficultas maxima, quia 3. Regim. acur. 6. textu, ei tribuatur quòd vrinam supprimat: ob idque ab his qui suppressam habent illam, vel sputū prohibetur: nisi dicas, q̃ fuluum dicat: at hoc maximè, vt dictum est, pronocare dicitur à Gal. si solius coloris in eas rationem: ergo sapore id fiet. At verò in de Attenuāte victu, in fine: in proritanda vrina fuluum albo postponit, cū tamen in sputis fuluum & flauum præligat: potentia, dulcia, omnis expertia

austeritatis: itaque Gal. vnde quaque sibi tum cū Dioscoride discors esse videtur. Idem 2. de Locis affe. cap. 9. tantam inesse vim caliditatis ac siccitatis vino antiquo refert: vt cū Grāmaticus puerū domi reliquisset, isque siti tentatus largiter vinum antiquum ebibisset, in posterum peruigil semper remanserit, donec febre correptus simul ac delirio, mortuus sit. quo fit vt suprà dictū de vini caliditate confirmetur.

Res igitur ad tria refertur capita, quorū primū est, An aquosum, an mediocre, an potēs vinū magis vrinas prouocet: Secūdū, An rubrū vinū nigro magis nutriat: Tertium, An austerū vinū supprimat vrinas, an prouocet. Mihi certē videtur facile primū discutere, nā aquosum cū minime nutriat, maximā materiā vrinae relinquit: atque sic si corpus mundū extiterit, calorque potens valētius vrinā ciet. In prouocādo verò, ac educēdo alienas partes aquosas, potēs vinū preponi debet: mediocre autē inter ea quae cōueniūt his, de quibus sermo ibi habetur, in vrina proliciēda est praeftātissimū: quod tamen potenti cedat, vel aquoso, nihil refert: quādoquidē illa nō conueniant vt nimis valida, vel imbecillia. De secundo dicamus, Nigrū quidem copiosius alere longo vsu, quia nutrimentū eius minus dissoluitur, & copiosum est: at rubrū tamē copiosius alit in singulas vices. Ad tertiū dicimus, Vinū quod austerū est minime vt tale vrinas prouocare, sed sic esse saluberrimū: attamē cū etiā hoc albū sit, & non inualidum substantia, & qualitate, vt subtile calidūque vrinas prouocat. Mustum autē dicitur in nobilibus vinis (qualia Galenus appellat) Italicis, aut Græcis, ad annū vsque sextū, vel vt Dioscorides, vsque ad septimū: verūm vina vulgata mediocrē aetate alia primo, alia secūdo, atque ita deinceps anno sortiūtur: vt singulū illorū nobilius extiterit, serius. Verūm albi vini vsus, qui adeò commodus in vtraque extat valetudine, ad flauum & fuluum extenditur: nam ibi rubrum ab albo Dioscorides tantum distinxit, ac nigro, vt tria sint eius vini genera tantum à colore sumpta, cū apud Galenum quinque statuantur (vt dictum est) hoc ordipe, flauum, fuluum, rubrum, nigrum, album. Sed Aërius libro I. iuxta finem, eadem fermē de colore ru-

bro & nigro sentit, quæ diximus: nam rubrum crassum nigro præponit. Verum cum in fine capituli dicat, rubrum vinum subtile, modicèque astringens, tam sanis quàm conualescentibus optimum esse, Dioscoridi contradicere viderur. Causa autem, cur vinum subastringens ab Ætio laudetur lib. 9. cap. 3. edocetur, quia corpora firmat, & vires ventriculo addit. In eandem sententiã scribit Paulus lib. 1. cap. 95. attamen uterque inter vermiculum & rubrum distinguit: nam ἐρυθρὸν rubrum vermiculum autem κίρρον vocant, sic aliqui giluum exponunt: alij per ἐρυθρὸν coccineum etiam interpretantur: etenim non præterisse fuluum ac flauum Ætium ostendit cap. 31. lib. 4. inde dissidium inter Paulum Ætiumque: nã vermiculum laudat Paulus, Ætius rubrum. Rursus pro austero astringens scribi deberet, codicis Græci habitatione, nam συφὸν astringens sonat Galenus tamen austerũ laudauit 4. & 12. Artis curat. Palã est autẽ per κίρρον flauum intelligi debere apud Paulum: cum rubrum exprimat per ἐρυθρὸν, fului autem ac flauui nullam faciat mentionem: igitur de hoc intelligit. De austero illud censeo quod Galenus. Verum quoniam difficilis est, nec adeò euidentis differentia inter austerum, & astringentem, alterum pro altero supposuit. Differentiam autem austeri & astringentis habetis 4. & 8. cap. quarti de Simplici medicina. nam astringens est, ut rhu & gallæ: austerus sa por, qui in fructu palmæ ultra dulcedinem percipitur. est & in vinis astringens frigidioris notæ quàm austerum: cum tamen vino astringentem facultatem tribuere possis. verũtamen ad rem magis ille συφὸν austerum pro astringente interpretatus est: sed Ætius rubrum præponere maluit ad confirmanda corpora, id tamen sanè non ex Galeno. Quod verò Ætium seduxit, est quod vina rubra, crassa, sanguini gignendo accommodatissima Galenus dixit, 3. de Alimentorum natura. Id dictum ad sanitatem transtulit Ætius: verum in inculcata valitudine rubrum potest flauo & fuluo præferri: at in cõualescentibus, album: in senibus flauum, ac debilius: tum fuluum, quod vim habeant medicamẽti, præponi debet. Sic igitur non simpliciter quod à Dioscoride profertur verum est. Ex quibus etiam non obscurum euadit, vinũ

rubrum esse, quod his, qui virtute deficiunt, cum panis buccella exhiberi debet, secundum horum sententiam: verum non sic Gal. 12. Artis curat. cap. 4. nam flaua tantum, ac fulua, tum austera in vsu conuenire docet: atque omnia nobilia vina eiusmodi esse ostendit. Declarat autem austero vino inesse quod confirmet ventriculum, & quod non feriat caput: quia tamen nutrimentum non celeriter distribuunt quæcunque austera sunt, ob id in syncope non minus quam aqua sunt fugienda, in fine cap. 4. at iuxta initium hæc habet verba, de syncope loquens: At quoniam ipsorum falernorum aliud dulce admodum est, quod Faustianum vocant: aliud, si cum hoc conferas, austereum: at verò si cum Signino, & Marso, dulce: diligendum ex his secundum. Hæc contradictio paulo post dissoluta videtur, cum dixit. Reliquorum vini generum austera quæ mediocriter alba, crassaque sunt: certè nullum ad digestionem in corpus est idoneum. ergo Falernum comparatione austereum dicitur ut Creticum, non quod talem obtineat saporem, quoniam aliud dulcissimum sit. Rasis igitur dictum libro 3. ad Almanforem cap. 5. quod vinum album leue sit, ad vrinam proliciendam vtilissimum, non aliter quam ut dictum intelligi debet, quod multam gignat, non quod prouocet. Vinum etiam rubrum omnibus ut alimentum: non verò ut medicinalis potus, vel ut cibo iunctus, vel ut languentibus, aut ætatis vitio laborantibus aliis præferri debet: nam alba pueris, flaua senibus magis conueniunt. Idem lib. 22. cap. 6. Continentium, repetit quod de albo vino diximus: scilicet, quod tale aquosum maximè vrinam prouocat. Sed verba illa de vino, quod concoctionem auget, & humores digerat (ut verbo eius utar) ad austereum, non ad amarum (quamuis malus in verbis ordo sit) referri debent: nam hoc est ex loco Galeni proximè adducto ex verbo sumptum. Apparet etiam, quoniam dicit vinum illud esse delectabile, nullum autem amarum tale esse potest: circa quod intelligendum, quod ætas ex sapore in vinis ac substantia distinguitur: nam dulce & crassum semper nouum est: amarum & subtile, antiquum: horum neutrum vsui commodum. austereum & si dulcedinis particeps sit, seu media substantia

seu subtili, mediocris est ætatis. Quod autem Serapio capitulo proprio dicat, vina stiptica, id est astringentia, maxime urinam prouocare, non aliter intelligi debet, quàm ex Galeno 7. Artis curatiue cap. 6. ut primo pro astringente austerum intelligas: deinde, ut laudatissimū hoc credas inter ea quæ prouocare urinam possunt, est autem laudatissimum quia in 7. Artis curat. libro Galenus de ventriculi imbecillitate agit, ubi austerus sapor, imò etiam astringens, maxime probatur: sed astringens urinam nimium coercet: ergo loci etiam pertrætationum in Galeno inspiciendi sunt: nam in eo loco ut imbecillitatem ventriculi principaliter spectat, sic in 12. virium resolutionem. at in 5. de Tuenda sanit. abundantiam ferofi humoris, qui copiosius gignitur. Austera igitur in 7. lib. probabuntur. mediocria valida ac dulcia, in 12. Artis curatiue: subtilia flaua fuluæue, in 5. de Tuenda sanit.

Sed emergit aliud dubium, nam si omne vinum calidum est in primo, vel secūdo, vel tertio gradu, quomodo album infrigidare potest? quod etiam Rasis testatur auctoritate Ruffi & Gal. 12. Arti. cura. cap. 4. nullum album vinum calidum. Respondeo, vinum infrigidabilem educendo: nam Gal. quod per se infrigidet, nūquam faterur: sed dicit aquosa nullam insignem calefactionem, alba autem non esse calida, non arguit ea tamen esse frigida, saltem absolutè.

HIERON. CARDANI CONTRADICENT. MEDIC.

LIBRI PRIMI TRACT.
SECVNDVS.

CONTRADICTIO I.

Ars an singularium.

Rs est singularium. 9. Artis curatiue cap. 6. Ars in vniuersalibus theorematibus methodo, in singularibus exercitatione indiget. At verò 2. Ethic. cap. 2. Singularium non est ars, neque præcipiendi ratio vlla. Itē primo Primæ philosophiæ, Ars ipsa vniuersalium est, experientia singularium: ob hoc expertus melius operatur sine experientia rationem habētibus. Philosophus 2. Posteriorum tract. 27. dicit, quòd ex sensu rerum memoria constat: multæ autem memoriæ experimentum vnum sunt. At verò ex experimēto prodit ars, cū in anima fuerit confirmatum. Hæc responsio quibusdam satisfacit, cū tamen duas relinquat dubitationes: Prima, quòd ars experimentum præsupponat. Hoc autem videtur falsum, vt ex primo Primæ philosophiæ colligitur: nam eum, qui experimento sine ratione duce operatur, præfert illi, qui artem habet sine experimento. Præterea Hippocrates artem non traderet scriptis quādoquidem illa præsupponit experimentum. hoc autem videtur etiā Galeno cōtradidere 1. Aphorif. 1. Secunda difficultas est, quia 2. Posteriorum 27. vult experimentum constare necessario ex pluribus singularibus: & tamen primo Primæ philosophiæ videtur hæc esse differentia experimenti ab arte: quòd illa sit vniuersalium, hoc autem singularium. Ideo dico quòd, (vt habetur 6. Ethic. 8. de prudentia) habitus ipsi, ars, & prudentia sunt de vniuersalibus: sed exercitatio est singularium. Et hoc voluit Galenus loco adducto. Non sic scientia, vel intellectus, vel sapientia:

nam hæc vniuersalium semper sunt. Est autem triplex modus: aut Singularis comprehensio, & dicitur sensus: aut Singularium plurium, & est experimentum, vt in memoria colliguntur: aut Vniuersalium prout ad singularia comparantur, & sunt artis vel prudentiæ habitus. Reliqui tres vniuersalia agnoscunt, non in comparatione vlla ad singularia. Verum de his in 3. lib. Contr. 8.

CONTRADICTION II.

Experimento an duæ rationes sint necessariae.

EXperimentum vt rectum dicatur exigit duas conditiones: primam, quòd in humano corpore sumptum sit: secundam, quòd per primam ac propriam operationem, non ex consequentia: primo de Simplic. medicamentorum facul. cap. 2. Princeps 2. Can. cap. 2. quinque alias adiicit conditiones: quòd in morbo simplici, quòd illud quo experimur vitiosum non sit, quòd experiamur in morbo æquali, quòd idem agat in contrariis temperaturis, quòd secundum plurimam non semel tantum aut bis. Hæc verò conditiones colliguntur tertio de Temperamentis cap. 5. quamuis id secundum plurimum etiam ad temporis magnitudinem extendat, non solum ad multorum hominum experimentum. Experientiam tamen ab Experimento separat Galenus libello de Empirica subfiguratione, qui apud nos in Græco non habetur: pluribus experiētiis experimentum constare affirmat. hoc autem est quod iam diximus, scilicet, Experimentum multis sentiendi memoriis constare. Diffinitur autem ibi Experiētia, quòd est tota rei euidentis obseruatio. Aliter verò secundum eius opinionem diffinitur, quòd est obseruatio ac memoria eorū, quæ sæpe eodem modo perspecta sunt. Ibi verò diffinit Experientiam quæ est artis principium. Igitur non tot erunt necessariae conditiones ad experimentum. Respondeo: quanquam possem, vt dixi, subterfugere per distinctionem iam datam experimenti & experiētiæ: nihilominus experientiam omnem esse artis principium: perfectam autem experientiam & quæ ratione perfici possit, his indigere conditionibus. Ex hac autoritate oritur hæc.

Medicina an solo experimento inuenta.

EXperientia constituit artem medicam & solam. Philosophus etiam, ut dixi, primo Primæ philosophiæ tract. i. iuxta initium, probat Pauli sententiam dicentis, Experiētiam artem efficere: sed oppositum habetur prima Aphor. i. cōmento. Medicina duplici modo inuenta, experientia, & ratione. Quanquam enim dicat de aliis artibus: manifestum est etiam, quod de medicina intelligit, cū de aliis propter illā loquatur. At 3. de Crisi cap. 8. videtur sentire, quod ars medicinæ ex principiis philosophiæ inuenta sit: fidem tamen sumperit ab opere. Idem in Introductorio cap. 2. docet, tria genera principiorū, lautionis, & hoc totū ad experientiam pertinet: Cōstitutionis, id est, ut in artē redigatur, his opus dicit est ratione & experētia: Interpretationis, naturalis speculatio fundamentum exhibet. & in 9. Artis curatiuæ cap. 2. Non licet cuipiam artem totā adipisci solo experimento, si non vniuersalium methodum quandam teneat. In libro autem de Constit. artis medicatiuæ, probare nititur, artis inuentionem citra experientia vllam posse constare, vtar autem illius verbis: *ὅτι μὲν οὐκ, ἀχρηστοὶ μέλλοι τὶς οὐ διὰ πείρας τινὸς ἀλλὰ μεθόδῳ συστήσασθαι τὴν τέχνην ἥδη μοι δοκεῖ πρόδηλον ὑπάρχειν ὅτι δὲ οὐδ' ἀδύνατος, ἐφεξῆς σκοπῶμεν, ὀλίγοντι πρότερον ἡμῖν διαλεχθέντες.* Quod est, Quod quidem non vsui inutile futurum sit, si sine experientia quadam, sed ratione sola artem constituat, iam mihi videtur manifestum esse. Quod autem non sit impossibile hoc, posterius cōsiderandum, paucis prius nobis declaratis. Respondeo, autoritas ex libro de Subfiguratione empirica, est ex Empiricorum, non propria, ut ipse testatur Galeni sententia: initium tamen Artis, ut introductorio, ob antiquitatem ab experientia sumptum est: ars tamen ipsa vtroque indiguit auxilio, ratione siquidem & experientia. Philosophus autem nihil aliud vult, quā quod experientia sit principium artis: intelligendo principium originem primam, non formam: nam & forma à ratione inducitur.

Aliter ars esset idem quod experimentum, experientis pluribus solum constans. Ad hoc autem inueniendum sufficit solum experimentum, sola ratione naturali adiuvante, qualem habuit Hippocrates. Ad tradendum verò sub Artis forma methodus artificiosa necessaria est, cum iam lumen auctoris & fides experimenti non maneat. Galenus autem in libro de Constitutione Artis medicatiuæ, docet medicinam, quo ad primas illius propositiones, ex philosophia procedere: nā sic potius est scientia, quàm ars.

CONTRADICTION IIII.

Experimentum an sit artis principium.

EXperientia quæ ratione caret non est sufficiens ad artem cōplendam 3. Artis curatiuæ cap. 2. Et adducit rationem, quia ea sola nec ex medicamento in medicamentū, nec ex affectu in affectum trāsire licet. Hippocrates experimentū periculosum etiam vocat, prima Aphor. in proœmio: Galenus etiam 9. de dogmate Hippoc. & Platonis, affirmat experimentum absque ratione esse infirmum. Princeps verò prima quarti trac. 2. cap. 7. dicit, & experimentis quæ non sunt secundum rationem, accidit ut nec vnum sit signum nedum ut valeat. & Ioannes Damascenus etiam experimentum quod ratione caret non probat, sed requirit rationem in eo, ut in suis Aphorismis. Quomodo igitur poterit esse artis principium? Respondeo: Experimentum quod periculosum est, apud Hippocratem pro experientia sumitur: & hæc non est artis principium, cum sit tentatiua. Experimentum verò cuius nondum ratio est comperta, non est tutum, quia nescimus an effectus hi similes sint: ratione autem sui est tutum, cum sit artis initium. Damascenus præcipit, ut non tuis tantum experimentis vel scriptis confidas, si ratione caruerint: nam inter experimenta potiora decet eligere. Principis dictum tenet, cum experimentum rationi aduersatur: velut si hydrops casu quodam asclitricus frigida aqua sanetur. Multum autem interest dicere, quod experimenti non pateat ratio, vel quod expe-

rimentum aduersetur rationi. Primum, & si non sit omnino tutum, propter translationem ad similia, tamen artis principium, & per se tutum. Secundum arte nunquam facit, & est periculosum: & de hoc loquitur Auicenna.

CONTRADICTION V.

Dies febris enixe an à partu computandi.

Pari modo in mulieribus iudicationes fiunt à partu tertio Prognosticorū 7. Vbi Galenus exponens, inquit: Principium numerationis fiat, non quo die coeperint febricitare, sed quo pepererint. In quibusdā igitur circa secundum diem aut tertiū diem à partu incipiūt, ex quo multi numerant futurā iudicationem. Sed res non ita se habet: sed ex quo pepererint, numerationē oportet fieri dierum. Princeps etiam secunda quarti trac. 1. cap. 1. secundum priorem literam: Et si peperit mulier, deinde accidat ei febris, tunc si non computetur ex febre, & non nisi ex partu, est illud error. De hoc dixerunt quidam, quòd plurimum accidit post secundum & tertiū. Sed alia litera Galeno contradicit, dicens, Et si peperit mulier, deinde accidat ei febris, tunc fiat computatio ex febre, & non ex partu: ex illo enim est error, & plurimum, quòd accidit post secundum & tertium. Hic igitur emendator putauit se Auicennam ad Galeni mentem traducere, cum illum ab eo maxime abduxerit. Auerroes autem quarto Collec. 40. Et debes scire, quòd istæ crises à principio ægritudinis computantur: & est, quando manifestè in operationibus læsio apparet, excepto in pariente, quia ab ipso partu incipere debemus: quamuis ægritudo post partum per triginta dies sensibilibiter extinguitur: & breuiter hæ regulæ dictæ Hippocratis consequuntur. Hæc ille. Idem fermè Haliabbas 10. Theoricæ cap. 8. iuxta principium: Passiones autem quæ mulieribus post partum fiunt, ab eo computabis die, in quo partus celebratur, quemadmodum Hippocras imperat. At tertio Epidem. super primum text. 21. de vxore Philini sic inquit: Decimo & quarto die à partu cum purgata rectè, & cætera benè haberent, ignis inuasit cum rigore. Inde connumerans

omnes dies iudicatorios, & præter hos sextum, vigesimo mortuam fuisse affirmat. Ex quo liquet, quod à die febris, nō à partu cōputantur: nā sextus fuisset decimus nonus, & septimus vigesimus: & dies in quo mortua fuisset, trigessimus tertius. Sed nec trigessimus tertius iudicatorius est, sed trigessimus quartus, vt à Galeno appareret. Rursus in sequenti textu declarat idem: subiungam autem initium propter multa, est autem tale: Epicratis vxor, quæ ægrotabat apud Archegetem, instante iā partu rigore correpta est, nō incaluit vt ferebant: postridie eadem erant, tertio die filiam peperit, cæteraque rite consecuta sunt: postridie partus eam febris acuta inuasit, cordis dolor, & muliebrium, nulli erant somni: per suppositā glandem hæc releuata sunt: sed caput, collum, & lumbi dolebant: alius pauca biliosa, non concreta, mera: vrinæ tenues, subnigræ: sexto die, qua illā febris corripuerat, sub noctem delirauit: septimo omnia exacerbata, vigilæ, delirauit, sitibunda, deiectiones omnes synceræ, biliosæ: atq; ita vsq; ad octogesimū connumerat dies à febre, non ab hora partus: nam cum in quadragesimo die pauca vomuerit biliosa, in octogesimo liberata sit, fierent connumeratis à partu diebus quadragessimus primus & octogesimus primus iudicatorij, quos nemo vnquam concedat: tum magis, vt dixi, quod Hippocrates ad febris initium redigit numerum. Respicere etiam oportet, cum triduo ante partum morbus initium habuerit, non tamen tunc sumptum initium, sed postquam febris non obscurè eam vexauit: quod ex sententia etiam Galeni est, primo de Diebus decretorijs, cap. 6. Rursus 3. super primum de Morbis vulga. tex. 2. & hæc habet: Dromeadaï vxorem, quæ filiam erat enixa, cæteris rite consecutis, postridie rigor cepit, febris acuta. Primo die ex præcordijs laborare cœpit, fastidiosa, horrens, implacida: sequentibus diebus somnum non cepit, spiritus rarus, magnus, præcordia statim reuulsa: postridie eius diei, quo riguerat, alium cōmode reddidit, vrinæ crassæ, albæ, turbidæ, cuiusmodi sunt, quæ in matellis diu steterunt, cum agitatur, nō subsidebāt: nocte non dormiuit: tertio die circa meridiem riguit: tandē in sexto die illā mortuā fuisse affirmat. est

autē sextus ex genere malorū dierū & qui pernitiē affe-
 ferāt. 1. de Diebus decret. cap. 4. & 5. Quo fit, vt manife-
 stū sit, Hippocratē & autoritate sua, & experientia doce-
 re nos dies iudicatorios à febre, vel morbo in puerpe-
 rio inchoādos. Aëcius & Paulus hanc difficultatē leniter
 tractasse vidētur: & quod mirabilius est, Galenus in nul-
 lo horū locorū hāc cōtradictionē animaduertit, verūm
 difficultatē auget in Philini vxore: nā cum Hippocrates
 dixisset, κατὰ φύσιν καθάρσεως γινόμενης. quod est, Facta se-
 cūdū naturā purgatione: Gal. dicit, ἐπιχρείσσης γάρ τῃ γυ-
 ναικὶ ταύτῃ τῆς μετὰ τὸν κοινὸν καθάρσεως. quod est, Prohibita
 autē mulieri huic secūdū partū purgatione. Quare dic-
 lapsum interpretē, nā κατὰ φύσιν cū prappositio accusa-
 tiuo iungatur, potest etiā cōtra significare, & plerūque;
 (vt notat Galenus in de linguis Hippocratis) κατὰ in
 malam partem ab Hippocrate accipitur. Vel dic, in Ga-
 leni-textu legendum & κατὰ φύσιν, non secundum natu-
 ram. Verūm Hippocratis verba sequentia difficultatem
 augent, dicentis, καὶ τὰ ἄλλα κόυφος διὰ γονοσάρ. quod est,
 Et alia opportūne procedebant. Forsan aliquis dicat,
 quōd Hippocrates 7. Aphor. 57. ait, purgationes nimias
 morbos efficere: quæ verò exiguæ essent, vterum malē
 afficere: volentes vt Hippocrates ortum morbi genera-
 lē ostēdat, Galenus autē sedē: sed non est moris. Ga-
 leni contradicere Hippocrati, nisi cum nominet, tum
 verò aliqua ex parte excuset, vel sententiā in aliū refe-
 rat. Poterat & ἐπιχρείσσης ἀρ. τὸ ἐπισχεῖν deductum, vt
 pro καλύειν interpretatur, etiā κρατεῖν dicere: sic enim an-
 cept est verbū, autore Hesichio. Est autē κρατεῖν vince-
 re, vt Galeni sensus sit supereffluētibus purgationibus
 à partu. Sed iam hāc dimittamus, quāquā valde ne-
 cessaria, & ad principalem quæstionē veniamus. Conci-
 liator differentia 106. vidit dubitationem, sed non au-
 toritates, duo tamen dicit: Primū, quōd nō solū à par-
 tu, sed à febre, ita vt utrūque cōsideretur, computandi
 sunt dies. Secundum, quōd in naturali partu magis at-
 tendendi sunt dies ab initio febris, quia talis febris non
 dependet à partu, sed ab errore, vel alia causa: & tū ma-
 gis, si fuerit initiū febris partui propinquū. Istud pater;
 quia in febre quæ ab apostemate, cōsideratur dies initij

tā apostematis, quā febris, ex Galeni & Principis sententia. Sed in innaturali magis dies partus, quia febris consequens, est quasi symptoma. igitur cum dies critici disponantur à morbo, non à symptomate, erunt ipsi numerandi à die partus, non à principio febris. Ad auctoritatem Hippocratis i Epidem. dicitur, quòd 2. de Diebus criticis, cap. 6. dicit Galenus, Hippocratem prius scripsisse libros Epidemiorum, quā Prognosticorum, vel Aphorismorum: adducta igitur auctoritas ex tertio Prognosticorū præponi debet auctoritatibus libri Epidemiorum. Adduntur tamen rationes à Conciliatore ad oppositā partē, quarū fermē vis in vnam reducitur. Partus ad febrem se habet vt causa disponens, vel antecedens, & ipse per se est res naturalis: igitur dies nō sunt computandi ab eo, sed à morbo. patet sequela i. de Diebus indicatoriis, cap. 6. & 2. Prognosticorū 58. Sed hæc ratio non videtur valida in casu partus non naturalis: quia ipse morbus est, & febris, vt dictū, symptoma: itē quia, vt Auer. & Aaliabbas dicūt, hæc res habet auctoritatem & rationem ab Hippocrate: ipse verò experimēto dies hos comprobauit. Atque ideo cum clarē in primo exemplo & tertio naturalem partum exposuerit, in secundo forsan violentum, videtur mihi, cum eandem in omnibus obseruet à die febris cōputationem, non esse ullo modo distinguendū. Verū etiā plus Hippocrati hic credendū est, vbi per tria exempla totā rem decernit, quā in libro Prognosticorū, vbi paucula tantum verba subiecit. Quòd verò mixta ratio ineunda sit in febre cōputandi dies à partu, & à morbi initio, hoc est per absurdum: nam bene possumus dies in partu & febre, vel apostemate & febre, vtriusque considerare, sed tamē vtrosque seorsum, & singulos pro suo ægritudinis genere, nec tamen prohibet quicquam, vt in apostemate habente febrem ephemeram iunctam consideremus dies ab initio apostematis pro febre, cum sit purū symptoma. auctoritas igitur tertij Prognosticorum intelligitur solum de naturali partu, & morbis, qui sunt illius symptomata: & sunt febris ephmera, quæ quarto die solet aduenire: item dolores, & cursus menstrui sanguinis, & si quid aliud tale. In his omnibus debemus dies à partu,

à partu, etiam si hæc post partum cœperint, computare. In illis autem ab initio morbi. Auicenna, Auerroës, & Haliabbas cum vidissent libros Prognosticorum, & non Epidemiorum, quod facile est cuique intelligere, qui illos diligenter euoluerit, ob non visa dicta Hippocratis aberrare. Porro dies partus in masculis sunt triginta, in fœminis quadraginta. vicesima prima tertij trac. 2. cap. 33.

CONTRADICTION. VI.

Putredo an solum ex obstructione.

Putredo fit, cum calida & humida corpore calido & humido loco manentia non persiantur: quod si manent transpirata, non putrescunt: oportet igitur ad hoc ut putrescant, impeditam fore transpirationem, II. Artis curatiuz, cap. 4. At 2. de Differentiis febr. cap. 9. vult duplicem esse putredinis causam. verba subiungam: In putrefactionibus autem (nam & sanguinem putrescere necessarium est) quandoque quarendum, quæ nam sit harum febrium species. Hoc autem inueniri posse putandum, si prius cognouerimus, quo pacto sanguis putrescat: nam recte sentire videtur Aristoteles, ab aliena caliditate oriri putredinem. Vocat autem alienam, non instam, atque natiuam, in quocunque rerum genere. Nam hæc coquere aperta est, externa autem corrumpere (quod est putrescere. Color autem exterior sanguinem opprimit, ut in Solis deustionibus, & in pestilenti aëris statu, atque, ut simpliciter dicam, in febribus vniuersis, ex quacunque causa originem duxerint. Sed & quando in aliqua corporis parte sanguis plurimus acervatus eius corporis vim opprimit, corrumpi consuevit: ac item præcipue, cum in parvis vasis propter crassitudinem obstruitur, aut propter multitudinem impingitur. At libro de Inæquali interperie cap. 7. dicit: Neque verò ea solum, quæ inculcata sunt, & perspiratu prohibita, putrescunt, quanquam celeriter ea, maximèque: sed & alia multa putredini sunt oportuna. Itaque in prima autoritate vult tria esse necessaria: Prohibitam totius corporis transpirationem, quod inferius declarat: Corpus calidum & humi-

dum:& Ambiens tale. At in secunda prætermittit duas primas causas,& vult vel solam extremā esse sufficientem, vel quandoque conuenire humorum conculcationem in loco vno, ex qua obstructio loci fit. At in tertia auctoritate amplectitur & obstructionem, & prohibitam transpirationem: verum non esse causas necessarias vult nisi velocis & maxime putredinis: atque sic videtur secūda primæ, & prima secūdæ, & tertia vtriusq; ostendere insufficiētiā. Nam ex dictis videntur quatuor causæ putredinis, caliditas, & humida qualitas totius corporis tum continentis: prohibita transpiratio in cute: tum in certa corporis parte. Galenus 12. Commento, 2. particulæ, exponens illud, Quæ relinquantur in morbis, &c. dicit: Quæ relinquantur in morbis necessario sunt humores mali: nam intelligit materiam morborum: tales autem cum nutrire non possint, necesse est ut tempore succedente febres accedant: non igitur necessarius est calor continentis, vel obstructio, aut prohibita transpiratio. Priceps, 13. tertij, tract. 3. cap. 2. & prima quarti tract. 2. cap. 1. docet plures causas corruptionis: sed in priore loco propriè cōcoctionis, in posteriore generaliter omniū humorum: quæ causæ cum ad septem reducantur, plures videntur quàm quæ à Galeno recitatae sunt: dicit tamen, quasi Galeni dicta inter se, & secū concordans: Et plurimum corruptionis humorū ex causis est obstructio: propter humoris multitudinem vel crassitiem, aut lētorem. quod sumitur 11. Artis curatiue cap. 9. in fine. Dicebat enim Galenus, de obstructione loquens, Redundantia cum crassis & glutinosis humoribus, horum enim vitio obstructio est orta: quæ morbus est instrumētalī eorū quæ obstructa sunt corporū: hanc symptoma secutū, ipsa trāspirationis retentio, quæ rursus putredo humorum exceperit, ipsa scilicet febris antecedens quædam causa. Recentiores quidam dicunt, in febribus necessario esse coniunctam prohibitam transpirationem, si à materia sint putrida: retinentur enim vapores, qui exire deberent: in aliis etiam plerūque putredini coniunctam esse hanc prohibitam transpirationem. Dico igitur, quod putredo fit in humoribus, vel humorum: humorum quidem, dum generan-

tur: & sic longe plures sunt causæ quàm quatuor: nam ex corruptione concoctionis fit putredo persæpe humorum genitorum, nec tamen semper, cum sint alij modi corruptionis, quàm ad putredinem: & sic loquitur Princeps in 13. tertij loco dicto. Vel putredo fit in humoribus iam factis, & hoc accidit in tota humorum congerie, quæ est in sanguine: & hæc præsupponit prohibitam transpirationem, & de hac loquitur 11. Artis curatiuæ 4. vel in vna parte tantum, & hæc propriè fit ab obstructione, vel inculcata materia: & de hac loquitur secundo de Diff. feb. 9. Aut loquitur de vtraque in generali, & de hac dixit in libro de Inæquali intemperie, quod causæ essent illæ tres dictæ, nã quarta causa semper est ex supposito necessaria caliditas cū humido eius quod putrescere debet. vt 11. Artis cur. cap. 4. docet: nam dicit, cum animal sit, vel planta, necessariò constat calido & humido: & ita ibi explicauit causas necessarias omnes, seu naturales, seu aduentitias: aliis autem in locis hanc naturalem prætermisit: ideo in de Inæquali intemperie tres tantum connumerat, quæ omnes sunt necessariae. Differunt autem obstructio in particula, prohibens & motus, & perspirationem, à prohibita perspiratione, quæ in toto fit: nec tamen prohibet sanguinis motum, sed halitus ac vapores tantum fuliginosos excerni. Motus autem est de causis etiam conseruantibus à putredine, vt apparet in aquis fluminum, quæ non putrescunt, cum stagnorum celeriter corrumpantur. Sed cur ergo Philosophus dixit 2. Proble. 4. quod motus corruptionem excitat? Respōdeo: Motus naturalis, & proprius, conseruat: quicūq; alius externa causa proficiscēs, corrumpit: hoc autem quia concutit, & quia facit obuiare aëri nouo: nam hoc philosophus in fructibus quæsiuit, quæ motu vitiantur propter teneritudinē. At vt colligitur 4. Meteor. 6. & 3. Collectaneorum 3. Aër sui caliditate putredinem in animalibus operatur, exhalare faciens inatum calorem: item frigiditate extinguendo proprium, vnde materia alium concipere cogitur putredinis autorem. Hoc autem secundum membrum, cum raro accidat, & per consequentiam tantum caloris nostri corrupti putredinem pariat, iure

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.
merito à Galeno prætermiffum eft.

CONTRADICTION. VII.

Vinum natura humidum eft.

Vinum confert iuuenibus duplici modo, bilē educendo, corpūſque humidius reddendo : primo de Tuenda ſanitate. & quinto eiufdem: Vinum maximē comperit frigidis ac ſiccis temperamentis. Primo etiā Regim. acut. 22. iubet ante piſanam vinū aut muſſam exhiberi: velut aqua ipſa humidiora vbi morbus ipſe ſiccior extiterit. ſecunda quoq; Aphoriſ. 27. vinum iubet dare Galenus in fame illa non naturali, ſeu à frigidityte, ſeu ab acido prouenerit humore: eſt autem humor acidus, frigidus atque ſiccus. Ex quibus colligitur, cū omnis cura ſit per contraria, vt in tertio habetur Paruæ artis, vinum non ſolum calidum eſſe, ſed etiā humidum. Princeps etiā tertiæ primī doct. 2. cap. 8. dicit, Et vinum confert melancholicis, quia eis contrariatur à tota ſpecie: ipſi autem ſunt frigidi atque ſicci, quare vnum erit calidum ac humidum. vnde Gentilis in ſua quæſtione ibi tenet, quòd vinum ſemper humidius corpus reddat. Et prima tertij tract. 4. cap. 17. in cura mania in generali, in fine, dicit: Cumq; fuerint in declinatione, detur eis vinum plurimū mixtū: illud enim humectat eos, & dormire facit. Idē fermē primo ad Glauconē cap. vltimo, dum curā eorum tractat, animo relinquuntur & prima quarti tracta. 3. cap. 4. In cura hectica vinum humectat ſed calefacit: & parum poſt: & ſimiliter cū neceſſitas te vocat ad ſortem humectationem & velocem, de ea quæ ſunt, vt aqua, carnis, & vinū. Haaliabbas quoque in primo practicae 22. Vinum calefacit & humectat, & contrarium eſt melancholiae à tota ſpecie. & ſexto Collectaneorum 13. recensetur inter ea quæ corpus humectant, cū extenuatis exhibeat, qui ſiccitate non yacant. Ariſtoteles quoque tertia Problematum: 16. Vinum natura humidum eſt. Sed in oppoſitum Galeni videtur eſſe autoritas 8. de Simplic. medic. cap. de vino. Nouum in primo calidum eſt; vetuſtū in tertio, mediæ ætatis in ſecundo, his pro cali-

ditate siccitas responderet. Item Galen. 2. Aphorif. II. exponens humidum melius nutrire, potabile interpretatur: quod actu non potentia humidum est: atque hoc modo vinum inter humida connumerat: quasi potentia tale non sit. propterea dixit, quod humidum prout à solido distinguitur, maxime nutrit, præsertim si natura calidum sit. Paulus quoq; lib. I. cap. 95. & lib. 7. in litera o, Mustum in primo siccum est, mediæ ætatis in secundo, sed antiquum in tertio. Sed & Haliabbas quinto Theoricæ cap. 30. vinum siccæ temperamēti esse dicit. Serapio etiam in tabula & cap. proprio, vinum inter siccas medicinas adnumerat: quæ tamen primū gradum non excedant quo ad caliditatē. nam superius declaravi in Passiuis qualitatibus, solitum non esse gradum proprium obseruare. Hanc tam euidentem cōtrarietatem euadere quidam desperauerūt, vt Gentilis loco præallegato. Sed Conciliator Differentia 70. tenet ipsum esse humidum, respondētque autoritatibus melius quàm potest, ac rationibus: veruntamen cū non viderit auctoritatem Galeni & Pauli de siccitate: idē sua determinatio nihil ad nos facit, cum neruū difficultatis præterierit. Nemo enim est qui, si quis illas auctoritates auferat, non statuat omni suffragio humidum esse vinum. Quidam existimant exterius etsi sit natura humidum, posse siccare quadruplici modo: Primo, abluendo sordes, & hoc modo etiam aqua frigida exsiccat, & consolidat auctoritate Celsi: Secundo, per virtutem astringentem comprimendo, dein exprimendo humorem contentum in loco vel vlcere vulnerisue: Tertio, quia omne calidum calefaciendo tandem exsiccat: Quarto, quia pars humida quæ est in vino subtilis dilabitur, & sicca manet quæ crassior extat. Sed isti magnam Galeno calumniam inferunt, qui loquens de re, quæ & cibus est, & medicamina, proprii temperamenti nusquam meminerit: nec virtutis quam interius assumpta retineat: sed solum accidentiam naturæ expresserit, atque eam qua fungitur tantum donec exterius applicatur. Parendum esset Aui-cennam aut Auerroēm interpretantibus, quibus lege sua vino interdicebatur tanquam frequentioris vsus solam apud illos meminissent: at de Galeno quis æquo

ferat animo, vt propriam naturam, proprium vsum, tū frequentissimum pretermiserit: rem raram, & præter consuetudinem, ac non propriam explicauerit? Non etiam videtur quòd in ablutione vulnerū appareat humidioris naturæ vestigium: nam vlcera etiam sordida illico mordicat, quòd medicamento sicciore est opus, non humidi. Aliqui dicunt, quòd est humidum vt oleū, nam facillimè illud etiam ardet vt vinum, sed hoc est magis argumentum siccitatis, nam in similibus facilius fit transitus, vnde velocissime ardent nitrum, aqua ardens, sulphur, quæ omnia proculdubio sicca sunt. Quidam autē respondebat hoc modò, quòd vinū antequàm esset actu nutrimentum erat siccum, sed postquàm nutritiuerit fiat humidum, augendo humidum substantificum: & hoc modo Princeps dicebat lactucam esse calidam, quamuis sit frigida, antequàm nutriat. Hec responsio non videtur satisfacere: nam & si lactuca calefaciat augendo calorem, non tamen meretur dici calida: quia hoc oporteret dicere in comparatione ad reliquos cibos, item vinū velocissime nutrit, 2. Aphor. 18. vt nihil ei possit æquiparari. & 3. de Tēperamentis, cap. 2. dicit, quòd dummodo aliquandiu in ventriculo & iecinore originem traxerit, nutrit: quare non poterit impressionem siccam facere, si in humidū illico transierit alimentum. Dico igitur, Vinum siccum esse: nam 5. Aphorif. Aphorif. 5. vinū subtilitate sua cōuulsionem mouet, siccitate & caliditate sedat. Item 2. de Viētus ratione, (& est 28. liber Hippocratis) vinum calidum & siccum. habet autem oratio eius genuina sic, οἶνος θερμὸν καὶ ξηρόν. ἔχει δὲ τι καὶ καθαρτικὸν ἀπὸ τῆς ὕλης. τῶν δὲ οἴνων οἱ μέλανες καὶ αὐγαστοὶ, ξηρότεροι, καὶ ἔτι διαχωρῶνται, ἔτε ὑγρόν, ἔτε πύκτον, ξηραίνουσι δὲ καὶ τὴν θερμασίην, τὸ ὑγρὸν ἐκ τοῦ σώματος κατὰ τὰ λίσκοντες. id est, Vinum calidum & siccū: habet autem ex materia vim purgadi. Vinorū autē quæ nigra & austera, magis exsiccāt ventrē, lorium, sputū micime iuuentia: exsiccans autem, & calefaciēs, humidū corporis consumit. Inde docet candida, & noua, & dulcia, humidiora esse: quin & acidum humectare edocet, quòd aquam admixtam habeat. Sed ibi alia exurgeret dubitatio, quia acidus sapor siccitatis indicium est. Sed non

omnia omnibus in locis sunt enodanda, vnicuique disputationi sua difficultas satis est. In libro etiam secundo Regim. acutorum iuxta initium dixit: Vinum sitim mouere, & caput petere. Hæc igitur omnia quis non videt opera esse vini siccantis magis absoluta etiam coctione, quàm per initia? Quare valeat Manardus cum sua subtili inuentione: nam Galenus nunquam vinum humidum pronuntiauit, sed humectare, cum sit siccum. Vehementer etiam posse affirmat, hoc autem quadrifariam: Primò, faciendo plurimam appositionem & nutritionem, propter naturæ dilectionem, propter subtilitatem, propter facilitatem conuersionis in alimentum. Secundò, propter aquæ admixtionem, nam subtilitatem quidem & cum natura humana conuenientiam mixtum retinet, verùm amittit siccitatem. Tertiò, si sit candidum aquosum, tale enim sub natura vini quanquam comprehendatur, eo tamen nomine non intelligitur, nisi adiiciatur aquosum. Hoc verò non excalescit: non dicam quòd refrigeret prima operatione, multo minus etiam exsiccat. & quanquam sub eodem gradu siccitas & caliditas vini apud Galenum censeatur, nihilominus tamen non sub eadem gradus parte. Ideoque in febribus, & in animi deliquis Galenus album aut lymphatum exhibet vinum: non tamen quia humidum, sed quia cum sit velocissimi transitus, & naturæ amicum, siccum non est. Quartò, comparatiuè: nam temperatura eius est infra siccitatem bilis, & atræ bilis, & senum: quare his potest exhiberi: tum quia in atra bile educit eam & subtiliorem reddit, & est naturæ amicum. Senes autem indigent regimine simili, non contrario: & cum hoc vinum habet plures utilitates, de quibus dictum est: nam & mel senibus conuenit, quod tamen siccum est in secundo: vt 7. de Simplic. medic. facult. Ad Arabum autoritates dicendum est, vinum censei apud eos humidum, ab operatione. Vel dic, quòd de mixto aqua intelligitur, vel quòd absolute humidum crediderunt. Nihilominus verum est, ipsum hæcticis & melancholicis conuenire. Quòd si quis arguat ex 2. Aphor. II. in commento: Vinum vt habet similem substantiam aquæ quod aquosum dicitur,

fic & naturam : aqua igitur cum sit frigida & humida, igitur & vinum aquosum. Respondeo : Comparat naturam in subtilitate, & nutriendi paucitate, ex quo colligitur, quod aqua sit subtilioris substantiæ ipso vino: quamuis vinum ob caliditatem facilius penetret, ac cibum distribuat, vt in 12. Artis curatiuæ colligitur, cap. 4. in initio, & post. Sed cur vinū aquæ supernatat, aqua vino supernatare non potest?

CONTRADICTION VIII.

In laterali morbo an ex parte dolente vena secanda sit.

QUum dolor ad iugulum extenditur, aut grauitas brachium, mamillam, aut partes quę sunt supra septum transversum infestat, interna cubiti vena secanda est: nec dubites copiosum detrahre sanguinem, donec rubidior multo, vel pro rubido & puro liuidus effluerit, vtrunque enim accidere solet. 2. Regim. acut. 10. At quarto Regim. acut. 73. si dolor ad superiores partes extenditur, iugulum, mamillam, brachium, internam brachij venā secare oportet, ab eo scilicet latere quod dolore fuit affectum. Est etiam illud indicium, Hippocrate in prima auctoritate hoc sensisse: quod dicat sanguinem permutari solere: quod quidem non accidit nisi vbi phlegmum magnum sit & ex parte qua sit sanguinis missio: vt in libro de Sectione venarū colligitur. Neque est dubium quin Galenus in commēto 10. censuerit, secandam eiusdem, non aduersi lateris venam: quandoquidem celeritati euacuationis ex ipso loco studeat: vt verba testantur. Altera habetur auctoritas 6. Epidemiorum super sextum, textu quinto: vbi dicit: In doloribus secandam esse venā vētrem: id est venā magnam, quæ loco proxima est. Sed ista auctoritas cum præcedentibus parum aut nihil facit: nam materiam iam fluxisse Hippocrates præsupponere videtur, cum dixit, adesse grauitatē, quæ iam fluēte non adest: tum quod pertingat dolor ad iugulum: Secundò, quod succedat mutatio sanguinis: Tertiò, quia 4. de Ratione victus in acutis, parū ante auctoritatem dictam, iubet Hippocrates sputi colo-

rem obseruandum, an sit rufum, vel aliter coloratum, nam hoc nō nisi iam in coctione potest apparere: Quarto, quia Galenus in de Venæ sectione dicit, vbi iuxta sectam venam phlegmone est ingens, optimum est sanguinis in colore & substantia mutationem expectare, sicut Hippocrates nos docuit in libro de Acutorū victu, quando de laterali morbo verba fecit. Est etiam difacultas ex hoc, quia quartus Hippocratis acutorum Galeno teste, non est Hippocratis. In secundo autem non explicat ex quo latere sit detrahens sanguis: quare hæc autoritas parum aut nihil concludit, quantum ad Hippocratis sententiam pertinet. Et si quis obiiciat, crimen ferme esse, Hippocrati adscribere, quod quicquā necessarium ad artem prætermiserit: quare coniectura licere assequi, solum eam, quæ ex eodem fiat latere, esse necessariam, quando eius tantum meminerit, iuxta Galeni interpretationem. Respondemus: Quanquam hoc solum firmari possit ex Galeni sententia, nihilominus etiam illius supposita autoritate, nihil tamen in dictis Hippocratis pro hac sententia concludere: nam vel Hippocrates reuulsuam ex aduerso latere cognouit, vel non, nam eam in aliquibus morbis, puta in capitis vulneribus, necessariam esse inferius demonstrabimus. Si igitur non cognouit, quod quasi nephas est dicere, nihil mirum, eam illum non tradidisse: si autem cognouit, principio morbi faciendam docuit in generalibus sermonibus, ut ibi deriuare, cedentem reuellere statim, resistentem cedere. secunda particula sexti Epidem. 8. vbi etiam viderur Galenus illud declarare, quod dixit Princeps quarta primi, cap. 1. cum ad lōginquum trahere volueris, dolorē prius seda. Sed expositio tamen Galeni non videtur nisi ad confirmandum hoc, ut post deriuationem reuulsua ex aduerso vtamur: sed non explicat, quod ab opposito latere reuulsua sanguinis missio conueniat. Sed melius erit Hippocratem per Hippocratem exponere, quādoquidem ex hac autoritate saltem illud cōstet, duas fecisse Hippocratis mittendi sanguinis rationes diuersas, Reuulsuam, & Deriuatiuam: cuius meminit in 2. & 4. Regim. acut. locis præallegatis. Sed non esse ducendum ab eadē parte quasi similitudine infert. 2. Regim. acut. 12.

cum dixit, de medicatione loquens quæ per expurgantia fit: Quicumq; autem dum inflāmantur, statim per morborum initia medicamento soluere conātur, ij non solum ab intensa inflammataq; parte nihil adimūt, verum cum non cedat nec obsequatur quæ cruda est affectio, partes sanat, & morbo aduersas, medicamentū ipsum absomit, contabefacitq; Sed ut diuersa est ratio medicamenti, & mittendi sanguinē, nec idem in iisdem effectus, ut nihil contra opinionem cōcludit, sic nec pro ea. Attamen cum Hippocrates curatiuam rationē, non præseruatiuam iniisset in libris Regim. acutorū, reuulsuam prætermisit, contētus illam in generalibus sermonibus docuisse: deriuatiuam verò explicat, quæ ut fit ex latere patiente, sic affectū iam constitutum nō orientē præsupponit. Vnde reuulsui etiā meminit auxiliij secunda particula sexti Epidem. 28. dū dixit Reuellere si quò nō oportet, vergat: si autem quò oportet, his aperire conuenit, secundum quod singula vergunt. An & in hoc generale erit, ut ab eadem parte tantū fiat reuulsio? atq; sic frictions & cucurbitæ solum erūt patienti particulae ab eodem latere, vel iuxta eam applicandæ, summa ægri perniciē: an quia reuulsua sunt auxilia ex aduerso licebit? Quare & ī misione sanguinis, quæ ad reuellendum fit, quid prohibet ne in parte cōtraria fiat? quādoquidē in hoc nō singularē curationem iuxta Hippocratē exequamur: sed generalē iuxta illum reuulsionis rationem, quæ ad contraria fieri solet, ineamus. Quod si quis dicat, Galenum 2. Regim. acutorum 1. dicere, Fomenta augere dolorem in initio, atque ob id cum augetur dolor, mitti sanguinem, atque sic ab initio sanguinem mitti: hoc nil impedit tamen: quia, ut dixi, ex prima autoritate quæ in 2. Regim. acutorum est, non constat quòd ex aduerso latere: in secūda autoritate, quæ in quarto habetur, Hippocrates non loquitur, nec vir sententia Hippocratis dignus ex Galeni sententia in eius libri initio: quanquam eum textum velut phænicem quandam in Hippocratē referat. sed & si uterque textus hippocratis sit, nihilomagis cōcluditur ratio: nam Hippocrates quāuis morbum per fomēta exploret, in secando tamen venam id præsupponit, quod morbum non solum constitutum, sed & vehementē de-

mōstrat: siquidem, vt dixi, grauitatem, & extēſionem ad iugulum, & sanguinis corruptionem. At verò non inconuenit morbū iam conſistere, ſic vt iam factus ſit: materiam verò aliam denuò influere. At non merito fluentis materiæ, ſed morbi iam facti hæc venæ ſectio inſtituitur: nam ſi illud voluiſſet, adiicere eas non oportebat conditiones. Si enim poſt fomenta ſolus dolor pungens appareat, non vlla grauitas, non vlla iuguli, ſed ſolū coſtarum affectio, quid agendū? Sunt qui adducant Aphoriſmum 22. ſextæ particulæ, ſed parum ad propoſitum. Ideo melius eſt declarare, antequā ad Galeni expoſitionem veniamus, quonā pacto ex ſecundo ad Glauconem tria genera miſſionis ſanguinis diſtinguantur, Euacuatium, Deriuatiuū, & Reuulſiuum. Deriuatiuum igitur ex directo patientis particulæ ſecundum motū eundem materiæ ſit: velut ſi quis in liene, vel rene ſiniſtro phlegmonem patiatur, ſanguine à ſuperioribus partibus horum membrorum deſcendente, ſit deriuatiua ſanguinis miſſio ex ſaphena pedis, vel ſub poplite: ita ſi flueret ab inferioribus ad ſuperiora in hæc mēbra, tunc cubiti interior diceretur deriuatiua: & generaliter deriuatiua & reuulſiua ſit ex eodē latere patiētis particulæ, & etiā euacuatia: atque ita omnes apud Galenū mittendi ſanguinem modi, vt ibi declaratur cap. 2. iuxta mediū: ſed deriuatiua ſecundū partē motus materiæ vltra locū ipſum ſit: at reuulſiua ex loco motus materiæ ad locū patientē, vel ei propinquo, ſed tamen à loco deſluxus remotiore: & ideo in ſimilitudine deriuatiuæ, & in cōtrarietate reuulſiuæ, non particula patiens conſideranda eſt, ſed motus à quo, & ad quem: reuulſiua ex contrario: deriuatiua autem ſecundum motum naturæ ſit: euacuatia ex loco ipſo, aut propinquiſſimo. His itaque cognitis, mirum ſatis videtur, cū 3. Epidem. particula tertia tex. 80. de Anaxione loquens, ſubiecerit: Venam ſectam in cubito dolorem leuaſſe: nec adiunxerit, ex quo latere, cū tamen latus dolens dextrum eſſe declarafſet: ſi quid dubium eſſe poterat, non illud oſtendiſſe: cū etiam in initio fomenta adhibeat, proximam autem ſuccedere velit ſanguinis miſſionem, ſi per fomenta dolor non leuetur: cur, aut quādo ex aduerſo latere ſanguinem mit-

tere poterit: In angina etiam latus ipsum dolentis partis si obseruat Hippocrates, idem etiam in aliis morbis agget: sin aduersum, cui commodum: tamen etiam illud iam declaratum est, Omnes species sectionis venæ secundum latus idem fieri debere. Quare verisimile est, Hippocratem nullam missionem sanguinis ante eam, quæ ex eodem fit latere, nos edocuisse.

Sed ad Galenum iam veniamus: hic enim, ut mihi videtur, clarè loquitur: nam in libro de Sanguinis missione, cap. 15. & 16. secundum nostram sectionem, hæc habet: Quæcunque igitur de hac speculatione à medicis dicta sunt, ea si scribere aggrediar, opus erit libro iis sigillarim dicato, eoque ingenti. Cæterum ut in aliis quæ hætenus definita sunt effici, ut scilicet mentem meam vobis exponerem, qui eam à rebus ipsis probari vidistis, idem nunc quoque faciam, initio sumpto ab iis quæ quotidie in laborantibus videntur: quæ quidem Hippocrates diligenter obseruata memoriæ prodidit. Est verò vñ eorum primariumque caput, scilicet hoc: Quibuscunque *κατ' ἰσχυ* eruptio sanguinis fit, sanimum affert commodum laborantibus. (Hoc autem *κατ' ἰσχυ*, quod secundum rectum intelligatur, omnibus est confessum, cum clarissimè sæpenumero hac voce in hoc utatur significato.) Quibus autem contra euenit, nihil iuuat, cum etiam interdum noceat: quod vires citra morbi leuamen exsoluat. Non enim liene turgente ex dextra nare erumpens sanguis, aut in iecore ex sinistra vllam affert utilitatem: sed reuulsio quibus in directum abhibetur, euidentem utilitatem celeriter ostendit: quibus contra, non. Dextra igitur nare sanguis erumpens ad dextrum hypochondrium fixa cucurbitula clarè celeriterque sistitur: sicut ad sinistrum ex sinistra erumpens. Porro reuulsione causa si venam feces in directè quidem oppositis sanguinis eruptionibus, citissimè conspicuam videbis utilitatem. At si contra feces, nihil profuerit. Sic & affecto liene æquè adiuuerit circa medium digitum sinistræ manus incisa vena, atque si internam cubiti secueris. Multum enim lienem afflictum iuuat sanguinis detractio ex sinistra manu. Inde paulò post: Qui & pleuriticis quæ è directo lateris laborantis adhibita fuit missio sanguinis, clari f.

simā sæpe vtilitatē attulit: quæ verò ex opposita manu, obscuram omnino, aut post temporis interuallum. Inde rursus paulo pòst: Itaque dolētibz oculis humeralis vocata vena, quæque ex eo deriuatæ in cubito incisæ luculentum celeriter commodum afferunt. Dolente autem latere, aut pulmone, aut septo transuerso, aut liene, vel iecore, ventriculoue, ea quæ per alas ad cubiti iuncturam pertingit. Hoc autem casu maxime interior secanda venit. Quòd si non, certè ea quæ ab ipsa diducta in iuncturæ flexurâ apparet: his non obscurum est, Galenū tria edocuisse: Primum, quòd ex eodem latere & per venas à loco læso deriuatas, aut ei coniunctas, sanguinis missio sit mollienda: Secundum, quòd illud Hippocrates censuerit: Tertium, rationem huius ostendit quæ cum Hippocratis autoritate coniuncta est. Inquit enim ille tertio Prorrheticorum 33. Sanguinis ad latus diuersum eruptiones malæ, vt si cum lien magnus fuerit, ex dextra nare fluat: atque res in hypochondriis ita se habet: cū sudore deterius id existit. Atque ibi Galenus desumptum hoc refert experimento plurimorum languentiū, quos in Epidemiis enarrauerat. Hoc igitur pro confesso haberi debet, quòd in reuulsione Galenus sanguinē ex directo mittit, quòd autem directum latus dicatur dextrum dextro, sinistrum itidē sinistro, iam satis clarè verbis suis edocuit, ostenditque ratio sua cum Hippocratis autoritate coniuncta: & ostendit 2. de Tuenda sanitate, dum species frictionis refert, directam ac transuersam: tum etiam quinto de Partium usu cap. 14. dum ventris musculos enumerat. Idem clarum est 2. ad Glauconem cap. 2. secundum nostram sectionem. Quin etiam 4. Regim. acut. 73. cōfundit ista tria, Venam in directo, & Internam, & Lateris eiusdem patientis, quasi idem significant. Altera habetur autoritas 13. Artis curatiuæ, cap. 11. secundum nostram diuisionem, inquit enim: Proponatur itaque, iecur iam phlegmonem contrahere cōpissum, quæ nam mali curatio huius cōmodissima sit, queratur. Inde paulo pòst: Ergo pariter tum reuellendus tū educendus sanguis est, qui ad iecur confluit, interna in dextro cubito infecta vena. Propterea quòd & è regio-

ne, & ampla via, cum vena quæ caua dicitur societatem habet: hac non apparente, media secunda est: quod si hæc non apparuerit, reliqua ac tertia est incidenda. Inde etiam potest, sed tamen eodem capite: Satiùs igitur sit, ubi partes, quæ in ore sunt, phlegmonem accersere cœperint, ad nares deriuare. Parimodo venam quoque, ubi hæ partes sic laborant, incidere humeralem in manu: si ea non cernitur, mediam: ubi iecur, pectus, pulmo, aut cor sic afficiuntur, internam: in angina, quam *συνάγχη* Græce vocant, primas in manibus, secundas eas quæ sub lingua habentur. At iis quæ in occipite sunt afflictis, etiam eam quæ in cubito est, & eam quæ habetur in fronte: renibus verò & vesica, & vtero sic habentibus, eas quæ in cruribus sitæ sunt; & potissimum quæ circa poplitem: sin minus eas quæ circa malleolum: ac in omnibus quidem semper ea quæ in directo est, ubi iecur phlegmone inuadit quæ in dextra sunt manu, ubi lienem contra. Qui huic resistunt opinioni, de iam facto phlegmone exponunt. Verùm responsio nulla est: nam in angina docet primam facere ex brachio sanguinis missionem: hæc autem sit nondum facta angina, igitur hæc & reliqua sanguinis missio, quæ in laterali morbo iubetur, in initio est. Docet etiam ibi cataplasmata, vel purgationes in aliquibus morbis conuenire. Igitur cum hæc tantum in initio conueniant cataplasmata quidem astringentia, & purgationes, inchoantibus morbis iuxta illud in acutis raro, & in principiis medicinis purgantibus uti: & hoc cum præmeditatione faciendum. & 2. Aphor. 19.

Tertia autoritas colligitur ex dictis 2. ad Glauconē. Sufficiat propter ea quæ diximus verba ipsa subiecisse, ea autem sunt: Fluentium igitur humorum retractio, sic enim Hippocrates nominat: eorum autem qui iam membrum obsederunt deriuatio medela est. Vtrunque autem euacuationis genus per communes venas fieri præcipit. & infra parum: Patientibus verò membris extremis à coniunctis euacuatio fiat, siue retrahere velis, siue deriuare, præterquam ubi passio est inueterata: tunc enim à membro ipso patiente detrahimus.

Quarta autoritas habetur in de Constitutione artis medicatiuæ, cap. 17. cùm dixit: Maximè verò & partium sanatio, quæ phlegmone laborant, ex situ & positione desumitur. Inde post pauca: His ergo docentibus, qui in coxendicem fluxus decubuere, per politum ac mal-leolorum venas euacuabimus: sanè & quæ in vteris hærent: quæ in pulmone, ac thorace, per venam cubiti internam: quæ in capite, & collo, ex humeraria: proximarum enim atque communium affectæ particulæ venarum euacuatio, optima est, atque facillima. Si quis dicat deriuatiuam hic docere iam consistente phlegmone: non erit verum, semper humerariam capiti & collo maxime conuenire: nam in angina quæ sub lingua sunt magis quandòque conueniunt: at humeraria in angina & phrenesi retractiua est: igitur in laterali morbo interior cubiti talis est. Nec obstare videtur his quatuor tã claris autoritatib⁹, quòd dicat tertio. Paruæ artis in cap. de causis præseruatiuis. At attrahendi ex omni loco ad oppositas partes communis indicatio est, ad quam maximè distantia: deriuatio verò ad vicina. Et antè in capitulo de Asperitate & lenitate, vbi de phlegmone loquens, hæc habet: Si igitur vniuersum corpus plus æquo plenum fuerit, per patientem locum minime euacuandum. Nam si scarificationibus aut sectionibus sensibilibus euacuabimus: plus ratione doloris excitati attrahemus. Si verò calefacientibus dispergere tentabimus, plus erit quod vi caloris ad partem attrahetur, quàm dispersum. Quòd si elaborabimus, vt quod influxit retrocedat, corpus plenum non admittet. Ad hæc igitur ambo totum corpus euacuare oportet, aut ad contraria omnino loca retrahere quod patiēti particulæ influit: quo perfectò opere, prius à parte repellēdum, mox dispergendum. Neque illud Hippocraticum 5. Aphor. 68. Dolenti partem capitis posteriorem in fronte vena incisa prodest, vbi Galenus etiam: Auerfio ad contraria fit secundum longitudinem quidem, suprà, & infrà: secundum latitudinem verò, hinc, & inde, hoc est à dextris & à sinistris: secundum altitudinem verò, ante, & retro. In doloribus itaque partis posterioris capitis cum auersione nunc euacuatio fiet: nam prima autoritas de

præseruatione loquitur, non decura. Altera ex eodem libro exponenda ad aliarum autoritatum sensum, vt hæc contrarietas ad materiæ motum, non ad positionis differentiam in corpore referatur: aliter omnis contrarietas esset in hoc casu necessaria. Vel igitur vna, & hanc habemus ab intus. extra, tum etiam ad locum magis dextrum, vel magis sinistrum: aut omnes necessariae sunt, & tunc oportebit simul trahere à superiore parte ad inferiorem, à dextro in sinistrum, ab antè retro: & sic laborante ægro phlegmone costarum in latere dextro, ex calcano pedis sinistri sanguinem necessarium esse mittere. Ad tertiam autoritatē quidam dixerunt Hippocratem loqui de materia educenda iam expurgato corpore.

Dij boni quis ferat mores horum temporum: namque cum vix vnus, aut alter literas medicinæ sciat, quinimo eorum, quos ego è facie noui, nemo est qui non oderit nos, propter studium & veritatis amorem: quod & Galeno, vt ipse de seipso refert, contingit: vt pro bonis literis ingemiscamus: nam hanc autoritatem (proh tempora) modò pro se adducunt, modò prætereunt, modò euacuatio iam corpore exponendam docent. Quid mirum est igitur, actū esse de medicina, apud Italos præsertim? Hoc illud vnum est quo mihi illi aduersantur: non parū tamen vni debemus, quod laboris ad restituendum bonas literas plurimum impenderit: an affecutus sit, non est meum iudicare, qui mortuos non insector: atque vti nam nulla mihi causa esset reliquos medicos accusandi. cum enim stertant in domibus, consiliis que, ac arte valeant: nobis hoc vnum obiciunt, quòd mathematicas nouerimus: atque quod olim summo honori fuit, tum medicis, tū philosophis omnibus, Hippocrati, Galeno, Platoni. Aristoteli, impij ac nepharij viri mihi vitio vertunt: nec sufficit illis maxima ignorantia, nisi & de illa, quemadmodum olim de studiis glorientur. Ego bonis nō maledico, nam nemo bonus nos odio habere potest. At hoc cerre in hoc monstro inuidiæ ferendum est. Conantur quibusdam hoc etiam sciolis persuadere, qui vel prima literarum Græcarum elementa tenentes, orbem digito temperare se posse putant, atque in cælum os insanum ponere audent. Deceret illos, qui secum plurima iactant,

iaſtant, qui tantum ſibi ſapiunt, qui iudicium de melioribus faciunt, aliquando velut tauri ſolent, ſeipſos luſtando experiri, propriasque vires expendere. Scribant, diſputent, doceant, ſi licet: videbunt aſinos eſſe, qui lepores currendo ſe fore exiſtimabant: plus illis bonis literis detrahunt, quàm medici: nam ex his aliquot vel ſaltem pudore tenentur: ignoſcendùmque his qui propriæ utilitati, & ſi aliorum iactura, conſulere ſe putant: ferenda eſt etiam medicorum inuidia, quæ cum arte ipſa coaleſcit. At has importunas cicadas quis ferat, vel inſpicere etiam dignetur? Cæterùm Deum aliquando humani generis miſereri oportet ſic, vt Principes aliquot mittat, qui non famam hominum reſpiciant, non gloriam falſò quaſitam, ſed mortalium communem ſalutem. Miſit forſan, ſed hos tot curis, tot ſuſpicionibus impleuit, vt ab hoc tam præclaro beneficio auertat: nam non poteſt Cæſar vituperari inter cæteros, qui Veſaliũ apud ſe habeat, hominem antiquam redolentem ingenuitatem. Ergo vt ad rem redeam, pudet me dicere quosdam hanc autoritatem diſſimulaſſe: Ergo id Hippocratis conſilium eſt, vt de diuturnis loquatur morbis: nam & Galenus diuturnæ fluxionis oculorum meminit in his, cū affectus phlegmonem non poſſit excitare: neque enim inueteratus fieret hic dolor, ſed ad finem breui perueniret, cum calidã ſupponat fluxionem, quæ ſanguinis miſſione curanda ſit: quicquid in dies effluit non cogi, ſed à natura diſſolui præſupponit. Ergo ſuperuenienti materiæ, non de fluxu occurrendum eſt: at illa quæ de nouo ſuperuentura eſt, auerſione ad oppoſita indiget, cū ratione habeat præſeruantis partis medicinæ. Igitur in talibus iure merito, & in capitis dolore poſteriore, venæ anterioris ſectio: & in diuturna ad oculos fluxione cauterii genus in occipitio, quod ſetonum vulgo vocat, optimè conueniet. Eadẽ difficultate illud ferme præteriit: duo eſſe genera diuerſionis: alterũ quidẽ quod ad maximè diſtanta loca cõtrariæque deducit, quo in præſeruatione vti debemus, nondũ morbo factò: arque id è diuerſo latere magis: alterũ autem, quo per materiæ euacuationẽ dolore ſedato, influentem adhuc ſanguinem ex loco reuellimus, quo quidem phlegmone iam factò vtimur.

asque illud ex latere eodem κατ' ἴσιν, non quidem ex lateris rectitudine, sed venarum communicantium causa faciemus. Accidit autem ferme semper, ut quæ in eodem latere sunt etiam magis communicent, quam in extremis: unde Curtius in hoc peccat, cum pro venis latus exponat. ideoque non facile illud effugere potest quod Galenus 13. Artis curatiuæ cap. 5. secundum sectionem nostram (est autem in primo folio) dixit: Cogimur autem alias sanguinem mittere, idque aut vena incisa, aut membris his, quæ læsa non sunt, scarificatis. Manu enim laborante scarificabis crura: altero autem crurum male habente, reliquum. Quidam exponebat sic, ut mutuo referrentur, quasi dicat: Manu laborante, crura scarificabis: vicissimque manum, laborantibus cruribus: hoc enim videtur esse reliquum in sermonis contextu: sed non patitur hoc Græca synexis, habet enim, ἡ τοι φλέβα τέμνοντες, ἢ ἀποσχίροντες τὰ μὴ πεπονθότα κῶλα. χεὶρὸς γὰρ μὲν κακῶς ἐχούσης τὰ σκέλη: τὸ δ' ἑτέρῃ τῶν σκελῶν πεπονθότος, τὸ λοιπόν. Existimo quosdam autoritatē nō vidisse, nec ausos negare: cum enim multas Hippocratis & Galeni auctoritates aduersum, & pro se adducant ex loco: hanc quasi secundo ad Glauconem libro scripta esset, in qua plurimum erat in tota quæstione ponderis, retulerunt: conantes euadere, tum eludere. Sed ut illos excusē: certē Manardus & ipse locum non demonstrauit: & in codice Andreæ Turonensis (qui illam primus in medium adduxisse visus est) error in numero capitulorum emerfit: quare nihil mirum fuit, cum id solerent homines exercitati in promptu habere, ut ad omnem auctoritatem quantumuis claram effugiendi viam haberent paratam, quasi diuinantes responderunt. Itaque communicantes venas semper Galenus respicit, latera non ob aliud curat. At in cruribus cum venæ cauæ supra ossis sacri initium diuisio in ambo crura fiat, necesse fuit, ut sanguine ad alterum crus retracto, diuersio vera fieret ex communicatæ vena, propiorēque loco. quod si ad manum retraxisses nihil peractum erat: cum detractio cōmunis fuisset etiā alteri cruri. At in brachii, vel manus phlegmone, diuersio ad crus materiā à loco patiente diuertebat: quoniam sanguis, qui ad manū ex corde & iccore ascendebat, ad

inferiora retrahebatur. At verò alterius brachii venarū sectio non proderat, cum auertere à toto corpore sanguinem necesse sit. Illud autem rectè dixit: Pleno corpore ex aduersa parte sanguinis missionem prodesse tardè, nec adeo manifestè: at materia ex circūuicina parte fluente, mittendū esse sanguinem ex communicante vena: duplex enim dispositio adesse potest, vt tertio Artis parua colligitur. Sed repletio totius aliam habet à phlegmone alicuius partis diuersam indicationem, de qua hic sermo habendus nō est. Similiter & aliud forsitan (quāuis extra propositum) diluendum erit, quod Curtius dicebat ex Galeni sententia libro de Sang. missione cap. 19. dum Aphorismus ille exponitur, Dolēti partem capitis posteriorē, vena frōtis incisa iuuat: corpus enim prauacuātū esse oportet, dicit Galenus: non quidem, quòd ob diuersionem iam factō morbo conueniat, sed quòd in præservatione, cum è proximo diuertendum est, corpus totum euacuandum est. Hoc autem & prius à Galeno fuerat demonstratum, quare nimis osētanter quidā interpretantur. Manardus autem diligētius. Sunt & aliæ non pauca contra hanc sententiam Hippocratis, Galeni autoritates 5. Artis curatiua cap. 3. & 4. eiusdem, cap. 6. & in libro de Antispasi, seu reuulsione: tum in libro de Succis ab Hippocrate & 2. de Humana natura t. com. 10. cum dixit: Videndum est autem, vt sanguinem quā longissime ab locis mittamus, quos obsidere dolorem animaduertemus, sanguisque contrahatur: nam ita demū haud magna repente mutatio incidat, & cōsuetudinē præcideris, ne eò loci confluat posthac. Legit Græcus codex, cū interprete, Minima, absque negatione: sed vtcunque legas, non magis consulto hoc, vel diligentius cæteris adductis, ab aduersariis inducitur. Vide hominū stuporem, & Gorgonis caput intuentium: nam Galenus inquit, Quod verò non explicuit, an à dolentibus partibus procul reuelli influentes humores præcipiat, an sanitatis tempore, hoc nomine sit reprehendendus. Equidem de valentibus potius dictum censeo, vt autor (nā Hippocrate illū esse negat) assuefacere velit, exundantes humores in alia membra fluere. Videāt modo cæci, (nō enim eos alio dignos nomine iudico, tū præsertimq;

sanam interpretationem sententiæ Hippocratis & Galeni damnant. Jan hæc verba pro illorum opinione faciunt. *Ætius* libro 8. cap. 68. satis neglectim quibusdam hanc rem tractasse videri poterit: cum nec Galeni meminit, sed *Archigenis*, qui duos vno verbo laterales admittebat errores: parum scilicet, & ex aduerso latere sanguinis detrahens. verum libro 3. cap. 12. clare mentem Galeni exponit, in omni quidem affectu reuulsiuam ab eodem latere constituens ex illius mente omnibus in casibus: peculiariter autem ac nominatim de laterali etiam morbo differens. Vnde *Leonharti Fuchsi* reprehensio in *Ætium*, tamquam contraria Galeno sentientem, in quarta secundi libri *Paradox.* illius autoritate indigna est: quippe vir ille doctus inter nostri æui hominis dici potest, ingenuique pudoris, atque vtinam non tam temerè *Ætium* virum vndequaque absolutè doctrinæ damnasset, asinum illum *Oribasium*, nihil fani propemodum sentientem, laudans: qui vbique tanquam sus inter fœdas nugas se prouoluit: Galeno ex composito, sine ratione contradicens. *Ætio* autem ob antiquitatis amorè, tum quòd multa vtiliter ex eodem medicamina desumpserat, moris fuit in singulis fermè *Archigenis* enarrasse sententiam, cuius etiam Galenus ipse meminit, tum maxime in libris de Medicamentis secundum locos: ipsum autem quòd discesserit à Galeno, cum illum multis iam annis præcesserit, cur non accuset, admirari non debemus: cum nulla in parte *Ætius* quenquam soleat damnare, vel oppugnare, verum antiquorum fideliter sententiam referre. *Trallianus* libro 1. cap. 41. hæc habet: Noli verò auertendi causa, aliam quàm ex affecta parte venam pertundere: verum si dextra parte dolor magis discruciat, eodem statim latere vena ter quatèrque, vt dixi, non copiosè secanda est. Sed hæc in angina, nò laterali morbo. libro autem 6. cap. 1. dum hanc tractaret curam Hippocratis sententiam sequitur: quam cum ex Galeno interpretatus sit, haud dubium est, sanguinè vt ex eadem parte mittatur consulere: tum magis, quòd eodem modo cucurbitulam loco sectionis venæ quòdque apponere nos suadet: cum haud dubium sit, illam ex eodem latere apponendam, quam super loco dolente velit

affigi: sic enim protinus ad exteriorem regionem, illius sententia, morbus adigitur. Paulus lib. 3. cap. 33. nihil clari affert: lib. v. cap. 40. clarius loquitur dicens: Cæterum in particulis recens inflammatione tentatis ex opposito inanitionem moliri conuenit, in vetustioribus ex propinquo: siquidem ex omni corporis parte sanguinē mittimus: frequentius autem ex interiore vena cubiti.

Quo fit, ut qui Paulum pro se adducit, dissimulare mentem eius videantur: nam quanquam dicat in fine capituli, In iecoris affectibus dextram, in lienis sinistrā percutiendam: de manuum venis, non brachii loquitur: & iam consistente morbo. Itaque etiā, ut pleraque solent, illius opinio ad Galeum retrahi, eiusque sententiam possit: hæc tamen sunt eius potius, qui sectam tueatur, quā veritatem. Vnde miror, imō non miror, quosdam pro se Paulum in medium adduxisse, velut & reliqui, qui illis aduersantur, Galenū. Verūm hæc ut apud multos incerta sunt, ob tot autorum contrarietatem, de Hippocrate tamen quod sic censuerit, credendum est: non solum ob adductas sententias illius, & Galeni interpretationem, sed quod secunda particula sexti Epidem. in 1. 12. Secundum rectū & costarum dolor, & precordiorum contentiones, & lienis elationes, & ex naribus, eruptiones, & aures secundum rectum. Et inde in 15. subiicit: Consideranda hæc sunt, quod, unde, & propter quid. Facile quivis nulli addictus opinioni intelligit Hippocratem eam curam moliri ē directo, in omnibus his partibus phlegmone laborantibus. In libro etiam primo de Morbis pagina vlt. *εὐμφέρει τὴν φλέβα ἀποσκάσαι τὴν ἐν τῇ χειρὶ, τὴν σπληνίτιν καλεομένην, ἢ τὴν ἡπατίτιν καθ' ὅποτέρην ἂν εἴη τὸ νόσημα, καὶ οὕτως ἢ ὁδὺν μαλακωτέρη γίνεται τὰ πλευρὰ τε καὶ τῶν ἄλλων.* Quod est, Confert venam secare, in manu lienarem vocatam, vel iecorariam secundum partem qua morbus afficit. atque sic lateris dolor mollior fit, atque aliarum partium. Atque in vniuersum Gal. hanc sententiam sequutus est: unde 2. Regim. acut. 10. Cum igitur superiorum condolentia signum fecerit, venam in cubito secare eam oportet, quæ ab affecta parte sanguinem magis ac velocius reuellere, tum vacare possit. inde fermè in fine iuxta Græcam lectio-

nem ibi, γνώσκων τὰς κινήσεις ὄναι. cum multa traductor prætermiserit, necessaria sententia illius subiiciatur, his quasi verbis, Cognoscentes quidem quod euacuationes vndecunque fiant ab vniuerso animalium corpore educere: quanquam neque celeriter, neque similiter ex omni vena. Nos verò partem eam, quæ obsidetur inflammatione, & celeriter, & plus aliis partibus, præsertim in acutis morbis, euacuare studeamus. Quod sanè interna cubiti vena facit, multòque magis vbi sanguinis redundantia ad superiora vergere videatur, aut superiores thoracis partes affectæ sint. Et causam huius certè nobis explicauit 13. Artis curatiuæ, cap. 8. cum dixit: Igitur tum reuellendus, paritèrque euacuandus, qui ad iecur sanguis fluit, interna in cubito incisa vena. Duo igitur molitur simul Galenus: reuulsionem scilicet, & euacuationem. Vnde illud etiam in octaua Contradictione præcedentis tractatus ex Hippocratis sententia declarauimus. Ex quo non paruo errore lapsus est quidam vir clarus in hoc, qui frustra conatus est rueri reuulsionem solam ex eadem parte fieri debere, cum hoc nusquam Galenus velit: sed hoc vnum illi sufficit, quod quæ ex eadem parte sectio facta euacuat, etià ad hoc reuellere potest. Quod autem ex eadem parte sectio conueniat, vbi reuulsionem tantum sit opus, non deriuatione, nec euacuatione, Galeno quærere non fuit propositum. Vbi autem hoc declarauit, non sufficere censuit, ob idque perperam visum est Auerroi 7. collectaneorū 29. Gal. contraria de hac sectione sensisse. Sed Rabi Moyse in 12. particula Aphor. rectè Galenū assecutus est, ac eius mentem, vt apparet in Aphor. 32. & 35. illius particulæ. Verum postmodū particula 25. Aphor. 10. reuocauit dicta Galeni in dubitationē, & contradictionē, quasi sui oblitus: cū tamen nullā in se habeat difficultatē. Haliabbas verò magnus Gal. interpres, videtur in tertio practicæ cap. 21. & quinto Practicæ cap. 1. huic assentiri opinioni, dicēs, quod in phlegmonibus debemus mittere sanguinem ex latere patiente: verum in cura morbi lateralis lib. 6. cap. 13. dixit totum oppositum: nam dixit, quod in initio sanguis ex aduerso latere mitti debet, verum post initium morbi ex venis eiusdē lateris à brachio. Idē fermè nono

Practice cap. 3. unde mirū est de duobus: primò de huius viri incōstātia, si modò ad nos mutulus nō venit: secūdò, quòd quidā adducāt eū pro se, cū manifestū sit sermonē propriū præferri debere generali, cū fuerit ex auctoris, nō alterius sentētia. Et idē iste tātus Galeni interpretēs videtur ex toto Galeno cōtrarius: nā cū omnes fermē in propria curatione, Galenū affirmēt voluisse, ex eodē latere mittendū sanguinē, cū de lateralī loquitur morbo, at de generalibus præceptis dubitēt: hic ex toto oppositum dicit. Sed iam ad Rasū veniamus: hic quarto Continentis cap. 3. fol. 4. iuxta mediū, hæc verba, Galeni sententiam declarans, habet: Dixit quòd cōgruū est, quòd minutio fiat in venis manus partis diuerse: & de membro læso attrahatur sanguis ad partem contrariam partis in qua declinans est sanguis. Dico, quòd iuxta huius contrarietatem minutio fieri debet in parte diuersa: quoniam dixit, vt attrahatur sanguis ad contrariam partem partis in qua declinans est sanguis. Hec ille. Ex quibus, quicquid dicat Curtius, si panis panem significat, & non leporem, palā est Rasū sensisse Galenum velle ex contraria parte morbi sanguinem mittendū esse. Verū diffusus propriæ interpretationi, denuò verba hæc subiecit: Causa quoque propter quam minutio fit in basilica vena manifesta est in libro Anatomie: quoniam in eo dictus est locus, de quo sanguinē recipiūt huiusmodi mēbra. Dixit quòd minutio ipsius venæ est maximi iuuamēti, si passio declinans fuerit ad superiora. Per quæ opinionē Galeni nolens volensq; declarat. & rursus infra fol. 88. col. 3. ex Galeni auctoritate habet hæc: Dixit existimo, quòd, dum passio fuerit in principio, dignū est, vt minutio fiat ex diuersa parte partis dolentis: sed si purgata fuerit materia, minutio fiat in ipsa parte dolente. sed vtendum est minutione si dolor peruenerit ad partem hepatis & furculæ. Ex quo detegitur alius error eius, nam furculam inferiorem intelligit, cū Galenus superiorem. in folio etiam 91. col. 3. iuxta medium, declarat minutionis iuuamenta, & causas, tanquam de ea loquens, quæ ad latus patiens pertinet: vt nihil plus explicari liceat ex Rasī, quātū ad Galeni pertinet opinionē,

quàm contradictiones, & ambiguitatem. Nec tamen præter vtilitatem fuerit narrare, quod ex sententia Binsferapionis adiecit his verbis: Dixit, ego iubeo quòd fiat minutio in principio huius passionis ex latere diuerso: sed quiescente passione fiat in latere læso. hæc ille Græcus. nam hic, vt aliàs dixi, anterior Galeno fuit, nō autē Arabs & Galeno posterior, temporibus Auicenne fermè. Ex quo pudendus error Othonis Brunfelsij manifestus est, qui cum duos vnum esse crediderit eundē, qui Galenum citat, illo antiquiorem facit, & creditur tamē hic aliquis fuisse. Cogita modo quales hi nostri æui medici sint, qui etiam gratuito studiosos oderint: an putas illos literas discere posse, nedum vt dicam scire? At ego, nisi Deus aliquis nobis auxilietur, hæc artē perditam prorsus nunc putem: cum alij, vt solent bladiētes, falsò in Principium & populorum perniciem reuiscere affirmant. Multos tales libros Rasis habuit, qui ad nos non peruenerunt: vt commentaria Galeni super secundum Epidemiorum, quæ à nobis desiderantur: librū Galeni de Humoribus quē tamē Brasauolus citat: Ruffi, Serapionisq; Græci libros, tum alia plurima. Verum, vt dixi, hæc omnia verba posteriora declarant primam auctoritatem adductam, ostendere sanguinis missionem in latali morbo faciendam, ex Galeni, vt à Rasi interpretatur, sentētia: quanquàm anceps propter posteriora verba fuerit, vt fermè quod Auerroës Galeno imponit, etiā ipse Rasis sentire videatur. Ne igitur ad eò quisquam gloriatur, nam si suffragiis standū foret eorum, qui de Galeni sententia diiudicant, & si Galenus aliter sentiat, attamen potior esset opinio illorum, qui cum cōtrariæ partis sanguinis missionē præposuisse pronuntiarunt, falsis ac vitiosis translationibus decepti. Quamobrem operam lusurum me existimo, si homines quorū lapsus ad eò in comperto causa est, argumentis vel rationibus aut melioribus interpretationibus ad veritatis sententiā reducere coner. Sed iā institutū prosequamur. Arabū nullus in hac sentētia certè est, sed vt à Galeno dissentit, ita etiā inter se pugnat: vt fermè plures sint opiniones, quàm homines. Nec mirum, cum vnus idem etiam diuersa senserit. nam falsis

opinionibus innitentes nunquàm quiescunt: nec eadē via progrediuntur, sed alius aliò tendit, velut & in testibus falsis, cum diligenter de eadem re interrogantur, accidere solet. Idcirco primus inter eos (dignitate loquor) Princeps, & si in fine Canticæ dicat: Galenus quidem aperiebat venam, & sanguinē minuebat, cum erat chimus auctus, & magnificus: fiat igitur mīnutio sanguinis in corpore apparentibus signis, & potissimè cū apostemare, seruatis conditionibus istis: non autem in aliis humoribus. fiat ergo phlebotomia in his quæ intellexit in hoc tractatu, & in morbis illis etiā in quibus ipse fecit eā. Inchoetur igitur à phlebotomia in omni phlegmone, habito certo testimonio super ipso Aphorismo tertiæ partis Practicæ. 75. & tribus sequentibus: & in sermonibus generalibus plurima ambigua, obscura, dubia, pugnantiāq; ut plerunq; solet, de hoc dixerit: Aristotelem imitatus, ne reprehēdi possit, 10. tamē tertij: 5. cap. 1. habet hæc: Ex rebus communibus est sectio venæ: sed in principio ex latere diuerso, & magis festina de saphena opposita in largitudine: & post ipsam de basilica opposita in latitudine: & post ipsam de nigra opposita in latitudine: & si nō appareat, tunc non oportet vt dimittatur sectio venæ cephalicæ, quāuis iuuamētū eius sit minus, & tardius. Hic quatuor ordines ponit ad eò clarè, vt interprete nō indigēat: verū in cap. 2. subiicit verba, quæ quidē his nō repugnāt, quamuis sensus videatur manifestè contrarius: ideo ne talē virū accusauerim, referātur verba secūdi capituli ad illa primi, quibus dicit: Deinde post aliquot dies ex letere cōueniente in latitudine. Tunc exponantur rectè verba illa capituli sequētis: Et extrahatur sanguis donec permuteretur color eius: significat enim, quòd nocibilior sanguis iam euacuatus est. Et scias, quòd sanguis corporis vehemētioris nigredinis est ille, qui est propinquus huiusmodi apostemati. Ex quo patet, quosdam dum nimis veritati studēt ipsius rei, extorquere à proprio sensu Principis verba, & in contentionem reuocare: quæ quāuis falsam contineant doctrinam, clara tamen & omnis contradictionis expertia sunt: atque talia quæ à quouis pertinaci defensore absq; vlla columnia tueri

possint: cum ipse sibi ex omni parte constet in eo opere, cui summam, ut par erat, adhibuit diligentiam. Neque enim ille ego sum, qui more quorundam sciorum nostri temporis, ut primum quatuor elementa Græca tenent, in Arabes omnes impudicè debacchantur: tanquam vel ipsis illis possint comparari, aut habeant quæ Auicennæ in medicina, ordine, vel subtilitate comparari: aut Auerroi in Philosophia. Neque verò negauerim, Græcos aliquos tales fuisse, qualis Auerrois: sed nullius, ut illius, omnia opera extant: vel quia non scripserunt, vel quia temporum iniuria subtrahita sunt nobis. Galenū medicinæ parentem voco, illūque in opere sector, ordinem tamen nullum habet, ac immensam prolixitatem: quare fit, ut ad Aëtium, vel Auicennam confugere sæpe cogar. nam Paulus nimis brevis: Oribasius omnino inutilis: Aëtius etiam multa prætermisit: sed tamen hic solus Auicennæ par est, vel parum ab illo differens.

Quare ne mihi oblatretis, qui ut Græcas literas scire videamini, hoc solū idigne didicistis maledicere Auicennæ: ceterisque viris non solum inclytæ erudititionis, ingeniique penè diuini, sed spectatæ probitatis. Dico præter Auicennam, Rasim, Auerroem, Haliabbatē, Albucasim, Auenzoar, Serapionē, Mesuem; quorū ego placita suspicio, admirorque. At errauerunt persæpe. Vbi, & in quibus? In simplicibus manifestè. Hęc est illa spelunca amœna quorundū Arabes insectantiū: at Dij boni, quā rectè modo nobis explosis Arabibus consultum est circa illa, ut neque caules, neque buglosum, aut mespila agnoscamus: tam bene actum est cum hac præstigiola simplicium sapientia. At ego hos non accuso: præstiterunt quod poterant: verum ob regionum diuersitatem tum temporum, tum linguarum permutationem, non possunt veritatem enucleare: nec autorum contrarias sententias concordare. At si hæc omnia apud Arabes etiā paria vel maiora facere: nā & lingua à lingua plus disidet, & regio à regione, quā nostra: cur non in illis hæc animaduernerunt? ac pro excusatione duxerunt? Aucti sumus & nos ingenti libris imprimendi commodo: quo si caruissemus, ne quis vel sponte multorum, qui adeo se iactant, vel precario libros apud se habere

velit. cum Arabum gloria iam trecentis annis etiam illorum expugnata gente, vigeat: cum Galeni ipsius ex tribus duæ ferme partes librorum interierint. En vides Principem quàm brevis, quàm circumspectus, quàm subtilis? Rasis quàm doctus? Aueroerem in viroque genere huius laudis eminentem? Errauerunt falsis translationibus decepti: Fateor: Sed quoties iam Galenus ad nos conuersus venit: & tamen etiam nunc cum tanta copia rerum, exemplarium, facilitaréque imprimendi, in magna illius parte vix sensuum umbram habemus, & si verborum non tanta iactura sit. Desinant igitur ineptire qui sibi ambitum, vel gloriâ, veteres damnando quærunt. Sed hæc iam satis aduersus hanc nouam hæresim, cum in his quæ propriæ sunt inuentionis, Arabes ingenio, Latini facundia Græcis non cedant: fabulis tantum ac nugacitate vincimur. Preferant Aristotelem, Platonem, Hippocratem, Galenum, Ptolemæum, & Aphrodiseum: ego cum ad regionem quæ latissimè patet (nam Aristoteles, Platónque Europei, Aphrodiseus Aphricanus & Ptolemæus, sed Galenus & Hippocrates Asiæ in annorum duorum milium spacio amplioréque floruerunt) respicio; nihil dignum video tanta magnitudine. at vnicæ Hispaniæ ac Africæ maritimæ ora hos omnes ac plures alios nobis reddidit, velut Heber Maumethem Moysi, Thebit, Hali, Alchindum, annorum paulò plus spatio ducentorum. Quare desinite eos damnare, quibus pares multa seculâ datura non sunt, etiam tot freti commodis. Sed ad rem reuertor; quamuis amor veritatis nimium aduersus belluinos huius ætatis viros quosdam me impellat.

Rasis itaque sic distinguit libro Diuisionum 54. vt in sanguinea ex opposito latere primo fiat sanguinis missio: post tertia die ex basilica eiusdem lateris. quæ sententia fermè in omni genere est Azarij in sua Practica. dicit enim primo ex latere opposito, deinde post tres dies latere eodem. sed Rasis, vt dixi, in ea quæ fit à bile, vult sanguinem ex eodem latere statim mittendum esse: in ea autem quæ ab atra bile vel pituita, non se declarat: sed in lib. 9. ad Almanforem cap. 57. dicit, quòd in omni, præterquam ea quæ fit cum repletionem multa

sanguinis, vbi addit multum, & repletum: quare in aliis duobus generibus intelligit sanguinem ex eodem latere mittendū esse. Et si quis instet, quod lib. 7. cap. 11. dicat, in apostematibus semper mittendum esse sanguinem ex aduerso latere: & quarto Continētis cap 3. Respondeo: In prima autoritate loqui manifestè de exterioribus apostematibus: & in libro Continētium aliorum narrare dicta, quæ partim non dignum habent autorem: aliquando autem propter malam translationē corrupta fuere. Et hæc sit declaratio & consiliatio dictorum Rasis, quæ quantum veritatis contineant, inferius edocebo. Satis sit illum velle ex basilica semper mittendum esse sanguinem, & post initium semper ex ea quæ est eiusdem lateris, in initio etiā semper, nisi multa sanguinis redundantia in corpore affuerit: censuisset tamē Galenum aliter sensisse, ob malam translationem. In exterioribus autem apostematibus, vulneribus, ac fracturis ex aduerso latere semper, vt in libro Diuisionum cap. 138.

Nunc ad Principē venio: is quarta primi cap. 3. hæc habet: Et in attractione, quæ fit ad partē longinquam, non oportet quidem vt in duas diametros prolongationem facias, sed in vna tantum, quæ sit diameter magis longinqua: nam si materia fuerit in supremo dextræ partis, non erit trahenda ad infimum sinistræ, imò ad infimum ipsius dextræ: & hoc quidem est illud, quod est magis necessarium: aut ad sinistrā à supremo, si fuerit tantum longinqua, quantum est ab humero ad humerum. Hic declarat apertè quid voluerit in decima tertij, cum dixit, se magis diligere sanguinis missionem ex saphena: nam vult vt remotio, si esse potest, ex eodem latere in retractione fiat: aliter ex contrario latere. hæc ille.

Et Mesue quasi in eadem sententia, in cura morbi lateralis: iubet enim fieri missionem sanguinis ex basilica oppositi brachij, & in magna repletionē sanguinis ex saphena lateris oppositi. Quod si error nō est in scriptura, dissidet in duobus à Principe: Primum, quod saphenam eligit alterius partis, cum Princeps eam quæ ex eodem est latere: nec vllus alius, præter Mesuem hoc

dixit:& ideo suspicor, quòd velit dicere, ex saphena eiusdem lateris. Alterum est, quòd Mesue præponit generaliter missionem sanguinis ex basilica, sed Princeps ex saphena. Adde tertiu, quod Princeps generaliter loquitur, sed Mesue ex parte. Verum ratio ac mens Principis clara est: nec dicendum, ut ille, quòd princeps loquatur de regimine præseruatiuo: nam cum dicit, post paucos dies sanguinem mittendū ex eodem latefe: vel omnino diuinat lateralem morbum futurum, non existentem: vel non existente morbo bis mittit sanguinem, & secunda vice etiam ex eodem latere. Quare melius est id intelligere quod vult: scilicet, diuersionem ex lōginquo faciendam semper, & si liceat, eodem latere: vbi verò non, detur ex contrario. Vnde missionem sanguinis ex basilica eiusdē lateris Princeps non somniauit. Quòd autem iubeat Galeno assentiendum: loquitur in singularium venarum sectione, quas Galenus expertus est ad morbos proprios cōuenire. Vel forsā illud dixit, quoniam in interpretatione dictorum Galeni deceptus est ob malam translationem, velut & Rasis. Sed Auerroës in commento 77. dixit, illudens Principi, quòd cantauit sequutus Galenum in eo canone, & quòd sua intersit de hoc: quasi dicat in ea parte secutus Galenum est, vbi Galenus nec bene dicit, nec sibi constat. & hoc est quod expressit 7. Collectaneorū 29. ut iam dixi. Opinio igitur Auerrois propria in hoc est, quòd mittatur sanguis ex contrario latere: imò in phlegmone sinistrae auris ex cephalica dextra. Et hoc ratione nititur probare: Cum morbus initium habet, retractione indiget: hæc autem fit secundum aliquam oppositionem in corpore, scilicet sursum ac deorsum, antè retro, dextrū ac sinistrum. Sed in basilica eiusdem lateris, non est dextrum & sinistrum (non enim sunt diuersæ positiones in animali in eodem latere, imo re ipsa dextrum à sinistro distinguitur) nec antè & retro, nec sursum ac deorsum. Igitur debet fieri minutio sanguinis ex contrario latere. Et quia in augmento quærimus vtrunque, sicut in statu solam euacuationem: igitur in augmento morbi etiam debemus ex contrario latere minuere sanguinem: non solum in principio. Secunda ratio sumitur hæc: Vbi possumus

duas aggregare res vtilis, illud facere debemus, tum præsertim in principio, & corpore repleto existente: sed cephalica in phlegmone auris euacuat, & si sit ex aduerso latere, etiam diuertit: igitur conuenientior est hæc in mittendo sanguinem, quam ea quæ eiusdem lateris. Manifestum est autem Auerroëm sic velle, discrepareque à cæteris, vt solet, omnibus: quia tempus hoc mittendi sanguinem ex aduersa parte ad augmentum extendit, quod nemo alius fecit. Sed rationes, quia aliis præiudicarent non concludentes, soluendæ sunt. Dico igitur, quod diuersio vel debetur parti læsæ, vel quæ iam læditur: si secundum, non dum sumus in initio phlegmonis, ideò sanguis ex contraria parte mittendus est: vel læsæ, & sic in hoc maximè sedandus dolor, nam ille trahit, vt dicemus: hoc autem fit cū deriuatione, & propter hoc dicemus inferius, quid ex hoc sequatur. Nunc satis constat, quod deriuatiua tantū opus est quæ ex eodem latere fit. Ad secundum respōdeo, quod antecedens est verum, sed stante paritate: at in diuersiua non est euacuatio quæ sit notabilis iuuamenti. Cur tamen in exterioribus apostematibus contrarij lateris sanguinis missio præferatur à Rasi, & videtur sumptum à Galeno, vt diximus in illa autoritate, Pede vno laborante, ex altero sanguis mittendus est: Respōdeo, quod venæ exteriores sunt paræ in comparatione ad interiores. Secundò, & initium apostematis illico agnoscitur, & sumus quasi in regimine præseruatiuo, non curatiuo. Tertiò, quia tale apostema est fermè sine periculo, saltem magno: & ideò cū sint duo motus, vnus ad partem phlegmonis, alter à parte interiore ad exteriorē: & primus est noxiū, augens morbum: secundus vtilis, reddens eum sine periculo. At missio sanguinis ex aduerso latere primum motum impedit, non secundum: ex eodem autem latere vtrunque impedit: Igitur missio sanguinis, etiam in augmento exterioris apostematis, semper ex latere diuerso tentanda est. Ideo de apostemate auris ad Auerroëm, dico: quod si intelligeret de exteriorē, verūm diceret: sed non ob rationem suam, verūm eam quam modo diximus: si autem de interno, nihil concludit.

Ad Heliabbatē dico, quòd difficile est habere verum sensum ob malam conuersionem manifestam.

Idem dico de Serapione: nam is secundo Breuiarij cap. 21. vult, quòd fluente materia, ex aduerso latere sanguis mittatur: iam fluxa verò ex basilica eiusdem lateris. Et dicit dictum verum, quòd lateralis morbus plerunque fit à materia biliosa, nam hoc etiam dixit Galenus sexta Aphor. 33. itaque in hoc cum Galeno, in altero cum Auerroë concordat. Discordat tamen: quoniam Auerroës eò progreditur, vt etiam in iecoris inflammatione sub initio sinistrae basilicae, non dextrae, sectionem praeferat: quod vt Serapio quarto Breuiarij cap. 2. sic etiam ceteri auersantur.

Ex hoc tandem fit manifestum, nullum Arabem magis Galeno assentiri, quàm Rasim: nam hic vult, quòd in omnibus post principium, & in principio omnibus plenitudinem multam sanguinis non habentibus: & in habentibus, etiam si ab humore procedat bilioso, vt plerunque fit, semper sanguis ex comuni latere mittatur. Hoc autem vix vnquan exceptionem patitur: quare Rasis opinio à Galeno parum aut nihil differt.

Quòd verò ad Halliabbatis reconciliationem secum (nam dissidere videtur) & Paulum: Dico, quòd in apostematib⁹ internis, postquā iā vsus hic loquēdi inualuit sanguinem ex eodem latere mittēdum vult Haliabbas: vt in phlegmone iecoris, splenis; renum, viscerūque, ac ventriculi: in externis ex aduerso, vt dictum est. Lateralem morbum medium sanxerunt, inter interiorē & externū. nam ex parte terminationis interior est. disrumpitur enim semper interna parte: verū ratione membri, id est costarū, musculorum, & velaminis, externum dici potest: quia in nullo viscerū est. Ob hanc causam generalē regulā dedit mittēdi sanguinē Haliabbas, ex eadem parte in viscerū inflammationibus, ex aduersa tamen in laterali morbo: quia eum morbū inter eos connumerat, qui in exterioribus partibus accidunt. Sed Paulus aliter sentire videtur, regulā generalem secutus, quo ad intentiones diuersas, quae sunt tres iam dictae, Diuersio, Deriuatio, Euacuatio. Et sicut duobus postremis idē latus debetur, sic primę contrariū, nec cōsentiens. Apparet

autem hic ex capituli titulo: nam inscribitur de Sanguinis missione. Ideo nihil plus vult ibi, quàm Galenus in libello de Reuulsione, & aliis locis, vbi de ea loquitur. Iam autem semel dictum est, nec repetere pigebit, difficultatem non esse, an reuulsio ex cōtraria parte fieri debeat, sed an omnis: secunda, an laterali morbo per initia reuulsio tantum competat, an deriuationi permixta, in quib⁹ Galenus ab his dissentire videtur. Sed Auēzoar 1. Theisur tract. 16. cap. 3. dicit, q̄ ex aduersa iecoraria alterius brachij est mittendus sanguis: quamuis visum sit quibusdam nouis medicis, quod ex eodem latere: sed rationes eorum, dicit, sunt sophisticæ: imò sic agere, nil aliud est, quàm egros occidere. Hunc frustra ab opinione sua conaberis remouere: nam duo existimat necessaria in initio morbi, reuulsionem, & quod illa à latere contrario semper fiat: cū tamen, vt videbitur, in vtroque decipiatur.

Cornelius Celsus lib. 2. cap. 9. post medium, hæc habet: Neque ignoro quosdam dicere quàm longissimè sanguinem inde, vbi lædit, esse mittendum: Sic enim auerti materiæ cursum: at illo modo in id ipsum quod grauat euocari. Sed id ipsum falsum est: proximū enim locū primò exaruit: ex vlterioribus autem eatenus sanguis sequitur, quatenus emittitur. Vbi is suppressus est, quia non trahitur, ne venit quidem. Videtur tamen vsus ipse docuisse, si caput fractum est, ex brachio potius sanguinem mittendum esse: si quod in humero vitium est, ex altero brachio. Credo, quia si quid parum cesserit, opportuniore hæ partes iniuriæ sunt, quàm quæ iam male habent. Auertitur quoque interdum sanguis vbi alia parte prorumpens alia emittitur. Desinit enim fluere qua volumus, inde obiectis quæ prohibeant, alio dato itinere. Libro autē 4. cap. 6. cum lateralis morbi curam describat, nec quicquam adiiciat ad sanguinis missionem, clarum est in generali eum sententia persistere. Idem in duobus proxime succedentibus capitulis, dum de pulmonis ac iecoris inflammatione loquitur, obseruat, nihil ad iam dicta adiiciens. quo fit, vt ipsum Galeno, aut potius ipsi consentientem habeamus Galenum. Hæc igitur verustiorum placita sint.

Supereſt

Supereſt modò, vt videamus, ſi quæ rationes hoc, vel illud conuincant: nam quæ duæ ſuadebāt, ex aduerſo latere ſanguinem eſſe mittendum, ab Auerroë adductæ à nobis ſolutæ ſunt: quanquan illarū declaratio ex ſequentibus locupletius habenda ſit. Eſt igitur ratio Principis hæc, In diuerſione quærēda eſt venarum communicatio & diſtātia maxima: ſed communicatio eſt ex venis eiufdem lateris, nam inter omnes dextri ac ſiniſtri lateris venas media eſt vena magna, quā chilis vocant: igitur cum diſtātia maxima ſit inter pedem & manum, ac maior quam inter manum & manū, ſeu latus & pedem, maior quam inter latus & aduerſam manum: conſtat quòd ſaphenæ vena baſilicæ erit præferenda. Pro rationū autem ſequētium intellectu prætermittēdum, quomodo homo per quatuor diſenſiones diuidatur: nam Gaſenus ſexta Aphor. 36. dicit, quòd partes quæ ſunt ſupra hepar curantur ſeçtione venarum manuū: inferiores ſeçtione venarum pedū. Et in lib. de Sanguinis miſſione cap. 18. renes quaſi medij ſtatuūtur. Dextrum verò ac ſiniſtrū, antè & retro, facile quiſq; diiudicat. Attamē longè plus intereſt inter dextrū latus ac ſiniſtrum, quàm inter anteriorem poſterioremq; partem: quoniam inter dextrum ac ſiniſtrum latus, per totū corpus, diſtēdatur medulla ſpinalis arteria ac vena magna, quæ illi in profundiore corporis parte ſubiacent: cū ſpinalis medulla ſuo integumēto foris in dorſo promineat. Quartus modus eſt eius, q̃ in profundo iacet, idem infra abdomē, ſexta Aphor. 7. unde morbus lateralis inter morbos exteriores connumerari poteſt, non enim eſt profundior abdomine, cum pleura fermè in eius directo ſit. Atque ex hoc alterum certè ſequitur, quòd ignorare minime oportebat: ſcilicet, quòd caua vena poſtquam iuxta iugulum diuiditur in partem quæ ad caput aſcendit, atque truncum deſcendentem, ibi etiam dextra ſiniſtræque bipartitur. pars verò quæ inferius tendit antequam ad brachij ſeparationem, quo à corpore diuellitur tēdat, tres ramos infra in coſtas emittit. Primū quidem, qui iuxta pectoris medium anteriores partes illius uſque ad renum directum nutrit. Secundū verò, qui proximè ad ſpatulam iuxta coſtam quintā finitur, à ſuperioribus illas cōnumerādo:

cum tamen lateralìa pectoris vt primum & ipsum multis modis diuifum nutriat. Tertium autem, quafi in ipfa fparula latus ac dorsũ posteriora nutriend, ad ipsos vsque renes descendit, ac primi rami particulis iuxta committitur. Illud verò diligentiffimè considerandum, ex vena cana à dextra parte maximum exoriri ramũ ἀρὺρον vocatum, quòd à sinistra parte coniugem non habeat. qui ramum alium ad partem sinistram emittens, per illum singulas inferiores costas enutrit: ipse verò dissectus in totidem ramis, quorũ est costarum numerus illas ex posteriore parte nutrit. Sed huius rami posterioris, qui ex priore dextro exoritur, prouentus non vniuersis hominibus cõtingit: at ἀρὺρος generalis omnibus supra cordis regionem exoriente: nouem inferiores, & tres superiores costas nutrit. Porro partes costarum inferiorum ex hac nutriuntur (vt dictũ est) vena, quæ coniuge caret partim: partim ex venis à caua per ipsas directis: ipsa verò caua iuxta os sacrũ discinditur bipartito, nutritque crura, poplites, femora, pedes. Manifestũ est igitur, quæcunque supra cor iacent, vt pulmonem, & costas septem veras, à superioribus venis nutriri, quæ à cauæ ramis exoriantur: inferiora verò membra ramis à caua inferioribus cordis habita ratione: costas tamen inferiores, maximè dextras, etiam à ramis eius venæ, quæ supra cor exoritur, & cõjugẽ caret, nutriri palàm est. Vnde neque illa ratio nos turbat, quòd cum Galenus dicat, sanguinis missionem non prodesse è brachio, cum phlegmon inferiores costas occupat: quòd necessariũ sit sanguinem per ipsum cor educere: cum superiores costæ superioribus venis, inferiores inferioribus nutrantur: nam & si inferioris maximè dextræ partis vena sine coniuge nutriatur, atque ob id iuuari possint secta interna brachij vena: Galenus tamen censuit maximam partem nutrimenti ex venis inferioribus, non ex vena illa solitaria deferri: nec in hoc deceptus est. Quare ipse in secundo Regim. acutorum. II. consulit, vt si morbus magnus sit, & febris vehementissima, vt sanguinem mittamus purgatione prætermiffa. Cum autem non de pede mentionem faciat, certum est ex interna mittendum intelligere. Nutriuntur igitur & Galeni iudicio aliquo modo costæ

inferiores (& si non vt vere costet) venis superioribus. Illud igitur maius est, quonā pacto, cum iecur sanguinem transmittat ad brachium dextrum, non nisi per cauam venam, quæ prius in cor transferat (vt etiā Vesalius lib. 3. cap. 7. ac deinceps aduersus Galeni placita edocet, coadiuuante rei historia) in iecoris phlegmone emissus sanguis ex interna brachij vena plurimum iuuat, intercedente corde? Par enim est, vel nihil, aut parum saltem iuuari: atque hoc ille potius docere debuit, quàm missionē sanguinis in morbo laterali ex quocunque latere fiat, æqualiter prodesse, vt lib. 5. cap. 9. in fine dixit: siquidem huic opinioni non adeò fauet experimentū, vt illi quæ in morbo laterali sanguinē mittendum edocet. Nā etsi iecur ex sanguinis missione iuuetur, dū phlegmone laborat: hoc est maximè, quia cor refrigeratur. ob id sectionem venarum manuum in vniuersis febribus, tum phlegmonibus membrorum, iuuare dicam: quòd cor refrigeretur. non quòd iecur exinanietur. quamobrem pauci, imò vix vlli, vt experimento vidi, iecoris inflammatione liberantur. Et hoc est genus lateralis morbi apud imperitos, quòd quia difficillime liberatur, pestilens vocatur. Liberatur autem difficillime, non solum quòd grauisissimus sit morbus, sed quòd morbū pro morbo curent: non in hoc quàm in ceteris prudentiores, aut magis oculati: siquidem & lateralis morbi, & iecoris phlegmonis signa apud hos asinos quomodo non confundentur, cum Galenus recitet quinto de Locis, cap. 7. Siculum medicum in seipso abertasse. Vix vnquam (ne absque vix dicā) quanquā vidi, cui medici tanquā phlegmone iecoris laboranti manus adhibuerint: atque ideo omnes, quotquot in horum bouum curā incidunt, vitam morte commutant. Præstiterit igitur in his, secundum dissectionis rationē, si modò sanguinis missio prodesse potest, ex pedis vena sanguinē mittere. Sed cur (dicent) magis tamen iuuantur secta vena in dextro quàm in sinistro latere, non solū in febribus, sed iecoris phlegmone? Itaq; dimissa hac contēione, quæ à Galeni & Aristotelis dissidio proficiscitur, vtiliorem exercitationi sententiam aperiam. Etenim cum sanguinis missio ad animi defectionē persæpe cōueniat, & in plerisque morbis

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

præfens fit auxilium: maxime tamen in tribus conuenit prima Aphor. 23. & in ardentissimis febribus, & maximis phlegmonibus, & vehementissimis doloribus. In prima igitur occasione plurimum interest, an ex venis brachiorum, an pedum, mittamus sanguinem. Quippe ex manibus deductus sanguis cor ipsum illico refrigerat: nam sanguinem eduxit ex vena, ubi proxime ex corde progreditur sanguis etiam calidus, ac subtilis, qui superiora petit: quorum nullum in sanguinis missione ex saphena, seu exteriori pedis contigit. Igitur quod in acutis omnibus, non solum ardentibus febribus, ex brachio sanguis mittendus sit, satis constat. Et si cor torqueatur, ex sinistro magis latere: sin autem plenitudo multa sit, ex dextro auferendus est. Proculdubio enim sanguis in iecore generatur. In longis autem febribus si ex inferioribus venis sanguis detrahatur, multo melius erit, quam si ex manibus: crassior enim existens ima petit, atque frigidior. Ob hoc & vina cum ad finem deducta sunt, languidiora, & deteriora fiunt.

In inflammationibus autem omnium viscerum duo queruntur: alterum, ut inflammatio sedatur: alterum, ut sanguis per totum corpus supercalefactus tum cor, pulmo, iecur, refrigerentur. Primæ intentioni cōuenit, ut dolor sedetur, reuocetur influens sanguis, & qui iam influxerit à loco ipso retrahatur: ratione autem secundæ intentionis, ut iam docuimus, ex brachio suis semper est auferendus: sola enim hæc detractio multum & velociter cordi, iecori, pulmone, sanguinique supercalefactis conuenit, cum reliquæ sero & parum. Sed in doloribus cum sine inflammatione fuerint, idem quod in febribus querimus: scilicet remissionem motus, sanguinis refrigerationem, & securitatē à phlegmone. Porro duo prima sanguis è manibus detractus solum efficere potest: in hoc ultimo non contemnenda sunt Principis præcepta, ut à longinquo, & per venas communicantes aliquo modo detrahatur. Igitur ad rationes detrahendi sanguinis in phlegmone veniendum est. Prima est, In iecoris phlegmone detrahendus est sanguis ex dextera interna, & ex sinistra in lienis phlegmone: igitur ex eodem latere in morbo pleuritico: nam utilitas & pericu-

lum paria esse videntur. Si enim concurreret magis sanguis in hac detractioe, quàm in ea quæ ex aduerso fit latere, oporteret vt eadem ratione in horũ viscerum inflammationibus ex aduersa parte sanguinem detraheremus. Ad hæc ratio parum mouet: tũ quia, vt diximus, phlegmon sub costis aliquo modo intelligitur esse in parte externa corporis: vnde sanguis in eum locum influit ex interioribus partibus: quare detractio sanguinis ex eodem latere retrahet sanguinem illum super membra magis intima & principalia. Secundò dicimus, suppositum illud, quantum ad rationem, nihil concludere: plus enim vena pedis cõmunicat iecori, quàm interna, si vtraque ex dextro latere sumatur: vel in liene ex sinistro. Nam vt sanguis ex iecore reuocetur, secta vena in brachio dextro, requiritur vt vena brachij retrahat à caua, caua à corde, cor à iecore. In sectione autem interioris tali reuocatur sanguis ex caua, & ex caua sine medio à iecore: quare longe melius quàm esset merito huius sanguis ex iecore per minutionem in pede, quàm in brachio reuocaretur. Sed, vt dixi, modica ex vtroque modo utilitas habetur. Videtur tamen dextra magis sinistra in iecore, & sinistra magis dextra in liene, seu ex brachio, seu ex pede sanguis detrahatur, iuuare: quoniam, vt in fluminibus, quamuis caua sine septo aliquo omnem cõtineat sanguinem, qui tamen à dextris influit, in dextra parte manet: & qui à sinistra, in sinistra: & rursus, qui in dextra parte est, dextris membris immittitur: qui in sinistra parte, sinistris. Hoc autẽ, vt dixi, & in fluminibus, & in torrentibus videmus: atque eo magis si plus sit alueus, & cursus non impeditus: quæ duo maxime in cauæ venæ processu contingunt. Ex hoc manifestè liquet, quantum ratio Auicennæ peccet: nam nulla in causa minus prodesse potest missio sanguinis ex saphena, quàm in laterali morbo. Nam si ad febrem respicias, nihil prodest: si ad euacuationẽ, vel diuersionem, longè multo minus, quàm in iecoris phlegmone. Nam in hoc iuuare poterit, cùm nullum membrum egregium interponatur, vt nec inter sinistrũ & lienem: vt nec inter pedes ac renes suos, vel testiculos, aut vteri latera. At inter costas & pedes cor ipsum medio loco stat: quare & au-

toritas Mesuæ à ratione dissectionis multum euariat. Sed, vt diximus, ipse etiam noua & ab omnibus explosa commentus est. Sed est aliud considerandum, cur multo maius sequatur iuuamentum ex sanguinis missione in dextra brachii, quàm pedis in iecoris phlegmone: nā sanguis ex brachio detractus cum à corde trahat illo exinanito, cogit vt & ipsum à iecore rapiat sanguinem. Cum igitur cor sit membrum validissimum, & cui nullum robore possit comparari, ipsum etiam iecur magna vi exinanit: atque ita missio sanguinis ex dextro brachio multum iuuabit in phlegmone iecoris, cum ex pede parum: & ita quod posuit Galenus tanquàm ex venarum communicantia manifestissimum, quanuis sit verum, non tamen ex illa causa originem trahit hæc veritas, quippe cum communicantia nulla talis sit: imo maior in pede, vt dixi, cum iecore, quàm in brachio: & ratio dextri & sinistri etiam parum faciat merito venarum magis communicantium: cum nulla talis sit hæc communicantia maior. sed ratio pedis & brachii, si modo discrimen est, in iecoris phlegmone, in earum sectione prouenit ex fortitudine attractionis cordis. Ratio autem dextri & sinistri ex cursu sanguinis qui in venis plerunque facit vt dextra ad dextram & sinistra maximè flectantur ad sinistram. Generaliter autem, vt diximus, euacuatio ex brachiis sanguinis efferuescentiam illius minuit.

Secunda ratio pendet ex ratione generationis phlegmonis, posita à Galeno libro de inæquali intemperie cap. 3. nam in ea intumescunt venæ, & arteriæ circuniacentis loci, primo magnæ, inde rami illarum & mediocres ac vsque ad minimas: donec cogantur exprimere sanguinem in concauitatem, & sic generare phlegmonem. Pater igitur, quod dum phlegmon gignitur, circuniacens regio tota simul tumida est, ac præter naturam affecta. Materia igitur, seu sanguis, comparata phlegmoni, fuit adhuc comparata regioni phlegmonem circumstanti, iam fluxa est. Verum materiæ fluxus, iuxta omnium sententiam, debetur sanguinis missio ex eodem latere: igitur in phlegmone fiente, cum semper materia iam in circuniacina regione fluxerit, competit missio sanguinis

ex eodem latere. Ista ratio claudicat: nam vel intelligit per materiam fluxam iam quiescentem in loco, & huic certè debetur missio sanguinis ex eodem latere: sed hæc non est quiescens, imò perpetuo fluit in alium locum, vt Galenus testatur: vel per materiam fluxam, intelligit motam à loco suo, & sic non omni tali debetur deriuatio, sed reuulsio ab initio. & ita ratio reddit ad idem quantum sit ex hoc. Et nota, quòd secundum hoc tamen, vbi ratio hæc supponatur vera, fit secundum genus perniciosæ pleuritidis: & est cum in sinistro latere materia ex vena nō coniugata defluerit: nam talis materia nullo modo potest minui ex sanguinis missione: non enim à sinistra, quia nulla illarum venarum ex eo latere oritur, nec ideo potest trahi, vt ostendam in tertia ratione: nec ex latere dextro. nam cum coniugata exoriat ex parte inferiore cauæ comparando ad venas nutrientes costas dextræ partis: sequitur vt longe plus detrahat sanguinis à loco sano quàm ægro. Talis autem missio sanguinis est parū utilis, vt infra declarabo. Tu etiam non potes esse certus, tam in dextra, quàm sinistra, quòd sanguis non fluat à vena sine coniuge, seu solitaria. Igitur cum in sinistra (si modò iuuaret sanguinis detractio) illa esset faciēda ex aduerso latere, id est dextro: igitur talis pleuritis ex sinistro latere valde est periculosa, & incertæ curationis. Accedit quòd propter propinquitatem cordis fit etiam periculosior. Verum cum sint quatuor modi in curatione morbi lateralis, Sanguinis detractio, Victus, Localia, & Medicinæ: Victus rationem nesciunt hoc tempore, nec obseruant: Localia etiam extra tempus exhibent: in medicinis aberrant. Sequitur vt cū missio sanguinis non proficit, vt talem morbum, ex quo plerisque necessariò moriuntur ob imperitiā medicorum, vocent merito pestilentialem morbum lateralem. Est etiam animaduertendum, quòd in aliquo mittendi sanguinis more, vnus modus pleuritidis erit pestilentialis, qui non erit in reliquo: velut in sinistra erit letalior his qui à sinistra, seu ex eodem latere sanguinem mittunt (cū fuerit propter sanguinem venientem ex solitaria vena) quàm his, qui mittunt sanguinem à latere contrario. Et ita in

phlegmone, quæ sit à solitaria vena, letaliores erunt quæ curabuntur secta vena ex aduerso latere, quàm ex eodẽ. Quare si quis dicat, Igitur tutius semper est mittere sanguinem à dextra. Respondeo: quòd non: nam in omni alio morbo laterali, qui sit in sinistra parte, & non à vena solitaria, mittere sanguinem ex dextra parte est inutile, cum ex sinistra sit saluberrimum. At hoc frequentissimum est vt fiat ab aliis venis, non à non coniugata. Igitur in omni morbo laterali à dextra parte conuenit sanguinis missio ex dextro latere. In sinistro autem est distinguendum: nam si dolor ad iugulum accedit, ex eodem latere mittendus est sanguis, vt Hippocrates & Galenus volunt: nam solitaria vena in causa esse non potest, cum eousque non pertingat. Et similiter si sit dolor in tribus superioribus primis costis, rami enim solitariae ad illas pertingentes sunt adeò exiles, vt vix possint phlegmonem excitare: vel si excitabunt, adeò leuis erit: vt nõ multum intersit ex quo loco sanguis mittatur. At morbus lateralis in sinistro latere in parte anteriore pectoris vix etiam potest fieri à vena solitaria: qui autem in directo quasi cordis sub ala sinistra, hic potest esse à vena solitaria: nam retro est truncus: ideo nõ facile ibi excitatur phlegmon, impellente natura sanguinem semper ad minores venas: nec ante, quia ibi rami pauci perringunt: sed in ala seu à latere & parum propinquius antiquiori pectoris parti.

Tertia ratio est, quòd natura sic operatur: expellit enim humorem peccantem tum sanguinem, tum faniem, vt tertio de Crisi cap. 3. vnde ibi docet, quòd sanguis ex dextra nare in iecoris affectibus prodest: & idem de sinistra in liene, vt tertia particula Epidem. super terram t. 78. de Pericle: qui cum lienosus esset, & prima die sanguinem ex sinistra copiosum emisisset, in quarta liberatus est. Et rursus de Metone tertia pars. super primum Epidem. t. 24. qui liberatus est ex profluvio sanguinis in dextra nare in quinta die: cum prius in secunda etiam effluxisset. Et quanquam non constet cum laborasse iecoris vitio, sed lumborum: attamen in vtraque parte cum esset vitium, plerumque si paritas sit morbi, à dextro sanguis latere effunditur, velut

calidiorē. At in Ciconactide, cui sinistrum latus indoluit (est autem hic proximò præcedens æger) sanguis ex utraque nare effusus est, ac sine ordine: verum hoc ad trigesimum diem actum est, cum in primo die adesset dolor. Philiscus autem, qui. 18. textu scribitur, mortuus est, cum lienem durum haberet, & ex utraque nare sanguinem paucum merum in quinta die emisisset: nam inconstans hæc est emissio, & ut in Prognosticis inquit mala: tum quia paucus, tum quia merus. Inconstans autem, quia tam ex aduerso, quam ex patiente latere profuxit. Medicus igitur est naturæ recte operantis imitator, prima Aphor. 21. igitur. medicus sanguinem ex eodem latere detrahet. Ista ratio est præcedentibus duabus validior. Natura tamen cum hoc operatur agit iam constante phlegmone, nunquam autem dum fit: At de hoc apud medicos iam nulla est fermè dubitatio, cum inflammatio perfecta fuerit.

Quarta ratio, & quinta sunt his infirmiores: nam nec semper medicus naturam imitatur, quia lapidem extrahit ex vesica, eruit ranulam, deprimat in oculo nebulam: at (dici) hæc natura non potest facere. Et ego dicam nec natura simul potest mittere in partes contrarias, ac diuertere influentem humorem ab initio morbi, nisi medici auxilio adiuta: quare medicus ad contrariam partem reuellere debet. clarius ibidem in commento 21. dicit Galenus, quod Naturam recte operantem adiuuare debemus: malè autem, retrahere, & impedire. Igitur cum in phlegmone quod fit deriuat materiam in membrum, expedit nobis contrarium facere. Ratio tamen pro Galeno est, quod qualiscunque operatio, quæ fit per non communicantes venas, est inutilis: talis est quæ fit minuendo sanguinem à latere opposito, & ita hæc ratio est probabilis, & contentiosa: propterea ad validiores descendo. Missio sanguinis ex eodem latere plus euacuat, & æqualiter, aut etiam magis diuertit: igitur præponenda est. Ratio per se clara est, modò antecedens ostendatur: nemo enim dubitat, primam esse medici intentionem, prohibitionem inflammationis: sed hæc tollitur, minuendo quod iam constatum est, & prohibendo ne augeatur: quorum al-

terum euacuatione, reliquum diuersione constat. Euacuatio ex latere opposito nulla est, vel etiam Arabibus ipsi testibus.

Reliquum est vt de Diuersione dicamus. Iam verò notum est, quòd sanguis qui in phlegmone cogitur (gratia exempli) in dextro latere ab aliqua quatuor venarum, quæ ex caua, vel eius dextro ramo exoriuntur, cogitur. Si igitur sanguinem ex aduerso latere minues, non prius eum motum sedabis, quàm totam cauam venam exinanieris: quòd si credas sanguinem è sinistra parte in dextram delatum phlegmonem excitare posse, tunc necessarium est, vt vel ex dextro latere in sinistrum venæ notabiles cauæ non obuiantes permeent: quod omnino falsum est. Et hic est error vulgariū medicorum ignorantium hoc, vt reliqua omnia artis principia: scilicet, quòd dextrum latus à sinistro ex toto diiungitur, nec nisi per cauam venam latus lateri commune est, nisi in pauculis finibus venarum nullius propemodum considerationis. vel necessarium est vt sanguis adeo concitatus sit ex sinistro in dextrum latus per means, vt impellat cauam venam implere venas dextri lateris: & sic phlegmonem generare. At sic in hoc casu vix effugere potest, quin phlegmon in tanto impetu in sinistro latere prius non generetur: quare diuerso ex opposito latere hunc tantum imaginabilem motum retardare poterit. At & in eo casu nihil proficiemus: nancusiam dextra pars phlegmone laborat, & à sinistro latere in dextrum latus tanta est plenitudo, vt non obstatæ cordis & iecoris & cauæ venæ capacitate, necesse sit phlegmonem generari: certè vel cuiuslibet asino clarum esse potest, missionem sanguinis tunc in sinistro latere factam nihil auxilii tantæ plenitudini & phlegmoni quod iam sit allaturam. At è diuerso, cum sanguis ex caua in ramos influat, habeat verò descensum duplicem, alterum latum in brachii venam, alterum arctum in pectus: sanguine ex brachio detracto, quis dubitat, quin manifestè sanguis influens ad pectus non retroagatur? Altera clarissima ratio est, quòd Hippocrates & Galenus secūda particula super sextum Epidem. 7. & 8. præponunt deriuationē reuulsioni, & de hoc dictū est in

oſtaua Contradiſtione præcedentis tractationis. Cum enim dolor materiã ad ſe trahat 13. Artis curat. cap. 8. & 1. de Simplicib. medic. cap. 26. dũ de aceto loquitur, in initio, & 4. Regim. acut. t. 27. & 2. de Differ. febr. cap. 11. ſed nullibi clarius, quã quinto Artis curat. cap. 4. nihil magis trahit materias ad locum & phlegmonas excitat quã dolor: quamobrem procuranda eſt ſedatio hæc doloris cũ deriuatiua ſanguinis miſſione, quæ ex eodem fit latere, & copioſa. Sed de quantitate in libello de Malo medendi uſu, ſatis diximus. Patet igitur, venam ſaphenam non diuertere, multoque minuscucare in laterum doloribus coſtarum ſeptem ſuperiorum vt exiſtimauit Auicenna: non enim directio lateris eſt in cauſa, ſed venarum communicantia, vt ſanguinis miſſio iuuat: quamobrem ea ratio ex toto nihil concludit: cum tamen apud Galeni diſſectionem vim aliquam habitura ſit: cum hoc ipſe credat cauam venam iecori committi ex ſuperiore parte corde non intercedente.

Igitur vt tanta confuſio opinionum, ad ægrorum utilitatem, & medicorum, quicumq; ſint, qui reſipere velint, redigatur: hoc modo diſtinguemus: Si lateralis morbus ex dextra parte fit, ſanguis ex interiore vena brachij dextri mittatur copioſus: vbi dolor in ſeptem ſuperioribus coſtis fuerit, & ſi multa plenitudo ſanguinis in corpore fuerit, die ſequenti è diuerſo latere, id eſt ſiniſtro, ſanguinem mitte: ex interna brachij, aut in minore plenitudine appone cucurbitulas. quòd ſi nõ adeo plenum fuerit corpus, ſufficiet prima ſanguinis miſſio: (& hoc eſt quod dixit Hippocrates: Deriuare &c. & Princeps) cunq; ad diuerſum trahere volueris, vt in ſecunda die, dolorẽ prius ſeda, ſcilicet ſanguine ex eodem latere miſſo. Quãquã poſtmodũ nõ viſum ſit, vt in ſentẽtia perſiſteret in caſu lateris morbi: nã in cæteris hoc egĩt, vt iecoris & ſplenis inſtãmationibus. Si autẽ morbus lateralis eſt in ſiniſtra parte, non ſub ala, ſed in ſupremo pectoris, vel in medio ſecũdũ latitudinẽ minues ſanguinẽ à dextra: & reliqua vt diximus eodẽ modo, vt de dextro latere cõſequẽter: ſcilicet ſi oporteat ſequẽti die à ſiniſtra interna brachij. Si autẽ dolor fuerit

in masculis mediis, vel exterioribus, minutio fiat à latere cōtrario semper: aut non fiat:& in vigore morbi, euacuato corpore ex initio,& cū inedia, vētosa loco applicetur:est enim admirabilis iuamēti, vt Trallianus & Zoar affirmāt. Facilis autē est cognitio huius morbi, quia ad tactū dolet,& parū aut nihil expuit,& nō est pulsus ferrinus:nec est tāta spirādi difficultas, imo parua aut nulla:& reliqua, quæ vide ab antiquis. Si autem suspiceris quod sit in latere sinistro, propter solitariā vanam, tunc mitte sanguinē ex dextro latere ex interna brachij, pro viriū magnitudine ac morbi. In hoc autem casu optimū est emplastrū applicare spinæ dorī ex vricis, matre violarū, & oleo violato copiosē: mitigatur enim dolor,& sanguis refrigeratur,& cōcoquitur quod factū est,& quod non dū factum est prohibetur. Si verò morbus lateralis sit in costis quinq; inferioribus, infra furculā ensiformē: si febris validissima, sanguinē mitte copiosum ex interna cubiti:at verò si febris parua, & dolor magnus sit, ex eiusdem lateris saphena: si neutrū horum adest, extrahendus sanguis non est, sed purgandus æger. Si verò iecur vel lien phlegmone laborant, si febris sit vehemens, ex interna brachij: si parua, ex saphena pedis lateris eiusdem sanguis est detrahendus: quanquā (vt dixi) Princeps in laterali morbo, etiā si non sit in spuris, consentiat in hoc autē dissentiat. Si autem aliquis sit consuetus incurrere laterale morbum ex dextra parte in æstate: in vere, minuatur ex sinistra interna brachij:& ita à dextra, si ex sinistra. Quod autē dixi de iecore & splene ac saphena secāda, arbitrio tuo remitto: nam rationes ad oppositum, quas adduxi, validæ sunt. Ego tamen in illorum morbis, qui ex sanguine frigido fiunt, sic agerem, & egi ad hanc vsque diem feliciter. In cæteris si regulam hanc præterieris, scias, quod si quis moritur ex ægris, culpa tua illū mortuū: si quis seruetur, fortunæ beneficio illū adiurū. Est terriū genus lateralis morbi, quod pestilentielle dicunt, quoties phlegmon panniculum pectus diuidentem, aut cor regentem, inuadit: & hoc etiam putant esse morbum pestilentem & lateralem, quod modicus dolor, ac vix sensibilis, percipiatur:& ægri tamen moriantur. Sed

nec est lateris morbus, nec pestilens, sed perniciosus tantum, ratione loci ad quem materia peruenit ob subtilitatem, & caloris innati debilitatem: & quamuis modica in his salutis spes sit, abstinentes tamen ab omni sanguinis missione, seruari poterunt: cum per eam nec phlegmon prohibeatur, nec minuatur, & vires tamen frangantur. In reliquis autem generibus cum tardatur missio sanguinis, ex debito loco tria mala fiunt, adeo perniciofa, ut ex vno eorum vel solo, homo mortem consequi possit. Primum est, quod phlegmon augetur in immensum, & magis quandoque, quam si nullus sanguis profus mittatur: quoniam sanguis agitur, & moetur. Secundum, quod inculpatus sanguis educitur, unde vires debilitantur. Tertium, quod sanguis phlegmoni circumadiacens corruptus aut niger, aut liuidus, relinquitur in corpore: qui febres excitans inextinguibiles, statim persæpe occidit. Ex hoc autem clarum est, facile cognosci posse ex venarum dissectione, qua parte sanguis influat cuique parti: atque ex hoc derivare, vel reuellere licere, auertentes motum sanguinis influentis, vel deducentes ad exitum. Quod non intelligentes quidam, magni ponderis ratione negauerunt: non enim parua res est hoc scire. At quomodo quisquam aliquid scire potest, quod scire non posse putat? Cæterum hac in parte longiusculus fui non solum ob pertinaciam defensorum, ac multitudinem opinionum, sed quod sic omnem mittendi sanguinis rationem in singulis quoque aliis morborum generibus explicauerim.

CONTRADICTION. IX.

Vinum qua primū atate competat.

INfantibus calida leuatio longo tempore apta est. Vinum dilutius, neque omnino frigidum. Hippoc. in libro de victus ratione priuatorum t. 13. subiicit rationem, ut minus tententur conuulsionibus, & ut maiores ac coloratiores euadant. Habet autem Græca lectio τὰ παιδία χρὴ τὰ νηπία. quod est dicere, Pueros infantes oportet: & reliqua, ut magis necessitate inducat, quam utilitatem. Intereſt autem multum inter hoc, & il-

lud: nam vtilia prosequi, bonum est: at necessaria nunquam sunt prætermittenda. Galenus etsi hanc Hippocratis sententiam non existimet, cum inter nothos Hippocratis hunc librum enumeret: subiicit tamen, Vinum ipsos dilutum bibere præcipit, ne plus æquo calefiant. Haliabbas autem lib. 1. Practicæ cap. 12. initium dandi vinum ex quarto anno sumpsit in pueris: atque sic serius paulo quàm his videatur esse sententia Galeni, & eius qui librum conscripsit de victu sanorum: nam Galenus Polybi vel Hippoc. eum esse credit. Aëtius lib. 4. cap. 30. à septimo anno ad 14. vult inchoandam esse in pueris vini exhibitionem. Galenus autem primo de Tuenda sanitate à 14. anno ad iuuentutem statuit initium exhibendi vinum. Sed Paulus lib. 1. cap. 14. post 21. annum vinum exhibet: scilicet Galeno serius. Galenus autem in libro cui titulus est. Quod animi mores corporis temperamentum sequantur, ex Platonis autoritate Vinum inutile consulentibus, aut pugnaturis censet, vel prolem generaturis: atq; ideo non nisi corpus exercitibus, vel morbo laborantibus ipsum cõcedit. Princeps autẽ tertia primi doc. prima cap. 4. non nisi post 14. annum vinum tribuit, Galenum securus in libris de Tuenda sanitate: vbi propriæ tractationis locus erat. Pro solutione intelligẽdum est, quod scopi conseruandæ sanitatis tres sunt, primo de Tuenda sanitate: vt perditum restauretur: vt excrementa eiiciantur: vt senectus tardetur. Multa etiam sunt indulgentis, non consulentis: sicut dictum Galeni super Hippoc. vel Polybi verba iam recitata: & similiter de Platonis dicto, istud non est propter corporis salubritatem, sed morum custodiam: nec ad indiuidui vtilitatẽ, sed reipublicæ. Quod Mahometes probè intelligens, bellicã virtutẽ ac robur multum, sublato è consuetudine vino, extulit, vt nec vini inopia laboratẽt, nec corruptione vitaretur. exercitus, aut temeritate quæ illius potu maxime aduenire solet seipsos pugnando deteriore loco, vel inferiore numero, vel imparibus viribus perderent. Sed nũc de singulorum salute sermo habetur. Galenus igitur in primo de Sanitate tuenda hæc habet: Sanè vinum quamdiutissime qui ea natura puer est ne gustare quidem

fuaserim: quippe quod haustum & humectat nimium & calefacit corpus, tum caput halitu replet, his qui calido & humido sunt temperamento, quale est eiusmodi puerorum. Atqui nec repleti his caput est utile, nec ipsos supra quàm par est humidos calidosq; fieri, quoniam eo iam caloris & humidi peruenerunt, ut si paululum utramvis qualitatem auxeris, iam modum excesserint. Cum autem sit omnis excessus fugiendus, maxime hunc expedit fugere, ex quo non corpori modò, verùm etiã animo dānum accedit. Quare neq; iã adultis vinum, nisi modicè sumptum, existimādum est esse utile: quòd videlicet ad iram & libidinem præcipientes facit, & partem animi rationalem turbidam & hebetè reddit. Cæterum his ipsis ad bilis excrementa vel mitiganda vel expellenda est sanè non inutile. Non minime verò ad eam siccitatem quæ in solidis partibus, aut ex immodicis laboribus, aut ex proprio ætatis temperamento provenit. Humectat namq; ac nutrit quicquid immodicè siccatum est, tum amaræ bilis acrimoniam mitigat ac frāgit: præterea per sudores atq; urinas euacuat. Pueri verò, ceu qui talem succum minime colligunt, quique naturalem humiditatem plurimam obtinent, ut commodorum quæ vini potio largitur plane non egent, ita incommoda quæ affert tantum sentiunt. Nemo itaque compos rationis pueros uti ea portione finet: quam præterquàm quòd aullum affert commodum, incommodum etiam sequitur. Hic ad sanos habitata ratione omnia vini enumerat commoda, incommodaque: nāque ad ægros varia sunt, non solum commoda vini in variis hominibus, sed & in iisdem morbis atq; ægris diuersa vina diuersos affectus pariunt: velut odorata ac crassa, flaua, dulciaq; optima pectori & longis illius morbis, tussi, atq; orthopnææ. Inimica verò nigra, austera, debilia, quæ tamē caput nec lædunt, nec feriunt, cum priora illius morbis egregiè noceāt: ut libro de Attenuante victus ratione cap. 12. scribitur, Vtilitas igitur generalis vinorum triplex est, Calefacere, Humectare, & Excrementa educere. Quòd si quis Principem nobis obiciat tertia primi doc. 2. cap. 7. qui addit quòd cibū penetrare facit: hoc nos in humectatione so-

idorum contineri affirmamus. Humidum enim vinū
 est omne, non solum quod tale substantia sit, sed quod
 bonam faciat oppositionem: quare senibus utilissimū:
 an verò qualitate tale omne, dubium est. nocet autem
 & tripliciter pueris calefaciendo, humectando, caput
 petendo. At cum ita sit, patet quod etiam aquosum sit,
 inutile illis esse: nam & si nec calefaciat, nec caput petat,
 humidum tamen nimis est, ex quo ad suffocationis aut
 comitialis morbi periculum perueniunt. Quod si quis
 nobis obiciat, Galenum quarto de Tuēda sanitate iu-
 bere, vt in diluendo vinū, consuetudinem obseruemus:
 hic autem dilutum dandum præcipitur Respondemus:
 Consuetudinem in solitis obseruandam, atque in tem-
 peraturis iuuenum: nam infantibus aqua, adolēscenti-
 bus vinū permixtū dari semper debet, ne ex cōtrario in
 cōtrariū transitus sit: senibus meracum, in iuuenibus
 quod mediū sint, obseruanda est consuetudo, nisi alia
 obstitent. nam calidissima, in regione calida æstate me-
 dia, dare perniciosum. Consuetudo igitur, vt & in reli-
 quis, amplum locum & certum habet, vbi aliæ non su-
 peruincunt indicationes. Sed & illud iam apertum est,
 quonam pacto vinum siccum natura maximè iuueni-
 bus conferat. Nam ætates indigent restaurante simili
 in qualitate: vnde senes humidioribus victitantes in
 anasarcam facile incidunt, prohibita vera nutritione:
 quod tamen apponitur humidum esse debet, & bene
 nutriens, & etiam liquidum seu molle. Atque ita iuue-
 nibus vinum natura siccum, & multam faciens apposi-
 tionem, maxime prodest: qualitate enim simile, & ap-
 positione contrarium: nam pauco humido, quod vehē-
 menter humectet, necessarium: est & pauca utilior.
 His duobus modis tum excrementa excernendo, vi-
 num iuuenibus ac senibus utile est. Sed est difficultas,
 quia Gal. 5. de Tuēda sanitate dicit vinum non cōpete-
 re in calidissima & siccissima temperatura: nec in cali-
 dissima & humidissima, quæ in latitudine sanitatis cō-
 sistunt: sed aquā magis: & hoc, quia in talibus non qua-
 liscunque contrarietas est ad præseruandum sufficiens.
 Igitur nec vinū album opportunū erit, nec iuuenibus
 omnibus vinū competet. In téperatura autem æquali
 in passiuis

in passivis vinum concedit: dans causam, quia talis in passivis æqualis existens, immoderata in activis esse potest. Alias solitus eram dicere, quod loquebatur Galenus de regimine præservante, non cōservativo. sed responsio nulla est. nam Galenus tertio Artis medicæ docet, quod omnes intemperantiæ immoderatæ, regimine indigent præservante: igitur nulli tali vinum competet. propterea dico, quod temperaturæ immoderatæ caliditatis aqua, non vino indigent: hocq; dixit Gal. 8. Artis cur. cap. 3. Pro hac igitur difficultate dico, quod multum oportet attendere ultra ætates, morem, regiones, téperaturas. Morbosa namq; corpora alia post quartum, vt Haliabbas: alia post septimum, vt Aëtius. Paulus verò in humida & calida temperatura tempus exhibendi vinum producit. Galenus in inculcata temperatura & validis viribus loquitur. Vinū autē antiquatum bibere si modicè vetustum sit, flauū, fuluūmve, solis senibus conceditur, quinto de Tuenda sanitate, ante medium. In aliis autem huius vsus vel valde antiqui, quoad cibum, nullus est vsus, sed solū ad medicamēta. Pro Hippocratis autoritate respondeo, quod vult emendare vitium antiquorum, dātum vinum merum infantibus, vt etiam nostro tempore: consulit igitur vt lymphatum propinent. Huius iudicium est, quod dicit minus pueros tentari conuulsionibus: quare comparatio hæc ad aquam non est: neque enim verum est lymphatum vinum minus infantes afficere cōuulsionibus, quàm merum. Vt enim demonstraui ex autoritate s. Aphor. 5. partic. vinum sua subtilitate mouet conuulsionē: quare comparatio est ad meracum vinum: consulit igitur mīscere. Sed cur hoc? an non melius aquam substituere? Respōdeo, quod sic: sed cū liber ille ad vulgares dirigatur, existimauit non parituros. Verū cū ibi multa liberius conscripisset: seuerius ea est profecutus in libris qui ad medicos dirigebātur: vt in libris Regiminis acutorum, & Aphorismorum. Sed insurgit dubitatio, nam videtur ex dicto Aphorismo dilutum nocentius conuulsionibus mero, est enim minus siccum, minusque calidum. Respōdeo: crassius est: nam aqua crassioris substantiæ est vino: in fundo enim subsidet: quare

minus conuellit vinum dilutum meraco. Sed obiicies ex tertia particula problematum, Aristoteles quærens in secundo problemate, Cur dilutum vinum magis inebriet? Primam affert causam, quòd dilutū mero sit subtilius: eandem causam reddit in problemate 14. dum docet, cur dilutum magis caput offendat meraco. Sed & in 18. problemate, dum nititur ostendere, cur dilutū vinum meraco & aqua magis vomitum vel nauseam moueat, de meraco dicit, quòd minus euerit, quia reprimit: de aqua, quòd diluto vino sit subtilior. Respondeo: aqua & ratione qualitatís, quòd frigida & humida sit: & ratione substantiæ, quòd subsistat, omnino grauior est, causæ in problematibus cum dubitatiuè referantur, fidem non faciunt, nisi omnino sine dubitatione loquatur, effectus autem veritatem in se continet. At verò Philosophus ibi nihil plus vult, quàm quòd aqua minus in ventriculo subsidet: ideoq; tenuior esse videtur: minus autem quàm dilutum vinum subsidet, & hoc meraco, in ventriculo, quia minus nutrit alterū altero: elementa enim non nutriūt: ideoq; subtilior videtur aqua quàm vinum, & dilutum meraco: coq; sensu concedimus tenuiorem esse. At propter hoc non sequitur, dilutum magis mouere conuulsionem. At si obiicias, qua ratione magis inebriat & caput tentat, eadem ratione conuulsionem mouet. Respondeo, hæc vera esse in superflua, non moderata assumptione. Vini igitur vtilitates ex his tum sexta Aphor. 31. sunt quinque: Celerrime nutrire, Calefacere, Humectare, Dispergere sanguinem obstructions aperiendo, & Excrementa tum biliosa, tum serosa educere, & quæ ex his sequuntur.

50

HIERON. CARDANA
NI CONTRADICENT. MEDI-
CORVM LIBRI I. TRA-
CTATVS TER-
TIVS.

CONTRADICTION. I.

Dialectica an medico necessaria.

MEDICO dialectice est necessaria, in de Cōstitutione artis medicatiuę cap. 7. vbi inter septē cōditiones medico necessarias connumerat non solō methodū vt habeat, sed vt eo vtatur. idē libro de Sectis. 19. & 2. de Simplicib. medic. cap. 2. & ideo recte dicebat Auerroës secūdo Primę philosophiæ 15. quōd Dialectica est duplex: altera generalis, quę docet regulas cōmunes omnibus scientiis: & hæc debet disci ante illas; alia verō quę propria est vnicuiq; sciētię, & hæc cū ipsa sciētia & eius principiis edocetur. Et sic non vna, sed etiam duplex dialectice cuilibet erit necessaria. Hali verō lib. 1. cap. 3. dū de ordine sui libri tractat, dicit, quōd oportet medicum omnes scire scientias, tum maximē dialecticā, quę omnibus artibus est necessaria. Et hic sermo sumptus est ab Hippocrate libro de Probitate: qui vult medicum esse sapientem, tum maxime philosophum. Galenus etiam 1. Artis curatiuę 1. videtur vltra hanc scientiam, necessariam existimare Geometriam, velut & in de Constitutione artis medicatiuę loco dicto. sic Hippocrates Astronomiam libro de Aëre & aquis. In oppositum inducitur Galenus tertio de Locis affectis, cap. 1. nam dicit: Quęcunq; enim quæstiones vsum trāscendunt, qualis sit rerum natura, secundum propriam substantiam indagantes, haud dubie logicę esse censentur. Sic igitur Chrysippus philosophus cū de animi ægritudinibus scribere instituisset, vno quidem libro curandi tradidit rationem, aliis verō tribus logicas

quæstiones est complexus: cum primus quidē ille vnus nobis esset necessarius. Facile igitur est intelligere, hos tres vltimos iuxta Galeni sententiam medico non esse necessarios, cum de primo tantum affirmet. Hippocrates quoque Cous adeo in medica arte excellens logicā ignorasse visus est, cuius vsus non dum esset exploratus. Ad hoc dantur duæ responsiones: prima est Consiliatoris differentia prima, quod Galenus loquatur propriè in eo casu inutilem esse logicam, non generaliter. Alij dixerunt dialecticem esse necessariam ad inuentionem, non ad artem traditam. Hoc de Hippocrate qui artem inuenit, verum non esse manifestè intelligitur. dictum aliud est voluntarium: nec magis de vno quàm de alio verum dici potest. Propterea adducitur altera responsio à quodam, sumpta ex 4. Physicorū 87. vbi Auerroës in commento dicit, Per sermones extraneos intelligit dialecticos: nā Philosophus in textu dixerat, fieri oportere inquisitionem de tempore prius per rationes extraneas, seu vt postmodum docet euentus, sophisticas: nam eas falsas reprobatur inferius. Est enim prima ratio antiquorum, Tempus componitur ex futuro, præterito, & præsentē: Præsens non est tempus, Futurum & præteritum non sunt: Igitur tempus ex non ente componitur. Manifestum, quod nihil concludit hæc ratio. Sed responsio ista (velut & pleraque illius hominis sunt) est apparens, & sine veritate. Nam ibi intelligit per rationes logicas quæ procedunt ex alienis principiis, & etiam nihil concludunt: at Galenus ibi vocat dialecticas quæstiones non falsas, seu ex aliis principiis, sed tantum quæ non conducunt ad finem medicinæ, etiam si veræ sunt, & ex propriis veniant principiis. Multum autem interest, quoniam Aristoteles tanquam improprias & falsas vocat dialecticas rationes: at Galenus, inutiles. Ideo sciendum est, quod multum interest quære, an dialectica sit medico necessaria, & an quæstiones quæ vocantur dialecticæ sint medico necessariae. Est autem quadruplex quæstio, vt quatuor res: Prima est Demonstratio: secunda est Ratio communis inquirendi: tertia Propria: quarta est Quæstio dialectica, Demonstratio cum sit logicæ pars, vt subiectū, necessaria

est medico, vt omnibus aliis artibus speculatiuis. Ratio verò cōmunis inquirēdi est etiā illi necessaria, sed tamē propria medicinā: vt ista propositio, Aqua per se primò infrigidat: est apud medicū non concludens vniuersalē, vt apud Philosophum: non enim sequitur, igitur cuilibet competit infrigidandi causam: nam in aliquibus calescit per consequentiam. Communis autem ratio est per diffinitionem & diuisionem: & hę omnes medico sunt necessariae. Est postmodum Ratio & Quęstio dialectica: differūt autem, quia Ratio procedit ex communibus, & falsis: & hęc pertinet ad artificem, vt reprobet illam, velut Philosophus facit in 4. Physicorū. Est postmodum Quęstio dialectica, quę procedit ex principiis iisdem, ex quibus proficiscitur quęstio medica, sed non tendit ad artis finem: velut si quis quęrat, Cur carnes in aqua non supernant, & panis sic: cum tamen panis sit solidioris & densioris alimenti. Manifestum est, quod principium quęstio medica est propositio, & quęsitum est etiam verum, tamen non tendit ad finem artis: ideo quęstio hęc apud Galenum merito dialectica vocatur. plurimum igitur differt hęc ab illa logica ratione re, vt declaratum est, & nomine: nam ab Aristotele vocatur Ratio, à Galeno autem Quęstio, seu vt dicunt, Problema. Et hoc modo problemata plura, quāuis sint ex principiis medicinę, non tamen sunt medica: velut terrę particulę problematum. Ad medicum igitur pertinent demonstrationis scientiæ, vię communes, & proprię, tum etiam rationes dialecticę, non autem problemata dialectica.

CONTRADICTION II.

Pręcepta medica an ex propriis principiis, & an dies iudicatorij vni a luna suscipiant.

Singula medica pręcepta debēt esse vera, & ad finem artis assequendū vtilia, & ex propriis disciplinę principiis prodeuntia. libro de Optima hęresi cap. 1. at Galenus 3. de diebus Decretoriis, cap. 9. regulam & legem quam pręscripsit non seruare videtur: nam volens rationem reddere cur x. dies magis iudicatorius quā

vigesimus primus sit, hanc init rationem: Circuitus Lunæ in diebus xxvii. & horis viii. perficitur: accessio lenæ ad solem in diebus xxix. horisque xii. à quibus sublati diebus tribus quibus fermè latitat Luna dum sub Sole coit, relinquuntur dies xxvi. horæ autem xii. Medium igitur huius temporis, & apparitionis Lunæ, ac circuitus naturalis eiusdem, est dies xxvi. horæ xxii. Hoc modo prima hebdomada dies habebit vi. horasque xvii. & mediam, & sic in vii. die terminabitur. Secunda finietur in diebus xiii. horis xi. atq; sic in xiiii. die. tertia verò in diebus xx. horis quatuor & media. Atque sic ei videtur bellè ratione astronomica diē xxi. ad xx. contradixisse: in qua causa quod modis sit ridiculus nō facile est explicare: tū maximè, quod propria, vt dictum est, præcepta transgreditur: sed illud tolerabile. nam quotiens propositiones quedam quasi primæ sunt, velut hæc, Septimus dies est iudicatorius vel xiiii. nil prohibet quin ex physica ratione demonstrètur. Est autè ratio hæc physica, non vt quidam putant astronomica: nam fundatur in hac propositione, Operationes in corporibus humanis pendent à motu ac cœlesti lumine: at medica ars subiicitur philosophiæ, vt in initio libri de Sensu & sensili: & in libro de Respiratione, cap. 8. in fine. Sed illud dignum primò risu est, quòd dicat, Si quis autem huius subtilitati succenseat, huius disputationis, difficilèmq; eam existimat: rem adeò leuem attingens, ac puero dignam, vt ingenium suum in hac re declarauerit in mathematicis fuisse omnino inexercitatum, de quibus tantum gloriatur. Quinimo verbis rem dilucidam adeò implicuit cum suis Centesimis vigesimis, ac Ducentesimis quadragesimis, vt verè speciem quandam difficultatis addiderit. Quomodo hîc appellabit Decimi elementorū rationes, si hæc difficiles ac subtiles sunt: aut his subtiliores Tertij decimi? aut artem Algebraticam adhuc his grauiorem? vel omnino artem nostram, quam Magnam vocauimus? aut illam quæ ad summum peruenit subtilitatis Archimedis inuentionem? seu de Elicis lineis, seu de Spheroidibus? aut de Sectionis conicæ quadratura? Certè hæc oportebi tad inferos, vel superos relegare, si illa sua tam crassa supputatio difficilis,

aut subtilis, dici debet. Quis verò vnquam audiuit mensē cōpositum ex duobus, altero quidem imaginario, altero verò non, vt nec ipse imaginarius ei satisfacere potuerit? Admittere rem imaginariam in rebus naturalibus ridiculum est: quādoquidem nec numerum, nec magnitudines inter causas, & meritò, recipiat Aristoteles. Permiscere etiā dissitas in eodem genere causas, res est prorsus exemplo vacans. At verò miscere rem imaginariam cum re naturali, adeò puerile est, ac indignum Galeni autoritate, vt malim totum quod superest à capite octauo suprà tertij libri de Diebus iudicatorijs superadditū ab aliquo existimare, quā autoritatem tam grauis viri violatam videri: qui efficaces etiam rationes antiquorum adeò subtiliter aggreditur, vehemētérque oppugnat, irridet oratoriè, vt modò Aristotelem, modò Ciceronem æmulari videatur, tum verò vel saltem tot commentis propositum assequeretur: nam vel sic in *xxi.* diem præter omne propositū iudicationem reiicit: statuit enim mensem lunarem dierum vt dixi *xxvi.* horarum *xxii.* huius tres quartæ sunt dies *xx.* horæ *iiii.* & dimidia. si igitur horas totidem ad numerū adicias quot ad *xx.* dies superabundare cernuntur: fient horæ nouem omnes ex *xxi.* die ad iudiciū spectātes: quo tempore totum absoluitur. par autē est dies *xx.* horas *iiii.* & dimidiam tēpus esse vel medij iudicij, vel initij. quapropter manifestē utroque modo tanta subtilitate adhuc in *xxi.* diem iudicium reiicit. Sed hæc missa faciamus: ostendamus autem, quòd rectē etiam reprehendebat Auerroës tertio Collectaneorum cap. 9. non esse sumendam causam horum dierum ex luna: nam vel vult medium motum seu æqualem, seu inæqualem: si æqualem, cum ille habeatur ratione centri parui circuli lunæ, non oportet auferre tres dies: nam centrū parui circuli nec latitat sub Sole, nec patitur. nec tempus imminui debet, cum perfectio eius sit, quòd sit tempus reuolutionis: quare erit dierum *xxix.* horarum *12.* & ita additis horis 8. diebus *xxvii.* fiet tempus dierum *lvi.* horarū *xx.* & crisis caderet in *xv.* die. Si verò respicias motum verum, cum quandoque luna peragret circulū & partes circuli inæqualiter, vt quandoque in *xv.* diebus ex opposito in oppositum

feratur punctum, quandoque verò in XIII. sequitur vt
 XIII. & xv. dies non minus sint iudicatorij, quàm XIII.
 at Galenus ipse & Hippocrates eos refugiunt, tum ma-
 xime XIII. quare ratio hæc dierum non constat. Rursus si
 tres quartæ mensis lunaris sunt horæ IIII. cum dimi-
 dia plus xx. diebus: igitur quatuor menses & dimi-
 dius erunt dies cxxi. & horæ III. non igitur cxx. est
 iudicatorius, qui tantum ab Hippocrate & Galeno ce-
 lebratur. Sed cxx. aut cxxii. quos nunquam quis-
 quam iudicatorios esse deprehendit. Tum verò si hic
 ordo à mense lunari exoriretur, XIII. & xvii. & xx.
 & xxiiii. & xxvii. essent firmissimi & inuariabiles
 omnino, at contrà variabiles qui procul ab his vt lxxx.
 & c. & cxx. at res contrà se habet: nemo iudicationem
 in lxxix. vel lxxx. vel cxix. vel cxxi. vidit: at
 in xxi. die crises plurimæ visæ sunt, & eum præfert
 Hippocrates in libro de Diebus decretoriis die 20.
 quamuis non ex Galeni sententia: non tamen negat Ga-
 lenus persæpe iudicationem etiam in xxi. fieri. At in
 xxvii. quæ esse deberet validissima, cum in illa circulus
 lunæ perficiatur, secundum Galeni rationem, pauca, aut
 vix vllæ conspiciuntur iudicationes. Quare manifestum
 est, lunæ cursum tum maximè tam permixtum, imò
 nullo modo, propter hanc ultimam rationem, causam
 esse posse dierum iudicatoriorum. Quidam conati sunt
 referre in humorum motum, sed non possunt, quomo-
 dolibet statuunt vnam in vii. & xiiii. & xx. seruare
 rationem: nam xiiii. erit iudicatorius magis, quàm
 xiiii. nec causam possunt assignare cur inter xl. & lx.
 & lxxx. & c. & cxx. nulli sint dies iudicatorij. & si a-
 liquando bis aut ter animaduertent factam crism in
 mediis horum dierum. Ratio autem est clara, quia, vt
 ex Ptolemæo sumitur in Centiloquio, dies hi conse-
 quuntur motum lunæ vsque ad reuolutionem, & ideo
 sunt dies vii. xiiii. & xxi. & xxvii. iudicatorij, & me-
 dij sunt indicatiui, IIII. xi. xviii. & xxv. vt de omni-
 bus quæ infra xiiii. habetur secunda Aphorif. 24. At
 dies vigesimus habet originem à sole & ab illo guber-
 natur, ideoque post xl. cessante vi lunæ, quæ motum
 suum perfecit, iam nullus dies nisi secundum xx. vt

LX. LXXX. C. vim habet iudicatoriam. in xx. igitur & xxi. est pugna, nam xx. sol fauet, xxi. luna: ideo modò in xx. fit iudicium, modò in xxi. ratio autem cùm sol sit luna fortior edocet, quòd xx. præferatur plerunque xxi. nam in ambobus iudicatio esse potest: contingit tamen & in xxi. aliquando: & hoc testatur Hippocrates, & concedit Galenus. Cùm igitur xx. præfertur xxi. necesse est vt xvii. præferatur xviii. ideo ea ratione prætermisso xviii. Hippocrates 2. Aphor. xxiiii. scripsit xvii. eadē ratione præfertur xxvii. ipsi xxviii. vbi xx præferatur xxi. quare & xxiiii. erit indicatiuus, non xxv. & sic xxxi. & xxxiiii. & xxxvii. connumerabuntur ab Hippocrate, prætermisiss xxxii. & xxxv. & xxxviii. nam luna soli paret, non sol lunæ. Ideo secunda vigesima dierum eodem modo distinguitur vt prima: sed in prima est solum lunæ vis, post secundam solis, in secunda mixta, nam termini sunt solis: diuisio autem secundum lunæ motum. Hac ratione omnia adeò experimentis, rationibus, & autoritatibus antiquorum ad ynguem conueniunt, vt nil amplius iam desideres. Propterea etiam dictum bene est, quòd breues morbi reguntur motu lunæ, longi autem motu solis, 3. de Diebus iudic. cap. 7. Sed hoc solum relinquitur indiscussum, quid sol habeat cum vigenariis numeris constitutum. Respondeo, quòd vt luna alligatur motibus solis, sic sol duorum: superiorum cùm autem Saturnus & Iupiter singulis annis xx. cōueniant, nec metam hanc egrediantur nisi post annos 81. sol naturam imitatur illorum, sed non finem expectat: vbi enim illam ingreditur reuolutionem, seu diem quæ ipsum quasi restituit, scilicet vigesimam totidem conuersionibus contrario ordine peractis, illico naturam mouet vniuersalem ac propriam, vt illa materiam exsuscitet aduersus naturam indiuidui: illa verò quòd noxium est conetur expellere: nec sol tamē additiones illas recipit, quia impressiones illæ iam sunt in materia conformes naturæ motus syderis, nō reduplicationi: ideoque hæc ratio vsq; ad annum peruenit, à quo si morbus etiam producet, alius ordo proprii motus solus exoritur: vt morbi tales nō iam per vigenarios dierum, sed per annos computentur.

CONTRADICTION III.

Dies impares an soli indicatorij.

Febriticans, nisi diebus imparibus febris eum reliquerit, solet recidiuare. 4. Aphor. 61. cui fermè est simile illud eiusdem particulæ, 29. Febricitantibus si rigores die sexto superueniant, difficile iudicium sequitur. Galenus in 61. Commêto putat per impares dies indicatorios intelligi debere: nam in eadem particula, 36. sudores tertiani, quintani, & qui in septimo, nono, vndecimo, quartodecimo, decimosextimo, vigesimo, vigesimosextimo, trigesimoquartoque die fiunt, boni & morbos iudicantes: qui verò non ita fiunt, laborem significant, & morbi longitudinem, & recidiuam. Auicenna secunda quarti t. 2. cap. 2. reprehêdit Galenum in duobus: Primò, quòd retulerit causas dierum indicatoriorum ad astra: nam dicit, quòd sufficit medico scire quòd ita sit, & causam relinquere cùm est extra sciētie pertractationem, verum si causa sit quærēda, vel ex principiis scientie procedere debet, vel ex sensu & experimento. Sed ad hæc dictum est in præcedenti Contradictione, nec multum est insistendum difficultatibus præter scientiam: quandoquidem quæ in scientia continentur variæ sint, & difficiles, est tamen textus Philosophi primo Poster. 43. vbi edocetur, quomodo scientia sit vna vel plures: tum quomodo eadem res duobus modis possit demonstrari. Sed vt ad propositum veniam, Princeps denuo ibi contradicit Galeno in Commento, 61. nam cùm Galenus dixisset, quòd per impares dies intelligebat indicatorios, vel quòd Aphorismus non erat Hippocratis: Auicenna addit, quòd Hippocrates nòdum perspectos habuit dies indicatorios. Sed seruata autoritate Principis, Hippocrates nò dixit quòd ipse innuit, scilicet quòd dies impares fortiores sint paribus: hoc enim verum esset, nec dignum cui à Galeno contradicatur: sed quòd nullo modo sint indicatorij. Vnde febres quæ in paribus desinunt, dicebat Hippocrates, redire solent. quomodo igitur xx. xl. lx. c. & xlii. ac alij plures indicatorij erunt? nam in secunda particula Aphorif. 23. acutæ ægitudines in quatuordecim diebus iudicantur.

Porro dictum est, quomodo alij dies comprobentur ab Hippoc. i. Epidem. par. tertia, t. 14. est autē primus dies circuituum decretorius, in paribus quarrus, sextus, octauus, decimus, decimusquartus, vigesimus octauus, trigesimus, quadagesimus octauus, sexagesimus, octogessimus ac centesimus. In imparibus autem primus, tertius, quintus, septimus, nonus, vndecimus, decimusseptimus, vigesimus primus, vigesimusseptimus, & trigesimus. Sciendum igitur est, si probe iudicentur ultra hos præscriptos dies significant recidivas fore, siēntque perniciosæ. hæc ille. Galenus dicit in commēto variare exemplaria nam inter pares superadditur in aliquibus codicibus vigesimusquartus, ac trigesimusquartus. Dicit etiam, cū in imparibus satis rectè dies numerentur, in paribus malè, decimum & vigesimum octauum additos esse, qui nusquam sunt decretorij. Pro hac igitur difficultate primo intelligendum est, enarrationem dierum quo ad numerum parua vim habere; cū soleant Græci numeros nō, vt ego feci, per nomina describere, sed per notas alphabeti, vt α quartum, η octauum, κ vigesimum, & sic de aliis. Vnde factum est expunctis literis, aut iunctis, aut detractis, vt adempti, aut additi sint, vel permutati decretorij dies: vnde nulla in re maius peccatum, nulla maior varietas. Quare ratio potius in his sectanda est, quæ quadruplex est: Prima, quod à quadagesimo supra numerantur dies per vigenarium, vt sexagesimus, & octuagesimus: vnde etiam ducentessimus iudicatorius est. Fiunt & medij, vt in imparibus, raro tamen decretorij: sæpe verò indicantes, & hæc est secunda ratio. Tertia, quod infra viginti iudicatorij sunt per septenarium, septimus & quarrus decimus: medij, vt dixi, indicatiui. A vigesimo ad quadagesimū componuntur ex vigesimo pari, & septenario impari: vnde vigesimus, & trigesimusquartus: & medij horum vigesimusquartus, ac trigesimus primus indicatiui. Quarta ratio (quæ non cū aliis supra in præcedenti Contradictione enarrata est) quod iudicationes maximè sunt in accessionibus dum morbus sæuit: & hæc secundum plurimum tertianæ sunt, ac impares vsq; ad vndecimū. Hippocrates igitur in 61. Aphor. quartæ par. vt ex proximè

antecedētibz & sequētibz videre licet, de acutis morbis loquitur, non de diuturnis. at inquam qui intra vigesimum terminantur, in quatuordecim diebus iudicantur. vt in 23. secundæ particulæ. aut igitur in accessionis, & sic 1.3.5.7.9.11. in impari vel in 7. & 14. & sic etiam in impari. est enim 14. dies impar hac ratione, quod est secundi septeni terminus. Numerat autem Hippocrates dies vsque ad xx. per septenos, secunda Aphor. 24. ideo dicebat tertio de Diebus iudicatoriis cap. 1. acutæ ægritudines in imparibus diuturnæ in paribus iudicantur. si verò iudicentur 2.4.6.8.10. 1.12.13. iudicantur in paribus: atque sic morbi evertuntur: nā & hos omnes præter vndecimum, apertè Galenus respuit, vt non perfectè iudicantes nisi quòd quartus ab aliquibus numeratur. Verum Galenus testatur, se tantum semel vidisse crism in quarta, & Archigenem solum bis. quanquam quartā inter iudicatorios & indicatiuos statuatur. Ex quo pater, cur xi. sit firmior quarto: habet enim periodum, & accessionis ordinem. Ex hoc pater quòd Rasis 10. ad Amandorem. 29. concordat cum Galeno in Epidemiis excludendo vigesimū octauum diem. Sed hunc tamen approbat Galenus 1. de Diebus decret. cap. 10. & 2. eiusdē cap. 6. ex autoritate tamen Hippocratis, quam in commento refellerat. Sed Hippocrates ipse in 47. libro, qui de decretoriis inscribitur, hæc habet: Febres omnes decernunt quintanæ, septimanæ, vndecimanæ, ac septimēdecimæ & vnæ ac vigesimæ, quæ autem graues sunt & acutæ, trigessimæ, ac sexagesimæ. Sic terminum ieteritiæ quartumdecimum, diem ponit: peripleumonix autem quartumdecimū aut ad supremum vigesimū primū. Ex quo liquet, illum nondum perfecta ratione iudicatoriorum dierum dies integris septēnariis numerasse: vnde 21. pro 20. & 28. pro 27. celebratur, propterea bene dixit Galenus primo de Diebus iudicatoriis 10. quòd quanquam Archigenes 28. iudicatorium dixisset: se tamen malle præponere illi 7. perspecta iam ratione quòd vigenarius numerus maiore haberet vim, quam qui ex tribus septeni conficiebatur. vnde tota ambiguitas ex ista postrema Galeni & Hippocratis consideratione nata est: quòd vigesimus dies vt primus parium reuo-

lutionum vigesimo primo præferendus esset: propterea bene dixit excusans Hippocratem. Galenus secundo de Diebus criticis cap. 6. quod Hippocrates Epidemia ante Prognostica & Aphorismos scripsit. A signat autem rationem Hippocrates quarto de morbis cur inuasio illorum per dies fiat impares: nam, inquit, tantum temporis requiritur, vt bonus chimus ex ventriculo trahatur ad membra: non enim hoc minore quàm diei spatio fieri potest: quare subiungit, quod morbi impares decernunt 3. 5. 7. 9. 11. tum 14. & 14. vult esse tertium ab vndecimo sic vt vndecim dies sint vnus circuitus: nam ea ratione vigesimus primus erit nonus ab vndecimo. sed hic liber parum legitimus & est, & à Galeno censetur Hippocratis, ratioque hæc non satis valida: sed melior quæ secunda Aphor. 24. adducitur. Quod autem addat, vt Galenus dicit, 31. diem loco trigesimi quarti in expositione trigesimi sexti Aphorismi quartæ particulæ, perabsurdum quasi est, ex principiis quæ ostendimus: nisi quis malit vndecimum præponere quattodecimo: quare indicatiui dies vel ipso teste iudicatoriis sunt valde debiliores: solus vndecimus habet, vt dixi, priuilegium propter accessionem tertianam: vnde duodecimum & vltimum languentes, in fine primi Epidem. vndecimo die iudicatos scribit. Et hæc etiam si quis consideret, videbit consentanea his quæ scribuntur primo Prognosticorum à primo ad sextum textum. Propter hæc etiam conatur tertia Aphor. 28. Hippocrates deducere morbos puerorum ad septenarium numerum, dicens, quod pueris accidit decretoria vt plurimum in quadraginta diebus, quâdoque in septem mensibus, aliis in septem annis: quam sententiam Galenus reperit primo de Diebus decretoriis, cap. 10. Vnde iam docuimus rationem dierum vsque ad vigesimum per septenos ad quadragesimum mixtam supra vsque ad cc. per vigenarios, post per mensem septenarios, post etiam per eundem annorum numerum. Igitur in omnibus præterquam à quadragesimo die vsq; ad cc. ratio imparis & septenarii obseruatur. Numerum tamen hunc dierum non integrorum esse docet semper Hippocrates tertio Prognosticorum 4. vigesimum octauum autem antiquo tempore celebratū etiam vsque ad

Archigenem postmodum succedente 27. exclusum. vt recte Zoar tertio the. t. 2. cap. 2. exclusit vigesimum-octauum diem à iudicatoriis: sic & decimaoctauam rectè de vigesimaquarta etiam bene dictum est quod indicatiua sit, nō decretoria. quod verò in cap. 1. ponat vigesimamquintam diem iudicatoriam, dico quòd comparauit vigesimamseptimam septimæ & vigesimamquintam quintæ: quia præsupponit ibi vigesimam diem indicatiuam: qui error quoniam dixit disiungendo expecta crisim in vigesimaquinta vel vigesimaseptima, paruus est: nam vigesimaseptima fortis est. Et ne terrearis lector ex tanta confusione: verum rationem positam à nobis diligenter inspicere, & ambiguitatem x x. ac x x i. diei, ac deriuatorum: reliqua erroribus transcribentium tribuēs leuiorem efficies laborem: illud semper præ oculis habendo, quòd regulæ medicinæ non generales sunt, sed quasi semper veræ. Hoc dixi propter aliqua experimēta, quæ tamen rarissima sunt, aliter succedentia: tum etiā propter quosdam languentes ab Hippocrate in Epidemiis enarratos, qui à regulis prædictis paululū deuiarūt.

C O N T R A D I C T I O IIII.

Dies iudicatorij post x l. an debiles & an xxx. & centesimus sint iudicatorij.

Dies iudicatorij post quadragesimum sunt debiles, quia raro fit crisis valida post eam diem, primo de Diebus iudicatoriis cap. 10. & hanc sententiam Rasis cōfirmat lib. 19. Con. c. vnico. vbitorā de diebus, iudicatoriis materiam tractat: idem etiam Zoar tertio The. t. 2. cap. 1. Sed huic dicto contradicit Princeps secunda quarti t. 2. cap. 1. adducens rationem: poterit materia esse pauca & virtus valida, & tunc confortabitur virtus supra materiam & fiet motus vehemens. Intelligit igitur Princeps quòd robur iudicii sequatur vim motus ac velocitatem: sed hæc velocitas fit propter proportionem virtutis ad materiam in bona, cum magna extiterit: vel contrario modo in mortali: igitur quamuis debilitetur virtus in diuturno morbo, tamen iudicium & pugna ualida, aliquando apparere potest, & si raro. Causa

igitur, quòd crises eo validiores, quo principio morbi propinquiore, est virtutis robur: & causa quòd in diurnis post x l. diem raro accidant crises manifestæ, est debilitas eiusdem virtutis. Sed ego duas alias addo rationes contra Galeni dictum. illæ crises sunt firmiores quæ minus nutant, sed post 40. diem 60. & 80. & cæteri per vigenarium firmiores sunt quàm iuxta septimam: nam iudicium (teste Galeno primo de Diebus iudicatoriis cap. 4. & 5.) fit in sexta & octaua frequenter. nõ sic in 59. vel 61. aut 79. vel 81. Et si quis obiciat, quòd aliis etiam diebus iudicati inueniantur. Respondeo non apud legitimos Hippocratis libros: vt non in primo, nec in tertio Epidem. Secunda ratio est quòd Hippocrates enarrat in fine primi Epidem. crises validas post diem 40. vt in ægro Cleonaëtide textu 23. & enim octogesimo copiose sudauit, & liberatus est. Apparet etiã quòd multi post 40. diem mortui sunt centesimo vigesimo die, alij octogesimo. Sed cur 100. diem primo de diebus criticis prætermittit? trigessimum etiam iudicarium esse negat, quem Hippocrates suprã commemorauit in tertia parte primi Epidem. r. 14. nec Galenus illum ibi respuit cum tamen decimum & vigesimooctauum ex hoc numero expungat. Ad has tres difficultates respondeo, quòd centesimus dies, si error non est in codice Galeni, nanque ex Hippoc. prætermisus dicitur, quem constat non centesimum, sed centesimum vigesimũ potius prætermisisse, in primo Epidem. sectione tertia r. 14. verũm meminit vtriusque, tamen in singularibus exemplis. Centesimi quidẽ tertio Epidem. sec. tertia r. 81. Heropytũ Abderã cõmemorans, tum Galenus secundo de Diebus iudicatoriis cap. 5. centesimum inter iudicatorios retulit. Cẽtesimi autẽ vigesimi, Pariũ abducens, ibidem r. 73. quem ea die mortuũ refert. Ego dicam eandem quæ post vigesimum, rationem seruandam: nam vt trigessimus vix iudicatorius dici potest, vt dictum est, & si medius inter vigesimum & quadagesimum: sic etiam post quadagesimum clariores sunt qui per quadragenarios integros numerantur: scilicet octuagesimus, & cẽtesimus vigesimus: at his inferiores quasi medii erunt sexagesimus ac centesimus. horum autem

robustior sexagesimus. qui enim eadem ratione tenentur eo sunt validiores, quo principio propinquiore. vt II. 17. & 6. 13. & sic de aliis. Omisit igitur Galenus in enarratione centesimum iure, vt omnibus qui ad centesimū vigesimum connumerari possent debiliorem: & postquam illud ex Hippoc. citat pro cētesimo apud Hippoc. centesimum vigesimum legerem. si quis tamen nolit, dicat ibi Hippoc. noluisse vltra centesimum diem loqui, sed rotundo numero rem claudere. Est etiam centesimus vigesimus, centesimo potentior, quod quartum mensem claudat, qui est medius septimi: sed tamen & centesimus dies in eundem mensem, & si imperfectum, refertur. Sed de trigésimo cadit dubitatio, nam illum omnino iudicatorium negat Galenus: quamobrē cum neminem ea die iudicatum reperiā nec trigésimus primus inter pares possit connumerari, nec illum Galenus arguat: dicerem trigésimum aliquando locum subintrare trigésimiprimi, vt non sit secunda hebdomada seu septimana integra: nam trigésimum quartum pro trigésimo legere non licet: cum eum Galenus in aliquibus codicibus adiectum legat. Igitur forsan hunc deuisse scilicet in codice Galeni suspicetur, & merito. Cū verò quidam secūdam priorem lectionem trigésimum quartum adicere voluisset sic λδ, expuncta vltima littera, vt ex vetustate accidit, remansit nota trigésimi: vel forsan ibi Hippocrates, vt diximus 30. tanquam mediū inter 20. & 40. apposuit. Galenus autem ibi dies à vigésimo ad quadagesimum secundum septimanarum vim considerat, quo in casu trigésimus iudicatorius esse non potest. Vtunque sit, expungendus est trigésimus ex dierum iudicatoriorum numero. Ex hoc etiam patet error apud Ætium lib. 5. cap. 25. nam vigésimam tertiam diem iudicatoriam ponit præter omnium opinionem. Legitur vigésimam septimam, nam pro κγ erat κδ. vnde lapsus interpret. Paulus lib. 2. cap. 7. ordinem Galeni sequitur 18. adiicit quasi quintum vt dixi tertiæ septimanæ, vigésimum septimum autem post 20. primum in ordine facit. Primam verò difficultatem satis soluit hæc differentia: quod dies qui sunt à 40. die debiles sunt ratione iudicii: nam vt Galenus bene dicebat, raro per verā crīsim hi morbi

hi morbi qui eum diem transcendunt iudicantur : sed vel sensim, vel per abscessum primo de Diebus iudicatoriis cap. 10. at ratione ordinis fortiores sunt hi qui post 40. eo quod rariores, nam difficilis est permutatio inter illos ob raritatem ac distantiam illorum . Circa quod est aduertendum, dies salutare difficiliter euerit, quam letales : nam si salus futura sit die 40. aberraret autem quis paulisper, non sanabitur vsque ad 60. vel 80. quoniam natura individui, ut dicunt, non mouet nisi in die conueniente: at si moriturus sit in 60. die aberrando celerius certe morietur, at tam parum poterit aberrare, ut quadragesimum superet. propterea error in salubri morbo diem iudicatorium etiam permittit, non tamen effugit: in letali autem morbo quocunque die mori contingit ob errorem. Est etiam ex hoc illud pēdens, scilicet quod errores in acutis minus morbum producant : nam ferme ad sequentem diem iudicatorium, quæ proximior est, ut II. 7. quam in morbis diuturnis. Periculosior tamē est error, quia materia illa leuis ob motum occupare potest principale membrum: quod in diuturno morbo nō accidit, nisi valde superaugeatur materia. quo in casu in acutis certa ferme mors sequitur. Illud etiam dignum consideratione, Hippocratem & Galenum dies diuturnarum considerare, quasi ex septimanis compositos : sic ut 20. ex tribus septimanis 40. ex sex, sexagesimus, ex nouem, 80. ex duodecim, centesimus vigesimus, ex decem octo constaret. At quia 120. dies vere constat septimanis tantum 17. & vna die, par est ut ob hoc vltra 120. nullum iudicatorium diem statuatur, nisi mensū ratione: quare 200. loco, 210. idest septē mensū, non tanquam ipsum diem proprium, sed ut terminum proximum statuit: nam septem menses lunares dies sunt ducentis sex cum dimidio. ob hoc nulla est contradictio inter Hippocratis dicta, nec cum Galeno, cum 200. diebus, aliās septem mensibus terminari dicat morbos. Sed tamē si quis veritati magis studeat, priores quidem dies statuatur 120. 100. 80. ac tales: hos autem cum in septimanas diuiserit, vno sumpto termino, inueniet quod dicit Hippocrates, septimanas quidem nō esse integras. Atque hic est ordo cœlestium cursuum, ut integri cursus

spatium potius ad minima diuidatur, quàm ex illis apponi dicatur.

CONTRADICTION V.

Quartus dies an indicatorius: & an morbi imparibus diebus exacerbantur.

Quartus dies est indicatorius. Aërius lib. 5. cap. 25. & Galenus 4 Aphor. 36. conatur excusare Hippocratem qui illum in Aphorismo præterierit: dicens, quòd ideo hoc accidit, quia acuti morbi maxime imparibus diebus exacerbantur: qui verò paribus exacuantur, sunt diuturniores. & primo de Diebus decretoriis cap. 5. quartum diem, 18. & 3. in fortitudine præponit quoad iudicium: nam de indicatione còstat, quòd tam sexti, quàm septimi est indicatiuus ibidem. Ordinem autem debiliorum recenset octauum, decimum, duodecimum, sextumdecimum, decimumnonum, mediúmque inter hos omnes robore ac securitate tertiumdecimum. Et rursus cap. 13. Morbi si valde acuti fuerint, & primo die signa valde letalia, vel concoctionis apparuerint, morbus ille non vltra quartum diem extendetur: aut enim morietur intra diem illum aut omnino sanabitur. Hippocrates etiam cum 42. ægrorum historiam in primo ac tertio Epidem. texuerit: atque in omnibus (præter vnam, quam constat secundo vel tertio obiisse die) diem quoque mortis adiecerit, in tertio segmento tertij Epidem. trium ægrotantium perpetuo meminit: scilicet Phrenetici, & Calui Larissæ, & Periclis Abderæ. 76. 77. & 78. textu: qui omnes quarto indicati sunt: priores siquidem duo morte, postremus ad salutem. Veruntamen cum hæc ita sint, cur dixit Galenus tertio de Crisi cap. 4. iuxta medium quod Archigenes sua ætate tantum bis crism vidit in die quarto, & ipse tantum semel contradicite iam in 11. cap. primi de Diebus indicatoriis his, quæ dicit quarta Aphor. 36. cum dixisset ibi, quòd exacerbationes acutorum sunt imparibus diebus: si simpliciter intelligit id est semper, 1. 3. 5. 7. & sic deinceps, tunc contradicit

ei illud quod dicitur primo de Diebus iudicatoriis in fine, scilicet quod ubi morbus acutus sit, & exacerbatio per pares, certè morbus in quarto, vel ad plus in sexto finitur. Si autem intelligat, repugnante litera, quod exacerbationes fiant tantum alternis diebus, tunc non excusabat Hippocratem, cur quartum diem prætermiserit. For-
 san ad primum dicemus, quod ratione quidem quartus inter validos iudicatorios recēseri debet: quia tamen non occurrit imparibus exacerbationibus, ideo raro iudicat, ut dictum est: quoniam iudicationes accidunt maxime in exacerbationibus, & consistente morbo. Sed responsio hæc nulla est, quia omnes medici, inter quos Zoar, & Auerrois, fermè confitētur, quod hi dies non ratione, sed Hippoc. autoritate & experimento sunt confirmati: & Galenus 2. de Diebus iudicat. cap. 2. originem & firmitatem experimento, non rationi tradit; ut ille censeatur iudicatorius dies validus, in quo plurimæ crises, vel iudicationes sunt: debilis, ubi nullæ, aut admodum paucae. Hac igitur ratione, si verum est quod Galenus dixit, quartus dies è iudicatoriis esset expūgēdus De termino etiam acutorum, & exacerbatione in paribus, dicebat Galenus prima Aphor. 7. quod terminus peracuti morbi est quartus dies, vel parum ultra. Idem fermè 2. de Diebus iudicat. cap. 12. in primis verbis, & 5. Aphor. 6. cum dixisset Hippocrates eos qui distentione nervorum corripuntur in quatuor diebus perire. dicebat Gal. hunc esse primum terminum dierum iudicatoriorum. Hippoc. etiam in Philisco primo languente primi Epidem. & tertia par. tertii Epidem. 75. in Pythione id diligenter animaduertit, quod paribus diebus exacerbabatur: quare manifestum est, cum in sexto die mortuus sit, acutos etiam morbos paribus exacui. Sciendum est, quod Hippoc. in libro de Decretorio, statuit primum circuitum morborum in quinque diebus: salubrium quidem: qui in quinto iudicarentur: mortalium, in quarto: præcedentibus cōcordans, scilicet dictis in primo Epidem. quod morbi qui exacuuntur in paribus sint deteriores. Secundum autem circuitum ad septimum extendebat diem, Tertium verò ad 11. & quartum ad 14. & ita quintum ad 17. & sextum ad 20. atq; sic per qua-

h ij

ternos extendebat ordinem vt tertio pronosticorum dictum est. Dies igitur numero distinguuntur in quinque genera: in validos, in malos, in mediocres, i indicatiuos, in intercalares. Validi, vt 7. 14. 20. Mali, vt sextus & octauus. Medii, vt 13. quintus. Intercalares vt 15. 22. 23. Indicatiui vt quartus & 11. Cum Galenus & Archigenes dixerunt in quarta bis aut semel tantum vidisse crifim, de bona loquuntur: cui textus consentit Hippoc. in 4. Aphor. 36. & 3. Epidem. nam ex his duo primi mortui sunt, vltimus tamen sudore liberatus est: quanquam ex ratione dicta raro contingat morbos salubres paribus diebus exacerbari. atque ita prima contradictio soluta est, ex qua secunda clarior euadit, quanquam expositio Galeni in 36. Commento quarta Aphorismorum manca videatur. Est igitur Galeni sensus, Morbi acuti aut boni sunt, aut mali: si boni, exacerbantur diebus imparibus: quare cum iudicatio bona fiat in exacerbatione, morbus acutus salubris in quarta finiri non poterit: qui vero finietur in quarta, in 4. habebit exacerbationem. Sed acuti morbi, qui in quarta exacerbantur, in paribus exacerbantur: quare tales mali moris sunt. Horum igitur morborum iudicatio mala est: aliter enim non essent dicendi morbi mali, si salubrem haberent terminationem. Igitur quartus dies vel non iudicat, aut male decernit: & ob id iure merito pretermisus ab Hippocrate fuit: & quanquam accidat aliquando bene terminari morbum in quarta, hoc est rarum: & regulæ Hippocratis sunt de his quæ secundum plurimum contingunt, 5. Aphor. 2. quamobrem etiam in præcedenti Contradictione argumentum Auicennæ periclitatur. quandoque enim contingit fieri validum iudicium, verum hoc raro contingit: & semper eadem debilior est necessario post diem 40. quam si in primis diebus fiat. Propter hæc igitur, & alia, crisis in sexta adeo est detestabilis: quia vel non fit in die exacerbationis, si morbus imparibus diebus sæuiat, & sic reuersionem morbi minatur: aut fit in die exacerbationis, quare morbi qui paribus diebus exacuitur, & ex consequenti qui malum finem fit consecuturus.

*Ordo dierū indicatoriorum, an x vii. indicatorius, an xii. &
xvi. intercalares, an sextus omnino malus.*

ORdo dierum indicatoriorum talis est, validissimus
septimus, post 14. inde 9. 11. 20. inde 5. 4. 18. vl-
timus 3. post male iudicantes ac quasi ex aduerso positi,
6. 8. 10. 12. & 16. & 19. primo de Diebus indicatoriis
capitulo 5. quanquam nunquam iudicium in 12. vel 16.
vidisse se affirmet. primo de Diebus iudicat. cap. 2. & 4.
Primum igitur illud occurrit, cur non hos scilicet 12. & 16.
inter intercalares potius adnumeret, quam inter pra-
uos & minus indicatorios 15. Aëtius etiam lib. 5. cap. 25.
ordinem hunc perturbat, nam 17. 4. & 3. præponit. 20.
verò ultimam facit utiliter decernentium. quamobrem
in textu primum suspicor legendum cap. 5. 17. & 20.
quomodo enim potuit 17. præterire, quem secunda
Aphor. Hippoc. nominavit Aphorismo 24. & primo
Epidem. sectione tertia t. 14. & ibidem Herophontem
iudicatum 17. die, ac seruatum narrat. Sed & eius in eo-
dem cap. 5. iuxta finem meminit Galenus, quanquam lo-
cum quo illum collocet non ostendat. De hoc igitur sic
statuendum est, vt 17. & 4. ac 3. præponantur quinto,
quasi robore æquales, 20. autem non ordine ultimum
posuit Aëtius in robore, sed vt intelligeremus eum esse
acutorum terminum. Sed Princeps secunda quarti t. 2.
cap. 8. expungit è indicatoriis diebus 1. 2. 10. 12. 15. 19.
litera noua addit 16. vult Princeps primum diem non
esse indicatorium: quia non potest grauis morbus tam
celeriter finire: nec valet, Moriūtur in primo die plures,
igitur fit iudicatio. Declarabat Galenus hoc cap. 9. tertij
libri de Crisi: imò secundum plurimum in prima die si
moriatur, moritur absque crisi, vt ibi dicebatur: quòd in
principio & augmento morbi hoc accidit, cum materia
naturam longo superat interuallo. sed & ipse Galenus
2. de Diebus iudicat. cap. 5. diem primum à Diocle inter
indicatorios adnumeratum non recipit: de secundo nulla
est difficultas. 12. & 16. iure merito quisque explodat è
indicatoriis, cum Galenus in eo iudicium nunquam

viderit. 15. etiam videtur Galenus intercalare posuisse: quandoquidem nec inter hos nec inter illos numerauerit. Differentia igitur solum de 10. & 19. esse videtur: in quibus rarissime fiunt iudicationes: sed tamen Hippoc. meminit de Pythione tertia par. tertii Epidem. 75. sed hoc est rarum & recte à Principe animaduersum. quod & in 19. cōtingit. quare neque inter bonos nec inter malos iure poterant numerari. Galenus tamen ordinem rationis sequutus est: nam diximus, paribus diebus non posse bene decerni. tales igitur cum essent 8. 10. 12. 16. præter sextū, ideo prauis adnumerat hoc sensu: quod euentu quidem intercalares sunt, vt in quibus vix accidat iudicium: si tamen contingat prauē decernere hos dies 18. tamen quia est ad 21. quandoque indicatiuus: est autem 21. quandoque decretorius, vt docuimus hac ratione medius 18. bonus, & si debilis sit esse potest. Rasis 19. cōn. fol. 398. ferme cum reliquis concordat in fol. 399. est error: nam dicit quod Galenus & Ioannitius non numerauerunt, xi. diem inter indicatorios. lege xi. non vndecimum. nam de xi. in columna sequente connumerat illum ex autoritate Galeni & Hippoc. primo Epidem. particula tertia. ex 14. enim ægris quos numerat tres, 2. & 12. & 14. in vndecima die iudicatos scribit, duobus primis morte, Melidia solum seruata. Sæpe verò celeritas non solum scribentium, verum & autorum anteuertit. vt enim hic pro xi. debuit scribi secundus, sic apud Galenum, cum semel tantum crifim in quarta vidisse affirmat, bonam adicere voluit: vix enim de mala quisquā credat cum pestilentibus temporibus, rum etiam ex doloribus & attonito morbo laborantibus, vbi primam effugerint diem nullam magis quarta obnoxiam morti conspicias. Sed dices, Sexta dies non videtur mala, nam tertio Epidem. par. tertia text. 84. virgo in Larissa plane à febre & delirio est liberata, per sanguinem sexta die fluētem è naribus. Sed addidit duo, alterum (huic non repetiit) tanquā mirum, quod in sexta liberata fuerit plenè reliquum causam solutionis morbi: nam dixit, Cum virgo esset, postquam iudicata fuit, huic primo menses eruperunt. Princeps etiam secunda quarti t. 2. cap. 6. fatetur crifim bo-

nam posse dari in sexta cum vrina multa: tum etiā mala: cui Rasis subscribit: varū cum icteritia vel exitura: sed talis crisis non dicitur perfecta, & cum hoc est semper laboriosa. Est etiam 1. Epidem. par. 1. r. 83. vbi duorum Epigenis fratrum narrat historiam: nam æquē bene iudicatus est maior, cui decreuit morbus die sexto: sicut minor, cui septimo: nam vterque 17. est iudicatus: obscuritatem Hippocratis in textu Galenus in commento aperit. dicit enim, voluisse illū, vt natu maior post sex dies, minor autem post quinque in reuersionem incurreret: vterque autem à secunda inuasiōe quinto die est iudicatus. Huius reddit rationem: quia omnes qui ea tempestate seruabantur, per recidiuam seruabantur: vt plurimis sexto die morbus iudicaretur, reuerteretur sexto die à iudicatione, & rursus sexto die, id est 18. iudicaretur. vnde in textu 85. hæc habet: Nonnullis iudicabantur x1. reperebat morbus 14. exactē iudicabantur 18. Est igitur intelligendum, quod dies iudicatorii variantur in robore: non tamen sic, vt intercalares decretoriis præpolleant, sed vt debiliores aliquādo validioribus penes anni tempora, ac cōstitutiones, vt 1. Epidem. par. 2. iuxta finem: & per ætates, sexum, temperaturam, consuetudinem, libro de Decretorio, & de Diebus decret. Variantur etiam ob errores Medici, ægri, vel astantium, 1. de Diebus decret. cap. 11. Declarabat etiam Galenus 2. de Diebus decret. cap. 7. quod vt dictum est tempestates variant robur dierum decretoriorum. quare hic 18. dies qui plerunque inter debiles numeratur, validus euasit iudicauitque multos. 1. Epidem. par. 2. r. 83. & 85. Verba autem Hippocratis sunt vera ex maxima parte, non generaliter. Circa hoc, est notanda regula generalis, quod dies iudicatorii eo sunt deteriores, quo fortioribus proximiores, vt sextus & octauus: nam significant naturam magis aberrantem, vbi minime debuit.

Excipiuntur impares propter accessionis excusationem.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.
CONTRADICTION.VII.

Purgationes an debeant fieri diebus decretoriis.

Purgationes debent fieri decretoriis diebus 13. & 14. die: per superiora quidē paribus diebus, per inferiora in imparibus. Loquēs enim de eis in libro de Humo-
ribus parū ante mediū, subiicit: ἀτὰρ καὶ τὰ πρόσθ' χρό-
νῳ προήκοντα ἀνάγκη οὕτως, οἷον τρεῖς καὶ δεκάτῃα. τεσσαρε-
σκαὶ δεκάτῃα τρεῖς καὶ δεκάτῃ μὲν, καὶ τῷ τεσσαρεσκαὶ δεκάτῃ δέ,
ἀνθ'. πρὸς γὰρ τὸ κρίσιμον, οὕτω συμφέρει. καὶ ὁκόσα εἰκοσάτῃα,
πλὴν ὁκόσα καὶ τῷ, πολλὰ δ' εἰ χαθαίρειν. ταῦτα δ' ἐγγύς οὕτω
κρίσιος, ἀλλὰ προσωτέρω. At contra quarto de morbis, &
est 34. liber, iuxta medium ferme: cūm docuisset longa
verborum serie, ægros imparibus diebus exacerbari,
subiicit: Qui febre cōtinua vexantur, si paribus diebus
assument medicamentum, non purgantur: imparibus
vero assumentes purgantur quidem à valido medica-
mento: multi tamen ob nimiam pereunt purgationem.
Quare medici superiores dum imparibus diebus pur-
garent, homines perdebant, atque idē maxime pecca-
uerūt: nescire enim videbātur, quod humidū corporis
nostri imparibus diebus valde perturbatur. Et rursus
post principiū libri de Aëre & aquis: Maxime autem
obseruare oportet magnas temporum mutationes, ut
neque medicinas in illis libenter exhibeamus, neque
vramus, quæ circa ventrem, neque fecemus donec sal-
tem dies decem neque pauciores præterierint. Pericu-
losissima etiam sunt ambo solstitia, maximē verò æ-
stiuum. Periculosum etiam vtrūque æquinoctium,
maximē vero autūnale. Hippoc. etiā 4. Aphor. 14. iuxta
Galenum in commento 15. vult nos docere, quonam
pacto motu corporis augeamus opus hellebori: quæ
ratio videtur generalis. Galenus in libro, cui titulus est,
Quos & quando purgare oporteat, tres dat regulas:
Prima pertinet ad accessiones, in quarum initio per su-
periora, in fine per inferiora purgare conuenit: atque
sic non in impari per inferna. Secunda in turgentibus,
dum materia est in motu, & sic in die accessionis edu-
cenda est per locum continentem ad quem declinat.

Tertia in cæteris in hora motus, cùm natura cessat aut non perfectè operatur: quare in die accessioneis, & in imparibus purgandus est æger. Princeps tamen prima quarti t. 2. cap. 7. post principium, dixit: Et non moueas in die paroxysmi aliquid quantũ possibile est tibi neque curationem facias. Ad hoc verò Gẽtilis adducit rationem Tadei, quæ est valida: aut enim purganda erit materia cõiuncta, seu putrescens (nam de numero causarum aliàs) vel quæ nondum putruit. Si putrescens, illa in accessione ad exteriora mouetur: igitur non conueniẽter medicamento educitur, iuxta Hippocratis regulã. Si autẽ antecedẽs, cùm illa quiescat tam in die accessioneis quàm quieris, tutius in die quietis erit euacuanda, Quia tamẽ Rasis 16. Con. videtur rectè satis Galenũ interpretatus, dicũt quòd materia que est in motu ad superiores partes, leui est educẽda vomitorio: & quæ ad inferiores, clysteri. Sed nõ videtur illud rectè adiũctum: quòd si natura torpeat, debeam⁹ exacta die iudicatoria in ipsa purgare, nõ in ipsa die iudicatoria sensus enim Galeni & rectus est, quòd naturã rectè operantẽ iuuare debem⁹ semper, si indigeat auxilio. Ratio quæ solet adduci in contrariũ est, quòd nõ debemus iũgere in eadẽ die duos motus magnos, accessioneẽ, & purgationẽ. Et experimẽtũ videtur stare pro hac opinione, quia multi adeò grauitèr perturbãtur, vt de vitẽ discrimine cogãtur esse solliciti. Aẽtius lib. 3. cap. 125. de veratro agẽs, cũ regula illa ad omnes medicinas expurgãtes extẽ datur, dicebat: In morbis in quibus sunt interualla, mandum est interualli tempore: in quartanis verò, & intestinis fluxione vexatis in ipsa accessione. Exquirenda est igitur ratio omnium horum, non obiter, sed diligentissima. Hippocrates & Galenus motum humorum oprãt ad purgationem, talem tamen, qualis est, quem ars imitari vult: sed naturæ vexationem aut debilitatem vitat. In temporũ igitur mutationibus non à natura propria, sed generali, humores mutantur: & in accessioneis: quare vim natura patitur nec conuenit purgatio nisi ea tenus, quatenus motum tentans natura propria, à materiæ malitia vexata, nec potens perficere, iuuatur à medico: vt in vomitibus, & in secessibus per aluum in

quartanis. Ex hoc patet, quòd in æquinoctiis, & solstitiis, & temporum mutationibus, in congressibus luminarium, nullus sanus debet purgari: nam natura vim patitur. In motu autem lunæ, coniunctione, vel quadrato, aut opposito in morbis, purgare possumus: sed minus in nonilunio. Est igitur consideratio diligēs habenda in omnibus, & iuuamentum motus materiæ detrimento vexationis comparandum. In motibus autem naturæ propriæ, & sunt motus iudicatorij, & luminarium, semper melius est purgare, nisi in duobus casibus: vel cùm natura completè agit iuxta illud quæ iudicantur & iudicata sunt: & vbi modus euacuationis nostræ à natura dissidet. Accessiones igitur mediæ sunt inter temporum mutationes, & iudicationes, vel luminarium motus: vt enim mouent, impediunt, quia sunt motus naturæ vniuersalis, non indiuidui. vt autem natura propria tentat expellere, adiuuari debet. Quare leuiter in his, & secundum inclinationem procedere debemus. Vnde Principis dictum clarum est: Hippocratis autem sententia prima est intelligenda de iudicatorijs, vt ipse dicit.

CONTRADICTION VIII.

Fœtus decem mensibus in vtero manet: Septimestris an ante CLXXXII. diem octimestris an vitalis: Tempus motus & perfectionis temporis formationis an conueniat: Masculus an femina celerius formetur.

Circa præcedentia est alia difficultas, prædictis persimilis: nam cùm dictum sit, rationem dierum iudicatoriorum solum in his esse veram, qui in morbo nulla ex parte delinquant: est tamen difficultas, quia in partu vbi nullus est defectus, variatur tamen terminus eius. Hippocrates nanque in de Natura fœtus, hæc iuxta finem habet: Cùm autem in vtero puer est, in dies fit validior: simulque ac decimus mensis iam aduenit, membranas & inuolucra rumpit, & tunc pariendi tempus matri imminet. Si verò puer patiatur ante statutum tempus, deficiente nutrimento, membranas frangit & erumpit, sicque legitimum ante tempus partus fit, id est

ante decimum mensem. Post pauca verò causam subiicit huius, dicens: Quod autem non est diutius fortum in utero decem mensibus continere ostendam: nanque nutrimentum, & quo augetur post decem menses nō sufficit: quoniam partus creuit qui de sanguine quod est dulcissimum sibi assumens, lactis etiam aliquantum haurit. cum igitur hæc minora fiunt his quæ opus habet, fitque iam fœtus validus ac robustus: pluriq; nutrimenti quam adsit iam desiderat, seipsum agitando, ob id membranas dirumpit. Quod etiam celerius primiparis contingit: nam in eis fœtus ante decimum etiam mensem debita nutrimenti quantitate deficitur. Hæc ille. Deinde subiicit rationem earum, quæ plus aut minus ferūt intra statum tempus, quam breuiter subiicio: Quæcūque parum purgātur sicciore sunt: quare celeriter & ante decimum mensem finiunt fœtui alimentum: quare & primiparæ generaliter, & multæ aliæ tales existētes, ante decimum mensem pariūt. Quæcunque verò diu mensibus expurgantur, & multum emittunt sanguinis non deficiente alimento, in decimū mensem, quod legitimum pariendi tempus est, partum differunt. Manifestum est quod Hippoc. in hoc libro (quem Galenus maximè probat, & in de Natura fœtus, seu formatione eiusdem, tanquam Hippocratis legitimum citat) tria manifestè nos docet. Primum, quod legitimum tempus & maxime generale pariendi est mensis decimus, non nonus ut communiter creditur. Secundum, quod non est transgredi mensem decimum secundum naturam: quare fieri nequit, ut ad vndecimum vsq; mensem hoc pariendi tempus transferatur. Tertium, quod ante decimum mensem sæpenumero, quamuis non propriè, secundum naturam parere contingit. Cū hæc igitur Hippocrates, & magna cum ratione voluerit, nunc videamus, quam difficultatem patiantur: in libro igitur de Octimestri partu hæc habet: Quin etiam decimestres vocatos dico in septies quadraginta diebus magis nasci, & maximè tales conuenit educari, & perfectissimus hic partus est. In prioribus autem quadraginta diebus, postquam nati sunt, plurimi pereunt. necesse est enim ut quæ in pauco tempore multa accipiunt, multum laborent. inde

subiicit: Decimestres autē & vndecimestres ex septem quadragenis eodem modo fiunt, & ex medio anno septimestres. Plurimis enim mulieribus necesse est in vtre cōcipere post mēstrua, si fuerint. Solutio igitur tempus dare mulieri mēsis, in quo ipsa purgatio exit, & tēpus hoc quibus minimum sit, tres dies: plurimis etiam multo plures. Sunt etiam multa alia impedimenta: quibus in mulieribus tardatur conceptus. Oportet etiā hoc maxime considerare quod Neomenia, quæ est vnus dies, mēsis vnus quasi trigesima pars est: duo autem dies quasi quintadecima: & tres dies quasi eiusdē pars decima, & alia secūdu horū rationem. Neq; cōtingit fieri in minoribus aut mioribus particulis solutionē mēstruorum, neque conceptum infantium. Ex his igitur omnibus necesse est, circa dimidium mēsis, aut vltra, plurimas mulieres concipere: vt sæpe vndecimum mensem comprehendant septem quadragentariis, idest diebus ducentis ac octoginta. Quoniam enim vltra dimidium mēsis concipit mulier, necesse est vt vndecimo mense pariat, vt in vltima periodo cōstituatur. Nō igitur vltimus pariendi terminus est mēsis decimus, sed vndecimus. Lex etiam ipsa, vt l. intestato, iuxta finem, ff. de suis & legit. hæc habet: Post decimum mēsem mortis natus non admittitur ad legitimā hæreditatē: de eo verò qui centesimo octuagesimo secundo die natus est, Hippocrates scripsit, & diuis pontificibus rescripsit, iusto tempore videri natū. At secus lōge Plinius refert lib. 7. cap. 5. his verbis: Massutius autor est, Lucium papirium prætorem secundo hærede lege agente, bonorum possessionē contra eum dedisse, cum mater mētribus quatuordecim partū diceretur tulisse: quoniam nullum certum tempus pariendi statutum videretur. At verò aliter Hippocrates alibi, Vndecimestres, ac duodecimestres viuere non possunt, etiā si qui fabulentur de his. At cōtrā Philosophus ait. Pueri nascūtur nono, & decimo & vndecimo mēse, quidā etiā decimoquarto. Et Auicenna nono de animalibus: Fidelis quidā mihi retulit mulierem post 14. mensem peperisse. Sed & Consiliator affirmat, se fuisse vndecimestrem: pater autem meus 13. mense natum se prædicabat. Iuxta hæc alia exoritur

non leuis difficultas, quodnam sit minimum pariendi tempus legitimum, vt forus viuere possit: Hippocrates nanque legi iam dictæ suffragari videtur, vt dies sit centesimus octuagesimus secundus: vnde in libro de septimestri partu. Fiunt etiam septimestres ex centum diebus & octuaginta duobus, & superate particula. Nam si primi mensis dies quindecim computauerimus, quinque autem mensium centum & quadraginta septem ac dimidium diei. Nam si sexaginta, vno deficiate die proxime duo menses efficiuntur. Sic igitur his se habentibus ad septimum mensem superiunt dies plusquam viginti, dimidium anni & diei partis, cum quota parte facta. cum ad principium perfectionis hoc partus. Hic clarè initium septimi mensis diem facit centesimum sexagesimum tertium: quicquid supra est, septimo mensi tribuitur, initium ab ea die sumendo. vt gratia exempli ceterimus septuagesimus dies octauus sit septimi mensis: cum octauus etiam sit à centesimo sexagesimo secundo, qui etiam vltimus est sexti mensis. At libro de Carnibus hæc habet consentanea prioribus. Infans septimestri generatione natus, ratione natus est, & viuit, & rationem habet talis ac numerum verum in septimanas. Octimestris autem nullus natus viuit vquam. Nouem mensium & decem dierum natus fit, & viuit, & habet numerum verum in septimanas. quatuor decades septimanarum sunt ducenti octoginta. per singulam enim decadem septimanarum dies septuaginta. habet & septimestris partus tres decades septimanarum: & per singulam decadem dies septuaginta: tres igitur decades septimanarum sunt omnes decem ac ducentum. Igitur hac subducta ratione apparet quod dixerat in hoc contineri: vt intra tertiam aut quartam decadem numerus dierum contineretur: quare vt non vitales ultra ccc. diem: quia non septimani. sed intra sic, nec ultra ccc. lxxx. quia decimum mensem ad x. eiusdem mensis diem terminat, ne quatuor decades superet septimanarum. Non igitur totus decimus mensis vitalis erit, quod supra ostēderamus: nec etiam infra cclxxxii. quia minus est hoc tempus tribus septimanarum decadibus, & etiam anni dimidio: cum tamen cclxi. finem dixerimus esse sexti.

mensis. Rursus secūdo Epidem. sec. tertia: Quæ apparent in quibus mēſibus fiunt labores in circuitibus, quoniam qui in septuaginta mouentur, in triplo perficiūtur, quoniam post muliebria. Sinistra dextra autem hiās humiditas propter discedentia diſtræ ſicciffimæ: quoniam citius motum diſcretum rursus creſcit & tardius, plurimo tempore labores circa tertium diem vltra quinquaginta: & ſextum vltra centum. mēſtrui, ſecundo & quarto. quæ oportet ſcire in ſeptimeſtri vel à muliebribus numerandi ſunt nouem meſes, vel à conceptione. & in ſeptuaginta & ducentum Græci mēſes ſiunt, & ſi quid adhuc hiſ & ſue maſculis vel etiā fœmininis. hic verò videtur conſentanea prioribus de ſeptimeſtri partu proferre: ſciſcit vt ccc. die naſcatur.

Porro in nono plurimum diſcordare videtur: nam ſi cclxx. dies à conceptione numerauimus. in fine noni mēſis exoriri videbitur: ſi à mēſtrui tempore, intra nonum meſem (quæ nunc opinio vulgata eſt) exorietur infans, cum tamen non niſi nono exacto naſci poſſe videatur, iuxta autoritatem eiufdem, in libro de Formatione fœtus adductā. Rursus etiam in libro de Alimentis: Ad formationem quinque & triginta ſoles, ad motum ſeptuaginta, ad perfectionem ducenti ac decem. Alij dicunt ad formam quadragintaquinque, ad motum ſeptuagintaſex ad exitum ducenti decem. Alij quinquaginta ad ſpeciem, ad ſaltum centum, ad perfectionem trecentum, ad diſcretionem quadraginta, ad transitionem octuaginta, ad egreſſum ducenti quadraginta. non eſt & eſt. ſit autem in hiſ plus & minus: & totum & per partem, ſed non multo plus aut minus: quæ autem minora tot & quæcunque hiſ ſimilia, quare hic ſeptimum meſem multum, vt prius extendit: cum tamen vix etiam ex ſententia ſua, ccvii. diem poſſint ſuperare. at decimum vſque in finem, ac etiam paulò plus. nam decem meſes cclxxxv. dies vix excedunt. Galenus autem in libro de Fœtus formatione ſic fermè diſtinxit. Tempus primum diſtinctionis membrorum, in ſex diebus ſit. Tempus ſecundum eſt diſtinctionis cordis cerebri & epatis. Tempus tertiuū eſt diſtinctionis omnium membrorum, brachiorum, & crurium, & formationis

corum. Tempus autem quartum est complementi eorum. Itaque non est ausus Galenus hæc tempora numero definire. Vnde etiam manifestum est, tū ex aliis, commentarium de septimestri partu, quod illius maiestatem, nec placita, nec dicendi vsum, quāvis titulo Galeni inscriptus sit, eius non esse. Quamobrem in eodem libro de Fœtus formatione subiecit: Non mirum si qui anatomia carentes sola ratione innixi, grauer errauerunt: cum hi etiam qui incisionem exercuerant non minimos errores admiserint. Auicenna tamen nono de natura animalium cap. vltimo, puerum sexto mēse natum bene vixisse refert. Quo fit vt septimus mēsis hac ratione non primus vitalis existat, sed ante illum sextus. Pinius autem non omnes septimestres vitales existimat: vnde septimo de Naturali historia cap. 5. Ante septimū mensem haud vnquam vitalis est. Septimo non nisi pridie posteroue plenilunij die, aut interlunio concepti nascuntur. Rursus Hippocrates maiorem videtur his addidisse difficultatem, ex his quæ in libro de octimestri partu quæsiuit: iuxta quæ, tertia emergit nobis dubitatio: an octimestres vitales esse possint? in quo sententiam Hippoc. in eo libro tum horum tum cæterorum subiungam: in initio libri propterea nullus octimestris partus superest, & viuit tamen vt recitavi sæpe, cum etiam Princeps nono de Natura animalium cap. 5. censeat nec viuere nec nasci posse: vnde male à Conciliatore interpretantur illius verba. Sed mulieres dicunt hoc, quia accidit eis sanguinis mēstruatio. illud autem quod dicunt, erat, quod natus esset octauo mense: subiungit tamen: Et aliquando parit mulier in fine octo mensium: & tunc super caput nati apparent superfluitates spermaticæ, vel aliquid simile luto, vel aliquid simile his quæ mater ipsa comedit. & similiter est autoritas eius vigesima prima tertij t. 2. cap. 1. quam etiam male citat Conciliator: & in contrariam illius sententiam: & est, quod natus in octauo mense in quibusdam regionibus nullo modo viuit: & vbi vitalis est, parū vitalis est, ac raro. Hoc autem dixit, quia Aristoteles in Ægypto affirmat octauo genitos pueros mēse viuere: vult enim hoc Princeps etiam rarum esse. Similiter & dictum

Philosophi. 10. Problematum 40. Homo nascitur septimo, octavo, & decimo mense; legi sic debet: Septimo, nono, & decimo mense: nam præterisse nonum non potuit octauum apposuisse: cum dicat septimo de Historia animalium, cap. 4. Itaque fit ne octavo mense nati, non solum non viuunt, sed etiam ipsis emortuis periculum quæ pariunt subeant. Simili modo & qui serius quam undecimo mense nascuntur, latere putantur. Unde ex his verbis non iam amplius decimum mensem, ut Hippocrates, sed undecimum pro ultimo statuemus. At quanquam foetum octimesirem sic vitalem esse negauerit, expresse tamen contrarium fatetur quarto de Generatione animalium, cap. 4. cum dixit: Cæteris enim vnum tempus, homini plura sunt: quippe cum septimo & decimo mense nascatur: atque etiam inter septimum & decimum positus: qui enim mense octavo nascuntur, & si minus, tamen viuere possunt: cuius rei causa ex his quæ modo explicauimus accipi potest. diximus & de his in Problematibus. Quod tamen non inuenitur apud nos, æuo nobis quæ tradidit magna ex parte subtrahente. Sed & hic undecimi mensis nullo modo meminit. Tanta videtur in hac causa autorum varietas, & ad semetipsos, ne dicam inconstantia. Hinc exurgit alia dubitatio. An scilicet formationis tempus eam subeat rationem quæ iam ab Hippocrate ex secundo Morborum vagantium, tum alibi adducta est, tanquam præfinitam fortiarur? nam & alias in contrarium illius sententias adduximus. Conciliator nanque Differ. 49. hoc negat dicens: Nosce quoque non esse proteruiendum in huiusmodi terminationibus mensium exquisitis & generaliter cuiuslibet artis materiam sensibilem sibi determinantis, propter ipsius vagam atque indeterminatam naturam. Sed melius tamen est in hoc Aristotelis sententiam tum Principis explorare. Ergo septimo de Historia animalium cap. 3. Mares foetus circiter quadagesimum diem, scemina circiter nonagesimum mouentur: nihil tamen in his certi affirmare licet. & ibidem: Finditur autem foetus hoc eodem tempore, & parum post: effluxiones ante septimum, abortus iuxta quadagesimum. Ea die mas cōcrescit in aqua frigida. apparentque genitalia,

genitalia, & oculi. fœmina autem quæ intra quartum mensem eruperit, indistincta est. quæ autem quartum mensem adepta est, finditur, & reliquam distinctionis effigiem breui tempore accipit. Cum itaque fœtus in utero formatur, fœmina tardius, quàm mas perficitur, in quibuscunque partibus, & plerunque in decem menses protrahitur. Et cap. 4. Cum semen uterus cõceperit, statim multis se contrahit, donec ad septimum peruenerit mensem: octauo adaperitur, atque dehiscit, & partus si uiuit descendit mense octauo. Et rursus ibidem: Sed cum cætera animalia omnia singulari ac simplici modo partum suum perficiant, homini vni multiplex datum est, septimo, octauo, & nono, ac decimo mense parere: nonnullæ etiam vndecimum tangunt. Fœtus autem qui ante septimum mensem prodeat, nullo pacto vitalis est. Qui septimo vitalis hic quidem exit primus, sed magna ex parte infirmior: quamobrem cunabulis ex lana inuoluunt, & fasciis alligant: & plerique de his quoque septimo mense natis viuere possunt. Quomodo autem septimum mensem intelligat quarto de Generatione animalium cap. 10. his verbis ostendit: Ratione autem optima tempora omnium & grauiditatum, & generationum, & vitarum dimensionem circuitus sibi exposcunt recipere. Circuitũ appello, diem, noctem, mensem, annum, & tempora quæ his describuntur, atque etiam lunæ traiectiones: sunt enim lunæ circuitus complementa, & silentia, & interpositorum temporum sectiones: ita enim coit cum sole. Mensis nanque amborum circuitus est, luna autem principium est, ob solis societatem receptumque lucis: fit enim quasi alter sol minor. post pauca verò, cõuersionis autem horum siderum alia fortassis principia sunt: natura igitur ita sibi vult, ut eorum numeris generationes & obitus numeret.

Sed iam ex his alia insurgit difficultas, an masculorum & fœminarum diuersa sint tempora, hæc nanque quinta est dubitatio Auicennæ. igitur sententia in his ambabus dubitationibus sic se habet vigesima prima tertij t. i. cap. 2. Spumæ spatium dierum est sex ex principio: deinde post dies tres, in nono scilicet, linearur embryo: & quandoque antecedit vel postponitur die vno:

deinde post dies sex, & sunt quindecim à conceptione, penetrat sanguinis forma in toto, & fit illud vnde creatur: & quandoque antecedit die vno, vel duobus: & post duodecim dies fit humidum & caro, & discernuntur tria membra manifestè: & antecedit quandoque duobus aut tribus diebus: & post nouem dies separatur caput ab humeris: & à laterib⁹, & post quatuor dies sentit, & hoc spatium est quadraginta dierum: & quādoque antecedit vt sentiat in trigintaquinque diebus: & aliquando in triginta, & masculus in illo toto velocior est quā fœmina, videtur enim spatium minus formationis masculorum dies triginta: & partus medietas anni, & quod dicemus in proximo. Iuxta verò sententiā Principis, & Hallabbatis, fœtus qui formatur in xxx. diebus, mouetur in ix. verū perfectionis tempus est triplum motus temporis: id est dierum clxxx. licet tertio Theoricæ 34. ille dixerit, quod perfectio est dies ducenti decem. Sed cur tamē dixit Princeps in vigesimaprima tertij t. 1. cap. 2. Facientes experimenta & probationes in hoc, non iudicant nisi super illud quod præterit res secundum experientiam eius. & non est impossibile quod fit illud quod expertum est in fine cadens secundum illud quod diuersificatur: in toto enim illo est. plurimum proculdubio. & plurimum est in eo quod diuersificatur: in toto enim illo est. plurimum proculdubio. & plurimum est in eo quod plus generatur. Quonam pacto igitur si hoc adeò dubium est, quispiam tam exactè, vt ipse facit, enarrare historiam queat? habet & dubitationem quod subiungit ibidem, cum dixit: Determinatio autem masculi & fœminæ in distinctione spatij est res quā quædam pars medicorum iudicat audacter & stultè. Hic quis non videt illum non solum Hippocrati, Aristotelique, sed etiam superioribus verbis contradicere?

His tot ratiisque difficultatibus expositis, si quis cupiat euadere, primū illud statuatur, ne miracula in exemplum aut rationem adducat: vt enim rectè dicebat Auerroës, in omnibus artibus solent monstra quædam accidere. nam quod aliquis superuixerit natus vi. vel xiiii. mense: illud in experimentum adduci nō debet, quod semel tantum ab Auicenna auditum narratur: nam & ego an-

requam ad rem veniam, quædam admiranda exempla subiungam.

Vxor magistri Petri Sormanij, vëditoris maluatici (vt sic Creticum vinum appellare liceat) in via vexillorum Mediolani: ostendit mihi filiam, nomine Claram, quam diebus *CLXVIII.* post abortû masculi fœtus quadrimestris Venetiis peperit: & in puerperio lac apparuit: ipsa autem puella exilis, pallida, & macilenta est, annos agēs *XVIII.* Mater Augustini Abduæ patritij inclyti, narravit vidisse puerum natum *VI.* mense filium Thomę Suighi, qui superuixit, cû primis diebus lac non sugeret, sed immitteretur infundibulo: & tamē peruenit ad ætatem perfectam, cû nec digiti manû, nec palpebræ essent separatæ dum natus est: hic puellus, nepos erat mulieris famosæ de via lata, medicam artem exercentis. Eufragia virgo Deo dicata in æde *B. Rodogôdæ*, cum mater eius abortisset puerum *v. nonas Iulij*: profecta verò ad coniugem *x. calendas Augusti*, ipsam Eufragiã peperit *VI. Idus Ianuarij* sequentis anni. quare *CLXX.* die nata est, morbo perpetuo natalium iacturam attestante: ne quis ad superfœtationem refugiat: quâquam nec hæc minus intempestiuo partu miraculum afferat.

Comitissa etiam de Triultiis iuenculam retulit esse in domo comitis Sancti Secundi, capite admodû paruo, insanãque, natam vt palàm fertur quinto mense.

Talia singulis diebus accidunt experimenta. quod si diffidentia vitæ horum fœtuum, vel negligentia multos superfuturos nō occideret, longè frequētiora huius rei apparerent exempla: quæ tamen vt ostendam non miracula sunt, sed quâquam rara naturæ, tamen legibus continentur.

Alterum verò in his est animaduertendum, ne ambiguitas vocis nos fallat: velut cum Nicolaus affirmat natum *VI.* mense posse superuiuere: mensem triginta dierum intelligit: infantemque *CLXXX.* dies moræ in vtero materno traxisse. quare hic septimo lunari mense natus dici debet: cû autem multiplices sint hi menses, tantam varietatem pariunt, vt plerunque inter concordēs autores, contradictionem serere videantur: ob quæ diebus ratio ineunda est.

Est & illud considerandum, ne ut frequenter accidit, vitiosa lectio sit, velut cum diximus, octimestrem nullo modo ex Principis sententia posse viuere: verba tamen illa Principis nono de Natura animalium cap. 5. Et aliquando parit mulier, in fine octo mensium: difficultatem & ambiguitatem non leuem pariunt, cum vitiosa sit lectio: verba enim sunt Philosophi 7. de Historia animalium cap. 4. in fine, quæ sic iacent: Plurimis si concubuerint mense octauo, infans mucore opplerus exit: esculentorumque quæ mater comederit sæpe gerulus venit in lucem. Sic cum Philosophus de cōcubitu dixerit, errore interpretum Princeps locurus videtur de ortu. Sic & illa verba ex secundo Epidem. Quæ apparent in quibus mensibus fiunt, sic ex sexto libro emendari debent: quem collectum ab Hippocrate Galenus fatetur, non secundum. Quæ apparent in quibus mensibus fiunt suspiciones in circuitibus. quoniam in septem mouentur, in triplo perficiuntur. & quod post muliebria dextra, sinistra autem hiens humiditas propter discedentia, dictæ sicæ, quoniam citius discretum, motum, rursus crescit tardius plurimo tēpore. labores tertio, quinto, septimo, non mense, secundo, quarto, sexto, ex parua tabella consideranda. Galenus etsi octo libros in sextū Epidemiorum condiderit, nihil tamen de hoc scripsit. Sententia igitur est, quod quæ in Lxx. mouentur, in triplo perficiuntur. non autem in septem fœtus si moueantur, perfici in cxx. diebus affirmat: nam quomodo in septem moueri possunt diebus? ob id iuxta priorem litteram legenda sunt verba sexti Epidemiorum, quod & Fuchsius facit.

Sed neque omnibus fides tribuenda æqualis est: sed his qui ex aliis desumpserunt: quantum autores primi sentiunt, tantum recitatoribus condonandum: velut cum Polibius, apud Plutarchum quinto de placitis philosophorum causam assignare nititur dimidij anni: id est dierum clxxxii. solis motū a tropico ad tropicum. nam hoc est falsum, cum ex tercio magnæ compositionis Ptolemæi sol inæqualiter per absidem moueatur & absidis oppositum. At tunc abis fuerat in Geminis, non in Cancrī initio: nec Hippocrates etiam hoc dixerit. Si-

mile est illud Auli Gellij dum exponit verba Hippocratis, illa parum ante aut post foetum edi posse, ex libro *πρὸς τρεῖς* illius: is nanque lib. 3. cap. 16. copiose hanc rem tractat: ac ex aliorum sententia quasi nullum sit iuxta Hippocratem tempus præfinitur: sed liceat excedere paululum, vel etiam antecedere. Sic & Sabini medici autoritas cum Hippocratis præcepta transgrediat, octauum mensem illic non excludit: sed alibi finis dicta perquirenda. Varro autem decimestres omnino excludit ab hæreditate, in Satira: cum eodem iure illos recipiat, quo & vndecimestres: Aristotelem subsannans, qui non solum decimestres, sed & vndecimestres recipiat. Num igitur deserendus est tantus Philosophus ob iurgium Grammatici: Simili in causa habenda sunt quæ à Macrobio scribuntur, in primo de somnio Scipionis. Nunquid enim ob id in dubium reuocanda erunt Philosophi verba atque Hippocratis, & Galeni? quod Macrobius dicat ex Caristij & Dioclis sententia, masculum in septem perfici septimanis, foeminam autem in sex? sed tantum habeat hoc dictum autoritatis aduersus Principes Philosophorum & medicorum, quantum etiam Diocles atque Caristius, non quantum Macrobius.

Sed & illud diligenter considerandum: ordinem esse in rebus, ut quædam rariora, alia autem frequentiora sint: nam plures morbi sanantur in quatuordecim diebus, quam in quatuor, vel quam in quadraginta. Media enim extremis frequentius contingunt. Ob id igitur quod (ut Gellius refert) D. Adrianus decrevum ediderit, in quo testaretur, se veterum Philosophorum ac Medicorum sententiis vndecimestrem partum esse legalem: mulieremque honestam, quæ post obitum coniugis filium pepererat, infamia liberauerit, hæreditate filio permissa: num ob id, cum decemviri decimum mensem præfinierint edendo foetum, vndecimestris partus naturalissimus (ut ita dicam) censeri debet? Nempe non, sed ut rarior, velut & septimestris. Qui vero decimo, & nono, maxime secundum consuetudinem, & minima naturæ violentia prodire creduntur. At septimestres solum ob id frequentiores, ac magis naturales vndecimestribus existimantur, quod septimestribus indicia

immaturi fœtus adfunt: vnde decimeſtribus autem diuturnioris moræ, quàm in vtero contraxerint, nulla omnino ſigna adhærent.

Eſt etiam (quod aliàs retulimus) fides libri ſpectanda, quo ad materiam: nam quæ obiter tractantur non adeò firma ſunt, vt quæ ex compoſito: tum vbi de re ipſa agitur principaliter, ibi ſumma autoritas: vt in libris de Septimeſtri ac octimeſtri partu apud Hippocratem: tum de Hiſtoria & generatione animalium apud Ariſtoſelem.

Vltimo etiam diligenter aduertendum, quinam ſint veri ac certi autorum libri: nam nec liber de Alimentis, nec ſecundus Epidemiorum, nec liber de Carnibus, Hippocratis ſunt, ſententia Galeni: quamobrem à nobis rectè ſcripta eſt vita Galeni: vt Hippocratis non ſolum & Galeni, ſed & Ariſtotelis Platonisque, tum Ciceronis libri genuini ac veri ab apocryphis diſcerentur.

Hiſ ergo intellectis, ad conciliandum hæc dicta veniamus: Ratio temporis fœtus ex tribus ſumitur, ex Natura, ex Aſtris, ex Pythagorica computatione numerorum. Hæc omnia attigit Hippocrates in libro de Fœtus formatione primum, in libro de Septimeſtri partu ſecundum, in libro de Octimeſtri partu tertium. Quod ad naturam attinet, fœtus vt firmior fuerit, & mater debilior, celerius perficitur, vt Hippocrates & ratio ipſa docet: vnde decimeſtres omnes inualidi ſunt, quoniam non celeriter mouentur ad exitum, tardèque perficiuntur. Hac etiam ratione maſculi fœminis ſunt celerioris perfectionis, quanquam accidat aliquando oppoſitum. vnde Galenus Aphoriſmorum quinta. 24. Contingit enim aliquando, licet ſit rarum, quod concepta fœmina ſit mare robuſtior, & multis ac validis motibus moueatur. Itaque Hippocrates ex hac proportionem fœtus ad alimentum ſumpſit ratione tarditatis & celeritatis exitus fœtus. Mulieres igitur, quæ multum ſanguinis menſtrui reiiciunt hora purgationis, diutius gerunt fœtum. alia verò etiam hiſ ſunt ſigna conſentanea, tardius ire, tardius loqui, tardius etiam dentes producere, laxi corpore eſſe, & imbecilli. Sed Princeps

adducit alias causas, vteri paruitatem: nam cum vterus talis fuerit, & foetus validus, prodibit in septimo mense absolutus: vel ad plus in nono. Hæ causæ si veræ sunt, gemini nunquam decimum mensem attingent. Alia ratio, quæ ab ipso adducitur vigesimaprima terrij, t. 2. cap. 1. in fine: est, quod qui mouetur in septimo ad exitum, in nono nascitur: & qui in octauo mouetur, nascitur in decimo. Ob id etiam decimestres inualidi erunt, quia motum ex malo sumpserunt initio: scilicet mensis octauo, qui minime vitalis est. Auerores autem in Paraphrasi quarti libri de Generatione animalium inquit. Natus in septimo mense est multum calidus & humidus: & perficitur eius figura, nasciturque in hoc tempore, quod est minus tempus, in quo possit perfici figura hominis. Sed qui nascitur in nono, minus habet calidi & humidi, quam qui nascitur in septimo: & ideo perficitur eius creatio in tempore longiori. Hæ causæ in vnum coincidunt: nam calido & humido accidit vt citò crescat & perficiatur, & vt citò ei desit alimentum. Igitur Hippocrates exprimit causam, quæ est finis: Princeps propriam, quæ forma est: Auerores efficientem & materialem. Hæc intelliguntur de naturali partu: nam septimestres violentia excussi & hoc plerunque frequentius est: de quibus dicebat Philosophus, quod aliquando deficiunt foramina illis narium, vel aurium: & experientia docet, quandoque carent vnguibus, & capillis. Sed quomodo hoc, cum Hippocrates libro de Natura foetus dicat: Quando autem summitates pueri ramos emiserint extra, & vngues & capilli radices fecerint, tunc iam mouentur: & tempus ad hoc est puero tres menses: puellæ autem quatuor: sic enim plerunque accidit. Sūt autem infantes qui ante hoc tempus mouentur. Mouetur autem prius masculus, eo quod sit validior foemina: & primò quidem solidatur masculus, eo quod ex robustiore generatione fiat: quando autem mouetur infans, tunc etiam lac matri apparet. Quare quomodo exire imperfectus potest septimo mense: non nisi quia hæc quanquam tertio vel quarto sumant generationis initium, non tamē nisi nono perficiuntur. Causæ igitur celeris exitus foetus sunt robur eius:

magnitudo in comparatione ad vterum : paucitas alimenti:& humidum cum caliditate:nam calor multus refrigeratione multa indiget:quam dum est in vtero , assequi nequit . Hæ sunt causæ generales celeris exitus: terminum autem singularem ex his non licet præfigere: in paruitate tamen est mensium septem. vnde Princeps vigesima prima tertii, t. 2. cap. 1. & scias quod mensis septimus est primus mēsis in quo parit ipsum:& est fœtus validus, & naturæ temperatæ, cuius creatio velox fit:& cuius petitio ad exitum velocior fuit: & sæpe moritur natus infra hoc spatium : quia tolerat motus vehementes cum debilitate creationis . Nanque licet sit robustus in radice , est tamen proximi spatii cum creatione. Ex hoc igitur conciliatur dictum Philosophi, & Principis, quod septimestres sint fortes ratione radice, & debiles ratione spatii gestationis in vtero . Est autem omnium naturæ constantium certus terminus augmenti, & decrementi , vt inquit Philosophus: quare septimus mensis primus est, vltimus vndecimus, quo mulier vitalem fortum edere possit. At cum hoc certum sit, de magnitudine horum mensium prius est disputandum.

Mensis quadrifariam dicitur, Lunar, & est spatium æquale illi quod inter duas coniunctiones solis ac lunæ intercipitur : eas quas astrologi vocant medias : de quibus Galenus 3. de Diebus iudic. & 1. Epidemiorum super verba illa IN THASO, dixit, quod multis Græciæ ciuitatibus hic mensis est solennis : & quod Palæstini (antiquissima hæc gens est, quam nos Iudæos à Iuda vocamus) hoc genere mensis vtuntur. Et Censorinus de Die natali narrat, apud Græcos annum ccc lv. diebus constare. Alphonsus etiam illum agnouit. Constat igitur, quod si annus comprehendit dies ccc lv. & menses x i i. quod mēsis est paulo maior diebus x i x. cum dimidio: hoc genere mensis vtitur Hippocrates libro de Partu septimestri, sed non computat menses integros, vt videbimus.

Mensis aliud genus est quod Solare dicitur, x x. diebus constans. hic vulgatus est apud nos : de quo etiam Macrobius in Saturnalibus. Hic autem multiplex æqua-

lis, constans triginta diebus, quinque recipiens intercalares in ultimo, ut anni reuolutio tota expleatur. Aliquando autem inæqualiter distributus est: ut qui in vno dies xxviii. in alio xxxi. recipiat: cuiusmodi est apud Romanos, & apud nos, & post Platonem ac Berosum apud aliquot Græciæ populos. Hoc genere usus est quicumque dixit septem menses, dies continere ccx. vulgi consuetudini potius, quàm exactæ computationi subscribens: cum ut dictum est, septem menses sint dies. ccvi. cum dimidio: non ccx. nam in fœtuum gestatione nunquam mensibus solaribus usus est Hippocrates.

Mensis tertium genus est à lunæ reuolutione, quæ in diebus xxvii. horisque octo perficitur. Hic, quod sciam, apud nullas gentes in usu est: quod celerius gens quælibet reditum lunæ post solis coniunctionem dignoscat, quæ solo visu percipitur, quàm ad stellam aliquam vel punctum signiferi constitutum.

Mensis quartum genus est Medicinale: de quo superius in hoc tractatu diximus: quanquàm ne somniasse illum Hippocratem aut Aristotelem in hac causa constet, cum nec illius meminerint, sed Lunaris: menses & iuxta lunarium magnitudinem computauerint.

Quomodo igitur hi menses, si septem fuerint, numerum clxxii. dierum perficiant, id est medietatis anni, sic intellige. Sex menses, ut dictum est, dies clxxii. expleant, eo quod mensis dicitur, quotiens luna congredditur soli: & illi etiam opponitur. hoc autem in xv. diebus accidere potest. Reliqui autem quinque menses requirunt dies xxx. & mediū. quare in clxxii. diebus erunt sex coniunctiones, & totidem oppositiones luminariū: quare erunt sex menses. Quicquid igitur superest ad dimidiū anni, & est tempus dierum xx. cum dimidio, & tribus horis, totum illud de septimo mense est.

Tertia consideratio. est ex numeris Pythagoricis: & est quod hominis partus absoluitur quatuor decadibus septimanarum, id est diebus cclxxx. nam decem septimanæ sunt dies lxx. & hoc quia numerus constat ex quaternario, septenario, & denario, qui omnes sunt perfecti apud Pythagoram, licet diuersa ratione: ex his

autem inuicem ductis producuntur CCLXXX. & sunt menses solares aequales nouem, & dies decem.

Considerat igitur Hippocrates tria genera temporum partus: Minimum, Maximum, & Medium: & in his perfectionem vltimam. Vult autem, quod in minimo consideremus menses, & astrorum rationem: in maximo rationem Pythagoricam: in mediis autem vtranque. Ratio autem naturalis omnibus communis est: quare vbi vna ratio concurrit tantum, tunc vitalis est: vbi duæ, longe plus: vbi autem omnes, hic absolutus est, & maxime vitalis.

His cognitis, Septimestres vitales sunt ratione mensium à CLXIII. die supra: patet, quia sex exegerunt lunares menses, & septimum sunt ingressi: quod si voluisset tantum natos CLXXXII. die esse septimestres, & vitales: debuerat computare sex menses lunares completos, qui sunt CLXXVII. dies solum: & sic ad dimidium anni supererant etiam dies quinque: & ita natus in dimidio anni dicitur septimestris, tam hoc modo, quam primo. Igitur vult clarè, quod natus CLXIII. die sit septimestris: nec potes dicere, quod velit, ut expleuerit dimidium anni & sex menses: nam si poterant computare menses integros: nam ut dictum est vtroque modo aequaliter natus in dimidio anni septimestris est. Nec potes dicere, quod ex hac computatione prima dando dimidium primi mensis pro mense, in viginti diebus reliquis qui supersunt ad anni dimidium, necessario cadat coniunctio vel oppositio alia solis & lune ut sic sint septem menses completi, qui non essent completi ex secunda computatione, dando sex mensibus dies CLXXVII. nam posset accidere, quod in quinque succedentibus diebus nulla fieret coniunctio, vel oppositio solis & lune: & sic non compleretur, vel saltem non adderetur dimidium septimi mensis, quod necessario euenit in prima supputatione CLXII. dierum. Nam si propter hoc dixisset, erat initium perfectionis CLXXVIII. dies, non CLXXXII. quia dando CLXII. diebus sex coniunctiones: & totidem oppositiones in sedecim diebus sequentibus quomodocunque acceptis necessario est vna coniunctio, vel oppositio, igitur in CLXXVIII.

erit absolutus septimus mensis : non in *CLXXXII*. solum. Fecisset etiam Hippocrates mentionem perfectionis septimi mēsis, cuius non meminit: imo videtur uti mensibus incompletis: & quod plus est, non adducit aliquid, quo possimus coniectari, illum considerasse, quod dies *xx*. qui superiunt ex septimo, sint plus dimidio mensis lunaris.

Quod si dicas, Cur igitur sic *CLXIII*. dies vitalis est, quia septimi mensis initium meminit dimidij anni? Ad hoc respondi, quod ut *CLXIII*. dies est primus vitalis in septimestri: sic *CLXXXII*. est perfectissimi spatij septimestris terminus, illius nati qui in primis quindecim diebus suæ generationis coniunctionem luminarium & oppositionem habuit. Ex hoc patet, quod verba Plinij corrupta sunt, & sic debent legi, Ante septimum mensem haud vnquam vitalis est: in dimidio autem anni non nisi pridie posterove plenilunij die, aut interlunij concepti nascuntur. Quis non videt hanc esse exquisitā Hippocratis sententiam, secundum illos, qui mēsis septimi dimidium ultra sex integros requiri volunt, ad hoc ut vitales sint? cum nos hoc tamē reprobauerimus: nam ad perfectionem talis numerus est necessarius, nō ad vitā. Quamuis, ut diximus, nati *CLXIII*. debilissimi: eo autē validiores quo magis ad *CLXXXII*, propinquius accesserint.

Lex autem *CLXXXII*. diem pro initio termini vitaliū sumpsit eorum quos Plinius secutus est in interpretatione decepta. Vel dic, quod verius est, legem semper esse de his, quæ frequentius accidunt. At eorum qui ante *LXXXII*. diem & post *CLXIII*. nascuntur, etsi vitales existant, maior tamen pars moritur: ea causa, quod vix vllis accidit illorum, ve plenilunio, vel interlunio concepti sint: quare cum in quindecim diebus quatuor tantum sint vitales, & qui perfectionem septimi mensis præstare possint: vndecim autem non vitales, & in quibus non contingit sextum mensem totum expleri: ob id lex sic sanxit. Ut enim rectè Tacitus sub Cassij persona dicit: In omni lege necessarium est, ut aliquibus iniuria fiat: & infantes pro fontibus habeantur: sed legi ipsi sufficit, ut multitudinis benè consularur. Si quis

tamen natus intra CLXXXII. diem sex plenilunia, & totidem nouilunia obtinuerit, quod in CLXIII. diebus etiā accidere potest, hic septimestris est, ac vitam, licet non facile, assequi poterit. Ex hoc patet, quod mensis septimi spatium est à CLXIII. die vsque ad CCVII. & sunt XLIII. dies: & hoc accidit ex diuersitate congressus luminariū. nam potest & intra CCVII. diem nasci octimestris, scilicet post CXCII. sed non antè: quia in CXCII. possunt compleri septem nouilunia, & totidem plenilunia, & non antè: sed bene possunt etiam differri ad CCVII. diem. & ideo septimestres vsque ad id temporis nasci possunt. Qui verò CCX. diem pro CCXII. scripserunt, Hippocratis subtilitatem in hoc, vt nec in aliis plerisque, sunt assecuti.

Ex his patet ratio spatij cæterorum mensium: nam octauus potest incipere à CXCII. die, & finem habere in CCXXXVI. verum vt solum à CLXXVII. ad CXCIX. necessario septimestri non alij mensi adnumerari potest: sic à CCVII. ad CCXXII. necessario octauo mēsi spatium ascribitur: nam à CXCII. ad CCVII. commune esse potest septimo & octauo mensi: & à CCXXII. ad CCXXXVI. commune esse potest octauo & nono mensi: sic, quandoque vnus sit, quandoque alterius: non quod vnquam possit spatium hoc simul duobus esse commune. Nonus igitur mensis cum singuli dies XLIII. fermè comprehendere possint, deducta horarum ratione, quas nunc in consideratione non habemus, initium habet à CCXXII. & extenditur ad CCLVI. Verum vt cæteris solum qui à CCXXXVI. die nascitur, vsque ad CCLI. nono mense necessario natus est, eadem ratione decimus mensis initium habet die CCLI. & finem CCXCV. solum vero natus à CCLXVI. ad CCLXXX. verè decimo mense natus, necessario dicitur nam & à CCLXXX. ad CCXCV. natus vndecimo mense dici potest. ex hoc patet, quonam pacto decem menses dies CCLXXX. impleant ad vnguem: id est septē quadragenas seu quatuor decadas septimanarum. Vltra tamen si nascatur à CCLXXX. die ad CCXCV. decimestris est: modo non in plenilunio aut nouilunio, pridie ve, aut postero conceptus die sit: quare Hippocrates rectè dixit, decimestres & vndecimestres, eodem modo, ex

septem quadragenariis fieri. Sed & hoc alia ratione, si quidem pridie, vel ante parum quàm mentes sint defluxuri concipiat mulier, natus vndecimo mense creditur: qui tamen nascitur intra cclxxx. dies: cum enim adieris dies xxv. prioris mensis, ad cclxxx. fient dies cccv. in quibus mulier non purgatur: hi autem sunt menses decem & dies decem: loquendo de lunaribus mensibus. solares etiam erunt decem, & insuper dies quinque: quare vtroque modo vndecimo mense natus existimabitur. Cenforinus autem putat decimum mensem initium habere die cclxxiii. nam hic est primus dies quadagesimæ septimanæ, & in totidem diebus sol partes cclxx. signiferi peragrat. Verùm hoc esse non potest, cum summa perfectio in fine habeatur xl. septimanæ. Hoc autem tempus decimi mensis antè, & post extenditur. Ideo melius est dicere, quòd decemestris perfectio est in diebus cclxxx, quia hoc tempus, vt dixi, est finis decimi mensis, & complementum septies quadraginta dierum.

Sed videntur quædam dictis obstare: Primum, quod cum dicat Hippocrates in libro de Natura foetus: Hæc intuli hac de causa, vt declarem, quod infantium sit discrimen membrorum, maximum quidem in puella dierum quadragintaduorum, in puero autem triginta: si igitur formatio est semper proportionata motui, & perfectioni: igitur hæc ratio mensium generalis esse non potest tam masculis quàm fœminis: videretur autem ex hoc, cum tempus perfectionis sexcuplum tempori formationis sit, & minimum formationis sit dies xxx. perfectionis minimum tempus esse clxxx. dierum.

Propositiones etiam vniuersales ex sensu suscipiuntur: sed hoc non constat quòd ante dies clxxx. infans natus viuat: igitur non est statuendum, quòd natus ante clxxx. diem sit septimestris.

Philosophus etiam 2. de Generatione & corruptione cap. 10. & omne tempus ac vita circuitu mensuratur: sed non omnis. nam alia maiori, alia minori: quare non poterunt sex menses lunares, si à circuitu sumantur, comprehendere pauciores dies quàm clxxvi. &

ita extenderetur terminis initij vltra CLXIII.

Ad hæc propositio illa. Tempus motus duplum est tempori formationis : primo non est generaliter vera: nam nec est philosophi, nec Hippocratis, nec Galeni. Princeps autem, qui eam dixit vt supra retuli, fatetur illam non esse generalem. Ideo etiam Hippocrates 6. Epidem. videns quòd masculus citius formatur, nec tamen celerius fœmina nascitur : subiecit illa verba: Quoniam citius discretum, motum, tardius crescit rursus. Id est, quantum acquisiuit masculus clementi in formatione, tantum post motum amittit tardius crescens. Ad aliud, constat quidem septimestres viuere: hos semper in plures dies mulieres referunt ob mensium numerum: qui plerumque addunt in opinione: si qua enim mulier pariat c l x x x. die, conceperit autem x x. die post menses, opinionem suscipit, quòd c c. dies ferme infantem in vtero tulerit. Sed sufficit ad veritatem ostendendam exemplum vnum affirmatiuum: in negatiua autem non est possibile ostendere, nisi assumptis omnibus exemplis: sicut sufficeret ostendere, vnam animam mortui, ad probandum quòd anima supersit, nec negatiuam probare possumus, ex hoc quòd nullam ostendere posse nobis liceat. Igitur cum constet de aliquibus, ratio Hippocratis potius spectanda fuit. Ad vltimum dicimus, circuitus esse spectandos, vel etiam partes circuituum: nam non solum nouilunia, sed etiam plenilunia magnam vim habent. In causis autem generationis & corruptionis plus facit vis sideris, quàm circuitus, in causa autem vitæ circuitus spectandi sunt.

Superest difficultas ex autoritatibus libro de carnibus: dicitur quòd fœtus septimo die habet loca oculorum, nasum, nares, manus, digitos, pudenda: nū hic liber potest dignus Hippocratis grauitate videri? Repugnat etiam his quæ ille in libro de Natura fœtus scripsit, dum ancillæ oborrientis narraret exemplum. librum autem de Alimentis Galenus negat esse. Hippocratis: similiter & secundum Epidemiorum, vt in illorum expositionibus apparet.

Est etiam sciendum, quòd menses considerantur vt à

mulieribus cognoscuntur: id est à purgationibus. Videntur autem hi conformes lunaribus, cum dicat Philosophus 7. & de Historia animalium cap. 2. Profluuiū autem mulierum decrescente luna contingit: quam obrē nonnulli cauillo sexum fœmineum lunę tribuunt: quoniam simul vt illa decrescat, & mulier purgetur: mōxque ambæ repleantur. Et Princeps 9. de Natura animalium cap. 6. Mulieri accidunt menstrua in initio mensis, vel in medio: & forrē hoc est, quia luna quando mutatur, ideo menstrua lunam sequuntur ex toto: & idē erit mensis lunaris & purgationis muliebris: & ideo vnus ratione explicata, cognoscitur & reliqua. Sed si obiciās, quòd Auerroës 3. Collectaneorum 29. dixit, quòd minimum tempus interpolationis est dierū *xxi.* & maximum *xxx.* quomodo igitur purgationis tempus poterit cum lunari mense concordare, qui semper est dierum *xxix.* Respondeo, quòd concordia clara est: nam minimum tempus est, secundum ipsum quo purgatur mulier, dies vnus: maximum autem, nouem: quam in textu dicat septem: sed est error, Quod & Volaterranus lib. 24. sensit apertē, cum dixit: Et extenditur tempus muliebris purgationis ad dies octo: & quandoque, quod tamen rarissimum est, ad dies nouem. Si igitur maximum purgationis tempus, quod est nouem dierum, ad minimam interpolationem, vel minimum purgationis tempus, quod est vnus diei, superaddatur tempori maximē interpolationis, consurgent vtrinq̃e dies *xxx.* Quare cum Auerroës, vt clarum est, exactam rationem numerorum non curauerit, manifestum eundem esse lunarem, & purgationis muliebris mensem, si mulier ipsa non malē affecta sit.

His visis ratio eadem quæ ex luna, etiam in mensum purgationibus habetur: nam decimestres vocant mulieres, cum nouem menstruīs purgationibus caruerint: nouimestres autē, cum octo: & septimestres, cum sex. Si igitur mulier concipiat in medio mensis, iuxta lunæ plenitudinem, habebit in *clxiii.* diebus sex retentiones menstruorum: quare natus tunc, mulieri videbitur septimestris. Si autem concipiat post medium mensis, videbitur etiam septimestris ante

CLXIII. diem: sed non erit vitalis, quia non est affecutus perfectionem pleniluniorum, aut nouiluniorum, nisi edatur fœtus post dimidium mēsis, in quo solebat purgationes mulier habere iuxta initium: quare breuissimum spatium erit, cūm conceptus fuerit in fine mēsis ante purgationem: nam editus post dimidium mēsis sextæ purgationis, viuere poterit: eritque septimestris CLXIII. dierum: idem si fuerit conceptus ante medium mēsis parum, & editus post initium sexti mēsis: summam tamen perfectionem asequitur in dimidio anni, quanquam prius sit septimestris etiam. Et quod dico de septimestri, dictum velim de aliis.

Ex hoc patet, quod si quis vellet tueri Polybiū, posset dicere, quod septimestris sit, quotiēs sol ex signo signiferi in illius oppositum, quod est à primo septimum transferit: hoc autem in diebus CLII. fermè contingere potest: quanquam talis septimestris non possit viuere, nisi cūm habuerit firmitatem in utroque: id est distiterit aliquot partibus ab initio septimi, & à fine primi: velut si puer concipiatur sole existente in XII. parte Scorpij, & oriatur sole existente in I. parte Tauri, tunc natus erit V. mēse, & tamen in diebus CLXX.

Eadem ratio tenet in decimestri, qui in CCLXXX. diebus nascitur, quemadmodum dictum est: quod potest videri etiam vndecimestris non tantum iuxta CCXCV. nam ponamus quod vigesima die à purgatione sit conceptus puer: infra decem dies numerabitur mēsis à muliere: cūm videat se non pati purgationes: inde in CCLXVI. diebus præterit tempus nouem purgationum completarum. igitur CCLXXV. videbitur explese decem mēses. si itaque pariat CCLXXX. die, videbitur peperisse quinta die vndecimi mēsis.

Quod autem conceptiones fiant post purgationem multis diebus, declarat hoc modo: Quæ debent concipere, oportet, vt vterus habeat sanguinem: quæ igitur copiose purgatur quanto copiosius, eo diutius: & quanto diutius purgationem patiuntur, eò celerius vterus sanguine repletur: quæ igitur purgantur tribus diebus tantum concipiunt sanguinis in decem diebus, & est mēsis

mensis tertia pars, quod possunt concipere. Requiritur tamen dies decem antequam possit cōcipere, & quæ purgantur quinque diebus, requirunt saltem sex dies, antequam concipiant. Omnes igitur mulieres quæ purgantur in vno die, vel duobus, aut tribus, concipiunt in fine mensis, vel in medio, vel saltem post decem dies. Igitur omnibus his longius tempus gestationis in utero progredi videtur. Et hæc interpretatio propior est veritati: alia autem, quod vni diei tribuantur decē dies, duobus autem dimidium mensis, tribus duæ tertiæ eius, est propinquior verborum sensui textus Hippocratis.

Verum si quis dicat, quod inconuenit ut menses habeant XLIII. dies: Respondeo, quod mensis in nulla muliere potest comprehendere plusquam xxx. dies: suscipit tamen variationem respectu diuersarum, quæ quidē extēditur ad XLIII. sicut signū cōeleste exoritur in diuersis partibus anni, in omni parte diei: puta Aries, nequamē sequitur, quod Arietis ortus possit perdurare per totā vnā diē: cum non attingat ad duas horas in medietate nostra habitabilis terræ.

Est etiam considerandum, quod Aristoteles cum dixit, septimestrem fortum esse magna ex parte infirmiorē: intelligit quia maior illorum pars violenter, & casu nascitur: nam spontaneus septimestris ut diximus, validior est nonimestri, & decimestri: sed hic rarissimus est, ut docuimus rationibus superioribus.

Est autem differentia inter Septimestrem violenter natum, & Abortiuum: nam Abortiuus dicitur, qui natus est eo tempore, quo nullo modo viuere potest, ut trimestris: & quadrimestris: & talis habetur à lege ac si nō nasceretur: natus autem violenter septimo mense, etsi parum viuat, abortus dici nequit: quia tempore suo natus est: in quo si sponte natus esset, aut minore cum violentia saltem viuere potuisset: talēsque mutant instituta successuum plerunque.

Circa quod sciendum est: quod temporis prolixitas nunquam per se est impedimento vitæ: sed natura eam non patitur. Breuitatem autem natura fert, sed illa vitæ obest. Vnde quantum sit ratione temporis, octimestris

est vitalior septimestri : & nouimestris octimestri : & decimestris nouimestri : & vndecimestris decimestri. Causa autem quæ facit vt decimestres videantur minus vitales, quàm nouimestres, est corporis magnitudo, quæ laborem in nascendo præstat, ex quo affligitur fœtus. Altera, quòd tales, vt ostensum est, concepti sunt plerumque per paucos dies ante purgationem : vnde primam formationem impuram sortiuntur. Est & in his qui excedunt dies cclxxx. ratio quadraginta dierum. octimestres igitur quanquàm careant & ratione mensium, & quadragenarum, moram tamen diuturnam traxerunt in vtero : & ob id plerumque etiam viuunt. Et quidam nobilis habēs duos filios, eos habet ambos octimestres : & ambo in infantia vsque ad extremum vitæ discrimen peruenere. Si igitur sit lex (vt apud Armenios) quòd maritus possit dimittere vxorem impudicam : & aliquis reuertens ex longinqua regione cum vxore concumbat, per duos aut tres dies post iterum abeat, & reuertatur, inueniens vxorem peperisse filium sub certo tempore octauī mensis sospitem, & iam temporum validior rem factum, vxorem non potest vocare in ius ob hoc. Et similiter si (vt contigit Romæ, Gellio autore) priuilegium si trium natorum, (quod nunc solum in duodecim obseruatur) habeat autem aliquis vndecim filios, & ex certa computatione exoriatur illi octimestris, duodecimus gaudebit hic priuilegio : & si protinus moriatur : & eodem modo mater enixa posthumum octimestrem viuum, illo paulo post mortuo, excludet agnatos ab hæreditate mariti : vbi seruatur lex vt mater filio succedat : & causa in his est, quòd ratio naturalis præponi debet, causis sumptis ex sideribus, & numerorum obseruatione.

Et si quis dicat, Quis magis vitalis est, septimestris, an octimestris? Dico, quòd septimestris : quia habet rationem numeri, & moræ, & si in mora vincatur ab octimestri, natus autem intra. clxxxii. diem & supra. clxiii. parum differt ab octimestri.

Ad id Philosophi, quòd fœmina tardius formatur, ac mouetur : ipsimet respondet per sequentia verba : & reliquam distinctionis effigie breui tempore accipit : quod

etiam post ortum obseruat: celerius enim masculis fœminæ adoleſcunt. vnde in totum Hippocrati Philoſophus conſentire videtur. Fuerunt quidam, qui ſe explicuerunt ab his difficultatibus, dicentes, medicas propoſitiones eſſe tantum veras vt plurimum: non neceſſarias. Si per hoc intelligunt, Vt plurimum, id eſt maiori ex parte tantum, tunc medicina non plus erit ſcientia, quàm ludus alexæ: in quo contingit vt plurimum rectè agere: & nulla eſt tam fortuita res, in qua ſi mentem adhibeas, non liceat maiore ex parte diuinare. Si autem per Vt plurimum, velint tantum excludere illam exactam veritatem, ac neceſſitatem, quæ habetur in mathematicis quo ad nos, & in ſempiternis quo ad naturam: nemo hoc iure negare debet. Verùm in his non miracula, ſed regulæ pro lege habendæ ſunt: neque enim, etſi contingere poſſit, quiſquam filium poſt XIII. à diſceſſu ſuo natū meſe, pro ſuo habebit. Vnde rectè dixit Euāgelista, quòd Ioseph voluit dimittere Mariam, cùm eſſet prægnās, abſq; ſuo congreſſu: ſtultū enim fuiſſet miraculum præſupponere. Sed retinuit, quia occultum miraculum, apertiſſimum ex Angeli monitu confirmauit.

CONTRADICTION. IX.

Argentum viuum ſi in aurem cadat an plumbo extrahendum.

ARgentum viuum ſi in aurem cadat, debet extrahi plumbeo ſtylo, dicebat Raſis 8. ad Almanſorem cap. 42. ſed Princeps ſexta quarti t. 1. Summa prima cap. 2. damnat hanc curam: hac ratione vel argentum viuum eſt in profundo, & ad ipſum radius peruenire non poſteſt: vel eſt in ſummo, & tunc ſaltu & concuſſione ſuper partem auris eiicitur. Græci non loquuntur de hoc: veruntamē Paulus lib. 3. cap. 23. & Aërius lib. 6. cap. 75. de aqua medicata loquuntur: quæ cottovel lana extrahi debet iuxta illorum ſententiam: quare ratio Principis poſſet debilitari. Sed tamen longe diuerſa eſt ratio argenti viui, & aquæ: hos nullus concordet cum Princeps dicat (& ille.)

HIER. CARD. CONTR. MEDIC. CONTRADICTION X.

Acetum scilliticum an leniat asperam arteriam.

Scilliticum acetum iuuat asperam arteriam, 2. Can. ca. 597. at cap. 652. dicit, quod eam asperiores reddit cum etiam prius dixisset, quod confert vocis asperitati: verum addit, cum melle sumptum. At verò quod iuuat, declarat in secunda autoritate, cum dixit: Exasperat guttur, & duriores illius reddit carnem. Forsitan quis querat iure, cur duo capita fecerit Princeps imitaturus, ut existimo, Dioscoridem, qui lib. 2. duo capita facit: 159. quidem de Scilla, 160. de Pancratio, quod est scillæ genus debilius. ob id scilliticum etiam acetum quod maiore scilla constat iuuare poterit arteriam asperam, vincentem vi scillæ acetum. at quod minore constat scilla, potius exasperabit, quando in eo vincat vis aceti: porro quod scilla raucedinem tollat, Paulus declarauit in 3. lib. quod acetum exciter, diffuse Gal in libris de Simplic. medic. Coniunctis igitur generibus diuersis maioris minorisque scillæ clara est differentia. Verum in 3. libro de Facile parabilibus, iuxta finem (qui liber etsi Galeni non sit, est tamen egregij alicuius viri) dicit, quod acetum scilliticum si quis eo vtatur, facit ut vox bene habeat: ideoq; virtus scillæ vincere videtur in aceto scillitico. Videtur autem Galenus lib. 7. cap. 1. de Compositione medic. secundum locos, hanc dubitationem dissoluisse: nam inquit: Raucedo & asperitas vocis quandoq; fiunt ob materiam defluentem, aut loco immersam, runcq; dissecantia & attenuantia maximè conueniunt: eadem non parum nocebunt, si ex clamore, vel phlegmone oriatur.

CONTRADICTION XI.

Lactuca an calefaciat, an sanguinis & lactis copiam generet.

Lactuca cum in sanguinem conuertitur, plurimum operationis eius est calefacere: secunda primi Doc. in superius dubij solutionem, neq; adequatam, que Iudicio re est. Cum lactuca sit frigida quasi in principis gradus, aut saltem in fine secundæ et similis umida, indiget magno ventriculi et hepatis calore

secunda: Summa prima, cap. 15. oppos. 2. can. 1. 2. cap. *univer-*
 449. vbi reprehēdens eum qui dixit, quod est frigida *in vertete*
 tertio: tandem statuit eam frigidam in secundo. Qui *sanguin-*
 busdam videntur hæ dubitationes leues, cum ipse Prin-
 ceptas eas dissoluere videatur. Sed tamen non sunt con-
 temnendæ, cum facilius sit inuenire, quàm diluere. *exigua*
 Ergo quibusdam satisfactum videtur, cum dixerit, *parte*
 quod calefacit: quoniam plurimum generant sangui- *in vitem*
 nem: est autem sanguis natura calidus, ob id aug- *in succum*
 mentum naturali calori præstare videtur. Ad hoc fa- *lancis soli-*
 cit, quod Dioscorides libro secundo dicat, eam gene-
 rare lactis multitudinem, quare etiam sanguinis: liqui- *quod non*
 dem lac est sanguis ad albedinem commutatus. Plinius *tinget:*
 etiam lib. 20. sanguinem plurimum generare credit. *alimen-*

Sed hanc respōsionem Galenus 2. de Alimentis euer- *temper-*
 tit, negans eam sanguinem multum producere. Forfi- *nec mi-*
 tan in hoc Dioscoridem defendemus, dicentes, illam *minus c*
 lac generare, non sanguinem. Sed responsioni obstat *dicit si*
 Gal. 5. de Simplicib. medic. cap. 21. qui lac generantia *quia se*
 etiam in calida & sicca mala intemperie, calida vult esse *zara sur*
 & humida. Sed ad primam reuertamur contradic- *sui natu*
 tionem, nam & Dioscoridi Plinius aliquando subscripsit, *temperu*
 ratus eam herbam nutricibus commodissimam, quod *bitembe*
 multum ac boni alimenti lac illis suggeret. Constat ita- *si quoq;*
 que non sic lactucam calefacere. Alij dicunt, quod cale- *tura a se*
 facit, quia etsi sanguinis parum generet, illud tamen pa- *calore*
 rum augmentum facit in naturali calore. At verò num *nuculj*
 intelligunt de sanguine temperato? Hoc non: nam *tu- qu*
 Princeps subiicit, quod talis sanguis per tempus decli- *si forte*
 nat ad frigidum & humidum. Vel igitur auget calo- *ca quoq;*
 rem in sanguine, vel in toto: non in sanguine, cum san- *a ventri-*
 guis ille sit frigidior temperato: nec in toto, tum plus *e- parte*
 generet de humoribus frigidis, quàm de sanguine. Ali- *frigidis*
 ter, vt Galenus vult 2. de Alimentis, esset alimentum *non ade*
 absolutè bonum, non in comparatione tantum ad ole-
 ra. Dicitur: quod auget calorem naturalem extenden-
 do ipsum ad maiorem materiam, & non augendo illius
 qualitatem, vt fiat intensior & hoc modo calefacere dici
 poterit: ex hoc sequitur quod immoderatus eius vsus
 nocere non poterit: quia semper augebitur calor, vbi
hæc proculdubio vertetur in maiorem calorem
mentum p. tritum, l. in seru. sanguine
qui ergo a seruo ex lactuca generari multum se
quunt. intelligunt id fieri calore ball. in com. an

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

concoquatur. Si dicas quòd nimium refrigerabitur sanguis : igitur talis auctio nihil prodest, postquam minus de calore adest. Respondeo, quòd calor est minor in comparatione ad materiam : in capite 249. Serapionis ex Galeno corrige : vbi dicit, Lactuca & si generet sanguinem multum, non tamen malum: Lactuca & si non multum sanguinem generet.

C O N T R A D I C T I O. XII.

Mala granata an ventriculo noxia.

Mala granata nocent ventriculo, 2. can. cap. 320. & cum hoc grana granati nocent ventriculo dicebat ille: & tamen prius laudauerat illa: dicens quòd dulcia conferunt ventriculo, propter leuem vim quam habent astrigendi: & cum hoc videatur damnare acetosa in vtroque casu, ibi dat tamen illa 16. tertij trac. 1. cap. 4. in fine, in cura fluxus cum cottoneis tanquam astringentia. Rasis tertio ad Almanforem 20. Granata remouent vomitum. & Auer. 5. Collect. 40. Mala granata habent mirabilem proprietatem in prohibendo putredinem in ventriculo. Sed hæc nihil ad rhombum: nam dictum principis videtur esse de ventriculi substantia. Galenus 2. de Alimentis recitat Hippoc. dictum. 2. Epidem. post initium de Charionis vxore, quæ liberata est à cordis dolore, ac vomitu. Illud adicere videtur Princeps quòd acetosa ventriculo noceant: nam Galenus ea non sic exprobrat: quin laudet quæ sint gustu iucunda: grana tamen nocent ventriculo, non quia substantia praua: nanque Dioscorides cap. 127. primi libri, hanc diluit difficultatem: omnia enim punica mala ventriculum iuuant, præsertim dulcia: acida verò æstuant ventriculo magis conferunt: ob id leuitati intestinorum profunt, Principis autoritate. Acini autem in sole siccati ac in puluerem redacti distillationibus in ventriculum auxilio sunt. Nihil igitur aliud Princeps voluit, nisi vt ab acinis recentibus, & à succo vehementer acidorum abstinereamus.

LIBRI I. TRACT. III.
CONTRADICTION XIII.

76

Galenus an dicta repetat.

Galenus primo de Alimentis cap. 1. iuxta initium: Semel duntaxat de quaque re scribere soleo, non eadem in multis commentariis passim inculcans. idem in cap. 10. eiusdem. at primo Aphor. 12. ut pro infinitorum exemplo vnum adducam: repetit dicta: atque idem quotiens? nam in libro de propriis libris, recitat quotiens de eadem re tractauerit: præcipuè de dissectione: prima igitur autoritas intelligenda est cum tribus exceptionibus. Primò, quando colligit ratione epilogi dicta diffusè, ut primo de Symptom. cau. c. j. Secundo, cum tractationem longam in libellum redigit: ut j. de Alimentis. j. in fine capituli. Et hoc modo scripsit libros ad Glauconem, cum tamen eadem alibi ipse fermè scripserit. Et hoc testatur in principio libri primi, cum ratione modi tractandi, ut in primo artis medicæ primo docetur. Nam cum sint tres modi doctrinæ, tres erunt modi etiam tractandi vnamquamque rem distincti.

CONTRADICTION XIII.

Lilium an ventriculo inimicum.

Lilium nocet ventriculo, & proprie oleum eius, 2. Can. cap. 444. at 13. tertij tract. 5. cap. 3. laudat oleū de lilio in ventriculi inflatione. Quidam emendauit de nigella: & est Melanthium. Galenus autem octauo de Medicamentis secundum locos, dum composita Andromachi refert penultimum auxilium ad ventriculi dolores, ex Nicostrato habere Iridem: & in Asclepiadis auxiliis quæ exterius applicantur, medicamentum Poliarchi iuxta finem eandem recipit. Data etiam est regula à Galeno 7. Artis curatiuæ, cap. 4. quòd odorata omnia videntur auxiliari vètriculo, ut talia sunt, non repugnante qualitate. Respondeo, Nigella pro lilio legenda primo est: exterius autem nihil prohibet lilij radicē prodesse, iuxta Galeni generale præceptum: est enim non parum odorata. immixta etiā aliis dolorem leuare potest. vnde etiam mādragoram huius causa odoratis admiscemus:

k iij

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

quam tamen quantū possumus iuxta Galeni præceptum vitare debemus. Porro inter stomatica medicamenta, Galenus Iridis radicem refert, utpote aromatis vim habentem 7. Artis curatiuæ, si exterius adhibeatur.

CONTRADICTION XV.

Lens an frigida.

Lens calida est & sicca, Galenus libro de Regimine victus priuatorum, Com. 2. at in octauo de Simplic. medic. connumerat eam inter temperata simplicia. Serapio ex autoritate Hippoc. 6. Epidem. dixit eam esse temperatam in caliditate: si modò declinat, ad calidum declinat: de siccitate non est ambiguitas. Verum Hippocratis verba aliud sonant: inquit enim paulò ante medium eius libri, ψυχρότατον βρώμα, φακοί, κερυκοί, κολοκύνθαι. Galenus commento 33. quintæ sectionis exponens: negat lentem frigidam esse. quonam igitur pacto frigidissima esse poterit, cum ad calidum declinare lentem existimet? Quo fit, ut apud Serapionem legi debeat, Et dixit Galenus 2. Epidem. cum cortice igitur calida est, excorticata temperata.

CONTRADICTION XVI.

Coriandrum an frigidum.

Coriandrum ex terrea parte ac tenui, tum aquea tepente substantia compositum est: inquit Galenus 7. Simplicib. medic. cap. proprio, de corianno. Princeps 2. Can. cap. 144. reprehendit Galenum, dicens: quòd aquea substantia frigida est de se: quòd si tepida sit, erit hoc propter substantiam subtilem quæ celeriter separatur. Secundo reprehendit eum, quòd dixerit, contradicens Dioscoridi, ipsum non esse frigidum: nam illius frigiditatem comprobauit etiam Ruffus, & Archigenes, clari medici. Adducit autem rationem, Succus eius interficit infrigidando, igitur non potest esse absolute calidum: sicut ipsum posuit Galenus. quamobrem statuit ipsum calidum modicè: sic tamen ut caliditas illa esset ex partibus subtilibus facillimè & celerrimè euanesce-

tibus: siccum verò in secundo. Cum verò dixit: Natura frigidum est, in fine primi, vsque ad secundum, loquitur de mēte aliorum. Quia tamen Galenus adducebat contra Dioscoridem argumētum, dissoluit dura apostemata, & non conuenit erisipelati, nisi permixto ex materia frigida, aut iam in declinatione existēti. Respōdet, quòd hoc est à proprietate, & quòd frigiditas eius coniuncta parti calidiori, ad profundum penetrat. Hoc etiā secundum argumentum aduersus Galenum adducit Serapio cap. 34. & quāquam videatur validum, non tamen viderunt Arabes, quòd eadē solutio stat pro Galeno, quæ adducitur pro Principe & Dioscoride: dicet enim Galenus, quòd interficit, non quia frigidum in ultimo, sed quia corruptiuum humani spiritus: caliditate enim penetrare facit malam quam habet qualitātē. Ideo hæc respōsiō magis militat pro Galeno, quā pro Dioscoride. Neq; verò existimandum est, Galenum latuisse hanc letalem coriandri vim, quā non solum lib. 6. cap. 9. enarrat Dioscorides, vbi de venenis agit: sed etiā in capite proprio, vbi à Galeno reprehenditur. Turbat autem sensum ad modū ebrietatis cuiusdā, vt fatetur Dioscorides. Quare non frigidum hoc dicemus venenum, sed potius occulta qualitate homini infensum: iustēque & audacter Galenum ab infamia liberabimus. Nam quod ad aqueam substantiam repentem attinet, nemo ignorat illam non simplicem esse, sed mixtam: nam talem acribus medicamentis inesse necesse est, vt habetur 4. de Simplic. medic. cap. 19. At dicet quispiam, Princeps ipse frigidum fatetur in secundo, siccum in tertio: tractatu secundo de viribus cordis. Ego hanc autoritatē nulli facio: quandoquidem tractatus ille potius esse videatur filij Viregi, inuentus inter libros Principis, vt solent aliquando libri sine titulo inueniri: phrasim enim non redolet Principis: quicquid sit, si modò liber ille apocryphus non est, ab Auicenna ante Canonis librum compositus esse videtur. Sed mirum est de Rasi, qui tertio ad Almanforem 17. ponit illud frigidum. & 23. Continentis cap. 651. ponit calidum: & respōdet pro Galeno Dioscoridis rationibus, recitatque Ioannitium dicentem, q̄ est calidū, Hippocratis autoritate quæ habetur 2. de

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

Victus ratione. Verba autem sunt: Coriādrum calidum est, fistit, cruditatem discutit, somnum facit, post reliqua cibaria sumptum. A uerroës etiam ipse c. Collectaneorum, in dictione culbera, calidum ipsum statuit: differentiam tamen habere oportet succi, & substantiæ viridis & ficci.

CONTRADICTION XVII.

Coriandrum an comitiali morbo conveniat.

Iuxta illud quæri solet, an coriandrum comitiali morbo conferat, ut 2. Canonis capite proprio. at prima 3. tract. 5. cap. 11. iuxta principium, & ego vitupero coriandrum, & eius multiplicationem nisi in sanguinea & biliosa epilepsia: quare non videtur esse calidum, sed frigidum: nec convenire ratione morbi, sed vaporum ascendentium. Sed quomodo hoc, cum somnum prouocet, & noceat oculis, & inebriet succus eius? propterea videant qui eo vtuntur ad comprimendos vapores: ut in trazea appellata Mediolani: in qua ingreditur cinamomum, coriandrum, citraria, adeo vulgata. constat enim quod addit in causam replendo cerebrum. Sed hoc transeat, cum inter multos error sit minimus: volui tamen monuisse. si autem in parua quantitate pro vehiculo bonum. Sed dicent quidam, Serapio autoritate Alexandri dicit, quod confert morbo comitiali à ventriculo, prohibendo vapores. Ego apud Alexandrum Trallianum nihil tale inueni: verum cum sexcenta habeamus quæ vapores haud dubiè, & absque noxa, & absque periculo comprimant: cur in tam euidenti dubitatione, ac periculo, coriandro vtetur? quod constat, vsu diuturno cerebrum non mediocriter offendere.

CONTRADICTION XVIII.

Atra bilis an sanguinis fex.

Hvmores quatuor sunt, Bilis, Sanguis, Pituita, Melancholia, prima primi doc. 4. cap. 1. vnde post medium, ponam autem verba propria: Cholera autem nigra alia naturalis, alia non naturalis superfluitas, Natu-

ralis est boni sanguinis fex, & ipsius residentia, cuius fapor inter dulcedinem & ponticitatem existit: ita quòd quatuor humorum primus est sanguis, secundus bilis, & in his non est dubitatio: tertius est pituita, quartus autem melancholia, siue niger humor. De pituita est difficultas in generatione, sed in melancholia difficultas est de substantia. Rursus igitur in eodem capitulo inferior loquens de melancholia præter naturali dicit: Alia autem est cinis melancholiæ naturalis. Et aursus cap. 2. Eiusdem melancholiæ autem hypostasiuæ causa efficiens est calor temperatus. 2. autem primi doc. 3. cap. 7. dum ponit signa quatuor humorum abundantium, choleram nigram vocat: quam si existimat atram bilem cum supponatur quartus humor, iam contradicit superioribus: si autem fecem sanguinis, ostendemus dicta Galeni de hoc. item quarta primi cap. 4. exemplificans de medicina purgante dicit de illa quæ purgat melancholiam solam, relinquendo alios humores. Idem prima 3. tract. 1. cap. 29. cum materiã euacuare volueris: iuxta medium. declarat ea quæ purgant caput laborans bile, inde ex pituita, & postmodum ex melâcholia: & generaliter omnia Principis dicta ad hoc tendunt. unde primo Canticæ 67. & sequentibus, Situs cholerae nigrae est in splene, nec est falsa opinio ista. Turbulentia autem sanguinis naturalis est: qualibet autem ab ista præter naturalis, quæ proculdubio generatur ex adustione & commixtione aliorum humorum. Auerroës in commento confirmat dictum, & dat rationem: sicut enim bilis flaua trahitur à polifeli, sic quæ est ut fex sanguinis à splene. Iam verò declarauerat in verbo 56. quòd corpus nostrum quatuor constat humoribus: sanguine, bile flaua, pituita, & melancholia: hic autem declarat, quænam sit melancholia, quæ est quartus humor: cum iam de aliis dixisset, idem cõfirmavit. Auerroës 2. Collectaneorum 1. iuxta finem, & Haliabbas 1. Theoricæ 25. ponit nigram choleram naturalem, frigidam, & siccam, sic se habentem ad sanguinem, ut fex ad vinum. At verò aliter videtur sensisse Galenus, qui non fecem sanguinis, sed atram bilem facit quartum humorem: unde 2. de Elementis cap. 6. Hippoc. verba recitans dicit, πρὸς δὲ τῷ, διττὰς μὲν χολὰς

ἀναμίχθαι τῷ αἵματι διὰ παντὸς ὡχρὰν καὶ μέλαιναν. id est, Duas quidem biles per totum sanguinē immisceri, flauam & nigram. & rursus cap. 7. ἐπὶ ταν γὰρ πῖν τις φάρμακον ὅ,τι χολὴν ἄγει, πρῶτον μὲν χολὴν ἀμείει, ἔπειτα δὲ φλέγμα, ἔπειτα δὲ ἐπὶ τούτοις χολὴν ἐμέεσι μέλαιναν. id est: Si quando quis biberit medicamentum quod bilem ducat, primò quidem bilem euomit, post pituitam, post hæc autem nigram educit bilem. Inferius verò dicti rationē reddēs inquit, βαριτάτη γὰρ αὐτὴ καὶ παχὺ καὶ δυσκίνητος. quod est: Grauiissimus enim hic est, densusque, ac motu difficilis. In his omnibus obseruare decet, quòd χολὴν hunc humorem, id est bilem vocat: non simpliciter humorem nigrum, sed bilem nigram: fateturque cum toti immixtum esse sanguini: tum verò quòd hic verterunt interpretes modò atram, modò nigrā bilem nihil afferre differentię: quandoquidem apud Græcos hoc vno nomine constet, quod est μέλαινα id est nigra. Sola igitur differentia videtur ex hoc, quod est, humorem esse nigrum, aut bilem nigrā, iam enim hic sole clarius liquet quartum humorem atram esse bilem. Modò audi quæ dicat tertio de locis cap. 7. Sed ea quam feci crassæ similem esse dixi, in terram effusa non inducit feruorem, nisi fortè in ardente febre ipsam præassari contingat: neque vlla etiam acida qualitate participat: tūmque ipsam nominare consueui melancholicum succum, aut melancholicum sanguinem. Hæc enim meo quidem iudicio non rectè atra bilis appellari potest: & 4. Aphor. 21. super illud. Deiectiones nigræ qualis est sanguis: cum inquit, περὶ τῶν διαχωρημάτων αὐτῶν νῦν ὁ λόγος ἐστίν, ἀπερὸν οὐ μάζεται μὲν ὑπὸ τῶν πάλαιων ἰατρῶν μέλαινα, μέλαινα δ' ἀκριβῶς ἔκ ἐστι χολή, τὸ γὰρ δριμύ καὶ διαβρωτικόν, καὶ δεξιὸς ἔκ ἔχει, πολὺ δὲ ἐν μάλλον ἔδὲ ξυμῇ τῇ γῇ ἐγχεόμενα κατ' αὐτῆς ἀλλ' ἔστιν ὡς περ ἂν εἴ τις ἐκάζων ἐπισαφῶς, οἷον ἴλως τις αἷματος εἶα καὶ τοῖς παχέσιν οἶνοις καθισταμένοις ὑφίστασθαι πέφυκεν, ἣν οὐ μάζεσι πρυγα. Quod est: De deiectionibus nūc ipsi est sermo, quæ à priscis quidem medicis nigræ vocatur, bilis verò nigra exquisitè non est, nam acre, & corrosdens, & acidum non habent, multo verò magis neque in terram effusæ bulliunt: verum est sicut si quis eius describens imaginem manifestè, diceret veluti sanguinis

limus, qualis & vinis crassioribus iam consistentibus solet sublidere, quem fecem nominant. His non obscurum est, ipsum sentire, aliam esse sanguinis fecem, aliū autem humorem atram bilem: nam fex sanguinis, tum cæteræ superfluitares, humores non sunt, sicut nec aquositas: unde prima Aphor. 2. connumerans humores, & quæ continentur in venis, enumerat primo pituitam, & post utranque bilem, post sanguinem, & serosam superfluitatem: inquit enim, καὶ δὲ καὶ ὁππὸς αἵματος, ἐκείνου. & si serosa sanguinis, ipsa, adiicitur superfluitatibus & excrementis suum quasi substantium, non autem humoribus: neque enim conuenit dicere, Bilis sanguinis: aut, Pituita sanguinis: sed Serosa sanguinis pars, Fex sanguinis, & similia. Differt igitur nigra bilis à sanguinis fecce. Est etiam nigra bilis frigida & sicca, sanguinis fex humida & calida: sicut & fex vini, & olei suorum humorum naturam agnoscunt. Non est igitur fex sanguinis atra bilis. Humores etiam actu distinguuntur apud Galenū, quomodo igitur atra bilis pars synceri sanguinis esse potest? nec daretur quartum genus febris, quia fex non separatur à sanguine. Sed argumentationibus omissis, seriem Galeni inspiciamus, ubi rem ipsam, ut aliàs diximus, accuratissimè pertractat. Cū itaque in libro de Atra bile, cap. 2. descripsisset sanguinem, quod sit ruber colore, ac concresecat: mox serosam superfluitatem, quæ illi innatās inuiscitur, post subiungit: Porro similis crasso atrōque sanguini humor conspicitur alius, quem vomētes & deicientes sæpe excernunt: nec tamen, quanuis multo tempore sub dio habeatur, gelascit: atque huius quidem ipsius interdū sensus vomētibus prouenit acidū simul atque acerbi: quandoque verò nullam, quæ percipi queat, qualitatem habentis. Post in tertio capite, digressionē peracta, inquit: Quoniā igitur non concresecit, ab atro quidem sanguine distincta est: non tamen & ab his quæ proprie nigra nominantur: nam & talia sæpenumero vomuntur & deiciuntur, quæ ab atra bile quam plurimum non solum facultate, sed etiam qualitatibus quoque sensibilibus differant: quippe hæc neque accerbitate, neque acore, manifestè participant: cū bilis atra tum gustu ipsam vomētibus, tum olfacto non illis solū,

sed aliis quoque innotescat: quin ne terram quidem, ut illa, fermentât. Sed quanuis in hoc quoque aceto similis acerrimo sit, crassius tamen substantiæ partibus pugnantissime disposita est. Ergo quod atra bilis alia sit à sanguine, satis clarum est, tum eius fece: nam sanguinis fex concrefcit, non solum sanguis: cæteri humores non crescunt: nam & Philosophus cum causam redderet, cur sanguis coeat, 3. de Natura animalium 19. & 2. de Partibus 4. dixit quia fibras habet: ob hoc detractis fibris, nō amplius coit sanguis: neque igitur humores alij coeunt à sanguine, neque atra bilis, cum sit humor: Non est igitur atra bilis sanguinis fex. Auerrois etiam sententia humores potentia tantum in sanguine sunt, cum corumpuntur: at ut vas fellis bilem, flauam continet. 3. Collectaneorum 4. sic lienis atram: ob id igitur iuxta Auerrois sententiam, atra bilis quæ actu in nostro est corpore, nullo modo in sanguine continetur: at quæ potentia est, quis dubitat magis ex crassiore sanguinis parte constare illam, quàm ex alia? Galenus etiam reddens rationem, cur natura nullum vas peculiare pituitæ constituerit 2. de Naturalib. facul. cap. 9. dicit, quoniam sanguini pituita immiscetur. At si eodem modo atra bilis sanguini commiscenda fuit, nō opus fuit liene, ut ab ea sanguis expurgaretur. Si enim bilis flaua sanguini immixta illum reddit impurum: quoniam pacto atra, quæ flaua longe deterior est, sanguini potest immixta esse? Sed iam clarè loquentem Galeum audiamus 2. de Naturalib. facul. cap. 9. iuxta medium: In sanguine generando quicquid abunde crassum, ac terreum, ex ciborum natura in nutrimento fertur, nec commode à naturali calore alteratur, id lien ad se trahit: Quod verò assum, ut sic dicam, vsumque nutrimenti est, fuerit sanè hoc calidissimum, in eo atque dulcissimum, qualia sunt tum mel, tum adeps, id cum flaua bilis factum est, per vasa vocata fellis expurgatur. Inde sequentibus verbis paulo post: Pari modo & id nigri succi, quod nondum illam velut ebullitionem fermentationemque terræ efficit, est naturale: quod autem in talem mutatum est vim, ac speciem, id iam præter naturam est: ceu quod exustione non naturalis caloris acrimoniam adsciuerit: ac veluti

cinis quidem euaserit : sic quodammodo fex vsta à non vsta diffidet : illa nanque admodum calida est , adeo vt carnem vrat , liquefaciat , ac corrumpat : altera quæ nondû exusta est vim habeat refrigerandi , siccandique . Demum post pauca : Verùm seri genera , quæ in succis habentur , omnia sunt excrementa , purumque ab his postulat esse corpus animalis : ea verò , quæ prædicta sunt , vsum aliquem naturæ conferunt , & quod crassum est , & quod tenue , purgaturque ab iis sanguis , tum per lienem tum per eam quæ iecinori subest vesicam . Saponitur verò tanta talisque portio vtriusque , quanta qualisque si in totû ferretur animalis corpus , noxam aliquâ inferret . Quod enim est crassum , ac terreum , ac prorsus eam quæ sit in iecinore mutationem subterfugit , lien ad se trahit : Quod verò mediocri est crassitudine idque absolutum iam est , id in totum corpus fertur : requirit enim sanguis in non paucis animalis particulis crassitudinem quandam : æquè , vt arbitror , & quæ in ipso feruntur fibras . His exploratis & quæ in 4. capite libri de Atra bile subiiciuntur : quòd ipsa , cùm in corpore fuerit , vehemētissimos excitat morbos cancrum , lepram , ac talia : vt etiam difficultas intestinorum , si ab atra incipiat bile , letalis sit : intelligendum est iuxta Galeni sententiam , nomen Atræ bilistria significare : humorem simul cum sanguine genitum , qui in venis continetur : & de hoc non verum est , quòd incipientibus morbis si appareat , sit letalis , nec difficultas intestinorum ab ea incipiens mortem affert . Rarissimè tamen accidit hoc , quia vix à sanguine potest separari : idèoque sine violentia non excernitur . Apud Auerroem tamen hic humor non est , sed sanguis niger tantum , & in hoc sensu veteres post Hippocratem intellexerunt atram bilem . idè Gal. 3. de Locis , hanc significationem & nominum institutionem ad Hippocratis consuetudinem restituit . Est & atra bilis quæ à liene secernitur : quam haud dubie Auerroes & Galenus humorem actu esse voluit : sed & his , vt naturalis , sæpe expellitur : & in difficultate intestinorum , & in initiis morborum , & tamen sine noxa : melius tamen ab Hippocrate dicitur Nigrum , sine bilis adiectione , vt in Aphor. 21. par. 4. deiectiones nigræ : & ibi , Infra autè

nigra deiecta bonum est. Et ego sum expertus hoc anno difficultatem intestinorum adolescentulo sic exortam, nullum timorem attulisse, quanuis copiosum etiam emitteret sanguinem: quia atra bilis hæc naturalis est: & de hac loquitur Galenus & Auerroes, cum quatuor humores enumerant: sed in hoc differunt, quod Galenus primam exquisitius humorem esse putat, secundam autem Auerroes: qui primam, humorem esse alium negat à sanguine. Tertium genus atræ bilis est, quod exustione, vel putredine corruptum est: & de hoc loquitur in Aphorismis, ubi eam letalem semper pronunciat. De hoc etiam Galenus sola differit in libro de Atra bile. hic autem non est quartus humor, nisi humoris nomen extendendo ad præternaturalem: cuiusmodi etiam vitream pituitam humorem dicere possumus. Ad argumenta dicimus, atram bilem per se siccam & frigidâ: nec si omnino est sanguis fex, sed ut cinis quidam: sanguis autem ater ac niger fex est reliqui sanguinis: sed hic calidus ac humidus modicè est, velut & vini fex antequàm exsiccetur: & olei amurca dum humida est. Humores autem in sanguine distinguuntur, & sic ut vnus est spuma, sic alter fex, ut 2. Naturalium facultatum cap. 9. reliqui extra venas etiam distinguuntur: qui autem est in splene, non est amplius fex sanguinis, sed propriam nigram substantiam habet. Ex hoc patet, quod dantur quatuor genera febrium tam in venis, quàm extra. Ad Galeni auctoritatem, non ut immisceretur sanguini caruit vase proprio pituita, sed ut per vltiorem coctionem transiret in sanguinem. Ob id atra bilis cum esset sanguini permiscenda, nec posset coctione melior effici, indiguit proprio vase, ut quod feculentum esset expurgaretur: nec bilis sanguinem vitiat, imò & ipsa illi est necessaria: quare atra bilis, nisi exuperet nimia quantitate, sanguinem non corrumpit, imò illi est necessaria, ut ex vltimis Galeni verbis deduximus. Apud Auerroem tamen est alia ratio: cum, ut diximus, fex sanguinis non sit humor actu, sed atra bilis tota in lie-ne continetur. Ad id Philosophi, quod solus sanguis concreascet, dico, quod per sanguinem intelligit aggregatū ex humoribus quatuor in potētia, ut vult Auerroes
aut in

aut in actu, vt Galenus : & ita fex sanguinis concrefcit : vel quia eft atra bilis folum in potentia, vel quia vt in venis continetur nondum peculiare nomen humoris fortita eft. Si igitur exponas Philofophi dictum mutatis verbis non fententia, omnis tollitur difficultas, hoc modo. Solum quod in venis continetur, effufum concrefcit (nam hoc apud omnes verum eft, feu dicas humores in venis contineri, feu folum fanguinem) fed atra bilis, quę in fplene continetur, eft humor alius omnino à fanguine: ideo non concrefcit, nec eft de eo difficultas.

CONTRADICTION XIX.

Atra bilis an à calore temperato.

EX his emergit dubium, quoniam Gal. 3. Prognosticorum 28. reddens rationem, cur poft ætatem confiftentiæ adueniant quartanæ, dicit: quia in ætate confiftentiæ à calore generatur atra bilis, quæ antequàm euaneſcat, longo indiget tempore. Vel igitur loquitur de genita in iecore, quæ eft quartus humor, & fic non erit hæc atra bilis, fex fanguinis, loquendo de ea quæ eft etiam naturalis: vel loquitur de præternaturali, & fic non eft verum, quòd non poſſit confiftere in corpore humano fano, quin erodat membra ob fuam acredinem, vt dicebatur de atra bile à Galeno cap. 4. Propterea dico, quòd atra bilis etiam naturalis fit à calore vehementiore, dum agit in materiam craſſiorem: & ideo non eft verum, quòd omnis atra bilis naturalis fiat à calore temperato. Sed ad dictum Principis reſpondetur, quòd per calorem temperatum oportet intelligere mediocrem, qui ratione ficcitatís tamen operatur atram bilem. Sed hæc non videtur mens Galeni, quia fieret magis in ætate decreſcente. Cõciliator autem differentia 32. & fi non viderit locum, vidit tamen difficultatem ipſam ex 2. Criſium cap. 12. cùm dixit: Sanguis ex moderato calore generatur, flaua bilis ex maiore, atra verò ex ſufficienter immodico. Quicquid igitur in fanguine pingue eft & tenue, fit flaua bilis: craſſum verò, ac veluti fex, quãdo immodicè calefactum exaruerit, atra. Reſpondet igitur, quòd extrema frigiditas parit præ-

tuitam, extrema caliditas flauam bilem, mediocris sanguinem. Inter mediocrem caliditatem, & extrema duo, alia duo media locat: à media caliditate inquit generari sanguinem biliosum, à media frigiditate atram bilem. In qua responsione non videt, quòd tres vno verbo intolerabiles facit errores. Primum, quòd statuit quintum humorẽ biliosum sanguinem: patet cum cõstituat quinque etiam caloris genera. Secundum, quòd vult atram bilem generari à remissiore calore, quàm flauam: cuius oppositum Galenus in loco ab eo recitato declarat, cum dixit: Ab immodico. Tertium, quòd vult atram bilem fieri à calore tẽperato remissiore: cū Galenus dicat ἡ ἀμετρεὶς ἰσχυρὸς. Satis immodice. Nec est, vt dicat illū de praternaturali loqui, cum sanguini, pituitæ, & flauæ bili illius generationem comparet: nam & flaua ipsa secundum naturam est. Ipse etiam in 2. Artis medicinalis in capite de signis calidi ac sicci iecoris inquit: Quibus iecur calidum est, & siccum, his flaua bilis plurima est: consistente autem etate, & atra: sed est difficultas, quoniam 3. de Locis cap. 7. ponitur atra bilis frigida, ac sicca. Respondeo, quòd non inconuenit, intelligendo de ea, quæ iam ad formam cineris redacta est. nam exurens talis esse nõ potest: nec incõueniens est, quòd à calidissimo agẽte fiat frigida materia, vt de igne & cinere. Pro quo intelligendum est, quòd 14. Artis curatiuæ, cap. 9. scribitur, vnum esse genus melancholici humoris, seu nigræ bilis, quod vt naturale est quotidie gignitur: putredine verò corruptū, vel calore superassatum, prauas efficit egritudines, & calidum euadit ac corrodens. Tu tamen hoc tantum intelliges, cum collectū fuerit extra venas: nam, vt dixi, sanguinis sex frigida esse non potest, donec sanguinis substantia tota exoluta non fuerit. Gẽtilis post sex modos exponẽdi quos oppugnat, tandẽ ad hoc venit: quòd dicitur calor temperatus non ratione hominis sani: quia alij etiam generantur humores in sano: nec ratione qualitatis, quia productum esset temperaturum, cum sit frigidum & siccum: sed dicitur ad differentiam superabundantis, à quo bilis generatur: & diminuti, à quo pituita: ita quòd non est vera hæc oratio, Calor atram bilem generas superflue decoquit, aut diminutẽ: & ideo per abne-

gationem dicemus, quòd tēperatē. Sed ista responsio nō tollit difficultatē verborū Galeni: & etiā Princeps subiūgit, quòd caliditas iecoris facit ad multiplicationē atræ bilis: quod verum non esset, vbi illa fieret à calore temperato. Ad hoc dicerent, quòd ibi loquitur de praternaturali atra bile: vt tamen diximus ex Galeni verbis, etiā in 2. Paruæ artis, hoc est falsum, & experientia hoc ostēdit: nam multi tales tamen sani permanent, quòd esse nō potest, vbi atra bilis praternaturalis existat. Ista tamen respōsio fuit etiā Iaco. q. 44. super primā canonis. Vgo exponit dictum Galeni de calore immoderato, ratione producti, non autem causæ efficientis: sic quòd solus sanguis à calore fit moderato: quia solus est temperatus ex humoribus. Si sic, fieret atra bilis ex calore diminuto, quod iam demonstrauius falsum: & hæc imaginationes contingunt eis propter ignorantiam Græcarum literarum, & malam conuersionem: & quia paruifaciebant etiam Galeni autoritatem. Propter hæc dico, quòd loco, Temperati, debet iacere in litera Principis, Intemperati: vt legatur sic, Melancholiæ autem hypostasizæ causa est calor intemperatus. Hoc primo consentit cum verbis Galeni dicētis, quòd fit à calore satis immodico, consentit cum ratione: nam omne terrestre fit per vltiorem cōctionem, vt declarat Philosophus de mari: neque enim aliter potest fieri aliquid humidū terreū, nisi superassetur. Cōsentit etiā dictis Principis sequētibz, cū inter primas causas generationis atræ bilis multæ ponat primam caloris multitudinē in iecore. Manifestū est autē, quòd dictū illud est cōmune ad omnē atræ bilis generationē fuisse enim insufficiens, adducendo causas praternaturalis, & non naturalis, maxime nō addendo nomē distinguēs. Apparet etiā ex contextu: nam cū sanguinē dixisset fieri à calore tēperato dixit atram bilē à calore intemperato: opposuit enim atram bilem sanguini: velut bilem flauam, pituitæ: cum dicat alteram à superfluo, alterā à diminuto calore fieri: sic etiam atram bilē opposuit sanguini in generatione cū essent humores hi oppositi in temperatura. Quid autem melius dicere potuit, quàm calorem intemperatum, id est inæqualem: nam ab hoc propriè fit atra bilis: sicut etiam

autumni statum Galenus dicebat (1. de Temperamentis 4. (inæqualem, non intemperatum, vt antiqui quidam dicebant: cuius natura est similis atræ bili & in quo maxime tempore talis humor generatur 3. Aphor. 22.

Sed dices, Si ad calidum potius declinat, cur magis generatur ex cibis frigidis, vt 2. ad Glauconem, 11. ex farinæ elixatæ, lentium, & cochlearum esu? Respondeo ex 2. de Alimētis, cap. 44. Lens & brassica æqualiter siccant, humidius tamen est alimentum brassicæ quàm lentis. intelligit, quòd minus elaboratur brassica à calore naturali. Et ob id generationis atræ bilis causa est siccitas & crassities quæ cogit calorem naturalem immodicè agere: sed siccitas per se causa est: porrò farina & salita calida sunt.

CONTRADICTION XX.

Medicina an Ars coniecturalis.

Non recte videretur Hippocratem Galenus reprehendisse dicentem, quòd medicina sit Ars coniecturalis: & quòd Medicus suo fine quâdoque frustreretur, prima Aphor. 1. circa initium: idem paulò post: cū 1. Prognosticorum commento 3, & in lib. de Venæ sectione, dicat, eam coniecturalem. Responso haud est difficilis: non redarguit illos Galenus in Aphorismis, qui dicunt, Hippocratē dicere medicinam coniecturalem esse, quoniam falsum dicant: sed quia non fuisset ad propositum, Hippocratē in Proœmio artis maledicere de arte ipsa. Sed contrà, quia Hippocrates in libro de prisca medicina hoc fatetur: dicens, non esse reiiciendam medicinā, eo quòd non semper, nec exactè verum contineat: sed magis amplexandam, laudèque dignam, quòd proximè ad ipsam veritatem accedat. Dico quòd propositū Hippocratis ibi est, medicinam à calumnia vindicare. Circa quod etiam sciendum, quòd propositio hæc est falsa, Medicina est coniecturalis: seu pro arte, seu pro scientia accipiat. Patet, quia est habitus recta ratione directus. Repugnat igitur, Aliquid esse coniecturale, & scientificum, vel artificiosum: opus tamen eius, seu exercitatio, est coniecturalis. Et hoc est quod dixit Princeps, quòd

est aliquid quod nec dici, nec calamo scribi potest. Sunt autem tria genera artium: quædam certa per se, & in exercitatione, vt Arithmetica: quædam certa per se, coniecturalia in exercitatione, vt Medicina, & Agricultura: quædam coniecturalia & per se, & in exercitatione; vt Diuinatoriæ: quare nō sunt artes verè, sed solo nomine: & ideo Medicina, Agricultura, & Nauigandi peritia, & Militaris, & Iurisprudentia, vt versatur circa diuinationem, sunt coniecturales, & medio modo artes: ob id solum Galenus in libris Prognosticorum, medicum vari comparauit. Quare soluitur argumentum nostrum, hoc Galenus 1. Reg. acut. 3. dicit, quòd ad rectè medendum necessaria est cognitio futuri. & colligitur 1. Aphor. 9. Sed pars Prognostica est cōiecturalis: igitur etiam tota ars. Respondeo, quòd est talis in comparatione ad opus, sed per se non. Vnde propositiones medicæ deducta ambiguitate vsus nominum sunt firmæ vt mathematicæ. 1. Artis curat. cap. 4.

CONTRADICTION. XXI.

Medicus an debeat imitari naturam rectè operantem.

Hippocrates semper nos adhortatur, vt quæ rectè à natura fiūt, medicus imitetur, 1. Aphor. 2. in initio commenti, dicebat Galenus: Verum istud multas patitur difficultates: nam 4. Aphor. 22. Natura rectè operans nihil ab initio crudum expellit. & in 1. Epidem. sect. 2. Com. 46. cruda verò, & incocta, & ad malos abscessus conuersa, iudicationis carentiam, vel dolores, vel longitudinem, vel mortes, vel reuersiones. At medico tamen non licet imitari naturam, 4. Aphorismor. 10. medicari in valde acutis, si materia turget, eadem die: tardare enim in talibus malum est. & 1. Aphor. 24. in acutis passionibus rarò & in principiis medicinis purgantibus vti. tamen in 22 Aphorismor. modo non turgant: excipit quæ sint purganda. & 2. Aphor. 29. cum morbi inchoant, si quid videtur mouendum, moue. Medicus igitur non imitabitur naturam rectè operantem. Itē in deiectionibus, 2. Prognosticorum, versicolor quidē diuturniorē morbū prænuntiat: sed tamen exitialis est. cum

tamen dicat 4. Aphor. 21. & quanto colores plures non prauī in deiectionibus cum medicamento apparuerint eo melius. Igitur hæc directè opposita: quin etiam in eo Aphor. continetur manifesta contrarietas in operationibus medicamenti, & naturæ sponte operantis. Respondeo, operantam naturam rectè debemus imitari: non tamen quiescētē natura semper medicus debet quiescere. Istud tamen argumentum valet, Natura rectè operans sic agit, igitur & medicus agere debet idem. & natura nunc non potest aliquid excernere vtiliter, igitur nec medicus. Cum verò dicis, Et tamen vtiliter medicus purgat varios humores, & in principio turgentem materiam, & natura non potest. Dico, quòd natura tunc etiā vtiliter excernit in omni casu in quo medicus: sed tamē refugimus opus naturæ tanquam malum signum, non tanquam inuilem operationem. Sed medici operatio cum ab exteriori principio proficiscatur, non potest esse malum signum: ideo diuersitas non est ex parte operationis, sed signi: & ideo conuertuntur vtilitatis tēpora medici, & naturæ. Quòd si dicas, quomodo potest naturæ operatio esse vtilis ægro tendente ad mortem? Dico, quòd vocatur vtilis respectu operationis tantum, non ad bonum finem assequendum: celerius enim moreretur sine tali euacuatione. Sic dicimus medicū, qui produxit tabifici vitam, vtilem fuisse illi: cū tamen tandem sit mortuus. Et si dicas, natura non reponit luxatos artus, igitur nec medicus. Dico, quòd tantum natura nō rectè operatur, quia non potest.

CONTRADICTION. XXII.

*Si qualia oportet purgari purgentur, an conferat,
& an bene ferant.*

INanitiō si qualis oportet fieri fiat, confert, & bene ferunt, 1. Aphor. 2. & si qualia oportet purgari purgētur, confert, & bene ferunt, Aphor. ultimo. & in primo loquitur, vt vult Galenus, de operatione naturæ: in secundo loco Hippocratis de operatione medici, ita vt hoc dictum sit generale: & tamen dixit 4. Aphorismorum 22.

quòd inchoatibus morbis si atra bilis vel supra, vel infra exierit, letale est. & in sequente Aphor. Quibuscunque à morbis acutis, vel diuturnis, vel vulneribus, seu quouis alio modo extenuaris, nigra bilis, seu vti sanguis niger effluerit de subter, postridie moriuntur: cum tamen aliter dici nequeat, nisi quòd qualia oportet purgari, purgentur. pessima enim, vt dicit Galenus in commento, eadem difficultas. in sequente Aphor. 24. Difficultas intestinorum si ab atra bile incæperit letalis est. & tamen mali humores excernuntur: nam per qualia oportet purgari, Galenus 1. Aphor. 2. humorem exponit molestiam inferentem, seu qualitate, seu quantitate solis, siue vtrisque. Item in suppuratis & aqua intercuter laborantibus, 6. Aphor. 27. si vniuersim aut pus aut aqua effluerit, omnes moriuntur, quanquam educatur quòd noxium est Galenus etiam 12. Artis curatiue, cap. 3. dicit, in febre ex crudis humoribus eos qui laborant indigere purgatione: & sanguinis missione: abstinendum tamen ab vtroque, cum neutrum ferant. Non igitur ad euacuationem molestantis humoris illico sequitur alleuiatio, & tolerantia bona. Quinimo magis contrarium: nam quanto deteriores excernuntur humores, eo acius infestant, vt 12. Artis curatiue, cap. 8. & 5. Aphor. 1. de iuvene, qui cum eruginosam bilem euomeret, cõuulsione, & syncope, & sudore frigido correptus est: quæ adeò praua symptomata ne vel nimia ex parte eueniunt, minus molestos euacuantibus humores.

Pro hac difficultate sciendum est, quòd Galenus soluit eam pro parte 4. Aphor. 23. cum dixit, quòd natura vi morbi & magnitudine vexata, hæc quandoque expellit, illico succedente exitio, & hoc pro duobus Aphor. 23. & 22. Et ratio est, quia talis expulsio non est quanta, pro ratione humoris peccantis: & quamuis sit utilis ratione effectus, est tamen letalis ratione signi: quia significat expulsionem rei prauæ, cuius maxima pars in corpore relinquitur. Vel dic, quòd non tota expellitur: si nõ recipiat responsum, inhærens nimis vi verborum Hippoc. Prima autem responsio est magis sincera ad mentem autorum. Ad Aphorismor. 24. dico, quòd non est

ratione humoris peccantis, sed modi propterea adiectū est, Si inceperit: non, Si fiat: non est enim cocta materia: corpus etiam merito expulsionis alleuiari videtur, cum tamen vlceris causa tendat ad mortem. Aut dicendum in omnibus his, quod per qualia intelligit humorem iam separatum à iuuatiuo, & coctum: vt in Commento 22. non autem solum molestum. Et hoc modo possemus dicere, quod talis expulsio est mala etiam ratione causæ non solum signi. Ad id de superatis dico, quod hoc est ratione modi, & per accidens, nam per se semper iuuantur. Per accidens autem, dicebat Galenus in Commento, duo sequuntur inconuenientia: Casus virtutis, & Attractatio septi transuersi ob viscerum grauitatē, quæ ab aqua prius sustinebantur: & hoc maxime contingit, vbi iecur, liēve, aut aliud viscerum scyrrho, quod plerunque contigit, laboret. In puris autem deductione sola prima causa offendit, scilicet difflatio caloris naturalis: vbi adnotanda est Græca lectio quæ sic se habet: *ἔοικεν ἔν ἐπὶ μὲν τῷ τοῖστων ἐκ τῆς ἐπὶ πολὺ τῷ σώματων διασπέρως.* - Quod est: Videtur igitur in his ex magna corporum distantia. Intelligit corporum distantiam non vulnus ipsum, sed partes quæ iam prius à purē obtinebantur: nam illæ necessario in magna suppuratione cum vniuersum eduxeris pus, multum distabunt. vulneris autem labia minimē, vbi incisio parua extiterit: quæ etiam iuuat tamen ad continendum magis calorem & si concauitas loci inanis magna sit. Ad id quod de febre dicitur, Aliud est, non ferre posse, aliam ob causam aliud iuuare, vel nocere: nam tales iuuabuntur purgatione, & venæ sectione, nec tamen alias ob causas alterum illorum ferre poterunt. Sunt autem causæ stricturæ venarū, debilitas iam caloris contracta, & motus materiæ, quæ tamen euacuationi non cedit. Sed tamen Galenus id significare voluit, quod tales indigent, non quod iuuarentur: quia nondum præparata est materia, falkem ratione purgationis. Ad vltimum dicendum est, quod talis tolerantia & iuuamentum non illico sequitur: imò plerunque defatigatur virtus, & læditur æger: sed post somnum apparet iuuamentum. Sed est difficultas magis manifesta: nā Aphor. 23. primæ particulæ

dixit: Deiectiones non multitudine sunt æstimandæ: sed si talia deiciantur, qualia oportet, & ægri facile ferunt. Si igitur secundum sequebatur ad primum, cur adiecit: est enim nugatio, ut primo Topicorum cap. 2. inquit enim Philosophus, Incommodum est, sepe idem de re aliqua dicere: quod Xenocrati usu venit, qui Sapientiam ait esse constitutionem & cognitionem naturarum. Quippe, cum constitutio quædam sit cognitio, ita bis idem dixit, adiecto verbo cognitionis. In eodem errore versantur ii, qui refrigerationem caloris naturalis, priuationem esse definiunt: nam quum eius quod insitum est, omnis sit priuatio, superuacaneum est nomen naturalis addere. Respondeo, nondum conitabat artificiosam purgationem, si sit qualium oportet, iuuatiuam existere: nam in 25. hoc docet. At verò hîc loquitur de artificiosa purgatione. Indicio sunt Aphorismi extrema verba, Et ubi ad animi defectionem ducere expedit: quare necessario additum est ei quod dixit, Ut qualium esset: ut ægri facile ferant.

CONTRADICTION XXIII.

Dolor iuncturarum an à mala intemperie.

Dolor iuncturarum fit propter temperaturas, & materias malas, 22. tertij trac, 2. c. 5. & rursus ca. 7. cum cognoscitur, quod causa est temperatura simplex, facile est eius regimen. Idem Alexander lib. 4. cap. 1. Aëtius verò lib. 12. cap. 1. inquit. Cõmunis igitur Ischia dicis, podagræ, & articulari morbo, est valida alicuius humoris vbertas, quæ affectum articularum nexum occupat. Deinde subdit: Cæterum ad affligentis humoris cognitionem: itaque nullum in articulis morbum à temperatura notat. Et rursus cap. 7. In vniuersum autem amplius humorum crudorum omnium affectionis causa existit, quod humorum multitudo affectionem inducat. Cum igitur ibi nullam malæ temperaturæ rationem ineat, manifestum est quod dicitur aduersari principi: rum etiam Galeno, qui in libro de differentiis morborum, singulas malas intemperaturas cuilibet

parti corporis contingere posse affirmat. Sed tamen de compositis medicamentis secundum locos libro 10. sub initio eius capitis, quod de Iuncturis inscribitur, hæc habet de podagra, arthritide, & ischiade loquens: Communē habent hi tres affectus humoris redundantiam, quæ affectam occupat coarticulationem: qua expleta in omnem partem circumsitæ particulæ nervosæ tenduntur, & ex his dolor oritur. Manifestum est non solum ex verbis, sed etiam ex causæ traditione temperaturæ malę nullū in hoc morbo relinqui locū. Forsitā quis conabitur hanc sedare discordiam, quod Princeps dicat in eo loco cap. 6. quod rarò hic morbus sine materia accidat: vnde illud prætermissum, quod rarum est, à Galeno & Aëtio. Principem tamen generaliter loquentem considerasse. Sed hæc responsio vana est, cum curā generalem præcipiat. Maximè Aëtius à sanguinis missione ortum habentem: quæ nullo modo tunc conueniat: quare dicemus, Principem aliud ab his tractare: ille enim de dolore loquitur, qui etiam à mala temperatura provenire potest: Galenus & Aëtius de fluxione, quæ absque humoribus fieri nequit. Liqueat solutio ex 6. Aphor. 29.

CONTRADICTIO XXIII.

Dolor iuncturarum an semper à sanguinis missione initium curationis suscipiat.

IVxta hæc est dubitatio, nam Galenus & Princeps locis excitatis initium curæ à purgatione humoris peccantis exordiantur: Aëtius autem à venæ sectione: & ratio est pro Aëtio, quoniam phlegmon est in articulis: & quanquàm humores exuberent, in sanguine tamē continentur: nec sunt omnino humores in actu secundum Auerroëm, aut saltem non separati, secundum Galenū, excitant etiam validos dolores: igitur ex Galeno 1. Aphor. 23. concurrunt duæ conditiones, quarum quælibet facit missionem sanguinis necessariam. Alexander lib. 4. cap. 1. cum Principe consentit, dicens, Si bilis abundauerit nullo modo curationis exordium à san-

guinis missione inchoabis, sed à purgatione : quam tamen humectantium exhibitio, & vt sic dicam præparatio præcedat, cui Paulus lib. 3. capite 78. consentit. Galenus 6. Aphor. 49. declarat podagricorum inflammationes fluxiones fieri ad articulos decumbente : inquit enim in initio : *Αἱ κατὰ τὰς ποδαγρικές φλεγμοναί, βένματος εἰς τὰ τῶν ποδῶν ἄρθρα κατασκήνοντες γίνονται.* quod est, Phlegmones quæ in podagricis fiunt fluxione ad articulos decumbente: at phlegmonis cura propria sanguinis emissionem indiget. Neque dicere possumus, vniuersam podagricorum varietatem à Galeno ibi non comprehendi : cum de lentis seorsum, ac crassis, tum etiam subtilibus, ac crassis simul & lentis, mentionem in Commento faciat. Quin etiam Galenus ipse in 10. de Medicamentis secundum locos, purgatorium nullum descripsit: sed potius variam mittendi sanguinis rationem deriuatiuam, & auersiuam : quamuis, vt diximus, purgandum censeret humorem. Sic igitur conciliabitur discordia si humor sit sanguis, aut multitudo reliquorum humorum æqualiter aucta, aut phlegmone ingens sanguinis missionem iuxta Galeni præceptum, vt diximus, exhibebimus : atque sic Ætio concordēs erimus. Confert & semper sanguinis missio, tum maxime nondum confecto phlegmone : vtpote quòd fluxionem reuocet. Igitur verissima sunt Ætij dicta. Si verò materia sit humor vnus, nec admodum abundans, & iam fluxerit humor, melius fuerit omiſsa sectione venæ purgare : non quòd ex sectione venæ non iuuetur semper æger : sed quòd vel omittere cogimur humoris superabundantis necessariam purgationem, aut nimium ægrotantem asficere ob leuem causam. Porro damna missionis sanguinis frequentius apud Galenum videre licet, libro de Sanguinis missione. At podagra reuerſi solet, & frequens est, subditis morbus : ob id in posterum etiam tum Galenus tum Paulus, & Alexander, & Auicenna prospicere consuluerunt: cum vel merito morbi, vel ægrotantis in ea accessione semper utilis sectio venæ habenda sit.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.
CONTRADICTION XXV.

Ischiadicis an reprimētia medicamenta conueniant.

Propter dicta etiam emergit difficultas, nam reprimētia medicamēta in Ischiade ex toto refugit Aëtius, non in podagra. Auicenna in ischiade solum consulit parcius vtendum. Ratio quæ solet adduci, est, quòd talia materiam in profundum compellunt: quæ videtur in omnibus vigere articulis: verum dilucidius in ischia, ob magnitudinem. Dicendum est igitur, Principem intelligere, cum nondum materia influxerit: Aëtiū cum cœperit deriuari. Aliqui volunt vt non super locum iuncturæ applicentur.

CONTRADICTION XXVI.

Hyperici semen an per aluum expurget.

Hyperici semen eduxit ex drachma vna stercus & pituita: Aëtius lib. 12. ca. 4. Idē verò lib. 1. ca. proprio: dicit, quòd semen eius, tum etiam folium, vrinam & menses cit, nulla alui habita mentione. Princeps 2. Can. cap. 363. ambobus locis contradicit in hoc, quòd dicit ipsum purgare bilem, quare virtutem ei largitur medicamento, non vt Aëtius, deinde, loco stercoris & pituitæ, dicit bilem: nulla illorum mentione habita. Dioscorides cum dicat finire tertianas, & quartanas, & coxendicum dolores: viderur innuere, quòd humores expurget: sed tamen per vrinam tantum, non per aluum: verum quatuor fermè illius facit genera: Hypericon, de quò lib. 3. cap. 161. Ascyron, Androsæmon, Corim: quamuis discrimen inter illa esse velit. Plin lib. 26. cap. 8. Hypericon cum cori coniungit, duòque facit genera. Verum vt ad discoridem reuertar, Ascyron biliosa multa excrementa educere fatetur, verbòque cum Principe concordat, re autem cum Aëtio potius à seipso dissidens: nam sic coxendicis dolores finire illum affirmat, qui plerunque à pituita fiunt, rarò autem à bile, vt omnes testantur. Androsæmon

verò, quem vocant sanguinem humanum, biliosa & alui excrementa educere affirmat: de quo Ætium intellexisse puto, quanquam Ætius pituitam legat, & convenientius pro bile, eadem qua dictum est ration. Quamobrem illud primo dictum sit, non Hypericonem, verum Corim vèrem purgare, & Ascyron bilem: Androsæmo autem etiam excrementa, quæ ambo Hypericoni sine discrimine vterque illorum commiscuit: quod ex Galeno apparet, qui Ascyron & Androsæmon in 6. libro vt laxantia scripsit: tamen adiecto quid purgarent. Hypericon in 8. libro de Simplicibus medicamentis tanquam solum vrinam, & menses ciceret, reposuit. ergo quod verisimile est in hoc dicam. Dioscorides de Hyperico modum videtur docuisse, quomodo non expurgando per aluum, sanaret tertianas, & quartanas. Declarauit enim quòd vrinam & menses prouocaret: in Ascyro & Androsæmo colorem exeuntium obseruauit, qui vel ex medicamento, vel ex caliditate extenuantis medicamenti, vel materie putredine, biliosus extat. quem secutus est Auicenna illa sub Hypericonis nomine reponens, tanquam notioris. Ætius autem & ipse hæc ambo sub illo collocat. verum materiæ naturam ex morbi potius qualitate, quàm ex colore venatus est, quod medicum docet.

CONTRADICTION XXVII.

Sanguinis missio an post ieiunium conueniat.

Princeps in cura sciaticæ, seu ischiæ, vigesima secunda tertij, tractatu 2. cap. 25. dixit: Et bonum est, vt patiens ieiunet duobus diebus, deinde secetur illi vena. Et iam dixerat in quarta primi cap. 20. ante medium, quòd ieiunus magis læditur. Sed clarius 2. Aphorif. 21. super illud, Vbi laborandum non est: dicebat Galenus, Aëris cum inedia nullus est validus motus adhibendus: non sanguinis missio, non alui purgatio, non vomitus excitatio, non frictio multa. Mirum autem est, quòd cum Princeps fuerit adeò diligens in suis exceptionibus, inediam tamen absolutam non connumerauerit,

nisi adiecto ventriculi affectu. Quod si dicatur, per ieiuniū, vt quidam volunt, transire materiam pituitosam in sanguinem, ideoque tale ieiunium non obesse sectioni venæ: patet quod Galenus loquitur non de ieiunio debilitante, sed quacunque cibi abstinentia: vt patet etiam 5. Artis medendi, de muliere Romana, cui noluit secare venam ob cibi abstinentiam. Dicit enim Galenus in quacunque cibi abstinentia, formidolosum esse magnum motum. Quod si dicatur, Galenum loqui de ægris febrientibus, non ischiade: Dico, quod fundamentum Galeni stat in siccitate, & debilitate virtutis, non in vno tantum: & quod dato etiam, quod merito materiei coniunctæ, vel antecedentis, inedia iuuet, non tamen securi sumus quod materia illa etiā sit in ventriculo, vel iccore, quod requiritur ad hoc, ne æger debilitetur. Dic igitur, quod duo sunt modi loquendi apud Auicennam Ieiunare, & Abstinerē à cibo: primo vtitur, cū intelligit, vt modicum cibum assumamus: secundo, cū nullum.

CONTRADICTION XXVIII.

Ischia dolor Et coxendicis an vnus.

SCiatica est dolor qui incipit à iunctura anchæ, & descendit retro ad coxam, & quandoque extenditur vsque ad genu, & ad calcaneum: dolor verò anchæ est ille, in quo est fixus dolor in ancha, qui non descendit, nisi quando permūtatur ad sciaticam, 22. tertij trac. 2. cap. 5. post medium. Sic differentiam facit Princeps inter hos duos dolores non leuem: cū per opposita distinguat sciaticā: eodem modo diffinit Rasis 9. ad Almanforem, cap. 90. Eandem differentiam ponit in libro diuisionum cap. 103. quam Princeps adduxit. Ætius tamen nullam differentiam facere videtur lib. 12. cap. 1. in initio: sed nec Paulus lib. 3. cap. 77. imò generaliter dolorem coxæ ad partem gibbam eius extendi: & etiam descendere vsq; ad genua, & sæpenumero ad pedes: quin etiam nec Rasis, nec Princeps ipse, nec Serapio in cura differentiam vllam attulerunt si rectè intelligantur verba Principis, cap. 27. nā quod dicat, Si dolor fixus maneat in ancha:

intelligit, quòd non recedat, non cõmunicetur cruri vel pedi: nam & Ætius inquit in cap. 1. lib. 12. Multis etiam circa inguina dolor figitur, & tam sanè vesica ipsa molestiam recipiens, ægrè lotium reddit: & tunc maximè crus totum à coxendice ad calcaneum vsque dolorem patitur: igitur cura eadem est: propter tantam tamen diuersitatem non est visum Principi, illorū dolorum differentiam præterire: tamen si nulla eius utilitas ad hanc vsque diem appareat. Ischia, Polluce in 2. libro iuxta finem, autore, est numerus, vel articulus. verba eius sunt: καλεῖται δὲ καὶ τὸ νεῦρον τὸ συνέχον τὴν κοτύλην πρὸς τὸν μηρὸν ἰσχίον. ὁμῶνομεν δὲ ἕξιν αὐτῷ καὶ τὸ ἄρθρον. coxendices autem κοτύλας, id est ossium concavitates.

CONTRADICTION XXIX.

Iberida an ischiadicis summa sit presidio.

IBerida laudat summis encomiis Paulus ad ischiadicos dicens libro 3. cap. 77. In totum verò hos sanitati restituit iberidis herbar̃ vsus, quam lepidon alij, alij sylvestre nasturtium vocant: quæ verò apud nos fruticosa nascitur similibus lauri foliis, & multo amplioribus, respondere multa experimenta testantur: non solum in coxarum, sed in aliis quoque diuturnis affectibus: per ætatem verò longè sunt efficaciora. Atqui si folia tunc non produxerit, cortex ipsius radicis cum adipe suillo contundi, vt emplastri faciem repræsentet. Ætius autem lib. 12. cap. 2. sic inquit: Quòd si vestigium aliquod relinquitur herbar̃ iberidis, quæ & cardamine vocatur, radix sumenda est: etenim figuram, saporem, & odorem cardami habet, hoc est nasturtij: multa autem ubique nascitur, sed maximè circa muros, vias, incultis locis, ac vetera monumenta: folia autem habet nasturtij, vere quidem virentia, & nasturtio multo maiora: lōgitudo verò caulis cubiti est parui, aut paulò amplior: ætate fert lacteum florem, quo tempore est efficacissima, semen habet quàm minimum, quod per totum enascitur caulem: radix verò acerrimum habet odorem, & maxime omniū nasturtio similem. Hanc ætate recentem effodito, arida enim vires amittit: & diligenter

tundito : tunditur autem difficulter : & axungia veteri modica excipito. Aliam igitur herbam Paulus describit, aliam Ætius : ille eam quæ nomine caret, hic autem iberida : sed posteriorē Serapio describit cap. 339. quam thapsiam vocat : tum quòd notam illam ait Dioscoridi, Galenòque, qui hiberida describunt : nihil autem refert, aspirationē ut video addideris, detraxerisue : tum quòd dicat eam folia fœniculo similia habere, quæ proxima sunt nasturtio, nō lauro. Princeps similiter eandem sub feitaragi nomine posuit : cum eam folia nasturtij habere dicat : verum lachrymam ruthæ etiam agrestis sub nomine thefisæ in medium adduxit, non minimam partem viriū Thapsiæ adiiciens. Thapsiæ verò non meminit in descriptione singularium medicamentorum, adeò ut eam ignorasse credatur. Galenus 8. de Simplicibus medicamen. lepidium tãquam iberida describit, quam Princeps, ut dixi, feitaragi vocat : ergo iberida seorsum à lepidio distinguit Dioscorides, cum capite 162. de lepidio in secundo libro, de iberide autem in primò libro cap. ultimo tractet : tam parua cura fuit simplicium medicamentorum egregiis olim medicis : cum illorum usus non sit fermè necessarius : nisi ubi ex errore deterior, ac penè insanabilis factus fuerit morbus : qua ratione etiam medicamentorum transmutationem scripsit Galenus. Nunc satis esse pluribus videtur, multa in his nugari, recta medēdi ratione prætermissa : A uicennamque accusare de his, in quibus & ipse Galenus minore cum excusatione negligentior fuit.

HIER.

HIERON. CARDANUS

NI CONTRADICENT. MEDICINARUM

LIBRI I. TRACTATUS

QUARTUS.

T V S.

CONTRADICTIONES I.

Medicina an cum cibo sumenda.

EXPEDIT ei, qui vult sumere medicinam, vt summo maneumat, & taret cibum: deindeumat post tres horas viginti aureos panis cum vino & aqua pauca: & post sex horas ingreditur balneum, 22. tertij tractat. 2. cap. 7. iuxta medium. Hic videntur tres apparentes contradictiones, quarum prima est, quod cum loquatur de laxante medicina, tum quod nullus esset verborum sensus, vt in antiqua lectione, tum quod esset prater rationem, quia saepe illa transiret in alimētum si esset vt cassia fistula, vel saccharū violarum: tum quod moueret nec euacuaret, vt quarta primi cap. 5. dicitur. oportet autē ne medicinæ potator comedat aut bibat, donec medicina suam perfecit operationē: quare ante terminum operationis exhibet medicinam: & pro hoc etiam sunt rationes sex, quas Vgo Senensis adducit: prima, quod cibus obtundit medicinam: secunda, quia inclinatur vētriculum ad retinēdum quod in illo cōtinetur: tertia, quod medicina poterit impedire concoctionem: quarta, quod humores attracti cibū corrumpunt: quinta, quia periculū est, ne aliquid ex medicina cū cibo ad venas attrahatur: sexta, quia medicina erit causa eiectionis cibi ad intestina. Adde septimam, quia motus motū impedit, nam medicina humores trahit ad vētriculum ab hepate, in cibo hepar trahit à ventriculo: qui duo sunt motus manifestē oppositi. Sed quædam ex his conditionibus non videntur veræ: nanque in medicina istud

est falsum: vt de cassia, quā Mesue suadet dari ante cibū, vt iam dixi, ne in alimentū transeat: de valida autē dicebat Hippoc. 2. Regim. a. e. u. t. o. r. ū 12. vbi autē quis medicamentum ebiberit, ptisanā protinus sorbendam dato: neque insigniter minore quā consuetū est quantitate. Galenus autē assignat duplicē cibi assumpti cū medicamēto vtilitatē: nempe retundere malitiā illius, & detergere reliquias. Impedimētū igitur operationis est pro iuamento apud Galenum, non pro iactura: cū impedimentum est diminutionis causa, nō autem iam operante medicamento: nam sic esset pugna: circa quod obseruādum est pro canone maximo, quāquam hic obiter adiiciatur, post medicamenti completam operationem solum esse dandum cibum: vt in 13. textu iubet Hippocrates: atque cum perexiguum, vt Galenus consulit in Commento: quanquam secus nunc faciāt medici nostri temporis. Verū ad propositū reuertendo, huic sententiæ denuo obstat autoritas & ratio Pauli Æginetæ: is namq; capite 4. libri septimi inquit: Aloēs drachma cum aqua mulla mane datur: qui vesp̄ri eā exhibent, aut secundum cibum, noxam inferunt: quippe alimentum in membra digerit. Et rursus cap. 6. Summatim in omni purgatione efficaci, medicamentum homini ieiuno, & concoctione obita, trades. Non igitur vilo modo medicamentum cibo miscendum erit. Deinde paulo pōst ex Philagr̄io Hippocratis verba iam inducta aliter videtur interpretari, inquit enim: At si inēdīam non tuleris, aut ventriculi os ad bilem contrahendam ex longa penuria, vel alia causa paratū habuerit, dabitur ipsi panis ex vino aquoso, ptisanæūē cremor, aut chondri, nōdum incepta vacuatione, vt ne cibus corrumpatur: sed protinus vbi medicamentum fuerit epotum: sic enim nonnunquam ad celerem medicaminis motionem pōdere suo opitulatur. Igitur singulare facit dictum Hippocratis, quod Galenus exposuit tanquam generale: additque causam celeritatē operationis: cū Galenus potius tarditatem educat, & vim detergēdi. Sed nō laborabimus vt modo Philagrium Galeno cōcordemus: sed animaduertendū ex Hippocratis & Galeni & Principis sententia, cibū subtilē, qualis est ptisanæ cremor, vel alius

etiam longè tenuior cum medicamēto sumptum, prius concoqui, quàm medicamentū moueat: cū tamen aliter Paulus ipse sentiat, nec nisi Vgonis tertiā rationem amplectitur. Forſan quis dicat, Hippocratē ibi cōſulere hoc de medicamento pernicioſo ac puro: cū Galenus ſubiiciat odorata vtiliter miſceri ad cōprimendā illius malitiā: quare tunc cū ventriculū non offēdat, minime cibo permiscendum erit: cū tamen conſtet Galenū in libro Quos, & quando, quomodōque purgare oporteat, ſcripſiſſe eadem, quæ in illo Commento tradiderat ad verbum: cū ibi generaliter hominē quæ faciendā ſint doceat: quare leuiſſimū cibum cum medicina, quamuis vſus exoleuerit, propinabimus: tum maximè cum pilulis ſeu catapotijs. Pauli ratio & autoritas nos monet vt id cautè faciamus, ſcilicet ne villo modo cibi concoctionem opus medicamenti præueniat. Principis autoritas ſingularis eſt in eo caſu, conſulens ne medicamentum nimis ſæuiat. At dicēs, Nonne poterat iuxta Hippocratis præceptum cibo & ipſum miſceri? Reſpōdeo, oportebat illud ad iūcturas vſque penetrare: quare cibo opus nō fuit: in quo diligentia Principis animaduerrere decet. Cū igitur perficere debeat operationē medicamentū: manifeſtū eſt quātū aberrēt, qui abſque leui detergēte prius intra paucas horas exhibēt cibū. Hoc tamen melius à Tralliano declaratur lib. 4. cap. 2.

CONTRADICTION II.

Articulari morbo an vinum competat.

Altera contradictio eſt, quod iubet dari vinum in ſciatica. & Aëtius in podagra lib. 12. capi. 33. ſi pituitoſa fuerit, ſuadet vinum dari ſlauum, antiquum, ſubtile: ſed tamen interualli tempore. At verò Princeps iā dixerat in ſine ca. 7. Et oportet vt dimittat vinū omnino, vſquequo ſanetur ex eo ſanatione integra, & veniāt ſuper ipſum quatuor tēpora: & oportet vt hoc paulatim fiat. Et hic loquitur de omni dolore articularū. Trallianus etiā lib. 4. cap. 3. ab initio vix ex toto vino interdicit in podagra ſanguinea: quare cū id nō agat in pituitoſa, manifeſtū eſt vinū in ea poſſe adhiberi. Haliab. 8. Prac. cap. 33. vinū dat cū melle cōpoſitū, quod melicratū

dicatur, permixtum aqua decoctionis cumini. Paulus verò libro 3. cap. 78. in fine curationis biliosę fluxionis, quo etiam pituitosa continetur: vinum haud denegat: concedit verò manifestè in regimine præseruante.

Facile fuerit hanc discordiam sedare, si illud proposuerimus, Vinum primò secundum Arabes noxium esse podagrę, & aliis iuncturarum morbis: quanquam Rasis libro 9. cap. 70. dicat, quòd in tempore incolumitatis debeant bibere vinum antiquum, & purum: vtrique vrinam prouocantibus in cura frigidę podagrę: nec vinum videatur negare in sciatica: intelligit comparationem illius ad aquam puram. Gręci verò, & cum illis Haliabbas, qui Arabs Gręcus dici potest, vinum dant, & præcipue in interuallo accessionum, & in declinationibus materiarum frigidarum: sed in calidis denegant. Ita iuuamenta vini sunt, concoquere crassos humores, digerere, & per vrinam prouocare, augere calorem innatum: detrimēta moderari sunt, spargere, & calefacere: quare neque in calidis, nec dum materia cruda est competit. Flauum eligit Aëtius, antiquū, subtile: vnde error vrentium albo pro flauo: aut admiscentiū aquę partem. Haliabbatis præceptum intelligitur obseruandum ad tollendum medicamenti iacturam: quo in casu etiam medicata propinamus vina, ceu melicratum: non quòd tunc conueniat, sed quòd laborantibus non tantum potus sit, sed medicina.

CONTRADICTION III.

Articulari morbo an balneum competat.

DEinde iubet vt balneum ingrediatur: dicebat Galenus II. Artis curatiuę, cap. 20. Balneum duobus modis podagram excitat: primò, quòd humores colligat: secundò, quòd venas aperit: hocque modo dum podagrę nocet, febrem iuuat. Iuuat autem duobus modis, dicit: & quòd humores digerit, & quòd calorem febrilem remittit. Hęc sunt generalia iuuamenta, nam tertium illud solis conuenit patientibus defluxum humorum in articulos: & hanc sententiã idem ipse scripsit Princeps 22. tertij tract. 2. cap. 24. dicens: Et minorētur

in balneationibus, quoniam ipsæ liquefaciunt humores, & faciunt ipsos currere ad iuncturas. Ex quo patet, quod conuenit cum Galeno in sententia, sed non in reddendo causam, cum sint duæ. Et nota, quod concedit in hora resolutionis effusionem aquæ frigidæ, & aquas thermarum. Ex doctrina Hippocratis 5. Aphorif. 21. & 25. Verum primum horum paruipendunt medici nostri temporis, ut pleraque alia optima auxilia. Sed ut ad rem reuertar, Alexander balneum aquæ dulcis suadet: ita tamen ut illius effusionis solum meminerit, quæ per frigidam fit, libro 4. cap. 1. ubi de lauacris agit. Verum illud mirum, quod thermas omnino prohibeat, Principe eas admodum laudante. Secundò, quod à cibo in calida intemperie balneum exhibeat: verum in hoc errorē suspicor esse: quis enim nescit, illico crudis humoribus diffracta concoctione, artus implendos esse? At Paulus lib. 3. cap. 78. balnea laudat: & in affectus tempore, & in interualli ex aqua dulci prohibet: in humida podagra thermas concedit. at Alexander in frigida, aut pituitosa, admittit balnea dulcis aquæ, volens ea dolorem ipsum lenire: quinimo consulit utendum esse illis. Existimo balneum omne ex aqua calida noxium esse, propter rationem ultimam Galeni: aperit enim, ac dilatat vias si solum admittatur: verum superfusione aquæ frigidæ addita iuuabit. Cauendum tamen à frigida ex toto, ubi iam tumor in articulis fuerit excitatus, ut Aëtius dicebat libro XII. cap. 48. Principis textus sic interpretandus est, Thermarum aquæ vi iuuant, calore nocent: ob id pensanda est utilitas: nam commodæ sunt interdum quæ ferri plurimum continent: conueniunt interdum etiam balnea dulcis ac tepidæ aquæ, cum adeò dolor extinguitur, ut fluxum materiæ prohibeat: quo casu detrimentum iuuamento pensatur.

CONTRADICTION IIII.

Articulari morbo an coitus competat.

IVxta id accidit dubitatio, nam Princeps cap. 24. iam exposito in præseruatione coitum ex toto remouet. Serapio libro 4. cap. 30. videtur admittere in corpore

temperato, sed humoribus pleno: cum dicat, Nō nocet detrimento magno. Aëtius lib. 12. cap. 1. dicebat: Generant hunc morbum immoderatus venereorū vsus: quare moderatum admittere videtur: sed non valet, nam loquitur in sanis, non iam affectis. Paulus in biliosa tantum interdicit veneri: vbi etiam humores non excreuerint, abstinendum puto: aut si humores prauī etiam abundant: quod ergo est frequentissimum Auicenna tanquam generale proposuit: cum raro, & tunc etiam parvus error accadat. nam multos nec malos humores abundare oportet: nec in affectu esse, vbi nulla ex parte coitus nocere debeat.

CONTRADICTION V.

Humores an actu sint in venis.

Medicamentum expurgat humores iam actu existentes, non in illos facit Gal. in libello de Purgantium medicamentorum facultate: & exemplum dat de aqua hydropicorum, quam constat actu in aqualiculo contineri: tum etiam de arquatis: dicebat enim: Si humor ipse per medicamentum gignitur, tantum in illis proderit sanguinem mittere, quantum expurgare: quæ ratio nulla esset prorsus, si ex mente Galeni humor actu non contineretur in sanguine: nam si illi dicant, Non bilem trahit scammonium, sed quæ erat potentia bilis in sanguine actu sit talis: non est autem aqua hydropicorum in potentia in sanguine: igitur nec humores reliqui: item in sectione venæ iuuaretur arquatus, nam bilis educeretur. Eandem planè sententiam exprimit in libro aduersus Iulianum: dicebat Iulianus: Si humores in homine essent expurgato athleta optimæ habitudinis medicamento violentissimo nihil educeretur ex humoribus: sed sola sex, aut cum illa sanguis: sed non sic est, imò in omnibus educitur bilis, ac atra bilis, & pituita: igitur in sanguine illi non sunt, sed fiunt. Poterat respondere Galenus, & dicere, Humores sunt ibi in potentia, & per medicamentum ad actum reducuntur: sed non sic: negat igitur experimentum: nam in

exquisitè sano nihil horum apparebit, igitur humores qui educuntur ex corpore, actu in illo sunt. Est etiam ratio pro Galeno, in interpolatis febribus humor expellitur ab ore venarum ad concauitates: sed hic humor nōdum est putridus, nam sic faceret febrem continuam: vel est in potentia in sanguine, & sic omnes homines febrem paterentur, esset enim semper expellendus: vel quia est actu, & sic haberetur intentum: cū enim est actu in venis, vel quia actu in illis est, vel quia præparatur ad putredinem, expellitur à natura: quomodo enim si esset in potentia tantum, solo naturæ opere posset expelli? Hippocrat. autem libro .i. de Natura humana dilucide à textu 20. ad 23. hoc declarat dicens: Corpus autem humanum continet sanguinem, pituitam, bilem geminam, flauam, & atram: & hæc illi sunt natura corporis, & propter hæc ægrotat, & valet. Valet autem præcipuè, cū ea inter se virtutem & copiam mediocriter temperatas habuerint, & potissimum si permixta sint: contrà laborant cum eorum quicquàm fuerit, ampliùs ve, aut in corpore secretum fuerit, neque ampliùs confusum: necesse est enim cū horum quid separatum sit, & per se stet, non solum ex quo excessit locum morbo efficacis: sed etiam illum, vbi iam subsisterit, & influxerit, nimium, affluentem dolorem & laborē parere. Vbi Galenus exponens declarat, quonam pacto cū humor à sanguine secernitur, duplici modo afficitur corpus: & quòd sanguis ipse non ampliùs est temperatus, & quòd pars in quam influit humor, læditur. Cū igitur sanguis actu sit, & eodem modo velit alios humores esse, (miscuentur enim illi & inter se) constat humores actu esse. Mixtio enim est miscibilium mutatorum vnio de Generatione & corrupt. textu commenti vltimi. Istud verò esse videtur demonstratiuum argumentum, quòd saltem secūdum Galenum humores in actu sint in ipso sanguine. quòd cū vtraque bilis & sanguis in iecore generentur, pituita tamen in ventriculo fit. 2. Virtutum naturalium, cap. 5. iuxta finem: & libro de Arrabile, cap. 8. in initio, cum dixit: Porro demonstratum est à nobis, pituitosum humorem ex pituitosis cibis in prima, hoc est ventriculi, concoctione generari. At verò

in oppositum est autoritas Gleni 2. de Diff. febr. cap. 9. inquit enim, (postquam superius declarauerat tria esse genera intermittentium febrium, quia tres humores extra venas, vnum autem continuarum, cum sanguis putrescit.) Cum sanguis putrescit, quod subtile eius est, transit in flauam bilem: quod crassum, in atram: si igitur humores actu in sanguine essent, non fieret noua illorum generatio. Secundò, fierent quatuor genera continuarum febrium, sicut tria interpolatarum, & non vnum. Quam sententiam reperit 2. Crisium cap. 12. Auerroes etiam 2. Collectaneorum cap. 1. existimat, quòd solus sanguis sit proprie intentus à natura: & hoc, quia membra ex illo solo generantur, & nutriuntur: & hoc modo humores sunt tantum in eo in potentia: alio modo vt sunt illius superflua, & sic in generatione eius necessaria sunt in actu. Est etiam ratio: nam ex pluribus in actu non fit vnum. 7. Primæ philosophiæ t. 49. sed sanguis est vnum per se, tum quia habet vnum finē, & distinguitur ab aliis humoribus, & sapor eius est vnus scilicet dulcis: nam si esset mixtum, in sputo sanguinis appareret acidus sapor necessariò propter bilem atram, & amarulentia propter flauam. 4. de Simplic. medic. cap. 16. Sed non sic est: imò cum appareret talis, iudicamus sanguinem vitiosum. hoc inquam experimento in cæteris mixtis manifestum est. lactis etiam partes, quod fit ex sanguine, sunt in eo diuersæ substantia, non autem actu: & dato quòd actu essent tales, cum omnes separatæ dulces sint, manifestum est nihil esse proportionatum bili flauæ, vel atræ. Est etiam necessarium sic dicentibus, confiteri quòd Thurisanus dicit, Sanguinem esse mixtum quoddam ex tribus humoribus tantum, & ita sanguinem nullum esse: haberet etiam humores duo vasa, sicut bilis flaua venas, & vesicam quæ sub iecore est: & atra venas, & lienem: vt libro de Atra bile cap. 8. Hoc autem non est verum, cum singulis humoribus singula vasa natura decreuerit, secundum naturam existentibus. Conciliator vidit hanc difficultatē Diff. 30. sed non est ausus eam declarare. Respondeo igitur, quòd natura non intendit apud Aristotelem, neque apud Galenum, nisi generationē sanguinis, in secūda concoctione

principaliter: sed generat vtranque bilem ex necessitate, sub forma excrementi: & excrementum in actu est. Sed tunc non propriè dicitur humor, sed superfluum: quia non habet saporem in actu, nec pravam qualitatē. Superfluū etiam non intelligitur separatum in actu ab eo cuius est superfluum, quare non generat febrem aliam, nisi cum separatur: & tunc fit humor in actu, & accidit alterum ex duobus: vel enim retinetur, & putrescit, faciens febrem sui generis: vel expellitur sine præparatione ad putredinem, & sic retinetur à vasis ad hoc ordinatis, quia secum trahit aliquid vtilis, donec illo separato excernatur: vel extruditur à venis cum præparatione ad putredinem, & sic facit febrem periodicā. Cum verò Galenus dixit, generari flauam bilem & atram ex sanguine supercalefacto, 2. Regim. acut. 31. intellige generationem humorū actu existentium, qui amplius sanguini non verè miscetur: vnde vterque morbus regius exoritur. Quod si humores actu in venis essent, omnes regio morbo laborarent. At si dicas, in morbo regio superaugetur: Respondeo, valde sapiens esset medicina illa, quæ superfluum tantum concoqueret, & quæ rursus educeret: color etiā in sanis, quanquam croceus, non foret, aliquantulum tamen eius particeps esset. Quinetiam Galenus & Princeps sæpe repetunt sanguinem mittendum esse cum ipse abundauerit, vel humores omnes ex æquo aucti fuerint: quæ diuisio nulla esset, si humoribus excrecentibus necessario & ipse sanguis excreceret. Rabi Moyses 2. particula Aphor. suorum in principio, sententiā Galeni recitat ex quarto super secundum Epidem. quæ talis est: Sanguis est compositus ex quatuor humoribus: & cum vnus superabundat, dicitur sanguis ab illo humore denominatus, vt biliosus, vel pituitosus, sanguis autē qui vnus est ex illis quatuor, est secundum imaginationem ab aliis separatus. Hæc autoritas clarè docet quod nos diximus: nam si sanguis, qui est quartus humor, est solum ibi secundum imaginationem: igitur & reliqui tres humores: igitur solum aggregatum est in actu, & quatuor ille partes sunt in potentia humores: vt verò crescunt partes illæ in potentia talis sanguis dicitur: vt biliosus sanguis, cuius magna pars in bilem trāsire facile posset, aptaque est. Humores

igitur in actu non sunt nisi corpus egrum fuerit: humorum tamen materia semper adest.

CONTRADICTION. VI.

Agaricus an purget materiam in pectore existentem.

Agaricus purgat materias existentes in pulmone & pectore tenaces ac putrescentes: Mesue cap. de Agarico. At Galenus dicebat §. de Locis cap. 3. post medium: Eorum quæ continentur in pectore, vel pulmone, nullū descendit inferius. Itelligit autem per secessum, nam per vrinam modum declarat. Respondetur ex eodem lib. 6. de Locis cap. 3. in fine, dum dixit, Itaque quam ob causam pus in pulmone genitum cum vrinis (licet raro) excernatur, iam dictum est: id verò quod per ventrem purgatur. aliam (licet raram, quæ in corporum dissectione apparet) causam habuit: quippe concaua vena medio quodam vase stelechieæ videtur interdū adaptari: proinde nihil mirum aut impossibile est ex partibus septo transuerso superioribus pus in ventrem defluere: nam corporum raros habitus, par est etiam vt rari sequantur euentus. Ergo iam superius eodem cap. 3. declarauerat, quod pus per vrinam ex pulmone excernendum, primò in cor per leuem arteriam ad sinistrum vètriculum fertur: quod inde in magnam incidens arteriam, quæ spine substrata est, ad renes primò, deinde ad vesicam fertur: at vero in quibusdam cum pus etiam per venas pectoris si morbus sit lateralis, trāsfundatur ad extremum: vena est stelechieæ, id est porta similis arborum caudici, quæ illas pectoris per breues iungit his quæ ad intestina feruntur: nam sine illo vase haud hoc fieri potest, cum pectoris venæ (vt Galenus dicebat §. de Locis cap. 3.) iuxta exortum septi transuersi finiantur: quare inferius sanies nisi hoc auxilio in paucis inuento, defluere non potest. Mesuen tamen haud tam longe prospexisse puto, sed potius è vicinis regionibus existimasse Agaricum aliquid trahere: quod cum Dioscorides & Princeps aliique classici viri dicant, illud conferre tabidis, purulētos ipse credidit: cūque simul purgare glutinosos humores affir-

ment, ille hæc duo iunxit in vnum: existimans Agaricū glutinosos humores, ac purulentos posse ex pectore & pulmone detrahère: quod cum nullus alius dicat, neque ipse Serapio, causam dedit vt medici recentiores hoc etiam calamitatis miseris purulentis adiciant: quo ego cōsilio iam ab hinc quindecim fermè annis ab egregio quodam medico consultore penè occisus sum.

CONTRADICTION. VII.

*Epialæ febres an simul calorem & frigus habeant
ex eadem parte.*

E Pialæ febres dicuntur à Græcis, in quibus ab interna parte secundum minutissimas partes sentitur (quamuis diuersas) calor simul & frigus per totum corpus: vt non sit ad sensum inuenire particulam, in qua nō vtrunque simul sentiatur. Cū verò interius calor sentitur, exterius autem frigus, aut lipiriæ sunt, aut febrrium ardentium genus perniciosum, libro de Inæquali intemp. cap. 8. at etiam 2. de Diff. feb. cap. 6, declarat, quonam pacto, illa sit admodum quotidiana in periodicis, longissima etiam, & quæ fiat à vitreo modicè putrescente humore: nam vix putrescere potest. Quodq; eius sint duæ differentiæ: altera, in qua, etiam si quiescat æger, frigus sentitur: altera, in qua dū mouetur solum. Meminit & harum febrium quasi communi quodam symptomate 3. de Simplicib. medic. cap. 16. In eadem igitur sententia fermè Ætius lib. 5. cap. 87. scripsit, Vitreum humorem, & acidam pituitam, cū non putruerint, rigorem inducere. cū putrescunt mediocriter, epialam, quæ ab ἡπιᾶω, quod est mitigo, dicta est: lenis enim febris est. ἡπιᾶλον etiam Græci dicunt algorem illum qui febrem præcedi: cū igitur ex toto computruerit, febrem in qua frigus præcedit calorem, generat. Verū hæc non videtur esse Arabum sententia: nam Princeps prima quarti trac. 2. cap. 49. Empialam vocat, in qua calor est manifestus, frigus autem in profundo latet: de Epiala verò Græcorum in cap. 61. loquitur nullum ei imponens nomen. Rasis. 13.

continentis cap. 3. Empialam appellat febrem ex auctoritate propria, illam quam etiam Princeps: sed antè ex auctoritate Mesue dixit eam esse, in qua calor interior, & frigus exterior appareret: & in hoc mihi nil aliud dicendum videtur, nisi quòd mala translatione decepti sint Arabes: error verò nullius momenti sit, cum Princeps omnium febrium ex pituita consistentium, vnum tantum faciat capitulum generale, in quo curam docet.

CONTRADICTION. VIII.

*Lateralis morbus an senibus perniciosior
quàm in iuuenibus.*

Lateralis morbo laborantes iuuenes ex maiori parte seruantur, & senes moriuntur. 4. Contin. cap. 3. fol. 88. col. prima ex sententia Aaron. & adducitur ratio, quia natura senum est debilis ad expuendum materias còtentas in phlegmone. Oppositum ibidem fol. 92. col. 3. & adducitur ratio, quia senibus non æquè graua adueniunt symptomata. Hippocrates prima Aphor. 14. dicebat, quòd senes acutas febres non adeò incurrunt. dicebat Galenus in fine commenti, quòd sit incurrant, moriuntur. Quare ex hoc etiam videtur prima sententia verior, cui exitus, seu rei experimentum accedit. Igitur si dictum intelligatur in decrepitis, quanquam symptomata sint leuiora, comparatione tamen ad virtutem non possunt talia esse leuiora ei: quare iuxta Aphor. 34. particu. 2. & ratione virtutis letalior sit omnino: si verò de mediis senibus intelligatur, tunc raro incurrunt vehementes phlegmones laterum: quòd si par sit morbus, proculdubio in illis est perniciosus: si autem morbus ad vires proportionem habeat, celerius etiam senex moritur. Accidit autem frequenter, vt in senibus leuissimi fiant morbi, quare diuites senes minus iuuenibus periclitantur, quoniam causis periculosis non se exponunt: pauperes autem contrario modo se habent.

CONTRADICTION XI.

Phthificis an competat vinum.

Phthificis vinum exhibet Princeps, 10. tertij trac. 5. cap. vlti. oppos. 4. Contin. in cap. 2. Aërius libro 8. cap. 67. inquit: Vinum autem theræum, & scybelites præbeatur, mediocri tamen mensura: dicta hæc à locis vina, nam Thera insula est enata in mari iuxta Cicladas, cuius meminit Plinius libro 2. cap. 87. & tamē Paulus dixit lib. 3. cap. 32. de tabidis ex ulcere pulmonis loquens: Potus autē eorū aqua cœlestis erit, atq; inde multa ex illa cōfecta. Idē autē Rasis cap. 60. non ad Almāforem, vbi ex mente propria loquitur, dixit: insistendū esse potui lactis, vinum tamen subtile & temperatum aliquando esse tribuendū. Dico breuiter, Phthisis proprie dicta, quæ Galeno vocatur phthoë, libro de Diffinitionibus, iuxta mediū: cū sit vlceris pulmonis morbus, vinum autem per se repurget vlcera, & materiam in eis contentam, maxime flauum, crassum, dulce, libro de Attenuatē victu cap. 12. vinum postulat sui ratione. Nocet autem in tribus casibus, vbi vlcus ex erosionē fuerit, acres enim auget humores, quamuis etiam eos expurget, teste Galeno in validis hoc tantum intelligitur. Secundo nocet putrida vehementi febre adiuncta. Tertio, vbi ex sanguinis sputo spontaneo ortum phthisis habuerit. Rarō autem cū accidat, vt ab his tribus conditionibus phthisis absoluitur, ideo non dare vinum tutius est. Erat & id obseruandum, quod in iuuenibus calidisq; temperamentis, noxium est: atq; ideo tales arceat etiam sanos à vini potu Galenus 5. de Tueda sanitate, in fine. dicebat enim ille: Si cui ergo intēperie, quæ intra sanitatem existat, calidissimum temperamentum contingat, huic ex toto vinum circuncidisse prodest. Quāto ergo magis vbi tabe laboret calida: atq; eo maxime etiam, si putrida febris adiungatur. Sed nec prætereundus error est Arabum, qui subtile vinum collaudant: at contra Aërius Theræum ac Scybeliticum quæ vina, vt inquit Galenus lib. de Cibis boni & mali succi, cap. 8. dulcia sunt, & crassissima: quinetiam id lau-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

dis genus, expurgandi pulmonem, talibus vinis ascripfit in libro de Attenuante victu. Quinetiam syreum conuenit quod nostri sapam vocant. Verum cum ille dixisset, adiungenda ea cibis subtilis alimenti: Arabes perperam intellexerunt, vina subtilia phthisicis conuenire.

CONTRADICTION X.

Hippocrates an pulsum agnouerit.

EX pulsibus signa sumpta prætermisit Hippocrates, vel quia non cognouit, vel quia minimi ea momenti existimauit, 3. de Crisi cap. ultimo, post medium: attamen in libro de humoribus inquit post initium: Venarum pulsus, caliditas, frigiditasve medico sunt considerata. Idem libro de alimentis, iuxta finem, qui 27. est in ordine: Venarum pulsus, & spiratio, secundum naturam indicant hominem rectè habere. & 7. Epidemiorum a, e medium, σφιγμὸς ἐν κροτάφισιν, ὡς ληπτὴς ἐέρμης. ~~ἔστι~~ Est, Pulsus in temporibus, vt in calore suauis. Respondent quidam agnouisse Hippocratem vt signum robustæ, aut debilis virtutis: non autem vt letale, vel salutiferum. Sed hi non ad mentem Galeni 2. de Præfatio ex pulsibus cap. 4. vbi docet, mortem etiã interloquendum ex pulsu imminet cognoscere. Propterea dico, vt sæpius aliàs, Hippocratem non fuisse autorem libri de Alimentis, iuxta Galeni sententiam nec 7. Epidem. verum cognouisse tamen pulsum venarum: sed cum non adeò illius doctrina perfecta foret, quippe quam etiam Erasistratus longe posterior ignorauit, aliis signis contentum fuisse.

CONTRADICTION XI.

Intentiones curatiuæ an à tribus sumantur.

Intentiones curatiuæ sumuntur à tribus, à virtute, morbo, & aëre nos ambiente. 9. Artis curatiuæ cap. 14. at prima Aphor. 2. ponuntur quatuor, regio, tempus,

ætas, & morbus: vbi præter morbum nihil est commune cum priore. Rursus 4. Aphor. 1. adduntur præter hæc constitutio, natura ægri, industria, & victus: erūtque sic octo. At quarta primi cap. 3. ponuntur duodecim, quæ solent his versibus, quanquam satis rudibus, vtiliter tamen explicari:

Ars, ætas, virtus, regio, complexio, forma:

Mox, & symptoma, repletio, tempus, & vsus:

Et bene si numeres figuram iungere debes.

Sexcentæ sunt diuersitates in talibus obseruandis: verum, vt iam sæpius dixi, Galeni locus proprius est inspiciendus: is est nono vt dixi Artis curatiuæ. Sed tamen in mittendo sanguinem addidit ætatem illis tribus, libro de venæ sectione cap. 9. Respondeo, igitur ad auctoritatem primæ particulæ Aphorif. quòd regio & tempus sunt pro aëris constitutione in ætate vires comprehendit. Sunt etiam illi scopi quantitatis euacuationum non simpliciter euacuandi, vt libro de Sectione venæ cap. 9. in fine. Ad auctoritatem quartæ particulæ, constitutio etiam ad aërem reducitur: reliqua tria nihil per se indicant, sed omnia de virtute. Princeps enumerat sermè omnia quæ diuersis in locis Galenus adduxit intentionibus curatiuis assequendis vtilia. Ad id de venæ sectione dico, quòd tres priores cōmunes sunt omni euacuationi: ætas autem non senilis, sed puerilis additur in mittendo sanguinem: illa verò præter principales est digna obseruatione: maximè cum quis à solita euacuatione destituitur, quam cap. 6. adiunxit. Sed videtur mirum, quòd ibi in cap. 9. aëris constitutionem inter principales non admittit. Respondeo, imitatur Hippoc. 4. Regim. acutorum 19. propterea obmissam faterur in fine commenti Galenus aëris constitutionem, quam & ipse in libro de venæ sectione dereliquit. Quatuor igitur erunt, sed aëris status ad virtutem referri poterit: vt etiam nono Artis curatiuæ. morbi autem pro sanguinis missione tres, febris ardentissima, phlegmon, dolor acutissimus. 1. Aphor. 23. Sed dolor cum à causa calida fuerit, vel ex materia in venis existente propter dolores qui ex vitrea fiunt pituita in colo, ilco, ventriculo.

CONTRADICTION XII.

*Euacuationes ad syncopem an conueniant, vbi de
mensura detractionis sanguinis.*

NEque compressiones ad extremum ducendæ, periculosum enim: sed qualis natura fuerit eius qui perferre debet, ad hoc ducere expedit. prima Aphor. 3. & Galenus libro de Venæ sectione cap. 12. narrat de tribus ægris, qui per nimiam sanguinis euacuationem repente mortui sunt. at. 9. Artis curatiuæ cap. 10. enarrat tantum duos: multos autem alios periisse intercepto tempore, cum virtus vitalis imminuta nequiverit restaurari. Ergo tantæ inanitionis sanguinis tria dicit esse pericula: Primum, ne repente dum sanguinem fundunt moriantur. Secundum, ne post breue tempus non finito morbo, & prostratis viribus. Tertiū, ne ægritudo diuturna permaneat, aut aliquis malus habitus, ac decolor, cui tandem succedat perniciosa dispositio, qualis est aqua intercus, orthopnoea, ventriculi iecorisve imbecillitas, attonitus morbus, delirium. Et tamen prima Apho. 22. dicebat: Arque vbi vsque ad animi defectionem ducere expedit faciendum, si æger possit tolerare. Et 9. Artis curatiuæ cap. 4. enarrat duos ægros, quibus ille sanguinem vsque ad animi deliquiū detraxit: liberauitque eos presenti periculo: cum primus synocha pura, secundus autem synocha putrida laboraret: vnde locus emerfit, Galenum iugulasse febrem. Porro huius sectionis tria commoda enarrat. Primum est. refrigeratio totius corporis, transitusque illius in contrariam habitudinem. Secundum, alicui purgatio, quæ talibus contingere solet semper: vomitus etiam bilis frequenter. Tertium, sudor mollis toto emanans corpore: quare hoc genus sectionis venæ etiam imperat libro de Venæ sectione cap. 12. iam adducto. Pro solutione animaduertendum, quod antiqui minorem sanguinis euacuationem faciebant ex vnciis duodecim: vt colligitur libro Venæ sectione cap. 13. cum dixit: Ante XIII. annum ne sanguinem detraxeris. Pòda autem, vbi cætera signa adsint, primum quidem ad summum detrahes ad corylam vsque.

Eft

Est autem Coryla, vt inquit Galenus in libro de ponderib. & mensur. mensuræ genus, quod oleo si impleatur, nouem continet vncias, vini autem decem, mellis autē tredecim ac semis: quo fit, vt cū sanguis grauior sit vino, leuior autem melle, constat corylam sanguinis duodecim fermè vncias cōtinere: quod & argumento euidenti cæterorum comprobatur: nam Princeps, & alij classici, & antiqui viri loca Galeni interpretantes, pro numero corylarum totidem supposuerunt libras. Igitur prima sanguiniseductio saltem vnus erat libræ: at secunda, si quando erat necessaria semper pro dimidio primæ mensuræ habebat. Neq; te moueat quòd dixeris, ad summum talem esse debere: nam Galenum nunquā inuenies in sanguinis detractiōe vnciarum numero vti: id planè est argumentum, nullam minorem hac mēsurā voluisse sanguinis missionem: quod etiam ex maxima illius quātitate intelligere licet, quæ est sex corylarum: id est nunciarum LXXII. fermè libro eodem, cap. 12. tum verò cap. 17. pro phlegmone oculorum libras tres sanguinis primo detraxit, deinde post horas quatuor vnā, vt sic essent vnciæ XLVIII. nec metam dimidij obseruauit, ob nimis copiosā priorem sanguinis detractiōem. Si quis igitur maximam illorum temporum sanguinis missionem, ad maximam huius æui, minimamque ad minimam conferat, faciliè intelliget, minimam antiquo tempore sanguinis detractiōem, libra non fuisse minorem, atque id merito: nam vbi opus nō est, nullam facere decet: vbi opus est, si non altera præcesserit euacuatio, minor, ac turbat corpus, nec iuuamentum affert: maior autem frequentissimè ista necessaria erit. Cæterum vt ad rem reuertar, autoritas libri Aphorismorum in 3. textu de sanis est, quæ in 22. de ægris. Expedi igitur in ægris modo distinguere. nam Galenus nunquā ad syncopā ægrum deduci vult: vnde cap. 14. iuxta initium, libro de Venæ sectione, dum curam phlegmonis tractaret, inquit: Potissimum autem pulsus mutationi, tanquam iudicio haud quaquam mendaci, animus diligenter est adhibendus: continuòq; quiescendum pulsu in magnitudine vel æqualitate variato. At syncopa II. tertij trac. 2. cap. 6. est destructio

maioris partis virtutis motiue ac sensibilis, propter cordis debilitatem factam, & aggregationem spirituum à causa illos destruente, vel ob paucitatem cogente. Galenus autem 12. Artis curatiue cap. 5. in initio dixit, syncopem esse præcipitem virium lapsum. At verò quid interfit inter syncopem, & animi deliquium, declarat ibidem iuxta finem, cum dixit: Si quidem crudi succi loca spirandi occupent, obstruantque, ac aggrauarent, syncopem efficiunt: si verò nec obstruant, nec aggrauent, animi deliquium. Constat itaque syncopam esse animi deliquio multo grauiorem. Præcipit igitur Hippocrates, non deducendum hominem ad syncopem, sed ad animi deliquium: hoc autem fit, ut diximus, cum manente pulsu, æger animo deficitur. Verum nec hoc facere decet, nisi in morbis molestissimis, & validis viribus. Validas intellige vires, non solum quæ tunc, sed etiam in posterum hoc sine detrimento perferre possint: ut nihil incurrant eorum, quæ dixerat Galenus 9. Artis curatiue cap. 10. Sed hanc etiam mittendi sanguinis rationem Auer. 7. Collectaneorum cap. 8. nititur reprobare tribus rationibus. Prima est, natura non facit euacuationem usque ad animi deliquium, igitur nec medicus, cum sit imitator naturæ, recte operantis. Secunda ratio fuit: non debet euacuari nisi nocitium, igitur non usque ad animi defectionem: nam illa sequi solet cum aliquid etiam vtilis excernitur: fit etiam diminutio caloris naturalis in tali euacuatione, ad quam multa mala sequuntur. Respondeo, quod hæc probant de syncopa, non de animi deliquio. demonstratum est autem à nobis hoc in tercio tractatu Contradictione 22. ex autoritate Galeni 11. Artis curatiue cap. 8. dico etiam, quod in euacuatione nocentis humoris contingit animo deficere, absque eo quod euacuetur vtile quicquam: nam & sic non euacuetur vtile, resoluitur tamen. ad animi autem defectum non est necessarium minui calorem naturalem, dictum autem Principis: Melius est infra subsistere, quàm exquisitissimè euacuare: verum est, cum finem sumus assequuturi.

LIBRI DE ACUTIS CONTRADICTIONE XIII.

Euacuatio ad animi deliquium an detur cum tolerantia, & an Hippocrates in Aphor. 22. prima particula, intelligat etiam de purgatione, & temerarium esset nisi se

Iuxta eundem Aphor. 22. primæ particulae, est dubitatio primò, quòd Hippocrates loquitur de deiectione, Galenus de venæ sectione. Item quia contradicere videntur Ducere ad deliquium animi, & Tolerare. Respondendo, Tolerare intelligit Hippocrates cum Galeno ubique in posterum bene ferre, & restitui, ut nihil ex his tribus dictis priore in contradictione sequatur: expositio autem Galeni de Venæ sectione, est super secunda Aphorismi partem, quia illa est generalis. Hippocrates enim solet (ut 2. & 3. Aphorismo primæ particulae, & plerisque alijs locis) à singulari ad generalem methodum procedere: quod videns Galenus exposuit ad illius mentem: tum quòd (ut recte ipse dicebat in libro de Venæ sectione) ad determinatam mensuram non licet accedere purgantibus medicamentis, ut sectione venæ: propterea expurgare corpus medicamento usque ad animi defectionem, scireque illum tolerare posse, est plusquam medici: non sic de venæ sectione. Animaduertere tamen est operæ pretium, tutius in ardentissimis febribus fieri hoc, quam in phlegmone: quia hic morbus etiam post tantam euacuationem relinquitur: in febre autem una tollitur, maxime si sine putredine fuerit: febris etiam ardens non fit nisi in iuuenibus robustis, & materia sanguini permixta: at phlegmone senibus etiam, & debilibus frequentius febre ardente contingere potest: in doloribus si causa etiam morbi simul tollitur, securissima est. *in qua oporteret*
consulit Cardanus. quibus breuiter et impliciter

CONTRADICTIONE XIII.

Febris ex putrido sanguine an detur.

Iuxta dicta sæpius videtur contradictio: quia ut diximus in XII. Contradictione Galenus 9. Artis curatiue 4. ponit duo genera febrium, continentium ex sanguine non putrido, & ex putrido, at 2. de Different.

feb. cap. 7. dicit, quòd cùm sanguis putrescit, subtile eius transit in bilem, & crassum in atram bilem: ac sic nulla erit febris ex putrido sanguine. Idem clarè 2. de Crisi, cap. 12. vnde dicit: Liquer autem quòd cùm is putrescere cœperit, non amplius bonus remanet, sed iam ad amaræ bilis naturam transit: atque in hoc illud seruatur, triplex esse genus simplicium febrium: quæ enim ex sanguine putrido fit, iam quodammodo biliosa est. Simplicem appellat febrem, non quæ ex vno tantum humore fit, ne enim ea datur: sed in qua vnus tantum humoris signa apparent. Ob id Princeps prima quarti trac. 2. cap. 43. nititur Galenum oppugnare duabus rationibus, quarum prima est: quod Hippocrates illam posuit, cùm tamen potius Hippocrates contrarium dixerit: nã in fine libri de Natura humana, & in fine primi libri de Morbis, dixit, omnem continuam febrem à bile procedere: quare etiam Gentilis dixit, se hanc auctoritatem non inuenisse forsan quòd 4. Regim. acur. 67. hoc intelligere putauit Hippocratem: sed nil clarũ. Si tamen locus est euidentiam præferens, is erit in libro de Natura humana: nam cùm dixisset in prima sectione textu 8. Quòd si aliquid eorum quæ in corpore continentur plus iusto calefiat, aut siccescat, homo protinus languet: subiicit in 20. textu, hominem sanguine, bile, pituita, & atra bile constare: verum nihil hoc aduersus Galenum, qui & sanguinis febrem putredine concedit, & sanguinem etiam putrescere: quare ad rationẽ Principis deueniendum. Cõstat autẽ in hoc vel sanguis, cùm est putrefactus transit in bilem? vel cùm putrescit? Si primum, istud est falsum, nam crassior pars trãsit in atrã bilem: igitur non totus in bilem. Argumentum hoc est sophisticum, quia iam Galenus fatetur, quòd in illa duo simpli transit. Sed forsan oppugnabit Princeps responsum hoc, dicens: Igitur duæ febres necessario euenient: altera ex flana, altera ex nigra bile: quòd totum est concedendum ad Galeni mentem. Secundo dicit, quòd hoc sit post putredinem: & interim igitur laborabit febre putrida sanguinis: & non videt quòd hæc est responsio vera Galeni: nã datur illa febris ex sanguine putrescente, sed est breuissimi temporis. Et ita Gentilis Gale-

num Auicennæ cōciliat. Et quamuis Galenus ytrunque genus sanguinæ febris admittat: purum, quod est simplicissimum & breue est: & id in quo iam sanguis in ytranque bilem transit, quod diuturnum est. Febris autem quæ diuiditur in crescentem, æqualem & decre-scentem, non est putrida: ideo non est de consideratione medici. Vltimo dicit, non est necesse, quod illud quod fit per putredinem sit putridum: quia putrefacta cum ad separationem deueniūt, non sunt necessariò putrida: sicut nec vermīs est putridus, qui ob putredinē genera-tur: nec cinis est igneus, qui ab igne gignitur. Ideo ad hoc diceret Galenus, quod argumentum non concludit generaliter, in hoc tamen casu concludit: quia separatio hæc fit manente adhuc putredine: non sic de cinere, nec de animali. Secundum autem sensum Galenū non recipit: scilicet, quod fiēte putredine sanguinis trāseat in bilem flauam & atram. Et ratio sua in hoc est satis bona: quia in quocunque minimo tempore potest incipere putredo, non tamen in quocunque minimo tempore ex sanguine bilis fieri potest, sed longa est necessaria transmutatio: & illud quod adducit de exemplo est verum: quod omnia possunt putrescere, & manere in suo genere, donec perfectè corrupta fuerint. Turis-anus 3. Artis. medicæ, com. 38. nititur Galeno contradice-re, dicens, quod talis febris habebit accessiones pituitosa, quoniam hic humor superabundat in sanguine. Sed quamuis argumentū sit difficile, dico tamen, quod con-uertitur in atram bilem: & quod putrescit est aggrega-men humorum in potentia in sanguine, & ita totum pu-trescit. Igitur dabitur genus alterum febris ex sangui-ne puro. Dico, quod nulla causa potest putrefacere pu-rum, quia putrefaciat etiam impurum & ita totam sub-stantiam sanguinis. Gentilis satis bene conciliat Prin-cipem cum Galeno: nisi quod errat in tribus: Primò, quod nititur conciliare eos, cum velint esse discordes: quare melius erat dicere, quod Galenus non sibi cōtra-dicit, & quod rationes Principis aduersus eum possunt dissolui. Secundò, quia præsupponit hanc febrem sangui-nis fieri à multitudine præfocante: hoc autem nō est ne-cessariū, sed etiam ab æstu, & alijs causis fieri poterit: &

tamen verum erit semper quod dicit Galenus, quod nō remanet per longum tempus quin transeat in febrem ex bile. Tertio, errauit cum Principe, quia negauit talem febrem à Galeno esse positam: cū, vt dixi, illam posuerit: vel si credidit positam, brevis temporis illam fore existimauit: cū tamen Galenus breuem eam solum vt simplicem esse voluerit. Sed si tam brevis spatij est, cur considerat eam Galenus 9. Artis curatiuæ? Respondeo, quod ipsa non remanet pura diu, sed bene mixta: & in hoc etiam Gentilis non animaduertit: nam seruat intentionem curatiuam, & est sectio venæ ad defectum animi vsque, quæ non conueniret in puro caufone, à bile flaua solum excitato. Hanc ob causam Auenzoar 3. Theisr, in illa febre prius volebat bilem purgare, quàm sanguinem mittere: quanuis hoc non sit ad mentē Galeni. Propter hæc Aëtius lib. 5. cap. 75. vtrunque genus febris sanguinis posuit: & putrescentis, & nō putrescentis. & in cap. 77. eiusdem, differentiam posuit febris à sanguine corrupto, & ardentis febris, quam Greci Caustum dicunt. Eadem ratione Paulus lib. 2. cap. 28. maximus Galeni interpres, tanquam confessa à Galeno ambo genera posuit synocharum febrium: & Trallianus lib. 5. cap. 2. hoc idem, & si paulò obscurioribus verbis, attestatur. Haliabbas etiam, quamuis Arabs, in 8. Theoricæ cap. 4. illam posuit, nulla Galeni contradicētis habita mentione: quo fit, vt omnium interpretum testimonijs, vt nihil plus Galenus voluerit, quàm febrem sanguinis putridi non diu sine aliorū humorum signis esse non posse. At dices: celerius subtilis pars in bilem transibit, quàm crassa in atram bilem: igitur relinqueretur sanguinea febris cum biliosa. Respondeo, quod antecedens est falsum in via Galeni, & si consequens non multū repugnet illi. Conciliator verò Differentia 89. hanc mouit quæstionem: verū in dijudicando parum claudicat, existimans posse diu perdurare, latitantibus exacerbationibus, quod omnino est falsum: nam tertianæ accessiones breui apparent: nec vlla erat excusatio Galeno, vt illam quasi è numero febrium amoueret: si tandiu perdurare poterat. Dixit etiam, quod extra venas non datur febris sanguinea, quia subtile

transit protinus in bilem : sed tamen datur in venis. Verum & in venis tam celeriter transit sanguis in bilem, quàm extra : ideo aliam causam quærere conuenit, cur non detur intermittens. Auicenna autem Galeno contradixit libenter in his quæ ad contemplationem pertinent, nec à iurgiis temperauit, vt 9. de Animalibus, cap. 2. Galenus (inquit ille) dimidium solum rerum olfecit, & tamen cum hoc ausus est philosophiam profiteri. Vix credat quisquam tam insolentibus petulantibusque verbis Galeno Auicennam maledixisse. Auer. 3. Collectaneorum 8. & 4. eiusdem 31. & 7. etiam libro cap. 8. hanc materiam tractat, parum ab hac determinatione differens. Rasis 17. Con. cap. 4. fol. 350. col. 2. inquit : Si sanguis putrescit fit febris & quamuis subtile transeat in bilem, non tamen est febris biliosa, quia nullam vt addurens habet quietem, nec adeò vt ea quæ fit à bile æstiosa est. Ideo existimat, quòd non est à bile febris illa, quia in illa bilis non putrescit. Sed quamuis non fit putridus, putrescit tamen, quia manent causæ putredinis, vtpore obstructio : & hoc toto tempore dicitur febris ex sanguine putrido. quia sanguis iam putruit, sed humores nondum putruerunt, sed putrescunt, & sunt in via. Contra igitur vno humore putrescente, alij necessariò putrescunt. Ad hoc alias dicit : quoniam vna est præparatio vni & non alteri.

CONTRADICTION XV.

*Peracutus morbus an in tertio die
consistat.*

Peracutum morbum vocat, qui statim in summo vigore consistit. Statim autem est intelligendum, circa primos quatuor dies, vel paulo vltcrius 1. Aphor. 7. sed in Commèto 6. eiusdem particulæ inquit: In peracutis autem, qui ad summum vigorem in tertio die perueniunt, victus summè tenuis optimus est. Respondeo, Peracuti morbi 5. Aphor. 6. in primo circuitu, id est in quatuor diebus finiuntur, dicebat Galenus & 1. de

Crifi 16. vnde 2. de Decretoriis diebus cap. 12. iuxta initium: Acutus morbus vocatur qui septimum diem excedit: peracutus autem, qui intra illum terminatur. At rursus peracutorum genera duo sunt: Non exactum, quod quartum diem excedit, ad septimum pertigens: Qui verò sub ipso quarto die finitur, exactè est peracutus. Similiter & acutus exactè nō vltra, XIII. diem progreditur, non exactè finitur in XX. Rursus alij qui ad XL. diem extenduntur acuti prius fuerunt: sed conuersi in diuturnos vocatur delapsi ex acuto. Qui autem post XL. diem finiuntur chronici, seu diuturni sunt appellandi. Ob hoc igitur rectè inquit Hippocrates in Prognosticis, quòd acuti morbi intra XL. dies finiuntur, morbos vniuersos sub duobus dierum terminis comprehendens: acuti autem in quatuordecim diebus finiuntur, cū simpliciter tales fuerint: id est perpetuum seruantes augmentum. Cū igitur in 7. Aphor. præcutos inquit terminari intra diem quartum, vel paulò vltra: non de statu, sed de tota terminatione loquutus est. Quòd autem in 6. Aphor. dixerit, quòd ad summum vigorem in tribus diebus perueniunt, in Græco non habetur, est enim additio falsa. Sed si libet rueri, non terminum morbi, sed illius statum dicas declarasse: nam reliquum ad quartū vsque pro declinatione computari debet vera, aut ad mortem. Porro quòd accessiones per tertium fiant, & in accessionibus morborum status: meminisse iam me illud superius docuisse.

CONTRADICTION XVI.

In morbis peracutis an victu exquisitè tenuissimo vtendum sit.

IVxta illud cōtingit dubitare, nam cū morbus peracutus est, victu extremè tenuissimo vtendum est. 1. Aphorif. 7. Est autem, vt inquit Galenus 1. Aphor. 4. victus extremè tenuissimus, ad statum vsque peruenire nihil dando: aut mellicratum, seu mulsam tantum. præacuti autem morbi numerantur 5. Aphorif. 6. distentio neruorum: attonitus morbus 2. Aphor. 42. cinanche & sinanche 4. Aphorif. 34. febris pestilens, non tamen ex

toto genere, vt apparet prima quarti. connumerantur &
 5. Aphor. 30. morbus comitialis, & conuulsio: quâquam
 enim acutos nominet Hippocrates ibi, manifestum est
 tamen de peracuris debere intelligi. In omnibus igitur
 his ac cæteris aliis abstinendum erit à cibo. Sed hoc ha-
 bet difficultatem, quia declaratum est à Gal. in Com-
 mento 19. secundæ particulæ, quòd morbus peracutus
 cito terminatur, & sæua habet symptomata. At verò ac-
 cidentibus virtutem prostermentibus illico dandus est
 cibus, 1. Aphor. 9. quomodo igitur victu tenuissimo vtē-
 dum erit? nona etiam tertij cap. 11. dat oximel & syru-
 pum de melle in præfocatione: igitur non vtetur victu
 tenuissimo. plus enim nutrit oximel, quàm mellis aqua:
 tum maximè quòd Galenus in Commento 7. primæ
 particulæ, vult vt in morbis terminandis in quarta die,
 vel citra, exquisita inedia possit sufficere. Ætius quoque
 lib. 6. cap. 27. in cura attoniti morbi, exhibere nos doc-
 cer alimenta pauca quotidie leuia, calida. & prima ter-
 tij cap. vltimo cibus patientis attonitum morbum sit
 panis in mane cum ficibus siccis. Ætius quoque in cap.
 95. lib. 5. docet quòd in febre pestilenti sufficit vt vtan-
 tur victu contrariæ qualitatibus: non dicit tenuissimo. &
 Princeps prima quarti tract. 4. cap. 4. loquens de labo-
 rantibus hoc febris genere inquit: Et plurimi eorum
 qui cibum alacriter sumunt seruantur: consulitque vt
 capiant ipsum pro viribus. Ætius etiam lib. 6. cap. 2. iu-
 bet in phlegmone cerebri vt cibentur alica, vel prisana:
 neque dicendum quòd de declinationis tempore intel-
 ligat, nam subiicit: Morbo autem mitigato dentur oua
 sorbilia & lactucæ. Idem in syncopalibus febribus lib.
 5. cap. 97. & 98. iubet in ea quæ sit ex redundantia cru-
 di succi, si virtus deficiat, hominē nutriri pane & vino:
 in minuta confertum, non paulatim, quæ ambo à Gale-
 no sumpsit 12. Artis curat. cap. 3. Verum ille hæc conce-
 dit tantum his, qui syncope vexantur prostrata virtute:
 necesse est enim periculum periculo propellere, cū igi-
 tur symptomata graua sunt, at virtus constat, tunc om-
 nino abstinendum est à cibo: neque enim semper magni-
 tudini illorum virtus succumbit. Oximel autem cibus
 est medicinalis, vel medicina cibalis, vt 12. Artis curati-

ux cap. 3. habetur. propterea non connumerabitur inter cibos puros & simplices. in 7. verò Aphor. primæ particulæ, loquitur Galenus sub distinctione: vt vel abstineant in totum à cibo, vel vrantur mulsæ, vel modico prisanæ succo: nam omnibus modis his exquisitè tenuis victus ac tenuissimus adhibetur. De attonito loquitur Ætius & Princeps in declinatione: qui enim fieri potest vt consistētē morbo panem & ficus edant? qui nec possint os aperire, vel oculos attollere? Ad id febre pestifera est exceptio, quia illa nec coctionem habet, nec symptomata est actione virtutis, sed ex malitia materiæ: ideo sumus in casu Aphor. 9. primæ partic. in phlegmone autem cerebri, cum sit morbus simpliciter acutus, cibum damus, & etiam quia est morbus compositus. Desyncopali febre dictum est, quòd solum vbi syncopis inuasit, tunc nutrimus si morbus intra septimum diem sit terminandus: quinimo etiam vtimur victu tenuissimo, etiam si diutius sit permansura vsque ad septimum diem, modò virtus sufficiat.

CONTRADICTION XVII.

Morbis acutis an necessario febris complicitur.

MOrbus acutus febrem habet necessariò sibi iunctam, 1. Aphorif. Commēto 7. & 3. de Diebus decret. cap. vlti. verum 3. Prognosticorum 34. dixit, conuulsionem esse aliquando sine febre, cum tamen numerentur inter morbos acutos. & 1. Pronosticorum 26. distinguit acutos morbos cum febre venientes ab his qui feбри minime iunguntur. & 2. Aphor, 19. idem agit. & 5. Aphor. 30. connumerat conuulsionem, comitalem morbum, & attonitum, & distentionem, qui sine febre aduenire possunt: idem dico de coli dolore. Respondeo, morbi acuti, qui febrem sibi adiungunt necessario, eam sortiuntur inseparabilem: non tamen omnes febrem sibi adiungunt: hoc igitur voluit Gal. in 7. Commento primæ particulæ. & 12. cap. tertij. de Crisi, attamē verba illa aliā vidētur præferre sententiā: inquit enim ibi: ὡς δ' ἰπποκράτης ἔλεγε, τὸ μετὰ πυρετῷ σιωχῆς γιγνομένου συμβεβηκός: ἐξ ἀνάγκης ἔσται τὸ ταχέως κρίνεσθαι

id est: Vt autem Hippocrates dixit, cum febre euenientis, accidens est, necessario celeriter iudicari. Quare non omnis acutus cum febre gignitur: interpret non est lapsus. Sed quidam legentes, vt & pleraque alia, in contrariam directè Galeno sententiam verba hæc adduxerunt.

CONTRADICTION. XVIII.

Olera aut frigidum & humidum exhibeant alimentum.

DIximus antea, quòd omnia olera aquosum, & tenue, ac paucissimum præbent alimentum, 2. de Alimentis, capite de plantis spinosis, nec potest dici, quòd de frigidis tantum intelligat: connumerat enim Scolymum inter ea, & si aculeatum: quem constat ex 8. de Simplic. medicam. esse siccum in secundo, calidum verò in fine secundi, vel initio tertij. At verò in de Dissolutione continua cap. 6. vult, quòd brassica atram bilem gignat. Auerroës quoq; lib. 5. Collect. cap. 41. vult, quòd omnia olera, præter lactucam & buglossum, melancholiam gignant. Galenus verò in libro de Attenuante victu, cap. 2. distinguit: nam frigida & humida aquosum humorem gignere fatetur, exemplificatque de cucurbitis & atriplice: calida verò & sicca calefaciunt, & attenuant. Rasis verò 9. ad Almansorem. cap. 13. inquit: Et deuitet omnia olera, præter humectantia, qui melancholiam patitur. Galenus in Commētario 3. de Dieta sanorum, vult brassicam inter olera calefacere, & siccare: nam Hippocrates in textu ab oleribus esse abstinendū per hyemem admonuerat: quasi quòd olera infrigident, & humectent. Gal. lib. 2. de Alimentis, brassicam tenue alimentum & siccum præstare fatetur: ad lentem verò comparata, humidum: idē libro 7. de Simplic. medic. fa. quasi temperatam videtur existimasse in calido frigidoque, sed tamen exsiccantem: vnde non recte videtur Serapio caules inter medicinas in primo calidas collocasse cap. 32. quamuis concordet cum Principe. qui 2. Can. cap. 143. ponit illam calidam in primo, siccam in secundo. Sed hæc obiter: ad rem redeo. Aetn omne nutrimentum olerum humidum est, seu aquosum, tenue, ac paucū: potētia verò aliud calidū, aliud frigidū,

aliud adurens: crassum autem, aut plurimum esse nō potest: verum etiā vt medicina reliquū nutrimenti exuere potest aut condensare, sic & sanguinem, hōcque modo crassum alimentum exhibere. Ratio autem est, quōd ab oleribus non potest nisi tenue, & paucum alimentū discerni: calidum autem, vel frigidum, humidum, vel siccū, pro alimentis ipsius qualitate.

HIERON. CARDANI
CONTRADICENT. MEDICORVM LIBRI I. TRACTATVS QVINTVS.
TVS.

CONTRADICTION I.

Caro an instrumentum tactus.

CARO, vel quod ad ipsam habet proportionem est tactus instrumentum, 2. de Partibus animalium cap. 1. & cap. 8. iuxta initium. Videtur autem adducere duas rationes nō leues quarum prima est, quod omnibus animalibus cōmune est, necessariō debet esse instrumentum tactus: quia tactus cōmunis est omnibus animalibus: animal enim per tactum, vt habetur in 2. de Anima. Sed sola caro, vel quōd ei proportionē respondet in exanguibus animalibus, est communis omni animali: quia vt ipse declarauerat, caro est tutela animalibus à frigore, & calore: Est igitur omnibus communis. Altera ratio est, quōd corpulentissimum in animalibus debet esse subiectum sensus tactus: tale autem est caro, vt manifestum est: nullum enim animal magis abundat & vbique, alia parte simplici, quā isti similem vocant, quā carne. Manifesta est assumpta prima propositio, quia cū tactus sit ad tutelam animalis, de-

bet esse in quacunque animalis parte: & etiam corpulentissima, cum primas solus hic sensus sentiat qualitates, & etiam subiiciatur dolori: quare opportunum est, ut sit etiam corpulentum hoc instrumentum, aliter cito dissolueretur. Vnde patet cur instrumenta aliorum sensuum omnia latent in profundo corporis: solus autem tactus instrumentum, cum toti corpori, & exterius maximè, esset necessarium, in corpulentissima parte positum est. Prima ratio indiget propositione declarata 8. Ph. 46. & est, quod singulis formis suæ materiæ debentur: nec potest forma hominis recipi in luto, aliter una species fieret simul per se, & à casu. Sed hic oritur difficultas, quia Philosophus 2. de Partibus, cap. 10. duo vult esse necessaria singulis animalibus: partem per quem cibum immittant, & emittant: igitur non videtur tactus ob hoc necessariò in carne fundari: propterea quidam ex duabus rationibus unam conficiunt. Sed tamè causa sensus alia est à causa operationis. Ideo tales non videntur intelligere quod dixit Philosophus in eodem 2. de Partibus, cap. 1. cum inquit: Operationes ipsæ sunt dissimilium, & ex pluribus compositarum partium: sed vis ipsa sentiendi est simplicis partis. Vt igitur instrumenta sumendi cibum sunt composita, non possunt esse caro, aut neruus: sed compositum, seu ut dicunt dissimilare, quod tamen in omnibus inuenitur animalibus. Sed hoc primo habet difficultatem, quia idem Philosophus 2. de Partibus, cap. 10. iuxta finem, inquit: Tactus autem sensorium non caro est, nec pars eiusmodi aliqua, sed aliquid intimum. Idem etiam videtur innuere Philosophus à textu 107. ad textum 116. secundi de Anima, ubi concludit tandem quod caro non sit instrumentum tactus sed mediū. Adducit autem duas rationes, quarum vltima, quæ ponitur in textu, 116. est clara, & est: Sènsibili posito supra sensum non fit sensus, sed sensibili posito supra carnem, fit sensus, ut experimento patet: igitur caro non est primum sentiens, sed aliud. Prima propositio in reliquis sensibus inductione ostenditur, ut patet de colore supra oculum posito. Alia ratio videtur obscurior, quæ proponitur in textu, 106. & 107. secundū Auerrois expositionem, & talis est: Si sensus tactus sunt plures, caro erit

medium, non instrumētum: quia impossibile est vt vnū instrumentū inseruiat pluribus virtutibus: at verò sensum tactus diuersum esse ostēdit: vnde etiam 2. Collectaneorū 13, triplex est sensus tactus: Vnus cōmunis toti corpori, quo sentimus calidū, & frigidū, & reliqua. Secundus, quo os vētriculi hora inanitionis famē sentit. Tertiū, quo virgæ summitas hora cōcubitus veneri, sentit delectationē. Sed tamen de hac multiplici sensus natura nō videtur intellexisse Philosophus in textu 107, sed arguit sensum tactus esse multiplicē, quia sentit calidum, frigidū, siccum, humidum, durum, molle, ac talia. vnde diuersitas Auerrois est potius ex modo sentiendi, & ex partibus instrumentorum, sicut dixit de carne, quæ est in summitate virgæ. Quidā dubitarunt frustra, deesse solutionē dubitationis: cū in textu Græco iaceat: *ἔχει δὲ τινὰ λύσιν*, & reliqua: vt ratio prima in nullam vim redigatur: cū fateatur Aristoteles, sensum tactus, quāuis plures agnoscat differentias, vnum esse. Secunda etiā ratio videtur tam aduersus nervos militare, quā etiā aduersus carnē. Sed Auerroes 2. Collectaneorū, inducit simul rationē contra Galenum pro Aristotele, & soluit rationē Galeni hoc modo: Quod debet sentire, mediū esse debet inter qualitates, vt iudex 2. de Anima. 118. Sed nervus est frigidus & siccus, & cerebrū frigidū & humidum: igitur nec nervus nec cerebrū possunt esse primū instrumentū tactus. At quia caro declinabat ad calidū & humidū, necessarius fuit ei nervus ad temperandū carnem: ideo caro nervo carens, obtusi sensus est: non dicit, quod sensu careat. Sed remanet difficultas alia, quia raro videtur concedi quod sit mediū, & sensus tactus plures 2. de Anima. 111. cū iam, vt dixi, difficultatem hanc in 108. sustulisset: propterea Auerroes in commento illo roborauit rationem Philosophi dicens: Acutum & graue, magnū & paruum, in sono sub eadē specie vel saltem genere continentur: ideo auditus potest esse vnus: sed calidū & frigidū, & graue & leue, non continentur nisi sub homonymo genere: quare tactus non potest esse vnus. Deinde in fine cōmenti grauius agit: & primo videtur cōsentire his, qui nervos volunt esse instrumētum tactus: & dicit, Aristotelem in libris de animalibus ignorasse nervos:

deinde in libris de Anima, ratione, non sensu illos inuenisse: quoniam hos post libros de Animalibus composuisset. Sed cum dictis suis aduersetur in Collectaneis iam à me expositis, Philosophū etiā indignè redarguit: qui 3. de Historia animalū cap. 5. de nervis plurima differit: cū locus ille etiā ante lib. de Partibus constitutus: quinimo habere aliquā vim circa tactus sensum, Philosophi ea verba ostendūt: nulla corporis particula stupore tēatur, quæ nervis careat. Adducit 2. de Partibus animalū Auerrois cap. 2. quatuor alias rationes, quòd caro sit instrumētum primum tactus, non nervus. Prima est: Nervus non vbiq̃ue extēditur, sensus tactus est in toto animali diffusus: igitur cū caro extendatur, erit caro instrumētum primū, nō nervus: etiā dato quòd caro indigeat nervo ad sui temperamentum. Secūda ratio, quæ magis propia est illi (cū prima fermè sit ea quæ Philosophi. nisi quòd ratio Philosophi est generalis: Auerrois verò vt comparatur caro soli nervo, & ideo aduersus Galenum) Nervus est durus, igitur non est aptum instrumentum sensui tactus: nam durities est impedimento sensui: & ideo etiam Galenus duriores ex nervis motui, molliores sensui dedicabat. Tertia ratio: Propriū instrumētum visus est humor glacialis in oculo: quamvis Galenus fateatur nervos concurrere ad causandam visus operationem: igitur idem de tactu. Postmodum ostendit etiam primò non solum propriè hoc ei inesse: quia caro est temperatissima partium similium quæ sint in animali: sed tactus primo inest temperatissimæ parti, non intemperatæ, igitur carni, non nervo, vel cerebro. Deinde dat similitudinem inter cor & carnem: nam cor, vt est instrumētū, & membrū principale conseruans totū corpus, & omnes functiones tanquā agens perficit: sic caro tanquā patiens, cū sit membrum, pars similis, recipit: ideo hæc duo natura iunxit in vnum, fecitque cor cornoſum. Tandem concedit, animalia aliqua nervo & cerebro carere, vt spongas marinas: & tamen habēt hęc sensum, licet obtusum. sententia igitur Auerrois est, quòd caro nervo contemperata, sit primum, proprium, & perfectū tactus instrumētū: quanquā in 2. de Anima, paululum ob verba Philosophi deflexerit, vt quasi cum

Galeno consenserit. Nec potest dici, quod credat Aristotelem etiam sic sensisse: nam non fuisset sermo contrarius imò cōcors 2. de Anima. 108. cum dictis 2. de Partibus animalium: nec etiā oportuisset dicere, carnē esse mediū, si cōtēperata est instrumētū: nec oportuisset excusare Philosophū deignorātia neruorū, tēpore quo cōposuit librū de Partibus animalium: quia hoc sufficeret Philosopho quod caro esset instrumentum tactus: quia de temperamento etsi non dicat, non tamen illum negauit. Auicenna in 2. de Anima cap. 3. idem faterur, quod caro vt neruorum virtute temperata, sit proprium & primū tactus instrumentum. Aliud tamen vult 12. de Animalibus cap. 6. cū dixit: Sed consilium optimum, quod mihi videtur, est, quod primum sensibile sit spiritus: & ponit ibi quatuor opiniones: Prima, & magis remota est, quod primum sensibile sit solum cerebrum, vel neruus: & contra hoc arguit: quia cerebrum nō sentit cum phlegmonem patitur, sed tantum cū eius panniculi. Secundo, quia nō valet, Oculus videt per virtutem à cerebro infusā, igitur cerebrum est primum instrumentum visus, & nō oculus: nam medici concedunt primam propositionē, & negant secundam, quæ est contraria sensui. Tertia ratio est alibi dicta, quia cerebrum & nerui sunt extra temperamentum, & cum hoc declinant ad frigidum aduerteretur sensui, non conuenit vt vel cerebrum, vel neruus sit primum sensitiuum in tactu. Secunda opinio est: Dicit quod sit carnea substantia: & hæc est (dicite) dignior quā quod sit neruus, vel cerebrum: tum quia carnea substantia est temperatior, tum quia per se calidior: & caliditas non impedit sensum. Sed tamen illa (inquit) non videtur mihi primum instrumentum: & ratio, vt credo, est, quia nisi contemperetur à spiritu, nō sentit: & etiam, quia (vt diximus) Aristoteles videtur negare hoc manifestè: & sic reprobrauit primam opinionem, quæ est Galeni & medicorum: & secundā: quæ est Auerrois & Conciliatoris in differentia 42. quæ omnino est falsa. Deinde ponit tertiam, quod cor sit primum sensitiuum & instrumentum ratione carnis suæ: non quia temperatum, sed quia fons est sensus, & calidum: caliditas verò est principium, & fouens omnes operationes.

Et hæc

Et hæc videtur fuisse opinio Alexandri, quanquam videatur de carne absolute dixisse. Sed tamen nec hanc sententiam veram esse credit, quia & ipsum cor sentit secundum spiritum: & forsan intelligit, quod non approximatur sensibilibus sicut spiritus, nec potest verè dici cor intimū comparatione ad carnem. Relinquitur igitur, ut primum sensus tactus instrumentum apud Auicennam, & iuxta illius sententiam, sit spiritus: quia non potest esse aliquod aliud ex his quæ secundū rationem instrumentum dici poterant.

Sed est etiam apud illum difficultas & contradictio cum Aristotele: nam in 11. de Animalibus dicit Auicenna, quod virtutes naturales sunt in membris consimilibus, animales autē in dissimilibus: sed videre, & rāgere, sunt virtutes animales: igitur erunt in membris dissimilibus, & non consimilibus. Et hoc contradicit directè non solum dictis Philosophi 2. de Partibus, cap. 1. iam declaratis: sed conclusioni factæ: quia spiritus nō est primum membrum, sed parstatum corporis nostri: & si esset membrum, esset consimile, non instrumentum. Sed hanc difficultatem dissolvit dictum Philosophi primo de Historia animalium, cap. 4. ubi loquens de sensu tactus, idem dicit quod 2. de Partibus cap. 1. scilicet, quod virtutes omnes, quæ patiēdo perficiuntur, ut sensus in aliqua consimili parte consistunt: & proprie de tactu exemplum dat, qui sit vel in carne (dicit) vel alia parte consimili, sed tamen sanguinea, aut quæ illi respondeat: ex quo etiam clarum est illum exclusisse neruum, cerebrumque, quæ non sunt sanguineæ partes: tamen etiam carnem nervosam, cum sit dissimilium partium: virtutes autem agentes in dissimilibus continētur, ut motrix: quare apud Auicennam **PRO NATURALI**, lege **PATIENTEM**, seu quæ patiēdo perficitur: pro **SENSITIVA**, **AGENTEM**. Nec potest dici, quod sensitiva apud Auicennam dicatur activa virtus, cum in hoc Aristotelem Princeps sit securus, non Galenum.

Sed est alia contradictio in dictis Auicennæ 5. de Anima, cap. 8. dicit enim iuxta medium, quod cor est sensibilius cerebro in sensu tactus: & ideo dolores cordis sunt longe maiores & intolerabiles: & videtur statue-

re cor primum quod sentit, cum philosophis. Et in fine capituli vult contra omnia dicta hic, & alibi, quod nervus sit primum instrumentum tactus cum musculis: & quod forma virtutis sensitivæ sit in anterioribus ventriculis cerebri. Ad hoc respondetur, quo hîc loquitur secundum medicos, & sermones magis sensibiles: antè, & alibi, secundum veritatem. Et quod hæc responsio non sit voluntaria, vide quid dicat prima primi, doc. 5. cap. primo. dum de cordis principatu loquitur, inquit enim: Et Philosophi sermo cum subtiliter certificatur, est veracior: sed medicorum sermo in primis cum attenditur, est magis manifestus. Noluissetiam omnino Philosophum nervum esse tactus instrumentum declarant verba eius primo. de Anima, cap. 5. inquit enim, ὅσα γὰρ ἐνεσι ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν ἀπλῶς γῆς, οἷον ὄσα, νεῦρα, τριχῆς, ἔθενός αὖ. πάντα διὰ δοκεῖ, ὡς τε ἔδὲ τῶν ὁμοίων, καὶ τοι προσῆκεν. Id est: Quæcunque enim sunt in animalium corporibus simpliciter terræ, ut ossa, nervi, pili, nihil sentire videntur: quare neque similia sibi: & oportebat tamen. Non ignoravit ergo nervos, sed sentire negavit. & in libro de Sensu & sensato, cap. 2. in fine, dum olfactus sensorium in cerebro collocat, tactus & gustus primum instrumentum iuxta cor ponit. Quare cum omnes, quo ad primum sensitivum, in corde collocet, manifestum est hic ipsum loqui de instrumento, non de primo sensorio. Quare hoc etiam eius ceteris dictis congruit, quod instrumentum tactus nec est nervus, nec caro, nec nervosa caro, cum talis ubique reperiatur, non cor ipsum: nam cor non rectè iuxta seipsum dici potest, sed initium aliquid.

Reliquum est igitur, ut ostendamus, cur carnem dixerit instrumentum tactus: & ut Galeni rationibus respondeamus, declaremusque quid hoc sit initium instrumentum. Conciliator videtur Aristotelem arguere, quod veram nervorum naturam ignoraverit: nam 3. de Historia animalium, cap. 5. inquit: Nam ossa omnia, seu vicissim foris tanguntur, siue alterum alteri inferatur, nervis ligantur: & circiter ossa quævis nervorum copia ducitur, excepto capite: nam id futuris ipsorum ossium continetur. Quare manifestum est, ligamenta

offium cum nervis ipsis confudisse, nec illorum propriam naturam agnouisse. In cap. etiam II. eiusdem lib. iuxta initium ait: Sensu cutem carere constat, maximè que in capite, quoniam nulla interposita carne ibi offi adhæreat. Et certè hæc prodigiis similia videntur, cum cutis capitis auulsis capilis dolorem afferat: ligamenta etiam vt commixta nervis maximum dolorem inferunt, vt in eculeo tortis manifestum est: quod tormēti genus Aristotelem non ignorasse, cum antiquissimum sit, verisimile est. Sed si non de cute capitis verba habuisset, facile poterat excusari: nam cutis exterior, quam vocant qui dissectionem exercēt *ἐπίδερμίδα*, proculdubio sensu carere videtur. At cum de capitis cute loquatur, vtunque ampliēti videtur. Inculat & Conciliator Auerroem inconstantia, qui modò carnem, modò nervos, modò nervosam carnem, primum tactus instrumentum dixerit: vt etiam in Paraphrasi de Sensu & sensibili, iuxta initium, vbi declarat proprietatem sensus tactus, quod sentiat instrumentum, quamuis non sit nudum à qualitatibus primis, ipsas tamen primas qualitates, nam ibi carnem posuit instrumentum tactus: & in secundo de Anima, nervos: & in Paraphrasi de animalibus, nervosam carnem.

Quamobrem cum rectum sit iudex recti & obliqui: ideo primo videndum erit, quid nam senserit Philosophus de hoc. Videtur autem iudicio meo constituere duo, principium sentiendi in corde, & instrumentum ipsius carnem. Cum autem dixit, cutim non sentire: intellexit cuticulam vocatam *ἐπίδερμίδα*, nam hæc proculdubio parum, aut nihil sentit: non autem ex toto carere sensu manifestum est: cum dicat, cutim capitis maximè talem esse, id est sensus expertem. Nam si ex toto cutis sensu caret, curis capitis in nullo minus potest esse sensitiua reliqua cute. At verò carnem non propriè sentire vult, sed receptiuam esse sensus, est manifestum, velut medium quoddam, cum sensus in corde perficiatur: nam in doloribus & voluptate totus homo afficitur: & hoc est, quia cor ipsum sentit, non autem in videndo. Gustus etiam quædā tactus species. Primū igitur non perfectū sensitiuum est caro: primū & perfectū

est cor ipsum: & propterea bene dixit Auerroes in principio libri de Sensu & sensibili, quod tactus & gustus medio non indigent, ut reliqui sensus: & tamen dixit Philosophus, quod omnis sensus sit per medium, ut 2. de Anima 98. & 116. exponit Zimarra de medio exteriore. Sed licet hoc sit verum & Aristotelis, attamen altius insedit demonstratio 2. de Anima 116. & est, quod sensibile positum super sensum non facit sensum perfectum: & ideo cum sensibile positum super carnem sentiatur, sensus perfectus non est in carne. Caro igitur habet duas virtutes, altera per quam est primum instrumentum sensus imperfectum: altera qua est medium perfectæ operationis sensus tactus. Et ideo dolor cum sit imperfecta quædam sensus operatio, sit posito sensibili super sensum. Per carnem autem quid intelligat philosophus, apparet, quod substantiam generalem, quæ constat ex sanguine, vel ei proportionali, disseminatam per totum corpus, seu nervis commoderatam, seu non. Et quod hoc voluerit Philosophus patet, quia in eodem 2. libro de Partibus, non dico in diuersis, nunc carnem facit primum sensitiuum in cap. 1. & negat eandem esse expresse, cap. 10. Quare necesse foret, nisi de duobus sentiendi generibus loqueretur, ipsum fuisse maximè obliuiosum. Et si quis querat, quinā est vsus huius tactus imperfecti? Dico, quod est ad salutem animalis: ideo sapius dixit, tactum esse non vnum numero, cum tamen alij sensus in plures non diuidantur. Sed cur dixit, non in corde, sed iuxta cor fieri? Respondeo, quod vult carnem, quæ est in circuitu cordis, esse talem: nam sanguis sentire non poterat: alia autē non videbantur adeo terrea, ut possent esse tactus instrumentum. Ex quo patet, quā indignè Auerroes conetur relinquere, & coarguere Aristotelem. Nec opinio Auicennæ de spiritu est multum ad propositum: cum hic quæramus de primo receptiuo, non de instrumento recipiēdi: aliter esset dicendum, quod spiritus esset primum receptiuum cuiuslibet sensus: & si sic, iam erit commune, & nos quærebamus proprium: quare hoc non erit ad propositum. Ex hoc patet, cur Auerroes modò dixerit carnem, modò aerium, modò neruofam carnem instrumentū: conatus

est enim sequi quem iudicabat non vnā sententiam tenere Aristotelem . Eadem ratio euertit Auicennam, qui modò cum Galeno , modò cum Aristotele , eoque suo iudicio à seipso dissidente , sentire voluit : vnde illa postmodum dictorum suorum multiplex contradictio. Rationes autem Aristotelis duæ pro sensu imperfecto in carne , & vna pro perfecto in carne cordis expositæ sunt à nobis . Ex hoc patet solutio rationis Auicennæ : nam sensus imperfectus est diffusus per totum corpus ad conseruationem animalis, sed perfectus est in corde: nec animal ipso indiget vbique , quia talis non est necessarius ad illius cōseruationem, sed ad perfectionem. Est etiam (vt nihil quamuis leue pro Philosophi opinione prætereā) illud considerandum , cur penis glans tanto sensu ac tam peculiari prædita sit, quæ carne constat : nam pauculi illi , ac exiles nerui , non per totam carnem disperguntur : neque cū à capite profisciscantur in vlla alia parte consimilem delectationis vim efficere possunt : quare eius carnis hoc est priuilegium. Stupidum etiam efficiunt Aristotelem , qui neget, sensibile super sensum positum sentiri: cū conser, nos ignē, in quacunque corporis parte ponatur, non leuiter à nobis sentiri. Id autem accidit studiosis verborum autorū, non veritatis rei , vt simul cum re ipsa etiam mentem , quam maximè venantur, eorundem amittant.

Igitur hac visa opinione , ad Galeni sententiam , ex toto diuersam cum suis rationibus, accedamus: is nanque non nugis , vt reliqui, sed sensu ipso Philosophum oppugnat: conatus ostendere neruos, non carnem, esse instrumentum tactus. Verū ante eas inducam rationem communem ex concessis à Philosopho . Idem est instrumentum sensus & motus, 2. de Par. cap. 1. iuxta finem, atque id iure : quorsum enim sensus absque illo: neruus est instrumentum motus, non caro: igitur etiam sensus? Dico, quòd Philosophus dicit, quòd idē est principium non instrumentum. quinimo Galenus ipse confitetur, quòd durioribus mouemus, mollioribus aptius sentimus: etsi concedat vtrunque genus vtraque præditum esse virtute. Galenus igitur primò de motibus manifestis, sic ostēdit virtutem sentiendi in neruis esse, & à

cerebro proficisci. Si amputetur neruus, quicquid supra remanet, sentit, & motum retinet: quicquid infra est, utroque priuatur. Et similiter infert, Si præcidatur spinalis medulla, id enim quod infra est, & à parte præcisa exoritur, sensum amittit, & motum: igitur cum superiora hæc retineat, erit virtus sentiendi & mouendi neruo quidem insita, & à spinali medulla originem ducens. vnde primo de Vsu partium 16. inquit, Erit igitur neruorum vtilitas facultatem sensus & motus in membra ipsa ex principio deducere. Hoc autem iam cerebrum, & medullâ spinalem esse ostenderat: vnde lib. 16. cap. 2. Quod verò sensuum instrumenta neruos ad sensum exposcerent, illud iâ abunde superius me declarasse puto. Et infra: His autem, quibus exactiore erat opus sensu, molles natura neruos tribuit: iis verò, quæ voluntarium motum exercebant, duos omnes: quibus autem opus erat exactiore tum sensu, tum motu, etiam vtrunque genus. At verò in 5. lib. cap. 9. tres scopos naturæ in neruis disseminandis declarat ad sentiendum: primum, velut videndum, audiendumque: secundum ad mouendum: in his duobus maximis, vel etiam pluribus neruis opus fuit. At verò tertium scopum doloris sensum statuit: cuius causa nihil aliud adiungatur exilibus opus neruis fuit: quales renibus, & iecori, & pulmone natura inseruit: cum instrumenta non essent sensus vllius aut motus. Eandem sententiam repetit in libello de Virtutibus nostrum corpus dispensantibus: quem Galeno ego tribuo, vt etiam librum de Partibus artis medicatiuæ, & de Motibus manifestis: & si initium sit eius, Dixit Galenus. nam hic mos Arabum fuit libros è Græca lingua ad suâ transferentium. Sed nec forsan Introductorius medicorum, & si aliàs de illo non parum dubitauerimus, à Galeno erit alienus. Sed hæc obiter: illud consulto: Videri mihi eos, qui de hoc scripserunt, adeo contemptim hanc tractasse disputationem, vt maxima quibus innitur Galenus argumenta præterierint: quale illud: Quod maximè sentit principium debet esse sentiendi, etiam aliis: tale autem neruus est: 4. Artis curatiuæ, cap. 6. nanque ibi dicit: Si neruus lædatur, aut qui ex eo cõponitur musculus, aut tendo, vbi locus vacuus carne

fit, tunc doloris, vigiliarum, conuulsionis, ac delirij periculum instat decebat autem longe secus esse. si quomodo caro instrumentum poterat esse tactus.

Tertia ratio pro Galeno est membra carne nuda, vt dentes sentiunt secundum propriam etiam eorum substantiam, vt ipse Galenus 5. de Medicamentis secundū locos, cap. 23. & 11. de Vsu partium cap. 7. iuxta initium, & 7. tertij cap. 1. non igitur ex carne sensus. Auerroës negat hæc quæ assumuntur, nam sensum, vt dixi, perfectiorē reddi neruo putat: quia caro redditur temperatior: non tamen non sentit etiam præcisa pars: verum à maiore dolore minor obtunditur, dicente Hippocrate: duorum dolorum qui secundum eandem partem fiunt, maior minorem obseruat. Ob id igitur non sentit inferior pars, quæ necessario, vel vehementi dolore superioris obtunditur, vel breui emarcescit, & extinguitur. Erunt igitur tria membrorum genera, Carnosa, & hæc sensu prædita simplici: & Nervosa carnea, & hæc quidem perfectio: & Nervosa tantum, quæ non sentient sensu vero, Sed in hoc aberrat Auer. quia dixit nullo modo sentire: quamuis in neruo expuncto hæc adducat in medium, quæ aliàs scribam Deo volente dum distinguam, quidnam sit primum quod sentitur.

Nec illorum etiam opinio probanda est, qui putant alia membra per se sentire, secundum Galeni sententiā. Imò nerui per se sentiunt, cætera per neruos. Et si dicas, quòd cutis volæ manus est instrumentum tactus temperatissimum, . de Temperamentis, ultimo. Fateor: verum quamuis sit mixta ex carne & neruo, propter neruum tamen sentit. Dico igitur, quòd sensus magnitudo in neruo viger: nec est quod respōdeat Auerroës secundæ rationi: nam dicere, non sentire, quia diuisio illa ac incisio quædā sit priuatio etiam in carne locum habet dum pungitur. Quòd si dicat: Solæ primæ qualitates sentiuntur: at has etiam nudus neruus sentit, igne exustus. Nec hoc repugnare videtur Aristoteli si neruos vt arterias à corde nasci decernat: non tamen de perfectione sensus conueniunt, quam Galenus in neruo, Aristoteles (vt dixi) iuxta cor statuit in carne illius. At verò sensum quo animal est animal, si sensitiua etiam ossibus

infusa est, quomodo Galenus neget carni & vniuerso corpori inesse? quandoquidem animal per sensum sit animal, & nutritiua vis cuilibet corporis parti necessaria ob id inest, quoniam vndequaque viuit: ob quæ tam Philosophus quam Galenus hanc sentiendi vim in toto corpore collocant. Atque id iure magis Galenus, qui Platonem secutus etiam plantis ipsis aliquod sensus vestigium concedat. At verò nihil refert, seu animam dicas per totum corpus diffusam, seu ipsius facultates tantum, ipsa in corde sedem habente: nō enim potest esse viuēs, nisi vbiq; nutriatur: nec sentiens, si aliqua parte sensus expers sit: quare nec capilli viuunt, qui etsi crescant, sensus tamen omnino sunt expertes. Ergo nec Albertus videtur rectè Philosophum interpretari, quòd caro neruis immixta sentiat: palàm enim est, quòd instrumentum, quod recipit simile, in partibus esse debet. Neq; hi etiā vera dicunt, qui neruum grauis & leuis faciunt sensorium: calidi, & frigidi carnem: essent quinque sensibus plures, vno superaddito. nec ratio Philosophi staret, quæ putat debere instrumentum toti corpori esse commune. At verò Galenus qui carnem etiam sentire credit, neruorum facultate præditam, nihil in hoc habet Philosopho repugnans: cū duo instrumenta non ponat, sed vnum tantum primum: quod etsi ponat, propositionem Philosophi ad specierum formas contrahet, non ad cæteras, quæ minus materiæ connexæ sunt: nam & Philosophus ipse fatetur, exanguia sentire per aliud, quàm per carnem: etsi carnis id in animali locum obtineat. Cæterum dentes haud sentire dicit, cū quotidie citra sensum vllum exedantur. Dicunt quidam, aduenire dentibus in extremo, quod vnguibus: vt superfluum id sensu careat. Verum quomodo si pars illa non sentit, ab acerbis fructibus obstupescunt, & congelantur? manifestum est enim affectum illum dentibus inhærere, quæ parte inuicem committuntur. Quare & aliquid tale inesse illis Philosophus concedet, qualitate etiam alius progrediente. Membranz autem, & cutis, exquisitum habent à neruis, vel à corde sensum: porrò obtusum, quæ parte solum sunt animalis sentientis partes.

CONTRADICTION II.

An finis ipsius medici sit sanitas.

Intentio medici est sanitas: finis autem adipisci eam, in de Sectis primo. At 9. Artis curat. 10. & 13. prima cura habenda est de virrute, est enim prima illius intentio. Respondeo, Intentiones sunt duæ: altera ad finem, & hæc est ad sanitatem. vnde 11. Artis curat. 9. Quicquid scripsi, pro sanandis ægris scripsi. Altera intentio est ad finis media, vt finem nos possimus consequi. Et hoc modo illa partitur in plures: è quibus prima est ad virtutem, secunda ad morbum: & ita de aliis, vt dictum est, Vel clarius. Intentio medici est sanitas, illa vero à quibus sumitur intentio operandi, sunt alia plura: & sic differt intentio à rebus à quibus sumitur. Circa quod est aduertendum, quòd in Introductorio capite 6. sanitas est scopus medici semper: sed non est eius finis, nisi cum ponitur ea. Sicut scopus gubernatoris navis est, seruare nauim: sed non est illius finis, nisi cum eam seruat. Et si quis dicat, Contrà, quia, 10. Artis curatiuæ 10. Hecticam tertiæ speciei curat, non vt sanet, sed vt reducat ad tabem frigidam: igitur tunc scopus eius non est sanitas. Respondeo, quòd producere vitam, est finis consequens ad id quod primo intendit medicus: id est reducere ad sanitatem. reducit autem ad sanitatem in eo, quòd tollit morbum caliditatis siccitate relicta: & ita remouendo morbum, inducit sanitatem pro parte. Nam secundo. Artis medicæ capite secundo, etiam ægri sunt in sanitatis latitudine constituti. Sed dices, Loquitur de simpliciter, non vt nunc ægris: Respondeo, quòd etiam omnis æger vt nunc aliquid habet de sanitate propria: sicut quilibet æger simpliciter, quem insalubrem quidam vocant, in latitudine sanitatis constituitur: velut sanitatis simpliciter particeps: tantum enim quilibet habet de sanitate, quantum est id per quod à summo morbus deficit. Et eodem modo considerat medicus de parte decorem augente, etiam præter naturam, vt in infibulandis adolescentibus: tum etiam de castrandis. vnde Paulus Aegineta lib. 6. cap. 68. dabat

rationem huius: Cum enim potentes, hoc vel illud facere omnino volunt, medici officium tunc est, quanquam ad sanitatem sit institutus, procurare, quò minore ægri malo ac periculo fiat.

CONTRADICTION. III.

*An ad medicum pertineat tractare de
decoratione.*

CIrca hoc contingit dubitare: an ad medicum pertineat tractare de decoratione, tanquam de re per se ad illum spectante: cum ut dictum sit omnia sanitatis causa agat, ut ostensum est in præcedenti contradictione: nam Ætius in decimosexto libro de ea pertractat, & Princeps. 7. quarti. Respondet ad hoc Galenus primo de Medicamentis secundum locos, cap. 16. quòd decoratio vel est ad reparandum naturalem pulchritudinem, vel ad addendum aduentitiam: prima quidem ad medicum pertinet, non autem secunda, nisi ut diximus in præcedente contradictione. Quomodo autem pertineat hoc ad sanitatem instaurandam, intellige: nam præternaturalis turpitudine vel est iuncta cum morbo, ut sextus digitus: vel est signum morbi, ut vitiligo. Quare medicus ut tollat morbum illum, procurare debet, ut etiam quasi coniunctum vestigium turpitudinis aboleat. Sed quid de cicatrice, quæ iam non est cum morbo, qui possit auferri, quamvis ipsa possit aboleri, nunquid medicus debet eam tollere? Videtur quòd sic: quia est res præter naturam, ut Galenus, 14. Artis curatiuz cap. 16. de mangonibus reparantibus nares puerorum. Sed hoc pro exemplo: nam pars non potest sana diu permanere propria carne destituta. Sed quid cum morbus procuratur à medico, ut cum abscindit membrum propter cancerum, decimoquarto, Artis curatiuz decimotertio. Respondeo, intendit primo, & per se sanitatem: & est ablatio canceri: quæ tamen non potest fieri, nisi cum alio morbo in forma, vel numero, sed tamen leuiore.

An medicina sit scientia.

Galenus principio tractationis Artis medicinalis dixit, Medicinam esse scientiam : & in titulo dixit artem. Conciliator differentia 3. mouet quæstionem. Philosophus 5. primæ philosophiæ vocat eam scientiam : sed Auerroës vult illam esse artem in commento, exponens Philosophum expositione Anglicana. Princeps etiā vult in sua diffinitione prima primi eam esse scientiam, qui tuentur opinionem Auerrois primo Collectan. 1. & 6. Collectaneorum 1. & 7. eiusdem cap. 31. iuxta finem : non solum eam esse artem, sed mechanicam volunt : eo tamen modo, vt cum artes diuidantur, 2. Phy. 24. in Vtentes, velut est nauigandi peritia, quæ non facit nauim, sed illa vtitur : & Operantes, vt quæ secat ligna : & Imperantes, vt architectura : medicina est mechanica, id est non vtens, sed faciens : non autem vt faciat propriè, sed vt præcipiat. Igitur volunt hi, cum non possint effugere, quin sit scientia, quæ operari doceat, quoddam tale genus scientiæ cum arte sit idem : & ad hoc adducunt verba Philosophi, 6. primæ philosoph. 1. vel in Græca sectione. 5. primæ philosophiæ iuxta initium : quæ tamen oppositum sonant ex toto, cum dicat ille : τῷ μὲν γὰρ ποιητικῶν ἐν τῷ ποιεῖντι ἡ ἀρχὴ, ἢ ὁ ὄντων ὅσων, ἢ τεχνὴ, ἢ δύναμις τις. τῷ δὲ πρακτικῶν, ἐν τῷ πράττειντι ἡ προαίρεσις. Quibus verbis duo errores deteguntur : nam practicam, quam hîc vocat, non illam intelligit quam 2. Primæ philosophiæ 3. id est quæ est ars, sed prudentiam : quod apparet ex tribus : Primò, quia artem sub faciente, non sub agente collocauit. Secundo, quia principium artis non est προαίρεσις, seu præelectio quædam, seu recta electio, hæc enim ad prudentiam pertinet, non ad artem.

Tertio, quia ars est faciens propriè, non agens. Secundus error est, quoddam facientem scientiam non vnam dixit, sed tres : aliam quidem : cui initium est intellectus : aliam, cuius alia vis quædam (coniecturalem intelligit vim) aliā quæ est ars. Non igitur tota facienti scientia est ars : nec agendi vlla ex parte : cum tamen

Auerroës in suo textu pro agendi peritia, quæ prudentia certè est, artem haberet: quo fit, vt aberrare cogeretur. Manifestum est igitur Philosophum ibi sub scientia tres habitus intellectus, si non plures, quos 6. Ethicorum distinxerat, comprehendisse, Scientiam contemplatiuam, Artem & Prudentiam. verùm 6. Ethicorum, scientiam intelligit, vt 2. Metaphysicæ 3. pro communi ad contemplatiuam, & illam cuius finis est exerceri. Non igitur idem est ars, & scientia cuius finis est opus: aliter nec Geometria, nec Astronomia quæ supputare docet, nec Arithmetica, nec Grammatica, nec Musica erunt scientia, sed puræ artes: itémque Fabrilis, & Sutoria scientiæ erūt, artes enim sunt. Medicina igitur scientia est. Sed quare Galenus eam in titulo artem vocat? Quia liber artis medicinalis, non est demonstratiuus, sed diffinitiuus: ideo non ibi scientia tradi potest, sed ars. Secundò, quia cùm contineret totam disciplinam, titulus debet esse à maiore parte, quæ est ars, diffinitio à præclariore, quæ est scientia. Sed & in Introductorio cap. 5. negat medicinam esse scientiam, si quidem exactam, quæ habetur per absolutam demonstrationem: nam etiam philosophiam ibi scientiam esse negat, & nos etiam aliquid scire. verùm delucide 1. Artis curat. 4. eam sciētiam, & perfectam declarauit: quoniam & ipsa ex indemonstrabilibus demonstrat. Sed quidam dicunt, quòd vt accipit à Philosopho nō est medicina, sed philosophia naturalis, hoc tamen est falsum, 1. Post. 4. 2. Dico igitur, quòd scientia quæ ad opus tendit sublata demonstratione est verè ars, vt Medicina & Musica: aliæ sunt artibus similes, vt Arithmetica. Sed Medicinā esse scientiam, vt à Philosopho accipit, docet Galenus 1. de Elementis cap. 1.

CONTRADICTIO V.

An neutrum in primo modo detur.

Galenus in diffinitione medicinæ ponit neutrum: Philosophus negat in Prædicamentis, capitulo de oppositis, dicens: Omne corpus est sanum, vel ægrum. Respondeo vt Hali in Commento, differūt solo nomi-

ne: nam cum morbus adeò remissus est, vt nō impediatur operationes, tunc apud medicum non dicitur æger et si sit tam apud illum, quàm apud Philosophum. Causa autem huius est triplex. Prima est, ex modo auxiliandi: nam ægris debetur curatio, 3. Artis medicin. 6. neutris præseruatio, si sint decidua, vel reassumptio si sint conualescentia, 3. Artis medic. cap. 16. & 17. Secunda autem causa fuit propter dies decretorios, qui non ab initio morbi sunt comparandi, sed vehementis morbi, cum homo fermè cogitur decumbere, 1. de Diebus decret. cap. 6. Tertia, quia Galenus mutationē posuit quæ sensu non perciperetur, 1. de Locis affect. cap. 2. & 3. de Temperamētis, cap. 4. hanc negat Philosophus, & eius interpretes Auerroes 8. Physicæ auscultationis Com 23. cum igitur hæc Philosophus non consideret: Neutrum, quod re ab ægro non distinguitur, ponere non debuit. Vnde Auerrois fallitur 1. Collectan. 1. Sed contra, sani & ægri dispositio continuū quoddam efficiūt, igitur in transitu medio dabitur neutrum. Respōdeo, quòd Philosophus diceret, quòd datur vltimum esse sani nō primum ægri, vt in moriente.

CONTRADICTION VI.

An neutri dispositio insensibilis sit.

Neutri dispositionem sensibilem esse velle videtur Galenus in locis duobus vltimis præcedētis Contradictionis ex Galeno adductis: in Arte etiam medicinali in cap. de signis futuræ ægritudinis, & 1. de Diebus decret. cap. 6. clarissimè autem in de Constitutione artis medicatiuæ, cap. 19. & in de Partibus medicinalis, cap. 5. Sed oppositum videtur in his duobus locis, in libro de Constitutione: ponit enim neutram nullum sentiens nocumētum: & exemplum dat de eo quem canis rabidus momordit. Idem dicit in libro de Partibus, addens huic exemplo aliud, eius qui venenum ad tempus sumpsit. Quidam respondent, quòd causa est sensibilis, licet non dispositio. Hoc nihil ad rem, cum quæramus, an neutrum corpus primi modi sentiat nocumētum: nec quærimus de medico, qui nec ipse sentit, sed

ratione hoc tantum percipit. Potest etiam esse, ut nec medicus hoc percipiat, nesciens canem esse rabidum: nec æger, ut in veneno quod inscius hausit. Dicunt alij habere causam in se, & ideo ratione causæ illud corpus ægrotare: si sic esset, non daretur neutrum ad ægritudinem terminandum, sed tantum conualescentiæ: quia omne illud causam continet, per quam perueniet ad ægritudinem. Respondeo, Gal. 2. Artis medicæ, cap. 2. statuit quinque genera corporum. Sanum semper, quod nullo modo est læsum: Sanum ut multum, cuius non est culpa in operationibus, nisi cum comparat sano ut semper: Neutrum simpliciter, cuius læsio est aut in causa solum: aut si est in operatione, est cognita solum ratione ea, quod est læsio, non lētionis quantitas: Ægrum autem habet cognitam quātitatem læsionis, non solum læsionem cum ægrum est simpliciter dictum: sed ægrum ut nunc habet læsam in comparatione sui. Eodem modo dico de neutro ut nunc. Ergo omne neutrum habet læsam operationem simpliciter, si sit simpliciter: aut sui comparatione, si sit ut nunc: & talis læsio potest esse sensibilis, non tamen necessario est sensibilis, quia sufficit quod causa sit sensibilis. Sed in hoc differt ab ægro, semper, quod omnis æger seu simpliciter, seu ut nunc, habet quantitatem læsionis sensu cognitam.

CONTRADICTION VII.

An panis sit facilioris concoctionis quàm caro.

Ratio faciliter transcundi in alimentum sumitur ex temperamento, ita quod sit cibus secundum naturam, 3. de Temperamentis, cap. 2. nam cibi diffinitio est quod immutetur à natura, non mutando illam. Manifestum est autem, quod tale necesse est esse simile corpori in qualitate: nam omne agens dum agit reparitur. Si igitur alterius naturæ sit cibus quàm humanum corpus, manifestum quod in frigidabit, aut calefaciet corpus: & sic non iam simplex erit cibus, sed vel cibus medicinalis, ut dicunt, aut medicina. Sed in libro de Dissolutione continua, cap. 4. in initio, reducit facilitatem & difficultatem cōcoctionis ciborum ad quinque causas:

quarum prima est, Intemperies valida: nam illa facit, ut tardè possit assimilari, quia assimilatio est conditio præcedens nutritionem, ut aliàs declaravi: ergo piper & portulaca erunt difficilis concoctionis. Secunda causa est, Ratione substantiæ: & hæc est quadruplex, vel quòd sit vehementis duritiei, ut nux indica: vel siccitatis, non intelligendo virtutem nunc, nam sic reduceretur ad primum modum, ut panis superassatus: tertia, quòd sit renacis alimenti, ut caro magnorum piscium: quarta, quòd sit crassi alimēti, ut caro bouis. Tertia autem causa est, Ratione excrementorū, quæ enim plurima continent excrementa, diuturna indigent separatione, ut amygdalæ & auellanz. Quarta est, Propter aliquod impediens sibi iunctum, ut quæ oleum continent, velut oliuæ. Quinta est, Causa abominationis: & hæc est duplex, aut generalis, ut cū res est ingrati saporis admodum, vel odoris: alia cū abominatur homo aliquid propter naturam propriam: ut quidam qui non comedunt lac, alij oua: alij comedunt, sed natura refugit propter vim quam habet illi contrariam, & discordem. Additur etiam ratio contrarij: quoniam cibus calidus in frigido corpore celerius concoquitur, quam frigidus: & causa est, quia calidum celerius reducitur ad temperamētum à frigido, quàm à calido: & ideo hoc verum est tantum in mala temperatura, non in naturali: & remanet dubitatio parua, de mala temperie, naturali tamen, sed valde magna: sed nunc est sermo tantum de sanis, non multum à temperamento æquali recedentibus. In recensendo autem cibos facilis concoctionis, primò ponit Panem benè præparatum: post Carnes auium, & reliquorum: etsi liber hic esset Galeni absque dubitatione, & cū omnium consensu, non esset multum difficile sententiam eius venari. De temperato autem cibo non solum Galenus illud fatetur, ut dixi in locis prædictis: sed & in libro de Cibis boni & mali succi, cap. 3. non tamen vult ipsum esse temperatum tantum in primis qualitatibus, sed medium etiam inter tenue & crassum, lentum & friabile, cæterasque eiusce-modi omnes qualitates. Et Auerroës 5. Collectaneorum 31. dixit, Panem triticeum esse optimū cibum inter

omnes, & quasi naturæ humanæ simillimum, vt etiam cap. 3. eiusdem libri declarat iuxta initium, vnde dixit, Temperantia propria est cibo, medicinæ intemperies: est enim cibi natura, va faciliter conuertatur in humorem similem humori radicali: & hanc primam laudem etiam Zoar illi tribuit in suo libro primo Theisr, capite de conseruâda sanitate. Idem fermé Rasis lib. 3. cap. 3. ad Almanforem confirmat, volens, vt plurimum salis ei misceatur, ac bene fermentet. Quanquam nemo sit, qui non videat mediocritatem, secundum Galenum, excessu fore potioem: & si tamen sit declinandum, tunc coctio, fermentum, & sal, minus afferunt detrimentum aucta, quam detracta. Tertius modus ex facilitate solutionis in aquis sumitur, nam quod facilius soluitur, facilius concoquitur: tum si celerius ac magis tumescat: præcipue coctum. vt in lib. de Cibus boni & mali succi, cap. 3. iuxta finem, sic enim fructus & multa alia à patre suo probari scripsit, certissimo experimento. Quartus modus sumitur ex paucitate nutrimenti: nam quod parum nutrit, facilius concoquitur: contrâ, quod facilius concoquitur, parum nutrit: & quod plurimum nutrit, ægrè concoquitur. & hæc tria se consequuntur, 7. Artis curatiuæ, cap. 6. iuxta medium. Vltimum autem diuisionis membrum non conuertitur: vt quod ægrè concoquatur, necessario plurimum nutriat: nam difficilis concoctionis iam plures causas declarauimus. Quintus modus habetur à Gal. 1. de Alimentis, cap. 1. post initium, Quæ facile cōcoquuntur, facile altera fiunt, & corrumpuntur: quæ verò difficulter concoquuntur, etiam difficulter in alienam transeunt qualitatem, & tardè corrumpuntur. In his omnibus non videtur primo Galenus in facilitatis ratione cōstans fuisse, cū omnino diuersas illius causas referat.

Ex his tamen causis promptior ad cōcoctionem panis carne esse videtur: nam quantum ad temperamentum attinet ab omnibus, vt diximus, pro exemplo absoluti cibi, vt qui in nulla qualitate exuperet, adducitur. Caro etenim omnis calefacit, aut inquit Rasis 3. ad Almanforem cap. 9. Quantum etiam sit merito conditionum assignatarum in libro de Dissolutione continua, videtur

videtur panis esse gravior carne: nemo enim sustinet esum puræ carnis, cum multi sustineant esum panis solius, ut quotidie multis est in usu. Quod etiam panis celerius in aqua solvatur carne, nemini dubium esse debet, qui vel expertus sit hoc, vel velit experiri. Nutrit etiam minus panis longè quàm caro, quod Celsus lib. 2. cap. 17. testatur & 3. ad Almanforem 9. caro est omnium quæ eduntur nutricas maximum: unde tertia primi doct. 2. cap. 7. qui multa carne vitur frequenti indiget minutione. In facilitate tamen corruptionis quamvis panis à carne vinci videatur: non tamè adeò longo, ut quidam putant, intervallo: nam panem corrupti post primam diem affirmat Zoar, capite de conseruanda sanitate. Adiunximus nos olim, cum essemus iuniores, in emendatione contradictionem ex dicto Auicennæ in directo, de qua in 11. libro diximus contradicentium medicorum. Caro etiam non cruda, nam talis edi non consuevit, panis comparanda est, quæ hyeme diutius pane asservari potest. quod & si vincat hac in causa solum panem, cum tot modis vincatur, durior erit cōcoquentibus ipsam quàm panis.

Secunda ratio videtur sumi ex experimēto, Celerius id cōcoquitur, quo assumpto, citius esurimus: (Cum famēs naturalis inanitatem ventriculi præsupponat 1. de Causis symptomatū, cap. 7.) sed celerius esurimus assumpta libra panis, quàm carnis, ut nos docet experientia: celerius igitur panis ipsa carne transit in alimentum.

Tertia ratio procedit ex autoritate Galeni, qui carnes dabat in cœna, & panem in prandio, 1. Regim. acut. 18. iuxta finem: exemplum adducēs de gladiatoribus. Constat autem, quod carnem solam ibi intelligit: quia dixit hoc observari ab illis, ut simplicitatē cibi omnem deurenturbationē: quod haud consequi liceret, si utrunque in cœna assumeret, scilicet panem & carnes. At cœnam copiosorem vult Galenus esse prādio, ut infra docebimus: quare manifestum est illum existimare, carnē esse difficilioris concōctionis ipso pane.

Quarta etiam ratio ex alia autoritate sumitur 7. Artis curatiuæ, cap. 6. iuxta medium: ubi exhibet primo panem & pisces saxatiles pro leuissimo elemento: inde ad

carnes descendit : quò fit, vt panis ab illo in facilitate concoctionis carnibus præponatur.

Alia ratio sumitur ex eodem loco, nam panis facilius concoquitur suilla carne : illa enim est (dicit) nimis contumax, eo quod plurimum nutrit. Sed caro suilla est omnibus aliis carnibus in nutriendo commodior, & humanæ simillima, vt habetur 10. de Simplic. medic. cap. 3. & de Cibis boni & mali succi, cap. 4. Igitur panis est facilioris concoctionis, quàm vlla caro.

Ætius quoque Galenum in libris de Tuenda sanitate secutus, dū senes nutrire docet lib. 3. cap. 30. ter panē illis in die dat: carnes semel. & Galenus 1. de Tuenda sanitate, post medium, iubet ablactato infanti primo panem dari, post legumina, & carnes. Item post pauca: Si negotiis impeditus pedotriba sit, vt nec lauare, nec fricare puerum possit, modicum panis det : inde hora, qua ferme solet, lauet, fricet, & cibum solitum exhibeat. Prohibet enim quenquam iusto vesci cibo, antequam fricetur, ac lauetur. Clarissimè hoc 6. de Tuenda sanitate, ante medium, docuit: vbi impedito viro negotiis consulit, vt panem sumat hora quarta diei, ita quòd speret decima hora esse confectum. Ex hoc igitur duplici modo patet, panem celerius concoqui carne, tum quia intra sex horas, tum quia non dat carnes cum pane. Nec potes dicere, quòd ratione simplicitatis solum panis eo in casu celerius concoquatur, nam cum pane oliuas, mel, palmulæque concedit. recitabitur autem autoritas hæc in 18. Cōtradict. huius: dicemus & aliqua in vndecima tractatus sexti, huius libri. Hæc igitur argumenta sunt, quòd panis ipse res sit leuissimi alimenti, saltē ad carnis comparisonem: sic vt facilius illis concoquatur.

At qui partem tuetur oppositam, rationes quibus aliquid facilius concoqui Galenus nobis declarauit, singulas seorsum debilitant: veluti cū dicimus, temperata facilius concoqui : obiciunt nobis vinum, quod cū non sit temperatum, facillimè tamen concoquitur, 2. Aphor. 11. & oua quæ vel sunt temperata, vel paululum ad frigidum declināt, vt 11. de Simplic. medic. & à Principe in libello de Viribus cordis, & à Serapione dictum est: vel eo magis si temperata sint, vt videtur sentire Pria

ceps, difficulter tamen concoquuntur, adeò vt candidioris partis, quod ad alimentum attinet, nullus sit vsus. Hæc ratio vitiosa omnino est tribus modis: Primò, quod cum omnia illa quinque considerata sint, hic vinum duntaxat accipit, & ex eo argumentatur. Secundò, quod de vino adducitur, ad propositum non est, cum ex alimenti genere, quod cibum dicimus, in potum descendat. Tertiò, quod mediocritatem illam quam Galenus non in qualitatibus tantum primis, verum etiam in crassitudine & tenacitate iubet obseruari, tum aliis, hic solum in primis spectat: cum non obscurum sit, oui candido nihil esse vel tenacius, vel magis ad glutinis naturam accedens. Qua etiam ratione argumentum de suilla carne dissoluitur: nam & si similis sit substantia humane prorsus, 3. de Alimentis cap. 1. nihilominus cum tenaces & glutini similes generet humores, 2. Aphor. 18. merito difficilis cõcoctionis erit. Eodem modo si quis dicat gallorum testes, quos Mesue in cura phthisis commendat, & iecur gallinæ, tum anseris, quod facillimū est in cõcoctione, vt 3. de Alimētis, cap. 21. & in de Dissolutione continua cap. 3. & 4. non facile aquæ impositæ intumescere: cum tamen pulmo & fungi, quæ ægerrimè cõcoquuntur, soleant celeriter inflari. Respõdemus, non de aqua frigida Galenum dixisse, sed si incoquatur: at luce clarius est, iecur & gallorum testes celeriter tumescere, & molliciem nancisci, si coquantur: at contrà, fungi & pulmo tardè. Verū iecori & oui illud propositum est, vt diutius quàm par sit cocta durescat: quò fit, vt & tunc coctioni in ventriculo cõtumacia reddantur. Simili modo oua etsi plurimum nutrant, teste Galeno, facile tamen concoquuntur, reluctante multitudine alimenti: quia temperata sunt, & mollia, si de luteo intelligimus.

Omnes igitur hæ rationes esse videntur, quæ ad cibi facilem cõcoctionem faciant, non quæ seorsum sumptæ talem cibum illum esse ostendant.

Igitur ad primam videtur Auerroës 5. Collectaneorum 31. fateri, carnes esse temperatiores pane: tum gallinarum maxime, cum ius earum dicat leprosis conferre, & carnes ipsas nostrum corpus ad temperamentum reducere.

In secunda causa caro videtur esse nobis conuenientior natura, quàm panis: sed ex vsu panis est consuetior. Porro quod ad alias pertinet conditiones, non vlla in parte caro videtur esse pane inferior, tum præsertim, cùm Galenus 1. de Alimentis, capite de tritico, panem velit esse difficilem ac cōtumacem, si quid desit ex optima præparatione. Absolutus igitur etsi difficilis non possit appellari, in primo tamen genere eorum quæ facile concoquuntur, locari non debet. Quòd verò aquæ impositum feruenti celerius intumescat, hoc ad carnes haudquaquam extendi debet, cùm Galenus experimentum illud ad grana tantum ac legumina referat. Quòd etiam minus nutriat panis, quàm caro, illud non omnino ab omnibus concessum est: cùm carnes paruorum auium vt leues, ac parum exhibētes alimenti, debili ventriculo, vel Galeno teste, concedantur. & si modo adhuc caro à pane in hoc solo vincatur, in aliis tamen causis leuis concoctionis illum superat. At de corruptione, nemini dubium est, longè facilius putrescere carnē, quàm panem: quare cùm difficillimum sit hæc rationibus demonstrare, melius erit sanè ad autorum ipsorum placita, quæ experimento confirmata sunt, confugere.

Sed tamen prius secundam principalem rationem diluamus: ante id verò etiam illud præmittendum, cibum dici concoctu faciliorem, vel quòd celerius transcat in chilum, seu pultriculam in ventriculo: vel quòd celerius in sanguinē, vel quòd celerius ipsa solida membra nutriat. Itaque nobis aliquando celerius contingit post panis assumptionē esurire, quòd minus ex ipso quàm carne nutrimur: rari etiam sunt qui vel solam edant carnem, vt tutò liceat hoc experiri. Illud tamen si concedatur, nihil probat: cùm defectionem alimenti in venis naturalis sequatur fames: hæc autem celerius assumptum panem quàm carnes sequitur: aliter dicendum esset, rapas etiam crudas, facilius concoqui perdicum carne: cùm & illarū esum celerius, ac multo quàm panis, fames subsequatur. Igitur alia ratio modicæ nutritionis, alia verò facilis concoctionis. Arguo etiam quia æquale detrimentum in cōcoctiōe panis, est maius æquali lapsu vel defectu in carne: vnde Princeps 3.

primi doct. 2. cap. 7. in fine. Et scias quòd detrimentum panis, cum non concoquitur, deterius est nocumento carnis, cum non concoquitur. Sit igitur propria quantitas panis libra vna, & carnis dimidia, & fiat augmentum sextæ partis in utroque: tunc ex dicto Principis erit nocumentum quatuordecim uncias panis, quam septem carnis: igitur natura magis laborat in concoquendo uncias septem panis, quæ sunt dimidium illius quod nocet quam uncias tres & dimidiam carnis, quæ sunt dimidium minoris nocituri: sed ut septem ad tria cum dimidio, sic duodecim ad sex: igitur ex regula Geometrica cum utrinque sit proportio dupla, maior est labor in concoctione libræ panis, quam sex uncias carnis. Respondeo, quòd argumentum non valet, quia detrimentum illud non est ratione laboris concoctionis, sed materiæ quæ relinquitur: nam ex pane relinquitur materia magis lenta, quam ex carne, eo quòd constat ex tritico: at ex carne materia magis inæqualis intemperie & quæ celerius putrescit. At lentor licet non plus noceat ad concoctionem, intemperie, magis tamen nocet ad expulsionem, ut manifestum est. Igitur nocumentum panis non concocti maius est nocumento carnis, cum non concoquitur: & tum cum hoc fiat panem ipsum carne celerius concoqui.

Ad tertiam respōdeo, quòd ut habetur 1. de Alimentis, cap. de tritico: Athletæ veri utebantur carne suilla, eaque admodum copiose, libro Ad bonas artes exhortatorio: quare ob multitudinem alimentum difficilior erat in concoctione prima caro, quam panis: nos autem loquimur de regimine moderati hominis. Dico etiam quòd caro semper est difficilioris concoctionis, respectu trium concoctionum, pane: quia data æqualitate etiam boni alimenti, cum plus refecetur in prima concoctione ex carne quam pane, ægrius conficietur maior quantitas, quam minor: & sic data ponderis pari magnitudine carnis & panis, grauior erit caro virtuti quam panis. Sed nunc sermo est de prima concoctione, quæ in ventriculo administratur. Dico tertio non esse clarum, quòd solas carnes in cœna darent absque pane, cum vix sit hoc verisimile: sed intellectus Galeni est, quòd vitare

mixtionem est valde vtile, adeò vt etiã in robustissimis corporibus, qualia sunt athletarum, absque dubio (1. Aphor. 3. & de Optima habitudine) solũ panem darent in prandio: in cœna autem carnes: supple, vltra panem: & si hæc responsio non placet, aliis inhæreas.

Ad quartam dico, quòd panem exhibet ob consuetudinem, pisces autẽ saxatiles sunt facilioris alimenti carnibus, & ideo comparatio panis & carnis est ibi sumẽda à consuetudine: carnis & saxatiliũ piscium à facilitate concoctionis, quanquam etiam statim subiiceat gallinarum alas.

Ad quintam dico, quòd panis facilius concoquitur suilla carne, quæ est validissimũ alimentum, vt 7. ipsius Artis curatiuæ cap 6. & primo de Alimentis, cap. de tritico. Et cùm dicis, illa est hædulina præstantior: Respondeo, verum est, non tamen facilius illa cõcoquitur: & ideò bene dicebat Galenus, quòd in illis qui suillam carnem concoquere possunt, supra omnes alias optimum præstat alimentum: igitur cum hac bonitate alimenti, qua præstat hædinæ ac cæteris, stat difficultas ad concoctionem. Sed contrã, quia Princeps 2. Can. cap. 146. dicit, Suilla autem caro & si multum nutriat, & crassum ac glutinosum præbeat alimentum, facile tamẽ concoquitur, & celeriter descendit. vnde subdit, Non eadem est ratio facilis coctionis, celerisque descensus, cùm alimenti crassitudine vel tenuitate. videtur etiam Auerroes 5. Collectaneorum 32. sensisse, Galenum illã pronuntiasse aptam vsui hominum, non athletarum solum. Quinimo etiam Galenus ipse in consilio pro puero laborante morbo comitiali, carnem porcelli cõcedit. Dico igitur, quòd caro porci annui, & præparati, vt ibi apud Galenum & reliquos, est facilis concoctionis: non solum probatissimi alimenti. & hanc constat esse difficiliorem pane ad concoquendum, nec tamen hædina leuiorem. Sed caro suilla communis est illa, quæ solũ conuenit grauiter & assiduẽ se exercentibus: & hæc cùm ab aliis non concoquatur, si tamen vel ob paucitatem, vel ob præparationem concoquatur, & ipsa quamuis iam adultũ vel senis suis optimẽ nutrit, & alimentũ solidum, ac minime putredini, aut resolutioni obnoxium præstat.

Ad reliqua quæ adducuntur dicimus, ob consuetudinem non licere vesci carnibus sine pane. At quis dubitat quòd panis solus non leuior sit, eo cum carne sumpto? Dico etiam, in hoc cæteras à prima concoctiones obseruandas, quarum contemplatione leuior panis ipsa carne proculdubio est. Illud tamen obseruandum, panis concoctionem, difficilem eisdem verbis declarari: cum potum dari vetet puero, ne panis crudus per venas distribuarur: quo fit, vt difficulter apud Galenum, etiam concoqui ab infantibus & pueris existimetur. Quòd autem in ablaetatione non protinus ad carnes descēdit, causa est periculum putredinis. vnde etiam legumina carni præponit, quæ nemo dubitat illa esse grauiora. caro igitur lacti nullo modo est immiscenda: quo errore hodie plurimi, tum etiam vini periclitantur infantes. Ad id ex 6. de Tuenda sanitate respondebit quis, non tantum coctionis facilitatem, quàm paucitatem nutrimenti curare Galenum: hæc autem est in pane.

Quòd autem caro celerius concoquatur pane, adest autoritas Principis 2. Can. cap. 14 6. cum dixit: Caro est cibus confortans corpus, & maximè propinquæ conuersionis ad sanguinē. Ista verba etsi multis modis possent perueri veram tamen Principis mentē, apud illum qui solum veritatem amplectitur, ostendunt.

Adducitur etiam ratio de corruptionis facilitate: sed non videtur probare, cum sit tantum conditio singularis, vt sæpe diximus: & lutea etiam ouorum, quæ tardè corrumpuntur, facillime concoquuntur: & secundum quosdam horei fructus cum sint difficilis concoctionis, sunt tamen celeris corruptionis. Alia ratio: Calidior est & humidior pane, igitur facilius concoqueretur: nam hæc sunt principia coctionis, vt 4. Meteororū iuxta initium. Hæc ratio patitur difficultates duas: primam, quia diximus oportere esse temperatum, non calidum: secundam ab exemplo, nam suis & mel difficiliter concoquuntur, & tamen sanguis est calidus & humidus, & mel calidum etiam, & cum hoc tenuis substantiæ, & pauci alimenti.

Tertia ratio, caro est suauior & temperata magis pane,

igitur facilioris concoctionis. Respondeo, utrunque eorum quæ assumuntur falsum est, tum etiam sequela non valida est, quod sæpe diximus: caro autem videtur suavior ob raritatem, nam nemo tandiu in esu carnis perseverare posset, sicut in esu panis: & dato quòd ab initio posset, propter consuetudinem, nunc caro non est nobis adeo familiaris, ut panis. De tēperamēto dico, quòd respectu carnis humanæ verum est. sed antequàm transeat in carnem humanam, transit primo in pulticulam in prima cōcoctione, cui natura panis est propinquior, quàm carnis: & hæc est causa, quòd sanguis, cū nihil sit sanguini illo propinquius, difficulter tamen in sanguinem conuertatur: nam ad hoc ut sanguis in sanguinem conuertatur, duæ integræ transmutationes requiruntur, atque inuicem contrariæ: in pane autem integra vna tantum. Quarta, panis est glutinosior carne & pluribus abundat excrementis, quàm caro: igitur difficilius concoquitur. Diximus quòd prima harum propositionum est vera, sed sequela non est vera, quia est postmodum panis longe temperatior: & posset negari prima propositio in pane absolute perfectò, & moderatæ quantitatē, ita quòd possit à natura plenè superari: nam cū non superatur putredo adueniens carni, glutinosam eius qualitatem tollit, quod in pane nō tam celeriter eueniens, difficiliorem non procedente concoctione illum carne, & glutinosiorem videri facit: at procedente non eadem ratio est. Quòd verò plures habeat superfluas partes illud non cogit nos fateri, eum esse magis ad coctionem contumacem: imò magis oppositum, cū excrementa non elaborentur à natura. Galenus etiam libro de Attenuante victu cap. 6. cū in 8. hædinas carnes solum in hoc probasset, præfert etiam ordeaceum panem triticeo: igitur hædi caro, quàm probat, leuius concoquitur triticeo pane, quàm reprobat. Respondeo, ptisanam ordeæ præfert triticeæ, panem nō pani: quinimo, quod & experimentum ostendit, crassum, inquit, generant succum ordeacei panes, at paucū, & minime flatuosum: quo fit, ut diximus, etiam ut sint hæc vltima solum causa leuiores triticeis: quanquàm nō obscurum sit, Galenum contrarium sentire: nam his

interdixit, triticeis minimé.

Est & alia ratio, sumpta ex libro eodem, capite vt dixi 8. nam caro perdicum melior est ceteris, igitur etiā celerrime nutrit. Respondetur, non valere argumentum. contra quia scopus libri de cibis boni & mali succi, est docere, qui nam cibi optimum alimētum præbeant: sed scopi libri de Attenuante victu duo sunt, docere bonos cibos, & leuis etiam simul concoctionis: sed caro perdicum ibi laudatur, igitur præstat vtroque modo. Hęc ratio est aliis deterior, peccat enim duobus modis: nam caro primò perdicis est optimi alimenti in genere carniū, nō eduliorum omniū: secundò leuis alimenti, vel refertur nutrimentum quod genitum est, & hoc modo caro perdicis leuis est alimenti, & est etiam scopus eius libri de his tractare: sed ex hoc non sequitur, igitur facile concoquitur: vt dixi de nutrimento mellis. Si verò referatur ad concoctionem facilem, poterimus hoc negare de perdice: nec est scopus hic tractare de cibis boni alimenti, id est qui facile cōcoquantur: sed de cibis leue alimentum præstātibz, id est reue, quod etiam titulus ipsius operis declarat.

Quòd si quis dicat, celerius æger à contuso ex carne quàm ex pane restauratur pondere vtriusque pari existente: igitur etiam nutritur celerius à contuso carnis. Et si quis dicat, quare damus panem ipsis ægris frequenter, non carnem? Respondebunt quia caro ægrius dentibus conficitur. Dico igitur, quòd celerius reficitur homo comparando ad dies ex contuso carnis, vbi corpus sit mundum, quia est copiosioris alimenti, quàm panis: non autem comparando ad horas. imò Galenus dat panem in syncopi cum vino, non carnes 12. Artis curatiuæ, cap. 3. in fine: & eodem modo Auerroës. Concludo tandem quòd caro non contusa difficilius concoquitur, quàm panis non contusus: & caro contusa pane etiā contuso: cum hoc tamen stat, quòd in vtroque casu celerius reficiatur homo à carne quàm à pane: vbi parua carnis portio exhibeatur, vt nō multo serius concoquatur: interponendo plures horas, & rarius reficiendo cū carnes damus.

Vltimò solet adduci quòd caro pulli videtur esse simi-

lior carni humanæ, quantum ad potentiam, vt ex dicto Auerrois suprâ adducto colligitur. & etiam Gentilis videtur (volens exponere illud dictum Principis, iam à nobis suprâ declaratum, de detrimento panis) reducere hoc ad familiaritatem, ac similitudinem carnis nobiscum: quæ maior est quàm panis: quare facilius concoquetur caro, cùm sit magis in potentia. Quòd si dictum Gentilis verum esset, deterior esset putredo pituitæ, quàm sanguinis: nam cùm sanguis magis nobis affinis sit, corruptus minus nocere deberet. Ad Auerroem dico, quod maior est similitudo inter carnes gallinæ cum carne humana iuncta cum vi quadam immutandi, vt sic sit cibus non purus, sed etiam medicam vim habens iunctam: quod patet ex sequentibus verbis: quia dicit, quòd curat lepram. Hoc autem non conuenit cibo, vt cibus est: nec possumus dicere, quòd hoc fiat ab exacta similitudine cum corpore humano: nam illam declarauimus maiorem esse in suilla, quàm ad substantiã, & qualites primas, quàm in carne gallinarum: at in solis qualitatibus, maiorem in pane: nam caro pullorum est calidior, & ficior humana carne.

Ex his tantem colligo, quòd Galenus noluit istam comparisonem facere: nam si voluisset, commodè posuisset in tot libris, in quibus comparat reliqua: vt in libris de Tuenda sanitate, de Alimentis, de Attenuante victus ratione, de Cibis boni & mali succi. Ratio autem quæ illum detinuit, debet etiam nos prohibere ab hac determinatione: & fuit triplex, nam duæ referuntur ad experimentum, & vna ad finem. Prima igitur est, Inter carnes est maxima diuersitas, nam caro bouum quantum differt à carne passerulorum? Si igitur quis dicat, panis celerius concoquitur carne, falsa erit propositio: & etiam si dicat difficilior: prima propter passerulos, secunda propter bouum carnes: igitur impossibile fuit ordinem inter hæc duo generalem ponere. Secunda causa fuit, quòd vix poteramus experiri hoc, nam caro per se sola ob consuetudinem prætermittam ægrè concoquitur: pani verò mixta, ob commixtionem, non syncerum præbet experimentum. Sunt etiam modi præparandi diuersi, ob quæ difficilimum hoc erat experiri.

Et si tu velles in eodem homine addere modò carnes, modò panem, peruenires ad impedimentũ coctionis, in quo dicebat Princeps, quòd deterior erat frustratio in pane, seu quòd impedimentum sit maius, seu quòd arguat maiorem causam, tanquàm panis concoctio nobis facilior sit: & ita trahitur ad vtrâque partem commodè autoritas illa. Et si velles stare intra limites in eodem homine, augendo panem, & minuendo carnes semel: & alio tempore augendo carnes, & minuendo panem: illa die qua augetetur panis, celerius concoqueret, quàm in die in qua caro augetetur: nec propter hoc sequitur quòd panis celerius concoquatur, quia hoc est merito minoris recessus à consuetudine, & etiam auxiliij aliarũ coctionum secundæ & tertiæ. Tertia causa fuit, quia nō erat iuuamentum ex scientia huius, cùm moderatus vsus doceret quid agendum, immoderatus autem in omnibus esset perniciosus: & hoc quo ad sanos: in egris autem nunquàm ob hanc causam tanquàm primam difficultatis concoctionis vitandum est vnum, quin etiam prohibeamus reliquum: & quia carnibus erat adiuncta putredinis causa, ob id nunquàm fuit necessaria talis comparatio. Sententia tamen Galeni est, quòd carnes perdicum & pullorum parum differant (eo modo quo possunt comparari, nam vix queunt, vt dixi) à pane triticeo optimè præparato: & hoc quo ad primam concoctionem: in aliis autem difficilior est caro, vt dixi, data æqualitate ponderis: quia plus de chilo, vt ita dicam, ex pane quàm carne ressecatur: qua de causa carnes semel senibus in die dabat, & multis aliis, quibus tamen panem ter aut bis concedebat. Autoritas Auicennæ in oppositum adducta, non cogit nos nisi ad hoc, quòd celerrime carne ipsa sanguis augetur, quod verissimum est: non quòd celeriter caro conficiatur. Ex omnibus igitur quæ celerrimè nutriūt, primum est vinum aquosum, pòst vinum vinosum, pòst aqua carnis recte facta, pòst ouorum vitella, pòst saxatiles pisces, pòst panis, & auium paruorum carnes, inde perdices, & talium, cum his hædi ac suis annui, pòst reliqua suo loco, vt in I. dicemus libro. At illud panis præstâtissimum, quòd nulli alij edulio competit, vt quibuslibet cibis rectè

iungatur simul, nec pugnet: ut ouis, & bouinæ carni, ac suillæ antiquæ: cum tamen cætera iuncta non paruum noxam inferant. fuerunt tamen ut qui diligentius inspicientes pro obsonio, panis naturam variabant, i. de Alimentis cap. de tritico, dum de athletarum victu loquitur.

CONTRADICTION VIII.

An medicina possint esse plures diffinitiones.

Medicina diffinitur ab Hippocrate, ut diximus, in libro de Spiritibus, & a Principe prima primi in principio, & in 1. Artis medicæ cap. 1. & ab Auerroë 1. & 6. Collectaneorum primis: & Haliabbas 1. Theoricæ cap. 4. in initio, primo diuisit medicinam, deinde diffinit. At verò dicebat Philosophus. 7. primæ Philosophiæ 45. & 5. eiusdem 12. Ea vnum sunt quorum diffinitio vna est: quomodo igitur medicina est vna, & bene diffiniri potest tot modis? Respondeo, pauci intellexerunt quid sibi Galenus voluerit: ille enim diffiniuit scientiam, & non artem. & propterea rectè fecit Haliabbas: potest enim homo scire, quòd tertianæ frigida conueniunt, & hæc est procedens ex illa propositione. Contraria contrariis curantur, & erit hæc scientia: carebit tamen arte, quia nesciet, quæ nam sint eligenda: hoc enim docet ars, donec perueniat ad singularem operationem. At diffinitiones, (ut declaratum est in primo de anima 16. & antè) sumuntur per genera causarum, & ideo omnes sunt imperfectæ: perfectissima tamen omnium est ea, quæ Galeni fuit ab Herophilo sumpta, non solum quòd perfectiorem medicinæ partem complectatur, sed quòd materiam, & formam, & finem contineat. Est autem Sanum finis medici: materia autem principalis Corpus, & secunda etiam Causæ, forma autem Dispositio, quæ est sanitas, vel ægritudo, vel medium inter illa. Liquet autem ex his, quòd vnius rei possunt esse quindecim diffinitiones, ex quibus tamen vna sola perfecta esse potest. Hoc autem dico in his, in quibus omnia genera causarum sunt necessaria: nam quatuor ex causis singularibus sumuntur: sex ex geminatis, quatuor per tres causas, & vna per omnes, quæ sola est perfectis-

suma. Sed sunt etiam quatuor alia genera posita à Gale-
no 4. de Differentiis pulsuum, cap. 2. Prima est, quid no-
men significet exponens: secunda aliquid attingit de re:
tertia multo melius explicat rem: quarta puram rem
docet, nulla nominis habita ratione, cum tamen alie
omnes mixtæ sint.

Variantur & diffinitiones multis modis, vt declara-
uimus in expositione super primum Artis medicæ: sed
præcipuè varietatem sumunt, cum propriæ differentię
non sunt nobis in pröptu, vt dicebat Auerroës 4. Cœli,
in paraphrasi contra Themistium, Sum. 3. cap. 1.

CONTRADICTION IX.

Morituri an sint solis prædictionibus relinquendi.

Morituros solis prædictionibus scilicet expositis
relinquendos, consulit Galenus 1. Aphor. 1. & cla-
rius 2. Aphor. 29. recordantibus nobis, quod deploratos
non oportet curare, sed relinquere, & morbi finem so-
lum prænuntiare. Idem etiam 12. Artis cur. cap. 3. Facta
prædictione ab omni medicamento egregio abstine-
bis, immunemque à calumnia te seruabis. At vt dictū
est in secunda Contradictione, Galenus docet 10. Artis
curatiuæ 10. manum laboranti hectico tertie speciei
admonere: quamuis omnino ex eo morbo euadere non
queat: sed ad summū in sentij talē possit transire. Opor-
tet etiā vt video mortē in his prædicere: at cum de acu-
tis loquatur, illa omnino certa nō esse videtur, dicente
Hippocrate 2. Aphor. 19. acutorum morborū non om-
nino esse certas pronuntiationes salutis aut mortis. Ac-
cedit quod Princeps dicit 4. quarti tra. 2. cap. 10. in fine:
Et in his præmissa prædictione, incipiemus à curatione:
quia sepe numero aliqui sanantur absque spe vlla exi-
stētes mirabiliter. Deinde subiungit exempla illorum,
à quibus vterus totus excidit, & quorum parte iccoris
præcisa vita superest mansit. Quidam dixerunt, dictū
illud intelligendum de his, qui breui sint morituri: talis
autem Hecticus diu porest superuiuere. Ista responsio
est apparens, sed non vera: nam Hydrops pernicioſa, in
qua nulla spes est salutis, curanda erit à medico: velut
si ascites, à scirro iccoris iam cōfirmato originem du-

ces, hominem teneat: sic & carcinoma confirmatum, & ossi magno vel pectori hærens: & talia, quæ omnino Galenus negligere videtur, nam subiicit, Palam ad vix sanabilia, nunquam ad quæ sanari nequeunt vlceræ: & si in 4. de medicamentis secundum genera cap. 11. dicat, Ad canse rosa vlceræ: non carcinomata intelligit, sed in quibus corrupta caro est, quod ipse declarat in serie verborum è uestigio, cum chironia illis iungat: quanquam nec apud Galenum impossibile omnino videatur cancri vlcus recens curare: nam de carcinomate nondum abrupto, haud dubiū est, si modò initium duxerit. Ergo duo necessaria videntur ad hoc, vt rectè medicus manū morbo letali admouisse videatur: Primum vt diu ille superuiuere possit. Secundum, vt formam aliā mitioris morbi auxilio medici adipiscatur. Tum verò & id præmissa prædictione fieri debet, vt Galenus dicebat 10. Artis curatiuæ. In acutis autem morbis non omnino certam præensionem Galenus interpretatur, quia non de omnibus. Confirmat hoc experimentum Galeni in libro de Prædictione cap. 11. & 13. & 14. tum etiam ratio multis enim vetulis, essent medici inferiores: quod an falsum sit nescio: Hippocratis tamen sententia prorsus indignum haberi debet. Saltem igitur ad propria signa referendum erit, non communia, eaq; inuicta: & profligata partium altera, natura illius, vel morbo. Princeps autem consilium nobis dat, quod altius menti debet infidere; nam de sagittarum extractione ibi loquitur: unde fit, vt non adeo certa mors in his quæ casu accidunt pronuntiari debeat, vt in sponte nascentibus morbis: nam sponte nascentes morbi, nec corpus habent integrum, nec causa carent, quæ morbo perpetuo hæreat: at qui infliguntur casu, vel vulnere, cum corpus robustum alioquin inueniant, nec causa morbi morbo inuicta sit: ob id fit, vt multi ex his sanentur, qui aliàs deplorati existimantur.

CONTRADICTION X.

Lens cum acetosis an in laterali morbo conueniat.

ET maximi quidem erroris est, tribuere in potu infrigidantia vehementia, vel astringentia, nisi in

facto ex bile. Auicenna x. in trac. 5. cap. 3. in primis verbis. Inde sequitur oppositum hac serie: Et cibi eorum sint sicut lentes cum acetosis. Reclamat hic illico Fuchsius, En videte quam fidem debeatis vestro huic Arabi tribuere, qui quatuor in verbis sibi contradicit tam periculoso, ingentique, ac etiam absurdissimo errore. Sic ille in Paradox. 12. secundi libri: adducit autem multa ad ostendendum propositum: quæ tamen ad duo hæc tendunt, quod maxima pars curæ ad hoc instituitur in laterali morbo, ut sputum facile fiat. Quod verum non est ab initio morbi, quo in tempore Auicenna astringentibus videtur uti: nam litera noua, ut patet, omnem dirimit litem, Auicennamque à calumnia vindicat, cum ob id iubeat nos abstinere à lentibus & acetosis. Sed nec ob vnum verbum tantus vir damnari debuerat, quod vel librarij, vel translatoris, vel etiam culpa manus, dum aliud scribit quàm mens ipsa præcipiat, accidere potuit. Adde quod tueri possumus, quanquam Gentilis illum dicat de apostematibus loqui, hæc dixisse de pectoris doloribus, ut titulus ostendit. Alterum ut doceat illum sibi contradicere. Igitur primum, quod supponit ex 1. Aphor. 12. nullo modo ad propositum est: aliud enim est signum naturæ, aliud opus medici. nam si sputum ab initio morbum decurtat cur non maturantia emplastra statim ab initio expedit? At dicet, nocebunt, materiam quamplurimam ad locum attrahendo. At ego dico, astringentia ab initio furentis materię ad locum impetum sistunt, plúsque inuabunt materiam minuendo, quàm coctionem tardando nocebunt. Quod verò nitatur probare astringentia non conuenire, palam est omnes autoritates quas adducit, loqui de materia iam concocta, quo in casu nec Auicenna hæc dat, sed ab initio morbi solum. Sed dicet, cur igitur & suus expositor Gentilis, à quo forsan hanc accepit contradictionem, nam ille eam exponendo animaduertit, illum in hoc relinquit? Respondeo, quoniā periculosus est si in alia merita fiat hic error: cum verò scribamus doctis ac indoctis passim, idcò non solum recta, sed in quibus non facile quisque aberraret scribenda sunt: ut enim in adagio, πολλοί ται ναρθηκοφόροι, παῦροι δὲ τε βέλχεσι,

suspectum igitur ob ignorantium auxilium relinquit Gentilis. Conatur autem ostendere lentem esse astringentem. Quid plura? Galenus 1. de Alimentis cap. 18. fatetur, modò sit cocta, & non decorticata, vehementer astringere. At verò decoctū eius, non solum non astringit, sed etiam laxat: quare si acetosa addantur, ut ille iubet, non astringet equidem, sed bilis tantummodo furentis frenum erit. Verū non ille ab astringentibus cauendum docet, sed ab astringentibus frigidis. Lens autem quasi temperata est inter calidum & frigidum, Oportebat sanè omni fienti phlegmoni adhibere ab initio reprimētia: inquit enim Galenus tertio artis medicinalis, cap. 12. Prius in Phlegmonibus à parte repellendum est, mox dispergendum: à patiente verò loco astringendo ac refrigerando repellemus. ergo cum petus respirationis sit instrumentum, calefacientibus ac mollientibus indiget. ob id igitur Princeps solum ante initium phlegmonis dum dolet, sed & in calido morbo modicā refrigerantibus, tamen moderate etiam astringentibus, nec nisi etiam emendatis vitur: vnde artis summum, ubi error maximus esse credebatur ostenditur. Nemo autem ignorat quæcūque ad fastigium subtilitatis perueniunt, plus ad ostentationem artis, quàm ad exercitationem pertinere: nam neque Galenus illa sua ad animi deliquium venæ sectione uti nos suadet, nec in ventosis, ut aiunt, doloribus cucurbitula, sed melioribus memoratis, vitur securioribus. At verò necessitatem libri Auicennæ quisque ad medendi vsum intelligit, ob iudicii illius grauitatem, & librorum qui ex Galeno iam perierunt, casum: nam neque Galenus mutilus & sparsus ad promptam medendi oportunitatem apertus est: nec Paulus aut. Ætius necessaria omnia collegerunt: & si quisquam nunc etiam aggrediatur id facere, ut in eundem librum omnia ex Galeno medicæ artis præcepta in vnum conferat: præter id quod utilissima Arabum experimenta prætermittere cogetur, totamque librorum qui ad Auicennam peruenerunt, ad nos autem non peruenerunt Galeni doctrinam, eandem quas Auicennæ liber patietur difficultates.

Medicina an tota tradatur in libro Artis medicae.

Galenus in proœmio Artis medicæ videtur polliceri se totâ artem modo diffinitiuo traditurum, quod tamen non facit: nam de Elementis, & de Humoribus, tum etiam de Dissectione nihil dixit in eolibro. Respondeo, dissectio traditur ordine diffinitiuo etiam in aliis, & non est proprie scientia, sed ars: est etiam prolixa tractatio, quam nemo recte in compendium reducat. qui verò conati sunt hoc facere, nulla in parte magis peccauerunt aberrantes & confundentes. quamuis nullos alios minus quàm Galenum deceret hoc facere, cùm in multis aliis libris eam scripssisset. Sunt & qui existiment eam non esse medicinæ partem: tum quòd belluis etiam communis sit, tum quòd medicinam ob id scientiam esse fateri cogantur. Humores & Elementa sæpius recenset, quamuis nullam de his propriam tractationem faciat: hoc autem in his sufficit, quando in talibus hæc tractatio futura sit breuissima. Sed si modo insuficiens non est, dicendum est, Medicinam scientiâ esse, cùm traduntur humores, elementa, dissectio: hæc autem præterire licet, cùm sub artis modo, non scientiæ, vt in arte medica sit, pertractatur. Quamobrem vt Galenum à calumnia vindicemus, medicinâ esse scientiam fateri necessarium est.

CONTRADICTION. XII.

Insensibilis in qualitate mutatio an detur.

Insensibilem prorsus mutationem refugere videtur cùm Philosopho Auerroës 8. Physicæ auscultationis t. & Con. 23. seu mauis dicere sectione. Et fundamentū huius opinionis triplex est: Primum, si daretur (gratia exempli) vt gutta lapidem cauaret sensim, sensus circa propria sensilia deciperentur: essent enim omnia in perpetua mutatione, cùm tamen quiescere videantur. haud verò conuenit, vt natura sensus nostros sic finxerit, vt nihil certi sciant. Secunda ratio: Si quod mutatur in actu est, infinitas partes habere non potest: nam sic

actu infinitum esset, nam infinitum non nisi in his quæ potētia sunt, datur: sed quod mutatur suis partibus actu est, dum fiunt, & dum corrumpuntur. Igitur partes has impossibile est esse infinitas. Tertia: Omne infinitum pertransitur vel nunquā, vel in tempore infinito: sed lapis cauus fit: igitur pars quæ exciditur non habet infinitas partes. At Galenus longè aliter censet, nam 1. de Locis affectis, cap. 2. iuxta finem, & ipse guttæ lapidem cauantis exemplum inducens, inquit: Si mille guttis lapis sensibili parte excavatur: aut præcedentes præparāt, aut excavant & ipse, aut nihil omnino operantur: si nihil operantur præcedentes, nec vltima, quæ illis æqualis est robore, non superior: si excavant, nec nisi sub millesima, vt ita dicam, vel vltima gutta sentitur cavitās: luce clarius est, insensibilem priorum fuisse operationem: quod demonstrare volumus. At de præparatione nihil dixit, nec ibi, nec 3. de temperamentis, cap. 4. quod tamen maximè erat oportunū cum ad id refugiant Peripatetici. Conati sunt quidam Galeni rationem confirmare: nam alia non videtur qualitas addi posse à præcedentibus aquæ stillis, quā quæ aquæ conueniat: at si saxū aquæ immitas vel per annum, non excavatur: quod tamen falsum est, si in fluentem imponatur: motu enim & aqua longe plus minuitur, quā ex gutta assidue cadente. At non animaduertunt quid in medium validius afferat Galenus cōtra Philosophum: quamuis illum non vidisse ea in parte eum existimem: nam longè acrius solet inuehi vbi aduersus placita Peripateticorum disputat. Igitur hoc est illius fermè argumentum: quanquā seriem verborum inspicienti opportunius ibi pro conclusione ponatur. Fit erosio adeò levis in visceribus, vt eam homo non sentiat: validam tamen erosionem sentit: idem sit de caliditate: quare & erosio & caliditas causæ dici debent, quæ sensum tactus mouere possint, & tamen præ paruitate fallunt. Igitur multò magis in cæteris sensibus, qui tactu minus certi sunt, contingit hoc. Inde 3. de Temperamētis subiecit. Si omnes has paruas noxas sensus sentire cogeretur, quid aliud pateremur, quā sempiternæ, vt dici solet, dogma passionis? Ergo sensus propter res ipsas inuentos Galenus vult: vt sci-

licet, cùm aliquid excelleret, quod vel prodesse, vel nocere posset, sentiretur. Aristoteles autem propter sensum videtur rerum ordinem constituisse: vt quia sensus, non quantamcunque minimam rem assequi potest, ideo nec res ipsæ ad quantamcunque paruitatem scindi possunt: sed veluti cùm Epicureis sentiat per minima ipsa mutationes fiant. Et quanquàm rationes Philosophi acutiores videantur, opinio tamen Galeni magis consentit his, quæ apparent. nam multa videmus quæ sensim adeò permutantur, vt homo non ea percipiat, vt filij incrementũ coram matre: quod etsi lateat eam per singulas partes, non tamen latet postquam multum creuerit. & hæc est causa quòd absentes, id melius agnoscunt. Infinita facile pro Galeno esset adducere experimenta: ratio tamen illa prima, non multum videtur pro Galeno facere: nam, vt dixi, Philosophus diceret, excuari lapidem in aqua: adesse etiam humidam præparationem per quam à lapide pars illa celerius disiungeretur: tertio, quòd difficilius posset reprehendi si dicas, partes minimi quæ, dum est iunctum lapidi, actu sunt, separari ab aliis circumiacentium minimorum partibus, sic tamẽ vt illud minimum non fateamur partes habere quæ per se esse possint: nec tamen illæ erunt infinitæ, sed tot, quot minima, quæ minimum in lapide ipso tangunt: hoc enim necessariũ est, non solum verum, apud illos qui hæc minima ponunt. Quidam conati sunt illos concordare. Alij quidem sic: Insensibile duplex, aliud quod adeò paruum est, vt etiam per se sumptum quouis modo, sentiri ob suam paruitatem non potest: aliud quod quanquàm per se posset sentiri, comparatum tamen ei cui adiicitur, vel à quo aufertur, nequit: vt granum frumenti quòd non adeò paruum est, quin percipiat, additum tamẽ aceruo magno, non sentitur, nec oculus differentiam posterioris acerui à priore agnoscit: primum igitur insensibile negat Philosophus dari, nec Galenus illud concedit: non tamen negat Philosophus dari hoc insensibile, quod fit per comparationẽ: & hoc est quod Galenus ponit. Et ideo pueri cremenũ est sensibile primo modo, quod per se posset agnosci à sensu, vt granum illud fru-

menti seorsum: non tamen in comparatione ad puerū.

Alij dicunt, quòd mutationes istæ apud Philosophū fiunt per sensibilia in actu: quia sensus decipi non debet: verum vt motus possit verè dici continuus, fit per insensibilia in potentia: & hanc mutationem Galenus vocat insensibilem: & sic discordia est solum in verbis & nomine insensibilis, non ex re. Sed ista opinio non concordat illos, nam Galenus vult, quòd in actu prima gutta aliquid excauauerit quod insensibile sit ob paruitatem, & in hoc differt à Philosopho, qui nihil ponit excauatum, quia non sentitur: quare esse excauatū lapidē, & non esse, iam sunt contraria. cōtraria etiam sunt illud minimum non sentiri, & vbi ponatur sentiri, igitur Galenus in duobus contradiceret Philosopho. Contra primam argumentantur quidam: quia Galenus in 3. de Temperamentis dicit: Qualitatem acquisitam adeò leuem esse, vt non sentiat: igitur cū illa mutatio absoluta sit, patet Philosophum illam non concessurum. Responsio ad hoc clara est, Quicquid sit de Auerroë, Philosophus mutationem in qualitate nō per minima, sed & ipsam insensibilem statuit, comparatione ad vehementiam habita, non autem ad subiectum. Verba eius subiungam ex loco illo: *ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ἀλλοιώσεως ὀπιασέν. ὃ γὰρ εἰ μερὶς ὄν εἰς ἀπειρον τὸ ἀλλοιόμενον, διὰ τὸ καὶ ἡ ἀλλοίωσις, ἀλλ' ἀθρώα γίνεται πολλαῖς ὥσπερ ἡ πῆξις.* Id est: Similiter autem & in qualitatū mutatione obseruandum est: non enim si quod qualitatem acquirit in infinitum potest diuidi, propter hoc & ipsa qualitatis inductio: sed confertim fit sæpenumero, vt congelatio. Quis non videt ex exemplo, si verba non adeo illi clarent, intelligere Philosophum, acquisitionem per subiecti partes simul fieri minimas, non autem respectu qualitatis: nam glacies fit in magna aquæ parte simul, etsi forma illa in quacunque minima parte non simul, sed sensim inducatur. Inde ex hoc errore obortæ tot difficultates: vnde etiam sibi his, quæ in sexto eiusdem operis dixerat, contradicere videbatur. Ergo si verba ad qualitatem ipsam referantur, quis non videt, exemplum esse falsum? quis enim vnquam vidit repentinam congelationem humidorum? at magnæ

partis simul quotidie videmus. Quare in vtraque causa Galenus ad vaguem Philosopho concors est: nam inductio qualitarum, quo ad vim, continua est, & ab insensibili auctione procedit: quo ad subiectum certam necessariò occupat quantitatem, quam minimum eius rei appellamus: seorsum quidem semper sensibilem, in comparatione autem totius, cuius est pars, persæpe insensibilem.

CONTRADICTION XIII.

Hippocrates dogmaticus fuit.

Hippocratem autorem huius libri dogmaticum esse in tota hac ostendetur commentatione, 1. Aphorismor. 1. Oppositum in Introductorio, cap. 4. Rationalis sectæ princeps fuit Hippocrates: Methodicam Themison Laodiceus Syrius incepit, absoluit Thessalus Trallianus. In libro etiam de Optima secta ad Trasibulum, cap. 4. ostendit eas esse tres, Dogmaticam, Empiricam, & Rationalem. post hæc à cap. 13. vsq; ad finem libri, Methodicam, seu Dogmaticam oppugnat: maximè autem cap. 17. ex Hippocratis verbis. Igitur Hippocrates nò fuit Dogmaticus, aliter damneret proprium magistrum, & etià ex propriis illius dictis. Hoc autem non ibi solum, sed deinceps sæpe, vsq; ad totius libri calcem. Plurimæ aliæ sunt autoritates, quæ id clarius luce ostendunt, per libros Galeni sparsæ. Solutio igitur ex libro de Sectis, ad eos qui introducuntur, cap. 2. & 13. habetur. In priore enim ostendit duas fuisse antiquissimas sectas: Empiricam, & Rationalem, seu Dogmaticam: nam sic tunc appellabatur, cuius ut dixi Hippocrates Princeps extiterat. Quare dictum in Aphorismis inuiolatum manet. in cap. 13. declarat his duabus post longum tempus successisse Methodicam: quæ etsi cum Rationali & Dogmatica in significato propinquitate conueniret, re tamen ab illis non minus quam Empirica differt.

Igitur Rationalis & Dogmatica una est, secunda Empirica, tertia autem Methodica illis posterior. Cum vero antiquum esset nomen Rationalis sectæ λογική, & illi libuli tamen qui eam sectabantur δογματικοί vocabantur, ⁱⁱⁱ ~~preese tres fuisse esse de vera sectas non~~ quæ ratione colligat Dogmaticam, & Rationalem unam eandem esse, cum Galenus dicit
~~quæ ratione colligat Dogmaticam, & Rationalem unam eandem esse, cum Galenus dicit~~

ita vt aliud esset nomen sectæ, aliud sectatorū : ob hoc,
^{naus} quæ vna erat, duo nomina sortita est. Improprie igitur
^{me} dixeris Sectam dogmaticam, vel Medicos rationales:
^{sub} proprie verò Sectam rationalem, & medicos dogmati-
^{um} cos. Hęc igitur non tam est dicenda contradictio, quàm
^{usent} declaratio confusionis horum nominum.
anti galeni sectæ in dogmaticam, empiricam et ra-
^{em} tionalem. **CONTRADICTIONE XIII.**
^{dice} ta dogmatica, In continens, seu coniuncta causa detur.

*am ex
embri
abg
in co
it.*
T Res sunt causę dispositionum corporis, Primitiue,
Antecedentes, Coniunctę: secunda primi, doct. 2.
summę primę, cap. 1. & Ioannitius in Isagogis idem
confirmat, cęteris fermę omnes Arabes vnde Auer-
roës primo canticę Commento 176. Causę duplici ge-
nere continentur: alię quidem exteriores, quę & primi-
tiuę vocantur: alię internę: & harum quę remotę sunt
à morbo, vocantur antecedentes: quę verò illi sunt pro-
ximę, intellige vt nihil sit intermedium, vocantur con-
iunctę. Et in Commento sequente ostendit secundam
differentiam antecedentium, & coniunctarum: nam
sublata coniuncta aufertur morbus: vt ablata putredi-
ne, febris: sublata autem antecedente, puta humorum
multitudine, quę est causa obstructionis, inde prohibi-
bitę transpirationis, inde putredinis, non aufertur fe-
bris: quoniam coniuncta manet, antecedente sublata.
Galenus etiam in Introductorio cap. 8. (nam cum eru-
ditis viris ego certans, meū inscitia testimonium non
dimittam: tarde enim accedens ad disciplinas, difficul-
ter dicta veterum reperio, nisi caput, seu sectio adiun-
gatur. Non me præterit, non esse hoc classicorum vi-
rorum exemplum: sed postquàm illos æquare ingenij
fœlicitate, & autoritate non possum, liceat vel mihi & in
hoc ab eis discedere: præsertim ductore Alciato, qui &
ipse puto aliqua causa honestiore inductus, nō civilem
legem, nec codicem, sed ad vnguem locum adiungit:
quanquàm is è regione persępe, ego vero cui non tam
prospera scribendi occasio affulsit, quę nunc corripo sic
emittam: si in posterum reliqua emendandi tam bona
principū nostrorū gratia, ac liberalitate, fortuna detur,

qualem plures experiuntur, meliorē fortē illis ordinem subiiciam: neque enim obscurum est ignotos homines, etiam rūdi minerva scribere solere) quinque causarum genera refert: Continentes, vt spina ac telum: quibus positis morbus necessario adest, sublati autem aufer-
tur. Præcedentes, seu Internæ, quæ ab euidentibus vel præparantur, vel adiuuantur: vt plenitudo, quæ ex nimio alimento fit. Porro Euidentes vocat, quæ Græcis dicuntur Procatarticæ, vel Antegressæ, quæ cum aduersam valetudinē crearunt, separantur: vt frigus, & nimia exercitatio. Concausæ, quas Græci Synætia, quæ morbum creant simul iunctæ, cum quælibet tamen per se sufficeret: vt ad vrinæ suppressionem lapis, & vesicæ inflammatio Auxiliares, quæ per se nequeunt, sed aliis iunctæ valent morbum gignere: velut libido articulari morbo, causa est Auxiliaris. Manifestum est igitur, quoniam pacto plura sint etiam tribus causarum genera: sed et si velimus, Adiuuantes & Concausas, per tria illa commodè distribuemus: erunt enim omnes vel Continentes, vel Præcedentes, vel Antegressæ illarum singulæ. Meminit & continentium causarum autor libri de Diffinitionibus, exemplum dans de vesicæ lapide: nam eo existente, morbus adest: sublato, tollitur. Inde etiam 7. Aphor. 30. super illud: Quibus in alui profluuiis excrementa spumosa sunt, iis ex capite pituita defluit: Galenus ostendens, non omnino hoc certum esse, aliā causam assignat, quæ est, vt vasa quæ ad ventriculum perueniunt, talem homorē spumosum effundant in ipsum. Volens autem generalem quēdam modum huius symptomatis ostēdere, subiicit: Fieret enim quandoque & in ipso ventriculo vnā habēs, vt quispiam diceret, causam cōtentiuā, quomodocunq; excernatur aut fiat, antecedens verò plures. Est autem huius pituitæ causa contentiua, flatuosus spiritus. Clarū est quid sint, & quomodo distinguantur, illum ibi planē ostendere. In libro etiam contra Iulianum, continentem causam morbi dari docuit: verū cum illam negaret hoc argumēto Asclepiades, Continēs causa est, qua sublata tollitur morbus: sed sublata multitudine persæpe morbus relinquitur: non est igitur ipsius morbi causa continens plenitudo.

Respondet ad hoc Galenus (nam iuxta medium paulò post hæc disputatio exoritur) Membrum quod plenitudine laborat, ea sublata penitus sanitati restitui. Inde hanc subiicit sententiam, ut paucioribus eam verbis explicem: Diximus alibi de continentibus causis secundum Stoicorum opinionem, quorum tam nomē, quàm res ipsa inuentum est: nec rectè illo nomine uti recentiores medicos: nos tamen, ne de nominibus litigemus, illas ut sic nominentur concedere: non quòd aliquid sint eorum, quæ vere sunt: sed quæ in sola tantum consistât generatione. Inde concludit, multos sanata multitudine protinus curatos esse, ut hanc causam nemo possit negare: primò etiam de causis pulsuum cap. 1. Quia variat usum pulsus, causa externa, intercedentibus aliis præcedentibus, cum hic vna cōtinens sit causa pulsus, etiā ipsos pulsus immutat: neque enim vlla possit continens causa immutari, ut constans maneat effectus. Qui vertit, dum solœcismum admittit, corrumpit sensum: cum vsus pulsus seu *χρῆσις* causa sit continens. Ego necessitatem, vel indigentiam potius verterem. ibi igitur continentis causæ pulsus & reliquorum duorum generum, satis apertè, dum quis etiam febre correptus est, meminit. In libro etiam de Renum affectibus, in fine, dixit, Et si animus erat tractare de quibusdam, puta, an lapis sit causa vel morbus: etsi causa, an coniuncta, vel præincipiens. vnde illam in facto morbo videtur admittere. 2. etiam de Symptomatum causis, cap. 2. & tremoris, & palpitationis manifestius causam ostendit continentem: aër enim inclusus quandiu durat palpitationē facit: sublato eo, tollitur palpitatio igitur ex diffinitione coniunctæ causæ intentū sequitur. illam autem infrà docebimus ex Galeno. Idem de horrore rigorēq; Galenus quoque in libello de Historia Philosophorum causæ continētis meminit cap. de principij & causæ differentia. & rursus 2. Art. curat. cap. 4. & alibi tum 10. Ar. cur. cap. 10. & 1. super 3. Epidem cap. 2. cum itaque tremores habeant causam, ut ita dicam continētē, virium imbecillitatem. & in 4. eiusdem libri commento, docet eos, quòd dum fiunt etiam sunt affectus ut cōuulsionem, tremorem, & alia eiusmodi plura. & in libro de

multitudine, cap. 3. & clarius 4. multa de continēte causa differuit. At verò nec in contrarium pauca adduci solent: nam illud aduersus Asclepiadem, primo, ostēdit factorum morborū nullam esse causam continētem. quæ etiam sententia videtur excipi à Galeno 2. Aphor. 22. Fientium morborum cura est causæ remotio, factorum autem ipsius morbi. Quòd si continens causa in factis detur, duabus curis necessario opus erit. primo etiam Artis curatiuæ, cap. 8. Quartum verò ab his genus strauit quod fit morbi causarum: atque harum, quæ quidem in ipso animalis corpore cōsistunt, antecedens nōminet: quæ extra primum. Idem fermè in libro de Causis morborum, cap. 2. in fine, cuius seriei initium est, Rursus igitur: ostendit tantum duo genera causarum præincipientium, seu externarum, seu primarum, & antecedentium. idem & in de Causis procacitatis. Decebat autem Galenum in his tribus locis meminisse continentium causarum. In primo, ob curam quæ illis debetur: in secundo, quòd de causis fit propria pertractatio: in tertio, vt rectè primum causæ ab aliis omnibus disungerentur. In Aphorismo quid attinebat Galeno distinctionem asserere fictium morborum, & eorum qui iam facti essent, curamque diuersam iniungere, si omnes morbi causis continentibus iuncti sunt? In libro etiam de Multitudine, cum reliqua duo genera attigisset, continētium non meminit, in 3. etiam Artis medicinalis, libro, cap. 5. cui titulus est, de Solutione continui, in fine, Galenus docet tria causarum genera: quodam quo intēperies iam facta curatur, & vocatur Curatiuum. Secundum, quo quæ nōdum inducta est, prohibetur: & hoc duplex, aliud Conseruantium, aliud Præseruatium. Tertiū genus quod fieri conuenit, mixtū ex præseruatiuo & curatiuo genere: Iam enim (inquit) factum morbum curare oportet: sed eum qui nondū adest, futurus tamen est, prohibere conuenit ab ea, ne fiat, quæ est in corpore causa: eius autē qui adhuc fit, quod factū est curare expedit: quòd verò futurū est, prohibere ne fiat. Manifestū est ex his, causam ab effectu superari posse, affectum verò ipsum sine causa curari debere. Quod si continens morbi iam facti causa assignetur, dupliciter

peccabit Galenus: primò quòd nò solùm morbum iam factum curare expedit, sed etiã causam: nec vllum erit inter fientem morbum, factumque discrimen medico, cùm duplici in vtroque auxilio indigeat, 8. etiam Artis curatiuæ, cap. 1. Itaq; si iam præsens febris est, causa quæ eam excitauerit desit, huic tantum sanandæ consiliũ dirigetur, vt refrigeretur. At si in generatione adhuc est febris, causa quæ eam accendit, submouenda est: si pars eius est genita, pars verò adhuc gignitur, vtrique consulendum est, primò causam subducendo, deinde extinguendo, quæ ab illa facta est febrẽ. & 11. eiusdem cap. 10. in initio: Ergo qui febrẽ curare volet, necesse est putredinem inhibeat. Ita duæ indicationes se exhibent, altera à putredine, altera à febre. At à febre rursus duæ: altera vt febris portio, quæ iam accensa est, curetur: altera, vt quæ in generatione ipsa est, inhibeatur. Rursus à putredine duæ erunt indicationes: prima, vt quod putredinis iã factum est, sanes: secunda, vt quod in generatione adhuc est, prohibeas. Porro quòd in generatione est, id perspiratio impedita gignit. Nihil enim prohibet sic illam nominare clarioris doctrinæ gratia. Ita ab hac aliæ duæ indicationes nascentur: altera, vt retentũ iam vacuetur: reliqua, vt quod retinendũ est, prohibeatur. Si igitur putredo febris causa est coniuncta, haud indiget depulsa putredine refrigeratione vlla: nanq; ex cõiunctæ, seu continētis causæ diffinitione liquet, sublata causa effectum tolli. Quinetiã idem cap. 4. eiusdem libri, Quæ igitur ex tali affectu febris exoritur, necesse est synochon, id est continentem esse. Nec fieri potest, vt ea sanetur, nisi prius inhibita sit putredo. Ea verò manente, causa inhiberi nequit: quare summouenda prius est causa, si modò ipsa putredo sit prior, mox post ipsa febris sanari debet. in libro etiam de Differentiis symptom. cap. 1. in vltimis verbis, inquit, quinetiam precedētes in corpore animalis morbum causæ symptomata dicuntur: nec meminit coniunctæ ibi. Hæc Fuchsius, & Brasauolus cõtra Montium scribunt: quæ quidem ego, cùm hos modestos homines, præter etiam eruditionem agnoscam atq; citra omnem adulationẽ in magna huius ætatis labe, raros, non conabor euertere: sed tamẽ inquirendæ veritatis gra-

ria, dubia quædam circa hæc mouebo: admonens, lectorem vt possit & quæ Conciliator ipse differetia 159. scripsit, quanquam obiter, & valde pauca, considerare.

Duo igitur à me videnda sunt: primum, an Galenus hanc causam adesse morbis crediderit: secundum, an & si Galenus, vt ipse testatur, vitandi sophismatis gratia, vel studio antiquis contradicendi, quo ad immoderantiam vsque tenebatur, illam negauerit: an forsan tamen necesse sit eam admittere? Neque enim in hoc recetioribus, quod sæpius testatus sum, faueo: quibus dixisse, hoc Galenus affirmat: nanque si sic Vesalius fecisset utique multa quæ in lucem prodierunt, laterent. Certum est autem etiam illum in rationibus & clarissimis rebus defecisse, quod nos mox subiungemus: velut cum hominem vel æqualem dixit esse inter elementorum excessum, vel illorum æqualitati valde vicinum: cum & secum Auerroës ipse deliret. Homines igitur sunt: si ratio vel experimentum manifestum obster, etiam si nullus aduersetur, eos relinquam. Nunc autem in hac causa ex vna parte Galenum, non satis sibi fermè constantem, habemus: ex altera Arabes omnes in vnum cōsentientes: num igitur rem obiter tantam tractabimus? pro causa tamen illud adducunt, etiā præter Galeni auctoritatē, putredine sublata febrem relinqui, vaporibus illam fouentibus: quare non esse vllam continentē causam, ex eius generis causæ diffinitione. Brasauolus ex Leoniceño illam admittit, sentetia Aphor. duorum iam recitatorum, & quæ etiam in libro aduersus Iulianum profertur adductus: verum in fictibus morbis, in factis autem negat omnino.

Ergo primo de Symptomatum causis, cap. 2. parum ante medium, inquit: Quippe laxitatis generandæ causa (vt sic dicam coniunctæ) tensio est tunicæ rhagoidis. Hic symptoma habemus vitium videndi morbum latitudinem pupillæ, qui causa est symptomatis. Laxitatis, seu latitudinis, quæ est morbus, coniunctam & adæquatam causam, qua posita ponitur, ablata aufertur, tensionem rhagoidis tunicæ. Sed dices, Cur ergo dixit (vt sic dicā) coniuncta, & non absoluto liberōque sermone? nam & Græcè habet: *ὡς ἀνέκταν τῆς*, vt quis dixerit, igitur nomen

potius quàm rem reformidare visus est. Sed sunt qui reconciliare Auicennam Galeno conantur : dicentes , per causam coniunctam vtrunque cum intellexisse, quæ medio carer. Auicenna sic illam definiente , secunda primi doc. 2. cap. 1. Galeno autem in primo de locis, cap. 2. dicente, ignem esse causam vstæ partis, qua separata, quiescit affectus: assisistēte, præsens est, vt gladium etiam vulneris. Igitur propinquissimam intelligit , non quæ coæquetur, nā sublato gladio, manet vulnus: & igne, vstionis noxa. Ergo sic dabitur 2. etiam de natura humana, Com. 1. repletio non est morbi causa cōiuncta, quia inter illam & functionis læsionem alia media sunt, nec ipsa per se ledit. Sed si modo ita est, quàm absurda dubitatio Galeni esset, an detur coniuncta causa cum palam sit, in omnibus morbis eam esse necessariam, si per coniunctam causam eam, quæ medio nullo hæret morbo, intelligamus: nam talem in omni esse necesse est. In libello etiam aduersus Iulianum, causam diffinit continentem, dicens: quòd est ea, ex qua fit aliquid, & cum ea illud idem cessat. Et primo de Differentiis symptom. (caput numero, non librum significo) inquit: ἡ δὲ καὶ ἀντὶ τοῦ μένουσαν διάθεσιν οἱ Ἕλληνες ὀνομάζουσι πάθος. ὡς περ καὶ τὸ πεποιηκός, ἐκ ἐστὶ δὲ τὸ ποιῆν, αἰτίον. καὶ τοίγε ἐδὲ τὸτο ἀπλῶς αἰτίον, ἐθ' ἡ μένουσα διάθεσις, ἀπλῶς ἐστὶ πάθος, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ κατὰ τὴν ἀκριβῆ λόγον, μένονός μὲν πάθος ἐστὶν ὅν δὲ ἐκ ἐστὶ. Quod est: iam autem & ipsum manentem affectum Græci Morbum vocant: quemadmodum & quod fecit, non autem amplius facit, causam. Etsi neque hoc simpliciter causa, neque manens affectus simpliciter est morbus. Sed exquisite loquenti, morbus est affectus factus, non autem qui fiat. Deinde infra subiungit, iuxta capitis finem, diligenti disputatione peracta, veram morbi finitionem sic: Morbus est affectus operationem absque medio alio vitians. Quotquot autem præcedunt affectus & ipsi per morbum operationem lædentes, tan quàm medio quodam interueniente, causæ dicuntur. Actionis verò ipsius læsio Epigenema est, cuius genus symptoma: nam id est, quicquid præter naturam accidit corpori, etiam si à morbo non præcedat: ita tamen vt morbo, si adsit, posterius sit: nam aliter vel morbus, vel

causa esset, non symptoma. Ergo hæc iam à nobis permiffa sint tanquam fundamenta exquirendæ sententiæ Galeni: non ad verba illius respiciens, sed mentem potius. In quo tamen curiosos hoc ac sibi credentes monitos velim, pro πάθος, quod est passio & est gen⁹, me morbum vertisse, illius speciem: tum vt clarius esset, quia affectus confirmati morbus species est: quare omnis morbus iam factus est, ex Galeni sententia, si exquisitè morbi nomen assequi debet: tum etiam vt non Latinam vocem vitaremus. Igitur febris quid sit de putrida nunc loquor interrogarem? vt verò mihi videtur causa omnino non est: quia primò, & absque medio, vitiat operationē. Est igitur morbus, vel symptoma. Nunquàm autem inueni febrem per se consideratam symptoma, vel epigenema esse: quamuis in comparatione phlegmonis, vel vlceris, talis dici possit. Est igitur febris proculdubio morbus: huius causa est putredo aliqua (dicit) ex antecedentibus, 11. Artis curatiuæ, cap. 9. in fine. vnde iuxta medium: Sanè scire licet, difficile esse, acríque iudicio indigēs, febrem, putredinem, & effectricem causam, vbi ipsa scilicet quoque adest, inter se conferre. Ergo inter putredinem & febrem nullum videtur medium statuendum. Sit igitur causa febris prima, putredo, id est inter quam & febrem nihil omnino sit intermedium. Erit igitur calor ipse in corde accensus febris: quod & Auicēna prima quarti in febris diffinitione expressit, capite primo. non igitur inter febrem & calorem quicquam medium statuitur. Hoc solum verò deficit putredini, ne causa coniuncta dici possit, quòd ea amota adhuc febris manet: nam hæc erat, vt dixi, secunda illius conditio.

Amota autem putredine, adhuc febris manet, quæ refrigerentibus indiget, passim enim hoc Galenus declarat. Sed hic multa sunt dubia, Vapores medij sunt inter putredinem & febrem ex illorum sententia, quomodo igitur putredo febris causa esse potest prima? Quòd si negas hos esse causam distinctam: quæro, an vapores sint febris ipsa? certè non, imò febris est calor iam impressus ex vaporibus. Sublatis igitur vaporibus amplius febris nō est, quod est ex ratione causæ cōiunctæ. Præterea quænam febris manet amota putredine? Vel putrida: hoc au

tem falsum est, nam & sic rursus amouere ipsam putredinem oporteret: vel Hectica, vel Ephimera: hoc autem nihil est contra Anicennæ dicta. nam non hectica vel Ephimeræ putredinem dicit causam esse coniunctam, sed solius putridæ. Si verò dicas, esse symptoma: nec hoc Anicennæ contradicit: nam morbum remoueri, remota causa coniuncta dicit, non autem symptomata.

Rursus pro partibus putredinis, febris etiā parres sunt, hoc enim experimento liquet. Vt igitur, si ab initio pars putredinis prima remoueretur sic etiam febris: ita tota putredine sublata, tota febris. Galenus etiam concedit, in morbis fientibus, curam esse per causæ solius ablationem: at febres putridæ sunt morbi fiētes, nō facti, essent enim hectica non amplius putridæ, quare curabuntur sublata putredine. Quod etiam Galenus videtur fateri in libro aduersus Iulianum, cū dixit: Quod si liceret bilem stante febre vniuersam euacuare, tunc solueretur morbus illico, propterea prohibemur à calore febrili.

Sed dices, Quid ergo Galenus voluit, cū dixit, duas esse ad curandum febres iam factas intētionēs, quarū altera putredini, quæ prima est, altera febrī, quæ posterior debetur? Respondeo, veteri Galenū ne interim dolor febrilis hecticā aut colliquationē adducat. Igitur intentio ad putredinē, solum natura, non tēpore, prior est, ea quæ est per refrigeratiā. Ambabus igitur simul vtemur, ne ex affectu in affectū transeat. Quare præseruatiua quædam est curatio morbi, causæ autē vera, & exquisita. Quod si ad sublatam iam putredinem calor remanens transferatur, duorum alterum necesse est esse, vt vel scilicet calor ille non sit morbus, sed symptoma, quod frequentius euenit: vel vt sit hectica: quorum neutrum Principi aduersatur. Seu igitur cura debeatur calori existenti, dum putredo adest, quæ mens videtur esse Galeni vbique, in locis adductis: seu post remanenti iam febrī hecticæ, seu symptomati, apparet nihil horum obstare, quin febris putridæ coniuncta causa, sit putredo ipsa: quandoquidem amota putredine, febris putrida tota tollatur. Quis enim adeo obscurē Galenum interpretabitur, vt audeat illi imponere, quod senserit febrem manere, & adesse putridā, ex toto sublata putredine? Ergo causam

huius verisimilem quasi ille dedisse videtur: cum dixerit, primam intentionem ad putredinem habendam esse, secundam autem ad febrem ipsam. Sed non tempora distinxit, verum necessitatem: ne quis primo refrigerantibus mentem intenderet, quæ postmodum putredinem possent augere: quare ex his non difficile est videre, quid voluerit Galenus his in locis, quæ ab his adducuntur. Sed prætermisit nomen, coniunctæ causæ, tunc ut ille fatetur suspectum, satis est rem ipsam illum præterisse. Dixit autem de hoc diffuse ac distincte, in libro à se scripto disputasse, quem verisimile est: ad Arabes peruenisse: quanquam, ut plures alij, qui ad eos perueniunt Galeni libri, nobis perierint. Neque credendum est, cum Auicenna & cæteri in hoc Galeno non profiteantur se contradicere, hoc genus causæ somniasse. At verò obiicies, ex primo de Differ. feb. cap. 5. quod post febrem calor quandoque manet per diem integrum, vel etiam per duos dies, ut ephimeræ speciem referat. Hoc nos non negamus: sed putridam febrem, esse, non fatemur: quod si per vapores, ut ibi Galenus concedere videtur, sustentetur: dico tunc, vapores ipsi iuxta Arabes, febris putridæ causa coniuncta erunt, non humor putridus: sed nec hoc Galenus dicit, quod humor putridus, sed quod putredo ipsa causa esset febris.

Quamobrem si quis absque affectu rem hanc expendere, videbit Galenum nomen continentis causæ potius, quam rem ipsam declinasse: quanquam & illud in his qui sunt morbis, aperte confiteatur. Arabes verò non nomina, sed solum res curantes, Galenum secutos, eius rationem habuisse. Sed nec Fuchsius, ut video, auctoritati 7. Aphor. respondet: cum ibi Galenus morbum, non rem naturalem describat, cuius sit ea causa continens. Sed symptoma est dicet, morbus autem symptomatis causa continens esse potest: ut etiam lapis in vesica, difficultatis urinae. Fateor hoc non convincere: illud verò satis est apertum, quencunque posse Galenum Arabibus non magna cum difficultate reconciliare. Forsitan, quod credo, aliqua his sunt argumenta, quibus has nostras expositiones, tum rationes, possint euertere. Ego cum non videam illas, his quæ scripsi acquiescam: non

negans tamen aliquos esse forsitan morbos, sed non putridas omnino febres, qui contentiua causa, cum iam firmati sint, careant. Verum de hoc posterius considerabimus: nunc satis sit, ostendisse eam quæ relinquitur febrem, summotâ putredine, putridam non esse: aliter non teneret Galeni argumentum. 11. Artis curatiuæ 10. Febris putrida est, igitur putredo, igitur prohibita transpiratio: nam post ablatam putredinem manente febre putrida, hæc omnia falsò deducuntur. At dicces, cur igitur factis iam morbis cura ad causam dirigatur? Respondeo, quia 2. Aphor, 22. videbat morbos esse, qui omnino continente causa carerent, ut hecticam ipsam. De putridis autem, si non diuersam à seipso ibi sententiam scripsit, cum fientibus cura debeatur causæ, quia continens est, factis autem non, quia deest causa continens: putridis igitur, cum sanari nequeant nisi sublata putredine, continens causa est humor putrescens, vel putredo ipsa. Igitur quod intellexit ibi clarum est: putridas siquidem aut fieri tantum, aut partim fieri, & partim factas esse: quare omnibus putridis causa continens, vel Galeno ipso teste, semper iuncta est.

CONTRADICTION. XV.

Tertiana & quartana an ex toto genere salubres.

Tertiana febris, & quartana, tum etiâ quælibet quæ ad solutionē peruenit, periculo vacat 4. Aphor. 43. imò dicebat Galenus, si tertiana longas habuerit accessiones, omnino vacabit periculo: sed & si cum hoc duodecim horarum spatium non impleuerit accessio, breuis etiam erit. Reddit rationem horum: omnis morbus periculo non carens, est vel cum phlegmone, vel cū humorum prauitate: sed in his ambobus, febres necessarium est esse continuas: igitur quæ vacant continuitate, periculo etiam vacant. 3. etiam particula primi Epidemiorum Galenus Com. 4. dicebat super illud: Quartana securissima & longissima: quòd hoc est verum merito febris, nisi aliquis tumor in splene adiungatur, 3. super 3. Epidem. Com. 72. segmento 1. inquit: Scimus quòd Quartana est toto genere securissima secundum Hippocrati:

pocratis mentem. Rasis tamen dicit 10. ad Almanforem 22. quod tertiana notha, non est absque periculo: & quæ ex pituita accidit, licet interpolata, non est secura. Avicenna etiam prima quarti tract. 2. dicit, quod Quartana coniungitur tumori splenis perducit sæpe ad hydropem, & mortem. Non igitur videntur primo omnes interpolatæ febres vacare periculo, cum tertianæ nothæ, & quartanæ quotidianæ periculum nõ leue minentur. Accedit, quod non videtur Galeni ratio in Aphorismo sufficiens, cum multi ex tumore in splene moriantur, iuncto quartanæ feбри: non igitur semper periculum est ex phlegmone, vel humorum prauitate. Respondeo: apud Galenum omnis interpolata est securissima: quandoquidem se iacet media hyeme curasse senem sexagenarium, ac etiam natu maiorem, triplici quartana laborantem Eudemum: libro de Præcognitione cap. 3. Est autem periculum si quisquam aberraret in cura: vt de adolescente qui ferme ex notha tertiana obiit. 1. ad Glauconem cap. 8. item vbi alius adiungatur morbus, vt de quartana & tumore splenis. Rasis autem periculum erroris æstimans, omnes morbos dixit non esse securos in quibus liceret vel minimo errore ægrû periclitari. Tales igitur sunt quotidianæ, & his minus tertianæ nothæ. Quartanas autem securiores pronuntiauit, quamuis cû tumore splenis securæ omnino dici non debeant. Sed hoc non merito febris est, sed adiuncti morbi: igitur Galenus rem ipsam nudam spectat, Rasis euentum. Pura tamen tertiana periculo vacat, si non grauitur erres. Mortuus est tamen auunculus meus ex ea Gothardus Cardanus LXXXIII. natus annos: alium etiam interemit inscitia medicorum grauis, vt illum ætas. ex errore tamen non in mortem illico prolabitur: vt notha quæ in virtutem non leniter affligit, 1. ad Glauconem 10. sed in notham aut duplicem tertianam transit. Rationes autem quas ibi Galenus adducit ad acutas referas, quæ nõ nisi eo modo possunt esse perniciosæ: nam de longis securi non sumus, quod tumor in aliquo viscere non sit. Vnde 2. Aphorif. 19. pauci sunt morbi diuturni in quibus nulla sit in aliqua parte humorum crassorum, vel lentorum, tumorem durum excitantium potius, quam

phlegmonem copia. Ergo tales vt solum ex intermit-
tentibus quartanam admittunt, sic maximè de quarta-
na nos Galenus & Auicenna admonuerunt. Sed de
quotidiana aliqua remanet dubitatio: verum si modo
accidit, nec antiqui animaduertisse videntur, nec rationi
esse consonum. pituita enim cum in tumorem collecta
fuerit, & computruerit, necessario sanguini admiscetur,
& phlegmonem excitat, ac cum eo continuam febrem.
Si autem non putrescat, in seyrthum transit, & melan-
cholicas, quamuis pituita sit, excitat febres.

CONTRADICTION. XVI.

Ossa an sentiant.

N Vllum præterea osium sentit, præter dentes, ali-
quid penitus. prima primi doc. 5. cap. 5. vnde Ga-
lenus 16. de Vsu partium 2. Ossi nulli aut cartilagini,
aut ligamento nervus est insertus: quoniam hæ partes
nec sensu, nec motu indigent. Aristotelem memini me
in prima Contradictione adduxisse, negantem ossibus
sensum, tum etiam ligamentis, cum illa sub nervis com-
prehēdat. etenim hæc Cōtradictio in primæ supplemen-
tum à nobis scribitur, quoniam digna sunt scitu, quæ hîc
pertractātur. At quomodo iam ad ligamenta nervus nō
venit, cum tendones nervis ac ligamentis consent: vt
primo de Motu musculorum iuxta principium: atque
alibi sæpius. Apparet autem & motus causa illud factū
esse: quandoquidem si roboris & coniunctionis merito
factum esset, os ossi firmitus vel cum illo iungi poterat
quàm solo ligamento: quare ligamentum ad firmitatem
nō solum, sed etiam ad motum factū videtur. Quin etiā
ossa, & ligamēta, ac cartilagine sentire Galenus affirmat
lib. de Multitudine, cap. 5. dicens: Ossa quædam sensum
habent grauitatis: quædam verò tum ossa, tum aliarum
partiū sensus omnino sunt expertia, quòd ad illa nervus
non veniat. Hoc idem existimat Auenzoar lib. 1. trac. 9.
cap. 19. adducit autem tres, vt mihi videtur, à paucis in-
tellectas rationes. Prima est, quòd dētes sentiūt, qui sunt
ex ossium genere: sentire autem per se inest partibus a-
nimalis quibus inest: & quod per se inest, omni inest, per

se enim hæc est, Dens sentit: & hæc, Os sentit: quare & ^{at cor}
 Omne os sentit, vera est. Item, Ossa nutriuntur & crescunt, ^{est fals}
 etsi venis careant: quare etiam sentiunt, etsi nervos non multa
 habeant. Videretur autem mihi ratio valida plusquam ^{si vrus}
 prima fronte appareat. nam 2. de Anima 31. in sentitio ^{cantur}
 vegetatium, ut trigonum in tetragono: igitur in po-
 tentia est virtus nutriendi in sensibili. Vbi igitur sensibi-
 lis facultas non est, in eo quod animam habet sensibi-
 lem, ibi non est nutritio: at ossa nutriuntur, igitur vel e-
 tiam sunt sensibilia, vel duæ erunt prorsus animæ. Tertia ^{mur et}
 ratio, Ossa non putrescunt, & seruantur in viuencibus, ^{cons et}
 at in mortuis corrumpuntur: hoc igitur non ex alio est, ^{ne p}
 nisi quia spiritu tunc vitali, & animali, destituuntur: ^{dicti}
 vbi verò animalis spiritus, ibi etiam sensus. Ergo quia ^{Senti}
 his obstabant autoritas Galeni, & ratio, & experimen-
 tum, ad experimentum quidam iam respondimus: quod tamen
 duorum dolorum, qui secundum eandem partem fiunt, p. sen-
 maior minorem obscurat: at os lædi non potest, quin
 membrana, vel caro lædantur etiam, quæ cum acutis-
 simi sint sensus, hebetem ossis sensum ex toto tollunt. ^{quæ}
 Autoritatem Galeni exponit, quod senserit illa parum
 sentire: velut dicimus, aliquem esse absque collo, qui col-
 lum habeat breuissimum: & aliquem sine memoria, qui
 modicam habeat memoriam. Ad rationem verò, quod
 nervis destituuntur, responderet: quod & venis, & arteriis:
 pari igitur ratione & nutritione, & innato calore: quæ
 tamen perabsurda sunt: proculdubio enim augentur &
 viuunt. Nec absurda est omnino hæc ratio: nam vel
 sentit corpus solum ea parte, qua nervus est, aut etiã his,
 quæ illi proxima sunt: si quidem primum, ossa non sen-
 tient: at nec tota cutis, non totus venter, non intesti-
 na. Melius igitur est, ut quemadmodum contingit de so-
 lis luce, ut alia quidē per nervi præsentiam sentiant, alia
 autem per virtutem ab illo manentem, atque hoc modo,
 quod dubium non est apud me, ossa sentiunt: animam aut
 enim habent, aut facultatem eadem ratione sentientem,
 qua & nutrientem: & hæc fuit Galeni sententia, ut di-
 xi. libro de Multitudine. Galenus tamen in 9. de Dog-
 mate. Hippoc. & Platonis, non procul à fine ostendit,
 cum plura sint quàm trecenta ossa in homine, ad singula

itaque in aliqua parte ergo non sentit os, quod si non dolet o.
 arfora causa ergo omnino non dolet, quia si dolet
 sensu percipi deberet at non percipitur ut experien-
 A.

venam pro nutritione deriuari. Sed vt diximus, vena quidem ad os ipsum bene deducitur, at in os non penetrat, penetrat tamen illius contentum ac sanguis: sic ex arteriarum proximarum vi, color: atque eodem modo etiam sensus. Sed non eodem modo apud medicos veritas, quo apud Philosophos spectanda est: nam medicus rectè dicet, atque vtilius ossa nō sentiunt: cum si dicat ossa sentiunt: nec animaduertat ossium sensum parum & raro percipi, integra existimabit sæpe ossa, quæ sint corrupta, vel fracta. Rectè igitur Galenus dixit, ossa non sentire: vtilitati consulens operis. verè etiam Auenzoar, cum dixit ea sentire, sunt enim animata. Aristoteles autem terrea non sentire dixit, vel quia non omnino sentiāt vt pili, vel parum admodum vt ossa. Galenus autem ad ligamenta non venire nervos docuit, quoniā quædam eis carent. nam non ob ligamenta nervus transmittitur: sed tendines fiunt, ne os ab osse citra sensum separetur: at ligamentorum substantia cum dura sit, sensum vix vllum admittit: neruea tamen tendinis pars sensu prædita est.

CONTRADICTION. XVII.

Dolor an sentiatur.

*op. de sensu
et nem
v. 14* **D**Electatio & dolor omnibus sensibus contingunt, non tamen pari euidencia: sed in oculis minus quàm in cæteris euidenter: in tactu autem & gustu valde manifestè: ab iis deinceps in odoratu & post hoc in auditu primo de Causis symptomatum cap. 6. inde etiam probat Platonis dictum, in Timæo, quod est, violenta passio quæ præter naturam est, cum simul multa & celeriter fit, dolorem infert. Et iterum infra: Reditus ad naturam simul & celeriter eius quod iam diuelli cœperat, voluptatem affert. Quo fit, vt Galenus dolorē esse quandam speciem sensus velit, sicut & voluptatem, non autem sensus obiectum: nam causam sensus iam exponit, vt quod diuellatur, vel ad naturalem redeat dispositionem. Esse etiam in omnibus sensibus, hoc manifestè declarat, nō posse esse obiectum sensus alicuius: id enim luce clarius est. & 2. de Locis cap. 2. vt dolor est tristis

sensus, sic voluptas est blandus. Et 2. de Generatione & corruptione Philosophus 7. & 8. declarans quæ tactus sint obiecta, non enumerat dolorem: sed primas qualitates, tum graue, durum, aridum, asperum, crassum cum suis contrariis. Rationes etiam non leues hoc declarant: Prima, necesse esset ut sensibile positum supra sensum, sentiretur: nam dolor si sentitur in nervo, cum sit in eo ipso, manifestum est sensibili posito supra sensum, fieri sensationem: quod est contra Philosophum 2. de Anima 116. Item, necessariae essent duæ sensationes: prima, qua causa doloris sentiretur, puta frigus: altera, qua dolor: aliter oporteret confiteri, quod frigidus tanquam obiecto tactus approximatus tactui, ut conuenit, non tamen proueniret operatio sensibilis in sensum. Item, sic esset sensus absque sua causa: quia doloris causa iam non sentitur. Tertia ratio, Dolor est tristis quædam sensatio igitur sensatio non potest sentiri: aliter sensus esset ut intellectus, qui suum intelligendi actum intelligit. Item sensibilis proprium est, ut in quantum tale, perficiat sensum, quamuis aliquando ob magnitudinem lædat: sed nullus dolor perficit sensum, imò corrumpit. Item non esset necessaria phantasia in tactu, si dolor posset sentiri: at hoc contradicit Philosopho 2. de Anima 20. Assumptum declaratur ex verbis eius: Vbi sensus, ibi contristans, & delectans: & ubi talia, est appetitus fugiendi, vel assequendi, in perfectis quidem animalibus, etiam in absentia obiecti: in imperfectis autem præsentem obiecto ipso. Vnde cauda lacertæ dum est præcisa, dolet: & nititur excutere dolorem illum. Et talis appetentia, phantasia, seu imaginatio quædam est. Igitur si dolor esset sensibilis, non esset postmodum tristitia ipsa: quare superessent solum obiectum & phantasia, & non modus sentiendi: unde non erunt tria, sed duo tantum, obiectum & imaginatio. Sequitur etiam aliud contra Philosophum ibi: nam sic erunt genera quædam sensibilium, dolor, & voluptas: igitur non erit necessarium in aliis obiectis, ut sit dolor vel voluptas: quare non erit necessaria imaginatio. sicut non est necessarium quod cum sentio asperum vel leue, ut sentiam graue vel leue. Sed ibi est quædam difficultas in verbis Auer-

rois: nam volens ostendere, quòd imaginatio sit necessaria in omni sensu, sic argumentatur: Sensus non comprehendit nisi existēs actus: sed imaginatio, seu desiderium, est eorum quæ non habentur: igitur imaginatio est necessaria ultra sensum. Et iam dixerat, quòd imaginatio animalium imperfectorum non est nisi cum obiecti præsentia: & nunc dicit, quòd est cum absentia, & quòd est absentis obiecti. Respondeo, Imaginatio semper est absentis, nam fugere contristans, est desiderium absentiae eius quod iam adest: & desiderare delectans, non est in quantum habetur, sed ut non habetur. Hæc tamen desideria non mouentur nisi præsente obiecto ipso: sicut senes non appetūt venerem, nisi in præsentia obiecti delectantis: & tamen præsentia obiecti illius, non solū nō est eadem numero, sed nec specie, cum præsentia rei veneræ. Alia igitur est causa excitans, alia autē est res quæ desideratur: prima est actus, sed secunda est in potentia. Ergo, ut ad principale reuertar, in oppositum plura sunt, & primo autoritas Hippoc. 2. Aphor. 6. Quicumque dolentes parte aliqua corporis plurimum dolorem nō sentiunt, his mens ægrotat. Si igitur dolor non est obiectū sensus, sed sentiendi quidam actus. Aphorismus contradictionem implicabit: nam simul sentient, & non sentient. Ad hoc non difficile est respondere: quia Galenus in commento exponit, per dolorem causam quæ verisimili ratione dolorem incutere deberet, ut erisipelas, & phlegmonem: sed sunt alia quæ magis præmunt, nam Princeps 2. de Anima cap. 3. iuxta medium, inquit: Nam dolor, & remedium doloris, sunt de sensibus tactibilibus, (ego lego de sensibilibus tactibilibus) & adducit ad hoc rationem hanc: Omne quod cognoscitur in permutatione ipsa, & non cum iam acquisitum est, est obiectum sensus: nam videmus quòd calor hecticus non percipitur ab hectico, quia iam est acquisitus, etiam quòd sit valde magnus: & calor tertianæ percipitur à patiente, quia immutat: sed dolor percipitur in permutatione, & similiter causa doloris, & sic de voluptate: igitur tam dolor, quàm causa doloris, sentiuntur. Est autem ratio ad hoc valida, & tangitur à Conciliatore. Sensus tactus est datus nobis propter salutem, ut possimus contraria fugere, 3.

de Anima. 63. sed dolores possunt prosternere virtutem, secunda primi doc. 2. cap. 22. igitur dolor est proprium sensibile. Sicut enim datus est nobis sensus caloris, ne exuramur: sic etiam doloris, ne pereamus. Est etiam discordia inter Principem & Galenum: nam Princeps in 2. de Anima. 3. statim post illa verba adducta, non vult dolorem esse nisi in sensu tactus: & dicit, quod læsio quæ accidit in visu, est merito animæ, non virtutis videtis, & hoc iam, ut dixi, est contra Galenum. sed hoc absque dubio, ut declaravi, Avicenna ponere cogitur.

Pro his intelligendum est, dolorem percipi, cum id sensus ostendat, nam omnia animalia eum fugiunt: non igitur ab intellectu. Videndum est igitur, à qua potentia, an interiore, an exteriori: & si ab altera illarum, utra vis sit, an percipiatur ut obiectum, an sit modus quidam percipiendi: non enim potest esse sensus meripse: quia sic omnia essent cum dolore & voluptate, imò omnia cum dolore & voluptate simul, si idē esset tactus & dolor, & tactus & voluptas. Relinquitur igitur, ut sint quatuor modi quibus possimus imaginari quòd dolor percipiatur: dico autem, percipiatur, non autem sentiatur. Vgo iam quæstione vir admitabilis suo tempore recitat quatuor opiniones de hoc: & prima est Conciliatoris differentia 77. quòd dolor verè sentiatur. Et ad hoc adducit duas rationes: prima est, ex sensu aliquādo homo percipit dolorem, & nullam aliam causam, ut ipse de se testatur de dolore spatulæ: igitur cognoscit dolorem sine alia re: & non nisi per sensum tactus, igitur dolor verè sentitur. Secunda: Sicut delicia coitus sentitur à sensu tactus, & nulla alia causa, sic de dolore: oppositorum enim eadem est ratio.

Secunda opinio est, quòd dolor sit sensatio ipsa exterioris sensus sub forma contristantis, & ad hoc est ratio cum autoritatibus Galeni, & Auerrois, & Philosophi: & est, quòd Philosophus facit tres ordines, Sensum, Contristationem ipsam, & Appetitum fugiendi tale contristans, 2. de Anima 20. sed in imperfectis Auerroës vult quòd talis appetitus non sit in interiore sensu, quanto minus dolor: ergo erit in sensu exteriori: & hoc, quia

perſæpe talia imperfecta carent interiore ſenſu. Et hæc eſt vera opinio, & ratio ipſa eſt demonſtratiua.

Tertia opinio dicit, quòd dolor eſt operatio virtutis appetitiuæ, ſicut etiam delicia: nam ſenſu comprehendente, appetitiua indicat fugiendum vel quærendū: & hæc appetitiua tamen eſt in ſenſu ipſo exteriori, ideo differt à ſecunda opinione verbo tantum, non re ipſa: & videtur conformis ſententiæ Philoſophi loco adducto, & etiam 2. Ethicorum cap. 9.

Quarta opinio eſt Vgonis, qui vult, quòd dolor ſit obiectum virtutis imaginatiuæ coniunctæ ſenſui exteriori. Et hæc videtur melior tertia opinione in hoc, quòd appetere & fugere licet ſiant à cognoscente, ſunt tamen poſteriora ipſa cognitione: & quanquàm, vt dixi, Vgo fuerit talis vir, de quo dixerit Sabellicus in 4. lib. decimæ Æneadis, quòd ſolus omnes Græcos, qui cùm Paleologo ad concilium venerant, ſuſtinuerit, cùm eiſæpe in ſacra pagina dimicans: non tamen videtur ſua opinio eſſe adeo vera vt ſecunda, nec ad mentem Philoſophi & Auerrois: nam, vt dixi, imaginatiua eſt propter obiectum abſens, non præſens: ſed dolor vt præſens primò ſentitur, non vt abſens, antequàm indicet de fuga, ſecundum Philoſophum in textu: dicit enim, quòd prius percipitur vt triſte quàm appetat fugam: igitur dolor erit modus ſentiendi. Et ſi dicas, quòd imaginatiua percipit, & appetitiua fugere docet, aut ſequi: Dico, quòd hoc ultra id quod non eſt ad mentē Auerrois, ponit tres virtutes, cùm duæ ſufficiant: tum maxime, cùm in animali imperfecto nec illæ duæ re ipſa diſtinguantur. Pro ſolutione præſentis dubitationis, quam mouēt recētioreſ, & præſertim Iacobus, qui tres facit quæſtiones: primam 54. ſecūdi Artis medicinalis: in qua quærit, an dolor ſit operatio ſenſus tactus: & ſequentem & aliā ſuper 6. Aphoriſmo ſecundæ particulæ, in quibus quærit, an dolor ſentiat. Dico, quòd dolor & delicia non ſunt obiecta ſenſuum exteriorum, ſed modi ſentiendi: nec ſunt operationes phantaſticæ, ſed bene mouent illam ad fugiendum, vel inſequendum: & hoc in via Galeni & Ariſtoreliſ, nam autoritas 2. de Anima 20. & 1. de Symptomatum cauſis 6. hoc demonſtrant: & quòd

Auicenna erat in hoc, quòd putat pertinere ad solum sensum tactus. Reliqua tamen argumenta sunt maxima ex parte solubilia vt Còciliator soluit. Ad primum igitur dico, quòd in via Galeni nan est inconueniens, quòd insensibile positum supra sensum sentiatur: in via autè Aristotelis declarauimus, in prima quæstione quòd propositio illa intelligitur de perfecto modo sentiendi. Sed adhuc relinquitur difficultas de delicia. Ad secundum respondeo, quòd tunc causa non sentitur, cessat enim propter vehementiorem sensationem: nam si duorum dolorum, qui secundum eandem partem sunt, maior obscurat minorem, ex Hippocratis sententia: quanto magis obscurabit dolor causam suam, sicut patet etiam experimento: nam cum quis comburitur, primo sentit calorem, post calorem & dolorem, ultimo dolorem solum: nec est inconueniens, quòd tactus percipiat duas qualitates simul, modo non eiusdem formæ, in eadem partæ, vt calidum & asperum. At tertium: Reflectitur vt Conciliator, nam sensatio & modus sentiendi, non sentiuntur: igitur si dolor sit modus sentiendi, non percipietur sensu, quod est contra experimentum. Respondeo, quòd sensatio nò percipitur, quia est ipsum percipere, aliter daretur processus in infinitum: & per hoc ad confirmationem, nam intellectus non dicitur reflecti supra se, eo quòd percipiat intelligèdo, sed quoniam intelligere se cognoscit: at sensus sentit, non autem sentire se sentit. Et si dicas, Non posset cognoscere differentias dolorum, si dolor esset sensatio, & non obiectum: Respondeo, quòd modi sentiendi diuersi sunt, sicut & obiecta: sed differentia cognoscitur ab imaginatiua medio memoriæ, & auxilio virtutum interiorum: velut si quis videat album, percipit magnitudinem, etià cum hoc & formam, & tamen differentiam horum diiudicat solum aliqua virtus interior: nam modi cognoscendi differunt ex parte obiecti: & obiectum est causa doloris, non ipse dolor, vt iam supponitur: quia ista duo argumenta sunt pro Conciliatore, reflectente illud quod adduximus nos contra ipsum. Ideo argumentum illud habet vim aliquam. Ad quartum: Hoc totum erit obiectum dolor, & delicia: & delicia est commo-

deratum, dolor autem immoderatum. Ad quintum: Magis concludere videtur oppositum: nam si dolor est modus sentiendi, sufficit ipse absque phantasia, ut indicet de sui fuga sensus. Sextum autem ut dixi, concludit in via Philosophi ut patet.

Sed pro solutione argumentorum Consiliatoris, & confirmatione opinionis Galeni, dico, quod Thurisanius 2. Paruæ artis 28. declarat, quod ad dolorem tria requiruntur, membrum sensibile, immutatio ad contrarium naturæ suæ, & quod sit subita talis immutatio. Est autem duplex: Fiens, & est symptoma: & Factus, & est morbus: ut etiam Conciliator differentia 73. ubi quærit, an dolor sit morbus vel symptoma. Et hæc est sententia ferme Gal. 3. de dogmate Hipp. & Platonis post mediū, quod apud Græcos dolor & ægritudo idem significant: sed ibi accipit dolorem pro animi affectu, & æstu, & similiter ægritudinem. Sed clarum est, ut in 14. Quæstione declaratum est, quod quamuis dolor possit impedire operationem nedum lædere, quia tamen non est affectus, semper enim fit, & omnis morbus est affectus, libro de Symptom. differentiis cap. 1. ideo omnis dolor est symptoma. Thurisanius igitur pro Auicennæ opinione argumentatur, volens ostendere, non fieri dolorem nisi in sensu tactus co. 88. secundi Artis medicinalis, quæstione 5. & est fundamentum: Vbi non est perceptio causæ doloris, ibi non est dolor: sed in alio sensu non est perceptio causarum doloris, quàm in sensu tactus, quia multa temperatura, & solutio continui, solum à tactu percipiuntur, & hæc sunt solum causæ doloris secundum omnes. Verum dico, quod delicia est in omnibus sensibus, ut auditus harmoniam percipiendo, & oculus colorem pratorum florentium: igitur & dolor est in quolibet sensu. Verum quia sensus tactus diutius retinet impressionem primarum qualitarum, eo quod est materiæ vehementer immersus: ideo dolore & delicia vehementius afficitur. Vnde etiam Philosophus intemperantiam solam constituit circa sensum gustus & tactus: quia retinentes impressionem voluptatem plurimam efficiunt, ac etiam diu manentem: causæ tamen doloris sunt tres, nam dissolutio harmoniæ in sensu quolibet

dolorem efficit: sed quia non adeò grauis est, nec forsan sine altera præcedentium fit, ideo medicis sufficit connumerasse duas: ergo etiam reductio ad harmoniam, delicia causa est in sensu.

Est igitur sensus primò, virtus sensitiui, & est in capitulo relationis 3. primæ Philosophiæ 7. & 5. eiusdè 20. & est in comparatione ad sensibile, & habetur à generante 2. de Anima 59. & ideo dicitur haberi ab intelligentia, & dicitur dans hoc sensum agens & est impressio cœlestis 12. primæ Philosophiæ 18. & 2. de Generatione animalium cap. 3. & hoc modo dolor non potest esse sensus. Secundò, sensus potest capi pro forma qua sensibile in virtute recipitur, & sic dolor est sensus vel modus eius. hæc distinctio habetur 2. de Anima 53. & 138. & 139. Sed quidam arguunt hoc reprobantes: primò, quia sensus repentè immutat, & dolor manet: igitur dolor nullo modo potest esse sensus. Item si exterior sensus posset diiudicare de sensibili, frustra ponendus esset sensus cōmunis, qui non propter aliud positus est, quàm vt iudicet de sensibilibus, vt cap. 7. libri de Sensu & sensato: & in 2. de Anima ab Alexandro declaratum est. Respondeo igitur, quòd dolor repentè immutat: & permanentia est propter causam quæ manet, vt in aliis sensibilibus, quamuis non sit adeò manifesta differētia causæ & sensus in dolore vt in aliis. Ad aliud dico, quòd sensus communis est propter obiecta diuersorum sensuum. Ad primum Conciliatoris dico, quòd dolor est modus quo percipimus, vel ipsa cognitio: & hæc est etiam melior, quàm quòd sit obiectum: est enim proximior imaginationi quàm obiectum: & ideo tantum confert ad salutem animalis hoc modo, quantū alio: sicut scientia nos æquè benè docet, & instruit, & melius quàm quod scitur. Ad secundum & tertium, causæ sentiuntur scilicet vel solutio continui, vel mala qualitas: vt 2. Collectaneorum 29. & 3. eorundem. 31. Hoc enim omnino est cōtra medicos, negare causam non sentiri: verum ipsa nō percipitur cognitione intellectiua, sed hoc nihil refert. Dico igitur, quòd causa est illa quæ percipitur saltem cognitione confusa, & modus percipiēdi sub ratione cōtristātis est dolor: & quādoq; accidit etiā,

vt causa valde inimica naturæ non sentiatnr nisi hoc
 modo: sicut patet de veneno letali agente à propria
 forma, & non à qualitate manifesta. Sed doloris per-
 ceptio duplex est: alia qua percipimus causam contristan-
 tem hæc etiam inest caudæ lacertæ cùm præcisa est: alia
 qua scimus nos dolere, & hæc solum perfectis animalibus
 inest. Ex solutione autem huius quæstionis duo ad-
 miratione digna cognoscimus: Primum, quod quædam
 sunt sub sensu, quæ tamen non percipiuntur nisi auxilio
 intellectus, & ita aliquândo intellectus melius percipit
 sensibilia, quàm ipse sensus. Sed enim mirabile est to-
 tiens nos dolorem sentire, adhucque ignorare an ipse
 sentiatnr, an potius sensus ipsius pars quædam sit. Secū-
 dum, cur dolores persæpe subito abscedant absque cau-
 sa manifesta, nonnunquàm propter præcantationes: non
 sic febres, aliive morbi. Causa clara est: dolor enim
 pro singulo instâti fit, est enim mutatio quædam: vnde
 nihil mirum in instanti desinere, quod etiam in instan-
 ti fit.

CONTRADICTION XVIII.

An prandium cœna maius esse debeat.

Galenus septimo Artis curat cap. 6. post medium,
 consulit vt copiosior sit cœna prandio, & ad hoc
 adducit quatuor rationes: Prima est: Longius spatium
 est inter cœnâ & prândium, quàm inter prandium & cœ-
 nam: & longiori tempore debetur copiosior cibus, non
 solum ad restaurationem, sed quia melius concoqui
 potest: igitur cœnæ plus debetur cibi, quàm prândio. Se-
 cunda: quia cœnæ succedit somnus, & somnus adiuvat
 ad concoctionem, vt expresse habetur ab Hippocrate 1.
 Aphor. 15. & 6. Epidem. par. 5. Aphor. 10. Labor articu-
 lis & carnibus: cibus, somnus visceribus. & ibi etiam
 Aphor. 30. Sanguis in somnis ad interiora magis refu-
 git. & Galenus 1. de Symptom. causis, cap. 8. iuxta princ.
 Igitur in toto eo tempore videtur animalis vis quiesce-
 re, naturalis autem vehementius operari. Id autem inde
 ex hoc quis coniectet, simul quod fatigata prius postquâ
 dormitū est, vires recipit, potissimum cùm post modici

cibi assumptionē quis dormierit: simul quòd dormientibus nobis nutrimentum non in ventriculo solum, sed etiam in tota animalis mole concoquitur. Idque etiam Paulus testatur lib. 1. cap. 97. dicens: Itaque somnus virium animalium requies est, vili humido cerebrum madefaciente proueniens: qui si rectè nobis accedat multa prestat commoda: cibum elaborat, humores concoquit, dolorē lenit. Et 2. primi doct. 2. cap. 13. Cumq; somnus inuenerit materiam aptam ad cōcoctionem, concoquit eam, & ad naturā sanguinis conuertit. & 3. primi doct. 2. cap. 9. Somnus temperatus virtutem naturalem potentem efficit ad operationes suas perficiendas, & cibū concoquit, & animalem virtutem quiescere facit. Tertia ratio Galeni est à quiete, nam quies facit ad concoctionem: unde lib. de Cibis boni & mali succi, cap. 3. post initium: Nā sicut bonæ valetudini exercitatio maximum affert cōmodum, sic qualiscunque motus assumpto cibo admodum noxius est. Quies igitur succedēs cœnæ, non prandio, vberiore admittit cibum.

Quarta ratio est sumpta ab experimento athletarum: qui assumebant carnes tantum in cœna, vel etiam cum pane, in prandio autem proculdubio solum panem, ut diximus in 7. Contradiçãoe. Et quia ad hoc respondebat Conciliator differētia 121. qui hanc quæstionem ibi tangebatur (ut sui est moris) copiosè, quòd Galenus ibi loquitur de Regimine resumptiuo, ut dici solet, instat quidam, quòd rationes concludunt de omni: & etiam Galenus exēplum dat in duobus extremis, scilicet cōsumptis, & tabe ventriculi laborantibus, & athleticis: ut per hæc extrema omnia media intelligamus. Alia eius autoritas habetur 2. de Regimine sanit. iuxta initiū, vbi (exponens Hippocratis verba 6. Epidem. Labor, cibus, potio, somnus, venus, omnia mediocria) inquit Galenus: Tempus signauit ipso sermonis ordine: quippe sanitatis tutelam à labore auspicabimur, quem excipiet cibus, inde potio, post somnus. Alia etiam sententia habetur 5. de Tuenda sanit. vbi narrans victum Antiochi medici, qui annos excefferat octoginta adhuc validus, dicit, quòd hora diei tertia, vel ad summū quarta, panē fumebat cū melle attico crudo, vel cocto: inde post ho-

ram sextam diēi fricabatur, exercebatur, lauabatur: post prandebat, sumens primò quæ aluum deiiceret, post pisces laxatiles mediocri quantitate: in cœna autem cibum qui non facile putresceret, far cum mulso, vel autem cum simplici iure: atque huic, ut refert, ea victus ratione sensibus illæsis, & membris integer mansit vsque ad extremum. Sed & in 6. eiusdem operis lib. cap. 9. dicit: Ergo quod ipse facere assueui, diebus his quibus propter infirmos visendos, aut ciuilia negotia, putauī me ad balneū serius accessurum, id dicere non grauabor: ponatur dies is horarum tredecim æquinoctialium, in decimam verò corporis curadi spem esse: hoc casu visum est mihi, circa quartam horam, simplicissimū esse sumendum cibum: is autem est solus panis: quibusdam autem nō placet solus panis absque obsonio, sed cum palmulis, vel oliuis, aut melle, vel sale sumunt: sunt etiam qui post eum bibunt. Ego verò nec à tali cibo vnquā bibo, & solum panem comedo. Sic autem horum cuiusq; modus, qui decima hora concoctus esse possit: quippe si exerceri se cupiant, eo pacto maxime citra noxam se exercebunt. Siquidem nonnullis graue incōmodum accidit, cum repleti cibo se exercuerint: quibusdam enim caput impletur vaporibus, aliis pōderis sensus, aut distentionis in iecimōre, vel etiam vtriusq; sentitur. Volui in hac paulò longior esse describenda sententia, tū quòd nec ademptis vltis perfecta videbatur, tum etiam quòd quæ adicerentur in sequentium intellectum necessaria esse existimaui. Sed ad rem reuertor, Hippocrates (sen qualiscunq; fuerit libri de Victus ratione autor) in 3. eiusdē operis libro, statim post initium, hanc habet sententiam: Per hyemem semel comedere expedit, nisi venter omnino sit siccus, nā tunc bis: atq; in prandio parcè cibis siccis, asperis, calidis, variis, meris. Non est obscurū, his verbis cœnam vberio- rem admittere. Haliabbas quoque primo Practicæ 13. cœna autē est laudabilior prandio, eo quòd quisque stat quietus, & dormit: quare immergitur calor fundo ventriculi, & corporis, concoquitque plene cibum, ac bene: nec nocet cœna, nisi habentibus oculos debiles. hæc ille, vbi de consuetudine in numero sumendi cibum loquitur. Quinta ratio adiicitur à Fuchsiō, qui in parado-

20. 21. libri 2. eam difficultatē tractat (vt sui moris est)
 eleganter, est autem talis : Post cœnam frigus succedit,
 hic autem vt in temporibus coctionem adiuuat: dicēte
 Hippoc. 6. Epidem. par. 6. Aphor. 4. frigidior, frigidiorē
 in tēpore & regione calidior erit. vbi Galenus in com-
 mento ostendit, frigidum nobis exterius occurrēs, calo-
 rem intrò pellere, ac validiorem eò reddere. Adicit &
 sextam rationem, quòd si contingat non cōcoquere, ple-
 no assumpto cibo in prandio, demū ex cœna, in id inci-
 dimus de quo Hippocrates dicebat 2. Aphor. 17. vbi ci-
 bus præter naturā plus ingestus est, hic morbum facit:
 nihil enim deterius est, quàm crudis adhuc in vētre exi-
 stentibus alimentis, nouos alios superingerere. *Palam* *Epiloge*
igitur est, post cœnam succedentibus quiete, tempore
prolixo, & somno, tum quia non adeò periculum est de
cruditate, tum ex athletarum & Antiochi exemplo, tum
propter noctis frigus, copiosiore cœnam prandio esse
oportere. Quòd autem non solum somnus concoquat, *con fin*
 sed & vigilia afferat cruditates, ostēdit Hippocrates 2. *Vehem*
 de Victu in acutis 55. Vehemens (dicens) vigilia, po- *lia loqui*
 tus, cibosque, tum crudos, tum incoctos reddit: nam vi-
 gilia partes exteriores calefacit, internas refrigerat: vt
 6. Epidem. sectione 4. Aphor. 13. euidenter: Vigilans ca-
 lidior exterius, interius frigidior: dormiēs autem con-
 trā. Et si quis obiiciat, quòd rusticorum est bona tempe-
 ratura, & habitus laudabilis, 1. Aphor. 3. qui tamen exer-
 cent se à cibo. Respondent quidam ex Galeno 1. de Ali-
 mentis 2. eos licet diu viuāt sani, morbos tamen validos
 ob hoc incurrere, quamuis robustissimis viribus prædi-
 ti sint. Et si quis etiam obiiciat, quòd ex copiosa cœna
 caput impleatur: Responder Fuchsius ex Aphorif. 67.
 quar. par. Galeni verbis, quę sic se habent: At profectò vt
 à cibo ad somnū conuersi implent caput, sic in plethori-
 cis dispositionib⁹, somni ipsum replētes aggrauāt: som-
 nique proculdubio semper nocerēt, quatenus materiam
 ad profundum & viscera trahunt, nisi coctionis ratione
 plus afferret vtilitatis, quàm sit damnum, quod ex motu
 ad interiora cōsequitur. Verū in oppositū multa sunt, *opinio*
 & primo autoritas Auicēnnę, à Conciliatore adducta, *via depi*
 tertia primi doct. 2. cap. 7. Et qui exercebantur antiquo *tuetur*

tempore, contenti fuerunt carne sola in prandio, & pane solo in cœna. Sed hæc autoritas est falsa, quia seu Auicenna habuerit falsam Galeni translationem, seu nos falsam Auicennæ, satis constat illum loqui de athleticis, de quibus diximus ex 1. Regim. acut. 18. in fine, propterea ad alias est transeundum. Galenus igitur 5. de Tuenda sanit. statim post Antiochi exemplum, aliud recitat Telephi Grāmatici, qui longè diutius vixit Antiocho medico, nam ad centesimum annum fermè accessit: inquit ergo is: Mel crudum, alicę cum aqua coctæ permixtū, edebat hora diei tertia fermè: septima prandebat, oleribus primò sumptis, inde piscibus laxatilibus, aut auibis: vespere autē pane cum vino permixto contentus erat. Ad hoc respōdet quidam, quod Antiocho magis credendum est. Sed vt video, qualis medica regula erat, panem cum melle edere, inde intra quatuor ad summum horas fricari, exerceri, ac etiam lauari. quare cū hoc, vt recitauī, à Galeno reprehendatur, & meritò: vt quod nō solum medicinæ, sed etiam cuiusque ciuilitate saltem viuētis modum excedat: nam, vt dixi, non videtur ante sextam horam etiam simplicissimus cibus concoqui posse, vt panis, ex 6. de Tuenda sanit. loco iam recitato. Exitus ergo spectādus est, qui in Telepho longè melior fuit, vt qui extrema senectā annis illum viginti superauerit. Alia habetur autoritas à Principe, adducta à Conciliatore, vbi Princeps ponēs curam morbi comitialis, prima tertij tract. 5. cap. 11. iuxta principium, inquit: Et illē, cuius natura nō sustinet, vt solum semel in die cibum sumat, accipiat eius duas tertias in prandio, & reliquum, scilicet tertiam partem, in cœna: pōt subtile, id est leue exercitiū. Sed & in hoc vel Princeps habuit falsam Galeni translationem, vel nos Principis, nam in consilio Galeni pro morbo comitiali, in puero post medium, inquit Galenus: Et capiat puer tertiam partem panis in mane cum fructibus, & in cœna duas tertias cum carne. Et si quis dicat, quod Princeps voluit Galeno contradicere tam in hac, quā in prima sententia: dico, quod de prima patet quod non: quia est historia, cui Galenus proximior erat, cū fuerit Auicenna antiquior mille annis, & in hac secunda, suo more,

re, adduxisset Galeni prius dictum, deinde rationem, qua cogitur sentire oppositum: ut facit de virtute medicinæ attractiua, de principatu membrorum, & de aliis multis. Mesue yero in de Cura catarrhi, in initio, dicit: Et alleuietur coena, & si potest prohibeatur omnino.

Sunt etiam multæ rationes ad hoc, propter quas Conciliator credidit, copiosorem cibum esse sumendum in prandio. Prima est, calor naturalis robustior est in die, quia iuuatur à sole: igitur tunc plus est sumendum cibi. Alia ratio est, Plus sumendum est cibi in æstate, quàm in hyeme, quia in æstate maior fit resolutio: igitur pari ratione plus in die, quàm in nocte. Tertia: Natura in hora somni intenta est concoctioni noxiorum humorum, & distributioni, igitur non est impedienda cibo, sicut nec in hora crisis: hi autem noxij humores partim sunt ex cruditatibus coaceruati, partim etiam superflua alimentorum, ut faces, vrina, sudor, & similia. Quarta ratio: In nocte propter meatum obstructionem fit minima resolutio, igitur tunc cibus minime competit: quia excrementa obruunt virtutem, & impediunt eam, fitque hac etiam causa minor resolutio. Quinta, quod virtus est robustior, minori igitur indiget cibo: nam cibus est principali ratione constitutus ob virtutis defectum.

Sexta, quæ est omnibus validior: quod cum exercitium debeat fieri expleis omnibus concoctionibus, si quis copiosè cœnet, mane nondum erit perfecta concoctio in iccore, quare nec poterit vtiliter exerceri. Istæ tamen rationes parum cōcludunt: nam ad primam diceret, qui oppositum tueretur, quod antecedēs est falsum, saltem de interno, quia exit ad circumferentiam, ratione vigiliæ, & caloris, & lucis. Ad secundam: Antecedens est valde dubium, imò videtur potius non ex sentētia Hippocratis: & sequella est nulla. Ad tertiam: Non sunt primo plures excrementorum partes ratione corporis, sed bene ratione suorum vasorum: sed tunc naturam non impediunt, sunt enim quasi essent extra corpus: & etiā in die natura ad harum excretionem sollicitatur: similitudo autem ad materiam morborum claudicat, nam non est hæc corrupta, & ideo non indiget cōcoctione, nec separatione, sed sola expulsionē, in qua etiam, cum prauitate careat,

parum natura laborat. Ad quartam pro parte dictū est. cibis autem debetur non causa præsens resolutionis, sed eius quæ facta est in die, sicut etiā de hyeme & æstate. declarabat Galenus, 1. Aphor. 15. Ad quintum: Primò non est verum, quòd solum virtutis causa in sanis exhibetur cibus, 1. de Tuēda sanis. cap. 2. sed bene in ag:is: nam in sanis, propter restitutionem effluentis perpetuo materiæ, etiam cibus exhibetur. Nec illud etiam est verum quòd virtus in die sit debiliior: imò si debiliior esset, non plus, sed minus dandum foret: quare tribus modis peccat argumentum. Ad vltimum, illa autoritas Auerrois, 6. Collect. 2. non dicit hoc: nisi quòd exerceri debet cōpleta concoctione, & quòd tunc sequētur iudicēta: istud igitur debet intelligi iuxta sentētiā aliorum. Aetius igitur lib. 3. cap. 2. vult, quòd non fiat ventriculo vel intestinis cibo oppletis: intelligit igitur absoluta secunda concoctione, quæ in iecore celebratur: sed subicit, vt non iam diu, sed illico sit absoluta, & hoc in validis etiam tantum exercitiis: nam deambulatio absoluta prima concoctione noxia non est. Sed his prætermisissis, alias adduco rationes, & quas tetigi in libello de Medendi vsu, abusu octauo, leuiter tangam. Prima igitur est de consuetudine, nam 1. Aphor. 17. condonandum est aliquid consuetudini, & 2. Aphor. 50. expresse dum inquit Galenus: Cibi & potus naturam aduentitiam faciunt, & maxime in vetriculo: cum Hippocrates solum dixisset, Assueta lōgo tempore, etsi deteriora essent, minus insueris molesta esse. Et quanquam videtur Galenus, in fine libri de Assuetudinibus, laudare mutationem prauæ cōsuetudinis: attamen intelligit hoc in his, qui malis valde cibis vtuntur: sed nos hanc differētiā prandij & cœnæ non adeò perniciosam statuimus.

Secunda ratio, Si vetriculus sit valde robustus, & alia membra imbecillia, tunc melius erit parum in cœna comedere: vnde si iecur sit debile, nec laedet prima cōcoctio, ob vetriculi robur, nec secunda ob somnum, &

dit homi
intu
lem gi
a cœna
x sanu
sic ille deget sanus, qui permutato vitæ genere breui moreretur. Tertia est, ratione destillationis: non, vt quidam credū, ratione quòd caput repleatur, hoc enim nihil esset: nam quantū est merito huius, minus de pituita vivere, cum hoc tamen vitam ipsius breuem fore

gignitur hora somni, quàm in vigilia: quia melior co-
 ctiō in illa hora celebratur, quàm in alia: vnde etiam
 Rasis 4. ad Almanforem 4. dicebat, Et melior hora su-
 mēdi cibum est illa, cui succedit somnus: & Galenus in
 de Dissolutione cōtinua, cap. 1. post medium: Et melior
 hora assumptionis cibi est post motum, quem postmo-
 dum sequitur somnus, nam tunc calor naturalis optimè
 concoquit. Causa ergo est alia, & est, quòd ille qui pati-
 tur descensum pituitæ ad ventriculū, vel ad pulmonem,
 patitur maximè in hora assumptionis cibi, propter va-
 pores ex ventriculo ad caput ascendentes: si igitur tunc
 vigilet, adiuuatur à resolutione caloris diei, & sic pau-
 ciores ascēdunt vapores. Secunda causa est situs, qui non
 adeò permittit vapores & materiam ad caput deferri.
 Tertia omnibus aliis validior est, quòd expuit magnam
 eius partem vigilans, & etiam edueit per nares, imò fer-
 mē totam, quod non potest facere dum dormit. Et si di-
 cas, quòd hic casus est singularis: Dico, quòd est valde
 generalis, tum maximè omnibus studiosis. Et si vis co-
 gnoscere illos, cibabis eos æqualiter & in prandio, & *regula*
 in cœna: & si vides quòd ante cœnam esuriunt, quamvis *batione*
 minus tēporis intercesserit, & in mane vix esuriunt, nisi *ssima q*
 post multas horas: tunc scias, quòd hoc est merito pitui- *fereser*
 tæ ad ventriculum per somnum descendētis, ideo tali *utendū i*
 bus conuenit prandium cœna copiosius. Quarta ra-
 tio est, ab experimēto: sunt enim proprietates in homi-
 nibus, vt aliquis melius ferat prandium, quàm cœnam:
 sicut aliqui non ferunt oua, vel vinum, vel lac: in his ac-
 quiescendum est experimēto. Hæ quatuor rationes sin-
 gulares sunt, sed cōcludunt, & non est ab eis descenden-
 dū. Adduco modò quinq; alias rationes, quæ sunt quasi *genera*
 generales: & prima est, vbi vera ratio haberi non potest, *ratione*
 experimento standum est: sed veritas est, quòd illi qui *ratio*
 valde diu vixerunt, plus comederūt in prandio, quàm in
 cœna: vt patet etiā ex exēplo Galeni de Telepho Gram-
 matico: & ita ego multos interrogauī de hoc, qui ad
 centesimum fermè annum peruenērūt, & omnes viden-
 tur fuisse in hac consuetudine: imò Conciliator adducit
 etiam exemplum de Antiocho medico, ad hoc vt plus
 assumeret cibi in prandio quàm in cœna, sed tamen

præposterè, non enim Galenum intellexit. Verùm est, quòd pro vita septuaginta, aut octaginta annorum regimen de cœna copiosiore sufficere potest, sed non pro valde longæua: & causa est, quia ad valde longæuam vitam, oportet quòd calor naturalis sit ad eò potens, ut possit vtranque concoctionem probe administrare: sed hoc non contingit, nisi possit primam sine auxilio somni, & longi temporis celebrare. Igitur cum in secunda perficienda melius sit, ut liber sit à prima, patet eos qui eò ætatis peruenire debent, tales esse natura & consuetudine, ut breuissimo tempore absoluant primam cōcoctionem: & tunc sumus in casu quasi secundæ rationis adductæ prius. Secunda ratio est, Homo habet plus de spiritu in hora prandij, quàm in hora cœnæ: igitur melius concoquet prandium, quàm cœnam. Assumptum est clarissimum, quia nulla intercessit causa restaurans spiritum inter prandium & cœnam, qualis inter cœnam & prandium: non somnus, non quies, non animi relaxatio. Vnde etiam videmus, quòd ea hora prandij, & parum antè, sumus alacres, vegeti, robusti, & hoc est ratione spirituum reparatorum: vnde etiam est problema Philosophi, quare mane melius discimus. & hoc maxime est ubi non tardemus horam. Vnde ex prandio tempestiuo tria lacrantur: primò, tempus idoneum vsque ad cœnam. Secundo, quòd homo est robustior, quia proximior horæ somni præcedentis. Tertio, quòd hora est frigidior: quæ frigiditas iuuat ad concoctionem cibi: & plerumque videbis eos, qui diu, & sani vixerunt, tempestiue sumpsisse cibum: contrà qui tardè, valde morbofo fuisse, & breuis vitæ.

Tertia ratio: Detrimentum quod sequitur cœnam copiosam, est inemendabile, & longè maius eo quod sequitur ad prandium: igitur cum vix non peccare liceat, tutius peccabimus in prandio. Quòd autem sit vix emendabile, patet: nam si sit venenum, aut cibus valde malus somno succedente non potest euomi, nec possumus alii auxiliis occurrere. Patet etiam experimento: quot enim moriuntur ex attonito morbo post cœnam: dum in lecto sunt: horum enim magnum numerum vidi, & post prandium nunquam. Sic mortuus est Cardinalis Carro

ciolus nostræ ciuitatis gubernator, & infiniti alij. Patet etiam, quòd detrimētum sit semper maius, cū eò peruenit, quòd somnum impediāt, aut minuat: nam hoc ex prandio non cōtingit. Ideo iacturam cœnæ prandij dimissio non corrigit, sed prandij errorem cœna potest emendare. Accedit, quòd plurimi, tum maximè vxorem habentes, in nocte coitu vtuntur: hic autem super repletionem pessimus: & etiam filij qui gignuntur, vel morboſi sunt, vel stolidi: quorum contrarium euenit si cœna leuis sit. Quarta ratio est: validior sit resolutio in die, quàm in nocte: vnde si quis modò interponat horas decem inter prandium & cœnam, magis esuriet hora cœnæ ex æquali cibo, quàm hora prandij interceptis horis quatuordecim; igitur maiori indiget restauratione. Accedit, quòd homo hora prandij habet mundum ventriculum, ideo tutò comedere potest: nō sic hora cœnæ. Et si dicas, quòd poterit comedere solum panem, exemplo Galeni: Dico, quòd si postmodum hora labatur, sequetur magnum detrimētum: & si quis respiciat ad rem ipsam ex ieiunio vespertino, aut leuissima cœna, nemo incurrit detrimentum sensibile: sed ex ieiunio à mane ad vesp̄am, aliqui incurrunt mortem, plures verriginem, & talia. Detrimentum etiam corruptæ coctionis nocturnæ impedito somno, non potest corrigi à iecore, & ideo commune fit omnibus coctionibus: sed detrimentum prandij, cū emendetur à somno & cœna leui, non permeat ad alias coctiones, nisi leuiter. Ideo cū detrimentum vnius coctionis sit valde minus detrimento plurium simul, patet periculosius peccari in cœnæ copia, & in prandij tenuitate, quàm in prandij copia, & cœnæ tenuitate. Vltimò videntur hi ignorare facultates naturales, & anatomiam: nam cū ventriculus æqualiter à dextro in sinistrum extendatur, vt cucurbita magna, habens fundum à parte posteriore quasi, in sinistra parte (quamuis Galenus dixit in dextera: sed hoc parum refert ad nostrum propositum) & pylorum, seu portanarium, seu os in suprema parte dextræ partis, ex quo prodit duodenum fermè iuxta iecur: manifestum est, quòd homine stante nihil potest effundi, etiam aperto ostio, nisi ille potu vsus fue-

rit maximo, vel omnino grauius se concutiat: quia graue non potest sponte ascendere: & sic non ascendet cibus, nec ex consequenti descendet ad intestina, donec fuerit concoctus homine stante: post coctionem verò ascendit, expellente ventriculo, & trahente simul iecore. Sed decumbente homine, & maxime super dextrum latus, poterit descendere totus cibus ante coctionem, si os ventriculi sit apertum: quia tunc erit ex situ in humiliore vetriculi parte, vt liquido constat ei, qui viderit dissectum hominem, & non carnem, vel siniam. Quare non est quod tantum iactent hunc suum motum: nisi quis saltaret, aut ligonizaret, aut veheretur equo torrore, aut rheda valde incondita. aliter maius est periculum ne cibus crudus transeat ad iecur hora somni, quam deambulando. Et si militer videntur ignorare facultates naturales: nam et cibus non perfecte concoquatur à ventriculo, concoquitur ab intestinis, quæ eadem sunt prædita facultate nam ex eadem constat substantia: & etiam chilo nutriuntur, quem ad se traxerunt: non villis, ne quis hoc per errorem me dixisse putaret: sed naturali virtute, quæ etiam iecur fungitur, quanquam & ipsum sine villis. Siquid error accadat in prandio etiam, emendabitur coctione intestinorum facta nocte subsequente, cœni leui succedente, nec somno priuabitur: quia non est e intestinis tam facilis aditus ad cerebrum, nec tanta cum corde conuenientia, sicut ex ventriculo. In regimine tamen restaurandi corporis facilius est pinguificare ex cibo assumpto in cœna, quam in prandio, & virtutem recuperare. & hoc Galenus voluit. & hac causa athletæ vires & carnem instauradam, carniū quantitatem immentam in vespere comedebant. sed horum constitutio ne non probat Galenus 1. Aphor. 3. nec in libro de Bon-

tas brevis corporis habitu, nec in Exhortatione ad bonas artes
existere, et quinimo & brevis vitæ, & morbosæ illos esse affirma
isquam bat. Exemplum igitur eorum, ad restaurandi vires & ca
inguires nem argumentum conducebat: non quod tanquam ex
illius vires tremum in medium adduxerit: cum locus ille non esse
ientes. ubi tractaret de sanorum institutione. In maximè aut
 occupatis publicis negotiis, ^{me}memini dubium est, boni
 tunc esse, si corpore & mente egregiè laborandum est
color nativus illorū facile solubilis est, et ideo brevis
-vitæ, at vero morbosus sunt quæpletorū, et quia
bosi sunt periclitantes frequenter a morbis
is ideo frequenter sunt vitæ brevis.

cibum ad vespertinam, & horam quietis transferre. Sed ^{mo m} ^{luis est m} ^{mane cib} ^{mere vit} ^{naturus} ^{tur in tot} ^{em neg} ^{calor in} ^{naturum} ^{agat vn} ^{ipsum ad} ^{materia} ^{piam ab} ^{Jo in qua} ^{tur} ⁹
 dices quomodo potuit Antiochus concoquere panem
 & mel in quatuor horis? Respondeo: cibo simplici con-
 coquendo non est aliquis terminus constitutus: sed ob
 paucitatem, & caloris robur, in diuersis diuersa habet
 concoctionis tempora: nam in aliis in octo horis, in aliis
 in sex, in aliis in quatuor, in pueris etiam in tribus vel
 duabus horis panis solus concoquitur. Dicemus autem
 alias de hoc loco suo. Ad id verò de 2. de Tuenda
 sanit. respondeo: vbi nullo modo fit peccandum, sym-
meriamque illam exquisitè seruandi in ciborū men-
tura locus detur: instituendo corpori, nullo morbo, nul-
laque consuetudine iam detento, vberiorē cibum in
cœna, quàm in prandio cōducere. Cæterum an hoc etiā
 vt dixi postmodum, ad vitæ immensum spatium asse-
 quendum conducatur, reluctante simul experimento, etiā
 ipsius Galeni, & ratione adducta, non scio. Sed tamen
 regula illa Galeni illic ad Polycteti statuum pertinet.

corpus postulans temperatum, & nulli alij va-

cans, nisi studio seruandæ sanitatis. & quan-

quam Celsus & ipse libro 1. cap. 2. consu-

lat, vt cibi copiam somnus subse-

quatur: nulli tamen suis

Romanis, qui sic cœ-

nabant, longæui,

minus fue-

runt.

..

f. iiii

Sentit Cardanus si quis uberiori cœna q̃ prandio uti-
 dum modo non sit aliter asuetus, neq̃ alicui mors
 neq̃ negotio impletus salubrius posse vitam ex-
 cum hoc tamen breuiorem vitam assecuturum videri
 insinuare sub dubitatione tamen.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.
HIERON. CARDANA-
NI CONTRADICENT. MEDI-

CORVM LIBRI I. TRA-

CTATVS SEX-

T V S.

CONTRADICTION I.

An dispositio fiens possit esse morbus.

VLTO.S. sanè scio non leuem susce-
pturos admirationem, quòd aliud in-
stitutum bonę valetudinis, aliud diu-
turnę vitę esse decreuerim, sed equi-
dem longęuam vitam faciunt, nò so-
lum copiosius alimentum in pradio,
verum etiam cibi pauci nutrimenti,

citatio nulla, aut modica exercitatio, & crassum alimentum: cū
aut ma diuerso valetudini profunt, cœna vberior, frequēs exer-
adiutam citatio, cibus tenuis, ac multi alimēti. Quisq; enim expe-
euam rietur, si ouorū vitellis, pane artopiro, pullisq; vescatur,
comodo quā sanā deget vitā, modò se optimè atque oportunè ex-
*quid de*erceat. At vel sic agendo ante quinquagesimū penè an-
subite num, verus senex erit: non quidem capillorum canitie,
subita & frontis rugis, quę minimum obsunt, quamuis turpia
sunt videantur: sed omnibus virtutibus inualidus. Quam-
obrem rectè nobis Celsus cōsuluit lib. i. cap. i. cauendū
los sa esse, ne in secunda valetudine aduersę præsidia consu-
*no usen*mantur. At verò validum exercitium, si cum cibus robu-
*redis de*stioribus in iuuentute iungatur, lōgissimam senectam,
ermos ac validam pręstare poterit. Nam quę absque exercitio
senectus aduenit, quanquam ritè in reliquis vitę diu-
turnitati prospectum sit, non validas vires secum, vt alia
referre potest. Sed de his hactenus: nunc ad institutum
propositū reuertor. Dicebat Galenus 2. Aphor. 22. quòd
morbi quidam facti sunt, & quidam fiens. Oppositum
in de Differentiis symptom. cap. i. Affectus est, qui iam
cōstitit: Passio autem, quę fit. Et affectus quidem alius est
cum quo operationes illę sunt, & hic vocatur Sani-

tas: & is, cum quo operationes leduntur, Morbus. Et hoc iuxta medium: inde in fine capitis, volens differentiam declarare inter Symptoma & morbum, dicit: In morbo duo sunt necessaria, quod sit effectus, & quod sit operationem ledens: quorum neutrum symptomaticum est necessarium. Respondeo: Symptoma ibi communi modo ad morbum extendi potest: & sic omne, etiam quod laedit operationes, potest dici morbus. Quia tamen volebat effugere continentes causas in illa tractatione, & iam effugerat in prioribus libris: manifestum est, quod coactus fuit dicere morbum omnem iam esse consistentem. Quia tamen medicus non curat nisi morbos, & quidam erant morbi etiam fientes, vel laedebatur operatio per dispositionem nondum fixam: coactus est in Aphorismis facere duo genera morborum: & ut fugeret continentem causam, dicere, quod tales non erant verè morbi sed symptomata. Ex quibus sequitur tertium, quod symptomata aliqua indicant per se de cura, & talia vocantur morbi, licet improprie.

CONTRADICTION II.

An consuetudo mala sit seruanda,

SI victum permutans prauum, & exercitationibus addat aliquid, ex consuetudinis permutatione iuuabitur: libro de Assuetudinibus, vltimis verbis. His malam docet vertere consuetudinem. At 2. Aphorismor. 50. etiam bonam: cum inquit: Oportet igitur ad insueta permutari. docet autem Galenus esse in commento quod & primo de Alimentis 2. reperit, familiaritatem ventriculi cum cibis ex consuetudine. nam non solum agit in cibos, sed patitur: vnde ex longo usu similior factus, celeriter transmutat quod durius: melius quod est deterius. In 5. autem de Tuenda valetudine, post medium, aliter docet: Nam senes, inquit, quam habent consuetudinem, & si prauam, seruent: nam immutandi cum tempus longum sit, illis fructus operæ peribit. At iuuenibus, etiam si ab ineunte ætate consuetudo contracta fuerit, expedit in meliorem transferre: nam aliquando illius utilitatem percipere poterunt: vnde sensim permu-

tandam, nemo non intelligit. At post hæc adducit rationem vnā, quòd exiguus error sit cōsuetudini inhaerere: nam pauce sunt malæ consuetudines: nā homines prauis non libenter assuescunt, neque his à quibus lædi solent. Ipse etiam Galenus 2. de Temperamentis, cap. 4. Cōsuetudinem naturam quandam acquisitam vocat, laudatque antiquos hoc dicētes: & Princeps tertia primi doc. 5. cap. 1. Summæ. probans hoc, dicit: non esse permutandā consuetudinem, nisi in valde malis: atque id etiam sensim. quod & Galenus fatetur 5. de Tuenda sanitate, vbi supra, de exercitio loquens. sed in tertia primi doc. 2. cap. 7. ille verò in quo mala nutriētia concoquūtur, nō gaudeat ex hoc, quia in temporis successu, generabuntur ægritudines pernecātes. Gētilis exponit, Valde mala. Pro concordia horū oportet scire, cōsuetudines esse alias in genere ciborum, alias in hora vel quantitate eorum, vel exercitio, vel balneo: item alias in senio, alias in iuuentute: tercio differre, quoniam aliæ sint valde malarum rerum, aliæ mediocriter. In senibus non sunt permutandæ cōsuetudines malæ mediocres vllæ: nec ex malis valde, nisi quæ in prauis cibis sunt: quoniam larga est transmutatio. & in his quæ sunt à priuatione ad habitum, vel contrā, licet permutare etiam non solum in mediocriter, & valde malis, verū etiam bonis consuetudinibus: aliter nunquam Telephus Grammaticus & Antiochus medicus, ad vsum ter comedendi in senio peruenissent: cum tamen peruenerint. 5. de Tuenda sanitate. In decrepitis verò reliquarum consuetudinum, ne pessimarum quidem, fiat immutatio, vt nec ciborum: nam nō pessimi esse potuerunt cum quibus ad eam ætatem peruenerint. Omittere autem aliqua, non solum vtile, sed etiam necessarium. In iunenibus autem, ac primi senij viris, qui quasi consistere videntur, nequaquam ciborū ratio immutanda, in horis, vel qualitate, vel quantitate, vel ordine, si valde malā non fuerit. In omnibus autem existimandum est, non esse consuetudinem vllam, in qua homo æger decumbar, aut morbis plenus vitam agat: nam in his audacter immutabimus. Adolescentes verò & pueros, non tam dicimus permutare consuetudinem, quā instituere. Ergo si quis de potu, aut copia

cœnæ vel prandij, vel de venereis à cœna vel matutino interrogetur, experimentum sequatur iuuantium adolescens, in leui enim discrimine, iudex est experimentum: iuuenis verò in cœptis perseueret: nam mala non potest esse horum consuetudo, nisi mediocriter, quæ iam parata est. in cibis autem initio solidioribus assuescere studeat. Verùm in his omnibus aliquando ob periculum necessitatis, licet non relicta consuetudine, sed aliud tentando, ab usu aliquantulum diuertere iuuenibus, rursusque illico se recipere senibus nunquam.

CONTRADICTION III.

An contrarijs gaudeat quolibet intemperies.

CONtrariis melius degunt ætates & naturæ seu regionibus, seu locis aut cibis, 3. Aphor. 3. similibus autem malè: nisi temperatę prorsus extiterint. Idem fermè in Com. 18. eiusdem. Addit verò ibi duo: primum, quòd pueri sub initio ætatis melius degunt, adolescentes autem vere: & quòd ver cæteris medium est: non malum, nec prorsus bonum. At 3. Artis medicinalis, cap. 3. intemperata corpora, duplicem habent viuendi rationem: quæ enim parum labuntur, similibus conseruari debent: calida calidis, sicca siccis: atque vt generaliter dicam, materias agnoscens ea conseruabit, similia in omnibus similibus afferendo: licet & ad melius illa traducere contrariis inhærendo. Igitur non est hoc generale præceptum, vt similia noceant, & contraria iuuent. Rasis 17. Con. cap. 6. in principio dicebat, quòd aër bonus est omnibus bonus, ex sententia Galeni 1. de Tueda sanit. & hoc, quia temperatis conuenit vt similis: intemperatis, vt contrarius: igitur omnibus. Quandoque tamen eligimus aërem similem, ad conseruandam naturam iam intemperatam. Sed in Col 3. eiusdem cap. dat aliam solutionem: & est, quòd aër semper debet esse vt medicina: siquidē contrarius temperamento & ætati, nisi intemperatis: & hoc est, quia cor calidum & siccum, non expurgabitur in aëre calido & sicco, & sic etiā

in Regimine conseruatio, aër tamen contrarius est eligendus. Sed paulò post ipse non sibi constās dicit, quòd natura, & ætas gaudet in consimili aëre: & debilior redditur in contrario. Respondeo primo quo ad Rasim, sic debent intelligi eius dicta: aër nunquam debet esse similis in Regimine conseruatio, nec multo minus reductio, vel præseruante; eibus autem in conseruatio similis esse debet. Galenus 3. Artis medicinalis, docet quomodo conseruetur corpus in eodem statu: non tamen declarat, quòd omnes causæ conseruantes in hoc statu, sint vtilis: nam aër semper dissimilis est eligendus: quia similis traducit hominem necessario ad vltiorem intemperiem. Autoritas succedens est manca, nam sic legi debet: Quæ autem est temperata, gaudet suo simili, & debilior redditur à contrario: aër autem bonus omnibus est bonus propter rationem dictam: non tamen optimus: nam melior est, qui temperiei malæ directè opponitur. pro conseruatione autem, licet etiam vti aëre consimili in modica intemperie, sed cum permutatione quandoque: sed periculosum est hoc consilium ne vltius labatur. Liquet autem, quòd duabus ex causis, vel etiam tribus rectè dixit Hippocrates 3. Aphor. 10. Autumnus tabidis malus: est enim malus, quia inæqualis, & quia frigidus ac siccus, & quia tabidorum intemperie magna ex parte similis.

CONTRADICTION IIII.

Asinthium an noceat ventriculo.

Asinthium faci sodam, propter nocumētum quod facit in ventriculo 2. Cant. 2. cap. 2. de illius succo loquens. & parum infra: Succus eius est malus ventriculo, & semina eius nocumentum inferunt illi: & propriè ori illius, propter salsedinem quam habent. Alia litera habet herbam loco seminum. At Galenus lib. 6. Simplic. medicamentorum, cap. proprio, in fine literæ. A. dicit eum esse ventriculo amicum, ac illi plurimum confere, succum tamen herba multo esse calidiorē. Rasis quoque ad Almanforem 3. lib. cap. 25. dicit, quòd robustum facit ventriculum. & Auerrois 5.

Collect. 42. dicit, quod est medicina iuuans ventriculū. Quinimo Princeps ibidem, est medicina mirabilis ad reducendum appetitum, cum bibitur succus eius decē diebus. & 13. tertij trac. 1. 25. sirupus absinthij laudatur plurimum in morbis ventriculi, & præcipue frigidis. lib. etiam 8. Artis curatiue cap. 5. & passim alijs in locis, pro fomento applicat ori ventriculi ad ipsum roborandum. Et in cura syncopis ex humoribus calidis es ventriculi lædentibus, primo, ad Glouconem cap. penul. ante finem non parum, absinthij comam in meliscrato decoctam abicit, exhibetque decoctum: at etiam peccante antè pituita in ipso: attamen oleum in quo absinthium incoctum fuerit applicat. Hic quidem animaduertere decet, dum ventriculus pituitam in se continet, absinthium primò non conuenire. nam illam retinet, bilem autem expurgat, non solum similitudine, vt Auerroës inquit, sed alia etiam ex causâ, quam inferius declarabimus. nec conuenit supercalefacto ventriculo succus, ob iammoderatam, sed consimilem intemperiem. Hæ ambæ causæ in 6. de Simplicibus medicam. cap. proprio, expresse habentur. Alia postmodum est ex speciebus illius distinctio, libro eodem cap. de Abrotano: vbi dicit, quod Seriphium ventriculo est inimicum, ob falsedinem suam: sed & Santonicum etiam stomacho inutile est: solum aurem absinthium, & proprie Ponticum ventriculo auxiliatur. sed 11. Artis curatiue, 16. magis adhuc rem arctat: nam dicit: Ex omnibus absinthij generibus, in solo Pontico amaritudinem superat vis astringens, ob id solum Ponticum vtile: cætera calida nimis sunt, vt in de Simplicibus medicamentis ostendit. Est etiam Ponticum odoratum, cum reliqua foedo sint odore. Ob hæc igitur Auicenna cum Ponticum deesset illi, ob regionis distantiam cautè absinthio, tum magis succo & semine, vtendum consulit. Quinque illius species facit odoratum tamen, ac Nabathi, probat seu Tarlense, quod pro Pontico substituendum est. At sirupus vt incolumior, sic minus ad ea quæ confert etiam utilis habendus est. Videant igitur medici nostri temporis, quàm tute absinthium exhibeant, cum tot modis nocere possit: nec enim vllus est illius vsus

salubris, nisi Pontici: quamuis omne absinthium appetentiam excitet.

CONTRADICTION V.

Nerui, venæ, arteriæ, an membra simplicia.

Compositio partium corporis duplex est: alia quidem quæ solis constat elementis, & sunt similes, ut arteriæ, venæ, nerui, ossa, caro, cartilagine, membranæ, libro de differentiis morborum, cap. 3. Nerui igitur, & venæ, ac arteriæ, sunt omnino membra simplicia. At 10. Artis curat. cap. vlti. cum enumerasset inter composita membra venas, & arterias, musculisque, subiicit: At verò nec nervosa, nec fibrosa, nec membranosa natura eandem generationem habere cernitur, scilicet quò possit corrupta denuo regenerari, ut de carne iam dixerat. Hic igitur constantius nervos inter simplicia membra adnumerat: sed de venis, & arteriis, à priorè sententia discrepat. Sed & in de Inæquali intemperie, cap. 2. eadè fermè habet: nā inquit, ὅσα καὶ χόνδραι καὶ σπινδαίμοι, καὶ νεύρα, καὶ ἀρτηρίαι, καὶ φλέβες, ὕμνες τε καὶ σάρκες διωχέσθαι, καὶ δέρμα, καὶ πιμελή. ταῦτα δ' ἕκαστ' ἐγγράφει τέλει, εἰς ἕτερον ἴδους, ἀλλ' ἐστὶν ὁμοιομερῆ τε καὶ πρῶτα, πλὴν ἀρτηρίων τε καὶ φλεβῶν, αὐτὰ γὰρ ἐξ ἰνῶν τε καὶ ὑμένων συνσκευαίται, καθὼ καὶ ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσιν ἐλέγχετο.

Græca libuit adiciere, quoniam Linacæ nimis, ut video, officitanter vertit, aut qui typis mandarunt: tum ob adnationem etiam eorum quæ à Galeno scribuntur: sunt autem hæc Latine: Ossâ, cartilagóque, & ligamenta, & arteriæ, venæ, membranæ, & caro; ungues, & cutis, ac pinguedo. hæc autē minime licet diuidere in aliâ specie: sed sunt similes, ac primæ, præter arterias, & nerui & venas: hæc enim ex fibris & membranis componuntur, quemadmodum in anatomicis administrationibus dictum est. Hic palam nervos, ut prius, inter simplicia membra adnumerat: atque venas cum arteriis inter composita. Rursus duo superaddit, scilicet cutim etiam ipsam simplicem esse: ac venas, & arterias, non tantum fibris, sed etiam membranis constare. At in de Partibus artis medicatiuæ, cap. 3. venæ, nerui, & cutis, sunt

partes in quas diuiditur caput: harum autem singulæ in partes diuiduntur: arteria quidem in duas tunicas, quarum vnaquæque constat ex villis, velut & venæ, ac etiã nerui. In capite verò 4. subiungit: Instrumenta quidem sunt venæ, arteriæ, nerui, musculi, tendones, oculi, matrix, intestina, cor, & reliqua talia: simplices autem partes, fibræ, membranæ, ligamenta, os, cartilago, pinguedo, & caro vtraque: propria scilicet, & quæ affusio vocatur, vnicuique visceralia, & quæcunque his similia. Palam est igitur difficultatem esse de venis, de arteriis, tum de neruis, ac etiam de cute: nam in his omnibus non satis sibi constare videtur Galenus, an simplices sint, an compositæ. De cute etiam Galenus libro an sanguis in arteriis contineatur, dicebat, quod venis & arteriis referta est. Sed & in 3. de Alimentis cap. 4. dicit, extremas partes cutacea & nervea natura constare: quod & in 4. Regim. acut. Com. 102. testatur, dicēs: Cutis animalium carnea substantia frigidior existit. At in de Temperamentis 1. cap. vlti. iuxta medium: Cutis est nervea substantia sanguine prædita: cum enim caro sanguine abundet, ob idq; calidior sit, & humidior: nervus verò sanguine nimis destituatur, ob idq; frigidus & siccus: cutis ipsa, sanguine & nervo cōstans, quoddam est medium. Auicenna autem prima primi doct. 5. cap. 1. enumerans simplicia membra, ponit os, cartilaginem, ligamentum, neruum, venam, arteriam, membranam, & carnem. Hic verò pinguedinem prætermittit, cum Galenus ibi adnumeret, vnde quarta exurgit contradictio. Vngues etiam inter quæ membra collocari debebunt. Duplex etiam ligamenti genus facit: primum, quod ossa colligat, & est ligamentum proprie: aliud quod chorda dicitur, quo musculus ossi committitur. Diffinit etiam simplex membrum, quoniam illud est, cuius partes diffinitioni totius subiaccēt. Respondeo, Componuntur sex modis partes in corpore nostro. Primus est, cum pars ex multis instrumentis componitur, diuersis forma, & substantia, & operationibus: velut caput ex cerebro, & oculis, & auribus: & hoc mēbrum est compositum proculdubio. Secundus modus est, cum pars componitur ex pluribus diuersis in substantia,

subseruientibus tamen omnibus vni operationi: vt oculus ex pluribus tunicis: sic nasus, & auris: & hæc etiam membra sunt composita omnino. Tercius modus est, cum membrum componitur ex pluribus partibus similibus in substantia, quarum quælibet tamen componitur ex aliis habentibus diuersas functiones, similibus tamen: velut caro, id est substantia propria ventriculi, & coli intestini, & arteriæ: nam hæc constant duabus tunicis substantia similibus: & aliqua illarum constat ex pluribus vilis, quorum quidam attrahunt, & alij retinēt: & hoc modo talia sunt simplicis ratione definitionis: & ad mentem Galeni in libro de Differentiis morborum, & Auicennæ locis allegatis: & multo magis omnia quæ sequuntur. Quartus modus est, cum membrum componitur ex partibus simplicibus in forma, sed habentibus diuersas tamen functiones, vt venarum tunica, vesica felle, & vrinæ: habent enim tunicam vnā constantem ex pluribus fibrarum generibus, quarum functiones diuersæ sunt: & hæc tamen membra composita appellantur à Galeno in de Inæquali interperie: ideo neruos ibi etiam inter simplicia, reliquit, quod non ex villis diuersarum functionum autoribus componantur. Arterias, quod tertio modo. Venas quarto modo compositas à simplicibus excepit. Sed non videntur nullo modo nerui simplices esse: nam 7. de Plagis Platonis & Hiopocratis, fol. 2. inquit: Vniuscuiusque nerui natura triplici constat substantia: media quadam & intima arborum medullæ quā simillima, & quæ haud dubie ortum habeat ex ipso cerebro: exterioribus duabus, quarum prima ex tenui membrana ortum habeat, altera verò quæ ex crassa & dura. Respondeo, quod melius est neruos vocare membra composita ratione membrorum, instrumentum tamen sensus, & motus est medulla interior, quæ sola est neruus, quamuis totum neruus ob sermonis breuitatem dicatur. Sed rursus de venis dubitatur, nam verè composita membra esse videntur: accidunt enim eis morbi in compositione, vt obstructiæ, libro de Morborum differentiis, cap. 7. & hac de causa dicentur membra instrumentalia ratione figuræ, non autem compositionis: illam tamen figuram habent,

habent, vt sunt partes membri instrumentalis, non autē
per se. Omnia igitur membra aut sunt simplicia, aut
instrumentalia, iuxta quamlibet diuisionem, sed tamen
non coincidunt diuisiones ipsæ. Sunt & media, si quis
velit ponere, vt nerui, venæ, arteriæ: item os cum sua
medulla, & caro cum osse, & membrana cum osse vel
pinguedine. & possunt dici instrumentalia imperfecta.
Manifestum est autem quòd talia ponere necessarium.
Quintus modus est, cum ex similibus in forma, sed nul
la diuersa functione præditis, componuntur: vt nerui
ex villis longis tantum: atque hoc modo in de Partibus
artis medicatiuæ, etiam nervos inter composita mem
bra numerauit, componuntur enim ex vno villorum
genere. Sextus modus est, cum omnia consent ex ele
mentis, atque vt sic ad simplicitatem, hoc nihil officit
apud medicos, cum tamen composita verè sint, virtute
saltem: constant enim calido, frigido, sicco, & humido
singulæ nostri corporis partes, quanquam simplicissi
mæ. Sed quæ quinto, quarto, ac tertio modo compo
nuntur, omnes compositæ ad aliarum comparisonem,
ex quibus constant, dici possunt. Ob id Gentilis Auicē
nam ibi exponens dixit, illum membra enumerasse sim
plicia apparenter, non solum verè: nam talia putat esse
artariam & musculum: sed artaria est simplex membrū
tertio modo: musculus autem secundo tantum, compo
nitur enim ex ligamento, neruo, & carne: hoc autem,
vt dixi, medici nunquam solent simplex appellare mē
brum: nec Auicenna hoc dixit, sed solum musculi cor
dam. Adeps autem est pars simplex quinto modo, & sic
Galenus eam recte cæteris adnumerat: sed cum mem
brum non sit, rectè prætermittitur à Principe, cuius
mens est solum membra corporis adnumerare, non
partes. Non esse autem membrum ostendit, quòd nec
trahat, nec contineat, sed hæreat alteri, nec concoquat:
oportet autem membra his facultatibus prædita esse.
De vnguibus Conciliator tenuit iuxta dictum Galeni 2.
Artis medicinalis, cap. 3. in differentiis 54. quòd non
verè nutriantur: quia non secundum omnem dimen
sionem, sed in longum tantum augentur: verum & den
tes tales sunt, & tamen viuunt. Galenus primo de Vsu

partium cap. 11. vult eos non secus ac pilos semper in longum augeri. At in secundo anatomicarū aggressio-
num sub ipso fine, substantiam vnguium declarat esse
aliam ob omni alia: recipere autem in radice, qua vlti-
mæ digiti iūcturæ alligatur, nervos, venas, arterias: quæ
tamen haud in ipsam perueniant, quoniam nutritione
non indigeat, sed solum vt in lōgum augeatur, vt pilus.
Ergo vngues membra non erunt, non enim prædicta
sunt facultatibus interuentibus: verum vnguis vngui
succrescit: pars est tamen simplex, ac à cæteris diuersa
corporis humani, quam præterire etiam potuit quando-
que, quòd sensu & nutrimento destituatur: potuit & tur-
sus adnumerare, cū alligata sit corpori, non ab eo ab-
soluta, vt pilus. Aristoteles 3. de Natura animalium, cap.
9. ac 2. de Generatione animalium, cap. 4. iuxta finem,
tribus rationibus declarat differētiā vnguium ab os-
sibus: primum quidem, quòd vngues ex cute accipiant
originem: nam albi sunt quibus alba, nigri quibus ni-
gra: non sic dentes, cū Aethiopibus sint candidi, per-
petuò etiam crescunt: & licet dentes etiam sic crescant,
videntur tamen pro finis ratione augeri. Tertiū, quòd
maius est, quòd tunc maximè augentur vngues, cū re-
liquū corporis contabescit, ac minuitur: vnde in ægris
maximè crescunt. Quo fit, vt cum natura animalis parū
aut nihil commune habeant. Ob id meritò vngues etiā
præteriri possunt, cū membra adnumerantur: nam &
Philosophus cum cornibus ac pilis, quasi inter corporis
nostri recementa eos iunxit. Haud tamen male mihi
videtur Vesalius lib. 1. cap. 2. & 34. censere illos ex car-
tilaginum esse natura. Porro quòd ad cutim attinet vel
pro *déqua*, legatur *ἐπίδερμις*: hæc enim omnino pars est
simplex: aut si constanter literæ inniti velis, (quanquam
& illud pro *déquari* intelligi poterat) dicas, cutis naturā
ac substantiam, vt multis in locis, à venis ac arteriis &
nervis nudam esse simplex membrum: quod quamvis
sanguine constet, ac sua substantia, cū tamen sanguis
non sit membrum, simplex dici potest, ac debet. Cæte-
rū quòd simplicia membra ex humoribus non consti-
tuam, iuxta Principis dictum, sed ex elementis, nemo
admiretur: nam ille sic sensuit, vt ostendam.

CONTRADICTION VI.

Neutrum tertij modi an à Galeno diuidatur.

Nemo est hercle, qui non videat, quinque nos contradictiones in vnam coëgisse, quòd ob rerū ipsarum affinitatem inuicem conueniant. Neque enim in tanta rerum mole lōgi esse debemus: quippe si Galenū imitari voluerimus, soli contradicentium medicorum libri hominem tota vita legendo fatigabunt. cum tamē præster & alia illos legere posse. nam si vel Galeni vestigia sequi voluissimus, non pauciora, imò longè plura, ac maiora volumina, ex hoc tantū opere confecissemus. At quàm præstantior est Fuchsijs breuitas, ac Hermolai Barbari, inutili Marcelli Virgilij prolixitate, qui sibi, aut ocium habentibus, tot nugas scripsisse visus est. Galenum putant se imitari, imitentur sanè, in ea solū parte in qua ille meritò culpandus venit. cum tamen prolixitate sua saltem claritatem rerum nobis addiderit. At hi in herbis describendis, nescio quid alti, ac subtilis negotij habeant. Sed quid causæ est igitur? Non aliud, quàm quòd scientes pauca, multa scire velint videri: ob hoc igitur chartas implent, graues ipsis, & legentibus, & orbi: vnde fit, vt nullus eorum, qui sic scripti sunt, librorum, diuturnus esse possit, mundo tāquam inutilem sarcinam elidēte. Verūm cum Galeni vitium multi imitentur, vix vnus aut alter, ex tot illius virtutibus vnam vel saltem æmulatur. Has autem dico inuentionis studium, contemptum contentionis, quæ ex verborum vi exoritur, diuidendi rationem, demonstrandi acumen, exercitationem in disciplinis omnibus, rerum ipsarum contemplationem, claritatem orationis, assiduitatem studij, veritatis amorem. sed nec illorum sicca breuitas, quamuis prolixitate horum longe sit præstantior, adeo est laudabilis: cum tamen se Aristotelem, non ea dicam parte, qua vituperatione dignus sit, sed qua laudari non potest, abundè imitari persuadeant. Debent igitur verba, vt vestes corporibus, sic illa rebus conuenire: quam certè mediocritatem multi seruauerunt. Vt Conciliator, ac Vesalius: qui si nihil aliud præstitissent nobis, vel hoc solum dicendi genere

laude digni erant: cùm tamen copiam, & etiam claritatem addiderint, vtrique suæ arti stylo satisfacientes. At dii boni, quor pro paucis ? atque idem in diiudicandis viris vitium, eadẽque culpa. Sed nos iam illos sequimur his magis, quos damnamus. Licet quandoque defassatis paululum digredi, tum præsertim, sic cum voluntate euagandi vtilitas reprehensionis cõiungatur. Verùm ad institutum iam reuertor: volui tamen commovere lectorem, quòd & ab initio fecisse in epistola meminime, vt nil putet à me relictorum eorum quæ proposuerim. Velut dubium aliquibus erit, quòd venas ac arterias membranis constare Galenus dixerit, vt in præcedenti Contradictione declaratum est. Hoc autem de arteriis tantum dictum esse Galenus voluit: sed ex cõmuni loquendi genere cùm vtrasque fibris constare dixisset, membranas adiungens, non commodè arteriis tantũ applicare poterat. Eiuscemodi leuia, nõ tã obiter, quàm libens, frequenter soleo præterire, quòd ex iã dictis haud obscurè intelligantur. Itaque Galenus 1. Artis medicæ, cap. 3. Neutrum signum, causam, & corpus, diuidit in Simpliciter tale, & quod Vt nunc: postmodum vnumquodq; horum in tria genera: scilicet, Quòd nec particeps est sanitatis, nec egritudinis: Quòd vtriusq; & Quòd vnius modò, modò alterius. In 6. autem capitulo, cùm declarasset primum & secundum Neutri genus, quonam pacto simpliciter dicatur, id est Semper, Vt multum, & Vt nunc: tertium membrum quod Neutrum est, quoniam aliquando ægrum, aliquando sanum, non per membra diuidit. At omne quod competit generi, competit & contentis sub eo speciebus. Gentilis existimat, & ei assentitur Iacobus de Forliuo quòd hoc corpus non verè possit inueniri. Galenus etiam non diuisit in Semper, & Vt multum: quamuis in Simpliciter, & Vt nunc. Tamen de Neutro vt nunc, nõ videtur magna difficultas: nam cùm corpus quod sæpe sanatum est in vno anno, & non contracta ex generatione dispositione accepimus, sæpẽque ægrotauit, tale in eo anno dicetur Neutrum vt nunc, terij modi: quòd à re ipsa, non quia aptum sit dici debet: neque opus esset duplici illo sensu, Vt nunc, quem illi Galenus tribuit,

Sed de Semper neutro, v. l. Vt multum, magna est difficultas. vt & Thrusianus in 19. comméto primi Artis medicinalis declarat. Nam si est aliquod corpus tale à generatione, quod valere possit in pueritia (vt Galeni exemplo vramur) ægrotare autem in iuuentute: videtur ob id, quòd (gratia exempli) siccum sit nimis: vnde humido pueritiæ contemperetur, in iuuentute verò deficiat. At tale proculdubio ægrum est, Vt semper: nam eam contraxit à generatione temperaturam, per quam labatur ad siccum cuiuscunque ætatis temperamenti respectu. Ægrotare enim, vel non ægrotare, nihil faciunt ad sanitatem Simpliciter, sed Vt nunc, vt 2. Artis medicinalis, cap. 1. cum dixit: quòd sana Vt nunc, sunt quæ Bene valentia solemus appellare. Et rursus in 1. lib. cap. 4. cum dixit, quòd sanū Simpliciter, est quod talem à generatione dispositionem contraxit. Et clarius cum subiecit, id solum esse sanum Vt nunc, quod bene nunc valet, cum tamen à generatione male sit constitutum. Respondet igitur Thrusianus, quòd tale corpus Neutrum dici poterit duplici modo: vel comparando ætatem pueritiæ ætati pueritiæ temperati: vel sumendo ambas simul ætates pueritiam & iuuentutem. Addit verò hoc, quòd talia corpora ab initio etiam sub neutro primi significati comprehendere poterunt. Sed, vt video, adhuc difficultas manet: si enim vt dixi tale ab initio sit, vt ægrotare debeat, multò magis erit ægrum, quàm quod tale est simpliciter: nanque horum, quæ simpliciter ægra sunt, plurima diutissimè sanitate Vt nunc fruuntur. Quare Galenus corpora ea censet simpliciter neutra tertio modo, quæ nascuntur sana Vt multum, verum adeo imbecilli consistentia, vt leuiter ægrotent aliqua in ætate, alia verò firmiore consistente natura diu valeant. Quòd si pertinacius resistas, volens vt imbecillitas hæc à temperamento pendeat: dicito id esse tale, quod adeo ægrum est, vt etiam cogatur vere decumbere per ætatem aliquam: sicq; Neutrum hoc erit plusquàm ægrum simpliciter: quia nec omne Simpliciter ægrum, neutrum tertij modi esse potest, sed quod vehementer labitur ad morbosam naturam, vt vix consistere queat. Vel melius, Dic illud esse, quod ab initio quidem

temperatum fermè est, labitur autem in temperiè (quā morbum Galenus appellat) ætatis successu, vel contrario modo reuocatur: ut sic non æger sit. Ut nunc ille, sed sanus. Ut nunc: Simpliciter autem non æger, quia non talis à generatione, verum ei similis, quandoquidem in-temperiem secum innatam habeat. Porro tantæ difficultatis causa est, quòd cum simplex omne ad generationem referatur, seu ægrum, seu sanum, vel neutrum sit: quòd verò præsentem consistentiam dicrenit, Ut nunc dicitur: Neutram tertij modicam præsentem, seu acquisitam dicat consistentiam, omne quasi. Ut nunc est. hoc autem ei repugnat, quòd est à generatione: ob id Neutrum tertij modi Simpliciter constituisse difficilimum certè fuit. Quamvis re ipsa docente, satis inter utrumque sit discrimen manifestum: nam quod sponte in aliquo anno, saepe ægrotat, & rursus sanatur, Neutrū tertij est modi, Ut nunc: quod verò tota vita id agit, id certe semper Neutrum dici potest, quod verò in maxima vitæ parte, Neutrum ut multum: atque ego, ut recte meam constitutionem intueor, ab ortu ad annos vsque octo. Neutri tertij modi. Ut nunc, proculdubio dispositionem subij. à generatione verò eiusdè modi simpliciter sumpti: nam vix vna est dies per quam totam valeā, nec tamen vnquam decumbo. Simpliciter autem ægrū est, quòd maxima parte ætatis decumbere natum est: at verò non ob id ægrum Simpliciter, nam ab ægro. Ut nunc diffungi nequit: sed ob decumbere natum, quia est Simpliciter ægrum.

CONTRADICTION VII.

*Neutrum secundi modi an sit quod ægrum parte est,
& parte sanum.*

A Egram dicitur corpus, quòd vel in simplicibus malam habet temperiem in hominibus, vel in aliquibus: aut in compositis peccat, vel unitate: aut simplicibus simul delinquit, ac etiam compositis. Vnde quidā lectione illam: *ἢ τῶν πᾶντων, ἢ τινῶν, ἢ καὶ ἑκάτερον*, perplexe interpretati sunt: cum alij etiam magis deliquerint, dicentes vel in vtriusque peccare scilicet, & in

omnibus, & in aliquibus. Quod quàm sit per absurdum, nemo non videt: nā Aliquibus vel ratione ab Omnibus distinguitur: & sic repugnat. In omnibus simul, & in aliquibus peccare. Vel vnum sub alio continetur: & sic quod in omnibus peccat, necessariò peccat in aliquibus. Referatur igitur κατ' ἐκὰς μέρος. ad ὁμοιομερῶν καὶ ὁργανικῶν, quæ proximo loco scripserat: scilicet, quòd ægrum sit corpus, quod labitur in similibus partibus, vel instrumentis, seu in horum speciebus omnibus, seu aliquibus ipsorū vitiorū. sic vt omnibus, & aliquibus, ad vitiorum species referatur: vtrisque autē ad partes, in quibus vitia sunt. Sed hæc relinquamus, quandoquidem nihil adferant commodi ad præsentem Contradictionem: siquidem iam dixerat in primo eiusdem cap. 3. (cùm hæc quæ adduximus scripsisset in 2. cap. secundi libri) Neutrum secundi modi dici, cùm corpus partim esset ægrum, & partim sanum. Tale igitur, cùm ægrum sit simpliciter (vt declaratum est) erit, inquam, simul ægrum & neutrum. Respondetur, quòd haud incōuenit, idem posse dici neutrum secūdi modi, & ægrum: sed solum primus modus cum ægro stare non potest. Sed hæc responsio falsa est: nam neutrum esse, & ægrum, inuicem pugnant: quoniam hæ sunt dispositiones, in quas corporū habitus diuiduntur: ad omne neutrum secundi modi, sub neutro continetur. itaque dicendum est, quòd Neutrum solum dicitur, quod sic leuiter in parte nobili ægrotat, vel in ignobili etiā grauiter, vt totum corpus ob hoc egrū dici non mereatur. Contrà, quia in lib. de Morborum differentiis, cap. 8. si digitus deficiat morbus est. Dico, est morbus partis, non totius. Contrà, quia 1. Art. med. cap. 5. ægrum simpliciter est cùm laborat in similibus vel compositis: Respondeo, deficit valde quòd infrà patet.

CONTRADICTION VIII.

Sanum corpus an sit, quod in solitas operationes exire potest.

Galenus secundo Artis medicæ cap. 76. ibi: Cùm vero sit eorum differentia duplex, docet corpora illa sana esse, quæ in solitas possunt exire operationes.

quæ verò non possunt, alia quidem ægra, alia verò neutra, prout impedimentum leue, aut graue fuerit. Et in 2. Artis medicæ cap. 1. Corpora quæ sana sunt vt nunc, quæ & bene valentia dicuntur. Igitur ex hoc videtur, quòd cæcus à natiuitate sanus dici debeat, & similiter mæcus. At in de Differentiis morborum cap. 7. & in de Causis etiam morborum, cap. 7. ægri sunt quicunque laborant morbo aliquo. At hic quidem duplex, inquit: à generatione, & contractus post natiuitatē. Quare cæcus à natiuitate æger est, & non sanus. Idem 3. Artis medi. cap. 5. Id verò etiam ratione ostēditur: Videns, si oculos amittat, æger factus dicitur: at multò magis laborat, ac difficilius, qui id virij à generatione contraxit. Propter hæc dixerunt quidam (vt Hali, & Iacobus de Forliuio, quo nemo est dilucidior in exprimenda sententia, quāuis seculo rudi, ac bonarum literarum inscio, floruerit) quòd sanum semper, & vt multum, in extremo magnitudinis sanitatis sunt, proximum est sanū vt nunc illis. In opposito limine est Ægrum vt semper, & vt multum: vix aliquid sanitatis habentia: quibus proximum est Ægrum vt nunc: media inter hæc Neutra sunt, quæ aequaliter ferme ægritudine & sanitate participant: sed si ex eadem parte id accidat, Neutrum fit primi modi: si autem diuersis parribus, fit Neutrum secundi modi: si autem neque his, neque illis simul, sed diuersis temporibus. Neutrum constituitur tertij modi. Sed hi extorquēt literam Galeni in duobus locis, in primo Artis medic. cap. 4. dicentis, salubre esse corpus quod talē est à generatione: igitur non quod intensam sortitur sanitatem. & in 2. libro cap. 2. cū dixit: Quo fit, vt tota sanitatis latitudo in tres partes diuidatur, quarū singulæ latitudinem habent non paruam. Atque in prima quidem salubria corpora, in secunda neutra, in tertia insalubria constituuntur. Post quæ deinceps sequuntur quæ iam ægrotant corpora, quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur. Nemini igitur dubium esse pōtest, ægra corpora, sub latitudine sanitatis nulla cōtineri: quin etiam alia re ægra, alia verò insalubria. Propter hæc Thrusianus credidit, Sanum, Ægrum, & Neutrū, esse talia quidem simpliciter, si à generatione originem habeant:

verum nunc Sanum cum Neutro vel Ægro simpliciter idem facit: adducitque Galeni testimonium ex textu superiore, cum diuisit latitudinem sanitatis in tres partes: nam ubicunque est sanitas, ibi & sanum corpus: igitur insalubre & neutrum sanitatem cum habeat, sanum erit: & non simpliciter, non enim posset esse simpliciter ægrum, vel neutrum: igitur sanum est ut nunc. Galenus etiam non pertractauit de signis, nec causis sani ut nunc: igitur præsupponit, in libro Artis medicæ, quod comprehendatur sub ægro, vel neutro simpliciter. Adducit & rationem, quam demonstrare credit: Sana corpora à generatione quæ debilem sunt consecuta sanitatem, sana tamen sunt: quæ cum non possint simpliciter esse sana, ut nunc necessario erunt: quia nulla sunt sani genera alia. Sed hæc quidem à mente Galeni aliena sunt: cum sanum ut nunc à generatione constituat: ægrum verò & neutrum à tempore præsentisumat. Propter tamen rationes intelligendum est Galenum non permiscere sanum ut nunc, cum simpliciter sano: nec multò minus cum ægro, vel neutro, cum simpliciter sana salubria vocet: & simpliciter ægra insalubria. quæ verò ut nunc, sana vel ægra, itaque sana corpora à generatione debilem consecuta sanitatem, vel ut sic, sana non sunt, nec ægra, nec neutra: sed salubria vel insalubria, vel quæ neutrius dispositionis vim habent. Nec me lateat tamen, per salubre sanum intelligi, per insalubre ægrum: cum tamen vult alterum ab altero distinguere absque verborum ambitu, ægrum vocat corpus quod à propria recessit temperie, insalubre quod ægrum dicitur simpliciter: id est, non à principiis generationis sanum seu non rectè temperatū, aut non aptè compositum. Sic reliqua, & quæ nos prætermisimus, ex illo facile dissoluntur. At præsentis sanitatis signa non prætermisit: neque curam custodiendi illa iuxta secundi libri finem ac tertij initium: quanquam cum ægra corpora ut nunc, quæ illis opponuntur, necessario lætas habeant operationes solitas: quare nec sana, nec ægra latere poterant: at salubria & insalubria, cum ambo propriis non destituantur functionibus difficilius erat distinguere. Alij dixerunt, corpora salubria esse, quæ sanitatem rueri possent, Hanc si

perpetuò, sana semper dici debere: si nō semper, sed diu, sana vt multum, sin autem parū, sana vt nunc esse appellanda. Eandem rationem in insalubri & reliquo incunt, vt aptitudinem, vel potentiam exprimant: nanque & Galenus in de Optima constitutione, cap. 3. dixit, sanum corpus in optimo statu est, quod semper sanum permaneret. Difinit etiam Galenus corporum genera, quorum & signa posuit in 2. libro: at ibi declarat signa corporum quæ nunc talia sunt, non quæ à generatione: igitur per simpliciter talia, potentiam intelligit: & per ea quæ vt nunc, actum in vnoquoq; genere. Sed hæc opinio vera non est: quoniam Galenus nūquam ea difiniuit per hanc potentiā, sed per contractam à prima generatione dispositionem. Penderet etiam sanum vt nunc, & ægrum vt nunc, quodammodo, ex simpliciter sano ægrōque. Sed si modo intelligit hanc potentiam in simpliciter dictis, sani puta ad sanam consistentiam: aut igitur quod semper sanum dicitur, sanum est semper, quia temperiem illam natum est perpetuo custodire: atque sic procudubio omne corpus, etiam ægerrimum, sanum simpliciter dici poterit: nam omne corpus, si debito regimine vtatur, similem fermē ei, quam à generatione contraxit, temperaturā conseruabit. Si vero de sanitate vt nunc loquantur, quod certum est illos intelligere: aliter auctoritas ex libro de Optima constitutione nulla erit: tunc propositio assumpta falsa est: nam frigidum & siccum, & rara textura corpus, ægerrimum est, si multum in intemperie labatur, & vix vaquam ægrotabit: at calidum & humidum, modico ex excessu, si densa sit textura, frequenter ægrotat: nec tamen simpliciter ægrum erit, imò sanum vt multum. Galenus etiam signa horum corporum simpliciter maxime ex operationibus diminutis, aut perfectis: at si potentia ad morbos constituebat ægrum corpus simpliciter, nullum aliud signum erat considerandum, cum esset hoc difinitionum. At pari faciliter à causis morbosis, inter alia signa adnumerat: nec aliis id præponit: imò multa existimasset signa validiora hoc ipso. Nec vnquā ad causas morbosas comparat in generali ratione sumptas, sed calidas (exempli gratia.) calidis, frigida frigidis: cum tamen

oportuisset hac ratione omnibus morbificis causis talia comparasse. Respondeo igitur, corpora simpliciter talia dici debere, quæ à generatione eadem sunt: differunt tamen sana à sanis, ægra ab ægris, & neutra à neutris: quia connata intemperies vitiat operationes: aliquas alias omnino augere videtur, quanquam nunquam perfectiores efficiat: eas etiam, quas vitiat, non tollit, aut corrumpit, velut morbus de nouo superueniens facit, qui vix vestigium illius relinquit. Quin etiam respectu sensus patientis, læsio illa, semper & omnino insensibilis est. qua causa cæcus à natiuitate proculdubio, sanus est vt nunc: nam nisi audiret ex aliis hominibus, concessam esse animalibus videndi facultatem, nec pro cæcitate doleret, nec existimaret, videndi sensum hominibus conuenire: quod in belluis, quæ sic nascuntur, perspicuum est: cùmque cæcus febre laborat, ægrotare dicitur: ante igitur sanus erat: at non simpliciter, igitur vt nunc, sanus dicendus est. Si etiam illum interrogas relicta febre, quomodo se habeat: respondet, bene valere: at bene valentia corpora iuxta Galenū diximus esse quæcunque sana vt nunc vocantur. Quæcunque etiam corpora, ob intemperiem à generatione oblecta & simpliciter, i. Artis medic. cap. 4. nihil prohibet sana esse vt nunc: quare nec si ab initio statim in compositione deficient. Quinimo ibi Galenus non plus de réperatura expressit, quam de cõpositione. Auicenna 2. i. doct. 1. cap. 2. sanum accipit, non in communi, non simpliciter, non vt nunc, sed quod vtranq; habet sanitatem scilicet simpliciter, & vt nunc: ideo non sequitur Galenum nec expositores intellexerunt illum, nec differentiam à Galeni, autem sententia in libris de Morborum causis ac differentiis est, quòd morbi sunt duplices, à generatione, & post cõtracti. Qui à generatione cõtrahuntur ægrum corpus constituunt simpliciter: at hoc nihil prohibet, quin sanum vt nunc dici possit: sicut quod vt nunc ægrum est, simpliciter potest esse sanum & à generatione. Qui verò amisit oculos, & si non grauius ægrotet quàm is qui sine illis natus est, attamen vt nunc æger solum est: quia in genere leuius est egrotare morbo vt nunc, quàm simpliciter: eo quòd omnis morbus simpliciter, est inemendabilis:

omnis autem ut nunc. in genere suo morbus, curationē admittit: quamvis contingat aliquos morbos simpliciter curari posse, velut in his, qui non perforato ano nascuntur, aut quibus iuncti sunt digiti. vel in quibus sunt vno plures, quam esse debeāt. Rursum multi morbi noui curationem non admittūt: ut validus morbus attonitus, brachium præcisum, cor vulneratum: in genere tamen curationem expostulant. vnde etiam qui minus periti sunt, quandoque manum admovent curandi causa. Sed intemperies à generatione contracta inemendabilis est. ut Galenus censet 6. de Tuenda sanit. quæ verò valida est, ut in fine primi cap. habetur, etiam obnitate auxilio medici ante senium mortem affert. sed de his alijs. Verum & si quod læsas habet operationes ægrum est, non tamen omne quod ægrum est, læsas habet operationes non enim hæc conuertuntur, sed ex harum differentia propositionum Galenus sibi ipsi concors redditur. Memineris etiam eius quod supra diximus scilicet ægrum habere sensibilem læsionis quantitatem, non solum læsam operationem sensibiliter, nam & hoc habet neutrum. Non igitur hæc obstant, nec quod qui ut nunc est, aut ferè semper magis lædat: aut quod persæpe periculum vitæ afferat: quin morbus ut nunc solum dici, non autem simpliciter mereatur. At cæcus à natiuitate cum simpliciter sit æger, non dicetur ut nunc: non quia grauius non sit, esse ægrum simpliciter, quam ut nunc: sed quia diuersa sunt, ut iam dictum est, genera. Cum autem in libro de Optima constitutione, dixit, sanum illud ad amussim toto tempore valere: ob id declarauit, non propter id dici debere tale, sed ad talem constitutionem hoc sequi: quod & verum est, & nos fatemur: diuersas etenim constitutiones, diuersæ valitudo consequuntur: sed non ab his, quòd tales sint, rationem sumunt, præsertim cum, ut diximus, generale hoc minime sit. Quòd verò salubrium & sanorum differentiam Galenus expresserit certum est, & nobis consentiens: sed non ob id, quòd salubria sint, quæ semper sana esse debeant: dixisset enim, alterum ad alterum dici: sed quòd Salubria sunt quæ perfectas habent operationes, & temperiem, ac compositionem optimam: Sana verò, quæ solitis pos-

sunt uti operationibus quanquam non perfectis: & quæ temperiem ac compositionem, quam ab initio sortita sunt, præter atares vitata non habent. De his verò determinat in 2. huius Artis medic. libro: cum, ut dixi, consistetiam naturalem vix quisquam possit immutare: quod & si cōtingat, signa addidit quibus id dignosci queat. calidum enim hepar habens & non à generatione arctas habet venas: latitudo igitur est eius, qui tale ab initio illud contraxit: quare de his secundum naturam talibus existentibus, non iam factis loquitur. Concludo igitur, quod luce ipsa manifestius est, qui habent læsas operationes, ut cæcū et si à natiuitate ægrum esse: nam est simpliciter æger, igitur æger: non tamen est æger ut nunc, qui à natiuitate est cæcus.

CONTRADICTION. IX.

Temperatura equalis an detur.

Corpus temperatum non est inuenire, nisi in longis temporum interuallis: libro de Optima constitutione, cap. 3 & 2. Artis medic. posuit illius signa cap. 2. quæ nulla essent prorsus, si ipsum esse non posset. Quod si de latitudine intelligas, frequenter inueniri posset. declarat etiam 2. de Temperam. 1. & 1. de Tempera. cap. vlt. per exemplum aquæ permixtæ, quod de vera, non illi proxima temperie hic loquitur. Idem se declarauit 1. de Tuenda sanit. cap. 5. cum dixit, eam esse momentaneam: ut si non esset exquisita, momentanea esse nequiret, sed diuturna etiam foret. Haliabbas etiam sic Galenum interpretatur, primo Theoricæ cap. 1. iuxta principium, dicens: Et æqualis temperatura de vere æquali dicitur, cuius distantia ab extremis vna est: & hæc vix est omnino inuenire. Ætius etiam lib. 4. cap. 53. & Paulus lib. 1. cap. 90. signa horum ponunt. Sed Ætij conuersio, & si recognita à Cornario sit, cum de capillorum colore agit, corrupta est: debet enim legi, Habuerit verò dum puer est capillos flauiores: consistente autem ætate fuluiores: flauus enim color remissior est fuluo. Adest autem ratio etiam pro Galeno triplex: Sensus tactus debet esse in medio qualitarum omnium ut iudex 2. de

Anima 118. sed homo habet perfectissimam tactus sensum 2. de Anima 94. igitur homo est naturæ temperatæ in medio qualitarum. Et propter hoc dixit Galenus 2. de Temperam. 1. quod maximè vola manus talis est: quamuis hoc principali dicto non parum repugnet. Secundum argumentum est Galeni 1. de Temperam. cap. vlt. Si terra aquæ misceatur & glacies aquæ feruentissimæ, nonne ex prima mixtione medium inter siccum & humidum progignetur? quod autem tale est, etiam medium & æquale ab hominis sensu percipitur, & diiudicatur: sensus igitur hominis intemperie exactissima constat. Tertium: Homo habet perfectissimas operationes belluarum comparatione: ipsæ autem calidiores sunt, vt leo & canis: aut frigidiores, vt lepus & formica: vel sicciores, vt auium rapacium genus, & insectilia: & humidiores, vt pisces. Cum igitur homo in quodam medio consistat, verisimile est medium illud ad amussim obtinere debere. At in oppositum. Primò Galeni ipsius sententia est 1. de Temperamentis cap. 1. dicentis: Constare animalium corpora calidi, frigidi, sicci, humidique mixtione: nec esse horum omnium parem in temperatura portionem ab antiquis abundè demonstratum est, tum medicorum, tum Philosophorum præcipuis. Sic etiam Auicenna prima primi doc. 3. cap. 1. Medicus debet physico credere, in his quæ ab illo accipit. & hoc est quod non datur temperatura æqualis vera, sed solum secundum iustitiam: id est, homini: maximè conueniens pro suis operationibus. & 12. de Animalibus, cap. 1. Temperatum quod medici contemplantur, non est verè temperatum, sed pro operationibus conueniens, & forsitan quod hominis temperatura est proxima valde illi vero temperamento. Deinde subiungit: Et quamuis hæc non sit vera æqualitas, rarò tamen reperitur, & non nisi in ætate quæ est consistentiæ, & in cute solum, & cutis adhuc temperatior pars est quæ in manus vola, & huius adhuc index digitus. atque huius iterum summæ partis cutis optimum tenet temperamentum. Idem fermè 2. de Anima, cap. 3. iuxta finem. Et quod magis mirum est, Auer. 2. Collectaneorum, cap. 1. inquit, Et error quem fecit Galenus, in

ponendo temperaturam æqualem, est paruus: ideo de hoc nihil volumus addere ad id, quod ille dixit. Et concedit, quod cutis volæ manus, maximè digitorum, est æqualis intemperie elementorum, saltem quo ad sensum. Ostendere autem nititur Auer. non dari æquale intemperie, quod ex elementis constet: & ad hoc adducit tres rationes: & quartam nos homini peculiarem adiiciemus. Prima est, & secunda, primo Cœli 7. Si daretur temperaturæ æquale, quiesceret in quolibet elemento, & etiam inter duo elementa, quæ sunt aer & aqua: sed tale non datur, igitur nec æqualibus elementis constans. Sequela secundi est manifesta: quia non esset graue, nec leue: & ignis & aer tantum traherent sursum, quantum aqua & terra deorsum. Sed prima sequela fundata est super hoc, quod forma mixti est forma elementi prædominantis si sit inanime mixtum 4. Meteororum, in commento magno, quod est ante initium libri: in primo enim folio dixit, quod cum qualitas actiua prædominans in mixto, continet passiuas, & illis dominatur, mixtum manet, nec corrumpitur: & post iuxta finem dixit, quod in habentibus partes quæ sunt instrumenta, & innuit viuientia omnia 2. de Anima 6. forma illorum est alia à forma temperaturæ: & iam, vt dixi, declarauerat, quod forma temperaturæ cuiuslibet mixti, est elementum prædominans, vel ab illo. Ex quo patet, quod omnium simularium partium animalis, formæ, & etiam mixtorum non viuientium, sunt ab elemento prædominante illis, & quod in omni mixto perfecto prædominatur calidum & humidum. Et hoc habetur fundamentum vltimum, quod in omni animali calor prædominatur: nam animalia sunt calidiora mixtis reliquis: & iam in omni mixto dicebat Auerroes ibi, calor dominatur, non frigiditas: idem de humido. Quo fit: vt omne animal ad calidum & humidum declinet. Ideo dicebat Auerroes 5. Collectaneorum, cap. 24. post mediū: Omnia quæ viuunt, seu plantæ, seu animalia, calorem habent prædominantem: & animalium calor est maior his quæ nascuntur ex terra, & ob id non inuenitur ex terra ortis calidum actu, vt in animalibus: & ideo

dubitauit quomodo possint animalia esse pro cibis homini: & multò minus plantæ, cum sint frigidiore. Sed in cap. 30. eiusdem 5. libri ante medium dixit, quòd sanguinea animalia sunt calidiora & humidiora non habentibus sanguinem: quare patet, quòd homo non leuiter, vt dixerunt iam Princeps & Auerroes, sed multum ab æqualitate temperantiæ remouetur versus calidum & humidum. multò minus temperatum dici poterit.

Adiuuat hoc, quòd dicitur 2. de Partibus, cap. 7. Homo calidissimum & humidissimum habet cor, ac pulmonem: atque ideo crescit solus inter animantia erectus. Et similem videtur pro longitudine vitæ causam assignare Philosophus libro de Longitudine & breuitate vitæ, cap. 2. quòd scilicet sit calidissimus ac humidissimus inter animalia. Ideoque dicebat rectè Galenus in libro de Formatione fœtus, pag. 2. & in de Inæquali intemperie, cap. 5. si in sinistrum cordis ventriculum viuientis animalis digitum immiseris, maximū calorem expetieris. Tertia verò ratio ab Auerroee sumitur 4. Meteororum 10. & 10. primæ Philosophiæ 23. & est: In omni generatione oportet esse aliquid quod misceat, & agat: quia ab æqualibus in virtute, & si actio in via Auerrois detur, non tamen mixtio, cum necesse sit adesse motorem. Igitur in quolibet mixto prædominatur aliquod elementum. & ideo dixit, & de Generatione 48. quòd Galenus posuit temperaturam æqualem: & quòd ipse demonstrauit in 4. Meteororum, quòd non datur. Sed dicet forsitan aliquis ad secundam rationem, quòd oleum & lignum quiescunt inter elementum aquæ & aeris. Dico, quòd oleum quiescit super aquam, non ratione loci, sed quia non potest descēdere ob aquæ grauitatem: & non videtur quòd sit adeò remotus à leuitate aeris sicut ab aquæ grauitate, quia totus consistit in loco aeris: & etiam non potest esse medius inter siccū & humidum, cum sit humidum ferme vt aqua. Sed ligna omnia sunt grauiā, & magis participant terra & aqua: quòd quasi videtur fateri Philosophus 2. de Generatione & corruptione, scilicet: & experimentum simul respondet rationi, & rem declarat: nam si à ligno pars aeris quæ inter illius cavitates continetur excludatur, in profundum

profundum mergeretur lignū: ob idque Buxus & Ebenus, secundum Philosophum, & Guaiacanum aquæ immerguntur. Sed ut video Auicennæ opinio & Auerrois absque lōgè magis est Galeni opinione. si enim hominis natura temperata non est, temperamento autē maximè proxima: fiet ut aliqua tēperatura, imò plurimæ, perfectissima illa hominis sint temperatiores: nam quæcunque tēperaturæ mediæ essent inter optimā hominis & mediā ex elemētis, quas necesse est non paucas esse, etiam secundū speciē, temperamentis à medio sensim recedētibz, optima illa erūt tēperatiores: atq; ut video, in Conciliatoris argumentum incidemus: ut melancholica sit optima temperatura æqualitati proximior. Hac de causa ille Differentia 20. coactus est post multa fateri aliud ab opinione, & eo quod in 18. Differentia affirmaverat: & ideo dixit, quod tale corpus recedens à iusto & perfectissimo ad æquale, non est melancholicū, sed temperatius primo & perfectissimo: sed quod tale corpus est momentaneum, quia non potest in illa temperie diu permanere, & quod nunquam tamen ad exactam æqualitatem accedere potest. Et quis non videt quod hæc sunt meræ nugæ: etenim si temperantia æqualis elementorum, in medio est fermè latitudinis, humanę temperaturę, par est proculdubio, ut illi tanquam perfectissimę assignemus naturę humanę temperiem absolutissimam: & operationes absolutissimas in illa esse censeamus. Addit verò ibi de Christo multa, non solum impia, sed absurda: & dum Philosophum agit more quorundam, qui optimum argumentum existimant Philosophi impietatem, & in leges iacta probra: & medici maledicere de Arabibus, cum hi Galenum solo nomine salutauerint, illi verò in lege quidem superstitiosi, in philosophia autem inanes sint & fatui. nam Philosophus non hæc acta diceret ut postmodum in causas reduceret naturales. quemadmodum Conciliator, & Pomponatius facere narrantur, fabulosis absurdissimisque imaginationibus: sed ab ipso Philosopho edocti, & Auerroes, tum Aphrodisæo, ceteri que Peripateticis, qui non cum nugis Platoniorum, non dico Platonis (nam hic minime est superstitiosus) consenserunt: negandum est simplici-

ter acta esse quæ dicuntur. vt 2. primæ Philosophiæ inquit philosophus, & in disputationibus Auerroes, & Aphrodiseus in libro de Fato: fabulas enim hæc nuncupant. At hos longè magis pios illis esse constat: quòd saltem veris miraculis fidem non subtrahunt, nec Christum faciunt, aut Mosè impostores. Sed hæc extra aleam, de re ipsa dicendum est. Sed tamen sic, vt primò videamus, cur corpora hominum in aqua mergantur dū viuunt: & à morte ipsi aquæ supernatent: cum tamen post mortem grauius cadauer efficiatur: aqua impletis partibus quæ dum homo viueret aëre implebantur. nam si corpus humanum temperamento proximum esset tum maximè aqua resistente non parum, tum aëre in pectoris cavitare contento atque etiam arteriis, dum homo viuit mergi in aqua non deberet. Itaque non protinus emergunt, sed cum computruerint, indicio est, quòd prætumida sunt cadauera omnia cum supernatant, quæ autem putrescunt, calorem habent prædominantem, vt inquit Auer. 4. Meteororum in Comento magno, folio primo. Rara igitur tunc fiunt, & leuia animalium corpora, impleturque aqua & flatu, ob idque non amplius subsident. Emergunt autem viuentia omnia, antequam suffocentur, bis aut ter ad aquæ superficiem: tum homines, ni præpediantur, vt in gurgitibus accidere solet, aut ob vestes. Hoc autem ob aërem contentum in thorace contingit. Quare si ad molem spectemus, hominis corpus plus habet grauium elementorum, quàm leuium. Quamuis nō vnā horum sit ratio: nam Aristoteles refert 23. Problematum 26. falsam aquam vino supernatare, cum tamen grauior sit dulci, cui quotidie videre possumus vinum superesse. & plumbum sub eadem superficie aquæ immergitur, cui lignū maioris pōderis nec latius innatat. Attamen si ratio Auer. vera est, oporteret hominem naturaliter, dum viuit, aquæ supernatare. Similiter iuxta Galeni sententiā, si vera sunt Philosophorum fundamenta. Æqualia igitur elementa in mixto tribus modis dicere possumus: aut magnitudine, velut si pugillus aquæ ignis pugillo immisceretur: Aut sub eadem materiæ quantitate: nam vt exemplo ostendit Philosophus 2. de Generatione 27.

aqua multiplicatur dum in aërem vertitur: si igitur ex pugillo aquæ fiant duodecim aëris, cum aliquid componetur ex aquæ parte vna, & duodecuplo aëris æqualiter constare diceretur ex his elementis. Tertio, cum sub eisdem viribus: sed hoc non vno modo: nanque æquari possunt calor & frigus, non tamen leuia in eo grauiâque: ac rursus grauiâ & leuia, non autem calor ac frigus, ficcum & humidum. Videntur igitur argumenta Auerrois prima ostendere, non dari æquale ad pondus: quod Galenus non solum non negat, sed vt dixi cõfirmare videtur. Sed in qualitatibus tamen non video quomodo Galenus statuere possit hominem temperatum: nam cū cutim volæ talem, vt diximus, constituat: partes autem omnes internę calidiores sint nõ parum cute, manus, os, gula, ventriculus, cor, iecur, cerebrum ipsum quod frigidissimum iuxta omnes inter membra fermè existimatur, vt in 6. libro declaratur: necesse videtur corpus humanum calidis ac frigidis non æqualiter permisceri: neque iudicium ad id ferre possumus, cum magna calor vis, iuxta Philosophi sententiam, cœlestis sit, non elementaris. At ex his ratio 3. Auer. quæ sola aduersus Galenum est diluitur, cum miscens calor sit cœlestis cum eo qui est elementorum mixtus. Postquàm igitur nihil firmum habemus, nec ex sensuum consensu, nec ex ratione: par est, vt omnino Galeni sententiam tueamur: tum maximè, quod Philosophi verba 2. de Partibus cap. 7. iuxta finem, ad id tendere videantur: inquit enim cerebrum ob hoc constitutum frigidissimum, quod cor & pulmo sint calidissima: quamobrem temperiem dilexisse videtur. Solum igitur modus huius temperamenti requiratur, nam prima ratio pro Galeni sententia haud inualida est, nisi sensus humanus de his rectè diiudicet, fateri etiam cogimur, nec de ipsis vllam scientiam haberi posse. Dico igitur continentia ipsa carnes, ossa, neruos, venas, neruosa, membranas, cartilagines, ligamenta & pinguedinem simul sumpta, declinare ad frigidum & ficcum, sed eò minus, quò moles horū maior est contentis: contenta autem sunt calidioris & humidioris temperamenti: & hoc voluit Philosophus 2. de partibus, loco adducto. Hæc omnia simul iuncta æquale mi-

xtum in omnibus reddunt : cavitates ipsæ calidiores omnes, & humidiores quàm par sit, os, venter, pectus, cerebrum: at solida frigidiora: cutis verò manus, absolutissimum medium obtinet, finis causa vt percipere possit qualitates, & formæ, quia tantum recipit de calore influente, quantum illi est necessarium ad temperamentum medium. ob id etiam intemperatorum leuiter, tactus est absolutissimus, temperatorum autè certus. Cætera enim membra vel ob propinquitatem nimis inflāmantur, vel ob cavitatem nimium replentur sanguine, vel ob solitudinem ab eo destituuntur. Relinquitur igitur vt sola cutis temperata esse possit. Quodcunque autè corpus æqualem in cure habet temperiem, temperatum est: quod autem in vna tantum parte, non est omnino temperatum: sed per æquales recessus vtrinque, velut calidioris cordis, & frigidioris iecoris, temperati falsam quandam præbet imaginem. Cerebrum autem ob multitudinem arteriarum, quoniam in eo necessariò oportebat gigni spiritum animale, tum ob substantiæ molliem calidum non leuiter euasit, quamuis suapte natura sit frigidissimum: atque eo modo calori cordis contra opponitur. Galenus etiam i. de Tuen. san. cap. 5. & 6. ponit hanc æqualitatem cum quadam latitudine, & dabat exemplum de citharistis, qui in neruorum lyre tensione paululum dissident: vnde alter alteri superueniens mutat. Sed non sustinetur humanum corpus in aqua dum viuit homo propter tria: primum quòd aqua hæc leuior est pura, & ob id non tantum resistit. indicio est quòd frigidissima non est. Secundum quòd mouetur, & fluctuat: & ob id etiam rapit motu suo. nam & partes inuicem aquæ hoc modo merguntur, aliis supra emergentibus. quare maxime periclitantur homines in aquis inæqualiter currentibus: semper autem iuxta vortices: minime autem in quietis: minus etiam in his quæ recto alueo, sensim fluunt: nam motus qui non rapit, sustinet. Tertium est quòd non recte aquæ superflamus: vidi autem puerum è familiaribus qui addeò bene aquæ se superextendebat, vt diu sine motu sustineretur resupinus. Sed hæc nos non fatigant qui teneamus æqualitatem intemperie qualitatum esse posse, cor-

pore tamen plus habente de grauitate quam leuitate. Quòd verò dictum est de animalibus ex Collectaneis ad carnes non ad reliquas pars refertur. His verò quæ ex Meteoris adducuntur, respondemus: Calore cœlesti adiuuante, elementarem in generatione superare frigiditatem: nam sententia Philosophi clara est 2. de Generatione animalium 3. Ad viuientium genituram, cœlestem calorem concurrere: in reliquis mixtis nihil prohibet dominari calorem in generante, non autem in eo quod gignitur. Ad Galeni auctoritatem dico, quòd subiicit, se etiam de hoc suam explicasse sententiã: quasi hæc non illius sit. Et quàmuis ita sit concors Galenus cum Auer. de æquali ad pondus: rationes tamen illæ nō demonstrant quia corpus non in medio duorum elementorum, sed in extremo, vbi se tangunt, quiesceret, vt de oleo dictum est: id est, partim in vnius, partim in alterius loco.

CONTRADICTION X.

Corpus humanum an medicinae subiectum.

Medicina tractat de corpore humano, vt sanatur vel à sanitate remouetur. Ex quo colligitur, quòd medicinae subiectum sit corpus humanum, vt sanitati & ægritudini subiicitur: prima primi cap. 2. de Medicinae subiectis. & sic exponitur à Gentili ibi: sic Dinus censet: sic Conciliator etiam tenet in Differentia 6. Pro hoc etiam adduco rationes, quia sanitas non potest esse subiectum neque synonymum: neque paronymum: igitur nullo modo. Nam si synonymum, non extendetur nec ad causas, nec ad signa: quia hæc ad corpora referuntur: nec paronymum, quia sic erit de sanis ægris, & neutris: nam hæc ad sanitatem dicuntur, vt primo Techni, 2. igitur cum scientiæ secentur vt res, 3. de Anima 38. erunt tres scientiæ medicine. Auerroes etiam primo Collectaneorum 1. Artes practicæ tria continent: Primum est, scire loca suorum subiectorum. Secundum est, scire finem quæsitum ad ducendum ipsum in loca sui subiecti. Tertium, scire media quibus inducitur finis in loca subiectis. Si igitur sanitas est subiectū, subiectum

inducetur in subiectum, & infinita alia, vt liquido apparet, sequuntur inconuenientia. Est etiam illud manifestum ex 2. de Anima 27. quod artifex supponit suū subiectum, deinde diuidit illud per genera, & partes, ac species: sed nos non inuenimus, quod Galenus diuiserit sanitatem in partes, eo modo quo corpus humanum, vt in humores, elementa, temperaturas, membra similia & instrumentalia, denique in totam illam dissectionem: quare corpus humanum erit verum subiectum. Auerores etiam in paraphrasi primæ philosophiæ, dat distinctionem modi considerandi Philosophi naturalis, & supernaturalis: hic enim consideras formam & finem, inquit ille, efficientem & materiam. Licet autem medici considerationem esse naturalem: quare non considerabit de fine suo, tanquam de subiecto, quare non de sanitate quæ est finis medici, 1. Ethicorum 1. Dicebat etiam Philosophus 1. Posteriorum 25. quod scientia tria considerat, affectus, subiectum, principia: sed de corpore humano affectus ostendit medicus, quia sanitas & morbus sunt corporis affectus, libro de Symptomatum differentiis cap. 1. iuxta medium: quare sanitas nō potest esse subiectum. Finis etiam & materia non coincidunt, sed diuersa sunt, 2. Physi. 23. sed sanitas est finis medici, vel saltem eius adeptio, lib. de Sectis cap. 1. igitur sanitas non est subiectum. Nec etiam video, quomodo sanitas, vel sanum, possint esse subiectum: nam non adæquatum, quia medicus etiam cōsiderat in morituris, quo ad prædictionem, etsi non quo ad curam, nisi vt iam dictū est: nec potest esse principale, quoniam etiam de belluarum sanitate cōsideraret: nec commune, nam etiam de ægris considerat: quare nullo modo subiectum dici meretur. Galenus etiā in Introductorio medic. cap. 6. reprobat eos qui dicebant, quod Medicina est scientia sanitatis conseruatricæ, & morborum repultricæ: dicens, diffinitio est per ea quæ semper insunt: sed non semper medicina hoc consequitur, sed aliquando frustratur: igitur si sanitas esset medicinæ subiectum, aliquando scientia esset absque suo subiecto, quod esse nō potest. Illud etiam dignum est consideratione, quoniam si sanitas est subiectum, erit medicina de necessariis per se, & ita non

erit ars. 6. Ethic, cap. 4. quoniam ars solum est de cōtingentibus. Galenus etiam 3. de Simpli. med. cap. 5. quicquid medicus considerat, in ordine ad humanum corpus considerat, atque in hoc (dicit) differunt à philosopho naturali, qui omnia considerat, comparando ad totam rerum naturam. At in oppositum videtur esse sententia Galeni in de Partibus Artis medicæ cap. 8. vbi dicit, quòd sicut proprium subiectum in philosophia naturali est generatio, remotum autem corpus generabile: sic in medicina proprium & propinquum est, dispositio corporis, remotum autem corpus humanum. Sumuntur etiam rationes: nam corpus humanum est pars subiecti philosophiæ naturalis, vt ibi ait Galenus: igitur ratione subiecti non distinguetur ab aliis scientiis medicina. Alia ratio est, quòd tota Ars potest per solam experientiam tradi, sine subiecti hominis cognitione, vel corporis causis, aut partibus; vt in Introductorio, cap. 2. declarat quòd medicina tota potest solo experimento tradi: & dat exemplum de barbaris in 3. autem cap. declarat, quòd cum rationalis quatuor rebus innitatur, in naturæ, causarum, signorum, & curæ cognitione, solum empiricus considerat symptomata, & negligit naturam & causas. In cura verò procedit vel per historiam, vel per similitudinem auxiliorum, vel per contrarietatem. Idem clarius lib. de Subfiguratione empirica cap. vlt. vbi dicit: Hic igitur libellus à me propterea scriptus est vt ostenderem, aliquem empirice medendi artem posse constituere: dimissa omnino inquisitione de rei substantia, quamuis multum difficile sit hoc ad assequendum. Item 3. Artis curatiuæ, cap. 2. Empiricus solum coarguitur, quòd nesciat inuentorum reddere rationem 3. etiam de Crisi cap. 8. monetur medicus, vt credat inuentis solum, rationem non quærendo. Si igitur cognitio humani corporis, & causarum eius necessaria non est, sed sanitatis tantum, scientia autem & ars, non possunt sine sui subiecti cognitione consistere: manifestum est, corpus humanum nō posse esse medicinæ subiectum. Propterea Thadæus Florentinus dixit, quòd subiectū in medicina est triplex, Considerationis, Finis & Reductionis: velut etiam in metaphysica: nam ibi

subiectum considerationis, seu prædicationis (vt ipse dicit) est ens, de omni enim ente considerat: subiectum autem finis est Deus: reductionis autem, substantia: vt enim omnia ab substantiam reducuntur, sic etiam omnia propter primam causam considerantur. Igitur in medicina cōsiderationis subiectū res est omnis medica, ac regula quæ ad illā artē spectat: finis autē, sanitas: reductionis verò, humanum corpus. Sed omisso exēplo metaphysice, dico quòd nos debemus distinguere, & quærere verū subiectū: nam Deus non de ente demonstratur, nec de substantia: sed sanitas de corpore demonstrari potest. Vnde qui hoc dicūt, affectum seu passionem auferunt, conduplicantq, subiectum absque necessitate. Conciliator Differentia 6. quatuor finxit conditiones subiecti: sed propriū subiecti est, vt de eo præcognoscatur, quid, & quia est: tum quòd omnio in illa scientia considerata, ad ipsum, seu eius affectū reducuntur. Vltimo, quòd de eo proprius quidam affectus demonstraretur, per quem ab omnibus aliis sui generis habitus ille intellectus distinguatur. In puris tamen artibus vt solum doceatur sufficit. Proprium autē dico affectū quarto modo. Homo igitur verissimū subiectum est medicinæ, nec vt corpus tantum, nanq; & de animi affectibus & operationibus cōsiderat. Sed si malis Corpus humanū dicere, nō prohibeo: modò ne iūgas, Sanabile, vel Ægrotabile, nam hæc iam ad affectum, non ad subiectum pertinent. Ad opposita autem argumēta respondeo: quòd & si Galeni liber ille sit, nihil plus vult eo in loco Galenus, quàm quòd si medicina sit per partes diuidenda, non ex ratione subiecti corporis humani, cū subiectum id sit commune Philosopho, sed addito affectu proprio, tanquam propinquo subiecto: nō artis inquam, aut scientiæ, sed eius à quo ratio diuidendi summi debeat, commodissimè diuisionem illam incamus. Id verò non pro inconuenienti habemus, quòd de eodem tractet Philosophus ac medicus: sed tamen diuersa ratione, non sanitatis tantum vel morbi, nam & hæc Philosophus considerat naturalis, sed ex modo considerandi. Est autem hic quadruplex: primus, quod physicus generaliter, medicus per species vsque ad extrema, di-

vidit. Naturalis ut à sola natura proficiuntur, medicus ut à natura artis beneficio adiuuanda, aut non adiuuanda. Naturalis ægrum aliud censet esse à medico, utpote generalius quoddam, atque communius: cum in eo neutrum claudat, medicus alterum ab altero seiungat. Naturalis etiam omnis corporis viuentis sanitatem intuetur, hominis solius medicus. Denique quintum discrimen adicere liceat: naturalis sanitatem & ægritudinem ex æquo contemplatur, medicus autem propter sanitatem plerunque considerat morbum. nequaquam autem propter illius naturam. Est verò considerandum, an etiam ob vitæ longitudinem medicus, nulla habita sanitatis ratione, aliquid consideret: & an daturus sit vi-peras in cibo, ad senium protrahendum, etiam si lædât accipientem: ut in hoc casu, potior sit aliqua ei cura, quàm valetudinis. Cum autem dixit Philosophus se-cari scientias iuxta subiectas res, intelligit quæ sub eadem ratione considerantur: sic ut alias distinguant res ipsæ, & quibus res vnæ sunt varia considerandi ratio. Ad aliud dico, quæcunque de corpore humano dicta sunt, sanita-ti ne subiectum esse possit, tum etiam sano repugnare lōgè magis. Quare nihil plus ibi Galenus voluit, quàm quod ars medica, non sciētia, absque rationibus demō-stratiuis, non absque cognitione corporis humani, tradi potest: quod seriem locorum inspicienti liquido constat: quare duplex fallacia fit. Ad principis auctoritatem respondeo, illum explicasse non solum subiectum, sed subiecti rationem principalem, quæ est affectus proprius. Sed est difficultas ex Galeni verbis 1. Artis medic. cap. 3. vbi dicit, quod medicina non est omnium: Si autem homo esset subiectum, vel corpus humanum, esset medicina omnium corporum. Item medicus non considerat sanitatem momentaneam 1. de Tuenda sanitate, cap. 5. Respondeo: Prima auctoritas à paucis bene intelligitur: nam Galenus vult ibi solum declarare, quod medicina nō est singulare, quia nec omnium, sunt enim infinita: nec paucorum, quia inartificiosum. Sed est de omnibus speciebus, sanorum, ægrorum, & neutrorum. Et ideo non valet, Est de homine ut homo, igitur de singularibus per se sumptis (quamuis in genere valeat)

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

igitur de omni homine. Ad aliud respondeo, quòd homo habēs sanitatem momentaneam, est de cōsideratione medici: aliter nullus esset homo de cōsideratione medici, vt pater: nam secundum sententiam Galeni, omnes homines, imò omnia sunt in perpetuo fluxu: dispositio tamen secundum quamlibet est, cū non sit perceptibilis à sensu, est remota à cōsideratione medici: quia medicus est artifex sensibilis, vt dici solet: & hoc pauci, aut nulli percipiunt, cur sic dicatur. Omnes enim artifices, qui cum hoc etiam sunt scientes, vt Musici, & Geometræ, etiam percipiunt rem prout est, & indiuisibile, quia tale indiuisibile puta diapason, potest esse firmum & non fluens: quia non est in materia generabili, & corruptibili vt sic. Ille etiam Astrologus, qui cōsiderat luminarium coniunctionem, quæ est momentanea, quamuis non maneat, cōsiderat tamen, quia nihil vult operari circa illam. Cū igitur medicus sit sciens, & non purus artifex, & habeat operari circa subiectum non constet vnquam sub vno affectu propter materiam: cogitur medicus solus inter omnes scientes diiudicare ex sensu, non ex rei veritate: & ob hoc sensibilis artifex, cū tamen omnes artifices sensibiles sint principaliter nuncupati. At exemplum de homine quomodo naturalis sit, subiectum scientiæ simul ac medicinæ ex mundo accipe. hic enim est subiectum naturalis Philosophi, & Astrologi, non autem cælum, vt quidam putant: sed hos distinguit ratio cōsiderandi. Vnde eodem modo Philosophus naturalis etiam à primo Philosopho ratione cōsiderationis separatur.

CONTRADICTION XI.

Olera an facili concoctionis.

QUòd autem & pani, & multo magis lactucæ & betæ, multa transmutatio requiratur, quomodo sanguis fiat, omnibus patere arbitror i. de Natural. facult. cap. 10. ostēderat autem rationem: quoniam oportebat colorem ac substantiam sanguini similem fieri. Porro sanguis rubeus, & substantia crassior lactuca esse

videtur: nam sanguis, ut ibi dicit, carni proximus valde est, nisi quod illa concreta est. Lactucam autem Galenus 2. de Alimentis cap. de lactuca, oleribus aliis prætulit, cum inquit: Sciendum autem, quod cum omnia olera sanguinem paucissimum gignant, & pravi succi: lactucam non multum quidem generare, neq; mali succi, sed neque omnino laudabilis. Oliuas verò duriores substantia esse constat, magisque à sanguinis natura remotas, quam lactucam: & tamen in 6. de Tuenda sanit. inquit (quod & aliàs recitauimus) Quibusdam solo pane vesci absque obsonio non placet, sed cum palmulis, oliuis, melle, aut sale sumunt. Sit autem cuiusque modus qui decima hora concoctus esse possit. Iusserat autē ut quarta hora cibum huncsumerent: igitur in sex horis sperat palmulas & oliuas cū pane sumptas confici posse. Difficiles autem palmulas cōcoctu 2. de Alimentis, peculiari quadam noxa dixit: quò fit, ut tripliciter hic sibi nō constare videatur. Nam primò palmulas concedit, difficiles concoctu in tam breui temporis spatio absoluendas. Carnem autem prohibet, quam videtur facilem proposuisse, at diximus, ex primo Facultatum naturalium. Secundo olera improbat, sed tamen cum leuiora sint, cur non exhibet magis quam palmulas, quas dixit dolorem capitis, & obstructionem iecoris concitare? Nec est quò dicas, illum alienum, non proprium morem recensere: nam vtrunque probat, sed proprium tamen ut meliorem proponit. Tertiò lactuca videtur esse secundum frigiditatem fontanæ aquæ, 6. de Simplicib. medic. & in eodem mitiorem ac tepidiorem frigidiorē attriplici inesse ostendit: nam in primo gradu, ac sub leui temperie, ipsum constituit: remotior igitur à sanguinis natura est lactuca, quam attriplex, & tamen meliorem gignit sanguinē (ut declarauimus) quam attriplex, & facilius concoquitur, cap. de attriplice. 2. de Alimentis. nam lactuca estur tam cocta, quam cruda: attriplex crudum omnino inutile. Perit igitur ratio illa à Galeno scripta in primo de Facultatibus naturalibus. Præterea nunc quod de turbatione dici solet 1. Regim. acut. 18. vbi nihil magis concoctioni obistere creditur, cū lactuca nihil tale habeat, 2. de Alimētis, cap. proprio:

neque enim aluum aut sistit, aut lenit. Illud mirum, cur 5. de Tuenda sanit. vbi de Regimine senum loquitur, exemplum etiam adducens Antiochi medici, & Telephi Grammatici: & 2. de Alimētis cap. de oliuis, quomodo laudet hæc ante cibum, quæ proritare habent aluum, exhibens ex garo oliuas, quæ sunt proculdubio concoctu difficiles. & 1. Regim. acut, 18. illos maximè improbet, qui ius & garum cum oleo cerebro miscent: nam hæc turbant, & concoctionem impediunt, inquit, cogentia descendere quæ sunt difficilia concoctu, quale cerebrum est. Hæc sunt difficiliora forsā, quàm quis putet. Sciendum tamen aliquid dici difficilius, vel respectu primæ coctionis, vel plurium. velut caro in prima coctione non admodū est difficilis, vt diximus in Contradictione 7. tractatus 5. & sic hoc modo lactuca carne difficilius concoquitur: quia tamē longe plus alimenti refecatur ex carne, quàm ex lactuca, ideo in secunda & tertia coctione, caro plus exhibet negotij, quàm lactuca. Hac igitur ratione, cum omnia olera parum nutriāt, vt declaratū est, omnia sunt facilioris coctionis, quàm caro, vel panis: nisi si quid obstat proprium, vt in radicibus durities, in vrtica vis agrestis, & malè tractabilis: in oleo immodica caliditas, in melongena fungosa substantia, in ebulo odor prauus. Olera igitur, vt brassica blitum, lactuca, attriplex, & talia, leuius concoquuntur, quàm panis, carōue: nec discrimen latet, aut mediocre in hoc est. Galenus autem 1. de Facultatibus naturalibus solum rationem substantiæ declarauit. Vnde si quis tantum lactucarum comederet, quòd sanguis ex ea prodiret tantus, quantus ex dimidia carnis libra, tunc non solum lactucæ illæ difficilius concoquerentur, quàm caro illa, sed etiam strenue offenderent hominem. De temperamento vero, lactuca minus concoctioni apta est, quàm attriplex, ratione frigiditatis: non autem humiditatis, nec substantiæ: nā attriplex humidum in secundo habet temperamentum, substantiamque duriores: lactuca verò friabilis ac mollior: si tamen senescat, affligit grauius ventriculum, quàm attriplex, ob immodicam intemperiem. Consilium verò in 6. de Tuenda sanit. est, vt non cibi leues fumantur,

sed qui parum nutrant : quia periculum est de obstructione iecoris potius, quàm de ventriculo : vnde periculum exercitij maius est ob secundam, quàm ob primam concoctionem. Secundum est, vt quæ sumuntur non descendant faciliter : ob hoc nec mel, nec palmulæ, nec oliuæ, si sine garo sumantur, disconueniunt : neque enim descendant, nec multum nutriunt. Deteriores tamen palmulæ ex his omnibus sunt : tum oliuæ, si ex garo sumuntur. Pessimum omnium, si potus adiungatur magnus, nam paruus quandoque est necessarius, vt cibis dissoluatur. & quamuis grauis noxa ex multo potu pressens accedat : si tamen absint nutrientia copiose, non multum iecur periclitabitur obstructionibus. Sed olera & quæ aluum prioritate possunt, conueniunt ante cibum, si parum potus aut nihil, nihil nutriens, panis parum adiciat : nam sic detrimentum primæ coctionis in ventriculo intestinorum vis & ipsa concoctrix supplebit. His rationibus, non conuenientibus oculis, intendere opus est, & subtili intellectu. nā fermè ausim antiquos dicere, non plenè illas affectos : cum tamen maxima bonæ valetudinis tuendæ ratio ex hac cōtradictione pendeat. Sed & si quis proritantibus aluum in totum abstineat, non parum ad vitæ longitudinem confert.

CONTRADICTION XII.

Materia quæ concoquitur, an necessario in alimentum transeat.

SCio quàm multos torquebit Telephi Grammatici Exemplum, qui olera esitabat ante carnes : & quod Galenus præceperit absque discrimine, vt mollientibus aluum ante cibum vtantur senes : & quod 2. de Alimentis cap. 22. docuerit etiam maluas cum garo & oleo à Rhetore, ante carnem etiam suillam sumi sollicitat : & quod Auicennæ hoc sit etiam præceptum. Verum nos optimam docuimus institutionem, quæ proxima illi est nunc dicetur : Nam in quibus cibi è ventriculo non facile exeunt, tum maximè si quies subsequatur, tales etiam cum nutrientibus, quæ turbant, leuiter accipere possunt : vnde in cœna etiam magis. Quædam autem

mouent simul ac astringunt, vt oliuæ non admodum maturæ: & harum vsus forsan non periculosus, quippe qui ad coctionem & moram adstringentem vim obtineat: vbi in excrementa abierit, falsedine gari expultricem proritat. Rhetoris tamen regimen haud probandum est: sed &, vt videtur, male prospera utebatur valetudine. Verum patefacta veritate ad alia potius transcendum erit. Galenus in Medicinali arte lib. 3. cap. 6. inquit: Coctio est quæ putredinem finit, manente substantia. Loquitur autem ibi de coctione materiæ febris: quamuis omnes transfulerint mutationem qualitatis quæ certè aliquid communis coctionis continet. Galenus iterum in 1. de Differentiis feb. cap. 6. dixit: Species putredinis esse innumerabiles: genera autem tum in febribus, tum in phlegmonibus tria. Primum cum natura euincit putredinem, sitque pus in phlegmone, vel humor in vrinis subsidens, nam talis inquit humor non absolute putridus est, sed vim aliquam continet coctionis. In secundo autem (dicit) genere sunt, cum vis coquendi adeo imbecillis facta est, vt nullam in putrescente humore ad benignum faciat transmutationem. Inde subiungit, de primo genere loquens, Altera autem putrefactio, quam & coctionem esse diximus. Sed tertium genus est, cum semiputridus humor est: nam tunc ad integritatem, pro magna parte saltem, reduci potest: vt 2. Aphorismor. Com. 17. iuxta finem. Ex his liquet, coctionem aliud esse omnino à nutritione. Philosophus quoq; in 4. Meteororū 17. inquit: Aliis ad quādam subiectam formam contendit: vbi scilicet humor, qui torrebatur, aut elixabatur, vel putrescebat, vel alio modo incalescebat, talis transiitque euasit. Tunc enim utilis est, & concoctionem recepisse dicitur, vt mustum, & quæ in tuberculis collectæ sunt, cum ad suppurationem peruenere: & lacrymæ, tum sordes quæ in oculis obortæ sunt: & cætera simili modo. Hoc autem omnibus obtingit, cum materies, atque humor ipse victus fuerit. Hæc autē est, quæ in ipsa caliditate, quæ in ipsa natura est, definiri solet: nam hoc tandiu natura est, dum in ea ratio ipsa insit. Quocirca & eiusmodi, & vrinæ, & alui sedimenta, & omnino corporis excrementa, saniratis indicia sunt: & concocta dicun-

tur, quòd humorem à calore vinci significant. Superius autem declarauerat, finem coctionis cibi esse nutritionem: hic verò quòd alius sit finis huius coctionis, alia forma. Auerroes verò in Cōmento dixit: Et hæc concoctio fit, quando nulla pars eius quod concoquitur, apta est transire in id, quod eam concoquit. Ex hoc igitur patet, quòd aliud est genus coctionis, quàm alentis: aliūsq; finis, quàm assimilatio. Nec obstat, quòd Aristoteles definierit in principio cap. coctionem sic: Concoctio quidem igitur perfectio est, à naturali & proprio calore, ex oppositis passiuis. quod Alexander 14. quæstione tertij naturalium quæstionum sic explicat: quòd sit perfectio acquisita in passiuis oppositis, à proprio calore. Nam hanc diuisit postmodum ratione finium: quædam enim nutritionis causa est, quædam euictionis, vt in tuberculis, ac excrementis. Non igitur omnis coctio nutritionis causa, neque assimilans: quamuis omnis coctio eodem modo in passiuis fiat, & ab eodē calore. Auicenna etiam prima primi, Doct. 6. cap. 3. iuxta principium idem sensisse videtur: sunt autem verba: Nutritiuæ verò operatio in his quæ superflua sunt erit, vt si possibile fuerit, in nutrimentum ea permutet: quæ actio etiam concoctio nominatur: aut vt præparet ea facili expulsionem à membro, attenuando crassa, inspissando tenuia, diuidendo quæ tenacia sunt: & hæc operatio dicitur maturatio, seu coctio. Ex quo patet, quod & sensit Auer. 7. Collect. 9. concoctionem nocitiui esse ad expulsionem, non ad nutritionē, tanquam ad finem: formam verò esse facilitatem expulsionis, & nō assimilationem membri. Adduco etiam duas rationes pro hoc: natura agit ad finem proprium, & non imaginarium: sed proprius finis noxij humoris, qui emendari non potest, est expulsio, non nutritio: igitur præparat ad expulsionem, non ad nutritionem. Nec valet quòd dicat Villanouanus, cuius est inuentum hoc non inelegans, scilicet, tueri partem oppositam esse vnum opus naturæ: nam videmus quòd eadem natura diuersas habet functiones iuxta diuersa obiecta: superflua enim expedit, vtilia attrahit: igitur etiam aliam habebit operationem specie distinctam circa expellendum humorem, & circa cum quo

vult nutriti. Alia ratio est, quòd sequeretur, quòd puris color, quando est absolutum, esset diuersum pro natura membri, & non semper album. Oppositum dixit Galenus 1. Prognosticorum, vltimo: & omnes concedunt: sequelam deduco, nam natura per te intendit illud assimilare naturæ membri. Sunt autem membra omnia diuersorum colorū, velut iecur est rubrum, igitur sanies in eo rubra esset laudabilis. Diceret ad hoc, quòd concoctio fit à membris quæ ex semine ortum habuerunt: omnia verò illa candida sunt. Sed hoc est falsum, nam venæ sunt rubræ, & propter hoc sanguinem generat rubrum. & certè quomodo si iecur concoquendo dealbat, in rubrum transmutat sanguinem. & Galenus 1. Virtutum naturalium (vt diximus) cap. 10. docuit, quòd oportet nutrimentum transmutari secundum colorem eius quod nutrire debet. Palam etiā est, carnem exteriorem esse rubram, & maxime musculorum: & tamen suppuratio bona semper ex toto est alba. In oppositum videntur verba Galeni 2. super primū Epidem. 44. cum enī dixisset Hippocrates, Maturationes excrementorum vndique tempestiuæ, aut bonæ, & decretorij abcessus sunt considerandi. Galenus declarans inquit, *περὶ τῶν ἀποτρίβων* *ὅτι πρὸς τὴν φύσιν αὐτῶν ὁ παρὰ φύσιν τῶν νοσήσαντων.* Coctio enim quædam est eorum quæ præter naturam, morbi maturatio. Subsequuntur autem. Hæc autem concoctio in coquentis substantiam deductio quædam est eius quod concoquitur. Ergo vbi corpus bene habet, cumque ei quod concoquitur, naturæ intercedit familiaritas cum concoquente, mutatio fit totius concoquendæ materiæ, aut maxime eius partis, minimumque superest semicoctum. At verò cum præter naturā affecta fuerint, quod accidit, cum à natura immutantis aliena fuerint, quod assimilatur paucum est, excrementum verò semicoctum multum. Et vt in sanis corporibus excrementa, sic etiam in ægris concoctionem indicabunt. Liquido igitur apparet, iuuantis humoris & nocentis vnā esse concoctionem à natura intentam, non solum ratione agentis caloris, sed finis, qui est nutritio, & formæ, quæ inducitur, estque assimilatio. 2. quoque Aphorif. 47. Quæ pus generat transmutatio, medium inter putredinem, & nutritionem,

tionem, modum obtinet: cum ab utroque calore simul fiat, & naturali concoquente, & eo qui præter naturam est putrefaciente. Sed & in 8. de Medic. secundum locos, cap. 8. declarat iuxta medium, coctionem esse mutationem, qua aliquid in id quod nutritur, ex eo per continuam assimilationem transfertur. Declarat autem ibi eam esse, & vitiosorum, & bonorum humorum. Verum nullibi clarius quam in 5. de Simplic. medic. cap. 6. verba illius sunt hæc: Etenim cum tres in animalium corpore mutationes sint: una planè secundum naturam, cum cibis in ventre concoquitur, aut in visceribus, unde succus fit, ex quo unaquæque pars nutriatur. Altera planè præter naturam, in omnibus putrescentibus: & hæc inuicem contrariæ sunt. Tertia mista & media, naturalis ac eius contrariæ particeps. Siquidem mutationi secundum naturam duo hæc insunt, ut à calore naturali superetur quod mutatur, & ut familiare corpori euadat: ei verò quæ præter naturam fit, mutatio fit ab aliena caliditate, & ad nihil utilis. Media verò earum quæ suppurationes comitatur, ab ingenito fit calore, non tamen planè dominante, & in materia non prorsus benigna, neque tamen omnino aliena. itaque ut naturales mutationes à simili calore foris admoto iuuantur, sic & suppurationes. Quare coctiones mirum in modum adiuuant puelli, tum etiam catuli admoti ventri: confert enim fomentis vberius hoc, quoniam illorum calor fomenti calore nobis est familiarior. Quapropter quod ad mouendum pus adhibebitur medicamentum, natiuo calori similem habere debet. At verò quale illud? cum febrium, ut diximus, & phlegmonum penitus, quod ad hoc attinet, ratio una fit, tum in sputis, 1. de Crisi 18. iuxta finem. & 2. Prognosticorum 46. & 4. Regim. acut. 77. & 78. declarat in eodem libro textu 44. dicens: Corpus quieti permittere, vngere, & æqualiter contegere oportet. Vbi Galenus inquit: Coctio nuncupatur nutrituræ substantiæ permutatio, secundum qualitatem existens. Natura igitur assumpto deuoratoque alimento, à cæteris quidem motionibus cessare debet, ut soli vacet coctioni: sed si aliquando imbecilior reddita fuerit, aliquo externo indiget auxilio: quo etiam modo, & in ea quæ in venis elaboratur

coctione, eo opus erit. Cum verò in 47. textu Hippocrates posuisset laborantem febre graui & implacida sub initio morbi ac materiae cruditate, coctionem docens illius, inquit: Iacere autem in conclauis obscuro debent, & lecto valde molli, diuque habitum cum sustinere, nec iactare sese, id enim eos multum iuuat. Hypochondrium autem lini semine illines, ex aqua & oleo decocto, accipido, cauens ne refrigeretur. Ergo gloria dignus est Villanouanus huius tam pulchri præcepti inuentor: cuiusque enim sua laus reddenda est, etiam ignoto & viuenti, qualem ego opto esse, nam hominem non noui. Subiicienda autem sunt & rationes illius: sed prius, tanquam in clara iam re, referam quæ ex his deducuntur duo præcepta nobilissima. Primum cōcoctio morbi iis eisdem met fit auxiliis, quibus cibi coctio adiuuatur: quiete, molli strato, inunctione, leui pedum frictione, somno, obscuro loco, balneo, cibis calidis bonique succi, vinoque, cum citra quatuor exceptiones exhiberi potest, licebit & singulari loco cerata apponere. Secundum autem est, quod ex hoc manifestum sit, cur acedò victus tenuis febribus conferat, nempe materia concoquitur à membris necessariò deficiente alimento vt nutriatur, quamobrem & breuissimus morbus euadit, & iudicium tutissimum. Quocirca ratio prima consurgit, Galenus enim 1. Aphorismor. 22. & 4. etiam Aphorism. 22 vult tria à natura fieri: primò coctionem, secundò segregationem, tertio expulsionem. Quorsum igitur segregatio impuri, si quod concoquitur totum in pus euaderet? Manifestum est igitur, operationem esse vnam naturalis caloris, qua vtile assumit in nutrimentum: inutile autem, cum in illud naturaliter agat, atque ideo etiam necessariò, sibi quantum potest assimilans ad expulsionem præparet: iam separatum, & ob qualitatem caloris alieni membris inimicum. Inde secunda ratio exoritur. nam 1. Prognosticorum ult. & 5. Aphorism. 39. & 3. de Naturalibus facultatibus, & 4. de Vsu partium, & 6. de Placitis Hippoc. & Platonis, membra sibi non aliis concoquunt non habentes ipsa prouidentiam, & si forsàn architectus illorum habuerit vt in mamillis: igitur conantur etiam sibi assimilare quod concoquunt:

& ideo necessario actio illa suppurationis est propter nutritionem, quamvis resistente alieno calore, magna pars veram coctionem subterfugiat, & suppuretur. Alia ratio sumitur ex 5. de Simplicib. medic. cap. 8. tum etiam ex 14. de Arte curat. cap. 13. in horum altero præcipit, ut quod alienum est, omnino tollatur ex toto: quod autem inutile habet utili coniunctum, similibus foueatur: dicitque, si possemus phlegmoni manum perpetuò supertensam continere, breui ad suppurationem venturum: quò fit, ut intelligamus, naturam vile quidem in omnibus semper ad se transferre: ibique agit de carnum contusione, expressioneque, indicās scilicet, partem succi in alimentum transire, partem ex toto corrumpi. Sed & si quis 12. Artis curat. mentem Galeni inspiciat, dum febris, ab humoribus crudis, tractat curationem, in cap. 3. facile intelligit, dum trium dierum in ediam præcipit, eius humoris partem in alimentum corpori concoqui, partem autem in suppurationem ut expellatur.

Vltimum fundamentum huius opinionis sumitur ex similitudine auxiliorum, utrique enim coctionis generi eadem præsidia, ut in 4. de Tuenda sanitate, cum de cura crudi humoris agit. Quin etiam 7. de Simplic. medic. cap. de croco, vim habere dicit concoctricem, quòd calore sit temperato, modicèque astringens, hoc coctioni cibi confert. Addit autem, quòd emplasticam habet naturam, hoc ad concoctionis partem suppurationem magis pertinet. Est enim virtus emplastica 5. Artis cur. cap. 3. cum medicamentum crassitie partiū cutis poros claudere potest.

Est autè aduertendum, ut colligitur in libro de Constitut. artis med. & in de Sanguinis missione, & 2. Facultatum naturalium, non tantum humorum, sed ciborum vitiatam coctionem morbos facere. Fit autem coctio, ex 6. de Dogmate Platonis, & 2. Aphor. 7. ex solidorum virtute, nutrimentum sibi adnitente assimilare. Per hæc ad argumenta: ad Philosophi auctoritatem, quamvis accipiat Coctionē sub alio significato, nihilominus nihil plus vult, quàm quòd antequā humor syncerus euadat, natura operetur in eum per se: per accidens autem in

partem quæ concoctioni verè rebellis est : nam fermè, quamvis non semper, materia prava boni aliquid habet admixtum. Et hæc est causa, quòd in tertianis & quartanis in initio accessionis apparent spontaneæ expurgationes : quia humor ille iam est separatus. Dico igitur, quòd calor agit in humorem corruptum, sed non per se : verum ut agit in utilem. Quòd verò Philosophus accipiat alio modo Coctionis nomen, patet : quia distinxit eam in tria 6. Maturationem, Assationem, & Elizationem. quare longè generalius capit quàm Galenus. Si quis autem roget, sub quo genere contineatur hæc coctio : Respondet Philosophus ibi in sectione 19. commentatoris, quòd sub maturatione. Villanovanus tamen paululum à nostra responsione, ac opinione declinat.

Ad argumenta nostra, ad primum respondeo, quòd in principaliter intentis varietas obiectorum facit varietatem virtutum & actionum, ut de cibo & excremento. Sed quia, ut dixi, natura hîc non agit, nisi ut operetur inutile, non fuit necessaria alia virtus. Ad secundum dico, quòd Galenus respondet 1. Prognosticorum ult. quòd hoc accidit, quia virtus concoctrix est in membris semianimalibus, quæ sunt alba : & dat exemplum de semine, quod & ipsum album est. Sed exemplum primò est dubium, ut videbitur suo loco : quia semen candidum fit alba carne testium. Secundò, quia membra seminalia plerumque sunt frigida, ut os, cartilago, membrana, nervi, & nervosa : & non videtur quomodo melius & validius concoquant carne ipsa, quæ est calida. Sed admittatur. Quomodo igitur iecur non dealbatur, si nutritur ex alimento albo ? Forfitan dicere oportebit quòd duo calores contrarij vincente naturali, efficiunt colorem album : sicut calor cum humido facit omnes plantas in foliis virides, iuxta Philosophi sententiam, in libro de Coloribus. Et hoc est verisimilius : quia quando vlcus in carne sanatur post saniem albam, videmus vincente calore naturali, humorem rubescere : igitur causa candoris est potius calor non naturalis. Et cum conatus fueris hîc tueri Galenum, videbis innumeras difficultates : nisi illius verba sic interpreteris, quòd

membrorum seminalium vis etiam iuuat ad cādozem: nam præter reliqua, illud est manifestissimum, quòd sanguis etiam extra effusus, putrescensq; dealbarur: quare illa erit causa coadiuuans non principalis.

CONTRADICTION XIII.

Concoctio omnis an condenset.

QUæ verò concoquuntur, vt crassiora & calidiora euadant, necesse est. Nam ei quod concoquitur ampliolem molem calor tribuit, & crassius illud, aridiúsque reddit, 4. Meteororum 18. Hic Philosophus reddit in his verbis rationem dicti: nam calor resoluit subtiliores & humidiores partes, igitur & exsiccatur & condensat. Additur & peculiaris ratio à Conciliatore, differentia 50. dum hanc tractaret quæstionem: quæ non tenet de omni coctione, sed solum de ea, quæ ordinatur ad nutritionem: nam omne quod mouetur, est partim in termino à quo, & partim in termino ad quem, 5. Physicorum 65. in textu. At nutritio & coctio sunt quidam motus, 5. Physicorum 7. Relinquitur igitur, cum hac mutatio fiat ex humore in membrum, & membrum sit crassioris substantiæ quàm humor, vt humor ille perpetuò condensetur, accedens ad naturam membri. Alia ratio eius, quòd ordinata in finem aliquem naturam recipiunt eius in id quod ordinantur, 2. Physic. 23. sed coctio ordinatur in restaurationem solidorum, & possent reduci ad vnum fundamentum. addo ego vtile pro medicis, quamuis singulare: nisi ita esset, homines ex quacunque febre in hecticam incideret. quia si attenuaretur humor in concoctione, non est causa cur in febribus putridis, ros ille non supercalescat, & omnis humor ad nutritionem paratus: & sic vt illico contabescat patiens. Galenus quoque 4. Regim. acut. 4. exponens ea verba, LIQUIDAE DEIECTIONES, inquit, Coctio omnis cogit & condensat. & 4. de Locis cap. 8. post principium, In pulmonis affectibus initio tenuia, vbi cōcoctum fuerit crassa expuuntur. Idem in 5. cap. 7. pag. pen. capituli: Nā omni parte inflāmata cui crassum tegmen non incūbit, in primis quidem sanies tenuis defluit, quæ

concocta deinde inflammatione crassior, & puri similior redditur. Neque verò aliud magis in libello de totius morbi temporibus edocet, quàm hoc, in febribus, vlcerebùs tumoribùsq., quã quòd ab initio tenuia apparent succedente tempore dum concoquuntur crassiora euadunt. Ad oppositum est autoritas Galeni §. de Simplicib. medic. cap. 12. Nitrum, & Aphronitrum, & abrotanum, ac talia, virtutem habent extenuandi crassos ac lentos humores, præparandique ad expulsionem. Et in de Attenuante victu, cap. 12. de odoratis, calidis, crassis, dulcibusque vinis sermonem habens, inquit: Non enim incidenda tantum sunt, aut calefacienda: quæ sputo sunt expurganda, sed moderatè etiam humectanda, ne siccata ac lenta reddita sputa, tussis excitent, exitusque violentia, vas aliquod in ruptionis discrimen adducatur. Quamobrem quæ vina sunt crassa & dulcia, propterea quòd humorem habent crassum. & ob id ipsum perdurantem, in thoracis pulmonumque affectibus, si cum tenuantibus medicamentis adhibeantur, multum adferent commodi. Ætius quoque lib. 5. cap. 29. ordinem hunc vrinarum ostendit: In subtilibus primo nebula suprema, post in medio, post hypostasis apparet. At vbi morbus ex crassis humoribus processerit, initio in vrina apparet sedimen, ex quo multi coctionem, quæ nondum peracta est peractam esse putant: post eneorema: vltimò nebula suprema. Hic igitur duo coctionis ordines fiunt manifesti, quorum primus fit per condensationem, secundus autem procedit attenuando. Arabes etiam omnes coctionem attenuantem admittunt, de condensante verò sunt discordes, vt prima quarti trac. 2. cap. 7. iuxta medium. Sed & rationes multæ istud suadent. Prima est, & à Conciliatore adducitur, excrementa naturam ostendunt eorum, à quibus deciduntur. 2. Artis medicæ 74. At superfluum terræ concoctionis est sudor, vel halitus, ac vapor: secundæ autem vrina: primæ feces: igitur concoctio non solum noxij, sed & iuuatiui attenuando procedit. Ad hoc dat duas responsiones: prima solum habet verba: sed secunda innititur huic, quòd vbi fit secretio, illa fit ad opposita, à subtilibus crassa, à crassis subtilia rescan-

tur: nam aliter talia relinqui non possent. Responsio hæc non videtur satisfacere: debet enim halitus ille habere aliquid proportionale cum nutrimento ultimo: igitur impossibile est ut sit adeo crassum ut primum quod concoquitur. Item 2. Aphorismor. 9. Crassa debent attenuari & incidi: quare coctio sic procedet. Forſan dices, quòd hæc eſt præparatio, ut inquit Villanovanus: contrà ſi coctio condenſat & hæc eſt neceſſaria, quia crudi humores, & præparatio attenuat, igitur humor idem ſimul attenuatur & condenſatur. Per idem oppugnatur expoſitio quam dat literæ Ætj, quòd intelligat de coctione cum præparatione coniuncta, nam non obſcurum eſt quod ſic idem humor, & ab eodem agente naturali calore, & eodem modo condenſabitur & attenuabitur. Item in generatione ſpirituum ſit coctio, & attenuatio, aliter non eſſent ſubtiliſſima noſtri corporis pars. Adduco etiam rationes eius in oppoſitum: nam coctio quæ ſit in ventriculo eſt ſimilis elixationi: in elixatione quod coquitur ſubtilius euadit: indicium eſt leuitas, & quòd facilius ſuperatur à calore naturali, & quòd mollius eſt, Calor etiam quamuis reſoluat humidum, tamen rarefacit quod denſum eſt: unde videmus, quòd æs diutius coctum euadit poroſum & leue: unde etiam primo de Medicamentis ſecundum genera, cap. 5. iuxta principium. ſpuma argenti, craſſitatem amiſit ex ignis viribus. Ad quid etiam damnavit Hippocrates & Galenus 2. Prognosticorum 46. craſſa ſputa & humores, ſi craſſities eſt ipſa concoctio? Galenus etiam in de Conſtit. artis medic. cap. 19. curatio quidem omnis per contraria, craſſa attenuando, tenuia increaſſanda, utraque communiter concoquendo. Cùm etiã bubula caro cõcoquitur ipſa attenuatur neceſſariò, cùm ſit craſſior humana carne, & condenſatur, & ſic ſimul duo contraria efficiuntur ab eodem calore in idem ſubiectum. Sequitur etiam ſecundum ipſum, cùm extenuatio ſit opus expultricis, ut concoctrix ab extenuationis munere liberaretur, quòd ante concoctionem craſſi cibi neceſſariò expultrix operabitur, quod nunquam Galenus dixit, oporteret etiam ut humor nõ præparatus ante præparationem expelleretur: ſed quia hoc

incidit in opinionem de virtute discretiua, quoquomodo ab Auerroe posita relinquatur. Oua etiam apala (3. de Alimentis cap. 22.) celerime nutriunt. vel igitur quod concoquitur ad crassissimam substantiam oportet reduci, & sic tenuissima, vt vinum, & oua, tardè concoquantur, contra Gal. 3. de Temperamentis, cap. 2. in initio: vel ad mediocrem consistentiam, & sic quæcunque erunt crassiora, ea consistentia, attenuatone indigebūt. Item in attenuatone, vel fit comminutio partium, & sic non differt ab incisione, nec est vera attenuatio substantiæ, nec sunt duo, sed vnum, Attenuare, & Diuidere: nam auri limatura aurum est. Vel est vera attenuatio substantiæ: igitur cū reducetur ad medium, erit humor vel cibus concoctus. Ad quid enim verè attenuare vt iterum, incrassescat? Mirum autem esset, quod Galenus hoc alicubi non dixisset.

Pro hac contradictione sciendum est, quod concoctio omnis condensat iuxta Galenum, & iuxta etiam Aristotelem. Verū scire oportet, duo esse quæ circa materiam transmutandam considerantur, Præparationem, de qua loquitur 2. Aphor. 9. & 1. Aphor. 24. & quod sint distincta patet, quia sperat Galenus in secundo loco adducto prima vel secunda die præparare corpus. Concoctio autem fit à natura, vt declarauimus, & iuxta ordinem indicatoriorum dicrum, vt 1. de Crisi, per longum processum docetur. In præparatione autem continetur, (vt à Galeno in dictis Aphorismis, & alibi) condensatio eorum quæ sparsa sunt, diuisio tenacium, attenuatio crassorum, cōtemperantia immodicæ qualitatis, obstructionum apertio, leuitatis alui. Auer. 7. Collect. cap. 9. quasi hanc rationem intellexit: dixit enim: Duplex est præparatio, vna ab arte, & procedit attenuando: alia à natura, & hæc reducit humores ad substantiam mediocrem. Et quanquā alia addat, nūc illa prætermittenda sunt: nam Arabes ignorauerunt quid esset concoctio, & confuderunt concoctionem cum præparatione: inde orti innumeri errores, in quibus omnes caligarunt, (præter Villanouanum) tam antiqui, quā recentiores, vt ex illorum scriptis patet. Et hoc est, quia etiam ipsè Galenus, vbi rem non ex composito, sed

obiter tractat, aliquando hæc confundit nomina. Nos tamen vbique, hic & in his quæ edemus, proprietatem nominum ipsorum seruabimus, seruauimusque. Cum igitur Concoctionem dico, intelligo caloris naturalis opus in materiam duplex: aut qua nutriri potest vt nutriatur, & assimiletur, & fit condensando: aut in materiã ex qua nutriri non potest, & hoc est diuersum pro diuersitate illius, & non intentum à natura: nam merito talis humoris natura solum expulsiõnem intendit & tentat. Cum autem dico Præparationem, intelligo quæ dicta sunt.

Propter tamen argumentum vnum, quod tactum est, quod natura simul attenuaret & condensaret, dicitur, quod de mente Galeni humores crassi prius attenuantur, deinde concoquantur. Galenus etenim 4. de Tueda sanitate, cap. 8. cum docuisset, crudis humoribus dominantibus, præsiidiis primo vt dissecantibus, oximelite inquam: post attenuantibus, mulso diaspolitico, & eo quod ex tribus constat piperibus: tandem iuxta finem inquit: Quod si crudos iam succos attenuatos speras, vinum dabis quod & substantia tenue sit: & colore fuluum, aut album. Hoc enim ad succi bonitatem & concoctionem facit: illud vrinam mouet. In fine etiam cap. 9. inquit: Si enim in primis venis crudi succi copia est, dissecandus nobis est, ac concoquendus est. Vbi tres scopos Galenus docet animaduertere sibi inuicem succedentes: Attenuationem cum dissectione, Concoctionẽ, & Diffusionem, de qua mox loquitur. In 12. etiã Artis cur. cap. 3. cum ægrum ex crudis laborãtem humoribus iuxta finem cap. per septem dies attenuante victu tenuisset, in 4. cap. de concoctione agit per vini exhibitionem, tum de digestionem: æque enim vinum solius syn-copis causa commemorat. Sed & horum ratione, vt in fine capitis, animaduertere licet. Sed si quis obiciat, igitur superfluit dissectio. Animaduertendum est, attenuationem illam in crassis fieri humoribus, dissoluto eo quod erat per frigus congelatum. Est igitur Attenuatio illa colliquatio quædam, non vera tenuitas: nam si concoctio condensat, humores omnes crudi substantia sunt tenuiores quã par sit, sensu verò crassiores: cum

à calore non sint colliquati. Ex his ad Galeni autoritotes non obscurum est quid dicendum sit, præparationem enim docet. Ætius præsupponit medicum decipi: nam illa non est vera hypostasis, sed crudus humor: de quo 7. Aphor. 31, ubi agit de sedimine farinæ simili. Differt autem ab hypostasi in tribus: Primò, quia urinam tingit albedine sua: Secūdò, quod est solutum, & imum petit, non pineæ figuram aut coni seruans: Tertiò, quia multum est, & copiosius hypostasi, i. de Crisi 12. iuxta medium. Ad argumentum Conciliatoris: natura separat inutile ab utili: nec valet, Quod concoquitur crassius fit, igitur concoctum crassius est, eo quòd concoquebatur: miscentur enim duæ operationes: altera qua segregatur inutile, quòd aliquando crassius est, aliquando tenuius, & coctio ipsa: còcoctum igitur semper est crassius eo quod concoquitur, non eo quod dissolutum est: nam non est crassior sanguis hominis bubula carne. Quæ igitur refecantur excrementa à tenuioribus partibus tenuiora euadunt: nam sanguis tenuior est cibo, non tamen humidum membri sanguini, quia licet per coctionem crassescant, at tamen per separationem crassioris excrementi attenuantur. Contra, quia si urina est tenuior sanguine, igitur humidum quod gignitur erit crassius sanguine? Respòdeo, quòd hoc verum est: nam si quod refecatur tenuius, quod concoquitur duplici ratione crassius euadit: & ratione excrementi, & ratione coctionis. si autem excrementum crassius est, tunc tenuius potest fieri quod concoquitur, cum per còcoctionem solam crassescat, per separationem autem attenuetur. Sed quomodo posito humido membri ut est crassiore quàm sanguis excrementum, tamen est tenuius urina cum utriusque excrementum sit eodem modo se habens ad id, cuius est excrementum, scilicet tenuius parte à qua secernitur? Respondeo, quòd halitus & sudor non sunt excrementa tertiæ coctionis: sed ex Galeno in libro de Vsu respirationis, hæc per arterias, maximè halitus, expelluntur & à corde. Excrementa autem tertiæ coctionis sunt pili & res quæ hæret cuti quasi terra, & sudor viscidus, quæ omnia sunt crassiora quàm urina. Ad id de spiritu, fit ex aëre & spuma sanguinis, & sic fit

per condensationem etiam. Sed de hoc alias. Cætera nota sunt per se, præter id quod de ovo adducitur. Respondendo igitur ad hoc argumentum nostrum, quod crassities nutrientis non est certa: ideo dicebat Galenus, quod vinum nutrit spiritus: & sic oua sanguinem subtilem quia vnumquodque nutriens condensatur proportionem suæ substantiæ & non ad certam metam: aliter argumentum concluderet. Et si dicas, igitur membra non nutriuntur: dico, quod ex crassiore parte & parum. Vel dic, quod oua & vinum ex parte permutationis longiore indigent tempore, puta quam caro auicularum & panis, tamen quia carent excrementis, non indigent separatione, ideoque longe celerius nutriunt: attamen quia paucam habent substantiam crassam membra solida tabescunt, ideoque vitam breuem copiose sumpta reddunt.

CONTRADICTION XIII.

*Syrupi an concoquant, & an sincerus humor
concoqui possit.*

AN syrapi conueniant dubitatum est in morbis: hoc autem potissimum propter frigidos, nam cadi proculdubio concoctionem iuuant: de frigidis autem est autoritas omnium primo Arabum, Auicennæ, Rasis, Auenzoar, Auerrois, Haliabbatis, Serapionis. Alexander etiam lib. 1. cap. 16. inquit: Ad humorem biliosum subigendum & concoquendum, conueniunt acopalaucra, & cibi humectantes, & vnctiones. Sumpta hæc omnia ex 2. de Medic. secundum locos, cap. 11. Verum hic iacet difficultas, An humores alij à sanguine & pituita coctionem recipiant: nam si recipiunt, commode syrapi exhibentur: si non, non eius causa: nam ad refrigerandum membra poterunt exhiberi. Galenus igitur in de Constitutione artis medicæ, cap. 16. atram bilem ægrè concoqui affirmat, igitur hic humor coctionem recipit. Libro etiam cui titulus est, Quos & quando purgare oporteat, iuxta medium, In tenacibus humoribus, quales sunt pituita, & atra bilis, coctionem expectabis. & Ætius eadē verba refert libro 3. cap. 23. Galenus etiam declarat lib. de Atra bile, & in de Vsu par-

tium, atram bilem, & bilem membra nutrire: igitur & concoqui poterunt. Sic dantur etiam genera diuersa bilis flauæ, rubræ, viridis: atque ita diuersam suscipit pro coctione naturam: quamuis inepta nutritioni. Sequeretur etiam, quod vrinæ in processu coctionem non reciperent: cuius oppositum habetur in primo de Crisi. Sequeretur etiam, quod illico febricitantes expurgare cōueniret. nunc loquor de laborantibus biliosa febre, quod est contra Hippocratem. 1. Aphor. 22. & Galenum in libro, Quos & quando purgare oporteat, post mediū. Paret sequela: nam ad quid expectanda coctio quæ fieri nequit? Si dicas, posse præparari: iam docui, eam præparationem longe celerius perfici, quàm vt expectetur morbi status. Si dicas, aliquid esse permixtū, quod possit concoqui: igitur vrinæ vel sunt crudæ ratione admixti, & sic non ratione morbi, sed rei non pertinentis ad morbum: si ratione peccantis bilis, igitur illa est cruda, demum concoquitur. Sequeretur igitur, quod habentes aliquem humorem crudum in corpore, haberent crudas vrinas, vt in febrium initio: quod contradicit sensui 2. etiam Regim. acut. 44. vbi Hippocrates biliosa cruda appellat, Galen. in Commento hæc habet: Nempe biliosa cruda ita appellauit, quoniam & excrementorum coctionem vocat, quanquam mutata nutrire non possunt, vt bilis vtraque, & qui Græce *ἰχῶπες* dicuntur. Verumtamen quoniam & talia euincit natura. Cocta vocare consuevit Hippocrates huiusmodi excrementa, quæ à natura euicta sunt, Cruda verò, quæ euicta non sunt: ob id & pus in phlegmone quod concoquitur fieri ait, quāquam pars nulla ex pure accipiat alimoniam, veluti facit ex crudis dictis humoribus, ac pituita: quæ reliquum coctionis ac perfectionis affecuta, corpus valent enutrire. sic igitur biliosorum humorum coctio est, vt sanguinis in phlegmone in pus migrantis: intelligentibus quidem nobis, nomen coctionis in suo vniuersaliore significato. est autem hoc, cum natura validior causis, eas permutauerit robore suo. Quæ igitur in corpore anima carente putrescunt, nihil ad permutationem conferente calore innato, à concoctionis ratione degenerant, Hoc sanè serosæ vrinarum materię

contingit: atque ob id crudas vrinas concoqui dicimus
 quanquam corpus ex vrinis coctis ali non possit. Gene-
 rali etiam hoc concoctionis significato vtimur, cum
 catarrhum, coryzámve, vel ex oculis fluentes humores
 crudos coctósve esse dicimus. Ad hunc modum bilem
 crudam, ἢ ἀπεπτον, id est vel incoctam, aut coctam esse
 pronútiamus. Cruda quidem flaua admodum est acris,
 & male olens: cocta autem pallidior, miniméque male
 olens. hæc Galenus: vbi humoris etiam præter naturam
 coctionem, sed alterius generis admittit. Ad hæc sic
 Galenum interpretatur Villanouanus, vt coctam bilem
 intelligat, cum à natura cuiusda nec euagari, nec in de-
 terius verti finitur, sic vt illius prauitati resistens mem-
 brum lædere non sinat: adducitque Galenum 1. de Cri-
 si 5. ante medium, dicentem: Sputa subflaua, subruf-
 sâque, cruda, sed non mala: rotunda, viridia, vel ni-
 gra mala: quæ verò flaua permixta, facillèque expu-
 untur concocta. Itaque quod sic crude est, vel ad
 deterius vergere potest, nec tunc concoqui dicitur: vel
 in suo statu retineri, & sic Concoctum vocatur. Sed
 nec illi autoritati, nec huic satisfacit: nanque in prima
 autoritate crudam bilem flauam, coctam vocat palli-
 dam, vt sic necessariò permutetur. Prima male olet,
 secunda minime. Sed hoc clarius in secunda autori-
 tate: nam statuens ab initio subflauum sputum, duas
 in eo facit permutationes, alteram ad malum, & est
 vt flauum purum, vel viride euadat: alteram ad salu-
 tem, & est vt flauum permixtum: igitur per coctio-
 nem subflauus color, in subflauum permutatur. Vtrin-
 que igitur agit calor naturalis permutando colorem &
 substantiam, sed aliter alitérque. Non abs re fuerit
 declarasse, quid intersit inter ὠμότην, & ἀπέλειαν, seu cru-
 dum & incoctum: nam vtriusque Aristoteles meminit,
 tum Hippoc. 22. Aphor. primæ particulæ, tum Galenus
 in præcedenti scripta autoritate. Crudum igitur ad pri-
 mam refertur coctionem, quæ in ventriculo celebra-
 tur. Incoctum autem quod quomodo male coctum
 est, aut deprauatum, vt in de Symptom. differentiis: & 3.
 de Symptom. causis: & 8. Methodi: & Ætius lib. 9. cap.
 24. Sed de crudo agit maxime per totum quartum

librum de Tuenda sanitate. & est eius species vitreus vocatus humor à Praxagora 2. de Differentiis febrium cap. 6.

Sed in oppositam partem facere videntur verba Gal. 4. de Tuenda sanitate, cap. 4. ibi : Quod igitur omnino alienum est expellere, tentandum, quia nulla ratione fieri potest, ut naturæ gratiam recipiat. Et rursus cap. 7. cum dixit : Quoniam ergo duo prima sunt, crudorum seu etiam semicoctorum qui ante sanguinis perfectionem fuerunt, percoctio, & acrium ac mordacium, qui sanguine sunt posteriores,eductio: non igitur vlla concoctio vel vera vel ficta in his est expectanda. Adducitur & sententia ex 2. Regim. acut. 30. sed ea parum facit, cum de vera coctione loquatur. Quod si dicas & bilem, & atram bilem nutrire, fateor, inquam: sed Galenus libro de Atra bile, cap. 7. huius reddidit differentiam: nam excrementitia haud nutrit, quæ verò adhuc sanguini permixta est nutrit. Hic igitur Galeno de excrementitia est sermo. Eodem modo autoritas in de Constitutione artis med. cap. 19. nos non offendit: cum acidam in nutrimentum adhuc redigi posse affirmet: nam subiungit: Dulcis verò etiam facilius concoquitur. Quod vero etiam Philosophū pro se adducat ex 4. Meteororum, non video: nam in 3. cap. de vera maturatione & coctione loquitur: in secundo autem de secundo coctionis genere, quo fatetur etiam humorem in lippitudinibus concoqui: quare vel aduersatur Villanouano, vel nihilo pro eo habet. Adducitur & autoritas ex 2. de Differentiis feb. cap. 6. iam aliàs inducta, ubi Galenus docet vitiosissimo humori, nullam etiam validis mediocriter viribus, vtilem permutationem accedere, sed ex vno in alterum prauitatis genus transire, atque corrumpere. Sic & ex 9. Artis curatiuæ cap. 5. post medium: & in 11. libro cap. 9. Quod vtile est, aut semiputre, concoquit natura, ac trahit: quod verò invtile, prorsus expellit. Addit etiam rationes, ne quicquam desit, Villanouanus: Prima, quod ex secundo super primum Epidem 44. cum in morbis velut alimentis modò plurima pars transeat ad nutritionem, modò pauca: igitur ubi nulla prorsus, oportebit naturam id

expellere, nihil morātem: nam cessat finis causa in prorsus inutili, qui est nutritio, igitur & actio. In scyrrho quoque & puro erisipelate, Galenus non applicat concoquentia 14. Artis cur. 13. sed iubet excindi ea & amoliri, igitur in syncero humore. Accedit, quod concoquens sui causā non solum concoquit, sed etiam familiaritatem habere debet cum eo quod concoquitur, 4. de Tuenda sanitate cap. 4. talis verò humor non habet cum membro familiaritatem. Rursus ex ordine, declaratum est enim 4. Aphor. 22. & etiam 1. Aphor. 22. quod prius humor concoquitur, deinde separatur: sed syncerus iam est separatus, igitur concoqui non debet. Concoctio etiam ex habitis incrassat, igitur ad expulsionem humorem reddit ineptiorem. In arquato etiam morbo qui etiam à pituita fieri potest 6. de Simp. medi. cap. de Attriplice, non debemus concoquere quando à bile, sed tantum extenuare, incidere, postmodum purgare: Ætius libro 10. cap. 18. & 1. de Humana natura 26. & 5, de Locis affectis cap. 2. iuxta extremum finem, cum etiam multos hoc modo curatos iactet in Ascite etiam ac tympanite non quærimus coctionem, quia nihil ibi vtile: igitur nec in syncero inutili alio humore. Ex hoc infertur oppositum primi quæsitum: nam syrapi cum dentur concoquendi talem humorem gratia, impediunt naturam, & morabuntur, nec proderunt concoquere non potentes.

Pro solutione animaduertenda est distinctio data à Galeno de duplici coctione, 2. Regim. acutorum 44. & si quid dicat, Hoc iam contradicit determinatis in præcedenti contradictione. Respōdeo, Nō: quia natura primā tantū intendit: prima impedita, sit secunda non intenta à natura. Sicut natura intendit tantum asinum in generatione muli, loquendo de natura quæ est in semine asini, & tamen generat mulum ex materie resistentia. Secunda est distinctio habita 2. de Differentiis febriū, cap. 6. coctio habet diuersum successum vel ob virium imbecillitatem, vel ob humoris prauitatem. Tertia, aliud est opus naturæ, aliud est opus medici. Quarta, alia est ratio putrescētis humoris, alia naturalis. His intellectis syncerus humor nunquā debet cōcoqui.

nisi fuerit putrescens, vel ex pituitæ genere. Pater ex autoritatibus adductis: & etiam ratione illa quòd iam separatus ideòque excrementitius. & ideo propter hoc, & quia loquitur de opere medici 4. de Tuenda sanitate, in duobus locis, medicus non debet moliri coctionem, sed expellere: quòd si remoretur, fit perpetuò deterior: nam calor agit necessario, quia est agens naturale: & non concoquendo, igitur adurendo. Et hæc est causa quòd Princeps administrabat syrupum cum fumo terræ etiam in febre de pituita in fine: quia calor adurit semper: est enim agens non ab electione. in 2. autem Regim. acut. præsupponit alterum duorum, vel quòd materia cruda sit, & tamē mala, vel quòd nō sit excrementitia: in prima genere est cum prava pituita bili admiscetur: ideo etiam subflava sputa apparent in morbis pectoris, & tunc cruda sunt, vt 1. de Crisi 5. Concocta autem non bili, sed illi iuncta pituita, euadunt flaua, in hac etiam actione bilis etiam patitur, & ideo si diutius tardetur viridis fit, aut nigra: & propter hoc facilitatem sputi commendat Hippocrates ne moretur. Eadem ratio, quæcunque iam cocta moram trahunt, agunt hominem in perniciem: seu in febribus, seu in phlegmonibus. Porro non adeo vitiosus humor euincitur, vt tibilis nondum fuerit excrementitia, nititur enim natura concoquere, nam nutrire apta est, vt diximus. Vbi igitur syncera bilis fit, inedia enecat: quoniam aduritur magis, & virtus debilior redditur, & circumiacens humor absumitur. Medici autem nostri temporis gratuito nos oderunt: cum plerique hæc ignorantes, fortuito ægris manus admoueant: omnes autem grauiter laborantes in eorum manibus interire necesse est: quoniam non possunt perfectam hanc rationem assequi, quæ omnino eos latuit: vix etiam me scribente intelligunt. sanant autem solum leues morbos: sed & in his quàm plurimum vitæ adiungunt: senescunt enim præpropere nimium, & breuem vitam nanciscuntur, quæ hac prætermissa ratione vel non intellecta, curantur. Si enim humor iam sit syncerus, nec nutriantur, celeriter moriuntur in grauib. morbis, vt etiam eadem die: in leuib. autem humidum naturale membrorum absumitur.

At si nondum syncero nutriantur, morbus profertur in immensum : atque sic ex grauibus omnino moriuntur, ex leuibus contabescunt membris solidis: verum quanto difficilius est postmodum opere ipso hæc agnoscere. Sed syruporum vtilitas multiplex quidem est : calidi enim concoquere etiam præter cætera possunt: at frigidis ac calidis, commune est primo præparare materiam aperiendo, incidendo corrigendoque malas tum humorum tum membrorum temperaturas. prohibent etiam ne bilis illa praua aut deterior euadat, aut depascatur quæ integra sunt. In multis igitur commoda est illorum exhibitio, etiam si non concoquere queant. Villanouanus autem hoc secundum genus coctionis nimis audacter sustulit: nam syncerus solum, ac immodicè siccus, hic est excrementitius, concoqui nullo modo potest. Medici autem non est, ut cum febris non adest, quærat concoctionem etiam in non excrementitio, sed solam præparationem: quia perfecte illum agnoscere non potest: estque maius longe periculum in mora, quàm in vtili euacuatione: quod iam declarabo, illud solum admonens, in febribus prius, coniunctionem morbi & vinarum semper esse expectandam, antequam euacuemus, tum etiam præparationem materiæ. Causa verò cur vrina sic cruda in initio morborum triplex est: naturæ perturbatio ut cibis non intendat; humor in venis crudus existens, prohibens transitum bilis ad vrinam: tum mala qualitas ex humore venis ipsis impressa, 1. de Crisi, cap. 7. & 12. post initia. Concoctam verò qualis esse debeat vrinam declarauit Hippoc. 2. Prognosticorum 26. cum dixit: Vrina optima est, si candidum sedimentum fuerit, leuèque & æquale per omne tempus, dum morbus iudicetur. Subiunxit Galenus in commento, ut sit colore crocea, mediàque inter tenuem & corpulentam qualis est iumentorum, adducta autoritas in lib. Quos & quando, de præparatione materiæ non de coctione intelligenda est.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.
CONTRADICTION XV.

*Materia turgens an mobilis: & an tota, & ex
initio expurganda.*

Multa sanè tum hîc tû in sequenti Contradictione
nec non in præcedentibus dicenda à me fuissent:
sed cum pleniorẽ tractatum cui titulus est, de Purga-
tionibus, conscripserim, nec soleam quicquam ex insti-
tuto meo repetere, ob id lectorem vt diligentem habeat
de singulis tractationem, ad illum remitto: neque enim
eorum quæ ad hoc spectant, his tanquam fundamentis
per epilogum absque demonstratione recitatis, quicquã
prætermisimus. Igitur de turgente materia cum iam
dixisset in 1. Aphor. 22. quòd turgentes humores qui
mouentur & titillant, oportet purgare, ne ægrum mo-
lestent: & quia transfluunt: sunt enim purgationi apti,
4. etiam Aphor. 10. dixerat ab initio purgandum esse
prius quàm febris accendatur, vel robur virium exolua-
tur, aut humores in aliquod membrum principale
decumbant. Hæ rationes videntur generales esse & ra-
tione materiæ, cum semper sit periculum ne in mem-
brum aliquod nobile influant: & ni tota eradicetur
materia, idem manet periculum. Per hoc etiam quod
dixit, medicari in valde acutis: significauit, in turgente
materia haud esse mittendum sanguinem, sed semper
purgandum: quod & innuit 2. Aphor. 29. nam materia
quiescente existente, iubet sanguinem mitti: turgente, pur-
gari. Idem etiam in libro, Quos & quando purgare
oporteat, iuxta finem: Humores qui sunt in motu ve-
hementi permutanturque de loco ad locum, educere
expedit, dum sunt in fluxu positi. in 1. etiam de Crisi 9.
reddit rationem, cur expediat tunc expurgare, dicens
Morum humorum, vim medicamenti iuuare. Idem di-
cit 8. de Medicamentis secundum locos, cap. 3. in hiera
Thermisonis. Sed tamen in 24. primæ particule Aphor.
quinq; numerat exceptiones, quibus non licet purgare
ab initio, etiam turgente materia: & sunt ciborum cras-
sorum ingluuies, crudi humores in corpore, obstructio
magna quæ ex tensione habetur hypochondriorum,
vehemens illorum etiam caliditas, & phlegmon. Quòd

etiam non tota debeat eradicari patet Aphor. 29. particulæ 2. Aphor. Cum enim dixisset, quod ab initio, si materia quæta est, sanguis auferatur: si autem turget, expurgetur, inquit, ut postmodum melius valeat residuum materiæ natura concoquere: igitur non totam vult ab initio expurgatam esse. Princeps etiam ait, quod melius est infra subsistere, quàm exquisitissimè euacuare, 4. primi cap. 3. iuxta finem. Sed & in lib. cui titulus est, Quos & quando purgare oporteat, in accessionibus per vomitum purgare docet: manifestum verò est, non totam debere expurgari materiam: turget tamen. Quamobrem primò scire oportet, quæ nam sit turgens materia: nam ex dictis tres conditiones continere videtur: prima, ut sit in toto corpore vel in membro principali 4. Aphor. 10. Secunda, ut moueatur de mēbro ad membrum: neque enim sufficit quod moueatur, & quod ritillationem faciat, ac molestiam, 1. Aphor. 22. Tertia, ut nondum membrum aliquod occupauerit, nec firmam aliquam habeat inclinationem, 8. de Medicam. secundum locos, capit. 3. Princeps 4. primi capit. 3. & prima quarti, de cura febrium in generali, addebat, quod ultra has tres conditiones, etiam multa esset. Dignoscitur autem turgens materia tribus modis: primò, cum fecerit initium phlegmonis, 4. Regim. acut. 76. Secundò, cum ad intestina repit purgationem faciens, 4. Regim. acutorum 64. Tertiò, si titillationem in diuersis locis faciat, ut dictum est 1. Aphor. 22. in omnibus his purgare expedit. Sed non videtur dictum 4. Regim. acut. 76. concordare cum dicto 8. de Medicam. secundum locos, cap. 3. cum iam velit materiam, quæ incipit decumbere in membrum, esse turgentem. Respondeo ad id, & illud 2. Regim. acut. 11. cum purgat inchoante laterali morbo, non eam quæ iam incipit locum obsidere, turgentem esse: sed solum reliquam, quæ adhuc in motu est. Sed cadit difficultas, quia 4. Aphor. 1. videtur ultra mobilitatem, superabundantiam requirere, ad hoc ut turgentes humores dici mereantur. Respondeo, quod *πλεονάζοντες* & superabundantes omnes potest significare, & multitudine abundantes. Mihi videtur, quod in primo significato melius intelligatur.

Quòd igitur per turgentem materiam neque Hippocrates, nec Galenus, nec Aëtius, nec Auicenna aut alius classicus vir fermè, excepto Rase, multam intellexerit, satis manifestum arbitror esse. Sunt tamen qui velint legere Principis verba disiunctim, turgens materia est, quæ vel est multa, vel mobilis. Sed hoc abest à literæ sensu, & à mente: à sensu quidem, quia cōiunctione copulantur vt in vtraque litera: à mente, quia voluit Galeno esse conformis: quod etiam in singularium morborum curatione obseruat.

Causæ verò, cur materiæ turgentes debeant purgari, duæ recitantur à Galeno: Finis, ac Forma. Ex fine, ne decumbant in membro principali, & phlegmonem excitent, & ægrum occidant eo modo. Ex forma, quoniam motu suo adiuuant attractionem medicamenti, & ideo cum facilitate euacuantur. Quinque illæ conditiones, quæ prohibent euacuari materiam turgentem, impediunt ratione huius secundæ conditionis, & non primæ. Et sic patet solutio primæ contradictionis.

Materia verò quæ facit fluxum ventris, non est turgens: patet, quia non habet tertiam conditionem: procedit enim ad membrum destinatum, imò ad concauitatem solum. Si verò faciat solum rugitum intestinis, tunc est turgens.

Materia quæ facit accessiones in tertiana & quartana interpolatis, non est turgēs, quia non est in membro principali, nec in toto, & clarius, quia destinatur ad certum locum, qui est concauitas membri, & nō membrū. Et si dicas, Ipsa tamen debet expurgari: dico, quòd non. Sed bene debemus iuuarè naturam illud faciètem iuxta textum Hippocratis, 1. Aphor. 21. & ideo rectè inquit Auenzoar 1. Theisr, tract. 2. cap. 2. in fine, quòd vomitus talis est naturæ permittendus, vel leuiter adiuuandus per accidēs: & si aliter feceris dicit, vt multi faciunt, dando decoctum raphani, & talia, pro maiori parte nocebis. Et hoc in crisi, quanto minus est in accessione faciendum? Possumus benè adiuuare naturam iuxta præceptum Geleni, dictum in libro, Quos & quando, dando aquam calidam puram, vel cum ordeo.

Materia verò lateralis morbi dum fit, est turgens pro parte, quæ nondū fluxit: & pro parte, quæ iam fluxit, turgens non est, quia certum iam possidet locum.

Materia verò morbi attoniti hic non ingreditur: quia ratio turgentis & non turgentis consideratur à Galeno in febribus tantum, non in aliis morbis sine febre existentibus. Et ideo cum in aliis liceat purgare nō turgente materia, turgente fermè cogimur. Sed de hoc nihil constituo, cum sit proluxa disputatio à nobis tractata in libro de Purgationibus. Causæ purgandi consequentes, nec principales in turgēte materia duæ aliæ sunt à principalibus, à Galeno narratę ibidem: nam toties repetere tædium parit. Prima est, molestia quam facit, vnde inquietudo, & vigiliæ, & sæua alia symptomata. Secunda est, quoniam postmodum morbo magno existente non licet euacuare, vel phlegmone iam factō, vel solutis viribus ægrotantis, vel incendio febris superaucto. Hæc indicant quòd ab initio sit educenda. Sed non sanguinis missione: nunquam enim eius meminit Galenus in turgente materia: & Hippocrates dixit, Medicari, non Euacuare. Ratio verò huius clara est, quia turgēs materia nō obedit sanguinis missione, imò est separata à sanguine, aliter non adeò violenter moueretur: & si moueretur, illico phlegmonem excitaret. Inuenitur tamē materia turgens sanguini iuncta.

Materia verò pestilentialis febris, an sit turgens, nunc videndum: nam & pestilentia datur sine febre 3. par. super 3. epidem. Com. 58. & in textu 61. inquit enim Galenus: Inuadentis etiam sine febre pestis. verum de hoc in secundo libro agemus. Cum verò dixisset in textu 47. Erant etiam aliæ febres, de quibus iam acturus sum: subiicit in 51. textu, & tribus sequentibus, hæc verba: Carbunculi æstate multi & alia quæ putredo vocantur. Papulæ quoque magnæ, & aliis serpentina multa. Quæ etiam ad ventrem attinebant multa multis incommoda attulerunt. primū tenesmi cum dolore. Hæc quis non videt signa omnia comprehendere furentis materiæ? cūque dixisset Hippoc. 57 textu, Purgationes multos offenderunt: respondit Galenus, quoniam illas proculdubio vt turgenti materiæ cōuenire videbat, nam nihil

contulisse ita affectis remedia, & si ille non dixisset palam est. Si quidem cum multi morerentur, nullius erant usus omnibus illis auxilia. Causa verò huius erat, quia aliqua ex his quinque conditionibus prohibebat maxime quod dicebat Princeps prima quarti tract. 4. cap. 2. enarrans signa pestilentis febris: Et tenditur quod est sub hypochondriis. Sed & esse quasdam febres pestilentes in quibus materia non turget, per hæc verba in eodem libro Epidemiorum, quorum initium est à textu 35. declaratur. Februm ardentium, quæ vigeant, hæc erat natura: initio sopore erant oppressi, inhorrescebant, fastidiosi: febris non acuta, nec magnopere sitibundi erant, nec deliri: nares autem pauca stillabant, & accessiones diebus paribus aduentabant: obliuioque sub eis, & langor, & vocis defectus: extremi pedes & manus his frigidiores erant, & multo magis circa accessiones: quibus calor pendetentim nec probe redibat, redibantque ad mentem ac loquebantur: detinebantur verò perpetuo sopore, non somno, aut vigiliis laboriosis: alius his plerisque turbata, atque his excrementa cruda, multa, & tenuia: urinae multæ, tenues, nec decretorij quicquam, vel boni: nec verò decretorij quicquam erat deprehendere: non sanguinis profluuium, non abscessus. moriebantur autem incerto ordine, plerumque; tamen circa iudicia: quidam tardius, qui largius sudassent: in his nullum turgentis materiae signum, nisi aliis turbata: sed cum demitteret, non iam turgentis materiae signum erat, sed naturæ conantis frustra se exonerare. Eadem est Principis sententia cum in prima 4. cap. 2. nullius signi turgentis materiae meminerit in pestilenti febre. deinde in 3. quarti tract. 1. cap. 1. & 17. meminerit Altoin, tanquam phlegmonis in glandosis carnibus perniciosi, consequentis febres pestilenciales. Et eadem ratione collocavit variolas & morbillos in tract. 4. primæ Fen, non solum quod essent contagiosæ, sed etiam quia ex turgente materia fierent. Nam ut ad totum februm genus habita comparatione pauca turgent, ut inquit Hippocrates: sic ad pestilentium solum maxima pars turget: quia in reliquis speciebus februm rarissima turgens materia contingit. Eadē ferme est sententia Galeni 5. Artis curæ

tiuz, cap. 12. vbi grauis pestilentia bis meminit: at clarissimè paucis verbis hæc ambo genera complexus est, cum dixit in primo cap. libri de Cibis boni & mali succi. At quibus ex his quæ antè diximus phlegmonibus atque vlceribus in cute nihil accidit, omnes aliquo ex extis euidenti phlegmone correpto, vel vehemèti ac praua febre interiere. Itaque quæcûque phlegmones ab initio excitant febres, ac vagantur, & interimunt, pestilentes sunt à turgente materia. Quæ verò non excitant ab initio, neque intus nec foris phlegmonem, occidunt tamen & vagantur, pestilentes sunt: sed non à turgente materia. Diximus autem, hæc duo inesse pestiferæ febris, vt vagetur, & occidat, ex primo Epid. 1. & 1. Regim. acut. Com. 9. Singulares enim morbi & si occidant *ex gades*, si vagentur Epidemij dicuntur ex his solum pestilentes qui occidunt, quod & aliàs diximus. At cõtagiosos esse fermè ignorauerunt antiqui. neque enim Hippocrates & Galenus eos curassent accedentes ad illos: nec etiam Auicenna huius contagionis meminit, neque in 1. cap. primæ 4. in tract. 4. vbi agit de causis: nec in 5. vbi loquitur de cura & præseruatione. Sed neque Celsus lib. 3. cap. 7. huius custodiæ meminit. Rebantur inquam antiqui, ex aëris, vel aquæ solû corruptione aduenire quo in errore etiam nunc Turcæ sunt, atque Afri. cû tamen manifesto experimento nunc constet omnibus Italis, custodiam à congressu laborantium eo morbo, esse tutissimum auxilium: vixque vnum vel duos, qui sibi ab his præcauant, vel etiam in sãuissimis pestilentiis cõtingat mori. Igitur reclamant etiam nunc isti Galenistæ, qui se putant Galenicos ac optimos medicos, quòd sciant dicere, Galenus, me addidisse febris pestilenti differentiam quandam, quòd contagiosa sit: cum ille adeò solers in nullius momenti rebus, adeoque nugax, hoc tanti ponderis non animaduernerit: qua ignoratia etiam peremit optimum Cæsarem Antoninum, nam ille peste obiit, de Philothopho loquor. Nec maior in suis ipsius custodia prudentia, nam & ipse non præcauens correptus est peste, ex qua ad extremum vsque vitæ periculum laborauit: libro de libris propriis, cap. 3. Sic poterat egregius iste noster Galenus seruare imperatorem, de se suo testimonio bene

merētem, magnāque Romani populi partem, denique etiam seipsum à periculo vindicare. Certum enim est, ambitiosos istos viros, dum inani gloriæ & contentionibus student, talia admittere, quibus humanum genus etiam suæ fidei commissum perdant. Permite illos de minimis nugari, ut videantur valde sapientes, maxima verò quæque præterire, nihilq; recti sapere. Nam si hæc atque alia plura, quæ nostris sunt sparsa libris, intoleranda, principes medicorum perpetrarunt, quid existimas lector, quisquis es, has nostri temporis personatas umbras efficere? Nonne ille strenuè egit, ac admodū diligenter? qui 16. *Ætj* libros ad tetrabiblus redegit? ô solertiam admirabilem quod inscriptionem *τετραβίβλος* non prætermisit. deinde de candore animi disputat, laboresque Montani subripit. Dij boni adeo homines nostri æui odistis perniciosè, ut etiam illustres animas, ac eruditorum virorum mentes, huc cæcitatibus agatis, ut ob ambitionē vel avaritiam sui obliti, maxima prætereant, nugisq; ut eruditi videantur indulgeant: artē tractantes, in qua salus hominum, ac etiam regnorū, constituta est. Nanque, ut vno exemplo utar, Bertholdus Estensis lapide ictus, mortuus est inscitia medici, post aliquot dies, cum Venetorum exercitus dux esset. huius morte amissa Peloponnesus, non expugnata Corinthus, Pannonia à Turcis capta: tunc Turcarum Princeps Germaniæ summis imminet viribus. Ergo nostri inclyti viri nugis sic incumbūt, Galenūque tanquam Deum adorant: cum rebus ipsis, ipsi rationi studere deberent. Ego Hippocrati, Aristoteli, Galeno, Auicennæque nihil tribuo, nisi quia illos rationibus validis inniti video. Aristoteles quidem fermè semper, etiam si obiter rem tractet: Hippocrates etiam sensus testimoniū certissimum attulit. Galenus cum ex composito rem aggreditur, vir est acerrimi ingenij, atq; firmissimi iudicij: cum obiter, nemo periculosior. & qui se Galenicus profitetur, etiam siccarios fateantur necesse est: nanq; vix adeo quisquam erit oculatus, ut nisi præscriptam habeat à Galeno fortè fortuna totius negotij ex sententia seriem: in illius incidens obiter placita, quæ tum plerunque benè ac etiam optimè dicta sint, sed Delio quopiā natatore indigeant,

ut non quæque sibi obuiam curando perimat. Neque ob quempiam magis, quàm ob Galenum, hi nostri libri necessarij sunt: quamuis & in his perlegendis opus sit non dormitante animo: nam quod ad Auicennam attinet, ut minus diligens, sic omnia ex sententia, nihil obiter tractauit: verùm cum Galeni falsa haberet scripta, & vera etiam suspecta, anxie & ambiguè omnia docuit, ut nihilo plus cum legeris scias, quàm antequam legere cœperis. Ingenio autem proprio fidere non est ausus, nam & id felicius successisset & fecisset, quia dissectionis, & pulsuum rationes non habebantur. Scripta verò Hippocratis maiore etiam quàm Galeni ambiguitate laborabant. Si hæc non obfuisent, certum erat Principi totam ex seipso tractationem medicinæ tradere. Sed modò à Galeno dissidere timēs, modò à veritate ac ratione, nec huic nec illi satisfecit. Diximus verò Oribasium, Ætium, & Paulum solos esse recitatores, Philosophiæ omnino principiis carentes. Verùm dices forsan Galenum de Februm differentiis cap. 4. ostendisse se pestilentem morbum quod contagiosus esset, cognoscere. Sed qualem contagiosum existimauit ut scabiem, lepram, ophtalmiam? qui morbi non solo congressu, non vestis contactu, non sellæ contagio adhærent. At pestis hæret vndique, solo afflatu etiam super tabulam homines enecat. Hocce sic est agnouisse pestem? Sed de hoc satis: scripsimus enim alibi copiosè de peste. Febris tamē ipsa pestilens, nō secus ac aliæ, curantur rectè ac perfectè ab initio: cuius rei per decēnium totum integrum Mediolani exemplum dedimus: cum nemo ex his, aut aliis, febre tanquam principaliore morbo laborantibus perierit, adeo exacta ad libellam horum, & quæ illic scripta sunt, omnium obseruatione: quod & alias scripsisse nos meminimus, ut hortaremur eos, qui non omnino sunt perditio animo, ut tandem se homines esse agnoscerent, exemploque nostro ducerentur: quod vel ex publica, quæ solet mortuis omnibus à medicis fide exhiberi, satis adhuc quisque perspicere potest. Sed iam ad rem ipsam redeamus, docentes prius, duas esse apud Galenum præparationes: alteram ægri, qua omnes indigent, humores: alteram humoris, qua solum crassi. Cum materia tur-

HIER. CAR. CONTR. MEDIC.

gens euacuari debet, tota euacuanda est quæ turget, maiorque est periculum si infra subsistas, quam si ulterius progrediaris: nam si euacuari debet, licet: nec adest impedimentum. Vbi verò impedimentum non est, si quid reliqueris, in eodem phlegmonis periculo versaris, & corpus iam totum frustra agitasti: nec periculum virtutis est vel febris causa, cum ab initio firmè omnia integra sint. Galeni dictum 2. Aphorismorum. 29. ad sanguinis missionem solum, materiâque non turgentem manifestè referri debet. Auicennæ verò sententia est de his, quibus iam concocta materia morbus processit: & ob id inualida iam animalis virtus. Sed tamen neque in hoc, vt in præcedente diximus Contradictione, vera est illa sententia: imò in paulò vberiore purgatione nullum vitæ periculum, cum materia concocta fuerit: in leui maximum, quamuis non euidens sed serò exitus appareat. Docuimus enim, quòd materia concocta quanto diutius manserit in corpore, eo magis deterior efficitur, vicinâque corrumpit.

CONTRADICTIONE XVI.

An in morbis à principio medicari conueniat.

Concocta medicari, atque mouere non cruda, neque in principiis, modò non turgcant, plurima verò non turgent. 1. Aphorismorum 22. & in libro de Humoribus. Sed in oppositum est primò Rasis 16. Con. cap. 2. fol. 339. adducitque quatuor rationes: Prima est, Galenus timet expurgationem in febribus (nam, vt diximus in 14. Contradictione, in aliis debemus illico purgare) propter caliditatem medicamenti: sed datur medicamentum frigidum, vt mirabolani: & etiam medicina calida refrigerat educta materia calida. Secunda: Nunquam licebit purgare: non in principio, ex hoc Aphorism. non in augmento nec statu, ex 29. Particulæ 2. non in declinatione, ex 20. primæ particulæ. Tertia: Licet sanguinem mittere, igitur & purgare. Respondet pro Galeno, quòd sanguis est cōcoctus semper. Contrà igitur & bilis, ac atra bilis, quæ in illo sunt. Respondet pro Galeno quòd flaua nimis calida, atra nimis est frigida.

contrā igitur in fine morbi æqualibus humoribus con-
 ueniet venæ sectio. Quarta: Vbi rationes pugnant, stan-
 dum est experimento: sed non facta purgatione ab ini-
 tio in icteritia stante multa crassa materia, nam de hac nota ex.
 est sermo, plerunque succedit hydrops, facta autem nec
 febris nec vrinæ fiunt deteriores: igitur æger purgā-
 dus est. Subiungit denique sic superfluous videbitur medicus
 vt ex secunda ratione patet. O viam rationē, & virum
 moribus huius temporis dignum! occidemus homines
 nostræ etiam fidei commissos, & scientes, vt aliquid fa-
 cere videamur. De subtilibus etiam habuimus autori-
 tatem 4. de Tuenda sanitate cap. 4. & Ætius lib. 3. cap.
 23. Est etiam autoritas Galeni 1. ad Glauconem 9. est et-
 tiam purgatio bilis per inferna utilis: loquitur de cura
 tertianæ. nec potest dici quòd loquatur de materia con-
 cocta: nam subiungit: Et si tibi coctionis monstrantur
 signa. Hippocrates etiam 4. Regim. acut. 29. dabat li-
 bras vsque ad sexdecim lactis asinini cocti vt ventrem
 liberaliter soluat. & 2. eiusdem 11. elleborum in ambo-
 bus per morborum initia. prima quoque 3. tract. 1. cap.
 29. vbi timemus ebullitionem ex humoribus, si expe-
 ctemus concoctionem, vt à calore fusa & aucta faciat
 dolorem, tunc ab euacuatione incipiemus, & reliquum
 concoquemus. in 4. etiam de Tuenda sanitate, cap. 5.
 iuxta finem, & 7. iuxta initium, Vbi sanguinem mittere
 non licet, purgatione largiore illius loco vtendū. Quod
 perperam quidam existimarūt etiam dictum 8. Metho-
 di. 4. & 11. eiusdem cap. 10. sed ibi vbique venæ sectio-
 nem intelligit. In vulneribus etiam, & cacochimia, & a-
 lopecia, & capitis doloribus vt in 1. de Medic. secū-
 dum locos, cap. 2. & in 2. lib. etiam licet purgare absque con-
 coctione. Auicenna etiam purgabat, prima quarti tract.
 4. cap. 4. per initia febris pestilentialis dicens: Et cura
 eius est exsiccatio: & hæc fit cū phlebotomia & pharma-
 cia. Nec potest dici, quòd materia turgat, hoc enim est
 declaratū in præcedente cōtradictione. Est etiā difficul-
 tas, quia nisi purgemus ab initio, nihil purgā-
 dum relin-
 queretur: nā omne quod superest ab accessionibus diffu-
 tur in illis, 2. de Differentiis febr. cap. 5. in princ. tamen in
 cap. 16. sed nō in omnibus febriū generibus hoc accidit:

nam vt ibi dicebatur: crassa & lenta materia nō tota discutitur, sed quod superest in crisi expellitur. Circa quod sciendum est, quod cū putrescit humor tria facit natura: ^{in parte leſa} circumiacentes & ^{in parte corrupta} incipientes, in membrorum traducit nutritionem: putrescentes autem subtiliores in halitus digerit, vt sic nō sint impedimento: in eo verò quod & putrescit, & crassum est, operatur formam puri similem inducendo, ne possit à calore externo ex toto corrumpi. In calida igitur materia interpolatarum febriū, vel etiam sicca, vt in quartana quamuis non relinquatur puri quicquam simile, relinquitur tamen aliquid cineri simile, quod per crism sponte, vel deside natura per medicamentum expellitur. Natura etiam soluit morbum ^{oc, unde} non existente hypostasi in vrina, i. de Crisi 12. post medium: mouet etiam materiā in initio morbi, vt 1. Aphor. ^{Summe} 2. salubri fine, & vt experimur quotidie in ventris fluxibus. ^{non appa} ^{Dimen} Primo etiam de Crisi 8. crism solū in initio morbi semper malam esse ait, igitur in augmento etiam salubriter potest natura decernere: ergo non decernēte medicus purgabit. Hæc ratio est pro medicis nostrorum temporum, nec vlla alia. Sunt etiam tres Principis autoritates aliæ: Prima erat, prima 4. cap. de cura febris ex pituita, vbi inquit: Ego non diligo expectationem concoctionis, sed oportet vt prima euacuetur aliquid, deinde expectetur. Vnde patet, quod ille qui addidit, Nisi 1, vt legatur: Et ego non diligo, nisi expectationem concoctionis: non satisfecit posterioribus verbis, nec sententiæ Principis. Ex quo elicitur etiam ratio nostra in pituita, iuuat febrem accendere iuxta illud 4. Aphor. 57. Qui à conuulsione aut distentione neruorum tenentur, febre superueniente liberātur, & 6. Aphorism. 51. cessat igitur ratio Galeni quod medicamentum excalefaciat. Secunda autoritas habetur 4. primi cap. 3. iuxta medium, cū dixit: Et similiter cū non fuerimus securi, quod virtus vsque ad horam concoctionis perdureret, euacuabimus eam: postquam nobis cauerimus, vt subtilis incrassetur, & crassa subtilietur. Nec valet quod dicas, antea illum dixisse, In subtili, nisi sit mobilis, expectandam esse coctionem: & quæ in vno est membro prorsus non mouendam. Nam manifestè illud dicit, vbi spes est virtutē

fuſſeſturam vſque ad ſtatum morbi: hoc verò vbi time-
mus: vult tamen in omni caſu præparationem præcede-
re. Tertia autoritas eſt 1. 4. tract. 2. cap. 36. de cura tertian-
næ nothæ. Et de ſolutiuis in principiis eius quæ ſunt
propinquiore æqualitati, eſt aqua Galeniabin decocti.
& ſyrupus acetofus. Et fortaiſis ponemus in ea caſſiam
fiſtulam: & validius hoc eſt, vt ponas in ea virtutem tur-
perthi. Auerroes quoque & ipſe adducit (7. Collectaneo-
rum cap. 9. vbi hæc mouet dubitationem) duas rationes
in materia ſubtili: Prima eſt illa. Facilius euacuatur, quã
ſi increaſſetur. Et reprobatur ex experimento: & eſt autori-
tas Galeni in de Purgantium medic. facultate, poſt me-
dium, ibi: Quæcunque igitur nigram bilem purgant, li-
quidiora prius ac tenuiora ex illa trahunt: inde craſſio-
ra: igitur ſubtiles humores non debent concoqui. Item
in illis febribus materia multa eſt iuxta os ventriculi,
quæ nimium offendit, igitur (dicit) ſanguis mittendus:
multo magis medicamento ſubducenda erit. De craſſa
nos olim multa adnotauiſus in margine dum XXI. age-
remus annum, ſed non potuiſus totum emendare: ideo
ſic iacet impreſſus, cum imperfectis noſtris caſtigatio-
nibus: etiam ſuppreſſo (vt alias diximus) noſtro nomi-
ne. Eſt igitur ratio, materia pituitofa paulatim poteſt
concoqui & tutius, & vt concocta eſt expurgari debet.
Et dat exemplum de onere, quod melius fertur in pluri-
bus vicibus per partes diuiſum, quàm totum in vna: ad-
ditque, quod dictum Galeni de expectoratione, intelli-
gitur in ſecuris morbis. & quòd non Galenus 1. ad Glau-
conem 11. paulatim concoquat, & expurget materiam
in quartana: quanto magis in febre ex pituita, quæ mini-
me vacat periculo etiam magno, id erit faciendum. Sed
Auicenna prima quarti tract. 2. cap. 7. contra rationem
primam Auerrois inuehitur, cum dixit: Humoris autem
cholericici digeſtio eſt, vt conuerſus à ſubtilitate fiat ſpiſ-
ſus: & aqua quidem frigida facit illud. Et pro hoc addu-
cit tres rationes: Prima eſt: Concoctio fit per ſubſtantiam
ad mediocrem conſiſtentiã deductionem, ſed bilis ipſa
iuſto tenuior eſt, igitur increaſſari debet. Aſſumpta pro-
poſitio habetur primo de ſimpli. medic. cap. 24. Quod
plane tenue eſt, id medicamento facultatem effugit, ac

etiam in parte ipsa figitur. & 4. de Locis cap. 9. Bifariam contingit quòd aliquis multum tussiendo pauca expuat: aliis ob crassum & lentum, aliis ob tenuem humorem. siquidem tenuis, cum subleuatus est à spiritu, diuisus refinit. Idem habetur 2. de Crisi 10. & 3. de Ratione victus, in principio. & 1. Epidem. par. prima Commen. 25. Altera ratio est dicta de vrina, quæ initio caret sedimento in tenui materia, inde acquirit illud, igitur concoquitur. Tertia: Si materia subtilis cocta esset in principio posset crism recte perficere. tandem præcinit præana dicens (quamuis & ad Rasim verba hæc torqueri possint, qui cum Auerroe in hoc consentit) Forstian quòd vir iste non vidit hoc ab antiquis, ideo sufficere illi quòd bene opinetur de Hippocrate & Galeno. Marnardus quoq; rationes suas addit, quæ sunt quatuor: Prima: Si athletæ boni habitus homines purgandi sunt, 1. Aphor. 3. multo magis ægrotantes ob multitudinem. Confirmatur ratio, quia superueniens athletæ febris non debet auferre intentionem curatiuam. adducit etiã, se: XLVIII. annis sic agendo felicem habuisse in medendo successum. Secunda: Eadem in turgente quæ sunt pericula, in multa inueniuntur: sed in turgente debemus, igitur debemus etiam in multa purgare. Confirmatur, quia facilius est reprimere turgentem quàm multam: item quia sicut turgens occurrit medicamento, sic multa vbique occurrit. Tertia: Quia Galenus 7. Artis cura. cap. 11. educit bilem in ventriculo existentem cum picra absque concoctione, igitur pari ratione & in alijs. Quarta: Quòd in 5. eiusdem cap. 12. docet expurgandam materiam in pestilenti febre, quæ tamen non turget: idem vt diximus 1. de Differentiis feb. cap. 4. Humida corpora exsiccentur, plena euacuetur. Sed in 5. Artis cura. hoc non habetur expresse. Propter hoc aliqui dixerunt, multam materiam esse turgentem, ob multitudinem. Alij, subtilem omnem & calidam, quia moueri facile potest, ideo mobilem dici posse. quòd prohibet eradicationem purgationem. Accedit quarta, Auicennæ & Auerrois expositio: quòd loquitur in his qui cōcoctionis tempus expectare possunt.

Contra primam interpretationem Gal. 12. Artis cu-

rat. cap. 3. & prima quarti in cap. de cura syncopalis humorosæ non purgant, cum tamen sit periculum maximum etiam de suffocatione ob multitudinem: igitur multo minus in aliis. Contra secundam, sequitur quod in omni casu debemus purgare: nam intelligendo materiam turgentem omnem quæ moueri apta est, omnis materia erit turgens. Galenus etiam 1. de Crisi 9. exponens hunc locum inquit: Verbum furerent de animalibus dici consuevit propriè, quæ ad coitum rapiuntur: translatum autem est ad eas, quæ properant, & celeriter mouentur ægritudines, & præcipuè cum laborantis sensus ab inordinata humorum & spirituum agitatione irritatur: nam in his quispiam cum ratione tantum medicamento utetur: cum adiuuantem sponte habeat superabundantem humorem motum, ad faciliter attrahendum. Contra tertiam (quæ fuit Gentilis & Iacobi, qui traxerunt volentes medicos in errorem nostri temporis) est lileræ Gal. in Commento 23. primæ par. Aphor. cum dixit: Hucusque locutus est de qualitate, nunc loqui de quantitate, igitur sic interpretando locutus esset de quantitate: quia docuisset non esse eradicatiuè (ut dici solet) euacuandum Item in 2. Aphorism. 29. docet non turgente materia missionem sanguinis, ut fortior euadat natura, non autem purgationem. nisi turgeat: igitur prohibet in non turgente minuentem purgationem. Auicenna quoque, ut dixi, non in febribus hoc, ut dicam etiam in quibus maximè conueniret, ut in hemirriteo: nam de latica soluemus inferius dubitationem. Item sequeretur, quod oportet concocta materia totam simul euacuare: hoc autem est falsum in apostematibus 6. Aphor. 27. & in quartana, ut dixi. Sequeretur etiam, quod præceptum esset absurdum: nam cruda materia educi tota non posset, quin prius homo ad syncopim perueniret. hoc autem iam docuerat in 3. Aphor. eiusdem particulæ Item 4. Regim. acut. 38. dicit rationem purgandi sumendam esse ex Aphorismis. Sed hæc ratio sic sumpta est imperfecta, quia non docet quomodo minuendo debeamus euacuare. cumque eundem Aphorismum in tractatu, Quos & quando, recitet, illius præcepta sequens, patebit eum tractatum esse incompletum,

cum de eradicatiua, non minuente purgatione solum lo-
quatur. Contra quartam expositionem: materia si sit su-
perior ad virtutem computata malitia & multitudine
ab initio, igitur & multo magis facta euacuatione, quia
plus deperditur de virtute & maius fit augmentum in
febre & obstructionibus, quam euacuetur de materia:
aliter natura recte operaretur expurgando materiam ab
initio: quod tamen est falsum, vt dictum est 1. de Crisi 8.
dicit enim: Deberet esse bonum, saltem ratione causæ,
si non ratione signi: sed non est, neque etiam ratione cau-
sæ. & idem 4. Aphor. 22. Præterea regula illa esset nulla,
quia eius opposita seruaret morituros, & in victuris ma-
ius afferret iuuamentum, igitur regula Hippocratis fal-
sa. Esset etiam facile sic interpretari omnes autoritates,
cum Galenus & Hippocrates totiens repetentes Apho-
rismum hunc, nunquam huius meminerint exceptionis.
Eodem modo peccant dicentes, quod hoc est dictum so-
lum ratione materiæ crudæ & coctæ, non autem vene-
nosæ, aut multæ, vel præfocantis. Sed hoc est falsum, cū
excipiat materiam turgentem.

Ideo scire primò expedit: quod in materia expurgā-
daria considerantur, Qualitas, & hanc docuit in duo
Aphor. primæ par. Tempus, & hoc docuit in 22. eiusdē:
& Quantitas, & hanc in 23.

coacta
ductionem Sciendum etiam est, quod ex materia cruda *educta*,
sequuntur quinque incommoda: Primum est, Lucta &
labor virtutis, inde sæua symptomata, deliquia animi,
nausea, vertigo, tormina, 2. Aphor. 9. Secundum est, Col-
liquatio membrorum, 4. Regim. acutorum 22. Tertium
ntricalimor
et spiritus, est, quod materia è loco mota, *quod ob id sit educta*, non amplius concoque-
tur. Quartum, quod accident obstructiones. Quintum,
quod accendetur febris. Hæc patent ex locis adductis
rum maxime ex 24. primæ part. Aphorismorum hæc ta-
men partim ad crudæ, partim ad non præparatæ mate-
riæ eductionem consequuntur.

us et mori Est verò sciendum etiam quid intersit inter coctio-
nem & digestionē: vel *διαφύσιν καὶ ἀνάδοσιν*. Est igitur
ionem in Concoctio, conuersio in substantiam, nutrire, vel expelli
in noz commodè aptam, cum à putredine vindicatur. Digestio
istributi autem euacuatio, quæ per poros fit corporis: vt s. de

et etiam meatibus. Simpli.
manifestos, ut venge arteria

Simpli. medi. cap. 9. post principium, ibi : Cum autem quicquàm coquere consilium est. & 12. Artis cur. cap. 2. At qui Arabum libros verterunt, & Conciliator ac Trusianus, Gentilis, Iacobi ambo, & cæteri huius classis, per digestionem coctionem, & præparationem intelligunt.

Nec nos latere decet, quòd Princeps per minutionem materiæ, quandoque intelligit lenientia, & lubricantia: nam prima 4. tract. 2. cap. 7. cum dixit parum ante medium: Tunc oportet post illud, vt occuperis in digestionem, & euacuationem, quæ non est secundum semitam minorationis, & alleuiationis: & iam diximus eam: & iam dixerat sectionem venæ, & vomitoria, & lenificationem solum, igitur per minutionem factam medicamento, intelligit eam quæ fit cum leniente. quod & confirmatur à Gal. 11. Artis curat. 9. in principio. Putredo minuenda est cum his, quæ aluum deliciunt, & vrinam mouent: Qualia autem sint, declarat cum mulla & opomelli: nam 3. Regim. acutorum 12. dixerat Hippocrates, quòd mulla multa biliosa, delicit. Quare hoc firmum sit licere purgare lenientibus. ex Hippocrate & Galeno in morborum initiis. & quòd lenientia etiam putridos trahunt humores. Sed de his Aphorismus non intelligitur. Quod verò elleborum suadeat 2. Regim. Acut. 11. tanquam coctionem haud impediens, Galenus in plurimis refugit: tanquam materiam fluentem adhuc, turgentem dicere possimus. Sed hoc tamen in comparatione ad peplium tantum dixit Hippocrates. Inconuenientia tamen quæ Galenus in fine Commentii refert, ad errorem operationis, non ad operationem ipsam referri debent. Et nisi Auicennæ sententiam adhuc traxerimus sensum, manifestum est illum cum cæteris Arabibus in hoc consensisse: quòd multa existente, materia sit minuenda: cum timor affuerit, ne non possit ad statum tempus æger peruenire. Inquit enim illico post iam adducta verba: Et non euacues materiã in calido, nec frigido, nisi propter necessitatem. Manifestum est, non de turgente illum loqui, cum postmodum declaret. Item, quia frigida turgens esse non potest. Causa erroris Arabum fuit ratio soluta iam à nobis.

Et quanquam sic senserit inde pestilentiali febre nobiscum non dissentit: nam non ratione materię peccantis, sed pręseruandi purgat nec enim nos alterius rei causa prohibemus medicamentum, sed cum naturam peccantem velit expurgare. Vt igitur breuibus rem absoluiam: Febre non assistente coctio non est necessaria, sed sola pręparatio: & ideo etiam in interpolatis, quia dies vacuus est à febre, licet materiam subtilem educere, vt in tertiana: si tamen non educas, melius erit. In materia crassa coctio est expectanda. Lenituo educere licet: imò illud est fluxum corpus redens: hoc educere potest materiam etiam morbi, sed in via existentem. Ideo nullum est ex commemoratis periculum, naturę enim est opus. In pestilentia, & vuloeribus, ac contusionibus, indigemus exsiccantibus purgatoriis: vt catapotis ex aloë, croco, & myrrha, cū aceto exhibitis: ratione materię peccantis nequaquam. Illud etiam interest inter medicos, & naturę opus, quòd illa multa agit vtiliter, quę medicus nescire cogitur: vt si in fine augmenti materiã expellat, cū medicus statum debeat expectare: nam natura scit se separasse, medicus hoc tunc scire non potest.

Auer. 7. Collectaneorum cop. 9. addit vnum detrimentum crudam materiam expurgantium, quòd bonam materiam malę permiscet. Celsus lib. 3. cap. 4. censet vt mollientibus vti possit per initia febris: purgantibus nequaquam, nisi raro admodum, turgentem materiam insinuans. Stante igitur cruditate vomitus est ciendus, si sit in vetriculo: vel clystere educi debet, si in intestinis. Educit autem etiam ex mesenterio & hepatis cavo 12. Methodi, & 2. de Compositione medic. secundum locos: in reliquis quiescendum, si aliud lenis sponte sit.

Sed cum materia in non febricante facta pręparatione, nunquam indigeat coctione, in febricitate nisi turgat, semper indigeat, & pręparatione simul & coctione: causa huius differentię declaranda est. Igitur vbi nō est febris, nec putredo, ibi non est calor pręter naturā: nam 4. Meteororum, passiue qualitates semper ab actiuis gubernantur. Si igitur à frigore, sit congelatio

si à calore, vel natiuo, & sic animata nutriuntur, inanimata conseruantur: vel externo, & sic putrescunt: vel ab utroque simul natiuo & externo gubernentur humidum & siccum, & fit suppuratio. In omni igitur viuente cum fit putredo, semper succedit suppuratio: sed si calor naturalis fortissimus sit, suppuratio euadit perfectissima, & putredo ac calor præternaturalis ex toto finitur. ideo ibi non est fœtor nec color, nec substantia mala, nec dolor, sed pruritus quidam solum. Si verò calor natiuus debilis fuerit eo putredo magis vincit & suppuratio minus, quo magis innatus calor debilis extiterit. Semper attamen, etiam in moriente, agit calor naturalis actionem suam, quæ est suppuratio: sed tantam, quanta est eius magnitudo. vnde vbi dolor maximus, odor teterrimus, color viridis vel niger, substantia inæqualis, & subtilis, ac fluxa, ibi minimum est de operatione caloris naturalis, nec præternaturalis in eo saniei genere finitur, sed manent adhuc. Et idem est iudicium de materia febris, quod est de materia puris ad vnguem: nam & ibi duo calores, & reliqua, vt prius. Sed in exteriori phlegmone non eadem ratio quæ in interno, aut febre: nam phlegmon exterius si incidatur ante finitionem caloris præternaturalis, id est ante perfectam suppurationem, aëre ingrediente, non potest amplius finiri coctio à naturali calore: igitur calor præternaturalis manebit: igitur necessario conuerteretur in sinum, seu fistulam, quia sanies illa nunquam finiri potest.

Alia autem detrimenta, quæ sequuntur ad talem sectionem vt vehementia doloris, & fluxus materię, in sectione immaturi phlegmonis, licet sint magna, eueniunt tamen per accidens, & non per se, nec semper. In febre igitur si materia nondum cocta sit, adhuc manet calor putridus, & ideo natura non dominatur illa materię, quia calor putridus & ipse dominatur: nec est finitus, quare educes omnino nihil de materia peccante: nam calor putridus tueretur à natura rerum vniuersali. medicamentum igitur loco eius trahet bonos humores, & vexabit naturam. Et hæc est ratio dicti Hippocratis superius adducti 4. Regim. acutorum 22. In duobus tamen casibus educit: primò, vbi materia turget, & hoc

quia calor præternaturalis iam diligit ipse motum, & ideo manifestum est quòd oportet solum educere materiam quæ acta est in motu, non quæ potest moueri, aut quæ iam resedit. Oportet etiam medicamentum esse validissimum, quia totum periculum est, ne non trahat, vel non totam. Et si dicas, quòd 2. Regim. aut. 11. in fine commenti, Galenus refugit nimis validum: Dico, quòd iure ibi, quia relinquitur phlegmon iam factum, post euacuationem: quod coctione indiget, & multa virtute etiam ad expurgandum: & ideo talis expurgatio est valde periculosa, ex utroque latere, seu nimis valida sit, seu debilis. & Galenus ob id iure merito quasi dissuadet eam. Secundus casus est, vbi materia sit in intestinis, trahitur enim per consequentiam secum, & aliorum humorum, qui sunt in dominio caloris naturalis. & ideo melius operatur lenitum in hoc casu, quam purgans medicamentum: quia illa materia non descendit, quia obediatur medicamento, sed quia ruit, ratione grauitatis secum, & bonorum humorum. Et ideo per validissimum medicamentum possibile est vt cum maxima quantitate optimorum succorum exigua portio etiam putrescentis materiae descendat. Et quòd hoc sit verum, patet: si enim in phlegmone non seppurato materia mala non obedit gladio, & manibus, cum inciditur: quanto minus materia mala, possessa à calore externo in febribus, obediatur medicamento? Ex hoc patet igitur vera ratio, & quasi necessaria curationis fistularum, qua omnes sinus curari poterunt, per tres intentiones, vt nullus sit insanibilis. Patet etiam quòd febre non existente omnis humor medicamento obediatur, facta præparatione: quia est in potestate solius caloris innati.

His visis, declarabo primò quædam ad hoc pertinentia, postmodum soluam argumenta contra Hippocratis sententiam adducta. Est igitur primò sciendum, quòd pituita à crudo humore differt: quia humor crudus est crassior, & minus lentus, frigidus, humidus: at fluxilis pituita, vt 4. & 6. de Tuenda sanitate, & 1. de Alimentis, & libro de Plenitudine, & 10. de Medicamen. secundum locos, colligitur.

Si igitur ventriculus contineat humores crudos, aut bilem, aut putredinem humorem, vomitus proritandus, 4. de Tuenda sanitate, & 2. de Medic. secundum locos, in De cura doloris capitis ex ebrietate, Apollinarij autoritate. & Aetius lib. 4. cap. 51. & Paulus lib. 1. cap. 32. non enim tutum est concoctionem expectare: nam vel corrumpentur magis, ac superingestos cibos vitiabunt: vel etiam si ex voto succedat res, concocti nimium venas replebunt. Dolores etiam capitis poterunt excitare, libro de Remediis paratu facilibus. Eadem ratio in nidorosa vel acida eructatione, vt 8. Artis curatiæ; si tamen vitium naturale non sit. Porro in his omnibus vt vomitus communis est, sic prouocandi ratio, omnino singulis diuersa est. Cum medicamento verò ne tentaueris: & similiter si humores sint vltra hepar crudi, quamuis febris non adsit, medicamento non sunt educendi, obstruent enim vt 4. de Tuenda sanitate.

De turgentibus humoribus considerandum est: non enim semper euacuationi parcendum, cum crudi humores affuerint. nam vix in principio febrium deesse possunt crudi humores. Educendus igitur est turgens humor, præparatis humoribus crudis prius; si in via affuerint 1. Aphorism. 24. si tamen vel ingens periculum vexet, vel in viis ipsis crudus humor non affuerit, quod ex victu præcedente, tum hypochondriorum habitu licet coniectari, eadem die purgandus: vt 4. Aphorismorum 10. Maius enim est in mora, quam in frustratione periculum.

Ad argumenta Auicennæ, cum nos tueamur opinione eius (siquidem quod subtilem materiam cum putrescit, non debemus, quia non possumus, euacuare ante coctionem: in non putrescente autem sufficit sola præparatio, vt in aqua asclitis & erysipelate) respondere non debemus nisi ad tertiam autoritatem, in qua illud est diligenter animaduertendum, quod cum in continuis concoctio semper expectanda sit febribus: in febre carentibus morbis nulla sit concoctio expectanda, vt po-
te quæ prorsus nulla sit, intermittentes medium locum possident: quod in diebus quibus æger non laborat febre, eoque magis si longa sit intermissio materias non

febri proprias purgamus. Admonemus itaque, errorem eius esse grauem, quòd existimet frigidam aquam, non concocta materia, vt concoquat exhibendam esse. hoc enim falsum est, vt 1. de Regim. victus acutorum iuxta finem. & à Paulo libro 2. cap. 29.

Causa verò cur natura in initiis accessionum humores tenues prius pellat, 3. Proxhitorum § 8. cum non dominetur materiæ putridæ: Respondeo, quòd motus ille fit per villos, & hoc modo materia mala obedit per accidens si non sit lenta, vt etiam in lenitiuo dixi. Ex hoc non sequitur, quòd idem possit fieri medicamento, cum attractio eius sit à proprietate.

Ad argumenta Rasis patuit vera causa, cur non purgandum, & præcipua, quia non possumus: & sic patet ad primum. Ad secundum: Licet vbi febris non est, vbi turgent materia, vbi iam concocta est, si natura non plene totam eduxerit. 2. Aphor. 12. Ad tertium, Agit prauum se Galeni custodem, quandoquidem liceat ab initio dicere, quòd sanguinis missio partem materiæ peccantis educere potest: quia sectio venæ euacuat, non à proprietate, sed grauitatis ratione. Ad quartum: Ipse cum Manardò nil aliud faciunt, quàm quòd multos se occidisse homines fatentur: non animaduertentes, se deceptos ex successu eorum qui febre non laborabant. Exemplum eius de icteritia non est ad propositum, cum ibi non adsit febris: ideo purgandum, cum nulla possit coctio succedere alia: ideo prætermissa purgatione ab initio par est hydropem aduenire.

Ad rationem nostram, si modo febris etiam proficit, solis calefacientibus erit excitanda: non tanto incommodo quale per medicamentum accersitur procuranda: et si Aphorismi etiam illi non de medici operatione loquatur, sed naturæ: quare nec in pituitosa febre purgatio conuenit.

Auerrois disputatio, & Auicennæ, an paulatim concoquendum, & paulatim euacuandum, in libro de Purgationibus, longam quia seriem exposulabat, tractata est.

Ad rationes Manardi, ac alias, plenè satisfactum est: præterquam ad secundam, ad quam dicimus, athle-

tam illum aliquando debere purgari etiam febrientem : non ut educatur materia febris, quæ educi non potest : sed ut educatur materia non vitiosa, sola peccans multitudine.

Ex hoc tandem manifestum est, minuentem purgationem, in nullo casu, & nunquam competere. Nam ab initio non turgente materia nulla competit : in fine eradicatiua. turgente verò in fine nulla eius merito, postquam in principio eradicatiua opus fuit.

Et hoc in febribus.

PRIMI LIBRI FINIS.

HIERONYMI
CARDANI ME-
DICI MEDIOLA-
NENSIS,

CONTRADICEN-
TIVM MEDICORVM LI-
BER SECVNDVS,
Continens Contradictiones centum & octo.

ADDITA PRAETEREA EIVS-
DEM AVTORIS,
De Sarza Parilia, De Cina radice,
Consilium pro Doloꝛe vago, Disputationes etiam
quædam aliæ non inutiles.

Adiectus est Index in principio operis.

PARISIIS,
Apud Iacobum Macæum, in monte D.
Hylarij, sub signo Pyramidis.

M. D. LXIII.

M. ANTONII MAIORAGII RHE-
TORIS HENDECASYLLABVM
*ad Hieronymum Cardanum Medicum
Mediolanensem.*

Cardane omnibus è meis amicis
Doctrina, ingenio, sagacitate
Princeps: quem medicæ repertor artis
Humano generi fauens Apollo
Impellit per iter nec vñtatum
Iam trita à reliquis via relicta,
Ægròsque edocet, atque destitutos
Conseruare homines leui labore.
Cur illa aurea tam diu premuntur,
Quæ scripsisti opera, in tuis tabellis?
Cur non efficis imperitiores
Vt tandem ingenio tuo fruantur?
Cur non cœlitus attributa dona
Vulgas? vt quibus haud data est facultas
Ægris confugere ad tuos penates,
E' scriptis habeant tuis salutem?
Nam fama ante fores stat, vsque clamans,
Testaturque Deos sibi annuentes
Immortale decus tibi futurum
Ægrorum si hominum misertus, edas
Quàm primum monumenta iam peracta.

ILLVSTRISSIMO, AC EXCELLENTISS.

FLORENTIAE DVCI, COSMO MEDICES,

Hieron. Card. Medic. mediola-
nensis S. P. D.

ES I in hac fortuna mea, atque eruditionis me-
diocritate, nihil tam insigne est, vt licere mihi pu-
tem opus hoc impolitum, atque humile, clarissi-
mo principi dedicare: tanta me tamen de singula-
ri humanitate tua spes erexit, tam egregia erga
omnes eruditos benignitatis impulsit, tanta deni-
que dignitatis, glorie, splendoris, laudum que
tuarum per omnium ora volitantium perculit admiratio, vt quamuis
temerarium esse non ignorem, exiguum munus tam latè imperanti of-
ferre: longe tamen magis nefarium esse crediderim, inter mortales alium
quenquam tibi iudicio meo praponi, cui opus hoc, quantulumcun que sit,
dono daretur. Etenim vt à maioribus tuis sumam exordium, Quam nam
in patriam meritis, in Dei cultum pietate, in eruditos liberalitate fuisse
prestantiores? aut in Reipub. regnorum que administratione pruden-
tiores? Tanta verò illis opum effluentia, tanta rerum gestarum gloria,
tam constans in illos civium amor, tam ampla in rem literariam benefi-
cia, adeò denique perpetuus ac diuturnus felicitatis successus, vt diuini-
tus sumpsisse initium, conseruatam, auctam, ac ad summum euectam fa-
stigium, familiam tuam satis constet. Cum enim Cosmus ille, primus no-
minis tui author, splendè vixisset, magnificè edificasset, temp-
la instaurasset, edes sacras orpasset, annuos que etiam sacerdotibus re-
ditus constituisset, cœnobium Hierosolymis erexisset, iuuisset que ciues
suos propriis opibus, adeò vt etiam clara nunc familia Benciorum, Por-
tinariorum, Tornabonorum, ac Sassetorum beneficium sentiant: incredi-
bile dictum: tantum tamen auri reliquit moriens, vt vel rege magno the-
sauri digni viderentur. Et quamuis diuitiis nemo illum equaret, illarum
tamen magnitudinem prudētia magnitudine vicit: miraculum que ma-
iore miraculo superauit. Erat enim in aduersis fortis, in secundis huma-
nissimus, quot quot ante nos fuisse mortales sapientia superauit. Ille pa-
triam suam, quæ vix sex annis, aranis, vi, studio que maximo in pace re-
tineri consueuerat, triginta atque amplius annos, quibus ab administra-
tionis initio superuixit, perpetua in tranquillitate moderatione sua ac
innocentia continuit. Auxit & illius potētiam ac agrum finibus pro-
latis. Francisco Sfortis dux, author que fuit debitam sibi Longobar-
dorum prouinciam vxoris hereditario iure recuperandi. Vincebant Ve-

noti, quæties ab illius partibus stabant: succubuerunt aduersus illius sententiam bellum gerentes. Hic primus iuuentutem Florentinam Græcis literis philosophia que excoluit, Marsilio Ficino Florentino, Argropylo que Byzantio, viris eruditis pecunia cōductis. Ergo quid habet Florentia boni, quod Medicū familiæ nō debeatur, si opes, potētia, literæ, pax atq; cōcordia, quibus maxime crescūt ciuitates, ab ea prouenere? Mitto nunc antiquiorum dignitatem, gesta que Nerij, ac Alemanni, virorum illustrium, maiorum que tuorū: tum Syluestri ac Ioannis Cosmi progenitorum, quorū virtute fusi, fugati que, Ioannes Olegius, & Sacco Aretinus, qui Scarperiam obsidebāt, liberatā que simul periculo Florentia est. Vnius illius Cosmi merita in patriā ac omnes bonos satisfacere glorie, quā ex progenitoribus, querere solemus, mihi posse persuaderem, nō successorū potentia, claritas, ac pietas, me magis incitaret. Et quem iam cogitatione ipsa superare nō sperassem, filij eius, ac nepotes factis, ac virtute visissent. Nanque Petrus Cosmi filius, etsi ob vitæ breuitatē, morbi que assidui importunitatem, gestis patrem equare non potuit: dignitatem tamen reliquit, virtutem superauit. Eius enim pietate, mansuetudine, iustitiā que factum existimo, vt Deus filiorum eius ac nepotum peculiarem quandem curā gesserit. Neque enim absque Dei immortalis singulari prouidentia fieri potuit, vt tam breui tot, tam magnā, tamq; præclara fortuna munera, id que præter omnium spem, familia tua contigerint. Nanque Laurentius filius patri superstes, omne fortitudinis, sapientie, humanitatis, integritatis que exemplum prabuit. Etenim cum Ferrandus Arragonum Rex eius patriam bello vexaret, ad regem velut patriæ deuotus perrexit. Cum tamen non ignoraret Laurentius, illū sibi iratum esse, vindictæ que assuetum, ac existimare e re sua esse, quod inimica ciuias, tam forti, tam que prudenti viro careret: & tamen illū adeo ingenio suo flexit, comitate mansuefecit, rationibus vicit, vt non tantum imminens periculum effugerit, sed maiore adhuc prudentia Regis amicitiam sit consecutus, quā fortitudine patriam liberasset. Inde reuersus, otii que securus, studia ad Italiæ concordiam, augendā que vrbis suæ potentiam, subditorum que tranquillitatē, ac bonarum literarū incrementa conuertit. Dubium sanè est, in his omnibus felicior ne fuerit, an prudentior. Nam primum è regionibus Aemylia ac Lunensi ciuitates imperio suo addidit. Italiam in pace retinuit, Populum annona recreauit, Nobiles honoribus ornauit, infinitā librorum copiā, imò quicquid ferme nunc ex antiquitate vñarū literarum habemus, ex reuulsis tenebris ipse sumptu suo eripuit. Landinum, Demetrium, Politianū, sic auxit præmo, vt non solū apud illū manerent iuuentutem instruerēs Florentinam, ipsi sua arte multa atque præclara ederent: sed quod his

omnibus maius est, inexhaustis laboribus rem Latinā ac Grecam illius liberalitate otium nacti, pristino cādori restituerint. Picum Miradulā virum illustrē eo amore dilexit, sic fovit, ut ille beneficiorū magnitudine deuinctus apud eū perpetuo maneret. Quibus tū in eruditos, tum in rem literariam liberalitatis exemplis factum est, ut Florentina vrbs doctōrum virorū patria, Medicū familia inremerito Musarum parens dici potuerint. Extat & nunc singularis illius tum potentia, tum prudentia argumentum, quod extincto Laurentio, Italia quæ diuturna concordia coaluerat, cōtinuis cladibus dissipata est. Pulsi Reges, integræ illius provincie deuastata, mutata quæ cū moribus imperia fuerūt. Itaq; nec admiratione dignū puto, quod præter omnīū Christianorū Regum legatos, qui assidue ad illū ventitabant, Asia Princeps turca, & Aegypti Rex, cum legatis dona mitterent, Ille noua condidit, vetustate collapsæ instaurauit: Pisis Gymnasium, quod nunc te duce floret, erexit. Sed neque in propriis negotiis minus prudens: nescieris certè præsentia ne diligentius curaueris, an futura diuinitus prospererit. Ioannē namque filiū natū secundum, annū agentē quartūdecimū ad Cardinalatus fastigium, nouo quidem, sed haud inutili exemplo euexit. Nam præterquam quod ex tam opportuno felicitatis successu ansam filius acceperit, quæ pontificium culmen iuuenis assequeretur: tanta etiam in illo pietatis, sapientia, moderationis, integritatis quæ exēpla apparuerūt, ut omnes qui ante eum fuerāt pōtēfices sommos quāuis ætate inferior superauerit. Cū enim Turcarum princeps Rhodum maximis quā possēt conatibus oppugnaret, Leo decimus, (hoc enim Ioanni nomē inditum à coronatione) Guidoni ac Fabricio Rhodiensis militia ducibus liberaliter opem tulit. Nec solum epistolæ id testantur, sed ipse rei euentus: cum mortuo Leonis insulam quam toties non sine ingentibus cladibus exercitus sui illo uiuente tentauerat, protinus occupauerit. Ergo quandis Leo vixit, Selymus qui tunc Asia imperabat, arma in Persas potius Mahometi cutores, quā in Christianos, contra quos totius infeliciter Leonis aspiciū bellum gesserat, mouere satius duxit. Vidit tamen & hoc prudentissimus pastor, patruus quæ tuus, monuit q; Christianos Principes, si Persa Rex succumibat, nihil esse amplius in quod Turca semiat, præter ipsos, laporū quæ bellum ad otium pacē pertinere. Vladislao ergo Pannonia Regi in Selynum expeditionem paranti vitæ fectertium, præter comenatus & reliqua auxilia obtulit. Sed vicit Selymus Persas seu propria felicitate seu virtute seu nostra desidia fretus. Inde mortuo Leone occupat, ut dicit, Rhodum: ac præter ipsum Lissum, Pannoniæ Regem quæ eius interficit, tum etiā Iariges Metanastas. Et Germania etiam ipse, & Britannia ab Apostolorum sede desauerunt.

Quid mirum? eo extincto, in quo liberalitas, pietas, animi magnitudo, prudentia que certamen inuicem inierant. Successit huic paucos post annos in pontificatu Clemens, eius nominis septimus, fratris Laurentij, patruelis que Leonis, vir sapiens, fortis, moderatus, impiger, qui cum duobus simul maximis Christianorum principibus Carolo Cesare, Francisco que Gallorum Rege affinitatem contraxit. Huius enim filio, cui nunc regnum debetur, alterius patruelis filiam matrimonio iunxit: filium alterius patruelis Caesaris filia coniunxit. Sed heu fata, Maiora meditantem mors acerba eripuit. Alexander igitur sic enim vocabatur gener Caesaris, soceri atque Clementis, qui tunc adhuc vivebat, populi que autoritate Dux Florentia electus, cum breue mortem oppetisset singularis iustitia ac mansuetudinis sue desiderium, desertam que reliquit rempublicam. His tot, tantis que principibus intra centum ac viginti annorum spatium florentibus, atque (ut mos est rerum humanarum) morte etiam absumptis, qui familiam tuam & vita illustrauerant, & post obitum memoria celebrant: tu vnus omnibus ipsis longe moior succedis. Poterat sanè tantus maiorum tuorum splendor, egregij cuiusque principis gloriam obscurare: sed quos equare difficilimum videbatur, tu (quod dictum est incredibile) superasti. Nempe si primum ad originem te referas, honestè illorum quisque & sine clade regnum accepit: sed tamen quesitum, atque quod sine illis seruari posse homines non diffiderent. Tu non quesitum, sed oblatum, omnium consensu in imminenti per seditiones patriæ periculo, velut onus subiisti. Inde sine vi, pecunia, milite, sine dolo, confirmata tanta potentia, non nisi diuini numinis manifestam presentiam ostendit. Neque ulli principi ex ea familia, pater aut nobilior aut fortior, aut victorius clarior exitit. Nec fide quisquam, qua Massinissam olim Regem viciisti, erga Caesarem illustrior alius fuit. Per te etenim victus miles collectitus, qui Insubriam turbauerat: Per te ab imminente exitio seruata Sena: in quo quod prius laudem, non sat agnosco fidem ne, an celeritatem, an liberalitatem, consilium ue, aut etiam euentum. Nihil Caesar agit, in quo nõ solum fidei, sed etiam studij, ac liberalitatis tue, vestigium non appareat. Fide tua nunc in Italia quieti post tantas clades viuimus. Hæc cum diuiniora sint, quàm quisquam credat illud tamè maiore adhuc admiratione dignum videtur, quod in tam præclara erga Caesarem fide, in tam frequentibus officiis in illum, neminem offenderis. Contingit tibi hoc hæud dubie innocentia, continentia que tua: quia us cum nihil alienum concupiscere iam ostenderis, obsequium & liberalitas in Caesarem ad gratiam merito ac fidem non ad ullius odium, aut iniuriam, aut cupiditatem referuntur. Si felicitatem tuam maiorum tuorum felicitati quis conferre velit, non

obscurum discrimen est. Soboles tibi clara est, coniunx singularis exempli, iuuenilis ætas, valetudo integra, virtutis studium, Cæsaris amicitia te unum Principes observant, populi venerantur, eruditi atque prudentes laudant. Quid igitur, quaeso, melius est, quod possit excogitari? Nec sileam id, quod quanquam cum maioribus tuis commune fuerit, non parvam tamen felicitatis tue partem esse arbitror: regnare te scilicet in florentissima, amoenissima, tutissima que totius Italia regione: Imperare que populis industria, ingenio, moribus, ac sermonis elegantia conspiciuntur. Tam verò si prudentiam, gestæ que tua, tum ornamenta, quibus non tantum patriam tuam, sed etiam omnes reliquas civitates, quæ à te reguntur, decorasti, referre velim: prius quam negotium absolvero, oratio ipsa deficiet. Armasti populos convena milite contra fortuitos casus, fines munivisti adversus prædones: unde etiam factum est, ut urbes tue piratarum dâna effugerint. Non sic Senz misera que Lipara. Quicquid etiam antiqui instituti temporum incuria exoleverat, modò ad publicam spectaret utilitatem, in lucem revocasti: leges multas novas, exemplis aut ratione probatas, excogitasti: quibus aut vitia compescerentur, aut virtutes premiis augerentur. Nihil denique quod ad bonorum tranquillitatem, ad singulorum utilitatem, ad urbis, totius que provincie tue ornamentum spectaret, prætermisisti. Côm memorarem singula, ni tam vituperare me velle priores mores, leges, instituta urbis dicere quisquam posset, quam laudare præsentem. Quid verò est quod in privata vita non sit admiratione dignum? seu fidem in promissis, seu iustitiam in iudicando, aut mansuetudinem in ignoscendo, aut diligentiam in tractando, aut comitatem in congregiando inspicere velim? Ut cum te unum contemtor, duas mihi, ut apud Xenophontem Cyrus ille maximus, personas sustinere videaris. Principis siquidem dignitatem & maiestatem, privati autem humanitatem, prudentiam, ac continentiam. Tu tamen Cyro etiam illo longe melior es: ut qui nec sanguinis, nec belli, nec ampliandi regni adeò cupidus sis. Cyrum qualis esse debuit Xenophon depinxit: te talem oculis præsentem intuemur. Cum his tot, tantis que virtutibus ornatus sis, invidete, ac religiosissime princeps, quænam alium honestorem patronum his meis lucubrationibus, quam te ipsum queram? ut per quem pax, salus que hominibus, literarum studia, libri atque otia parata sūt: eidem fructus studiorum pacis que, & otij, tum salutis arma & artes, ut Apollini barbitos, dedificentur. Non ego, quod multi solent, quæ scripsi iniuste vituperabo, vel quasi bonis alienis mœrens arroganter extollam: ipsa res quantulacunque fuerit suas partes tuebitur. Aliorum libris autoris gratia gloriâ addit: mihi sufficiat, ac authoris invidia libro noceat meo. Quid si oratio nostra paulo difficilior ali-

quibus, aut minus culta visa fuerit: meminerint eorum, qui res ipsas diligenter tractauerunt, neminem fuisse facundissimum. Non Aristotelem, non Galenum, non Aphrodisiensem Alexandrum: neque est ut stylo recentiorum quenquam longe mihi anteponam: cum etiam illis cura fuisse tantum illud videatur, quod & nos obseruauimus, ne omnino scilicet oratio nostra barbara esset. Sed qualiscunque liber hic sit, rustici illius exemplum secutus sum, qui obuiam Artaxerxi in desertis iter facienti facius, manus aqua plenas ei obtulit, dicens, Quod habeo tibi do rex. Exceptus est rusticus hilarè, & premia voluntatis, non meris accepit. Cum enim multa ad hanc usque diem, vel inuita fortuna ediderim, longeque plura scripserim: nihil tamen adeò diligenter elaborauimus, nihil humano generi salubrius esse credidi, nullum aliud argumentum occurrit insignius, nusquam capita rerum maiore silegi studio, quàm in hoc totius operis contradicentium medicorum secundo libro. Itaque benignitate, atque humanitate tua erga omnes incitatus, uoc sine pudore ne mansuetudine tua abuti viderer, opus hoc tibi dono, dedico: quæ

inter reliqua gloriæ tuæ ornamenta, reliquosque labores nostros,

qui iam aut editi sunt, aut edentur, quod felix faustumque

tibi sit, monumentum etiam hoc posteris æternum

maneant. Et simul laudum tuarum, ac studij

omnium erga te eruditorum, tum indu-

strie nostræ ac utilitatis, quam te

duce humano generi præ-

stitimus, testimo-

nium ferat.

Vale.

Data x. Calend.

Aprilis

M. D. X L V I I. Papie.

CONTRADICEN- TIVM MEDICORVM

SOLVTIONES.

✱

PRIMVS TRACTATVS

SECVNDI LIBRI,

HIERONYMO CARDANO

MEDICO AVTORE.

CONTRADICTIO I.

*Forma mixti an sit ex elementis, an elementi prædomi-
nantis, an alia addita.*

DIXIMVS in præcedētibz pro-
ximè contradicōnibus, mate-
riā quandoq; absq; putredi-
ne peccare: & tunc subtilē pro-
tinus educendā, sola egrotan-
tis, si necessaria sit præparatio-
ne præmissa. Si autem crassa, o-
portere materiam etiam, non
solūm egrotantem præparatū
esse antequā educatur. At si pu-
trescat, quæ non turget, omnino esse concoquendam, ac
etiam præparandam, inde purgandam: quæ verò turget,
si impedimentum sit magnū, concoquendam, præparan-
dāque: si autem impedimentū non magnum sit, tollen-
dum, inde educendam materiam. At si nihil omnino im-

A

pediat, aut quod impedit leue fit, periculum verò ingēs, protinus educendam medicamento: putrescentique materiæ, seu crassæ, seu subtili, coctionem deberi supputatorium: non putrescenti non deberi. In synceris humoribus, nunquam fieri, sic sicciore sint, quam vt nutriant, vt in omni bilis genere: causam esse, quòd finis ratio cesseret: est autem coctionis finis nutritio. Syncerus autem humor talis, nutrire non potest, cum iam excrementitius euaserit, ac ideo naturæ inutilis. Quamobrem si talis humor putrescat, plerumque perniciosus est: nam quia putrescens, concoqui desiderat, vt expellatur: quia syncerus, concoqui non potest, ac necessario in dies deterior euadit. Qui igitur omnino syncerus est, & simul putrescēs, mortem affert. Ob id syncera omnia, biliosa, sputa, deiectiones, vomitus, reformidat Hippocrates. Inde etiā deducta ratio, cur inchoantibus morbis si atra bilis vel supra, vel infra exierit, letale sit. nam quæ sponte educitur syncera est: cum verò morbus sequatur, etiam aliquid ex ea mansisse necesse fuit, ac putruisse. Quoniam igitur mobilis, ac syncera, acutum necessario facit morbum: quoniam putrida, concoctione indiget. Quia syncera concoqui non potest. Et si etiam omnino syncera non esset, ob prauitatem non concoquitur: quare nunquam poterit expelli, vel saltem non breui. quò fit, vt necesse sit semper aucto à principio morbo hominem interire. Sed si expulsionem morbus non succederet, finitam co-indicio materiam, nec putrescentem indicaret: ob idque salutare. Id igitur in omni bili syncera verum est: sed non facile est bilem synceram deprehendi, nisi nigra sit. At verò quæ nō putrescit, si nigra est, adhuc morbo succedente, ostendat aliquid mansisse necesse est. At cum mobilis sit, nec expellatur, in membrum aliquod decubuisse decernit. Quare deterior euadens in dies, quia syncera, nec expelli potens, à principio enim pulsa fuisset, si natura vim habuisset maiorem, hominem diuturno languore occidit. Hæc igitur est de materiæ natura peccantis contemplatio. Porro quid sit huius materiæ forma, cæterorumque inanimatorum, nunc dicendum est. Existimat Gal. primo de Vsu partium membrorum formam etiam in animatis esse temperamentum;

inquit enim, Nam carni esse carnem, & Neruo neruū, & aliorum vnicuique, id esse quod est, ob quatuor qualitarum prædictarum certam quandam temperaturam mixtionemque contingit. Hæc igitur eis secundū substantiæ rationē insunt. Consequentur autem necessario odores, sapores, colores, durities, mollities. Alia verò necessario accidunt, positis, magnitudo, cōnexio, cōformatioque. Hic tria genera ostēdit Gal. corū, quæ nobis insunt temperaturā, quæ à mixtione procedit primarū qualitarum, necessario consequentia illā, & quæ illi necessario adueniunt. Ex hoc non habetur, quod quidā existimant, scilicet formam esse illorum elementorum substantiam, aut mixtionem, sed ob mixtionem: vnde inquit, *διὰ τὴν ἐκ τῶν ἐπιμέμενον περιέχον ποικίαν κρᾶσιν ἐγένετο*. Vnde ex hoc non videtur tam liquido sequi, formam quæ est substantia esse qualitatem, aut magis minus suscipere: nā quamuis augeantur ac minuantur elementa, non tamen forma, quæ ex illorum temperamento consurgit: sed varietatem suscipit vt ad qualitates comparatur: neruus enim carne frigidior est, & siccior, nō tamen magis substantia. In libello autem, cui titulus est, An mores animi corporis temperaturam sequantur, omnium similiarum substantiam primis qualitatibus constare affirmat. Dubitat autem de instrumentis. atque anima: sed & hæc vult ex illis esse. In libello quoque de substantia facultatum naturalium inquit, verisimilius esse, temperaturā cōstare mixtione primarum qualitarum, quàm elementorum ipsorum substantia: nec vltra eam, nisi animam, si immortalis modò sit, formam vllam aliam ponere vquam visus est. Auerroes autem posuit in vnoquoque mixto tres formas elementorū cōponentium, & formā compositionis, & formam compositi: sed forma vniuersi est imperfecta, quia non dicit nisi congregationem simplicium. At in fine libri de causis lōgitudinis & breuitatis vitæ, volēs docere causam, cur plātæ facilius propagentur, inquit: Formæ mixtorum vt remotiores sunt a formis simplicium componentium, sic ab illis magis patiuntur: quia sunt magis eis contrariæ. quare forma inanimati etiam videtur esse alia à forma temperamentati elementorum. Sed hoc clarissimè docet in Paraphrasī

Tract. 2. Metaphysicæ, ubi conatur ostendere, formam mixti aliā
sol. II. esse à forma elementorum componentium, hac ratione:
 Nam si compositum mixtum differt ab elementis, vel per
 elementū, vel per aliquid ex elemento: aut non differt: si
 ultimum, igitur elementa erunt actu omnia mixta: & sic
 redibit opinio Anaxagoræ, qui ponebat omnia in om-
 nibus esse, nec accedere cōpositis, nisi mixtionem. At si
 differt mixtum cōpositum ab elementis, per elementum:
 igitur addito illo elemento prioribus, quæro, Per quod
 iam differt cōpositum mixtum ab illis: si per elementum
 aliud adhuc addam illud prioribus, & sic erunt infinita
 elementa in mixto: aut deueniemus ad aliquod compo-
 situm, quod ab elementis cōponentibus non differt vllō
 modo: & sic rursus redit opinio Anaxagoræ. Quod si cō-
 positum vel eius forma ab elementis differt per aliquid
 ex elementis: & hic est modus secundus diuisionis: igi-
 tur an illud sit idem elementis quæro, aut non: Si sic igi-
 tur compositū differt ab elementis per elementa ipsa, &
 reddit primum membrum iam improbatum diuisionis.
 Aut id quod est ex elementis differt ab elementis ipsis:
 & tunc vel per elementum, & sic rursus redit primum
 membrum diuisionis. Vel differt per aliud ab elemento,
 & ab his quæ sunt ex elementis: quare melius ab initio
 erat dicere, quod cōpositum differt ab elementis per for-
 mam quæ non est elementum, nec ex elementis. Et hoc
 est quod volumus ostendere. Veruntamen ipse videtur.
cap. 21. v. Collectaneorum habuisse aliam opinionem: nā cū
 declarasset superius, quod primæ virtutes prodeunt à
 qualitatibus manifestis exuperantibus, vt quod piper ca-
 lefacit: & quod secundæ ex primis, & tertiæ ex secundis
 profiunt: operationem, quæ est à proprietate, quoniam
 non in calidum aut frigidum simpliciter reducere pote-
 rat, reducit in formam mixtionis elementorum certam:
 igitur si poneretur alia forma mixti, illa nullā haberet
 operationem, imò esset superflua. Quod si dicas, quod
 illa mixtio est in potentia: sequitur vt non ipsa habeat
 operationem, sed forma mixti superaddita: nam non exi-
 stens actu non operatur. Ipse autem, vt dixi, tribuit hāc
 virtutem mixtioni elementorum sub certo pondere ac
cap. I.
sol. I. mensura. Et eodem modo in secundo libro inquit. Et

determinatum est in libris de Generatione & corruptione, & Metheororum, quòd formæ compositorum non sunt aliud, quàm formæ temperantiæ, quæ est complexio ipsorum elementorum: nec formæ ipsæ inuicem differunt, nisi ratione calidi, frigidi, sicci, & humidi. Et rursus paulo inferius: Tunc erit intellectum, quòd res, quæ diximus superius, quòd membrum agit actionem suam, aut patitur, si fuerit ex consimilibus, non est alia res, quàm forma complexionis proueniens ex mixtione quatuor elementorum. Vnde ibi perperam legitur *Quam*, pro *Qua*. Sed in Commento magno quarti Metheororum, declarat quòd forma mixti est duplex, Instrumenti, & est anima: & Similari, & est complexio, seu temperatura, vel calor naturalis, dicit: nam frigus ipsum etiam est forma aliquo modo mixti. Etiam ante dixerat in eodem commento, Et forma quæ est in materia secundum quòd ipsa est forma complexionalis proueniens à virtutibus actiuis, quod est de necessitate vel calor, vel frigus, vel ambo. sed declarabitur ferè quòd est caliditas, non esse generationis à calore, nam commixtio non potest esse nisi per calorem: generatio autem non est nisi per commixtionem. Secundum Auerroem igitur formæ inanimatorum sunt ex elemento prædominante: & hoc ostendit etiam demonstratio quàm adducit quarto Metheororum, & decimo Primæ philosophiæ, inquit enim, Quod permiscetur, à forma aliqua tanquam agente permiscetur, & hæc est vincens: sed forma permiscens est calidum aut frigidum elementi: igitur forma mixti est calor vel frigus vincens. Et ex hoc concludit contra Galenum, quòd non datur mixtum æquale ex elementis: & quòd elementa non queunt habere ambas qualitates in summo: Si igitur ratio illa tenere debet, oportet quòd forma mixti sit elementum prædominans: aliter dicit contradictor, quòd mixtio illa sit à forma, non à qualitate vincente. Sed hic sunt plurimæ difficultates: prima est, quòd illud quòd componitur ex aliquibus per mixtionem, est aliud ab illis in actu, primo de Generatione & corruptione: & ideo dicebat commentator primo de Anima: Essentia compositi, in omnibus compositis non est ele-

- mentum, nec ex elementis. Formæ enim rerum necesse est vt sint illis superadditæ. Et primo etiam Primæ philosophiæ inquit, Res compositæ ex elementis differunt ab illis non solum, sed & à se inuicem. Et in septimo eiusdem hoc idem dicit philosophus, & adducitur ferme eadem ratio quæ in paraphrasi deducta est ab Auerroes. Sed hanc difficultatem diluit apertè philosophus quarto Meteororum, & secundo de Generatione & corruptione Auerroes, docens, quòd quemadmodum ex similibus instrumenta, sic ex elementis similia constât: & quòd elementa ipsa refranguntur substantiis & qualitatibus ad quoddam medium: fiuntque elementa tantum in potètia mixto vt VII. Methaphysicæ declarauit. Nam certum est, vnā tantum esse formam in mixto, vt rectè declarat Auerroes in de substantia orbis: Nam inquit, quod est in actu, non potest recipere aliam formam in actu: igitur in mixto sola vltima forma est in actu. Et hoc etiam ostenditur à simili, nam philosophus cum videret hominem habere functionem plurium animarū, nutritur enim, & sentit, ac intelligit, dixit alteram in altera contineri. Igitur si in homine, qui est maxime remotus à natura elementorum, multitudinem formarum refugit philosophus, quanto magis in aliis mixtis: nec possumus dicere, quòd in coordinatis non impediatur: nam nullæ formæ sunt sensus iudicio magis coordinatæ animarum generibus, nūquam enim sensitiuum potest esse sine viuentē, aut sine sensitiuo intelligens: & tamen non possunt esse istæ formæ in actu in cōposito: quare manifestū est, quòd multo minus in vllō alio. Præter hæc philosophus secundo de Generatione animalium, volens ponere animas non ex elementis, coactus est fugere ad proportionale elementū stellarū. hæc autem forma non mouet ad vnā positionem tantum, sed ad omnes: igitur si forma mixti inanimati est alia ab elemento, vel erit cœlestis, & mouebitur ad omnem positionem: vel dabitur aliud quintum elementum, & etiam cum hoc erit ex elementis. Quando igitur philosophus vult esse aliud compositum ab elementis, tria sunt consideranda. Primū quòd in libris de Anima loquitur de anima quæ non est forma elementi, ideo male exponit ibi Auerroes
- co. 77.
- co. 12.
- tex. 60.
- cap. 12.
- co. 48.
- cap. 1.
2. de anima tex.
- co. 31.
- c. 3.

sermonem proprium generaliter. Secundum, quod proportio illa est alia ab ipsis elementis, & hoc dixit expresse in eodem loco. Alia enim ratione os, alia caro conficitur ex elementis. Tertium, quod elementa actu desinunt esse in mixto, forma autem mixti actu inest illi: manent enim secundum qualitates tantum, ut inquit philosophus primo de Generatione & corruptione: & hoc idem dixerat secundo de partibus animalium. Sed ne quis obiiciat ex eodem loco, triplicem esse compositionem *cap. I.* in animalibus, ex elementis similarium: ex similaribus *initio.* instrumentalium: ex instrumentis totius. Sed dices secundum, si elementa non sunt in actu, & forma mixti est actu existens, quomodo potest forma mixti esse elementum prædominans? Item si forma elementi est forma mixti, omnia mixta inanimata erunt unius speciei. Item forma elementi est imperfecta & refracta, igitur forma mixti erit etiam imperfecta. Item mixtum ipsum esset elementum & simplex: adhuc ubi est aqua, ibi non est ignis: in mixto igitur forma mixti non potest esse ubique. pater autem quod diximus: nam cum elementa sint in mixto secundum substantiam diminutam, tertio Cœli iuxta Auerrois sententiam, nec detur penetratio corporum, manifestum est mixti formam non illi coextendi. Ut verò declarauimus, unam tantum esse formam animantium animam, inanimatorum autem elementi prædominantis: nam si alia esset, non moueretur utique mixtum à prædominante illi elemento, ut vult philosophus in primo Cœli, & Auerroës. Aut cogimur dicere, quod forma quæ in actu non est, mouet in actu: vel quod due *Tex. 12* ibi sint formæ. Oporteret etiam ponere alias formas, *19.* quæ non essent ex elementis, nec cœlestes. Quare cum dixit Aristoteles, Triplicem esse in homine, vel animali, compositionem: non intelligit de vera compositione, nam instrumenta non componuntur ex similaribus mixtis inuicem, sed tantum iuxta appositis. Propter id dico, quod forma mixti est elementum prædominans secundum materiam & subiectum, non autem illa ut est in potentia. Nec inconuenit apud me, quod omnia mixta inanimata sunt eiusdem speciei: & talis forma in se perfecta: ut autem ad elementum comparatur, est im-

perfecta: nec poterit tamen esse elementū, aut simplex, cum alias retineat elementorum formas: Est autem ubique, quia ut diximus, elementa actu in mixto non manent secundum substantiam: neque enim esset mixto, sed iuxta appositio. Sed quia Auerroës, ut diximus, alias virtutes largitur elemento vincenti, alias formæ mixti, quam tamen vult esse ex elementorum compositione temperaturā: dico, hæc inquam fieri à qualitatibus quas nolim esse formam mixti, ac eius substantiam, sed proprietas medicinarum provenit à forma elementi dominantis, ut est in actu: & hæc, ut dixi, subiecto eadem est cum forma mixti, verumtamen alia ab eodem simpliciter, cum ut est forma elementi refracta sit in potentia: ut autem mixti, ac vincens mouens, ac miscens in actu. Quare nec hoc à Galeno, nec ab experimento discrepat. Lignum autem ac lapis non differunt specie, sed solis accidentibus: caro autem mortui, ut inquit philosophus, æqui uocè caro dicitur: nam elementum est, aut elementa: quod tempus, inquit, detegit cum in cinerem cōuertitur. Vel dic in inanimatis mixtis actum superuenientem his quæ specie eadem erant ea distinguere. Verum melius est, ut ad elementi naturam reducantur, sintque eadem, cum nullum ex hoc inconueniens sequatur. Nā si differentia specie esse dicantur inanimata, erunt aliquæ formæ aliæ à cœlestibus & elementorū. Sed adhuc est difficultas, quia Herculeus lapis diffet in operatione à ligno, & propriis accidentibus, imò etiam ab aliis lapidibus. Itē plus differt Herculeus lapis à ligno, quàm à lapide. Respondeo, quod de Herculeo lapide est magna difficultas: in reliquis dico, quod quædam differunt solo numero, quædam accidentibus, quædam substantia & specie, quædam genere, & quædam plusquam genere. Numero differunt saphyrus à saphiro: Accidentibus, saphirus ab adamante, cum vnus albus sit, alter cyaneus: Accidentibus generalibus, ut saphirus à buxo: specie, ut lapis à pisce, vel planta: Genere ut homo à lapide: Plusquam genere, ut lapis à cœlo. Quod si quis dicat, lapides habere virtutes proprias: Dicendum erit, illos etiam animatos, quod in primo de varietate rerum tueri cogimur. Metella autem nequaquam

animata esse dicemus. Sed adhuc emergunt dubitationes: nam Auicenna dixit, quod inter animam, & subiectum remotissimum sunt multæ formæ non dantes esse. Secunda dubitatio est, quod animal antequam sentiat viuit vita plantæ: igitur postquam senserit habebit vtrunque formam. Tertia est, quod ipse dicit, exincto animali datur alia forma in cadauere opposita formæ temperamenti, in qua anima dum animal viveret sustentabatur. Quarta est, quod sunt formæ aliæ communes, vt generis, velut in homine forma animalis & viuentis, & corporis naturalis, & forma corporis mathematici: & substantiæ & accidentium: & quanquam hæc omnia sint extra medicinæ propositū, dignum tamen est illis respondere breuiter. Dico igitur, quod hæc omnes formæ sunt in potentia quo ad esse, quia non distinguuntur à perfectiore: quo verò ad rationem, & vt de alio dicuntur, sunt in actu, intellectu eas disiungētes: vnde hæc propositio Homo sub forma hominis est viuens vel sentiens, falsa est: nā ipse est intelligens, & hæc operatio alia est à sentiente, quamuis sine illa esse non possit. Forma verò corporis mathematici non inest ei vt mixtum, nam etiam inest elementis. Formam verò temperamenti dicimus adesse, sed non disinctam esse ab anima, in belluis: quia vel est ipsa, vel ab ipsa sustentatur. Idem dico de homine apud Galenum, & Alexandrum Aphrodiseum. Nobis autē constituentibus Animum humanum immortalem, longa nimis esset disputatio, si vellemus hoc declarare: dictum est etiam pariter hoc in libro de animi immortalitate. Cum verò dicimus, quod fœtus viuit prius vita plantæ: dico, quod hoc est verum, sed anima illa est actu vegetatrix, potentia autem sentiens. Inde fit animal dormiēs, & post actu sentiens, potentia autem vegetatrix est anima permutatis vicibus. Sed adest dubitatio, nam si forma mixti est forma elementi prædominantis, igitur nullum simplex medicamentum habet facultates contrarias: nam non datur forma sine operatione: cum tamen Galenus dicat, quod Balanus Myrepica, seu glans vnguentaria, calidā habeat terreāq; substantiā simul, astringentemq; vim: & caulis laxantem facultatem, & astringentem,

*1. de An
mac. 3.*

*5. de g
rationi
nimali
c. 1.*

*li. 6. f.
medic.*

a.15.

ut tertio de simplicibus medicamentis dixit: & de caparis cortice idem inquit libro septimo: nisi esset quod & in his partes sunt actu inuicem distinctæ, quoniam viuentis fuerunt herbæ: & tunc potentia quidem tales, actu verò formam animæ plantæ consequabantur. At postquam eradicatæ, ac mortuæ fuerint, vnaquæque in proprium relabitur temperamentum. Sed facultates quæ in comparatione ad animalia insunt, formam non consequuntur mixti: corrumpitur enim mixtum viuēs, fitq; aliud specie ab eo quod erat, ut iam dicemus.

CONTRADICTION II.

An dentur operationes medicinarum consequentes proprietatem.

e. de Pao-
nia, & de
alyssis.
cap. de la-
pidibus.
cap. de Ia-
spide.

cap. de cā-
cris.

Comitialem morbum, Pzoniam: columellæ vitia, succus cyrenaicus: paristhmia, & reliqua gulæ vitia, filum purpuræ marinæ, quo vipera strangulata est, collo appensa liberant, Galenus: tum rursus, inquit ille, sed & rabie affecto data, in totum sanauit: atque hoc ex totius substantiæ similitudine efficit. Dictū verò prius talem facultatem ex sola percipi experientia, & planè methodo nulla constare, libro sexto de simplicibus medicamentis. Et rursus in. ix. Siquidem ut ostendimus proprietates quæ totius substantiæ ratione insunt, à methodo ac ratione sunt alienæ, & per solam cognoscuntur experientiam. Nam cur hic lapis tacto vulnere, vnde sanguis prorumpit, illum sistat, haud nouimus. Palam est de Iaspide illum hoc intelligere. Atque iterum paulo post: Proprietatem nonnulli quibusdam testimonio suo adscribunt, qualem re vera habet Iaspis virens: qui adhærens ventriculi ori, illud adiuuat: cuius sanè ex perimenti nos abunde fecimus periculum, torquem enim ex huiusmodi lapillis collo suspendi, ita ut lapides os ventris contingerent: apparebant autem nihilo secius prodesse, quàm si sculpturam haberet quam Necephos scripsit. Rursus verò in xi libro: At fluiuatilium cancrorum cinis, quamuis exsiccet, ut prædicta, proprietate tamen substantiæ suæ mirabilis est aduersus morbum qui prouenit à cane rabido morsus, tum per se, tum cum

gentiana & thure multo præstantior. Cæterum seorsum scribam aliquando de his, quæ à proprietate totius substantiæ agunt aliquid, librum vnum: ex quorum genere sunt, quæ suprâ retulimus. Et in initio libri, dum de viperarum carne tractat, inquit: Properat autem, vt videtur, vis eius ad cutem, excrementa quæ in corpore sunt secum exigens. Tum in 1. De medicamentis secundum genera: Ignorare videntur quidam marinum leporē solum pulmonem, Cātharides solam vesicam ex vniuersis corporis partibus exulcerare. Quid verò si sciuisent antiqui vim Herculei lapidis, non eam vulgarem, qua ferrum trahere potest, quam in similitudinē referunt, sed qua ferrum ad Boream semper dirigit, haud scio quid sint dicturi aduersus euidētissimas rerum proprietates. Sed tamen Galenus in tertio de Simplicibus medicamentis inquit: Ostensum est autē superius, omnem mutationem à medicamento factam calore, frigiditate, ac reliquis qualitatibus fieri. Igitur nulla erit proprietas. Hanc etiam Mesue retulit in causam cœlestem, ultra mixtionem elementorum, & adducit testimonium Platonis: sed Galenus vires soluendi in substantiæ similitudinē trahit, vt suo loco videbitur. Igitur operatio solutiui nō est à proprietate. Hoc etiam indicat Galenus, qui cū in libris de medicamentis simplicibus vires illorum enarraret, Scamonij nullam fecit mentionem: de Elleboro verò nec dixit ipsum soluere: Colocynthidam autē quomodo purget, non dixit, quamuis purgare affirmet. Igitur vim expurgandi Galenus ad similitudinē substantiæ reuocat, quam vult esse proprietatē. At præter hanc proprietatem nullam ponit, scilicet præter substantiæ similitudinē: quod apparet in autoritate de Alylso: nam cū conferat proprietate sua canis rabidi morsui, explicauit quid nam esset illa proprietas substantiæ, siquidem similitudinē. Conciliator autem existimat iuxta principis sententiam, Proprietatem esse naturam mixti corporis procedentem à superna & plenissima influentia, & propter proprium temperamentum, quod singularem in illo dispositionem inducit. Verum ibidem princeps Proprietatem & Naturam vnum & idem esse declarauerat. Sed quia Auerroes dixerat

cap. 1

cap.

Inc

nera

cap.

prim

Di

tia

De

cor.

i.e.

con

mec

in VII. Primæ philosophiæ. quòd elementa non agunt substantia sua, sed qualitatibus, ideo credit hanc proprietatem, vt est agendi principium, esse accidens, non substantiã. Quod enim agit verè est substantia, instrumentum autem accidens: ignis enim est qui exurit medio caloris. Si igitur proprietas est substantia, operabitur per qualitates. Sed quæstiones hæ sunt remotiores à nostro proposito. Melius est igitur vt videamus, quid primo sit hæc Proprietas secundū Galeni mentē: nam clarū est apud illum eam esse substantiæ similitudinem, vt diximus. Verum si quis dicat, quòd Hercules lapis dirigit ferrum ad septentrionem, & quòd alius fugat ferrū, & alius à ferro trahitur, vt Conciliator ibi affirmat, cōcedet Galenus: quandoquidem eadem & vnius & plurium ratio: sed Hercules lapis vt viuūt, trahit similitudine ferrum. nec est alia proprietas singularis respectu viuētis, quæ pertineat ad medicum. Sufficit igitur Galeno quòd omnis proprietas medica ad similitudinem trahatur, nō autem omnis proprietas generaliter. Quare nulla in medicina est vere Proprietas, sed sola Similitudo, seu Natura: quæ quia affectū facit nostro iudicio admirabilē, vt dicebat eo loco princeps, ideo Proprietas à Galeno virtus illa dicitur. Nullum igitur animatum proprietate præditum est: sed vt animatis comparatur, eam rationem ob similitudinem subit. Quare meritò comparauit hominem & medicinam magneteri, nam membrum qualitate medicamēti affectum trahit: humorem verò ferro, viuū viuēti, mortuum mortuo, Quam sententiam nemo ad hanc vsque diem est assecutus. Sed occurrit dubitatio, quonam pacto lepus marinus solum exulceret pulmonem: neque enim par est, simile tam vehementer lædi à simili. Respondemus: vt simile est, trahi ad locum: vt autem igneas secum habet ac escharoticas partes, exulcerare locum ad quem trahitur: ad quod iuuat loci ipsius aut mēbri qualitas ac substantia, ei iniuriæ obnoxia. Hæc igitur Proprietas vera, quæ soli animato inest, à cœli virtute est. Ob id etiā serpentis carnes, & Basiliscus, Regulūs ue, vt mortem oppetierunt, saxa non violant, nec herbas in circuitu existentes perimunt, Inanimatorum enim, vt diximus for-

ma est elementum prædominās, & ob id nulla proprietat. Sed nō videtur Galenus decimo de simplicibus medicamētis, negans sanguinem vespertilionis prohibere pilos, quia non sit egregiè frigidus, admittere: neque eam quæ sit à similitudine substantiæ proprietatem, nam ratio eius secus periret. Respondeo: ratio est contra illos, qui à qualitate hoc fieri existimabant: nam medicamento cicutam, quasi frigidissimum aliquid superaddebant.

CONTRADICTION III.

Medicina soluentes similitudine humores trahunt: attractio verò ipsa à medicamento fit, & ipso secundum substantiam attenuato.

Iuxta prædictorum sententiam, quoniam decreuimus omnem proprietatem esse in viuente: nam quod non viuit non mouet ad vnam nisi positionem: proprietatis autem est ad omnem agere id quod mouet: velut etiam in motibus voluntariis. Quod etiam patitur ab aliquo, patitur ob proprium temperamentum, non autem ob cœlestem impressionem. Diximus tamen, Mefue sentire quòd ob id medicina trahat humorem: sed Galenus ob similitudinem, & Serapio videtur ei ex parte assentiri. Verum Galenus præter similitudinem addit etiā, quòd quædam educunt subtilitate partium, vt in v. de simplicibus medicamētis scripsit. Philosophus primo problematum hanc init rationem, quæ deuorantur cum à calore trahuntur per venas & colliquātur, nec tamen possunt concoqui ob alienam qualitatem, & rursus expelluntur, trahuntque secum humores: æs verò, & ferrum, etsi non concoquantur, nec etiā dissoluuntur: lac & mel concoquuntur: eadem tamen ratione copiosius hausta vicem obtinent medicamento. Hac igitur causa non similitudine, sed contrarietate potius medicamentū purgat. Et ob hoc dicit plerunque, medicamenta sunt & iniucūda, & insauia. Sed hæc opinio à Galeno redarguitur, nam non plus vnum, quàm alium humorem medicina ad se traheret. Erasistratus, vtpote ex Aristotelis pronepotibus, & ipse inter medicos hanc tuebatur opinio-

3. de S
plic. m
cap. 2
25. 26
In
tid. ca
5. c. 18
Probl
43.

quarta
primi c.
4. com.
60. tertij
techni.

cap. 3.

nem, vt in libro de medicamentorum facultatibus appa-
 ret. Sed nec omnia in sua via purgant, quamuis à calore
 attenuentur, vt prassium. Sed contra Galeni placitū mul-
 ta solent adduci. Auicenna nanque & Thurisanus argu-
 mentantur contra Galenum: quia si ferrum trahitur à
 magnete ob similitudinem, igitur magna fieri quanti-
 tas trahet paruam magnetis quantitatem, aut etiam ma-
 gis trahet aliud ferrum. Medicamentum etiam idem,
 vt Elleborus trahit diuersos humores: igitur non po-
 test hoc esse à similitudine, aliter Elleborus assimilabi-
 tur pituitæ & atræ bili simul: quare etiam duo hi hu-
 mores erunt inuicem similes. Iacobus & ipse adducit
 hoc in contrarium, quòd turbetum non est simile pitui-
 tæ, cum sit calidū, & pituita frigida: dicitur forsan, quòd
 sunt colore candido similia. Sed hoc primo reprobat
 à Galeno in 1. 1. de simplicibus medicamentis, qui non
 vult colorem considerandum in medicamentis, sed sa-
 porem, odorem, & experientiam: imò vult, experientiam
 paucis additis rationibus sufficere, odore etiam cōtem-
 pto esset etiam omnis medicina candida, vt & cerusa &
 calx, expurgans pituitam. Sed Vgo adducit quardam a-
 lia etiam contra Galeni opinionem. Cor trahit aërem
 frigidum, & ramen ipsum est calidum: multa etiam si-
 milia sunt, quæ non se trahunt, vt caprificus, quæ non
 trahit ficum, quamuis sit ei similis. & clarius instat, in
 præter naturaliter dispositis trahitur contrarium: nam
 calida membra trahunt medicamenta frigida, vt conce-
 dit Galenus, dum exponit vtilitatem compositionis me-
 dicamentorum: sed corpus ægrum, humor malus, &
 medicamentum sunt omnia præter naturaliter disposi-
 ta, igitur trahent se vt contraria, non vt similia. Et si di-
 catur, quòd sunt contraria in qualitatibus, in substantia
 autem similia: hoc apud Galenum, imò etiam apud nos
 nihil est: nam apud Galenum quantitas est substantia:
 apud Auerroem & nos, vbi qualitas, ibi elementum, &
 forma mixti est subiecto eadem in inanimatis cum for-
 ma prædominantis elementi: & etiam, qua licet sub-
 stantia elementorum non sit illorum qualitas: est tamen
 ei valde proxima. vnde Auerroes existimat elementa
 substantias imperfectas: sunt enim contraria, & susci-

piunt magis ac minus in suis substantiis, quod propriis repugnat substantiis, ut habetur in prædicamentis. Est *cap. de* etiam nostrum hoc dubium, quia cum non omne simile *Substau* trahat simile, quæritur igitur ratio propria qua medica- *tia.* mentum trahit humorem. Concessio enim quod non trahat nisi simile: quia tamen non trahit omne simile, quærendum est, cur hoc trahit, ut scamonium: hoc non, ut papaveris succus. Auerroes v. collectaneorum tenuit, *cap. 21.* quod virtus attrahens esset calor proprius in medicamento. Albertus in tractatu suo de Metallicis, quod esset forma quæ est substantia: sed hanc nos reduximus ad formam elementi prædominantis in inanimatis, & in animatis ad ipsam animam. Sed princeps vult quod fiat à *De vi* temperamento quod ex primarum qualitatuum mixtione *bus cor* cõsurgit. Nos autem declarauimus, quod omne vin- *dis. hau* cens in mixto, & cui debentur illius operationes, est for- *cap. 10* ma eius: quia operationes sunt à forma, & quod forma *iuxta* elementi prædominantis vincit in mixto, quia mouet, & *med.* generat: igitur ipsa est forma mixti, & non compositum ex primis qualitatibus. Sed intelligendum est dictum principis, de causa: nam alia elementa reducunt formam elementi prædominantis, ad formam qua sub mixto consistit: & hoc est verissimum. Addit etiam, quod hæc temperatura ab influxu iuuatur cœlesti, & damnat modos antiquorum, quos Alexander Aphrodisæus recitat in 11. *cap. 2* naturalium quæstionum. Empedoclis, qui ab atomis concurrentibus mutuo ac se impellentibus: nam sic omnia ab omnibus traherentur, vel saltem ferrum à ferro, quod etiam obstat opinioni Democriti, qui à defluxibus mutuo concurrerentibus id fieri credit. Diogenes autem putabat quod ob humorem ferri: sed cur non trahitur æs ab aliquo? & Hercules lapis à ferro nihil aliud? ob id dicebat Alexander nec per mediū, sic enim intermedius aër prius traheretur: quare nec ut alimentum; nam ipsum trahitur à membro per medium successiuè. Relinquitur igitur, quod ferrum ab Herculeo lapide trahitur, quia perfici optat, sensum habens quendam, quanquā inanimè. Auicenna verò in hoc damnat Galeni opinionem, etiam cū aliis, quia à similitudine hoc fieri posse negat. Obstat igitur Galeni opinioni etiā hoc, quod si humor

trahitur à medicamento ob similitudinem, attractio à simili fit nutritionis causa: & humor non nutrit medicamentum, & membro à quo trahitur, est contrarius. Ad *prima pri* hæc dicamus vt Princeps, Attractio fit vel à vacuo, vel *in doc. 6.* proprietate naturæ, vel calore, & ea quæ est à calore fit *cap. 3.* vacui causa: quæ verò à proprietate, calore cōfirmatur. Medicamentū igitur nihil per se trahit, mortuum enim est: sed intestinis plerunque, rarò autem ventriculo qualitatem inducit similem humori: quare trahitur humor à membro. & pro hoc facit argumētum quod etiam est pro philosopho, quia si euomatur medicina post duas horas, non est quātitate sua diminuta ad sensum, & non cessat operatio eius propter hoc, & multi purgantur ab emplastris superpositis ventri, vt Mesue testatur in emplastro suo de arthanita dicto. Alij etiā solo odore medicamenti per nares hausto. Sola igitur virtus medicamenti inficiens membrū, seu sine diminutione substantiæ medicamēti attrahatur, seu cum parua, facit vt membrum ratione similitudinis trahat humorē: deinde cum non possit nutriri ex eo, quamuis sit similis in substantia, expellitur ab eodem: & ideo post purgationem remanet nausea & abominatio magna ratione impressionis. Non qualibet autem similitudo sufficit, sed oportet vt sit ad amulsim, indicio clarissimo est medicamentum esse simile humori attracto, quia si non euacuat in illum *3. de Sim* vertitur. Propterea ad argumentum Auicennæ sæpe *plac med.* citum est; non enim ferrum vincit ferrum vnquam, aut *cap. 24.* magnetem, quia est inanime, & inanimatum non potest esse in actu, sed solum in potentia, nisi ratione formæ elementi prædominantis. Elleborus habet diuersas partes, & turbetum habet substantiam pituitæ similem, frigidam, cādidam, leuem, ideo non educit pituitam crassam: habet & cum ea partes calidas, ad attrahendum adiuvantes. Cerusa & calx dissident tota substantia ab humano corpore, vt clarum est. Euforbij lacryma non purgat pituitā similitudine, nihil enim in ea frigidum: sed colliquando. Cor trahit aërem vacui ratione, qua omnia absque discrimine trahuntur. Caprificus non trahit ficū, quia viuens non trahitur: mortua ficus non est substantia similis. Humor malus trahitur à mēbro sub ratione alimen

alimenti, cum est similis : aliter membrum esset sua mala qualitate sibi medicina, si contrarium traheret. In medicamento alia ratio est, causa vero attractionis est exacta similitudo : sic ut unum sit animatum, aliud autem anima careat. Ad Alexandrum attractio à simili est propter nutrimentum, nam & magnes alitur, & diutius durat in febris scobe: etsi non propriè substantia illius forsan nutritur. Sed non est necesse in attractione propter nutritionem, quicquid est intermedium prius trahi. Humor verò qui trahitur, membrum nutrit, sed modicè, ad quod trahitur, quia similitudo temperamenti non est ad naturæ, sed medicamento acquisitum. Sed contra hoc est argumentum Principis, si membrum sic traheret, aut medicina concomitaretur humorem, validior fieret purgatio in sanis quàm ægris. sed hoc non procedit, quia humor bonus est, & ab aliis membris maiore vi retinetur: ideo sani habent validiora etiam membra quæ retinēt, & humores plerunque bonos, quare maiore nixu retinentur. Serapio autem, quia credidit medicamentum, & non membrum trahere humorem, ideo difficultatem habet quomodo idem attrahat, & expellat: quare cogitur dicere, quòd medicamentum attrahit, & membrum expellit: quod fieri minimè potest.

*Quar
primi.
cap. 4*

CONTRADICTIO IIII.

Cor an sit vnum membrum principale tantum.

Prinicipia igitur sunt, Cor, Cerebrum, Epar, & Testiculi II. Artis medicæ, cap. iij. Non est ignorandum quatuor esse virtutes in animali : Sensitiuam, quam Galenus ponit in cerebro: Vitalem, quam in corde: Nutritiuam, in iecore: Generatiuam, in testiculis. Igitur sic illas ponit in his membris, ut quo ad has virtutes Galenus neget horum membrorum alterum ex altero pendere. Non tamen vult, quòd cor non recipiat virtutem sentiendi à cerebro: nec quòd cerebrum non recipiat virtutem vitalem à corde : sic enim ut in bene recta ciuitate, mutuo sibi hæc inuicem famulantur. Rationes adducit ad hæc Galenus, in libris quatuor primis qui supersunt de dogmate Platonis & Hippocratis: præcipuas autem pro

*In
tudo
5. c*

iecore in vi. libro. Prima igitur hæc est virtus, ibi ortum habet, vbi instrumenta eius originem ducunt: at arteriæ sunt instrumenta facultatis vitalis, venę nutriti-
uæ, nerui sensus. Igitur vbi hæc exoriuntur, ibi suarum origo virtutum. Sed nerui à cerebro, arteriæ à corde, ve-
næ à iecore oriuntur? igitur hæc membra sunt harum virtutum fontes principales. Et si quis dicat, quòd calor naturalis conseruatur per motum pulsus: respondet Ga-
lenus, quòd etiam anhelitus: & sicut pulsus est per virtu-
tem à corde tràsmisssam, sic anhelitus per virtutem à ce-
rebro, cum respiratio sit motus volutarius. ideo vtraque membra quod ad hoc, cor scilicet, & cerebrũ, æqualem
vsum quo ad caloris exhibent conseruationem.

cap. 2. Ad hoc respondet Auerr. ii. Collectan. quòd trans-
mittitur hæc virtus à corde prius ad cerebrum per arte-
rias, & adducit dissectionem pro testimonio: nam ma-
gnæ ibi spectantur arteriæ. Sed hoc non videtur verum
in laborantibus morbo attonito, integra adhuc cordis
virtute: non enim sentiunt, & tamen deberent sentire,
quia principalis virtus integra est. Diceret Auerroes
perfici in cerebro, sicut calor est in lumine solis virtute:
sed non perficitur nisi cum ad elementa peruenit. Sed
hæc responsio nulla est: nam si virtus illa est imperfecta,

Tract 5. nihil ei conuenit ex operatione: quare inanis erit. Re-
contra- spondeo igitur quòd vt dixi in Contradictione primi
dict. 1. libri, Aristoteles diceret duo. Primum, quòd falsum est:
scilicet, quòd nerui à corde oriantur, nam deceperunt
illũ villi cordis albi & substantia similes neruis. Secun-
dum est, quòd negaret neruos esse instrumenta sensus
omnis: sed diceret esse instrumẽta tantũ perfecti sensus.
Diximus autem ibi quòd Auerroes in Paraphrasi aliter
conatur soluere argumentum. Quòd si dicat aliquis pro
philosopho, cerebrum indiget vitali spiritu: Respõdeo,
& cor indiget respiratiõe quæ illi à cerebri virtute sub-
ministratur: nec tamen hoc prohibet quin cor sit princi-
pale. Sed si quis dicat, cur in attonito igitur morbo de-
perditur sensus? Respondeo, cur quando attonitus
morbus ex corde pendet etiam sensus amittitur? Dico
ergo, quòd deperditur ob intemperiem: nam membra
priuata spiritu cerebri desinunt sentire sensu perf. cto:

nam plurimi eorum retinent sensum imperfectum, id est doloris cognitionem: cum verò & hanc amittunt ex toto, iam cor laborat. ad quid enim illos cruciari si nihil sentiunt? imò plurimi sentiunt etiam non parum, sed nequeunt signum declarare. Hoc igitur argumentum quod ex colligantia deducitur, nec pro Galeno, nec pro 6. de c Aristotele determinat.

A constitutione verò aliud sumitur, in iecore præcipue: sanguis enim in eo generatur: nam ibi est vas quod superfluum expurgat, bilem siquidem flavam: & lien.

Secundo, quia omnino membra intra peritoneum nervosa ex sanguine portæ nutriuntur solo: cum nullum ramum ex caua ad illa descendere dissectio ostendat: quamvis Galenus hoc neget: paucos enim excipit. Clarum est igitur, multa membra saltem hoc sanguine nutriri. Tertio, quia caro iecoris sanguini simillima est. Quarto, quia ibi sunt venæ capillares ad modum ortus fontis, ut nullo modo in corde, cum locus latus sit, confici possit. Quinto, quia caua ibi maior est, sicut arteria, quæ à corde prodit, magna: sed hoc negat Vesalius: & nos etiam maiorem cauam in corde existimamus.

Sexto, quia diuiditur caua ex iecore non ex corde. Sed ut video, par est utrinque ratio: nam superficiem iecoris sicut & cordis transiens duorum ramorum speciem effingit. Septimo, quod experientia etiam constat, quoniam ostia ipsa sanguinis in corde ab intus extra versus clauduntur: igitur cor cum comprimantur ostiola nullum emittit sanguinē: quare nulla poterunt ex eo membra nutriri: obstat enim primo ostij situs, qui ut magis comprimitur, eò magis clauditur, tum verò etiam impetus ipsius sanguinis. Sed vena arterialis, quæ extra cor deferit sanguinem, manifestè in pulmone finitur. igitur caua nō communicatur cordi, nisi ut nutriat illud & pulmones: tum verò ut ex illo sanguine arterialis generetur: quare nullo modo sanguis generatur in corde, nec generatus perficitur.

Ad hoc in Paraphrasi respondebat Auërröes, quod sanguis non nutrit membrum, nisi per calorem arteriæ fuerit temperatus: & sic non in corde omnis sanguis formam suscipit, sed bene à corde: & indicio est, quod ad

HIER. CAR. CONTR. MEDIC.

omnia membra ad quæ vena cum arteria aduenit, altera alteri vel Galeno teste sociatur. Sed ista responsio cum concedat quæsitum, scilicet sanguinem in iecore generari sub forma qua sanguis est, robur ostendit argumenti: nam quod iuuentur membra in conseruatione proprii caloris, nemo est qui neget, quodque hoc fiat à corde. Est etiam vbi venæ arteriis sociis carent, vt quæ per sacrum os ad musculos, & quæ ad virgam per musculos exteriores, & quæ ad femur in cutem, & quæ in gibbis iecoris, & quæ in septo transuerso, & quæ per spinam alit thoracem, & humeraria, sic in abdomine, collo, & dorso, & quæ per faciem & caput omnes, vna duntaxat fermè excepta per os sacrum transeunte, coniuge arteria carent: tum verò & multi rami humerariæ, & quæ circum brachij os per auersam partem cōtorquetur: & tamen omnes membra nutrire proxima palam est. Accedit etiam quod Galenus Aristotelem satis oscitanter dissectionem attigisse eum arguit: vt etiam cerebrum ad cordis temperiem cœquandam factum existimauerit: vt eius necessitatē propriam ignorasse videatur.

Sed haud negligenda est tanti Philosophi autoritas, qui cor vnum facit membrum principale pluribus in locis: sed præcipuè II. de Generatione animalium, & III. de Partibus. Nec illud ad rem facit, quod quidam adnotarunt ex IIII. de Generatione animalium, quod scilicet nullum animal sine corde inuentum sit: nam hoc etiam de iecore docet, sed duo membra efficeret principalia: Sed & in sacrificiis referūt Caio Cæsari hostias sine corde apparuisse: quæ tamen ego ad miracula vel mendacia refero. Sed ad rem redeo: si sunt tres virtutes principales triaque membra, tamen tres animæ, vt Galenus fatetur, quomodo animal vnum erit? hoc mouit Philosophus argumētum. neque enim dicere possumus, quod corpore ipso colligantur: nam forma res vna est, non autem materia. Galenus ad hoc videtur obiter respondisse cum dixit, quod vinculo eo colligantur, quod si vna interea, alia non possit esse superstes, alteraque alterius functione ac auxilio indigeat: verum si virtutes & non animæ totidem ponantur, cum sensitiua sit in loco, non

lib. de Dis-
sectione ve-
narum &
arteriarū,
iuxta fin.

II. de Par.
cap. 7.

cap. 4.

cap. 4.

cap. 4.

VI. de
Dog.

I. de A-
nima 90.

IX. Ar-
tis curat.
cap. 10.

indigebit cerebri functione. diximus autē de hoc aliās,
 quoniam ex Philosophi autoritate anima in solo corde
 est: non autem per totum corpus diffusa. Conantur hoc
 quidam reprobare: nam homo per animam est homo,
 forma corporis anima est, forma materiæ coextenditur.
 Respondeo, hominem esse tantum apud Philosophum *de Tut*
 spiritum illum in corde complantatum, in quo anima *tute*
 residet: cætera huius omnia causa sunt: cor, ut contineat *SeneC.*
 reliqua cordis causa. Alia ratio ex hoc habetur quod *te. cap*
 cor est vltimum quod moritur, primum verò quod viuit: vt
 II. de Generatione animalium dixit, cui subscribere e-
 tiam Galenus videtur v. de Locis: inquit enim, Pereun- *cap. I.*
 te virtute cordis hominem illico perire necesse est: ac
 non sic pereunte cerebri virtute vel iecoris: nam adhuc
 manet homo viuens, vt in valido attonito morbo ma-
 nifestum est. Ac si quis spirandi libertatem auferat ab *c. 10.*
 homine, illico extinguitur. Sed ad hæc Galenus diceret, *2. de*
 vt ex IX. de Arte curandi colligitur, Vires ipsas virtu- *sis pul*
 tum si prorsus corruant celeriter animal interire: præ- *cap. I.*
 cipuam tamen esse in corde mortis causam ob motus
 necessitatē. At vna virtute sublata ex toto homo illico
 moritur: neque enim in attonito morbo virtus sentien-
 di perit, sed operatio: nec in hydropse iecoris vis nutriēs
 sed opus: cum verò & virtus vnā interierit, homo illico
 extinguitur: imò antequam intereat: & cum animas tres *lib. de*
 ponat tutius totidem posuerit facultates, verum quo *nimi*
 pacto aberrauerit in Platonis opinione aliās dictum est *morta*
 à nobis. Est autem sciendum, quod anima si sit educta *tate.*
 de potentia materiæ diuisibilis, est sub eius diuisione:
 vt tenet Auerroes in libro de Substantia orbis. quare *cap. I.*
 non rectè dixit Trusianus, anima existente coextensa to-
 ti: illam tamen non diuidi corporis diuisione. Sed nec
 idem bene sentit de virtute vitali, ac causa motus arte-
 riarum: cum existimet à spiritu ac feruore cordis eam
 prouenire: quam obrem ei cōrigit, quod etiam Auerroes
 in motu leulab. vt promitteret se illum si vita superesset
 qualisnam foret, descripturum. Sic Trusianus cum ex-
 perientiam pulsuum inuento suo accommodare non
 posset, tractationē promisit. Verum hæc obiter: ad rem
 reuertamur. Recitat ille pro Philosopho tria argumēta:

horum autem primum est, Plures virtutes attribuuntur vni animæ, igitur plura membra ab vno etiam pendent. Secundum, Cor est principium caloris naturalis, igitur & omnium quæ sine eo perfici nequeunt.

Tertium, Quod ligatis arteriis soporariis aufertur sensus & motus, conciditque animal velut attonito morbo percussum: igitur cor est omnium principium. Galenus

*In de Vfu
pul in
vria. &
2. de Dog.
Pla, post
medium.* hoc experimentum reprehendit: nam nisi ligentur nervi, soporariis arteriis adiacentes, animal manet cum sensu ac motu: quare error est in experimento. Ad id quod dicit, cor esse caloris naturalis fontem & calidissimum, non negat hoc Galenus: cum sinistrum ventriculum feruere etiam dicat sano animali. vt verò ex hoc possit supra omnes functiones, minime est necessariū, cum tēperamentū requirāt hæc propriū, nō autem caloris im-

*De inæ-
qualis in-
tem. c. 5.* moderatiā. At nō videtur par ratio de mēbris ac virtutibus: cū mēbradifferāt necessario, virtutes plures in vna possint anima cōsistere. Adducit & Philosophus alias rationes velut, quòd cor sit in medio, vt regis locū obtinet hoc autē vt secūdo de Dogmate Platonis Galenus scribit: nec verum omnino est: nec si esset quicquam conclu-

*2. de Par.
1. 10.* deret. Simile illud videtur, Nullum animal corde caret, nam & omnia habent duo instrumenta per quæ cibum recipiunt, excrementaque eiiciuntur: nec tamen os & anus membra sunt principalia, sed necessaria. Quòd verò superius dixerimus primo cor generari, incertū hoc Gal. affirmat, vbi de fœtus formatione loquitur: quinimo tria apparere ab initio in abortibus simul principia docet. Sed Auerroes pro Philosopho & ipse in sua paraphrasi non pauca adducit, eorum autem primum est, Vbi est primum animæ instrumentum & virtutis, ibi & membri principis natura: at in corde anima spiritum vitæ procreat illius proprium instrumentum: igitur cor est principium. Rursus ibi est principium, quo retrahente cessant hæc: sed retracto ad cor calore, vt in somno, cessat sensus & motus: igitur cor est principium. Neque enim Galenus vult, quòd in somno calor ad cerebrum, sed quòd ad cor retrahatur. Vbi igitur principium? vnde etiam impedimentum eiusdem enim est dare ac auferre. Tertio, Frigidum non ingre-

ditur, nisi per accidens, generationem IIII. Me-
 theororum: sed cerebrum est frigidum etiam ex Ga-
 leni sententia, quare non poterit nisi temperare spiri-
 tum vitalem, non nouam formam inducere: quare de-
 stituitur instrumento sibi proprio. Quarto, Si cor non
 habet virtutem nutriendi, neque habet vitalem: cum
 sint vna & eadem. aliter oporteret ponere quatuor vir-
 tutes, Nutritiuam, Vitalem, Sensibilem, & Intelle-
 ctiuam: & totidem etiam animas. Ideo philosophus
 in libris de Anima nusquam vitalis meminit virtutis,
 cum eam sub naturali comprehendat. Cor etiam est
 principium venarum: nam substantia eius est similis
 illarum substantiæ dura & subnigra, & etiam quia de
 ratione principij est quod non perforet, vt nerui qui nō
 transeunt per cerebrum: sed venæ non transeunt per
 cor & transeunt per iecur: ut patet de caua quæ sub-
 stantiam suam retinet in transitu, non autem in cor-
 de, sed finitur in substantia dextri ventriculi. Est etiam
 ratio philosophi vbi fons alicuius, ibi & origo: vt in a-
 quis: sed in corde est fons sanguinis non in iecore:
 igitur origo etiam. Ad hæc Galenus dicebat, argu-
 menta esse in quatuor generum quod & primo colligi-
 tur Elenchorum ferme, Demonstratiua, Probabilia,
 Rhetorica, & Sophistica. Rhetorica autem sunt quæ ex
 autoritate plurium probant: Probabilia autem non ex
 euidentiis rationibus, sed demonstratiuis dicit solum
 fidem adhibere conuenit. Aristotelis igitur argumen-
 ta probabilia Galenus existimat. Cum igitur cor esse
 fontem sanguinis dicit, quoniam ibi lacus eius sit, non
 inficiatur hoc Galenus. At responder, quod venas par-
 uas ob id necessario habuit omni ex parte vt chilum pos-
 set amplecti. Verum Galenus ibi adducit fundamen-
 tum quo demonstrari potest sanguinem in iecore gene-
 rari: nam capillares venæ cauæ non committantur in
 gibbo iecoris capillaribus portæ, igitur vena portæ sal-
 tem cum eius ramis ex iecore oritur. Respondet Vesa-
 lius qui argumentum vidit, quod committuntur, quā-
 uis arctissimis & vix peruiis ramulis. Quæstio est de
 facto vt iurisperiti dicunt. Ad id de transitu Galenus
 diceret, quod fuit causa finis, & quod venæ etiam portæ

2. de l
 ma. I

4. de
 par
 post
 lib.
 7. in

terminantur in iecore, ut diximus: & in corde fuit necessarium cauam venam finire, quia non poterat committi arteriæ magnæ, propter substantiæ varietatem, nec non ob spirituum generationem, in quibus conficiendis necessarium erat sanguinem per cordis substantiam penetrare: nec poterat rursus penetrare, quia difficile erat tantum sanguinis ad superiora dirigi: & etiam quia non potuisset tunc tam facile in ventriculum finistrum progredi. Adducit verò rationem de substantiæ similitudine in contrarium. nam ortus debent esse molliores quàm processus, ut in nervis à cerebro & à medulla dorsî orientibus patet: sed venæ iuxta iecur sunt molliores quàm in corde, adeo ut sint similes teneritati carnis iecoris: igitur venæ ex iecore oriuntur. Ad id quod quarto loco adducitur, dicit Galenus aliam esse vim vitalem, quæ cum motu iungitur locali, ab ea quæ est naturalis, ac immobilis, spiritû autem vitale motus non nutritionis causam esse. In tertio fudamêto ille prorsus aberrat, qui credidit, quòd cor ex mête Gal. esset principalis reliquis, cerebrumq; solum esse in motus virtute princeps: nam Galenus cerebrum corde vult esse principalis. Dico igitur, quòd si fateatur cerebrum esse principale membrum, debemus multo magis fateri etiam primum esse: & ratio est, quia est eius functio nobilior, mouere, sentire, cognoscere. Et si dicas, Hoc non potest fieri nisi cum spiritu cordis ac vita quæ in eo consistit. Respondeo, Hoc potius probat oppositum: nam apparet finem esse nobiliorem his quæ ad finem. vita igitur & cor cerebro ancillatur, ut ventriculus iecori: & sicut iecur est nobilius ventriculo, ita cerebrum corde. Cum hoc stat tamen, quòd cor sit magis necessarium: ad id etiam quod dicitur de dextro cordis vetriculo, quoniam in eo venæ finiuntur. Respondet alibi etiam Galenus multa animalia vel philosopho teste carere dextro ventriculo cordis, cum tamen in his sit iecur. Rei igitur communis principium commune esse debet: sed venæ sunt communes omnibus animalibus sanguinem habentibus: igitur venarum principium est iecur, non cordis dexter sinus. Auenzoar in primo thesiri adducit rationes quòd sint plura membra, & quòd medico

melius sit sic credere. De frigido fateor ut frigidum *Trac.*
 est ad generationem non ingredi: sed tamen calor à fri- *cap. 2*
 gido temperatus hoc agit: aliter nec pisces, nec lactu- *post p*
 cæ semen generarent, sunt enim frigida. De calore,
 quis negat ad cor ipsum contrahi? sed causam cur con-
 trahatur, & quomodo, in libro de Animi immortalitate
 docuimus, repetere superfluum est. Galenus etiam haud
 fatetur spiritum vitalem solum esse animæ instrumen-
 tum: nam & qui in cerebro gignitur sensitiuæ instru-
 mentum est, quare probabilissimum omnium est,
 membra quo ad virtutum sedem plura esse: quoniam
 illis ægrotantibus ægrotant virtutes, bene valentibus
 recte valent: medicaminaque illis non semper cordi
 sunt apponenda. Verum autem principium cor est: sed *prima*
 nobilissimum apud medicos cerebrum, non tamen magis *mi du*
 necessarium, propterea bene dixit Princeps, quod o- *c. de*
 pinio medicorum est magis apparens, philosophorum, *bris.*
 cum profundè inspicitur verior, verum ipse in v. de A-
 nima & xii. de Animalibus declarauit hoc ratione: quia c. 8.
 sicut cerebrum in sentiendo est principium sensuum, c. 10.
 & tamen utitur diuersis instrumentis, sic cor est prin-
 cipium diuersarum virtutum, & tamen utitur in nutri-
 tione ipso iecore, ut instrumento: cerebro autem in
 sentiendo, testiculis in generando, & sic concordat
 cum philosophis in hoc: concordat verò cum medicis,
 quia venas à iecore exoriri facit & nervos à cerebro,
 quāquam velit ex corde ad cerebrum aliquos etiam di-
 rigi, sicque mediam inter philosophos & medicos viam
 amplexus est, quæ & meo iudicio etiam verior existit.
 Dat etiam modum, quo fieri potest, ut virtus transmissa
 à corde in suum redeat principium: & dat exemplum
 de iecore & ventriculo: nam ventriculus transmittit
 chilum iecori, & recipit sanguinem ab illo. Rursus
 sensus communis singularibus sensibus virtutem largi-
 tur, indeque eam rursus ab illis recolligit. Docet etiam
 exemplo tendonum in musculis, quod aliqua robu-
 stiora possunt esse, dum à principio distant, quàm in
 ipso: nam muscoli vehementius ea parte trahunt qua in
 tendonem desinunt, quàm illa qua cum principio con-
 nectuntur. Addit ultimo, quod principium aliqua

per se operatur, aliqua per instrumentum: & dat exemplum de tactu, qui in corde viget exquisitissimus. Adducitur etiam fundamentum pro Galeno ab Auerroes: extracto corde animal mouetur per duos passus, igitur cor non est principale membrum: quia abscisso capite, penitus non mouetur. Sed ad hoc Auerroes responderet, quod vidit arietem, qui abscisso capite ambulabat aliquod vicibus. Hoc experimentum & si sit verum, responderet Galenus, cum caput possit repente excindi nihil esse mirum, vel momento posse animal moueri: at cor non prius eximitur, quin multa patiatur animal: & prehendatur etiam manibus aut alia re: igitur si exempto corde animal mouetur, non erit cor animalis principium. Sed hoc ita esse experimentum docet: & in de Dogmate Galenus hoc dixerat. Sed & multi libri ad Auerroem peruenire Galeni, quos non habemus: vt libri de Demonstratione, de Dubitationibus, de Cura singularium morborum.

lib. 2. ante
medu: &
Alexā-
der in pa-
raphrasi
de Ani-
ma. c. ult.
tum in re-
studinib⁹
semper,
quamdiu
vivunt.

C O N T R A D I C T I O. V.

Cerebrum an frigidum & humidum.

lib. 8. c. 2
7. ante me-
dium.
par. 13.
probl. 5.
12. de A
nimalib⁹
cap. 1.
Doct. 3. c.
2.
cap. 7.

Cerebrum si digito tangatur calidum apparet, in libris de Vsu partium & subiicit: Ipsum etiam calidius est aëre æstatis calidissimo: quod si contingat diutius ipsum manere deiectum dum os excinditur iupremum malum animal incurrit: Isaac addidit duas rationes: nam cerebrum est motus principium, secundum Galenum libro de Dogmate Platonis: at principium motus calidum est, vt Philosophus ait in Problematis: igitur cerebrum est calidum. Est etiam medulla: vnde Auicenna, Cerebrum est medulla ossis capitis. Et sicut cor dicitur siccum in comparatione ad reliqua membra principalia: sic medulla dicitur frigida in comparatione cerebri ad reliqua membra principalia. Ipse tamen in primo libro sui canonis in tertio loco collocauit frigidorum à cutis temperamento. Et Philosophus ipse inter frigida collocauit, & Auerroes in suis collectaneis. Quinimo & ipse Galenus in libris de tem-

peramentis ait, Cerebrum & medulla dorsi frigidiora *lib. 2.*
 sunt cute: alteriusque generis hæc dux medullæ ab aliis.
 Omne enim exangue frigidius est eo quod sanguine *lib. 1.*
 præditum est. Consiliator in differentia. xxi. dum
 hanc disputat materiam, adducit argumentum quod
 concludit oppositum: inquit enim, Gaudet calidis odo-
 ribus, igitur frigidum est. Hoc autem est falsum: in- *2. A*
 quit enim Galenus, Gaudet calidus ventriculus calidis *med. 5*
 cibis ac poribus: quod & aliàs declarauimus. Quod *cap. 7*
 verò siccum sit, declarant verba Philosophi xi. de Parti- *prima*
 bus animalium, cum inquit: Cerebrum constat aquea *mi 3.*
 terreæque substantia: dum enim coquitur aquea exo- *cap. 3*
 luta, ferrea quæ relinquitur concrefcit. Ex quo patet, *ta fia*
 quod iuxta eius sententiam hæc, cerebrum est frigidius
 quàm humidum. quod & sensisse videtur Princeps cum
 dixit, Frigidorum, velut cerebrum: humidorum, velut
 iecur. Et hæc fuit etiam sententia Philosophi, in li-
 bro de Somno & vigilia, quod cerebrum sit frigi-
 dissima pars nostri corporis. At iuxta finem primi de
 Temperamentis sentire videtur Galenus (quanquam
 non expressè id dicat) cerebrum humidius esse, quàm
 frigidius.

Ad primam apparentem contradictionem quidam
 dixerunt, quod autoritas libri de Vsu partium est, quod
 sit calidius aëre æstatis: non tamen sequitur, igitur tem-
 peramento æquali. Istud est absurdum, cum aër æstans
 adeo nos calefaciat, ut prouocetur sudor, sicut ab igne.
 Item quia nititur probare ex hoc quod non potest re-
 frigerare cor: quæ demonstratio nulla esset, si posset ef-
 se cerebrum aliquo modo frigidum. Aliqui dicebant,
 quod cerebrum erat calidum cum arteriarum auxilio.
 At in de Temperamentis loquitur de eius natura sin-
 gulari. Hoc quidam reprobant: nam Galenus ibi doc-
 cet venari temperaturam ex tactu, in tactu comprehen-
 ditur calor compositus ex innato influentique. igitur
 etiam hoc modo declinat ad frigidum. Alia responsio
 est, Quod cerebrum cum detegitur, euadit calidum
 propter morbum. Hæc est omnibus deterior responsio:
 nam neque probat quod incendit Galenus in libro de
 Vsu: quoniam cum sanū erit refrigerare potest cor: nec

possumus colligere experimento quòd sit frigidum, Datur vltima responsio: Quòd cutis etiam ab aëre æstatis refrigeratur, etsi calidior sit aër cutē. Sed hæc opinio declarat, quomodo possit lædere cerebrum ob nouitatem: sicut & corpora nuda assueta vestibus: ingreditur enim poros, & motu offendit. sed non satisfacit dictis Galeni: nam si cum hoc calidior est aër temperamento, ac rursus cerebrum: verum non est quod dicitur in libro de Temperamentis. Si autem aër calidior, cerebrum frigidius est, nihil habet cōtra Philosophum. Præter id non satisfacimus experimento tactus, quod à Galeno ibi adducitur, ad demonstrandum, quòd calidū sit. Respondeo igitur, quòd cum innato calore, & influente nō parum declinat ad calidum extrema sui parte sic enim tactui apparet: sic læditur ab aëre æstiuo, etiam calidissimo, vt ille inquit: sic est principium motus. At in intima, vel per se sumptum frigidum est, atque constans aquea terreæque substantia, vt Aristoteles dicebat. Nec in libro de Tēperamētis docet nos omnia tactu dignoscere, sed membra exteriora tantum: in quo aberrauit ille plurimum: ossa enim, & cartilagines viuētis animalis si tactum explorentur, calida erunt. De cute autem, cū non integatur aliis membris, iudicium ferre possumus.

Ad id, quod quæritur, an humidius sit quàm frigidius, eadem fermē cōuenit responsio. Nam per se sumptum frigidius est, cū vtroque elemento frigido participet, iuxta Aristotelis sententiam. Galenus verò arbitratur humidius esse: quanquā si quis velit, illum cum Aristotele possit concordare: quoniam Galeni sententia non adeo expressa est, vt eam extorquere non queamus. verū Principis autoritas membra principalia tantum comparat: inter quæ vt cerebrum est frigidissimum, sic iecur humidissimum: est enim humidum iecoris maius quàm & cerebri frigiditas: ex quo conuinci non potest, cerebrum frigidius esse quàm humidum. Si tamen vt influentem habet secum calorem cōsideretur, humidius erit proculdubio quàm frigidū: neque enim, vt diximus, sic vllō modo frigidum est. Verū cerebrum non esse naturæ à dominante parte

terræ ostendit fenes Philosophus in 11. de Partibus. Cerebrum cum ad contemperandum caliditatem ac siccitatem cordis creatum sit, igitur frigidum esse debet & humidum.

CONTRADICTION VI.

Spinalis medulla an cerebro frigidior.

Cerebrum calidius est, humidius spinali medulla. Est enim illa mollius, eoque partes anteriores humidiores quo molliores, 11. de Temperamentis: at 11. de alimentis spinalis medulla eiusdem naturæ est cum cerebro, nisi quod durior est, tamē magis cum multum à capite recesserit: quare vel siccior ex regula Galeni, c. 3. vel etiam equalis cum cerebro temperamenti, si ad verba solum respicimus. Additque, non propria appellatione dici medullam, quod est verissimum: nam medulla ossis gratia est, ac caput & spina cerebri & medullæ versa vice causa sunt. Medullæ etiam ad nutriendum ossa factæ sunt: cerebrum, & medulla spinalis nulum os nutriunt. Medulla etiam hoc pingue habet, quo cerebrum carere videtur, ac spinalis medulla. Sententiam verò Galeni observavit Princeps in primo Canonis: quam ille in libro de Temperamentis dixerat. Sed idem Princeps in libris de animalibus inquit: Existimauerunt quidam quod medulla spinalis, quia cerebro cōtinua est, frigida sit: sed non est: nam calidam habet temperiē, quam à corde nanciscitur: nec exsiccatur, cerebri humore perpetuò adiuta. Hanc sententiā adeo expressit Philosophus in 11. de Partibus animalium, ut demirer eos qui conantur illius verba frustra extorquerē. Inquit enim: Medulla spinalis addiacens cerebro ob hoc calida creata est, ut eius immoderatam frigiditatem contemperaret: vnde Albertus in hoc cum optimè senserit immerito reprehenditur. Nec mirum est Auerroēm dixisse, medullam spinalem esse similis temperamenti cum cerebro, cum hic loquatur ut medicus: nam & rationem Aristotelis interpretatur, non recitat, ubi ille conatur ostendere cerebrum terrea constare substantia, quod coctum concreascet: nam si non vin-

II de Ge
neratione
et corrup.
49.

centem qualitatem ostendere vult, cum in omni mixto
perfecto elementa omnia adsint, proculdubio omnia
mixta dum elixantur concreſcent. Illud tamen mirum
est, & Galeno aduersum, quo Aristoteles dixerit cere-
brum tactu, dum viuít animal, (hoc enim intelligitur)
frigidum sentiri. Conciliator tenuit cerebrum esse
minus medulla spinali, recteque sentit in hoc, sed in
duobus deficit. Primo, quod rationes quas adducit le-
ues sunt, ac quasi oppositum eius quod intendit, con-
cludunt. Debit etiam distinguere: nam spinalis medul-
la calidior est in viuente animali, cerebro ipso: quia cor-
di propinquior, superstatque ab inferiore, superiorque;
parte venæ cauæ & arteriæ magnæ: in sui autem medio,
cordi: nec vllibi frigidior quam in collo: natura autem
propria frigidior est, ac ficcior cerebro: verum non tã-
to discrimine, vt differentiam in cibis grandem exhi-
beat. Cerebrum autem apud Aristotelem & Auicen-
nam non solum frigidum natura est, sed suam frigidi-
tatem aduersus cordis calorem etiam in viuente tuetur,
quam medulla spinalis seruare nequit, tribus de causis:
tum quia cordi proximior cerebro, & longè illo mi-
nor: tum, vt diximus, propter vasa ei magna substrata:
cum in cerebrum, vt inquit Aristoteles, exigua, quan-
quam numerosa, immigrent. At Galenus, in libro de
Motu musculorum, medullam alterius esse rationis cen-
set à cerebro, & vocata spinali medulla: nã quæ in aliis
continentur ossibus, pinguior est & humidior, nec ex
illa neruus vllus exoritur. At verò ipsam frigidiorē
ac magis terreā cerebro putat quæ in spina contine-
tur: quoniam durior ac ficcior, & nullis sociata arteriis.
nec enim pulsat vt cerebrum: ideo iuxta hoc nec cere-
brum, nec spinæ medullam, medullam iure merito ap-
pellaueris. Quamobrem lentum ac crassum humorem
gignere medullam scripsit quæ in spina continetur, ve-
lut & cerebrum aliorum ossium non ita sed bene nu-
trire ait, si probè concoquatur, I. I. de Alimentis. Sed &
in x. I. de Medicamentis simplicibus cum de medulla
tractaret quæ in spina continetur, non esse medullam
apertè dixit.

I in prin.
9. de usu
cap. II.

Lib. de
cib. boni
& mali
succ. c. 3.
iuxta me-
dium.

CONTRADICTION VII.

Ventriculo cerebri vulnerato, mors necessario succedit.

Cerebro discisso letale est, dicebat Hippocrates: atque ibi Galenus in commento: Cerebrum vulneratum sæpe sanatum vidimus: semelque in Smyrna loniæ viuentē adhuc præceptore Pelope, è vulnere effatu digno. Hoc itaque rarissimum est. Verum autem est, quod magna vulnera, quæ Hippocrates Discissiones consuevit appellare, afferunt mortem: fatenturque omnes, quod vulnera cerebri quæ vsque ad aliquem eius ventriculum penetrant, afferunt mortem. At in libro VIII. de Partium usu, scripsit in hunc modum: Nam admirabile illud spectaculum, atque incredibile, quod Smyrnæ in Ionia accidit, aliquando sumus conspicati adolescentem, vulnere in alterum ventriculorum anteriorum accepto, superstitem euasisse: Dei, ut plerisque videbatur, voluntate: sed ne temporis quidem momento viuere potuisset, si vtrunque ventriculum vulnus violasset. Enarrat circa hæc obiter duos Brasauolus in huius Aphorismi expositione casus, in quibus cerebro vulnerato contigit sanari. Alter enim è seruientibus erat patritiis Valengis, qui cum excussa esset cerebri portio ad oui parui gallinæ instar, stupidus fermè ac ineptus triennio superuixit: loquendi facultate etiam oblata. Alius è Corsica insula oriundus, cum fermè dimidium capitis cum portione ei cerebri correspondente sublatum esset, sanatus est tamen, mansitque nihil intelligens, nullius habens memoriam, cibum non nisi illatum ori sumebat, constercorabat se, ac etiam lectulo immingebat. Celsus verò de vulneribus basis cerebri meminit. Si per basim os intelligat haud hoc verum est, quod semper mors sequatur, ut ille ait, quare incertum est quod velit. Cæteri enim Galeni placita sequuntur. Ad hanc contradictionem possumus dicere quod in Aphor. Galeus intellexerit per vulnus effatu dignum, penetrans ad cerebri ventriculum: sed obstant verba succedentia, cum dixit, Fatentur omnes vulnera cerebri ad ventriculos peruenientia, mortem

c.9.

vi. Apl

18.

c.10.

li.5.c.

inferre. Alij legunt literam hoc modo, καὶ ἅπασι καὶ δις καὶ τὴν ἰωνίαν οὐ σμύρνη. id est, Et semel, & bis in Smyrna Ioniz. Sed succedentia verba non conueniunt: ἔτι καὶ τὸ διδασκάλου πέλοπος ζώντος, ἐπ' ἀξιολόγῳ τῇ τρώσει. Etiam enim dignis: non, Etiam digno, legi debuit. Nec est verisimile, alium esse hunc, qui hic enarratur, adolescentem ab eo qui in Aphorismis. Sed commodum visum fuit ad tractandam materiam hoc exemplum etiam ad vulnus ventriculi transferre. Nam si non oportuit dicere in senio confecisse libros de Vsu partium: contigisse autem tempore intermedio casum hunc adolescentis secundum in eadem Smyrna vrbe, in qua & alius acciderat, cuius meminit in Aphorismis: verum denuò eius non meminisse, quòd non pertineret ad tractationem de ventriculis. Hæc sunt excogitanda ei, qui velit Galenum pertinaciter à Græca leuitate tueri. Sed quàm verisimilia sint hæc omnia, & non potius hoc, quòd duobus diuersa referentibus crediderit, aliis diiudicandum relinquo. Magis igitur credendum est priori sententiæ, Percusso altero ventriculorum, etiam anteriorum mortem necessariò subsequi: nam qui in adolescente hoc Galeno factum narrauit, Chirurgus fuit, ac etiam Græcus.

CONTRADICTION VIII.

Membra principalia an quatuor.

lib. 2. c. 3.
cap. 7.

Quatuor sunt membra principalia: Cor, Cerebrũ, Testiculi, Iecur. Galenus in Arte medicina. Verũ in vi. de Vsu partium dixit, membra trium sunt generum: quædam vitæ necessaria, vocanturque Principalia: alia, quæ ad bonam vitam, ac commodam faciunt: alia verò quæ ad horum vtilitatem ac custodiam. Quare Testiculi non erunt membra principalia, non enim vitæ sunt necessaria: erunt autem Ventriculus & Pulmo. Franciscus Cassanus, in cuius scriptis hanc cõtradietionem inueni, quem iuuenem amicitiz nostræ mors detraxit, sic concordabat: quòd Ventriculus & Pulmo non vitæ illico inseruiunt, sed his in quibus vita primò consistit mēbris: Testiculi verò ad salutem sunt speciei. Vel

Vel etiam dicere possumus, in libro de Visu, membra quod ad necessitatem vitæ considerari: hic verò in Arte medica, quo ad virtutem. Nec refugiam sic: Ventri- *1. de se*
culum & Pulmonem inter principalia collocare: oculo *ne. c.*
los, aures, testes, inter ea quæ faciunt ad commodum *iuxta*
vitæ usum: ungues, & palpebras, & cartilaginē aurium, *diuina*
inter ea quæ ad custodiam sunt.

CONTRADICTION IX.

*Hippocratis regio an temperata sit: Autumnus an
pluviosus esse debeat.*

Galenus secundo de Temperamentis docet, regio- *c. 6.*
nem propriam, in qua natus esset, temperatam es-
se: natus est autem Galenus Pergami, ut in libro de eius
vita conscripto docuimus: in quo conati sumus docere,
quantum ingenio quis valeat, cum ex priuati hominis
gestis tam iucundam ac variam historiam contexueri-
mus. Est autem Pergamus ab æquinoctij circulo di- *con. 1*
stans partibus triginta nouē cum quartis tribus vnius,
At 111. Aphorismorum dicebat quod regio tempera-
ta est, quæ est iuxta Coum & Cnidum. Couus verò in-
sula est ab æquinoctij circulo distans partibus trigin-
taquinque cum dimidio, fuitque Hippocratis prima
quondam, & nunc ferunt adhuc domum illius exta-
re, cum gymnasio quod celebratur. Cnidus verò bo-
realior Couo est, distans ab æquinoctij circulo partibus
triginta sex integris: est autem in Caria regione mino-
ris Asiæ, in maris littore super promontorio tantundū
quantum Couus à Fortunatis insulis distans: quò fit, ut
in directio ad vnguem sit Coi insulæ parum ab illa di-
stans, id est millibus passuum ferme x l. Quare non
videtur Galeni regio quæ borealior est Couo partibus
quatuor esse temperata, cum non sit iuxta illam. Sed *fo. 3*
hanc difficultatem diluebat ipse in secundo de Sanitate
tuenda dicens, quod medium regionis eius, in quo erat
patria Hippocratis, erat temperamentum: non igitur
tota regio Galeni temperata erat, sed eius regio tem-
perata erat, quia medium illius tale est. Sed quomodo
hoc sit intelligendum paucis accipe. Sunt apud Geo-
C

graphos, vt in libro super Ptolomæi placita diximus, paralleli *xxi.* & climata septem. Quod verò illis est, commune est, quoniam tam paralleli quàm climata ab Oriente ad Occidentem extenduntur, dimidium terræ amplectentia, id est, partes ceterum & octoginta, vniuerso orbe iuxta Astrologorum placita in parte *c c c l x.* diuiso: verum Paralleli *xxi.* sunt citra æquinoctij circulum, vnus duntaxat vltra, vt primo Geographiæ Ptolomæi scribitur, distans partibus octo & dimidia, sed & vltimus post illum intelligitur oppositus ei, qui per Meroën Nili fluminis insulam, ac nunc vsque ad antarcticum polum processisse Lusitani videntur. vt sic parallelos extendere ad Australem circulum oporteat. Sed cum sermo sit de his quæ Galeni tempestate erant cognita, tum quæ ad nostram pertinent habitationem, illis omisissis, declarandum est, non de parallelis intellexisse Galenum, sed de climatibus: nam si ad nostrum referatur habitatio temperata, erit vndecimus parallelus talis, nam hic ex *xxi.* medius est ad vnguem. Verum cum Dia Rhodos, id est, qui per Rhodum transit, Parallelus sit Hippocratis patriæ, hic verò non vndecimus, sed decimus: constat non ex numero parallelorum mediam debere dici habitabilis terræ Hippocratis regionem, sed nec ex situ, nam quarta pars initium est primi paralleli, sexagesimatertia verò ab æquinoctij circulo vltimi: quo fit vt medium habitabilis æquali sumpta ab extremis distantia sit pars trigesimaquarta non trigesimasexta. Adde quòd Cous ac Cnidus in decimo, Pergamus in vndecimo sunt parallelo: non igitur regio Galeni & Hippocratis esse vna potest: quare nec in medio regionis Galeni Hippocratis patria esse potuit: finis enim decimi paralleli, ad trigesimam octauam ab æquinoctij circulo partem extenditur.

At verò si ad climata referatur hoc rectè quidem procedet: nam cum septem sint climata, quartum ad vnguē in medio est, at clima quartum continet Pergamum & Coum ac Cnidum, nempe initium eius climatis est in trigesimaquarta parte ab æquinoctij circulo, finis in quadragesima: apperet igitur Pergamum Galeni pa-

triam esse in extremo habitabilis temperatissimæ, id est climatis quarti, Coum verò ac Cnidum in medio. Nec refert quòd Rhodus & Couus non sint in medio habitabilis iuxta climatum terminos. nam primum iuxta duodecimam partem initium accipit, septimum finitur ad quinquagesimam secundam: quò fit, vt medium hac ratione esset pars fermè trigesima secunda ab æquinoctij circulo, nam in his quæ non æqualiter procedunt, vnum medium statui non debet, sed plura, atque ipsa inuicem includi ac diuidi: sic enim fiet, vt medium secundum numerum, medium etiam sic secundum temperantiam: velut in homine, si cor medium docere velis esse, non protinus ab extremis distantiam sumes: nam non sic in medio erit, sed longè capiti, quàm pedibus propinquius: igitur hominem primo in ventres & extrema diuides. constat verò ventres in medio extremorum habita comparatione collocari. Inde ventres cum sint naturalis, vitalis, ac animalis, horum denuò medius est vitalis, rursus in vitali medium est cor ipsum: atque sit totius hominis cor medium possidet: quod non intelligentes quidam, frustra conantur Philosophum, qui hoc dixit, damnare. neque enim adeò ille excors erat, quin non videret Cor ipsum æqualiter à vertice capitis, & imis pedibus non posse distare. Quare quadruplex est medium ratione Geometricum à proportionē, Arithmeticum à distantia, Musicum ab extremorum & differentiarum æquali ratione, & Naturale quod ex ordine constat: est quæ id medium plerunque in operationibus, atque apud ipsam sensum rectè diiudicantem: nam sensus fallacis nulla mihi est cura. Igitur Dia Rhodos climatis medium, patriaq; Hippocratis, tum verò & quæ in eo sunt parallelo regiones, vt Sicilia fermè tota, & Sardinia non levis pars, regio exquisitissime temperata iuxta medicos dici debent. Collocantur autem Couus ac Cnidus in prima Asia tabula: in eius etiam directo est Helleponti & Cilicie magna pars. Sed hic non levis est *fol. 2* dubitatio. nam Hippocrates in libro de Aere & aquis *initio.* inquit, Est verò Asia regio hac nostra longè mansuetior. Quibus verbis primò non se Asiaticum, sed Europæum

profiteretur : ac regioni suæ aliam ante fert velut temperatorem, atque vtinam haberemus Galeni quæ in hunc scripsit librum commentaria. Sed cum adeo Cous propinqua sit Doridi Cariæ parti ac Phrygiæ, Hippocrate minime Europæum dicere possumus. Verum tribus modis respondere licet : vel quòd Chius fuerit, non Cous : nam Chius insula est iuxta Græciam in vltima Europæ tabula posita. Sed nemo Chium, sed omnes Coum dixerunt. Vel dicendum, quod malim, omnes regiones vicinas cum à Græcis incolerentur, Græcas dictas, & ob id etiam Italiæ oram Neapolim versus, Græciam magnam vocari tunc, passim etiam à Romanis ipsis solitam. Cyclades verò insulas etiam tunc, Coum comprehendisse : quæ cum ex parte in Europa essent, omnes autem commercio Græcarum ciuitatum non barbarorum detinerent, sermonemque ac instituta seruarent : quinimo accolæ ipsi essent omnes Græci, ideo Hippocratem Europæum Potius, quàm Asiaticum se appellasse : quod ex Epistola etiam colligitur eius ad Hyftanem præfatum Hellefponi. Vel dic, quòd regionem suam Asiæ continenti comparat, non vt diuersam, quia Europæa sit, sed quoniam diuerso situ terrarum & aquarum Asia præcellat. Sed quomodo temperatissima est? Respondeo, cœli habita ratione solum, non cæterorum : atque sic eam generaliter Galenus considerat. Hippocrates verò exquisitius, quoniam propriè de locis sermonem habiturus erat : constat etenim Sardiniam, quæ maxima ex parte in temperatissima regione continetur, ob propriam loci qualitatem, pessimum aërem habere, atque pestiferum. Igitur Galenus de cœli regione loquens temperatissimam protulit patriam Hippocratis : Hippocrates locorum habita propria ratione Asiæ continentem patriæ suæ protulit : nam & Syriæ, & Mauritanie populi multi quamuis sub parallelo per Rhodum degant, maximis tamen caloribus affliguntur : vt etiam pars harum regionum, etsi situs ad æquinoctij circulum habita ratione sit temperatissima, attramen reddatur inhabitabilis, seu aquarum penuria, seu cœli inclementia, vt mox subiungitur. Sic fermè in eadem sunt regione Carmania de-

ferta, Drangiana, Arachofia, Sinæ, Indiæque pars, Parthia, Scythia, Aria, quæ omnes multis in locis non habitantur, plerisque verò haud commodè: quare non tantum clima.

Sed Auerroestamen in secundo Collectaneorum inquit: Quintum clima, in quo ipse natus erat, esse temperatius. Quarto: est enim Quintū clima, in quo etiam Roma, & Italia magna ex parte, quæ verè sic dicitur, cōtinetur. Corduba in Berica Hispaniæ regione est: sed cum & ipsa sit in climatis quarti fine, nō in quinto, non sic intelligo, cur Quintum clima Quarto prætulit: ni sit quòd ex regione Borealiori foret, quæ Cordubæ vrbi subiceretur. Vtut res ipsa se habeat, declarat hoc ratione: Temperatissima, inquit, regio est vbi breuissimus est autumnus: nam hoc tempus est inæquale maxime, vt 111. Aphorismorum, & primo de Temperamentis habetur à Galeno: in quinto verò climate esse breuissimū autumnum colligitur ex primo Epidemiorum Galeni, vbi declarat, autumnum esse duorum mensium: apparet autem, quòd in climate quinto non tantum extenditur: Septembri enim mense adhuc manet æstas, & ante Nouembris initium hyemas irrumpit: quo fit, vt non possit autumnus tempus duobus extendi mensibus. Sed hoc rectè fecisset Auerroes si demonstrasset, quod dubium erat, nihilominus diceret etiam hoc supposito Galenus, non per totum clima quintum hoc verum esse, sed ratione loci proprii Cordubæ contingere, & etiam si sic esset, non tamen quintum clima esse temperatius, quia temperamētum regionis apud Hippocratem intelligitur, cum calor æstatis minime à frigore Hyemis distat. nam varietas autumnalis temporis, non ex climate, sed ob ventorum naturam potius contingit. Emendari verò debet Auerrois locus, vt sic legatur: Et inter alias temperatior est terra Hippocratis. Sunt enim verba Galeni.

Postquam verò sedata est cōtrouersia hæc multiplex, expedit vt doceamus, qui nam sint loci, æris habitatione, salubres: tum, qui morbi & mores loca ipsa cōsequantur: demum, quibus modis in noua regione habitatio salubrior haberi possit. Igitur Hippocrates tres in

suo libro de Ære & aquis, considerationes attulit: à mutatione primam, à ventis secundam, vltimam verò à situ. Simul autem fermè expositis causis horum signa habebuntur, qua ratione Principi visum est sufficere, vt de his inter causas tractaret, cùm signa sint hæc à priori, quo fit, vt nobilissima sit hæc tractatio non solum ob finem, qui per se est necessarius ac utilis, sed quia demonstrationes quæ in his habentur vt naturales perfectissimæ sunt: causam rei & rem ostendentes simul. Quod igitur ad mutationem temporum attinet, regulam generalem dabat Hippocrates in eo libro, Vbi tempora magis suscipiunt permutationem, corpora non sunt adeò pulchra, sed sunt robustiora, nervis validis, agilia, audacia mente, industria polleant, crudelia, morbi acuti & vehementes: in temperatis verò locis pulchra, languida, fluxa, timida, mitia, pingua, non magni ingenij, non solertia, & quæ facillè decipiantur. Causam ingenij & solertiæ dabat Hippocrates, quoniam admiratio est studij, & inquirendi: vbi verò permutantur tempora, ibi multa, & magna, nouaque apparent: coguntur etiam se præmunire aduersus iniurias temporum. Si verò frequens mutatio sit, vt Romæ, necessarium est multos apparere morbos, vt III. particula Aphorismorum. & etiam quia homines maximè adnæ, non possunt esse adeò cauti in permutandis vestibus, sed si mutationes validæ cum hoc sint, erunt morbi etiam difficiles, nō solum frequentes. ingenia verò virorum mobilia, quare etiā infida: vbi verò rare, leuēsque mutationes, erūt fideles magis, ac constantes, morbi lenti ac diuturniores. Si autem in temporibus eueniāt consuetis, erunt salubres regiones: in contrariis autem insalubres, vt ex Hippocrate colligitur. Ex permutationibus verò generaliter quæ ad siccitatem sunt, salubriores sunt: quæ ad imbres, morbosæ magis. Ventorum autem ratio sic se habet: Borealis omnium saluberrimus, hoc argumento probabat Plinius, quod arboribus Austrum spectantibus, celerius diffuant folia, serius Aquilonem. Dicitur regio spectare Boream, quæ montem habet ab Austro, ipsa verò ab Aquilone detecta est, & eleuata, vt inquit Rasis tertio ad Almanforem. Quia tamen Boreas nimis

fol. 2. in fi.
 ac.

XII. Apho
 ris. 8. &
 15.
 lib. XVII.
 c. 4.

cap. 26.

acer est, laudat ciuitates expositas Orienti potius quam Boreæ. Et hoc dicebat Iosephus Indus in sua nauigatione, volens reddere rationem, cur in Caranganora ciuitate, quæ ab æquinoctij circulo distat ferme partibus quatuordecim, homines viuant centenis annis, illæsis etiam dentibus. Dicit igitur, quòd ibi Euri ferme toto anno regnant. Ob id dico, quòd vbi ciuitas sit in malo loco, & in malo aëre, tunc domus & ipsa vrbs debet exponi Boreæ: si autem sit in bono loco & aëre, exponantur domus & vrbs ipsa orienti. Et hæc est concordia inter Principem, & Rasim. Sed post Boream ponitur Eurus etiam in expurgando aëre, post Zephyrus, qui ab Occasu spirat. Vltimus ac perniciosus est Auster, vt etiam I I I. Aphorismorum. Est etiam considerandum, quòd Vitruuius docet in condenda ciuitate effugere omnes ventos: at hoc vt est commodum habitatoribus, sic minus salubre: ille igitur rectè consulit commodo & decori: at Medicus alter salutis: vterque pro dignitate artis. Cùm verò vrbs consistit circumdata à tribus partibus montibus, tunc vni vento tantum exponitur: & si ille ventus etiam sit salubris, vt Boreas, Eurusus: regio tamen incommoda est, ac insalubris, maximè aduenis, ob vehementiam illius venti. Quare domus non debent, nec publicæ viæ, illi vento exponi. Salubres igitur vrbes sunt, quæ vel duobus aut tribus ventis, inter quos Auster non numeretur, expositæ sunt: item quæ omnibus etiam, vt quæ in cacumine montium. Boreas facit tusses, & fracturam vasorum pectoris, anginas, & laterales morbos, & coli dolores, & vrinæ difficultates: facit autem corpora agilia, bene appetentia, colorata, densa. Auster autem facit grauitates capitis, vertigines, attonitum morbum, & articulationem: fluxa, languida, & malè colorata corpora. Euri & Zephyri minus mutant, sed vt diximus ex his salubrior est Eurus. Si autem singularem rationem in his consideremus, frequentes & validi morbos pariunt Austri auditui, Aquilo nocet oculis magis: si etiam suis temporibus in ea regione flant, salubriores: si alienis, morbofi. Videre etiam successionem bonum est: nam Boreas Notò succedens magnos facit morbos, peripleu-

monias, & phlegmones sub costis. Similiter & à qualitate loci, vt Princeps inquit: nam si ex loco æstuoso, & desertis venerint Austri effectum gignunt, etiam si sint Aquilonares: at contrà, ex frigida regione Auster etiam parum aut nihil nocet: in Euro tamen & Zephyro hanc rationem obseruare iubet nos Princeps, vt si Euris mane spirer, aut Zephyrus vesperi, salubriores sint: quoniam ex loco, quem iam sol repurgauit, spirant: at contrà insalubres, si Euris vesperi, aut Zephyrus mane perflauerit. Eadem ratione si cui mons niuib. oblitus ab Austro positus sit, Auster illi vrbi humidioris cuiusdam Boreæ vicem obtinebit. Ciuitates igitur quæ malè quo ad ventos positæ sunt, trium sunt generum: aut enim omnino à ventis non perflantur, & hoc quia in humillimo loco sunt: & de his dicebat Rasis, quòd incurrunt lippitudines, & oculorum alios morbos: & similiter si habuerint ventos humidos spirantes ac corruptos, vt ex aquarum stantium, & paludum locis. Circa quod scire expedit, quòd malus aër primo nocet capiti, secundo vitalibus membris, & vltimo naturalibus: aqua verò mala nocet primò naturalibus membris, & post capiti, vltimo vitalibus membris: ideo vbi solus aër malus est, nō fit hydrops ex hoc, nec regius morbus. Primò igitur nocentur illorum capita: quòd si caput validum fuerit, & oculi mediocres, aut debiles, oculi infestantur, cerebro quod illi noxium est ad eos expellente, iuxta regulam generalem: Membra robusta superflua mittunt ad debilia, ex Galeno in libro de Venæ sectione. Secundum hoc igitur tres vt legerent profecti sunt ad urbem vbi malus est aër, ratione qua inferius docebimus. Igitur primus erat senex, & habebat cerebrum & oculos validos: secundus erat iuuenis, & habebat caput validum, oculos mediocriter robustos: tertius iuuenis cum debili cerebro. Primus igitur capite & oculis illæsus, febre longa correptus mortuus est, quia erat senex: secundus oculis laborauit, & febre à qua liberatus est, erat enim iuuenis: tertius correptus est phlegmone cerebri, vel membranarum eius, & mortuus est: pauci enim cum euadant ex his morbis, quanto minus ille euadet, cui morbus propter aërem acces-

*secūda pri
mi doct.*

l. cap. 10.

lib. 3. cap.

16.

sit? cū aër potuerit ex sano euertere ad morbum, quomodo igitur reluctante aëre sanabitur? Et sic quā manifestum est, quod potuisset quis naturam loci agnoscens, diuinare quod cuique venturum esset. Igitur modus, situs vr̄bis malus, quo ad vētos, alius est vbi aër malus natura spirat, vt Aust̄r: vel propter naturam, vt Zephyrus si à palude, vel Eurus. Tertius est cū fuerit vr̄bs inter duos montes detecta à Meridie & Septentrione: vel si fuerit conclusa ab omnibus partibus, præterquam ab Aust̄ri, vel Boreæ parte: nam tunc maximè aduenæ non sustinebunt tantam vim ventorū, etiam salubrium, absque magna noxa. Qui tamen excipiunt Boreā, erunt validi dum valent, & bene colorati: qui Aust̄rum, nec sani bene se habebunt.

In causis autem accidentibus loco, ab Hippocrate *in fac.* in libro de Aëre & aquis dantur tres generales differentiae locorum, à quibus docet reliquas venari: per maximè enim distantia apud Hippocratem media docet Galeno teste. Prima igitur est, Montuosa regio, aspera, & aquosa, ac nuda, facit corpora magna, robusta, crudelia, incolumia: excipit enim validas aëris mutationes: vnde etiam fortia animo sunt. At contrā, concaua, æstuosa, & pratis abundans, corpora eneruata facit, animos molles, ac mites: quod si flumina stantes aquas deduxerint, & perflata fuerit, incolumis habitatio erit, & colore bono indigenæ præditi: si autem aquæ stagnantes, morbi, ac vitia lienis, ac ventris: & color malus indigenis. Secunda verò differentia est: Alta regio, aquosa, perflata, corpora magna habet, & animos mansuetiores: depressa verò, arida, & nō perflata, aspera, parua, corpora efficit flaua: animos autem rigidos, ac cōtumaces. Nudam igitur vocat regionem quæ lucis & arboribus non est obsepta. Mōtuosa ab Alta differt, quod inter lapides sit, & longè eleuatio, aliquando etiam depressior: nam & hic per montuosam intelligit eam, quæ in radice montis est. In prima igitur complicatione tria habet, Montuosum, Asperum, Nudum: in secunda, Altum, & Perflatum: sed in vtrisque Aquosum, quod commune est: in cōtrariis contraria. Quare manifestum est, etiam Depressam à Concaua differre: nam Mediola-

num depressam habet regionem vndique à montibus multum distans : Scarperia verò in loco est concauo , & quæcunq; vrbes inter montes positæ sunt. Tertia differentia est, quòd vrbis in pingui solo , & vbi putei aquæ sunt sublimes, ac parū profundæ, homines sunt pingues, glabri, somnolenti, paruo ingenio, misericordes, pigri, inuidi. Vbi verò arida regio frigoriq; hyemis, ac æstiuo calori subiecta, tum aquæ puteorū profundæ, homines sunt graciles, hirsuti, vigilantes, subtili ingenio, crudeles, laboriosi, iracundi. Hæc igitur in genere dicta sint.

Cum verò ad singularem aëris cognitionem deuenire propositum fuerit, primò quidem in aëre tres differentie hæc solent cōsiderari: vt sit bonus, aut malus: subtilis, aut crassus: & quæ qualitas ex primis in eo præualuerit. Horum omnium signa ex duobus excipiuntur: ab effectu, & à causis. Causæ autem sunt, vt mare, flumina, ostia fluminum, terræ qualitas, paludes, imbres, montes, specus, luci, arbores, herbæ, animalia. Igitur

Secunda tur ab effectu dignoscitur aër bonus ac malus, vt *Prin-*
primi doc. ceps docebat, & Rasis: quoniam malus aër, præfocare
2. cap. 11. nos videtur, ac quasi os ventriculi, & cor comprimere:
bonus autem delectabilis est, ac nos quasi recreare vide-
3. ad Al tur. Aliud signum ab eodem ponitur, cum mala quali-
manfo. 25 tas percipitur in eo, vt sit quasi puluerulētus, fœtidusue,
aut turbulentus. Dicebar etiam Princeps, quòd abun-

prima dantia reptilium declarat aëris corruptionem. Certius
quarti, etiam signum sumitur ab euentu: nam vbi homines
tract. 4. malè colorati, inualidi, & brevis vitæ, ac morbis abun-
cap. 3. dantes, ibi aërem malum esse, credendum est. Sed quia
hoc etiam vitio aquæ provenire poterat, ad morborum
differentias deuenire oportet, atque ob id hoc certissi-
mum signum ab autoribus est permissum: inquit enim
Hippocrates, Morbi Epidemij aëris, vel aquarum vitio
provenire possunt. Morbi igitur ex aëre cerebrum
maximè infestant, vnde grauedines, angina, lippitudi-
nes, resolutiones neruorum, attoniti morbi, surditates,
capitis dolores, & phlegmones. Ex aqua autem hydrops
propriè, & difficultates, ac leuitates intestinorum, re-
gius morbus, urinæ stillicidia, ac vesicæ reliqui morbi,
viscerum durities.

Quintum signum à Principe est positum, frequens aëris in die permutatio ad calorem frigusue, turbulentiā & claritatem, serenitatem & nebulas: sed hoc magis ad causam attinet. Vltimum verò ponitur à Virruvio, & est antiquorum in castris deligendis, ac uribus condendis, victimas non paucas mactabant, & iecora inspiciebant: vnde postmodum vsus in religionem transit: nam pingue rubrum, cum adipe candido, salubrem aërem & aquam loci in quo victima depasta est, nuntiat: lapidosum autem aquas terreas: adipe subcreceo, aut flauo, corruptas: macilentum malum aërem, tum magis si subnigrum fuerit, vel liuidum: subalbidum rursus iecur, malas aquas. Communes ferè aquarum & aëris vitiis sunt febres, ac morbi alij, quicunque ex purre dine primò generari solent: aër tamen magis acutis proprius est, aqua diuturnis. Subtilitatis verò aëris, vt dicebant Princeps & Rasis, propriū est signum, quòd vesperti ab occasu solis celerrimè refrigeretur, & mane ab eius ortu incalescat: crassus vtrunque serius facit. Aliud est signum, vt exhalationes terræ à longe videantur: siquidem in crasso hoc non fieri potest: multò minus in turbulento. Eadem ratione etiam minimæ stellæ, atq; ideo plures per noctem conspiciuntur in subtili, quàm in crasso aëre. Calidus ac frigidus aër sensu percipiuntur: siccus & humidus, vt naturales docent, ex lapidibus politis deprehenditur: nam in humido aëre semper madet, cum in sicco sint sicci. Dignoscitur etiam ex spongia aëri in nocte exposita sub tecto: nam si humescit, aër humidus est: & quāto magis etiam maduerit, eo humidiorē denuntiat illum esse: si verò sicca permanferit, siccioris etiam cœli argumentum. Generatio etiam multorum reptilium non aëris tantum, sed soliti etiam humidioris est indicium: quare hæc de signis dicta sint.

Effectus autem qui ab his prodeunt hi sunt: Malus aër omnibus malus: maximè verò languidis, aduenis, capita habentibus debilia, humoribus malis plenis corporibus, intemperatis, ociosis, & studiosis: vitā decurrat, morbos parit, tædium cibi, tristitiāmq; affert, lāgudum corpus reddit, & male coloratum, canōsque accelerat.

Bonus non omnibus utilis, cum aliqui contrariam requirant suæ naturæ ultra bonitatem temperiem, opposita tamen prædictis generaliter efficit. Subtilis prodest inferioribus membris, iuncturis, ingenio: nocet diuturnitati vitæ, sed per accidens prodest, nam plerumque est omnium malarum qualitatuum expers. Malus in morbis vagantibus, proprièque pestiferis, nocet capiti, homines reddit laborum impatientes, acutosque parit morbos. Crassus verò minus attenuat, ob id magis confert vitæ & capiti: nec acutos morbos, nec cōtagiosos adeò fouet: nocet iuncturis, vitalibus membris, partibusque inferioribus: hebetiora facit ingenia, sed laboris patientia. Calidus facit eneruata, decolorata corpora, agilia, laboris non facile patientia: nocet iccori, & ventriculo: iuuat cerebrum, & pulmonem: cordi est obnoxius, maximè insuetio: ingenia facit acuta, mobilia, infida: cum humido si iungatur longitudini vitæ confert: cum sicco plus nocet quam frigidus: nempe. Garamantes cum in calidissima & sicca sunt regione, non ultra quadragesimum annum viuunt. Frigidus autem robusta, colorata, laborum patientia, fidelia, pertinacia, non agilia, obtusosque ingenio: nocet cerebro, & pulmoni: iuuat cor, iecur, ventriculum: cum sicco vel humido mediocrē præstat vitam: nam & Lapones fermè vt nos viuunt: sunt autem Lapones in frigidissimo cœlo: & ibi, vbi antiqui ob cœli inclemētiā negarunt vllam esse habitationem. Siccus verò aër vt omnes morbos à putredine natos tollit, sic vitam maximè decurrat: corpora vero facit hispida, parua, aspera, non pulchra, macilentia, laboriosa, morēsque agrestes. At humidus: glabra, pingua, magna, mollia, formosa, eneruata: morēs mansuetos, & ab iracundia & crudelitate alienos: longitudini vitæ multum confert: sed morbus à putredine plurimos generat, vlceribus maximè noxius.

Exteriorum verò causarum ratio sic constat. Mare quatuor modis iuxta Auerroem salubrem reddit habitationem. Primò, quia salsedine corruptioni resistit: secundò, humore confert ad vitæ longitudinem: tertio, quia spirant semper venti perpurgantes aërem: quarto, quia temperat aërem vt hyeme, & in frigida regione sit tepi-

dior: ætate verò & in calida sit māsuetior: cuius causam ipse docebat in secundo Metheororum. Flumina verò *cap. 2.* velociter currentia aërem attenuant: faciuntque corpora macilentia, tenuia, mobilia, crudelia, infida. Cœnosa verò, & quæ tardè mouentur, vt Padus, corpora minus valida reddunt, & sana: contentiosos homines mansuetiores, atque fideiiores. Ostia verò vbi flumina mare ingrediuntur, aërem corrumpunt: causa est, quia dum mare æstuat, æstuat autem duodecim horis singulo die, fluminis, aqua retinetur & in halitus transit, aëremque non leuiter corrumpit. Fit etiam vt terræ qualitate argumentum de aëre sumamus: dicebat enim Rasis, Terra rubra aëris, ostendit bonitatem: nigra verò vitium. De Paludibus omnes consentiunt Vitruuius, Princeps, Rasis, ac alij omnes, quòd aërem corrumpunt, adeò vt pestifera reddatur habitatio: mare si proluat illas, minuit earum detrimentum. Illud obseruandum est, aquas illas esse deterrimas, vbi soli innascuntur iunci, atque agrestes arbores, vsuque humano quo ad cibum inutiles. At vbi in ripis apparet salix frequens, & holera humano vsui apta, tum odorata plātæ, aqua ea parum aut nihil aërem inficit, ac à viatoribus tutò potest bibi. Cauendum etiam est ab ea, quæ viridem obduxit in superficie mucum, putrida enim est: tutissima verò, & minime mala est, in qua squamosi pisces degunt, ac ea semper absque periculo bibitur: nam non omnis etiam fluminis vnda innoxia, vt *lib. 3. n* Seneca & alij referunt autores. Sic & venti immodici vt *ral. 9* magis incommodi, sic minus insalubres, mediocres, & *stionum* mites deteriores, quamuis iucundiores, quare vicina palus magis nocet, vbi nulli aut mites venti solum sunt, *c. 25.* aut si ex aduerso exitus non pateat. hoc enim summum malum: vnde Montes à septentrione positi, cum Boreæ non admittant, plurimum nocent, si paludes, aut aquæ stagnantes, aut imbrium copia soleat eam regionem madefacere: indigent enim validis ventis regiones, quæ aliquo horum vitiorum laborant: optimus autem ex his Boreas, vt qui aërem expurget, & attenuet: post Eurus, ac deinde Zephyrus ratione superius expressa. Auster verò per se inutilis est: si tamen validus sit, quanquam aërem condenseret, vbi mala qualitate paludis, aut imbrium, vel

Ptolemaeus
libro. 3
geographia. c. 3.

aquarum stantium inficiatur, non parum prodest: debet tamen halitus auferre ab vrbe, non inferre: vnde si ab vrbe boreali regione palus adesset, salubrior ei vrbi erit Auster, quàm Boreas: nam hic infert pestem ciuitati, ille quàm longissime auertit eam. Hac igitur ratione Sardinia insula omnium regionum insaluberrima habetur: nam tres aquas habet, Hypostanas, Lestanas, ac Neapolitanas, à meridie stagnantes omnes: à Boreæ autem latere Mænomenos mōtes, insulam ferme ab Oriente in Occidentem dispescientes: quò fit, vt cum calida sit regio (nam & hoc facit vt paludes & aquarum copia noceat maximè, cum in frigida parum obfint) eleuari halitus à Borea nullo modo expurgari possunt, ab Austro verò etiam conculcantur ac retinentur: ob id pestilentissimam eam esse regionem iam necesse est: sed non totam, neque eodem modo, nec omnibus æqualiter, differentia tamen hæc semper obseruanda in montibus est, quòd sublimes eam à longe cælum immutant, humiles non nisi cum imminent. Ciuitates verò quæ fluminibus magnis diuiduntur, aut in montibus sitæ sunt, ac locis inæqualibus, omnes ad seditiones sunt promptissimæ, vicem enim duarum aut plurium gerunt vrbiū, vt Roma, Florentia, Sena: quæ verò cum hoc eneruatæ sunt dominantium arte, quamuis ad seditionem ob mollitiem animorum non erumpant, simultates tamen inter se gerunt graues, & ob id publicum commodum negligunt. Omnis præterea ciuitas in radice collis posita, vespertinos ventos noxios habet, cum arctis vallidus proxima fuerit, vt Bononia. Aquæ verò Termarum calidæ aërem vitiant: sed non adeo malè afficiunt, vt robusta corpora, quæ calida non sunt, lædant: quoniam à putredine procul absunt: ipsam tamen ac febres in debilibus accersunt vitia:ta concoctione: & in calidis ob intemperiem. Similiter & imbres copiosi, vt diximus, in calida regione, vel si æstare decidere soleant ante tempus, aërem corrumpunt: in frigidis autem regionibus temporibusque, parū nocent hominibus, sed potius segetibus: intempestiua autē omnia quæ in regonibus ob situm eueniunt, insalubre cum reddunt.

Porro qualis sit natura Anni, secundum proprium *particula*
 cursum dispositi, docebat Galenus in primo Epidemio- *j. com. j.*
 rum dicens: Initium Autumni est exoriente arcturo, *post prin.*
 qui xxi. diebus ante automnale æquinoctium solet
 exoriri: tuncque venti frigidi spirare solent, & imbres
 cadere: inde usque ad Vergiliarum occasum sensum au-
 getur frigus, donec tunc sensibile augmentum sum-
 pisse videatur, post usque ad vernum æquinoctium con-
 sistit vincente frigore: ab eo ad Vergiliarum ortum mu-
 tationes plures, sed temperatæ, moderatæque accessio
 fit. iam ab ortu Vergiliarum ad Canis ortum calor au-
 getur cum siccitate. Sub Canis autem ortu spirant Au-
 stri: mox venti Etesia cum maximis imbribus, ad Ar-
 cturi denuo exortum usque perdurant. Idem tria A-
 phorismorum ferme, sed brevius: inquit enim, Au-
 tumni natura pluuiosa est: Hyemis nec ex toto serena,
 nec immodicè frigida: Ver pluuiis leuibus scatens:
 Æstas verò etiam magnis, sed tempestiuis. Hæc est
 anni naturalis constitutio generalis: verum apud nos
 Vere venti non leues spirare solent, qui morbos late-
 rales creare in rusticis, ac non se custodientibus solent:
 in aliis autem locis parere salubritatem, ut si non spi-
 rent, locus reddatur infirmior. Cum igitur annus na-
 turalem seruat habitum saluberrimus est: cum pluri-
 mum euariat, morbosus. Hæc igitur si in regione pro-
 pter situm singulis contingant annis, regio ipsa reddi-
 tur insalubris. Sunt & specus ingentes ut Ansancti, & *c. 21.*
 de quibus dicebat Seneca in tertio Naturalium quæstio-
 num, qui morbosam reddunt regionem, imò pestife-
 ram: non omnes, sed hi tantum, quos nemo absque
 vitæ periculo ingredi potest. Sunt & luci, tamen in his
 duo spectanda sunt, aut enim ab Oriente vel Septen-
 trione positi ventos ne urbem purgent impediunt: vel
 mala qualitate nocent, ut Princeps dicebat, enume- *2. prima*
 rans in his Nuces, & Ficus & arbores amari corticis, *doct. 2.*
 ut etiam Taxus: hæc enim arbores aërem corrumpunt *cap. 5.*
 propria qualitate, & quæcunque atrum habent odo-
 rem. similiter & in herbis inter quas Princeps Erucam
 & Caules, Theophrastus, Abrotonum ac alias enume-
 rat, quæ sensu facile deprehenduntur: quæcunque

olent male, aërem vitiant atque corrumpunt. quædam
 verò quia putrescunt, vt copïa fimi, & linum aquis im-
 mersum: sed hæc vrbes vitare non possunt, villas pos-
 sunt. Plinius verò in arboribus probabat Alnum, Vi-
 lib. 17. c. 12. mum, Populum, Platanum: atque generaliter regulam
 cap. 4. dabat pulchram: omnes arbores longo pediculo salubri-
 tati aëris conferunt: quæ breui, nocent. Rursus etiam,
 quæcunque imbrem, dum defluit admittunt, salubres:
 quæ foliorū frequentia impediunt. venenosæ: vt Abies,
 Pinus, Picea. Si igitur syluæ ex his consistant iuxta vrbes,
 aër corrumpitur, malèque in eis homines degunt. Sed
 non levis occurrit dubitatio: dictum enim est, arbores
 Lib. 6. c. 13 de planta
 rū causis. amari corticis aërem corrumpere: at Theophrastus do-
 cet, omnes arbores olentes esse amaras, has autem emen-
 dare aërem clarum est: vt Iuniperus, Myrtus, Medica,
 Laurus, Limnium, Thus, & inter herbas Liliū, Laser,
 Asarum, Cyperus, Libanotis, & Amaracus: tum Rosæ
 præcipua dignitate: quo modo igitur obesse simul ac iu-
 uare possunt? Dicendum igitur, solum inodoras, vel malè
 olentes quæ amaræ sint, aërem vitare. Corrumpunt &
 illum venenosæ herbæ, vt Toxicum: At graues odore,
 sed non malè olentes, quandoque in humidioribus locis
 iuuant, in calidis ac siccis, nocent: vt, alea, porri, cepe, drā-
 contium. Sic & animalia quædam emendant corruptū
 aërem, vt equi: quædam bonum corrumpunt, vt serpen-
 tes. sed hi parum in Italia nocent: ac etiam in Europa.
 Bombyces tamen qui sericum efficiunt, non leuiter aërē
 afficiūt, tum cadauera multa, vt in magnis cladibus quæ
 vrbibus vicinæ propter prælium eueniunt: his omnibus
 si aër vitiosus sit, & à quibus, & quomodo vitietur, di-
 gnosti potest.

In euitanda autem iactura primum illud scire expe-
 3. Apho dit, an omnibus malus sit aër, an tibi fermè soli: nam vt
 rism. 3. dicebat Hippocrates, Quædam ætates ad tempora, & lo-
 ca, ac victus genera, vel bene, vel malè se habent: nam,
 vt declarauimus, locus calidus frigidis conuenit tempe-
 ramenti, humidus siccis. Quædam etiam peculiari ra-
 tione nocent, vt tabescētibus salus, debilibus, ac his qui
 raram habent cutem, subtilis, aut perflatus nimis. Vnde
 nobis Papiæ aër noxius est, salubrior Mediolanensis: nec
 obstat

obstat patriæ ratio, quæ mihi forsân obliçi posset: natus enim sum Papiæ, ac ibi ad quintum vsque educatus annum, cum pater ac mater pestem, quæ tunc in vrbe nostra grassabatur, effugissent. Igitur si possumus in cūctis locorum vitiis causam auertere, optimum est: si nō, his modis cauendum est. Primò quidem victus ratio loci vitio opposita sit: frigidis cibis in calida, siccioribus in humida, crassis in subtili, subtilibus in crasso aëre: in corrupto autem semper his tribus conditionibus odoratis, nempe acidis, & temperatis, non subtilibus: facilius enim corrumpuntur: nec crassis, quoniam obstruunt. Eligenda verò est habitatio in loco maximè à causa aduersa remoto, perflato, ac sublimiori vrbs parte: hæc enim tria si in vnum conspirent, multum iuuabunt: sin minus, ordo ex verbis in eligendo erit seruandus. Princeps autem docuit, quonam pacto aër emendetur, sole admissio intra ædes, vt quàm diutissimè eas colustret: Secundo, si Boreæ vento pateant: cum enim exasperint frequenter repurgantur: proximus est à Borea Eurus. Si igitur locus aërem habeat bonum, ædes Oriente & Occidente pateant: concludantur verò à Meridie, ac Septentrione, aliter erunt incommodæ. Si autem aër sit vitiosus, pateant Orienti, & Septentrioni, ab aliis partibus occludantur: si tamen, vt à Meridie amplis fenestris soli exponantur, cum lucidissimo die, ac sereno, Sol terras illustrat: aliis temporibus minimè aperiantur. Noctis præterea, ac vtriusque crepusculi, dièque initium, medium, ac finem deuitent, ne per ciuitatem ambulent, nec flante vento: vt verò sic malum, ita optimum ab eorum flatu, & ab imbrium casu urbem perlustrare. Quod autem optimum est, vt ab æquinoctio autumnali leui serico, ac inferius cotto, vsque ad vernum perpetuò caput integatur vniuersum: hoc enim aëris iniurias maximè arceat. Exerceri conuenit diutissimè hominem, sed leuiter, ac citra non solum lassitudinem, sed etiam tædium, vt exercitium illud iucundum etiam sit. Coitu frequenti abstinendum, expurgandum etiam lenientibus corpus ab initio: ac sensim vt loco assueueris, relinquenda: immoderantiæ omnes fugiendæ sunt, exercitationis, cibi potusque: so-

*Secunda
primi d
2. cap. I.*

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

mmo tamen copiosius indulgendum: habitare in hypocausto hyemis tempore conuenit: sic tamen vt flabellis, si aliter fieri nequit, aer expurgetur, ac moueatur singulis diebus, fenestras aperiendo qua parte est sol, aut ventus auxiliaris spirat: ibi etiam, & ubi dormitur, ac etiam summa estate ignis accendendus: aërem enim emendatum maximè odoratis insperfis: hyeme ex thure & lasare, vt etiam perpetuis noctibus ardeant: æstate verò ex rosis ac fantalis, lasare modico exceptis. cum verò quis domum exit, aurei mali corticem, aut medici, aut cyrenaicum succum cum aceto semper in ore contineat: multum enim confert, ac etiam graueolentiam oris corrigit, Habeat & viridarium ex odoratis herbis myrto maximè, rosis, violis, liliis, limuniis, libanotide, gariofilis, medicis malis, cotoneis, amaraco, sed super omnia acidum spirantibus, qualem refert Theophrastus esse malum punicam: talis est & labrusca. Absint, damnatæ arbores iam, & præter has omnino etiam Buxus, Sambucus, & Hedera, quæ frequenter in nostris viridariis ob pulchritudinem haberi solent. In locis præterea, quos venti inficiunt, terrena casa inhabitanda est: in spõte verò malis, domus fastigium.

1. de Hist. plan. cap. 19.
Ex. 25. Prob.
Probl. 22

CONTRADICTION X.

Pili nigri abundant in temperato cerebro.

cap. 6. ante med.
cap. 5. iuxta finem.
prima ter
ij tract. 1.
cap. 16.
cap. 7.
10. 1. cap.
53.

Nigrorum autem & frequentium pilorum generatio, cerebri temperati nota est: secundo de Temperamentis. & rursus ibidem inquit: Florentibus ætate pili robusti, magni, ac nigri, dixerat verò antè infantibus ipsis nullos adesse: quo fit, vt de temperata natura loquatur. Auicenna etiam temperato cerebro in iuuentute decernit capillos rubeos ad nigredinem tendentes: sed Galenus in secundo Artis medicæ dicit, quòd adultis capilli sunt flauis, de cerebro loquens temperato. sic Paulus, Ætiusque: quamuis Ætij interpretes denuò, vix diximus, labatur. Excitauit hanc cum sequente difficultatem Christophorus Nouatus Ianuensis: atque vtinam facillè tam esset dissoluere dubitationem. Possumus primò dicere, in libro de temperamentis, Galenum

loqui de ætate consistente, in libro Artis medicæ, de adultâ, florentéque: sed vt rectè animaduertit qui proposuit difficultatem, est enim ingeniosus, ac eruditus noster hic auditor, indifferentem ad ætates in prima auctoritate Galenus sermonem protulit. Adde quòd in secunda de florenti expressè loquitur: tum verò quòd raris, aut nullis, post florètem ætatem capilli nisi ad canitiem in colore permutantur. Possumus secundo dicere, quòd in Arte medica loquitur de temperato cerebro in temperata regione existente: at in de Temperamentis, de illo, quod secundum propriam regionem Galeni habebatur. Et si quis dicat, quòd regio Galeni, vt visum est, frigidior erat Hippocratis regione, temperatâque: respondet Brasauolus, regionem Hippocratis non fuisse temperatam sola ratione elógationis à circulo æquinoctij, cum Rhodus ac Mauritania maximo premantur æstu, quæ in directo sunt Coi. Quamobrem fuit Pergamum fuisse calidiorē Coi, ac Cnido, quamuis sit Borealiior. Verum, vt Brasauoli sententia vera est, ad aliud instituta propositum, sic ex ea non licet soluere contradictionem: quoniam constat in his locis suam regionem Galenum frigidiorē iusto æstimasse. Quòd verò Rhodus Italici & Gallici calidissima videatur, indicio non est, illam non esse temperatam: quandoquidem cum Germani in Italia præ æstu moriantur: non tamen dicendum sit, Italianam æstuosam esse regionem, sed temperatam. Accidit verò hoc ex noctium potius breuitate, quam terrarum situ. Forsan dicere posset aliquis, quòd Galenus per Nigrum intelligit, vt Auicenna, ad nigredinem declinantem. Sed hoc non, quia inter flauum & nigrum adhuc ex capillorum coloribus fuluus est medius. Respondeo igitur, quòd per nigros pilos, seu capillos (nam alij non propiè in capite ab his pili generantur) intelligit omnes coloratos, seu flauos, seu fuluos, seu nigros, quia nigri hinc caluitiei opponit. Cum igitur tales capilli frequētes fuerint temperamentum cerebri in humido duntaxat & sicco ostendunt: nam sicut caluitiem dixerat fieri ex sicco, capillos verò candidos ex humido, sic frequens pilorum ortus in capite, non candidorum, temperamentum arguit in sicco & humido: vt verò etiā temperatū sit in

calido ac frigido, non solum vt non albi sint, seu nigri, verum vt flauī requiruntur. Auicennæ uerò sententia pro regionis calidioris varietate vera redditur. fuit enim Mauritanus.

CONTRADICTION. XI.

Galenus scripsit de medicamentis à proprietate agentibus, in libro de Simplicibus medicamentis.

QUæ experientia tantum deprehendit medicamenta, ea in iis operibus scripsimus, in quibus de Medicamentis agitur: vno quod de Facultate eorum inscribitur, altero quod de Compositione, & tertio quod de Facile parabilibus. in quibus operibus ostendimus, quænam ex sola experientia, quænam ex sola ratione, quænam ex ambabus inuenta sint medicamenta tertio decimo artis Curatiuæ libro Galenus. Dubitabat meritò idem Christophorus, quomodo hæc ille in libris de Simplicibus medicamentis explicauit, cum dicat in sexto de Simplicibus, At de facultatibus quæ sola habentur experientia postmodum dicam: vbi prius sermonem eorum quæ calido frigidòq; humido, ac sicco, tum de his, quæ ad hæc consequuntur absoluerò. Et rursus, dum de Pæonia agit, loquens de his, quæ collo appensa iuuant, vt superius diximus, Forsan, inquit, de his aliquando conscribam seorsum. Sed clarius libro octauo: *Quantum itaque reliquum est facultatis secundum naturam, id hoc libro dicitur: nec id quidem omne, sed tantum efficientium qualitatuum actiones: nam totius substantiæ plantarum opera, postea priuatim exponam.* Hoc verò non facit hoc in libro, vt manifestè liquet, dubitabat ille, nec prorsus alio: neque enim verum esset quod in arte dixerat Curatiua. Accedit quod nos adiicimus, non vnū esse librum cõponendorum medicamentorum: nanque & liber est de Antidotis, de Theriaca, & Medicamentis per genera, & secundum locos. De quo igitur intelligit? Prima dubitatio facillè dissoluitur: nã non in libris de Simplicibus medicamentis hæc scripsisse refert: sed in libris de Medicamentis, quibus illa tria genera complectitur. peculiari autem tractatione intelligit, in libris de Me-

cap. 6. in

fine.

cap. de

Abroto

20.

contrad. 2

cap. 1.

dicamentis simplicibus ea descripta, quæ ratione sola inueniri possunt: in libro de Facile parabilibus, quæ sola experientia: in libris autem de Medicamentorū compositione, quæ ex utroque constant. Ex quo patet, toties promissum libellum de Medicamentis à substantia tota agentibus, eum esse, qui de Facile parabilibus inscribitur, eumque debere tum primum sequi librum de Simplicibus medicamentis. Verum illud iam mirum videtur, quod in eo qui geminus existimatur, nihil tale videtur contineri: vix enim duo aut tria talia sunt in eo medicamenta, quæ à tota agent substantia: velut hederæ succus ad atræ bilis vomitum. Cum verò ad Glauconem ut ibi testatur, scriptus sit, vel falsò id, sicque hic Galeni liber minimè est, vel duo erant: nam quatuor mentionem facit in libro de Propriis libris: quare verisimile est duos fecisse libros ad Glauconem de Facile parabilibus, nam ibi illos non disiungit, ut nec qui extant artis ad illum curatiuæ. Verisimile est autem eiusdem ex hoc fuisse ambos argumenti: quorum primus qui extat, cum de Facile parabilibus ratione sola inuentis esset: secundus medicamenta complecteretur à tota substantia iuuantia: quæ experimèto solo cognita sunt. Verum aliorum, qui spurij creduntur, neuter Galeno dignus est: quinimo omnia prætermittit, quæ ille probabat iam, ut Pæoniam, Alysson, cinerem cancri, succum cyrenaicum, viperæ purpureum filum, iaspidem, Hieracitem, viperarum carnem, verbenacam, Testudinis sanguinem, sterces humanum, caninum, lupinum, cochleam Aphricanam varij coloris, cornu ceruinum mollissimum nuper nati cerui exactissime vsum, lapides in spongiis repertos, omnia præterea deleteria, alexipharmacaque, quæ citra apparentem nocent qualitatem, tum omnia expurgantia medicamenta. Quemnam vero librorum ibi intelligat ex his quæ ibi dicuntur, cum de venenatis ictibus sermo habeatur, verisimile est illum vniuersam eorum materiã quasi sub vno genere amplecti, aut igitur multa ut interticerint, quod magis existimo, necesse est. Vel si nunc iuxta nostram *παλιγγέννησιν* etiam viuat, recorderur vero scripsisse quæ scripserit, ipse sibi negotium non leue sit facessurus.

*cap. ad
Coxendi
cum &
Pedu de
lores iux
ta finem.
cap. 6.*

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.
CONTRADICTION. XII.

Aer an putrescat.

Aeris constitutio pestilens quæ in summa illius erat putredo, qualis ab Hippocrate in tertio Epidemiorum libro describitur, primo de Februum differentiis : Et Zoar dixit : Scias quòd aer calidus & humidus, est omni alio paratior ad suscipiendam putredinem, omnia alia aeris temperatura. Idem Auerroes & clarius : ponit enim duo genera corruptionis aeris : alterum ex vaporibus, aliud in substantia propria, quod dicit accidere ex multitudine imbrium. Sed Philosophus in Problematis existimat, nullo modo aerem posse putrescere : docetque huius causam : inquit enim : Quod putrescere debet refrigerari prius conuenit : aer autem non potest refrigerari, cum ignis plurimum secum habeat : quare nec putrescere potest. Manifestum est autem, Galenum loqui ibi, ut in initio capituli manifestum est, de putredine vaporum non autem aeris : quam excitari vel à paludibus, vel à cadaveribus, aut talibus existimat. relatum enim inuenio in historiis, sæpius ex multarum locustarum morre pestem in Italia grauem successisse. Sed Princeps existimat, substantiam aeris non posse putrescere, verumtamen qualitatem putridam posse à vaporibus putridis recipere. Verior tamen est Philosophi opinio : nam si aer secundum substantiam putresceret, omnino omnia animalia nedum omnes homines necessario morerentur : at hoc nunquam accidisse compertum est : igitur nunquam aeris substantia putrescit. opinio autem Auicennæ aliàs examinanda erit, quia iuxta Galenum & Auerroem : quantum inducitur de substantia, tantum etiam de qualitate dictum Auerrois intelligi debet, quòd vapor in aëre corrumpitur, id est, quicquid ei de vapore permiscetur. Quandoque autem ei aduenit tantum, & hoc est minus malum. Sed veritas ipsa est & mens Auerrois, & Auenzoar, quòd aer ut omnia reliqua præter ignem putrescere potest, iuxta Philosophi verba, leuissima tamen putredine : quoniam quiescere ex toto nullo modo potest. Quod autem putrescit, aliquantisper necessarium est ut que

scat:& ob tam remissam putredinem, aliqui semper homines etiam in grauissima euadunt peste, tum belluarum genera multa, maximè valida. Sic Auerroës, sic Philosophus, Galenus, & Zoar conciliandi sunt. nam Philosophi dictum est, quòd aër ad sensum non putrescit, neque enim male olet vt aqua, & terra cùm putrent. Auicennam verò pro nunc dimittamus: qui nec vult aquam putrescere cùm syncera est. At aquis adeò excors est, qui nesciat eam quæ putrescit non esse simplicem? illud solum sufficit, si qua est syncera, eam posse corrumpi, vt etiam calefcere, ac in halitus verti. Vtilius fuerit igitur meminisse, vbi aër corruptus est, altissimis locis habitandum, vel vbi ex terræ halitu processerit pestis, at si aliunde eam venti detulerint, humilibus casis, tum etiam melius subteraneis. Corruptio autem aëris, de qua Philosophus loquitur, non est putredo propriè, sed præparatio, vt in ignem transire possit.

CONTRADICTION XIII.

De signis calidi cerebri.

Galenus in Arte medica, enumerando signa cerebri calidi, ponit ea sex: Caliditatem & rubedinem faciei: venas in oculis apparentes: tum quæ à capillis sumuntur: ac etiam ab excrementis: deinde à nocentibus, vltimo à sono. Sed Rasis addit signum sumptum à mobilitate opinionum, & prætermittit signum à somno, vt sint etiam sex. Hæc tamen signa ad vnguem Paulus descripsit in libro primo. Sed & Princeps cum Rasi consentit, in apponendo signum sumptum ex voluntate: & cum Paulo ac Galeno, in addendo signum à somno. Ætius autem, non addendo nec hoc nec illud, quinque tantum facit signorum genera. De operationibus principalibus, quæ omittuntur à Galeno, ratio est manifesta, cùm in capitulo suo docuerit, vbi de obtinentibus principatum agit. Ætius & Paulus omiserunt, quia ad artem curatiuam minus faciabant. Vel dic, quòd in Ætio deficit ad signum, quia in Paulo non erat explicatum. Paulus tamen intel-

li. 2. c. 6. Ilexerat illud in genere, cum in principio capituli dixisset: Cerebrum temperatum moderatas habet animi functiones. Per has voluit intemperati signa docere. His de causis Rasis & Auicenna addiderunt. Sed cur Rasis & Ætius omittunt signum à somno sumptum? Dico, quod, ut declarauimus, cum hic Galenus ad operationes naturales ipsum trahat, Philosophis verò videatur potius sensitiuæ partis functio, ut suo loco videbitur, omissum est. Tum etiam, quia parum videbatur clarè explicatum id signum: cum dicat, quod breuib. somnis hæc temperaturæ contentæ sunt, non quod absolute parum dormiant: tum id magis, quod calidum cerebrum, si humidum sit, longos habet somnos, qualibus nos fruimur.

CONTRADICTION XIII.

An signa posita à Galeno de cerebro, in secundo Artis medicæ, sint intelligenda, humoribus æqualibus existentibus.

lib. 2. c. 7. Galenus in arte medica inquit: quæ autem dicuntur, ac posterius dicenda indicia sunt, in habentibus bonam temperiem habitationibus sunt intelligenda. Quæ autem ad capillos attinent non locorum tantum, sed etiam humorum temperiem præsupponit cerebri naturæ consimilem. At infra inquit: Frigidæ verò & siccæ cerebri intemperature, frigidū, & minimè coloratum sui ratione reddunt caput. Semper enim meminisse oportet quæ à nobis ab initio distinctio posita est: scilicet ut præterea aduertamus quantum ex humorū temperatura immutentur quæ circa ipsum consistunt. Intellectus Galeni talis est: capilli semper sunt signum, quod potest ab alia causa, quàm à cerebri temperamento provenire. Alia autem signa sic sunt distinguenda: Si ab una tantum causa, quæ ex cerebro pendeat, oriri possint, sola regio temperata requiritur; si autem à pluribus causis, tunc oportet eas esse conformes, si ex eo signo debeamus supra illius naturam argumentum sumere. Et hæc est sententia Galeni manifesta.

ap. 14.

*An cerebrum expurget superflua per nares,
oculos, & aures.*

EXcrementa verò quæ per palatum, nares, & oculos, & aures, cum sani fuerint, his qui calidam habent cerebri temperiem, pauca, & concocta existunt: dicebat in secundo Artis medicæ. At in nono de Vsu partium dicebat, Crassa per nares & palatum, subtilia per cranei futuras expelluntur: nulla aurium, aut oculorum mentione facta. Sed in capite hoc præcedente medicæ artis inquit: καὶ τῶν περιττισμάτων, ὅσα δι' ὑπερώας ἢ ὠτῶν, ἢ μυκτῆριον ἐκκαθαίρεται. id est, Superflua quæcunque per palatum, aures, vel nares expurgantur: oculos autem prætermisit. At in octavo de vsu partium dicebat, de meatibus qui à cerebro ad palatum tendunt loquens: Qui duo cerebro sano existente, expurgādis superfluis sufficiunt: nulla aliorum locorum expurgantium mentione facta. Et rursus in secundo de Locis, ponit nares pro loco conuenienti cerebrū expurgandi. Sed in primo Pronosticorum dicebat Galenus, sordē oculorū fieri in oculis illorū vi non cōcoquente, & sic nō ex cerebro. Et quanquā ille pituitam verterit pro sordibus: tam textus tamen, quā commentum habent αἱ λήμμαι, quod est lipituidines. Philosophus etiam dicit in Problematibus, Aurium sordes fieri ex sudore putrido. Hic igitur est multiplex contradictio: Prima, An excrementa cerebri per nares, an per palatum naturaliter expurgentur. Secunda, An aurium & oculorum sordes sint à cerebro, an fiant in ipsis instrumentis. Tertia an significant super cerebri naturam: & pendet ex secunda dubitatione. Respondeo igitur, quòd sordes sub debita quantitate sunt in instrumentis: materia etiam in ipsis gignitur, ex illa tamen quæ partim à cerebro transmittitur, & sic mediocritas ostendit quasi vt neget malam qualitatem in cerebro: estque signum non propriè, sed negans. At vbi superfluant, ab instrumentis quidem fiunt: sed tamen materia non solum; sed & plerunque viciosa à cerebro illis subministratur. Sordes igitur natura instrumentis insunt: & super cerebrū significāt. De prima

autem dubitatione dicendum, quòd nares sunt propriè ad expurgandum cerebri superflua quæ præter naturam abundant. nam si quis conetur per palatum, in hora somni cadent in os: quare in ventriculum vel pulmonem, vnde tabis aut hydropis periculum: & tussis frequens certa vel mala coctio. Ideo Galenus octauo de Vsu, loquitur de tenui excremento, quod secundum naturam est, non de muco. Constat etiam in sternutationibus materiam à palato ad nares reuocari absque transitu per cerebrum: quod euidentius ostenditur, si dum comedit sternutet. Verùm omnis materia non per carunculas, sed ad infundibulum & pituitæ lacunæ prius tendere debet.

CONTRADICTION XVI.

Ventus an exhalatio frigida & humida.

lib. 2. fo. 1. **H**ippocrates in libro de Victus ratione hominum, inquit: Vēti omnes frigidi ac humidi natura sunt quoniā à niuib, glacie, gelu, stagnis ac fluminibus, locisque humidis proueniunt: ideoque omnes sua natura refrigerant atque humectant: verum pro locorum diuersitate magis minúsve. At in secundo Meteororum Aristoteles docet, duas esse exhalationes à terra: alteram humidam & frigidam, ex qua pluuia: alteram siccam fumosam, ex qua ventus: fumum autem calidum & siccum esse decernit. Sed clarius ibi ab Auerroë: Ventus est exhalatio calida & sicca: docetque hoc duabus rationibus. Siquidem quod velociter fertur, calidum est & siccum: ventus autem talis est.

Secundò, quia maximè exsiccat terras, & pellit humorem, quare manifestū est, quòd calidus est & siccus. Pluuia enim liquidò frigida est atque humida. At in quarto Collectaneorum, Vētus Borealis exsiccat iuxta Hippocratis sententiam, & Australis humectat. Et rursus: Pluuia refrigerat aērē, & similiter Borealis vētus, quāuis sit siccus. Porro autoritas illa Hippocratis habetur in libro de Comitiali morbo. Notum enim expresse calidum & humidum esse docet: non adeo naturam qualitatemq; Boreæ explicans, quā frigidus sit, atque sic-

cus. Quinimo in secundo de victus ratione hominum paulò post edocet, Austrum quidem calidum humidumque esse: Boream verò frigidum quidem, verum humidum, non siccum. Sed non adeò subtiliter Auerroes hoc voluit considerare, cum ei sufficiant auctoritates terræ particulæ Aphorismorum, in quibus hoc exponens Galenus, non Hippocrates, quod ab eo recitatur, ad verbum expressit. At verò in primæ philosophiæ octauo libro, inquit Auerroes, quod & verum est, *cap. 14. Aphor. 5. & 17. com. 5. fol. 4.* Venti diuersi pro locorum varietate. Quam sententiā ipse Hippocrates tum idem Auerroes approbant locis prius à nobis adductis. Ideo Philotheus inquit, Austrum calidum esse, quia per torridam transit zonam: humidum verò, quia calore suo ac tenuitate humidum secum trahit. Nec ineptè ex hoc dicendum esset, omnem spiritum qui calidus sit, humidum etiam fore. *In expositione 5. Aphor. 3. per. incipit.* Vnde non parua apud nos dubitatio soluitur, cur omnium ventorum serenissimus sit Boreas, post Zephyrus: nimbosus autem Auster, post Eurus. *ad modum ab ea et*

Constat enim frigidissimum esse Boream post Zephyrum: calidissimum verò Notum, inde Eurum. Causam verò caloris Austri, & frigoris Boreæ, ipse in Meteoris declarauit: cum enim vterque ex polis arctico, & antarctico veniat, vterque necessario natura frigidus est: at quia Notus dum ex antarctico ad nos venit, Australi plagam calidissimam necessario permeat, ob id calidior euadit, Borea suam naturam retinente. Ob id igitur his, qui ultra torridam zonam habitant Boreas calidus, contra Notus ipse frigidus erit. At verò Euri ac Zephyri differentia ex regionibus est. Inquit i. Cæsar. Soli verò Princeps, Manifestum est, quod Orientalis ventus calidus est, atque subtilis, Occidentalis autem frigidus & crassus. Exponens autem Auerroes priorem qui eundem calidum dicit, ac siccum, posteriorem verò frigidum & humidum. Sed non satis, ut dixi, aptè: namque calidus ventus humidus est, frigidus vero siccus. Nam si hoc voluisset Auicenna, dixisset: cum ante Meridionalem calidum & humidum, Septentrionem frigidum & humidum dixisset. Cur igitur Oriens Occidentem calidius sit, cum Auerroes in secundo Meteororum

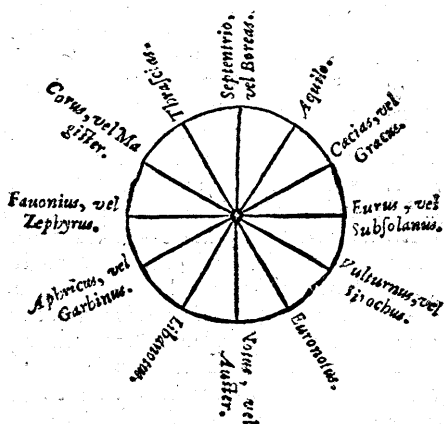
tex. 113. duas rationes satis absurdas adduxisset, tandem dixit,
et 114. neque si hæc non satisfaciunt, quicquam habeo rationi
cap. 2. consentaneum quod dicam. Verum Auicenna eum de-
clarauit, cum dixit, In regionibus Orientis Occidenta-
les montes calorem reflectunt, in Occidente autem
Orientales. quare quum in Oriente ab initio diei hoc
fiat, in Occidente post Meridiem necesse est, mora exi-
stente diuturniore calidiorem euadere Orientalem pla-
gam Occidentali: sufficit enim ad calorem in prima diei
secunda pri- medoct. 2 medietate acquisitum conseruandum solis super ter-
cap. 8. ram consistentia post meridiem: ei verò, qui post meri-
diem acquiritur, nocte succedente, nullum crementum
potest accedere. Alia causa est, quòd calor in denso
vapore conseruatur: Orientalibus igitur à mari veniunt
venti, quia mare ad plagam Orientalem Orientalibus,
Occidentalem Occidentalibus positum est. Regio igitur
Occidentis nullis ventis potest calefcere, præter-
quam Austris: nam Orientalibus non, quoniam longo
transitu parum vaporis ad nos defertur. Occidentales autem
in die frigidi sunt, quia nondum Sol locum excalefecit unde
venti proueniunt: nec etiam in nocte ob noctis frigus.
lib. de Vi- His de causis Euri calidi, atq; ideo etiam nimbofi, Zephy-
etus ratio ri frigidi & sereni. Illud forsitan videbitur mirum, quòd
ne homi- Hippocrates veteros è mari ficciores tradat, Auerroës hu-
num. 2. in midos, ut in Periphrasi de longitudine & breuitate vitæ
pro. doceat, Eos qui in marinis habitant insulis, diutius viue-
re, ob caloris & humidi abundantiam. Sed non aberrat in
hoc Auerroës: namq; Hippocrates ibi quatuor genera
iuxta me- facit Veterum. Primum, quod ex paludibus ac niuib; pre-
dium. cedit, quod humidissimum esse docet. Secundum, quod è
mari, hoc ficcius priore esse refert. Tertiū, quod adhuc
1. Cærica ficcissimum, ex montibus. Quintum nobis liceat addere ex
com. 117. Principe, quod adeò siccum est, ut etiam perniciosum: in
hoc ordine falsus non è mari minus malus: post qui à
loco sulphureo, aut aluminoso. Ergo Ventorum ratio hæc
est. Sed tamen existimat Auerroës, Boream serenitatem
adducere, quòd rectè spiraret: Austrum nimbofi, quòd
oblique cogat nubes. Sed in aliorum interpretatione
plerumque fallitur: velut cum existimat Galenum

dixisse, habitationem temperatam esse in quinto, & non in quarto climate. Sed ratio illa Philosophi esse videtur *2. Metes* de ventis secundum illius interpretationem. hoc autem *torr. c. 1.* nos concedimus, quod sit secunda causa generationis imbrium remissio scilicet impetus: sicut causa serenitatis est eius violentia. Ætius tamen aliter sentit: nam vëtos *1. Canticæ* Australes calidos, Boreales frigidos, Orientales siccos, *co. 46.* Occidentales verò humidos esse affirmat. Verum in li- *in 2. Me-* bro de Sacro morbo ab Hippocrate, & à Celso non pa- *teor. 2. lib.* rum damnatur Auster: attamen Celsus Fauonium Eu- *3. c. 163.* ro prætulit, damnatque ex mari ventos. Ætius verò pro *lib. 2. c. 1.* temporum qualitate permutari credit: fierique quandoque calidum & siccum, ac tunc maximè noxium, æstate scilicet. Refrigeratur autem quandoque, vt in Thiaso Græciæ Aristotele referente, quoniam è mari venit. Sic *26. Probl.* & in Aphrica frigidum refert Austrū esse, quod ex pro- *18.* pinquo, & per angustos meatus spiret: omnis enim vio- *Probl. 5.* lentus ventus necessariò frigidus est. At verò in oris ter- *Probl. 45* ræ Ægypti, nec interius per iter vnius diei, minime hic *Probl. 12.* ventus fiat, ob humilitatem regionis: sic alij aliis in lo- *Probl.* cis non spirant. Excitatur autem maxime ab ortu cani- *17. 43.* cule, & qualiscunq; fuerit fœtidus quasi est, & hominum corpora hebetat, grauiāque reddit. at Aquilo appetentiam excita. In vniuersum autem quæ mala ab Austro fiant declarat Hippocrates tertio Aphorismorum, cum *Aphor. 5.* dixit: Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput gra- *17.* uantes, pigri, dissoluentes: Aquilones autem tusses, fauces, alui duræ, difficultates vrinæ, horrores costarum, & pectoris dolores. Et rursus: Austri vertigines faciunt, oculis atque corporibus difficilem motum præstant, & aluos humectant. Aquiloniæ autem constitutiones, corpora densant, contendunt, & bene mobilia & coloratio- ra reddunt: aluum exsiccant, oculos mordent, & auditum iuuant. Siccos tamen dari Austros declarauit Philosophus problemate illo, in quo docet febres illos excitare.

Porrò ordinem declarabat ventorum Ætius libro ter *Probl. 51.* tio hoc modo: A Septentrionis dextra versus Orientem *eiusdem* Aquilo est, inde Cæcias, post quem Eurus: ab eo Meri- *partis.* dicm versus Vulturnus, post Euronotus, inde Auster, *cap. 163.*

26. Pro-
blem. I.

Notusue : ab Austro Occidentem versus Libatus, inde
Aphricus, post Zephyrus. Rursus à Zephyro Boream
versus Corus, atque inde Thrafcias, post quem sub ipso
polo Septentrio ipse ventus est. Omnes igitur duode-
cim. Cæciam nimbosum refert Philosophus : sed nostra
ratione non solum is quem Græcum vulgus nominat,
sed & Eurus & Vulturius, quem quidam Sirochum di-
cunt, & Euronotus, Austérque, ac Aphricus, quem nautæ
Garbinum vocant. Sic reliqui serenitatem afferunt : vt
Zephyrus & Corus, quem magistrum quidam vocant:
tamen Thrafcias, Septentrio & Aquilo. Nil mirum est
autem à septem ventis oboriri nimbos, à quinque dun-
taxat serenitatem: nam pauciores sunt nobis propinqui,
ac violèti, quàm remoti ac lenes: cum in angulo Boreali
ac iuxta Occidentem Italia sit.

Non turpe autem fuerit eos descripsisse figura paru
quanquam haud obliuiscamur in arithmetiis aliam
nos inuisse rationem : nomine enim ac numero disside-
mus non solum ab his, verùm & ab Ætio paulum. Sed
cur, inquam, Eurus cum siccus sit, pluuias adducere po-
test. diximus utiq; aliam esse venti substantiã: aliam esse

eius operationē circa nebulas, hoc autem argumentum est debilitatem facere ad nimbos adducendos: quandoquidem Eurus ficcus sit, & pluuiam tamen excitet. Sed cum de his in libro de Supernis copiosè disseruerimus, illud solum monuisse sat fuerit, Ventos qui diu in suprema aëris parte colluctantur, graues afferre procellas solere, si alter alterū non vincat: si verò vnus sit ac sublimis, multum exsiccare potest.

CONTRADICTION XVII.

Cerebrum calidum: & siccum intellectu, & memoria valet.

Intellectus acuitas ac robur, tum memoriæ bonitas, sunt de signis calidi ac ficci cerebri, inquit Auicenna. Sed Auerroes in quarto Collectaneorum inquit, *prima tes* Tales indiscreti sunt in actionibus suis, & ex rebus so- *ty trac. 1.* lum intelligunt similitudinem, & non diuisionem, & *cap. 17.* errores eorum sunt multi, & cogitationes illorum ma- *cap. 3.* læ. Sed Galenus dixit, Intellectus acuitas, seu melius *2. Ar. in* ἀρχινοια, id est industria, sagacitas, quæ in actione po- *med. c. 6.* tius quàm in patiendo consistunt, tenuem cerebri substantiam indicant: tarditas, & ineptia, crassitiem: discendi autem facilitas, *ἐντυπώτων*, quod est facilem formarum susceptionem, aut per actum potius, si verbum attendas, explicetur. Sic memoria ex firmitate substantiæ, mobilitas verò à caliditate. Ergo has quatuor considerat Galenus differēcias in cerebro, Tenue, Crassum, Facile, aut difficulter formatum susceptiuum, Substantiam firmam, aut fluidam: calidam, aut frigidam. Calido solum ac frigido tribuit opinionum firmitatem, aut mobilitatem. Quare nec Galenus, nec *lib. 1. c. 6.* Paulus, nec Aëtius signum sumunt in ingenio vel so- *lib. 4.* lertia à primis qualitatibus. Rasis verò tenuisse vide- *cap. 54.* tur cum Auicenna: non enim illi sufficit dicere, quod *cap. 59.* calida cerebri temperies mobilem faciat in voluntate, *lib. 2. ad* sed & in animalibus operationibus: quare manifestum *Alman.* per mobilitatem animalium operationum intelligere, ingenij celeritatem.

Causa erroris Arabum est, quia cū Galenus dicat sensus claros esse: quod de exterioribus dixerat, de internis illi interpretati sunt. at Galenum de externis tantū locutum fuisse docet id primò, quod in superioribus loquutus fuit de ingenio & solertia, vt diximus, quare repeteret? Diuiserat etiā operationes in quatuor
cap. 2. genera, Principales, Sensitiuas, Montiuas, ac Naturales:
cap. 4. hic verò rursus confunderet principales cum sensitiuis.
 5. Nec te moueat, quòd in libro quòd animi mores corporis sequantur temperiem dixerit, Quæcunque sicca sint, ingenio & prudentia valere: atque etiam stellas esse prudentissimas, quòd fulgidæ ac siccæ. Manifestum est, quòd intelligitur per siccū expers alieni humoris, non quod siccitatem habeat multam. Mens autem Galeni est, quòd ignea ingenio prædita sint, sed siccitas terræ iungi etiam potest: & quāquam calidum & siccum, non possit esse terreum, plerunque tamen accidit, imò quasi necesse est, vt calidum & siccum in terreo sit: quia cū vnum solum elemētum per se non possit in cerebro dominari, quod sit ignis (nanque non calidum amplius esset cerebrum, sed corde etiam calidius (oportet alij elemento tanquam basi igneam substantiam insidere. Non potest autē illud esse aqua, vel aër, propter humorem: quare necessario terreum est, calidum & siccum. cerebrum: nam si basis esset aër, esset rursus denuo temperato longe calidius: nec esset solidum substantia. Aqua verò superante, calidum & siccum dici non potest, quare terram pro basi adesse necesse est: ob id boni ingenij esse non possunt, calida & humida possunt: nam ignis aquæ iunctus hanc efficere potest. Verū prætermisit hoc Galenus dicere, ob causas dictas, & etiam quia ab aërea substantia calidum & humidum prouenire potest.

2. art. 13. Legitur autem perperam inter calidæ & humidæ temperaturæ signa, quod Græcè sic iacet: καὶ αἱ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς φλέβος μεγάλαι: id est, & quæ in oculis venæ magnæ. Et rursus iuxta finem, ὕπνω τ' ἐπιτρέσαντες ἐαυτοὺς ἀματε κοματώδεις εἰσὶ καὶ ἀγρυπνοὶ, καὶ φαντασιώδεις τοῖς ἐνέρασιν. Quod est, Non solum vigilant, sed etiā dormiunt grauiter, cū somno tentantur, multasque imagines per somnium vident. Sed ad propositum rursus venio.

Discrimen

Discrimen inter sensus internos ac externos est, quod externi clari ob siccitatem euadunt, non redundante nutrimento, quod in calido & sicco cerebro contingere necesse est. At verò quia terreum cerebrū, ut iam dixi, euadit ad internas operationes minus redditur aptū. Estimandum est autem Auicennam calido & sicco cerebri temperamento fuisse, quod aded eam intemperiem impense laudauerit, Auerrois verò illius inimicus vituperauerit, cum ipse calido & humido cerebro esset. Perperam autem imponunt quidam Philosopho, voluisse in humido ingenium, in sicco memoriam vigere: quoniam dixerit non esse idem Memoriam ac Reminiscentiam, *lib. de me- cum Memores plerunque sint, qui tardo sunt ingenio: moria & Reminiscences autē, qui celeri. Oñtensum est enim à no- ren. c. 1. bis, ac aliās ostēdemus, alias esse causas memoriæ & in- in princ. genij, utque hoc iuxta Galeni sententiam dictū, sit posterius iuxta Aristotelis etiam opinionem.*

CONTRADICTION XVIII.

Qualibet naturalis intemperies à suo contrario inuatur, & à simili leditur.

A Similibus autem suæ temperaturæ causis oculi facile læduntur, iuuantur autem à contrariis: si in modico usu adhibeantur. Sed hoc commune signum esse in vnaquaque nostri corporis particula meminisse oportet. In arte medicinali Galenus inquit: Et rursus quod *lib. 2. c. & aliās adduximus. Sic verò & ad victus genera male bene ue se habent alij ad alia secundum morbos & æta- li. 1. ha- tes: nam calidiores ad frigidiores, frigidiores verò ad tract. 4. calidiores, & sicciores ad humidiores, ac rursus humi- cōtrad. diores ad sicciores bene se habent. Et ut simpliciter di- 3. A. xerim, contrarij ad contraria bene, similes ad similia ma- rism. 3. le: præterquam si ætas temperata & regioni & victui & loco temperato comparetur. Hoc enim modo solo si- 1. de c. miles à similibus bene afficientur. Sed & rursus in- lim. c. 1. quit: Si enim hominis corpus planè medijs sit temperamenti, per alimenta medijs temperamenti etiam in suo statu seruabitur: verum si calidius frigidiusue, sic- post m. cius aut humidius, perperam medijs temperamenti ex-*

cap. 6.

hibueris alimenta. Quippe huiusmodi corpus quatenus ab exacte media constitutione recessit, eatenus in diuersum traducatur, est necesse. Fiet autem id per præsentis intemperiei contraria. Contraria autem pari interuallo in vtraque oppositione sint oportet à medio ipso æqualiter distantia: vt si corpus tribus (gratia exempli) numeris à media versus calidiorem recesserit, totidem cibum ad frigidiorē eadem temperata: si quatuor, quatuor. Et in de continua dissolutione non sufficit homini, vt dimittat cibum similem naturæ suæ, qui augeat intemperiem eius, sed oportet vt utatur eo qui est illi contrarius.

fol. 3.

Refertur verò & ab Hippocrate hæc sententia in libro de humoribus, cum dixit: *Ætates præterea, nutritio, morborum status, per temporum mutationes melius, aut peius se habent. Quin & pro anni temporibus victus rationem per cibos & pocula congruentem instituito.* Nam hyeme quæ ab opere vacat simplicia cocta, maturaque exhibeto: non leue enim hoc est. *Æstate autem quoniam operamur, & sole ab ipso patimur, dilatoria vina, poma crebriora, ac varia cibaria porrigito.* At verò his obstat primò, quod in sexto de tuenda sanitate scribitur. *Fiunt autem qualitatibus etiam conuenientia, utique si seruare temperamentum studes humidis naturis humectante cibo maximè conuenienti: siccis verò eo qui siccet. Sin mutare placet intemperiem, contrariis utitor.* In eo autem qui est in calido frigido ad intemperiem lapsu, contraria semper expedit exhibere: cum efficacissimæ sint eiusmodi intemperies: & vt ita dicam, magis quàm quæ ex sicco vel humido constant validæ: quippe quæ facile similibus nutrimentis in morbosam abeant intemperiem. At si siccus membrum aliquod efficias, vel humidius, nihil manifestè lædes. Evidenti verò argumento & ætates sunt. In his verbis iam primùm occurrat sibi: quòd similia similibus conuenire affirmer. Secundò, quòd non eandem calidi & frigidi, cum humido & sicco rationem ineat: cum tamen alibi omnes ex æquo intemperies tractet, vt iam ostendimus. Tertiùm, quod maximum videtur, quod membrum siccus euadere nihil ducat: & tamē in septi-

fol. 1.

ap. 5.

mo methodi nullam sicca intemperiem deteriore[m] esse
 affirmet. Accedit quod Hippocrates scripsit, Victum 1. *Aph*
 humidum pueris maximè conferre. Vbi Galenus in- 36.
 quit, Naturalis intemperies, non eodem modo, vt quæ
 præter naturam est demolienda, sed similibus conser-
 uanda est. Et in tertio etiam Artis medicæ: Quod igitur *cap. 3.*
 in temperatura quidem euariat, sed instrumentalium
 partium seruat mensuram, duplicem habet causarum
 salubrium formam. Alteram earum quæ ipsius tuen-
 tur temperaturam: alteram earum quæ ad optimam eam
 transferunt. Quæ igitur ipsius conseruant temperatu-
 ram, tantum distabunt à causis temperatæ naturæ,
 quantum & ipsa intemperies naturalis à temperata, ca-
 lidiora calidioribus exhibendo, frigidiora frigidiori-
 bus corporibus: tum ex æquo humidiora humidiori-
 bus, sicciora siccioribus. Sed si permutare in melius
 consilium fuerit, contrariis quidem vtendum est.

Æqualiter autem declinantibus ad partem opposi-
 tam à temperamento, cum his quæ intemperie ipsa la-
 borant: sic frigidiora & humidiora, calidioribus ac sic-
 cioribus maxime conueniunt temperaturis. nanque à
 calidis ac siccis ad meliorem statum traduci nunquam
 poterunt. At verò in secundo Artis medicæ expressius *cap. 55*
 dum de ventriculo loquitur, inquit, Gaudet verò à ci-
 bis ac potibus calidis, nec à frigidis vllam percipit no-
 xam, si eis modicè vtatur. Manifestum est igitur iuua-
 ri à simili: hoc enim est quod dicit Gaudet: nec lædi à
 contrario: vt sit hæc sententia fermè his directè con-
 traria, quæ dixit in superiore autoritate, in initio huius
 contradictionis adducta. Et in tertia Aphorismorum
 ostendunt hæc etiam quæ sequuntur cum inquit: Gau- *cap. 56*
 det quidem ventriculus frigidus frigidis, sed ab eo-
 rum usu immoderato læditur: ita & ea quæ extrinse-
 cus occurrunt frigida nequit ferre longiori tempore,
 vt nec calidus calida. Malæ verò temperaturæ quæ
 morbi ratione ventriculum occupant, hoc differunt à
 naturalibus, quoniam contraria, non similia appetunt,
 quemadmodum naturales. Sed quòd melius conco-
 quat, & melius his quibus gaudet nutriatur, ostēdit se- *Aph*
 cunda Aphorismorum, cum dixit: Nam quæcunq; cum 38. *o*
 E ij

voluptate assumuntur, ista ventriculus amplexatur, & facilius concoquit: sicut illa quæ displicent refugit: unde vel nausæ, vel flatus, vel fluctuationes subsequuntur. Et rursus: Cibi ac potus naturam efficiunt aduentitiam tum maxime in ventriculo: ob hanc verò causam, quanto similis fuerit id quod transmutat, ei quod transmutatur, tanto celerius transmutatio ipsa perficitur. Sed quod non solum in calidis ac frigidis ventriculi dispositionibus hæc ratio vera sit, sed etiam in humidis ac siccis, ostendunt eiusdem verba, dum de illis intemperiebus ventriculi ageret, dum dixit, Sicca intemperies à plurimo poru grauatur, & fluctuationibus angitur, & cibis delectatur siccioribus. Humida verò ampliore porum bene fert, & humidis cibis gaudet. Inter tot difficultates versante Galeno, dicebat Auerroes: Quod sententia horum, id est, Græcorum (quamuis eam non explicauerint) est, quod duplex est regimen: Vnum quo reducitur per contraria sensim, & non per æqualia in gradu, quia hoc natura non fert. Alterum per similia ad conseruandum: & quod merito naturalium causarum non debemus vereri uti exquisitè similibus: sed quia in hoc est periculum ab exterioribus, ideo cum his similibus, ne in vltiorem prolabatur lapsus, contrariis quandoque etiam vtendum erit. Hæc sententia est è directo contra Galenum, vt dixi primo de Alimentis: quia reductio fit per contrarios cibos in gradu æquales.

Diffidet etiam in hoc, quod contrariis indigere nos putat in conseruando. Galenus autem scopos in simplicibus affectibus nunquam miscet, quando scopi contrarij habent impedire se mutuo. In hoc etiam errat, quod intemperies valida similibus sit conseruanda: augetur enim sponte, vt in quinto de Tuenda sanitate, tum de illa, tum generaliter de senili contrariis tuenda: & in tertio Artis medicinalis docet. Discrimen etiam sustulit actiuarum ac passiuarum qualitarum, cuius Galenus in sexto de Tuenda sanitate meminit. Trusianus verò aliter interpretatur: calidas intemperies, à calidis, id est, calidioribus vexari docet, ab his autem quæ similia sunt conseruantur: à frigidioribus qualiacunque sint

2. *Artis*
med. c. 53.

54.

6. *collect.*

11.

2. *Ar*
is medi-
c. c. 30.

seu frigida, seu minus calida in melius reducuntur. Dicit verò non absolutè protulisse lædi, sed facile à similibus in gradu : quandoquidem si paululum excedant, in deteriore lapsum hominem adducunt : at si minus sint calida (gratia exempli) non solùm non nocent, verum etiam iuuant, nam versus temperiem retrahunt. Sed nec hic sensus est conueniens, vt comparatiuo utamur, cum Galenus positiuum dixerit. Incidit & in eundem laqueum quo Auerrois opinio detinetur : cùm inter actiuas & passiuas qualitates non distinguat. Est etiam directè contraria utilitati hominis : cùm doceat intemperiem validam non debere in melius immutari : sed quandoque conseruandam. Iacobus autem *Quest. ne 17.* Forliuiensis dixit, quod à similibus in qualitate, id est, vt calida calidis, remissioribus tamen in gradu iuuantur : ab æqualibus autem, ac manifestius à vehementioribus similibus in qualitate vocentur. Sed à contrariis in forma generaliter iuuantur, si commodè adhibeantur. Hæc opinio non videtur vera, nec ad Galeni mentem, cùm ipse velit corpus noceri (in primo de Alimentis) non solùm à similibus in forma, verum à temperatis. In tertio etiam artis medicinalis declarat, quod & verum est, conseruationem fieri à similibus in forma, seu qualitate, & in gradu : nec distinguit, inter qualitates, vt dixi, actiuas, passiuasque. Sequeretur etiam vnum contra experimentum, quod plus læderetur temperatus, vel parum ad calidum declinās, ex piperis assiduo vsu quàm is qui calidissimo esset téperato. Hic igitur oportet tres primas contradictiones tollere, ac insuper discordiam, inter librum de Alimentis, & librū tertium Artis paruæ. nam si omnes intemperies à simili, etiā in gradu lōgè remissiore nocetur, quomodo conseruabuntur à simili in gradu & qualitate? Quod si hoc est nocere, in intemperie seruare hominem, vt Iacobus dicit, quomodo duplex est regimen? Conseruantium scilicet & Reductiuum? Sic etiam concilianda est discordia, quæ habetur, cùm dixit in secundo Artis medicæ, Quod modicus vsus contrariorum iuuat: at in tertio dixit, Quod per æqualia, in opposita qualitate, moriri oportet reductionem. His tot difficultatibus occur-

cap. 17.
& 55.
cap. 3.

rendum est primò ex his, quæ in primo libro diximus, quo ad ea quæ ad aërem pertinent. Inde sic distinguemus: Naturalis intemperies, aut est in toto, aut in partibus: item, aut in actiuis, aut passivis qualitatibus: item, vel est intensa, vel remissa ac levis: item, vel reductionem molimur, vel conseruationem. Rursus, si in partibus, vel in ventriculo, vel aliis partibus: tum etiam vel corpus cum hoc validum est, aut imbecille: ac denuò vel homo solum sanitari vacat, vel occupationibus distringitur. His septem distinctionibus conciliare oportet Galeni dicta. Si igitur corpus totum actiua qualitate ad intemperiem labitur, fueritque occupationibus implicitum contrariis, sed leuioribus in eodem statu seruabitur, sexto de Tuenda sanitate. Sed si vacet sanitati, tunc si ab intemperie lædatur, proculdubio contraria adhibere conuenit: in gradu, vel vi, æqualia: ab his enim solis reducitur: tertio Artis medicæ, & primò de Alimentis. At si non læditur, conseruare possumus similibus, vel etiam contrariis: semper verò in contrariis: cum reductionem molimur, quantitas diligenter est attendenda, ne virtus membri euertatur. hoc est quòd dixit iuuari ab his si modicè vtamur. in passivis autem qualitatibus similia adhibere conuenit: quòd facilius in nutrimentum transcant, & nullum sit periculum in exhibitione, modo non exuperent. Sicca igitur seni conueniunt, sed tamen quæ potius minus sint sicca, quàm senis temperatura: ipsis enim æqualibus periculum inest, ne lapsus augeatur. Periculum igitur ad lapsum paruum est, cum verò labitur magnum, vt septimo Artis curatiuæ docuimus. Sic igitur sexto de Tuenda sanitate & prima Aphorismorum locutus est. Rursus, cum dixit tertio Artis medicæ, Sicca humidis reduci, de partibus loquitur: nam vt aliàs declarauimus omnes intemperies corrigi possunt in omnibus membris, præterquam in corde quoniam à corde recipiunt influxum: aliter qui tantus esset ille Galeni conatus septimo Artis curatiuæ, in sicca ventriculi intemperie, si non verè, sed extrinsecus solum humectatur: nam tunc nec melius concoquit, nec quicquam melius habebit. Sed neque siccis humida applicare conueniet, sed solum

humidis sicca, tertio Artis medicæ. Si igitur intemperies non est in toto, si in corde, rationem habet fermè quæ totum: contrariis enim in actiuis, similibus autem in passiuis, sed leuioribus est utendum. Si autem in ventriculo, similibus perpetuò est utendum, sed remissioribus quòd ventriculus ea amplectatur & concoquat: cùmque toti corpori inseruiat rationem refert debilis membris: si vero præter naturam intemperie laboret, contrariis. Hoc est quod Galenus dixit libro de Dissolutione continua, *cap. 4. prin.* & in Aphorismis. In cæteris verò membris si valida sit virtus, contrariis utendum est, per ea enim corpus reducit. Si autem sint debilia, aut impedita, similibus conseruantur: quia simile facilius transit in nutrimentum: verum quia prius permutantur in ventriculo, non tantum offendit contrarietas, ut in illo: quare contrariis uti decet potius, quàm similibus: nisi membrum illud melioris cuiusdam functionis causa, in proprio temperamento seruare studuerimus: ut cū bene valente cerebro, ipsum in sua caliditate ac humore: ob functiones principales conseruare voluerimus. neque enim eadem est ratio reducti per artem cerebri ad temperamentum, quæ etiam cerebri à natiuitate temperati. Principis autem *Tertia primi* sententia est quòd intemperiem errore acquisitam contrariis emendare debeamus, equalibus in gradu: natura- *2. ca. 1.* libus autem, si bonæ sint, ut calida & humida puerorum & *doct* adhibenda similia: si malæ ut senum, quæ frigida est & *cap. 1.* sicca, contraria: vnde calida & humida conuenire putat. Verum docuimus vinum nō esse humidum, sed siccum natura: reliqua verò quæ exhibentur, sicciora sunt quàm in iuuenibus. Quòd si hac fiducia humida exhibere pergas, in hydropem decidunt: quia non concoquunt. At *lib. 1. c.* verò in actiuis declaratum est contraria conuenire. *lib. 4.* Quòd si obiicias, Senum victum, Paulo, atque Aetio te *30.* ste, debere esse calidum & humidum, nō satis intelligis, aliam esse rationē nutrimenti, aliam reliquarum causarū, nam balnea, & somnus, & inunctiones, calefaciunt & hu- *libro.* mectant, conueniuntque: at cibi ad calidum & siccum, *70. P* tum potus debent inclinare, quia hæc nutriunt, illa non. *lus lib.* Nutritio autem fit qualitatibus passiuis, atque actiuis *cap. 9.* similibus existentibus, sed actiuas periculi causa nō ad- *Aeti*

mittimus. at verò quæ scribunt illi de intemperiebus, deinceps ad genus reductiuum omnia pertinent: nã in conseruatiuo non tanta est vtilitas, & quicumque eo facile vti potest: quia nullam sentiens in corpore variationem de errore non adeò timer. at qui reduci studet, frequenter incommodis agitur: ob id quilibet seruare suum statum doctus quasi à natura nouit. in melius reducere opus est solius Medici: atque etiam eruditi, ac sapientis.

HIERON. CARDANI MEDICI TRACTATVS

II. SECVNDI LIB. CONTRADICENTIVM MEDICORVM.

CONTRADICTION I.

*Exanthemata in pueris an illico debeant curari.
Quid Ophiassis.*

VSTVLAE, quas Græci exanthemata vocant, vbi puero eruperint, primùm nullum nobis negotium facessere debent: sed postquam eruperint, curare tentabimus balneis, quibus Myrtus, aut lentiscus, aut rosa sint iniecta, inquit Paulus. Sed An-

l. i. c. 6.

primi

et. i. c. 3

cenna dicit, quòd sunt medicandæ cum subtilibus, cumque in fine medicerur & ipse cum Myrro, & lentisco, ac rosis, videtur quòd à principio. Sed facile est videre, quòd cum illis miscet hæc: & quòd vult, quòd medicemur postquam exierint, non autem antè. vocat autè illa

7. epi-

2. lib.

Theori

c. 18.

ipse Dorthor. Manardus existimauit etiam hæc sub tinea collocari ab Haliabbate, & quòd Exanthemata essent Saphati Arabum. Haliabbas nanque posuit tinea suæ species quinque, ob id non immeritò dubitauit Fran-

eiscus Petrarcha medicus, amicus noster cum vidisset
 tam inuolutam rationem Ophiasis, Alopeciae, Tineae,
 seu melius Tyriæ Arabum, Exanthematum quid hæc
 essent: hortatusque est ut aliquid de hoc scriberem. Nam
 Manardus ipse Alopeciam suum nomen retinuisse qua-
 si apud Arabes existimat: Ophiasim autem esse Tyri-
 am, id autem auxit suspicionem, quod in nostra Ty-
 ria vulgari, potius accidere videmus id, quod *αχῶρες*,
 seu achores, & *κηρία*, seu ceria efficere solent: scilicet
 ut exulcerata cute quiddam melli simile profluat: nam
 de *ψυδραχίσις*, seu psydracis, & Exanthematibus, ac
 ficubus, quanquam in capite nascantur etiam non ta-
 men peculiare illi morbi esse videntur. Si igitur
 Achores & Ceria, non sunt Tyriæ naturæ species,
 quonam sub morbi genere collocantur? aut quod no-
 men nunc sortiuntur? Quod igitur nostri temporis Ti-
 nea, sit Tyria Auicennæ, primò patet, quia cadere capil- *septima*
 los, & cutem exulcerari scripsit ille, quæ propria sunt no- *quarta*
 stræ Tineæ. Paulus etiã hoc ostendit, cum dixit, Vbi iam *1. c. 5.*
 ulcera ad cicatricem venerint, de Alopecia loquens. Quò sit, *lib. 3. c. 1.*
 ut error Auicennæ detegatur: nam non solù in Tyria &
 Ophiasis, sed in Alopecia & Alopicia quæ eadē sunt, quā-
 doq; non tamē semper summa exulceratur cutis capitis.
 differunt enim Alopecia, & Ophiasis sola figura defluuij
 capillorū, non autē morbi essentia ipsa. vtraq; autem eo-
 rum sub nostra cōtinetur Tyria. Facit etiã Paulus caput
 de fluuiio capillorū, in quo nihil aliud curat, postquā de
 Ophiasis & Alopecia plenè tractauit. Quò sit, ut tã Ophia-
 sis quā Alopecia cutē exulcerare nata sint: tum maximè
 quòd in initio inquit: Caluitium humidi penuria, O-
 phiasis & Alopecia succi vitio producuntur. Manifestū *septima*
 est etiam curam, quam Princeps illi exhibet, eadē esse *quarta*
 cum ea quæ nostro exercetur tempore. Confricatur cu- *1. c. 6.*
 tis, exulceratur, sed & cura Auicennæ cum Paulo conue-
 nit cum dixisset Paulus, Euphorbium, Thapsiam & adar-
 cem oleo leuigata laurino: inquit Auicenna, Euphorbiū
 & lachrymam rutæ agrestis, oleo excipe laurino. conso-
 nat id his quæ à Galeno in primo de Medicamentis se- *c. 2. iuxta*
 cundum locos scribuntur, cum inquit, de ambabus lo- *principiū*
 quens: Vnum quidem ambæ secundum morbosam affe-

cap. 3.

1. de Me-
dic. secun-
dum locos
c. 26.

tionem malum : quorum causa est vitiosorum humo-
rum redundantia. Quales verò sint corrupti humores ex
capitis cutis colore dignosces . Docet autem vt purga-
tionibus vtamur primum , non secus ac Princeps atque
Paulus. inde infra, difficulter autem serosi humores cuti
impacti eluuntur: multò autem magis si iam cutis ipsa
ad malum habitum peruenit. Sed & infra in auxiliis Eu-
phorbium, sinapim, sulphur, nitri spumam Thapsiamq;
commemorat, quorum nullum à Principe preteritur, sic
oleum laurinum. Constat sanè ea esse verè vnum in af-
fectibus quibus ad vnguem eadem medendi ratio ge-
neralis ac singularis conuenit. nam & infra cutim fricat,
radit, rubificantibus, & cucurbitulis vexat: vt etiam aci-
culis expungere doceat . Sed hæc, vt reor clariora sunt
quàm vt pluribus indigeant testibus. Illud etiam esset
absurdum, quòd tot de casu capillorum varia capita fe-
cisset, quæ in nullo inuicem fermè differrent. cadere e-
tiam capillos in eo morbo constatat si de tyria non lo-
quitur, maximum morborum in cute ipsa capitis eueni-
entium reliquisset intactum. Sed si vt Haliabbas inter
tineam & tyriam ipsam distinguas, Tyriam verò & a-
lopeciam fermè defluuia solum facias capillorum : il-
lud sequatur necesse est, vt Galenus nullum verbum ha-
buerit de hoc : aut vt sub achoris ac psydraciis intelli-
gat . At in his non cadere vnquam capillos scripsit : nec
postquam curauerit, meminit medicamentorum quæ pi-
los nasci faciant: quod verò maximum est, nequaquam
vitur irritantibus medicamentis, vt in ophiassi, sed spuma
argenti, cadmia, charta exusta, cimoliæque ac talibus.
Haliabbas igitur tineæ nomine intelligit quæcunque ca-
piti eueniunt citra capillorum defluuium vitia: si modo
cutem parum exceßerint, achoras, psydracia, ficus exan-
themata: suoque modo facit quinque species cum ceriis.
At nunc hæc in pueris maximè cernuntur, quàmquam no-
mina non imponamus singillatim: quoniam vt plurimū
sanari leuiter consueuerunt : nam si mali sint omni-
no humores, capillos cadere cogunt, nec amplius po-
stulæ dicuntur : sed ophiassis aut alopecia, vel vt à nobis
Tyria: eam ob rem nec antiqui, nec recentes medici
de his, quantum de alopecia vel ophiassi curauerunt: nec

capillos in eis cadere scripserūt: quoniam iam in sæuiorem morbum transit affectus: hæc vero eadem sexta aphorismorum patent. Liquidò verò patere arbitror, *Apha. 34* omnes cutis morbos contagiosos esse, maximè inueteratos: ob id etiam nostra Tyria. In generalibus autem regulis hoc docuit Galenus. Defœdatio verò cutis capitis quæ omnibus ac solis infantibus, citra omnem noxam solet accidere, quam Ruffam à colore vulgari nomine vocamus, cum morbus nullo modo sit, ab antiquis inter morbos non connumeratur. Exanthemata verò quædam vlcus habēt, quædam non in tertia Aphorismorum: vbi enim Latina versio habet, Postulæ vlcerosæ: Græca lectio habet ἐξανθήσεις ἐλκώδεις. At verò *Apha. 20 cap. 6.* quòd per vniuersum corpus accidere soleāt, patere arbitror quarto de Tuenda sanitate. Ego Variolas & Morbillos Arabum sub illis arbitror contineri: nam *2. theisr trac. 7 c.* Paulus nec in primo, nec in quarto, vbi de omnibus agit morbis, qui cuti eueniunt, nihil de his dicit, ac si non essent: cum tamen omnibus hominibus eueniant, vt Auenzoar, & Auerroës testantur: & nullum genus pustularum ponitur à Paulo ad quod possint reduci, nisi ad exanthemata: tum magis, quòd de his in vtroque libro tractat, tanquam de ea pustula quæ tam pueris quàm adultis communis sit: cuiusmodi sunt vocatæ variolæ & morbili.

CONTRADICTION II

Morbus Melancholia appellatus, an cum febre eueniat.

Interdum vbi principales actiones læsæ sunt, febris *3. collec. cap. 8.* quoque accedit, vt in lethargo phrenitidéque. Interdum sine febre vitium est, vt in mania atque melancholia, id quod modò per cōsensum, interdum affectu primario cerebro laborante accidit, tertio de locis affectis, inquit Galenus. Alexander quoque inquit, Desipientiæ *cap. 5. iuxta finem.* præterea genus quod sine febre est, Melancholia dicitur. Paulus etiam diffinit melancholiam, quòd sit *li. 1. c. 22.* mentis alienatio sine febre. Ætius etiam cum eius *li. 3. c. 14.* minit, nullam mentionem febris facit: & Haliabbas *li. 6. c. 9.*

- Melancholia nigra est animi confusio sine febre. Posuit tamē Maniam cum febre, in capitulo eam phrenesis constituens. Rasis quoque nono ad Almanforem, dum de illa tractat, febris nullo modo meminit: neque in libro diuisionum. At in oppositum est Galenus eodem libro paulò pòst his verbis: Verum haud absurda quæstio est, cur cum Diocles causas aliorum accidentium redderet, quam ob causam mens lædatur, non scripserit: siue enim venarum quæ ventriculo contiguæ sunt, calor exuperat, seu partes quæ iuxta illius sunt portam, quam Græci pyloron vocant, inflammatione laborant, quid causæ sit, cur melancholica committentur accidentia derelictum est. Inde paucis interiectis denuò subiicit: Atque videtur in eiusmodi affectu in ipso ventriculo adesse inflammatio. Sanguis autem in parte inflammata contētus & crassior, & atræbili magis conformis. Vidit Auicenna hanc difficultatem, sideo dixit, quòd vel phlegmon illud ex materia frigida erat, sicque febrem non potest efficere: aut si omnino est ex materia calida pylori inflammatio, tunc hoc in genere melancholiæ adest febris. In mania autem febrem adesse posse non negauerat prius. Sed & Auenzoar in suo primo Theisir, videtur hanc vidisse difficultatem, quare noluit explicare an febris adsit cū phlegmon adest: sed solum quòd adurit hanc materiam ibi vnde cerebro communicatis vaporibus desipiētia fit. Verum nullus magis clarè hanc dubitationem attingit, ipso Auerroë, in suis collectaneis. Responsio tamen ad idem cum Auicenna tendit, vel quòd materia illa frigida sit, vel quòd febre non possit gonus hoc melancholiæ carere, vel quòd fiat melancholia dum in declinatione ipsa phlegmon est. Sed non paruam difficultatem patiuntur hæc responsiones: nam primo per phlegmonem Græci intelligunt sanguineum & calidū apostema, vt in decimo Methodi, & in libro de Tumouribus dum inquit, Solent Græci Phlegmonem appellare inflammationem in carnosis, intētis, renitentibus, pulsantibus, rubentibus, doloreque calido vexatis partibus. Quò fit, vt nullo modo ad apostema frigidum hæc referri valeant, nam Græca lectio sic habet.
9. theor.
ca. 7.
- cap. 13.
cap. 9.
- cap. 7. statim post medium.
- lib. 2. tra.
4. ca. 18.
- cap. 15.
- tra. 6. c. 2
- li. 3. c. 40
in fine.
- cap. 6.
cap. 2.

ἔτε νὰρ τὸ θερμὸν ἐν ταῖς κατὰ τὴν γαστέρα φλεβὶ πλέον ἐπ' αὐτῶν ἐστίν, εἴτε φλεγμονὴ τῶν κατὰ τὸν πύλωρον, μερῶν διατὶ τούτοις ἀκολουθεῖ τὰ μελαγχολικὰ συμπτώματα, παραλέλιπται. quæ verba iam ab initio exposuimus secundū Guilielmi Copi Basilienfis viri excellentis interpretationem. Sic & reliqua quæ subiungit: *Εἴκε μὲν γὰρ εἶναι τις ἐν αὐτῇ φλεγμονή, τὸ δ' ἐν τῷ φλεγμαίνοντι μορίῳ περιχόμενον αἷμα, παχύτερόν τε καὶ μελαγχολικότερον ὑπάρχειν.* Sed si cum febre est tunc melancholia, cur cum morbu vnanimes omnes, quasi conspirauerint, sine febre esse dicunt? Quod si à phlegmone melancholia succedit, quanquam hoc haud cum verbis Galeni consentiat, qui morbum cum phlegmone ipso fieri ait, an phlegmon suppuratum an resolutum est: necesse est autem nervea existente ventriculi substantia, illos non leui dolere, ac difficultate egerendi vexari: quorum nullum cum in melancholicis videamus, responsionem præ oculis habeamus, non est vt cum Auicenna & Auerroë aberremus: verba enim Galeni illa ad Dioclem, qui hoc ipsum prioribus verbis dixerant, contorquetur, non quòd melancholiam ex pylori phlegmone fieri velit: sed si fiat, vt Diocles affirmat, quo pacto adhuc symptomata illa succedant, ille minime (inquit Galenus) docuit. Sed hoc *co. 46.* etiam ex verbis Galeni in tertio super tertium Epidemiorum habetur: inquit enim, Proprium insanientium est febre liberum esse vt febricitare phreniticorum.

Quamobrem facile est videre, quonam pacto, qui pluris hominem faciunt, quā res: & res & auctoritatem hominis perdere.

At nos cum ipsam sequamur veritatem neglecta auctoritate, & rem ipsam docemus & Galenum ipsum ab iniuria & contradictione vindicamus: nam non solum hoc Arabibus, sed etiam Græcis non leue attulit negotium. At non negamus, si ventriculo Phlegmon adueniat desipientiam non subsequi: sed tunc non morbus erit ipsa desipientia, sed symptoma: cumque grauiori tunc longe morbo laboret, non iam eum melancholicum sed morbo acuto laborantem, ac ventriculi phlegmone dicemus. Nam si qui laterali morbo affligitur, perperam febriens simpliciter dicitur: quantò

absurdus delirantem ex phlegmone letali, melancholicum appellabimus? Non male ni fallor, Celsus insaniam in tria distinxit genera. Primum, quod cum cerebri phlegmone coniungitur, vocaturque Phrenitis, magnam habens febrem iunctam: Secundum, quod leuem & interceptam, quod ex sanguinis abundantia ac prauitate fit: Tertium, quod absque febre est, & in longum protrahitur: nam nec deliria, quæ ex phlegmone septi, vel ventriculi fiunt, omnino sunt perpetua, sed per interualla hominem infestant.

lib. I. c. 3. Rasis in suis continentibus locum & ipse perperam Galeni est interpretatus, pro Diocle subscribens Theophilum: admiratur verò, & iure merito, cur si in mesereonam (& hoc pro pyloro supposuit) phlegmon fit, quonam pacto siti ac febre careant: adducit tamen coniecturas, quibus phlegmonem adesse verisimile videatur: scilicet à frigidis iuuari & inflationem sentire: sed inflatio illa nec ponderosa est, nec perpetua, nec exurens: nec iuuantur à frigidis illico, imò læduntur: sed continuo vsu eorum minuitur atræ bilis generatio, quò fit leuior euadat morbus in posterum: sed non tam frigidis, quàm humidis alleuiatus morbus, cum humida solum innoxia sint, & cum assumuntur & postquam assumpta & etiam concocta fuerint.

cap. 12. Sed his omiſſis vera solutio habetur, libro de Morborum differentiis, cum dixit Galenus: φλεγμονὴν ὀνομαζόντων ἡμῶν δειλονότι τῶν ὄντων τῆν αἰ φλόγωσιν τῶν μορίων, ὥσπερ ἦν εἶδος τοῖς παλαιαῖς. Id est inflammationem nobis vocantibus, non partium feruorem, vt mos antiquis fuit.

Quare melancholia esse potest cum pylori inflammatione, quæ tamē non est phlegmon, neque tumorem habet secum, nec febrem, more antiquo nomen interpretantes.

CONTRADICTION III.

Glaucus oculus an opponatur nigro.

2. artis
medicæ. c.
10.

QVæ verò ad colores attinent oculorum, sic oportet distinguere: Glauci quidem oculi qui puro &

non multo præfulgent humore, tales fiunt ob splendidi luminis abundantiam: Contra verò nigri: at qui sunt intermedij, causas quoque habent intermedias. Hæc Galenus: atque non solum in his, sed etiam sequentibus verbis manifestum facit, extremos oculi colores Glaucum esse, ac Nigrum: glaucum nempe in claritate, in obscuritate nigrum, reliquos medios omnes esse: quos Avicenna in tertio sui canonis Varios appellat: nam si hi colores extremi non sunt, non solum extremos colores prætermisit Galenus, sed quotquot inter extremam & glaucum esse possunt. At in quinto de Generatione animalium Aristoteles hæc habet: οἱ μὲν γὰρ ἔχουσιν τῶν ὀφθαλμῶν πλεον ὑγρὸν, οἱ δ' ἐλαττον τῆς συμμετρικῆς κινήσεως, οἱ δὲ σύμμετρον: τὰ μὲν οὖν ἔχοντα τῶν ὀμμάτων πολὺ τὸ ὑγρὸν, μελανόματά ἐστι, διὰ τὸ μὴ ἐνδίοπια εἶναι τὰ πολλα, γλαυκὰ δὲ τὰ ὀλίγον, καθάπερ φαίνεται καὶ ἐπὶ τῆς θαλάττης. τὸ μὲν γὰρ ἐνδίοπιν αὐτῆς, γλαυκὸν φαίνεται, τὸ δ' ἥττον, ὑδατώδες. τὸ δὲ μὴ διωρισμένον διὰ βλάβης, μέλαν καὶ κυανοειδές. τὰ δὲ μεταξὺ τῶν ὀμμάτων τούτων, τῷ μᾶλλον ἢ ὀλίγον διαφέρει καὶ ἥττον. Hoc autem est: Hi enim habent ex oculis plurimum humidum, hi verò minus quam pro ratione mixtionis, hi verò quantum convenit. Qui igitur ex oculis humido abundant, nigri sunt, quoniam plurima ex illis non sunt perspicua: glauca autem quæ modicum habent, quemadmodum & in his quæ maris sunt apparet: quod enim ex eo perspicuum est, glaucum videtur: quod verò minus eo est, aqueū: quod autē distingui non potest ob profunditatem, nigrum videtur, atque cæruleum: qui autem oculi inter hos medij sunt, ut magis, aut minus iam differunt. Hactenus verba transtulimus: sententia verò clarior longè est. Oculi ut maris partes habentur: quidam enim plurimum humidum habent, nigriq; ac cærulei videntur, ut maris profundum: quidam mediocri, atque hi glauci, velut pars maris quæ perspicua est, quanquàm oculus dilucidè percipit. Quidam modicum continent humoris, & hi aquei coloris sunt, ut etiam maris summa pars. Constat igitur extremum colorem à nigro, eisque maximè contrarium, non glaucum esse, ut Galenus censet, sed ut veritas docet, & Philosophi verba aqueum: nanq; & patri

sen. 3. tra.

2. cap. 34

cap. 1. iux

ta medij.

meo Facio Cardano, oculi non glauci, sed aquei ad vnguem fuere. Est hoc sanè in viris rarum, in infantibus tamen frequens: nam si rectè inspicias, plurimorum ex illis, velut & felium oculi sunt aquei, non glauci: est enim color glaucus vt definiunt rectè Grammatici, viridis albedine quadam permixtus: vnde talis etiam in foliis oliuæ ac salicis perspicitur. Sic Virgilius:

2. Georgi. *Populus, & glauca canentia fronde salix.* Et rursus:
12. At- *Tantum effata, caput glauco contextit amictu,*
neid. *Multa gnens, & se fluuio Dea condidit alto.*

Nigidius existimat, & rectè, quòd Glauci nomine apud Græcos exprimitur, Cæsiij nomine apud Latinos debere intelligi: quod & Theodorus Gaza interpres scientissimus grammaticæ in vertendo obseruat, Maluerunt tamen plerunque Poëtæ illustriores Græca notissima voce vti, quàm paulò obscuriore Latina: tum magis, quòd glauci spondeum nomine, Cæsiij nullum pedem nisi per figuram admittunt hexametro idoneum. Cicero docet, veteres Miueruam cæsiis oculis semper finxisse. Homerus verò γλαυκῶπιν ἀθήνην, suam vocat: at indescens fuisset candidum colorem mulieri, quam maximè honestare vellet, tribuisse. Igitur dicendum erit, vt Galenum, quanquàm inuitum, tueamur, per Glaucū intellexisse, non quod veteres volunt, sed omnem colorem, qui non sit exquisitissimè candidus: nam talis oculus, si pupillam habeat nullo modo esse potest: quare aqueus sub glauco continebitur: non meminit autem aquei, quia colos hic fictitijs est, nec famosus, si ad nomen ipsum respicimus, quandoquidem nec satis confiter, an aquæ nullus sit color. Aristoteles autem rei magis vtilitati studuit, quàm verborum lenocinio. Hæc itaque sic se habent.

CONTRADICTION IIII.

Color glaucus an à multo fiat humore crystalloide.

2. Artis
med. c. 21

EX quibus non leuis alia quædam exoritur dubitatio, scilicet: An paucitas crystalloidis sit causa nigredinis, vt galenus ipse affirmat. Deinde, An colos in oculis ab humoribus sumi debeat. nan quantum ad crystal-

crystalloïdis rationem, Auicenna cum Galeno cōsentit: sed differentia est, quia etiam tunicarum colorem in causa esse vult: verū alibi etiam in Cantica scilicet de humoribus dissentit: cū dixit, Si corpus albuginei & glacialis fuerit peruium, purum, & modicū, ac prominēs, tum etiam lucidum, erit color oculi glaucus: à contrariis verò causis, niger. Eandem sententiam sequitur in commento Auerrois: & in Paraphrasi de Generatione animalium: & in Collectaneis, vbi olim in margine cōtradictionem, quæ nunc legitur, dum essem adolescens adnotaueram. Secutus igitur magistrum suū in quinto de Generatione animalium, non multitudinem, vt Galenus, sed paucitatem crystalloïdis albedinis oculi causam esse refert. Quidam falsò etiam de tunicis imponunt Aristoteli. Sed cur, cū tres sint humores, duos tantū consideramus. Facilis est responsio: nam in primo Collectaneorum, vitreus qui tertius est, post glaciale, seu crystallinum collocatur: quod & autor libri de oculis fatetur. Verū ad reliquas dubitationes aliqui dicunt Galenum posuisse causas eas quæ magnam possunt efficere narrationem, Auicēnam omnes. alij ad apparentiam nihil prodesse tunicas, sed solum vt talis sit oculus cū in dissectione partes quæruntur: hi omnino Auicennam damnant, alij verò Galenum faciunt insufficientem. Forſan dici posset tunicas adumbrare oculos posse, colorem non posse facere. Sed nec sic satisfacimus Galeno: nam non ex hoc colore, quem video, vllam de oculi natura potero facere coniecturam: quare melius dicam, totius oculi signa à Principe posita esse, solius verò pupillæ à Galeno: atque hoc verissimum est. Sed cur Auerroës alia excitat signa, si quidem sumpta ab exustione humorum, hoc haud nos fatigat, quandoquidem turbulentiam, quæ puritati est contraria, adustio generet.

CONTRADICTION V.

Visio an in humore crystalloide.

Humor ipse crystalloides primum est videndi instrumentū, cui rei certissimo argumento sunt quæ
F

à medicis *ὑποχύματι*, id est suffusiones appellantur, quæ
 interiacent quidem inter crystalloidem & corneam tu-
 nicam, visionem impediunt donec deprimantur. hu-
 mori autem crystalloidi qui albus est, & clarus, ac splen-
 dens: quoniam hac sola ratione futurum erat, ut à colo-
 ribus immutaretur, non par fuit ut ex sanguine ipso nu-
 triretur, inquit Galenus in decimo suo de Partium
cap. 2. usu, & autor libri de oculis. Sed aliter videtur sentire
cap. 6. Galenus, cum inquit in eodem libro: Quæ verò crystal-
 loidis extra prominet, tenuem, & lucidam induta est
 tunicam, atque etiā ipsius pupillæ imago velut in quo-
 dam speculo consistit: quandoquidē levis est & fulgens
 hæc tunica supra omnia specula. Igitur vult, quod visio
 in ipsa aranea tela fiat, non in humore: quā sententiam
cap. 38. amplexari videtur Auerroës in tertio Collectaneorum,
in intro. quamvis in secundo videatur velle, quod in utroque si-
cap. 15. mul fiat, scilicet in crystalloide & aranea tunica, ob eius
 splendorem & claritatem. Sed deceptus est Auerroës,
 ut in plerisque, in interpretando Galenum: nec concor-
 dia illa est vera, nec ad Galeni mentem. Quod enim ve-
 ra non sit patet: neque enim dignum est, ut instrumen-
 tum principale operationis unius sit compositum: nam
 ut bene dicebat Philosophus, Sensationes fiunt in si-
 milaribus, motiones ab instrumentariis partibus. At sic
 fieret sensatio ab instrumentaria parte, non à simili.
 Quod autem verbis Galeni hoc non consentiat, patet:
 inquit enim in verbis sequentibus: Omni igitur parte
 instrumentum visus à natura excultum est, siue spectes
 eius in mollitiæ symmetriam, seu situs oportunitatem,
 seu coloris fulgorem, siue vim operimentorum. Nam
 operimentum id, quod sibi est naturale, leue est ac luci-
 dum & splendens, instar speculi. Manifestum est igitur
 luce clarius, hoc esse araneam tunicam, operimentum
 instrumenti visorij non instrumentum. neque merito
 Galeni verborum, adeò clarè loquitur, in contradictio-
 nem verri meruit, sed ob Auerroës falsam tantum inter-
 pretationem est igitur visus primum instrumentum
 secundum Galenum humor crystalloides. quod & illi
 tribuit Avicenna tertio de Anima: quamvis contradicat
 ei. nam declarauimus secundum mentem Avicennæ,

cap. 3. in
orio. lib.
1. tract. 5.
cap. 1.

quòd spiritus sunt instrumenta sensuum, & primum quod recipit sensationem: & instrumenta, vt oculus, & auris, sunt propter spiritus, & non spiritus propter ipsa instrumenta, & rationes adductæ pro sensu tactus, sunt etiam pro cæteris sensibus. Verum quòd dicat Galenus, relucere imaginem vt in speculo, intellexit non de illa quam videmus, sed vt etiam dicebat ibi Auicenna, de ea qua quisque se, non aliter quàm in speculo, in pupilla oculi videt. Hæc autem reflexio foras fit, nō ad crystalloidem. Adiuuat tamen splendor ille ac lenitas adiuncta perspicuitati, ad reddendam imaginem illustriore primo instrumento, scilicet crystalloide. Verum hoc vnū relinquebatur indiscussum, quo nitebatur Galenus in prima autoritate, & autor de oculis ostendere, crystalloidem esse primum visus instrumentum: nam suffusio, quæ sub cornea accidit, visum impedit, inquit: ipsius igitur visio non fit nec in cornea, nec tenui humore. Pari ego dicam argumento. Visio intercipitur obstructis obticis, igitur non fit in crystalloide. oportet igitur supponere quòd in suffusione etiam nihilo minus ad partes anteriores possit spiritus transire, quamuis obliqua via, quod & verum est. Sed in obticorum obstructione, nullus trāsit spiritus: ostendit igitur Galeni argumentum, visionem non fieri, nec in cornea tunica, nec in humore tenui: non tamen ostendit fieri in crystalloide. Verum cum vitreus humor, qui ei est à tergo, crassior sit nec pateat: tum verò & retina ipsa inhabilis sit: certum relinquitur, visionem fieri in crystalloide, vel in spiritibus qui ibi contineatur: perfici autē in cerebro: nam nisi omnes sensus ibi perfectionem susciperent in omnibus geminatis sensoris, non solum in oculo, res vna duæ existimarentur, vt rectè inquit Galenus.

10. d.
Vsu
tium,

CONTRADICTION VI.

14.

Staphyloma an morbus vucæ, an corneæ.

A Etius in libro septimo commemorat iuxta initiū cap. 3 Staphyloma inter vucæ tuniceæ morbos. Idem cap. 3 post declarat, non esse vitium vucæ, sed corneæ tuniceæ. ca. 11

F ij

Oculi pro Paulus libro tertio inquit: Cum vœa rupta cornea pro-
cidencia. cidit, Mycecephalos, id est, muscæ caput dicitur: cum ve-
 rò plus, staphylome, id est quasi vuatio dicitur. vbi
 adhuc magis malum: sed vbi obcalluerit clauus quo fit
 vt vtrique tunicæ morbus his communis videatur.

l. 6. c. 19 Idem verò alibi inquit: Staphyloma est vitium tunicæ
cap. 7. in ceratoidis, id est corneæ, cum Rhagoide debilitata: est
sine. verò Rhagoides vœa. At Celsus libro septimo, Sta-
 phyloma, inquit, est cum ruptis membranis aliquibus
 intus summa attollitur tunica, similisque acino figura
 fit. idē verò accidit relaxatis, vnde id *σαφύλωμα*, Græci
 vocant. Respondeo nemo exquiritius Ætio rem hanc
 docuit: nam vbi corneæ vitiū esse declarat, hæc in sen-
 tentia habet: cum disrumpitur cornea, siue humor sub-
 fit, seu vœa per vlcus promineat, cum ex vtroque acinī
 similitudine aliquid prominet, vocatur Staphyloma:
 Græcè nanque *σαφύλωμα*, vœa dicitur. Est igitur corneæ
 tunicæ vitium semper, à similitudine verò ab vœa no-
 men sumpsit. cum verò videatur vœa prominere, inter
 vitia vœæ ab antiquis comemoratum est: & si non ra-
 rò fracta cornea ipsa, verè vœa promineat tunica. quā-
 obrem & ab euentu, & à similitudine, & ab existima-
 tione vulgarium, vœæ nomen adiposcitur vitium.
 Paulus autem in libro sexto huius quæ sit procidentia
 tunicæ, non quæ ab humore solum curationem docet:
 quandoquidem hoc genus tantum Staphylomatis ma-
 nuum agilitate comendari ac regi, non autem sanari
 queat nam ad id quod ab humore fit prorsus inutilis
 hæc operatio est.

CONTRADICTION VII.

Præcantationes an in cura aliquid possint.

l. 1 tra. 3 SÆpe dubitatum est, An præcantationes in morbo-
19. rum cura valeant quicquam: nec solum nobis con-
 silium est, vt de imaginibus loquamur, sed etiam de his
 quæ miram quandam habent sanandi rationem: velut
 cum dicimus, quòd inspicere oculos onagri frequen-
 ter habeat delere Hypochymata, seu aquam, vt Auen-
 zoar affirmat. Sed ille existimat, quòd suspendere

smaragdum debeat liberare à difficultate intestino-
rum, & comitali morbo laborantes non parum iuua-
re. Cùm verò plurima talia sint, ea quæ manifesta sunt
in tertium librum de rerum varietate retulimus: at hîc,
vt diximus, præter Auenzoar autoritatem, Dioscori-
dis etiam experimenta, tum verò Alexandri, Aristote-
lis, Auicennæ, Alberti, ac Ætij referemus. Ab Aristote-
le igitur ducam initium, his tamen prætermis-
sis, quæ ille in librum de Mirabilibus auscultationibus contu-
lit, quem rerum miracula faciunt, vt suum esse non cre-
dam: tituli autem modestia illius quasi esse ostendit.
Ergo in tertio de Historia animalium inquit, In Lem-
no insula caper tantum lactis singulo die emittebat, vt
colostra fieret, quod & proli masculæ eiusdem capri
accidisse intelleximus. Sed hoc ostentum erat: nam
Deus consulenti respondit incrementum peculij domi-
no accessurum. Ibi, vt video, vtriusque miraculi ra-
tionem habet & naturalis, & oraculi: nam oraculis
admissis, non levis dubitatio circa naturæ principia e-
mergit: & quanquam de hoc aliàs scripserim, ac gene-
raliter in libro de Animi immortalitate disputauerim,
nonnulla tamen quæ huic tractationi deficiunt, præ-
senti disputationi adiicere minime pigebit. Igitur &
in secundo eiusdem inquit: Remora à remorandis na-
uibus dicta, pisciculus quidam est saxis assuetus, in ci-
bos non admittendus, utilis vt creditur ad amatoria, &
ad iudiciorum causas. Sed & hic duo genera miraculo-
rum testatur: alterum quod firmiter de nauibus remo-
randis, reliquum quod dubiis verbis de iudiciis ac ama-
toriiis refert. Rursus in sexto hæc habet: Cum autem
equa pepererit, statim secundas deuorat, atque etiam
quod pulli nascentis fronti adhæret, Hippomanes di-
ctum, paruæ caricæ magnitudine minus, latiusculum
tamen, orbiculatum, nigrum: hoc si quis præcepto odo-
rem moueat, equa excitatur, fueritque eo odore agnito:
quapropter id à veneficis mulierculis petitur, ac subri-
pitur. Sic & nono libro refert, sanguinē Flori Ægiti que
auicularum, quod perpetuas inuicem gerāt inimicitias,
coire à pluribus non posse existimari: atq; augures dis-
sidio carniuorarum auium bella prædicere, vt cōcordia

pacem. Quid neque piget quod ibi adiicitur, quamuis præter intentum videatur, vile tamen adiciere: scilicet, Olorem ab olore deuorari: cum tamen hæc auis credita sit ab antiquis ob id Apolloni sacra, quod iuxta mortem dulcissimas edat voces. Alibi etiam eodem in libro inquit: Sittæ aui, quæ ex genere est earum, quæ cognitione pollent, ob id rem maleficam tribuunt. Et in octauo etiam, Ouium quas lupo occiderit pelles, vellera, & vestes quæ ex his fiunt, longe omnibus aliis ad pediculos procreandos sunt aptiores. Et in quinto, Perdices fœminæ, si aduersæ maribus steterint, ventusque inde afflet ubi mares stant, concipiunt. Quid hoc maius miraculo? Sic & alibi in Cypri fornacibus affirmat, dum ignis ardet, viuere pennatum animal, musca paulo amplius: quod si ab igne eximatur, emori. Quid hoc difficilius esse potest? ubi nec ferrum, nec lapis, nec aurum resistit diu, animal atque id exiguum, non solum non amburi, sed sic viuere, ut illic hoc solum vita sit, quod omnibus aliis est nex.

Quid igitur de vermibus dicam, qui niue viuunt ac generatâ? quod & ibi fatetur. Sic & in sexto rursus inquit: Pullorum hirundinis adhuc recetium oculi, si quis stimulo eos vexarit, refanescunt, & vim videndi planè recipiunt. Sic & in Perside prægnantes mures discissas inueniri affirmat, quæ alias fœminas contineant & ipsas utero mures gestâtes. Pygmæos etiam in octauo libro admisit, probatque; confiterurque quod hominum salua serpentum generi plerumque perniciofa est. Libro etiam nono docuit, plurima animalia scire suas medicinas, neque eas vulgares: nam & capræ syluestres dictamum quo spicula eiiciant norunt: in quo duplex miraculum apparet, & bellæ, & herbæ. Et alibi testatur etiam dum apud Pharsala Mediæ hospites perierunt, coruos quasi sensum euentus futuri haberent, à locis Athenarum & Peloponensi absuisse. Apes quoque hyemem & imbres præfigere. Et in Problematis ait: Sibyllæ, & Baccæ, omnesque quæ diuino spiritu agi creduntur, instinctu lymphatico ex naturali quadam intemperie aguntur. Quin & Maracus Syracusanus Poëta præstantior erat dum mente alienaretur. Simile quiddam de Tynnicho

Chalcidenſi Plato in libro de Poëtico furore refert: nam cùm is nullum antea poëma lectione dignũ compoſuiſſet, in Apollinem hymnum compoſuit, adeò reliquorum Poëtarum cantilenis celebriorem, vt ſolus vel fermè Platonis tempore inter alios decantaretur.

Quamobrem Plato ipſe ibi cenſet Poëtas ipſos deorum eſſe interpretes: quicquidque dicant, ac ſcribant, vt etiam Homerum ipſum furore quodam, & vi numinis non proprio inuenire ingenio.

Meminit & in Rhetoricis Oraculorum ac Augu- *lib. 3. ad* rum, illorum ambiguitatem quæ ſolum genus doceat *Theode-* euentus, non in illis inquam, ſed in ipſis Rhetoribus *etum c. 5* merito damnans. tum rurfus Deus in anima lumen in- *ibidem* tellectus accendit. at ibi forſitan minor autoritas velut *cap. 10.* exemplis, cùm non ſolum de diis ſed etiam de dæmo- *cap. 18.* nibus ſermonem habeat.

At verò in Quinto primæ philoſophiæ ait, dum de ſubſtantia loqueretur, Subſtantia dicitur quodcunque corpus, tum verò quæ ex ipſis corporibus conſtat, vt animalia, Dæmoniâque: cuius fidei teſtimonio Græca lectio ipſa, cum aliquod translationes eo verbo careant, apertè ſubſcribit. Inquit enim, *ὅυσία δὲ λέγεται τὰ τε ἀπλὰ σώματα, οἷον γῆ καὶ πῦρ, καὶ ὕδωρ, καὶ ὅσα τοιαῦτα. καὶ ὅλως σώματα, καὶ τὰ ἐκ τούτου συνεſῶσα ξῶα τε καὶ δαιμόνια, καὶ τὰ μέρη τούτων.* Hæc inquam vt ex grauifſimo autore ſic minus clara: quæ tamen ab ipſo Pomponatio maxima ex parte in ſuo libro de incantationibus ſuſtulimus.

At quæ hic ſubiiciemus nos, magis in rem ipſam facere apertè videntur. Initium igitur ab Alexandro Tralliano ducam: inquit igitur, dum de comitali morbo ageret, In Hirundinum pullis primogenitis *lib. 1. c. 2* duo inueniuntur lapilli, quorum qui candidus eſt, *ſec. 15 c* vel ſolum appoſitus comitali morbo correptum ele- *17.* uat: rubens autem è corio alligatus ceruino ego legebam, perſanat. Hos ego ambo vidi, & cinerem panni madefacti ſanguine viri ſingulari certami- *cap. 39.* ne occiſi per ſeptem dies cum vino in potu datum *lib. 3. c.* eodem morbo laborantes perſanare. Prætermitto quod *48. in* de anguiũ ſenecta docet ad dentes exſos dolentẽſque: *ſine.*

illud potius adiicit quod in coli doloribus ascripsit: Cum characteres (inquit ille) & physica ligamenta cruciatus non solum placare, sed protinus tollere consueverint: ideo ea subiicere decreui, sed non sine dilectu: verum quæ partim à prioribus medicis, partim à me multa sunt experientia confirmata. Enumerat, inquam, stercus lupinum collo suspensum ex Galeno, exiguum umbilici partem nuper nati infantis, argenteo vel aureo inclusam annulo: cor verò seu medullam arboris abietis læuo adalligatam femori: Lapis quoque medicus, in quo Herculis imago leonem suffocatis fuerit insculpta aureo annulo inclusus. Sed ad Dioscoridem venio, illud solum monens, quod ubi Græca lectio *δοκεῖ* habet, quod est. Viderur: nimis illi à sensu absonum, Dicitur, vertunt. Is igitur multa nimirum ac mira tradit: Primum, quod cantharides epotæ arcant maleficia: quamobrem illa iam esse præsupponit: quod & Tripolium tutius facit. peculiariter autem ad amatoria Cyclamini radicem, aut ipsum laudat Leontopodium in potu datum: ita è diuerso Umbilicum Veneris, herbam nobis frequentem in muris, ac Catanance semen adalligatum solum amores conciliare tradidit. At è diuerso, sed tamen maiore miraculo narrat Rhamnum rubi speciem, vel Scillam pro foribus appensam omnia arcere maleficia. Et in tertio libro dum de Alyssio loquitur hæc habet: Dicitur & domi suspensum sanitatem facere, fascinationesque omnes ab hominibus pecoræque auertere: & in punicea lacinia collo alligatum pecoris morbos arcere. Sed hæc sanè mediocria: quæ verò subiiciuntur admirabiliora: inquit enim, de Antirrhino loquens, Relatum est in illius historia, adalligatum veneficiis ac malis medicamentis resistere. Quin etiam eo perunctos ex lilino oleo vel ligustrino venustiores reddi, gratiamque apud homines inuenire. Tum in capite de Verbena: Fertur tricliniis inspersum verbenacæ dilutum lætiores reddere conuiuas, sacramque ideo eam vocat, quod in lustrationibus suspensa alligatæque foelicem usum habeat. Huius geniculus tertius à terra cū adiacetibus foliis, in potu datur tertianis, quartus eodem modo quartanis. Verum in lustrationibus

elegisse herbas veteres verba etiam eius dum de Quinquifolio loquitur ostendunt, cum dixit: Carpitur potest ad lustrationes ac purificationes. Sed cum in febrium iam inciderimus mentionem, quæ ille in his scripsit, ut admiranda subiiciam: in capite de Heliotropio (quod & ipsum cum Helioscopio lactea herba solem, ut ipse refert, nosque videmus naturæ proprietate, sequitur) dicit, tria semina epota tertianis, quatuor quartanis cum vino ante accessiones ipsas auxilio esse. Verum maius est quod inter amuleta ille ad hæc refert: inquit enim araneas, aut vermiculos, qui in herbæ capitulis, cuius nomen est Labrum Veneris, inveniuntur, aluta exceptos, brachioque sinistro adalligatos quartanas finire. Sed & de Trifolij seminibus eadem ferme quæ de Heliotropij ad tertianas & quartanas febres scripsit: illud etiam præter hæc addens, eius decocto vulnerum dolores quæ à serpentibus sunt illata finiri. Sed si alia vulnera eodem decocto abluantur, dolores infert similes his, qui à serpentibus sunt percussi. At postquam in serpentum incidimus memoriam, operæ pretium esse duco quæ ille de his admiranda scripserit subiicere. Dracunculi succo igitur manibus illitis à serpentibus lædè negat: & semine albæ spinæ alligato collo figurari venenata. Quin etià lacrymam Eufrobij liquatam ac instillatam inter labia discissæ cutis capitis super os, inde confuta cute hominem reddere à serpentium moribus immunè. Equidem ego id sic intelligo, ut si ab his vulnerentur, veneni tamen non sentiant detrimenta. Smilacem verò asperam, infanti nuper edito datam, illum perpetuo aduersus venenaturū reddere. Sed & Ophites adalligatus prohibere serpentum morsus, ac vexationes: & Lysimachiae suffitu illos, atque etiam muscas necari, ab eodem proditum est. Columella verò scripsit, quod omnibus ferme persuasum est, atque etiam verum, impositam taurorum indomitum iugis, protinus illos mites ac mansuetos efficere: sicut è diuerso Arisari radice tactis genitalibus, adeò furere, ut illico in perniciem semet agant. Peculiariora verò in scorpionibus quædam sunt: velut colo agresti manibus prehensio, non sentire dolorem eos qui à scorpionibus percussi sunt: de-

- lib. 3. cap. 77. posito, protinus eo vexari : Delphinio verò admoto, ipsos scorpiones languescere, reddique innoxios: quod & lib. 4. c. 9 Polemonia facere creditur. At herba quæ dicitur Pes leporinus adalligata fertur inguinum tollere inflammationes. Sic dentium dolores Lepidij radix collo appensa: & Plantaginis radix etiam eo modo strumas: verum lib. 2. cap. 165. eadem tertianas & quartanas traditur finire, sumpta pro numero, vt in Trifolij & Heliotropij scripsimus enarratione. At Inguinalem etiam manu decerptam sinistra lib. 4. alligatam femori, non secus ac leporinum pedem, inguinum finire dolores: & Crisij radicem eodem modo cap. 115. à latere dolente varicum, quamuis nulla erutam superstitione. Asplenion autem herbam notissimam silente luna lib. 4. cap. 114. nocte effossam, ac cum muli liene alligatam, inducere sterilitatem: Sparagique radicem epotam alligatamque, sterilitatem non solum inducere mulieribus, sed & lib. 2. cap. 162. viris, semen tollendo: quod & Vitex facit. Ille idem creditus viatoribus intertrigines prohibere, si ramus illius lib. 1. cap. 120. manu gesterur. Peryclemenon verò diebus xxxvi. epotum perpetuam inducit sterilitatem. At verò conceptus iam factos sed in vtero existentes, excutit mēstruus sanguis si super ipsum transeat pregnans, vel eo inungatur: lib. 4. cap. 15. idem Onosma facit cum super eam herbā illa transierit: lib. 2. cap. 71. vel si leuiter etiam alius, ter tamen, Oxianthæ radice percutiatur. Eadem spicula extrahit imposita, sicut de lib. 3. cap. 138. Dictamo, atque aliis fertur. Sed Anagyris in syluis frequens collo appensa, partum accelerat. verum vis trahendi tanta, vt nisi à partu tollatur, trahat & menses nimios, & vterum etiam ipsum. At è diuerso, Crateogonium xl. diebus perpetuis epotum, è duobus aquæ cyathis (si quidem semen) tam à viro, quàm à fœmina masculum fœtum procreare facit: vnde etiam illi herbæ nomen impositum. Semen verò folij quod in petris nascitur, vel herbā Mercurialem, masculos aut fœminas progignere, prout sexus etiam ipsius herbæ fuerit, in potu sumpta: sed & in Mercuriali si bibere pigeat à mēstribus lib. 3. cap. 183. mulierum genitalibus adalligasse sufficiat. Refert etiam in Garbonia Hispaniæ regione, Taxi umbrā quæ lib. 4. c. 1. doque necare dormientes, adeo noxiam. Quinetiam lib. 3. cap. 71. Appollinarem herbam, Solanum, somnificū, furiosum:

Doricnium, Mandragoram, insaniam, aut, ecstasin mo- 72 73. ~~et~~
 uere. Velut Gagates lapis, qui suffitu comitiali mor- 74. *lib. 5.*
 bum excitat, sed id forsan odoris grauitate: & aspidum *c. 99.*
 omnia genera pro amuletis habentur. quæ etiã alligata *lib. 5. c.*
 femori partum accelerent. Sic Similax hortensis, tamen *100.*
 etiam leuis, ac Pycnocomon, grauius feruatur in somnia *lib. 2. c.*
 commouere: quod & Polypi caput, vnde prouerbum *185.*
 enatum est, Tantum illud boni, quantum mali apporta- *lib. 4. c.*
 re. Lycopsis verò illita sudorem cit: quod & de Chamel- *140. &*
 lo refertur: non leui iter agentium vtilitate: nam flos, vt *169.*
 ille docet, in pastillos digeritur. Ergo ad Dioscoridem *lib. 4. c.*
 reuertor. Sunt non minus mira, quæ etiam ad animalia *27.*
 pertinent: vt quod Pulicaris herba viridis in domo pu- *Actius*
 licum prohibeat generationem. Adiantum verò cotur- *lib. 1. c.*
 nices & gallos ad pugna audaciores reddat. Elleborum *propria*
 nigrum, dum effoditur, effodientibus non leue afferre *lib. 4. c.*
 periculum: nam si aquila superueniat de vita periclitari. *68. &*
 Quid enim cum elleboro aquilæ ipsi? Sic Ocimū com- *131. &*
 manducatum, & in sole positum, vermiculos creare cre- *146. &*
 ditur: alij referunt scorpiones. Chelidonium verò nasci *lib. 2. cap*
 aduenientibus hirundinibus, abeuntibus illis, interire: *130.*
 eaq; quam diximus ex Aristotele sanitatem pullis repa- *lib. 2. c.*
 rari, oculis eorum adnota. Cyminum etiam potu vel *172.*
 suffitu pallorem inducere hominibus. Centauriū verò *lib. 3. c. 6*
 maius ac Symphitum cum carnibus vnà decoctum, il- *lib. 3. c. 6*
 las cogere, sic vt diuisa frustra rursus cocant: & Oro- *lib. 4. c.*
 banche, quæ & Erui angina, frequens in agris ad legu- *10.*
 mina coquenda iniecta facit. Lychnide verò agresti, non *lib. 2. c.*
 minus quàm Delphinio & Polemonia, scorpiones ad- *131.*
 motos obtorpescere, reddique innoxios. Illud etiam est *lib. 3. c.*
 mirū, vnius radicis syluestris superiorē partem vomitū, *106.*
 aluum autem inferiorē ciere. Thracium lapidem oleo *lib. 4. c.*
 extinguui, accēdi aqua: ex Amianto lapide relas fieri, quæ *170.*
 igne non secus ac cætera aqua expurgentur: hunc verò *lib. 5. cap*
 in Cypro nasci: velut Memphytem in Ægypto, qui ad- *100. per*
 motus sensum tollat, vt sine dolore secanda vrendaque *totum.*
 maneant. Ophitē verò, cuius superius meminimus, non
 omnem, sed cum qui albis lineis sit interstinctus, capitis
 leuare dolores diurnos posse. Esse verò, quod maximū
 reor esse, Lunarem lapidem, qui lunæ sequatur incre-

menta: eundemque ob id à mulieribus pro amuleto suspendi collo: arboribus etiã appensum fructus earũ non parũ augere. Tam multa hic iure merito adiecimus ex autore grauissimo, quæ magna ex parte, & si non eisdem in plantis, in aliis nos sumus experti. Dicam verò quod ego oculis præter omnem fidem etiam his maius viderim. Dum puer essem, Patricius noster Bongaleazius nomine Castelnouatus dolore perpetuo dentis iam per tres dies laborabat: cum superueiens quidam clauo emendicato, quibusdam obscuris notis in ligno cum eo descriptis, ter tacto dente, non solum cum protinus liberauit: sed iusso asseruari clauo, quem in ligno confixerat, pollicitus est perpetuam eius dentis incolumitatem, quæ etiam subsecuta est, cum annis ille circiter sexdecim superuixerit. Alius cum ictu plumbeæ pilæ transuerberato ore, ac collo, per ossa spinæ utrinque patente lato exitu, desperaretur à medicis, à præcantatore solo oleo & lana perfecte sanatus est, & nunc Mediolani agit apparitorem, cum antea etiam ageret. De alio à fide dignis audiui, sed minimè vidi, qui excussa cerebri parte ex vulnere, perfecte sanatus est. Nunc autem multi nostris in regionibus hanc artem satis feliciter exercent. Antonius etiam Beniuenius Florentinus, libro de Abditis morborum & sanationum causis, narrat, quæ si vera sunt, magnum nobis negotium præbent: Mulierem vaticinantem vomentemque æneos acus, capillos, clauos recuruos. Robertum Saluiatum fluxione & Ioanninam Benciam fluxu liberatos precibus Dominici Piscienfis ad Deum fufis. Basparem quendam ictu sagittæ miraculo conualuisse, atque interim mira de se ac aliis ciuibus, tum de patria prædixisse. Alium spiculo ictum, cum nulla arte euelli posset carminibus exceptũ telum, atque inde curatum. Sed ad rem ipsam reuertor. Auicenna in libris de Animalibus hæc habet: Audiui quẽdam hominem esse in Denafacia regione, qui suum corpus cum vult resolvere potest vt sensu careat: quem serpentes non nisi coacti vexant. qui verò coacti læserint statim moriuntur: cumque magnus serpens illum morsu sauciasset, ex vulnere homo incurrit ephimeram, sed serpens ille mortuus est. Cumque ego iter in eam regio-

lib. 2. c. 2.
m. ff.

nem habuiffem, de homine quærens, intellexi cum mortuum effe: veruntamen eius filium mirabilia plura facere: quorum ego cum multa vidiffem obliuioni tradita, non facio mentionem. Vnum tamen fatis conftat, demorfum à serpentibus nihil perpeffum: fed serpentes ipfos ex hoc penè extinctos: illius verò fpiritus ipfis venenatis animalibus noxium fuiſſe. Et alibi dixit, quòd homines quidam tardè ſomniant, quidam nunquam: alij *lib. 4. ca. 3. & lib. 3. c. 3, lib. 8. c. 2.* verò, quod & Philoſophus faterur, ſponte ſanguinem ſudant. Et rurfus ſua natura, vt ille inquit, cum ſuperflua multa congreget, diu manere ſolet ſine cibo: quod ſi & idem homini contingat, manebit & ipſe, dicit, quamuis ſanus, abſque cibo. Sed Albertus longe maiora ac admirabilia ſcripfit: ſiquidem natos infantes duos, quorū alter dū appropinquaret oſtiis clauſis à dextra vectes ferreos ad ſe trahendo aperiebat: frater à ſiniſtra. Alibi dixit Achatem corruptum, Herculeum lapidem adulterā prodere. Quin etiam refert mira de aquarum virtute, quæ experimento Principis chirothecas in lapides verterunt, & aues cum nido integras. tanta eſt vis illarum. Et rurfus ex Iosepho, agnam vitula inter ſacrificantes Hieroſolymis peperit, mutationem ceremoniarum oſtendens. Sic Auguſtinus, homines fuiſſe tradit, qui immoto capite ceſariem reducerent ad anteriora: alios qui vt aſelli aures ſuas mouerēt: alios, qui auium vocem exquisitiſſimè imitarentur, nec non & belluarum, ad eò vt illas fallerent. Quod ego cum viderim, in dignoſcendis vocibus expertia rationis nihil proprium habere intellexi. Conſtat ſanè Gallorum Reges magno experimento ſtrumæ ſanare ſolo tactu. Refert Plutarchus grauis autor, Pyrrho Regi digitum pedis pollicem dextrī ſacrum fuiſſe, qui ambuſto corpore ſolus integer manſerit, eodēque pede cuiuſcunque ſplenem calcaſſet, ſanitatē viſceri attuliſſe, nec cuiquam hoc auxiliij genus quanquā pauperrimo denegaſſe. Eundem vnum os pro dentium ſerie ſuperius habuiſſe. Notiſſima ſunt quæ à Cornelio Tacito, & Suetonio de miraculis Veſpaſiani referunt: rurlūſque de Tiberio Ceſare qui noctu cernebat: atque aliā à nobis relata: cum idem nobis contigiſſe docuerimus, adiunctis hiſ quæ nobis eſſent propria.

quemadmodum & singulis peculiaria quædam inesse credimus, quæ tamen homines non animadvertunt.

Quis gallum in horas instruxit? Quis coruos & vultures in clades? & Delphines in tempestates? Sic Ælius Thynnos refert quadrate semper agminis ratione procedere, ut facile omnes dinumerari queant ex ratione laterum. Iidem brumæ solstitium probè norunt, verumque æquinoctium. Imponit & Marfilus Ficinus Aristoteli, quod dixerit hominem fuisse qui sole & aëre tantum vitam duceret. Albertus etiam tradit, virgam lupi ligatam, hominem in cuius nomine nodus fit factus à re Venerea arcere. Lapides verò intuentos, qui rerum naturalium effigiem retineant: velut de Achate, in quo nonem Musæ naturaliter depictæ videbantur cum Apolline citharam pulsante, refert Plinius. At hunc Pyrrhum, de quo supra meminimus, habuisse ferunt.

lib. 37. c. 1

Anna-
lib. 18

Quidam dicunt morem fuisse olim, ut cum Reges morerentur Aegypti, signa ac prodigia apparerent. Quod in Alexandro magno etiam, ac duodecim Cæsaribus observatum est diligentissimè. Quin quod Tacitus narrat miraculū his verbis: Die quo Bèbriaci certabatur, auein inusitata specie apud Regium Lepidum cerebri luto cōsedisse, incolæ ipsi memorant, nec deinde cœtu hominum circunvolitantem alitam territam, pulsamue, donec Ortho seipsum interficeret: tamen ablatam ex oculis: & tempora reputatibus; initium finemque miraculi cum Othōnis exitu competisse. Quid de victimis sine corde ante Iulij Cæsaris mortem invenis? quod ostentū

lib. 3. c. 9.

alterius Cæsaris mortem nuntiasse aliās scripsimus. Tres inuenio infantes natos nuper, qui excidium patriæ prædixerint. Vnum Sagunti: alterum, cuius Hali Abenragel meminit: tertium, cuius Matthias Amichon meminit in historia de Sarmatia Asiatica. Semestris enim clara voce prædixit, venturos Tartaros, qui gentem suam deleberent. Interrogatus verò, an & ipse timeret: respondit, maxime, quoniam & sibi essent caput amputaturi. Pomponatius ipse, in suo de incantationibus libro, tria adducit, quæ se vidisse testatur. Primum, hominem in agro Mutinensi, qui serpentes non secus ac gallinas tractaret: verum demum à quodam diuersi generis ex his demor-

cap. 4. &
10.

sum, miserabiliter animam efflasse, maximo prius veratum cruciatu. Alterum, quod cum vxor Francisci, Margreti sutoris Mantuani diuersis linguis loqueretur, Calceranus eius temporis medicus famosus, eam dato ex elleboro medicamento à furore simul liberauit, & peritiam sustulit linguarum. Tertium, quod cum mortuus esset Iulius pōtifex maximus eius nominis secūdus, agereturq; de successoris creatione, artifex quidā vulgaris, Geomantiā scire se iactans, dixit, Proculdubio per quatuor antequam crearetur dies Ioannem Medices, de quo minimè inter omnes sperabatur, Pontificem futurum: quod & euenit. vocatūque est Leo, decimus eius nominis. Audiuisse etiam refert, Aquilanos cum nimis imbribus vexarentur, D. Petrum Cœlestinum, quem illi vrbis patrocinio præferant olim, fufis precibus vidisse fugantem nubes, indeque subsecutam serenitatem. Hæc verò quæ subsequuntur, seu amicus scripserit, seu ipse operis conficiendi sumpta occasione finxerit, in proximo sui operis narrat, duos pueros, quorum alter erisipelate, alter ignis exustione laborabat, præcātatione ipsa sanatos. Quendam alium magno liberatū periculo, detracta sagitta, quam nemo ex medicis vel ferro eximere potuerat, cum ille solis manibus eam auulisset: cribrum etiam verbis conceptis motum infantes impollutos his prolatis verbis, Quem queritis: varias personas in vrceo aqua pleno conspexisse. Sed & idem Matthias Amichon *cap. 3.* quem iā superius adduximus, vir minime leuis aut inanis, eodem in libro narrat, cum Polonus exercitus aduersus Tartaros satis foeliciter pugnaret: vexillariū quendā è Tartaris in vexillo χ figuram Græcæ literæ habentem, hominēque nigrum barbatū depictum, circonrotato vexillo, præcantantem tantam adduxisse nubem ac fumum terribissimi odoris, vt territi Poloni ac confusi cedere coacti sint: inde ex hoc fusi, ac tandem cæsi maximam stragem acceperint. Quid de Marfis Italiæ populis, ac Psyllis Africæ gentibus dicam: quos negant in dolo coniectos serpentum, cum legati eorum Romam venissent, experimenti causa, quicquam ab illis damni perpeffos. Sed ad rē, vnde digressus sum, reuertor Aetij enim experimenta, tanquam grauissimi viri, referre de-

cap. pro-
prios.

cremum erat. Is igitur in secundo libro inquit, de magne-
te loquens: Tradunt detētum manu chiragricorum
& podagricorum, dolores eorum leuare: idem æquē con-
uulsis opitulatur. Cū verò de Ætite loquitur, inquit:
Fœtus vuluarum retinet sinistro brachio adalligatus:
verum partus tempore à brachio sublatus, alligetur fe-
mori, pariētque prægnaſ citra dolorem. Fures depre-
hendit, ſi quis ipſam in panem qui comeditur imponat:
nam qui furtum fecit, commanſa deuorare nequibit.
Tradunt etiā ſimul cum eduliis coctum, fures argue-
re. Neque enim fur deuorare poterit quæ cum ipſo co-
cta ſunt. Animaduertendum, non omnem lapidem qui
aliū contineat velut prægnaſtem hæc facere: nam plu-
rimi tales in Gallia paſſim, & in Italia inueniuntur: ſed
ſolum qui ex aquilæ nido exceptus prægnaſ fuerit: nam
hic Ætites ab *αἰτώς*, quod aquila eſt, dicitur: quaſi
aquilaris lapis. Tum in Iaspidis hiſtoria, Alligatus hic
dolores vulnerum leuat: aſſeruātque ab inflammationi-
bus tuta, conueniētque hydropicis. Et in Iaspachatis de-
ſcriptione, inquit, corpus floridum ac ſpecioſum redde-
re. In capite autem de Hiæna bellua inquit, Seruant eius
pellem, vt his circudent qui à cane rabido morſi ſunt:
proprietas enim naturæ prohibet nē in aquæ incidunt
timorem: illos verò, qui iam inciderint, etiā iuuat: quod
& in cura morbi repetit, cū dixit, eam illos protinus
menti ſuæ reſtituere. Dum verò de vermibus loquitur
terræ, dixit, eos cū apparent in ſuperficie terræ, ac in
ſole, pluuias ſignificare, ac tempeſtates. Herinacei verò
ſuffitu quancunque diſcuti vrinæ difficultatem. Oporteret
autem, iuxta illius ſententiam, omnia & ſola inteſt. na
ſuffiri. Vulgatum eſt catulum apud omnes medicos, ven-
triculo appoſitum, omnem illius imbecillitatem leuare:
ſed non illud vulgatum quod Ætius addit, Applicatum
cuicunque corporis parti, morbum ad ſe trahere: inde ſa-
nato ægro, & cane ob id ſuo morbo moriente, oportere
eum diligenter ſepeliri. In ſexto autem libro Penis reſo-
luti curam tradens dixit, Genitale cerui circumligatum
femori ad mentulæ facere erectionem. quod ſerme au-
xilium directē opponitur his, quæ à lupi genitali fieri
diximus: nam hoc ligatum prob. bet venerem, reſolutū
admittit:

lib. 6. ca.

24. lib. 2.

cap. pro-
prios.

cap. 35.

admittit: quanquam non oporteat eum homini circum-
 ligasse, sed vt scribunt in illius nomine sufficiat nodum
 incecidisse. At mirabilius est quod de cura dentium mor-
 torum scribit, dum inquit: Scribit Archigenes vt verum, *li. 8.*
 & naturali modo ad labantes dentes accommodatum:
 Dentem, inquit, mortui canis in nomine eius qui ægrè
 habet acceptum, super prunas pone, vaporémque inde
 prodeuntem æger aperto ore admittat, & firmabuntur
 eius dentes. Sed cum omnia hæc præcantatione partici-
 pent, hoc solum videtur exquisitissimum quod in eodem
 libro tradit ad hærentem in gula spinam, seu os, inquit
 enim: Aliud ad eductionem eorum quæ in tonsillas de- *cap. 5*
 uorata sunt, statim ad ægrum sedentem te conuerte, ip-
 sūque tibi attēdere iube, ac dic: Egredere os, (si tamen
 existis os, aut festuca, aut aliud quidpiam) quemadmo-
 dum *I E S V S* Christus ex sepulcro Lazarū eduxit, &
 quemadmodum Ionam ex ceto: atque apprehenso ægri
 gutture dic: Blasius martyr & seruus Christi dicit, aut *cap. 3*
 ascende, aut descende. In ultimo etiam libro scripsit Ga- *32.*
 lactitem lapidem appensum pro amuleto lac augere: &
 si vir in coitu candida fascia pedem dextrum ligauerit,
 masculum generaturum: si autem sinistrum colorata fa- *cap. 4*
 scia circumdederit, foemellam. Tota verò narratio in fine
 duodecimi libri, in qua iubet, vt septembri lac, octobri
 allia, comedere debeamus, nouembri non lauare, super-
 stitiosa est, vsque ad finem anni. Dum verò libro tertio- *cap. 5*
 decimo agit de cauēdi modo à venenatorum moribus
 ac punctura, inquit: Si quis rutæ syluestris succo manus
 liniat, aut adipe serpentis, ab eo tutus erit serpente, qui
 eiusdem est speciei cum illo, cuius adipe manus oblini- *cap. 3*
 sti. Et in eodem refert Basiliscū sibilo vel intuitu homi- *lib. 1:*
 nē occidere. Est autem hoc omni præcantatione miraculū
 maius. Quinimo & cum dixit, laudans medicamentum,
 adeò celer est illius auxilium, vt præcantationis vim re-
 ferat: videtur & approbasse præcantationem, & modum *lib. 1:*
 illius tradidisse. Simili loquēdi forma est Gal. in Metho *post n*
 do medendi, dum curam flatuosi doloris per cucurbitu- *um.*
 lam docet, inquit enim: Hoc præsidium quiddam incan- *li. de*
 tamenti simile efficere videbitur, & alibi cerebrum ca- *riaca*
 meli sanat comitiales: scorpiones stellione viso obrupe- *Pisoi*

ſcunt: prægnantes calcata amphiſbæna abortiunt. Et ali-
bi: Succus cynogloſſæ ſiniſtra decerptæ cum vino liberat
ſpleneticos: ſanguisquæ è vena poſt aurem ſiniſtram
detraçtus & illicitus ſpleni. Tum etiam medicamentum
quod rundi debet ab homine qui nec annulum habeat
ferreum, nec in calceis ferreum clauum, quare præ-
cantationem Galenus & eſſe docet & à celeritate laudat,

Differen- Conciliator etiam dum hanc quæſtionem tractaret, ad-
ia 156. ducit experimentum quod ſe vidiffè teſtatur, ſcilicet,
de med. præcantatorem quibuſdam verbis in aurem tauri inſu-
cundum ſurratis, illum proſtrauiſſe, ac poſt etiam denũ ad vi-
cos. cap. tam, ac ad ſurgendum reuocafſe. Mira etiam quotidie
12. cernuntur in his qui torquentur hominibus, vt nullis
in 10. cruciatibus ad veritatem conſitendam adigi poſſint.

uſdem Rurſus in caſtrandis mulis, in medendis morbis equo-
p 2. rum, non obſcura præcantationis vis apparet: tum etiam
in ſaſcinandis pueris, & viris à coitu prohibendis tot ex-
perimenta cernuntur, vt nihil frequentius contingat.
Cum verò de his, vt diximus, abũdè alias tractauerimus,
fruftra repetere eſſet.

p. 24. In oppoſitum eſt ſententia Philoſophi, cùm dixit in
oſtauo de hiſtoria animalium, de hippomane loquens:
Quæ autem de hoc fabulantur figmenta muliercula-
rum, & profeſſorum carminis incantamentorum po-
p. 1. tius eſſe credendum eſt. Et Galenus in ſexto ſimplicium
medicamètorum libro lingua verborum ſerie damnat
hæc omnia, tum maximè his verbis: Verum is ad fabu-
las verſus aniles ſimulac præſtigiaturas quaſdam Ægy-
ptias deliras, iunctis nonnullis incantationibus, quas
cùm herbas colligunt admurmurant, & ſanè vtimur ad
ea quæ ſuspenduntur & impoſturas non ſolum curioſas,
& à medicina alienas, ſed falſas etiam vniuerſas. At nos
neque horum quippiam, neque nugaces eorum narrabi-
mus transformationes, nec enim vel paruis admodum
pueris vtilis tales eſſe fabulas exiſtimamus: nedum his,
qui medicinæ opera obire properant. Et rurſus dum de
laſpide loquitur, Nechepſum damnat, qui neceſſariam
exiſtimauit figuram in laſpide draconis radiantis: & ſi-
militer in decimo cum quidam incantatione ſe occiſurũ
ſcorpionem eſſet pollicitus, tẽrque ſpuens id effeciſſet,

Galenus dicit in salina sola fuisse virtutem, nullo modo in verbis. Sed & Aëtius in cura podagræ inquit: Scribunt porro proprii muli urinam quidam esse sumendam: resistit enim natura sua huic morbo hoc animal. Efficacius autem aiunt reddetur, si quis dum ipsa cogitur, semel in cacabum expuat, & semel in terram, atque hæc cum quibusdam barbaris nominibus inuenire licet ascripta: quæ sanè cum curiosa sint, indecorum mihi visum est, inquit Philagrius, ea adiciere. Quin etiam Hippocrates medicorum Princeps longè latèque hanc de præcantationibus opinionem irridet: docens illos esse sycophantas, qui his innitantur, quæ ratione & viribus carent. Celsus etiam ipse eas damnasse videtur, cum dixit, de venenatis vlceribus loquens: Ideoque colubra ipsa tutò estur, ictus eius occidit, etsi stupente ea quod per quædam medicamenta circulatores faciunt, in os digitum quis indidit, neque percussus est, nulla in ea salina noxa est. Ergo quisquis exemplum Psylli secutus id vulnus exuerit, & ipse tutus erit, & tutum hominem præstabit: neque enim scientiam præcipuam habent hi, sed audaciam usu ipso confirmatam. Adest etiam ratio ipsa si nanque incantationes veræ sunt, cur quæ ad bonum tendunt finem à legibus prohibentur? Et etiam cum tria sint medicinæ instrumenta, Victus, Medicinæ, & Manuum operatio: quartum hoc auxilium Præcantationem addere oportebit? Necessè etiam erit dæmones non solum ponere, sed & ipsos existimare circulatores quosdam medicos: quorum primum peripateticæ aduersatur philosophiæ: postremum verò etiam ridiculum est. Denique cum tam admiranda polliceatur, si vera essent, iam tandem in artem foret reducta: denique omnia perficere posset: seu enim diuino, seu dæmonum nitatur auxilio, nihil illi arduum erit efficere, qui hanc calluerit artem. At hæc sic non esse videmus, cum etiam solum in hominibus vilissimis ac dolosis sit.

Forsitan prolixior quibusdam esse videbor, qui horum non habent rationem. Alij me multa adduxisse præter propositum criminabuntur: cum enim de Incantatione sermonem habeam, Amuleta etiam, & Suffitus adiunxi.

phys.
6.

Sed hoc doctrinæ facilioris causa egimus. Ostendā autem prorsus, hæc omnia ad rem facere: quamvis melius alius existimet, singula exēpla suis locis addi debuisse. At verò his prætermisissis, illud primum dicamus periphrasticum, Qui sensum ob rationē prætermittit, indiget virtute discernente: est igitur supponendū aliquid fieri, cuius cum non habemus rationem, & celeriter illud fit, id Præcantationem vocamus. Quæ verò manifestā habent causam, vel sensim aliquid efficiunt, non creduntur esse præcantationes. Optimum igitur erit primò videre, an aliquis sit modus, quo hæc naturaliter fieri possē queamus ostendere. Secundum quantum vis illa valeat, ut si vel amuletis, aut verbis, aut figuris innitatur. Et ex hoc tertium, quænam sint genera præcantationum vera: an quæ ad sanitatem solā pertinent, an etiam incantatione præstigiare vel infantium oculos valeamus: an animum alterius ad aliquid inclinare: an per somnium prævidere aliquid, an per vigiliam spectra efficere, an tandem quicquam mouere. Ultimo de autorū agemus cōciliatione. In his verò omnibus hæc tractabuntur, prout vnūquodque suo erit magis opportunum loco: quænam & cur magis hæc quàm illa, ut in amatoriis & cruciatibus: cur hac ætate hæc, alia alia potius, esse regione: cur vni non alteri concessum: an euidentē aliquam hæc habeant utilitatem. Ultimò, cur adeò hæc à legibus vetita sint. Primum igitur esse aliquam virtutem, quam si quis esse nō nouerit, præcantatoriam esse existimet, Magnetis lapidis ad Boream inclinatio, & remoræ piscis vis ostēdit. Hæc Aristoteli, illa nobis nota est: harum alteram Galenus ignorauit, alteram dissimulasse visus est. Quare effectus esse similes præcantationibus, quos si quis verbis inuoluat, præcantationes esse persuadere possit, iam palam omnibus esse debet, an verò verbis ipsis vlla talis vis insit, hoc torius quæstionis est membrum, non ipsa quæstio: cum etiam aliter hoc nomen Præcantationis, quàm pro vi vocabuli sumatur, igitur quòd inter hæc non solum multa sint, sed etiā maxima pars, quæ ad dolum pertineant, pro confesso habeatur. Sed non de doli quæstio nunc est, sed de ea solum parte, quæ ad veritatem pertinet, quantumcunque minimam esse contendere.

ris. Nam quòd minima sit, facit ignorantia nostra, non rei ipsius conditio. infinitis enim (vt declarauimus in libris de Æternitatis arcanis) rebus existentibus penè, si dantur hæc rerum miracula, necesse est & illa fore innumerabilia: quare effectus præcantationis esse, & non contemnendos, ac penè infinitos declarauimus. An verò verbis etiam fiant, hoc posterius videbitur, cum quomodo fiant docuerimus. Eam verò solam opinionem veram credere decet, cum qua omnia genera experientorum cõsentiunt: nam singularium maxima pars, vt diximus, ad dolum, non ad artem referri debet. Tres igitur hac in causa opiniones fuere: prima, Astrologorum: Secunda, Auicennæ, Tertia, Pomponatij.

Astrologi igitur dicunt, causam esse ab Astris: vtque illa perpetuò miracula in herbis ac animalibus pariunt, sic etiam in hominibus, & in aëre: vnde Albumasar in Sadan dixit, quòd si quis Ioue cum capite in cœli medio iuncto aliquid à Deo petat, eum impetraturum: seque petiisse scientiam Conciliator affirmat, visumque sibi profecisse petitionem. Ptolemæus verò dicit, eum qui *in 4. dripa* habuerit lunam dominā artis in genitura in sagittario, vel piscibus, conuocaturum demones ac mortuos, illoque ei parituros.

Hæc responsio vera non est, nec secundum Peripateticos: nam cum religioni non consonet, vera esse nequit. Quòd autem non cõsentiatur Peripateticis patet: nam ponit demones & mortuos ambulantes, quæ ambo pro nugis apud eos habentur: si etiam sufficeret cœlum, omnia in omnibus essent: & etiam animalia perfecta possent fieri ex putri materia, & mille alia inconuenientia. Non etiam video quid preces illæ in ea coniunctione facere possint: nam si ad sidera, illa non exaudiunt: si ad Deum, ille vel audit semper, vel nunquam, vel ipse indiget ea coniunctione ad audiendum, vel per eam factus est mitior. Quòd verò ipse profecerit, credo illi: sed hoc contigit ob causas alias quas inferius ostendemus. Quate cum hæc opinio nec pia, nec vera, nec sit peripatetica, eā *lib. 8* relinquemus. *Ann*

Auicenna verò dixit, quòd causa horum omnium est imaginatio: vnde inquit: Et de mirabilibus animalium *bus, c in fin*

est quòd gallina quando vincit gallum in pugna, erigit se, & percutit alas, & eleuat caudam, quali esset gallus, & aliquando nascitur ei cornu in crure, velut gallo.

Ex hoc potest cognosci obedientia naturæ cogitationibus animæ, & hæc sunt potius à Philosopho sumpta, quam propria verba Auicennæ, quantum ad historiam attinet. Quinimo addebat Aristoteles, quòd eis erigitur crista, & quòd cucurriunt, conanturque alias coëundo supergredi fœminas. Contrà, mares à maribus victi patiuntur forminea, quod & nos vidimus, Accedit quòd videmus erectionem membri fieri ab imaginatione: vt etiam Galenus in libro de motibus manifestis testatur: hæc autem erectio fit concurrentibus spiritibus: quare necesse est, vt spiritus non solum volûtati, vt in reliquis motibus, sed etiam imaginationi pareant. Aristoteles etiam in septima Problematum quærit, Cur oscitanti quæscitando respondemus, & alio mingente mingimus, quod maximè iumenta faciunt, & cur cum aliquem torqueri, vri, secarive conspiciamus, eius doleamus vicem: curque videntes aliquem edere, quæ obstupesciunt dentes, in dentibus & nos ipsi frequenter stuporem patiamur. Alij verò cernentes aliquem suspendi linguuntur & ipsi animo. Demum ad quosdam inhorrescimus sonitus, vt cum secatur pumex, lapis mola teritur, serra exacuitur. Refert in communem naturæ consensum ac imaginationem hæc omnia: quare manifestum est, imaginationem immutare corpora.

Hæc responsio, vt etiam rectè sentit Pomponatius, nō satisfacit: nam quòd aliqua sanitas merito imaginationis eueniat in proprio corpore etiam si concedatur, non tamen declaratur hoc generaliter: deinde in tam breui tempore: deinde in alieno: deinde in rebus ad sanitatem minimè pertinentibus. Dato enim quòd aliquando imago faciat casum, hoc tamen non est semper, nec in omnibus. Matthæus Siluaticus patritius noster aliquando ibat orandi gratia ad D. Francisci ædem sacram, ibi erant sepulcra Siluaticorum: forte fortuna inter rimas verusti monumenti hæsit adeò pes cum calceo, dum rediret, vt coactus sit calceum relinquere, vt pedem redimeret: hac imaginatione adeò est perturbatus, vt mo-

riturum se prædixerit: nec monentibus auscultabat: sed & imaginationem sequutus est euentus: octauo enim die ab omine elatus est ad sepulchrum. At nobis aliquando idem accidit non sine admiratione, aliisque, & tamen nemo mortuus est. ergo imaginatio valida et si permutet, perturbat etiam: at videmus in præcantationibus prius sequi permutationem quam perturbationem. Quid etiam cum infantes & equi præcantantur, nunquid & ipsis est aliquis sensus ac imaginatio, qua id quod fit agnoscant? Imperium igitur hoc nimis late paterent: parumque à Deo differre oportet nos si imaginationi nostræ paterent reliqua. Cæterum quod imaginatio ipsa in causa esse non possit, nisi in admodum paucis, inferius dum Pomponatio opinionem refellemus, eorumque in præcantatione appareat, ostendemus.

Pomponatius igitur vir magnæ doctrinæ, ingenij, ac iudicij, cum solum præcedentem reprobasset opinionem, utpote nimis absconam: nam imaginatione frumentum in horreo augeretur, & argentum in arca, supposito quod à dæmonibus hoc non fiat iuxta Peripateticos, ut nos supra declarauimus, quia sumus in philosophia, non in theologia, ab ipso verò ut existimat demonstrato, præponit quædam satis consona naturali *cap. 1* rationi, & Aristotelicæ philosophiæ, ac experimentis *cap. 3* quæ supra iam narrauimus. Primum igitur quod supponitur est, quod agentia quædam immutant materiæ conditionibus manifestis & primis, ut piper quod calefacit: quædam secundis, ut opium quod stupefacit per frigiditatem, aut etiam tertiis, ut lactuca quæ lac generat, & petroselinum quod atterit lapides: quædam cum conditionibus materiæ occultis, ut scanmonium quod bilem generat. Et ego distingo, ut iam in primo tractatu dixi: quædam enim pariuntur ab anima, & in his sufficit temperies: & quædam agunt, & in his requiritur anima. Et si quis dicat, ut Albertus, quod pennis aquilarum in aqua pugnat cum pennis anatium agrestium: dico, quod hoc non est secundum principia nostra: & ego vellem hoc videre. & quia alii dicunt quod pennæ aquilarum destruunt alias penas, & sicut dicitur de tym-

pano ex pelle lupi & ouis. Respondeo, quod hæc possunt esse vera: sicut etiam de palea quæ tremat in chorda lyre, ut declaravi in libro de Rerum varietate. sed hoc est ex similitudine ad actum per aliquod viuens deducta, puta ab homine pulsante. Non tamen credo, quod tympanum ex pelle ouis fileat, ut isti dicunt, sed ut imbecillius, sonum edit infirmiore. De pennis aquilarum potest esse quia habent vim exurentem, & etiam puluis, & multa alia. Nec tamen dico, quod ita sit. Et si rursus opponas de sanguine duarum auium, supra adducto ex Aristotele. Dico, quod hoc ille non constanter affirmat: sed si ita est, contingit solum dum est calidus: seruatur enim in eo spiritus & vita. Respondeo ad propositum, quia hoc suppositum est etiam, ut multa alia ex eis, commune nostræ opinioni, dico quod hæc proprietates sunt trium generum: quædam non perficiuntur, nisi ab alio viuento, ut scammonij in attractione bilis: quædam à propria anima cū similitudine, ut Magnetis actio cū ferrū attrahit, habet enim quid simile attractioni à calido: quædam omnino à causa occulta, ut actio magnetis in dirigendo ferrum ad Septentrionem, & remora piscis in sistendo nauim. Et si erunt omnes operationes non voluntariæ ex aliquo sex generum, quorum tria pendent ex primis qualitatibus: & tria non, sed à forma cœlesti, & sic aliquo modo bene dixit Mesuë, sed illa forma est in agente, & non in passio. Et si quis dicat, Electrum trahit paleas, & hic non est anima in electo: dico quod hæc attractio est ab humido & calido, ideo trahit non solum paleam, sed omnes festucas siccas: & ideo hæc attractio nullo modo similis est ei quæ magnetis.

Secundum suppositum est, quod hæc virtutes sunt penè infinitorum modorum: & hoc est clarissimum, & ut dixi, declaratum in libro de Arcanis æternitatis.

Et Sicut dicunt, quod laurus, & aquila, & pellis marini vituli, vnquam à fulgure tanguntur: sic potest esse, quod aliqua res hebeat hanc proprietatem, quamuis nulla harum sit: & alia habeat proprietatem, arcendi grandinem. nam non magis, imò minus, si quis rectè consideret, hæc sunt mirabilia, quàm quod magnes de-

beat dirigere ferrum ad boream, & pisciculus remorari veatos & tantam reinigantium vim: & sunt aliqui agri in quos nunquam sæuit grando: sed nos nescimus causam.

Supponitur & tertio loco, quòd operante homine cū his, & dissimulante auxilium, præcipuè si talis effectus adhuc est incognitus & insuetus, facile est rudibus persuadere quòd sit ab incantatione, addendo verba superstitiosa & incognita. Vnde Galenus querebatur quòd *in de Præ* illum diuinatorem appellarent, cū tamē ipse hoc *cognitio-* data opera euitaret, propter admirabilem præcognitionem *nec 4.* futurorum: quanto magis si ex consilio hoc nomē quæsiuisset.

Quartò quòd supponitur est, hominem esse mediū inter mortalia atque immortalia. Vnde Philosophus *cap. 1.* in septimo Ethicorum affirmat, eos qui virtutem habent Heroicam, Diis esse proximos: belluis autem qui contrariam, & hoc modo ob tantam latitudinem, cunctorum quæ in terra inueniuntur homo particeps est, ut medium extremorum.

Quintum suppositum est, quòd anima hominis est omnia sensibilia per sensum, & intelligibilia per intellectum: proximum huic, quòd species rerum & si materia careant, immutant tamen materiam ipsam, sic ut alia *3. de Ani-* atque alia fiat, non minus quàm ab agentibus ipsi *mat. co.* materiæ haud expertibus: hoc, inquam, Galenus in libro *37.* de Excercitatione paruæ pilæ testatur: hoc Marsilius in sua Platonica theologia, ne quicquam quòd ab illo adducatur prætermittā: hoc ostendunt rationes pro opinione Auicennæ adductæ: hoc declaratur etiam argumento quòd idea secundum ἀναλογίαν, seu proportionem dicitur, de deo inquam, primò, quòd omnia per se facere possit: in intelligentia, quæ cœli medio: in anima nostra, quæ virtute specierum: sic, ut hæc tria merito sint principia secundum ideam, seu imaginem cunctarum rerum ordine hoc, quòd in Deo quidem ut nullius intelligentiis ut cœli tantum, in anima ut imaginum. Ad hoc facere pulcherrimè videntur verba Philosophi *in fol. 2.* ex libro de Motibus animalium quæ sunt hæc: Permutant autē imaginationes sensus & cogitationes: sensus:

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

enim statim permutationes quædam sunt: imaginatio verò & ratio rerum habent potestatem. species enim calidi frigidive mente concepta seu formidabilis aut suavis, quodammodo talis est qualis vnaquæque est res: & idcirco sola consideratione perhorrescunt, & expauescunt, omnia autem hæc, sunt perturbationes, ac permutationes: verum cum in corpore permittuntur, aliæ fiunt maiores, aliæ minores. Quod autem parua mutatio in ipso facta principio, multiplices & magnas in extremo faciat differentias, non est obscurum: veluti cum temone paululum translato, magna ex hoc in prora fit transpositio, Caliditate etiam, vel frigiditate, vel eiusmodi alia affectione, cum in corde facta fuerit permutatio, etiam si in exigua admodum, & non sensibili eius particula, multa sanè in corpore fit differentia, cum ruboribus & palloribus, tum horroribus ac tremoribus, aliisque huiusmodi contrariis. Principium motionis igitur in agendi genere, ut dictum fuit, id sanè est, quod confectandum est aut declinandum. Calor autè & frigus eorum imaginatione & cogitatione necessario consequuntur: tristificum enim declinandum, iucundum autem confectandum: verum istud in exiguis valde est obscurum. Sunt autem tristifica & iucunda ferè omnia cum frigiditate & caliditate, quod profectò ex affectionibus est manifestum. Confidentia enim & pavores, & venerei motus, reliquæque in corpore tristitia ac iucunda, alia quidem in partibus cum caliditate aut frigiditate sunt, alia verò in vniuerso corpore: memoria autem spes tanquam simulacris vtentes iis ipsis aliàs quiddè minus, aliàs verò magis eorum sunt causæ. Quapropter recta ratione constructa sunt quæ intrinsecus iacēt, & ad initia partium instrumentalium ut commutentur & ex compactis mollia fiant, ac ex mollibus compacta: & ex se vicissim cum leuia, tum aspera. Hæc ille in rem aperte.

His igitur suppositis ad quæsitum respondet, omnia
cap. 4. Et eiusmodi experimenta in tres causas, sed verius in qua-
6. 8. O tuor referens: scilicet, in Operationem rerum ipsarum
10. dolo dissimulatam: in Hominis propriam naturam: in
 Imaginationis vim, ut reliqua immutat manifestè, ve-

luti dictum est : & in Astra.

Est igitur primus modus, vt appositis quibusdam rebus habentibus eam vim, videatur Præcantatione id facere. Quemadmodum si quis appposito magnete, & data in potu aqua diptami, loco aquæ putei, ferrum excutiat sagittæ, credetur additis verbis hoc ex incantatione fecisse. Et hac de causa Apponensis & Æsculanus crediti sunt necromantici : alij sancti, cum ex scientia proprietatis aliquot rerum multa mirabilia operarentur per secundum modum, id est, proprietatem naturæ : sicut quidam sunt serpentes, quidam leones, quidam agni, quidam sancti moribus, & animi mores fiunt à corporis temperamento, necesse est vt etiam alij habeant vires mortiferas, alij salutiferas, alij equorum : & sicut excussa coma equorum in obscuro scintillæ ignis emicant ex iuba nonnunquam, sic ex capillis alicuius hominis hoc potest accidere : vt nos narrauimus in libro de Rerum varietate. Et sicut ossa leonis concussa emittunt ignem, sic & ossa alicuius hominis. Et sicut Monoceros versatur inter serpentes sine noxa, & aduersatur illis, sic aliquis homo. Et sicut panthera redolet vnde feras decipit, sic etiam corpus Alexandri flagrabat, teste Plutarcho. Et ideo quod operantur omnes res in vniuerso à proprietate, potest operari homo, vt est medium inter mortalia & immortalia, & etiam quia corpus, vt dixi, est animæ simile. & ideo dici solet, quòd omnes homines omnia sciunt. Indicio autem est, quòd qui curat vnum morbum, non potest alium curare : & qui euellit spicula, non potest sanare vulnera : omnes enim habent vires ad terminatum genus. Et sicut anima pueri boni temperamenti est māsueti & hilaris, sic eius spiritus applicatus ori multum confert ad conseruandum iuuentutem, & contemperandum calorem naturalem. Tertius autem modus est etiam in multis verus : nam sicut ab excandescente & leproso spiritus malus deceditur, sic à fixa imaginatione. Est etiam illud vulgatum quod ad fidem ægrotantium pertinet, Ille plures sanat, in quo plures confidunt. ex primo pronosticorum. sed iam de imaginatione præcantatis, non præcantati loquimur, quam ferè palam est prodesse aut

*In vita
Alexan-
dri.*

com. 2.

obesse, vt dictum est ex Auicenna atque Philosopho: igitur præcantans ex philosophi dicto, fide, & opinione seipsum immutat: immutando spiritum exeuntem inficit, vt dictum est de oculis mulierum inficientibus specula dum menses emittunt. Pestis etiam docet quantum possint vapores: nec est aliud adeò mirabile in hoc, quam quod vulgatum sit minus mirum videatur: ex contactu modico panni, vestisue, ex anhelitu, & modico puluere qui hæserit, ex transitu mors repente contrahitur. Potest igitur præcantator fide ualida immutare seipsum spiritus, ac tandem illum quem præcitat. Vltimus modus est, vt ex astris hoc fiat: nam illa possunt regna & leges permutare, conflagrationes & inundationes parere, igitur longè facilius promouere hæc minima, & ostendere imagines in aëre, & voces, & spectra, & excitare Sibyllas ac Vates, & omnia his consimilia facere: & maxime quod res perfectæ, vt homo & equus, indigent sole, & agere vniuoco: sed imperfecta sunt in cæli potestate, vt apparet de crabronibus & vermibus, sed talia sunt imperfecta, igitur omnia hæc sunt in potentia in agente æquiuoco, seu homonymo, nec indigent alio: igitur quod producantur à sua causa nihil est mirum, iuxta Auerrois sententiam. Quinimo vult, quod per motum solis & aliorum siderum in orbe declinui fiant

12. meta. Prophetæ & Vates. Et sic omnia generalia miracula hoc
com. 18. quarto modo seruantur. Sed qualiter hoc fiat, si quis ve-
vide 10. lit distinguere, hanc animaduertat illius sententiam:
probl. 15 Omnia naturalia in hominem ipsum ordinantur velut
c.co. 24. in finem, vt ex secundo Physicorum habetur. Inter ho-
mines autem videtur vnus alterius esse causa: vt, gratia
exempli, pauperes propter diuites, inscij rerum propter
sapientes, populi propter reges: quod constat, quia
hi aliis inserviunt quasi sponte: & etiam quia homo est
animal gregale, talium verò dux vnus natura est, vt cæ-
taccorum inter pisces, ceruorum inter quadrupedes,
gruum & ciconiarum inter aues, apum inter ea quæ
Aristoteles insecta vocat. Homo igitur non solum vo-
luntate, sed & natura duces habet. Quamobrem &
lib. 1. c. 2. Aristoteles, in Politicis, hominum genus diuisit in
3. Liberum natura, ac Seruile: quamuis contingat fortu-

na quapiam liberum natura in violentam feruitutem redigi, vt Diogeni : & feruum natura abuti libertate, vt Caio Caligulæ. Manifestum est igitur ex his, cur filij sapientum degenerent, quoniam natura quod intendebat iam in patribus ipsis absoluerat. At nos in libris de Sapiencia generaliore rationem adduximus. Par est igitur secundum hoc, maiorem curam esse Deo de populo, quàm de vno homine : de sapiente, quàm ignaro : de rege, quàm de ciue : de bono, quàm malo. Horum autem quæ in inferioribus fiunt, quædam etiam à sideribus vel dum fiunt, vel antequam fiunt imagines imprimuntur in Aëre & Aquis : tum in plantis, auibus, quadrupedibus : tum per somnia etiã in hominibus. In quibusdam autem, quorum vigilia nō plus impeditur anima, quàm aliis per somnū, velut aliis per somnum imagines futurorum apparēt, sic his per vigiliam : inde hos dicunt esse sanctos, si moribus excellant probatis : aut dæmoniacos, si prauis sint infames. At de somno exemplum dat singulare, cum Dātis Alhigeri Poëtæ carmen periisset, quærenti filio, anxioque per quietem iam mortui patris imago apparuit, docuitque locum quo id delitesceret : inde experrectus rem, vt insomnium docuerat, esse inuenit. hoc igitur illi per quietē apparuit : alteri etiam per vigiliam ab astrorum impressione idem contingere poterit. Ergo non solum hanc vim in vnum hominem, sed velut in magnete ex vno in alium annulum transit virtus, sic ex vno in multos homines migrare credit : vnde vnus propheta multos afflabit prophetas, & miraculorum vis ex vno in alium transibit, non secus atque alij affectus. Versari enim cum sapientibus sapientiam auget, cum stultis stultitiam, cum iracūdis iracundiam, cum probis probitatem. quare videntur & hi affectus admirabiles vt violentiores, ex vno in alium euidentius transire. His igitur de causis cœli volentes nouam legem statuere, & priorem euertere, creāt Prophetas, atque homines facientes miracula, reuelantes arcanā, imperantes ventis & pluuiis, morbos sanantes, prædicentia oracula patefaciunt, dolent autem testimonia præcedentis legis, & pugnant pro instituenda, terrendo etiã defensores prioris somniis ac prodigiis : & hæc est

causa dicit, quòd tot Prophetæ annūciauerūt de CHRISTO venturo, & quòd cessauerunt miracula Delphici, oraculi. Inde vult, quòd tanta vis fuerit in CHRISTO quòd emanauerit in Apostolos, sicut vt sapius dictum est de vi magnetis, qua non solum primam acum, sed sex aut octo trahit aliam per aliam, vt experimento apparet. Inde post tempus cessant hæc, non solum cessante necessitate, sed etiam quia remouentur ab illo principio: & sic miracula non fiunt, quia cœlum non influit hanc virtutem, & primi Prophetæ, & qui ab eo defluerunt secundi, ac tertij, omnes mortui sunt. Dicit etiam, quòd superfluum est propter tam vilia negotia, qualia nunc apparent, velut de extractione ferri sagittæ, aut erisypelatis sanatione, aut apparentia in vrceis aquæ velle dæmones ponere, quod & nos fatemur.

Addit verò aliud, recurrens ad suam animi mortalitatem, cum hæc aliter non videantur posse defendi nisi ponamus animorum immortalitatem, iuxta legis nostræ decretum: quæ tamen non potest stare cum principiis philosophorum: quia ponit creationem earum nouam, & sic caderet nouitas in Deo, quod esse non potest: ideo dicit necesse est nostram opinionem solam esse principiis philosophorum consentaneam. cum enim gratia exempli hora præcedente nō creauerit animam, & nunc ercet, necesse est Deo aliquid noui aduenisse. Ergo vt ad primum reuertar institutum, cum aliquis vir in ignis probitate vel scelere, vel potentia, vel eruditione nasciturus est, multa apparent prodigia, atque etiam in morte, vt de Abide Hierone, & Cyro refert Iustinus historicus. Principes igitur etiam mali alicuius diuinitatis sunt participes: sicut enim natura creauit, non solum malas herbas, sed & serpētes ad vniuersi perfectionem, sic etiam quandoque malos homines: malos verò reges, vt puniant prauum populum: & vt sæpe carnifex est deterior eo quem occidit, sic etiam rex ipse nunquam deterior est subditis quos punit. Argumento tamen est illos esse diuinitatis participes, quod cum Cæsar tantum humani sanguinis effudisset, & Nero atque Domitianus tot occidissent ciues, tot scelera perpetrassent, nō minus illis quàm Antoninis sua prodigia

affuerunt, tam principatus, quàm etiam mortis. Ex quo apparet, tam bonos quàm malos reges à Deo nobis tradi. Rarissimi etiam sunt qui absolutæ integritatis hominem quanquam sanissimi iudicentur, offendant.

Deus etiam ob varietatem intendit contraria : nam ut ex albo & nigro componuntur omnes colores, si ex malo & bono. igitur bonum & malum, ut sunt quædam entia, non ut priuationes, à Deo fiunt. At varietas ob pulchritudinem fit : nihil enim pulchrum, nisi varium : ideo diuersis temporibus, varias leges, simulacra, virtutes, miraculâque producit. Et sicut diuersorum Principum diuersa sunt vexilla, sic diuersarum legum, diuersi ritus, ceremoniæ, signaque. Olim crux erat noxiorum pœna, ac ut nunc furcæ in summo non solum contemptu, sed etiam abominatione nobis maxima in veneratione. Et Iouis nomen nunc in contemptu, quod olim adorabant Reges. At verò cœli dum custodiunt, legem & signa eius custodiunt : quamobrem ut olim in Iouis nomine miracula fiebant, sic nil mirum nunc in crucis signo. Cum verò non vim habent, indicium est, legem eam cōsenescere, atque propè finem esse, ut nunc Christiana esse creditur. Veruntamē hæ leges, licet non eadem numero, specie tamen ac similitudine, cum mundus sit æternus, infinito reuertuntur. Ergo, ut olim miracula, sic nunc multarum rerum scientia innouit, Bombardarum, Typorum, Magnetis, atque ideo nauigandi. Nihil mirum est igitur apud Pomponatium, Petrum pedibus maria superasse. Sed si quid, quod in has causas referri non possit, appareat : id, inquit, est constās signum ac testimonium nostræ fidei : velut cum apud Iosue sol firmatus est : vel ut Dionysius in Epistola ad Polycarpum recitat, in Domini nostri Iesu Christi morte, cum Luna ex Orientis parte cœpit Solem adumbrare, cum semper in vera Eclypsi ex Occidente incipiat obscuratio : eo quòd Luna velocior est sole, ferturque proprio motu ab Occidente in Orientem. At verò quòd homines resurgant, aut permutentur in lupos, hoc naturale putat. quâdoquidem aues in lapides, ut docuimus ex Alberto, & verè, ex integro transmutatæ sint. Plus autem auis à lapide, quàm à lupo homo distat.

His præsuppositis omnia miracula & præcantationes, in aliquam ex istis quatuor inuentionem refert: sanitatem quidem à vulnere, ab ignis vexatione in primam, vel secundam, vel tertiam: vnamquamque enim earum per se sufficere contendit. In extractione autem sagittarum, dicit posse prodesse miram quandam agilitatem manuum: & narrat de quodam medico, qui ei retulit, vidisse hominem, qui clauos ex tabulis digitis solis eruebat, quos faber tenaculis non poterat extrahere. De motu cribri refert, vel in manus agilitatem, vel in secundum modum, id est, hominis proprietatem. De visis in vrceo reducuntur in tertium modum à valida imaginatione, coadiuuante visus subtilitate. Et addit, audiuisse se narrantem Petrum Bagolirum Patauij cuidam Episcopo, legisse se apud autores fidedignos, quorum nomina referebat, horum inferiorum imagines in sole ac luna adeò relucere, vt à subtilissimi visus homine perspicui possint: de quo experimento in libro de Rerum varietate retulimus: sit enim cum duobus speculis, ac hircino sanguine: quanquam Agrippa non referat. Nos ibi, & in libello Secretorum disputauimus de his, & in libello de Subtilitate. Ergo præcantator conceptæ rei imaginem in speculo figit, quæ ad oculos illibati pueri reflectitur: impollutus enim puer liquidò acutiorem habet visum, seipso iam seminis profusione polluto. At de imagine diui Cœlestini visa ab Aquilanis Lambrutij, seu Vestinorum regionis ciuibus, cœlum causam fuisse affirmat. Eos verò qui liberati sunt à cæcitate, vel qui resurrexerunt, vel ex mutis loquentes euaserunt, non tales fuisse affirmat: sed impedimento alligatos. Hos quidem telam quandam præ oculis habuisse, illos linguæ vinculum, alios deliquio animi, vel strangulatione laborasse vulue, vel attonito morbo: sicut is, qui cum diu suspensus Bononiæ iacuisset, viuus inuentus est, quòd asperam arteriam non cartilagineam, sed osseam haberet: hoc nos & ab aliis accepimus. Mortuorum verò apparitionem, & hæc quæ dicta sunt, nam non satis sibi constat, in cœli vim refert. Hoc vnū satis aptè describit, quòd tales imagines non diu manent, quoniam ex vaporibus constant, & nubilo tempore, magis quàm sereno apparent, & in nocte

nocte magis quàm in die: ac rursus in crepusculis, magis quàm clara luce. Vates autem in proprietatem naturæ, & vim cœli transfudit: quod etiam dici potest de his qui lingua vtuntur quam nunquam didicerunt, velut ex suo superius exēplo adducto declarauimus. Hos autem dicit esse melancholicos magna ex parte, in quibus Saturnus dominatur: indicio est, quòd solitarij sint, atq; à curis semoti, tum etiā malefici. Miraculi verò à corporibus sanctorum in imaginationem, & illorum refert proprietatem. Concesso etiam quòd tintinabula sacramentum ædium possint auertere grandinem, vult quòd hoc ex fiderum vi accidere debeat: sub qua conflata illa fuerint, tum etiā ex sono, seu magis aëris motu, quod haud dubiū est, tum maximè cum magna fuerint: vnde & bellica tormēta fugare solent nubes. Verū quia hoc dubiū est, cur cum homo intellectu polleat, astris subiiciatur? Responder, quoniam plus habent sensus, quàm intellectus. vt diuus Thomas in lib. de Sortibus affirmat.

Hæc sunt quæ non solūm falsa & impia, sed etiam à Peripateticis aliena magna ex parte, ac etiam ridicula inuicemq; pugnantia scripsit Pomponatius: quanquam alioquin vir, vt iā testatus sum, clarissimus: ob id quòd falsa sint haud obscurum est, cum legi nostræ non consentiant. Lex enim nostra vera est: quod ab illa dissentit. Impia sunt, non solūm quòd malè de Christo sentiat in his, sed quòd omnem miraculorum vim quantum potest, labefactet: incertamque omnino, imò falsam religionem nostram reddat. Sed forsā hæc in Philosopho toleranda fuerant: illud minimè, quòd modò Aristotelem, modò sequatur Platonem: quòdque absurdissima dicat, velut quòd precibus populi cœlum conficiat imaginem diui Cœlestini fugantem nubes: nā hoc minus est Philosophicum, quàm pium: nisi casu contigisse id affirmaret: sed hoc non dicit. Sic & de mortuorū resurrectione, & transmutatione vera hominum in sues, quam ille concedit: hæc enim proxima argumenta sunt insanie. Cōtradicit etiam sibi manifestè in multis, vt de resurrectione mortuorum, quam modò admittit, vt naturaliter possibilem, modò negat. Sic etiam de vocibus in aëre, & de puero nuper nato, apud Philosophos ma-

gna est quæstio, an dearticulare possint verba. Ad hoc impulsus, ut reor, potius odio quorūdam hypocritarum est, iniuste illum persequentium, quā iudicio aliquo: tota tamen libri series docta est, & subtilis. Operæ pretium igitur erit quæ falsa sunt prius ex eius dictis refellere, post ponere nostram opinionem.

Quantum igitur suppositum etsi verum sit ut declaravi in libro de Animi immortalitate, non tamen apud Pomponatium, quia nullo modo est verè immortalis: ideo quamvis suppositum sit verum, non tamen convenit illi: sed hoc suppositum adhuc est postmodum falsum, quòd medium ideo debeat habere proprietates multas, quia extremorum particeps: nam sic sequeretur, quòd cortex (gratia exempli) esset stupefaciens & adurens: est enim medium inter lacrymam papaveris, & euphorbij. Et si dicas, quòd hoc non tenet, quia hæc consequuntur excessum & non qualitates, eodem modo dico, quòd proprietates insequuntur formam mixti certam, & non mediocritatem. Et quòd sit verum, ex tot lapidibus nullus trahit aliquid, præter magnetem: nec ex tor generibus piscium, quicquam præter remoram sistit naues. ideo hoc potius concludit oppositum: nam si medij natura est contraria naturæ extremorum, igitur ab illorum viribus remouetur. Quātum ad sextum suppositum animaduertendum est, quòd pura imaginatio non immutat corpus, nisi in venere & crectione virgæ, aut cum iungitur voluptati, spei, tristitiæ, timori ingenti, ac fidei, tunc enim spiritus cordis agitur, & fit permutatio magna in humano corpore: adeo ut aliqui mortui sint, quemadmodum Galenus in libro ad Opi- genem de nimio gaudio recitat. Ergo omnes operationes corporis fiunt à spiritibus: hi partim parent voluntati, ut in motibus voluntariis: partim verò imaginationi, ut in mentulæ crectione. Vnde fit, ut illa permutatio vera sit, sed cum fide, vel timore, aut spe. Sunt autem fides, timor, & spes, rationis & existimantis virtutis qualitates & affectus, non autem imaginationis. Quare rem hanc oportet distinguere, non autem in dictis Philosophi & Avicennæ decipi. Hoc enim ostendit experiētia: si quis enim imagineatur se sanum, aut filium

mortuum, nec sanatur, nec contabescit. Sed si existimet se sanum, multum iuuatur, & maximè in vulneribus letalibus & febre pestifera: sola enim spes plurimum prodest, quanto magis securitas: & sic existimare mortuum filium, adeò facit hominem contabescere, ut quandoque ex hoc moriatur. Cum igitur quo ad hoc nihil referat, effectusne successerit, vel non: succedente autem effectu multi examinantur, aut sanantur: igitur ex sola firma fide vel magna spe, hoc accidere potest. Cum verò refert hæc in tres causas, prætermissa ratione influxus cœli, & post addit eam, manifestè sibi contradicit. Primus autem modus non est meo iudicio verus: nam qui agunt talia, sunt penitus ignari literarum. Sed eruditi magis sciunt, & plures cognoscunt rerum proprietates quam ignari: igitur hoc non sit à proprietatibus rerum. Conciliator etiam & Æsculanus aliquid horum memoriarum prodidissent: vel saltem studio gloriæ celebratur enim Gentius Rex ob Gentianam, Euphorbus propter Euphorbium, Artemisia regina ob herbam Artemisiam inuentam. Iuba quòd multa de his prodiderit, ac Democritus quanquàm etiam falsa in tanto etiam tempore multa eiusmodi detecta forent, sicut multarum proprietates medicamentorum Galeno patuerunt, ut superius in primo tractatu docuimus, quorum neutrum euenit. Sed quod magis refert, oporteret ut vel videremus hæc simplicia, vel ægri sentirent, vel ipsi præcantatores callerent artem etiam deceptoriam qua circulatores utuntur. Cum igitur hic agamus per coniecturas, & non per demonstrationem: sequitur, ut non sit credendum tales viros aliquid occulere. Illud accedit, quòd hoc non est omnino soluere difficultatē quæstionis propositæ, sed detegere errorem, ideo non satisfacit hæc responsio. Et quamuis nos quasi similem huic daturi simus, non tamen illa merito his rationibus erit obnoxia, cum sit generalior, & non indigeat arte præstigiatrice.

Circa secundum, aliud est de moribus, aliud proprietate naturæ: est enim longinqua similitudo, quæ etiam apud Oratores ipsos culpa non caret, nec dat nobis modum aliquem, quomodo hæc fieri possint: ideo & si veritatē contineat, sic tamen descripta caret ratione. & ratio

est adducta, vt dixi, non est multum efficax. In tertio etiam modo sunt multæ dubitationes: nam dictum Hippocratis à Galeno in fidem non reducitur, vel imaginationem, sed obedientiam ægri ad medicum. In exemplo de speculo secundum autores est multa fides, sed secundum veritatem fit potius, vt existimo, ab anhelitu mulieris, & non ab oculis. & experimentum est, quod non fit muliere se à longè comente. Et etiam in via Peripateticorum hoc Pomponatius dicere nō potest, cum sensus percipiant intus recipiendo, non extra mittendo, & præcipue oculus. Nec credo mentem esse Pomponatij, vt per falsa supposita nobis reddat rationem: sed potius spectare ad res, quàm ad antiquorum famosas opinioniones. Si enim experimentum de speculo esset verum, quod inficeretur ab oculis mulieris, non ab anhelitu, tunc magna pars huius difficultatis posset per hoc fundamentum declarari. Idem dico de oculis Basilisci, irari leprosi: nō enim video quod possint rem immutare, sed solum speciē producere, vt omnia alia quæ videri apta sunt. In quarto modo tollitur omnis materiæ necessitas, & ideo hoc nullo modo est Peripateticum: etenim possent omnia sic ex omnibus generari & fieri. quod autem possint vates & crabrones à cœlo, hoc est secundum Auerroim & Aristotelem. Sed quod bos possit loqui, & infans semestris, aut nuper natus: aut ex aëre audiri vox dearticulata, istud omnino est alienum à via illorum. Cum verò dicit, quod maior est Deo cura horum, scilicet meliorum aut præstantiorum, quàm deteriorum: verum est, iuxta nostra principia: verum apud illum non potest hoc defendi: cum ponat Deum non cognoscere singularia: & ob hoc Auerrois & Aristoteles hoc dicere non sunt ausi: quamuis de Aristotele sit dubitatio non leuis, an existimauerit Deū singularia cognoscere: hoc tamen nos declarauimus in libris de Arcanis æternitatis: & in libro Indefinitorum quæditorum. At Pomponatius hic, & in libro secundo de Fato aduersus se mouet quæstionem, quam soluere nititur, sed non soluit iuxta principia sua. Sed quia, vt dixi, in cōclusionē sumus concordēs, ideo non redarguam illum hic: cum sola indicemus cōclusionē, non autem rationibus quibus eam

2. de Ani-
mat. 51.
& 52.
in de Sen-
su & sen-
sibili c. 2.

ap. II.

nititur ostendere. De transitu autem virtutis, quia de CHRISTO innuit, hoc non est ad propositum: nam sublato magnete virtus annulorum perit: item propinquiores magneti efficacius trahunt remotis: at CHRISTO extincto, discipuli floruerunt miraculis, qui antea dum viueret nō ediderant miracula. itē Paulus CHRISTVM nunquam viderat, nec tamen vllus euidentiora edidit miracula, præter Petrum ex CHRISTI discipulis, de quo etiam est dubitatio. Paulus etiam eremita primus, & Antonius & Hilarion, beato testante Hieronymo, maiora ediderunt miracula aliquibus CHRISTI discipulis: igitur cū essent incōnexi primo principio (nam Paulus eremita & Antonius ex seipsis profecerunt) pater omnia illa sua commenta esse meras nugas. Quod si neget hæc vera esse: ad quid confiteri historiam simul ac negare? Audeam verò illud dicere, nihil defuisse testi ipsi Beato Hieronymo, quin etiam maiora illi credamus, si Philosophus naturalis quicquam ex his velit admittere. Ad id de animi immortalitate, quanquam argumentum suum soluant Theologi, ego tamen teneo eam in via philosophorum, absque noua creatione, vt in libello de Animi immortalitate, quem edidi, satis apparet: vel igitur immortalitatē animi iuxta fidem conatur euertere, & hoc est impium: vel iuxta philosophos, & sic debuit oppugnare verisimiliorem sentētiā, quæ est nostra: maxime cū hoc ipse testetur in tribus locis, vt iam docuimus: imò passim dicit, volenti tueri animi immortalitatē nullum aliud esse refugiū à *πλανησεσι*. Quod verò subsequitur de signis, & notis, & vocibus, totum est prophanum, & cōtrarium philosophorum principiis, & etiam absurdum. Quid enim, aut quomodo admissis etiā vniversis suis figmentis, crux liberat Petrum à febre, Ioannem non? Dices, ob fidem. Igitur iam non hic indigemus cœlo: nam vel crux mutat cœlum, vel mutat per proprietatē receptam, vel propter fidem. Primum nec ipse cōcedit, vt cœli relinquant suum institutum & ordinem, vt permutentur à signo crucis: vel propter proprietatem, & sic in omnibus, vel saltem in pluribus ageret: vel propter imaginationem, ac fidem: & sic, vt dixit, non indigemus cœlesti

co. 19.

impressione. Si autem hoc solum affuisset miraculum Petro, certè posset dubitari. Nos autem concedimus, quia bonum & malum habent medium, ut in decimo habetur primæ philosophiæ, quòdque varietas & pulchritudo ex horum mixtione fiunt in mundo: non tamè hæc apud Deum mala esse possunt, nam ille non vult malū. De resurrectione, & trāsmutatione in lupos iuxta philosophi opinionem, nihil aliud habeo, quàm ut rideā: ideo dico, quòd ubi admittantur, sunt exquisitissima miracula: nam à priuatione ad habitum naturaliter impos-

in trac. 1.

huius quæ

stione 1.

sibilis est regressus. Ad rationem ex experimēto Alberti sumptam dico, quòd nihil concludit: nam ut visum est, aues iam mortuæ à lapide non animato, id est concreto, specie non differunt, quia uterque anima caret: ac ex homine si fiat lupo, iam verque habet formam propriam ab altero specie distinctam, ideo ex quocunque corpore potest fieri lapis concretus, non autem adamas aut magnes: nec ex musca apis, nedum ex homine lupo: cū in hac transmutatione quasi Theologi qui omnipotentiam Deo tribuunt, dubitent. Ex hoc autem patet, quantum vno recto principio facilitatis ac luminis posita accedat: ac contrà ex falso infinita inconuenientia. Vnde si metalla viuunt, transmutari nequeunt, & labos cum impensa chymicis perit. Si non viuunt, nullum est inconueniens.

Cæterum ad ea quæ subiicit, difficultates eadem contingunt, quæ in principiis, ac suppositis: propterea non me amplius extendam contra eius dicta, nā reliqua probamus: conabimur verò soluere iuxta nostra principia ac Aristotelis. Tria tamen maximam hic afferunt difficultatem. Primum est, quòd ut habetur in secundo posteriorum, quæstio Quid est, & Propter quid est, præsupponunt quæstionem Si est: quæ cū lateat in plerisque ob dolos, ideo incertum est, quodnam ex his experimētis sit verum, quidve falsum. Omnis autem nostra scientia ex sensibus ortum habet, ac ex his, quæ per illos percipimus. Secundum est, quòd paucissima habemus experimenta, in quibus tanquam in fundamentis firmemus ea quæ supponimus. Tertium est, quòd nec Aristoteles, nec alius eius philosophiæ sectator, aliquid nobis

tex. 8.

de his tradidit: quod non solū arguit rei obscuritatem, sed etiam facit: nam scientiæ procedūt monumentis clarorum virorum simul collatis: atque per ea conseruata & aucta perpetua incrementa suscipiunt. Augēt etiam hunc laborē, quod quæ habentur inuicem diffidēt adeo experimenta, vt nihil conforme ex illis elicere possis rationi: & vidētur horum principia plurima omnino esse, vt sanationis, sistendæ nauis, ferrum ad Boream dirigēdi. Quinimo quadā ex parte peripateticis principiis contraria: nam si quod agit, à proportionē vincente operatur, quomodo tam paruus pisciculus tantam molem potest retinere? Et si omnis actio est cum contactu, quid contangit ferrum, vt ad Boreæ punctum, qui tam longe abest, dirigi debeat? Sic & sanatio ipsa per contraria solet fieri, hic autem nihil est contrarium in præcantatione, Galeno attribuerunt adeo impudenter de præcantatione absurdum libellum, vt nihil de eo dicendum sit. Pomponatius tamen tria imaginatur, cur Aristoteles nō cap. I scripserit de his quicquam: vel quod morte præuentus sit, vixit tamen satis diu: vel quod interciderint libri, adducitque Albertum, quod librum Aristoteles scripserit ad Alexandrum de morte animæ: satis constat periisse libellum de Anima ad Eudemum, cuius, vt diximus, alibi meminit Plutarchus: vel quod noluit scribere ob timorem: cum enim Plato obscurē, & per ænigmata scribēs, in honore sit habitus, ipsi verò Athenis pulsus in Eubœæ insulæ Chalcidē concesserit, vbi exul mortuus sit, timore non ausum scribere quæ senserit: scripisse tamen aliqua sparsim de his. Verum cum ad sexagesimum tertium peruenerit annum, aususque sit, vt aliàs dixi, damnare palam leges, nec breuitate vitæ, nec metu impeditum esse satis constat. Verum vel non scripsit, quod satis non haberet ob inconstantiam fidei rerum, ac paucitatem experimentorum, quod scriberet cum ratione: tum etiam ob obscuritatem: vel, vt dictum est, quod scripserit quidē, velut in libris duobus inspectorum problematum, vel in quatuordecim libris expositorum generatim, vel in libro de idea, vel in physico alioue ex horū genere, sed tamen interciderint.

Præter igitur tria prima Pōponatij supposita, ac quin-

tum illius, hæc adiicimus quæ inferius addam, accepimus nempe ex Pomponatio primum quòd dantur præter manifestas qualitarum operationes, quæ in tria reducuntur genera, tria alia occultarum: harum quidem vt à similitudine, harum vt à proprietate satis manifesta, harum autem vt occulta omnino, quanquam duo prima Galenus ad idem genus referat. Secundum est, has proprietates non vnius esse naturæ, sed valde etiam dissimiles inter se. Tertium, quòd homine dissimulante naturalem causam atque occultante, prout omnes sunt, maxime philosophiæ ignari, in præcantationem effectum referre. Cum enim natura fermè nobis sit ingenitum nihil esse absque causa: naturali sublata, sola supernaturalis relinquitur. Quartum, quòd anima hominis est omnia vt dictum est secundum formam spiritualem, sensibilia per sensum, intelligibilia per intellectum. Quintum, quòd affectus animi qui sanguinem immutant, vt fides, timor, audacia, iracundia, dolor: permutant etiam spiritus, & calefaciunt, aut infrigidant corpus manifestè: sicut dixi de illo Sannuro, qui canus in vna nocte euasit: & Cæsari Gallo, cum nuntiatum esset quòd damnatus esset capite, & quòd post modum dilacerandus esset, inuasit eum febris protinus. Et hoc est clarum in his, quæ cum tristibus, aut lætis coniunguntur: at verò in fide alterius rei quomodo hoc erit? dicimus quòd in metu & tristitia retrahitur calor, in lætitia & ira diffunditur: igitur fide fixa existente nec assistente obiecto tristi vel læto, quiescit: & fit tertia dispositio immutans corpus sub alio genere, quàm faciat timor aut ira, non tamen minus quàm aliquod illorum. Sextum, quòd cælum est causa omnium, vel eius intelligentia. Septimum quòd homo est animal ciuile & gregale, sic vt in cæteris animalibus rationis expertibus dux natura quædã sit, & quòd velut in vno corpore manus & pedes sunt propter ventrem, ille propter iecur, illud cordis causa, hoc propter animam: sic etiam in mundo omnia generabilia & corruptibilia sunt propter hominem: hominum autem pars deterior ob meliorem. Octauum, quòd omne agens naturale agendo diuersas semper actiones producit in diuersis obiectis: velut si cera & lutum & lignum approxi-

mentur igni, cera liquefiet, lutum cogetur, & lignum calefctet ac flectetur. Et istæ operatione. habent quandam similitudinem ex parte agentis: ita quod quis videns à longe liquefcentem sponte ceram, poterit diiudicare ignem adesse: & quod lutum durefctet, & lignum curuabitur. Cùm igitur cœlum sit agens naturale, & multa habeat proxima, multos simul agit effectus necessario, quorum alter alterius est signum certum, quâuis multi non animaduertunt, & pauci cognoscant. Nonum, quod magnorum euentuum valide necessario sunt causæ, & quorum causæ vice versa potentes sunt, effectus etiam sunt admirabiles: nam par est in omnibus, causas effectibus correspondere. Reges igitur ac sapientes fiunt à causis potentibus, quia plurimū possunt consensu, vel scientia rerum. Improbi autem, vel probi, non tales esse queunt vt profint, vel plurimū noceant, nisi propter adiunctam potentiam, ideo talium vt potentes sunt, necessario validæ causæ sunt. Decimū, quod vt diuersæ orbis cœlestis partes, diuersas vires habēt, cum materiâq; producūt pilces, herbas, lapides, habētia diuersas proprietates: sic anima nostra immortalis existēs, ac cœlestis originis, alia alterius partis cœli vicem gerit, ac virtutem assequitur. Et sicut solis radius infinitas continet vires, quas pro regionum & temporum varietate imprimit: sic anima humana tāquam vnum totum immortale, infinitas vires in se retinet, quas nos secus ac sol cōmunicare non potest sine corpore, cunque omnes varietates animæ vegetatricis in plantis ostendantur per tot genera, & in animalibus animæ sensitivæ, oportet non pauciores esse in intellectiua: quæ cū non habeat nisi humanum genus, oportet in hominibus solis animæ ratione intellectivæ, tū quod cœlestis sit, tum quod genus quoddam absolutum, tot fermè inueniri differentias, quot in omnibus animalibus, plâtis, atque lapidibus. Vndecimum, quod homo habet vim sentiendi ac viuendi, complectiturque omnia genera animarum, vt in secundo de Anima, & secundo de Animalium generatione habetur: quare par est, vt nihil quod illis vt perfectio potest competere ei repugnet. tex. c. 3. cap. 3. Supponimus etiam, quod omnis cura suo cōtrario perficiatur, vt Galenus & Hippocrates testātur: sic etiam vi-

mentibus spes est medela absolutissima.

3. *Artis medica.* Illud etiam præmittimus, quòd quanquam hæ operationes ob occulta ac cœlesti vi prodeant, attamen non
 c. 6. secus ac lumen terminum habent, quia operatio ea est
 2. *Apho* cum corporeo instrumento: si enim cœli ipsi terminum
ris. 22. pri habent in sua velocitate, sic & reliqua habere necesse est:
ma tertij. nec enim quantumcunque modicus magnes, ferrum
 2. 4. ad Boream dirigere potest, sed tantus tantum: vide-
cap. 19. in mus & eam vim sensim euanescere per rempus, seu quia
prim. paulatim decrescat, seu qui instrumentum continuè for-
 tiatur ineptius, postmodum tota simul discedat. Satis
 constat lapidem Herculeum, qui anno præterito cla-
 uum dirigere poterat, nunc vix magnam acum posse
 vertere. Quò fit, vt præcantationes ipsæ non secus ac
 medicamenta alia efficiant in eodem genere, alia effice-
 re nequeant. vnde & ipsi præcantatores dum falluntur in
 aliquibus admirantur: quia principium earum Deū esse
 putant: quod si esset, meritò equidem causam haberent
 admirationis non succedente effectui: at tunc non pos-
 set non succedere. Nunc frequenter non succedit, quia
 alia causa est. Est & Quartumdecimum suppositū, quòd
 nutrimentum immutat hominem iuxta Galeni senten-
 tiam aliàs declaratam ex secunda Aphorismorum: in-
 quit enim, Nutriendi causa quæ assumuntur, etsi à natu-
 ra ipsa, ac corpore euincantur, ac conficiantur, ipsum ta-
 men corpus quoquomodo immutant. His visis quæ ap-
 parent, in sex genera distinguere oportet. Primum est,
 quod per amuleta fit, hæc Galenus agnouit, vt diximus,
 concessitque: reducuntur autem ad genus medicamen-
 11. *tract. 1. 60* torum. Secundū est, quod ad sanitates pertinet, in his quæ
 11. maximè imaginationi subiiciuntur: aut in ligatis à Ve-
 nerea re, in dolore dentium, in fluxu sanguinis ex vul-
 nere. Igitur cum multi ob timorē se præcantatos exi-
 stimantes venere vti nequeant, superueniente spe libe-
 rantur: vnde quidam cum non posset venere cum vxore
 vti, supposito lecto gladio, cum quo homo occisus
 fuerat, præcantatione liberatum se existimauit, succe-
 dente effectū. Alius verò cum ei chirographum telo-
 nei, quo significabatur persolutam esse pecuniam Pu-
 blicano per iocum pro amuleto datum esset, non minus

quàm aliter ille est liberatus. Est enim manifestum, hæc curam esse per contrarium: nam firma spes hæsitati & desperationi contraria est. In sanguinis verò fluxu ex vulnere, vel hemorrosagia nariū, spes vt diximus, aut fides, firmant motum sanguinis, atq; sic sistitur. Dentis dolor plerunque à mala sit qualitate, hæc aufertur vel multo affluēte spiritu, vel obstupescēte dente. Ex imaginatione patiētis vel fide locus destituitur. Forſan ferro ineſt vis dentem ſtupefaciendi, nam anteriores dentes rarò dolent, quoniam ferro quandoque eos tangimus. Sed ſiue hoc, ſiue illud, ſatis conſtat, deſeri dentem à ſpiritibus, ob hoc illū tangunt, atque ſic ſanatur. Poſteſt & in præcantante viſ aliqua eſſe à proprietate. Ergo omnia hæc in confidentiam, & bonam ſpem Galenus referet: quare in vna ſex rerum non naturaliū cōtinebitur huiuſcemodi genus cauſæ ſanatiuæ. de quo agit in tertio Artis medicinalis. De ſagitta autem infixæ *cap. 2.* multa ſunt in cauſa: per imaginationem enim ſeparantur carnis partes, adeò vt quod maximo nixu trahi non poteſt illis conſtrictis, eis paululum dilatatis ſponte excidit: modica enim differētia in ſingulis partibus circūiacentibus, maximum parit effectū: quod quilibet poteſt experiri continendo ferrum manu, quod nulla vi à puero decenni poterit extorqueri, ſi vel laxaueris manū quantū eſt acus magnitudo, ſpōte fermè dilabetur: quare maxima ex parte naturalis hæc eſt res, quæ tamen ex laborantis imaginatione pendet: vnde bene dicunt, quòd ſi contortum ſit ferrum præcantatio non valet eximere. Poſteſt & aliquid manus agilitas, vt videmus in his, qui magnos funes manibus diſrumpūt. Hæc igitur frequentiffima ſunt, cum cauſam habeant generalē: nec aliud eſt in præcantatore, niſi audacia & agilitas. Quæ igitur ad medelam pertinet ad genus ſuum reducuntur, artis diuiſionem non perturbando. Quæ autem ad diuinationem, ad Poëtas, ad aliarum linguarum attingit peritiā, cum homo ſit reliquis animalibus omnibus perfectior, neceſſe eſt aliquam etiam illum habere perfectiorem proprietatem, quæ alia eſſe non poteſt, quàm quæ ad incognitorum notitiā attingit: multas verò præter has ſimiles cæteris animalibus.

Sed dices, quonam pacto igitur equus, aut bos, nihil tale habent quale remora despectus piscis, neq; nobilius? atque etiam cur cum tot remoræ sint in mari, ex genere enim Echinorū sunt: tam multæ naues quotidie maria fulcent, tã pauca naues præter causam manifestā sistuntur, vt vix duabus aut tribus hoc cõtigisse legatur? Respondemus, vel non esse verum id experimentum: vel si est, multos esse echinos, paucas remoras: vt multi sunt lupi, pauci lyncei, quamuis lynceus quidā sit lupus: aut rarò posse hærere, cum nauis velociter impellatur: vel quod frequentius accidit, quãuis non animaduertentibus, aut vt rem notissimā iam ducentibus. In boue autē aut equo, non est perfectio eminens, velut in homine respectus echini illius, sed maior. Homo igitur omnem habet in se perfectionem in potentia: sed vnus homo non omnes habere potest, sicut nec vna cœli pars omnes vires, sed aliæ alias. In anima igitur alicuius futurorum imago relucere potest: sic & poësis ipsa. De lingua autē quā quis non didicerit, & de infante, aut boue loquente, primum quærat, si est: postmodum propter quid eueniant quanquā Philosophus dicat vndecima Problematū de infantibus, quod naturaliter hoc contingere potest, quia cū natura sua loqui homo natus sit, potest auditis verbis illa formare, & sic loquitur: post autem, reuertitur ad loquendi impotentiam, donec ad ætatem perfectam perueniret. Sed de boue hoc dici, nec esse potest. sicque tertio generi satisfactum est.

In equorum autem præcantationibus causa est, quod illis dolentibus copiosam superfundunt aquam repente, vnde & membrum obstupescit à frigore, & confirmatur à contractione caloris: omnes autē scirent hoc, auxiliūque contemnerent, nisi verba adderentur. Quæ autem in belluis iuuant, magis in homine, cum imaginatio & fides rem atque effectum confirmet. Vnde aduertendum, multa esse per se pauci momenti viriumq; contemptorum, quæ tamen ex modo applicandi mirabiles faciunt effectus: velut aqua auget dolores, & putrefacit vulnera: copiosa tamen dolores leuat, & assidue permurata vulnera sanat, vt ex Celso in libro Animi immortalitate deduximus: quamobrem hoc genus non

ad præcantationem, sed ad artem medicam deduco.

Quantum igitur genus est motum omnium, ut de pueris qui ostia appositi aperiebant, de eo qui serpentes dum vulneraretur occidebat, ut ex Alberto & Auicenna recitatum est, Hæc etsi falsa etiam fuerint, esse tamen proculdubio possunt, nam ex diuersitate ciborum diuersa natura euadit: sicut de puella napello, id est toxico nutrita, recitat Auicenna, quæ secum dormientes occidebat *sexta* solo spiritu. Idem ferme Galenus ante eum scripsit. *quarti* Sic, si quis perpetuò quasi utatur Draconcule, serpenti- *l.c. 2.* bus resistet, & longè magis ab eo genitus filius. Et *3. de Sam* ideo narrauimus tot herbarum miracula. ut quis possit *plac. me-* intelligere, quo pacto possit educari aliquis puer cum *dic. c. 12* proprietate mirabili. Et sic (gratia exempli) educatus verbena fiet graciosus. Et si uti tantum vno cibo, facit hominem simplicem, & ad generationem potenter, & robustum: multis verò, calidum, & morbis obnoxium, & difficile filios generantem, aut debiles: quid putas cum homo assuetus fuerit vni rei valde potenti, & ab humana natura remota? Et hoc, ut dixi, magis in filiis, quam patre quandoque apparebit. Nec credas, ut dicam quòd homo euadet similis cibo: sed, ex esu Draconculi assiduo forsitan vnam proprietatem acquireret, quæ erit valde remota à Draconculi virtute. Et ideo Reges Gallorum ex longo usu multorum aromatum, habent proprietatem contra strumas: & alius tamen si utatur aromatibus, aliam acquireret proprietatem. Et ideo, ut dixi, ferme in singulis familiis sunt aliquæ proprietates mirabiles, maximè in rusticis, qui non vtuntur ciborum varietate, sed homines ut pleraque alia commoda eas ignorant. Possibile est igitur tum ex natura animæ, tum ex cibo proprio & progenitorum, ut aliquis trahat ferrum sicut magnes. Hæc tamen virtus non potest esse nisi in certa corporis parte, quia sunt nimis diuersæ temperamento: ideo virtus Pyrrhi Regis fuit in pollice tantum dextri pedis, quamuis tangeret toto pede. & iam vis videret quòd alia virtus possit consurgere, quam ea quæ est in cibo: vides enim quòd magnes non vertit se ad Boream, nec ferrum: ut verò magnes ferrum traxerit, ad Boream impellit. Et sic Tithymallorum genera

exurunt pilos, intus autem assumpta aquam trahunt: sic tamen ut non ipsa, sed corporis pars eis infecta trahat. Qui verò vident aliquid præter naturam, ut pueri in vrceis, & mortuos per tenebras: in his causa, est magnus timor, vel error: in pueris autem difficile est tueri hoc experimentum. Quæstio autem, ut dixi, Quia est, præsupponit Si est. Sed dato quòd ita sit, dico quòd in præcantante est vis tanta, quæ transit in puerum impolutum, sicut ex magnete in ferrum: quia tales valde ad recipiendum impressionem, sunt parati: & anima pueri mota mouet spiritus, ut in somno: cum iam tales infantes generaliter ob viuis subtilitatem multa videant, quæ alij non vident, ut recitaui de me ipso in infantia. Et propter hoc potest videre infans furem ex puritate, & robore animi, & spirituum: & supposita animi immortalitate, hoc non est magis mirum, quam experimentum magnetis, quo ferrum ad Boream dirigit. Neque enim potest dici, ut fingit Pomponatius, quòd species ab oculo præcantatoris reflectatur ad oculos pueri: nam præter id ostendimus, hoc non posse fieri in via Aristotelis, sequeretur etiam quòd pueri viderent rem ultra aquam, & non in aqua: & ex motu præcantatoris variaretur situs. Ideo si standum est verbis illorum, melius est dicere secundum nostra principia, quòd hic concurrat præcantatoris anima ut agens, & pueri ut patiens, & instrumentum. In motibus autem cribri, & annuli, sentimus manifestè vim spiritus ex nobis descendente, quæ mouet illa imperio voluntatis: & hoc fit absque motu sensibili musculorum, cum insensibili tamè, saltem in via Galeni: & est res satis mira. Fit autè absque verbis, sicut cum verbis: quia est naturalis: & magis cum vno annulo, quàm cum alio: sed nondum potui causam differentiæ animaduertere. Multa huiusmodi talia sunt in natura, sicut cum homo eleuatur à quatuor digitis quatuor hominum, singulo singulum opponente, cum vix omnibus viribus à duobus hoc fieri posset viris cum ambabus manibus. Sic & habens pondus in humeris grauissimum alium trahit, à quo facile traheretur, si pondus non haberet in humeris. Ad experimentum de tanto Consiliatoris existimo quòd haberet assuetum

huic rei: sicut vidimus anno elapso in equo à circulatore: si tamen voluisset in alio experiri, non successisset. Hoc autem euenit fauentibus opinioni alicui, vt vel nō videant quæ illi aduersentur, aut videre dissimulent: vbi tamen hoc non satisfaceret, sed in quibuscunque ageret, tu scis quòd ruris habet meatum ad cerebrum, non quidem patens, sed per tympanum, vnde aliqua animalia & mulieres quandoq; strepitu repentino concidūt: ideo posset hoc medio, & aliquo dolo adiuuante, vt tactis poplitibus, aut constrictis neruis septi paris animal prosterne. Certum est enim ex Galeno, quòd si illi vehementer constringantur, animal repente cadit in terram etiam mutum: & tales nerui facile apprehenduntur agilitate manus, cum sint quasi detecti in collo: reducere autem in proprietatem viri non est multum verisimile. Sextum est quando multi aliquid vident: hoc aliquando potest esse naturale, sicut recitat Pelacanus, qui fuit Ioannis Marliani præceptor, qui fuit præceptor patris mei in Medicina, quāquam postmodum euaserit Iurisconsultus. Dicit igitur, quandoque apparuisse in nostra vrbe angelum in nubibus, vnde omnes ciues contristabantur: quod animaduertētes Pelacanus causam docuit principem: nam in magna obscuritate nubium, angeli statua non secus ac ex speculo, cum super pinna templi Beati Gottardi posita esset, reflectebatur ad oculos multorum, qui angelum se videre ob hoc existimabant. Nec tamen credas omnes vidisse: sed eos solum, qui acie videndi præstabant. Ideo dici solet, Noxium esse nimis acute cernere. Igitur sicut in nubibus diuersæ apparent imagines animalium, & hominū, sic etiam ex vaporibus talia absque miraculo & portento creari possunt: sed hæc facile dicuntur. In morte autem, vt dixi, magnorum virorum & ortu, magna, vt demonstraui, quasi necessario videntur prodigia: nam causa illa valida est igitur in multa, cum sit naturalis, effigiem insolitam imprimit. Nemo tamen sanæ mentis ea dicat miricula, sed prodigia: quale iam duobus annis aut tribus euenit de vitulo bicipite: & anno præterito de puella bicipite, quæ naturaliter significāt maximam rerum confusionem, & principem dominatu-

rum potentia duplici, quasi duobus regnis inuicem coëuntibus.

Expositis igitur omnibus his, quæ ad rei explicationem pertinent, superest ut quædam declarem, quæ non solum apud nos, sed apud Pomponatium difficultatem pariunt: quorum primum est: Cur si hæc vera sunt vniuersim tamen à legibus damnantur, nec artem vllam constituunt? Respondeo, quod damnantur ea quæ verbis fiunt, ut merito: nam si operantur naturaliter, verba nullam habent vim, igitur sunt hæc cum fraude, igitur non debent admitti. Idem dico de notis: si dicas habere vim secundum legem, igitur per dæmones, quare committitur cultus dæmonum, igitur nullo modo possunt admitti. Quæ autem absque verbis fiunt si perriuent ad sanitem, ut dixi, sunt de consideratione medici: si ad alium finem, ut de remora, & magnere, sunt de consideratione philosophi naturalis: quare nullam necesse est scientiam ponere. Igitur Magia nulla est, nisi ponas eam partem vel medicinæ vel scientiæ naturalis, & hoc modo intellecta magia, non Magis est illicita, quam ars ipsa fabrilis. An uero hæc possit esse scientia: Dico quod sic, quia habet causas & elementa, non tamen propriè, quia non sunt causæ illæ cognitæ adeo ut possimus facere vllam demonstrationem simpliciter, nec etiam propter quid.

Quæritur etiam de Chiromantia & Geomantia, an sint scientiæ, & à quo habent suam veritatem. Respondeo: Magna est differentia inter has, ut etiam in secundo & quarto libro de Sapiencia docui. Constat enim Chiromantiæ partē ad naturalem scientiam pertinere. Nec me multum mouet quod in primo de natura animalium dicat, Eos diu viuere, qui singulas, aut etiā binas, habeant per totam volam lineas deductas, parum autem, qui breuiores: nam huius reddens rationem inquit decima problematum, Horum qui longiores habeant articulas manus esse, illorum inarticulas: sic ut lineæ istę nihil plus videantur ostendere, quā manus articulationem, aut inarticulationem. Quibus sic existentibus, nihil ad chiromantiæ firmationem accidit. Sed tamen res ipsa docet cum singulis varientur temporibus, ac pro
atutibus

ap. 15.

Problem.

48.

ætatibus & gestis fortunaque, magnam in prædictione vim illas habere. At Geomantia non ex interrogante, verum ex artifice veritatem accipit: aliter essent responsa vera falsis in omnibus fermè æqualia. At non ita est: imò hominem agnoui, qui omnia quasi de futuris rectè pronuntiabat: multos alios, qui nihil ad rem. Sed forsan Pomponatius artificem per interrogantem intellexit. Fateor & ipsum interrogantem aliquid in rem cōferre: sed aut rarò, si multum: aut parum, si frequenter. Igitur Geomantiam planum est scientiam non esse. De Chiromantia non levis est quæstio: neque enim si quid prorsus adhuc doceat veritatem, protinus scientiæ in genere collocandum erit. Sit igitur ars potius, quàm scientia: quandoquidem vix Medicinam quòd scientia sit, tueri poterimus.

Solet etià quæstio eadem in Auguriis, ac talibus versari. At in his omnibus, quod pro omine accipi potest, nullam nobis fidem facere debet. Quæcunque autem cursum naturæ excedunt, vt si aquila circunuolans caput, ramum arboris in sinum demittat: hoc portentum est omnino: quia ab eisdem causis aliud, cuius hoc est imago, proueniet. Quoniam verò temerarij multa perperam in his agebant, & multi nō hæc solùm, sed omnia in his obseruabant, velut garritum, volatum, ideo à lege magna vtilitate sublata sunt: tum maxime, quòd non à natura hæc fieri, sed à dæmonibus vulgares arbitrantur. In his tamen, vt dixi, duabus demonstrationibus ad futuri præcognitionem quandoque licet deuenire: altera quidem, quia est: altera exquisitè simpliciter.

Dubitari etiam solet, quid significet Abominatio certæ rei, velut illorum qui lac, vt Conciliator, aut oua, aut vinum horrent: vt etiam de Horatio Flacco Poëta, & Iacobo Forliuiensi, quos Pomponatius affirmat alium abhorruisse. Alij non ferenda ferunt, velut qui à Leone decimo, huius nominis Pontifice maximo crimine capitali liberatus est, quòd nullo auxilio arsenicum, sine noxa, ad vnciæ fermè quantitatem deuorabat. Respondemus: Abominationem aliquando solius ventriculi vitio, vel consuetudine prouenire, & tunc nihil

magnum secum affert: nam nos olim cum portulacā diligere-
mus, deuorantes magnam eius quantitatem, (puer enim eram) in illius tantum deueni odium, vt
etiam si videam solum vomitum mihi aut saltē nau-
seam excitet. Non tamen natura abhorruī, sed dilige-
bam. In cæteris verò, quæ vel ad tolerantiam pertinet,
aut ad totius corporis ingenitam naturam, diligendi,
abominandūe aliquid, necesse est omnino illi multas,
non vnā esse proprietatem. Dictum est enim hæc à
cœlesti causa fieri: at hæc causa proculdubio vt ad di-
uersa confertur, varios necessario facit effectus. Quare
nunquam insignis vlla proprietas sola adest, vt in ma-
gnete, remora, Psyllis, & quantum magnes ferrum tra-
hendo valet tantum necessario dirigendo: nec vllus
trahere potest magnes, qui etiam non dirigat. Hoc si
agnouissent principium antiqui, qui multum de inuti-
libus rebus garriebant, in vtilissimæ proprietatis ma-
gnetis cognitionem breui deuenissent, nec tandiu la-
tuisset vis eius illa admirabilis. Ergo si quis quærat,
quomodo ferrum ad Boream à magnete conuertatur:
constat sanè non illud tantam habere vim, vt ad cœlum
pertingat, neque à cœlo trahi potest per radios, cum nō
sursum attollatur: nec sola virtute cœli, omnis enim
actio est per contactum: non quia sub fidere genita æ-
rem proximum distinguat vt cœlum, nam hoc lapidis
comparatione, non cœli fiet: at hoc nihil prodesset na-
uigantibus. Quare dicere necesse est, totum ærem
nobis vndique circumfusum, pro cœli natura, quod fir-
mum manet ac stabile, vt aliās docuimus in secundo de
Æternitatis arcanis, impressionem recipere.

Lapidis verò animam ad id partis, tanquam ad sui
simile dirigere. Vnde prodesse multum existimo, qua
quisque parte conuersus aliquid agat. Non est autem
polus mundi locus ad quem dirigitur, sed ad Boream
versus decima octaua parte quartæ, quæ est inter vernū
oriens & ipsos Septentriones. Disputabunt alij de cœ-
lo fixo, sed nostrum non est alia alijs immiscere. nam
hoc & eo libro, & in libro de Supernis etiam demon-
stratum est.

Alia exoritur difficultas, Quonam pacto possit ex

sanitate sanitas exoriri. nam Philosophus septima Problematum inquit, Cur à morbis aliorum ægrotant homines, à sanitate nemo sanari potest? Et rursus in prima inquit, solum violenter homines arripi contagione pestilentis morbi: quò magis mirum videtur hoc Galenum dissimulasse: nam quanquam in primo de differentiis februm eum inter contagiosos enumeret, non tamen id docet quod res ostendit cum tabis scabiei ac lippitudinis morbis illum compareret: qui affectus etsi hæreant, non tamen leuiter, sed solum si diu verferis cubauerisque in lecto: sed de hoc in primo libro satis dictum est.

Proble. 1

Probl. 7

cap. 2.

Ad rem reuertor denuo, nam & in vigesima nona Problematum, quærit rursus Philosophus, Cur versari cum pulchro, robusto, aut sano, nihil addat ad valetudinem, robur, vel formam: at versari cum bono, aut sapiente, non parum ad innocentiam aut prudentiam prodest? Respondens Philosophus inquit, Corporis bona non communicari. Fatigat hoc quæsitum Pomponatium: nos ad sanitatem, ut diximus, imaginationem in causa esse docuimus: at proprietatem auferre posse causam, ut in teli extractione: non igitur ex sano sanus fit.

Problem. 10.

Dubitatur etiam, an Genium aliquid sit. Plutarchus enim in vita Bruti refert, apparuisse illi formam quandam dæmonis dicentis, Tuus sum malus genius, in Philippicis me videbis. Et in M. Antonij vita, cum coturnices illius semper Octauij coturnicibus succumberet, responsum est Antonio, caueret ab Octauio, genium enim suum Octauij genium formidare. Respondeo, de Bruto dictum iam est in Quinti generis declaratione mirabilium. Genius Octauij erat ac Antonij, natalis hora, ac cæli constitutio, & Fatorum series, de quibus in libro de Fato plenè diximus. Iam enim declaratum est, homines alios natura seruos, alios dominos, alios reges progigni. quæ autem viderat Dion, & Antonius audiuit dum esset Alexandriæ, signa erant ab animalium imminentium. Quemadmodum ex leui impressione in somnis, sic ex valida in vigilia contingere potest: nam ebriis ac lymphatis & in ecstasi existenti-

bus multa quæ non sunt apparent: id igitur in magno humorum motu, vel à cœlo vel ab anima contingere potest. Sed cur ille præcantat, ego non possum, si sola patientis fides in causa est? cûrque quidam cûm verba quædam ex libris didicerint, fiunt, cûm antea nō essent, præcantatores? videntur enim verba aliquid conferre. Respondeo, Incantatores omnes oportere esse impudentes: vir sani consilij adeo firmiter polliceri non audeat, quod in tam tenui spe positum est, nisi firmiter pollicearis, nihil agitur. Ob id vulgares homines illi sunt, prostitui pudoris, & perfrixtæ frontis: qui & si non succedat euentus, nec rubore perfunduntur, nec hæsitant in posterum, tantum abest vt desistant.

Si enim quotiens falluntur, toties desisterent, iam nullus esset præcantator. Ob id nemo ex his vir est prudens, aut honoris cupidus: sed omnes leues, mendaces, temerarij, auari, inanes: ab auaritia enim ad hoc impelluntur. sed vel sic multum tamen aliquādo in sanitatem conferunt, velut in his quæ in arbitrio tantum naturæ sunt: vt diximus sanguinis immoderatis fluxibus, doloribus, & spiculis impactis, verbis tamen cōceptis indiguerunt ad fidem confirmandam: nā aliis tam firmiter minimè possent persuadere, etiam dolo agētes, ni adeo ipsi constanter ita esse crederent. Indicio autem est verba in eisdem causis non eadem esse, sed alius alijs vtitur: & quod aliqui, vt de Petro Bono retulimus, etiam per iocum præcantant: quare nec verba, nec proprietas hominis quicquam confert.

Sed cur si proprietas non iuuat, omnes omnia, ex his saltem tribus, non agunt? Respondemus, illos hoc latere: nec audent in aliis causis tentare, ne primam vitient virtutem: si tamen contingat alia verba inuenire, quibus alia doceantur, experiuntur. Sed cum simplici fide solertia minimè manet: ob id cûm solertia ad multa, & simplici fide ad opus exequendū indigeant, pauci inueniuntur, qui in multis valeant præcantādo: inueniuntur tamen nonnulli, quos & ego agnosco. Indicio autē est, à proprietate non esse, quod sponte nata vlcera curare non possunt. nam vt ficulæ herbæ vnus, sic panacis alter vires habere posset: sed & nimis violenta esset

proprietas viri, qui semel tangens inde discedens, vestigium perpetuum in vulnere relinqueret: nam telam, quam imponunt, ipsi non ferunt, sed ab ægrorum astantibus accipiunt. Facile autem est vulnera ad sanitatem deducere, cum mala temperatura, & phlegmone careat: docuit enim Galenus in quarto Artis curatiuæ, eorum *cap. 5.* curam esse exsiccationem. Illud etiam considerandum, quod velut in phlegmone incipiente aliquod est supremum auxilium, vtpote venæ sectio, alicui nihil est melius elleboro: sic aliqui morbi non melius quam præcantatione curantur, id est, fidei constantia, qua se sanare firmiter confidunt. At rursus dices, Cur longè facilius hi sanantur, quam si quis omnino vulnus negligat, nam vbique par est confidentia. Respondemus, quod præcantator nihilominus curat vlcus detergens sordes, nouas telas imponit, & mundas, victum instituit: sed & sic quandoque si malus sit habitus in corpore, ex paruis vulneribus cōtracta inflammatione pereunt: tutioresque redduntur in magnis vulneribus, quam paruis ob copiosi sanguinis exitum: quod ignari videntes admirantur: atque ob id, si ex paruo vulnere alius pareat, cum magnū breui ac benè sanatum viderint iam, mortis causam in aliud referunt: persuasum habentes, vulnera & vt maiora sunt, sic difficilius sanari: cum tamen contrarium accadat, vbi de phlegmonis aduentu periculum est. At dubitabis meritò rursum, Nōne medici vulnerarij hoc idem præstant, fidem, curam, ac insuper etiam vnguenta? melius igitur à medico semper quam à præcantatore curabuntur. Respondemus, plerosque medicos ignaros plus quandoque obesse, quam iuuare, cum diuersis, nec certis vtantur auxiliis. Fides etiam illa non ad eò est constans de medico, vt de præcantatore. Est autem fidei ratio vt radiorum solis in cōcauo speculo: nisi ad summū enim deuenerit, effectum nullum parit: est enim vt de gemmis, copiosissima multitudo est earum, quæ probatissimis proxime sunt, deficiunt tamen ab his aliquantisper: perfectissimarum rarus est numerus. Si verò medico erudito & experto quis se committat, tutius agitur. Rursus etiam dubitabis, Quid cum multi hæcant fide, paucissimi tamē fru-

strantur euentu : non igitur à fide sanitas ? Dico raros esse, qui se his, nisi credant, committant: est etiam ratio medelæ talis, vt quæ sine vlla fide prodesse debeat.

Nam si quis æris scoriam imponeret, aut vulnus non repurgaret, videres profectò nullam esse præcantationem: si tamen fides desit ægro, & vulnus mali moris, non curatur. Sed ad quid in horum manibus quisquam se ponet, si non confidat cum sciat iam medicum eum non esse, sed præcantatorem ? Illum igitur cum accersat vt diuina ope operantem, par est etiam vt totum se illi concedat.

Dictum verò est, etiam in magnorum virorum ortu ac morte apparere prodigia: at nulla Ciceroni in natiuitate, qui adeò extitit clarus, contigisse legimus. Aristoteli verò, qui fuit naturæ miraculum, vt Auerroës inquit, nulla nec in morte, nec in ortu, vt nec Demostheni. Platoni verò nihil tale ante illius obitum accidit. Respondeo in ortu Ciceronis varia apparuisse miracula, referente Plutarcho: Primum, quòd sine dolore eum mater pepererit: secundum, quòd nutrix audiuisse vocem ex phantasmate visa sit, dicētis, Pergeret, quoniam magnum Reipublicæ commodum aleret. In morte plura, & non obscura apparere portenta.

Demostheni somnium mortem, & genus eius prænuntiavit: cum se ab Archia, à quo mors illata est, vel mortis causâ superari in theatro vidisset. Non est autè necessarium hoc, vt in vtroque euidenter appareat, tum maximè, cum plus homo voce, quàm gestis valet: nam Demosthenes factis ipsis nihil valuit: erat enim timidus nec Athenarū imperiū Romano conferendum fuit, quia somnium Demostheni sufficiat. Aristoteli verò & Platoni cum potentia nulla fuerit, non par fuit quicquam euenire dignum admiratione: euenit tamen Platoni, apud prodigium: credimus & Aristoteli aliqua accidisse, quæ cum essent forsan minora his quæ Platoni acciderant, ne ex euentu prodigiorum æstimatio virorum penderet, ea voluntariè suppressisse: nam quæ in morte, cum exul esset, atque in obscuro loco, pauci animaduernerūt, cum etiam incertum sit qualiter mortuus fuerit. At Nicia & Crasso quòd multa administrarent

plura apparuerunt: quorū vt Nicias obseruator, sic Crassus contemptor: ambo tamen fermè pari fine occubuerunt: nam nō essent prodigia, si vitari possent: nec Deorum, vt illi rebantur, peculiari cura, sed vi fiderū, vt diximus, necessariō eueniebāt. Sic Iulius Cæsar omnia contempsit, Octavius obseruabit, ambo tamen pari fœlicitate Rempubicam & orbem occupauerunt.

Plura etiam supersunt consideratione digna, velut de Lamiis, quas mente motas est arbitrandum: vnde nefanda peragunt ob humorum prauitatem: & admiranda vident, ob imaginationem firmam, ac fidem quam de his conceperunt. Equidem illud idem his accidit, quod perditissimis viris: qui in amoribus inebriant, vt consentientes habeant per animi perturbationem, cum nullis precibus, aut præmiis, vel minis potiri potuerint, potiunturque. Et Dux Franciscus Sfortia sapientissimè, cum non præter ius quenquam occidi iubere videri veller, consciū & autorem imperatæ cædis vino, vel medicamentis è sensu dimouit, atque sic capite mulstauit: cum volentem blanditiis libero in carcere detinisset: spes enim ne propalaret, retinebat: potus inhibuit ne cum immineret extremū malum, facere posset: sic omnibus satisfactū est. Igitur multa dimouere mentem possunt, variæque per imaginem ostendere: multæ etiam variæq; hominibus vires. Ob hoc existimauerunt aliqui, publicas preces vim aliquam habere naturaliter: quod ego non credo, cum iidem homines per vias secus euagentur, & tamen pluat: nec verbis vim vllam iuxta nostra principia tribuere liceat. In aliis autem causis, forsan ob hoc diuersos homines experiri nō malum est. Nam vt quidam mihi notus illatis vel minimis vulneribus, omnes occidebat: sic aliqui minimis auxiliis morbos sanāt. Verū hi rari sunt: nos de communi præcantatione loquimur: cum præcantatores multi passim, qui tamen sanant videre liceat: homines qui tactu solo sanent nec vbique, nec etiam semper liceat inuenire: sed inter rerum miracula numerantur.

Illud modò tantum dubium superest, cum ex lippitudinibus homines contrahant lippitudinem, vt septima Problematum habetur, cur radij ex oculis prodire non

Probi.

creduntur? Respondet Philosophus, affici similitudine, quoniam falsius est, ac nobilissimus. Quòd si vltcrius contendas aliquid diffuere, non resistam: vt videri oculus potest, non vt videt. Existimo verò id fieri ob imaginationem, species tamen & ipsa potest immutare, vt de splendidis. Clarum est igitur hoc vel non repugnare positis principiis, vel etiam plurimum ad nostram conferre sententiam.

Cur verò homines in eculeo dormiant, ex euerfione bilis fit: est enim hic animi defectus. Alij non linquuntur animo, & ex deuoratis verbis, in imaginatione peritinae perueniunt. Leuatur etiam, vt dixi, dolor longè magis firmatis spiritibus, quàm contento spiritu: ob id iure raduntur, & spoliantur à tortoribus, auferunt enim imaginationis causam: at hoc in rem iuuat vt fateatur, quanquam taciturnitas non fit ex incantatione: nihil verò refert, causam vt norint tortores, modò assequantur effectum: velut & in Empiricis medicis, qui persæpe curant, morbi causam auferentes, quam tamen qualis sit, ignorant.

Qui autem canes præcantant in furtis, non magnum quid efficere videntur, cum multa sint quæ illos obmutescere faciunt, etsi mihi ignota. Dixerat tamen Cirædus quidam, Nicolao referente, quòd si quis oculum lupi dextrum ostēdat canibus, illos discedere. Omnes etiam belluas ab eo, qui oculum leonis sub ala gestat, fugere creditum est. Dixit etiam, folium arnoglosæ sub pollice pedis detentum, non permittere vt canes adlatrent. Alij dicunt, obuensis posterioribus caligis antè. Quicquid sit, naturaliter canes vel hominis proprietate, vel aliqua re secum delata obmutescere cogi possunt.

Receptum est ab antiquis, quòd suffumigium ex ceruino cornu omnia fugat venenata: cuiuscunque etiam ex illis odor arceat, dum cremantur, animalia eiusdem generis, araneas araneæ, muscas muscæ, vespas vespæ, hoc enim Auicenna fatetur. ob id non difficile videbitur araneas præcantasse vel muscas. Idem existimat, ad sanguinem hirci in fouea positū concurrere omnes pulices, atque ibi contabescere.

Sed ad imaginationis vim reuertor, nihil est quòd ma

gis eam declaret quàm morsus canis rabidi: vt enim inquit Princeps in sexta quarti, qui rabiem cōceperit imaginatur se canem esse, ideo mordet homines: & cū inspiciat in speculo, existimat se canem videre, & in aqua intestina canis: sed ista possunt referri ad eius sensum corruptum. Quòd verò videant alij in patientis vrina ex pinguedine quadam formas carulis similes, illud iam ostēdit imaginationis vim supra humores ipsos dominari. Hoc autem iam, vt dixi, experimentum Auicenna commemorat. Simile igitur in tortis ex firma fide contingere credendum est. Cū verò multi ex his vel sic cruciatu superentur, ostendit hoc non à diuina vlla vi procedere: ergo in illis impressio tanta fit in spiritibus & sanguine, vt maxima etiam tormēta non sentiant. Indicio autem & hoc sic esse, quoniā non profunt prudentibus viris hæc: at plus prodesse deberēt his, quàm rusticis, & stupidis, si vis vlla esset in artificio.

Strepitus autem qui in nocte sentiuntur non naturales malum futurum portendunt, vt mihi aliās, & nunc scribenti nocte præcedente contigit audire. fiunt enim dum expergiscimur anima mouente: est enim velut insomnij species quædā. nam visa in somnio, audita verò vigiliæ magis conueniūt, quòd sonus etiam expergisci nos cogat. Audientes igitur ac expergiscentes (imaginē enim refert eius, qui per vigiliam audierit) existimāt se in vigilia, nō autem in somno audiuisse. Hæc autem de inconditis vocibus, ac quæ terrorem incutiunt: suauēs autem, ac dearticulatæ, non secus ac insomnia iucunda bonæ. Memineris verò quòd in coniunctorum morte, hæc fiunt maxime, & quo modo. nam de his in fine libri de Animi immortalitate dictū est. Plura de his referre possem, sed hæc sufficiant. Experimento verò comperi, spirituum historias, quos Folleros vulgus vocat, esse omnes deceptiones: quare tot & tanta dicta sint.

CONTRADICTION VIII.

Pulsus contractio an sentiat.

Galenus in primo de Pulsuum differentiis inquit, Distentionis primas partes, postremas contractio- cap. 7.

nis sentire non valemus. Quò fit (subiungit) vt quietem quam vocant superam, quæ scilicet succedit distentioni, antecedit verò contractionem, quanta sit ad vnguem scire valeamus. Idem fermè in primo de Pulsibus dignoscendis, cum inquit, Ostendimus autem quòd distentionis tanta pars non sentitur, quanta inter primum arteriæ impetum & tactum nostrum intercedit: iam verò contractionis tantam partem sentimus, aut paulò minus, quàm ipsius distentionis. In secundo etiam de Præfagio, Ex pulsibus, inquit, externâ quidem quietem assequi clarè licet, internam sensu ne obscurè quidem, nedum clarè, sed ratione tantum, cum vtriusque motus impetum consideraueris: tum præcipuè in his pulsibus, in quibus contractionem ipsam perpendere sensus clare valet. Iam hic videtur fateri contractionem posse nos assequi, quod in primo de Dignoscendis pulsibus, & fatur, & docet. Superius verò, si rectè rem consideras, hæc tria voluit contractionem non sentiri, saltem in postrema parte, nec totâ distentionem: quippe non eius initium, nec quietem ipsam quæ contractionem subsequitur. At in primo de Differentiis eorundem, celeritatem & tarditatem in sola distentione, non in cōtractione considerat: quare non est par ratio ignorantia, imò difficillimum videtur quomodo ignoto initio distentionis celeritatem vel tarditatem deprehendere possimus. Est etiam illud consideratione dignum, quòd in secundo de Præcognitione ex pulsibus, docet ex contractionis velocitate & tarditate præcognoscere, quare talis velocitas & tarditas nota est: quòdque magis mirum est, paulò pòst cum docet præcognoscere ex raritate vel frequentia, dicit, quòd breuitas aut productio vtriusque quietis potest euenire, vel ob antecedentis motus breuitatem aut segnitiam, aut subsequents anticipationem, vel procrastinationem. Si quidem mora distentionis abbreviet quietem succedentem, caloris natiui indicat copiam: si autem anticipatio contractionis, impuri, & excrementis referti caloris copiam indicat. Si verò distentionis anticipatio rarum efficiat pulsum, refrigeratum indicat calorem innatum: si autem segnities contractionis fumosa, declarat esse excremen-

cap. 8.

cap. 2.

c. 3. Et. 4.

cap. 4.

cap. 1.

cap. 2.

ta imminuta. In interna verò quiete si productū cōtractione fiat frequens, excrementa fumosa aucta indicat: si verò ob anticipationem distentionis, auctum naturalem calorem: si verò productū distentionis initio, imminutum innatum calorem: si autem celerem ob cōtractionem rarus extiterit pulsus, imminutum externum. Hic quis non videt, omnes illum differentias cognitās præsупponere, tam quietis, quàm etiam pulsus seu ictus æqualiter? Respōdeo: Cognitio primo duplex est sensu & ratione nobis. Sensu puro possumus distentionis velocitatem cognoscere: contractionis verò velocitatem etiam solo sensu percipimus, sed longè exactiore, experientiaq; longa coniuncto. Ob hoc dixit in Introducto-^{cap. 4.}rio, quod tyrones debent instrui tãquam sola distentio sensu perciperetur: hæc igitur iam est differentia ex perfectione inter distentionem & contractionem: convenientia verò ex parte cognoscentis virtutis quæ est sensus. Eodem modo quies quæ succedit distentioni cognoscitur terminis motuum, quare nō nisi sensu à perfectissimo. Cæterum nullo sensu percipi possunt tempora distentionis contractionisue, aut quietis, quæ contractioni succedit. Ratio patet: nam terminus, seu imum arteriæ, si tangatur, cessat pulsus: duorum igitur terminorū altero incognito, magnitudinē ipsam ignorare necesse est. Porro intellectu sic assequimur, velocitate motus agnita per sensum, & arteriæ profunditate per extremā compressionem donec motus esset, tēpus quo motus peragitur, imaginatione colligitur: ab exacto sensu etiam cōtractionis: à mediocri solius distentionis: quoniā hi sensus vt declaratum est, prout perfecti fuerint, alterū aut ambos motus comprehendunt. motibus cognitis à perfectissimo sensu, secunda quies, quæ contractioni succedit, ratione percipitur: estq; hæc remotior iam omnibus aliis pulsus partibus à nostra cognitione: nam nec omni sensu, nec à perfectissimo absque ratione, nec etiam vel sic ratione primo impetu colligitur. ergo sic cōprehensis differentiis, vt exactam tradat notitiā, Galenus in eo loco omnium præcognitionem posuit, quæ tamē in celeritatem & tarditatem distentionis ac cōtractionis, si quis rectè cōsideret, redigi possunt, nulla imminuta præ-

cognitionis parte. Qua ex causa octo mēbra iam in quatuor redigūtur: nec indigemus ratione vlla ex parte, quia tempus motuum nequaquam, nec quietem contractioni succedentem præscire cogimur: sed sufficiet ad vtrunque celeritatem vel tarditatem dignoscendam exactissimus sensus. Ex his autem manifestum dictum est, Pauli non esse verum, quod magnitudo temporis in quiete, vt in iuuenibus, declaret si ad motus tempus cōferatur, augmentum caloris innati, nisi in prima: nam si secunda quies, quæ contractioni succedit longa fiat, ob tarditatem distentionis imminutum docet calorem innatum: at forsan tunc eo longius erit tempus distentionis tardante initio & ob sequetur breuior altera quies. Quicquid sit, cum de rhythmo loquatur, distentionem, & primam oportet considerare quietem.

lib. 2. cap.
12. iuxta
finem.

CONTRADICTION. IX.

In laterali morbo an pulsus inæqualis.

OMni parti nobili, quæ inflammatione laborat, hæc duo eueniunt: vt corpori calorem ac tensionem communicet: ac calor ille in febrem euadit, tensio verò duritiem parit, atque eo maiorem, quo fuerit neruosior pars inflammata. Omnes igitur quos ex inflammatione febris arripuit, pulsū habent durum, ob intemperiem verò arteriarum in vno occurſu inæqualē: quæ si ambo coniuncta sint, eueniet ferrinus vocatus etiam pulsus: eā enim oportet qui tangit vt imaginem concipiat, vbi inæqualiter durum instrumentū occurrat. Duas enim causas esse docuimus inæqualium pulsuum, facultatis quæ arterias mouet ab humoribus, grauamen, ac exinde imbecillitas, & instrumenti ipsius obstructio, constrictio, pressio, tēsiōve. Gal. dicebat quarto de causis pulsū, interceptis verbis ne quicquam addatur inutile. At in quarto de Præcognitione ex pulsibus, inquit: At æqualis est pulsus in tumoribus qui ad costas consistunt omnino, non vt in pulmonis tumoribus inæqualis: neque enim magnis vasis, neque vicinitate propinqua cum corde cōiunctus est thorax. Hic primò, ni fallor, clarissima elucet contradictio de inæqualitate: cum maximè etiam

sp. 7.

sp. 3.

reliqui omnes in laterali morbo ferrinū pulsum adesse, eūque inæqualem affirmant. Ipse Galenus in Introductorio (postquā nos docuit pulsum lateralis morbi esse celerem, crebrum, durum, mediocriter vehemētem: tandem subiungit, inæqualem etiam esse ab initio, eius generis inæqualitate, quæ sub ferrino continetur) hæc dicit: Si valida fuerit, cum imbecilli virtute, mortem portendit: si cum integris eius viribus, producit morbum, & ad suppurationem aut empima deducit. Illud etiam difficile est, quomodo membrana, quæ paucos recipit nervos, dicatur esse nervosa: & rursus quid per intemperiem intelligat arteriarum: nam si siccitatem, illa facit duritiem, non inæqualitatem, & similiter calor in eis celeritatem. In quinto etiam de Locis, pulsus parui & duræ actensæ arteriæ meminit: inæqualis, aut ferrini nullam omnino fecit mentionem. Quin etiam, quod mirum est, dicit: Phlegmonas in membrana duriores efficere pulsum, in musculis molliorem. Non igitur à nervosa parte durities. Quod si per intemperiem arteriæ proprium aliquid intelligit, ut siccitatem: quonam pacto nato morbo, imò & ipso stante, (ut in Introductorio affirmat) pulsus ad mollitiem reuertitur. nam sicca non humescunt, præsertim (ut dicunt) membra quæ à semine vocantur spermatica. Quare cum inæqualitas duplex sit, ab instrumento, & à virtute, ut dictum est: eius, quæ à virtute, lateralis morbus particeps non est: quā in pulmonis affectibus tamen aperte cernimus. At eius quæ ab instrumento, unde ferrinus, morbus lateralis est particeps. Sunt autem inæqualitatum genera tria principaliter in multis ictibus, & in vno, sed in diuersis arteriæ partibus: tum demum in eadem arteriæ parte, & eodem ictu. Per nervosas verò partes intelligit & membranas, quoniam villis non constant, ut nervi: oportet tamē nervos adesse, aliter non dolerent. Reliqua meo more alibi discutientur: nam singula si singulis in locis coner declarare, non solum longior euadam, sed cogar repetere: hoc verò relinquamus his, qui videri volunt cum non sint: nobis copiosa materia disputandi suppetit.

cap. 10.

cap. 3. in
fine. & in
princ.1. de diffi-
rentiis
pul. c. 9.
& 12.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.
CONTRADICTION X.

*In Pulsibus an magnitudo necessario consequitur crebri-
tate, an omnes differentie simul acquirantur in
pulsu, an simul amittantur.*

cap. 23.

cap. 27.

cap. 29.

cap. 2.

cap. 3. in

princ.

Ibidem in

fin.

cap. 4. in

fin.

Cordis calidi signa inseparabilia sunt celeritas & frequentia, secundo Medicinalis artis. & paulò pòt in calido & sicco, vbi minus competere videbatur, inquit: Eius sunt signa magnitudo, celeritas, & frequentia. Videtur igitur quòd ex adiuncta siccitate accedat magnitudo, item celeritas cum crebri- tate, magnitudinem non præsупponere, At superius inter signa cordis ficci nò adnumeravit magnitudinē, sed duritiem, quam in primo de causis pulsuum inquit facere paruitatem, non magnitudinem. Ibidem verò dicit: si amplior in corpore calor collectus fuerit, maioribus opus erit pulsibus, atque ideo continuo crebrioribus ac celerioribus. Videntur igitur omnes se consequi, ac potius magnitudinem esse necessariam, quàm reliquas illius differentias. Verùm admirabile est quòd subiungitur: Declaramus autem calori peculiarem esse pulsum magnum & celerem, non autem crebrum, nisi rarò: & casu: quomodo igitur his potest frequentia esse inseparabile signum calidi cordis? Inde etiam pòt, cum de aduentitio calore loquitur: inquit: Cùm calor præter consuetum hominis modum accesserit, pulsus primò maiores sunt, non autem clarè celeriores: inde si magis augeatur, non solum maiores, sed etiam celeriores aperte sunt: at si adhuc magis, etiam creber fiet. Hic manifestè ordinem posuit quo frequentia ab omnibus aliis distingueretur: vt intelligamus, eam non simul cum eis, sed posterius accedere. Igitur in hac causa multa sunt dubia: verùm quòd ab hoc pendet, nunc subiungam: par enim videtur, vt conuerso modo differentiarum oppositarum vel redeant, vel acquirantur: inquit enim, Si frigidius iusto corpus euadat, raritas primo, inde tarditas, ultimo paruitas accedit. At in initio capituli dixerat, cùm perfrigeratus fuerit calor, ac diminutus, initio quidem paruus ac tardus, mox rarus euadit. Quis non videt hæc

inuicem pugnare? Nec est dicendum, quòd de naturali intemperie in vno loco, in alio de præternaturali loquatur, hoc enim est absurdissimum: nam in fine inquit, Si iusto frigidior factus sit: in initio, Si refrigerata natura. nec etiam dicendum, de reditu eum loqui.

Rursus in tertio de Præcognitione ex pulsibus inquit: Si calor abundauerit paululum sola augebitur magnitudo: sed inter naturalem solum, ac præternaturalem hoc interest: quòd in vno distentio, in altero contractio variatur: quamobrem videtur vtriusque caloris, additi, vel diminuti, eadem esse ratio. At verò post non satis videtur constare sibi rursus, cum agit de febribus: inquit enim, In augmento putridarum atque initio contractionis celeritas plurimum augetur: in statu verò ea permanente ad summum ipsa distentio: in declinatione verò maximè contractionis celeritas dissoluitur.

Quare hic duplici modo videtur prioribus contradicere: primò quòd nullam de frequentia rationem habeat, cū in præcedētibz de ea loquatur ad celeritatem comparando: secundò, quòd velit distentionis celeritatem, iuxta calorem externum variari, quod iam in superioribus, & in libro secundo negauerat. Clarum enim esse existimo, quod iam dixerat in tertio libro de Præfatio ex pulsibus, contractionem fieri ad extrudendum halitum superfluum caloris noxij, at verò distentionem refrigerandi causa eum qui nobis est innatus. Oedi po certè tanta cōfusio indigeret, ob id circa augmēti rationem tres inuentæ sunt opiniones: nam quod ad librum artis medicinalis pertinet, abundè satisfactum puto ex primo de Causis, & secundo de pulsum præcognitione: quoniam cū in primo loco inseparabilium minerit, in secundo autem separabilium, magnitudo inseparabile non potest esse signum calidi cordis, quòd à virtutis debilitate, vel instrumenti vitio possit prohiberi. Nam vt in primo de Causis pulsum habetur, tres sunt pulsum causæ contentiuæ, virtus, instrumentum, & necessitas: ad magnitudinem verò vt Galenus inquit, omnes concurrere necesse est, ad crebritatem, vt sic dicam nunc, & celeritatem minimè: ob id calidū cor habet pulsus necessariò veloces ac crebros, nō autem maguos.

Multò verò minus cor ficcum, ac calidum. Sed ut ad

Questio. institutum reuertar, tres opiniones de varietate inuentæ
25.2.tech sunt augmenti: Censent enim Iacobus & Vgo, quòd au-
ni. cta necessitate, omnes differentiæ necessariò augeantur.

in exposi- Alia verò dicit, quòd omnes equidem differentiæ au-
zione loci. gentur, verùm plus magnitudo constante virtute, inde

celeritas, vltimo frequentia. Tertia verò dicit, quòd au-
 cto naturali calore spiritus multiplicatione, & extensio-
 ne, sola magnitudo augetur: sed aucta caloris vi per in-
 tensionem, necessariò omnes differentiæ maiores effici-
 untur: cum verò sententia Galeni his repugnet, rationes
 primùm validiores expendere in singulis decet opinio-
 nibus, demum dicta Galeni conciliare: diu enim ac mul-
 ta contentione tractata est hæc quæstio. Igitur qui pri-
 mam tueantur opinionem, dicunt, Melius satisfacit na-
 tura cum tribus, quàm cum vna differentia aucta: igitur
 omnes tres augentur simul. Aliquando etiam sic natura
 agit, ergo & semper: neque enim est maior ratio de vno,
 quàm de alio. magnitudine etiam præsentè calor est au-
 ctus: sed vbi calor, ibi frequentia maior: quia ibi euapo-
 ratio fumosa, cuius causa est iuncta cōstrictio à natura.

Igitur à primo ad vltimum magnitudo maior, igitur ce-
 lerior cōstrictio, quare etiam celerior dilatatio, ut ha-
 betur à Galeno in primo de Pulsuum causis. Adest etiã
 autoritas Galeni hic adducta: calidioris ac siccioris cor-
 dis signa sunt pulsus durus, magnus, velox, & frequens.
 At pro altera opinione est, quòd illud primò augetur in
 necessitate ac magis, quod minus naturam à suo statu di-
 mouet: talis autem est magnitudo. Accedit, quòd verba
 Galeni hoc declarare videntur. Vltimo, quòd si dantur
 minima naturalia, in minima necessitate sufficiet ma-
 gnitudo, quia augmentum necessitatis est per minimum,
 igitur & magnitudinis: aliter maior erit prouidentia &
 auxilium, quàm necessitas. Alij verò dicunt, verba Ga-
 leni non aliter posse conciliari, nisi per eam distinctio-
 nem. Respondeo, hæ opiniones omnino falsæ sunt, &

cap. 9. & contra Galeni mentem: ipse enim declarat in Introdu-
cap. 4. 6. ctorio, & in tertio de Causis pulsuum, quòd gracilium,
& 15. vel in Veris tempore, vel post balneum, atque in ipso,
 tum etiam in gaudio, pulsus sunt magni, minimè celeres
 vel fre-

*cap. 3. in
 fine.*

vel frequentes, imò moderati, aut etiam tardi vel rari. Sed ad hoc dicitur, quòd istud diceret opinio, quia calor naturalis quantitate auctus est, non autem acutior factus est. Secunda & prima opinio dicerent, quòd democrati seu exiles habent pulsum maiorem secundum estimationem, non verè: & hæc respōsio potest sustineri. Sed ad alias auctoritates dicunt, quòd comprehendentibus solam distentionem, pulsus in his sunt tantum maiores, non tamen comprehendentibus contractionem, quæ est eo minor, quo distentio ipsa maior est. Et sic quod ad introducendos loquitur, cum etiam idem de somno affirmet, quòd magnum efficiat pulsum cum tarditate & raritate. Sed cum hoc renouauerit in libro de Causis pulsum, liquet hanc respōsionem non esse veram. Præter hæc docuimus iam, ad raritatis cognitionem pertinere contractionis notitiam: ideo, opinio prima & secunda falsæ sunt. In gaudio etiam non augeatur calor, sed solum expanditur, & tamen pulsus fit magnus. In tertio etiam de causis pulsum, inquit: Ex moderato cibo pulsus maiores, celeriores, & crebriores euadunt, & tamen calor sola quantitate per cibum augetur. Illud primò est animaduertendum, non idem esse, Pulsum fore crebrum, & contractionem esse celerem: tum primò, quòd celeritas tam de contractione, quam de distentione dicitur, vt in secundo de Præcognitione, & primò, de Differentiis pulsum clarè ostèditur: sic rarus & creber à quiete vtrique sumunt appellationem. Calor etiam tripliciter augeri dicitur, extensione, qualitate naturali, ac præternaturali. Si igitur calor quantitate sit superauctus, vt in pueris, ac his qui cibum sumpserunt, pulsus maiores, atq; celeriores fiunt. Si autem qualitate, vt in his qui calido dicuntur esse temperamento, eodem modo secundum omnem differentiam augeatur: quare Gal. parem in vtrisque affirmat esse rationem. At si præter naturam calor augeatur, vtrique motus differentia simul augeatur cum magnitudine, non tamen fit ob hoc creber: anticipatione enim vtriusque motus, vt in secundo de Pulsum præcognitione debita raritati pulsus restituitur: celer igitur erit, creber nequaquã: natura etenim motuum celeritatem auget, quietem non

cap. 16.

cap. 1.

cap. 7.

cap. 2.

minuit: nam in motus celeritate, vel refrigeratur disten-
dendo, vel expurgatur cōtrahendo. Sed in abbreviatio-
ne quietis, nulla est omnino utilitas, verū sola neces-
sitas. Vnde ingruente tanto calore, quod non possit motu-
um celeritate extinguī, frequentia superadditur, quæ vir-
tutem eneruat, cum requiem omnem auferat: vnde
postmodum sæpenumero mors. At naturalis fre-
quentia vt consueta non affligit, aut parum. Nec cre-
dendum est quod quidam dicunt, Galenum hic signa
posuisse vehementer calidi sicciq̃ue cordis: nam cū in-
separabilia calidi connumeraret, crebrum pulsū haud
prætermisit. Hoc igitur modo in primo de spirandi dif-
ficultate dixit, Ingruente necessitate respirationem ma-
iorem primò fieri, pōst celeriores, inde crebriores. In
omnibus autem sic fit, verū latet ob paruitatem aug-
menti. Dicendum igitur hæc ad singula. Cū enim di-
xit, non fieri crebros: intelligit, aucto calore præter na-
turam: hoc enim docuimus. Est tamen frequentia calidi
cordis naturaliter signum inseparabile. Autoritas verò
ex tercio de Pulsuum præcognitione, sic est inrelligen-
da: Calor præter naturam, vtpote febrilis, ab initio ce-
leriores habet contractionem, atque ob id propriam
retinet raritatem: cū verò inualuerit, adhuc minuendo
quietem creber euadet. Naturalis autem calor au-
ctus celeriores facit distentionem, ob id decurrat quie-
tem quæ contractionem sequitur, & crebrum efficit pul-
sū. Cū etenim distentio magna fuerit refrigerabi-
tur bene calor, vnde lenta cōtractio sequitur, seu mode-
rata, vnde anticipante distentione, creber euadit necessa-
riò. Apparet igitur concordia ad vnguem, quamuis sub-
tilitate mirabili, minima verò hæc Galenus iam non ad-
mittit. An verò semper aucta magnitudine celeritas, &
frequentia augeantur? Dicimus quod non, vt de balneo,
& somno, & vere, & gaudio dictum est, sed cū ma-
gnitudo illa solū caloris vehementiam sequitur.
Dicere verò hanc non esse magnitudinem veram, sed so-
lus distentionis, est absurdissimum: cū in naturaliter
affecto corpore redeat eò semper arteria, vnde moueri
cœpit. Quatuor igitur hæc omnes differentia necessita-
tis augmenti: at inter multum ac intensum calorem

ip. 6. in
rim. idem
scima
ritu, tra.
c. 20.

una poterat esse, sed Galenus eam sustulit: omnes igitur tres. Prima, quæ à naturali calore: secunda, quæ à præternaturali, tum in principio, tum consistente: tertia vero quæ à magnitudine citra caloris augmentum proficiscitur. Ad id verò quod de febrium varietate adieci-
mus, propositum est de motu ibi, non de quiete loqui. Quoniam pacto vero non aucto calore indigeat homo celeritate distentionis? Respondemus equidem hæc non conuerti. Omnis enim caloris augmentum, seu naturalis, seu præternaturalis, distentionis indiget celeritate: at non ubi distentionis celeritate indigemus, ibi calor est præter naturam. In contractione verò conuertitur hæc: quoniam etsi corpus bene valeat, quod tamē extruditur præter naturam est, non autem quod perfrigeratur, & hæc est diuersitatis ratio.

Sed de paucitate caloris, tum paruitate, raritate, & tarditate rursus est magna contentio. Quidam enim dicunt, quod primò paruitas, inde tarditas, inde raritas acquiritur: alij autem, quod simul hæc omnia: rursus vero alij, quod primò tarditas, inde raritas, vltimo paruitas: alij, quod primò raritas, post tarditas, vltimo paruitas. Qui dicunt paruitatem primò accedere, Galeni auctoritatem in secundo Artis medicæ, in corde frigido pulsus minores necessariò sunt, non autem tardiores, vel rariores, deperditur etiam celerius, quod difficilius retinetur, cuiusmodi est magnitudo. Qui verò tarditatem dicunt, hoc habent, quod vtraque celeritas caloris præsupponit magnitudinem: paruitas igitur caloris, de tarditate primò indicat, post de cæteris. Qui raritatem, quod ea vltimo loco in caloris abundantia accedat: igitur cum necessitas perit, prima remouebitur, ut etiam in cæteris hominum actionibus quæ cum ratione sunt: solemus enim primo amouere semper quæ vltimo propter necessitatem adiecta sunt. Qui dicunt, quod omnes simul acquiruntur differentię, Galenum secum habent primò de spirandi difficultate: nam perfrigerato, inquit, calore raritas, & paruitas, & tarditas simul accedunt: quemadmodum aucto magnitudo, celeritas, atque frequētia. Cum vero hæc ordinem, ut diximus seruēt, par est & illa seruare. Sed hîc alia cōtrarietas

cap. 6.

insurgit: quoniam iam prius dixerat, magnitudinem ac reliqua ordinatim accedere, hic verò omnia simul cum calor ipse augetur. Responsum est per hæc ad ea quæ nuper dicta sunt: prius enim declarauerat, quòd si sensim calor augeatur: hic verò auctum iam vult, cum febrem confirmatam esse velit. De inchoante verò dixerat cum calor fuerit imminutus, paruum, deinde tardum, demum rarum efficiet: sed paulo quidem minorem, tardiorum multo magis, rariorem autem etiam longè magis.

Quo fit, ut ordinem quendam insinuasse videatur. Igitur pro dissoluenda contradictione sciendum est, calorem tripliciter dici debere imminutum: vel naturaliter, ut cum de frigido corde Galenus loquitur: aut præter naturam, cum prius existens naturalis à perfrigerante causa, velut in attonito morbo sæpe accidere solet, minuitur, aut cum prius auctus redit ad pristinum sensum statum, ut in febrium declinationibus. Est etiam differentia quòd prius aliquid inducatur, vel quòd magis. In his igitur primò in quibus reditus fit ut febrientibus raritas, ut cuius contrarium sit minus necessarium, & celerius & magis restauratur: inde tarditas. Vltimum, quod & minus quam reliqua, utpote quod non nisi absolutis ex integro restituitur, est paruitas pristina. Aliquando igitur tota sublara frequentia, & pristina redeunte raritate, celer solum ac magnus remanet pulsus. In fine tamen plus de magnitudine deperditur, quia plus erat acquisitum, cum æger ad quietem perfectam, ut in periodicis febribus vocatis vel intermittentibus accidere solet, iam deuenerit. At in his qui iusto frigidiores euadunt naturaliter, primò pulsus minores, inde tardiores ac rariiores fiunt: quoniam raritas plus tarditate ac paruitate obest. Ob hoc dixit Galenus in secundo

cap. 24.

Artis medicæ, paruitatem esse necessariam, non raritatem aut tarditatem, ob hoc nec illos audierim satis libenter, qui putant, rarioribus magis ac tardioribus quam pro paruitate uti posse illos: nam secundum naturam pessimus est qui rarissimus: non enim hoc nisi ab immoderato frigore. At in his, qui ex pristino statu ad frigidum deiciuntur, ut in morbis attonitis, lethargis & suffocationibus uteri, raritas & tarditas accedunt, post

paruitas: ut in quarto de Pulsuum causis meminit. Ad-
 iicit verò necessariam esse raritatem ubi morbus frigi-
 dus est, si virtus constet: at verò cum declinauerit, non *cap. 14.*
 solum crebri, sed & celeres fiunt, cum tamen ad im- *cap. 20.*
 moderatam peruenerint imbecillitatem, rari admodum *cap. 23.*
 euadunt, tuncque iam moriuntur. Discrimen igitur in
 his, & in eis qui ex calore superfluo ad pristinum rede-
 unt statum, solum est, quod cum in vtrisque raritas
 primò adueniat & tarditas: in his non manet, propter
 imbecillitatem. Contractio etiam non multum varia-
 tur, sed plus distentio in perfrigeratis: at contrà in re-
 missionibus. Quod verò dicunt quidam raritatem esse
 necessariam ob hoc, quia calor est imminutus non exi-
 stente perfrigerationis necessitate, nihil est: nam ta-
 libus cum parua fuerit distentio, brevis est perfrige-
 ratio.

CONTRADICTION. XI.

*Pulsus an ab arteriarum virtute, an ab ebullitione
 sanguinis.*

Galenus in libro, An sanguis in arteriis contineat-
 tur, duo adducit argumenta, quibus ostendere ni- *In fine.*
 titur, illas à virtute eis à corde distributas moueri, non
 autem à sanguine, vel spiritu immisso: si enim ligetur
 arteria, quod relinquitur à pulsatione illicò cessat: at
 non par est hoc fieri si à spiritu contento mouerentur,
 ipsis etiam arteriis sanguinem continentibus impossi-
 bile est tam cito spiritum immitti à corde ac tanta vi, ut
 simul earum extrema, & quod cordi ex eis proximum
 est moueantur. Cum igitur experimentum doceat, mo-
 ueri illas vno motu omnes, eodémque tempore, constat
 eas non ex immissis à corde, sed virtute ab eo transmissa
 solum moueri. Hoc etiam tanquam clarum in libro de *Post me*
 Pulsuum usu esse docuit, inquit enim: Non quia à corde *dium.*
 impleantur, ideo mouentur, ac dilatantur arteriæ: sed
 quia sic agunt, ob id implentur. Cum verò tres fue-
 rint, ut ibi recitat, opiniones de arteriarum motu, ali-
 quibus existimantibus distentionem ab arteria sponte
 fieri, quòd etiam in mortuis non conuiueat, quemad-

modum vena, contractionem vero à virtute: aliis vtrun-
 que à virtute fieri existimantibus, quoniam de contra-
 ctione ob naturalem figuram quæ cum distentione erat,
 pateret, de distentione quod modo maior, modo mi-
 nor, & quod modo celerior, modo tardior: aliis, quod so-
 la distentio: manifestum est, duo hic argumenta sumi,
 quibus ostendatur, distentionem à virtute fieri, non
 sponte. Verum hæc non aduersus illos probant, qui, vt
 Archigenes, senserunt, distentionem à cordis impulsu
 fieri. Quatuor enim sunt opiniones de arteriarum mo-
 tu in distentione: Galeni, quod à virtute: Erasistrati,
 quod ab impulsu cordis: aliorum, quod à natura arteriæ,
 quæ si tamen illum sponte sibi deposceret: vltima vero
 Aristotelis, de quo suo loco dicetur. Hoc vero idem tra-
 ctabat in quarto de Pulsuum differentiis, probans opi-
 nionem Herophili, quam etiam Hippocratis esse docuit,
 libro An sanguis in arteriis contineatur nec nō: & Pra-
 xagoræ, & Philotini, quæ ipse secutus est Gal. Quæ ob re
 argumēta quæ pro hac sunt opinione in mediū adducā.
 Iacobus enim non pauca adducit: Nam si aliter, inquit,
 quā à virtute mouerentur, cum nec ab elemento domi-
 nante, esset motus hic violētus, quare nō esset perpetuus,
 nec principium vitæ: par enim est, eorum quæ per se à natu-
 ra expetuntur, media etiā per se expetere. Non autē violentā
 causam ac contingentē, intenti per se finis, tum vitæ esse
 principium. Vbi etiam magnitudo pulsus, vbi ebul-
 litio magna, ibi igitur vehementia: at magnus pulsus,
 & non vehemens, in lætitia, quarto de Causis pulsuum
 apparet: quare non ex alio, quā ex virtute. Videtur
 etiam ex compositione instrumentorum res sic se ha-
 bere: cor enim omni genere villorum constat, vt in sex-
 to de Partium vsu habetur, arteria vero ex duabus tu-
 nicis, quarum exterior, quæ & exilior, longis ac mo-
 dicè obliquis constat villis: interior, quæ dura, ac quasi
 exteriori quintupla, transversis solis. Motus igitur à
 natura fiunt ac virtute, cum quemadmodum in aliis ad
 hæc instrumenta parauerit. Est etiam valida ratio, quod
 si ex ebullitione fieret distentio, aer attrahi non posset,
 atque ea de causa non perfrigerari: nam in ebullitio-
 ne occupatur locus arteriæ, quo fit, vt nihil amplius pos-

p. 2. an
 mediū.

p. 3.
 p. 8.

anat.
 gress.
 l. 2.

fit recipere, nedum ut trahat sponte. Liquidò autem constat aërem trahere arterias dum dilatantur. Non etiam videtur differentia inter dilationem cordis & arteriarum: Cor autem dilari ab anima haud dubium est, quare etiam & arteriæ ipsæ. In ebullitione etiam maxima, vehementissimi efficerentur pulsus, cum tamen contrarium eueniat, non solum in pestilentibus febribus, sed & in aliis morbis, cum ex incendio ad mortem inclinantur. Peculiare verò videtur hoc aduersus eos, qui tenent, cum cor dilatatur arterias constringi: ac rursus, illis dilatatis coarctari cor. Primum, quod maior est cordis calor cum constringitur, quam arteriæ remotissime cum dilatatur: at verò illa cogitur ad dilationem ob caloris vehementiam, igitur & cor: quare non cōstringetur. Eadē ratione cum multo maior sit excessus caloris propioris partis arteriæ cordi, ad maximè distantem, quam cordis ad priorem illi partem, liquet arteriis vnà se mouentibus, etiam cor debere cum arteriis moueri. At hoc tamen verum non est, iuxta eos qui ponunt vicissim ac alternatim cor simul atque arterias constringi. Sunt verò & quædam à Thrusiano aduersus se pro Galeno recitata, quæ quoniam in re faciunt, à me in medium deducuntur. Mirum planè esset, si ab ebullitione fieret pulsus, pulsum æqualem esse, cum ebullitio res sit adeo varia ac diuersa, tum in diuersis temporibus, tum momento eodem sed partibus tamen diuersis. Præter hæc si dum cor constringitur arteriæ dilatantur, spiritus vel simul in diuersis esset locis, vel quæ sunt cordi proximiores partes celerius, & ante alias quæ remotiores sunt, mouerentur. Esset etiam difficile causam reddere, cur arteriæ non autem uenæ moueantur, cum utraq; sanguine plenæ sint. Si dicas calorem, aut crassitiem obitare, palam est, hæc minorem nonnullam facere ebullitionem: tum maximè, cum cor frigidum, hepatis calidum existerit: variusque enim visceris tum sanguinis in calore exiguum discrimen erit: & tamen venæ nunquam, arteriæ semper pulsabunt. Aristoteles autem in libro de Respiratione hæc habet in contrarium: At pulsatio, quam cor perpetuo facere videtur, ei motioni persi-

milis esse videtur, quam tubercula cum dolore efficiunt; quòd sanguinis mutatio ea præter naturam sit: ea verò sit, usquequo sanguis concoctus fuerit ac in pus conuersus. Hæc etiam affectio feruori similis est: sit enim feruor, cum humor caloris opera inflatur: nam humor propterea sese attollit, quòd in molem assurgat ampliore.

Cæterum quies in tuberculis agitur, si putrefactio ipsa non perspiret, humore crassiusculo reddito: feruor verò residet, si per vasculi labra humor excidat. In ipso autem corde humoris tumor, qui perpetuo ex cibo ei accedit, ultimã eius tunicã eleuando pulsum facit: atque hoc semper absque intermissione fit: nam semper humor ex quo sanguinis natura oritur continuè influit, primum enim in corde ipso gignitur, id quod in prima generatione clarè constat: nam venis nondum distinctis sanguinem habere cernitur. Et ob id iunioribus magis pulsatur, quàm senioribus: utpote quòd iunioribus maior diuaporatio fiat. Quinetiam & venæ omnes simul inter se pulsare solent: quia omnes ex corde sua initia trahunt: cor autem semper mouet. Quare & illæ semper mouentur & simul inter se cum illud mouet. Ad hæc faciunt rationes nostræ. Philosophus tertio de Partibus animalium docet, quod & experimentum ostendit, pulsum nullis plantis conuenire, imò nec omnibus animalibus, sed solum his quæ solent spirare. At si sic est, naturalis facultas esse non potest, neque animalis, cum absque cognitione fiat: non sensitiua, cum absque sensu. Tribus igitur existentibus tantum animarum generibus, constat nullius animæ esse proprium hanc virtutem, quare nec virtus vlla: sed ex sanguinis ebullitione. At si etiam maximè sit, sentientis pars virtutis erit: at quædam sentiunt, quibus nulla vis pulsatilis, ut cancri. Quidam etiam pulsatilem virtutem retinent absque sensu vllò, ut in attonitis, ac etiam resolutis. Accedit quòd pulsus omnes debiles viderentur, qui essent duri: at turbulenti validi simul ac duri sunt, ut Paulus testatur. Hoc autem difficilimum factum videtur, nam si arteria dura est, cum difficultate mouebitur: imaginemque languidi præbebit pulsus: ut enim

φ. 6.

l. 2. c. 12.

sine.

proportio, ita robur: at si arteria mouetur retinens, modica est proportio, modicâque virtus: dura etiam existente arteria, nec pulsus mollis, nec rursus durus illa molli existente: & tamen talis est eorum qui laterali laborant morbo: vt in quarto De causis pulsuum habetur. Thrusianus opinioni Philosophi fauit tribus ad. *cap. 3.*
ductus rationibus: prima, quod semen cum in vterum effunditur, illicò pulsatilem habet vim, arteriam non habet: ab hora enim qua effunditur in vterum, donec generetur foetus, quanquam formam propriam retineat, pulsat.

Non igitur hæc arteriæ virtus. Si etiam per se pulsaret arteria, non video, inquit, cur dilatatio constrictione cordis indigeat: at indiget tamen: non igitur virtus est in ipsa arteria, sed contento. Vltimum est illius argumentum, quod virtutis nullius functio hæc esse potest: nam si sit, naturalis inquam erit: at naturalis virtus per villos trahit, non vacui ratione, quemadmodum cor & arteriæ: virtutes etiam naturales propter se absque medio agunt: distentio vero ob attractionē aëris, hæc ob refrigerationem, vltimo propter conseruationem temperici ipsa perfrigeratio: accedit, quod ad nullum trium generum principalium, nec quatuor inferuentium reduci potest. His tot difficultatibus occurrimus primò, quod Philosophi opinionem nullibi oppugnat Galenus, sed duas priores tantum: scilicet, quod sponte attollantur, vel ex influente in alias ex corde spiritu, atque sic rationes concludunt: mens autem Philosophi est, vt quemadmodum in corde ob proprium alimentum partes extremæ attolluntur, sic etiã in arteriis: quàm Thrusianus sequitur Lucani carmen adducens.

Dum mouet hæc calidus spirantia pectora sanguis. Opinio etiam galeni sensui proximior est, quam obrem vtraque haud difficulter tueri potest. sunt igitur dissoluenda obiecta. Qui arterias sponte dilatari volūt quoniam in mortuis sponte parent, non concludunt, quia medio tunc situ iacent, non autem ad eò patentes vt in distentione: nec ad eò contractæ vt in contractione, quia aduerso impetu magis coeunt. Medium autē illis

esse situm Galenus in libro de Pulsuum usu docet, qui sit eis naturalis. Quòd verò violentum aliquid in corpore sit, non inuenit, velut ascensus grauium in nutritione. Principium autem esse non potest, quoniam in sanguine est principium vitæ, vbi & motus.

Ad hunc autem alium consequi, non naturalem, haud inconuenit: ad loci enim mutationem, quæ à nobis voluntatis imperio fit, elementa grauium cum violentia mouentur. De magnitudine iam dictum est aliàs, quòd quorundam sententia non sit in laxitia, sed in distentione solum: at nos hoc non tuemur. Accidit tamen, vt in pila statu plena, modo multum, modò parum tendi, & ob id etiam validum esse pulsum, aut imbecillum. Villorum verò historia etiam Galeno aduersatur: nam transuersales, quorum quintuplo quàm longitudinalem copia est maior, contrahunt. quare cōtractio à virtute longè quàm distentio magis erit. Dicendum igitur secundum Philosophum, villos esse non motus causa in membris, quando etiam à virtute ipsa moueri cōcedatur, sed vt moueri possint commodius: vt cōtrahi, vel extendi, vel sisti. Aut dicendum erit quòd non est absolum, quamuis Galeno repugnans, vtrunque motum à virtute fieri tam contractionis, quàm distentionis. Si verò distendantur ab ebullitione, aer secundum partes attrahitur: non eas quæ distenduntur, sed illis proximas. in corde vero petitio est principij illud apud Aristotelis sententiam affirmare. non enim vt patuit, magis arteriæ quàm cor à feruore sanguinis dilatantur. Ebullitio autem non semper causam insequitur, sed & spiritum: quo absumpro, quanquàm incendium ingens subfit, pulsus tamen parui & languidi efficiuntur: non enim potest sanguis sine spiritu subsultare. At quæ de proportionem, & calore dicuntur, nullam habent vim. Quomodo verò æqualis sit pulsus, inæqualis ebullitio? si naturalis sit, neutrum horum accidet: quinimò cum ebullierit vna ex parte sanguis, altera minimè, eodem momento cernes in vtrisque partibus pulsum diuersum, *p. 9. in* vt Galenus in introductorio Pulsuum fatetur: quare id *e.* erit argumentum potius, non à virtute, quæ vna est, sed ab ebullitione fieri pulsum. Cur verò arteriæ pulsent,

non autem venæ? Hoc ideo est, quia ebullitio in eis fit calore immisso à corde: quare parum differunt Galeni opinio & Philosophi. Concedit enim vterque ebullitionem fieri in sanguine, & virtutem qua arteriæ mouentur à corde immitti. Aristoteles tamen ex ebullitione fieri pulsationem, Galenus duas distinctas ponit virtutes: alteram qua mouentur, aliam qua sanguinem calefaciunt. Quæ verò in oppositum deducuntur infirma sunt: nam virtus mouens, vitalis est: de qua aliàs diximus: ob id ab animali distincta, quòd absque cognitione operetur: nec tamen, vt deductum est, naturalis animæ pars est, cuius igitur sensibilis vt visus, neque enim omnia animalia vident, sed perfectissima.

Sed quomodo sensitiuæ animæ si non cognoscit? Respondeo, quia non inconuenit quatenus nutritiuæ coniuncta est finis necessitate. De pulsu duro respondet *cap. 7.* Galenus ibi, duram esse arteriam ob tensionem: non *quarti* igitur omnis durities à siccitate concedatur: siccitas ta- *Causa* men æqualis, & permanentis duritiei causa est, tensio *pulsus* æqualis, & non permanentis: vnde ferrinus pulsus. Turbulenti pulsus potius apud Galenum vehemētis, quàm languidi præbere speciem debent, quoniam sicci atque duri. Hoc tamen in secundo de Pulsuum causis, aperte docuit, duriores pulsus, minores videri: sed nunc de vehementia sermo est, de qua, vt à duritie differt, tum in Introductorio, tum alibi sæpe dictum est. Indi- *cap. 11.* gent autem cordis dilatatione arteriæ, vt aliquid recipiant, non vt moueantur, vt Galenus inquit. Sed est fundamentum Galeni in libro An san. ar. con. diuisa arteria per longum immissaque canula ferrea, ligatque extremis, cessat pulsus inferioris arteriæ, & tamen transeunte sanguine stat feruor. Diceret Aristoteles, quòd ligamentum reddit eam immobilem.

CONTRADICTION. XII.

Cum cor constingitur, an arteria dilatentur.

IN tercio virtutum naturalium arteriæ à corde aliquid trahunt, quamuis modicum, cum dilatantur: quare

cap. 1.

consentaneum est rationi, cor tunc extrudere atque
 constringi: cum enim quod dilatur trahatur, quod con-
 stringatur expellatur: si simul cor dilataretur, traheret,
 & immitteret in arterias quod sensus non capit. Sed &
 quarto de Pulsuum differentiis, Erasistratum dixit ex-
 istimasse, arterias contrario motu, à corde moveri, quod
 ab illo impleantur. Et quanquam dicas, non ob id, ut
 iam ostendi secundum Galanum, moveri arterias, quod
 à corde impleantur: fateretur tamen in libro de Usu pul-
 suum, ob id impleri, quod moueantur. Quare si sic
 est, rursus fatendum erit, cum cor constringitur, arte-
 rias dilari: quæ ad hunc usque diem communis fuit
 opinio. Quod verò in Pulsuum introductorio dicat,
 quod cordis & arteriarum est una pulsandi ratio, prin-
 cipium solum docuit non autem temporis meram, aut
 modum. Quinimo ibidem, dum de pulsu phlegmonem
 patientium agit, inquit: Si phlegmon magnum, aut in
 principali corporis parte extiterit, pulsum vndiq; per-
 mutabit: si autem paruum & in neglecta parte eiusdem
 tantum partis pulsum variabit. Quam sententiam Avi-
 cenna secutus est in secunda primi, cum dixit, Si varia
 fuerit laterum temperatura, varij quoque erunt pulsus
 earum partium, unde illius contractio ac distentio, non
 cordis distentionem aut contractionem, sed ipsarum
 arteriarum sequuntur naturam.

Hæc igitur opinio est, quod nulla sit comparatio mo-
 tuum cordis ad motus arteriarum. Qui tamen tuerentur pri-
 mam opinionem, dicunt, contractionem cordis disten-
 tioni arteriarum: & rursus distentionem cordis contra-
 ctioni arteriarum, dum corpus valet, nec vlla ex parte
 affectum est, correspondere. Sed neutra harum opi-
 nionum vera est: nam Galenus nullam rem melius
 aut apertius distinxit: siquidem in tertio de Præcogni-
 tione: ex pulsibus, cum cor fuerit imbecille, aut etiam si
 sit, & arteriæ calidiores, Principium motus distentio-
 nis in utrisque eodem momento erit, quoniam & vir-
 tus ipsa eodem influitur momento, non tamē celeritas,
 aut magnitudo, aut vehementia pares erunt: sed in cor-
 de maiores quandoque quam in arteriis. Ratio autem
 ab ipso adducta demonstrat: nam ubi est unum princi-

pium, ibi motus vnus, nam idem diuersum motum efficere nequit. Quamobrem in phlegmone, vel mala temperie, alterius lateris, diuersi erunt pulsus in celeritate, & magnitudine, ac frequentia inuicem: initium tamen distentionis tam pulsum laterum, quàm cordis eodem fient momento temporis. Ostendit autem hoc Galenus sensu, si quis manum super cor alteram imponat, altera apprehendat pulsum hominis: sentiet enim initium distentionis quantum coniectura assequi valebit, in ambobus vnū esse: cætera omnia plerunque diuersa. Non igitur vnquam cōtractio cordis dilatationi arteriarum potest correspondere: nec rursus contractio arteriarum dilatationi cordis. Verùm cum naturaliter dispositum cor fuerit in fine dilatationis attrahētibus arteriis, contractionem subibit antequam arteriæ perfectè dilarentur. Ob id breuior est cordis distētio, quàm arteriarum. Quare contractio cordis cōtractionem arteriarum tantò longior est, vt eandem temporis mensuram tam cor quàm arteriæ vna pulsatione adæquant. In eodem igitur tempore tot sunt numero cordis semper, quod arteriarum pulsationes. At video quid dicturus sis: Quorsum igitur tendit secunda vtilitas narrata à Galeno in *infol.* septimo Anatomicorum aggressionum, de diffecando viuente animali, vt pulsus arteriæ deprehendantur, qualem ad distentionem cordis habeant comparisonem? Respondeo, quòd tunc contētio erat inter Erasistratios, & eos qui Hippocratem sequebātur de hoc, in qua oculus dilucidior quàm tactus ad conuincendum pertinentes euidentiam poterat ostendere. Sed iam ad institutum reuertor: dicebat igitur Galenus in tertio de Præcognitione, ex pulsibus, si cor imbecille & refrigeratæ arteriæ fuerint, vt in quibusdam lipiriis, tunc initium distētionis in corde celerius erit, quàm in arteriis, quod principium, non eodem momento, motus à corde in arterias descendet. Quinimo, inquit, tunc etiam partes, quæ cordi erant proximiores arteriarum, remotioribus prius mouebuntur: tum verò celeritates, frequentia, magnitudines, vehementia, omnia inæqualia, atque diuersa, non solum in ipsis arteriis ad cor comparatis, sed etiam inter se. At dices, Quomodo dilato corde occlu-

H I E R. C A R D. C O N T R. M E D I C.

de usu
r.c.16. ditur arteria magna, hoc enim necesse est euenire, si cor vacui necessitate trahere debet? Respōdeo: Quanquam claudantur membranulæ illæ versus interiorem cordis partem, cum tamen dilatatur à fibris, contrahuntur, atque dilatantur, donec os cordis occludant: in extremo autem, cum nimium dilatatur, effluit, trahentibus illis in arterias spiritus: sed arteria venalis & ipsa, cum cor dilatatur, aperitur, iuxta omnium sententiam. Melius igitur erit, ut existimemus, arterias etiam reliquas omnes cum Galeno idem habere distentionis principiū: quod si reliqui cogitassent, non in tam absurdum errorem deuenissent.

C O N T R A D I C T I O XIII.

*Hepar calidum an consistente ætate, bilem
nigram generet.*

- 2.31. **G**alenus in secundo Artis medicæ inter signa cali-
 2.33. di hepatis connumerat generationem flauæ bilis,
 & ætate iam consistente atræ: inferius verò dum de sic-
 ciores agit bilis, non facit mentionem: unde plus calidi-
 tatem, quàm siccitatem ad eius generationē facere vult.
 Sed tamen hîc tres videntur esse contradictiones.
- 2.2. Prima, quòd in de Atra bile rubeam, non flauam po-
 nit bilem, quæ sit naturalis maxime quòd sanguini pro-
 ximior sit, hoc solo differēs, quòd non concrecat: quan-
 2.6. & quam rubeam in primo de Humana natura præterna-
 1. turalem esse velit: flauam, ut hic, & pallidam naturalem.
 In libro etiam secundo de Dinamidiis, & in libro de
- 2.7. Spermate adulterino, & in libro de ordine cuiusunque
 2.5. corporis, rubram bilem naturalem esse vult. Princeps
 2.1. etiam rubeam bilem distinguit in naturalem, & non
 naturalem: flauæ nullam facit mentionem: aut si citri-
 nam per eam intelligit, sub non naturali eam collo-
 cat, ut etiam vitellinam. Altera contradictio est, quòd
- 2.4. Tertia Aphorismorum inquit Galenus super illud æta-
 2.4. te consistentibus phrenitides & ardores, hi morbi ex
 2.1. flaua bile, quæ ea ætate generatur, fiunt: non igitur atra.
 2.30. Tertia est, quòd bilis maxime fit à siccitate, tertia Apho-

rismorū: de calore nulla ratio habetur. In quarta Aphorismorum etiam dixit, in æstate fieri flauā bilem: quare calor & siccitas adiuuant in generatione bilis. Plus tamen calor in naturali, cum sit bilis rubra sanguinis spuma: in præternaturali quæ phrenitides facere parata est, immodica siccitas vel cum calore iuncta. Cum ruffam vocat bilem, spumā sanguinis intelligit, quæ humor est potentia non actu: cum flauam, quicquid secundum naturam in vesica bilis continetur. Ob id quarta Aphorismorum inquit: Ruffa bilis ab aliis flaua dicta: sunt enim subiecto vnū: colore, & loco, & essentia diuersa. Quamquam multum etiam intersit inter Rubrum & Ruffum: vt vel sit per ruffam, flauam exquisitè, nullo modo rubram intelligere liceat.

7. 6. 16

aphor. 4

24. aph.

Sed adhuc difficultas est, quoniam Galenus flauam bilem in secundo de Temperamentis in ventriculo præter naturam constituit. Respondeo: Non omnis flaua bilis naturalis est: omnis tamen naturalis, quæ extra sanguinem est, flaua est, aut pallida: quare non conuertuntur. Vel dicamus, illis ex vesica fellis in ventriculū confluere. Cæterum Auicenna censet, vt illi emendarunt, à calore fieri bilem naturalem moderato: à sicco autē præternaturalem. Haliabbas existimat bilem rubeam esse naturalem, cuius color sit clarus, & substantia subtilis. Cum igitur ipse Galenum sequatur, quantum sibi licet, manifestum est Auicennam à Galeno non re, sed nomine solo dissidere. Cum verò dicitur, quòd in ætate consistente bilis flaua generatur, concedendum est: nec hoc prohibet, quin etiam atra generetur. Igitur atræ bilis generatio naturalis erit, dabiturque quintus humor. Hoc aliàs discutiendum: nunc sufficiat declarasse, citrinam bilem vocatam ab Auicenna, non esse flauam Galeni, sed pallidam: at pallida naturalis est, quāuis pituitæ permixta: verum de hoc aliàs.

c. 6. ant. mediana.

prima p. mi doc. 4. cap. 2.

lib. 1. th. or. c. 25.

CONTRADICTIONE XIII.

Pituita an in iecore generetur.

Frigidioris autem iecoris venarum angustii, pituita abundantior, secundo Artis medicæ: & Auicenna cap. 32.

- doc. 4.* in prima primi, cum dixit, quod illud quod concoctio-
cap. 2. nem subterfugit, est pituita. In oppositum est Galeni sen-
post princ. tentia, in libro de Atra bile, dicentis: Declaratum est pi-
cap. 8. tuitosum humorem ex pituitosis cibis in prima ventri-
cap. 4. culi concoctione generari, ut biliosum & melancholi-
cap. 9. in cum in iecinore. Et rursus idem quinto de Usu, & in se-
fine. cundo Virtutum naturalium concedit: addens. etiam il-
 lam in intestinis, non solum in ventriculo generari: vi-
 detur & ratio huius reddi in tertio virtutum natura-
 lium: Ventriculus, inquit, cum cibos assumpserit ante-
 quam distribuat concoquit, vesciturque eorum optima
 parte, demum emittit in intestina. Igitur si nutritur ver-
 triculum interiore parte a cibo, & non nisi ab humore
 igitur ventriculus humorem generat, & non nisi pitui-
Ibidē post tam. Adducunt quidam rationem aliam: Homo non po-
princip. test esse sine quatuor humoribus: sed pituita fit a con-
 coctione diminuta in iecore: igitur dato cibo paucio, &
 calido, & subtili, totus perfecte concoquetur: igitur null-
t. c. 41. erit tunc pituitæ generatio. Assumpta propositio est Hip-
 pocratis in primo de Humana natura, dicentis: Si qui
 humorum penitus deficiat, protinus anima interibit: quo-
cap. 13. in & in secundo de Elementis, testatur Galenus. Sed cu-
princip. ergo dixit in tertio Virtutum naturalium, Deficienti
 alimento serosa superfluitas a iecore trahitur, non solum
 biliosa sed etiam pituitosa. Et in secundo Regiminis acu-
 torum: Pituita fit cum sanguis semicoctus euadit: Non
 est autem obscurum, sanguinem in iecore & venis gene-
 rari. Conciliator tenuit illam potius in iecore generari
com. 30. adductus hoc argumento, quod humores omnes unum
Differen- instrumentum & agens habere debent. Quod verò in
tia 29. in ventriculo generatur est imperfecta pituita, quia Aui-
fine. cenna palam confessus pituitam in iecore generari: in-
13. 3. trac. quit tamen & plurimum, quod in ventriculo generatur
1. cap. 16. est Pituita: igitur intelligit per eam chylum, ut dicunt, sub-
 stantiam, aliudque pituitæ genus. Sed hæc expositio non
 est sufficiens, quia subiungit, Quoniam chylus est pro-
 pinquæ naturæ ipsi pituitæ. Igitur aliud vult esse pitui-
 tam ab ipso chilo. Adducitur alia ratio a quibusdam
 pro opinione contraria, contingit hepar generare pra-
 uam pituitam, sicut & bilem, si pituita in hepate gene-
 reretur

retur : igitur necessarium erit vas recipiens, vt in vesica
 urinae, felle, & lienis : sed non datur secundo Virtutum *cap. 9.*
 naturalium: igitur nō ibi potest generari. Ideo hi tenent
 pituitam generari in ventriculo, secundum Galeni sen-
 tentiam. Respondent autem præsenti auctoritati, quod
 multiplicatur ob id, quia parum de ea in sanguinē con-
 uertitur: à iecore frigido existente. Dico, ista opinio po-
 test defendi ad mentem Galeni : possumus tamen hoc
 adducere fundamentum aduersus illam, Omnis pituita
 transit per iecur, & iecur est agens naturale, igitur agit
 in illam : & forma quam introducit iecur, manet in ea
 dum est in venis, igitur pituita quæ est in venis in iecore
 generatur. Melius est ergo dicere, quod pituita habet
 duas formas, sicut diximus de vtraq; bile, & hæc est ve-
 ra opinio Galeni, alteram prout est humor extra venas,
 & sic generatur in ventriculo, & nutrit eum, sicut nigra
 bilis splenem, & flaua suam vesicam, & sic trium humo-
 rum sunt tria vasa, & ventriculus erit conceptaculum &
 lacuna pituitæ. Aliud genus pituitæ est humor perfe-
 ctus, & hic generatur in iecore cum aliis: & sic stat mēs
 Principis, & Galeni, & veritas: non differt igitur pituita
 ab aliis humoribus, nisi quia in aliis quod est extra ve-
 nas in conceptaculis fit ex eo quod est in venis: at in pi-
 tuita genus quod est in venis, fit ex eo quod inconce-
 ptaculis. Cum verò dicitur, contingit peccare iecur: di-
 co, quod tunc in bilem, vel melancholicum humorem
 transibit, & quod vasa non sunt ordinata propter pec-
 catum naturæ, sed vtraque bilis generatur vtilitate na-
 turæ. Alia quoque ratio non procedit, quia pariter pro-
 babo, quod nō generabitur bilis, dato frigidissimo ali-
 mento, sed tamen non carebit pituita ob hoc animal aut
 bile. Si tamen pergas eodum vt careat morietur.

CONTRADICTION XV.

Hepar frigidum habentes, an febribus obnoxij.

Q Vando sanguis in iecore frigido fuerit aquosus &
 subtilis, & virtus eius debilis, tunc incurret fre-
 quēter febres, dicebat Princeps quartadecima tertij: sed
 prima quarti ad vnguem habetur oppositum: & octauo *tract. I*
 artis curatiuæ cum cōnumerat corpora ad febres para- *cap. 6.*

ta. Iacobus existimat, quòd hoc sit per accidens, non ex natura tēperiei: nam sic sublata cōctione humores crudi generantur, ex quibus fit obstructio, vnde tales in pituitosas febres incidunt. Dicunt alij etiam, quòd Galenus ibi ponit ordinem paratorū ad febres per ieiunium, famem, & exercitium, causāsque ephimeram producentes: at quòd frigiditas iccoris cum his est causa per se. Dico igitur, corpora sunt duobus modis parata ad febres: vel ratione subiecti recipientis, & sic calida & sicca, & calida humida. Alio modo ratione putredinis, & sic videtur mihi expressisse Auicenna omnē causam putredinis in illo loco: nam debilitas iccoris facit, vt crudi humores, & putredini apti, generentur: frigiditas addit super hoc, & etiam facit angustiam venarū, quare erunt in perpetuis obstructionibus: subtilitas sanguinis facit vt facilius corrūpatur: quare ex naturalibus dispositionibus hæc erit omnium paratissima ad febres putridas. Causa autem faciens febrem rarò deest: quia calor naturalis validus non præparat ad putredinem, sed potius resistit: & ideo non valet à naturali temperie ad præternaturalem, nec à temperatura iccoris ad totius corporis naturalem constitutionem.

HIERON. CARDANI MEDICI TRACTATVS

III. SECVNDI LIB. CONTRADICENTIVM MEDICORVM.

CONTRADICTIO I.

Humor syncerus an detur.

Vmor syncerus in corpore non datur, sed vt ait Hippocrates, omnia in omnibus continetur. Quin etiam in venis ipsis aëris modicum, sexto de Vsu partium. Et ideo dicebat in primo de Elementis, quòd omnia in nobis permixta sunt, vt nequeas vn-

quam quod purum sit secernere. Sed in secundo de Crisibus & quarta Aphorismorum, docet tertianam puram ac quartanam esse, quæ à syncero fiat humore. Clarius in libro de Morborum differentiis, donec tumores ple-
c.3. & 4. aphor. 59
 runque à mixtis humoribus fieri, nonnunquam tamen à synceris. Solet dici, quòd exquisitè syncerus non datur, sed qui modicam habet permixtionem, hic pro syncero apud medicos habetur. Sed huiusmodi respon-
cap. 12.
 sio vera non est: tum quia medicus artifex est sensitivus, & quæ nullo sensu percipi possunt, ac si non essent, habet: igitur mixtio hæc non sensibilis, licet apud Philosophum admittatur, apud medicum nulla est: nec etiam autoritas Galeni in secundo Pronosticorum eam
com. 38.
 admittit: docet enim duo esse genera humoris synceri, quorum vtrunque malum sit, & quod nullam habet admixtionem, & quod valde exiguum: & dat exemplum de vitellina quæ est syncera, & ea quæ habet pallidiorem colorem. Ideo dico, quòd generaliter omnia permixta sunt in corpore nostro: accidit tamen ex opere naturæ, ut aliquid secernatur, quod nihil habeat sensibile admixtum, & hoc syncerum exquisitissimè apud medicum est. Est & syncerum quod minimam habet mixtionem, sensu tamen perceptibilem. In libro igitur de Elementis, ut philosophus, non ut medicus loquitur.

CONTRADICTION II.

Motus Anhelitus, an voluntarius.

TRes fuerunt opiniones de anhelitus virtute: prima, quòd à voluntate: secunda, quòd à natura: tertia, quòd ab utraq; virtute: & huius quæstionis disputatio potius dialectica est quàm medica, lib. de Motibus manifestis, inquit Galenus: hoc interpretabatur in libello de Voce & anhelitu, sic quòd non esset virtus composita, sed quasi media. Idem etiam in initio libri dixerat, sci-
cap. 1.
 licet quòd iudicio suo non est media virtus, nec naturalis, sed voluntaria. Adducit autem ad hoc tres rationes: Prima est, sit suffragantibus musculis, & musculi mouen-
tract. 4. tract. 1.

tur à voluntate, igitur anhelitus à voluntate pender. Docet hoc autem ex vulneribus quæ in spina fiunt, quorum quædam magna partem auferunt respirationis: totam non possunt, propter nervos qui ex cerebro per internam progredientes partem septo immiscentur.

Altera, Vox est voluntati subiecta, at vox præsupponit anhelitum, igitur & anhelitū parere oportet voluntatis imperio. Tertia, quod anhelamus cum volumus, & retinemus, & augemus: igitur manifestum est, quod sit subiectus voluntatis arbitrio. Soler addi, quod nisi esset voluntaria actio, in attonitis morbis nusquam cōcideret. Hanc de Galeni sententia opinionem habet

ap. 19. in
vinc. bis

Auerroes in secundo Collectaneorum: adducit tamen duo aduersus illam fundamenta: Primum, quod per somnum cum nihil desideramus, respiramus: alterum, quod anhelitus pulsui est proportionalis, & non minus per illum, quam per pulsum Galenus, iudicabat Hippocrates: pulsus autem naturalis, ideo & anhelitus. Subiungit propter id, quod sibi magis arridet opinio, quæ dicit, quod est motus medius, seu compositus. Sed quod etiam verisimilius est, ut sit ex toto naturalis, quia ex toto illam operationem delere in nobis nequimus, te-

aph. 23.

ste vel ipso Galeno Aphorismorum tertia particula: verum intelligit Galenus diu, & absque vitæ iactura ipsa:

decima
tertij trac.
cap. 7.

Auicenna verò inquit: Anhelitus ex duobus motibus componitur, estque voluntarius: at pulsus est naturalis, purus. Ex quo Conciliator, qui illum sequitur, determinat, anhelitum ex duabus constare virtutibus, Vo-

Differet.

19. in

Apped.

luntaria ac Naturali. Gentilis tamen videtur sentire, quod sit à voluntate ex toto in expositione textus. Hanc difficultatem ad vnguem longa verborum serie tractat

vl. 2.

Galenus in secundo de Musculorum motu, hæc habens: (nam priores autoritates, quæ illi tribuuntur, alterius autoris esse potius creduntur, quam Galeni) Quatuor sunt hominum genera, quæ reprehensione digna sunt: Primum, quod sensus est expers, euidentibus abrogans fidem: Secundum, temerariū, quod de dubiis rebus audacter pronunciat: Tertium est eorum, qui dubitationibus delectantur, cum clara propter obscura suspecta habent: Quartum est stultorum, quia clara propter obscu-

ra evertunt. Clarum igitur esse existimat, quòd anhelitus à voluntate fiat his duobus argumētis : quòd seruus barbarus ira percitus , adeò animam continuit, vt expiraret: alterum, quòd iam tertio loco pro eadem opinione recitatum est, cùm (inquit) pulsui neque moderari, nec imperare vlla ex parte possimus. Respondet verò Auerrois argumento primo tribus modis, quòd etiam loquimur per somnum, & ambulamus, de se ipso exemplum afferens, quòd stadium esset iam prætergressus, vltèrius processurus dormiens, ni in lapidem imegisset: quare nil mirum & respirare nos, cùm etià moueamur & loquamur. Secundo, quòd virtus aliqua in somno nobis relinquitur sentiendi, aliter nec lumen, nec vox, nec cōcussio, nos possent excitare. Vltimo, quòd quæ parum aduertimus, etsi à voluntate fiant, præter voluntatem facta reputantur: exemplum adducens de phrenetico, qui dum Romæ ægrotaret, Athenis se esse existimabat: liberatus vero à morbo, eorum quæ locutus fuerat, atque peregerat, non meminit.

Supere est vt alteri argumento respondeamus, cùm causas anhelitus tres sint, vt à Galeno habetur, è quibus vna *in libello de Causis respirat.* est Necessitas, altera Instrumentum, tertia Voluntaria facultas, nam & hoc ille explicat, cùm parum nobis considerantibus res procedit, pro necessitate variatur anhelitus: quare non adeo illi, vt pulsui, tutum est confidere: variatur enim nobis cogitantibus: quare anhelitus ob duas causas, instrumentum & necessitatem, iudicium de homine præbet: affert & aliquid ad virtutis cognitionem, cùm inualida fuerit. At vero pulsus omnia nobis exquisitius refert. Quod vero dicat Auerroes, argumentum Galeni non demonstrare, satis apertum est, nō esse eandem rationem de neruis qui sub arteriis sunt soporariis, & de musculis, qui respirationi inseruiunt: nec illud fuisse Galeni principale argumentum. Accedit igitur etiam ad declarationem opinionis Galeni quòd cùm voluntatis imperio facultas subiiciatur, voluntariā ex parte eam fateri necesse est. At vero quòd mixta sit, nemo dicere potest, nisi duo principia vnius operationis constitutionis. Cur vero contineri quandoq; non possit, quid mirum? inquit Galenus: cùm nec acuta excremēta,

plerunque volentibus nobis. Non existimo tamen hanc quæstionem esse admodum necessariam medico, nam tractatum de motibus manifestis, ad Galenum ego sæpius retuli. Vnum superest, quod si Auerroës ostendere posset, Pulmonem ex se, non à pectore moueri, magna relinqueretur difficultas.

CONTRADICTION. III.

Arteria venalis an moueatur.

ap. 10.
ante me-
lium.
ap. 9.

Arteria venalis exilis facta est, quoniam in pulmonis dilatatione constrictioneque necessarium erat eam vtrisque vicissitudinibus agi. Venæ autem cum motu non incitarentur crassiores euaserunt, sexto de Vsu partium. Oppositum habetur in septimo eiusdem, Leues arteriæ nusquam dilatantur vt asperæ: nam si in mortuo animali inflentur, asperæ quidem arteriæ, ac pulmo ipse dilatabuntur, leues nequaquam. Respondeo: primum dictum est, quod dilatantur, si non multum, venæ enim nullo modo dilatantur quæ sunt in pulmone. Cum autem dicit, non dilatari, vehementer intellige, leues arterias quemadmodum asperas. Sed videtur hæc ratio naturæ arteriarum generali obstare: nanque cum ipsæ perpetuò moueantur, par erat tenues debere creari, non crassas: nisi esset quod in generali ratione motus, non necessarium erat tantum attolli. At cum per leues pulmonis arterias spiritus feratur, si duræ fuissent, naturaliter animal, vel saltem quacunque leui ex causa spirandi difficultate laborasset. Ob id igitur tenuis arteria in pulmone solo, non in alia corporis parte ab opifice rerum omnium creata est.

CONTRADICTION. IIII.

In lacte quot partes sint.

cap. 15.
cap. 3.

Lactis duæ sunt partes, Serosa, & Cascalis: secundo de Elementis, & in primo de Naturalibus facultatibus. Oppositum verò in libro de Cibis boni & mali succi, & decimo de Simplicibus medicamentis cum de lacte agit: Tres, inquit, partes in lacte sunt, serosa, buty-

rosa, casealis. Idem Paulus libro septimo, & Ætius libro secundo, quamuis sparsim. Auicenna verò in secundo libro dum de eo agit, tres partes ei ascribit in initio capituli, sed infra inquit de quarta, nisi per colostram lac concretum, quod à partu còtinuò mulgetur intelligas, quod Ætius Pyriethon vocat, seu Periephthon. Videtur solutio de colostrea, seu recocta, ex Serapione pendere: hic enim dum de eo in simplicium historia loquitur inquit, Lac autem vaccæ ob pinguedinem recoctam habet, quare videntur reliqua genera illa carere, trësque tantum habere partes. Plinius id sentire visus est, cum dixit, apud Barbaros densari in aliam substantiam acidi saporis atque iucundi, quàm sit caseus, butyrum quoque illos extrahere: verum & olei inesse vim ei contendit. Igitur tres tantum partes erunt cæteris, quatuor vaccino. In primo de facultatibus naturalibus, ac libro de Elementis, id solum erat propositum ostendere lac esse compositum: ad quod sufficit declarandum docere duas saltem illi inesse partes, etiam si mille fuissent.

CONTRADICTION V.

Sanguis ipse ex quot partibus constet.

Huius igitur occasione dubitauit Trusianus vir auctus, quoniam in sanguine ipso partes essent, nam ex hoc tres solum etiam serosa adiecta superfluitate, esse videntur: quoniam ex sanguine lac ipsum gignitur, nulla prorsus amissa parte. Rursus in dissectione detracti sanguinis, non plures esse videntur: nam serosa superfluitas, & spumosa, & reliqua substantia in vnum concretæ apparent, & huic opinioni subscribere videtur Auerroes in expositione canticæ Micenæ. Accedit, quod etiam in vrina hoc fermè conspicitur: nam ibi spuma, & vrina, & hypostasis vocata. Ex secundo verò de Febrium differentiis etiam videntur tantum duæ, nam in crassam & subtilem secernitur cum putrescit, partem. Prima etiam Aphorismorum cum enumerasset sanguinem, & bilem, & pituitam, ac atram bilem, de serosa atque superfluitate sermonem habet, tanquam illa in venis contineatur: quare duo tantum in venis erunt.

- Secundo, verò de Facultatibus naturalibus, tres tantum partes innuit, quemadmodum & Trusianus: accidit enim vt in musto, inquit, quòd partes duæ excrementitiæ refecentur, altera subtilis, altera crassa. Palàm verò est, quatuor esse secundo de Elementis, quod tribus rationibus ostenditur. Prima, quòd in medicamento excernente totidem apparent. Sed tunc loquitur, vt aliàs diximus, de humoribus in actu, non qui in sanguine continentur. Firmior est alia ratio, atque vnica, quòd
- b.14. membra sunt quatuor modorum, seu quadruplicis naturæ: sanguinea, vt iecur: Melacholica, vt os & splen: Pituitosa, vt cerebrum: & Biliosa, vt cor. Oportet igitur &
- i.1. tra. sanguinem, ex quo nutritio fit: totidem habere partes.
- c.5. p.2. Sed hæc ratio non omnino rita est, cum possit cor aliam sanguine arteriali, & si quid aliud tale est. Verùm videmus & vesicam fellis nutriri bile contenta in ipsa, & sic sufficit humor extra venas contentus, cum sanguine pro diuersitate membrorum, vesica etiam fellis non videtur similis temperaturæ cum bile. Ratio alia sumebatur ex libro de Atra bile, cum dixit, quòd si erisipelas fit, aut tumor alterius generis, necesse est humorem in venis consimilis naturæ contineri: quod solum declarat Galenum censuisse potentia talem præfuisse, at etiam quòd omnino quatuor sint, hoc exquisitè declarat: non tamen ostendit quæsitum. Sufficiat igitur Rhetorica persuasio, quòd totidem sint elementa in mundo actu & in mixtæ potentia: sic humores actu quatuor, in toto corpore, & in sanguine in potentia.
- p.4. p.6. Sed videntur potius quinque serosa parte cõnumerata, vt etiam ibi: nisi esset quòd Galenus in quinto de Vsu partium docet, quòd corpore bene disposito, nulla est prorsus serosa pars in sanguine: in lacte autem & sanguine detractò, latet pars tertia, quæ est pituita, cum non aliter sit substantiæ, aut coloris, etiam ab exquisito sanguine. Quatuor igitur, etiam præter aqueam, partes in sanguine sunt: potentia dum est in venis, actu cum extra illas. Nam illud adiecisse par fuerit, humorè fieri actu, cum sanguis extra venas est: at si in venis actu humor extiterit, purgatione indiget, non venæ sectione: conuenit autem venæ sectio ne alius accedat, & ex ebullitione

superaugeatur. Prima igitur pars est, quæ in supremo spuma, ima melancholiæ, media sanguinis & pituitæ. His omnibus in vnum concretis in morbosa dispositione, circumfunditur aquea cerosa substantia: in lacte verò biliosa absumitur ad nutritionem mammarum, quod spongiosa sit caro, ex parte tamen, pars & melancholiæ. Pinguisimum in butyrum transit, quod tres complectitur partes: bilis residuum & purum, & imperfectum sanguinem. Caseus crassiores sanguinis partem & melancholicam. Qui recocta secernunt, pituitosam auferunt partem. Venetiis qui caput seligunt lactis vocatum spumam, & subtiliorem sanguinis partem colligunt: igneam & aëream substantiam. Quare nō de separatione quæ fieri potest, quæ adeo multiplex est, vt numerum vix habeat in lacte, sed de ea quæ fieri solet, Galenus locutus est.

Cæterum vrina aliam habet rationem, de qua suo loco dicetur. Cum igitur corrumpitur sanguis, quod subtile est sanguinis, tum aqueum cum bile consentit permutatione facta: pituita & portio sanguinis crassior cum melancholia.

CONTRADICTION VI.

Humores potentiæne an actu calidi vel sicci.

R Vsa bilis facultate calida est, atque sicca: nigra autem frigida, & sicca: sanguis calidus, & humidus: pituita frigida, & humida: in libello de Morborum causis. Dixerat verò & antea, quod de horum humorum potestate sic antiqui senserant. At primo & secundo de Temperamentis, dum quæ talia sunt actu enumerat, humores ipsos adiicit: sunt igitur humores non facultate tantum, sed actu tales. Accedit ratio: nam quomodo esset sanguinis natura calefaciens corpus, deferensque calorem influentem, si potentia solum esset calidus. Hanc quidem contradictionem mouit Rabi Moyses in suis aphorismis. Sed iam humorem sane quencunque duplici modo talem dici posse palam est, cum bilis humida etiam vocetur, actu enim talis, potentia autem sicca. Vtrum igitur horum habet humor, an actum, an potentiam? Qui in venis continetur, po-

cap. 6.

cap. 9.

cap. 6.

par. 25.

aphor. 3

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

tentia solum talis est, quia sub sanguinis forma : qui vero extrà, etiam actu. De illis igitur sermo est in libello de Morborum causis, at de his in primo de Temperamentis. Constat igitur omnia quæ ibi recenset membra, ut cor, iecur, lien, ventriculus, ossa, caro, talia esse: nõ quidem natura, nec sua sponte, sed ob influentem calorem : nam tactu ea docet primò cognoscere : at tactus calorem agnoscit compositum ex influente, & innato.

ap. 1. Comparat etiam illa ad cutim, quæ temperata est cum influente calore, non ex se. In tertio etiam libro testatur se locutum de temperatura membrorum, quæ illis actu inest: pòst autem de facultatibus. Quo fit, ut vel Auicenna non aliter de membris loquatur, aut si propriam membrorum naturam exponere se putat, decipitur. Quòd si dicas, Auerroës & Galenus calidam carnem statuere videntur, quæ si tamen sic frigida est, cum sit gravis. Respondendo: Auerroës dixit superesse pelagus difficultatum : hæc autem iuxta aliorum mentem scripsisse.

ap. 3. Galenus verò non dixit, carnem esse calidam, sed boni alimenti: est autem calida comparatione ciborum qui sumuntur ex partibus animalis, non simpliciter, multo minus ad oleum comparata. Philosophus igitur, secundo de Partibus animalium, dixit, sanguinem esse calidum & humidum, velut dicimus, hominem album esse album, non tamen ut sanguis est. Ideo illis tribuit duplicem naturam, propriam qua bilis humida est & frigida, & sanguis frigidus & siccus: aliam ex influente, qua humores tales actu sunt. Hippocrates quoque in libro de Corde inquit, Sanguis non natura calidus est, sed velut aqua concordans Philosopho.

C O N T R A D I C T I O. VII.

Calida temperies testiculorum an fecunda.

ap. 39. **C**alida temperies testiculorum fecunda est, & masculorum generatrix: idem de calida & sicca, secundo Artis medicæ: sic etiam legebant Aëtius, Paulus, & Auicenna. Sed oppositum habetur à Galeno in quinta Aphorismorum, cum dixit, Hippocratem in textu sequens, Temperata fecunda est, intemperata infœ-

cunda: vel etiam si similibus iungantur steriles. Nam *secunda* quod Hippocrates de vteris dixerat, Galenus verat etiā *tertij tr* de testiculis. Haliabbas in primo Theoricæ, & Tru- *1. cap. 5.* fianus & Iacobus iuxta antiquam versionem legebant, Fœcunda in masculorum generatione: vt Fœcundum non absolutè intelligeretur. Sed repetitio, & aliorum autoritas refragatur, tum Græca lectio, quæ sic habetur: ἡ θερμότερα δὲ καὶ ξηρότερα, παχυσσισμῶτά τε ἐστὶ *apho. 6* καὶ γονιμωτάτη. Calidior autem, ac ficior, crassissimi feminis, & fœcundissima. Dixit Iacobus, fœcundam *cap. 14.* esse quia fit multi coitus: hoc minimè conuenit, cum non semper verum fit. Sed etsi sequebatur non docuit sine illationis nota (ob id) adiecisse. Dixerunt alij, comparisonem esse ad temperaturas cæteras inæquales: cum frigida & sicca steriles sua natura magis sint: humida, non ex eo fœcūda, sed sola calida. At non par fuit, calidam & humidam cedere fœcunditate calidæ ac siccæ. Nec verum fuit, calidam tantum esse fœcundam cæterarum comparatione, si talis fuit calida & sicca, ac multo magis tum etiam calida & humida, Dixere alij, Galenum in Aphorismis docere intemperies testiculorum, si contrariis vteri iungantur, fœcundas euadere: vt calidam frigidæ, siccam & frigidam calidæ & humidæ: laudauitque bis Platonem consulentem in Theæte- *apho. 5* to, vt obstetrices curent hanc coniunctionem, ob sobolem commodè procreandam. Sed hæc non satisfacere videntur: etsi enim frequentiores sint frigidi & humidi vteri, cæteris omnibus, non ob id calida & sicca temperies testiculorum fœcunda dici debet. Indignum enim est hoc grauitate Galeni: tum etiam quia falsum si ad euentum referatur: nam inquit, Quæcunque harum intemperierum si immodica sit, quomodocunque iungatur, sterilis euadit. Dicendum est igitur, fœcunditatem ex duobus prouenire: temperie feminis, & crassitie, præcellit temperatum ob qualitates, calidum & siccum ob substantiam in generando. Nec hoc inconuenit: nā temperatus solis & æstus est patientissimus habita- *62* turæ tantum ratione: rustici filius tamen minus patitur ob densam curim.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC. CONTRADICTION VIII.

An omnis medicina purgans inueteret.

tertia pri
mi doc. 2. **A** Vicenna cū vellet ostendere necessitatem exer-
cap. I. citij, inquit ex Hipocratis sententia, quod omnis
medicina purgat & inueterat. Oppositum ab eodem
lib. 2. c. dum de elleboro loquitur, Et de proprietatibus eius
2. c. 242. est, vt permutet temperaturam, & faciat acquirere iu-
3. c. 122 uenilem naturam. Idem Mesue in suo libro de simpli-
7. ca. 4. cibis purgantibus dum de elleboro loquitur: idem Æ-
tius: sed & Paulus dixit, Quædam medicamenta dan-
tur reficiendi corporis causâ. Sed neque Galenus se-
apho. 37. cunda Aphorismorum videtur sentire, medicamentum
colliquare, nisi cū prauus humor defuerit. Secundo
n fine. etiam de elementis dicit, quod tunc medicamentum
colliquat corpus, cū humorum prauorum nihil plus
habet quod euacuet ante, igitur non inueterascet. Di-
n fine. cendum, quod omnia medicamenta nocent, dum ex-
2. 12. purgant, membris principalibus: vt quæ ea causâ odora-
ta eis debent immisceri, vt in libro Quos & quâdo pur-
gare oporteat, & in secundo Regimie acutorum. No-
cent secundo, educendo aliquid vtilis cum inutiles, vt
apho. 27. sexta Aphorismorū, ubi declarat, quod cum pure etiam
spiritus exeunt, hæc necessaria sunt detrimenta omnis
medicamenti. Accidit tertium in sanis, vel superpurga-
tionibus, de quibus Galenus in superioribus locis lo-
quitur: nam nec sanis medicamenta conueniunt, sexto
pl. 5. de Tuenda sanitate, si inculcata sint: quamuis piceam an-
pl. 4. tea suassisset, vel ex absinthij coma medicamentum. Ve-
rū nihil prohibet expurgata atrabile quæ senectutem
refert suis accidentibus: coloris vitio, canis: imbecilli-
tate virium, tristitia, rugis: insomniatate speciem quan-
dam reparatæ iuuentutis referri.

CONTRADICTION IX.

*An humidum membrorum possit consum-
ptum restaurari.*

Ipsæ solidæ corporis partes, verè solidæ sunt, atque
primæ, nullo modo possunt effici humidiores. At

fatis est, si quis eas celerius exsiccari prohibeat. Interce-
 pra autem in ipsis spatia hoc vel illo humido complere
 possibile est: secundo Artis medicę. Rursus septimo Ar-
 tis curatiuz: Triplex cum sit exsiccatio, harum vna est, *cap. 53.*
 cum humidum, quod in omnibus animalis partibus
 est, consumitur. Proxima, cum adeps & caro ipsa colli- *cap. 6.*
 quatur, & exsiccatur: quę etsi difficilimę sint curatione, *initio.*
 & non nisi nutrimento restaurari possint, reparationem
 tamen admittunt. Ultima quę insanabilis est, & ei
 quę in senio fit, in sanis proportionalis, cum solida si-
 milarium partium substantia reddita est siccior. Et in
 primo de Tuenda sanitate: Corpus nostrum perpetuò *cap. 2.*
 exsiccatur, atque ob id ad ineuitabilem tendit mortem.
 Et in libello de Tabe: Cum triplex sit consumptio hu- *cap. 6.*
 midī, quę illius est, quo solida animalis membra con-
 stituuntur, irreparabilis est. Cęterę verò quę vel pin-
 guedinem, vel humidum in poris contentum consum-
 ptum habent, & si ægrę, sanabiles tamen sunt.

Plura longę possem adducere: sed cum satis Galenī
 opinio clara sit, superfluum iudicio eis quicquam adii-
 cere: tum præcipuē, cum Arabes nulla in parte cum eo
 discrepent. Accedit ratio: nam si siccum verē membrum
 posset reparari, ac ad humidius deduci temperamentū,
 posset in ætatibus dari retrocessus. In oppositum Philo-
 sophus in primo de generatione & corruptione hæc
 habet: *Επειθ' ὅτι σὰρξ καὶ ὀστέον, καὶ ἕκαστον τῶν τοιούτων μο-* *t. c. 35.*
ρίων ἐστὶ διτλον, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων τῶν οὐ ὕλη εἶδος ἔχοντων.
καὶ γὰρ ἡ ὕλη λέγεται καὶ τὸ εἶδος σὰρξ ἢ ὀστέον. τὸ οὖν ὅτις μέρ-
ος αὐξάνεται, καὶ προσιώντος, κατὰ μὲν τὸ εἶδος ἐστὶν οὐδεχό-
μανον, κατὰ δὲ τὴν ὕλην οὐκ ἐστὶ. δεῖ γὰρ νοῆσαι ὥσπερ εἰς
ματρὸν τῶ αὐτῶ μέτρῳ ὕδαρ, αἰεὶ γὰρ ἄλλο καὶ ἄλλο τὸ γινό-
μανον. οὕτω καὶ αὐξάνεται ἡ ὕλη τῆς σαρκὸς, καὶ οὐχ ὅπως
παντὶ προσγίνεται, ἀλλὰ τὸ μὲν ὑπερκεῖ, τὸ δὲ προσέρχεται.
 Quod est: Postquam igitur caro, & os, & vnaquęque
 harum partium duplici modo est, quemadmodum &
 aliarum formam in materia habentium: etenim mate-
 ria ac forma dicitur tam caro, quàm etiam os: erit vt
 vnaquęque pars augeatur, contingatque secundum
 formam aliquid ei adiungi: at verò secundum mate-
 riam impossibile est: oportet enim intelligere esse hoc

quemadmodum si quis eadem mensura aquam metiatur : semper enim alius atque aliud fit : Sic & materia carnis augetur , & non singulis partibus quicquam adicitur , sed hoc quidem dilabitur , hoc autem accedit. Si igitur aliquid semper accedit , & diffuit ex materia , manente forma , manifestum est , quod siccum iam erat , humido accedente posse fieri humidius. Galenus etiam naturales intemperies ad æqualitatem traducere docturum se pollicetur , in primo de Regimine sanitatis. manifestum est autem , quòd de intemperie solidorum loquitur , cum eam à principio generationis ortam præsupponat. Accedit quòd quinto de Tuenda sanitate , puerum tredecim annos natum gracilibus cruribus , ad mediocrem statum reduxit : maius hoc est , quàm quòd nates fame exesas reparauerit alteri , quoniam hæ partes carne & musculis tantum constant. Et in secundo de Tuenda sanitate , cum enumeraret exercitationis commoda , inquit : Exercitium nutritione magis foelicem reddit , & partes corporis perfundit unde fit , ut solida molliora reddantur : quod & in primo libro adduximus. Exercitium etiam calorem auget naturalem : hic autem vnus substantia est cum humido radicali , contingit igitur & hunc augeri. Nam de calore clarè dixit Galenus hoc in prima Aphorismorum : & quòd vnus sit , in octauo de Dogmate Platonis & Hippocratis , cum humido : si etiam restaurantur perpetuò solida , & augentur , non video cur etiam humectari nò possint , quo argumento aliàs etiam vsi sumus. Maximū verò omnibus est , quòd solidæ partes in pueris aliquādo præcisæ restituantur , quantò magis si tota materia generari potest , etiam humor qui in ea consumptus est poterit restaurari. Inquit enim Galenus , Venas excisas aliquando de nouo genitas vidimus : aliquando ut restauraremus omnia tentati , nò successit. Et rursus alibi : Ossa fracta non verè restaurantur , nec in adulescētibus , nec iuuenibus , multò minus in senibus : at si fuerint abundè mollia , qualia in puerulis , restaurantur , ac consolidantur. Propterea dicebat Princeps , Os non verè consolidatur , nisi in infantibus , & puerilis. De vena autē quidā dixerunt , quòd consolidatur , arteria nò. Sed Gale-

φ. 7.
d. 2.

4. Ar-
is curati
ca. 16.
d. 1.
r. 1.
m. II.

9. 15. in
rin.

b. 1. tra.
cō. 10.

4 Ar-
is cur.
sp. 7.
artis cu
at. c. 5. in
rinc.
uarta
uanti
r. 1.
ap. 1.

mus ratione & experimento cognouit, quòd arteria ipsa restauratur. Est autem Galeni autoritas quinto Artis *cap. 7.* curatiuæ his verbis fermè descripta: Vidimus enim in mulieribus & pueris arterias tum conglutinatas, tum vndique carne circumdatas, in frôte, malleolo & carpo. Simile quiddam iuueni cuidam agresti contigit, dum sub veris tempore venam secandam curaret, diuisa arteria pro vena rursus coaluit. Racio autem Galeni quâ ibi subiungit hæc: Cùm arteria venâq; medium quoddam, in siccitate, inter ossa & carnem obtineât: caro autem in omnibus, etiam senibus, restauretur: os minimè, nisi in admodum puerulis: consentaneum est, in humidioribus plerisq; corporibus, qualia sunt puerorû ac mulierum, eas consolidari verè, & absque aneurismate coalescere. Hanc rationē etsi probabilem dicat Auicenna, nihilo secius tamen standum experimento esse discernit. Est autem sciendum, quòd vt ibi Galenus, tum *cap. 38.* Paulus in sexto libro inquit, Discissa arteria, nisi consolidetur, carne & callo solum abducitur: quare partes vt ab initio diuisæ manent. Quod etiam manifestius in ossibus fractis contingit, quæ tophum contraxerint. Satis iam, superque de regeneratione solidorum locutus sum: verùm vbi regeneratio, ibi etiam humidius reddi potest quod siccum. Si igitur in omnibus membris materia vicissim recurat, non video quonam pacto homo redire ad iuuentutem non possit, ac vt ait Poëta,

Stringite, ait gladios, veteremque haurite cruorem:

Vt repleam vacuas iuuenili sanguine venas. Tum alibi,

Pene puer, dubia que tegens lanugine malas,

Ora reformatus primos Iolauis in annos.

Ergo quid Galenus aduersus hæc dicturus sit videamus. 1. de Nutrit. Cum enim tria sint principalia nutrientis virtutis opera, generari, nutriri, & augeri: generatio constat per mutationem ac formationem. Augmen est corporeæ partis augmentum in longum latum atque profundum. verùm nutritio est appositio absq; augmenti ratione. sic enim ille horû vnûquodq; diffinit. Sed subtilius distinguendo ad veram nutritionem necessariû est secûdum Philosophum, vt quod nutritur idem maneat numero. 33.

Quo fit, ut generatio quancquam eadem in materia fiat, nutritio non fit. Secundum, ut quaelibet pars eius quod nutritur, nutriatur. quod ab accumulatione differt. Tertium, ut fiat hoc per aliquid exterius adueniens, quo differt à permutatione quacunque: ut cum densatur, aurarum fit: nam in omnibus his nihil accedit exterius. Ab augmento verò differt, quoniam in pura nutritione, nihil nouum accedit. His visis, materiam fluere ac refluere sub sensu, quo communiter intelligi solet, impossibile esse existimo.

Marcellus Inguen igitur imaginatur in suis Quaestionibus, quod pars solida quæ prius præest materialis vocetur: quæ autem in concauitatibus accedit, pars secundum formam. Solida igitur est primum augmenti subiectum: quæ verò additur in concauitate est primum subiectum aucti: nam illa primò recipit formam: quæ autem prius erat, materiam per quam nutritur. Verum in concavo nutritio fit replendo, in solido per iuxta appositionem. Eadem igitur materia utroque munere fungitur. Ergo apud Aristotelem nutritio ipsa, fluxû ac refluxum non in sola materia, sed etiam in ipsa forma parit, iuxta huius sententiam. Quare homo idem manet numero: non secus ac flumen, & populus, cum omnia in illo permurentur.

Hæc opinio peccat in tribus manifestè: Primû, quod imponit Philosopho, quod senserit, non solum materiã, sed etiam formam diffuere: quod falsum est. Secundû est, quod partes solidæ non intus nutritentur, imò perpetuo exsiccarentur, ac si non vllum auxilium à cibo ac nutrimento reciperent. Tertium, quod homo non aliter quàm populus & flumen posset esse perennis: nam si ad elementorum respicias contrarietatem & violentiam, qua extra proprium locum sunt, non est ratio vlla: quia manere potest permutatis partibus, ut etiam elementorum vnum manet. Quare causa adducta ab Auerroë nulla erit: imò ab Aristotele, quod animæ
2. cæli t. hæc corrumpantur, quia ex elementis constituantur,
c. 37. quæ in proprio loco non sint. Sed neque ob humiditatis naturalis consumptionem nouo semper succedente: quemadmodum etiam in primo tractatu alterius iam

declat

declaramus. Sed neq; materiæ primæ appetitus obest *contradi.*
 ille enim expletur permutando formam perpetua suc- *ctio 10.*
 cessione. Sed nec quia repatiatur, hoc enim falsum esse
 in libro de Animi immortalitate ostendimus: neque
 etiā ob circuitus cœlestes, de quibus Philosophus agit
 in quarto de generatione animalium. Relinquitur etiā,
 vt non sit idem verè animans quod prius fuerat. Et quā- *cap. 10.*
 quā hoc nos concesserimus in libro de animi immor-
 talitate, magis tamen vt difficile, quā vt verum ad-
 misimus. Imò quòd solum hic refugij erat Marsilius
 ipse sustulit. Auerroës autem & Alexander in primo de *co. 38.*
 Generatione, aliter senserunt: siquidem vnum esse ab
 initio generationis quod sit vsque in finem, manente
 eo quod ab illa primò contractum est. Eo igitur in de-
 terius perpetuo labente certæ corruptioni animal sub-
 iicitur. Additi tamen comparatione vnum est situ & fi-
 gura tantum. Subiectum igitur argumenti ipsius est
 prima pars illa à generatione contracta, Totum verò
 simul quasi vni æquipollet, non tamen exquisitè vnum
 est. Concaua verò replentur, & fit appositio solidis iux-
 ta primæ opinionis sententiam. Ergo qui sic dicunt,
 ex nutritione accumulationem faciunt: non enim
 quælibet pars nutritur, sed sola quæ ab initio præfuit.
 Si etiam totum manet quod ab initio erat, vt fatentur,
 non senescit animal: si autem pars melior aufertur, nec
 alia loco eius substituitur celeriter finietur.

Videmus etiam non partem ossium in senibus sic-
 eam, sed vniuersum os: quare reliquum non magis
 diffluit, quā quòd ab initio contractum est. Mirum
 etiam esse tantam materiam totam dilabi, tam modi-
 cam consistere: quanquā difficilimum sit id imagi-
 nari etiam in piscibus, cum ex tam modico ouo tanta
 moles constet: tum præcipuè quòd vniuersa adeò exi-
 guo humido sustentetur. In plantis etiam, vt salice, quæ
 ex auulsa ramo proueniunt, humidum quod acquiritur
 cum priore vnus rationis esse videtur: nam primum ex
 femine non est. Hoc accedit, quòd ad maiorem ra-
 ritatem qua piscium deuenirent, quā cum ex terra
 ignis fiet.

Ioannes autem Grammaticus, & Albertus, ac D.

Thomas dixerunt, quòd forma ipsa, quæ est anima, cōtrahit se, ac extendit, nec de nouo quicquam generat, sed forma illi quod accedit, de nouo fit. Atque ea de causa non fit refluxus secundum formam, sed secundū materiam. Ipsa verò anima, vt in libro de animi immortalitate diximus, indiuisibilis est, non vt punctus, sed quia quātitatem nullam, in qua sit, certò sibi determinat. Subiectum autem augmenti primum anima est in hac materia. Augetur autem secundum materiam verè, secundum formam autem nō adeò verè, sed quia illa sic magis extenditur.

2p. 1 an-
medu. Ista opinio primo præsupponit vnum falsum, quòd anima educta de potentia materiæ non sit diuisibilis diuisione subiecti. nam hoc ex Platonicis solus Marsilius Ficinus, & ex Peripateticis solus Vgo tenuère. Inquit enim Auerroës in libro de substantia orbis. Omnis forma educta de potētia materiæ, diuisibilis est diuisione subiecti, vt existimat etiam Aristoteles. Peccat etiam, quia modum quo misceantur partes in nutritione non docet: neque ostendit quonam pacto omne animal ab initio exsiccetur vsque in finem, iuxta experientiam, Galenique sententiam. Burleus verò & Paulus Venetus, cum præcedēti fermè cōcordant, nisi quòd animas ex potentia materiæ eductas fatentur diuidi subiecti diuisione, atque sic omnes, præter intellectuā. Subiectum igitur quod nutritur est anima, & hoc manet idem ab initio vsque in finem, ideo quia anima eadem manet: atque sic quælibet pars nutriti nutritur. est verò nutritio secundum formam, quia anima quæ forma est, nutritur. est etiam hoc ab exteriori nutrimento, quamuis non secundū materiam, nam illa perpetuò fluit, ac refluit.

Ista opinio adhuc est cæteris difficilior: nā cū anima de se non senescat, vt ostensum est in libro de Immortalitate animi, iuxta Philosophi sentētiā, nec iuxta materiæ superuenientis rationem, quia tota fluit, & refluit, sequitur vt homo nuquam ad senectutem perueniat, imò in prima adolescentia consistat. Item facta tota materiæ permutatione anima sensim de vna materia in aliam, de vt. oque subiecto in aliud transibit.

Laurus præterea, quæ ex radicis auulsione iuxta Theophrasti sententiam, & vitis, quæ surculi, quemadmodum salix, plurisque aliarum arborum propagatur, poterunt animam illam vnâ habere perpetuam: nam quæ excipitur ramo vel radice vna est cum ea quæ remanet, iuxta horum sententiam, igitur cum etiam illa succedenti, patebit eandem animam perpetuò mansuram. Respondebat Marsilius Ficinus, vnâ quæ prius fuit dū auellitur, plures fieri calore solis. Sed ille, vt ostensum est posuit indiuisibilem. Hæc ratio illos fatigat, qui semen, actu animam habere existentem non putat, de quo infra dicendum erit. Nunc ad rem ipsam reuertor: Non potest fingi verè, vt etiam Pomponatius dicebat, quo in genere nutritio mutationis sit, vel augmen: nam cum compositum ex materia & forma non verè augeatur, nec nutriatur, non erit ex genere alicuius motus: non ad quale, quantumve, nec ad vbi. Iuxta quod scire operæ prætium est, Augmentum non esse verè extendi: nam cum extendi iuxta Auerrois sententiam ad qualitatem sit, si augmen esset extendi, esset & ipsa ad qualitatem: nullus igitur motus in quantitate, quare non essent tres motus proprii vno deficiente: est enim augmen motus quidam, quia ex contrario: in contrarium cuius terminus est quantitas, & habet subiectum in actu vt tale est.

*1 de Hi.
storia plā
c.1.*

7.phy.15

At nutritio est ad substantiam, quare non à contrario in contrarium mutatio est, nec habet subiectum in actu. His tribus deficientibus nutritio motus non est: augmen autem ipsum est.

Pomponatij verò sententia hæc est: Cum aliquid nutritur aut augeatur, quod superuenit iam existenti ex toto miscetur, cum verò possit vel prioris substantiæ quantitas, vel nutrimenti, vel vtriusq; aut neutrius seruari, extremum ille amplectitur membrum: nam nutrimentum ipsum ab ea forma quæ nutritionis est causa, plenè spoliatur quantitate, qualitate ac forma quæ prius substantia erat. At quod nutritur solam quantitatem ac qualitatem omittit, retenta substantia, in quam etiam nutrimentum ipsum permutat: velut cum aqua vino immiscetur, vini quidem substantia sola

manet. nam aquæ nihil cernitur, seu quòd ad substantiã seu ad quantitatem vel qualitatem pertineat : nec vinũ sub eadem permanet qualitate aut quantitate. Non me lateret hæc omnia dilucidius ad augmentum quàm ad nutritionem pertinere , cùm tamen ego in vtrisque loquar. Quisque ad id, quod sibi commodius pro exemplo videbitur, sermonem contorqueat : nam dictum iã prius est, qualisnam sit augmenti ac nutritionis differentia. Nunc ad propositum reuertor : vbi quod restauratur deperdito maius est, augeri dicitur: vbi minus, minui: vbi æquale, tantum nutriri. Videtur autem senes manifestè diminui: infantes & pueri, augeri: consistere ac solum nutriri iuuenes. Omnis præterea anima iuxta eum diuisibilis est ad subiecti corporis diuisionem: indiuisibilis autem, quia nullam sibi determinat quantitatem: quare anima hoc modo minus est indiuisibilis quàm intellectus: nam intellectus nec diuidi potest diuisione subiecti, nec vllam sibi quantitatem certam destinat: ceteræ formæ certam sibi quantitatem destināt, & diuiduntur subiecti diuisione. Anima verò diuiditur, sed quantitatem non sibi certam decernit. Hoc autem idè est, quia anima exquisitè medium est quoddam inter ea quæ à materia sunt separata, & ea quæ cum illa iunguntur: & quòd talis existens ob id hoc privilegio fungitur, vt nouam materiam perpetuo sibi subiicere possit. Addit etiam, quòd cum in viuentem sint vbique pori, quod in eis est in nutrimentum transit, atque sic ipsum alitur. Et quòd in vnoquoque puncto mixti sunt formæ quatuor elementorum, non autem materia. Hoc autem conforme est procaldubio naturæ sententiæ: nam nos tenemus, formam mixti esse elementum prædominans. Hoc autem ibi actu est, sed non perfectum, verum refractum. Sic igitur cuilibet parti inest forma nutrimenti, ac eius quòd nutritur, non tamen materia. Immiscetur autem quantumcunque minimum nutrimentum toti quòd nutritur duobus sanè modis: altero quidem secundum substantiam, subtilitate sua: altero verò secundum virtutem & qualitatem: vt cùm in medicamento mixto modicum scammonij toti vires secundum vnamquamque partem præbet: sic in

*Contradi.
prima pri
mi trac.
lib. 2.*

marmore ignis non substantia sed potentia est, & virtute. Est autem causa huius tam subtilis mixtionis anima; cum præcedentibus immutationibus. verum iuxta diuersos terminos diuersa nomina, sortitur hæc mutatio: alia enim generatio, gratia exempli, alia nutritio, alia augmentum, alia diminutio. Dispositiones autem introducuntur antecedentibus, quæ vt superuenerint, priores corrumpunt. Quod autem aliquid seipsum corrumpat nullum est inconueniens, cum per accidens hoc fiat: velut cum formæ elementorum se vicissim destruunt in compositi ipsius generatione. Dubitat autem, quid formam mixti in mixto generet, cum elementorum generantium forma corrupta sit? quæ difficilis non apud nos quemadmodum apud illum quæstio est: nam forma inanimati est elemēti forma dominantis quæ à generante inducitur elemento vincente, in eo quod prius erat: sed in animatis forma est anima, & hæc in potentia: generatur autem & ad actum perducitur virtute solis, & syderum concursu. Sed ignis augmentum non ad nutritionem veram pertinet, quoniam non alia tantum materia, sed etiam forma numero adiungitur. Non est igitur ignis nutritio, sed generatio, qua ignis crescit & augetur. Augmenti enim species tres sunt, iuxta Auerroen: Vna cum nihil additur, & tamen crescit, vt in raritate: solæ enim dimensiones, non rei substantia augetur. In accumulatione autem fit additio alterius, sed tamen utroque termino in sua manente natura: verum in nutritione alterum, vt primo dictum est, alteri accedit, & permutatur vnū in aliud, manetque quod prius erat secundum formam.

*primo ca
li c. 22.
principi*

Præter hæc conatur assignare causam, cur homo non semper crescat: dicitque, id esse ob debilitatem caloris naturalis: quia omne agens agendo repetitur: cum igitur consistit homo, iam calor non sufficit augere, sed tantum nutrire solida membra: carnem autem augere potest, cum sit facilioris generationis.

Ob id cum homo in longum crescere desinit, iuxta illius opinionem etiam in latum amplius non crescit: idem igitur finis cimenti solidorum iuxta omnes dimensiones.

His peractis multa aduersus alios, tum etiam aduersus se adducit: nam cum aliorum opiniones damnauerit, quæcunque aduersus se faciunt, aut diluit, aut in alios contorquet. Quale illud contra Caietanum: Si augmen vel nutritio motus est, in omni motu est dare primum quod mouetur, illud igitur est vel nutrimentum, aut quod nutritur, aut compositum ex utroque: Si primum, res inanimata augebitur: nutrimentum enim est inanimatum. Idem sequitur, si dicas compositum ex utroque nutriri. Si autem quod præfuit solum nutritur, aut augetur, aut augmen erit per appositionem, non proprium neque intus: vel augebitur nullam acquirens quantitatem, quia quod prius erat, non maius fit nec ex se, cum ipsum non augeatur: nec ex alio, cum illud adueniens non immisceatur, sed solum iuxta opponatur. Nec possumus dicere quod pars de nouo adiecta sit subiectum augmenti, nam talis antea non præfuit: & etiam quia secundum illos quantitatem, quam ab æterno habuit, adhuc retinet.

Quia verò dubitatio occurrebat non leuis: nam si augmen erat per singula minima, igitur cum non possit dari minus minimo, quodlibet minimum minimo augetur, igitur augmen omne fit ad duplum. Eadem ratione diminutio erit ad dimidium vel ex toto, si quodlibet minimum minui debet. Respondet igitur, quod augmen & diminutio sunt secundum poros. pori autem longe pauciores sunt minimis. Ex quo colligitur, augmentum & diminutionem fieri non secundum minima, sed iuxta partes ipsas sensui manifestas. Quia verò durum videbatur quod accidens non migraret de subiecto in subiectum, anima autem posset, causas tres huius differentiarum assignat. Primam, quod cum accidens à subiecto pendeat, sic ab anima subiectum: ut igitur manente subiecto accidentia permutantur, sic manente anima subiectum potest variari. Alia, quoniam materiam nouam veteri immiscet anima. Tertia, quia eandem prius præparat: horum neutrum accidens facere potest in suum subiectum, atque ob id neque immigrare: nam species in aqua fluminis super ripam arboris existentis, aut arenæ in fundo, etsi una esse videatur quoniam inuariabilis ap-

paret, & mutatio momēanea, non tamen vna est, sed ex innumeris sibi inuicem succedentibus constat.

Accedit alia dubitatio: Quo nam pacto anima salicis non possit dici non perpetua cum maneat? Expōitis autem quinque generationis modis: à putredine, vt vermium: à simili per se, vt ab igne ignis: ab æquiūoca causa, vt ignis ab ictu, vel solis radiis in speculo cauo, vel sphærule vitrea: ex semine, vt animalia pleraque, & plantarum plurimæ: ex partis decissione, vt laurus & salix.

Primo modo genita non sunt perpetua, sed in magna 8. *Phy*
temporis parte, vt Auerroes inquit, aut in suis causis ve- 46.
luti sole. Concludit tandem, quod anima salicis perpetua est, non vt in hac radice, vel hoc stōlone, sed vt ex hoc in aliud transmigrare potest. Intellectum verò in materia esse ac magnitudine, non tamen vt intelligit: nam & ratio ipsa cū in materia sit, & instrumēto corporis vtatur, substantiam tamen à magnitudine seiungit. Sic igitur quod de cæteris animalibus dictum est, de intellectuā affīrmat. Verūm si sic concedatur vt anima per nutritionem transmigret, id etiam consequetur, vt ex diuersis materiis eadem forma educi possit: quod si fieri posset in generatione, idē numero reuerteretur. At non accidit hoc vnquam: quod verò nūquam euenit, necessitatis causam proculdubio habet. Illud verò in hominibus maiorem habet dubitationem propter animi immortalitatē: sed nihil prohibet eundem esse quodammodo hominem, & quodammodo aliū: cū videamus nos plus nobiscū nunc cōuenire, quā cum nobis pueris existentibus. Ergo qui succedit partim idem est, partim etiā alius. Immortalem autē habentibus animam, nunquā eadem forma ex diuersis materiæ partibus educitur. De radicali autō vocato seu verius innato humore, eundem illum nō esse ab initio vsque in finem putat, contra Alexandri, Ioannis grāmatici, Auerrois, Alberti, cæterorūque sententiam. Cū verò in oppositum adduceretur, quod humidum esset animæ subiectum, qua manente per totam vitam, illud etiam manere oporteret: quodque si permutetur homo nunquam deſciet, 1. c. 39
semperque augetur: tum verò quod id Philosophus 42.

per exemplum aquæ & vini in primo de Generatione & corruptione declarauit. Respondet, Humidum esse ad animæ generationem necessariū, non autem ad conseruationem: multa enim talia sunt, vt pater & mater; nam sine illis filius generari nequit, viuere tamē potest. Causam tamen cessationis augmētī & vitæ, vt diximus, in mutuam actionem refert. Verū exemplum Philosophi non vndequeque verum est, sed in multis accommodatum nutritioni. His vltimò adiecit, quod verum est, & ex fati pendet ratione, vniuscuiusque geniti causas certas, ac fixatas, numeroque ac cæteris conditionibus inuariabiles esse. His declaratis, quid mihi aliud sanè occurrit quod dicam, quàm illud Epigrammatici,

Sunt bona, sunt mala quadam, sunt mediocria plura.

Vir hic clarissimus fuit, sed tamen multa aliquādo dixit, quæ aliis sunt obscuriora, quæque indigerent eo patrono: nec mihi mēs est vt singula discutiam, esset enim longum negotium, & prorsus odiosum, ac inutile: sed sufficiat ostēdisse, longè maiores hanc, quàm iam dictas opiniones, difficultates sequi. Ergo ad id primo de Anima quod dicit eam diuidi posse, de sensitiua hoc falsum est. nam tota constat in corde: esset etiam mirum, quòd nullius animalis quantumcunque vilis partes seorsum diuisæ viuerēt, si anima toti ita inesset sensitiua vt diuidi posset. Illud etiam durum, quòd forma ex potentia materiæ huius educta sensim in aliam immigraret: hoc enim videtur perabsurdum. Horū nullum sequitur si in corde ponatur, modòque indiuisibili.

Quod verò de poris dixit, est planè repugnans dictis: nam vel inter porū, & porum est aliquid solidi, vel non: si non, constabit corpus ex indiuisibilibus, quod repugnat Philosopho: si autem est medium aliquid solidi, non nutrietur medium illud, nisi per iuxta appositum. Quare difficultas vt prius manet. Constat autem oportere totum nutriri: nam calor qui consumit vbique est, quare & nutritio totius secundum omnes partes erit: fragile etiam nimis erit quod vbique porosum est, coincidentque partes in seipsis.

In finis clementi ratione dupliciter peccat: Primò, quòd idem sit finis clementi in longum, latum, atque

profundum: sed hoc non tã facile potest damnari, quàm
 coargui, cum Galenum habere fautorem videatur. Ve-
 rum reliquum, quòd hoc accidat, quoniam agens agen-
 do repatitur, nullo modo verum esse videtur, nec me-
 dicis consentaneum. Si enim hoc verum esset, necessariò
 calor pueri maior esset, quàm iuuenis, aut intensus ma-
 gis: at de magnitudine partes sunt, iuxta Galeni senten-
 tiam: de acuitate verò etiam puerilis calor iuuenili ce-
 dit, vt ille censet. At verò si ob id deterior semper calor
 noster efficiatur, quòd repatiatur, ex igne prorsus nun-
 quam ignis generabitur, aut non æque calidus: nam re-
 sistet quod in ignem transibit agenti igni, refrigerabit-
 que illum: generabitur igitur ignis similis perfrigera-
 to, atque ex hoc alius denuò frigidior: quam obrem in
 continua adeò, ac momētanea ignis generatio, fiet tan-
 dem, vt non amplius ignis ab igne, etiam in sulphure,
 progignatur. At experimentum docet, vltimum ignem
 æqualem ac similem prorsus esse primò, etiam si infinitæ
 ferme, vt ita dicã, generationes interceperint. Quòd
 si dicas, à circūstante calore, atque igne ignem genitum
 reduci: nihil est, cum pariter & ille agendo patiatur. Se-
 quitur etiã vt idem in calore animalis eueniat: quo fit,
 vt patiens in agens semper natura sui agat, non autem
 semper imprimat. Hic autem est sensus verborum Phi-
 losophi, cum dixit, quòd omne agens dum agit aliquid
 à patiente patitur, si quidem innatum pati sit. nam si vel
 in extremo sit, vt ignis, aut si calor ille à cœlesti fouea-
 tur, qualis est qui in animalibus, proculdubio, nihil
 omnino patietur: aliter necesse esset etiã extrema ignis,
 quæ ad orbem lunæ sita sunt, refrigerata esse, ob leuissi-
 mam quandam rationem. At Philosophus censet ratio-
 nem solùm veram esse, atque concludere, eique soli cre-
 dendum, quæ cum experimento cōsentit. Dicamus igi-
 tur aliud esse per quod repatitur, vt nutrimentum, nam
 de hoc omnes & bene sentire videtur: quòd immixtum
 deterius reddat quod prius erat, vt aqua vinum. Hoc
 enim in vno Philosophus & Galenus consentiunt, me-
 dicique pariter ceteri. At in primo, nullus videtur hoc
 sentire: declaratum est enim à nobis etiam in libro de
 Animi immortalitate, quòd iuxta Platonis atq; Aristo-

2. de tem-
 per. c. 2. in
 fine.

4 de Ge-
 n. rat. ani-
 mal. c. 3.

3. de Ge-
 nerat. ani-
 mal. c. 10.
 in fine.

telis sententiam, anima ipsa ut per se est, nihil prorsus pati nata sit. Argumentum verò quod aduersus Caietanum adducitur, sophisticū est: nā cum duo sint termini morus cuiuscunque, A quo, & Ad quem: quod præfuit, augetur tanquam à quo, per additionem, ut docebimus: totum verò cum addito, ut terminus ad quem.

De poris autem falsa sunt omnia: non enim nutritio ipsa per poros ullo modo fit, esset enim accumulatio: pori tamen sunt medium ut commodius illa fiat: quamobrem error ille nō levis est: neque enim minima oportet ponere nisi dum separantur. In mixtione verò aliter dicendum proculdubio est: quorsum enim minima ponere expedit, cum iam docuisset, & bene, in qualibet minima parte ac pūcto, ut ita dicam, omnes formas elementorum consistere,

De specie arboris quæ in flumine, utraque opinio potest defendi: quod enim accedens spiritu ac lumine, vel luce consistens, immigret de subiecto in subiectum, nihil obsonum: in aliis verò quæ à materia & calido ac frigido procedunt, alia ratio est. Utraque igitur via defendi potest: nam prorsus ad opinionem suam sequitur quasi continuum ex indiuisibilibus componi. Lumen etiam solis in orbe lunæ semper variabitur citra ullam necessitatem. sed hæc ad librum de Subtilitate & de Arcanis pertinent æternitatis. Illud verò meo iudicio absurdissimum est, concedere animam salicis æternam esse posse: quærat enim Philosophus in libello de Longitudine & breuitate vitæ, an corruptibile posset aliqua ex causa perpetuum euadere? nam de igne qui in sua Sphæra est, dubitat: de uiuentibus autem nullo modo dubitandum censet. Quamobrem satis aptè videtur hic mihi sensisse Pomponatius de immortalitate: qui eam ab intellectu, & anima hominum sustulit: animis verò salicis ac populi donauit. At verò, ut diximus, illud nos non vrget, an eadem anima ex diuersis materiis educi possit, quod illū non absque ratione fatigare debet: nam si educitur ex nouo nutrimento non prius fuit: si autem prius erat, impossibile est ut educatur ex illo: quare non leuiter sibi, nec obscure, cōtradicit. Nos autem animam in quadam inuariabili parte ponentes, his non labora-

mus difficultatibus & tum maxime in sensitiua, nam de nutrice alia ratio est. Quòd verò humor innatus alius sit, quando hic non est disputatio de nominibus, sed de rebus ipsis, ne repetere idem cogar, suo loco, quid sit rei ipsius veritas, edocebo. Galenus igitur secundo de Naturalibus facultatibus hæc habet: Iam quæ nutriuntur omnia & quæ miscentur, quòd per se tota nutrantur ac misceantur: quòdque ea quæ immutantur, pariter tota immutentur, Aristotelica hæc Hippocraticaque sunt dogmata. Nec minus illa, quòd concoctio quædam est mutatiõ eius quod mittit in propriam eius quod nutritur, qualitatem. Sanguinis quoque generationem permutationem esse. His accedit, quòd nutritio & augmentum ex eo fiunt, quòd corpus in omnem partem extenditur atque nutritur: permutatio verò omnis talis nõ solum in his, sed etiam in excrementis ab innato calore fit. Accedit his Galeni dictis ratio nimis efficax: nam si calor, qui cõsumit, ubique dispersus est in solidis, oportet totum ipsum etiam non tantum per cavitates, sed in solidis ipsis partibus nutriri. At verò in primo libro hæc habet: Porro omnia quæ aliter quàm à natura extenduntur, in omnem partem extendi nequeunt quin diuellantur: solius igitur naturæ opus est, in omnes partes extendi citra diuisionem: estque hoc nutrimenti ope, quod augmentum vocatur. Nutritio verò fit, cum omni parti eius quod nutritur, aliquid accedit: causa eius est facultas. Verum permutatio quæ in hac fit actione, non eadem ei, quæ in generatione: ibi enim quod os nõ erat, os iam fit: in nutritione ei quod iam factum est, quod de nouo adiicitur, simile fit. Quòd igitur nutritio assimilatio fit, iam palam est. Præcedit autem assimilatiõem agglutinatio, agglutinationem adhæsiõ: antequam autem adhæreat, spargitur humor ex ore venarum qui nutrimenti causa esse debet. Et rursus in secundo de Temperamentis, dum de senibus agit, Corpus illud intus siccum est, quod nutrimentum trahere ob caloris inbecillitatem ad se non valet: remanet igitur illud in cõcauis membrorum, speciẽmque humidi refert: cum tamen eò sit siccus, quò minus superfluum, quod ibi retinetur, in membrorum substantiam transire non potuit.

*ibid post
medium,
C. 1. de
facul. na-
turali.
c. II.
I. de facu-
nat. c. 7.*

Est autem nutrimentum triplex: quod assimilatur & hoc verè nutrimentum: & quod apponitur & non adhæret, vel etiam quod adhæret & non assimilatur, & hoc est veluti nutrimentum: & quod in venis continetur, hocque vocatur futurum nutrimentum, hoc igitur primæ particulæ dum auctrix facultas dominatur in nobis extenduntur. Sunt autem primæ partes hæ, ossa, ligamenta, cartilagines, mēbranæ, tunicæ, nerui, arteriæ, venæ, quæ nutrice facultate & concoctrice auxiliantibus in omnē partem crescunt. Quo fit, vt videatur Galenus sensisse, clementum in omnem partem simul fieri, licet nō equaliter: hoc enim sensus ostendit.

ap. 1.

Demum scire expedit hæc opera illum non animæ, sed naturæ tribuere: nam in primo de Facultatibus naturalibus inquit: Stirpes à solâ natura, animalia à natura, & anima simul reguntur. Augeri verò ac nutriri, non animæ, sed naturæ ipsius opera sunt. At verò quomodo homo ad senium perueniat nullibi melius declarauit, quàm in primo de Tuenda sanitate: inquit enim, Corpus nostrum ab initio semine constat & sanguine: semen ignea & aërea rursus substantia, sanguis terrea & aquea. Ab his igitur elementis, quæ siccitatem in se obrinent, primum efformatur corpus ac solidum efficitur, Demum temporis successu etiam siccatur atque senescit. Atque hæc vna est causa qua animal omnino fertur ad mortē. Alia est substantiæ ipsius fluor, qui etiam à calore fit: hanc restituunt cibi potus ac respiratio. Ex hoc etiam constat, Galenum sensisse, nutrimentum non humido innato adiungi, sed quasi retardare, ne humidum illud consumatur: restituere tamen quod diffauit in dies.

ap. 2.

Hæc igitur est Galeni sententia, quam vtinam dignatus esset, quando in facilioribus prolixus est ad tædium, illic vel saltem declarare. Nanque ego non sat percipere queo, quomodo membra à duplici calore exsiccentur, nisi elementare intelligat. At reliqua non arescunt elementis propriis quæ sunt inanimata. Si verò calor naturalis hæc ambo facit, adhuc difficile est intelligere, quomodo siccum expellat, & tamen siccus in dies euadat. Itaq; duplex hæc operatio seu ab vno, seu à duobus agentibus proueniat, ad claritatem nihil addit, ad consu-

sionem multum. Verum mihi id videtur illi occurrisse primum, quod nutrimenti necessitas adest, & tamen senescit animal, quanquam nutriatur: oportere igitur aliam esse causam indigentiam nutrimenti, alia senij necessitatis: cum tamen melius fuisset, quemadmodum Aristoteli contigit, istud præsupponere, quod diffatur melius esse, quam id quod restauratur ex cibis: inde causam querere. Nam ponere, ossa & nervos augeri, & humido nutrimento per totum repleti, usque ad solida, quemadmodum ipse testatur, nec tamen humidiora reddi, est ipsa difficultate difficilius. In semine etiam piri tantum humoris esse ab initio, quod tam amplæ arbori ad ducentos satisfaciat annos, aut in glande ad mille, quemadmodum de quercu Abraham Iosephus refert, quæ adhuc tunc superat, incredibile est. Accedit mirum maius hoc, quod arbor ipsa ex quo tantum excinditur humidi, in totque seminibus, viuacior phœnice in fabula esset: atque idem de homine dico: quare humidum totum vnum potius fieri verisimile est. Ab initio verò non totum à semine excindi, sed efformari ab illo: in animalibus quidem ex sanguine, in arboribus ex terra: nullum autem esse humidum sempiternum, sed in singulos dies misceri, atque confundi, deteriore semper succedente. Illud etiam difficile, ac à ratione prorsus alienum Plantas anima carere. Sed cum hoc vel alio in sensu dictum sit, vel à Philosopho & experientia reprobatur, his nugis non amplius immorabor. Cæterum, quæ de distinctione operationum spargendi, adhærendi, agglutinandi, atque, ultimo assimilandi dixit, si rectè intelligantur, vera sunt, & medico ut sciat necessaria.

Forfan aliquis dicet, innatum calorem membrorum humidum consumere, eum autem qui cordis & influentem facere diffationem illam quæ cibo indigeat. Sed hoc esse non potest: primò, quia caloris non meminit in humidi resolutione, sed siccitatis: nec esse potest, ut idem nutriat atque resoluat. Si verò contrario modo dicas, influentem quidem senium facere & exsiccare, innatum autem cibi necessitatem: eadem difficultas manet de siccitate. Præterea omnino impossibile esset, à tanto motu tam modicam, qualis in innato sit humido, atque tamen

lentam fieri resolutionem. His omnibus accedit, quòd in stirpibus vtrunque accidit, etiam iuxta illum in alicor ac senectus, tum cibi & humoris necessitas, quare non à calore influente hoc fiet. Videtur sanè animalium calor solam respirationem expostulare: itaque tres erunt denovo necessitates. Ergo vt horum omnium ratio exquisita reddatur, in omni quæsito rectè dissoluendo quatuor hæc simul obseruasse decet: primum, vt non aliquid sit in rerum experimento, quod non etiam ex solutione eodem modo absque variatione dissoluatur. Secundum, vt idem principium omnibus argumentis atque difficultatibus circa quæstionem emergentibus satisfaciat.

Tertium, vt ex rerum principiis ita proficiscatur, vt non solum doceat sic esse, sed etiam quod naturæ ipsi impossibile fuerit melius ea in causa satisfacere, nam aliter ipsam naturam impudentiæ aut inuidiæ coarguimus. Quartum, vt non omnino extra orbitam antiquorum excedat, quasi omnia illis è directo contraria principia ponens: nam antiquorum more vni satisfaciens quæsito, vniuersa præcepta philosophorum euerteret. Hæc igitur si quis diligenter obseruauerit, quæsitum declarasse optimè dici potest. Ea de causâ quæ tueri oporteat primò perdiscenda: hæc autem sunt: Primum, quòd in omni parte mixti, vera fiat nutritio ac necessaria: nam sine cibo viuere non possumus. Secundum, quòd perpetuò senescimus cum his quæ viuunt irreparabili quadam via versus mortem delati: quæ senectus alterius est generis ab his, quæ vita ipsa carent. Tertium, quòd anima ipsa ex subiecto in subiectum haud immigrat. Quartum, quòd cum ossium nutritione duriciæ experimentum in eis maneat. Quintum, quòd aliquando quidem augemur, aliquando verò non. Sextum, quòd ossa magna ex parte non regenerantur frequentius venæ & arteriæ, caro autem etiam senibus. Septimum, cur si totum diffluit ex materia, cur non etiam quod terreum est: nam si hoc difflueret, impossibile est tueri, quòd homo senescere cogatur.

Accipere igitur primò pro confesso decet, quòd sub eadem quantitate non repugnat modo plus, modo minus subelle materiæ: nam in quo vitreo dum spiritum

ad te trahis minus relinquitur aëris, & tamen vt prius spatium id repletur: neque enim dicendum est, inane illud esse, vt Hero in de Spirabilibus falso conatur ostendere. Secundum quod quemadmodum id in raris acci- *21. sec.* dit, sic in ficcis: nam Philosophus in Problematibus do- *promas.* cet, cur massa ex farina & aqua leuior sit vtriusque pon- *17.* dere: sed verius spatium non augetur immixta aqua cineri, nec tamen tota euanescit. Imò quidam existimant *4. phy. 8.* pro vasis capacitare aquam hauriri. Si etiam in liquidis *com. 56.* elementis hoc contingit, cur non in ficcis, quanquam difficilius. Tertium, quòd sola nutritio & augmentum de verè viuientibus dicuntur: nam cùm nutritio de his solis dicatur, augmentum autem non fit sine illa, palam est, augmentum solis conuenire viuientibus: inde & generationem talem etiam esse necesse est. Quartum, quòd aliqua aliquibus verè sic miscentur, vt in quolibet puncto vtrunque sit: velut in liquidis quam inanimatis, cùm vinum aquæ permiscetur, nullibi vinum sentitur, vbi etiam aqua nō appareat. Quintum, quod iam in primo libro declaratum fuit, resolui à ca- *trac. I. cor.* lore syncerum aëreum atque aqueum, quòd autem ter- *tra. 10.* restre est remanere. His visis dico, calorem illum cœlestem copulari igneo calori in animalibus, vt ex sententia clara Philosophi habetur secundo de Animalium partibus: hic ignis in aliis mixtis refractus est, & in potē- *cap. 7.* tia solum: hic autem refractus, quia mixtum, sed in actu quia à calore cœlesti sumipetur. Ergo agit, sed vt refractus mouendo, consumendo, exsiccando, nutriendoque: ob id diffusus vasorum, id est solidorum, humorem consumit, non calor qui natura illis inest, sed qualitas quæ ab influente in illa deceditur: attrahunt autem per poros vocatum nutrimentum, ac illud totum toti sensim immiscetur. Cùm verò adeò concrescit, vt non possit extendi, qui ex omni nutritione pars terre accedit: primò quidem mixtionem admittit, seruatúrque adhuc animal, sed non crescit. Cùm verò etiam non admittit intus, tunc corrumpitur, & fit ineuitabile mortis genus serme absque morbo: succulētum enim corpus apparet, quoniam humidum illud vigente calore in carnem & pinguedinem transit.

cap. 1.

2. artis
medica
con. 25.
de testi-
bus.

cap. 3.

ex 7. de
f. n. p. m.
cap. 10.

Hæc autem vna est ex præparationibus, quas Auerroes in sexto suo Collectaneorum dixit hominibus aduenire. Ex quo patet, non totam materiam fluere, sed humidam substantiam tantum: calor enim quanto magis terreum, eo siccius efficit, atque etiam immobilius: reliquæ autem substantiæ humidæ totum fluit ac refluit. Ergo in corde quanquam humida substantia augeatur, non tamen humidius fit, (quod quasi Vgo vidit) nam aucto corde ea quantitate in fine consumptionis terra nutrimenti superest, quare ante nutritionem humidius efficitur, sed hæc accessio est momentanea. At verò cum in alio membro nihil prohibeat calore accedente ex iccore, & corde, ac humido, membrum augeri, humidius etiam membrum fieri potest secundum substantiam, Quod quasi in tertio Artis medicæ sensisse Galenus videtur, cum dixit: Calida quidem & sicca temperies, humidis ac frigidis ad meliorem statum reducitur. Sed difficile fuit Vgoni & aliis expositoribus diuinare, quid sibi Galenus voluerit eo in loco: propter dicta tamen eius primo de Tuenda sanitate, tum ibi, si cui forsan Galeni sententia arrideat, quid ille sibi velit breuiter explicabo. Siccior (gratia exempli) adolescentis temperies humidioribus utens, non autem frigidioribus, nec calidioribus ætate succedente, minus siccatur ob vitæ institutum quam refrigeretur: crescente igitur plus frigiditate quam siccitate, cum iuxta consistentiam erit, temperiem ex æquo frigidam ut siccior sortietur: atque ob id temperata huius ætatis consimilem. Hæc est permutatio innati temperamentum secundum Galenum possibile. Verum & nos non aliam totius corporis comparationem possibilem esse fatemur: quia principium nullum est cordis, sed ipsum cor principium. At verò in aliis membris plurimo accedente humido & calido totum fieri potest humidius: & maximè in his quæ sensui subiectæ sunt, ut cruribus & ventriculo: perfrictiones enim & viæctiones multo ibi sanguine attracto, atque per emplastra ne diffusetur, retento, replentur villi nutrimento, & avidius attrahunt ac nutriuntur, maioraque membra euadunt. Quod ille fateretur de crure, vbi dictum est: quamquam, quoniam ignorabat causam, sententiam non re-
tinuerit

tinuerit. Ergo sic incrassari solida membra, facilius tamen nervosa quàm ossæ, in pueris & adolescentibus, tum etiam iuuenibus mollioribus, ac mulieribus, humectarique poterunt: nam ad materiam, quæ quinta sui parte solum humida sit, si alia accedat æquali quantitate, quæ ex æquo terream partem ex quinta obtineat, fiet totum tam humidum, quàm siccum: quare longè priore humidius, tum validius. Quòd si hæc sollicitudo profuit cruri, cur ventriculo, cæterisque partibus prodesse non debet, quæ sensui subiacent? Ostendit istud regeneratio partium quam ille fatetur, quæ longe difficilior tamen est. Ostendit unguentū nostrum, quod nervos præcisos elongare solet, tum etiam morui aptos reddere: non simpliciter adhibitum, sed industria magna, quam illi sacerdos experimento doctus exhibere solebat, cum vitam ex hac sola industria traheret. Ostendit emplastrum Galeni sanguinem sistens, de quo in quinto Artis curatiuæ egit: quanquam id ipsum ibi haud descripserit.

Diximus necessitatem resolutionis, ac nutritionis, tum caloris naturalis cum anima non nisi ignis elemento posse commode copulari: nutritionis etiam in singulis partibus modum: curque homo augeatur quandoque nō, & tandem ad senium perueniat, quòdque hoc solum animalibus & plantis necessario inest. Quòd etiā anima ex subiecto in subiectum non immigrat, sed vna consistit in igneo elemento, quod non totum variatur: ipsum verò in cordis sinistro ventriculo, vt in libro de Animi immortalitate. Ipse verò ignis non permutatur, cum sit efficiens, nec habeat quod corrumpat vsque ad mortem: vtque in vasis terrea pars, sic in sanguine ignea manet impermutabilis: ipse verò ignis aliis atque aliis miscetur elementis. Sed hæc non sunt subiectum animæ primum: quare anima manet, & idem numero calor: qui quandiu non diminuitur, anima eandem in operationibus vim retinet. Quòdque quanquam quod miscetur humido membrorum ante senectutem nō sit impurum, impurius tamen totum redditur: in senectute verò etiam quod immiscetur impurum est. Ob hoc cum valde senescit homo, tunc simul breui tempore, qui diu

restituerat, deterior euadit: plúsque anno vno detrimenti accidit comparatione prioris temporis, quàm antea per annorum decem spatium: nam causæ ipsimet in hoc fauent: ex mala enim nutritione membra infirmiora redduntur, tum influens calor euadit deterior: ex hoc rursus mala nutritio, inde acruus malorum omnium appropinquat. Prius autem membra senium contrahunt, quàm quod in membris continetur, id est calor influens. In hoc enim ignis & anima ipsa, quæ nusquam per se senescit, imò senio resistit igneum fouens subiectum calorem. Quomodo autem dum nutriuntur dura maneant, id ex hoc intelligere licet, quòd nutrimentum cum agglutinatur magnam iam partem assimilationis in substantia adeptum est. Quòd si ossa sanguine nutriendur, dura, eo modo quo sunt, esse impossibile omnino foret. Nunc nutrimentum ipsum adeò densum est, vt vel per se quasi posset consistere: miscetur autem, quia adhuc in potentia est: quod nutritur ad id quod nutrit: tantumque retinet molitiei dum viuít animal, vt immisceeri possit nutrimentum: cum verò per solam appositionem nutritur, celerrimè senescit ac moritur: non augetur autem, quia extendi nequit, recipit tamen sub eadem qua prius erat quantitate solúmque densius redditur: tuncque corpora fiunt ob id firmiora post adoleſcentiam: quod esse non posset, si poris ipsis nutriendur. Porì autem ad commodiorem transitum facti sunt alimenti: tum etiam vt in his ipsum alimentum concoquatur ad magnam membri quod nutrire debet similitudinem.

Ossa autem non ob id non regenerantur, quia materia ex qua genita sint deficiat, sic enim magis in iuuenibus quàm pueris degenerari possent: sed quia multis annis siccitas ossis aucta est, ac durities: ergo non paucis diebus tanta durities accedere potest, vt reddatur quod adiicitur ei cui adiicitur simile. Quare nec Galenus in prima causa perseuerauit, sed hanc secundam adiecit, quæ longè est euidentior: ac tertiam rursus, quòd antequam conſeſcat os aut neruus, caro ipsa superexcreſcit, quæ facilior est generatione, & ob id impeditur vera ossis consolidatione. In nutritione verò cum copia non requiratur aliment, contraxeritque moram quod nutrire debet

ob id nutritur os, non autem discissum consolidatur. In pueris igitur tribus ex causis facilis os restauratur, aut aliud quodcunque solidum membrorum, quàm in iuuenibus. Prima, quòd minor est ossis durities, quàm in adultioribus, ob id breuiori tempore potest coalescere: quanquàm non octo dierum spatio quòd mollissimum etiam est, ut in Embrione apparet, coalescere possit.

Verùm in pueris & serius, &, ut dixi, ex iam concocto humore, accedit quòd in pueris copiosior fit humor; cùm non solum pro nutritione, sed etiam pro augmento paratus sit. Tertia, quod minora sunt puerorũ ossa, atque ob id plerunque minore indigent restauratione: nam à magna prorsus nullus sanatur. Igitur nutritionis modus est in osse, quod nutrimentum in concauo eius recipitur, atque ibi per menses ac annos paulatim conrescit atque concoquitur. At in fractis nulla est conueniens cavitatis, calorque ibi ob læsionem debilis, ac moram non admittit generatio carnis: quòd si remotetur os ab aëre, quoniam exangue est, vitatur. Hanc ob causam nec celeriter potest restitui, nec moram commodè sustinet. Cur autem terreum nõ diffletur, commodum enim hoc erat ad animalium perpetuitatem, cùm igitur multas haberet omnino causas alias an à mortis, si terreum potuisset diffiliari, animal diu mansisset inutile: atque interim aliis causis mortis obnoxium: quamobrem nec viuius fuisset, & tamen longè inutilius. Deerat enim efficiens causa: ob calorem enim quod terreum est nullo modo consumi poterat. Periculũ etiam erat ne sic quod contineretur in vasis totum efflueret: quare terreum in solidis perpetuò, igneum in sanguine manere necessarium est. Ob id terrea in cibis senectutem appropierant: humentia, maximè oleum & lac, retardant. Sectio verò venæ senectutem accelerat: moderata exercitatio, & læta mēs retardat, Elixique potus: nam hæc non igneam partem comminui sinunt. Ossa verò restaurantur, & venæ, & nervi, carnis prohibita generatione per exsiccantia citra morsum, per ea quæ glutinosum præbent alimentũ, per aëris caliditatem.

Quomodo autem anima non permaneat sempiterna; in plantis, intellige. Alię earum eam habent in medulla,

vt cupressus: quædam in cortice, vt salix, ex toto enim exenterata viuit: quædam in radice, vt laurus. Capiamus igitur exemplum de salice: anima eius est in trunco, rami autem potentia viuunt, non autem actu habent animam, sed virtute animæ, quæ est in cortice trunci, folia emittunt & flores, non secus quàm in animalibus ex corde animam habente perficiuntur in aliis membris opera vitæ. Si igitur stolonem cum parte trunci auulserit aliquis, quod ex trunco auferes, aut morietur illico, aut parum superuiuet, quia animatum iam actu erat: quod verò in potentia in stolone erat, animatum fit actu, non secus quàm in semine à calore solis: & talis anima diu, vt in nouo corpore, in eo manet: quare ex hoc nihil absurdum sequitur. Semina autem plantarum non viuunt nisi potètia, quia imperfectiora sunt plâtis, à quibus deciduntur: semina verò animalium viuunt vita vegetatrice, non autem sensitua: est enim in potentia quasi semper ad id, à quo deciditur. Minima verò nulla ponenda sunt in infinitum diuiso nutrimento: talia enim necessaria sunt separatis & actu existentibus. Quòd verò nutritur in potentia, est ratione magnitudinis & densitatis, actu autem tale per calorem animæ, nutrimentum verò in mutatione est, ac nihil existens actu per se, nec quantitate, nec qualitate, nec substantia, sed in potentia ex toto ad id quod nutritur. Ergo rectè dixit Galenus calorem primum iuuenibus, ac pueris, id est, ignem animæ subiectum æqualem esse. Decrescit autem senescentibus valde: vnde duplex senium, in corporis robore, quod à quadragesimo anno initium sumit: & Ab operationibus animi, quod iuxta quinquagesimum euenit: nam tunc igneus calor decrescit: vnde post eam ætatem geniti necessariò ad suum genus collati inualidi, sapientiores tamen plerunque sunt: quòd ignis natura impedit contemplationem ac prudentiam.

Ex his igitur manifestum, quæ membra, & quomodo, & quando à vera siccitate possint reparari: quòdque hectica tertia speciei in toto, quia in corde curationem non recipit, in vno autem membro recipit, vsque ad iuuentutem in multis, & si non leui industria & medici sapientia. Quomodo etiam totius inæqualis intemperies,

iuxta Galenum & veritatem, ad perfectam æqualitatem reduci possit: quomodo etiam nutritio fiat & augmentum, atq; vsquequo: tum etiam quomodo materia fluat & refluat, maneat verò forma: & quonam pacto fluente materia sit idem animal per totam vitam, nec tamen anima nouam materiam ineat: quonam pacto in nutritione etiam quælibet pars nutriti nutriatur, nec tamen derur penetratio corporum: nam talia sunt, quorum vnum, vel saltem in actu quantum existit (hoc enim Philosophus damnabat) quomodo etiam addito meliore nutrimento semper totum euadat deterius: quonam pacto etiam plantarum quæ ex decisione propagantur, anima non sit sempiterna. Hæc, atque alia plura ex his, vt cuique patet, iam sunt manifesta.

CONTRADICTIO X.

Virtutes naturales inferiunt, sunt quatuor.

Virtutes naturales quæ inferiunt, sunt quatuor, vt cap. in libro de Causis morborum, Attractiua, Retentiu-
 uia, Concoctrix, & Expulsiua, idem in octauo de cap. Medicamentis secundum locos, & in quinto de Locis, & ante in primo de Facultatibus naturalibus, tum alibi sæpius, diu-
 quam vt possim describere. At vetò præter has, Separatiuam posuisse videtur, velut in quarta Aphorismorum, cum inquit, Siquidem præire oportet coctionem, subsequi verò discretionem, demum euacuationem. Sed & in cap. primo de Facultatibus naturalibus, cum docuisset, concoctricem in venis ac membris esse, Secretrice, ait, opus esse demum, vt ea quæ superflua sunt, etiam possint expellere, Meminit & huius, quicumque fuit autor eius libelli, cuius titulus est, De virtutibus nostrum corpus admini-
 strantibus. Videtur & hoc in libro de Theriaca ad Pisonem sensisse: tum in libro de Medicamentis secundum genera. In tertio verò de Symptomatum causis cum docuisset quæ accidunt detrimenta attractrici, retentrici, concoctrici, expultrici facultati, demum de separatrice agit: vnde Auerroes dixit, quòd licet Galenus cognouerit separatiuam, non tamen agnouit discretiuam, de qua 3. C. locus est Albumasar: & quòd illa multum ab hac, & cap.

in modo operandi, & in tempore differt: ideo ibi ponit virtutes naturales quæ inferuiunt quinque: tum in secundo libro non semel. Veruntamen dixit aliquando: Et manifestum est, quod ministri sunt quatuor virtutes su-
cap. 7. in pradictæ. Simile quiddam accidit Principi, nam cum &
medio & ipse posuisset eas tantum quatuor, vt in primo libro Ca-
8. ac 9. in nonis, & in primo suæ Canticæ: attamen in tertio libro
fine. posuit eas quinque in duobus locis, dum de paruitate a-
cap 9. in git hepatis, ac dum causas anasarce enarrat. Pro solutio-
princ. ne respondeo, quod prætermittam opinionem Auerroes, o-
cap. I. doc. portet primò declarare differentiam discretiua à separa-
6 c. 3. o. tiua: nam separatiuam ponit Galenus, quæ consequitur
verbo 8 6 necessariò opus naturæ attrahentis quod conuenit, & re-
 linquentis quod non conuenit: sed hoc modo non est
 quinta virtus, sed est operatio consequens opus aliarum:
en. 14. ideo Auerroes, qui volebat Galeno contradicere, dixit,
racl. . quod sunt duæ res diuersæ: quia discretiua præcedit ex-
. 29. & pulsionem & attractionem, vt colligitur ex commento
1. cap. 6. Aphorismi adducto: & ideo discretiua in duobus differt
 à separatiua. Primò, quia separat bonum à malo siue lo-
 ci permutatione, sicut etiam facit concoctrix & retētrix.
 Secundo, quia præcedit saltē expulsiuam, & non conse-
 quitur eam. Dico igitur, quod iuxta Galenum hæc vir-
 tus non est distincta ab aliis quatuor, vt dixi: verum ap-
 pareret illius opus per accidens, maximè in tribus: In sepa-
 ratione materiæ concoctæ in morbis ab vtili quæ apta
 est alere. Secundò in separatione superflui ab alimento,
 & maximè in iecore, vt humorum in actu & serosæ par-
 tis quæ ad renes trahitur. Tertio, in separatione partium
 medicamenti propriarum vnique membro, vt frigi-
 darum à iecore, calidarum à splene. Et de primo loqui-
 tur in Aphorismis, de secundo loquitur in primo de Fa-
 cultatibus naturalibus, & in tertio de Causis symptom-
 tum: & Princeps in quartadecima tertij locis iam addu-
 ctis. Sed de tertio in libro primo de Compositione me-
 dicamentorum secundū genera, & in libro de Theriaca.
 Verum declaro quod nullo modo sit necessaria vt rectè
 Galenus sentit: nam posita parte linci pāni in vino aqua
 mixto, & propendente parte prius madefacta aqua tota
 aqua exit ob similitudinē & grauitatem, vt experimētē

paret: & cum ibi non sit virtus aliqua discretiua, sed sola attractiua eius quod conuenit: manifestum est, longè minus in animalibus necessariam esse discretiuam virtutem. Et si quis dicat, quare igitur in iecore connumeratur à Principe? Responde, quia Princeps ponit causas hydropis apparentes, & quia in talibus apparet plerunque vrina sanguinea, ideo cum hæc fiat ex debilitate coctricis iecoris cum debilitate concoctricis renum: nā per primam sit difficilis separatio, per secundam non sit separatio: & causa debilis coctionis debilis in iecore, plerunque est debilitas retentricis: ideo ne dicant tot causas, ponunt vnum effectum pro pluribus causis: & dicunt, hoc aduenit causa debilitatis discretivæ iecoris. Auerroës tamen existimat eas esse quinque: & ad hoc ostendendum oporteret vt doceret nos, quod ante attractionem, scilicet dum partes sunt in loco, quod essent diuisæ ac separatæ à natura. In attractione autem credidit Auerroës quod fieret, vt in ferro à magnete: sed de hoc in principio huius libri diximus. Harū virtutum igitur quatuor, vt reliquorum plerunque bonorum, inuentor fuit ipse primò Philosophus in libris de Generatione animalium. Disputauit & de hoc quæsto Iocobus Forliuiensis in dubitationibus super primam primi, sed à scopo satis procul.

7. Ph.
co. 10.Quasi
46.

CONTRADICTIONE XI.

Pituita an per vltiorem exustionem in atram bilem transire possit.

Melancholiæ alia est, quæ est cinis pituitæ & quod de ea est adustum, & si pituita valde subtilis fuerit, melancholia erit salsa: si autem non, erit acida, aut astringens, inquit Auicenna prima primi: & in tertio libro rursus, Scias quod attrahibilis melancholiam faciens aliquando est naturalis, & aliquando fit ex pituita ipsa ob crassitiem, aut ob exustionem: & hoc contingit raro admodum. Et Gentilis exponit putredinem per exustionem, vt illius speciem: sic vt credamus, quod putrefacta pituita in atram bilem sæpe transeat: non

doc. 4

iuxta

nem.

fen. 1.

4. ca.

quidem sæpe absolute, nam hoc exclusit Princeps, sed
in comparatione ad eam quæ per exustionem in atrar
cap. 2. fol. bilem transit. Et Rasis decimo octauo Continentiũ in
368. co. 2. quit, Alexandri autoritate, Quartana fit quandoque ex
pituita sicca falsa. Et paulò post, Quartana fit ex succes
su omnium febrium tertianæ, continuæ, & quotidiana
& ex adustis humoribus, sanguine, bile, & pituita, Sy
fol. 369. meonis autoritate. Et post etiam Mesue autoritate, si
col. 3. quartana succedens feбри quotidiana, à pituita exusta
& tunc da saccharum rosatum cum succo apij & fœ
trac. 2. niculi. Et Princeps ipse in prima Quarti, de quoti
cap. 47. diana loquens inquit: Et quandoque magnus splei
in fine. fit, & sequitur eam acidus ructus. hæc autem palan
est esse initia quartanæ, tum causas ac signa. Et ma
ibidẽ cap. nifestius post, Iam sciisti (dum inquit) quod melan
60. cholia præternaturalis alia sit ex adustione sanguinis
alia bilis, alia pituitæ. Deinde, inquit, fit successio
cap. 62. plerunque aliarum putridarum febrium. Et rursus i
cura: Et si fuerit melancholia pituitosa, properet ad sy
rupum acetosum ex melle cum succo apij. Accedi
quod in enarratione sententiæ Galeni in tertio de Lo
cap. 7. cis affectis, Ætius in sexto libro exponit tertium me
cap. 9. lancholiæ genus, quod à ventriculo prouenit, fieri e
cruditatibus, ac mala coctione. Ratio etiam ipsa suffra
gatur: nam omnibus febrium generibus constat quar
tanam experimẽto succedere. Si igitur quotidianæ suc
cedat, necesse est melancholiam ex pituita fieri: si etiar
pituita putrescat, terreum aliquid superesse necesse est
ap. 7. Id igitur rogo, si atra bilis non est, quid erit? In oppo
situm est, quod Galenus transitum humorum in atrar
bilem docens, in tertio de Locis, solius flauæ bilis &
ap. 3. sanguinis meminit: quod & in libro de Atra bile ob
seruat, Pituitæ nulla habita ullibi mentione. Sed &
cũ ibidem, scilicet in libro de Locis affectis tertio, d
transitu ex comitiali morbo in insaniam ageret, docu
duplicem hunc esse morbum: alium ab atra bile, qu
transire posset: alium, qui minime posset, quoniam e
pituita factus sit. Ergo si ex pituita transitus in atrar
bilem esset, ytraque comitialis morbi species, in insani
commode verti posset. Et in eodem sensu septim

Aphorismorum mihi dixisse certè videtur, cum in com^{aphe.} mento exponens inquit, Morbi aliqui simul ex pituita fiunt, & ex atra bile: quare non simpliciter melancholici aut pituitosi dicendi sunt, sed pituitosi simul ac melancholici: id est, qui modo ab hoc humore, modo ab illo gignantur: qualis est attonitus, & comitialis. In secundo etiam Facultatum naturalium laudat sententiam Praxagoræ Nicarchi filij, qui decem præter sanguinem statuit humores. Liquido autem constat, Bilis^{cap. 9} esse quinque genera, Pituitæ tria: locus igitur tantum^{fine.} duabus atræ bilis speciebus relinquitur. Nulla igitur ex pituita bilis atra. Meminit etiam Rabi Moyies in Aphorismis expositionis Galeni super librum Hippocratis *περί φροσών*. in qua dixit, pituitam nullo calore etiam validissimo in atram bilem verti posse. Manardus etiam adiicit rationes. in transitu ex albo in nigrum necesse est ut colores multi succedant intermedii, quare plura genera atræ bilis fient: nam si flaua, pallida, viridis, lutea, rubra bilis datur, tam modico extremorum colorum interuallo, quot genera sanè erunt atræ bilis inter album & nigrum, quæ ex directo opponuntur? Gypsea quoque pituita quæ admodum sicca est, pituitæ tamen non atræ bilis nomen & substantiam retinet. vnde Galenus, in libello de Tumoribus, agit primo de his, qui ab atra bile fiunt, nec omnes præduros esse affirmat: post duos quosdam enumerat, qui sint ex^{ca. 1.} pituita, è quorum genere est struma. Accedit, quod in cerebro tanta non potest esse frigiditas quæ congelet pituitam, transireque faciat in bilem atram: nam cerebri, ut aliàs diximus, calidius est aëre æstatis calidissimo. Sed neque Ioannitius, nec Serapio aut Haliab^{cap. 1.}bas, qui Galenum securi sunt, huius generis atræ bilis, quæ ex pituita concrescat, meminerunt. Galenus etiam in secundo Prognosticorum inquit: Candida verò ex^{18.} creatio, glutinosa rotundaque propter assatam sit pituitam, Ex quo planè colligitur, assatam sit pituitam nō ob id posse in nigrum humorem transmutari. Hec ille. Verum minor de homine, imò non miror, cum enim diuitiis & gloriæ intendant, sibi in hoc placet: nihil autem possunt statuere in vniuersum quod ad explica^{8. de}

part.
cap.
com.

tionem rerum conducat. Nobis autem non difficile hoc est: visum enim est alium esse humorem actum, & hic per vltiorem concoctionem imò vltionē sub pituitæ ratione prius existens, in atram bilem minime verti potest. Quod ex sententia Galeni fuisse reor. Salsa tamen pituita cum biliosum aliquid in se contineat, resoluta frigidiorē & liquidiorē parte, in atram bilē trāsit, exusta amplius. Ob id rectē Auicenna dixit hoc raro, & parum: id est non solum raro, sed ex modica eius quod adurit portione accidere: nam parua est bilis portio in salsa pituita. Hoc autem esse necessarium, non solum contingere, liquidò clarum est: nam omne biliosum terreum etiam est, & calidum: per ampliorē igitur exustionem transit in atram bilem. Pituita verò ipsa putrescens non illico in atram bilem verti potest, sed si prius in salsam tranſierit. Si igitur in salsa pituita accidat vltio, ex subnigro humore pituitoso tamen quartanus fiet circuitus: quia humor est sub natura, non tamen perfectæ atræ bilis, sub pituitæ tamen accidentibus: à puro autem calore tota colliquatur, nec in atram bilem transit: aut etiam cogitur, vt in rotundis sputis:

- Trac. I.* à frigido verò congelatur in cerebro. At cerebrum, vt
contra. 5. ibi vult Galenus, & nos aliàs docuimus in hoc libro, extrema sui parte calidum est, intima potest congelare: quod videmus in pituitosis excrementis quæ ex palato & naribus hyeme descendunt: non tamen est hic humor atra bilis, sed ob siccitatem, quam actu retinet, similis illis. Ostendit autem hoc, quod iam diximus,
Contr. 6. humores, qui extra venas sunt, tales esse non tamen insaniam generabunt, vt etiam Galenus vult, sed comitialem morbum. Auicenna verò omnes causas generationis humoris melancholici miscet, vt solet, seu talis sit actu seu potentia: quamuis in prima tertij non satis opportune: aptius in prima primi. Ex eo verò qui ob putredinem talis euadit, vt in lethargis, insania fit. Sed & ex eo qui gelu concreſcit, sed raro admodum, est quæ potius quædam fatuitas & enervatio intellectus. Galenus hoc non considerauit, vt rarissimum ibi: tum quia non locus esset de hominibus dicendi: neque enim quicquā de aliis mentis perturbationibus dicit, præterquam

de infania, & obliuione. potentia tamen ob congelationem, pituita nunquam euadet in atram bilem.

Signum autem ac nomen in humoribus haud par est magis ex colore quàm qualitatibus sumere: neque enim prorsus quod album est, protinus etiam pituita est appellanda, verum potius quod frigidum & humidum: colorem enim Galenus nunquam substantiæ aut qualitatibus primis prætulit. Nec omne nigrum prorsus ad atram bilem pertinet: inquit enim Galenus: Sæpe excrementa assumpti cibi colorem assequuntur.

Neque perpetuò verum est, in transitu ex colore in contrarium colorem per omnes intermedios fieri mutationem: tertio enim Prorrhethici meminit sub nigri humoris, vt in vrina, & talia sæpe deliciuntur, quæ non sunt exquisitè nigra, vt cinerea: quare id potius ostenderet ex pituita atram bilem fieri posse. Sed his non est immorandum, à qualitatibus enim differentiæ sumi debent: in sanguine autem quæ continetur pituita in atram bilem transit, quoniam potentia humor vterque est: nec indiget nisi vt parum denigretur: rubri enim tales humores, quemadmodum & dulces omnes, cum secundum naturam extiterint, illico igitur in atram bilem transeunt. com. 3.

Vnde pituita putrida cum prius in venis cõtenta fuerit, in quartanam terminatur, quod frequens est: nam puerulis multis quartanæ vt etiam ætate iam consistente peracta: pauciores adolefcẽtibus & pueris. Frequens hoc in his ob accessionum multitudinem & longitudinem. At verò de his Galenus loquitur, cum sanguinis nomine concretum ex omnibus humoribus intelligit. Sola igitur pura pituita à calore citra febrẽ, & à frigore, non potest in atræ bilis naturam secundum actum transire. Quæ autẽ in pectore à febrili calore superassatur si diutius maneat, donec nigra fiat, hominẽ strangulat. Ob id nigrũ sputũ, aut atræ bilis, aut maximi incendij, aut perfrigerati caloris innati indicium est. Oportet autẽ aliter sentiẽtibus nobis cõcedere semper nigrũ sputum ab atra bile fieri. at non omne incẽdium sufficit ad hoc: sed prius glutinosum redditur, inde rotũdum & crassum, post verò subnigrum, ac demum nigrum fiet.

*cerbera in quodam exotante notariatq; ex scribo
homine donato dicto michael Zwig quidam exi
ret morbo laterali, et etiam punctulib; suis mod*

- & tunc ad atræ bilis naturam accedit, mortem proximam ostendens. Quòd autem hæc ita fiat, planè nunc ostendo. Primum quidem atram bilem à sola flâua generari docuit, vel eius speciem melancholicum humorem sanguinis esse fecem, tertia & sexta Aphorismorum, in commento: vbi etiam Galenus dicebat &
- apho. 22.* quanto crassitie atra bilis inferior est sanguinis fece, *apho. 53.* tanto malitia deterior. At verò dum non putrescit quòd potius à calore dissipetur, quàm quòd in alium humorem conuertatur docuit in tertia rursus Aphorismorum, cum dixit, ex verbis Hippocratis, Pituitosis omnia hæc auxilio sunt: exsiccantur enim & ad hyemen non laxi, sed exsiccati perueniunt. Quòd verò Manardus constanter affirmat, quinque esse bilis genera, ad sequentem pertinet contradictionem. Quòd verò melancholica passio ab humore pituitoso fieri possit, colligit Auicenna sexta Aphorismorum: cum enim dixisset Hippocrates, In morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitus, stuporem corporis, vel conuulsionem vel furorem, vel cæcitatem significant, inquit Galenus, quòd omnes hi morbi, conuulsio, stupor, cæcitas, etiam à pituita generari possunt: furor autem minime.
- apho. 56.*

- Si igitur melancholia ex pituita generari non posset, clarum est, quòd non oportebat de furore sermonem habere: quia omnes hos morbos in melancholia vel ab ipsa accidere vult tam Galenus quàm Hippocrates. Non igitur magis repugnat à pituita fieri melancholiam, quàm stuporem, aut conuulsionem, aut periculosum decubitum, aut cæcitatem. Repugnat autem hoc ipsi furori: quare constat ex pituitæ conglutatione fieri posse morbum illum qui melancholia dicitur. Sed de Salsa pituita putrida, difficultas est, dicente Galeno septima Aphorismorum: Quod autem de bile dicitur, & de rufa & de atra potest intelligi: non tamen in his solis ostendebamus, sed & ob pituitam putrescentem fieri febrem. Et in hac sola videbitur aphorismus non esse verus, nisi quis existimauerit, pituitæ putrefactionem in biliosum humorem posse conuerti. At hîc multa possunt dici: Primò particula, Existimauerit, dubium facit sermonem, aliter etiam de vtraque
- apho. 43.*

bile intelligi potest, in quam, aut in quas humor pituitosus conuertatur. Vel dic, quòd pituita simplex, quæ falsa non est, in flauam vertitur: quæ autem falsa est, cum ex parte sit bilis, in atram transit.

CONTRADICTION XII.

Bilis an quinque genera.

Bilis quinque genera enumerat Auicēna: Rubeam, *prima pri*
quæ naturalis est apud illud: Vitellinam & Citri- *mi doc. 4.*
nam, quas maioris famæ appellat: demū Æruginosam, *cap. 1.*
& Præsinam. Sic Manardus loco superiore Auicennam
interpretatur, aut de Galeno sentit: sed si Galenum fal-
sò: si autem Auicennam, dubium est, nec ad suum pro-
positum: cum denarium illum numerum apud Gale-
num, non apud Auicennam absolueret intendat.

Possent enim quis dubitare, an zinzaria sit æruginosa, sed
est, aliter essent sex species. Forsitan videtur concor-
dare in hoc numero quinario dictum Galeni decimo *c. de felle.*
de Simplicibus medicamentis, ubi enumerat quin-
que bilis genera à colore sumpta: Pallidum, Flauum,
Æruginosum, Glauum, Cæruleum. Sed non concor-
dant cum speciebus à Principe connumeratis: nam cæ-
rulea sub nulla earum, quæ à Principe ponuntur, potest
collocari. Sed in primo de Natura humana posuit Pal- *com. 29.*
lidam, Flauam, Rubram, Æruginosam, & Præsinam.
Hic igitur quinque enumerat, sed Rubra non eadem est,
quæ Cærulea. Rursus in libro de Atra bile (quæ quidem *cap. 2.*
falsò Galeni esse haud existimant) septem eius genera
connumerat: Rubram, quæ naturæ sanguinis proxima
est; Flauam, Pallidam, Vitellinam, quæ inquit fieri, cum
flaua nimio siccatur: Cæruleam: tū duas Æruginosam,
atque Præsinam. Respondeo: ipse antea in primo de na- *com. 16.*
tura humana inquit, species bilis innumeræ sunt, tum
magis quæ ex putredine fiunt. Ergo cum enumerasset
rubeam, præsinam, æruginosam, cæruleam, nō has tan-
tum, sed alias intellexit. In libro igitur de atra bile om-
nes connumerat, quæ citra putredinem etiam fieri pos-
sunt. At verò in libris de Natura humana cuiusdam quæ
sanguinis naturæ proxime accedit. Verum in decimo

de Simplicibus medicamentis famosiores, quanquam & ibi alia pleraque genera connumeret. Auicenna vero hanc rationem secutus est, quanquam ut alias diximus de flaua & rubra à Galeno quomodo diffidere videatur. Sunt igitur præter has quæ à Galeno nominantur multæ aliæ species bilis, Ferruginosa, Cineritia, ac tales.

CONTRADICTION XIII.

Vitellina fit ex adustione, viridis solum in ventriculo quæ harum calidior.

cap. 6.

Viridis bilis, seu Ferruginosa fit, seu Præssina, in ventriculo gignitur, secundo de Temperamentis: poniturque signum distinguens in vomitu seu veniat à ventriculo, seu à iecore: nam, inquit, si à iecore Pallida, aut Flaua apparet: si à ventriculo, viridis. Ponit autem eius generationis causam edulia calidiora & prauis succi.

cap. 2.

primæ pri
mæ doc. 4.

cap. 1.

cap. 3.

cap. de fel
le.

com. 21.

com. 39.

com. 47.

cap. 2.

cap. vit.

in fine.

Idem quo ad locum docet in libro de Atra bile. Hoc etiam illi imponit Auicenna & Auerroes in tertio suorum Collectaneorum. At oppositum sentire videtur Galenus decimo de Simplicibus medicamentis: cum enumerat genera bilis, quæ in illius vesica inuenire solent, Ferruginosum, ut dixi, & Glasteum apponit. Et in secundo Prognosticorum inquit, Viridis, aut subviridis vehementis consumptionis signum est. At infra videtur declarasse illius generationis modum, inquit enim: Viridis plerumque in ventriculo ob malos cibos generatur: quandoque verò etiam sine illis, non in ventriculo, sed in venis ex morbo aliquo generatur: hanc igitur per adustionem, ut sic dicam, fieri credit. Verum inferius hunc ordinem statuit, dum de Sputis ageret. cum serosus humor assatur fit croceus aut flauus, si hic postmodum superassetur viridis: demum si & hic assatur niger, qui omnium pessimus est, hic viridem deteriorem croceo affirmat. Sed & in libro de Atra bile vitellinam per adustionem docuit fieri, ut nos recitauimus. Videtur etiam ex his, quæ in duodecimo Artis curatiuæ narrat, & in quinta Aphorismorum, cum conuulsio viridis humoris potentiam sequatur, pessimus humor esse ferruginosus. Quanquam qui narratur in Arte curatiua ado-

Apho-
rism. 1.

Iescens deteriorem longè haberet humorem,quàm qui in Aphorismis : nam primo etiam syncopis accessit & sudores frigidi,atque ea omnia præter conuulsionem etiam,& ante vomitum : alter verò solum dum vomeret sola conuulsione vexatus est. Quòd verò vitellinam etiam ex exustione fieri credat,apparet secundo Virtutum naturalium, quamuis sensus potius quàm verba id doceant:nam atram bilem,& hanc in malè affectis corporibus ait generari. At si vitellina ex pituita admixta fieret, non esset malè affectum necessario corpus : imò pallida hoc modo gignitur,decimo de Simplicibus medicamentis. nec etiam similis esset vtriusque generatio, cum atram per adustionem apertè fieri doceat. Auicenna igitur credit, viridem bilem fieri ob assationem, æruginosam verò veneni naturam habere : idem etiam Auerrois loco iam superius adducto. Verùm in hoc ab Auicenna differt, quòd credit ex flaua & atra viridem colorem fieri addita etiam assatione. Sed Auicenna putat vitellinam cum aduritur talem fieri. Veritas igitur est, quòd Galenus eius, quæ euomitur viridis, generatione in ventriculo ex cibis statuit : non tamen negat alibi etiam per assationem talem, quæ etiam sit perniciosior, generari. Auicenna autem & Auerroes omnem effundi ad ventriculum putant, ex assatione genitam: tum quòd locus ille cauus ad id negotij satis aptus videtur, tum quòd non est verosimile, adeò sæua symptomata, illius potentiam sequi, si ex cibis, non adustione gigneretur. Cõstat sanè omnes hos maximo in vitæ discrimine versari: paucissimos autem, atque hos omnes fermè adolentes seruari. Quòd si ad malorum ciborū assumptionem sequatur, non ideo fit, vt non prius illi in iecore & concoqui & assari interim valeant. Hoc est autem in re discriminis, quòd vitellina palam, vt Arabes volunt, ex pituita fit crassa, nec særum quicquam ad illam, si non multum exuperet, sequitur, non autem ex adustione, vt Galenus vult, cum syncerum bilis tum vitellinæ, tum viridis ex iecore fieri posse affirmat. Videmus enim eam diebus singulis citra omne periculum in excrementis: nec est media inter viridis humoris genera, quorum alterum in venis, alterum in ventriculo generatur.

cap. 9.

post mē-
dum.

§. de locis.

cap. 7.

2. Pro-
gno. 38.lib. 9.
epist. 2.

com. 6.

Prauam tamen esse vtriusque viridis naturam Galenus existimat: cūque ad ventriculum sine noxa repere nequeat, multis etiam citra febrem euomentibus, non videtur illa ex superaffatione generari. Sit igitur mla quæ euomitur, sed tamen ex cibis genita: quæ verò deicitur, & est maxima pars alterius comparatione, ex superaffatione in venis generatione. Fieri autem ex atra viridem minime crediderim, quandoquidem nemo ex viridi seruaretur. Vomitus igitur & deiectionum non animaduertisse differentiam videntur Arabes: nec Galenus eam vocat Vitellinam quā Arabes, sed tenuem quandam substantiam croci colori similem. At alibi Vitellinam quod crassa sit, distinguit à crocea: & hæc concretus est humor, crocea autem diluta. Sed medicus in omnibus his viridis bilis speciebus, si alexipharmacis procedat, nec multum polliceatur, tam curationi, quam prædictioni, non parum satisfaciet. Quam igitur Vitellinam vocat Auicenna, Galenus Pallidam dicit: quam rursus Citrinam sub eodem genere Galenus collocauit. Aberrat igitur Manardus, qui solam Citrinam cum Pallida miscuit, cum Pallida sit Vitellina atque Citrina. Ergo biliosarum deiectionum viridum, quodque in febribus appareant, perniciosæque sint, quodque ex adustione fiant, non in ventriculo, nullibi clarius meminit, quam in septima Aphorismorum Galenus. Si igitur ordinem in caliditate desideras, atque etiam in periculo, pessima æruginosa, quæ ex venis ac Prassina, post Galeni Vitellina, inde Æruginosa ac Prassina quæ ex ventriculo vltima & facillima ac mitissima Arabum Vitellina. Auerroes tamen de Vitellina dubitat, nec in hoc, nec in illo scamno sedens. Nititur autem ostendere, quod bilis viridis non generatur in ventriculo, quia ventriculus non est locus generationis humorum naturalium.

CONTRADICTION XIII.

Lac an conueniat laterali morbo.

LAc multum propriè asinum confert morbo laterali, ab humore melâcholico facto, decima tertij.
Sumptum

Sumptum videtur hoc ex tertio de Alimentis, Lac omnibus pectoris & pulmonis partibus utile est. At verò præter id, quòd nemo alius hoc suadet in tanta ciborum securiorum copia accedit, quòd Hippocrates dicebat, Lac esse malum febricitantibus in quinta Aphorismorum. Galenus verò flatuosum eum etiam facit. Gentilis dicebat febrem in tali morbo exiguum esse admodum: sed de flatu nihil dixit. Propterea asinæ lac prælegit Auicenna, quòd caseo maxime ac butyro careat: est enim liquidissimū inter reliqua lactis genera. Caseus autem quinque facit detrimenta potissimum, quarto regiminis acutorum: flatum, astrictionem, cruditatem, æstumque: quæ omnia noxia sunt, maxime hunc morbum patiēti. Quintum detrimentum quòd hic non pertineret, prætermisi. Sed nunquid vulgaris est hæc exhibitio? Equidem non: nam præter id quòd lac humorem melancholicum purgat, tum verò magis etiam illius aqua, ut in secundo Canonis habetur: quòdque pectus leniat, quòd nutriat optimè: illud præcipuum præter omnia alia habet, quòd hecticæ factæ etiam resistat: quantò magis incumbentem arcere poterit, ad quā maxime parati sunt, qui id morbi genus pariūtur. Existimatur etiam à Rasi, lac quid habere præcipuum aduersus melancholicū humorem: vnde etiam iussit eos qui melancholia laborarent, lac ab vberibus fugere.

CONTRADICTION. XV.

Papauer an Nymphaea humidius.

Nymphaea tum radix, tum semen vim habet siccan-
di citra morsum, Galenus inquit in octauo de Simplicibus medicamentis: cui subscribit Paulus in septimo libro: & cum eius meminisset, quòd Veneri resisteret, in tertio libro nihil dixit de temperamento.

Commemorat sanè Rutam & Viticem, quæ quamuis siccant, ut habetur à Dioscoride, sunt tamen calida: at Lactuca frigida est, & humida, & tamen cohibet Venerem: & etiam constat Nymphaeam frigidam esse, quamvis de siccitate non constat. Igitur ex tertio libro nihil habemus, ex septimo habemus, ut dixi, quòd sicca sit.

- lib.1. cap. pro.* Aetius quoque eam siccam tradit, quod frigida sit, minime affirmat. At de Papauere Galenus in septimo de Simplicibus medicamentis frigidam temperiem tradidit, siccitatis nullo modo meminit: quin etiam potius humidum censere debet, cum sit somniferum: quod & in
- cap.2.* secundo de Temperamentis affirmat, dicit, Quaecunque somnos prouocant, frigida sunt, & humida, ut lactuca,
- cap.8.* papauer, mandragora. Et in primo de Causis symptomatum, Cibus ut natura fuerit humidior, sic somno conciliando aptior. ergo quod frigidum sit nulla siccitatis
- lib.7. cap. propr.* suspitione habita, videntur praeter Galenum Paulus & Aetius confirmare. At Galenus succum papaueris inter
- lib.1. cap. propr.* medicamenta reposuit quae refrigerent, ac siccent, primo de Temperamentis. Serapio etiam papauer inter medicamenta frigida & sicca in quarto gradu connumerat:
- cap.2.* & Princeps in secundo libro, Papauer hortense frigidum est & siccum in secundo gradu, sed nigrum in tertio. At
- cap.374. cap.571.* de Nenufare est directo contrarium, Natura, inquit, frigidum est & humidum in secundo. Serapio autem dicit
- cap.516.* duas esse species, alteram quae calida est & sicca, aliam quae frigida est in tertio, & humida in secundo gradu.
- cap.144. lib.3.* Dioscorides, si modò ita est, de Nymphæa nihil dicit, quod ad temperamentum attineat: nostram tamen Nymphæam ad vnguem describit. Quod sit, ut illa Galeni, &
- cap.139.* reliquorum Graecorum Nymphæa sit facultate sicca, quod ad caliditatem autem attinet incerti temperamenti. At
- lib.4. cap.63.* de papaueris viribus eadem sentire videtur quae Galenus in octauo de Simplicibus medicamentis. Sed Auero-
- cap.42. cap.11.* roes in quinto Collectaneorum posuit papauer frigidum & humidum: similiter Nymphæam in septimo de Cura agit febrium, quae à bile sunt: ipsam enim (secutus sum Auenzoar) non solum frigidam & humidam, sed & aromaticam statuit. Vides quantum discrimen sit in hoc medicamento: nam si sic esset, ut hi dicunt, febribus ardentibus nihil commodius poterit inueniri refrigerans, humectans, somnum concilians, &
- cap.35. numero* cum hoc cordi salutare. Haliabbas in secundo practicae,
- III. c. 12.* Papauer album posuit frigidum & humidum in secundo. Sed & in tertio libro, dum de cura tertianæ agit, Nymphæam exhibet. Ex quo facile est intelligere, ipsum

existimare herbam frigidam atque humidam. Idem in secundo dixit, ipsum florem esse ex natura violæ: luteum *cap. 37* tamen præferre mihi videtur candido: quod meo iudicio decretum satis arridet, cum candidus foetidus sit, *numeri 223.* luteus flos bene odoratus: utcumque de hoc statuatur, cum viola manifestè sit humida, constat & Nymphæam humidam fore. Rasis verò magis confudit rem, cum in Continentibus dixit, non solum autoritate Mesuæ, *lib. 21.* sed etiam Galeni quod opium est frigidum ac siccum. *cap. 27.* Verum Nymphæam frigidam & humidam statuit in secundo, reliquorum Arabum more. Quò sit ut de *lib. 23.* nuo ad accusandum hos descendam, qui adeò omnium *cap. 8.* Arabum sententiam, etiam in experimentis floccificant, ut nihil illis tribuere velint. Nam Fuchsius ipse *cap. 20.* in suo libro de simplicibus, de ea agit, ac si solum calida vel frigida, sed sicca tamen temperie prorsus sit. Sed vide absurditatem, cum Græcos tantum sequantur, quid attinet Plinium immiscere, quo nemo in rebus medicis, aut inconstantior, aut magis fallax vel rudis. Ergo & istud penè impium, deferere Auicennam, Rasim, Auerroem, Auenzoar, totque clarissimi ingenij viros medicos ac philosophos: amplecti autem purum grammaticum, imò ne grammaticum quidem, qui tot supposititia nomina linguæ Latinæ inseruit: in Græcis hallucinatus est adeò graviter. Sed vide cuius hominis sequantur iudicium, qui solem igneam sphaeram quæ ex halitu terræ impleretur, tum cætera astra, atque ex oriente surgeret iam existimavit, tradiditque memoriae posteris. Adeò ne rudi seculo, cum tot viri inclity præcessissent, Aristoteles, Plato, Zeno, totque alij qui docuerunt, astrum esse quod cælo recto infixum esset, ac perpetuò volueretur: huius inquam asini sequemur iudicium, tot autem claros viros deferemus, qui præterquam quod quotidie in opere centies excercerentur, nihil sine ratione magna dixerunt. Ergo grammatici grammaticos sequantur, nos cum medicis erimus. Sed ut video, non hoc in crimine cum Fuchσιο est, sed laboris tædium. hæc est illa inclity excusatio, ac accusationis Arabum causa. Volunt certè cum Galeno errare: at rectè cum Galeno agere non illis datum est. Videmus singulis diebus qui

Galenum imitantur non leues errores admittere, experimentūque Arabum inferiores esse. Quamobrem vt Galeno primas partes tribuo, sic sequentes Arabibus.

Velle autem ob contentionem ægros perdere, non iam, vt mihi videtur, medici officiū est, sed ficcarij, & si quid deterius ficcario est, vt latronis. Ille miser tibi vitam credit, pecunias vt seruetur dat: tu ne cogaris aliquādo lingua lapsus Nenufar pro Nymphæa proferre, homines hos tuæ fidei commissos iugulabis? Proh Deū atq; hominum fidem, quantò sunt his viris etiā Turcæ iustiores, ac misiores? quos tamen adeò abhorremus. Laudo in hoc Brasauolum, qui plus rebus quàm linguæ consuluit, plus hominum vtilitati quàm ornamento. Quòd si contingat vtrunque assequi, vt Vessalio, cum diligentia nimis etiam angustia materiæ fauerit, felicitàti ascribemus: quāquam nec ipse quicquā prætermiserit, quod etiam ad Arabum scripta intelligenda faceret. Sic Galenus non exosus est medicamenta Scribonij cæterorumque probata, etiam si Græci minimè fuissent. Sic Acrius & cæteri, præter vnum Paulum, qui compēdium Galeni librorū facit, medicinā nobis tradidit. At pereūt chartæ cum quidam etiam integra ex integris transcribunt, quanquam vetustis aut nondum æditis. Decet elaborare virū, ac prodesse generi humano: tum præcipue inclytos ingenio, qualis est Fuchsius: non rudium more quæ bene sunt ab alijs tradita, nullis laboribus vsurpare. Sed ad rem deuenio: Nihil obstat flores nymphææ humidos esse ac frigidos: plus enim experimēto etiam, quàm Galeno credendum est, etiam si contradicat. Sed Galenus cæterique Græci de semine tantum & radice loquuntur: nam & perfici flores è diuerso calidi sunt ac sicci, & non mediocriter purgantes, fructus humidus ac frigidus: & eadem in melonibus conspiciuntur. Quòd fit, vt nymphææ flos absque controuersia frigidus sit ac humidus in secundo ordine: radix & semen non parum siccant absque manifesta frigiditate: folia immodicè frigida, sed & sicca: humidior igitur flos nymphææ semine papaueris, at non frigidior: vnde etiam mitior, & febribus commodius auxiliatur, ac etiam humano vsui salubrior: somnus enim ex albo etiam papauere homi-

nem cōturbar: frigidius enim papauer est, dūmque viride est parum humidum non in secundo, vt male existimant qui verba Haliabbatis perperam interpretantur: cū verò siccatum fuerit, siccum euadit: vnde Galenus proferre noluit, quid in illius natura vinceret, siccitas an humor. Cum verò dixit humidum esse, de viridi intellexit: nam hoc modicè sumptum non aliter quàm lactuca somnum suauem conciliat: siccatum vt magis eo minus somnum, atque eum etiam caro similem prouocat: sensus non leuiter lædens, vt cuique singulis diebus licet experiri: quod ex humidis medicinis ac cibis non euenit nobis. Ob frigiditatem autem nimiam omne papauer humectare videtur, nec tamen siccum est immoderatè, vt Serapioni imponi falso posset: diximus enim huius causam in libro primo. Quòd autem Indica *tract. I.* nymphae humectet magis ac refrigeret nostra, malim *contr. I.* credere quàm necessarium sit experiri, cū differentia floris à semine & radice abundè nobis in ea satisficiat. Sicut in papauere discrimen viridis atque sicci. de albo tamen semine tantum sermonem nunc intelligi volo. Illud igitur primo in hoc semine quod & in cæteris dico quibus opus est, vt humentibus, vt viride contundatur saccharoque mixtum in sole seruetur: nam sic innoxios, & dulces somnos conciliat: sicci verò nullam vnquam vtilitatem expertus sum, nam grauem efficit, nec magnam dormitationem. Cortex autem siccior est quàm sementin decoctis tamen plus iuuat quod tempore siccetur minus: lignosum enim omne semine suo siccius est. At in nymphae flore condiendi eadem ratio est: sed tamen seligere folia tantum oportet: quæ in medio enim floris & capitula & croceum semen continentur, ad seminis ipsius accedunt siccitatem: quare & hoc diligenter animaduertendum non solum in his, sed in cæteris floribus ac seminibus. Sic igitur vtrisque viridibus tum etiam selectis saccharoque conditis vtemur. aliter floris inutilis, seminis etiam perniciosus vsus erit. Cum verò Galenus in quinto de simplicibus medicamentis nymphaeam pronuntiavit siccam ac frigidam, vel de foliis intellexit: vel alibi semen quod frigidum esset aut radix dicere prætermiserat.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.
CONTRADICTION XVI.

An cucurbitula sanguis detrahendus.

SI sanguis plurimum abundat, vena secanda est, vel aliquid ei æquivalens moliri oportet, sunt autem quæ æquivalent sectioni venæ, retentorum hæmorrhoidarum apertio, vel mensium suppressorum: vel in quibus nihil est tale malleolorum cum cucurbitula scarificatio inquit Galenus in quarto de Tuenda sanitate iuxta principium: & in eodem iuxta finem ait, Vbi vero sanguinis redundantia grauat, dictum puto supra est optimum esse venam aut malleolum incidere. Loquitur autem hic de tensiuo labore citra exercitationem ex sola sanguinis copia facto: in priorè autem cum labor vlcerosus virtute valida premit adolescentem multa cum copia sanguinis, sed minime mali. Et in de Sanguinis missione: Plenitudinem sanguinis à retentione mensium in mulieribus exortam, si nigræ sint & macilentæ, sectione venæ curabis in cruribus: si autem pingues & candidæ, malleolis incisis: in his omnibus Galenus plenitudinem sanguinis cucurbitulis euacuat, citra corporis aliam purgationem. At in de Hirudinibus, Et reuulsione, inquit, cucurbitulæ purgatis prius corporibus viles quidem: sed in repletis prætermittendæ sunt. Hic de non incisis forsan sermonem habet, cum in sequenti de aliis loquatur. Sed in vndecimo Curatiuæ artis inquit: Cucurbitulæ vtiliter his de phlegmone laborant, si prius sint vacuati applicabuntur. Si autem abundantia succorum in his sit, non magis transfert quæ peccant ex pulmone in pectus, quàm ex toto corpore in pulmonem excrementa. Vnde manifestum est, has si secueris, tamen non leuem noxam parituras. Sed & in quartodecimo hæc habet: Cucurbitula in ipsa parte quæ phlegmone laborat vtendum inter initia non est: imò postquam totum iam corpus vacuaueris. At necessarium est eorum quæ in inflammata parte continentur vt aliquid eruas, aut etiam foras versus attrahas. Generandis autem vitis minimè membris quæ laborare incipiunt, sed partibus eis continuis cucurbita imponi debet cum auellere propositum est: sic in mensibus ex vtero mammillis

ip. 5.
exta finē
ip. II.
princ.
ip. II.
3.
ip. 17.
p. 19.

imposita, & occipitio ob frontis dolorem, sed euacuato prius corpore: nam si secus applicueris, in quacunq; id capitis parte feceris, caput totum implebis: quare nullo modo videtur, nisi prius purgato corpore, conuenire cucurbitula. Ea in sententia Paulus libro sexto cucurbitu- *cap. 41.* las permittit, vt non in principio, vt non pleno corpore: seu ex alto auocandi studio, seu reuellendi, seu statum *cap. 21.* discutiendi, aut alia etiam causa scapello diuidantur.

Ætius verò in tertio libro, cucurbitutulas ad planitudi- *cap. 21.* nem vacuandam diuisas scapello haud aspernatur. Auicenna in quarta primi tria habet de cucurbitulis præcipua: Primum, quòd non meminit vllibi horum præceptorum à Galeno toriens, ac etiam à Paulo repetitorum: quasi enim absque discrimine & in initiis morborum, & iuxta membra principalia, & stante abundantia illas administrat: quo errore certè nihil potest esse perniciosius. Vnde dicebat Ætius, quòd aliquando maximè febrientibus præter propositum ad mortem pectori eadem die cre- *lib. 3. et 20.* cant. Alterum est, quòd existimat illas pro sectione venæ purgare corpus, vt in capite pro nigra: quòd à mente Galeni, & veritate, prorsus est alienum, atque exitiale: nam nigra secari potest stante corpore repleto, vel in initio: cucurbitula nunquam sic capiti admouebitur: neque si admoueat deriuatiuum auxilium (vt communiter vtat vocabulo) in æternum ac reuulsiuum adeo erit. Sed & à secundo anno admittit: prorsus autem turè à tertio: quod & nos frequenter admittimus, singulari præsidio: etsi Galeni hoc consilium minimè sit: nam se- *7. coll. c.* care venam infanti annorum trium, vt Auenzoar in filio fecit, plena res est timoris: sanguis enim puerorum est subtilis valde, igitur cucurbitula à sectione venæ nos excusat: At Galenus non solum in putridis ex sanguine veretur sectionem venæ in puero, vt in vndecimo Artis *cap. 14.* curatiuæ demonstrat, quòd sanguis ille ob molliem substantiæ, qui sectione venæ debet euacuari, sponte diffuat per corporis spiracula verum etiam in phlegmonibus iecoris, atque cæteris, vt in eadem arte tractatur: qui planè error est Galeni non ferendus: nam cum vitæ tenuis non nisi tardè sanguinem possit extenuare, *lib. 13.* atque intra multos dies, quonam pacto permittemus *cap. 11.*

phlegmonem sponte fieri in viscere, si resistere licet. At licet per cucurbitulas, euidentius autem per venæ sectionem, verum periculosius. Constat enim phlegmonem vel prima die in illis confisci posse: quod & in exterioribus apparet. Ergo harum opinionum tutissima media est, quæ Principis: nam extremarum vna certum adducit exitium: altera admodum periculosa, etsi ille filium seruauerit. Ego tamen quod multi norunt, non paucis infantibus annorum trium Mediolani hyrudines super venas apparentes applicui, nec quisquam obiit ex his. Ergo quod ad febres attinet, rectè dictum & explicatum est à Galeno, non mittendum sanguinem venæ sectione ante pubertatem: sufficit enim sola transpiratio spontanea: sed cucurbitulæ applicari possunt: rectam tamen tenentibus victus rationem, minime erunt applicandæ. Quò fit, vt sæpe ac in grauibz febribz semper his vsus fuerim, cum viderem periculosum esse, fidere vulgarium astantium curæ. Applicantur autem iuxta malleolos, non vt quidam perperam faciunt naribus, aut etiam longè deterius humeris: Ergo Galeni sententia hæc etiam defendi possunt, quæ malleolis scapello diuisæ applicantur. At verò quòd in phlegmone nolit sectionem venæ in pueris, nec cucurbitularum vnquam in eis meminere, cum internas ille partes obsederit Cicerone defensore opus hic Galenus habet. Quòd si dicat (nam id extremum est refugium) à partibus remotis non euacuari, à propinquis etiam augeri: illud sanè optarim intelligere, quis hoc docuit illum: nam iuxta illius præcepta modò ex parte affecta sit locus detrahendi sanguinem, corpus alleuiabit, & phlegmonem minuet. At istud forsitan negabit quispiam cum sectio venæ poplitis in laterali morbo iuxta Galeni placita sit inutilis: aut si modò iuuat, plus tamen nocet, quântò magis cucurbitula, at si modico igne brachio dolentis partis admoueat, aliis verò extremis absque sectione, nò parū iuuabit. Scio magnā tamē inexpertis garrīedi ansam me præbuisse: cū tamē, vt vnius viri versecūdo loco obiter dicta tueātur, maximā in humano genere iacturam sint facturi: nā cucurbitulas reuulsuas in partibus extremis cū sectione præcipuè Gal. admittit ab

initio morbi & corpore pleno, quæ ex loco educunt, aut ex profundo ad extrinsecam superficiem maximè his in causis reformidat, & iure. Quoties igitur peccet medici, quisque iam videt: nec est hoc peccatum leue, sed quod morte infirmi luatur. At verò de pueris phlegmone laborantibus dictum est, quid quisque senserit, quibusque rationibus hæreses hæ se tueatur. Sed melius tamen fecisset Galenus, si non ob transpirationem negasset pueris phlegmone correptis cucurbitulas, ut in febribus quod non ille facit: nam si hoc dixisset, quod cum multum trahant, plus nocere è directo, quam iuuare. procul autem nihil iuuare, prorsus defendi poterit. Verum breuiter concludam: sententia Haliabbaris mihi arridet: abundantia sanguinis, quæ sectione venæ in adultis tolli consuevit, in pueris ventosis, seu cucurbitulis auferatur.

I. *prac.*
cap 27
sect. 1.

CONTRADICTION. XVII.

Puer an ante decimum quartum annum minuendus.

IN ætate quæ minor est annis quatuordecim, & in ætate *quarta*
te senum, quanto magis poteris à venæ sectione ca- *primi,*
uebis: nisi musculis bene præditi fuerint, & venis latis ac *c. 20.*
plenis, tum colore rubeo: hos enim solos ex adolescentibus ac senibus minuere potes: dixit Princeps. Et hic triplex apparet contradictio: Prima est, quia pueros primò dixit, & post vocauit adolescentes. Secundò, quia, *cap. 13*
ut visum est, Galenus non secatur venam ante XIII. annu, ut locis supra adductis apparet, & etiam in libro de Venæ sectione: inquit enim: Ante XIII. sanguinem non mittes: post autem adolescentibus si congestus fuerit multus sanguis, & ipsi natura sanguinei, tum etiam natura temperata, & tempus verum, tunc mittes. Vbi de adolescentibus agit, non de pueris: tum etiam naturam & tempus temperata esse vult præter Auicennæ conditiones. Vltimo pueros cum senibus miscet, quod omnino à *cap. 9.*
Galenī mente alienum est, cum velit indicationem senis & pueri de non mittendo sanguine omnino esse diuersam: quoniam ea quæ senis est ad virtutem redigi etiam potest & debet, ut ibi habetur: non autem puerorum vn-

quam: etenim quantumcunque validi nunquam sanguinem mittere eis conuenit: & si in sene etiam annorum **LXX.** non vereatur. Soluta hæc est in præcedenti contradictione: quoniam pueris non mitti sanguis debet nisi cucurbitulis iuxta Galeni sententiam. Verba Principis ad Galeni mentem iacent, Pueris nunquam: primis adolescentibus, si omnes consenserint conditiones: de vicino tempore non est locutus, quoniam in calidiorē regione temperies in hyeme est, in frigidissima in æstate: hoc autem proximis verbis iam docuerat, cum dixit, canendum esse, ne in frigidissima regione sanguinem mittamus. Sed tamen nos defendere possumus etiam iuxta Auicennæ opinionem, sanguinem in puero mittendum esse: nam non ratione clementi prohibemur, quoniam peruenit ad **XXI.** vsque annum non ad **XLIII.** solum. Igitur ratione quod tunc iam natura aliquid tanquam superfluum potest excernere: quare tunc iam mittendus sanguis: hoc autem fit in plerisque etiam ante **7.2.c.9.** **XLIII.** annum, ut patet. Causa etiam illa Galeni sic intellecta omnino esset insufficiens, quod possit resolui id, quod sectione venæ detraheretur: sed sic intelligenda est, quod si detrahas, nihil superest quod resoluator: quare natura exeditur solidorum. Hanc quoque opinionem Celsus defendit. Sed tamen Haliabbatis sententia securior est.

CONTRADICTION XVIII.

Amylum an siccum.

can.ca. **A**mylum est frigidum & siccum in primo, dixit Auicenna in capitulo proprio: sed in capitulo de Frumento, dixit quod est frigidum, & humidum, ac tenax. Rasis etiam in suis Continentibus posuit siccum: sed in tertio ad Almanforem, non dixit, nisi quod est tenax, & quod lenit pectus. Solutio forsan colligi potest **21.c.** ex Serapione: nam inquit, est amyllum frumento siccus: **3.c.3.** non tamen sequitur, igitur siccum: cum frumentum **2.c.3.** iam sit impense humidum. Dioscorides non meminit, vel quod sit frigidum, nedum siccum: solum vinum ei exhibet astringentem: & probatissimum ex Zea, quam nos

Speltam appellamus, confici contendit: quod & plane verissimum est. Sed Galenus in primo de Alimentis potius siccum expressit, quàm frigidum. Astringēs enim est, inquit: igitur siccum: quare Serapionis solutio inanis erit: absolute enim siccis astringere, non in comparatione talibus solum conuenit. Sed quid mirum magis, cum primo de Simplicibus medicamentis Herodoto contradicens, omnino neget Amylum quicquam astringere. An igitur frigidum, an siccum, an astringens, penitus iam incertum est adhuc. Inde reclamant Arabibus recēiores, qui se Galenicis profitentur, quoniam vires simplicium medicamentorum confuderint. Ego tam apud Galenum, quam alios ambiguitatem istam inuenio, de qua suo dicitur loco. Quod si Galenum volumus excusare, Arabes autem tanquam infensos negligere, mihi potius iniuste calūniantis, quàm rectē rebus medicis consulentis, officium videtur. *Ha- lib. 5.*
liabbas oppositam etiam eius quam Galenus tenet, de cap. 11.
 amylo ad vaguem opinionem habet: frigidum enim ipsum putat & tenax, siccitatis nulla habita ratione. Ergo Serapionis solutio ex Aërio est: etenim ipse amyli ad triticum comparat: quale autem sit non absolute dicit. Ergo amyllum astringit sanguinem tenacitate sua, non autem astringit gustum, vt Herodotus existimabat recens humidum est ac frigidum: antiquatum autē siccum leuiter apertius autem frigidum: arte enim, & ætate, & vetustate à frumento plurimum degenerat: ad frumentum comparatum aperte frigidius est ac siccius: vnde & par ratio in cæteris granis.

CONTRADICTION XIX.

Afiliti an tussis superueniens letalis sit.

Asciliti tussis superueniens letalis est, inquit Hipocrates: reddens causam Galenus inquit, Oportet vt hæc tussis morbi violentia, non alia ex causa superueniat: quoniam cum adeo aqua creuerit, vt alperasiam ingrediatur arterias, periculum est, ne æger repente suffocetur. Rasis hoc animaduertens inquit, Aqua

6. apl

ris. 8.

7. con.

fol. 155

col. 1.

sub septo transuerso perpetuò manet in asclite interabdomen & omentum, quomodo igitur implere vnquam poterit cannulas asperæ arteriæ, quæ supra septum sunt transuersum? nec etiam illud tangunt. Quamobrè melius existimat, vt dicamus quòd abundante aqua comprimitur septum, & etiam mala qualitate afficitur: nam non ob solum pulmonem exoritur tussis, sed etiam ob reliqua membra pectoris malè affecta. Sed quandoquidem paruum est periculum in Galenum tueri, etsi iniuste forsàn, dicamus, membra nostri corporis ad eò esse peruia, vt aqua à natura expellatur etiam per solidas partes, vt Galenus dicit, exemplum dans de sanie inter thoracem & pulmonem, quæ pulmonem ingreditur: & pituita quæ inter ventriculum & septum quæ vesicam, tum etiam de sanguine qui per sanam cutem ex ossibus contractis, ac callo solidatis exit. Sic igitur transire poterit aqua in asclite super septum transuersum.

7. Aphor.
54.

Apho. 55.

Sed hoc videtur difficile: Primò, quia vt habetur à Galeno in septima Aphorismorum, non potest ex iccore aqua effundi in omentum quod vndiquaque solidum est, nisi ipsum disrumpatur. Igitur eadem ratione nec in septum transuersum, seu supra. Præter id accedit, quòd, vt dictum est, aqua nec sic tanget asperas pulmonis arterias. Verùm dicit Galenus, hæc esse iam confirmatæ tussis indicia, quæ etiam letalia sunt: potest tamen ante etiam tussis sola qualitate excitari, & tunc faciliè emendatur: quæ verò ex aqua iam penetrante fit, mortem, vt dicit, repentinam affert. Sic Rasis dictum de initio tussis, Galeni de confirmata intelligendum est. Sed ad rationem dicere possumus, ibi Galenum de effusione loqui, quæ vesicarum consequitur eruptione: non autem de ea, quæ sensim fit penetratione reprehendere Aphorismū: nimis enim fuisset obliuiosus, si cū in præcedente eam laudasset Hippocratis sententiam, auxissetque propriis exemplis, nunc reprehenderet in eodem sensu. quare solum repentinam ibi arguit eruptionem, quæ non nisi rupto omento accidere potest. Sed tamen pernicax aduersarius dicit: iam illud etiam dicere possum pro Hippocrate, repentinam esse eruptionem ex vesicis, penetrationem autem in omentum

fenſim. At hoc, dicit Galeus, verborum proprietas non admittit. Ergo vt plurima aqua ſupra ſeptum emerſerit, trahit pulmo vacui neceſſitate, non quòd tangat quę in concauo pulmonis continentur, vnde exhauſta affatim aqua ſuffocatur, tamen præcipuè quòd virtus tunc debilis eſt. Sed dicit Raviſ, & vera dicit: ſi tuſſis ob aquam in aſpera arteria contentam prouenit, cur non quemadmodum in empimate ſanies, ſic in Aſclite aqua expuitur? Deinde, quomodo affecto iam toto ſepto, & aqua inſuſa madente, illico non morietur. Confeſſim cogitur Galenus dicere, aliquid expui ex aqua: tamen etiam non maderetotum, ſed inum eius, quo in loco aqua etiam continetur. Sed nos tuſſim pernicioſam in aſclite ſæpe vidimus, ſputum aquæ nunquam vidimus, aut ab alio qui viderit audiuiſmus. Et ideo dixit Princeps in quartadecima terrij, quòd tuſſis quæ accedit in aſclite, eſt tuſſis ſicca. Aſcitem curioſi verborum dicunt: nam Græcè ἀσκίτης.

CONTRADICTION XX.

Materia quæ in concauo pectoris continetur, per reſudationem ad pulmonem trahitur.

Galenus in ſeptima Aphoriſmorum (vt ſermonis continuitati locus derur) declarat, ſputum ſeu materiam eius in pectore contentam, inter capſulam cordis, ſeptum, & pulmonis partem, ac ſubeingentem membranam coſtas, in pulmones per reſudationem quandam, id eſt attenuatam prius ingredi. At oppoſitum ſenſit in Quinto de Locis affectis, cum modum enarrat, quonam pacto pus ex concauitate illa pulmonem effundatur: inquit enim, compreſſo vehemèter pectore, quod citra tuſſim fieri nequit, aperiri tuſſi aſperas arterias, ac etiam materiam vi magna impelli in patentes illas: quare nec opus eſt attenuatione: imò nec attenuatio puris quicquam prodeſt. Reſpondeo: dixerat prius, ora aſperę arteriæ, quæ per totum diſſuſa eſt pulmonem, vſque ad illius extremæ, non exquisitæ conuiere, ſed paululum diſſidere, tum præcipuè quòd cartilaginea ſint. In hæc igitur ſenſim aliquid trahitur de eo quod iam eſt atte-

nuatum citra tussim: unde videmus hos strepitum quēdam dissonum in pulmone citra tussim sentire: quem potius tussis eleuet quā proritet: hic fit ex hac materia sensim ingredientē. Ingreditur & alia vehementi conatu pectoris, atque cum tussi: & hęc mediocri substantiæ potius est: cum crassa non possit aut nimis tenax angustas permeare vias subtilis nimium impetum naturæ effugiat. De ambabus tractat in quinto de Locis affectis: cum ibi rem ex proposito prosequatur: in aphorismi expositione primum modum solum attingit, quoniam hic solus exemplo intento accommodabatur.

CONTRADICTION XXI.

Ascites an sine iecoris vitio.

cap. 1.

Galenus sexto de Locis affectis, hanc nititur ostendere propositionem, quod aqua intercus, quam Græci vocant *ὀσπερς*, non nisi iecore laborante fit: seu tumore illud, seu ulcere, seu mala intemperie: nihil refert, inquit, Erasistratum reprehendens. Unde si quis affatim aqua epota vitiosa id genus morbi contrahere debet, & si imbecilliores partes læsæ sint, non tamen fiet morbus is, donec iecur fuerit læsum. Idem etiā accidit dum lien tumore detinetur: nam non prius hydropem infert, quā iecur vitiauerit. Huic sententiæ

lib. 10.

cap. 20.

Ætius apertè subscripsit, inquiens, Impossibile est ut omnino ascites fiat, nisi iecore infrigidato. Verum multis modis potest infrigidari iecur: vel ex se, vel ab apostemate duro vel à nimia sanguinis effusione, vel à retentione vitiosi, ut in suppressis hæmorrhoidibus, vel ab aliorum membrorum affectu, ut in scirrhus splenis, vel

l. 3, ca. 48

à potu vitiosæ aquæ. In eadem sententia est Paulus Ægineta, & Alexander in suo tertio libro, in duas redigens tantum causas affectum iecoris, ex seipso, & ab alio contractum viscere. Sed & Haliabbas hoc sentire videtur clare, et si in duobus ab aliis dissideat, quod non

cap. 10.

sect. 48.

lib. 9.

Theoric.

cap. 31.

læsa virtute iecoris id fieri existimet, sed tamen læsa operatione ne concoquat, & in sanguinem vertat nimix ventriculi imbecillitatis vitio. Et quod ea quæ

Græci in ascitem referunt, illa omnia ipse in hipposarcam, seu sarcitem, seu carnosam, vel anasarcam, aut leucophlematiam, quam tot nominibus ex errore antiqui appellarunt, retulit. Sequutus autem videtur Galeni *cap. 7.* sententiam quinto de Locis affectis, qui non solum aquam intercutem, verum etiam alia hydropum genera ab hepate originem ducere existimat, quod & reliqui Græci sentire videntur. Sed oppositum habetur primò ab Hippocrate qui in secundo Prognosticorum *tex. 6.* duo aquæ intercutis genera facit, alterum quod ex ic- *co. 1. 2. 3.* coris vitio originem ducit: alterum quod ex inanis partibus. Quæ autem sit inanis pars, docebat Galenus, subscribens Hippocratis sententiæ ad vnguem, dicens esse lactem seu meserium, & gracilia intestina. Adeò autem illud diligenter explicatur ibi, ut sufficiat lectorem ad eum remittere locum: nam cum Hippocrates genera proposuisset, subiicit & cuiusque signa serorsum.

Similiter Princeps in tres deduxit causas originem *14. 3. tr.* ascitis. Vnam quæ est ex materia, & huius causa est ic- *cap. 8.* cur. Aliam, quæ separationis vitio accidit, cum renes debiles non traxerint: nam tunc, inquit, & hæc solum sit vitio renum: ut in noua versione quæ melius iacet, habetur: & hoc est quod dixit Zoar in primo Theisr, *trac. 13.* cum dixit, Et principalis causa ipsius ascitis est, ut sit *cap. 1.* vitium in attractiua renum absque iccoris vitio: sicut causa propria hipposarcæ est, cum separatiua virtus in iecore debiliior facta est. Tertia causa iuxta Auicennam est, ex vitio transitus, cum impeditur pars serosa transire non potest per vrinæ vias, vel obstructionis *14. 3. tr.* impedimento ut in tumore: vel ruptura viarum, quæ *4.* vretides dicuntur, sicut in posteriore loco declarauit: *cap. 1.* inquit enim, cum post dolorem renum, & lapidis exitum succedit hydrops, signum est, quod porus exureteris dilaceratus est. Separatio in suo compendio nulla *tract. 1.* renum habet rationem, cum Græcisque consentit. *cap. 7.* Rasis in septimo Continentium dixit, Galenus dixit vnum in libro de Locis affectis, ex quo sequitur quod *cap. 2.* possit hydrops fieri absq; iccoris vitio: cum renes ad tã- *fol. 15* tam peruenerint debilitatè, ut non possint quod aqueum *col. 3.*

cap. 3. an. medium. est in sanguine, ad se trahere. Ea autoritas habetur in sexto de Locis cum inquit, Accedit renibus debilitas in qua vrina sanguinea emittitur, non aliter quam ea quæ iecori contingit. Ob id iure Rasis dubitabat, cur in hydropse, si iecoris semper est imbecillitas: non apparet deiectionio sanguinea inseparabile ferme signum à iecoris debilitate? Respondet, & bene, quòd imbecillitas in concauo iecoris est causa deiectionum sanguinearum, in gibbo ipsius hydropis: vel quòd frigiditas est causa dydropis imbecillitas vel obstructio sanguineæ deiectionis: probatque secundum dictum: quoniam videmus tumore in gibbo existente, absque sanguinea deiectione, hydropem sequi.

col. 4. Illud etiam obscurum est, ac quasi dictis repugnās, quòd hydropisis ascites sit, cum vitium est iecore: tympanites, cum in ventriculo, vel intestinis. Si enim intelligit, quòd solum sit ascites cum detrimentum est in iecore primigenium: falsum est, vt sæpe visum est. Sed si itelligit, quòd ascites est, cum iecur quoquomodo afficitur, idem videtur de aliis generibus hydropum: nullam enim tale est, quod absque iecoris vexatione possit accidere. Sed & adduxit hic vir Galenum tertio de causis symptomatum, vbi multa de hoc agens dicit, Ex quibus colligi possit ascitem etiam renum ratio fieri. Verum demonstratio quam adducit in primo de Facultatibus naturalibus id abunde videtur ostendere: inquit *ca. 13. iuxta medium.* enim, Vretidibus ligatis nihil ad vesicam deferitur: unde venæ implentur quæ sunt in directo peritonei, adeò vt disrumpi videantur. quamobrem si ita est, illis distentis abruptisque, implebitur cavitas peritonei, ascitèsque fiet. Tandem ex proprio iudicio Rasis subiungit, Dico *fol. 156. col. 3.* quòd ascites poterit fieri absque vitio iecoris omnino, solòque renum serosam partem sanguinis non trahentium defectu accidet. Signaque huius speciei conatus ostendere.

His tot medicorum disidiis si quis velit occurrere, primum ratione vtatur: deinde conetur autorum dicta conciliare: nam aliis in causis volentes discrepant, variis inducti argumētis: at in hoc causa disidij est ignorantia. uix enim quisquam suaderi potest vt credat morbum

bum qui fit obstructis viis renum non esse hydropem. Deinde si in hydropse iecur debilius euadit, cur deiectio sanguinea non apparet? Accidit, quod iecore patiente imbecillitatem, omnes hydropum species deberent generari: si à iecoris imbecillitate omnes prodeunt. Nimis oppidò longus euadam, si quæ singuli hac in causa senserint docere nunc voluero: atque id tamen superuacuum erit. Scripsit multa Galenus, quæ intercederunt. Primum igitur nomen declarare aquæ intercutis aggrediamur: nam non eodem vsu antiquitus, & mox Ætj tempore, & nostro recipitur hoc nomen: *apho. 11.* cum dicat Galenus in quarta Aphorismorum. Quod autem Tympanites sub nomine hydropis, id est aquæ intercutis apud Hippocratem contineatur, est manifestum. Sed duplex tamen est aqua intercus Ætj sensu *lib. 9.* accepta, vt tympanitè excludit: non equidem quod ille *cap. 20.* hoc intelligat, sed quod intelligere oportuit: statuit enim prius tria genera hydropis, Ascitem, in quo aqua inter peritoneum & intestina, sed verius omentum, continetur. vbi autem fit flatus, dicitur Tympanites. Scio suggillabunt me quidam rudes, quod tympanite non dixerim aquam adesse: alij, quod redarguam Ætiū, qui solitus sum reprehendere Galenum.

Inde igitur Anasarcam seu Sarcitem statuit, cum vniuersum corpus aqua madens, velut spongia, & tota caro tumet: hanc Subtercus, hanc Leucophlegmatium vocat. Inde posterius peculiaria adhibet huic speciei *cap. 28.* auxilia, tum etiam sectionem ei propriam. Sed hic *cap. 30.* Ætj error silentio (cum plurimum ad curam interfit nosse differentias hydropum) non est dissimulandus. Principio enim dicebat Hippocrates sexta Aphorismorum, Ab aqua intercute habito, si aqua vniuersa in ventrem defluerit, soluitur morbus. Vel per aquam intercutem intelligit sarcitem, igitur aqua non in solidis, sed in venis continetur, dicente Galeno in commento, Simile est hoc operi medicamento, nam aqua in venis existens ad ventrem trahitur. Si verò de ascite intelligit, erit primo intercus ascites, & non sarcites: deinde ascites sub peritoneo aquam non habebit, quod tamen omnes medici, & ipse pariter Ætius

6. *aphor.* 12. faterur. Nec est quod differentiam facias intercutis ab subtercutis, cum hæc sint flammeariorum istorum, qui vertunt lasciuia. Græca vox vna est: hi, ut solent, in scyrpo, ut dici solet, nodum quærunt. Ergo rursus ibidē cum dixit, A diuturnis sanato hæmorrhoidibus: nunquid Galenus per aquam intercutem potius ascitem quàm sarcitem interpretatur: fieri enim inquit refrigerationem iecoris. Sed dices, aqua intercute laborantibus vlcera in cute facta difficulter sanantur. 6. *apho.* 8. Respondeo, quia aqua in venis non humor in solidis cap. 11. continetur, ut mox declarabo. Sed & in primo de Naturalibus facultatibus cum dixit, fieri sarcitem vel anasarcam cum id corrumpitur, quod adhæsit nondum tamen agglutinatum est: si igitur adhæsit, quomodo diffuere potest, ac spargi ut aqua?

6. *Aphor.* 27. Quid dicam de aqua intercute in qua excindi ventrem ac vniuersa effluere periculosum est? nunquid hoc in sarcite fieri potest, & de ea quæ letalis est, cum ruptis superuenit? an in sarcite vult Galenus aquam cannu 35. las asperæ implere arteriæ? & in ea quæ venit vitio 43. splenis. Nimis impudens iam sit negare sarcitem aliud esse ab aqua intercute. Propterea alibi galenus dicebat quibus in venis & vniuerso corpore alba pituita 7. *Aphor.* 70. coaceruatur, aqua intercus illa superuenit, quæ leucophlegmatias appellatur. Liquer igitur ex hoc sermone, quod per aquam intercutem Hippocrates exquisitè Hydropem, id est illius omnia genera intelligit. at nec leucophlegmatiam esse contenta aqua, sed in membris alba pituita, quæ ab aqua multum differt, quod fluat, neque citrina sit: vnde sarciti minimè illa sectio cōueniet. Huic sententiæ Galenus subscribit in quarto regiminis acutorum dicens: Qui duas species hydropis statuit, defecti in numero, qui quatuor, abundauit: nam tres sunt, quarum duæ inter peritoneum & ventrem fiunt tertia in vniuerso corpore. In secundo etiam ad Glauconem inquit, Cura quæ hydropi debetur, in qua aqua sub peritoneo coaseruatur, eadem aquæ intercutem conuenit. Liquer igitur sarcitem esse, cum pituita continetur in membris. At aliud est genus intercutis cum aqua effunditur passim in membra ex venis. Fit &

tertium genus, cum absque tumore ventris colliquatur congesta pituita.

Sunt igitur tantum tria genera ab initio: verum ex his euadunt in quinque. Non est autem credendum vrina tantum in venis contenta fieri hydropem: nanque membra trahunt quod sibi vtile tantum est, vt Galenus *1. de Semi* inquit: quare cum delinquit iecur in coquendo, renes *ne. cap. 5.* non trahunt: ipsum tamen expellit quod inutile est: re- *et 1. de* sudat igitur ex venis in ventrem, atque id sensim: pu- *Fac. nat.* rior autem pars ad renes trahitur: ob id cum asclites fit, *c. 15.* vrina minuitur, nec tamen tota perit. Si autem renes non traherent, aut vasa frangerentur, sanguineam esset quod in ventre contineretur: at non vitiato sanguine, quamuis aqueus fit, vrina multa emittitur, nec spernitur à renibus: hydropemque minimè incurrit. Sed si caua iecoris vitientur, fluxus fit sanguineus: non est enim in venis quod trahat, sed iecur trahit ab eis atque expellit. Vnde non cogitur resudationem facere, cui succedat hydrops, sed si vi contineatur. At neque hydropi ascliti succedet sanguinea deiection, nam est conuexa iecoris in concauam nimis violenta per tam exiles venas reiection fieret: atque in ea etiam aqua non sanguis remitteretur. Quò fit, vt duas quasi in iecore formas ac substantias sanguis acquirat: Priorem etiam in venis, aliamque in dextro cordis ventriculo: aliam in sinistro, aliam in cerebri membranis. Sed non omnes speciem mutant, verum tres tantum: venæ, quæ imperfectum generant: iecur, quòd optimum, sed non sentientem: & cor, quòd creat sentientem, id est talem quòd possit animal sentire. Ob hoc animalia omnia cordi proportionem respondens membrum habent, aut cor ipsum: plantæ autem iecori, generatur etenim & in his succus, qui tot partibus seorsum alendis idoneus est: atque id membrum vel cortex est, vel medulla: nulli enim quod sciam ligno hoc inest. Sed & si sanguis regrederetur, nutrirer circumuicina loca, ea enim aquolo nutriuntur sanguine. Si igitur frangatur vreteris, aut tumore obstruatur, non fiet in altero tumor ventris: quoniam iecore bene affecto sanguis serosus per venas permeabit, redundansque ad cor primo febrè, deinde mor-

tem suppressa vrina inferet: multosque sic periisse vidimus breui admodum tempore: alios in XI. alios in XIII. quosdam etiam artuum venarum & pingues in VII. diebus: suffocat enim serosa copia. Non igitur tumescit in his venter, quoniam moram non contrahit sanguis, nec erodit venam naturalis humor. Si verò frangatur vrteris, inflatur venter, sed hydrops non fit, imò peracutus morbus: putrescit enim sanguis, qui exit & hominem iam morbo imbecillem occidit intra quatuor dies. In his nihil aliud cernitur quàm dolor renum, inde tumor cum morte succedens: impossibile est enim quòd fracto vrteride amplius lapis excernatur: aut quòd excreto illo iam fractus sit vrteris, cō.c. 2. etsi illud Auicenna & Rasis perperam aliorum imaginationes secuti, dicant: non existimantes vires rationum. Palàm est igitur Auicennam, & Auenzoar, 157. ac Rasim, nec Galeni mentem, nec veritatem affecturos esse.

Rursus fiat vitio imbecillitatis renum, si fieri potest: in his rursus nulla penitus hydrops fiet: sed primo conabitur, si levis est morbus, impletis venis per sudorem excernere, demum crustæ & papulæ toto corpore apparebunt: aliique morbi varij, ac forsan leucophlegmatia: non enim nutriri corpus bene hoc sanguine potest. At quia hoc nouum est, dicamus iuxta Galeni sententiã, si-
de Sym cri leucophlegmatiam, cum diminutè concoquitur san-
o. causis guis: etenim non posset omni corpori hic affectus esse
p. I. communis, nisi vitio eius membri ex quo totum corpus generaliter nutritur. Ergo mala coctio facit vt leucophlegmatia generetur: nimia frigiditas sanguinis serotam partem multiplicat, quam non trahentes renes putredo corrumpit, resudatque per vrteras in spatium sæpè dictum. Quoniam igitur frigidius est iusto iecur, plurima ac praua serosa pars in sanguine gignitur. hæc vt inutiles à renibus nō trahitur, sed putrescit, resudatque ob morã & acuitatem in vētrem, & generatur hydrops ascites: antè verò fit ascitis genus, in quo corpus propter venas impletur aqua, nec tamem tumet vēter, atque in hoc solo fermè, quamvis & in leucophlegmatia aliquid iuuat cutis sectio, quàm Ætius cōsulit,

strenuè auxiliatur. Indicio est, quòd tales nisi curentur, in veram tandem transeunt ascitē. Sed de tympanite dicebat Galenus, quòd à minore frigiditate fiebat quàm ascites, ob id ratio discriminis est manifesta. Fit autem tympanites vel solius iecoris vitio, cum modicæ asciti calor iungitur iecoris, & hæc pessima est, tum quia causam effectui contrariam habeat: tum quoniam in ea est vterq; morbus, ascites & tympanites. Fit & cum ob ventriculi vitium subtilior pars ex cibo transit in spiritum. Propterea dicebant Rasis, & Auicenna concordēs, Tympanites ob ventriculi vitium maxime fit, vt ascites ob iecoris: nam si iecur nimis incalescat, ventriculus autem non concoquat, cibi pars in flatum digeritur, quæ subtilior est. Atque vtinam ego intelligerem vnde hic esset transitus ex iecore in cauum peritonei, quin potius per intestina & meseriū digeratur. Auerroes cum sua discretiva virtute facilem fugam habet, inquit enim: Cū non fit separatio in iecore aquosæ partis à sanguine, tunc fit ascites: cum verò materia aquosa à calore exurit, fit tympanites. Et ideo dicit & ipse, quòd hic morbus ob contrarietatem causarum & producti, est difficillimæ curationis. Et recitat opinionem multorum, qui crediderunt aquam illam resudare ex venis, quæ ad vmbilico ad iecur tendunt, quibus sugit infans nutrimentum à matre dum est in vtero. Sed dissectio ostendit, quòd illæ venæ in adultis sunt ex toto aridæ: quomodo igitur transmittent aquam? Deinde si sic esset, possent etiam fieri Hydropici stante iecore ex toto illæso.

Conciliator ponit hydropen sarciten fieri absque vitio iecoris, nec potest differentiam tradere harum, nec docere quomodo omnis hydrops iecoris vitio fiat. Ostensum est etiam suprà, hoc omnino esse non posse, vt sarcites absque iecoris noxa fiat. In ascite etiam existimat aquam illam per arterias siccas penetrare, quæ à iecore ad vesicam tendunt: quibus serosa pars, dum in vtero infans est, à iecore propellitur in vesicā, ac matricem. Sed hæc omnes, vt dixi, nugæ sunt, & imaginationes, vt de Auerrois venis dictū est. Illam verò separatiuam, quod non detur, iam suprà ostendimus, si per separatiuam intelligamus discretiuam.

4. Aphorism. 11.

3. Collect. cap. 21.

differentia 102.

Conati sunt quidam ponere distinctionem inter genera hydropum, ut ascites à frigiditate maxima fieret iecoris, à mediocri tympanites, à minima sarcites. Sed si ita esset, oporteret ante ascitem fieri tympanitem ante hanc rursus sarcitem, quod non videmus: nunquam etiam possent simul esse, aut semper, quorum neurrum accidit: nanque videmus asciti tympanitem aliquando, aliquando sarcitem, quod rarius est, commisceri. At verò quòd hoc futurum sit, planè apparet: quia maxima frigiditas potentia minimam & mediocrem semper continet, actu nunquam. Est etiam genus quoddam hydropis repentinum, & forsan proprium ab Hippocrate dictum in septima Aphorismorum: Quibus hep-
hor. 55. par aqua plenum in omētum eruperit, venter repletur, & moriuntur. Galenus exponit, vesicas in membrana hepatis aqua plenas exoriri, ac disrumpi. Inde manifestum est quòd tunc tanta cavititas, ut illi opinantur, repleti nequit: sed successu temporis paulatim ex iecore per eius substantiam aqua penetrat: atque hic mihi modus verisimilior causæ hydropis videtur. Sunt qui credant per membranas etiam aquam penetrare, quoniam sudor sanguineus quandoque effluat, ut Aristoteles & Galenus fatētur. Sed mihi hoc difficile videtur, cum nō sit quod impellat: cōstat enim exemplū esse dissimile. Sed ad rem redeo. Quibus Tympanites fit, his in iecore plurimum generatur primo flatus: sed vnde exeat, hic est difficultas. In pestilentibus etiam febribus tympanites fit, non autē in ardentibus, quoniā spiritus vitalis resoluitur: vnde plurimi sub morte in acutis sūt Tympanitici, & mortui rurgent: hoc autē singulis diebus inspicere licet, quare sola frigiditas non sufficit tympanitem excitare: sed quæ destruit vitalem calorē, & alium igneum eius loco accendit. ea de causa non iuuat sectio peritonei in tympanite, cum tamen totus flatus illico ex vulnere excedere debeat: nec enim idem est de tympanite, quod de ascite, ubi tempore indigemus, & conatu, ad aquam quæ sub vulnere iacet extrudendam. Aër sponte exit ab omni parte, sed ubique continetur, & non in cavitare solū: exiguum verò aquæ quòd in imò residet, cum vulnus occluditur totā

*de Par.
imal.
p. 5.*

tragediam rursus excitare solet, nam iecur & ipsum flatu plenum est. Ergò cum venæ in intercute solum tument, & crura, nondum autem venter, saluberrima est incisio quam Aëtius consulit, per paruas sectiones: atque sic ego vnam iuuenulam perfectè sanavi in domo Alberti Varisij, quæ postmodum nupsit, & in fine anni denuò correpta morbo, dum aquam incredibilem per plures dies haussisset, quamuis me vocassent, ab immenso potu temperare non poterat, adeò malum inualuerat, mortua est.

Omnis igitur hydropis causa, iuxta Galeni sententiam est ex iecore: quod & Rabi Moyses in suis Aphorismis vidit. Quo ex loco colligitur, librum Scientiarum Galeni eundem esse, qui apud alios interiorum, ut etiam ex secundo Artis medicæ habetur, nunc de Locis affectis inscribitur. Quæ autem sit vitio venarum in mesereo, parùm differt ab ea, quæ ex iecore: nam hæ venæ sunt partes venarum iecoris. Placuit tamen Hippocrati distinguere: nec solum calidis morbis, præcipue febribus, Hydrops succedit ob caloris innati resolutionem, sed ob usum frigidorum imoderatum: præcipue verò in senescentibus. Species verò tres esse diximus, quarum vna atque altera bifariam diuidi potest: Tympanites absque aqua, & cum aqua: ascites in ventre & venis, & in venis tantum. Sarcites quæ leucoplegmatica & in qua membra potius proprio, quàm alimenti vitio nutrirî desinunt, ut in hecticis & morituris quæ pessima est, neglectaq; à Galeno, ut quæ curà nō susciperet, cum tamen eius in genere meminerit, nā & ipsa sarcites vocatur. Qui verò tympanitis frigidam & siccam intemperiem, ascitis frigidam & humidam, iecoris causam esse diceret, sarcitis frigidam tantum, nihil repugnans autoribus & experimento affirmaret: & aliquid subtilius inuenisse videretur. Nec tamen omnis frigiditas Hydropem facit, nam quidā natura tales essent: sed quibus multo minor, quàm pro caliditatis præternaturalis ratione respondeat. oportet igitur multum attrahi, frigiditatemque adesse, corruptionisque modum: at frigidum, cum humido coniungitur, maius apparet: propterea dixit Galenus maximam esse frigiditatem in ascite

Par. 9
aphor. 1
cap. 7

tympantitis comparatione: tum etiam, quia ibi calor malus viget: ob id nihil deterius ciborum copia.

CONTRADICTION XXII.

Sedimentum vrinæ an in iecore generetur.

Q Vicquid alimenti in sanguinis generatione naturæ refugit coctionem, illud in vrina subsidet, & fit sedimentum: dixit Galenus primo Prognosticorum: subiicit etiam, quod est particeps causæ præter naturam. Et in tertio Medicæ artis: Cumque corpus temperatum optimo vitæ regimine vitur, nihil circa deiectiones aut vrinas peccatur. Clarius in primo de Crisi: In pueris, atque iis adultis, qui otiosam vitam agunt, antequam in ventriculo alimentum perfectè concoquatur, multa pars tamen etiam in venis crudi humoris rescatur, quæ tota in sedimentum vrinæ transit: vnde fit, vt qui ex otio & crapula febricitant, multum habeant in vrina sedimentum: qui verò biliosi ex inedia & laboribus, nullum. Oppositum primo de febrium differentiis: In apostematibus pus quidem fit superante natura, in venis autem & arteriis, dum humores concoquuntur, quoddam quod puri proportionem respondet, subsidens in vrinis. Et rursus Auerroes: Hypostasis est superfluum tertiæ coctionis: quare non fiet in iecore. Auicenna videtur sentire, quod sit id quod per malam coctionem in iecore generatur, cum dixit, Et non oportet vt queratur Hypostasis in vrina sanorum: ipsa enim non est necessaria nisi in ægris: si enim esset superfluum alimenti, semper inueniretur. Sed huic contradicit quod dixit in quarto libro: Vrinx in acutis febribus non habent sedimen, deinde habent ipsum. Quid autem est sedimen, nisi humor qui febrem facit, qui iam concoctionem est assecutus? est tamen hypostasis significans super hepatis dispositionem, imò vrina ipsa super venosum vniuersum genus, vt habetur à Principe, & quarto de Tuenda sanitate. Inquit enim Princeps: Et eius quæ est in odore herbarum, causa est hepatis adustio. Pro solutione dixerat Trasianus in sua disputatione singulari, & Iacobus de

Forliuio in quæstionibus super secundam primi Auicennæ eam repetit, quòd Hypostasis tam in sanis quàm in ægris fit in iecore per malam coctionem. Ad Galeni auctoritatem dixit, quòd illa est pro ipso: nam si esset ex humore putrido concocto, esset pus, non sedimen: cum igitur natura sedimen emittit, indicat quòd adeò est valida, vt non solum noxium humorem concoquere possit, sed etiam sedimentum. In febrium igitur initio indicatur per crudum sedimentum quòd natura est occupata circa humores. Sed quomodo significabit Hypostasis coctionem bonâ iecoris ac ventriculi? respõdebit quòd in perfectè sano nihil horum est, incoctam enim materiam significat. Sed vt mihi videtur Galenus in primo Prognosticorû vult, quòd dealberetur à solidis, quare in tertia coctione fiet: & etiam quia sanorum vrinam exquisitè cum sedimento depinxit. Liqueat enim, quòd hæ sunt cum substantia mediocri colore subrufo. Tertium igitur signum etiam ad sanorum vrinas pertinet. Opinio verò, cui magis Iacobus fauet est, quòd in tertia coctione generetur, sed cum multa est pars superflua aut pori obstructi, tunc descendit cum vrina, additque præter id, quod in morbis est pars eius quod reduci ad benignum potest. Dictum primum vt dixi, contra Galenum est, vt docui: nam in exquisitè sano sedimentum in vrina apparet, nec tamè in omni: & hoc solum voluit Auicennæ: velut sani est habere dentes triginta duos, nec tamen omnis sanus habet, sed solum qui perfectissimi est temperamenti: sanus enim ieiunus, biliosus, laboribus & vigilia exhaustus est, nec habet sedimè in vrina, & tamen sanus est. Sanior est, qui habet, quàm qui nō habet, hoc Galenus voluit: ille, quòd non necessariū est habere eum qui sanus sit. De humore autem dixi, quòd nihil est ad peccantē pertinens. Galeni auctoritas sic debet intelligi vt iacet: eius enim opinionis est: quare iuxta illū in sanis quidem sedimētum fit ex materia sua in iecore, & formam acquirit in venis: in ægris autē pars est materiæ peccantis. At nos, vt diximus, cum videamus in morbis sedimentum quale in exactè sanis, impossibile est, vt sit pars materiæ concoctæ, quæ omnino est inutilis, & puri quidam similis. Galenus parū aliquando consideratè ista

*secunda p
mi vbi
pra.*

*cap. 5.
quest. 5*

*2. prog
stic. com
26.*

protulit, quæ si sequamur in infinitos nos adducunt erro-
res: si negemus, audaciores, ac pertinaces iudicamur:
præcipuè apud hos nebulones, qui se Galenicos non
aphor. 4. ἀληθινούς iactant. Nam si materia est quæ concoquitur,
cur in crisi quæ per vrinam fit, nunquam videmus sedi-
mēta optima, sed materias quæ in fundo resident ac tur-
bulentas? Emitteret etiam materiam hoc modo peccan-
tem absque crisi. atq; etiam crudam: quod in omnibus
fateri morbis piaculum est: aberraret enim semper natu-
ra. In pestilētib; etiam morbis homine pereunte opti-
mum appareret sedimen, quare aliam habet hoc causam.
rima
uanti
act. 4. Quid quod si iam in sanis spōte adest, cur hoc ex morbi
sp. 3. materia expectēdum? Concordamus igitur cū Galeno
in sanorum sedimēto, quod alibi materiā, alibi formam
fasci-
piat. Vgo autem nostrorū temporum more lōgam
facit quæstionem, in qua opus habuit sola scriba.

HIERON. CARDAN- NI MEDICI TRACTATVS

IIII. SECVNDI LIB. CONTRA-
DICIENTIVM MEDI-
CORVM.

CONTRADICTION I.

Lac an febricitantibus utile.

ac dare caput dolētib; malum: malū
verò & febricitantib; & quib; præcor-
dia suspēsa murmurant, & siticulo-
fis: malum autem & quibus in febris
acutis biliosæ sunt deiectiones, &
quibus sanguinis multa deiectio fa-
cta est. Conuenit autem tabidis dare,
qui non valde multum febricitant, & in febribus longis
& paruis, si nullum ex supradictis signis affuerit, & præ-
ter rationem consumptis, inquit Hippocrates in Apho-
r. 5. ph. 6 4. rismis. Octo in casibus lac prohibet secūdum Galeni ex-

positionem: nam verba illa, Et quibus præcordia suspensa
 murmurant: sic legit: Quibus etiam præcordia sunt sus-
 pensa, & murmurantia. nam Græca lectio etiam id ad-
 mittit, ut sint duæ partes, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια ματέωρα καὶ
 διασπορῶντα. Item eam partem, quæ ad febres, & bi-
 liosas deiectiones attinet, in duo diuidit: quod fit, octo ut
 in casibus haud cōueniat, probetur autem in tribus, Ta-
 bidis, & febribus longis ac paruis, tum etiam præter ra-
 tionem cōsumptis. Sunt qui verbum φεινώδεις iuxta rei
 naturam, & dictionis vim, & Celsi autoritatem, non ta-
 bidis, sed phthificis interpretetur, ut Brasauolus, nec ma-
 lè in suo commetario. Aduertit & aliam, quam habebat
 in suo codice lectionem, ubi pro βληχροῖσι, quod est de-
 bilibus, vel paruis, ut dictum est, febribus, legebat iuxta
 Oribasij interpretationem, sed non secūdam Galenum
 βηχῶδεις, id est, tussi vexatis. Emendat verò Galenus ea
 verba, Qui non valde multum: ad sensum trahens rei
 magis cōuenientem, & orationis tollens absurditatem,
 sic legendo, Qui non multum febricitant.

Hæc sunt quæ prius ante aggressiōem, de emenda-
 tione Aphorismi lectorem monere volui: nunc verò vi-
 deamus, quas patiatur difficultates. Nam quarto Regi-
 minis acutorū dat in causone, lac asinæ, febre, ut inquit, i.
 vehemēti, & cum oris amaritudine. Tum etiam alibi in
 eodem libro, in cura Paraplexiæ, Epilepsiæ, Vertiginis,
 & grauitatis capitis. Videtur autem ex octo conditioni-
 bus, si quis diligenter velit contemplari, septem priores
 dānasse exceptiones his tātum in duob. locis, ut iā nihil
 quod prohibeat supersit præter extremā multā sangui-
 nis deiectionē. Sed & in Eratolai puero lac præbuit ter,
 septimo Epidemiorum: primū cum febre laborasset,
 & multa biliosa ac tenuia demississet: aderat tamen inte-
 stinorum difficultas, quo in casu & Galenus lac biben-
 dum dat. Non igitur hoc absolutè verum est, quod in
 febre cum biliosa deiectione lac non conueniat. Con-
 uenit & in vuluæ strangulatione, ut in libro de Natu-
 ra foeminea, nec purgandi causa dabat sed à purgatione.
 Verūm ad primum institutum reuertor: Dedit, quicun-
 que fuit eius libri Eratolai puero autor, lac primo, aut
 serum decoctū: post autem quadragesimum diem, cum

tabes vrgeret, & tamen doloribus & murmure ventris premeretur, dedit lances Atticas nouem asinini lactis per duos dies decocti, ex quo potu iuuatus est: cessauerunt enim dolores, & purgatus est, & appetentia cibi rediit: Tertiò verò dedit bubulum lac cum modico aquæ

in libro de ac vini, duobus ex cyathis. Est autem cyathus drachmæ
poderibus decem, vel ad summum duodecim, vt Galenus refert.

fol. 4.

Lanx Atticorum dimidio maior, nam quatuor hemina, quæ ex sex constat cyathis, conficiunt. Sed & in libro secundo de Fœminarum morbis, in profluuiio alborum mensium post bilis purgationem præbet lac asinum: si tamen, inquit, exanguis sit mulier, aut flatuosa, vel lienosa, ne dederis. Illud ne obiter prætereundum duxerim, quòd in extenuatis bubulum lac ibi, non asinum præbet ad cyathos vsque sex, à duobus initium sumès, deinde per singulos dies vno addito, donec eum numerum adimpleuerit, coctum etiam plerunque lac

iuxta si-
nem.

Hippocrates exhibet: tum etiam aquam lactis in febribus minore periculo, vt in tertio de Fœminarum morbis, cum febrienti à puerperio caprini lactis aquam dum non purgatur exhibet. Dicebat autem in secundo de Victus ratione: Lac omne nutrit, ac mouet, præter ouillum, quod sistit, asinum verò & æquinum plus reliquis mouent, inde caprinum, minime omnium bubulum seu vaccinum, his verbis differentiam omnem lactis perquam distinxit. Sed iam ad Galenum veniamus.

fol. 2.

cap. 15.
3. de histo-
animal.
c. 20.

Hic in tertio de Alimentis Aristotelem sequens hunc ordinem statuit, subtilissimum camelinum, post equinum, inde asinum, mox caprinum, post ouillam, crassissimum autem bubulum. Quò fit, vt in ouilli & bubuli comparatione ab Hippocrate discreper, nisi quid inter mouere & substantiæ tenuitatem intersit: subiicit enim, quòd plurimum habet serosæ partis minime cogitur in ventriculo subduciturque aluum, atque in hoc præcipuum est asinum: vt enim serosa pars subducit aluum, sic caseosa sistit. Subiicit etiam omne lactis genus offendere hypochondria, caput, & dentes: crassum verò & caseosum etiam iecur & renes: quod & Hippocrates testatur in libro de Capitis vulneribus: inquit enim, Lac prauum pueris nocet, atq; in eis calculum ge-

fol. 5.

nerat, si calidum fuerit ac biliosum. Non igitur casealem substantiam accusat, sed biliosam, quare renes & vesicam adurendo calculum creet. Illud etiam mirum, cur Galenus non potius equinum & camelinum asinino prætulit, si sunt tenuiora. Vt verò non coaguletur, & ventrem moueat, sal & mel addit. Rursus ut maximè sistat, lapides ignitos in eo extinguit, aquàmque addendo denuò repetit: sic enim serosam non solum partem amittit; sed etiam ab acredine spoliatur. Iurat autem omne lacte pectus & pulmonem, & syncerum ac naturale boni est alimenti. Sed oxigala quasi ad naturam recoctæ accedit, *lib. 3. de Alim.* ac casei, biliosis temperaturis conueniens: sed lapidem *c. 16.* & obstructions generat. Verùm de lactis partibus in *Contra* superiore tractatu iam diximus. Porro difficultatem in *4.* ter Hippocratem & Galenum de ouillo ac bubulo lacte ipse Galenus in libro de Cibis boni & mali succi dissoluebat: nam bubulum plus habet butyri, ouillum plus casei: vnde pinguius bubulum, crassius ouillū merito dici potest. Subiiciebat ibi mediocritate substantiæ caprillū omnibus præferri: quibusdam tamen in ventriculo maximo cum periculo coagulari: vnde mel & sal addere consulit.

Propter hæc quinto de Tuenda sanitate, vbi lac laudat, quòd præter optimum alimentum etiam ventrem mediocriter subducat, vbi illud ab ætate animalium à natura & à victu eligere docet: quæ tria sunt in eo semper obseruanda, asininum ob tenuitatem, & caprillum ob mediocritatem alternatim exhibet, nam tutius asininum, in sanis melius caprillum, igitur sedata controuersia, ex eo loco alia protinus enascitur. Nam in decimo de *cap. pri* Simplicibus medicamentis, cum docuisset ipsum eligere odore nullo penè ac grato, tamen sapore iucundo ac dulci, muliebri præfert omnibus, inde quòd ex animali carnes habeat suauissimas ac humanæ persimiles, quare tamen suillum damnat, ut crudum & aqueum, ouillum verò caprillo & asinino non præfert: multum enim refert scire quale lac sanis aut ægris maximè conueniat: nam ægris salutem, sanis longissimam quandoque præstat vitam, ut de rustico, qui centum excessit annos, retulit. Galenus in quinto de Tuenda sanitate, ob lactis usum.

cap. 6. in hist. Igitur Galenus in septimo Artis curatiuæ, dum siccam curat ventriculi & totius intemperiem tres posuit ordines: Primum, qui optimus, ut lac ex mulieris ubere sugeretur. Huic proximum, ut bibere vellent, si sugere recusarent. Post hunc, ut asinam sugerent, si humanum abhorreant, vel si nolint, calidum euulsum bibant. constat enim, si vel refrigeretur, vel moræ paululum contrahat, illico plurimum detrimenti accipere, quod & in decimo de Simplicibus medicamentis testatus est. Sed in decimo Artis curatiuæ, dum curam hecticæ tractant, lac exhibet asininum tanquam præstantius, nulla humani mentione habita: periculum tamen dicit imminere ne coaguletur, ob id mellis exiguum adiicit, cum tamen dixisset in tertio de Alimentis hoc lactis genus ab hoc periculo maximè abesse, nisi quod ibi comparatiuè loquitur & in sanis, hic ob timorem febris veretur coagulationem. Nec est ut credas humanum debere præponi in hoc casu, nam iure prætermisit, ut in febre coagulationis periculo obnoxium. At ubi error, inquit, in his vel minimus acciderit de eis actum est. Melius igitur, in sola sicca intemperie & senectutis hectica, ut familiarissimum humanum, in hectica febre ut tutius asininum præferatur.

post medum. Declaratum est autem lac omne dentibus nocere, ex tertio de Alimentorum facultatibus: sed in libello de Facile parabilibus Galeni genuino, dum de dolore agit dentium, dixit, Lacte asinino os frequenter colluatur: ultra enim quod dolorem eorum sedat, illos etiam confirmat. Vidit hanc difficultatem Auicenna in secundo

cap. 442 sui canonis, & propterea dixit, Lac omne & si vitiet dentes, asininum tamen iuuat. Soluebat hoc Ætius libro secundo, dicens, Lac erodit gingiuas, & corrodit dentes: asininum tamen ob sui tenuitatem non solum non obest illis, sed etiam eos iuuat, ac confirmat.

Quò fit, ut intelligamus, casciosam partem & pinguem, esse quæ nocet dentibus. Dictum igitur Galeni solum de capite & hypochondriis intelligendum erit, non autem de dentibus, quod ab omni lacte lædantur. Accedit alia dubitatio: nam si lac nocet habentibus hypochondria suspensa, aut murmurantia, cur igitur ad illos rum dolorem lenandum asininum præbet Hippocrates

quarto Regiminis acutorum, in cholerae morbi cura in quo iam dixerat adesse ventris inflationem ac strepitum. Dicebat verò Galenus, lac asinum subducere ventrem, & lenire dolores, esseque omni alio lacte humidius. At verò quòd dolores proritasset lactis potus, declarauit Hippocrates exemplo in quarto Epidemiorum, & Galenus in Commento Aphorismi recitati, quoniam pacto igitur sedabit dolores? nisi esset quòd duobus in casibus conuenit, cum vel vlcus adest: eo enim expurgato etiam consolidationem adiuuat. Vnde etiam Princeps laudat in secundo & tertio Canonis illius exhibitionem, tam per os, quàm in clysteri in vlceribus intestinorum. Secundus est, cum ex expurgatione acrium humorum speratur auxilium: nam asinum lac illud praestare potest. In Aphorismo verò abhorret lac pro cibo biliosas habentibus deiectiones, non medicamenti vice.

Dictum verò cum sit ex initio, & ex secundo de Morbis foeminarum, lac non conuenire lienosis, Auicenna tamen camelinum etiam iecori ac lieni tum hydropisi mirum in modum conferre affirmat in lactis enarratione, alibi que iungens etiam caprinum lac in ascitis cura, quod multos aberrare fecit. Laudatur etiam in cura cachectiae ab eodem lac camelarum: veruntamen urinam adiungere etiam illarum ei videtur. Sed & in omni specie ascitis à proprietate illud mirum in modum laudat in genere quod detergat. Ex hoc tamen caprinum & camelinum iuxta differentiam animalium praefert.

Necnon & in duritie splenis & apostemate dicit, quòd lac camelarum est mirabile. Hic mihi dicendum videtur, quòd Galenus non exquisitè, nec Hippocrates agnouerunt camelini lactis vires: nam & Dioscorides absolute pronuntiauit, omne lac iecori & lieni obesse, camelini nullam facit mentionem. Indicio est, quòd nec Serapio eius meminit, dum de lacte agit. Sūpsit igitur hoc à Rasi Princeps, cum dixit in tertio ad Almanforem, quòd lac camelinum confert habentibus corruptam iecoris remperiem, dolorèque in eo, & in septimo Continentium ex autoritate Georgij dixit, quòd lac camelinum iuuat hydropem sumendo vncias xviii. cum vncia urinae earum adducit etiam librum cui titulus est Horribilium.

Constat igitur hoc non esse Græcorum inuentum sed
 b. 23. Arabum. Coniectari etiam licet ex dicto eius alio cum
 ap. 699 autoritate Bimmasux inquit, Lac camelarum falsum est,
 ol. 465. & acre iecoris obstructionibus à crasso sanguine utile.
 ol. 1. Constat huius saporis Galenum haud meminisse. Facit
 bid. col. 2 enim Rasis duo capita de lacte, in suis Continentibus,
 tertium septimi libri perbreue: atque alterum in vigesi-
 motertio, ubi prolixè lactis utilitatē prosequitur. Agno-
 uit igitur eo teste & Rasis camelinum lac, dicens tardè
 illum è ventriculo descendere, quamuis non multum se-
 rose partis habeat, aut forsan legendum est, Quamuis
 habeat. Vnum scilicet est, illum expertum esse, quòd difficul-
 ter concoquatur: subtilissimæ tamen inter omnia sub-
 stantiæ illud esse affirmat. Sed Iudæus addit, quòd cor-
 pus corroborat. Ex quibus faciliè conditionibus digno-
 scitur, qualis natura sit camelini lactis. Tria tamē iubet
 ol. 466. nos in eius potu obseruare. Primum, ne ante xl. dies à ca-
 melæ partu, Secundum, ne in hyeme. Tertium, quod an-
 tea dixerat, ne non absque delectu ciborum bibatur: nā
 vel cogitur in ventriculo, vel non iuuat, si tamen ventrē
 laxauerit nimis, ferri scobe in illo posita corrigatur. Er-
 go reliqua lactis genera lienosis aut hepaticis parū
 conferunt. Lac verò asininum non illis nocet, equinum
 bid. fol. ex illius sententia etiam menses prouocat. Sunt qui le-
 63. col. gunt humidissimum, ex libro de Alimentis, quia ὑγρό-
 1. ταιον: sed perperam non admittente contextu. Sed illud
 mirum, quod ibi addit, Lac muliebre cæteris magis nu-
 trire. Ego, Melius, legerem, potius quàm, Magis. Sed &
 illud non conuenit Dioscoridis in intio sermonis de la-
 cte, quòd bubulum, & asininum, ac equinum, magis mo-
 ueant ac turbent ventrem, quàm ouillum, atque capri-
 num. Nam de asinino, & equino verum est: de bubulo
 non videtur, nisi per ἐν κοιλιῷ τετα, intelligat vtrunque ex-
 tremum agentia, illa quæ moueant: bubulum, quod sui
 grauitate & alimonia ventrem turbet, nusquam conce-
 ferim contra Galeni sententiam, bubulum magis moue-
 re ventrem, quàm caprinum: nisi quòd cum dulcius ob-
 pinguedinis copiam sit, in aliquibus id efficiat. Sed &
 lectio sua Rasis lectioni astipulari videtur, cum inquit,
 τὸ δὲ τῆς γυναίκος γάλα γλυκύτερόν ἐστι καὶ τροφικώτατον, id
 est, Mulieris

est, Mulieris lac dulcissimum est, ac maximè nutriens. Ego superlativum illud ad Optimè nutriēs, non ad Maximè, transferrem: constat enim bubulum humano esse pinguius, quare etiā magis nutrire, at nō melius hercle.

Sed postquam ad Discordidem ventum est, ille à colore, quòd sit candidum, à substantia, quòd sit mediocre, & quòd vngui impositum non diffuat, lac probat. Gale- nus, vt vidimus, à sapore & odore. Paulus septem notas ascribit, quod mediocre sit & laudabile substantia, co- lore, odore, sapore, copia, quod impositum vngui clari- tatem habeat æqualem, ac mediocriter diffuat: denique quod coagulo in vitreo vase coactum tam serosè, quam & solidæ substantiæ mediocritatem obtineat. Ætius co- piæ non meninit, nec experimentum addit: in cæteris

plā non meninit, nec experimentum addit: in cæteris
concors est Paulo: lac tamen candidum cum Dioscori-
de probar. Aristoteles tertio de Historia animalium in-
quit, His qui lactantur vilius lac est, quod ad liuorem
trahit, quàm candidum. *πελιδνότερον*, habet Græca lectio.
Auicenna recitans conditiones à Paulo positas, exponit,
quòd color attineat ad albedinem, quasi non probet ex-
quisitè candidum. Respondeo igitur, quòd Galenus in
primo de Tuenda sanitate, vbi leuis error maximam
noxam inferre poterat, adiecit & calorem, dicēs, Liuidū
non oportere esse, sed candidum, vt & Ætius docebat.
Aristoteles animaduertit minorem lacti, quàm vini, vel
calci adesse candorem. Lac igitur quod optimum atque
id mediocriter spissum, non candidissimum est, sed nec
liuidum, at quasi ad liuorem declinans: quod enim sub-
obscurum quoquomodo est, non adeò est aquosum.

caro ea assimilatur humanæ, sed ex mammarum paruitate forsitan id accidit: & quanquam caro mala, & horribilis, lac prauum esse arguat, non tamen bona bonum.

ap. 11. Sed rursus difficultas est de quantitate: nam, ut dixi, Hippocrates dabat primò duos cyathos ascendendo per singulos vsque ad sex. Sed Galenus in decimo Artis curatiuæ inquit, Dandus est primò lactis cyathus, inde per dies singulos dimidio cyathus est augenda mensura, vsque ad metam medioerem. Aëtius vero dixit, certam quantitatem cuiusque definire est impossibile. Auicenna verò in quarto libro, dum hecticam curat, dicit, ut initium sumatur à drachmis decem, vsque ad triginta. Ex quo patet, quòd hic est error: quare vel sic legendus est textus ille, Initium sit à drachmis decem vsque ad viginti. Vel sic: Initium sit à drachmis decem, & perueniat vsque ad triginta augendo, & etiam plus, si virtus ferat: ut hæc quantitas sit terminus totius temporis, non autem initij, nam hoc cum Galeno concordat. Aëtius verò dixit, non posse præfiniri veram quantitatem, quæ nec à Galeno, nec ab Auicenna, ut patet, determinatur. Hippocrates verò augeat quantitatem, quia morbus est minus periculosus, & nondum fluxio cessat: & ob id etiam bubulum porrigit, quoniam plus habet pinguis, ut visum est.

b. 7. c. de Sed cur pessimum dat Hippocrates in hoc casu, nam
este. Paulus dixit, temperatissimum muliebre, inde caprilum, post asininum & ouillum, bubulum verò vltimum
b. 5. cap. est: à quo dissentire videtur Alexander cum dixit, O-
2. titulo ptimè nutrit hecticos muliebre lac, post asininum. Et
lacte. Princeps loco allegato, Post muliebre optimum est asininum. Sed in secundo Canonis dixit, quòd vaccinum
p. 442 post muliebre est melius: & adducit rationem, Quia
cundi illud est magis conforme humano, quod fit ab animali,
act. cuius foetus eandem in vtero moram ducit cum homi-
p. 18. ne, id est per nouem menses: quare vacca cum vitulum
1. 11. 22 ferat nouem mensibus, & ouis quinque, inquit enim
23. Philosophus in sexto de Historia animalium, Sus quatuor mensibus in vtero fert, ouis & capra quinque, vacca nouem, equus & asinus duodecimo mense pariunt, quo etiam camelus, igitur lac optimū vel natura infantibus

taléque vaccinum : vel substantiæ mediocritate , vt caprillum : vel securitate maximè , ne coaguletur , atque id est asininum : vel reficiendis viribus , atque in hoc bubulum etiam muliebri præstat , quare illud dabat Hippocrates . At in febribus conuenit hæcticis asininum decimo Artis curatiuæ , vt nec humani meminerit , quod etiam Aërius obseruat , dum de illarum cura agit . Alexander verò , vt visum est , humanum præponit , & Auicenna , quanquam aliter Gentilis interpreteretur locum quarti libri supra adductum . Sed tamen in secundo libro , vbi de eo agitur , inquit : Lac asininum & caprillum hæcticis confert , humani nullam habet mentionem . Verùm Gentilis conatur soluere dicens , quòd substantiæ similitudine humanum lac sit melius , asininum autem refrigerandi & humectandi causa . Sed hæc solutio nulla est , quæ nos nihil docet quale nam modo est præbendum . Respondeo igitur , quòd secundum Galenum in siccitate ventriculi melius est humanum , quia melius nutrit , & est magis conforme , & non tanto in periculo coagulationis versamur in hoc morbo sicut in hæctica . Sed in hæctica melius est asininum , quia non adeo facile coagulatur vt muliebri , estque frigidius , & humidius illo . Sed Auicenna forsitan est exponendus in secundo loco per primum . Vnde pater error Auerrois in septimo Collectaneorum , qui totum facit oppositum : in cura enim hæcticæ dat lac humanum , in cura siccitatis ventriculi asininum . Nec est dicendum , regulam datam in septimo Artis curatiuæ tenere in decimo , vt ubique lac humanum præferendum sit . Valde enim incautus fuisse Galenus in tam subtili curandi ratione , tanquam periculosa , vt vnius verbi causa errorem hunc voluisset admittere . Subscribit etiam huic ratio , nam ibi periculum maximum veretur , ne coaguletur , quod vix in humano potest impetrari : nam dare mel in hac causa horret . Ob id igitur in sicca ventriculi intemperie humanum lac potest magis conuenire , quòd mellis admixtio , quæ ferme ad securitatem est necessaria , tutior sit . Patet autem ex his , quòd non eadem est cura siccitatis ventriculi , & hæcticæ eius : cum in eis hæctica asininum lac , magis etiam quàm in hæctica totius conueniat .

lib. 5.

cap. 9.

cap. 15.

cap. 23.

cap. 24.

Qij

Haliabbas verò in quinto Theoricæ non animaduertens differentiam hanc, humanum proposuit afinino. *ap. 26.* Verùm in tertio Practicæ; si febris non sit vehemens, dat lac afinæ, dat etiam caprillum lac, à quo sit butyrum exactum. Hoc non videtur vtile admodum vt ostendam. Ex quo patet, quòd lac vaccinum pessimum sit in hectica, cum ob pinguedinem sit obnoxium inflammationi: post illud caprinum, & ouillum, & humanum: optimum autem afininum & equinum. Sed cur in hectica non maximè conuenit camelinum vt subtilius quinto Theoricæ tum ex his quæ dicta sunt. Respondeo: quia acre. Haliabbas ibi dixit, quòd camelinum citò è ventriculo descendit, & ob id forsan quis dubitaret ex Rufi autoritate. Respondeo: Rufus agnouit experimento, quòd tardè concoquitur: Haliabbas rationem sequitur, quia subtile. Aliqua tamen subtilia tardè concoquuntur, cum sunt naturæ inimica, quale est camelinum lac. *ib. 2.* Ideo dicebat Aëtius, quòd lac camelinum etsi feri multum habeat, attamen tardè descendit è ventriculo. *ap. 87.* Quod ille satis ambiguè vertendo explicauit, timens aberrare, cum Arabes non vidisset. Sed iam equinum cum sit calidus, & acredinis omnino non expers, refugiunt megis quàm afininum. Propterea dicebat Haliabbas, Equinum lac proximum est camelino, vt afininum caprillo. Est etiam caro afini longè melior carne equi, vnde secundum regulam Galeni etiam lac conuenientius. Ratio huius regulæ etiam est manifesta: nam si ex lacte sit caro, etiam conueniens est, vt carnes meliores fiant à meliore lacte. Accedit quòd in nutrice caro & lac ex eodè fiunt sanguine: rursusque lac ex carnea substantia mammillarum formam & concoctionem recipit.

Verùm quonam pacto Paulus lac coquit vt aluum fistat, sic Galenus ad Glauconem primo? Hippocrates, *ib. 1.* vt iam vidimus, vt expurger. Neque etiam videtur verum quod supra diximus, ad biliosas deiectiones conuenire tantum purgandi causa cum Paulus dicat, his stantibus, vt illas compescamus, lac dandum esse. *ap. 87.* Alexander etiam Trallianus hoc exhibet decoctum in intestinorum difficultate. Propterea responsio ex quatuor pen-

det quæ ab eodem & Paulo obseruantur. Quintum vero etiam à Galeno in tertio de Alimentis, quo loco iam cum adduximus. Primum igitur, ut præsupponamus lac primo hoc expurgare bilem, antequam sistat. Secundum, quod non asininum, ut in purgando, sed caprillum eligatur. Tertium, quod ab initio cum purgare volumus, multa quantitas, & sincera danda est: cum sistere, minor, atque cum cibo, hæc Alexander. Paulus obseruat, ut dum coquitur, quod superfluitat, & est pars eius calidior, pinguior & butyrosa auferatur: nam serosa purgat, casealis sistit, butyrosa utrique operationi inutilis. Diutius etiam coquitur quod ad coercendum datur, utpote horis duabus, parum quod ad laxandum. Galenus verò addebat, ut in his lapilli extinguerentur igniti, ut serosa pars, & quicquid in eo acre est, consumeretur: deinde aqua alia addita denuo coqueretur: hoc ut frequentius fieret lac reddebat frigidius, & magis astringens, ac omnis acris expers qualitatis, quam obrem nec acres humores sic potest nutrire, & sistit aluum, nec proritat. Commune autem est his omnibus, ut perpetuò misceatur ferula, ne cogatur in caseū. Vnde apparet quor modis in eius exhibitione peccetur.

Sed in phthisicis quodnam melius erit: Galenus in *cap.* quinto Artis curatiuæ muliebri prætulit: à quo asininum, caprillum, ac bubulum collaudat, eo consilio, quod diuersis in temporibus diuerso lactis genere indigeamus. Ergo quantum primo profit hoc in morbo, dicebat Alexander quendam, qui sanguinem expulisset, *lib. 2* dum per annum nulla non in re lacte vteretur perfecte *fine* fuisse sanarum. Quinimo & Galenus ipse refert aliquos existimasse, solo lactis usu pulmonis vlcera persanari posse. Sed & Auicenna longam de lactis usu in phthisicis narrationem facit, humanum autem & ipse præfert: *10.* utitur verò & decocto lacte: & litera noua prætulit asininum, ut & Aëcius. Haliabbas laudabat caprillum, ut cum *lib. 7* emūgeretur cocto pinguiorem partem auferamus, *cap.* mulierum tamen & asinorum præfert, sed dubium est quod butyrosam hic conatur auferre partem, quam etiam se *5. p.* orsum Aëcius nititur eis exhibere, tanquam utilissimam *ca. 6.* educendæ sanici.

Porro quod de capris dictum sæpe est, quod inutilis sint, iam explicabo: quanquam aliàs à me relatum, cum leonem & capram natura ægra esse diceremus.

.2.

p.3.

Varro igitur inquit in sua historia rei rusticæ: Capras fanas sanus nemo promittit, nunquam enim sine febre sunt: itaque stipulantur paucis exceptis verbis, ac Manilius scriptum reliquit sic: Illas capras hodie rectè esse, & bibere posse, habereque rectè licere, hæc spondes ne? Quod etsi Gal. hoc non dicat, Avicenna verò nesciuerit, malim tamen Italo de rebus Italis tum præsertim iurisperito, quàm Græco, vel Arabi credere: atque eo magis, quod illi affirmant, Si non animaduertisse potius videntur: estque aliud periculum in errore ac pertinacia: nullum in timore, cum aliorum animalium præstantius habeamus. Ergo Aëtius asinini commemorat tantum ob tædium, mulieris autem conuenientius: quanquam &, ut dixi, in hoc morbi genere non sit vna perpetua ratio: nam quandoque febris hæctica occurrendum est vel putridæ periculo, atque tamen his asinum melius: at si putredo adsit in vlcere, bubulo iuxta Aëtij sententiam facilius expurgatur ob pinguedinis copiam. Rursus si nullum horum adsit, utemur humano, ut familiarissimo. Omnes tamen si vehemens febris sit, lac omne refugiunt. Indigemus autem expurgatione puris in hoc morbo, hoc pingui ac butyrosa parte perficitur, consolidatione hoc caleosa, refrigeratione ob hæcticam hoc serosa: itaque substantiis tribus, quas lac possidet tota morbi curationis intentio absoluitur. Cum igitur febris abundat, sanies autem multa non est, oxigalacte uti etiam possumus: nihil est enim ibi corruptioni paratum. Vbi febris levis, vlcus magnum ac sordidum, decocto lacte utemur, eoque etiam bubulo. Ergo ut ad primum reuertar institutū, Galenus sumptum extabitis laudat. Hoc autem tres habet condiciones, quas qui in alio præstiterit loco negotio rectè consuluerit: non aliter quàm si ad tabias ægrum transmitteret. Prima, ut in monte animalia illa, à quibus lac excipitur, habitent, non humili in loco. Secundum, ut mons ille austro & Orienti exponatur, à Boreæ parte integatur. Tertiū, quod sit iuxta mare. Accedit ut animalia illa her-

bis ac fructetis ficcioribus alantur, quemadmodum a-
 grestis, lorus, melissophyllon, & polygonon: lac igitur
 hoc saluberrimum erit. Quantitatem verò eius Haliab-
 bas iam explicauit ab vnciis sex ad duodecim vsque.
 Auicenna verò dicebat à sacraiatu duobus vsq; ad tria.
 Vnde secundum Gentilis expositionem, cùm sacraiatu
 fit vnciæ quatuor cum dimidia, erit minima quantitas
 vnciarum nouem, maxima autem tredecim cum dimi-
 dia. Forſan plus in hoc, quàm in hectica conceditur,
 quoniam morbus difficilius euadit. Cùmque hæc con-
 ſiſtant iudicio quodam æſtimatiuo, non ideo Haliab-
 batem ab Auicenna diſcordare cenſuerim, ſi Haliab-
 bas vncias duodecim lactis in ſpatio horarum xxiiii.
 Auicenna autem paulò plus concedat: hæc autem ab
 vtilitate quæ ex vſu prouenit potius ſunt æſtimanda.
 At quoniam lac diximus hectice refrigerandi & hume-
 ctandi cauſa conuenire, dubitatur ea cauſa an lac frigi-
 dum ſit, videtur enim hoc ſentire Galenus dum dixit.
 Frigidum eſt, ac eo ſanguine frigidius quantò ade- 5. aph
2. ca. 1
 nes māmillarum ſunt iecore frigidiores. Sed & Auicē- 2. c. 44
 na dixit ipſum declinare ad frigiditatem, quamuis fa- cap. 15
 cile in bilem conuertatur. Idē Raſis in tertio ad alman-
 ſorē, Lac recens licet proximū ſit valde temperamento,
 ad frigidum tamen & humidum paululū declinat. Sed cap. 26
 Hali quinto Theoricæ frigidum & humidum abſolute
 protulit: recens tamen humidius quàm frigidius, aceto-
 ſum autem frigidius quàm humidius. Verum Auēzoar tra. 2
 libro ſecundo ſui Theſiſ, dixit ipſum eſſe frigidum &
 humidum, adeò vt nihil ſit aquæ tam proximum ex ci-
 bis compoſitis. Omnes hi cùm diuerſa ſenſerint, aut
 deſecerunt, aut errauerunt. Quòd enim lac longè ſit
 humidius, quàm frigidius, ſi frigidum modicè ponatur,
 liquido conſtat ex generatione primò: nanque ex ſan-
 guine inſrigidato, non autem exſiccato procreatur: eſt
 etiam vehementer dulce, ac plurimū nutritiū: con-
 ſtat etiam ex duabus ſubſtantiis exquiſitè humidis,
 tertia autem caſcoſa terræ commixta: etſi Auerroës di- 5. Col
 cat, diuerſas illud habere partes contrarias, non tamen cap. 4
 æquales eas eſſe dixit. Galenus etiam in tertio de Ali-
 mentiſ conſtitetur, quòd non ſecus ac oleum illiū hu-

medeat cutim, ac pinguem reddit: cumque sit corruptio-
 ni adeo obnoxium, nulla potest subesse ratio, qua illud
 heceticis dicamus conuenire, cum vix frigidum sit nisi
 humidum etiam esset vehementer: scriptum est enim,
ph. 16 quod victus humidus febricitantibus omnibus confert.
 Hali defendi potest ad hunc sensum deductus, quod
 lac acidum humidum minus est quam prius esset, &
 tamen frigidius. At si de origalacte intelligamus, ve-
 ra erit propositio ex toto. nanque id genus lactis ad-
 pro butyro frigidum euadit & siccum. sed neutrum ho-
 rum sensit ille tamen. Auenzoar in humido non aber-
 rat, sed in frigido sic intelligendus est, quod nihil ma-
 gis sitim extinguit eo, si non corrumpatur, quare ex af-
 fectus ratione proximum est naturæ aquæ. res enim
 frigida vehementer, si leuiter humida sit, videtur humi-
 midior: & humida vehementer, si frigida sit, humorem
.21. maiorem refert. Sed Galenus quinto de Simplicibus
 medicamentis lac ponit calidum moderatè ac humidum:
 medium inter sanguinem & pituitam: verum à pituitæ
 natura remotiorem, proximiorè verò sanguini: at-
 quæ istud verum est, dum in mammis lac continetur:
 cum autem exierit resoluta subtiliore parte, frigidum
 illico euadit, estque vt humor quidam calidus, ob id
 etiam calidis & humidis medicamentis augetur. vt ve-
 rò est alimentum frigidum, euadit & humidum. Quam-
 obrem qui lac ex vbere fugunt, calidum suscipiant nutri-
 mentum, spiritumque plenum, incorruptamque, illius substā-
 tiam: quod maximè phthisicis conuenit: heceticis autem
 ob id non à muliere, sed ab asina: hoc enim dum fugi-
 tur frigidum, est hominis comparatione, & spiritu ple-
 num. Hoc autem manifestè Galenus declarat in quarto
 de Simplicibus medicamentis, hoc argumento, quod ex
 tribus substantijs ex quibus lac constat, vna est tempe-
 rata, alia quæ minima fermè est modicè calida, maxi-
 ma verò manifestè humida & frigida: quare totum vt
 frigidum & humidum euadat necesse est: vnde fit, vt e-
de Sim tiam coctum dulcius fiat.

. medi Cuius occasione dubitatur, an lac coctum ad nutrien-
cap. 9. dum melius euadat, quidue acquirat ad laxandum vri-
16. le: nam de adstrictione satis claret. Igitur quod lac

dum coquitur subtili parte resoluta dulcius euadat, iam declarauit, sed non ob id: dulce enim est, quod moderate calidum: quod igitur frigidum ex Galeni sententia est, si amplius coquatur, temperatius euadit: tale igitur cum sit lac, dulcius etiam fiet. Fit autem quod temperatum etiam melius nutriendum: oportet igitur coctum melius nutrire quam crudum: nam aquea pars sublata est: quod reliquum est, subtilius etiam, totum autem temperatius: ostendentur autem hæc in sequenti disputatione. Quare lac coctum melius nutrit, non solum quia temperatius, sed quia mediocre. Attamen in febribus cocto non uendum est, non enim caliditate ampliore indigemus ubi refrigeratione opus est. Sed in adstringendo optimum tale, quale diximus. Quod uero non ab igne, sed ab aëre permutatur acescit, hoc autem haud opportunum in nutriendo, cum semicorruptum sit: quamobrem & de hac differentia dicendum erit. Sed cur ab ubere melius, non equidem, nisi quia percoctum nimis nutriendo, ac tenax alimentum præbendo, periclitantur simul renes & iecur. Crudum autem ab aquea parte iuuatur: ob id commodius sanis crudum quam coctum, etsi coctum facilius, ac plus, ac melius etiam nutriat, nisi quis calidiore sit temperamento. Coquitur autem lac asininum hac necessitate, quod pur-tex. 2. gare non possit nisi magna copia: dabat enim Hippocrates quarto Regiminis acutorum ab heminis duodecim ad sexdecim. Est autem hemina dragmæ lxx. igitur minor quantitas erat vnicarum lxxx. maxima cxx. ob id Galenus in commento magnitudinem lactis animaduertens dixit, nos non debere de quantitate mirari, cum antiquo tempore consuetum esset purgare copiosius. Adiecit & Galenus, in coctione asinini lactis nullum esse periculum quemadmodum in alio, ne in caseum cogatur, cum sit liquidissimum: consulit tamē, ut ad maiorem securitatem mel ipsum addamus. Oporret autem, ut dixi, perpetuò permiscere, & non multum coquere, neque diu. Si igitur tanta ac adeo tenuis substantiæ lactis crudi copia, vel etiam longè minor exhiberetur, periculum esset, ne æger omnino situ distenderetur, doloribusq; contorqueretur. Ergo coctio

- non purgationem iuuat, sed noxam lactis emendandi
 p. 442. causa adhibetur. horum occasione dubitatur an lac sit
Secunda facilis concoctionis, nam tale existimat Auicenna in
 imi, secundo libro, conaturque ostendere ratione. Et Mesue,
 ar. 2. c. Lac inquit, tria in phthisi habet præcipua, facilitatem
Præf. concoctionis, & ut sit res grata, & cum hoc medicina.
Apho Est etiam conueniens phthificis & hæcticis, iuxta Ga-
 64. leni & Hippocratis sententiam, quibus cibi solum fa-
 cilis concoctionis conueniunt, iuxta omnium sententiã.
 Conuenit etiam nuper natis: quod fit, ut facilis necessa-
 p. 18. riò sit concoctionis. Oppositum in de Dissolutione cõ-
 tinua, quæcunque dulcia & crassa sunt, iecori obsunt,
 ipsum obstruendo, quale est lac: quæ autem crassa, pro-
 culdubio difficulter concoquuntur. Respondeo, Lac fa-
 cile concoquitur, præsertim tenuè, ut asinum: nõ tamẽ
 est facillimæ coctionis absolute, cedit enim luteis ouo-
 rum in duobus, quod difficilius concoquatur, & facilius
 i. cor. corrumpatur. Diximus autem alias de coctionis fa-
 ed. trac. cilis causis. Lac quia multum nutrit iecori graue est,
 con. 7. non ventriculo, iuxta datam regulam. At lacte assum-
 p. 442. pto vigilæ imperantur, ut Auicenna docet in secundo
 libro: sed Galenus nec in quinto, nec in septimo, nec in
 decimo, meminit Artis curatiuæ huius præposteræ vi-
 gilæ, nec in tertio de Alimentis.
gesima Quinimo dicebat ipse Princeps alibi, Et capiat ouil-
 rey, t. 1. lum lac, & superdormiat, dum corpus augere vult. Mi-
 p. 36. rum esset, quod Galenus somnum abieciisset, ubi co-
 coctionem in debilibus procurat. Deinde, quod minima
 quæque adeò diligenter prosequeretur, ac maxima ne-
 2. c. 93. gligeret. Sed dices, Ætius iubet ut à somno abstineant.
 Dico, ille docuit veram solutionem, nam consulit ne
 dormiant, his qui ex eo purgationem sperant, quibus
 etiam deambulatione imperat. At quibus non cõuenit
 deambulatio, ut hæcticis, & cõsumptis, ac renũ vlcibus,
 tamen etiam phthificis citra capitis vitium, ac in his ge-
 neraliter in quibus purgationem non speramus, nec à
 capite quicquam timemus, somnum iniungere oportet.
 Apparet igitur quantus sit error medicorum nostri
 15. temporis, qui nihil sapiunt, nisi ubi nil scire præstabat.
 Et hæc videtur etiam Auerrois sententia septimo Col-

lectancorum, cū dixit, Procuranda est illius coctio omni diligentia. Rasis etiam in cura hestice, cū dat lac, non meminit vigiliarum, sed coctionis, nec etiam dum de cura phthiis loquitur. Ergo vt cibus somno semper iungi debet, vel vt medicina permutans, non autem vt medicamentum.

Sed quam nam habet præcipuam vim lac in confortando renes, cū dicat Auicenna, & lacti ouino in confortando renes non est medicina compar. & tamen Galenus in tertio de Alimentis, ipsum vt renibus inimicum damnauit, maxime crassum, quale ouillum est: cui & ipse Princeps in secundo libro in Areola membrorum naturalium subscripsit. Respondeo, Omne lac sua substantia renibus per se confert, maxime autem ouillum. Cæcus enim nutrit renes, & ob id etiam vires: verum nocet per accidens generando lapidem: & hæc non repugnant inuicem.

Illud citra cōtradictionem animaduertere decet, Lac esse maximam medicinam aduersus venena, quod & Ætius fatetur. peculiariter autem aduersus Cantharidas & Hyoscyamum: & hoc idem fatetur Auicenna, & alij. Oportet autem non ignorare causas: nam ex his facilius occurremus. Igitur cū sit æquale fermè in temperamento, iuuat in calido & frigido, ac sicco veneno: nullum est enim venenum humidum, quod ob id veneni subeat rationem: est etiam gratum naturæ, & innoxium, quò fit, vt maximam illius quantitatem assumere liceat: atque sic duobus modis præcipuè iuuat: primum vomendo, cū ob gratiam bibere nō recusat patiens similem ei quod vomuit: quod in oleo rarè efficere licet. Iuuat & cū assumpta magna quantitate venenum à multitudine eius obtunditur. Aliud est in causa quòd butyro adhæret, venenumque ne imprimat prohibet: & si eroserit, lenit ac mitigat: ob id hac in causa bubulum præstantissimum. Proxima huic ratio detergendi ex aquea parte accedit, qua etiam penetrat ad intima vsque. Vltimū quod simul nutrit, vt vires non deficient. His tot vtilitatibus laudatur: habet tamen, vt dixi, aduersus erodentia venena peculiare vim: vt cantharides, & marinum leporem.

p. 17. *de a-* Superest difficultas, an aquea pars frigida sit, vt Ga-
la- lenus inquit in quarto de Simplicibus medicamentis,
 . an porius calida vt à Mesue in suo libro de soluentibus
 medicamentis, & à Principe in secundo libro ponitur.
 Verùm de aqua lactis, quæ in lacte est, non loquitur Me-
 sue: ea enim prorsus est frigida: cum hoc stat quod vi
le coaguli adiuta euadat sicca atque calida: nam coagulum
pli. à Galeno inter aciem habentia vim discussoriam miran-
cap. tur: & à Principe in secundo libro, omne coaguli genus,
 r. calidum est, & siccum, atque igneum: igitur esse potest,
 119. vt aqua lactis, quæ coagulo secernitur, calida sit, & sicca,
 quæ in lacte continetur, abundè frigida & humida: ini-
 tio enim calida est atque sicca pro medicamento datas
 cum tamen diutius moram traxerit, frigida euadit &
 humida, vt inferius post sequentē cōtradictionē doce-
 bimus.

Postremò duo à me declaranda sunt, an lac in feбри-
 bus putridis conueniat lentis? nam hoc videtur velle
cap. Hippocrates in Aphorismo adducto, & Celsus cum di-
 xit, Lac quod in his quibus sanguis fluxit pro veneno
 est, in phthisi tamen sicut in omnibus longis difficili-
 búsque febriculis rectè dari potest.

Alterum est, quod & ibi exprimitur, cur vbi sanguis
 fluxerit, lac pro veneno sit habendum. Habet autem &
 prima quæstio duo capita, an in putridis lentis conue-
 niat, an cum illa hæticæ cōmiscetur conuenienter possit
 exhiberi. Illud primò excipiendum, quod per se clarum
 est, vt medicamentum non obesse, id est, cum semel aut
 bis magna in quantitate exhibetur, difficultas est de eo
 cum rationem cibi subit: atque in hoc etiam duplex mo-
 dus est: nam & in continuis non eadem ratio quæ in in-
 termittentibus: facilius enim in his admitti posse videtur.
 In vniversum igitur capita huius dubitationis quatuor
 sunt: Vtrum in longis, atque continuis, sed remissiori-
 bus? Vtrum in longis remissioribus intermittentibus,
 vt quartanis? Vtrum in illis vel in his cum Tabi aut hæ-
 ticæ copulantur? Oportet autem illud primò pro con-
 fesso recipere, quod ab omnibus conceditur: scilicet, lac
 facile corrumpi duplici corruptione: aut vt in bilem ver-
 64. tatur, aut in acidum: sic enim inquit in quinta Aphorif-

morum, quanquam in quarto de Simplicibus medicamentis, videatur vnum tantum illi corruptionis modum assignare: quo ad acetositatem tendat, nisi esset quod in Aphorismis calidam corruptionem adesse vult, vel ut *cap.* solum in halitus digeratur, ad caputque tendat, vel ut humorem iam biliosum assistentem præsupponat, ex quo in bilem & ipsum vertatur, A puro autem calido in alienum non vertitur humorem. Est & illud concedendum, si putredo humori occurrat, ipsum facile corrumpi, cum omnis alienæ sit susceptivum facile qualitatis. Vltimum quod plurimum nutrit, si bene concoquatur: quodcunque autem tale est, si corrumpatur, gravissimam necessario infert noxam: sicut leuem, quod parum exhibet alimenti. De lacte igitur nouiter excepto dicebat Auicenna in secundo libro, quod si crassa sit substantiæ, non oportet ut vlllo modo febrienti exhibeatur. Igitur asininum videtur admittere, ipsum enim non est crassum. Eiusdem etiam videtur sententiæ Hippocrates in Aphorismo, cum duo capita faciat tabidorum & longarum febrium ac paruarum: per has igitur heclicas quæ sub primo membro comprehenduntur, haud intelligere videtur: putridas igitur lætas intelligit: nisi esset quod per tabidos Galenus phthoën exponit, ut sit sensus, Lac conuenit in phthoë, si non valde febricitent, atque in heclicis febribus, tum his qui citra febrem sunt extenuati. Quare & alius cessat scrupulus, scilicet, an in ulcere pulmonis, si continua putrida iungatur, aut si eadem heclica, conueniat? Responde absque cunctatione, quod non, propterea Rasis in cura phthoë lac dat, & cum febris creuerit, denuo amouet, atque iterum dat cum illa tollitur. Signum autem quod putrida adsit, est, vel quoniam febris est vehemens: nullam enim heclica, etiam si in marasmm transeat, talis esse potest. Alterum quod nocetur ex potu lactis: quare in his duobus casibus iure merito lac omne, etiam asininum, prohibetur. Non præterit alia etiam esse signa putridarum, cum heclicæ coniunguntur: sed hæc duo sunt tantum quæ simul ostendant & putridam adesse, & lac non conuenire: reliqua autem de lactis prohibitione indicant, quoniam prius putridam febrem adesse declarant. Cur igitur Princeps

27. 8. crassum solum ex toto amouet? quoniam nec via medi-
 cinæ id competit. Subtile autem non prohibemus, vt
 medicamentum, quale asininum: dictum est enim sæpius
 Aphorismum de lacte loqui vt cibo, non vt medica-
 mento. Igitur quamuis hectica, & marasmo, & tabi-
 dis nihil sit præstantius lacte, vt à Galeno habetur in li-
 bro de Tabe: non tamen vbi hectica putridæ coniunga-
 tur vnquam dare expediet. In intermittentibus autem
 cui bono lac dare? cum liceat tuto agere absque lacte.
 Sed nec si tertiana adiungatur hectica lac dabimus: ni-
 mis enim propensum est, vt in bilem conuertatur: nec
 etiam in febre, quæ singulis diebus inuadit, quanquam
 ex pituita extra venas existente progignatur: semper e-
 nim præsens est putrescens humor. In solis igitur Quar-
 tanis, ac Quintanis, & quæ longioribus periodis affli-
 gant, si nimium etiam sint consumpti, absque hectica,
 vel si hectica præsens adfuerit lac dare conueniet nõ so-
 lum, sed & valde opportunum. Primum quidem, quod
 spatium habeant diuturnum, vt prius lac concoqui pos-
 sit, quàm febrei occurrere. Secundò, quod eiusmodi om-
 nes febres ab humore nigro fiant, teste Auicenna: at huic
 humori lac maximè conuenit, vt Princeps ait in secun-
 do Canonis. Tertiò, quod hæc febres maxime Quintana
 hecticam ipsam inuehant, vt Hippocrates testatur. Ob
 hæc omnia, si vel hectica aliqua harum febrium con-
 iungatur, aut phthoe, vel etiã consumptioni ex alia cau-
 sa, vel in natura extremè macilenta & gracili, lac & tu-
 to, & vtiliter dabimus.

Reliquum est vt videamus, cur his non conueniat, à
 quibus sanguis plurimus effluxerit: quanquam, vt dixi,
 si ex ulcere renum, vel vesicæ, vel intestinorum lac non
 noceat: sed vt ostendimus elaboratum. Brasauolus
 existimat, quod effuso sanguine perfrigeretur calor:
 sed calore imminuto lac corrumpitur, vt Galenus re-
 statur, ideo sic nocet: quod etiam suffragio autoritatis
 Philotei confirmat. Sed hæc primò causa nimis genera-
 lis est, cum multæ sint causæ in quibus calor naturalis
 debilitatur, nec tamen prohibemur à lacte: quinimo
 & consumpti ipsi calorem habent debilem, & tamen in
 eis lac Galeus dare iubet, & Hippocrates: alia igitur

magis propria est exploranda. Si igitur sanguis multus effluxerit, quia abundet lac minimè cōuenit: sanguinem enim copiosum generat, & redire faciet morbum. Si autem alia occasione sanguis effluxerit, minus etiam conuenit: exinanitis enim venis rapitur ob dulcedinem, & copia alimenti atq; crassitie hepar obstruit, replētq; corpus crudis humoribus: ut ex sentētia Galeni in libro de Dissolutione continua, dū de lacte ipso agit, apertè colligitur. Hęc autem causa in crassiore lacte militat, etiam si sanguis nō effluxerit: in omni autem cūm ex illius effluxu venę fuerint exinanitę: nihil enim ex simplicibus nutrit, & adeò simul dulce est, quantū lac etiā asininum. cap. 11

Sed quo modo lac hecticis conueniet, quęcūq; enim facilia ad concoctionem facile corrumpuntur, ut à Galeno in Arte medica scriptum est, si in ventriculo calido concoquantur. Quidam dixerunt, quod à copiosiore colore, non autem vehementiore, aut acutiore, qualis est hectici, corrumpitur lac. Sed falluntur, cūm Galenus, ut ibi ostendimus, calidum appellet ventriculum, qui vehementiorem habeat calorem, non qui copiosiore: propterea dico, quod asininum lac frigiditate iuuatur: & hoc est, quod ille etiam dixit: A frigidis autem moderatè iuuatur: ideòque retuso etiam calore non amplius corrumpitur à calidis: sicq; effugimus duplicem noxam ex frigiditate: quare eligendum asininum hac ratione, nullo modo humanum. Atq; ea de causā etiam Galenus in hecticę cura adeò diligenter obseruat, ne quid patiens detrimenti ex lactis assumptione capiat. lib. 2.

Quod si vel modico corrumpatur, utilitate noxam longè superatē exhiberi debet: neque enim dixerim etiam asininum ab omni corruptionis noxa immune esse. At nec prorsus facile lac permutatur, sed mediocre est in concoctionis difficultate, iuxta Galenum. lib. 3.

At de lactis aqua quid dicendum: copiā illius Paulus declarabat ab vno ad duo sextaria: est autem sextarius, ut autor libri de ponderibus ait, vncię viginti: quo fit, ut terminus sit ab vnciis viginti ad quadraginta, atque id iure merito, nam lactis asinini copia ut crassioris longè quā serosę partis requiritur. Animaduertēdum tamen, aquam lactis non semper coagulo extrahi solere, lib. 1. cap. 8. cap. 13

7. sed aliis modis:quo fit, vt non calida atque sicca sic euadat: vnde in quarto Regiminis acutorū id peribelle docet, cū inquit, addito oximeli calefactum concrefcere: vel etiam vase æneo ex aqua frigida illi imposito. Priorem modum Paulus tenuit eo loco, quo eum superius adduximus: mixtum verò ex vtroque Ætius. Quòd verò elaboratum lac aliter febribus etiam putridis conueniat, satis declaratum est tum à Galeno, vbi de oxigalacte agit, tertio de Alimentis, tum quarto Regiminis acutorum: sed hæc inferius dilucidius explicabuntur: nunc satis fuerit hoc admonuisse, ne quis credat, vtrò nos in eam contractionem delapsos.
4. 96.

Extremum est, vt illud consideremus, cur cū omnes lactis partes difficile corrumpantur, caseus, butyrum, aqua: torum lac, quod ex his constat, facile tamen à naturali permutetur temperie. Et quanquam aliquis dicere possit, lactis aquā acescere facile: nihilominus celerius lac etiam corrumpitur, quàm lactis aqua. Igitur dicendum est, hoc illi ob compositionis naturam euenire primo, nam quæ simplicia sunt corrumpantur solum, quia in aliud permutantur: composita verò, quia dissoluntur etiam citra vllius partis corruptionem. Secundo, quia pars maxima, quæ aquea est, corrumpitur. Tertio, quòd subtile, quod in illo est ante separationem, magis corruptioni obnoxium est. Vltimo, quòd ex igne virtus partibus iam separatis accedit, quæ eas prohibet à corruptione. Sed hæc forsitan eadem est, quæ partes resoluit obnoxias corruptioni, atque ob id prohibet: tamen magis & quòd absque igne separatis idem accidit.

His omnibus visis, rem ipsam de lacte paucis perstrin gamus: vt facilius liceat eam ad exercitationis commodum reducere. Lactis igitur ratio quante constat, temperamento, electione, vsu circa sanos, tum etiam erga ægros. Lactis itaque natura vt in vbere est humani modicè calida est, & humida: cū verò extra vbera, frigida modicè est: verum non mediocriter humida: & quanto magis māsērit, ea frigidius euadit, ac minus humidum. Varietatem suscipit ab animalibus, nam temperatum est & calidius aliorum comparatione humanum: proximum bubulum, ac camelinum: hoc ouillum, inde caprillum

prillum, & equinum frigidiora sunt: asinum frigidissimum; non solum quia frigidior sit asini natura quam hominis, sed quod, ut equinum, nihil habeat pinguioris partis, ex aqua butyrum confici solet. Sumit & differentiationem à regionibus: calidissimum est enim, quod in frigidissima regione: frigidissimum, quod in calidissima. Ex anni temporibus, vernale subtilissimum & à partu abundansque ac salubre: æstiuum minus, ac etià sanum minus, & minus abundans: spissum verò quod sub autumno emulgetur, & modicum, ac minime incolumis: hyeme crassum ac deficiens sed incolumius: si autem animal, ut ouis, autumno pariat, miscere oportet temporum anni & partus indicationes. Suscipit & variationem à cibis, salubrium salubre, calidorum calidius, astringentium astringens, laxantium purgans, ut si Scammonion aut mercurialem ederint: unde in purgandis infantibus mercurialem in cibo, & Indicam siliqua debemus nutricibus exhibere. Ergo quæcunque morbo profunt, asinae danda sunt aut mulieri à qua lac excipere decreuisti. Sic in tabe quæ cum ulcere est, non solum dictas superius herbas, sed etiam Raphanum & Siculam herbam dare expedit, tum apium copiosum: in hectica lactucam, portulacam, plantaginem: in astringenda aluo, rubum, & mentham, ac talia. Permutatur etiam ob ætates, nam iuuenum optimum, senum malum, adolescentium liquidissimum, & ob id medicinæ aptius quam cibo: utile igitur pueris qui alues duras habent. Manifestum est autem, & luce clarius, quod sanorum animalium sanum, ægrorum morbosum: morbosus est etiam lactis potus, qui ex prægnante muliere ac bellua est: sed huius minus: caprillum autem semper minus tutum.

Scire autem expedit non totius solum, sed singularum partium vim atque naturam. Serosa autem non parum refrigerat, cum tamen ab initio excalefacere videatur subtiliorum partium ratione: purgat, aperit, detergit, abluit, humectat. Pinguis humectat, calefacit, nutrit, expurgat ulcera, sedat dolores, commouet vomitum communi ratione, & viscera circumuestit, unde venenis omnibus externis opitulatur, præcipue erodentibus: casealis autem astringit, consolidat, exsiccat, modice refrige-

rat, nutrit, corrumpenti calori contumaciter resistit, maxime si ad oxigalactis naturam redacta fuerit. Præstat ex lacte, quod causas habet bonitatis, iucundum gustu, odore non insuane. Quod si pro infante eligi debet, candidum subluvidum aliquo modo, & ex nutrice subnigri coloris firmitus est, & incolumius. Explorandum est etiam in vase vitrea, addito coagulo, an serosa pars crassam vincat, aut vincatur ab ea: in utroque enim est quod non probetur. Ad sanitatis autem conservationem, ut pro cibo habetur, tenuius tutius, mediocritate autem salubrius: nam asinae lac medicamentum potius est, quam cibus.

Videant igitur cum lac maxime nutriat, & si bene concoquatur, & copiose: si male, male: omnium enim quæ nutriunt, si male nutrant, iactura semper pro nutrimenti copia, tum etiam iuvamentum expendenda sunt. Quoniam nam pacto butyrum in febribus utiliter possint exhibere? nam & inflammatur totum, & male nutrit in calidiore ventriculo: cum autem eo maior noxa sit, quo nutrimentum copiosius, ipsum verò nutriat pro ponderis ratione, necesse est in febribus nihil eo esse deterius: nam plurimum alit indigentes tenui victu, accendit refrigerationis indigentes, corruptumque ac multum præstat alimentum: hoc autem deterius in ardentibus.

In morborum autem ratione (nam Aphorismus ille de lacte ut cibo, non ut medicamento loquitur) duas præbet utilitates, expurgando, aut permutando: videtur autem in septem causis esse præcipuum: in soluendo aluum, est enim innocentissimum: in consumptis ex quocunque morbo, in hecticis, in renum debilitate, in alui fluxionibus, præcipue quæ ex erosione sunt: in venenis. Habet & ad dolores exurentes non leue commodum (sed de hoc alias dicam) tum maxime, quod exterius veniat applicandum.

Cum igitur lac pro cibo convenit, libram excedere non oportet: in purgando autem (et si Hippocrates ad cxx. uncias ascenderet asinini lactis) ab lxxx. ad centum dare sufficit: coquatur autem, ac perpetuo misceatur, auferaturque spuma supereminens: & quicquid pingue est, aut lebeti hæret. Melius est lac asinum expurgandis tabidis, aut consumptis, & acris humoribus,

ac erodentibus: erosionem enim prohibet iam factam, quanto magis ne fiat: atq; in his aqua lactis melius est.

At lactis aqua ex xx vnciis ad x l. datur excepto bubulo lacte: conuenit autem magis in ardentibus febribus, aut valde putridis: excipitur autem concalescente lacte, inde vase stanneo ex frigida aqua imposito cū oximelitis modico, hoc enim saluberrimum est. Non conuenit autem à lactis, vel aquæ eius potu dormire, sed quiescere: vel etiam quibus licet deambulare. Mellis autem & salis modicum expedit vtrique immiscere, præterquam in acrium humorum abundantia. Illud verò generaliter, vt in asinini lactis defectu camelinū, aut equinum, substituitur.

Generat autem lac pro cibo sumptum in omnibus obstructions, & calculum, si crassum fuerit: sed in pueris præter id etiam caliditatis ratione: vnde dare vinum infantibus lapidem procreandi causa est, præcipue fuluum. adurendo enim lac cogit: & maximè in vesica: non quidem ipsum, sed quod ex eo genitum est.

Sic & lac mulierum quæ insolatæ sunt. In consumptis autem citra febrem optimum est humanum: & si valida virtus sit, bubulum: si minus, asininū: hoc enim præcipuum laborante ventriculo: tum magis ob siccitatem, fugatur ab vbere, si non licet, mulctum ex tempore datur. Mel immisceamus, si cogitur, & tunc asininum omnibus præferatur: tentandum tamen prius, si absq; melle non coagulatur. Initium sumendo (vbi neque febris est, nec ventriculus imbecillus) à drachmis xx . inde per singulos dies addendo drachmas x . donec lx . peruenit (sunt autem vnciæ septem cum dimidia) atque ibi consistere, donec morbus finem acceperit. In Hæctica autem asininum præferatur omnibus, quantitas verò à x . drachmis initiumumat, & per singulos dies quinque addendo ad xxx . perueniat, paulò plus, minusue, pro laborantis natura. Quòd vbi quis febre caret, venterculum habet validum, erodentibusque humoribus cōsumitur, ab vnciis sex bubuli lactis potio inchoanda, & ad libram sensim augenda: & si natura validior sit, aut imbecilior, addendum aliquid ex quãtitate vel minuendum. Semper autè vbi lac nō expurgandi causa datur somno,

laborantes ab illius assumptione indulgere oportet: maximè autem hecticos & consumptos: nam & in veneno & Hydrope somnum prohibere conuenit, quoniam purgare ægrum intendimus. In Hydrope igitur si facultas detur tum in hepatis vel lienis obstructione camelini lactis vnciæ xx. dentur, & vna vrinæ singulis diebus: ambulatæque cogatur donec totum excernat: nec antea cibum assumat: qui suo tempore assumitur, leuis fit concoctionis, exiguusque. Sed ad hecticam reuertor, quæ ex ea senij dicitur, non aliter lactis requirit exhibitionem, quàm hi qui citra febrem consumpti sunt: mellis igitur vel sacchari modicum iniungemus. Quæ verò calida est hecticta, mel nō admittit: si autem addatur exiguum admodum esse debet, necessitatis gratia. Quòd si putrida non grauis, aut intermittens accidat, coniungaturque iam factæ hecticæ, lac bubulum ex vnciis xx. coquemus, & à perfrigerato totum quod superius vel à lateribus concreuit auferemus: inde denuò coquentes auferemus quicquid spumosum est: permittemus autem per noctem in loco perspirato, vt acescat: mane autem vncias duas & mediam dabimus, augendo in singulos dies, vt in his qui nulla laborant febre: semper autem cauendum, ne metallo, sed vt in lapideo vase incoquatur: metallicorum tamen, quod sciam, innocentissimum est cuprum: non solum ob duritiam, sed ob contrarias ex æquo mixtas facultates. Dandum est lac his hoc modo præparatū in cibo cum solo pane. In omnibus autem obseruandum, ne febris increscar: pertinacis est enim hominis, prodere, ob persuasionem, ægri salutem. In phthificis verò lac asininum magis couenit propter herbas quas asinæ dare consulimus, apium, agrostem, lotum, melissophyllon, polygonon, raphanum, bipinellam. Si autem febris putrida iungatur, lac præparatum, vt diximus, dandum erit. Dandum verò humanum, cum debiliior virtus est: bubulum, cum sanies multa, febris modica: cum vlcus mūdum, sed amplum, oxigalacte vtendum est, imò recenti ouillo caseo. Quantitas autem lactis ab vnciis quatuor aut quinque, ascendendo vsque ad librā, aut paulò plus. Eligenda verò habitatio in colle ad Meridiem, & Orientē exposito, iuxta

etiam mare, vt Tabiarū locus. Qui lacte pro cibo vtuntur vinum cauere debeat. Est etiam in sanis lacti cum piscibus & acetosis contrarietas, vt Auicēna inquit: nam *tertia* sumpta simul hæc corrumpunt humores. Sed ad rem *mi do* redeo, in intestinorum difficultate primò lac asininum *c. 7. in* dabis extinctis in eo candentibus ex igne lapillis, magna in quantitate: succedentibus diebus bubulum despumans coquito, pingueque auferens lapillis ex igne candentibus in eo extinctis serosam partem tolles: post aquam addens denuo coquito: semper autem dum lac coquitur & in hac aliisque causis miscendum est perpetuò, nec cogatur in caseum: dum verò refrixerit, licet & aquam addere bis, tēque, atque incoquere rursus, donec omnem exuat acredinem. Hæc igitur parandi lactis ratio est, miscere ligno palmæ, vel quercus, in hectica autem salicis cōuenit vtque primis diebus dum non coquitur vigilæ imperandæ: sic hoc modo assumenti accedere somnum, optimum est, atque opportunum. At si febris valida fuerit quod generale est, aqua lactis bubuli pro asinino lacte donec cessauerit vtendum est. neque astringenda materia febris, nec etiam nutrienda. In renum autē debilitate ouillum pro cibo lac & summo manè dare conuenit ab vnciis quatuor ad libram. hoc verò omnino ignis expers, ac recens esse debet, inde attenuantibus vtendum, ne ægritudinem vnā curando aliam procrees. In venenis autem bubulum præstantissimum tum copiosissimum: lacti autem miscetur si vomitus tardior est: multa enim assumpta quantitate, si cogatur, ipsum venenum euadit. Ob id igitur oleum dare expedit, vbi serò euomitur. Cavendus est autem hic maxime somnus qui venenū retineat, & lac etiam ipsum cogat, dum vomitum prohibet. In omni autem causa tepidum exhibendum, nunquam autem feruens frigidumue, quod tale natura sit. In reliquis autem causis, vt mensium ciendorum, aut mali habitus, non licet hoc ipso meliorum loca occupare præsidiorum. Manifestum est autem cum in intestinorum & pulmonis vlceribus præster, idem dicendum esse de ventriculi, gula & renum vlceribus.

CONTRADICTION. II.

Ignis an vini, olei, lactis, mellis, aquæ, aceti, corrumpat naturam.

- A** Qua etiam si ferueat, nunquam siccabit, sed humectat: primò autem calefacit, demum refrigerat, in-
 frigidata verò denuò, etiam primò refrigerabit: primo
 8. de Simplicibus medicamentis Galenus inquit. Non vi-
 detur autem cēdere quòd quicquam ex ebullitione noui
 2. acceperit, cum humida & frigida pariter manere videat-
 16. ur vt prius. Sed Princeps secunda primi hæc habet: Su-
 blimatio præterea, & distillatio, aquas malas reddit bo-
 nas: & si istud non fuerit commodum, decoctio emenda-
 bit illas. Aquæ enim decocta, sicut dixerūt Sapientes, mi-
 noris est inflammationis & facilioris descensus à ventri-
 culo. Et torpidi quidam medici existimant, quòd aqua
 dum decoquitur crassior, subtilioribus resolutis parti-
 bus euadat: quare si sic esset, in coquendo nullum esset iu-
 uamen, cum spissior euadat. Sed scire debes, quòd aqua
 in suæ definitionis ratione, si quidem vt simplex est, si-
 milibus partibus crassitudine ac subtilitate constat: sed
 si modò redditur crassior, hoc illi vel ex frigiditate, vel
 admissione terrestrium partium solùm aduenit: nam illę
 nec separari commixtæ iam, nec ob paruitatem descen-
 dere possunt: decoctio igitur vtrique causæ simul ob-
 sistit: nam & frigus amouet, ob quod densior illa reddeba-
 tur: & partes descendere facit terreas, quoniam crassam
 iam substantiam in subtilem verterat: vnde illæ ob pon-
 dus ima petunt, & separantur: cum igitur decocta fuerit,
 amoto frigore ac terreis partibus, in pristinam suæ sim-
 plicitatis naturam, ac æqualitatem etiam substantiæ in
 9. omnibus partibus redit. Huius indicium est, quòd si a-
 11. quam crudam seposueris, nihil quod curandum sit, de-
 scendit ex ea: at si cocta seponatur, non parua pars ex-
 crementi terrei in fundo residet. Hæc ille, vbi nos totam
 vim coctionis aquæ ipsius docere visus est, per se quidē
 necessariam, ad alia etiam inferius docendo vtilem. Rur-
 sus igitur Galenus in eodē libro inquit, Quæcunque in
 ignem faciliē vertuntur, calida sunt potestate, vt oleum:
 ignis autem quæcunque ob subtilitatem suam commi-

nuit, subtiliâque reddit, ac etiam sibi simillima, id est, calidiora quàm prius fuissent, ac sicciora. Has igitur tres operationes animadvertere decet: nam ut comminuit, frangit illius proprias vires: ut tenuius, reddit ad actiones magis promptum medicamentum: ut verò calidius ac siccius, ad agendum similem etiam operationem magis idoneum. Patitur autem vnumquodque duabus de causis facilius ab igne: scilicet ut rarius, atque ignis substantiæ simile magis, ut calidum siquidem ac siccum: ut verò densius, ac frigidius, humidiusque, eo minus. Sic *cap. I.* igitur hac ex causa vinum plusquàm mel, & minus quàm oleum patietur: mel verò magis quàm lac: lac magis quàm aqua: sic omnia hæc, hac ratione minus, ac minus, ex ordine immutabuntur, oleum, vinum, mel, lac, aqua. Sed acetum minus quàm vinum, cum sit frigidius, magis autem quàm lac. De melle autem est dubitatio: ut enim leuius est, sic etiam frigidius: atque hæc omnia pariter rationi consona. Sed quæ ille in quarto de Simplicibus medicamentis scripsit, non his concordant: inquit enim: Cum calor ignis adueniens proprium calorem *cap. I.* vini, & reliquorum, ut magna flamma parvam corrumpere nata sit: quæcunque calidiora vina sunt, difficilius ab igne ac sole corrumpuntur: quæcunque autem imbecillis caloris, celerius ac magis patiuntur. Itaque fit, ut vina ut calidiora simul ac semel magis frigidioribus ac minus ab igne pati videantur. Repugnant & his quæ *cap. 16* sequuntur: nam cum de lactis ac mellis comparatione ageret, inquit: Quæ debito frigidiora sunt, ab igne in melius immutantur: quæcunque calidiora, in deterius: ob id lac igne feruens dulcius, & mel amarum redditur. Quis non videt hæc contraria esse superioribus: quæcunque enim imbecillum habet calorem, ab igne, ut inquit, corrumpuntur: resiliunt quæ validum. Corrumperetur igitur lac, & mel in melius proficeret. Illud etiâ difficile est: quomodo (cum hoc generale sit) calore lactis corrupto ab igne, lac ipsum dulcius euadat: dulcia enim incorrupta substantia esse debet. Ergo in tertio de temperamē *cap. 3.* tis hæc primo init differentiâ, quod quæcunque calida aut frigida sunt, talia sunt actu aut potētia: eorū verò quæ actu rursus talia, quædam per se, alia autem per accidens.

Quæcunque igitur potentia solum talia sunt, immutantur prius quam agant: non autem quæ actu. Ex his rursus quæ per se sunt eiusmodi, agunt quidem, ac similem actioni impressionem relinquunt. Quæ verò per accidens, vnam quidem ab initio, alteram autem post habent actionis formam. Ignis igitur cum calidissimus sit, ac siccissimus, similem ab initio & facultatis & formæ quam imprimit rationem, nec obscuram ad finem usque retinet. In secundo igitur de Medicamentis secundum genera, metallica ipsa exustione aliquid erosionis retinere affirmat: ex quo facile colligitur, quæcunque nimium feruent, acre aliquid ab igne concipere, ac retinere: quæcunque autem nimis acia sunt, ut æris arugo, magna ex parte exusta ab acredine spoliantur, ut in tertio libro dixit. His sic se habentibus, ad Aristotelis opinionem deuenio: hic nanque in quarto Meteororum, differetiam ponens inter elixa & frixa, dicit, quod calor ubi fuerit, humorem ad se trahit: nam si frixa fuerint, erunt humidiora intus, exterius autem sicciora: at elixa humida exterius, intus autem sicca: quod sit, elixa ut frixis minus nutriend. Sed tamen in vno conueniunt, quod calor est in humido. At quæ assantur, magis omnibus siccantur exterius, interius autem non æqualiter: miscentur tamen omnia inter se, non secus ac in concoctione, miscet enim ignis quæ elixantur ut medicamēta etiam omnia. Quæ igitur elixantur in aqua, ut in decoctis, humida manent: sed tamen natium humidum foras in aquam ipsam exprimunt. Galenus igitur tertio de Alimentis exquisitè elixationis opera considerans, tria discrimina ponit: primum, quod res quæ elixatur, naturam ac qualitatē omnem amittit, sitque omnis expers qualitatis, quantum in se est. Hoc autē accidit, cum aqua, si qualitas vehemens sit, permutantur. Secundum est merito aquæ, hæc enim ad se trahens vim eius quod incoquitur, talis fit odore, sapore, ac viribus, quale id est, quod in ea incoctum fuit. Tertia, quod si non permutetur, diutius verò coquatur, aut etiam succus ipse acerbus, salus primò, inde etiam amarus redditur, quæ omnia & experimento, & rationi, & sibi ac Aristoreli consentiunt: præter hoc vnum, quod acerbum succum amarū per se, si coquatur, fieri credat:

cum in libris de Simplicibus medicamentis, ut antea docuimus, dicat, Modicè cocta dulcescere igne: quæ autem perfectè cocta sint, amara fieri: nunc autem acerba ipsa amara etiam fieri velit, antea verò salsa non dulcia. Sed ad Philosophum reuertor, qui eodem libro, paulo inferius, hos ordines statuit: Aquea, ut acetum, vrina, serum, vinum, lixiuium, frigore non spissantur, concresecunt tamen: sed nec ab igne talia spissantur, quinimo ut serum deurit velut & aqua, & euanescit, nullo autem modo spissatur. Lac verò igne cogitur, ut etiam sanguis, humida parte euanescente: quæcunque enim plus habet aquæ quam terræ, spissantur igne: quæ autem terræ plus quam aquæ, concresecunt, velut sal, nitrum, fictilia, lapides: talia enim igne ipso concresecunt in magnam duritiem. Soluuntur autem omnia contrariis eorum, à quibus concreta sunt: quæ enim à frigido concreta, ut metalla, à calido dissoluuntur: quæ à sicco, humido ipso. Eorum autem quæ spissantur ab igne, quædam aquea & terrea, ut mel: quædam aquea & aërea, ut oleum: omnia enim talia crassescere solent aqua resoluta: oleum etenim igne crassius redditur: demum etiam candidius quòd aëreum est, in aquam conuerso postmodum: quod etiam ei non ex igne solùm, sed vel vetustate contingit. Ergo & in hoc mihi non parua de oleo-lis cum Galeno intercedere videtur de crassitie: ille enim igne calidius, subtilius, ac siccius oleum fieri putat: hic autem spissari: verùm de caliditate & siccitate concordare videtur. Antiquum temen calidius ac magis vaporosum dixit, sexto de Simplicibus medicamentis. Quòd verò etiam tenuius sit, tertio de Tuenda sanitate: quare rursus & in hoc ab Aristotele dissidet. Sed iam ad complendam historiam redeamus: Quæcunque igitur, inquit Aristoteles, aqua congelata quasi constât, liquefcere ab igne possunt: quæ autem terra & aëre tantùm, ut ligna, eliquari nequeunt: multò minus quæ sola feruènt terra, ut lateres: hos enim ipse ignis concreuit, quare non par est ab eodem liquefcere posse. Hæ ferme sententiæ in vniuersum, de ignis operationibus in ea quæ excoquantur Aristotelis & Galeni videntur esse. Rasis in tertio ad Almanforè ad Philosophi sententiã in hoc accedere videtur, quòd carnem super pru-

cap. 7.

c. prop.

iuxta.

cap. 1.

nas affatam plurimum nutrire velit, proximam ei quæ in veru, si æqualiter coquatur, quod difficillimum esse Aristoteles putat. Proximæ huic quæ in oleo frixæ sunt, minus omnibus aqua ipsa elixata.

sp. 6.

Igitur vt has difficultates dirigamus, cùm palam sit, quæcunque humidiora sint & non multum calida, igne dulciora euadere, vt ex musto sapa, ex lacte recenti concretum: id sit, quia sicciora facta ab igne humida tamen manent. Quod in acerborum fructuum succis euenire non potest: nam sicciora cùm sint potentia, falsa non dulcia euadunt: immoderatè autem decocta, aucto calore amara euadunt, quarto de Simplicibus medicamentis, ob id Galenus hac ex parte sibi concors est: in aquam autem imprimit, sed parum: quo fit, vt cùm Auicenna minime dissideat. Quæ verò adeo imbecilla sunt vt celerius calor proprius euanescat, quàm humidum superfluum moderetur, ea omnia acescunt prorsus igni adnota: sic vina imbecilla, tum maximè iam vetusta, quod & solis calore solo fit per æstatem. Non possunt autem igne putrescere, vt à sole, quoniam humidum superfluum antea diffilabitur, quàm corrumpatur. Dum verò humido abũdant plurimo, calor innatus non adeò exoluitur, vt in recenti musto: adhuc enim spissatur, ac dulcescit, modò nõ sit acerbum. Hoc fit, vt quandiu coquendo dulcescit, tandiu parum aut nihil innatum calidum minuitur: at cùm minuitur, manifeste non dulce amplius, sed falsum primo, deinde etiam amarum fit. Occurrit autem merito dubitatio non leuis, in quo differt calor ab igne inductus, à calore illo innato, cùm vterque elementaris non viuientis autem sit: piaculum autem est, hæc ac talia præterire, quæ ad rem penitus introspectendam aperte faciunt. Differunt equidem, quia apud Auerroëm calor elementi, quod à prima concurrit generatione, refractus est, nec nõ planè aliis partibus immixtus, vt in quolibet (vt ita dicam) pũcto vbi ignis adest, terra etiam & aqua adsit, ac aër potentia saltem, vt ante docuimus. At qui nuper inducitur, nec refractus est, nec aliis immixtus elementis. Ergo his duobus hic à naturali differt: quò fit, vt etiam primus sit mollis, suauis, innoxius, ac corpus alès: secundus autem acer, tristis, & corpus ipsum, in quo est,

cxli. 67

destruens. Quamobrem & mixta generari concedimus inanima, non quidem ab initio talia, sed primo viuentia, demum mortua, vt lignum, herbæ, animalium partes, lapides: gemmæq; ex his præcipuè. Sed & miscentur quædam vel sic ab initio anima carentia, elemento prædominante ea miscente, atque in his omnibus partes sic immiscentur, vt contractæ sint omnium elementorum etiam prædominantis vires, singuleque singulis immisceantur. verum in viuentibus manifestius, minus in inanimatis, obscure in liquoribus, quæ à nobis permiscentur: vt dum aquam in vino commiscemus. Difficile autem est hoc omnino tueri Galeni placitis: quandoquidem ille ad qualitatem elementi formam semper velit accedere. Sed tunc dicemus, non secus hoc fieri, quàm in febre: aucto enim calore per ignem, ignem qui intus erat prius intendi, ac segregari ex hoc: itaque res ipsa ad idem redit. His itaque manifestum est, validioris substantiam, vt etiam magis densa, minus pati: quantuncumque autem patiatur ob id longe deterius euadit imbecilli si æqualiter à natura recesserit. Aliud igitur est difficulter pati: aliud vt passum deterius reddatur: nam hoc potentioribus nimis conuenit, primum autem imbecillioribus. Ergo mel patitur, lac non patitur, humido adhuc resistente. Sed si adeo coquatur lac, vt etiam amarum reddatur, quod & fieri potest, maximè si non misceatur, tunc mel lacte etiam longe fiet deterius, quoniam calidius est. ergo mel facilius patitur, ac magis lacte, quia in humido paritas non est: sed in vino, quod potens, difficilius patitur, non tamen minus, quia humor par est. Metallica autem hac ratione deteriora fiunt, quòd quæcunque crassa sunt, subtiliora euadunt, vt docuimus: quæcunque autem subtilia, euanescent. Sed in acris vehementer subtilis pars longe copiosior est, quàm quæ accedit, ob id talia vt æris erugo mitior euadit, resolutis subtilioribus partibus. Ceterū quæcunque acerbæ sunt humida, cocta dulcescunt: quæcunque plurimum terræ habent, & sicca sunt, euadunt salia prius, inde amara, dulcia nunquam: quæ autē aquæ incoquantur, ab initio vim trahunt eius quod incoquitur, vnde dulce ac pingue euadit ius

carnium ab initio, demū etiam falsum si amplius, postmodum etiam amarum si ad extremum. De oleo lis sic dirimitur, cum coquitur aërea & aquea substantia crassa subtilior euadit, subtilis euanescit, terreum manet: tota igitur olei substantia simul sumpta crassior est, quia plus terræ pro portione obtinet: verum quod subtile est subtilius est quā prius: atque sic, ut dicā, olei crudi substantia crassior est, si ad maiorem olei cocti partem comparatur: quod enim defecatum est, subtilius euasit: quod verò subsidet, crassissimum est. Ergo iuxta Galeni sententiam, oleum coctione subtilius euadit & rectè, nam diuersarum partium fit: & quod subtile erat subtilius euadit. Est & verum quod dicit Aristoteles, crassius enim redditur totum abundante terra, & ob id etiam con- crescit magis coctum quā crudum. Rursus eadem ratio in vetusto oleo excogitanda erit: nā cū euadat palā crassius, ut Aristoteles docet: si quis tamē eo inungatur, magis penetrabit, quia subtiliores habet partes quæ intus trahuntur, quod autem terreum est heret cuti. Ob id non eadem est ratio antiqui olei, & ob antiquitatem subtilis, & eius quod natura tale est, sabini puta: nam natura subtile oleum penetrat, nec obstruit: antiquum obstruit cutem, etsi penetret, nisi sit defecatum. Quod igitur aqua pertunditur, totum crassescit, atque priori quod coctum est, aut vetustate permutatum, è directo contrarium. Memineris igitur huius, quod quæ coquuntur heterogenia, id est dissimilium partium euadunt: illudque esse generale omnibus quæcunque ignem experiuntur, subtiliora euadere sui natura, & tamen reddi tota substantia crassiora. An verò in lacte quicquā euadat subtilius? Certè sic: nam aliter aqua non posset euanescere: illud tamen paucum est admodum, atque ob id lac & sanguis con- crescere dicuntur.

His igitur visis, colligamus ignis vires quæ ad medicinam pertinent paucis. Res humidiores, & adeo ut superfluo humore abundant, igni expositæ sunt seipsis meliores ac robustiores, eo donec dulciores euadunt: cum autem alium sâporem acquirunt, sunt deteriores. Ex his suauiores magis calidæ, vtiliores quæ calido nō abundant, ut lac, & mustum imbecillis vini: quæcunq;

acerba sunt ex se, & plurimum habent terræ, siccantur, & fiunt primò salſa, deinde amara. Generaliter autem hoc in omnibus euenire Galenus fatetur: mel tamen primò amareſcit. Quæ autem ſicca ſunt iam virtuti aut etiam mediocria immodicè ſicca euadunt, vt vinum iam annuum, acetum, mel, ac talia: ſiccitas autem in hiſ augetur, quia quod humidum eſt, euadit magis igneum, quod craſſum terreum: igitur cùm hæc elementa in ſicco communicent, neceſſe eſt quod coquitur ſiccior euadere, non tamen calidius nam eſi pars humida calidior fiat terrea tamen augetur. Sed & calor qui inducitur, & ſi magis acris ſit, nō tamen magnitudine ei qui exhalat pro portione reſpondet, ſed longè minor eſt. Subſtantia etiam eius quod coquitur rarior euadit: quare vina potentia igne cocta diutius, ad eò euadunt hiſ tribus cauſis imbecillia, vt aquæ ſpeciem referant: & tamen ſunt ſicciora, & magis exurunt. Præua igitur omnia talia, & naturæ inimica. Sed ſi diutius coquantur, euadunt etiam frigida quaſi, & tunc nec opus ſiccitatis perficiunt. Verùm in ligni indici exhibitione non diu vinum coqui debet, quod ſi non ferueat tutius eſt. Quod tamen diu coctum eſt, morbo Gallico conuenit à calido & humido humore factò: exſiccatur enim vehementer, nec calefacit. Quæ autem elixantur tandiu debent elixari, donec magis ac magis ad ſaporem conuenientem, ac mollitiem accedunt: ius autem ipſum ſaporem retineat dulcem, atque pinguem. Quæ uerò incoquantur a quæ vt decoctum propinemus, tam diu coqui debent, quandiu decoctum recipit ſaporem maiorem eius quod incoquitur: cùm autem ſalſedinem contrahit, nimium proceſſiſſe nos in decoquendo oſtendit corrupiſſeque nō ſolùm vires eorum quæ incocta ſunt, ſed etiam alienam qualitatem addidiſſe. Periculoſius eſt igitur, nimis decoquere in frigidis, quàm calidis decoctis, ac generalius nimis etiam coxiſſe deterius eſt quàm parum. In craſſis tamen humoribus, ac frigidis, vix nimis decoctionis terminos tranſgredi nobis licet: ad eò longam ſuſtinet decoctionem: tum maximè, quia & ipſa ſalſedo iuuat, vt in plerique Coli doloribus. Quæcunque autem celeriter coquantur, vt ſorum, &

exilium foliorū pars maxima, non solū inutile, sed prauum decoctum reddunt. Quæ falsa sunt: si nimis coquantur, amaritudinem contrahunt, atque ob id insuauia, & etiam noxia redduntur. Quæ assantur carnes super prunas, quò subtiliores, eò meliores: atque tūc optimè nutriunt, & etiam copiosè: si tamen addurantur noxiæ sunt: ob id verū exceptæ extrema parte aridæ & tostæ, interiore crudæ malum & inæquale præbent alimentum: cum primæ ad vitæ longitudinem non parū conducant: si tamen diutius coquantur, & celeriter voluantur, partes interiores eius, quæ assata est in vern, non erunt insalubres: nam assatis super prunas similes erūt. Incoctæ aquæ iuris potius, quàm carniū causa, viles sunt: nam caro ipsa parum nutrit, & terreum exhibet alimentum, ac minimè simile radicali vulgò vocato humido. quæ autem in sartagine cum oleo coquuntur mediæ sunt inter assatam & elixatam. Facilioris concoctionis tantò assata, quantò melioris & vberioris alimenti ea quæ elixata est. Auerroës tamē, quoniam forsitan non satis firmo fuit vētriculo, etiam assatæ prætulit. Verūm oleum deterius redditur in cibis semper ab igne, sulphureum quid contrahens, partēque nimis crassum alia nimis subtile, priuatūque humido illo elegantissimo, quo nihil melius habet. Atque id etiam tenuisse

Collee.

36.

videtur Auerroës: quamobrem docuit, vt modicum aquæ oleo quod cogitur paulatim semper misceatur: sit autem aqua tepida: nam sic olei substantia minimè corrumpitur, & carnes probè percoquuntur. Cepas verò, quas addit, nulli vsui ad sanitatem esse constat, sed ad gratiam conceduntur. Eadem ratione oleum aliis in causis dum coquitur, atque misceri debet, sed modicæ: conseruat enim humidum proprium, & virtutem eius quod incoquitur, ad se trahit, siquē subtilius, nulla, vel omnino exigua comparata siccitate. Quæ autem prorsus dulcia sunt, vt saccharum, & mel, inutiliter igni admouentur: si tamen repurgandi causa, aquæ commisceri debent, parūque apud illum moræ contrahere. Acetum igne adhuc ficius euadit: vt de reliquis dictum est: & si validum sit, & parum acre, acrius fit, si parum coquatur. sin autē diutius, omnia

eius vis euanesceat. Solida corpora cum exuruntur, terrestria sunt & ignea, atque ob id mediocriter mordacia: euanesceat enim quicquid est mansuetum ex eis, pars scilicet aërea aquea; quæ verò acria immoderate, cum plus amittant, quam acquirant, mitiora redduntur: ob id cineres omnes erodunt & siccant immoderate: quæ autem vires illis insunt à natura dum torrentur, euanescent: ut ceruini cornu ad roborandum ventriculum. ob id non vri debet in eius affectibus, nec in occidendis vermibus: amittit enim virus quo vermes necare potest: at in leuitate intestinorum plus prodest totum: sed prius lauari debet, ob rationem dictam: aliter enim erodet intestina & proritabit. quæ incoquantur etiam ære amara redduntur, quia æs sponte tale est, & ab igne etiam deterius euadit: atque eo deterius, si quod incoquitur, acutum aut salsum, aut amarum fuerit. Sola aqua nihil sponte ab igne patitur, sed melior redditur. vitreo tamen aut lapideo vase incoqui debet. Caro dum coquitur nimis, elixata fit inutilis & terrestris: affata autem torretur, & ad naturam sulphuris accedit, Quæ verò crassa, & frigida, ac humida sunt substantia, aquæ incocta deteriora euadunt. Quæ autem acria, meliora: vnde illud Aristotelis, Allium elixum delinit fauces, & porrum lentorem retinet, quò detergere illas possit. Et rursus humidiora affata meliora, elixa sicciora. Sicciora autem allia magis matura, atque ideo dicit acriora. Affata longè meliora: ut pisces, in quibus etiam periculum non est, ne nimis coquantur, modò lentè id fiat: talia potius parua, quam nimis exacta coctione periclitantur. Verùm quæ pingua sunt læduntur ab igne, non tamen adeò ut oleum: cupro autem parum fieri deteriora videntur.

*Par.
Prob
20.1
5.6*

CONTRADICTIO III.

Thermarum aquæ an calidæ.

A Quæ quæ medicam vim præferunt, omnes planè siccant, quales quæ aluminis, vel etiam bituminis, aut sulphuris vim retinent, inquit Galenus primo de Tueda sanitate: & in tertio, dum de Causis agit

l. 6.
l. 4.

obstructionis, aquam aluminosam poros obstruere affirmat. In sexto verò hæc habet dilucidiora præcedentibus. Calidarum autem quæ sponte nascuntur aquarum noxius est usus his qui calidam ac excrementis exuberantem, tum maximè acerbioris capitis temperiem habent. Siquidem quæ ex his sulphureæ sunt, ac bituminosæ, eò quòd calefaciant, calido capiti sunt inimicissimæ. Aluminosæ verò quoniã angustos meatus corporis claudunt. Solis autem his sponte natis citra noxam vtantur, si tamen ipsis vtendum quæ utrique sunt dulces. Sic enim tutò dixeris. Nam quòd vile etiam ex ipsis aliquid proueniat, id verò perinde non tutò dixeris. Quando nec calidæ ipse forent fortasse, si omnis calefacientis ac etiam medicamentosæ facultatis essent expertes. Satiùs autem sit eiusmodi aquas experientia discernere: quando etiam raræ inuentu sint: apud nos, enim stadiis ab vrbe paulò plus centum, in Prusa minus decem. Ergo apud nos, quæ est in Allianis (locum enim ita vocant) vnius tota est rationis, atque ex vno fonte manans: quæ verò in Prusa est diuersæ: item diuersus aquæ medicamentosæ fons, vt apud nos in Licetis. Hic non paucis dubitationibus causam dedit, nam non omnes facit astringentes, omnes tamen facit siccas. Prius verò videtur illas reformidare vt etiam sulphuream: tum verò non omnes calidas esse vult, imò dubitat, cum prius aluminosas vt astringentes, non vt calidas damnasset. Sed audi quæ dicat in tertio de Prælagio ex pulsibus: Aquæ omnes sulphureæ, tum aluminosæ, & quæcunque habent exsiccandi vim arterias indurant, & pulsum reddunt ob id duriores. Et secundo de Crisi. Densatur autem cutis vel à frigore, vel ab astringentibus, velut accidit his, qui se aqua aluminosa balnearunt. At de caliditate inquit primo de Simplicibus medicamentis. Aquarum quæ bitumen, sulphur, vel nitrum recipiunt, nullæ, imò ne marina ipsa refrigerare corpus possunt, etiam si per totam diem innataueris. Quò fit, vt non generaliter hoc de omnibus prolatum animaduertas. At verò de siccitate generaliter loquitur, cum in eodem libro inquit: Albulæ in Italia aquæ vocatæ, & quæcunque alumen, chalcitum, ac sal recip

p. vlt.

p. vlt.

p. 4.

p. 7.

recipiunt, tum reliquæ omnes eiusmodi exsiccare valent: tum ulcera, tum lineum pannum impositum. Sed differentia huius causam paucis post verbis subiungam. Sed illud primò adiciere volo, quod in ultimo Artis curatiuæ scripsit, est autem verborum hæc series: Aqua quæ in Lesbo visitur, à Mitylene stadiis quadraginta distans, vim habet digerendi: hæc enim viribus & colore est, perinde ac si florem salis aquæ marinæ immisceas: ob id hydropicis & tumefactis idonea est, utpote valide desiccans. Licet autem &, ubi natura ta-^Slem non inueneris, similem ei artificio facere. Aristoteles dubitās in Problematibus quærit, cur aquis calidis lapides magis quàm in frigidis concrescant? Re-^Ispondet, quòd ob calorem: sed de eo quo feruent loqui quisquam dicet, non autem de potètia. Cùm verò nar-^Crationem de his texeret, Artanas ac Magnesiæ aquas calidas dixit, & potui aptas: falsas tamen, quod ex subsequenti Problemate satis apparet, inquit enim: Calidæ esse aliquando desierunt aquæ Magnesiæ, non falsæ. Sed & falsædinis causam & amaritudinis cinerem constituit: percolata enim aqua per cinerem, amara simul & falsa euadit. At clarius in sequentibus hoc docet, cùm dicit, feruidas plerunque aquas falsas etiam esse: quòd per aluminosam terram euntes, cineri misceantur: nam cinis omnis falsus, & sulphur redolent. In ultimo autem, dicit, eas aquas ob id sacras dici, quòd fulmine, atque sulphure proueniant.

Ex quibus satis colligitur aquarum calidarum ratio ibi secundum Aristotelis sententiā: si quidem modico sulphure alumini mixto aquas transeuntes cineri qui ob sulphur prouenit immisceri, atque ob id falsas aquas fieri: prohibet autem incendium aqua & aluminis copia, sed tamen aliquid semper extirritur: ob id omnes ferme aquæ calidæ, sulphuris, aluminis, & cineris aliquid videntur habere. Sed & in secundo Meteororū,^C ubi de maris agit falsedine, ait: Mare falsum est, quoniam terra ipsa, & vapor exuruntur: simile enim accidit ei quod cineri ferme cùm aquæ miscetur, tum sudori, ac urinae, quæ omnia falsa sunt: similiter & imbres, maxime autumnales, nam hi cùm ex adusto vapore fiant,

falsi euadunt. Terreum igitur cum aduritur, salsum fit, tamen præcipue aquæ immixtum. Omne autem, inquit, quod exustum est, potentia calidum est, ut cinis, calx, & animalium excrementa: ea verò de causa aqua maris grauior est dulci, ut negotiatoribus ex æquo naues ut in mari onerantibus in flumine, maximum ex submersione detrimentum accesserit. Ferunt autem ob id in Palæstina lacum esse, qui animalia non mergat, tanta est crassitudo aquæ. Quicumque autem fontes fædinem retinent, verisimile est ab initio calore tales factos fuisse: inde terras adhuc, per quas fluunt, cinere & calce abundare. Sunt etiam plerisque in locis tam fontes, quam flumina, coloribus ac saporibus variis, quæ non nisi ob materiam admixtam talia fiunt, ut aluminis, & calcis, ac cæterorum. Hæc autem omnia à calore pro illius diuersa natura gignuntur. Vnde in Siciliano agro Siciliæ Oxalme fons muriam acidam continet, qua in obsoniis vtuntur pro aceto: & circa Lyncon fons acidus, & in Scythia alius amarus. Sed non omnes hos fontes calere, docuit tertio de Historia animalium, eum inquit: Sunt etiam aquæ multis in locis, quas cum oves biberint, vellera in nigrum permutant: ut in Assyritide agri Chalcidici Thraciæ amnis, quem à frigidityte Psychrum vocant. Et rursus quinto de Generatione animalium: Aquis etiam vis inest pilos immutandi, calidis quidem ad candorem, frigidis autem ad nigredinem. Hæc ille.

Sed primum dubitare licet, vnde feruor thermis? Respondet author libri de mundo, esse ut aquas ignium sub terra scaturigines, quæ ubi eis adhæserint, feruere illas: subicitque, earum non solum, sed & specuum multis in locis exitus patere: atque his diuersas esse vires, aliis furoris, aliis tabefaciendi, aliis phanaticas, ut circa Delphos & Lebadiâ: aliis letales, ut in Phrygia. Verum de virtutibus haud dissentimus, de causa feruoris non consentio: hoc enim falsum esse declarauimus in libro de Supernis. At de frigidis aquis quod etiam vires habeant, & sint medicatæ, testator Seneca, dum inquit: Circa Nonacrim in Arcadia Styx fons appellatus aduenas fallit, non odore, non colore suspecta: bibentes tamē

p. 12.

p. 6.

natura-
m quæ-
onum.
p. 25.

immedicabili malo afficit, & occidit. At magis consonam rationem attulit caloris, adesse vim sulphuris ac cal-
 cis, quæ obuiò frigore incalescat, velut & in calce dum *cap.*
 aqua perfunditur. Quamobrem odores hos adesse sulphuris, bituminis, aluminis. Quo fit, vralia ratio etiam in promptu sit, cur calidarum penè nulla veneno prædicta, aut rarissima: quoniam calore venenum finitur. nam transitu aquæ calefcit: calore soluitur venenum, & aqua simul feruet, ob id calidarum nulla letalis, frigidarum non paucæ. Sed rursus, quonâ pacto cum aqua vi, & multitudine exuperet, quod continetur calefacere tamen potest? Respondeo: Aqua omnis infrigidat cum moram traxerit, nisi vim habeat metallicam: ob id decocta omnia, si diu morentur in ventriculo, vt in præcedenti explicauimus contradictione, infrigidant. Quare si calefacere consilium est, corpus moueatur: si autem infrigidare, somnus conuenit: diu enim retinetur aqua. Prius igitur calefaciunt quæcunque sic nata sunt, aut parata, quoniam exiliores partes à natura membrum trahuntur: atque ea de causa calida decocta tum aquas thermarum sumere oportet. Est tamen in thernis alia ratio: quædam enim adeo crassam habent substantiam, quam continet, vt non solum illico calefaciant, sed perpetuò, quandiu in corpore manserint. Quot autem dico de calefactione, etiam de humectatione, aut exsiccatione dico: quæ erim vehementem vim siccam acquisuerunt, non solum illico, sed perpetuò siccant: quæ leuem solum ab assumptione, non diu. In cremoribus autem non tanta potest inesse vis, vt semper siccant, aut calefaciant. sed primò in quidem hoc agunt: si autem diu retinentur, omnes humectant, & infrigidant. Omnes igitur Thermarum aquæ siccant ab initio, & calefaciunt; veruntamen magis siccant, iuxta Galeni & Aristotelis sententiam, quàm calefaciunt. Quòd enim omnes calefaciant, necessarium est: nam omnes per cinerem & calcem transeunt, aliter non feruerent: calx autem & cinis calida sunt. Idem de sulphure dico, & bitumie. Siccant & omnes, quia terra omnis sicca est, & cum aduritur siccior euadit, & aquæ commiscetur. His duabus de causis thermarum aquæ omnes siccæ sunt: sicciores

autem, quàm calidæ, nam terra in extremo semper sicca est: at non potest in extremo esse calida, imò aluminosa, frigida etiam: ob id siccior semper est aqua *Thermarū*, quàm calida. Quæ igitur alumine constat, quoniam si calida esse debet, sulphur aut calcem habere necesse est: imo utrunque: ea ratione aluminosa aqua modice primo excalescit, post infri­gidat: magis autem manifestū est hoc in ferrea. Frigidæ autem aquæ non necessario exsiccant aut calesciunt, quia nihil eis admiscetur: ob id pau­cæ illarum medicam vim habent: quædam tamen habent, quæ ab initio ortus sui calent, post autem longitudine viæ & frigida­te terrarum aut metallorum refrigerantur: quæ autem ex his turbulentæ sunt, omnes malæ, seu calidæ, seu frigidæ. nam in eis terreum non est dissolutum sed integrum immutat vim corporis nostri: & obstruit. Frigidarum autem quæ claræ sunt, & venenosæ, natura sic constat: lacryma ex veneno resadat, quæ metallo aut lapide excipitur, misceturque aquæ innoxia, vel non miscetur: quæ autem non miscetur perniciosissima, ut *Styx*, alia minus, ut quæ iuxta

estio. Tempe in Thessalia, quam nulla bellua attingit, ut *Seneca* autor est: transit autem per ferrum & æs. Omnis

natis igitur frigida secundo modo: limpida, aut planè humida & frigida, aut venenosa est: quia per expressionem

m. fit: nam metallica in humido & frigido loco posita, prius exusta in aquam conuertuntur. Calidæ igitur *Thermæ*, omnes calidæ iuxta *Aristotelis* sententiam, non solum calidæ causæ ratione, sed quia primò calesciunt, etiam ferræ: sed adeò modicè ac breui tempore, ut quæ aluminosæ sint, vel ferreæ, frigidæ iure merito à *Galeno* iudicentur ac posterioribus: quoniam cum minimum in corpore moræ contraxerint, infri­gident manifestè: non solum quia aquæ, sed vi exuperantis metallicæ parris. Harum igitur, & frigidarum, quæ alba est, vel turbulenta, necessario noxia antequam resideat, epota. Omnes tamen calidæ exsiccant, quia materia terrea siccitate carere non potest. ob id *Galeni* & *Aristotelis* concordia clara est: ille enim vim causæ spectat, hic effectum in homine, ad quem obseruandum medicus est institutus.

Ipse verò Galenus sic sibi conciliatur. Omnes aquæ calidæ quandam habent vim medicam, & tamen non omnino omnes calefaciunt, vt aluminosæ, suspectæ verò ne ob causam nimis aliquid contraxerint: sed omnes exsiccant, non tamen omnes astringunt: astringēs enim est frigidum, siccūque qualitate, ac tereum etiam, vt Galenus ostendit in tercio de Simplicibus medicamentis. Nec nunc saporis & qualitatis differentiam, quando ex eisdem proueniāt, magnifacio. Quasunque igitur calidas vehementer magna prædita facultate existimare licet. At non feruētes, sed solum calidas imbecilles esse, non est necessarium. In quibus autem colliquidatio tereum in aquam ducere potest, vt sal, ars naturam imitatur: vbi autem non potest, vt in ferro, sulphure, nulla ars naturam æmulatur: sed à naturalibus balneis petendum est auxilium. cap.

Ergo aquæ calidæ natura ex septem dignoscitur, odore, colore, sapore, caliditate, pondere, distillatione & effectu. Odor docet materiam prædominantem: inde etiam Sapor, & quæcunque calidior est, aut ponderosior cæteris partibus est magis medicata. Color etiam docet quod crassior materia illi immiscetur. Destillatio declarat quid, quantunque ex vnaquaque parte terrea in aqua admixtum sit. Vires etiam quia in metallis hoc non sit facile deprehendere, adducunt nos in cognitionem naturæ aquæ, vt inferius explicabimus, cum quædam propria sint.

Igitur, vt ad propositum reuertar, omnes aquæ siccant, quæ calidæ sunt, iuxta Ætij sententiam: non omnes astringunt, aut excalefaciunt. Sed cur Paulus illas immodicè, non minus excalefacere, quàm exsiccare, scripsit? Pauli litera sic iacet. in antiquo codice: τὰ μὲν ἐπὶ νιτρῶδι. τὰ δὲ ἀλμυρά. τὰ δὲ στυφιορῶδι. τὰ δὲ θειῶδι. τὰ δὲ ἀσφαλτῶδι. τὰ δὲ χαλκανθῶδι. τὰ δὲ σιδηρίῳ. τὰ δὲ αὐνθετα. Quod est: hæc quidem nitro, alia sale, alia alumine, alia sulphure, alia bitumine, alia vitriolo, alia ferro, quædam ex his composita. Sed alibi inferius scribitur, τὰ δὲ χαλκίῳ, id est ærea, atque sic apud Ætium legitur. Confert & chalcantum seu vitriolum oculis, vt in quarto de Medicamentis secundum locos: addi-

tur enim in compositione eorum quæ ad astringendum maximam habent vim, sed & ibi squama æri utilis habetur. Manifestum est autem, quod ex his, quæ in libro nono de Simplicibus leguntur, cum de chalcantio agit, quod chalcantum, non æs legi debet: nam chalcantum, ut ibi inquit, carnes siccat, contrahit, ac constringit, quæ omnia quis non videt columellæ, & ori, ac gingivis maximè conducere?

Sed adhuc dubitatio manet, Quonam pacto ferreæ aquæ immodicè, tum aluminosæ, excalefaciant? Certè sic legendus est textus ille: Naturalium aquarum calidarum vis est, quæ siccat non parum: quarundam etiam, ut excalefaciat. Sed Græca lectio plus etiâ obstat quàm latina, cum in fine adiectum habeat *ἐπιπρ.* Auicenna videtur & ipse intellexisse tamen in secundo libro de *Ærea*, cum dixit, *Ærea confert ori & auri*. Vtrumque legi potest, sed *ærea* certè non est tantæ utilitatis, ut dixi, quantæ est, quæ ex vitriolo

7.59.

Illud minimè præterire licet quod dixit, Et plurimū earum soluit aluum. Quonam pacto fiet hoc, siccis omnibus existentibus? Euenit hoc pro mole & magnitudine, ut docebimus, primò: tum verò ex acredine: omnia enim acia aluum mouere solent, ex Galeni sententia: maximè tamen purgant salsa, & nitrosa, ut Haliabbas inquit, sicut aluminosa manifestè refrigerat, exsiccat, & astringit.

Theor.

7.29.

Sed postquam in hos sermones incidimus, operæpretium erit, ut ea adiciamus, quæ ad illarum usum pertinent: tum maximè, quod antiqui satis breuiter de illarum exhibitione locuti sunt: Igitur cognita qualitate aquæ, & ex quibus componatur, in illius vires ratione & experimento descendere licebit. Sic ex *Ætîo*. Generaliter omnes cōferunt morbis humidis, dicit etiâ frigidis: sed intellige, qui ex humoris abūdantia proueniūt: ut, iūcturarū doloribus, resolutionibus neruorum, anhelosis, viceribus humidioribus, fracturis, callo indigentibus: & hæc sine cōtrouersia. Nephriti autē nō sine cōtrouersia, ubi plus calor noceat, quàm siccitas iuuet. Similiter & induratis tumoribus à nigro humore sint, nā in Cancrū calidæ deducere possunt: peculiariter autem sic.

Salsa ac Nitrosa adhibentur fluxionibus capitis ac thoracis non acribus, tumoribus pituitosis, hydropicis, ventriculôque humido, sed tamen illi nocent: soluunt aluum egregiè.

Aluminosa sanguinis reiectioni, vomitibus, omnibus denique superfluis reiectionibus, tum maximè sanguinis, abhorrentibusque astringunt, & confirmant: varicibus etiam conferunt, concoctioni, & his qui immodicè sudant.

Sulphurea nervos molliunt, tenesmos mitigant, articulorum fluxionibus, spleni indurato, icconi obstructo, vtero resolutò, coxendicum doloribus, omnibus cutis morbis manifestè conueniunt: expurgant valide, sed immodicè calefaciunt, & ventriculum labefaciunt. Quibus calida est temperies plerunque mortem afferunt, nisi à iecore & præcordiis diligenter cauerimus, conferunt & pulmoni non parum.

Bituminosa calefaciunt, molliuntque, præsertim partes circa vesicam, colum, & uterum: caput lædunt, & sensus perturbant. Constat autem bitumen sulphurea, & cinerea, tum salsa parte mixtis: inuenitur præcipuum in Syeria, ubi mare mortuum, Galeno testis habet autè & aqua: si aliquid vnde consistentiam habet.

Mercurio quæ constat, omnis tepens, aut frigida. Tepida autem omnis aqua Mercurium, aut saltem ferrum immixtum habet: sola enim hæc duo tantum habent frigiditatis, vt sulphuris incēdium moderetur. Porro quæ Mercurium habet actu, venenosa est qualitatibus: quæ autem potentia, refrigerat, siccatur, confirmat. Dictum est de his in libello de Subtilitate.

Aërea conferunt hydropisi valde, tum etiam ori, tonsillis, auribus, vix, oculis. Sunt tamen venenosæ qualitatibus: calefaciunt etiam, & exsiccant, & attenuant non leuiter & difficultatem spirandi faciunt. Reprehendunt quidam nos, quòd adiecerimus quæ apud Ætium minimè inueniuntur.

Sed illi digni sunt, vt eas aquas sumant, præceptis Ætii solum admoniti.

Cinerea abstergunt, exsiccant, & salis operationes, sed leues, habent: astringunt etiam, & splenem minuunt.

Calce autem constantia calefaciunt immodicè, & exurunt putrida curare valent.

Ferrea infrigidant, astringunt, ventriculo & lieni commoda: ad sistendum sanguinem, vndeunque fluat, suprema.

Gypsea adhuc magis sanguinem retinent, sed ventriculo noxia, & spirandi difficultatem pariunt.

Chalcanto infecta vlceribus, tonsillis, vix vtilissima: astringunt, exsiccant, confirmant.

Argentea, vt Haliabbas inquit, refrigerant, & exsiccant, moderatius tamen quàm ferrea, & conferunt membris principalibus, suntque rara & pretiosa.

Lithargyrio infecta anhelitum vitiant, conferunt tamen vlceribus, maximè calidis, & non mediocriter.

Plumbea neruis & ventriculo noxia refrigerant & siccant, & fluxum seminis emendant, sistuntque sanguinem.

Est autem vsus Thermarum quintuplex. Potus, Lauatio, Lutum illitum, Gutta seu Instillatio, & Fumus, seu Sudoris prouocatio. Calida vehementissimè actu, & sulphurea & bituminosa omnia per instillationem capiti, ventriculo, pectori, iecori que adeò periculosa, vt per sepe mortem omnino inferant. Eadem ratio luti: neque enim præcordiis aut capiti apponendum, aut pectori. Sudatio quæ fit in cauernis calidis omnibus temperamentis periculosa. Lauatio omnium tutissima.

Secundum regiones autem Italiæ dicendum, vt ex Sauonarola accepimus. In agro igitur Parauino septem loci sunt, in quibus Thermæ inueniuntur: & primò iuxta Aponum celebratæ Claudiani elegiaco carmine, materna lingua Ebanum: salis plurimum, inde aluminis habentes: nam necessariarum rerum, id est cineris, ac sulphuris quàm minimum habent: sanant præcipuè albas purgationes mulierum, quæ ob pituitam proueniunt: vt etiam mulier, quæ iam sterilis ob hoc per annos duodecim fuerat illarum auxilio conceperit: stillam habet frigida pituita, à capite descendenti, vtilem. iuuant etiam vel solo sudore ex cauernis. De his autem Lucanus dicebat:

*Euzaneo, si uera fides memorantibus, augur
Colle sedens Aponus terris vbi sumifer exit.*

Sancti Petri, secundo loco habentur, à prioribus mille passibus distantes, in valle, & ob id minus in usu: validiores tamen, parum potuit aptæ mixtio in eisdem.

Domus novæ, quatuor stadiis à prioribus distans calcem modicam, præter reliqua quæ in aliis: ob id in hydrope frigida non parum utiles.

Montis Grotti duobus millibus passuum ab Apono quarto loco habentur: nullæ in Patavino agro magis sulphuræ, quamvis tamen parum & eius habeant: habent & cinerem, & alumen, & non multum gypsi: exsiccant immodicè, calefaciunt etiam, sed longè minus. Vfus est instillatione super caput, tum super iuncturas frigida pituita laborantes, cohibent etiam quæ à capite defluunt.

Sancti Bartholmæi Thermæ à Patavio distant ceterum stadiis: mitiores hæc omnibus aliis sunt: aluminis plus cæteris habent, & aliquid etiam nitri. Nodos in iuncturis solvunt præ cæteris. Feltrinus vir cum ex luxatione in genu ad motum esset inhabilis, concepta in loco duritie, x v. dierum spatio domum pedibus suis rediit: ut Sauonarola refert. Vbi cineris, aut sulphuris nullam fecerimus mentionem, ut hîc, modicum illis inesse ex his intelligi volumus.

Sanctæ Helenæ sexto habentur loco. x. stadiis à Patavio distantes, aluminosæ, & nitro abundant: nam sal etiam, ut dixi, cum cinere & sulphure omnibus communis est: quia iuxta Aristotelis sententiam cinis sallem habet secum: emolliunt nervos à crassa pituita duros factos: conferunt etiam cutis defœdationibus quæ serpunt.

Montis Ortoni extremæ sunt, vulgò Mons Terrenus, naturam habent earum quæ iuxta B. Bartholomæi ædem positæ sunt. atque ex iisdem constant. Has omnes fermè & ego vidi, dum iunior Patavij literis operam darem.

Bononiensi agro in confinioque Pistoriensis, ubi Alpes, ac frigus etiam Iulij tempore, quasi temperatæ & amœnæ aquæ, & ob id multi usus habentur, Porreta vocatæ, similes quidem his quæ in Aponensi agro natura, sed longè validiores, & etiam usus aptiores roborant.

epotæ cerebrum, sensûsque, & vētriculum: sistit ex cerebro distillantia, difficultatem spirandi sanant, adeò ut etiam equos, quos Bullos vocat vulgus, duorum mēsum spatio curent. Appetentiam excitant, & sistunt sanguinem, qui fracto in pulmone, aut in pectore vase, fluit. Renum imbecillitatem firmant, atterunt lapides, sterilitatem auferunt, & cohibent menses albos, ut autor est Gentilis: sanant & podagram, licet non antiquatam: appetentiam etiam prægnantium reparant: sed nolim tamen tanto periculo leuissimum symptoma curare. Periculosa tamen sunt, quia valida: hoc enim vehementibus fermè omnibus auxiliis est commune, cum nō ritè administrantur. Vnde etiam in adagiū venit: Balnea Porretæ mortem, vel pota salutem.

Romandiolæ tria habentur Balnea iuxta Castrum B. Mariæ: primum De turri vocatum, ad iuncturarum dolores, sed porui ineptum. Poleronum secundum dicitur, quòd cutis defædationes curat, scabiem, vlcera, elephantiasim. Dominarum tertium, quòd mulierū morbos curet vtero venientes miro modo: distant hæ à Foro Iulij, vel Forliuio stadiis c c x l. vel p. m. x x x. inter ipsa solus murus medius est.

Foroliuij Balinæ sunt. d. m. passuum vel stadiis x l. ab vrbe iuxta castrum Medullam. Harum aquæ epotæ corpus non leuiter purgant: quare salis plurimum habere coniectura docet: nam inter metalla fermè solus soluit ventrem.

Lucano agro x x i. m. passibus iuxta Torsennas Thermae tres sunt, quarum primæ Torsennæ vocantur, iuxta Gentilis sententiam sulphure, & alumine, ac sole æqualiter constant: molliunt durata, & vlcera difficilis consolidationis curant. Sunt qui verius illas habere florem salis fossilis, quem quidam vocant salgemmam, affirmant, salis nitri loco. Rubeum autem balneum extra villæ circuitum, æneum est, ac quasi frigidum.

Villæ Balneum, quod adeò celebratum est, & nunc in frequentissimo vsu Mediolani, à Torsena m. passibus distat: exiguum ut vix tres capiat homines. Sedat sitim, quia terrea substantia cōstat: vtile renibus, & iecori, tum etia sanguinis sputo, & reliquis hamorlosagiis singula-

re præsidium. Sauonarolæ autem ætate adeò contem-
ptum, ob debiles vires, vt in vsu nõ esset. Mercurij par-
ticeps est. vnde si non rectè administretur, iecur debili-
tat, & hydropem gignit: ostendant hoc aurei annuli.

Pisæ etiã habent sex balneatin monte enim sancti Iu-
liani, qui est inter Lucã & Pisas, sunt Thermæ, & in eo-
dem agro aliæ quatuor. Hæ aut natura aluminosæ non
parum, sed & sulphuris non leuem habentes partem.

Balneum Saniæ, immodicè sulphureũ, & calidis ob id
valde temperaturis non leuiter noxium. Balneum fa-
norũ, aluminis plus habet, sanis vtile, confirmãs robur.

Balneum autem Reginæ tribus m. passuum ab vrbe di-
stat, ob id quòd ferreum est, sanguinis fluxibus non pa-
rum vtile, confirmans etiam ventriculum: melius longè
balineo villæ atque eodem validius, haud mediocriter.

Quintum ab hoc distat tribus passuũ m. marmoreum,
quæ steriles sunt ob vehementem caliditatẽ, ab hoc bal-
neo prolificæ aliquando fiunt, refrigerat enim vsque ad
torporem. Sextum autem est distans x v i. m. passuum
ab vrbe vocatũ De aquis, famosum, ferreũ & aluminosum:
optimũ supercalefactis, impinguans eos, & vim at-
tractiuam eorum confirmans: suscipit tamen vehemen-
tem permutationem, in mense Martio quandoque, hanc
accollæ loci cognoscunt, fit enim aqua citrina colore, &
tunc nõ leuiter nocet: cauendum est igitur tunc ab illa.

Volaterræ habent balnea tria aluminosa, & sulphu-
rea, ab vrbe x v i. m. passuum distantia, similia Aponen-
sibus, & montis Grotti. Alia extra muros villæ, simi-
lia Thermis villæ fermè ad vnguem, sunt epim ferrea,
& alumine modico participantia. Sunt & alia ab his
distantia duobus m. passibus, sale, sulphure, & alumine
immodico prædita: & ob id ebullire videntur adeò a-
criter, vt transeuntes aues halitu necent, & ad se trahãt:
ascendunt etiam corpora ex illis exigua & strepitum e-
dunt non leuem, vocanturq; lacones surdi: administra-
tio illorum vt est periculossissima, sic violentissima.

Senæ habent vndecim Balnea: primum Petrioli, di-
stans p. m. x v i. ab vrbe, sulphure & alumine participat:
sed sulphure immodicè ductam seu stillam habet ibi x.
sunt alia balnea eiusdem, vt fertur, naturæ.

*cor que se llamaue oleum petreoli, el qual enganã
dia por unducado cada onca / entiendo que era aliq
cfebano, que no valia medio real cada onca,
decia que era nãpsta de la qual tata Dioscorides*

Secundum dicitur farinæ, simile priori, sed longè lenius, ideo prius in hoc ingrediuntur homines vt assuescant, est autem flumini propinquum. Terrium dicitur de Cometis, quod quasi simile est dulci aquæ: in eo apponi solent cucurbitulæ, velut in Thermis dulcis aquæ: virtus ferme nulla, adeo lenis. Quartum est sulphure & ferro mixtum, immodicè calefacit & exsiccat. Aliud ibi magis sulphureum, vbi tres, vt dici solet guttæ.

Ad hoc aliud temperatius. Sextum vltra pontem, vocaturque Balneum dominarum, naturæ sulphureæ nõ parum vt reliqua. Caldenæ septimum balneum, ferreæ virtutis, & aluminosæ, roborat membra nutritionis & coitum, attenuat splenem, & sanguinem cohibet valde: solet hoc emendare detrimenta balnei Petreoli. Octauum Morcerati balneum, propinquum balneo Petreoli per quinque m. passuum: illo tamen longè mitius, vnde ab eo curam incipere solent. Nonum Rapolani balneum pinguiori scabiei vtilissimum: curat & superfluum vteri humorem: sulphure immodico abundat, & ideo vehementer calidum & siccum. Decimum Auinioni balneum ab vrbe xx. m. passuum distans, grææ, ferreæ, & aluminosæ est facultatis, sed æs longè minus dominatur: assimilatur Balneo Regine in comitatu Pisano: verum vt crassioris substantiæ, sic tardioris effectus.

Est & aliud, S. Philippi vocatū, nitro abundans, & ob id guttam habet siccantem vehementer, & cum minore periculo, quàm Petreoli balneum: nam sulphur nimium colligat: hoc igitur mitius est. xviii. m. ab vrbe distat: vêtis & inundatione non parum turbatur, fitque graue: accolis hæc turbatio cognita est. Est & aliud vocatū Aquæ borlæ, quod quia nitro abundat, carètque astringētibus aluum non leuiter subducit. Omnia hæc in Senarum regione continentur: tamen plura alia, quorum naturam ex his, quæ dicta sunt, coniectura assequi licet.

Viterbi: decem sunt balnea famosa: primum eorum dicitur de grotta, ab vrbe distat passibus m. naturæ ferreæ & parum æneæ, salis & aluminis particeps: aureo colore, gustu maximè iucundum, substantia tenuissimum vnde vasis delatum magna ex parte euanescit: saluberri-
mum etiā, nam ex nulla alia aqua plus tutò bibere licet:

purgat præcipuè renes ventriculum, cerebrum, totum caput, & corpus reborat, sed tamen longe magis oculos, à quibus aufert tenebras, eorum aciem acuit, confirmatq;. Secundum est Vallis Chaim, æreum, aluminosum, modice ferreum: viri id non ferunt, nam nimis spiritum cohibet: mulieribus, quæ ob frigiditatem, & humoris copiam non concipiunt, salutare: ob id Dominarum vocatur. Cruciatorum tertium est, ferreæ, & æneæ naturæ leniter est, multumque sulphuræ: podagricis vtilissimū, ac iuncturis salubre. Bulicani balneum ab vrbe distat m. passibus, alumine & ferro constat: feruet multum, & eadem die sponte mutat colorem in aureum & argenteum: purgat exustos humores, & iecori saluberrimum est. Busselum, sulphureum est, ferri non expers, simile balneo cruciatorum: peculiorem habet vim in antiqua coli vexatione, luxatis, ac fractis. Palatiorum balneum, alumine magis quam Sulphure participat: cura scabiem & cutis defœdationes, omni alio balneo longe melius. Sanctæ Mariæ in fœlice balneū, ferro & sulphure abundat, ob id etiā resolutioni arcticæ, ileo, colicæque confert, tum magis quod eius substantia tenuis est: ob id etiam nō plurimum lædit, etiam si in irritum quis ipsum sumat. Prati balneum, quasi expers qualitatibus externæ, vnde ob sulphuris leuem illam vim flatum discutit in iuncturis existentem, & in vtero. Suavis est hæc aqua, & potui apta. Paganelli balneum, clarum est, non multum calidum, nitro & alumine, modicòque ære participat, ventriculi affectibus nihil melius: purgat, cōfirmat, appetentiam incitat. Asinellæ balneum, æreum est manifestè, tum subtile, hydropicis salutare, tū obstructionibus, & in vteri collectionibus: limpidissimum hoc etiam est.

Æsculi autem iuxta urbem balneum, non multum calidum, multum tamen sulphureum est: nocet oculis debilibus, iuuat neruos resolutos, sed haud multum.

Vrbs vetus nouem habet balnea: iuxta oppidum vocatum S. Calsianus, primum dicitur De terra aluminosum, inde ferreum: purgat tamen renes. Secundum est balneum Caldaia, ferri minus particeps, mundat humidam scabiem. Tertium est Balneum sanctæ Mariæ, ca-

lidum, & siccum non parum. Quartum est Balneum de Caldagna, duas habet guttas: calidum est & siccum valde. Quintum est Balneum sicuncellæ, id est Iecorarium: calidum temperatè: medium inter ferreum & aluminosum: iecori, spleni, ventriculo, maxime vtile, seu calida, seu frigida vexentur intemperie. Sextum est Grottæ balneum, scabiem vlcerosam remouet.

Septimum est Sancti Georgij balneum, vlcera antiqua consolidat, hocque ei inest præcipuum. Octauum Balneum Pirus: prouocat sudorem. Nonum est Balneum De luto: extenuat crassitiem crurium, extendit nervos contractos: moram trahere oportet in illo per mensem cum dimidio saltem, vel etiam vsque ad duos.

Perusum habet balneum vnicum montis alti, nigrum, fœtidum, bituminosum, sulphureum: vires balnei S. Bartholomei in agro Patauino.

Iuxta autem oppidum montis Catini sunt tria balnea: Primum, Balneum obsoletum, salsum. Balneum aliud salsum valens cedemati, sciæ, & podagræ. Balneum nouum, & ipsum salsum est, atque ideo cognitum: soluit tamen ventrem, prouocat vrinam & vomitum.

Apulia & ipsa non pauca habet balnea: Sudatorium primum: acuit visum, stringit lacrymas. Ibi nouem alia habentur eiuscemodi balnea. E quibus Bulla vnum est: Sulphureum aliud: tertium vocatum Affianæ balneum, quod lenit pulmonem, & tollit tussim. Iuncae balneum, ventriculum confortat, & iecur: proprium eius est lætitiā inducere, suspiria tollere, coitum excitare, alacritatem gignere: hæcicam omnem curat. Balneum Locus, est, quod maximè Neapolitani diligunt iuxta litus est maris: confert oculis, caligini, aquæ: reficit consumptos, renes confirmat: aqua suavis, tepida, & multum grata. Hanc ex notis eam esse autumo, quæ in villa, cui nomen Academia fuit Ciceronis, post illius obitum nata est: vnde Plinius ea recitat carmina laureæ Tullij, quæ memoria digna sunt.

Quo tua Romana vindex clarissima lingua

Sylua loco melius surgere iussa viret.

Atque Academia celebratam nomine villam.

Nunc reparat cultu sub potiore Vetus.

Hic etiam apparent lymphæ non antè repertæ,

Languida quæ infuso lumina rore leuant.

Nimirum locus ipse fuit Ciceronis honori

Hoc dedit, hæc fontes cum patefecit ope.

Vt, quoniam totum legitur sine fine per orbem,

Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

Triptæ balneum, & ipsum iuxta maris littus, ducæ, nec calidum: ventrem mollit, febrium siccitatem tollit, pectus lenit, supercalefactos refrigerat.

Petræ balneum cerebro commodissimum, vt quod omnes eius morbos tollat: auxiliatur etiam pectori & cordi, ipsa roborans: furdos, & suffusionem etiam curat.

Colatura balneum cor lætum reddit, tussim molestam aufert, pulmoni etiam & ob id, & præter id salutare: pituitam sistit, hæc omnia facit in potu sumptum: lauacrum autem balneum pulmonem expurgat, atque ei opem affert.

Aquensis ciuitas Montis Ferrati, balneum habet de quo sic Sauonarola: In plano est aqua, quæ duobus diebus limpida est, tertio autem fit viridis: curatur, seu expurgatur fons eius ob id singulis octo diebus: sapor eius fœtidus est, vt corruptorum ouorum: dicitur curare iuncturarum morbos. Hæc ille. At nos vidimus hoc anno tot ad illud confluere homines, vt vix locus ipse aduenas caperet: erat enim vt dicebant, non solum artubus, sed etiam capiti salubre.

Ego equidem ex odore, & sapore, ac permutatione, in causa frigida, atque etiam vehementer frigida, tantum conuenire existimo,

Sunt etiam duo balnea, quorum vnum in ciuitate minoris vsus, alterum ab ea distans m. passibus ferme, valde famosum.

Aquarium autem habet Thermas, distat à Regio Longobardorum xxxi. m. passuum. Camphoræ odorem habet, limpidamque aquam ac gustu nō parum suauem. Si quis bis in die moram in eo trahat, sinus & chironia vlcera sanat.

Brandula oppidum xxxiii. m. passuum distans à Carpo, Thermas habet m. passib' ab ipso opido distans,

aqua clara, qualitatē externæ expers, potentia etiā quā temperata, ad calidum tamen declinās. Sulphuris & talis parum, at aluminis multum particeps: præcipuā habet in emendando sanguinis mictum vim: attamen hoc etiam commune habet in bobus: plurimi enim cū lztalis sit hic morbus, in illis, hac pota aqua liberantur. Sed & ex hoc deprehensa est virtus in curandis hominibus.

Verona & ipsa habet in agro Calderam villam, iuxtaquam Thermae ferreae, & aluminosae, robustiores hisque de villa in Lucensi agro: sistunt etiam profluentem ex cerebro pituitam: ob hoc hæmoptoicis ex destillatione commodissimae. ut etiam aliqui sanguinem ex acuta destillatione expuentes perfecte curati fuerint.

Sicilia iuxta Sacham civitatem Thermas habet in radice montis diuisis fontibus virorum, mulierum, bel-luarum: sed in summitate est antrum cum cubilibus variis pro morborum varietate. Conferunt ramici & podagrae: & natura earum est ferrea & aluminosa. Mons vocatur gemmariorum, palmisque refertum est. Aliud balneum inter urbem Reparanni & oppidum Alcamī ab eo distans quatuor m. passuum, vocatum Calatomech: ibi tres domus, calida, calidior, & calidissima: ut etiam ibi coquantur oua: verum natura sulphurea. Mense Maio ad eum confluunt homines. Alia etiam iuxta civitatem Palermi, Termini vocata, ab oppido eiusdem nominis.

At verò ut sciamus cum facilitate quantum quælibet aqua ex sale vel alumine contineat, hunc modum tradiderunt: vas figulinum ad dimidium in fonte impleatur aquae pondere cognito, inde in fonte supernatans tandiu maneat, donec assumpta aqua lacrymae quaedam in vasis superficie adhæreant: tunc transmutetur in lapidea vasa lata, & quadrata & depressa, seu humilibus lateribus, quæ & ipsa maneat in aqua fontis feruente, ut sic ex mora cogatur in vnum metallicum omne: hoc autem modo servatur & sulphur, quod in destillationibus evanescit. Verū nec hic modus omnino tutus videtur, cum plurimarum aquarū vires æreas ac ferreas experiamur,
in qui-

in quibus nihil ex eiusmodi metallis, quod sensui pateat, refecatur. Tutior igitur via à sapore, odore, & effectu habetur, cætera non omittenda, cum assistentia probent & ostendant.

Ostensum est autem quòd non in omnibus licet naturam imitari: inquit enim Galenus, Vt in sale, sic in sulphure, & alumine, atque aliis, licet artificio naturam consequi: at nos in æreis, ac ferreis, non ad exactam eam symmetriam perducere per artem aquas posse ostendimus. Sed nec in alumine & sulphure, nam terrea manebit, & turbida, cum naturæ thermæ clarissimæ sint.

Respondeo igitur, Galeni sententiam quo ad primas qualitates esse exponendam: siccabit enim alia, alia calefaciet vehementer: non tamen in potu omnes æquè conuenient, cum naturales sint puriores, velut & in reliquis quæ ab arte simul & natura fiunt: ars semper naturam imitatur, at nunquam æquat. Duplici autem modo in potu sumitur, vel vt expurgans, & in immodica quantitate, tuncque somnus prohibendus est, vt superius diximus: tunc enim ad uncias ferme cc. peruenimus, sensim augendo: vnde tanta moles si retineatur, vel subitam mortem, vel ascitem poterit creare. At è diuerso, si immutare velimus temperaturam, non excedimus uncias xxxiii. tuncque somnus maxime conuenit, vigilia attenuatur. Sicque hoc anno multis nobilibus hac ratione, primus in hac causa, vt in plerisque, feliciter exhibui.

Æstate autem eadem ratione à medio Maij ad medium Iunij, & rursus à medio Augusti ad medium Septembris exhiberi solent: & rectè quidem si purgandi causa: si immutandi, quocūque tempore conueniunt: summis tamen frigoribus temperies ad calorem declinans per vaporarium mollienda. Semper enim frigus, fames, fœtor, fructus, coitus, sed & aqua, ac limphatum vinum, & caseus, fugienda sunt aquam thermarum bibentibus. Quòd sit, vt minus mirum videatur, Cramignolam & Gatamelatam duces, sub media hyeme à Sauonarola fuisse plenè curatos Thermarum aquis: nam calorem aëris, etiam æstiu, ars melius potest fingere, quàm aquas ipsas. Dantur igitur pulli, & auiculæ, & vitella ouorum, & vinum leue flauum, vel subrubrum: &

acetariz aliquando: & citrangula ipsa, quamuis fructus, pro fructibus non habentur.

- Sed an verum est quod Galenus dicebat, medicas aquas sitim facere: videtur enim hoc verum, quoniam, vt diximus, omnes sunt sicca. Et rursus, an nunquam
9. conueniant febrientibus ea ratione, & vt ipse dicebat, in Arte curatiua ad Glauconem: Marinae autem aquae, & salae, nitrosae, atque sulphureae, plus quidem bilis educunt: sed multò minus, quam potabiles profunt. Praestat verò neque ipsas vtilis (in Tertianis enim loquitur febribus, qui sermo ferme omnibus febribus communis est) dicere, quandoquidem plus qualitatibus nocent, quam iuuent euacuationibus. Equinoui corrupto iudicio quendam hisce vt persuasum, deinde extenuato corporis habitu ad tantam venisse perniciem, vt tabe consumptus interiret. Sed Princeps moderatius in secundo libro, Et aquae sulphureae, & lutosae, & stantes,
12. febres faciunt. Alia accedit dubitatio, quia ipse alibi ponit, quod arcae & ferreae iuuant in morbis frigidis & humidis. Nam in prima quaestione ratio & experimentum ostendunt, quod aquae ferreae expingunt sitim. Respondeo, dictum Galeni intelligitur secundum plurimum, nam eas in quibus ferrea vis dominatur, non videtur agnouisse: quod si agnouisset, aliam de his sententiam forsitan attulisset. Sed non omnem extinguunt sitim: est enim sitis appetentia frigidi & humidis, aquae autem thermarum omnes siccae, quamuis ferreae frigidae sint: conueniunt igitur vel euacuando bilem, salisve humorem, vel in siti quae ob intemperiem fit calidam, non deficiente humido. Eadem ratione & in febribus ferreae possunt conuenire: quanquam raro, & solae: in acutis autem nunquam. Quomodo autem ferreae cum arcis in morbis conueniant frigidis, responderi Gentilis, quod exterius applicatae naturalem calorem pri sua vi astringente reuocando: sed hoc est improprium.
12. Intelligatur igitur referendo singula singulis, humidis omnes conueniunt, frigidis autem salae. Sicut & illud,
19. Aquae omnes metallicae nocent & malae sunt: id est, cum cibo sumptae, quod verum est: aliter autem falsum. Haliab-
bas quoque in eundem incidit errorem, dicens, Ferreas

splenem calefacere. Illud etiam adnotandum, quod ab illo habetur, Salsas omnes caput offendere: nam de sulphureis iam illud dictum est.

An verò non nisi verbis grauibz exhibenda sint? hoc enim quidam sentire videntur: dubitatio est, levis tamē: nam si sanis quædam conueniunt, aut saltem neutris, quomodo etiam non leuiter ægrotantibus? Euacuandi tamen gratia, cum in maxima fuerint quantitate, solis ægrotantibus, ac etiam grauitè (non leue enim auxiliū) non nisi graui conueniunt morbo. Quædam etiam talia sunt, vt quæ vehementem habent qualitatem, vt nō nisi grauitè affectis conueniant. Obseruant autem quidam Bissextilem annum, in quo referūt accidere sterilitatem persæpe, tum abortus prægnantium, & medullam arborum non ad florem conuerti, sed ad pediculum: quartanæ enim febres ab aliquo fidere fouentur, à quo & vniuersa, quæ sub cælo sunt, quandam permutationem suscipere videntur: sic bissextilibz annis thermæ corrumpuntur. Sed hoc fortem quandam veritatis causam potius habere videtur, quàm firmam rationem. Annis siquidem M.D.XI. & M.D.XLIII. plures grauem noxam à balneis, aliqui etiam mortem incurrerunt. Sed hoc non vbiq; æqualiter, non omnibus, non semper.

Artificiosa verò non eiusdem generis sunt: alia enim ex aqua, lacte, oleo, vino, pura, & composita, de quibus aliàs dicemus: alia aërea, è quibus humida, sicca, *decim* ignea. Sed quæ artificio constant spirandi difficultatem *tertij* semper pariunt, ob calorem, & vaporis abundantiam, *1. cap.* vt à Principe colligitur. Sulphurea iuuant epota secundum ipsum, nec mediocriter: vapor tamen eorū nocet, magis tamē chalcanti, vt nono de Simplicibus medicamentis habetur. Sulphur enim iuuat, interius sumptum saltem: Chalcantum nullo modo. In hydropè quoque *decim.* eadem ratio est: nam aluminosa, sulphurea, ferrea, nitro- *quart.* sa, & salsa iuuant: dulces aquæ nullo modo, vt Princeps *tertij* ait. Sed hoc non solum balnei, sed potus causa. *4. cap.*

Assumuntur autem duobus modis, in loco, & extra delatæ. Quæ deferuntur, eo sunt debiliores, quo locus *Vide.* ipse longius abest. Sed non solum debiliores fiunt aquæ *su. 49* à fonte translatæ, sed etiam corrumpuntur: ob id non

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

paruis vasis, vt quidam, sed magnis ad hunc vsum paratis colligendæ sunt: quantò enim maiora sunt vasa, eo aqua purior, ac validior remanet. Qui igitur ad locum accedere potest, non vehi curet aquam: si autem vehere sit necessarium, aquæ dulcis omnem vsum denitet: seu vasa abluendo, seu alterius necessitatis causa. Sumitur & purgandi causa in multa quantitate & aliam ob rationem, cum temperaturam immutare propositum est: quo in casu (non enim semel dicere conuenit) somnus non solum est innoxius, sed etiam utilis semper: persæpe verò necessarius. ob id cum purgationem molimur cautè agendum est: periculum enim non leue in errore. Aquæ enim Thermarum vires habent non mediocres, non solum ob feruorem, & metallicam virtutem, sed etiam ob copiam earum, quæ iam diuturno vsu laudatur. At nos, in quibus copia conuenit, iam diximus, vbi scilicet vires validæ & corporis vacuandi intentio est. Quòd si Lucanæ villæ, gratia exempli, conueniant accedenti ad locum, deportando aquas Veronensibus Calderæ vtemur, atque etiam maiore in copia, vt quod deest ex viribus, ob translationem, natura & multitudine suppleatur. Venti autem omnes, maximè Boreales, & imbres, magis aquas omnes calidas vitiât. Venti magni ad tres dies, aquæ autè ad decem. Cum etiam annus pluuiosus est totus circa Ver, Thermarum aquæ sunt fugiendæ. Quicumque igitur student thermis metallicis, corpus purgatione mûdum reddant, & si opus fuerit, venæ sectione. Tandiu verò mane ieiuni in eis maneant, donec digitorum cutis quasi corium contrahatur, & rugas præferat. Si autem potus balneum & hypocaustum necessaria sint, à potu sumatur initium, vltimum sit hypocaustum, medium autem balneum. Quiescat autem antequam cibum sumat, per horam in lecto: quòd si per duas, adhuc melius: nec comedat, nisi prius quàm biberit totam exquisitè eiecerit: eiicitur autem vrina præcipuè, pòst ventris secessu, pòst sudore, vltimo autem vomitu: sed in hoc post tres dies minimè persistendum, reliqua probantur. nihil tamen deterius, quàm quòd retineatur, illico enim desistendum. Alternatis autem diebus bis ac semel sudare & balnari licet,

& vtilius sæpe bibere non nisi semel, seu purgandi, seu temperaturam corrigendi intentio sit. Vt verò aqua acrior est salsa vel amara, sic simplicior cibus, ac insipidior, leuissimúsque ad concoctionem. Fugiat & meridianum somnum, & labores vehementes, etiam ab assumptionis fine per xv. dies: coitum verò etiā ad duos menses: labores verò leues, vel cœli mutationē, ad tres dies.

Sunt & alia multa balnea tum in Italia, de quibus historiam non tradidi: verum ex præcedentibus satis nota est: vt Thermarum quæ in Rheticis alpibus ultra Comum, vocanturque balnea Bormij, & sunt iuxta montem Braiam. Alia in Germania, vt Badenia Ferina, iuxta syluam Martianam: & Celsensia, & alia plurima: hæ nanque podagricos iuuare creduntur: quod etiam epistola Theodorici regis Gotthorum ad Præfectum Ticini, apud Cassiodorum ostendit: sed nos meliorum & validiorum rationem habuimus. Permutantur tamen (vt diximus in libro de Supernis) aquæ hæ, & quæ meliores fuerant inutiles redduntur: contrā infirmæ processu temporis vtilis fiunt: aliæ etiam nouiter nascuntur. Omnibus autem commune est, (vt plerisque aliis rebus, quæ sub Luna sunt) vt cum ad apicem peruenerint, senescere paulatim viribus incipiant. Infinitum verò foret, thermas ac illarum vires scribere, quæ aliis in prouinciis scaturiunt.

Aquarum igitur Thermarum præcipuæ quatuor ^{lib. 3.} sunt utilitates, vt à Rasi colligitur: Neros calefacere, ^{Alm.} tum siccare: Cutis scabiem tollere, & hæ quasi generales sunt: Flatum viscerum dissoluere, & hæ calidis solum inest: Et malum corporis habitum emendare, quæ æneis solum illius iudicio conuenit. Sed hoc dubium, cur non ferreis etiam? tum verò cur aluminosas hepar velit calefacere, & febres generare, cum alumen frigidum sit? Respondeo: Alumen quamuis sit frigidum, non tamē adeo vt calorem sulphuris & calcis possit reprimere, quæ illi necessariò in thermis ammiscuntur, cum plerunque etiam sal. Æneæ verò præter id, quod corrigunt, repurgant quod ferreis haud conuenit: ob id putredinem humorum æneæ sistunt, & valde viriatam temperaturam, non ferreæ: vnde dicebat, Æneæ aquæ vim medicamēto

laxanti similem habent: vsus tamen earum humores cor
st. in rumpit, habent enim qualitatem medicā. Declarat etiam
 .. cur omnes aquæ Thermarum noceant vesicæ, impedi-
 mentum enim mingendi procreant: dicit quia substan-
nia tiæ sunt crassæ, igitur ineptæ transitui per renes ac vesti-
fol. cam. Dico, hoc magis cōpetit aluminosis, bituminosis-
col. 3 que. Addo, sulphuri, tum salem acuitatem vrinæ facere:
 ob id balnearum aquæ omnes duabus ex causis vrinæ
 morbos faciunt: præsertim falsæ, & alumine vel bitumi-
 ne infectæ. At Rasis expresse omnes Thermarum aquas,
 etiam ferreas, calidas sentit: equidē ad simplicem & fon-
 tanam comparatas. Omnes etiam proculdubio densæ
 sunt, & graues, & concoctioni minime aptæ.

Ex quo patet, quod vsus aquæ chalybeatæ, & si robo-
 ret ventriculum, extenuetque splenem, attamen corrup-
 pit corpus & humores, & vrinæ facit difficultatem. Ideo-
 que nisi raro, & non sine magna causa admittendus est:
 ærcata etiam podagræ utilis.

CONTRADICTION. IIII.

Pestilenti morbo sectio venæ an utilis.

1. **G**alenus in libro de Cibis boni & mali succi, hæc
 de morbo pestilenti, qui Romæ grassabatur, lo-
 quens habet: Cū autem morbi initio, medici nonnulli
 per paucis venam incidere auderent, (neque enim ab re
 a remedio eiusmodi abstinēbāt, quandoquidem prius
na ægrorum vires resoluebantur) missus quidem sanguis
ti non adeo bonus erat, ut is qui ex sanis detrahi solet.
 4. Ex quo videtur pestilenti morbo non congrere venæ se-
 4. ctionem. Auicenna autem inquit: Summa curationis est
 2. exsiccatio cum sanguis ipse fuerit materia vincens cum
 36. venæ sectione: aut si alius humor, cum purgatione.
 5. Huic Paulus subscribere videtur, cū dixit: Quibus
 36. igitur sanguis superabundat, vena secanda est: quibus
 3. ventriculus pituita repletus, vomitu succurrendum, quæ
isr. verba ex Rufo Ætius etiam vsurpat. Auenzoar quoque,
 13. Et curavi iuuenem patientem phlegmonem pestilen-
 1. tē, primò sectione venæ facta, deinde corpore purgato.

Et infra quamuis dicat, quòd in dislocatione seu luxatione spondilium, seu vertebrarum colli, debemus vti exsiccatione, intelligit de illa quæ fit per venæ sectionem, non solam purgationem. Sed rasis interpreta-
 tur verba Rusi certe de regimine præseruante: vt etiam
 videtur Auerroës & Haliabbas: nam cum in præseruan-
 do vrantur sectione venæ, & purgatione, de cura tamen
 pestilentis febris nullus illorum sermonem habuit: sed
 illam, quasi nunquam venientem, omnino omiserunt:
 vel forsan de illius cura desperauere: itaque nec Pauli
 autoritas, nec Ætiji hoc in casu contra Galeni sententiã
 militat. Sed magis pro galeno facit rasis, qui in duobus
 locis tractans curam febris pestilentis: in nullo illorum
 meminit de venæ sectione. Propterea rationibus magis
 agendum videtur, vbi morbus magnus, ætas &
 virtus consentiens, ibi venæ sectio utilis est: vt habetur
 à Galeno & Hippocrate: at verò pestilens morbus ma-
 gnus est, qui plurimum perimat, in eo igitur venæ se-
 ctio maximè cõducit. Febri etiam putridæ omni sectione
 venæ maximè conuenit, iuxta Galeni sententiam: at ta-
 lis morbus cum febre, plerunque saltem, si non semper,
 iungitur: atque ideo sectione venæ curandus est. Acce-
 dit, quòd talis morbus iuxta Galeni sententiam fit ex
 obstructione vt plurimũ, obstructioni venæ sectio con-
 uenit, quare in pestilenti febre administranda est. In tali-
 bus etiam phlegmones concitantur interni, tum car-
 bunculi, vt Galenus ibi testatur, quare cum horum tam
 præseruando quàm medendo cura fiat venæ sectione,
 non est cur illam omittamus: tum præsertim, quòd ple-
 runque febres etiam in eis sint ardentissimæ, quibus
 nullum est præstantius auxilium sanguinis missione, vt
 prima Aphorismorum habetur. Ioannes etiam Manar-
 dus (vir hac tẽpestate epistolis suis potius ornatis, quàm
 operi vtilibus, non quòd eruditio etiam in arte deside-
 retur, sed iudicium) censet secandam venam, tum magis
 dolore vel tumore apparète. Assumit autem, vt mihi vi-
 tur fundamētum tũ inter alia, quod Hippocrates in se-
 cundo de Humana natura, (seu quisquis autor fuit
 huius) cum Galeno ibi, omuem in his morbis curatio-
 nis rationem in duo partitur: Contrarietatem causæ

morbū gignentis, & Paucitatē aëris qui trahitur. nam si ab eo inficitur corpus, à modico modicè. Repurgat etiam ob id illud, qua ratione & sectio venæ significatur. Sed quod olim dixi, semper verum fuit nostros medicos in minimis esse diligentes, in maximis autem nihil scire: quoniam ambitioni, & avaritiæ, non scientiæ, & publicæ utilitati studeant. Nempe quid absurdius fuit hac in causa sectionis venæ fecisse mentionem, cum Galenus illius nusquam in tali morbo nec alius classicus vir, excepto Auicenna duntaxat, qui deceptus est, confundendo cum cura præseruationem, illius fecerit mentionem? Manifestum verò est, nec huius loci autorem venæ suadere sectionem: & omissam hanc curam à Galeno non solum in primo ad Glauconem, sed & in xi. & xii. Artis curatiuæ, ad quos pertinebat, quoniam solis alexipharmacis, vt reliquorum venenorum, perficiatur. qua etiam causa ob omnibus aliis etiam, vt diximus, quasi neglecta est, neque enim methodo vera, vt reliqua febrium genera, sed deuersis experimentis secundum proprias species curatur: cuius rei rationem in libello huic tractationi dedicato clarè docuimus: nec solum eam, sed & ipsa experimnera.

Nunc autē quantum hic est necessariū, atque ibi prætermissum, doceamus. Quod igitur phlegmones his coniungantur externi, illud non facit necessariam venæ sectionē, at potius prohibet: retrahit enim illa intus quod natura vtiliter foras iam protrudit: vnde etiam Princeps à repellentibus cauet. Ardentissimas etiam fieri febres, falsum est, vt ostendā. Quinimo inquit Rasis, Cum igitur videris nausēā frequentē cū febre tepida, tunc scias quod est pestilētiā. Quinimo Galenus ipse inquit, Nō tamen calore vehemētes sunt febres pestilētiāles. Vnde ibi illud declarat, triplex esse genus pestilentia: aliter quod sine febre, aliud cū lenta, aliud cum valida: nulla tamen pestilentialis calorem vehemētem amplectitur. Multum igitur refert dicere, febris valida, aut vehementis caloris, cū pestilens valida esse possit, ardens esse non possit. Esse autem pestem etiam sine febre, nō solum hic, sed in tertio Epidemiorum idem ipse docet.

58. Quod autem febri prurida, vt febris est, sectio venæ

conueniat, clarum esse existimo : sed plura sunt nocu-
 menta iuuamentis, ob quæ abstinere cogimur; nam nec
 in tertianis exquisitis utilis plerunque est venæ sectio,
 & tamen putridæ sunt, nec omnis pestifera febris ex ob-
 structione fit, sed plerunque ex sola cutis angustia, vel
 conclusis meatibus. & quæ etiam ex obstructione pro-
 uenit, sectione venæ licet iuuaretur, non tamen admit-
 tit illam, eadem qua in febris putrida diximus ratione:
 plus enim est incomodi, quàm utilitatis. At cum mor-
 bus est magnus, & virtus cum ætate consentit, sectio
 venæ necessaria est : primum in pestilenti morbo vix
 virtus valida esse potest : solet enim pestilens morbus
 virtutem euertere celerrimè. Sed nec illa proposi-
 tio generalis est, nam morbi ratione vera est, cau-
 sæ autem nequaquam. Quod nunc ostendere ag-
 gredior.

Veneno assumptò, etiam validissimo, si venam secue-
 ris, neque secundum rationem, nec secundum Gale-
 num, neque omnino rectè feceris : omnes enim propi-
 nus perimes : at morbus magnus est, virtus valida, ab
 initio ætas consentiat. Auicennā requiras, Ætium, Pau-
 lum, atque alios: vomitiuorum, & medicaminum, & *li. 4*
 clysteriorum, & alexipharmacorum meminerunt : se- *tra.*
 ctionis venæ nemo tam stultus fuit vt rationē haberet, *li. 13*
 aut de illa dubitauerit. Hæc igitur febris, aut si sine fe-
 bre morbus fit, venenū in causā est: nō igitur sectio ve-
 næ conuenit. Experimentum etiam docet, quòd in ve- *li. 5.*
 nenis ebibitis sectio venæ præsentaneam affert mor-
 tem. Ratio idem ostendit: quod enim in concavis cor-
 poris partibus cum detrimento est, in venas attractū,
 morbum facit immedicabilem. Vnde fermè pari ratio-
 ne in pestilenti morbo venæ sectio vitanda est. At di-
 cent, Non par ratio: nam in venenis assumptis febris nō
 adest, nec in ipsis venis venenum, quorum vtrunque
 continet febris pestilens: alterum autem morbus solus.
 Ad hoc autem facere videtur Pauli dictum, cum autem *li. 5.*
 ex morsu venenum in corpore sparsum fuerit, præcipuè
 si homo plenitudinem pariatur, sanguis ex vena mittē-
 dus est: in aliis autem vel ab initio statim vulneris,
 cucurbitula loco applicanda, aut membrum abscinden-

dum, vel locus sugendus. In eadem sententia est Princeps. Sed Ætius sapientius etiam in ictibus, ac venenorum moribus, à venæ sectione cauet. Et quamvis Haliabas in cura horum secet venam maximè pleno existente corpore, non tamen ipse hoc facit in morfu canis rabidi, vt neque Paulus etiam: verum Auicenna adeò in hoc stupidus est, vt etiam his nullo authore sanguinem mittere audeat: nam Rasis qui ante eum fuit, nec in assumptis venenis, nec in morfu eorum quæ venenum habent, sectione venæ vitur. Quamobrem illud forsan dubium esse potest, an in venenis quæ non amplius agunt vt venena, sed corrupto sanguine interficiunt, sectio venæ competat? Quo in casu Paulus & Haliabbas sanguinem mittunt, nec tamen à Rasi vel Ætio discordant, qui curam veneni docent, non morbi venenum insequentis. At in venenis, quæ perpetuo multiplicantur, & per se, ac spontè augentur donec interficiant, vel finiantur (qualia sunt, quæ in pestilentia, vel morsis à cane rabido apparent (nemo vnquam sal-
 6.9 Al- nus mente venam secabit: nanque virtutem finiet, &
 4.1. morbum aut causam nunquam: quippe cuius vel mini-
 460. mum vestigium relictum, totam humorum compagem corrumpere queat. At aliquod vestigium relinqui est necessariū, nisi totus sanguis detrahatur. Quælibet enim mixti pars mixta est. Solus igitur (vt dictū nuper est) Auicenna sine duce, sine ratione, sine experimento, hanc curandi rationem tradere posteris ausus est: existimans generalem rationem, quam etiam non percepit, Paulum secutus, in his tenere venenis, quæ sub ea minimè continentur: id est, quæ nullo modo finiuntur antequam pellantur è corpore, vel occidant. Tria igitur cum sint venenorum genera assumpta, & ictibus parata, quæ non finiuntur, ac rursus quæ finiuntur, in solo tertio sectio venæ competit, cum amplius venenum non est. at pestilens morbus in primo, vel secundo genere quasi est, quoniam modò in concauo, modò in venis, nunquam desiderans venæ sectionem. Cum verò ex tertio genere fuerit, & iam exitialis qualitas ad finem perducta, tunc iam non est pestilens morbus amplius, sed ex alio quodam genere: de quo non est

præfens disputatio. Alia ratio sic habetur, morbi pestilentes hi sunt in quibus natura materiæ nõ perfectè dominatur: aliter enim pestilentes esse non possunt. Atque in his, vt rectè Galenus inquit, per abscessus natura crisi- 3.
sim molitur: nam finiri aliter nequeunt, in his igitur sc.
sectio venæ prohibet naturæ impetum.

Nam quæcunque ad interna feruntur venæ sectio ad cutum trahit, ac quæcunque ad cutim, intus reuocat. quoniam venæ magnæ mediæ sunt inter venas paruas ad cutim, ac etiam intra ad viscera tendentes. Quamobrem periclitamur in Aphorismo: Vndecunque natura 1.
repat, inde ducere per conuenientes regiones. 21

Dicet fortassis quispiam, Galenum eo in loco sentire, non à naturæ victoria, sed à morbi qualitate abscessum moliri, inquit enim ille: In acutis ac calidis morbis abscessum expectare non oportet, sed in frigidis ac diuturnis. Morbi autem pestilentes acuti sunt, & etiam calidi. Sed hoc omnino nihil est, omnes enim fatentur iam, & in confesso est, vt dici solet, in pestilentibus morbis abscessus fieri. Ea igitur ratione natura abscessum molitur, quod perfectè dominari nequeat: atque ideo in diuturnis morbis, & materia crassa existente, eadem ratione, quia non concoquit materiam in morbo pestilenti, abscessum generari necesse est. Impossibile est enim perfectam crisin fieri absque concoctione: perfecta crisis autem est ex genere illarum, quæ materiam extra protrudunt. Ideo eadem ratio in vtrisque, & in longis morbis, & pestilentibus militat. Alius dicet, ab initio sectionem venæ factam hoc non prohibere: nam & in his quæ per sudorem terminantur morbis nunquam conueniret: attamen conuenit, ratio enim principij alia est à ratione tēporis, in quo morbus solet iudicari. hoc autem est consistentiæ, aut etiam finis augmenti. Respondeo igitur, in morbis pestilentibus crisin quæ fieri solet celerem esse: ab initio autem naturam ad cutim propulsare materiam: motu quidem tunc initium habente, sed finem non assequitur adeò celeriter: quia natura non concoquit vt in aliis morbis, sed continuò conatur vt rem noxiam expellere, quare necessarium est vt sectio venæ sit contraria motui naturæ, modo illo quo,

si hora sudoris in morbo qui cœctionem admittit, fieret. At in morbo qui non est pestilens, proculdubio ab initio materia quiescit, & ob id venæ sectio nec noxia est, nec materiā auertit. Effet etiam mirum, quòd Galenus in nullo loco de sectione venæ in hoc morbo fecerit mentionem, cùm tamen in lib. de Simplicibus medicamentis dixerit, eos qui non liberantur luto, quod vocamus Armenum, in irritum tentare, cætera auxilia. Inquit autem, quotquot celeriter, vt per initia intelligamus, non igitur sectionis venę in his, sed Alexipharmaci tantum meminit. At hoc vt generale præsidium supponebat: imò eandem patitur, quam apud illum Erasistratus, ipse ab aliis reprehensionem, cùm inquit: Neque enim ille, cùm alia quauis enarraret, auxilium sectionis venæ, tanquam rem parui momenti, prætermisisset. Turpe enim eadem ratione fuerit, cùm non omnes sectione venæ curarentur, terræ Samiæ meminisse, tanquam vñci præsidij, cùm neminem alio auxilio seruatum scripserit: sectionem verò venæ vt inutilem prætermisisset. At rursus obiicies, Anaxioni vni ex laborantibus pestilenti constitutione venam secuit Hippocrates, & seruatus est. Respondeo: Ex sexdecim soli illi ægro venam secuit Hippocrates: quanquàm & alij seruati sint ex his, pauci licet. At hunc phlegmon potius lateris, quàm pestilens morbus, vexauit. Cùm verò phlegmon lateris & pestilens morbus iunguntur, aut etiam alterius visceris, tunc quid agendum sit in libro De peste docuimus. Accedit vltimo quòd neascantem non minues: tales autem sunt qui peste laborant. Illud etiam quamuis *πάρεργα* adiecisse conueniet, Rasis autoritate candidam nebulam inter pleiadas pestilentiam portendere. Dictum igitur Principis ad præseruationem institutum ab aliis, curationi non conuenit.

HIERON. CARDANUS

MEDICI TRACTATUS

V. SECUNDI LIB. CONTRA-

DICENTIVM MEDICORVM.

CORVM.

CONTRADICTION I.

*Dolor an à mala temperie, an à solutione
continui, an ab utroque.*

DOLOR secundum quamcunque corporis partem continui solutionem, aut subitam mutationem ostēdit, inquit Galen. in 2. Art. med. tum alibi ^{cap} etiam sæpius. Vnde etiam in libro de Inæquali intemperie, Dum permutatur & corrumpitur natura, dolores ^{Lo} fiunt: permutatur verò atque corrumpitur, cum frige- ^{cap} scit, aut calefcit, humectatur, aut siccatur, aut vniratis integritas soluitur. Et rursus in duodecimo Artis curati-
uæ: Dolor omnis vel à continui solutione fit, vel à mutatione in primis qualitatibus: sed non omnis mutatio in primis qualitatibus dolorem procreare potest: neque enim quæ sensim irrepit, sed solum quæ affatim atque simul. Idem etiam in secundo Regiminis acutorū, dum ^{com} de lateris dolore agit: & hoc idem fatetur Auicenna dī ^{feci} cens, Quòd dolor est sensus rei cōtrariæ, & quòd fit du- ^{mi} bus ex causis, qualitate contraria, & continui solutione: ^{cap} idem repetit, & non semel. Quinimo rationes adducit ^{pri} non paucas in priore autoritate, quarum fermè hæc est ^{ty} sententia: Dolor aliquis est æqualis in aliqua parte, sed ^{cap} continui solutio necessariò inæqualis est, aliter mem- ⁱⁿ brum non esset vllò modo, si quælibet pars soluti esset ^{cap} diuisa: igitur dolor fit præter continui diuisionem.

Secundò: In dolore à causa frigida, idem est quod dolet, & quod est perfrigeratum: sed solutio continui est in parte non perfrigerata, igitur doloris causa non est so-

lutio continui est in parte non perfrigerata, igitur doloris causa non est solutio continui. apparet enim quod frigus condensat partes, & non diuellit eas. Vltima ratio est, Omnis dolor est, cum sit sensus subitus contraria rei, sed mala qualitas est obiectum sensus tactus per se, & per se contraria naturali dispositioni, quia temperaturæ: igitur mala qualitas cum sentitur, dolorem facit per se, & non medio solutionis continui: quare doloris causæ primæ sunt mala qualitas, & unitatis solutio. Manifestum est autem, quod ante nos (vt nec pleraq; alia) nemo has tres rationes intellexit Auicennæ. Sed Conciliator tres putat esse, ac leues: Gētilis duas, ac quæ solui non difficulter possint. Igitur Auicenna in suo secundo de Anima declarat tertiæ rationis primam propositionem, quod sensus sit cum immutatione quadam, dolor autem cum subita: nam calor hecici cum sit tantus, quod dolorem facere deberet, non facit sensum, quia non immutat. Quod igitur per se immutat, & dolorem facit per se, si subito. Sed in oppositum est Galeni sententia his verbis: Delectatio ac tristitia omnibus sensibus, sed non ex æquo, communia sunt: nam tactus primò magis afficitur, inde gustus, post olfactus, inde auditus, omnium minimè visus. Contristantur enim omnes sensus à sensatis suis cum diuelluntur: velut videntendi ab albo luminosoque, audiendi ab acutis sonis, ac sic de omnibus, cum instrumentum diuellitur aliquo modo. Huic respondet Auicenna, quod & si hoc verum esset, quamuis alterius sit hæc disputatio contemplationis, ad medicum tamē spectat credere, quod non solum à solutione continui, sed etiam à mala temperatura dolor proficiscatur: nam ei si quandoque auxilia exhibuerimus, non aliter succurrimus, quam in vulneribus adhibita futura, & his quæ partes diuisas vnire queunt.

Est & alia ratio pro Galeno: nam omnis causa per se est etiam de omni: sed non omnis qualitas facit dolorem: nam non humida, nec remissa: igitur qualitas nō potest esse principium, & per se doloris causa: non igitur est qualitas doloris causa, nisi cum in tātum augetur, quod soluat continuū. Rursus, Omnia quæ sunt causæ vnus, & non sunt ex eodem genere, ordinem habent inter se:

velut si ignis ex concussione, & à sole, & ab igne generatur, non nisi generatur, quia calor communis est omnibus à quo ignis fit, sed calor est eiusdem rationis: ergo si dolor fit à solutione continui, & à qualitate contraria, non fit nisi quia vnum est alterius causa, vel ambo vnum efficere possunt, quod sit causa doloris: at nulla est proximior dolori, quam altera harum, igitur ex his vna est alterius causa. Sed Auerroes aliter sentit: si quidem quod sola mala qualitas doloris causa sit. Adducit autem rationes has: Solutio continui est, cum malo motu, igitur cum mala qualitate: igitur dignius est, ut cum dolor fiat à solutione continui, fiat ab ea, ut iungitur malæ qualitati tantum, & non per se. Alia est delectatio, & dolor, & obiectum sensus sunt eiusdem generis, id est, in eodem genere rei: sed delectatio est in genere calidi, frigidi, & reliquarum qualitatum, quia non fit nisi per earum commensurationem, igitur & dolor. Addunt alij tertiam rationem, ab eo tantum sumptam: Effectus existentis consimilis est causa: at solutio continui quædam est priuatio, igitur non poterit esse causa doloris. Sed hæc nihil valet: nam eadem ratione multò minus causa esse potest qualitatis eius per quam dolor fit: nisi dicamus, quod causa solutionis continui, & est malus motus, & causa malæ qualitatis.

Pro solutione videndum est, quid primò senserit Galenus: nam Auicenna illi imponit & Auerroes, quod solam unitatis solutionem causam esse dixerit: inquit enim & ipse in libro de Inæquali intemperie. Ex his ergo fortassis nec illud durius videbitur, quod inquit Hippocrates, omnem morbum vlcus esse. Quippe vlcus unitatis diuisio est: immodicus autem calor ac frigus proxima accedunt, ut unitatem soluant: Plurimus quidem calor, dum incidit ac segregat substantiæ continuitatem: summum verò frigus, tum stipando, tum introrsus trudendo etiam, quædam exprimit, quædam etiam quatit, ergo haud obscurum est, qualitates iuxta Galeni sententiam dolorem non inferre, nisi ob solutionem continuitatis. Haliabbas & ipse hoc Galeno tribuit, ut non qualitas doloris sit causa, nisi ut etià solutionis continui. Auenzoar mediā quandam visus est tenere viam: dicens,

3. Colle
cap. 31.

cap. 6.

1. Th
6. Th

cap. 1.
tract.

cap. 1.

quòd dolor est sensus quidam contrariæ qualitaris, qui cum perseverat, solutionem etiam continui affert. Sic igitur primas qualitates semper causas facit doloris cum Auerroë: & illi solutionem continui semper adiungit, iuxta Galeni sententiam: & vtrunque adesse confitetur, licet non ex æquo iuxta Auicennæ placita. Rasis autem existimauit quòd Galenus tam malam qualitatem, quam etiam continui separationem doloris causam dixerit, maximè ob auctoritatem à nobis ex libro de Simplicibus medicamentis adductam. Sed tamen si quis, quæ ille adduxit in quarto libro, diligenter expendat, facillè intelliget, Galenum dum seriò rem hanc tractat, sibi prorsus constare: solamque continui separationem doloris causam constituere. Rabi Moyse putat Galenum mutasse opinionem, censuisseque prius, solam separationem esse causam doloris, post verò etiam malam qualitatem: quod non excusare est Galenum, sed grauius accusare: tum quòd primò errauerit, tum quòd non pœnituerit erroris, sed velut obliuiosus contrarias sententias de eodem reliquerit posteris. Vnum sanè est quòd non parum me torquet, quòd si mala qualitas vt continuum diuidit doloré facit, cur non docuit quamobrem sola repentina mutatio cum dolore facit, etiam solum diuidat continuum? ratio enim & experimentum docent, quòd continuum etiam à mala qualitate sensum inducta diuiditur: nam in hecicis pulmo ob vehementem frangitur siccitatem. vnde ex hecica fit etiam transitus in tabem. Quidam imaginantur, quòd solutio continui sit causa doloris prima, iuxta Galeni mentem, non tamen sensus. Sed nos declarauimus, dolorem esse modum sentiendi, nō autem quod sentitur: quare decrit proprium sensibile. Alij quòd sit causa doloris & sensus absque mala intemperie, hi coguntur ponere solutionem continui, & vnitatem, esse proprium sensibile sensus tactus: quia communia sensibilia, vt motus, non possunt sentiri absque propriis, iuxta Auerrois sententiam. Sed hæc est contra Galenum, quia sic non posset dolor esse in quinque sensibus, aut quinque sensus haberent vnum proprium obiectum omnibus commune: & sic non esset amplius proprium. Propterea dico, quòd semper

cum

cum solutione continui est mala qualitas cōiuncta, quæ est obiectum sensus: & solutio continui est causa modi sentiendi, id est doloris: & ideo est sensibile quoddam commune, non proprium: velut motus est causa imperfectè sentiendi, & non est proprium tamen obiectum alicuius sensus. Igitur opinio Galeni stat, quòd semper dum dolor est, mala qualitas est, & solutio continui, & mala qualitas, qualiscunque sit, est obiectum sensus & continui solutio causa modi sentiendi. & hoc sensibile commune est quandoque causa proprii sensibilis: sed tunc non iam est sensibile commune, ut in vulnerere, sed causa, donec produxerit primū sensibile: cum autem est effectus eius, fit sensibile commune, quoniam proprium iam præcessit. Galenus igitur posuit veram causam doloris, id est proximam, & est solutio cōtinui, quia est adæquata: quia tamen in sensu tactus impossibile est vnum esse sine altero stante dolore, & vicissim alterius alterum causa est, ideóque alterum quasi altero modo proximius, modo remotius: ideo separationem continui, & etiam primas qualitates primum obiectum seu causam doloris in sensu tactus ex æquo quasi statuit. non autem in aliis sensibus, sed in omnibus proprium obiectum sentitur, solutio continui est causa modi sentiendi. Ad Auicennæ rationes dicimus, quòd non necessarium est solutionem continui esse æqualē ad hoc, ut sit dolor æqualis. cum videamus etiam in vulneribus inæqualibus æqualem tamen dolorem: & causa est, quia primum sensibile est æquale: non enim, ut dixi, causa modi sentiendi sentitur eo modo quo proprium obiectum. Ad aliud dico, quòd ex compressione etiam, non solum diuulsione in frigore fit dolor: secundo de Locis. Ad ultimam non fit, quia subitus fit motus, sed quia cum eo fit separatio continui: non enim in repentina immutatione ad contrariam qualitatem, sed vehementem tantum fit dolor semper. Assumptæ igitur propositio falsa est. Docuit autem Galenus esse necessariam hanc repentinam immutationem, ad vellendum partes. Sed cur sola repentina hoc facit? non equidem: sed & quæ sensim fit, soluit continuum: sed tamen dolorem non facit, quia ex diutina mora circun-

centes partes sensu priuantur ex toto, aut similes illi
 fiont, quare non est quod sentiat: omnis enim sensus, vt
 rectè inquit ipse Galenus, cum aliqua fit mutatione. Ad
 Auerrois argumenta primum concluderet, vbi eodem
 modo causæ essent: præsupponit enim hoc, quòd dolor
 sit sensus quidam, sed est modus sentiendi: cuius cau-
 sam par est aliã esse à causa ipsius sensus. Ad aliud: Fal-
 sum est assumptum, modi enim rerum non sunt in eo-
 dem genere cum rebus ipsis. Ad aliud: Dictum est, quòd
 causa soluens continuum motu vehementi, malam ex-
 citat qualitatem, quæ proprium est obiectum sensus ta-
 ctus: vnde fit, vt multi vulnerati nesciant se vulneratos,
 quoniam nedum refrigerati contraxerunt qualitatem,
 quæ est sensus proprium obiectum, qua sine non con-
 tingit habere sensum, quare nec sentiendi modum. At
 non contingit vehementem calorem non sentire, aut si-
 ne dolore sentire, quoniam est cõiuncta causa modi
 sensus sensibili proprio. Ex quo patet, non solum Gale-
 num sibi ipsi esse concordem, sed Auicennæ & Auerrois
 opiniones aliquid continere veritatis. Ergo quanquam
 non sit in dolore mala qualitas absque continui solu-
 tione, nec solutio cõtinui absque mala qualitate, tamen
 valet mala qualitas intensa, igitur dolor magnus: quia
 sequitur, igitur magna solutio cõtinui: sed solutio con-
 tinui potest esse magna quando sensim fit, & mala qua-
 litas remissa. Et ideo qui torquentur, sentiunt solutio-
 nem cõtinui, & non percipiunt malam qualitatem quam-
 uis tamen sentiant, adeò remissa est qualitas & paruus
 sensus. Et quòd solutio continui producat malam qua-
 litatem patet, quia ex collisione leui quorundam lapidum
 fit ignis, & ex confricatione lignorum hederæ & lauri
 absque collisione similiter: & pueri cum loro ceduntur
 sentiunt manifestam caliditatem, & postquam vapula-
 uerunt quasi fit ignis. Omnis igitur exigua qualitas suf-
 ficit cum magna solutione continui ad dolorẽ magnum
 inferendum: sicut stat, velocissimum esse motum cum
 re mota paruissima: nec tamen sequitur, igitur motus
 sine re quæ moueatur, esse potest. Sed dentes patiuntur
 solutionem continui, & sentiunt, vt Philosophus in Pro-
 blematibus declarat, & nos ostendimus in priore libro,

& tamen franguntur sine dolore, & etiam teruntur lima. Hoc argumentum mouet Iacobus in suis quaestis *Tr* artis medicæ, & propter autoritatem Galeni quod dentes sentiant in substantia & non per neruum, addu- *cōt* ctam à nobis, non leue nobis negotium exhibet. Dico *qua* *2. l.* tamen, quod dens si sentit dolorem vehemētem in substantia, quod ibi etiam terebratus idem faciet: sed in superiore parte impossibile est, vt hoc accidat: sed videtur accidere ob hoc, quod caliditas & frigiditas penetrant ad radicem eius, & ibi faciunt solutionem continui, & ideo dolorem magnum, vt quilibet pōteſt experiri, non in summitate. Solutio verò continui non facit magnum dolorem in summitate, quia ibi dens parum sentit: nec in radice, quia mala qualitas non potest descendere ad eam, cū sit modica: igitur ex attritione dentis in summitate fit leuissimus dolor. Sed cur dentes à frigidis magis torquentur, cū solutio continui magis fiat à calido? Respondeo: Frigidus dens magis cōpimitur, densus enim est: rara à calidis separatur, vexantur tamen & ipsi calidioribus. Quicunque autem dixerunt vehementes dolores solum fieri necessario à solutione continui remissos qualitate, Galeno contradicunt.

CONTRADICTION II.

*Siccitas, & mala qualitas humida, an
faciant dolorem.*

Calidam & frigidam intemperie capitis vehemētissimi dolores cōsequuntur, siccam moderati, humidam omnino nulli: secundo de Compositione medicamentorum secundum locos. Quod dictum Princeps *cap.* accepit hac verborum serie: Calidum & frigidum secundum *secū* essentiam dolores pariunt, siccum per accides, humida *mi d* autem temperies nullo modo dolorem facit. Et in *cuna* tertio, Temperatura humida, vt temperatura humida est, *sumi* dolorem non facit, imò nec calida & humida, nec frigida *cap.* & humida faciunt dolorē, nisi vt sunt calidæ vel frigidæ, nam vt humidæ sunt, dolorem nullum faciunt. *sen. i* *trac* Non sic autē calida & sicca, vel frigida & sicca, vtrisque *cap.*

- enim qualitatibus faciunt dolorem. Sed dolor qui fit à
 sicca, vt sicca est, vt sciuiſti, paruus est, ac leuis. Et antea
 2. humida temperies dolorem non facit, nisi fit cum ma-
 teria quæ motu suo continuitatem soluat. Et ego etiam
 legam vel multitudine, vt codices antiqui multi. nam
 3. pro mota multam legebant. Auerroes quoque, dum e-
 numerat doloris causas, inquit: Et dolor est malus sen-
 sus, qui fit à temperatura mala calida vel frigida, mate-
 riali, id est cum materia, aut sine ea. Ex quo videtur vel-
 le, quòd ab humida nullus fiat dolor. Verùm ista non
 est eius sententia, cum sic non enumeret siccam tempe-
 raturam, quæ tamen facit dolorem, vt visum est ex Ga-
 leni & Auicennæ dictis. Præter hæc subiungit: Et quæ-
 libet qualitatū passiuarum potest esse causa huius ac-
 cidentis: quamuis quælibet istarum qualitatū, sit po-
 tius nata pati, quàm agere. Vnde clarum est, quòd ab
 humido potest fieri dolor: & non videtur Iacobus be-
 10. ne intellexisse Auerroem in illa autoritate, cum dixit:
 11. Et temperatura humida vel sicca dolorem non efficit,
 nisi paruum: humida autem cum sola fuerit, solam ef-
 12. ficat grauitatem: nam dolor grauans est dolor & ipse
 13. vt ostendi, sed tamen leuis. Mesue verò existimat, quòd
 14. humidum nō excedat gradum secundum, & ob id quòd
 15. dolorem nequeat efficere. Concordat igitur in re ipsa,
 16. non autem in causa. Haliabbas autem assignans cau-
 17. sas doloris inquit, vel à caliditate, vel frigiditate, aut
 aliqua materia: quare non solum humidum, sed & sic-
 cum explodit. Galenus etiam in Arte medica inquit,
 7. Dolores fiunt vel ob continui solutionem, vel ob per-
 mutationem: permutatur autem membrum à calida,
 frigida, humida, & sicca quantitate. At in Methodo me-
 dendi cum ter repetat doloris causas, & medelam etiam
 afferat: nec, quod mirum est, humidæ, nec siccæ quali-
 tatis mentionem facit, quam sententiam accepit autor
 libri de Oculis ad vnguem. Sed tamen libro de In-
 æquali temperie mala, in sententiam libri Artis medicæ
 descendit, dicens, quòd dolor ab omni mala temperie
 fieri solet: hoc etiam exemplo docens, nam qui fame
 torquentur, humidam patiuntur & frigidam intempe-
 riem: qui siti, calidam, atque siccam. Longus nimis, ac

inexhaustus labor esset, si vellem omnia loca, in quibus de causis doloris Galenus agit, ac sibi contradicere videretur, recitare. Sed sit modus rebus, quanto magis verbis. Ætius videtur quandoque securus sententiam Galeni in methodo, ubi de doloribus ac eius speciebus tū illius causis satis diffusè agit: inquit enim, Dolores à cōtinui solutione, vel à calore, aut frigore nimio fiunt. Alibi autem inquit: Vehementissimi quidem dolores fiunt à caliditate & frigiditate, à siccitate moderati: ab humida autem qualitate nulli. Quod dictum à Paulo, qui, ut dixi, à Galeno sumpsit. Sic etiam Alexāder Tralianus dum libro primo varias doloris capitis causas connumerat dixit. Respondeo igitur, Quòd causæ doloris, qui curam ad se trahat, sunt tantum ex qualitatibus caliditas & frigiditas: causæ autem doloris omnes, cum dolorem etiam leuem intelligimus, sunt caliditas, frigiditas, & humida mala qualitas: & sic intellexit in secundo de compositione medicamentorum secundum locos: sic Ætius cum Paulo. Sed humida qualitas & ipsa, cum superabundat in via Galeni, non ut qualitas dolorem facit, sed ut soluit continuum: cum enim aliud non sit qualitas, & quale apud ipsum, humido augeto soluitur continuum, quia materia augetur. Sed non videtur hæc solutio stare, cum in libris artis medicæ & de inæquali intemperie, illico adiungat continui solutionem: quare mala qualitas humida sub continui solutione comprehenditur. Melius igitur dicendum, humidam qualitatem dolorem ex se posse procreare, licet leuiorem quàm etiam sicca: sed nunquam contingit, ut rectè dixerat Mesue, adeò augeri, ut dolorem procreet. Igitur tribus modis Galenus locutus est: Vel de causa doloris ad se curam trahentis, ut in libro Artis curatiuæ, & in primo de Humoribus, velut recitat Rabi Moyses. Vel de causa cuiuscunque, & sic sub ea etiam qualitas sicca, non tamen humida cōtinetur. Aut de causa quæ ex se posset generare dolorē, non tamen vnquam augetur, adeò ut illum possit efficere, & sic humida qualitas sui natura & ipsa dolorem procreare potest. Contingere autē hoc, declarat Ætiji sentētia, qui Voluulū tantū à frigiditate fieri posse scripsit, non quòd caliditas

etiam illum, si adueniret, non posset & longè validiorem procreare, quàm frigiditas: sed quòd in colo obsecum frigiditatem nunquam contingat adeò valida in-temperies calida. Et ideo cùm dixit Galenus, Quòd dolor fit, cùm subita fit permutatio: fit autem illa quandoque ad calidum, frigidum, siccum, & humidum, intellexit causas doloris per se, non autem quæ illum efficere possunt: nam deest in humida qualitate semper excessus. Conciliator aliam solutionem affert, vt existimat ex Galeni verbis sumptam primo de Symptomatum causis: dicente: Siccum autem & humidum, nisi calido, aut frigido copulentur, dolorem non afferunt. Igitur videntur qualitates passiuæ non per se afferre dolorem, sed cum actiuis iunctæ augere illum: velut cùm humida compressioni frigoris fauet recipiendo, & dilacerationi caloris: sic & sicca maiorem efficiens penetrationem. Sed si sic esset, non dixisset Galenus, siccam, moderatam, humidam, temperiem omnino nullam efficere: nam si de copulata loquitur, humida qualitas etiam efficit, si de sola nec sicca iuxta illius sententiam. Quare dicendum, Galenum in primo de Causis symptomatum (quod planè docent illius verba) loqui de causis ibi tantum exterioribus, non autem insitis membro. Quòd si liceat ab his discedere, dicemus passiuas nunquam per se grauem efficere dolorem, atq; hoc ibi sentire Galenum: per se tamen siccitatem leuissimum, humidam qualitatem nullum efficere solere: natura tamen etiam ipsam hoc posse si augeatur. Accedit aliud concordia: genus: nam Galenus vult quòd ad dolorē concurrat subita mutatio: At humectare non licet nisi longo tempore, vt Methodi septimo, & quarti primi.

At dices, Adhuc manet non leuis discordia inter Principem & Galenum: nam hîc Galenus vult quòd humida temperies calori vel frigori iuncta vehemèntes possit dolores excitare: sed Princeps iam, vt diximus, hoc de siccitate fatetur: de humida qualitate omnino negat, etiam in paruo dolore. Sed Princeps intellexit, quòd ipsa humida qualitas dolorem inferat, non tamen negaret quin corpus calori aut frigori magis subiiciat: atque sic non ex se dolorem augeat. Verùm hæc Auicenna

næ sententia obliterat Conciliatoris, quam oppugnavimus, concordiam.

Superest ut Auerrois sententiam videamus: ipse parum, ut dixi, differt à Galeno: nam tres ordines facit: primus est earum qualitatum, quæ dolorem vehementem efficiunt, & hæ sunt caliditas & frigiditas. Secundus est earum, quæ faciunt dolorem, & in hoc ordine comprehenduntur omnes. Tertius est earum, quæ dolorem efficiunt proprie dictum: & sic humida qualitas facit improprium dolorem, id est, gravitatem. In duobus primis concordat cum Galeno ad vnguem: sed in tertio differt, quia Galenus vult, quod non possit augeri, adeo ut sola vel coniuncta faciat dolorem, nisi ut dixi præparando membrum ut magis suscipiat calidum vel frigidum. Nam de gravitate constat, quod est genus doloris propriè sexto Epidemiorum, & in secundo de Locis, quanquam neget, cum venis accidere, vel arte Lib. 1
riis. Est etiam ratio ad hoc: nam gravitas & leuitas sunt 6ca
sensibilia propria: sed ubi sensibile, ibi etiam modus sentiendi: quare dabitur dolor gravis, leuitas autem deliciam parit. Sed hoc argumentum videtur etiam ostendere, quod qualitas humida facit dolorem, quia cum sit proprium obiectum tactus, habet etiam modum sentiendi secum deliciam in temperata, & dolorem in intemperata. Nec obstat, quod leuitas non faciat dolorem, eo quod leuitas non per se propriè, sed quasi per accidens sentitur, sicut etiam sanitas. At non sic de humido, per se enim, & propriè sentitur. Sed responsio clara cap
est ex dictis: non enim tantum augetur, ut dolorem possit inferre, quod facilè in quinto de Simplicibus medicamentis colligitur: neque enim ibi humidorum, quæ ad gradum excellentem perveniunt, ullam facit mentionem: docetque in primo vel secunda ordine etiam calefacientium vel infrigidantium, nedum humectantium, nihil prorsus esse, quod modestiā afferat. Sed dices Aqua, vel aer saltem, in ultimo sunt humida: elementa enim vel saltem in summo obtineat qualitatem. Respondeo: Aërem hunc, qui nos ambit, non esse purum, imò nec puritati proximum: ex assuetudine etiam nimia nos immutare non posse: cū in eo nascamur, vivamus ipsam

denique respiremus, eam igitur sententiam quæ ad artem attinet medendi magis, ut scilicet calidum tantum, aut frigidum, doloris causas statuamus, ipsi qui exercitacionem tradiderunt sequuti sunt: ut Alexander Rasis, & ideo subiungebat ipse, A siccitate non fit dolor, nisi levis: ab humida qualitate nullus omnino, sed cum superabundauerit, fiet sola grauitas: & est sententia, ut pater, Auerrois ad vnguem. Sed & Auerroes ob hoc cum Galeno magis concors est, quia & ipse existimat, non esse sine corpore qualitatem: ob quam causam Auicenna ab utrisque multum dissentit: ipse enim vult, quod nullo modo, etiam iuncta aliis actiuis, ut caliditati, vel frigiditati, augeat dolorem. Differt solû in hoc, quod etiam si excedat, non vult ut dolorem excitet. Sed possumus conciliare nolentem, dicentes, quod loquatur de eo quod fit, non quod fieri posset. Vel etiam, quod ipse non vult hoc posse contingere ut tantum excedat. Sed sententia tamen eius est, quod quantumcunque aucta, nullum nec per se, nec alteri iuncta qualitati, possit creare dolorem, per accidens tamen, iuxta etiam aliorum sententiam potest. Et sic cum Galeno & Auerroee cõcors est. Philosophus autem dicit absolute, quod dolor etiam ab humido fit. Galenus in Arte medica ut Philosophus agit diuisionis via. Fuchsius non videtur in sua medendi methodo Galenum securus, cum grauitatem à qualitate in humorem refert: nam & frigidus omnis humor grauis est: sed de sola qualitate Arabes intelligunt. Nec, ut dixi, propriè iuncta humida qualitas plus facit dolorem, quàm per se sola.

CONTRADICTION III.

In pestilenti febre an purgatio ab initio conueniat.

Symma curationis pestilentis febris est exsiccatio: & illa fiat cum purgatione à qua incipere debemus, inquit Auicenna. Idem etiam Auenzoar, daturque hnum columbinum, cum agarico & aloë. Aëtius quoque inquit, Bona est etiam per vrinas purgatio, & quæcûque alia: quæ verba suscepit à Paulo Aegineta, qui pilulas etiam ponit ex aloes, & ammoniaci partibus duabus, Myr-

hæc vna, quas vulgus medicorum mutata lacryma am-
 moniaci in crocum / sequuti Auerrois errorem, tum e-
 tiam turbatis ponderibus vitiarunt. Sed in oppositum
 est sententia Rasis, qui de huius cura tractans in
 duobus locis, nusquam purgationis alicuius meminit.
 Sed reprimentia qualitatem prauam, tam occultam,
 quam manifestam recurrit. Galenus etiam in octauo
 de Simplicibus medicamentis, inquit: Illos qui Samij
 luti potu nequiuertunt sanari, omnes mortuos fuisse.
 Quos sanè constat, eos purgationibus non iuari. Di-
 ctum etiam Principis pro nobis, quia nec ibi explicat
 cum quibus purgandum sit: nec post in toto capite me-
 minit purgationis. Summam verò curationis in regi-
 mine victus, in euacuatione caloris ad exteriora, in aëris
 permutatione, & in resistentibus veneno collocat. Quia
 etiam in tertio Epidemiorum hæc habet, de pestilenti
 loquens morbo in generali, Hippocrates: Nam purga-
 tiones multos offendebant: quorum qui sic habebant,
 multi subito peribant: aliis autem multis malum produ-
 cebatur: vnoque verbo longis, vel acutis etiam mor-
 bis detecti, ventris vitio omnes præcipue sunt exanima-
 ti: cunctos enim venter sustulit. Sed & antea descripse-
 rat tres egros vltimos secundi segmenti, qui omnes cum
 perierint, aluum solutam dixit eos habere, cumque expe-
 diret surgente ibi materia (si modò vnquam) illos pur-
 gare, non purgauit. Galenus etiam, cum dixisset Hippo-
 crates, Nec erat remedio locus: exposuit per Remediū,
 sectionem venæ: purgationis autem minimè meminit.
 Sed neque in narratione sexdecim ægrorum tertij libri,
 nec quatuordecim primi, quod illorum quenquam pur-
 gauerit adiecit. Nec omissum negligentia, aut arte qua-
 dam, cum in primo & tertio vtrique clysteris memine-
 rit: nec præterit in Anaxione venæ sectione, cum phleg-
 mone interno vexaretur. Quare manifestum est, nullam
 nec ab Hippocrate, nec à Galeno in pestilentibus mor-
 bis rationem purgationis haberi. Quod & planè in histo-
 riæ eius, quæ in Dealcis horto habitabat, fecit conspicuū
 tertio Epidemiorum, cum dixit: Aluo subiectis balanis
 nigra excrementa reddidit. Manifestum est enim, quod
 auxiliorum meminit: quanquam id Galenus negare vi-

lib. 5.

lib. 2.

36.

6. Co

cap. 11

10. 40

Alma

16. 6

diu sic

15 8.

cap. de

Terra.

mia.

Sec. 3.

com. 5

6 58

10. 60

7. 8. 2

Sec. 2.

Epid.

com. 6

Sec. 3.

Sec. 3.

Sec. 3.

Sec. 1.

com. 2

7 deatur : & quòd hæc oratio eius est , qui consecutus fuit
 sanitatem , non quid obierit : & quòd si modò vlli conue-
 niebat purgatio ob illum morbum , huic maximè , cum
 antea docuisset retrimenta fuisse nigra , turbata cum vo-
 mitu & verterno : quæ omnia erant indicia & materiei fu-
 rentis , & ad intestina etiam decumbentis : quo in casu
 maximè necessariam esse purgationem , docuimus in
 primo libro . Igitur hæc videtur esse Hippocratis & Ga-
 leni sententia , tum Rasis . Sed est autoritas Hippocratis
 dum de his agit his verbis : Quæ supputationem absces-
 sūque molita essent , aut si commodè aluus turbata es-
 set , aut bonarum vrinarum extitisset excretio , bene ter-
 minabantur . Manardus etiam in suis Epistolis rationi-
 bus aduersus autoritates & experimentum agit : similem
 ferme adductæ inducens ex Galeno his quasi verbis :
 12 Propterea qui hoc vitio laborarunt facilè mihi sanari
 ob hoc videntur , quòd perpurgatum illis ac præficca-
 tum totum fuerit corpus . Quippe cum nonnulli vo-
 muerint , & omnibus etiam venter profluxerit : seu igitur
 arte , seu natura purgatio est salutaris . Accedit , quòd
 medicari in acutis si materia turget eadem die bonum
 est : at pestilentibus morbis , materia plerunque turgens
 subiicitur , vt nos ostendimus in primo libro . est etiam
 morbus peracutus , vt dici solet : quare & in eo , & maxi-
 mè , purgatio conuenit , iuxta Aphorismi adducti senten-
 14 tiam . Deinde dicit , cum materia ex toto genere hu-
 15 morum naturalium recessit , purganda est , vel etiam
 nobis testibus . Tales autem apparere in morbis pesti-
 16 lentibus , liquido constat his verbis ex Hippocratis se-
 rie traductis in tertio Epidemiorum : Deiectiones va-
 rix erant , nam vel nigræ paucae & virulentæ . Et alibi rur-
 sus , Aluus turbata biliosis excrementis , paucis , meris ,
 tenuibus , mordacibus . Manifestum est autem talem
 propriè humorem esse debere , qui sit purgandus ab ini-
 tio . Et in eodem rursus : Aluo subiectis balanis reddidit
 nigra stercora . Hæc adeò sunt frequētia , vt turpe sit pau-
 ca in medium adducere . Posset etiam Hippocratis auto-
 18 ritatem ex tertio Epidemiorum ad se trahere : cum dicat
 Galenus in Commento : quomodo purgationes pro-
 desse poterāt , cum essent omnino morituræ : igitur in non

morituris viles fuissent: si ob hoc tantum oberant, quod
 essent morituri. Cum etiam debilis virtus breui fu-
 tura sit tentandum erit ab initio validiora adhibere au-
 xilia. Sed singula diluenda sunt: quandoquidem ra-
 tionibus fallacibus iucumbitur, potius quam autorita-
 tibus quæ experimento processerunt. Igitur cum ad-
 ducitur ratio, quod medicari in valde acutis eadem die
 bonum est: Respondeo, Veneni qualitatem obstare: in-
 telligi verò in calidis frigidisve humoribus eam auto-
 ritatem cum turgent: neque omnem turgentem mate-
 riam purgandam, nisi secundum qualitatem manife-
 stam tantum turgeat. Nec etiam omnem, ut docui-
 mus suo loco, quæ turgens est ac veneni expers. Sed
 contrà, quia veneno sumpto purgatio cõuenit: Dicebat
 enim Princeps, Ad venena conuenit dare agarici dra- *sexta q*
 chmas duas cum vino. Sed dico, quod agaricus datur *ti tract.*
 ratione proprietatis, non ratione purgandi: tum verò *summo.*
 Ætius nullum tale exhibet medicamentum. Sed & hoc *cap. 5.*
 pestilens venenum non est simplex, sed quod ipsum au- *lib. 13.*
 get contagio: venena autem ebibita non augentur con- *cap. 2.*
 tagio. Pestilens etiam venenum, potius habet rationem
 eius quod morsu serpentis homini inditur. At in his *lib. 12*
 non purgat Ætius: quamuis dicat Princeps, Et ingre- *cap. 10*
 ditur hoc capitulum sectio venæ, & purgatio. Et ideo
 difficile videtur tueri dictum Principis in hoc, sed satis-
 faciunt aliæ responsiones, etiam apud ipsum Princi- *sexta q*
 pem: clarum est enim quod in potu veneni præter aga- *ti tr. 3.*
 ricum, ut dixi, nec solutionis ventris, nec medicamen-
 ti alterius meminit. Cum verò dicitur, materiam esse
 in eo morbo toto genere alienam à naturali, atque ideo
 purgandam iuxta placita nostra. Respondeo, Mate-
 riam crudam, qualem in his morbis ubique adesse præ-
 dicat, non esse scæceram, ac totam malam. Sed ob hoc
 cruda dicitur, quia nec separationem, nec conuersio-
 nem accepit, talis autem purgatione non debet duci.
 Sed dato quod mera esset, quia veneni particeps & con-
 tagi; , ideo frustra purgabitur. Ad Galeni interpreta-
 tionem dico primò, quod exposuit causam veritatis
 dicti Hippocratis, non tamen adæquatam. Illis etiam
 morbis contagio non aderat, vel perexigua, Galeni

iudicio vt alias docuimus. Vbi autem non adesset contagio, forsitan de purgatione caderet aliqua dubitatio: quamuis nec vel sic. Cum etiam ibi multi essent pestilenti in constitutione morbi qui non essent pestilentes, vt etiam nostris temporibus accidit: atque in his pestilentibus rursus alij coniuncti, quorum causa purgatio poterat conuenire. vt etiam de venæ diximus sectione. Cum verò diximus multos sanatos eos morbo, Hippocratis & Galeni testimonio, spontanea purgatione: Respondeo, aliam esse rationem naturæ, aliam autem medici. In morbi consistentia per summos ardores sanguine eiecto, natura morbos finit: igitur medicus hoc faciet? In morbi declinatione mouet hemorrhoidas natura: igitur & medicus? Naturæ expurgat empiricos per vrinam: igitur medicus hoc aggredietur? per aures vlcera, per surditates, multi cerebri morbi terminum accipiunt: in cerebri igitur morbis conabimur hæc inducere? Sed ad rem magis: cum materia sic expellitur, non sanitatis & vitæ causa est, sed signum. indicat enim venenum finem accepisse: neque materia, quæ insignem habet veneni qualitatem, in naturæ arbitrio est, ac expulsiõni illius pareat. Ergo multa purgatio finem ostendit veneni, non facit, si à natura fiat: ab arte autem nulum commodum cum præstet, neque etiam signum. At cum dicitur, Virtus citò ex hoc morbo exoluitur. Factor: sed velocius inita purgatione. Auicennæ autoritas intelligi debet, vt dixi, in initio morbi, vel etiam antè: quia hæc verba sumpsit à Galeno, qui de præseruatione intellexit: vt etiam diximus, dum sententiam Auicennæ de venæ sectione in pestilenti febre declararemus. At si dicas, Non sic exponendum: frustra conaris illum experimento, & Græcis omnibus cogere vt contradicat. Alij verba etiam in regimine præseruatiuo intelliguntur. Pilulæ Pauli, quanquam eodem responso possent in aliam trahit sententiam, propieratis causa debent admitti: neque enim ille agaricum, aut colloquintidam, vel scammonium, aut veratrum consulit exhibere nobis velut in aliis morbis: sed hoc vnum tantum longovsu probatum, quod etiam omnes sanare ait eo morbo laborantes in his autem solus Aloës purgat: sed ibi vel

non purgat omnino, velut nec in vocatis pilulis alesan-
ginis vulgò, vel adeò magna est compositionis aduer-
sus serpens venenum vtilitas, vt purgationis leuissimæ
noxa meritò sit negligenda. Sed Auenzoar alterius est
sententiæ, quanquam & ipse per propria procedere co-
netur: experimentum etiam suum potius potest in op-
positum contorqueri quàm quòd probet propositum.
Si enim illos tantum suscepit curandos, quid medico
credendum, qui duos tantum curauit ægros eius gene-
neris in vita? si verò ex multis quos curandos suscepit,
duos tantum sanauit, deteriore etiam conditione res
agetur. Denique tanta posset esse in fimo columbi vis
aduersus eius temporis pestem, vt agarici & aloës noxa
occultaretur. Rationes autem, quæ in oppositum faciūt,
omnes sunt euidentissimæ. Nam, vt diximus, in ve-
nenis nulla conuenit purgatio, nec cibit, nec eiacula-
tis, quare nec in pestilenti febre. Purgationes etiam vnū
aut duos humores detrahunt, at verò hic morbus adeò
patet, vt etiam quandoque in ipsis membris consistat,
vt in sequenti ostendemus contradictione, tum aliàs
clarius: non igitur purgabitur humor qualis purgari
debet. Cùm etiam in omni purgatione iuxta Principis *quar-*
dictum melius sit infra subsistere, quàm exquisitissimè *mi ca*
euacuare: quicquid relinquetur, & si minimum serpen- *iuxta*
te veneno, nihilominus augebitur: vnde iam afflictis
viribus mors succedit. omnis etiam humoris purgatio
coctionem illius aliquam præsupponit, aut quòd sit tur-
gēs, multa verò nō turgent, & si turgēat euacuatione ta-
mē non indigent. Quæcunq; verò non turgēt, ob vene-
ni qualitatem non concoquuntur, nisi finito veneno. at
tunc amplius non est pestifer morbus. Rursus aut aliàs
declaraui, febres hæ, cùm magis vulgaris pestis, per ab-
scessus finiuntur, qui sunt materia mota à centro ad
superficiem: at purgatio in diuersum mouet, siquidem
ad centrum ex superficie. Iubent etiam Auicenna &
Ætius ac Paulus euocari colorem in his morbis ad su- *cau*
perficiem: quomodo igitur illum atque humores simul
intro trahimus? Accedit vltimò, quòd purgatio venenū
trahit super cor, & quæ sunt inter cor & iecur supra ie-
cur: igitur occidit. Nam illas materias natura ad su-

114
 1
 perficiem pellit, aut non nisi finito veneno: aut per al-
 num solum, quod est citra iecur: quod ultra, per urinas:
 quod ultra cor, per sudores. Deicit & prater hæc appe-
 tentiam cibi, qua nihil est melius in pestilentibus febris-
 bus: miscet puram impuris, & calefacit: unde venenum ce-
 lerrimè & latissimè diffunditur. Vires etiam debilitat,
 ut diximus. Quare tandem in pestilenti febre fugienda
 prorsus omnis purgatio. Stultum igitur est, Rhabarba-
 ro, aut triseræ persicæ inniti. Cum verò pestilentialis fe-
 bris sit ab aëre, tunc omnis purgatio præsentem affert
 mortem. nihil enim ex humore peccante minuit: quod
 & si minuat, venenum nullo modo finit, à continente
 autem aëre corrumpitur humor, & spiritus: unde etiam
 in quodam genere febris pestilentis, quod ad hæticam
 etia
 12.3. pertinet, nihil potest excogitari perniciosius. Erat itaq;
 Conciliator, qui dicit eam curari curatione febris pu-
 tridæ.

CONTRADICTION IIII.

Pestilens morbus an omnis cum febre.

58. Iuxta prædicta contingit dubitare, An omnis pesti-
 lens morbus sit cum febre? inquit enim Galenus ter-
 tio super tertium Epidemiorum, Cum mortales vel ci-
 tra febrem pestis corripit. Memini me aliàs de hoc
 1. scripsisse: sed in eadem sententia sunt verba Hippocra-
 tis ex eodem libro: Ex his quos febres tenebant, inquit
 ille, aliæque, nemo circa potum intempestivus erat.
 Et hæc videtur etiam sententia Rasis, cum dixit Mor-
 bum epidemialem, & Febrem epidemialem. Sed ipse
 5. confundit epidemialem cum pestilenti: & in hoc de-
 ceptus est in linguarum permutatione. declarantur rur-
 sus pestilentes fluxus ventris, corruptiones extrema-
 3. 2e. rum, ut in tertio Epidemiorum ab Hippocrate, qui fe-
 5. bres non sunt: cum etiam oculorum morbi, ac multa
 huius generis. Unde ibi multis eorum febres erant.
 Et rursus paulò post, dum de ulceribus ageret.

Quibusdam ante febres, aliis cum febribus, aliis post
 2. 28 febres ipsas hæc eveniunt. Oppositum huius ostendit

series tractationis: nam Paulus, Ætius, Auicenna, Rasis, Pestilentem morbum inter febres collocant: non inter ulcera, profluvia alui, aut lippitudines. Ratio tamen est ut quod sine febre sit satis clara. Quid enim prohibet ut in venenis quæ bibuntur, aut quæ animalia iaculantur, ne mala sit consimilis in aëre qualitas citra febrem quæ homines perimat? Rursus si pestilens morbus febrem necessario adesse postularet, esset febris ipsa pestilens morbus: atque etiam unius generis ob id. at ut docebimus, earum febrium quædam tabificæ, quædam continuæ, quædam intermittentes. Vnde Hippocrates *3. epid. sec. 3. c.* de constitutione pestilenti loquens, cum dixisset, Februm ardentium, quæ vigeant, hæc erat natura. *35.* post pauca subiungit: Erant præterea febres aliæ de quibus iam acturus sum. Explicat autem eas non statim, sed post pauca, dicens: Multa præterea alia febrium genera vulgabantur, tertianarum, quartanarum, nocturnarum, continuarum. Apparet igitur febres comitari pestem, non autem pestem esse febris genus. Sed in oppositum est ratio, & experimentum. Ratio quidem, quoniam pestilens morbus est acutissimus. Docuimus autem alias, nisi sint à multitudine materiæ vel ratione loci acutissimi, tales febribus sociari. Sunt etiam contagiosi, contagio præsupponit putredinem, ut explicat Galenus in primo de Differentiis febrium per exempla scabiei, lepræ, lippitudinis. Et rursus post hæc habet: *cap. 2. cap. 4.* In pestilenti autem aëris statu inspiratio plurimum est causa: fit enim & aliquando ob eos qui sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, cum breuem aliquam occasionem ad febris originem ab aëre ambiente acceperit animal. Magna autem ex parte incipit ex aëris circumsstantis inspiratione à putrescibili vapore vitiiati. Ideo concludit, (quod mirum videtur) Sed quoniam de febribus pestilentibus facta est *cap. 5. in init.* mentio, quæ omnes à putredine ortum habent. Ideo clarum videtur ex ratione, quod hic morbus nunquam sit sine febre, & etiam putrida. Hoc etiam experimento dilucidum est, necessarium enim his temporibus, ex his qui peste laborant, sine febre inuenies. At ut dixi aliquod genus perniciosum ad hæcticas *3. deca pul. ca.*

reducit ipse Galenus, in quibus calorem febrilem inuasisse corpus cordis docet. Sed conciliatio in hoc apud me non est difficilis. Nam omnis pestilens febris à putredine sumit initium, cum verò processerit, nihil prohibet, ut quemadmodum in cæteris, quin in hecaticam transeat. Maior dubitatio est in principali quæstione, an omnis morbus pestilens cum febre sit. Constat enim ex argumento tacto, quòd vitiatæ aëre qualitate aliqua mala, aut aqua, quòd morientur homines passim, quia elementa sunt communia, & poterit hæc qualitas esse nō putrida, ut in aliis venenis. Et si quis dicat, quòd erit necessariò calida, ideo inducet febrem: nam qualitas frigida lentè occidit. Respondeo, quòd poterit esse sicca, & item frigida intensa, & tunc celeriter occidet. Poterit etiam esse occulta, pendens ex astris, & non habens ortum ab aliqua prima qualitate. Sed forsan dicet aliquis, hoc esse verum, ubi non communicaretur aliis: at si debeat aliis cōmunicari: tunc necesse est ut adsit putredo, vel saltem calor externus: quare febris aderit ex eius dispositione. Communicari autem ex homine in hominem celeriter, ac maximè pestilentem morbum, fateatur philosophus ipse. Respondeo igitur pro concordia horum, Duplicem esse pestilentialem morbum: alium qui non facillè communicetur, & hunc quandoque posse carere febre: sufficit enim ad hoc quòd sit pestilens morbus, ut sit epidemius, & perneans: est enim hæc sententia sæpius à me ex Galeno repetita.

robl. 7

pid.

I. in
mio.

Voluit enim omnia pestilentis morbi genera sub vno verbo Galenus comprehendere. Sed Aristoteles intelligit per pestilentem morbum eum qui apud nos pestis vocatur, facillimè ex vno in alterum transeuntem. & hic cum febre semper est: potest enim, ut dixi, in aëre esse mala qualitas, quæ multos perimat citra febrem, quia citra putredinem, nec tamen facillè communicabitur. esse tamen quæ communicetur citra putredinem facillè, hoc est ex his quæ nondum experimento comperta sunt. Succedit tamen plerunque & in his, qui non facillè ex altero in alterum transeunt, morbis pestilentibus ipsa febris, etiam si ab initio non sit: ob hæc hic morbus febribus adnumeratur. Galenus in libro de
Differen-

Differentiis febrium, loquitur de causis febris pestilentis, non autem morbi pestilentis : ita quòd in ea tractatione iam præsupponit esse febrem : hanc autem manifestum est fieri à putrido humore . Sed hoc declarato adhuc restat longè maior difficultas, & est, An pestilens morbus, qui est cum febre, sit ipsa febris, sic vt pestilens morbus sit species quædam febris : an potius sint duo morbi, scilicet pestilens, & febris illum consequens : nam si sic non erit, nunquam transibit in hecticam : si enim est modus quidam putredinis, nemo dicit putrescere membra in hectica. Quòd si dicas, putridas alias in hecticas transire. Respondeo : Impropiè hoc dici : nam ex putrida exoritur hectica, nunquam putrida transit in hecticam. Siue enim finiatur putrida, seu non, hectica nihilominus succedit. Igitur vna ex altera non generatur in his quæ transmutantur per generationem, generatio minus ad vnguem est alterius corruptio. Sed tamen in hoc genere febris posset deffendi, quia vt dictum est ex autoritate Hippocratis in tertio Epidemiorum, etiam membra ipsa in febre & morbo pestilenti secundum substantiam suam putrescunt. Et ideo dico, quòd vt declaravi in libro De febre pestilenti, infiniti sunt modi pestilentis morbi: quidam enim sunt ipsa febris, quia causa eorum est modus putredinis : & de his loquitur maximè Auicenna dum de febre loquitur pestilenti. Quidam cum febre, vt in Apostematibus seu *pri* Phlegmonibus: de quo genere loquitur Princeps, cum *qu* de Althoim sermonem habet. Quidam etiam febre *4.* carent. Sed quid dicemus de eo, qui febrem patitur pestilentem, nemine alio in ea regione consimili laborante? Respondeo, Lis est de nomine: erit enim febris venenosa, non tamen pestilens. Cura erit eadem, sed non dicetur pestilens, quia nec vagatur, nec ortum habet ab aère vel aqua, sed ab humoribus qui id genus prauitatis contraxere. Et in hoc bene respondet Gentilis, cum *pri* ferè idem dicat: sed postmodum aberrat, volens quòd febris quæ ex vno cadauere putrido in domo existente *4.* orta est, vocetur pestilentialis, cum nō sit epidemialis: sed ex difficultas est solum in nomine, est enim venenosa, & ne haber aliquid plusquam prima commune cum vera pe-

stilent. At maior est difficultas de ea quæ transfertur de regione in regionem, per halitum & contagionem, aëre non corrupto existente, vt frequenter in Italia accidit. Respondeo, quod est verè pestilens, grassatur enim in multos, & est perniciosus. Hic tamen modus est quasi medius, & fuit incognitus antiquis: vix enim persuaderi potuit Galenus, migrare morbum ex homine in hominem, tam celeriter necantem, absque aëris consensu. Hoc autem melius intellexit Philosophus, & experientia nunc clarè docet, cum in multis vrbibus nulli prorsus pereant, qui hoc vitio affectos & illorum socios diligenter vitauerint, & tamen in his, qui se immiscent, maximus numerus hominum peste desideretur. In hac tamen est vitium aëris, sed omnino cõmunis: ideo, &c.

CONTRADICTION V.

*Purgatio in Vere: an in initio eius, an in fine
conueniat.*

Quidam alius tempore æstiuo febribus tertianis corripiebatur: sed multis iam annis non febricitauit, quoniam à nobis purgari circa finem veris anticipauit: sic enim melius est tales euacuare: sicuti illos, qui morbo cõitiali, apoplexia, & melanholia, articularique, atq; aliis huiusmodi qui ex crassis gignuntur humoribus, præstat circa veris initia euacuare, inquit Galenus. Et ante hæc verba dicebar: Sic & mulierem quandam singulis annis Vere inchoante similiter euacuans, cum aliquando tumorem cancrorum pateretur in mammillis, valido ac frequenti medicamento, quod atram bilem ciere posset, ad sanitatem perduxit. Dixerat & in initio, Hos enim oportet vt anticipemus purgare adueniente Vere. Sed cum sermo etiam ad eos qui bile abundant amara, extendatur, interpretari debet sic, vt anticipemus antequam adueniat morbus, & adueniente Vere, id est, iam veniente, seu in fine, seu in principio, vt etiam Græca lectio sonat, ἥτοις εἰς τὸ τέλος. Sed in libro de Venæ sectione hæc habet: Siquidem nonnullis amaræ bilis succus plus cæteris colligitur,

quibusdam bilis atræ, aut pituitæ, aliis ex æquo omnes, in quibus sanguis abundare dicitur, quos omnes euacuabis, ut etiam arthriticos & podagricos Veneris principio, exhibito videlicet aut pugnante medicamento, aut venæ sectione facta. Hic liquet, quàm sibi apertè contradicat in redundantia amaræ bilis, vbi etiam in initio Veris purgationem præcipit, cum antea docuerimus in fine esse faciendam. Sed de humoribus crassis sibi concors videtur in his duobus locis, nisi esset quòd in prima Aphorismorum sic scripsit: Cæterum ut ex plurimo alimento oblato, quòd non solum in ventriculo bene conficiatur, sed etiam in venis & toto animalis corpore vnumquodque animal carnisus reddatur, & sanguine abundet, habent homines ipsa experientia satis compertum, non in seipsis tantum, sed etiam in iumentis. Nam ante æstatis initium, circa ultimam Veris partem, sibi & illis sanguinem detrahunt. En vides, quòd non initium Veris probat, sed finem illius. verba tamen Aphorismi sextæ particulæ quasi ad vnguem recitat in libello Quos & quando purgare oporteat, ut exscripta prorsus videantur: quo fit, ut hæc potius Galeni sententia censeatur. Hanc sequitur Ætius etiam: sed Paulus tam de purgatione, quàm de venæ sectione totum Ver laudando, nihil mihi distinxisse videtur: itaque meo iudicio se ad Galeni sententiam refert: quam etiam expressit in consilio de morbo comitiali, cum dixit, Primò Vere purgetur puer. & in sexto de Tuenda sanitate: Qui virioso sunt corporis habitu, purgatione leuentur in Veris initio. Sed nec obstat quòd aibi dixerit Hippocrates medicari æstate superiores, hyeme verò inferiores: de coacta enim loquitur purgatione, quæ etiam extra Veris tempus fieri debet. Quòd si quis obiiciat, quòd Veris initium simile est hyemi ex dicto Galeni, & quomodo in hyeme poterimus frigidos & crassos humores expellere. Respondeo, quòd intentio Galeni est ab humoris abundantia sumpta: nam initio Veris si abundat pituita, expurganda est: si non, nec in fine. quomodo enim verisimile est illam nocituram calido iam facto tempore, quæ dum frigidum esset non nocuit? aut si iam nocuit, manifestum

- nos malè fecisse, noxium non expurgando humorem
antequam noceret. Quòd igitur pituita vel in initio
Veris, vel nunquam in Vere sit expurganda, satis patet:
b. 20 tum etiam de aliis frigidis humoribus. De sanguine
etiam, cum plurimi morbi ex ipso fiant (vt Hippocra-
tes docet & Galenus) in Vere, patet, quòd traducta se-
h. 21 ctione venæ ad illius finem nulla erit vtilitas. Relin-
quitur igitur vt declaremus, quomodo amara bile su-
perabundante, purgatio iuxta illius finem conueniat.
Galenus enim declarat, bilem æstiuo tempore abunda-
re, itaque cum nondum in initio Veris multa sit, tunc
purgata difficilius cedit, & corpus frigidis obnoxium
Na- morbis relinquet. Hoc enim declarauit Hippocrates,
h. 22 Incolumitatem nostram æqualitate ipsorum humorum
t. c. 21 constare. Rei igitur veritate intellecta, verba galeni
concordemus. In libro de Sectione venæ non tractat
nisi de illa, quæ humores euacuat, potentia, non actu
existentes: ideo non in fine, sed in principio euacuare
oportet Veris, propter iam dictas rationes, etiam si bi-
liofus redundet sanguis. At in humoribus iam existen-
tibus secus est: conuenit enim, vt dixi, bilem medica-
mento iuxta finem Veris expurgare: quod expressit in
libello, Quos & quando purgare oporteat. Sed dices,
Non sic: nam in libro de Sectione venæ addit purgan-
dos etiam medicamento. Respondeo: Verum est, sed
vbi negotium illud non tractat, verba ad loci, vbi tra-
ctatur materia, interpretationem sunt deducenda.
ad Al- Et ideo mihi bene videtur Rasis dixisse, cum synanche
ca. 25 vexat in Vere, tunc præuenire oportet morbum sectio-
ne venæ. Sed hic non potest loqui de sectione in prin-
cipio Veris, aliter oporteret diuinare futuros huiusce-
modi morbos. Rasis igitur solùm intelligit, vt fiat in
Vere ipso ante morbi aduentum, non in principio illius,
vt credit Antonius Gazius Patavinus, quamuis vir ce-
278. lebris. Eandem negligentiam Auerroës habuit, qui in
de Collectaneis, dum de purgatione & venæ sectione lo-
gimine quitur. Ver tantum proposuit, non illius partem. Aui-
tratis. cenna etiam laudauit omnem diminutionem succorum
7. in Vere: verba eius apponere liber: Nulla autem est res
4. quæ adeò hominem ab ægritudinibus Veris tueatur,

sicut sectio venæ, & purgatio, & cibi diminutio, & vini porus, cuius loco syrupi assumantur. Vnde liquet, quàm malè fecerint, qui Quadragesimam sustulerunt, ^{sec} etiam si non peccent: plurimos autè impietatis suæ dare ^{mi} ob id pœnas morte præcoci. multa enim cùm à Mose in ^{ca} sua lege, & à nostris altiore consilio nobis tradita fiat, leuibus quidam suffulsi suspicionibus, euertere studuerunt. Sed ad propositum reuertor: Princeps alibi ostendit, quòd in Veris principio purgationem ac sectionem ^{ter} venæ moliri oporteat: verùm non exquisitè iuxta Gale- ^{mi} ni sententiam. Sed si sanguis abundet, vel etiam reliqui ^{ca} humores bile flaua excepta, Veris initio: at bile flaua iam actu existente purganda est in fine Veris. Igitur sectio venæ semper in initio Veris, at purgatio non semper, sed quandoque in fine. — At in prima Aphorismorum docet regimen eorum, in quibus, non præ multitudine tantum sanguinis periculum imminet, sed etiam propter exercitationem: nam hi non in periculo sunt in Vere, sed in Aestate, cùm mediocriter, sanguis tantum exuberet, alioquin innoxius: nam solum hi ægrotant, quibus sanguis est vitiosus in Vere, iuxta Galeni ^{3.} sententiam, aliter non esset Ver saluberrimum. His igitur ^{2.} si sanguinem in initio plurimum detraxeris, non erunt idonei ad labores: si paucum, cogeris denuo iuxta illius finem, scilicet Veris, sanguinem detrahare: quare in his sectio venæ finem Veris expectare debet. Hippocrates autem conuenire vocat, quod vel vitio multitudinis, vel prauitatis, purgatione exigat, aut venæ sectionem: non quando labores, aut exterior alia causa imminet. Liquet autem ex hoc, quàm perperam veterinarii sanguinem equis in festo Beati Stephani detrahant.

CONTRADICTION VI.

Citri semen an calidum

Citri semen calidum est in primo, siccum in secundo, sicut & cortex, qui tamen est siccus in fine secundi. Caro autem est calida & humida in primo: quòd verò eius acidum est, frigidum est, & siccum in tertio,

inquit Princeps. Idem, si tamen idem est in libello de
car. Viribus cordis inquit, Cortex est calidus & siccus in ter-
sp. 120. tio, semen frigidum & siccum in tertio. De cortice di-
2. cap. scordat in gradu, de semine etiam in natura. Rasis autē
ecitro. in continentibus narrat opinionem Mesue, qui posuit
 corticem calidam & siccum in tertio, & concordat cum
21. c. 21 secunda Principis autoritate: caracem autem frigidam
 & humidam in primo, in quo dissentit à Principe, qui
 illam opinionem in secundo libro reprobat. Sed semē
 dicit esse calidum & siccum in tertio, & in hoc ab amba-
exta fine bus Principis sententiis dissentit. Narrat & Galeni opi-
 nionem ibi Rasis ex septimo de Simplicibus medica-
 mentis non exquisitam satis: ait enim, quod censet se-
 mina esse sicca & dissolutiva in tertio: Galenus dicit in
 secundo: refertque id, cum dicit à temperamento rece-
 dere ad siccitatem non solum, verum etiam ad calidita-
 tem. Sed non de cortice concordat litera Rasis cum
 Galeno, siquidem siccum in tertio, in calido & frigido
 temperatum ponit, aut declinans ad calidum paulu-
 lum, Rasis: sed Galenus siccum in secundo dixit, non in
 tertio: nec forsan error est Rasis, sed transcribentis libra-
 rij, quoniam per notulas numerus ille describitur, non
 per voces. Illud sanè certum est, quod arida pars vtrius-
 que consensu, frigida est & sicca in tertio. Vnde error
 transferentis, & literæ Latinæ Galeni est manifestus:
 horum enim verborum loco, κατὰ μὲν τὸ σπέρμα, τὴν
 δὲ ἄλλαν ποσότητα καὶ ξηραντικὴν δύναμιν ἐπικρατοῦσαν ἔχον, ὡς
 τῆς πρώτης εἶναι τὰ ἔξωθεν ἀπὸ τῶν ξηρανόντων τε καὶ ψυχόντων.
 Vertit ille, in semine quidem habēs acidam qualitatem
 & siccam, vt ipsam tertiij sit ordinis reficcantium refri-
 gerantiūque, cum debuisset potius transferre, Quod
 iuxta semen est, acidam habens qualitatem & siccam,
 ex tertio ordine est refrigerantium atque exsiccantium:
 vt scilicet ad succum verba potius, qui circumpositus est
 semini, quàm ad semen verba illa referantur. Ostendit
 primò hoc ita esse res ipsa, cum semen nemo frigidum
 & siccum dixerit, nisi autor libri de Viribus cordis, tum
 etiam Galenus ipse qui in eadem serie dicit, Semen,
 quod est nucleus, ex secundo est ordine siccantium ac
 dissoluentium: vnde calidum ipsum ponit. siccum etiam

in secundo, non quemadmodum succum in tertio. Et verba illa, τὸ ὑγρὸν καὶ δέωδες ὑπὲρ οὗ πρῶτον διείλεγμα. Quod est, Humidum autem illud atque acidum, de quo primum disserui, manifestum est nisi verba illa ad prius exposita referantur, illum de succo nullibi eo capite locutum fuisse: quare mendax simul esset ac obliuiosus.

Dictio etiam κατὰ, κατὰ τὸ σπέρμα iungitur accusatiuo, & significat secundum: ut sit sensus, Quod secundum semen est. Approbat hoc & Aeginetæ lectio, cum lib. 1 dixit, Interior pars, siue acida, seu aquosa fuerit, abundè refrigerat.

Ætj tamen interpretes & ipse in eodem manit errore, in quo & Theodoricus Gerardus: at forsan per semen intelligent primo loco, seminis corticem, quem frigidum & siccum in tertio nil repugnat, nucleo, quem propriè semen Galenus esse dicit, calido existente. atque sic interpretes & Princeps defenduntur, nec Græca litera quæ à nobis insueto certè modo exponitur contorqueretur. At huic cōcordiæ astipulantur verba Galeni, cum dicat vere semen solum esse nucleum, tum Pauli modus loquendi, Ἐἴτε δέωδες, ἢ τε ὑδατῶδες, nam si per acidū aquosum intellexit, debuit dicere. Interior pars quæ aquosa & acida est. At videtur aquosum ad succum, acidum referre ad seminis corticem. Sed huic concordiæ obstāt, quòd nullum de succo verbum Galenus fecisset, qui tamen non tantum cortice seminis, sed vniuerso semine non solum longè valentior est, sed etiā copiosior: tum etiam quia testatur (quod etiā iam in medium adduxi) Galenus se de succo fuisse locutū. tum quòd cortex ipse seminis haud acidus est, nisi forsan leuiter, sed potius astringens, ac quasi inutilis medicinæ, & modicarum virium. Galeni verba illa ad hoc tendunt, ut intelligamus, cum de semine loquitur, ac illius viribus, nō totum accipiendum, sed solum nucleum: non quòd aliam virtutem cortici seminis tribuat, ut forsan quidā interpretātur perperam, sed quòd cupiat semen mundū esse à cortice proprio. Aeginetæ verba ad hoc tēdunt, ut intelligamus, idē nos posse humidū intelligere, quod etiam acidum: nam & caro citri acida paululum est, & ideo frigida à Galeno & aliis censetur, repugnante solo Prin-

cipe. vnde etiam Rasis proprium hoc illi inesse dicebat, vt ventriculi reprimat feruorem. nam crassa est substantia, non facile putrescit, & frigida ac humida temperie est, quibus omnibus exedenti calori aduersatur. Non ignoro esse quosdam, qui citrium à Græco nemine, qui citreum, qui malum medicam, vocent: mihi nunquam tanta de nominibus cura fuit, vt grammaticorum mores ipsas negligerem cum tamen nihil intersit, male an bene loquaris, nulla vox minus ambigua est, aut magis conueniens quàm citrij: constat tamen apud Galenum citrium idem esse ac malum medicā. barbari eiecta vocali i, citrū vocāt. Hæc non vidit Manardus adeò promptus ad coarguendum Auicennam, horum enim malorum sectæ causæ sunt. Et enim vt visum est error hic à Græcis tum à Galeni litera & eius interpretibus, non à Galeno, nec ab Auicenna ortū habuit: quanquam, vt sæpius dixi, liber de Viribus cordis non sit Auicennæ. Sed

1. *epi.*
3. sit modo, nihil dixit, quod Galeni verba fermè non videantur significare. Dioscorides eius nō expressit vires, nisi seminis quòd aduersentur venenis, & aluū moueat, quod & Rasis animaduertit, & mihi multis in causis vsui fuit, cū vix queas simile inuenire. Sed ad rem reuertor, omiſsa de citrangulo, quod Arantiū solemus appellare, disputatione. Serapio cōcordat cum Galeno fermè,

2. *de*
3. *c. 1.* sed acidam partem frigidam in secundo & siccam non tertio ponit, de semine & cortice concors: cuius etiam sententiæ est quasi Auerroes. Pro solutione igitur huius

11. *ref.*
43. apparentis contradictionis dico, quòd Galenus non expressit quòd sit calidum in secundo, sed quòd siccum & dissolutiuum de semine: corticem autem nō negat paululum calidum esse, ideo Auicenna ipsum in primo gradu statuit. De carne solum est difficultas, nam Auicennā calidam statuit, hoc argumento, quòd non videatur villo modo infrigidare. Hic nihil plus habet Galenus contra Principem, quàm Princ. contra Galen. Sentiamus igitur cū Gal. quandoquidem etiā habet alios fautores. Dico tamen, q̄ adeò parū recedit à tēperamēto vt totū inter tēperata citriū reponatur à Serap. Quòd verò Mesue dixerit, corticem esse calidum & siccum in tertio, vt refert Rasis, vel hoc intelligi debet, accipiendo solum scobem

renuissimam, quæ forsitan talis est, nam odoratus est cortex valde, vel ob regionem accidit, vel quia sub citrio Adami poma comprehendit, quæ & ipsa habent carnem quæ manditur, ac corticem, nec tamen sunt citranguli. Est igitur cortex citranguli calidus in initio primi, siccus in fine secundi gradus: semen calidum & siccum in secundo, per semen medullam intelligendo. Caro frigida paululum, & non leuiter humida: succus frigidus & siccus in tertio. Cortex autem pomorum Adami & citrangulorum calidus est & siccus in tertio. Medullam citrij aduersus venena esse præstantissimam plurimi referunt, adeo vt mirabilis Serapio, Mesue, vt Rasis refert, Auerroes, Dioscorides. Illud non prætereundum, colligi ex dictis. Mesuë librum scripsisse de simplicibus medicamentis, qui ad nos minime peruenerit. Obiiciuntur & alia, quod dixerit Citri semen impinguare corpus: hoc non vidit Galenus, non vidit Paulus, fateor perperam igitur adiectum: o egregium hominem. Sed forsitan etiam Galenus hoc dixit in aliquo libro, qui ad nos non peruenit, peruenit ad Auicennam, neque enim locus de simplicibus medicamentis hoc postulabat, cum non de his ibi agat, quæ à proprietate operantur. conditum nutrit pulmonem & pectus, non de succo, sed de carne loqui Auicennam palam est, vel iniquo iudice: at hoc verum est. Vnde patet, doctrinam Manardi utilitas parum persæpe damni multum asferre. Vnde Brasauolus in suo libro de Simplicibus, dum de citrio loqueretur, Auicennam quibus potest modis excusat, & rectè, indignum ratus tam euidentem illi obliuionis notam inurere.

Obiicit & Manardus de morbo mulierum incerta primo, deinde etiam his quæ vera sunt, quanquam silentio à Græcis prætermissa, vt gloriam solum quærere videatur.

CONTRADICTION. VII.

Nubecula in vrina rubea, an breuem morbum declarat.

Quibus septima iudicatur, iis nuberculam habet 4.
quarta die vrina rubea. dixit Hippocrates. Et rur- 71.

sus alibi : Si vrina fuerit subrubra, ac sedimentum sub-
 rubrum & leue, diuturnior hic morbus quàm prius,
 2 *progn-* sed admodum salutaris est. Galenus in commèto huius
fic. 27. textus docet causam, quia sola pars aquosa seu serosa
 sanguinis expellitur, igitur cum coctio præsupponat
 substantiæ mediocritatem, erit necessario morbus lon-
 gus. Ipse etiam in expositione Aphorismi meminit
 huius difficultatis, dicens, hoc signum significare dimi-
 dium coctionis solum, ideo si celeriter vt in quarto die
 appareat breuem morbum denuntiat, vt pote in septi-
 mo finem habiturum. non sic si in x l. vel x i i i l. nam
 fermè conduplicabitur tempus, atque vt celerius appa-
 rente tali vrina in x i i i l. terminabitur in x x. ca-
 dem ratione dico, quòd si in x x. appareat in x x x i i i l.
 vel in l x. die finietur. Sed meo iudicio his seruatis, ad-
 huc longè difficiliores relinquuntur dubitationes: nam
 in Aphorismo loquitur de nubeculæ colore, in libro de
 Morbis acutis de vrinæ substantia cum sedimento. Pri-
 ma igitur breuitatem morbi, secunda longitudinem si-
 gnificat. Sed hæc respõsio non videtur de mēte Galeni,
 qui inter hæc nō distinguit. Et rursus Princeps: Et sedi-
 men rubeum significat abundantiam sanguinis cum
 tarditate concoctionis : & associantur ei in febribus ar-
 dentibus tristitia & anxietas, non igitur hæc significat
 morbum breuem. Et rursus alibi : Vrina rubea in acu-
 tis morbis significat velocitatem finis morbi, bonam
 cum bonis, prauam autem cum prauis iudicationem o-
 stendit. Hæc quis non videt pugnare cum iam dictis?
 Subdit etiam : Et generaliter vrina cum substantia ru-
 bea significat vehementem inflammationem. Sed quod
 magis mirum est in fine capitis, quasi oblitus priorum,
 hæc subiungit : Et ad summum vrinæ rubæ substan-
 tiæ, & rubei sedimenti, significant materiæ cruditatem,
 & ipsam esse non coctam. & significant longitudinem,
 propriè quando rubedo non est vehemens, & fuerit de-
 cliuis ad turbulentiam. Oedipum hîc quæramus oportet,
 adedò omnia sunt intricata. Sed in hoc cum Galeno
 videtur concordare, quòd nullam inter vrinæ & sedi-
 menti rubedinem differentiam facit : cum tamen prius
 opposita significare contendat.

*secunda
 quarti
 trac. 1.
 cap. 88.*

*ibidem,
 cap. 86.*

Forſitan ex illo ſoluitur, cum dixit: In tenui autem v- *ſecū*
rina color intenus, ac tinctura multa, ſignificat quod *mi*
non eſt ob concoctionem, ſed bilis admixtionem. Sic *ſim*
igitur craſſa ſubſtantia exiſtente, rubeoꝛque ſedimento, *cap.*
vel etiam vrina, morbus brevis erit: ſubtili autem bre-
vis non erit, ſed inflammationem multam ſignificat.
Sed expoſitio hæc ad mentem Galeni non eſt, qui dimi-
diam coctionem ſignificare illam ſemper cōtendit: cum
vrina rubea ſub ratione coloris, non ſubſtantiaꝛ conſi-
deretur.

Reſpondeo: Noſtra differentia data conciliat Princi-
pis verba: pro Hippocrate autem Galeni expoſitio ſatis-
facit. Oſtendit autem hoc dictio Hippocratis, qui ru-
beam vrinam facit ſalutarem, hic autem loquitur de ma-
la Auicenna. At dices: Hoc non videtur cōcordare cum
dictis Galeni, qui ſubtilem ruſam facit ſalubrem, & ex
ſeroſa ſanguinis parte abſque inflammatione: quod &
Ætius confirmat. Autor libelli de Vrinis dicit, craſſam *lib.*
rubram multitudinem ſanguinis prætere: rubram *c. 13.*
ſubtilem non inueniri vnquam: quia ſanguis non fit
niſi exacta coctione: at talis nequit eſſe cum ſubtili
ſubſtantia. Reſponder autem tacite obiectioni, quæ
ſubtilis eſt non rubea, ſed quaſi rubea dicenda eſt. Ad
hoc diceret Galenus, illam appellari, & ſi non fit, exqui- *4. ca*
ſitè rubeam. Auerroes autem dixit, vrinam rubeam ſi- *cap.*
gnificare ſanguinis abundantiam & virtutis debilita-
tem. Et manifeſtum eſt, quod præterit illam quæ fit a
dolore, vt in coli dolore etiam frigido. Et hoc declara-
uit etiam in Cantica, ſed non dixit, niſi quod ſignificat *part*
abundantiam ſanguinis: debilitatis autem nullo modo *text.*
meminit. Hoc tamē ſupereſt, quod cum Galenus ponat *cap.*
vrinam rubeā fieri ex ſanguinis ſeroſa parte, nulla erit
craſſa, ſed omnis vrina rubea ſubtilis erit? Aliud dubiū
ſupereſt: Quod ſi rubra in proximo die ſignificat indi-
catorio ſalutem, quæ concocta erit abſolute quando ſi-
gnificabit? Reſpondeo: quod omnis vrina rubra eſt ne-
ceſſario ſubtilis: nam ſi craſſa ſit, erit ſanguinea, non ru-
bea tātum, cum à ſanguine ſola differat ſubſtantia: con-
cocta autem vrina iam præſentem & imminentem ſi-
gnificat indicationem: aliàs plura dicemus.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.
CONTRADICTION. VIII.

Fluxus ventris, fluxu curandus: vomitus, vomitu:

Et, an omnis cura per contraria.

secunda **V**omitum quandoque vomitu prohibetur, & fluxus
extra ter- fluxu: inquit Princeps ex autoritate Hippocratis,
j. trac. 2 dum de cholera morbo loquitur. Hunc cholicam af-
p. 13. fectionem vocant, qui Arabicos autores verterunt. Ea
ec. 5. forsan Hippocratis autoritas credita est à Principe, cum
autor secundi Epidemiorum inquit, ἔμετε λύσις, ἔδωκε
ἐν ἑρμῶν διδόναι πίνειν, καὶ ἐμέτω. id est, Vomitus solutio fit,
p. 13. calida aqua in potu data, vomitūque eiecta. Vel illa sex-
p. 9. c. ta Aphorismorum: A lōgo alui profluuium vomitus spōte
2. superueniens morbum soluit. Similiter Ætius cum in-
quit: A diuare etiam oportet excreatione per sedē, alie-
num enim velut venenum insidens & ventrem ac inte-
stina rodit, & humores ex vniuerso corpore trahit: per
vomitum etiam opportunitatem prouocationem vomitus
ipse soluitur, & cessat. Quinimo in eodem loco fermē,
dum de vomitu à bile ageret, consuluit, ciendum esse vo-
p. 3. mitum. Et Princeps ipse ante ea verba in fluxu propter
pituitam à cerebro descendentem factō, consuluit & vo-
prima mitum, & alui deiectionem. Paulus tamen vomitum so-
et. tertij lum excitat, cum cholera à cruditate fit, non autem à bi-
est 2. lis abundantia. Sed nullus melius Alexādro, dum enim
p. 9. cruditatibus angitur, & in choleram deuenit, vomitu fa-
3. c. 39 cili soluendus est æger: dum autem bile nimia purgan-
3. c. 14 dus est, inquit, Picracum Scammonio. Et hoc, inquit, si
nausea & tinesmus infestent: æger tamen parum tum vo-
mat, tum deiciat. Ex quo manifestus est error pudendus
medicorum nostri tēporis, qui malè intellecta Auicen-
næ autoritate, vomitum vomenti, & purgationem si-
mum deicienti adiciunt: cum solum in conatibus hoc
liceat facere, natura non assequente, vel in cruditatibus.
3. c. 19 Hanc eandem sententiam Alexander, dum bilis coacer-
1. uata est in intestinis, nec tamen pellitur, secutus est, pur-
gandam docēs: si fluat, nequaquam. Illud solum mirum,
3. c. 21 quod infra in dysenteria cum torminibus venæ sectio-
14. in nem consulat. At Galenū his contradicere videtur, pri-
mo. mo ad Glauconem dicens: Sed neq; si fuerit febris cum

profluuiū vētris, alia opus est euacuatione. Verū hęc sola sufficit, quamuis non sit pro multitudinis ratione.

Quicumque enim his plus adimere necessarium existimantes sanguinem mittere, aut ventrem mouere tentauerunt, in grauiora pericula deduxere. Non est mihi *abusus* propositum nunc, vť discordiam ē dysenterię cura naturam dissoluam: nec vť abusum, de quo aliās dixi in libro de malo medendi vsu, repetam: sed vt declarem, an fluxus solū astringentibus curetur. Non est confugiendum ad id quod minus demittat aluus, hoc enim iam excipit Galenus. Sed cū nihil sensu dignum, aut cū febris non coniungitur, aut forsā cū vtrūque adest, tunc corpus purgandum. Cum quibus non cū cassia, seu silica Inda, sed picra, haud ad moto scammonio. Ita in cholera, & aliis influxibus generale pręceptum erit, vt non purgemus, nisi natura torpeat, & febris non adsit: nam febris medicamentis aduersatur: ob id illa minimē exhibenda, vbi ea vrget. Sed non videtur regula seruari, quōd contraria sint curanda contrariis. Est autem Axioma medicum scriptum ab Hippocrate in Aphoristicis, & ab Aristotele in prima Problematum sectione. Adeō verō vulgatum, vt Aristoteles in secundo Ethicorum ad mores id retrahat. Sed & ante scripserat hoc Hippocrates in libro de Flatibus dicens: Hoc generale pręceptum est, contraria contrariorum esse remedia, vt cibum famis, potum sitis: indolentiam doloris. Tum verō in libro de Humana natura: In summa medicus repugnet pręsenti tempestari, Morbis, formis, anni temporibus, ætatibus: contenta laxet, contendat laxata. Galenus etiam in tertio Artis medicę inquit: Curatio verō vnā pręcipuam ac cōmunem habet intentionem ad id quod est dispositioni auferendę contrarium. Et in de Constitutione artis medicę: Fueritque generalissimum quod ab Hippocrate dictum est, contraria contrariorum remedia: singillatim autem sua cuique singularia, frigido morbo calidum, calido frigidum, humido siccum: atque eadem in similaribus, ac instrumentariis, contraria morbosę immoderationi in quouis quatuor generum morbi oportet. Idem libro de Sectis, & quinto de Tuenda Sanitate, aliisque infinitis penē locis: vt faciliē intelliga-

22. 1

tic. 2.

Prob.

cap. 3.

in pri

22. c.

cap. 6

cap. 1.

fol. 2.

initio.

- mus, nullum præceptum esse magis in medicina famosum. Sed & Princeps, quem non obiter hîc induco, declarauit eandem propositionem non solum in qualitatibus, sed etiam in repletionem & euacuationem. Vnde Auerroes dixit: Hæc est radix curationis, ut quælibet dispositio cum suo contrario curetur, non solum in genere, sed deducendo per singulas species, ut calidum cum frigido, & repletio cum euacuatione, & per modos ac singularia: & extendit hoc etiam ad regimen præseruans, ut ante parum sequens dictum Principis, quod debemus vnumquodque suo contrario in tempore præseruare ab imminente dispositione. Et hoc ostendit quasi Galenus in libro de Inæquali intemperie, & sumptum est primo phisici auditus, nam contraria, contraria expellunt, expulsio morbi sanitas est: igitur curatio fit à contrariis. Hic non licet dubitare, an aliqua curatio à contrario fiat, quæ enim in contrarium adduci possent, sophistica sunt: sed an omnis cura à contrario fiat? & si fiat, quomodo fiat?
- Nam Auerroes in septimo Collectaneorum inquit: Deinceps dicendum est qualiter agendum sit, secundum magis & minus, aut quando nihil fieri debet, & maximè in euacuationibus, & curationibus, quæ fiunt per contrarium. Nam in pluribus locis euacuatio, & aliæ contrarietates non competunt, quamuis natura ægritudinis illud requirat. Vnde videtur, quod non omnis cura contrario fiat. Idem Princeps, cum dixit: Et scias, quod non omnis cura indiget contrario: sed sæpe sufficit sola regiminis bonitas Hippocrates etiam quinta Aphorismorum, Quæcunque refrigerata sunt excalescere oportet, exceptis illis quibus sanguis fluit, aut fluxurus est: sed Galenus rectè in commento respondet, hoc Theorema non euerri, Contrariorum contraria sunt auxilia: quia aliud est magis efficax, scilicet, Illa prius curari oportere quæ magis urgent. Alibi autem dixit Hippocrates, frigidam aquam reuocare calorem, ac distentionem nervorum sic soluere. Sed Galenus dicit, hoc non facit sua vi, sed ex accidenti. Ad quod respondit plerumque refugunt, dicentes: Curam per se à contrario, ex accidenti autem etiam ab aliis fieri. Quinimò difficultas est de morbis in quantitate ac numero, nam quantitati

nihil est contrarium vt Aristoteles in lib. de Decem vo-
 cibus refert: quomodo igitur morbus in magnitudine
 vel numero curabitur. Calor etiam naturalis morbos *lib. 6.*
 curat, qui nullis causis propriè contrarius est. Minus au- *Decr*
 tem calidis. Dolor etiam dolore discutitur, vt voluu- *fine. 3*
 lus crurum dolore & labor labore: & duorum dolorum, *Tuèd*
 qui non secundum eandem partem sunt maior mino- *nit. fe*
 rem obscurat, vt inquit Galenus & Hippocrates. Aui- *2. Ap*
 cenna etiam curat dolorem capitis à mala temperatura *46.*
 frigida & humida absq; materia purgante medicamen- *lib. 3.*
 to. Coitus etiam, iuxta Hippocratis sententiam, pitui- *1. tra*
 ram curat, nec tamen est ei contrarius. Curat & melan- *29. in*
 choliā cui minimè aduersatur. Temperatura etiam ca- *6. Ep*
 lida & sicca cauterio ex igne soluitur, vt inquit Albucasi- *Sec. 5*
 sis: quomodo igitur cura omnis est à contrario? Solet e- *23.*
 riam adduci, quòd cum equalia in gradu, vt dicunt, con- *3. Pr*
 ueniant, incipientibus hecicis frigida & humida adhiben- *3. C*
 da sunt, quæ modicum distent à temperamento. At si na- *medi.*
 turalis temperies similia postulat, non parum calida & *cap. 6*
 sicca iuueni debentur. Quæ igitur hecicam incipien- *1. Ch*
 tem curare poterunt ad calidam & siccam intemperiem *cap. 1.*
 declinabunt. His & similibus penè nugis, atque inanior-
 ribus etiam, Axioma medicum infringere conatur: vt
 alij non esse generale, alij per accidens à simili posse cu-
 rari morbos interpretantes. Sed non sic est: Galenus nan-
 que *x1.* Artis euriatix his vtitur verbis: Nūquam tamen *cap. 1.*
 propterea præceptum illud, Quòd contrariorum contra-
 ria sint auxilia, aliquando verum erit, aliquando falsum:
 imò id perpetuò verum est: quando fieri non potest, vt
 eorum, quæ præter naturam sint, quicquam per aliud re-
 mediorum genus curetur. Non tamen ex usu est semper
 omnibus, quæ præter naturam sint, mederi: sed cum sola
 per se subsistunt. Hoc in loco profectò mihi Galenus vi-
 detur veram huius præcepti explicationē posuisse: nam
 non semper conducit in complicatis affectibus, ad con-
 trarij exhibitionem properare, quādoquidem neque ad
 curam. Velut non ad vlceris, quòd canis rabidus intulit
 consolidationem: morbi enim aliqui auctione indigēt,
 alij vt seruentur maioris periculi effugiendi causa, vt
 hæmorrhoides in iecore iam duritiem contrahente.

Cum igitur morbi curandi non sunt tunc, quis dubitat neque tunc contraria esse remedia adhibenda. Maneat igitur fixum illud: Cum curare volumus, tunc contrariis auxiliis insistendum, in cæteris generale præceptum erit. Quidam autem putant veram curam, esse solum causæ morbi ablationem, ut videtur sentire Princeps, dum de morbis agit ex materia pendentibus. Nam in hectica secus est: & videtur sumpsisse hanc sententiam à Galeno quarto Methodi cum dixit: Præcipitur ab omnibus ferè antiquis medicis, quicūque ratione quadam, aut Methodo de vlcærum ratione scripserunt: causas quæ illa creant esse abscindendas, æquè profectò ut cæterorum omnium morborum. Ergo sententia Galeni est, quòd morbi qui fiunt curatione causæ auferuntur contrario suo, facti autem contrario ipsius morbi, nò autem causæ. Quale autem sit hoc contrarium, dicebat Galenus x i. Artis curatiuæ. Quod Hippocrates & Plato Contrarium vocant, Aristoteles Oppositum appellat: est enim Contrarium quod maxime distat in vnoquoque genere: non solum calidum frigidum, sed etiam magnum paruo, & multum pauco. Sed hæc cum loquimur de medici cura, non de opere naturæ intelligimus. Vnde illa Conciliatoris anxia inquisitio cum, nihil ad mentem Hippocratis aut Galeni: nam contrarium à contrario curatur ope medici, qui in vnoquoque indiget natura operante, ipse autem adhibet solum accidentia, substantias autem propter illa. Quare necesse est, ut contrario naturam iuuet ac impellat. In cura autem quæ à natura fit, non est hoc necessarium, cum illa fiat à principali agente calore naturali, de quo nunc prorsus nulla est disputatio. Semper igitur quòd primò intenditur contrario perficitur. Si enim, ut dictum est, vomitum excitet materia causa vrgens est repletio secundum virtutem dicta, seu humor in quali peccans, hic igitur euacuatione indiget, cumque sit in ventriculo per vomitum, causa igitur morbi fientis non aliter hic quam in putrida febre tollitur. Ob hoc autem rectè dixit, in putrida febre curationem esse euacuationem humoris noxij: deinde quod supercalefacti fuerat, refrigerationem: nam febris causa, est humor putridus: & ipsa, calor superadditus.

Sed Aui

Sed Auicenna febrem aut totam, aut maxima ex parte, cum ex humore consistit putrido, sientem morbum censet, quod verò factum est illius quasi ad hecticas pertinet. Certè non alia cura tollitur, quàm hecticæ. Balneo siquidem, & frigida potione, ac humidioribus alimentis. In his autem quæ à proprietate curant, oppositio nò minus inuenitur, quàm in manifestis: seu enim lapis cõfringatur cathetera, seu hircino sanguine, seu petroselinò macedonico, quod plus erat aufertur. At non necesse est operationem omnem à cõtrario fieri actû: sed virtute quandoque tantum, velut & cùm solis radij ignem accendûnt. Sex autem præcipua sunt quæ medicus peragit, atque in vno tantum contrariis minime indiget. Conseruatio enim quæ in sanis ad vnguem corporibus adhibetur similibus solum perficitur. Quæ verò in impeditis negotiis publicis, aut priuatis, non tamen sanis præseruationem quæ per contraria fit requirit. Sic & præseruatio pura quæ sanis, sed non modo sano degentibus, vt in aëre pestilenti, vel in itinere, per contraria non ipsis quidem corporibus, sed causis quæ morbum gignere possent perficitur. Sic & reducimus lapsa parum corpora per contraria, cùm liberè emendationi vacare possunt: & cura rursus morborum, & quæ præseruationi admixta est: vt in podagra contrario suo perficit. Quòd si Aueroes dicat, non cõpetere: quandoque intelligit, cùm maiore impedimento res detinetur: vt in vlcere à rabido cane consolidatio: in fluxu corruptæ bilis retentio. Sic rectè Galenus excusat Hippocratem: Sed Princeps nihil plus voluit, nisi quòd non omni repletioni debetur euacuatio, sed tamen euacuatio per inediam, balnea, exercitia, vt inquit Galenus libro de Sectione venæ. Hoc autem nihil aliud est, nisi quòd sæpe natura curat absq; medicaminum auxilio. De frigida aqua non est mehercle dubitatio: nam per se causâ morbi est caloris naturalis debilitas, ex raritate corporis, hanc tollit præculdubio aqua frigida: contrarium igitur est causâ morbum facienti. Per absurdum equidem est, si intelligamus Hippocratem voluisse inanitionem repletionem, aut repletionem inanitione tolli: Sed hoc docuit eo Aphorismo, tum aliis locis, quibus hoc scripsit Theorema, Detrimentum

cap

quod ab inanitione fit, tolli repletionem: vel versa vice, quod à repletionem, per inanitionem, hoc autem proculdubio multos latebat. Ergo vt ad rem reuertar, non in frigido tempore, aqua super infusa leuat distentionem: est enim contraria solum ei caloris debilitati quæ ab æstiuo feruore ortum habet. Sed si quid est quod obiciatur de morbis, nam in his palam contrarium solum deler contrarium: vtpote feбри frigida profunt. Verum nō de hoc loquitur Hippocrates, sed de consequentibus: sunt autem consequentia morborum symptomata, vt causarum morbi. Per contraria igitur morborum symptomata tolluntur, quæ sunt actionum ipsarum vitia, ergo in omnibus Hippocrates hoc intendit, quod sublatis anterioribus per contraria tolluntur & consequentia. Sic dolor obscurat dolorem, non tollit: labor autem eam sam aufert lassitudinis, quæ est in musculis repletio. Sic coitus dolores aliquādo curat, ac pituitam dolorum causam, & melancholicum morbum, humore purgato, aut statu discusso: non equidem per accidens, vt dicunt, sed propriè, ac per se. Albucasis autem docet, quonam pacto calidus ac siccus morbus igne curetur: nam calidus ac siccus humor dissoluitur, tum etiam mala membri temperies. Est igitur inanitio hæc replentis humoris, vnde ad proprium statum reditus. Verum in tēperatura quæ ab influente minime pendet humore, hoc haud facile quis tueri poterit. Sed dictum Principis est potius ad præseruationem: quia vt dicebat Gentilis, facillimè cadunt in morbum cui materia associatur. In temperato verò corpore, cum primū hectica laborare incipiet, humida quidē modice ac frigida conueniunt curandi causa, præseruandi autem non adeo parum. Quare in iuvene etiam si immodica sit siccitas naturalis, & morbus in initio & nulla inerelementi cura, siccis curabitur hectica, sed non ad proprium temperamentum collatis. Hic autem casus iuxta imaginationem contingere potest: non autem secundum ordinem naturalium causarum.

Venenum an detur quod sub certo tempore operetur.

Medico an pertineat scire venena.

An in cura venenorum conueniant medicamenta.

ET omne quidem quod interficit cum permutatio-
ne temperaturę, aut cum putredine, aut aduentu su-
per membrum, possibile est vt effectum producat post
tempus: licet putrefacientis effectus, eo deterior fit, quo
plus morę in corpore duxerit, inquit Auicenna. Ex quo ^{sea}
palam est, dari venenum quod vocat terminatum. Et hec ^{tra}
videtur esse sententia etiam Galeni, cum dixit, quod cor-
pus illius, quem rabidus canis momordit, antequam in
rabiem deueniat, agrum dici debet, quoniam causam in ^{In}
se continet, qua in morbum decideret, quauis interim nullum ^{sti}
laborantis corporis signum vel pusillum contineat. Sed ^{tis}
alibi non solum mehercule de cane rabido, sed etiam aliis ^{caj}
venenis, quę citra noxam interim agunt ad tempus, a-
deo clarę locutus est, vt ipsius disputationis caput di-
ctum eius facturum sim. Quamobrem ne operam me lu- ^{2.}
sisse existimaui, si totam seriem hic verborum eius sub- ^{rh.}
iunxero: hoc autem quandoque licet cum volumus la- ^{caj}
borem lectoris tollere: tum precipue, cum breuitas tem-
poris medicum plerumque ad languentis salutem solici-
tum habeat. In his verò quę clariora sunt, nec in verbis
dubitationem nobis relinquunt: sufficit, vt plerumque feci
solam adiecisse sententiam. Ea igitur verborum series sic
se habet: Quęcunque lethales causę tractu temporis le-
sionem fixam & indissolubilem confecerint, reuertetur
pro malitię suę magnitudine, periculi magnitudinem
afferentes. Nam causę aliquę eorū, quę in corpore pro-
creantur, potentia virtutęque virus rabidorum canum,
tum lethalia medicamenta repręsentant, quę etiam in affe-
cto loco nullum quod euident sit symptoma pariant, post
quatuor tamē aut sex menses, vel longinquiorē tēporis
cursum hominē perimūt. Scimus autē aliquos a cane ra-
bido morsos, qui postea aquas formidauerūt: inde etiā a
morsu initio post duos, trēsve, aut quatuor mēses inte-
rierūt. Noui sanē & quendam, qui exacto anno eū incurrit

affectū, quem ὁδὸς ποσειδῶν, id est aquæ timorem vocant. De
 quo medici oēs existimabant, quòd immodica siccitate
 in solidis partibus laboraret. Atque vna est adaucta natu-
 ralis caliditas, ac in igneam conuersa. Hunc affectum ca-
 ninum virus longo cum tēpore paulatimque efficit, atq;
 ob id difficilius potest corrigi, quod partium solidarum
 substantia in aliā trāseat naturā: veluti in vitiliginibus,
 quas leucas vocāt, euenire cōsuevit, nempe alius hic af-
 fectus descēdit, qui prāter naturā est. Cū autē permu-
 tent hæc solida corpora nondū tamen permutauerūt, si-
 mul vt vacuata sunt, solidorū quoque permutatio cessat:
 interdūque die vno, interdū citius ad naturālē reuertun-
 tur habitū. Nempe fiēte & nondū factō affectu, separa-
 ta causā quæ illū efficit breui sedatur. Si autē cōpleatur
 affectus, quāuis vacuata fuerint corpora quæ affectum
 procreauerūt ab humido quòd illius causā fuit, nulla ta-
 men sanādi ratio amplius superest. Simile quippiam li-
 gnis ipsis cōtingit, quæ prope mediocrē ignem sunt ap-
 posita: calefiunt quidē valde, sed nondū inurantur: quæ si
 prius quā accēdantur, aut inurantur, ab igne separaue-
 ris, celeriter contractā exuūt caliditatē. Si verò tantū in
 se caloris exceperint, vt inuri incipiant etiā si ab igne tol-
 lantur, nihil minus inurūtur. Quòd si humidū lignum in
 ignem coniiciatur, nō prōtinus accenditur, velut si cala-
 mum siccū in eum inieceris. Et si paulò post lignū, quòd
 iniecisti, exemeris ex igne, breui interuallo eam, quam
 ab illo contraxerat caliditatē deponet. Non est igitur ab-
 surdū, vt paulatim consimilis humor in corpore genere-
 tur, qualis rabidorū canum & longiore temporis tractu
 corrumpentiū medicamētorum: ita vt plerisque medi-
 cos lateant. Quemadmodum in eo qui ob lassitudinem
 febriit, atque vt videbatur valde parū: qui post quartum
 diem urinā secreuit substantia tenuem, colore tamen ni-
 gram: vt in vtroque eam quæ ex modico atramento scri-
 ptorio multæ immixto aquæ formā repræsentaret. Atq;
 modo alio si non atramentū ipsum dilutū intellexeris,
 certē eam quæ fuligo dicitur imaginare. Visus est his æ-
 ger quarto die bene se habere, ita vt sequentibus diebus
 leuaret: deinde die septimo vespere cū febre corpif-
 set, tabefactus obiit. Hæc sanè ille: quæ ego vberius de-

scripsi, quoniam ea oratione tota ferme mihi opus est. Nam quod canis rabidi morsus, & medicamēta post tēpus interficiāt, sanè clarè ostendit: quòd etiā tempore intermedio nullum sit signū quo veneni vim dignoscere queamus, & illud, quod maxime erat dubitabile declarauit. Quòd etiā purgantibus medicamētis ab initio opus sit antequam vis veneni cōfirmetur, & illud docuit. Accedit quòd per talia medicamēta non humores tantū sed ipsa mēbra solida infici apertè existimat. Contrariū *ses* tamen huius videtur Princeps sentire cum dixit: Et si toxicum non cōuerteretur in cibū ac nutrimentum in turdis, sed perueniret celeriter ad cor illorū, sicut peruenit ad hominis cor, interficeret. Alij omnes legūt iuxta codicum literā, non interficeret, cuius literæ nullus omnino est sensus. Ergo & ibi rursus: Toxicū ob id Gal. inquit, homines interficit, turdos non interficit: quia in turdis antequā ad cor properet, propter arteriarū angustia moram trahens, in alimentum cōuertitur. Si igitur quod moram in corpore trahit euinci necesse est, & ob id non interficere, quomodo venenum intra sex menses occidere poterit. Quòd si dicas, loqui de veneno calido non à substantia, certe toxicum primo non tantum sui caliditate, sed magis propria substantia perimit. vnde Dio- *lib.* scorides: Toxicum linguæ & labiorum inflammationes *cat* gignit, & mentem variis imaginibus replet, illud genus insaniz procreans, quòd minimè curari possit. Manifestum est autem, hoc vel contrariorum esse argumentum vel propriè cuiusdam naturæ. Accedit, quòd etsi caliditate sua occidat, enincitur tamen, aut lædit nō euictum, quæ par ratio est in eo veneno, quòd à propria agit natura: quomodo enim non euictum tandiu perseuerabit, vt noxam inferat quæ minimè sentiat? Ob hoc etiam iussit Gentilis ac meritò dubitabat, quomodo posset putrefaciens venenum eo magis corpus inficere, quo diuturniorem moram in capite traxerit, cum omne agens agendo, si parū aptū sit, repatiatur. Respōdet utique, quòd hoc est in comparatione tantum ad frigidum venenum, hoc autem extra propositum est: nam nō interficeret, aut rarò: vel quòd cum non euacuatur perpetuò agit: quandoque enim euacuatur à naturali, tertio de Tempera- *cap*

mentis: & tunc actio illius cessat, aut minuitur. Sed dubitatio pulchra est, responsio autem non ad propositum: cum illud non doceat, cur non finiatur actio, aut minuatur veneni putrefacientis, si agens naturale agendo debilitatur. Dicamus igitur, quod quicquid à putrido tangitur, putrescit. Licet igitur ratione principalis veneni actio putrefaciendi semper remittatur, aliter enim esse non potest in agentibus generalibus corruptibilibusq;: cum tamen humor iam putridus & solida membra à veneni qualitate deprauata, & ipsa putrefaciant, non secus actionum augetur, quam cum ignis accenditur, prior enim & si retundatur genitus tamē ignis de nouo non minus accendit, quam qui prius lignis ad morus fuerat. Quomodo autem non sentiatur hæc interim actio, infra docebimus itaque putrefaciens venenum quanto magis in corpore perstitit, eò magis putrefacit, tum etiam magis deprauatis in dies humoribus, & malis succedentibus coctionibus & obstructionibus aduenientibus, nam partem cōtinuò putrefacit, aliam autem præparat: nisi protinus è corpore expellatur. Sed adhuc quis dubitabit iuxta Galeni placita, nam insensibilem permutationem ponere cogimur: mutatur enim corpus interim, nec tamen sentit. Respondeo, interim procedere hanc mutationem in humoribus, esseque hoc iuxta Galeni sententiam: sed tamen non omnino Galenus negat patientem quicquam sentire, sed non extare signa quibus possit medicus hoc percipere: quod & verum est, interim enim tamen molestiam quandam sentiunt, & in somnis turbationes ac imaginationes. Sed cum hoc prorsus nature contrarium sit, cur non vomitum illico concitat? Respondeo. Omni veneno ad tempus noxam trahente, non solum præsentaneo, vim inesse vt nauseam concitet: sed ob paucitatem veneni, aut ob admixta dulcia & bene redolentia, aut propter cōiuij hilaritatē, quandoq;, imò per sæpe later, Sed dicit quispiam, cur si dantur talia venena, nemo vllum adduxit exemplum? Apparet enim toxicum cantharidas, Argentum sublimatum, leporem marinum, ac pleraque alia omnia esse præsentanea necis, non autem tandiu opus suum proferre. Respondemus itaque, apud omnes patere exemplū de morfu canis rabidi: tum

inter medicamenta sanguis menstruus & leprosi, sunt de illis: existimant etiam quidam scobem ac ramenta adamantis ex hoc genere esse: sed falluntur: nam omnino venenum non est, imò egregium ac singulare cuiusdam difficilissimi morbi medicamentum. Scio enim quendam Gemmarium, qui mihi fassus est, dedisse pluribus in vicibus ad pondus drachmæ vnius, quod maximum est cuidam (existimo autem, sed dicere voluit, uxorem illam fuisse mœcham) sub pulueris forma, sub scobis, sub ramenti, nec obfuisse magis, quàm si panem dedisset. Postmodum alius cum insaniret plures acies, ac frustra, deuorauit adamantis, nec quicquam passus est detrimenti: vocabatur autem ille, Franciscus Todeschinus.

Sciendum tamen, maximam partem horum venenorum, quæ ad tempus constitutum agunt, esse factitiam, non naturalem: nam naturalia partim rarissima, partim non interficiunt, sed fascinant, ut sanguis uterque dictus: qui tamen cum putrefaciant, nisi succurratur, tandem occidunt.

Sed non licet medicos hæc docere, imò nec scire: unde Zoar: Medicus, ut medicus est venena non debet scire, sed solum ut auxilietur. Intellige quòd quantitatè quæ rere haud debet: multò minus docere, iuxta sententiam Hippocratis. Et tamen Princeps docet quantitatè croci quæ interficit, & colocyntag, & lapidis rubei, & aliorum multorum: Dico quòd hoc facit in rebus quæ venena non videntur, quia vilitas iacturam superat: nemo enim bibit tres aureos croci: nec dare poterit alicui facilliter, hoc tamen præcepto vitabit eius multitudinem in cibis ac medicamentis, sciens esse genus veneni. Genera autè docemus medicos, ut possint auxiliari: sed pondus, nec vulgares, nec medicos decere docet, nisi in his, quæ nos ut innocua tractamus.

Sed cur Galenus confundit venenum putrefaciens cum veneno à caliditate occidente? cum dicat: At quæ corporis naturam rodunt, liquefaciunt, ac putrefaciunt potestate calida nominantur. Dico: Venena, ut docet Princeps, sunt duorum generum: quædam quæ à qualitate occidunt, quædam quæ à tota substantia, seu

22.

proprietate. Quæ à qualitate prima, vt calefaciens, aux
 infrigidans: nam euforbium adurendo, & opium infrig-
 idando interficit. Quædam obstruendo, vt gypsum &
 plumbum vltum: & quartum genus quod erodit & pu-
 trefacit, vt lepus marinus. Hoc autem facit caliditate
 sua: vnde tertio de Simplicibus medicamentis inquit
 Galenus: Proinde longo post tempore, à quo sumpta
 sunt nonnulla interimunt: potissimum quæ crassa, ac
 terrena sunt substantia. Hæc enim corpori diutius in-
 hæretia, deia téporis spatio putrescentia, erodūt, corrū-
 pūntque vicinas corporis partes. Vnde duo nos ibi præ-
 cipua docet: alterum, quod venena talia putrescentia ad
 tempus proferuntur: reliquum, quod ex his quæ à qua-
 litate agunt, sola hæc fermè sunt, quæ opus suum ad
 longum proferunt. Docet præterea modum quo putre-
 faciunt: nam prius à natiuo calore corrumpuntur, inde
 corrumpunt. Palam igitur, hæc non esse debere vehe-
 menter calida. Causam etiam docet putredinis corpo-
 ris humani constitutionem calidam & humidam: nam
 talis putredini maximè obnoxia est. Hæc etiam à to-
 to genere venena dicuntur. Porro quod omnia talia
 potestate calida sint, prius explicauerat. Sed habitatio
 ex dubitatione, sicut homo ex homine plerumque oriri
 solet: nam Galenus veneni à proprietate nullam fecit
 mentionem, quale est Napellus apud Auicennam, seu
 Toxicum, vel Aconitum. Nec veneni obstruentis vt
 Princeps: sed etiam ponit venenum humidum, inquit
 enim: Si calidum sit venenum, à frigidis auxilium pe-
 tendum est: si frigidum, à calidis: si humidum, à siccis,
 si siccū, ab humidis: si frigidum & humidum, à calidis
 & siccis. Et quidam adducunt Auerroëm in libro de
 Venenis dicentem, Opium esse frigidum & humidum
 venenum. Sed nos docuimus alias Opium inter sicca
 potius medicamenta referri à Serapione. inquit enim,
 Papaueris nigri succus magis infrigidat, & crassescit,
 ac exsiccat. quæ fermè verba à Dioscoride sumpsit ad
 vnguem. Auerroës tamen Opium humidum existi-
 mat, dum de Calcasii seu papauere loquitur. Certum est,
 quod Galenus humidum & frigidum venenum dice-
 ret lactucæ lactescentis agrestis tamen, etiam satiuæ

I.

le Sim-
 .medi.
 8.

.3. cor-
 dic. 15.

Sim.
 74.

p.c 63.
 Collec.
 1.

lacrymam. De humido tantum veneno non facile est exemplum inuenire. Sed tamen Galenus voluit ponere quoniam poterat inueniri. Animaduertendum tamen, quod raro dabitur venenum quod humida qualitate occidat tantum, sed medio caloris, aut frigoris poterit relaxare corpus, aut somnum letiferum, vt opium, aut lactuæ lacryma prouocare: opium autem humidum proculdubio censeretur potest: siccatur tamen, quia frigiditas tanta est, vt comparatione humidæ qualitatis condenset humores, & spiritum vitalem destruendo, congelet humores & membra. Sicut & glacies, nam ipsa humida cum sit potentia, à frigido tamen immodice concreta exsiccat. Vel dic quod opium resoluta humidior ac subtilior parte concretum esse siccum. humidi tamen veneni nomen præterit Princeps, quia rarissimum est: opium enim ratione frigiditatis potius perimit: quæ humida occidunt rarissima sunt. Sed quod Auicenna obstruendo occidere dicit, Galenus siccum appellat vnde etiam Serapio talia frigida & sicca in extremo esse docet, vt gypsum & plumbum. Sed de proprietate non erat locus Galeno dicendi, cum nec proprietates salutes ibi explicet, vt alias docui: quanto minus venena quæ sic perimunt.

Sed cur non etiam sunt venena purgantia, vt helleborus: vnde Beniuuenius narrat, duos ex superpurgatione à vita excessisse, & alludit ad illud: Conuulsio ex helleboro lethalis est: & etiam de herba purgante sanguinem, de qua Galenus in libro de Purgantium medicamentorum facultate. Sed Galenus in commento Aphorismi non negat posse dari medicamentum quod superpurgando occidat, quamuis in helleboro adducat præter superpurgationem tres alias causas mortis inferendæ, nocumentum oris ventriculi, ac malam qualitatem hellebori exsiccantis neruos: nec non violentiam attractionis quibus conuellantur nerui, non sola euacuatione. Hic igitur modus ad siccitatem pertinet ex parte. Qua autem superpurgat medicamentum venenosum appellari solet, non autem venenum: cum prius purget, quam occidat. Talia sunt Scammonium, clatericum, colocynthis, helleborus, & ritimallorū omnia

genera, graciola, & multa alia. Sed herba illa erat medicamen venenosum putrefaciens, vel reduci potuit ad venenum dictum à proprietate. Manifestum est autem, quòd iuxta Galeni sententiam aliud dicendum est venenum à proprietate, & à tota substantia, quod multos fallit: quandoquidem putrefaciens à tota substantia venenum dici debet iuxta illius sententiam, non tamen à proprietate.

2. *Artis* Est autem venenum, vt Hali scribit, humidum, subtrahendi. *cap. 1e*, aquosum, horribilis qualiratis. Sed hæc diffinitio valde *ventre* de absurda est: cum, vt dixi, etiam metallica prædura & *cor. 27.* sicca venena sint. Melius est igitur dicere cum Auicenna, quòd est id quod à corpore non mutetur, & ipsum *secunda* mutat. Et hæc verba ex Galeno sumpta sunt in tertio *vi. doc. 2.* de Temperamentis: quamobrem & sub eodem prorsus sensu, quo ab illo prolata sunt intelligenda erunt: scilicet, quòd non mutatur venenum ad naturam humanam: ad aliud tamen immutatur tum putrefaciens maxime vt declaratum est: ipsum enim prius quam agat immutatur. & quomodo per tempus manens putrefacit, iam est declaratum: in aliquibus tamen putrescit substantia sanguinis: velut in muliere quæ laborare videbatur laterali morbo Anno M. D. XL, ad quam vocatus cum iam haberet spirationem grauem, videreturque moritura eadem die, consensu medicorum priorum rogantibus affinis cum certum esset bibisse venenum iam aliquot antea mensibus, secui venam, proditque non sanguis, sed virentis herbæ succus, persene rauitque vsque ad uncias nouem: quod ego prodigium videns, nec proficere ex hoc certus, iussi sanguinem sisti, magna cum astantium admiratione: vixit tamen adhuc triduo, quasi alleuiata venæ sectione. Manifestum est autem, quòd iecur tale esse debuit. Veluti cum hæc rescriberem Anno M. D. XLVI. ætatis autem XLV. Thomas Iseus amicus noster misit sanguinem viri nobilis ad me, cui venam secuerat, lacti adeò similem, vt nihil fuerit expressius. Manifestum est autem, quòd vel putrefaciens hic bibit venenum aut hepar tale diutino morbo factum est, siquidem lacteum. Similia enim à similibus generari necesse est. Porro venena putrefacientia

maximè, vt dixi, proferunt vim suā, sed quæ obstruunt, non similiter: quanquam enim occidant tardè, celeriter tamen inferunt tale detrimentum, vt sentiant. Pleaque autem venena, quæ vim suam procrastinant, sitim, & mentis alienationem inferunt: calida enim, aut sicca, aut putrefacientia sitim inferunt corrupto humido innato: vnde etiam aqua intercute laborantibus sitis adest, quamuis superfluo abundant humido, & tabidis, & senibus: frigidum etiam vel congelato nativo humore, vel siccitate iuncta excitat sitim. Quæ à proprietate agunt corrumpendo humidam substantiam, & ipsa generant sitim. Carere igitur omnino siti, maximum est argumentum non bibisse venenum. Mandragora tamen & succus lactucæ perimunt absque siti, sed hæc copiosa esse oportet: & paucissimis cōtingit, vt his pereant venenis. Cicutam nunc sciens prætermitto. Sed mentis alienationem faciunt omnia venena fermè, vt de Toxico superius diximus: sic Sardonias herba, Pharicū, Apollinaris, Mandragora, Palicaria, Coriandrum, Pomum spinosum, Aconitum, Dorycnium, Ixias, Cerussa, menstruus sanguis, tum leprosi, Hercules lapis, & cæruleus, succus albæ vitis, Bryoniæ dictæ, tum Rhododaphnes, tum melanaeardi, fiori testiculi corrupti, & felis cerebrum, & nux vocata methel, & bacchæ lauri corruptæ, nucësue, aut auellanæ, & extremitas ceruinæ caudæ, & assatura suffocata, & sanguis hominis biliosi irati, & fel leopardi, & cicuta: vnde rectè Plato constare mentem Socrati describit in Phedone, cum ex veneni vi laborare debuisset, pro miraculo. Ergo frigida id per se faciūt, obturbantia mentem, calida putrefaciētia, & quæ à proprietate agunt, plurimum atræ bilis generant, & ob id mentem loco mouent. Sicca somnos tollunt, vnde mentis alienationes, hæc autem magis, quæ cum tempore perimunt: inde fascinati, præstigiati, lunatici.

Sed non solum in potu sumpta, sed morsu & ictu inficiētia mouent alienationes, vt scorpionis ictus, & morsus canis rabidi. Sed Galenus in libris de Temperamentis, *lib. 3. c.* videtur sentire illius spumam non eodem modo afficeret: inquit enim, Neque enim viperæ venenum, aut rabidi canis spuma, aut aspidis virus, quæ tamen si extrin-

secus occurrant offendere creduntur: parem vim habent vel soli cuti applicata, vel intro assumpta. Quare hæc venena intro assumpta iuxta Galeni mentem haud videbuntur. Nos tamen vocati sumus anno M. D. XLIII. quarta noctis vigilia, ad Alexandri Brasæ patritij viri curam, cum in alterius medici manibus esset, deprehendimusque rabidum esse, erat enim hydrophonus: cum autem ceteri medici simul aduocati, & qui prius aderat faterentur, quæsitum est de causa: astantes confessi sunt osculasse rabidum canem antequam emitteret suffocandum: mortuus autem est sequenti die ut nos prædixeramus. Constat igitur spumam rabidi canis venenum esse pessimum, etiam intro assumptam.

Sed hoc Galenus non negat, non tamen semper occidit: aut enim immixta cibis retunditur, aut paucitate sua evanescit. Ille tamen cum ieiunus esset exosculatus canem mortem momordit. aut forsan per nares ad cerebrum raptum venenum est, offendeat enim plurimum in inspiratione. Quid igitur? an auxilium aduersus venena hæc temporanea? Certe sic vnde Tranquillus in Nerone: cum destinasset occidere matrem, venenoque tentasset, sentit antidotis præmunitam.

*compositio
ne. 177.*

*compositio
ne. 164.*

Quale id esset Antidotum docet Scribonius largus. Sed nostro tempore difficillima compositio: nostra melior, de qua in libello Experimentorum, & passu facillior: nunquam tamen absolucere potui, præseruare enim potest absque dubio ab omni veneni genere. ille tamen duas connumerat herbas Hieraborane & ὀξυγλυκὺν. Satis hoc constat, præassumpta omnem vim tollere veneni, neque enim illud probarim,

Profecit poto Mithridates saepe veneno,

Toxica ne possent. sanare nocere sibi.

Sed ex antidotis potius ea securitas parata est. Non est consilij mei, ut hic ea describam, quæ aliàs aduersus venena, vel paratu facilia, vel præsentissima conscripsi. Illud potius quærendum est, cur viuenti iumento, ut mulo, includi aduersus præsentanea venena sit vnicum ac non fallax auxilium, si celeriter administretur. Constat sanè, venenum aut per paruas arterias maxime, quod iaculatur in sinistram cordis ventriculum, aut per

cauam quod bibitur in dextrum elabi, atque sic interficere. At si immodico calore exterius auocetur, non calefacto pulmone, aut visceribus, per paruas venas aut arterias à corde auocatum deferretur ad cutim, atque eo modo liberatur æger. Constat igitur cur neque in hypocausto iuuatur æger, nec in veneno ad tempus, nam nihilominus illud hæret membris: & virtus in qua vnicum separatur in talibus auxilium, calore exenterati iumentum debilitata, corpus veneno depascienti absque villo præsidio exponit. Horum igitur venenorum, quæ temporis tractu sensim ac latenter interficiunt, alia quidem ventricululum terebrant, vt acus, vitrum, ac clauis.

Nuper hoc Martio mense, Anni vt dixi M. D. XLVI. sacra virgo insana, vinculis soluta, vitrû ciceribus confractum miscuit, inde multæ ex his absque detrimento euasere, duæ tamen hydrope extinctæ sunt, vna cruciatus ventriculi peritura laborat: ad quam nos, cum alij nihil proficerent medici, vocati sumus. Alia autem congelantur in ventriculo, & lapidis formâ induunt: & duo meo tempore excisi sunt, quorum ventriculis inerat lapis oui ferme gallinæ magnitudine, quorum alterum vidi, defunctû tamen, ac cum diuideretur. Hi ambo intolerabilibus ventriculi doloribus mortem obierant. Sed alia putrefaciunt iecur, & sanguinem totum corrumpunt. Sunt & quæ erodant pulmones vnde emoptis violenta: alia post modum erodunt vesicam, vt cætharides: sed hæc subito deprehenduntur: cum enim membrû sit nervosum, illico dolet, & patitur.

Contigit res mira Gallarate oppido Mediolanensî, de qua alias scripsimus, sed non pigebit hîc referre: Cum quidam hominem necare destinasset, essetque in oppido seditio, minister quidam ecclesiæ venenum immiscuit tortæ, quam tartaram vocant, ex lacte & ouis constat, mortui autem sunt ex eo nouem conuiuæ, alij intra mensem, alij intra sex menses, quidam intra quatuor: omnes tamen tempore maiore quàm mensis, minore quàm anni dimidio. Attulerat ex Roma id veneni genus, vbi CHRISTI sacerdotes ei clarissimæ industriæ operam dant: sic ille, mortuo quem destinauerat, sacerdotio functus est: lege enim sibi inuicem succedunt.

ib. 13.
ap. 5. Igitur hi donec cruſtas in capite emitterent, nihil pro-
 fus ſentiebat: inde graſſante veneno etiam febris ſuper-
 ueniebat, quæ occidebat. Erat autem venenum id, vt illi
 mihi retulerunt, puluis cineris ſimilitudinem referens.
 Galenus itaque veneni notas docere volēs inquit: Cūm
 enim ſecundum illorum qui melius de his ſentiunt pla-
 cita, eadem ſymptomata quæ à veneno fieri poſſunt ex-
 hibito, fieri etiam queant ex humore aliquo interius ge-
 nito: ſi tamē in homine natura probis humoribus abun-
 dante, victūque ſanorum mente, mors repente qualis
 his qui venenum ſumpſerunt contingat, deinde corpus
 aut liuens, aut nigricans, aut varium, aut diſſuens, aut
 præ marcore fœdum reddit odorem, ac moleſtum, hunc
 venenum ſumpſiſſe aiunt. At hæc præſentanei veneni
 ſigna ſunt: diuturni autem quod dixit in Tiberio Tran-
 quillus, cor igni nō cedere. Sed hæc longinquiora ſunt,
 quàm, vt medicum inſtruere poſſint. in præſentaneis
 igitur præter Galeni ſigna, quæ parum proſunt, cūm de
 mortuis agant, & Aëtij fabuloſa deliramenta, ponam,
 quæ experientia ipſa comperi. Aurichalcum cūm vene-
 num erodens ſentit, tum etiam aliorum plura genera,
 colorem immutat. hæc eſt in ſignis vtilitas pauperum,
 qui ſecurius quàm auro vel argento comedunt ac bibūt.
 Præſtat igitur furculam ex illo ſplendente habere. Di-
 xerat Plinius electrum natiuum ſtridere, ſed vix eſt ve-
 riſimile, & nunc illud rarum inuentu. Nec niſi à putre-
 facientibus patitur, qualia etiam ſunt, quæ aurichalcum
 certo immutant experimento: velut auripigmentum,
 & cætera huius generis. Aliud cautionis genus: omnia
 ſunt aut fœdo odore, aut ſapore tetro, aut ſub dentibus
 ſtrident: quamobrem ſi quis cōſiderate comedat, & len-
 te, tum ab his abſtineat in quibus hæc latere poſſunt, ea
 autem ſunt prædulcia, & odorata, & quæ ſaporē acrem
 aut magnum habent, facile vitare poterit.

Et ſcias, Princeps illuſtriſſime, quòd ex decem qui ve-
 nenum bibunt vix vnus, niſi repetatur, moritur. Dico
 autem vulgaria, aconitum, cicutam, opium, auri-
 digmentum, atque eiufmodi. Scio multos qui pluſ-
 quam quindecies venenum dum ægrotarent, biberunt
 potens, quorum aliqui vix periire, aliqui etiam ſeruati

sunt. Quæ autem occidunt factitia sunt, & magni pretij: nec tamen ex illis qui ea sumpserunt vix pars tertia moritur. Ob hoc periculum solum ferme in domesticis. Nam & Arideus quamuis venenum ab Olympia de nouerca accepisset, superuixit tamen: & si mente oblatus. Sic plures alij venenis regis eporis. Sunt qui lapidem porcelanam, figulini genus est, ac in India factitij, prodere venenum affirmant, quod nequaquam verum est: cum enim tot sint venenorum genera, impossibile est ab vno omnia eadem pati, atque ideo de regi. Factitia autem & ipsa retinent odoris aliquid, aut saporis, vel ob materiam si absque igne fiant: vel ob ignem, si cum ipso præparentur. Pleraque etiam eorum strangulare videntur cum sensim deuorantur, ut quæ ex argento sublimato, ex toxico, ex fungis, ex spuma bufonis, aut serpentum fiunt. Cum verò deuorata sunt vomitum cient, tunc summum præsidium est, ut euomat. Quod euomuit si suspicio subest, ieiunis gallinis detur: hæ si contristantur, venenum est: si autem etiam moriuntur, valde exitiale. Hoc idem in fungis ac ranis (si quis casu deuoratus euomuerit) fieri debet. Cum talia prætermittant medici, qui custodiæ principis præficiuntur, ne glorientur, quod illis neglectis, ac eorum salute dicentur. Nō intellecti enim nulla est curatio morbi. Sed Principes suo malo plectuntur, qui fucum pro roseo colore natiuo diligunt. Tu verò sapientissimus es, fructumque sapientiæ, velut Cæsar noster feres.

Sed cum non hic locus sit curam tractandi venenorum, sed in quatuor libris huic negotio dicatis, quos canones curandorum morborum appellauimus: id solum dignum scitu est, an expurgantia medicamenta eporo veneno conueniant. Nam de vomitu ante distributionem, de prouocatione sudoris post distributionem, satis conuenit: sed de medicamentis expurgantibus est difficultas: dicebat enim Princeps, Et ad summum ex medicinis quæ bibuntur causa venenorum, aut quæritur con- *sexta*
fractio acuitatis veneni, sicut cum lacte: aut resolutio sub- *quart.*
stantiæ eius, sicut cum alexipharmaco, aut exitus sub- *cap. 4.*
stantiæ eius: ut per lemniam terram, aut oppositio quali- *in fine*
tatis / ut aliū in vino damus ei, quem scorpius pupugit: *Au. xi*

atio/ constat enim venenū scorpionis frigidum esse. vt etiam
extaquar ipse testatur, & Beniuenius de hoc se vidisse magnum
trac. 5. effectum affirmat. Hic igitur non meminit expurgantis
ap. 3. medicamenti. Sed nec in cura Calcis, & Arsenici, & Na-
ap. 56. peli, quæ maxima sunt venena, & auxilio hoc maximè
extaquar indigere deberent, huius meminit. Et cū de cura ar-
Sum. genti viui tractat, enema exhibet, medicamentum non
ra 1. c. 9. exhibet. Ratio etiam ad hoc facit, nam medicamentum
Sum. sua caliditate venenum attenuat, & etiam trahit ad ven-
cap. 1. triculum, igitur cū conturbet etiam vel occidet, aut
Sum. 1. valde nocebit. In oppositum est ipse, & bibat decoctum
ap. 2. vrticæ cum butyro cocto ad expellendum venenum vo-
extaquar mitu, & purgatione. Manifestum est autem quod vrti-
cap. 4. cæ semen purgat pituitam, & humorem crudum: non
princ. quod purget, inquit, sed quod detergat: ideo verba quæ
Can- sequuntur sunt clariora. Oportet vt vtatur enematis,
is. c. 723 cū autem fuerit cōmotio supra illud, vtatur eo quod
extaquar vomitu & purgatione educit. Et rursus alibi, dū de spu-
Sum. 1. ma argenti loquitur: Et ad vltimum vtatur aperiētibus,
ap. 3. & prouocātibus, ac purgantibus. Et in capitulo De gy-
ap. 5. pso: Et indiget solutione ventris cum scammonio, & si-
ap. 8. milibus. Et in capitulo de scobe ferri: Et indiget ali-
ap. 4. quando lapide Herculeo, & lac cum eo quod violenter
ib. 13. purgat. Et rursus dum de cerusa loquitur: Et datur in
ap. 77. potu scammonium cum aqua mellis, & hoc sumpsit ab
ap. 48. Aëtio in eadem cura. Quo magis mirū est Aëtium nun-
usq. lib. quam alibi memoriam purgantis fecisse medicamenti:
 sed nec vbi generaliter tractat venenorum curam: so-
 lum Bryoniam dat in perfrictionibus cum pipere, lase-
 re, & similibus: opinor potius qualitatis ratione, quàm
 purgandi causa. Verū haud difficile fuerit hos cōcor-
 dare: Quandoquidem venenum, vt venenum est, pur-
 gante indiget medicamento: sequuntur tamen ad pur-
 gationem calefactio, distributio, taliæque: quamobrem
 neque in calidis, vt toxico & auripigmēto, nec in liqui-
 dis, vt argento viuo, & cicuta, nec in purgāribus aluum,
 vt helleboro, aut elacterio, purgantibus medicamentis
 vti oportet: sed solum in frigidis solidis, nec purganti-
 bus, qualia sunt, gypsum, & cerusa: & ideo in regulis ge-
 neralibus purgationem laudauit Princeps, quæ tamen
 paucissi-

paucissimis conuenit venenis: ob id Aëtius non purgandum generaliter censuit, cum paucissimis in venenis purgatio conueniat. Exceptio enim regula amplior est. Vterque igitur bene regulam docuit generalem: ille à ratione constituit, hic ab his, quæ occurrunt frequenter medico. Vnde bene dixit Galenus, quod excrementa quæ subterfugiunt concoctionem in venenosis medicamentis, vrina, aluo, & sudore expelluntur. Est etiam dubium in medicamento ne adhuc veneni reliquiæ distribuantur per corpus, quæ in ventriculo manent: ob id nisi in his tutum est medicamentum, quæ iam dicta sunt: in aliis, si iam virtus penetrauerit, enematis vřdum est: ob id etiam alexipharmaca in expurgando eligunt, quandoquidem calor naturalis est qui expellit. & hoc sæpe repetit Auicenna. Sciendum est autem, quod ne quis in aurichalco decipiat, ipsum maculam etiam ab omnibus quæ acria sunt contrahere, vt aceto, ac sale tum maximè si misceantur: verum non est similis macula, à veneno enim nigredinem & rubiginem contrahit, ab aliis autem pallefcit. Sed forsàn quis requireret, unde periodici ac lenti veneni signa sint? Sed rarius illa præsentaneis, vt dixi, interficiunt. Faciunt autem plerunque febres sui generis calidum, & siccum, tertianas: humidum, ac valde frigidum, lentas, ac tabificas, instar pituitosæ: frigidum & siccum, cum periodis quar-tanis, quod etiam medicos fallit. Sed singulare signum est læsio in ventriculo, cum voluntate euomendi: nec leuantur oleo, nec oximelite, sed minus oximelite. Cum igitur nausea vrget, & febricula, nec villo euomunt auxilio, tunc veneni suspicio adest: certius, si cum hoc erosionem cum vigiliis sentiāt. Memini me, cum Venerias forrè fortuna iuisssem, ostenderunt mihi Ioannem Scortum, cui affinis ob intentatam litem, venenum diuturnum exhibuerat: febricula is afficiebatur continua, quæ tamen tertio die exacerbabatur: dolor in ventriculo & erosio perpetua, inde marcor & tabes cū vigiliis, & vomitus quasi lentæ pituitæ ac crassæ, & sitis, non tamen multum valida, & deiectiones albæ ac corruptæ. Hunc prædixi, cum iam tabefactus esset, intra tres mēses moriturū, sed nec duobus superuixit. Et hæc inquā de diu-

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.

turnorum venenorum signis quæ ventriculo hærent. Quæ autem colliquant hepar, celerius perimunt, nec vnquam annum attingunt, cum priora quandoque ad triennium extendantur. Signa eorum quæ iecur colliquant sunt, egestio fœda, tristitia, malus color, & vigilia. Nunc tãdem reliquum est, vt de his dicam venenis quæ solo cõtactu occidere creduntur. nam ea vt leuius inficiunt, sic rutò copiosius exhibetur, atq; ob id non minus ebibitis sunt periculosa. Dum viderem parari mensam Cæsari, detergebant sedem, mensam, & pedum, pluteum sustentaculum mappa: existimãt enim venenum aliquod adeò esse potes, vt vel sub calceis vel ephippiis occidat: quod probè cõfirmatur, pestiferi experimento ipsum enim ferro, vestibus, canibus, lapidibus, lignisque contactu hærens per sepe necat. Hanc tamen tãtam subtilitatem perfidia nostrorum temporũ inuenit, quod antiqui ignorabant. Celebre est hoc, vt fertur, apud Turcas efferam gẽtem. Hoc peremptum ferunt Ioãnem Galeazium Mediolani ducem, qui Virtutũ comes prius fuerat vocatus. Remedium est, catris, vel Theriacæ electæ illicio. Præsentissimũ ignis, modò celeriter adhibeatur. Verba autẽ Principis superius adducta de turdis hoc rectè ostẽdũt, quod etiam fateri debemus: Diuturna venena nõ esse venena cum occidunt: neq; enim ad cor permeant, sed corruptis corporis partibus per febres & phlegmonas interimũt.

C O N T R A D I C T I O X.

Aetas consistentiæ an ad xxxv. annum terminetur.

Galenus tertio Prognosticorũ inquit, Primus terminus conuersionis ad habitum frigidiorũ est annus trigessimus, nouissimus verò trigessimus quintus.

Multis verò propter naturã ab initio contractam, & quæcunq; secundum casus, aut consuetudinis & arbitrij differentias permutantur in medio, ætas vigoris est circumscripta. Liqueat igitur, q̃ summi vigoris, vel ad xxx. vel ad xxxv. annũ iuxta Galeni placita terminatur. Et

o. tertia Aphorismorum: Iuuenum ætas quinta septimana terminantur, & post pauca, Nã quæ iuuenibus ætas con-

tinuatur, ad duas sequentes septimanas extēditur: in qua
 ætate omnia vitæ munia, æquè æquè illi, quæ in vigenti
 ætate consistunt, conantur peragere, non tamen eodem
 modo ad labores sufficiunt. Manifestum est, & luce cla- *Aph*
 rius, vigoris ætatem nō ultra xxxv. annum vt ad sum- *rism. 1*
 mum extēdi. Vnde prius, dum de iuuenibus loquitur, in
 summo vocat vigore cōsistentes: talibus enim ardentes
 febres accidere refert. Ipse tamen Consistentem vocat à *Aph. 1*
 xxxv. ad xli. annum prima Aphorismorū, dum in-
 quit, Appellat autē ætatem habētes cōsistentem, eos qui
 mediam habent ætatem inter iuuenes & senes, ita vt ab
 ætate quidem vigente recedant, nondum tamen habent
 sensum senectæ manifestum. Sic autem & Thucydides
 quosdam dixit, esse in ætate cōsistente. Verū inter hāc
 ætatem & adolescentiā altera quædam est. Ostendit hic
 clarè, quòd consistentiam aliā faciat ab ea, quæ Vigoris
 appellatur. Consonat ad id quod dixit alibi, Ætates qua- *lib. de*
 tuor sunt, Crescentium, Vigentium, Consistentium, & *fer. fo*
 Senum. Iuuenum, atq; vigentium alibi Ætatem floren- *2. de i*
 tem appellat, quòd in illa op̄ationes sint perfectissimæ. *cap. 2.*
 Auicenna autem posuit adolescentiam vsq; ad xxx. an-
 num: Consistentiā, quæ est pulchritudinis, ad xxxv. vel
 ad summum ad xli. Primum seniū, cum virtus non ma- *prima*
 nifestè minuitur, ad annū vsq; li. Deinde Senectutem *ni, do*
 ipsam vsq; ad vitæ finē. Manifestum est, quòd Auicenna *cap. 3.*
 quinque annis plus florentem extendit ætatē, quā Ga-
 lenus: & primum senium xi. plus, id est, à xli. ad li.
 omissa ambiguitate nominū: nam Auicenna Consisten-
 tem vocat, quā Galenus secundo Aphorism. vigorem *Aph*
 in summo cōsistentium: quā verò Galenus simpliciter *rism. 2*
 vocat Consistentē, Auicēna appellat Diminutionis non
 manifestæ. Sed his in verbis apud nos nihil momenti
 affert, difficultas est in re, vt visum est. Perspicuū autem
 est ex his, cremenū nostri corporis ad xxx. vel xxxv.
 annū extendi, iuxta Galeni sentētiā, non autē ad xli.
 vt quidam putant. Veruntamen manifestius cremētum
 in longitudine ad id temporis terminatur. Princeps au-
 tem utque ad xxx. vel xxxv. annum parum admodum
 in longitudine augetur, in latitudine autem ac crassitu-
 dine haud obscure. Quin etiam Philosophus primo de *cap. 1*

Generatione animalium. Quinquennio nanque ferè corpus in homine dimidium capere quidem omnis magnitudinis videtur, quæ reliquo toto tempore comparatur. Id si ad lōgitudinem referatur, minimè verum est, nam triennio dimidium longitudinis plerunque absoluitur. Si autem ad totius corporis molem, octuplā esse oportet viri ad quinquennis pueri magnitudinem: extenditur enim longè minus in longum, quàm in latum, aut profundum. Sed nec dimidium molis intelligere oportet: nam necesse esset viri proceritatem quarta parte quinquennis pueri magnitudinem solum (sed nec plenè) superare: erit igitur ea ætate dimidio minor vir: quoniam quo longitudine exuperat latitudine & crassitudine superatur. Sed sit qualiscunque ratio huius, certè Aristoteles non videtur, vt pleraque, quæ in his scripsit

theor. libris, ad vnguem fuisse assecutus. Haliabbas autem
 2. non obscurè terminum incrementi xxxv. annum statuit. Similis fermè sententia habetur à M. Varrone, sed non tempora eodem modo partitur. Ætatem enim primam Pueritiæ, à puritate, ad xv. extendit annum: sequentem Adolescentiæ, ab incremento ad xxx. vsque: tertiam Iuuentutis, à iuuando, vsque ad xl. v. quartam ad lx. extendit: quintam ad vitæ finem Senectutis: vt priores omnes xv. annorum spatio claudantur. Sic ille fermè à xxx: ad xl. v. annum hominem consistere arbitrat, proxima sententia Galeno, vt constat: neque enim corpus nostrum, quin crescat, aut decrescat, vnquā quiescit. Finem igitur incrementi fuscipienti anno xxx. vel ad summum xxxv. proximis xv. sequentibus annis homo consistere videtur, vt nec labi vires, nec crescere videantur. Censorinus tamen refert in suo libro de Die natali, Hippocratem in libro de Septimanis, qui ad nos non peruenit, constituisse ætates septem. Primam ad septimum vsque annum: alteram succedentem ad x. i. i. i. tertiam ad xx. i. quartam ad xxx. v. quintam ad xl. i. sextam ad lx. i. i. extremam vsque ad vitæ finem. Vnde satis constat, à lx. anno supra omnibus hoc convenire, vt ætas illa deplorata quasi habeatur atque inutilis functionibus corporeis prorsus, alijs autem etiam parū utilis. Arabes Astrologi, & quidā etiam Græ-

cus, vt Brasauolus refert, ætates pro planetis distinxerunt: Lunæ quatuor annos primos, sequentes sex Mercurio, octo succedentes Veneri, septem post hos Soli, xvi. Marti, sequentes proximos xxi. qui lxi. terminantur Ioui, extremos Saturno tribuentes. Quæ opinio vt naturalis non est, ita etiam à nobis in Astrologiæ placitis reiecta & impugnata est. Galenus certe in *apho* prima Aphorismorum parte, sex statuit ætates, quibus si septima, quam præterit, Infantiæ, adnumeretur, tunc septem numero erunt, atq; totidem, quot planetæ, ac quot ab Hippocrate numerantur. Meminit enim Pueritiæ, Adolescentiæ, Iuuentutis, Consistentiæ, Senij primi, & Senectutis perfectæ. Hic igitur in re manet difficultas, quonam pacto Auicenna ad xl. annum extendat florentem ætatem, Galenus ad summum tantum vsque ad xxxv. Et rursus Princeps ad lx. consistentiam, Galenus ad lxi. Responderi solet, in regione Auicennæ diutius viuere homines, atque ob id in longius extendi ætates, quàm in patria Galeni. Sed regio Principis calidior est. Aristoreles autem in libro de Iuuentute & senectute, censet ob id parum viuere animantia, quòd nimio æstu humidum à continente naturale consumatur. Sed ille idem non hoc censet de calido, quod humido coniungitur: in libello enim de Longitudine ac breuitate vitæ, dixit: Calidum cum humido iunctum & vitæ & incrementi causam esse: quo fieri potest, vt habitantes in calidissimis regionibus diutissimè viuant. Atque hoc alibi nos declarauimus. Esse igitur potest, vt in regione Auicennæ diutius proferantur ætates: nam & Auerroës suam, quàm Galeni facit regionem temperatorem. Vel dic, quòd Auicenna extendit ætatem ad xl. florentem, quia nihil omnino quo ad vires homo debilitatur, ad patientiam autem laborum non suffert: à xl. autem debilitatur, etsi non valde conspicua sit iactura. Vel forsan Galenus vires corporis solas contemplatur, quæ à xxxv. minui incipiunt. Auicenna totum hominem, qui quamuis labatur viribus corporeis, ingenio tamen eo magis pollet: quòd fit, vt à xl. ad lx. consistere videatur: à xxxv. autè ad xl. manifestè ingenij vires augentur, quòd decedit è corporis viribus, omnem sensum in-

terim effugere solet: quo fit, ut ætas à xxxv. anno ad xl. ad hominem collata ad florentem referri debeat: ad humanum autem corpus ad consistentiam. Sed cur hominis corpus viribus celerius, quàm intellectu senescit? Nobis animum immortalem statuentibus facile iuxta philosophorum sententiam in libro de Animi immortalitate responsum est. At si animus non immortalis statuatur dicendum esset, intellectum esse quandam ἀποφύσιν animi humani, Hæc cum fundamentum receperit ex se immortalis est, & ideo semper augetur: quia primis ac paucissimis extantibus formis rerum struem exstrue agit, ac facit superstructionem: quæ quandiu manet initium, semper augetur. Sic fit, ut anima ac corpus in dies debilitentur, immaterialis autem intellectus augeatur: quoniam natura sua immortalis est: videturque separata ἀποφύσιν illa ab anima ipsa & corpore: cum tamen corpus adeò consenuerit, ut prima illa fundamenta perturbentur, aut obliuione delitescant, tota ἀποφύσιν illa, & superstrues corrui simul, nec amplius redire potest: sic fit, ut quibusdam intellectus incrementum ad lx. usque, aliis etiam usque ad lxx. annum extendatur: quæ enim posteriora sunt, & magis ab initio animi remota, magis in pretio habentur: videntur enim priora omnia includere: atque id potentia verum est, ut quod octaedri solidi ad retracedri ratio, eam quæ lateris recto angulo oppositi æqualem potentiam continet. Sed quonam pacto intellectus iste noster esse potest? Ob hoc dixerunt quidam, præparationem nostram esse, quæ est potentia intellectus. Hoc autem ad librum de anima referatur.

. prob.
probl. Caterum id forsitan dubitabit aliquis, quonam pacto Philosophus dicat, Longitudinem plus augeri latitudine ac crassitudine: afferatque rationem, quod longitudo ter augeatur, latitudo bis, crassitudo semel: non igitur serius profunditas aut latitudo longitudine: sed nihil prohibet, longitudinem semper augeri dum crescit animal: posterius tamen minus latitudine vel crassitudine. Quod autem seorsum augeatur longitudo, ab initio sic debet intelligi, ut reliquarum dimensionum incrementa ferme lateant, velut in arboribus. Natura tamen nobis propriæ tres præfiniuit ætates, Incrementi, Consistentiæ, ac De-

cremēri. De causis horum iam superius diximus. Verum non sunt iidem omnibus fines : vnde Galenus in sexto de Sanitate tuenda: Nec tamen est has ætates numero annorum circumscribere, quemadmodum quidam fecerūt, sed in latitudine quadam: vt cū pubescere incipiunt aliqui anno XIII. alij sequente, alij autem post, longiore adhuc tempore. Initium autem remissionis quidam habent statim post annum xxx. alij autem post xxxv. Ac robur quidem statim minuitur post ipsam summi vigoris ætatem: non tamen hi sanitatem amittunt, tamenū minusquam antea laudabilem habeant. Cælius refert, Græcos quibus diligentissima cura horum fuit, minutim ita concidisse ætates, vt cū primum natus esset βρέφος, diceretur infans: cū ambulare incipit, παιδίον: cū disciplinis aptus est, παῖδα, cuius quasi diminutiuiū παιδίσκος: cū nondum satis aptus habetur, πάλικα insequitur encyclicarum disciplinarum ætatem iuxta Veneris titillationem : inde ἀντιπαῖδα, vel βουπαῖδα cū iam natura sunt in ephemia: post ἀπιδρόμοι ephēbi: ἀνιθοι autem impuberes, communi nomine, ante pubem omnes: inde μέγας adolescens, cuius diminutiua μεράκιον, & μερακίλιον post νέος, iuuenis: sed ante ipsum est νεανίσκος, deprauata interpretatione plerunque (est enim iuuenculus) illi adolescentulum quandoque significāt. Post est καδενήως, consistens vir: inde ὠμολογέρος, virens senex: & πρεβεβηκίας dicimus adhuc firmos senes: sed πεμπέλους proximo morituros. Horum duo genera sunt, vltimi nanque ἑσχατοί, priores autem πολιοκρόταφοι, γενεάν autem dicunt ætatem validiorem generandi, pariendive. Sic Græci expressius scribunt, quæ nos circumscribere cogimur. Ergo ad summum ætas nostra viget ad vnum vique xxxv. nec si quispiam postea ægrotet, verè pristinæ restituitur valetudini: nec decet se eisdem laboribus exponere: non solum autem robustiores sunt à xxi. anno ad xxxv. ob incrementum, sed etiam ob soliditatem membrorum. Membra autem, ac partes, quæ non ex semine gignuntur, etiam senio, quandoque, semper autem ante augentur.

HIER. CARD. CONTR. MEDIC.
CONTRADICTION. XI.

In declinatione generali an contingat aegrum mori.

CVM aliquando illud euentu cōtingat, vt ægri non falsa morbi declinatione mitius se habentes attrahen pereant: non ideò absurdè dubitari solet, an in veris morborum ac generalibus remissionibus æger mori possit. Nam de falsa remissione Auerroes dicebat, Et aliquando accidit mors in augmēto, statu, vel declinatione: & declinatio in mortiferis, morbis fit à debilitate virtutis, non morbi. Quo minus mirum fiet, in his mortem contingere. Sed dubitatio est de vera declinatione, cum dicat Princeps: Et tertia est mors facta in declinatione, & est pauca & rara, & plurimum illius est in declinatione particulari, nō generali. Et causa mortis in declinatione accessionis est, quòd calor expanditur & diuiditur, & quod necessarium fuit ex vnione illius in principio disperditur, quia natura ferè secura redditur. Et quidā ex his cum syncopi subito, alij autē sensim pereunt. Et fortasse declinatio est mollicatio virtutis absque morbi remissione: & ideo existimatur, quòd sit vera declinatio: cū tamen in ea pulsus mollior fiat, & inordinatus: in vera autem confirmetur, & ad ordinem redigatur. Vnde luce clarius est, hic loqui in prima verborū serie de declinatione vera, cum sermo secundus à primo seiunctus sit, & etiam non esset verum quòd frequentius mors in declinatione accessionis contingeret, quàm in declinatione falsa: nam falsa declinatio frequenter accidit, mors in remissione accessionis rarò admodū, ac pro miraculo. vnde necesse est verba illa, Et plurimum illius: referri ad verā, non ad falsam generalem declinationem. Memini etiam me legisse apud Rasim, quarto Continentis, hanc sententiam: In morbis, vbi expulsio fit à virtute naturali, cōcoctio sanitatem prænuntiat, quoniam virtus quæ concoquere potuit, expellere etiam sufficiet: at vbi per voluntariam virtutem, velut in morbo laterali, quod concoctū est, expelli debet, saepe concoctioni mors ipsa succedit.

devictu Alibi etiam in eodem morbo recitatur exemplum, cum *acutis.* concocta materia ex esu lenticulæ cum aceto suffocatus *m. 27.* est æger. Solet etiam adduci argumentum Nicolai de

decrepito in declinatione, cui plus virtus ex ætate, quàm morbus à virtute decrescit: qui sic in vera, vt ille cōcedit, *lib. 2. r.* declinatione morietur. Mitto nunc nouos superuenien- *2. sum.* tes morbos: nam hoc nil magis mirum, quàm si in mor- *1. c. 15.* bi remissione cadente domo quis obruatur. nam si sanus à morbo corripitur ac moritur, quid oppidò mirum est, iam languentem, licet in morbi remissione, nouo morbo opprimi? Non ignoro Gentilem existimasse verba Principis intelligi de falsa tantum, declinatione: cum etiam existimet in falsa declinatione morbum cum virtute remitti, cum tamen Princeps falsam declinationem non morbi, sed solius virtutis remissionem haberet dicat: non est enim necessarium vt morbus remittatur, sed ob id declinatio dicitur, quia morbus remitti videtur, non quia remittatur, attamē non semper ad virtutis declinationem falsa declinatio sequitur mortis præsentibus signis iam subeuntibus, aut quia morbus non in naturali calore viger, vt in fluxu, phlegmone, doloribus: aut etiam quia virtus omnino repente concidit, cum igitur morbus febris fuerit, nec in virtutis attenuatione lingua mortis euenerint, sensimque, nō morbo virtus euincitur, falsò declinare morbus apud inexpertum medicum, aut etiam astantes iudicabitur, & hoc vbi amplior materia non efferbuerit. Quæ enim prius computruit, si non alia adiciatur deficiente naturali calore speciem remissionis febris necessariò præbet.

Memoria teneo, plurimos vidisse qui post remissionem obiere, morbum pestilentialem habuisse: atque id ratione, nam in eo morbo, vt Princeps ait, vrina atque *pri. quæ* calor non mala sunt: tamen pulsus, vt inquit Galenus, igitur *tra. 4. c.* remissus morbus est quo tempore perit. At dices, nō hoc verè ita est. Fateor inquam: sed tamen cum medicus *3. de pr.* artifex sit sensitiuus, vt dicūt, rectè ille dici potest in de- *sagio ex* clinatione morbi periisse, quo tempore peritus etiam *pu. cap.* artifex remissum morbum iudicat. Sed videtur ratio nostra hoc etiam demonstrare: Ponatur morbus virium habens octo, virtus autem duodecim, ad concoctionem cibi virtus necessaria sit vt decem. In morbi consistētia fiat pugna, natura cibo nequaquā intenta superabitur morbus & remittatur virtus ad nouē, morbus ad vnum.

Agens enim naturale agendo reparitur: tunc euictus est morbus declinatio secuta est: proportio virtutis ad morbum creuit: cum tamen sine cibo viuere nequeat, nec cibum concoquere sufficiat, morietur in vera declinatione attrita virtute: atque tales plures videmus, quibus morbus remissus est, ac sine cibo recte habent, cum tamē viuere nequeant, cibum recipientes torquentur, & in deterius labentes pereunt. Vnde nihil est deterius in declinatione quàm aut grauius cibo ægros implere, aut præcræstinare alimentum tenue. Hac ratione ego iura dare soleo. Hic modus non est, vt Nicolai argumentum, imaginarius: nam quòd decrepitis à morbo conualescat, deinde ætatis lapsu moriatur, esse non potest. Cum enim à pugna plus remittatur morbus, quàm virtus ætatis decursu, necesse est, vt qui sustinuerit morbum ante pugnam ætatis decursu interire non possit. Si enim magis lapsu ætatis virtus decresceret in declinatione quàm morbus, vt illi volunt, eo magis etiam in statu virtutis maior esset iactura quàm morbi, quare non fieret vera declinatio, sed falsa: itaque in vera declinatione non cogimur hoc argumento fateri quenquam posse mori. Quòd si dicas sanus existens morietur ex ætatis lapsu, quantò magis ex morbo, quamuis declinatione. Dicimus argumentum non ostendere, nam in declinatione virtus validior præsupponitur, quæ morbum euicerit: in sana nequaquam: non igitur ex hac causa mori potest quisquam in declinatione. Quod Galenus etiam sensisse videtur ibi, cum dixit: per accessionem te nunc oportet intelligere tempus deterius totius circuitus, quod est à primo insultu, usque ad tempus consistendi: sicut reliquæ declinationis est melius. Ex tertio de Crisi: In declinatione propter virium imbecillitatem moriuntur. Hoc enim pro verissimo habendum est, quòd in accessionem particularium declinationibus plurimi pereunt. Quòd nonnulli videntes, idcirco opinantur etiam vniuersalis declinationis tempore aliquem posse mori. Verum non ita res se habet: vbi enim morbi status præterierit, natura quidem iam superior euasit: neque enim aliter morbus declinasset: nullus autem modus mortis aduenientis excogitari potest, præterquàm ex errore. Sed de hoc haud cogit

1. *Apbo*
rism. 12.
iuxta me-
dum.
cap. 9.

fiderare proposuimus: sed solum an morbi ratione mori contingat. Neque igitur id vnquam fieri vidi, neque id ratio docet. Sed particularibus declinationibus accessionibus multos mori vidi. Hæc & multa alia subiicit, docens quoniam pacto qui moriuntur in accessionis declinatione, ob caloris diffusionem pereunt ac imbecillitatem: alij quidem subito, vt in syncopem incidisse credantur: alij autē veloci quasi subexistente declinatione plusquam par esset. Ex his quidam dum leuare ventrem conantur, alij etiam sine hoc: Itaq; patet neque aliam, vt dicunt posse putrescere materiam in vera declinatione, quam æger pereat: nec aliis casibus euerri posse. Vnde *prima* excepti casus à Gentile non satisfaciunt veræ declinationi. Veræ, inquam, quia nec in illa relinquitur materia *quarta* eiusdē generis: nec natura adeo deficit in vera, vt conetur erigere se: nec materia permutatur de loco ad locū, cum sit resoluta in vera declinatione: nec potest esse morbi resolutio ob virtutis remissionem, vt clarum est: nec etiam diminutio morbi minor diminutione virtutis, vt in victoria Cadmica Erheochlis & Polycinicis: quæ non sic est vera resolutio morbi, nec declinatio, quare nullo modo hoc cōtingere potest in vera declinatione: & etiam sententia Galeni dicta his repugnat. dicit enim quod euicta materia non potest amplius homo mori. Attamen Gentilis rationem Galeni diuidit: dicens: Quoniam si materia non vincit in hora status, multo minus in hora declinationis, in qua est debilior.

Secundo, quia in declinatione virtus vincit materiam, igitur vinci non potest, nec mori. Hæc ratio, vt visum est, Galeni est, & satis euident: prima autem non tenet, propter argumentum nostrum adductum. potest enim vicisse materiam, & tamen non sufficere: vera enim declinatio est, in qua morbus remittitur stante virtute quæ sufficiat ad cibi concoctionem: ideo ante cibi exhibitionem non possumus scire, nisi per coniecturam, an morbus sit inclinatus: præcipue post abstinentiū in statu: & hoc ego frequenter vidi in aliorum ægris dum essem superuocatus: nam ego ad eam audaciam nunquam processi. In falsa autem declinatione, vt dixi non videntur dicta Gentilis omnia ad propositum: nam

de materia inæquali, & dissimili, dico quòd non erit nec vera nec falsa declinatio generalis, sed particularis quædam tantum morbi remissio. Nec etiam conatus ille est similis remissioni morbi, sed res modico tempore permanens, & quæ succedit post virtutis casum. In mutatione autem de loco ad locum, fateor aliquos decipi: sed tamen breui tempore durat: nec est similis declinationi quam supponimus durare per aliquot dies.

Remanent igitur duo soli modi à nobis tacti: & de ultimo etiam qui concluditur argumento nostro, diceret Auicenna cum Galeno, quòd sufficit calor in quali ad concoctionem, nec requiritur quantitas illius, quia potest diminui cibus. Ideo pessimè faciūt, qui post declinationis aduentum copiosè cibum exhibent, cum in statu summam tenuitatem adhibuerint. Præstat enim, ut dixi, paulatim cibum à summa incipiendo additionis tenuitate exhibere. Est igitur falsa declinatio apparens sola cum virtutis defectu deficit & morbus. Nec mirum est cur Galenus neminem viderit declinatione vera pereuntem, cum pulsus notitiam perfectè teneret.

Secunda
primi. do. Si potest mori æger in vera declinatione, igitur natura
l.c. 7. à materia potest superari: sed iam præsupponitur victa,

igitur idem erit comparatum ad virtutē victum ac vincens. Sed hic purgamus potius autoritate, quàm ratione: nam Auicenna loco priore expressè, & hic etiam, innuit, in vera declinatione hominem mori non posse. Declarat etiā proprietatem veræ declinationis hic, cum dicat: Et quantò plus declinatio procedit, eo magis diminutio morbi manifesta: quæ conditio si appareat, certè veram declinationem ostendit: in ea enim morbus perpetuò minuitur, & virtutes omnes augentur.

2. Apho.
27. Sed Gentilis ibi sentit, quòd in falsa declinatione possit mori, & vivere: adducens verba Hippocratis: Non secundum rationem alleviatis, sed in talibus potest contingere etiam salus. Attamen non videtur falsa declinatio secundum Principem: nam non alleviatio morbi propter virtutis diminutionem. Ideo dico, quòd omnem falsam declinationem, sumptam secundum Principem, sequitur mors: sicut omnem veram salus. Nec est dif-

ferentia, nisi quòd mors nullo modo intercipi potest: salus autem multis modis, præsertim alio morbo adueniente, aut ex errore medici, aut astatium, vel ægri: ideo pronuntiatio de morte certior est semper, quàm salutis. Et ego de salute nunquam absolutè in vita mea pronuntiaui, de morte frequentissimè. Nam mortem absolutè pronuntiare licet medico experto: salutem nunquam securè promittere potest. Quòd si dicas, Qui alleuiantur sic præter rationem, possunt mori: dicuntur enim præter rationem, ut ibi inquit Galenus in commento, cum non solum absque expurgatione, sed etiam coctione alleuiantur: tales autem constat mori posse. Respondeo, quòd hæc non dicitur morbi declinatio, quia non fit sensim: sed quædam remissio. Vel dic, quòd falsa declinatio morbi apud Galenum utrunque admittit, mortem scilicet, & salutem. Sed falsa declinatio Principis semper est cum morte: & hoc, quia Princeps facit veram declinationem, cui semper salus succedit: & falsam, cui semper mors: & remissionem, quæ est communis, etiam illi tràquillitati, ad quam recidiva succedit, in qua cõtingit tam salutem, quàm etiam mortem subsequi: ut Hemitreteo sentit Princeps. Sed an prima Galenus id remissionis morbi genus vnquam attigit, *quart. tr.* quod ex virtutis sit dissolutione? Equidem sic censeo, 4. ca. 18. cum mortuum ex perpetuo sudore enarrat. At declinationem non esse morbi repentinam solutionem, cui 19. postmodum succedat reuersio, ac recidiva, Galenus ipse declarat tertio de Crisi, cum dixit, Nullam vnquam factam morbi solutionem repentinam absque crisi, *1. Progn.* *com. 4. in* re hanc pro declinatione non accipiet. Causa tamen *prima de* erroris quòd existimauerint, solam coctionem facere *cap. 9.* declinationem, fuit sumpta ex secundo super primum Epidemiorum, cum dixit, Concoctionem securitatem *t. c. 45. Et* iudicij salubrem cum celeritatè portendere. Cruda au- *46.* tem, & incocta, vel in malos abscessus conuersa, acrisias, dolores, diuturnitatem morbi, mortem, recidivas. *Ex cap. 5. in* pressius verò in tertio de Crisi, cum inquit: Sola coctio *prin.* crisis celeritatem, securitatèque salubrem ostendit. Neque enim vel animo concipi potest, quod post morbi exquisitam coctionem crisis mali sequatur. Sed de

Apho. 22

hoc alias: vnum nunc sufficiat ostendisse, quod ibi etiā, tum alias, vt dixi, manifestè docet: Non posse scilicet in declinatione quenquā ex morbo mori: verba eius sunt: Et nullum est mortis periculum tempore status elapso, quantum iudicio assequi possum. Et tamen quidā sunt, qui se putant multos vidisse ægros in declinationibus periisse. Sed si experientia vel rationi credere oportet, cognoui ipsos alia, quā morbi ratione interiisse. omnes quidē erroribus interiere, præcipuē propriis ægrotantium ipsorum, sed & aliquādo medicorum. Sic quidem experientia testatur, neminem vnquam vi morbi in declinationibus periisse. Sed adhuc magis ratio neq; enim possibile est vt postquam causæ morbosæ iam coctæ sunt, ac iam natura superauerit, æger moriatur, modò rectam curationem medici exhibeant. Vbi enim natura superior euasit ac debellauit & restitit vehementiori morbi conatui, & quæ infestabant oppressit (hoc enim est ipsa coctio) fieri non potest, vt deinceps succumbat. Quod si à morbo natura non vincatur, mortem subsequi nullo modo contingit. Siquidem nihil aliud est mori, quā omnimoda naturæ prostratio. Vbi verò ipsa perdurat dominatur ac vincit, hominem necesse est liberari. Alius igitur est sensus horum verborum, quā præcedentium: nam sola coctio sufficit ad hoc, vt natura per crism non succumbat, quoniam iam materia euicta est. Sola tamen coctio declinationem nō facit, cum necesse sit ad eam, vt habetur quarta Aphorismorum, adesse separationem, & expulsionem totius materiæ, vel maximè eius partis: quò in casu æger mori non potest vllò modo. Sola igitur coctio facit, vt per crism non possit mori, vera autem declinatio quæ ultra coctionem, separationem, & expulsionem requirit, nec mortem per crism, nec per resolutionem paulatimam admittit. Qui verò somniant (vt in quodam viro illustri, morbo laterali laborante, cum post coctionis signa tenderet ad mortem) aliam moram esse materiam, præter Galeni mentem loquuntur: nam sic nunquam verè declinationis indicia, nec idcirco verè status, & aliorum temporum habere possemus: sed omnia semper confusa manerent, imminente semper metu alterius

materiæ putrescentis. Nec Galenus tam absolute pronuntiaſſet, neminem ſe vidiffe vnquam, qui in declinatione morbi obierit: neceſſe enim eſſet multos ſic periſſe, ſi noua materia de nouo putreſcere poſſet. Et vt in phlegmonibus: ſic etiam in febribus hoc quandoq; cõtingeret: quod tamen nunquã videtur. Neq; hoc etiã in phlegmone vnquã apparet, vt eiectã materia, ſed ſolũ ante illius eiectiõem, æger moriatur. At hoc ſi nouæ materiæ ſuperuentu cõtingeret, non minus poſt prioris materiæ expulſiõem, quã ante contingere neceſſe eſſet. Itaque qui mortuus eſt, in declinatione fuit coctiõis ratione, non ſeparationis, aut expulſiõis. Quare, vt verè dicam, in ſtatu morbi fuit, quẽ in declinatione eſſe exiſtimabant, vnde adiecto cibo illũ ſuffocaſſe haud obſcurum eſt: quod enim declinationi debebatur, ſtatu tribuerunt: ſed hoc merito ſuo. Illud tamen etiã animaduertere decet, pleroſq; decipi circa materiæ coctiõem: cũ enim in febribus vnã aut alterã vidẽt vrinã quæ cocta videatur, exiſtimant coctã eſſe materiã, cũ tamen haud cocta ſit, niſi cum perfeuerantibus ſignis coctiõis imminet ſtatus. Atque ideo hic frequens eſt error, vt nulla in re magis medicos falli cernam: atque, vt vera dicam, hucuſque neminem adeo oculatũ animaduerti, qui hoc intelligeret: omnes enim, dico omnes, vt vrinã concoctã vident, aut ſputum, aut aliquid ſimile, materiã coctã arbitrantur, ac expectant iudiciũ, qui prudentiores ex illis: aut purgãt, qui magis imperiti, cũ tamen hæc ſigna ſint concoctæ partis, non autem totiũs materiæ. Sed hæc aliàs. Ex hoc tamen planum eſt, materiã poſſe in dies magis concoqui, & tamen ægrum tendere ad mortem. In plena tamen coctiõne: vbi materia ſinibus non vt in phlegmone continetur mori quemquã vi morbi eſt impoſſibile: & hoc iuxta Galeni placita, quamuis rationes illius non oſtendant. Quod enim ipſe non viderit, haud impedit, quin hoc contingere poſſit. Rurſus, quod eiectã materia nõ poſſit ſuccumbere, hoc probat certè, vbi reliqua paria ſint, virtus, locus, & vbi homo à cibo abſtinere poſſet: ratio tamen medica eſt, ac ſenſui innititur, quã Galenus affert. Iſdem tamen rationibus, quibus

probamus, non posse mori in declinatione, ostendi etiam
 potest, non posse in syncope incidere nihil tamen
 prohibet, quin in animi deliquium incidat: differentia
 enim horum alibi est declarata. Differentia autem cur
 in generali declinatione homo nequeat mori, in parti-
 culari autem possit, ex parte virtutis est debilitatio pro-
 pter expansionem in accessionibus: sed ex parte mate-
 riæ est, quia in generali declinatione concoquitur &
 expellitur, sed in accessione solum expellitur: declarauit
 enim in primo libro, quod materia quæ in concavitati-
 bus continetur, non concoquitur, si iam sit separata, sed
 protinus expellitur, deterior enim est materia febrium
 interpolatarum, quam continuarum, quia purior, sed
 minus mala, ratione loci. Et ex hoc patet, cur in puris
 tertianis maior amarulentia, & sitis, & molestia, & vigi-
 lia, appareat, quam in continua, quæ tamen aliquando
 tendit ad mortem. Causa igitur est materiæ synceri-
 tas. hanc causam non attulit Galenus, quia loci, ubi de
 declinatione loquitur, ad virtutem considerandam pro-
 prij magis sunt. Conciliator inducit duas rationes suas,
 quibus credit se ostendere, neminem in morbi declinatio-
 ne mori posse: alteram, quod omne quod mouetur parte
 quadam est in termino ad quæ mouetur parte verò in ter-
 mino à quo mouetur, iuxta Aristotelis sententiam. igitur
 cum in declinatione fiat motus quidam à morbo ad
 sanitatem, erit homo tunc quasi in termino ad sanitatē:
 sed motus naturalis velocior est in fine quam in princi-
 pio, ut idem fatetur Philosophus: igitur declinante
 morbo homo semper ad sanitatem ocus mouetur.
 Reliqua est, quod in declinatione vel moritur ob sym-
 ptomata, vel ob virtutem, aut ob materiam: si primum,
 illa sunt remissiora, dicente Hippocrate, secunda apho-
 rismorum, circa initia & fines omnia imbecilliora: non
 virtutis ratione, quæ facta est validior cessante morbo:
 non morbi, qui iam declinauit. Sed hæ rationes non
 concludunt: nam si intelligit, quod dum declinat mor-
 bus homo mori non potest, quis dubitat? nam sic simul
 moreretur & sanaretur. Sed dubitatio est, an iam existi-
 re declinatione contingat ægrum mori, crescente tamē
 tunc morbo: nec propositio Aristotelis debet intelligi
 de hoc

de hoc genere mutationis, quæ ad sanitatem, vel mortem tendit, sed solum de motu locali, in quo scripta est à Philosopho. Si autem dicat, regredi omnino morbus non potest, delato ad sanitatem tamen veloci motu ægro, diceret alter, materia illa potest esse facta deterior, vt videbimus. Cùm autem dicitur, materia euicta est, equidem ratione concoctionis tantum, non autem expulsionis. Nam quod dictum est à Rasi, dicitur *com. 43.* ferme à Galeno secundo Prognosticorum his propè verbis: Duplex enim est prima causa vacuationis, quæadmodum dictum est dum de causis ageretur, tum materiæ vitium, tum eius quæ principium habet motionis: itaque initium motionis in ea est facultate, quæ thoracem in tussientibus mouet. Manifestum est itaque, non solum sufficere coctionem in his morbis, vt declinatio iam aduenisse dicatur, sed robur mouentis facultatis: ea autè primò deficit inter alias, & debilior euadit, dicente Galeno: Morbo autem consistente cum iam natura concoxit, superfluum est euacuare, cum propter alia, *2. Aphor. 29.* tum quia animalis facultas magna ex parte eo tempore est fatigata, licet quam maxime reliquæ duæ alie vitales ac naturalis robustæ sint. Sed nec argumenta Conciliatoris, quibus probare nititur, hominem in declinatione mori posse, concludunt: nam cùm dicat, somnus lædens in declinatione accessionis, est letale signum, prima Aphorismorum: si igitur illa sit vltima accessio morbi, & in illa debeat mori, proculdubio si sit in declinatione generali, in declinatione generali morietur. Sed non poterit tunc somnus lædere vbi vtraque accedat declinatio: sed solū vbi accessionis illius. Quærit autem quasi causam, cur sit quòd in lucta virtutis vincente morbo, aliquando cõsurgit etiam virtus, & sanatur: vincente autem virtute, non contingit mori. Equidem declinatio non est solum succumbente morbi materia, sed penitus euicta, depulsaque: quo in casu si similiter victus succubat, non poterit sanari. Sed meritò licet dubitare primò, cur restaurando virtutem etiam si succumbat, non possit sanari æger, cùm materiæ viribus quoquomodo attritis in pugna, & restaurata virtute, homo semper deberet sanari? Cur etiam quandoque

sanctur quidam alij autem nequeant euicta virtute sanari? Cur tandem non potest alia moueri materia dum morbus remittitur? præsertim cum etiam moueatur in sanis: qui tamen natura seipfis ægrotantibus secundum vnumquodque virtutis genus sunt validiores. Respondeo: In morbis quandoque spirituum generatio prohibetur, & qui sunt, corrumpuntur, atque in his defecta virtus cibo restauratur: hoc autem maxime in pueris & adolescentibus: talis autem est syncopis febris. In aliis autem extinguitur spiritus, & humores corrumpuntur, in quibus difficillior est restitutio. In aliis autem etiam membra ipsa solida vitiantur, atque in his quicquid accesserit alimenti, ferme corrumpitur. *artus* *cap. 3.* Habetur distinctio hæc à Galeno ferme, sed non exquisitè. Cum igitur succumbit virtus nondum facta in membris principalibus impressione (dico autem nunc principalia cor, hepar, ventriculum, cerebrum) homo restauratur nouo alimento tenui, atque hoc est præcipue, quod à vino, vel ouis sumitur: euicta autem natura, atque membro principaliore, nullus vitæ locus relinquitur: tunc igitur quodcunque adieceris, morbo maius quam virtuti adhibet fomētum, atque sic homo periclitatur. Cum autem morbus in declinatione consistit aliam tunc moueri materiam est penitus impossibile: vt enim declaratum est quæ aduersas naturam propriam mouetur, à natura vniuersali impellitur. Si igitur in tempore quo morbus vigeat à natura indiuidi alioquin morbo impedita continebatur, quanto magis quiescere cogetur eadem existens remisso morbo vbi natura singularis seu propria validior est, & minus impedita. Si autem creuit mole interim materia, proculdubio erratū est in victus ratione, quod Galenus prudenter excipit: inquit enim, Non potest in remissione morbi æger mori, si in victu peccatum non sit. Si autem qualitate deterior facta est, necesse est vel hoc errore victus accidisse, & sic in priorem causam incidimus: vel aer deterior est, quo in casu & quomodo id fiat, inferius non negamus, aliam posse moueri materiam docentes. In sanis autem contingit moueri materiam, quia priore tempore virtus validior fuerat, & ex cibo erementum affuit, nec mundum est

corpus: & plerunque illi errorem aliquem admiserunt: pauci enim absque errore nouo ægrotant. Qui tamen per aliquot præcessit dies. vnde lassitudo nūtia est morborum, aut fastidium cibi. Denique in sanis virtus non augetur, augetur materia. Est verò alia causa, cur homo iudicio peracto, supertaque virtute, necessario moriatur: quoniam illa nunquam cessat deuicta virtute aut agens naturale, vt pondus, vt ignis, virtutem opprimere, nihil temporis ad restaurationem dimittēs. Quòd si talis est morbus, vt plus euicta natura virium ex cibo recuperetur, quàm ex morbi causa adimatur, tunc morbus ille salubris fuit, peccatum verò fuit in victus ratione iam dudum nimis tenui. Sic placuit Conciliatoris rationes discutere, quæ aduersus suam ac nostram opinionem erant. Hoc enim rectè agimus, si qua deducitur aduersus placita nostra ratio valida, vt illam diluamus. At verò quæ pro nobis erunt, si minus concludant, deinceps præterire eas in animo est, ne tempus teramus, & ab utilioribus studiis lectorem reuocemus. Vita enim, vt rectè inquit Hippocrates, nostra brevis est. Quibusdam autem animus est, vt longa oratione folia implicat: nobis properandum est, ob rerum necessariatū, aut utilium, multitudinē. Sed ad rem reuertor. Quatuor sunt genera declinationum: Falsa, de qua dicebat Princeps: Quum homo habet febrem ardentem, quæ alleuiatur, *secunda* & quiescit à priore calore subito, sine crisi manifesta, *quarta* per euacuationem, aut permutationem, & sine extin- *l. cap. 9* ctione vltima, vel regionis, aut aëris permutatione, & quiescit pulsus à velocitate pristina, velut tranquillus existens, tunc iudica quod moritur velociter. Hic etiam multæ videantur conditiones, exprimitur tamen frequens euentus. Et ego dum vocatus essem ad aduocatum Petrū Antoniū de laude morientem, vt medico videbatur præter rationem, omnia signa hæc præfuisse ex astantium narratione intellexi. In aliis autem videtur declinatio cum euacuatione, præcipuè vrinæ, vt mihi quondam accidit, dum vocarer ad Bergomensem minutum mercatorem, quem curandum susceperat ignarus medicus, x x i. die dum post multam vrinā alleuari videretur, repente factus sine sensu, ac mu-

tus, cum vocassent me, die sequenti expirauit. Et mihi contingit anno ab hinc XIX. (eratque secundus quo artem profitebar) vt Piscator, cum sudore triduo continuo perfunderetur, cuius initium in septima fuit, me bene sperante, vt cum eo sudore in fine nonæ expirauerit. Nec vnquam aliàs similem casum, neque etiam apud alium quempiam medicum vidi. At secunda declinatio est accessionum, in quibus mori aliquando contingit. Tertia autem est declinatio media in phlegmonibus, in quibus materia est concocta, non tamen planè eiecta: in hac contingit mori ægrum, nulla alia facta adiectione materiæ: hoc autem, vt dictum est, ex animalis virtutis imbecillitate, vel propter membranæ continentis densitatem, vt in pleuritide maxime contigit. Imò cum in interno phlegmone concocta materia expulsio tardatur, tunc valde timeas. Nam vel non tota concocta est, sed quæ in profundo est cruda, adhuc manet: vel aliquid latitat, nempe materia quæ loco coctionis malâ adepta est qualitatem: neq; id mirum pro partium materiæ varietate: aut tanta est illius multitudo, vt naturâ ac vim animalem deterreat, ac aggrauet: aut pars illius interim dum cõcoquitur versus cor penetravit. Apparet enim manifestè phlegmones aliquos suppurari, qui tamen interiora erodunt propter quod incidi illos ante perfectam maturationem iubet Albucasis. Quod etiam

aphor. Galenus sensisse videtur. Porro quod non sit perfecta
1. declinatio, nisi eiecta tota, vel maxima parte materiæ in
de crisi. phlegmonibus, audi ex Galeno: Quando cœperit ex-
8. pueri pauca cocta reliquòque tempore augmenti, vsque ad statum, plura meliora, ac facilius expuente, tunc cum exquisitè cocta, & multa, & sine difficultate fuerint, tempus status erit: tunc verò declinatio, cum iam multitudo diminuta, eiecta autem quæ fuerunt exquisitè non solum cocta, sed etiam absque molestia educta, dolorque cessauit. Apparuit igitur hos nostros medicos haud intellexisse, quid sit declinatio phlegmonis: neque hoc, vt nec plerâque alia benè Galeni atque aliorum dicta vidisse. Neque id mirum: haud enim possent me eo odio prosequi, si amarent veritatem, aut agnoscerent eam nec tonsores ac pharmacopolas in me

incitarent, adeo turpi infectione, si veri essent studiosi: inquit enim Poëta Tragicus:

Εἰ πᾶσι ἐστὶ σοφὸν ὃ ἀμα,

οὐκ ἔω ἀμφίδικος ἀνθρώποις ἔρις.

Sed de exquisita, ac generali declinatione vnus est tantum modus, quo æger perire possit, siue phlegmon, siue sine eo febris sit: Error victus, sub hoc tamen & pestilens aër, & tristitia, & timor comprehendi debent. Habitare enim in pestilenti regione, ad errorem victus pertinet, seu regiminis. Nihil enim prohibet naturam quæ morbum vicerit alium, dum illi vacata aëre in pernicioso alios infectos humores nō posse perferre: tuncq; in vera declinatione contingit mori. Atque hoc ego pestis tempore frequenter vidi: in remissionem enim tertianarum peste correpti moriebantur. Sed dubitatio est in illo, qui ex morbo laterali transit in cynanchen, & moritur. Duos autem sic perire vidi, & tamen nisi natura materiæ perfectæ dominaretur, non posset tota transmutari. Sed in his naturæ propriæ conatum adiuvat natura vniuersalis: quare non natura singularis materiæ dominatur, imò potius vincitur. target enim illa. Palam autem est, nullo modo morbum dici in declinatione comparatione ad laborantem habita, sed solum ad morbi genus. Qui verò ex sudore pereunt, non sudant ob materiæ concoctionem, sed tenuitatem, ac caliditatem: nam & calor malus ac perniciosus non naturalis tantum sudorem excutit, vt in syncopi, & in omnibus ferme ex febre pereuntibus, cum iam mors appropinquat per paucas horas. Nec virtutis robur tunc sudorem excutit, sed magnitudo caloris corrumpentis. Aut dicas, quòd sudor accidit, dum vincente humore putrido calor naturalis ob cōtrarietatem refugit ad exteriora, extinguiturque, ac in sudorem conuertitur: sicut etiam in resolutione diurnæ febris, in qua etiam homo madet resolutis spiritibus. Aliquando etiam fit sudor, dum calor præternaturalis pugnat cum naturali & cor occupat: & tunc tales cum sudore moriuntur, vt quinta Aphorismorum scripsit Hippocrates. Sed dices: *Aph.* Quomodo materia potest moueri à natura vniuersali in humano corpore? sic enim in mortuo etiam mouere-

rur Respondeo: vel loquimur de putredine, & sic patet
 quodd illa magis sit in mortuo, quàm viuente: vel de mo-
ontra. tu secundum locum, & sic non fit nisi à natura vniuer-
con. sali per se, sed medio caloris præternaturalis, vt etiã do-
 cuimus alias: verùm hic inuenitur in mortuo, cùm non-
 dum putrescit: cùm autem putrescit, iam corrumpitur
 tota substantia, ideo cessat omnis motus, cùm nulla sit
 forma mixti, nisi in fine: & tunc quod aëreum est, diffila-
 tur: quod aquæum, fluit: quod terreum verò, subsidet.
 Corruptio autem in viuente retinet formam, quia calor
 naturalis reluctatur, & ideo mouetur à natura vniuer-
 sali per caloris illius vim, qui contrarius est naturali.
 Prohibet autem calor naturalis perfectam putredinem
 quia si humor absolute putridus, qualis est in cadauere,
 fiat (vt quandoque accidit) in corpore humano, tunc pu-
 trefacit totum corpus, & est venenum perniciosissimũ,
 illico necans, & cū cōragio: & ideo nihil magis est aptũ
 ad pestem inducendam cadauerum insepultorum cor-
 ruptione: ideo pestis plerunque sequitur clades: vnde in-
theistr uentum illud nepharium. Auenzoar autem cùm frangi
5. c. 4. existimat apostemata, in morte, vel ante mortem recte
 sentit: nam extincto calore naturali relinquitur præter-
 naturalis, nam victor debet superesse victo: ideo calor
 quo calent corpora mortuorum, non est naturalis, sed
 præter naturam. ideo eiectio quæ fit in mortuis, fit quã-
 diu ipsa cadauera sunt calida, & hic motus est similis ei,
 qui fit à calore præternaturali in vita, cùm materiæ fe-
 brium male morientur, aut phlegmonem generant. Sed
 dicet forsitan quis, in febre pestilenti apparet quandoque
 vera declinatio, & tamen æger moritur. Dico, quod
 hoc quandoque latet etiam perfectum medicum, est
 enim difficile tunc cognoscere morbi magnitudinem.
 Verùm non solum in falsa declinatione, sed etiam in
 vera in hoc morbo contingit mori. Et hoc est certum,
 nec contradicit sententiæ Geleni, nec his quæ diximus:
 & hoc est quia illa febris fit ab aëre ex constitutioni-
 bus siderum adeò vehementer agitur, quod inducit
 nouam genus corruptionis in residuo humorũ, qui iam
 erant euicti, & sic moritur æger. Et medici non in aliis
 rebus, quæ ad artem pertinent, quàm in hac causa p ru-

dentiores admirantur, & dicunt, quòd interim latitant quasi esset cuniculus illa materia. Veritas igitur est, quòd sicut in Thermis, cum homo videatur temperatè agere, volentes curatores sudorem prouocare, flabello aërem mouent, & sic homo quasi flammam sentire videtur, & protinus sudat ab eodè aëre moto, in quo prius quiescente algere sibi videbatur. & hoc maximè accidit in oppositionibus lunæ & malorum siderum, etiam si non concedas astrologiam secundum vim naturalem, quam medici stellis tribuunt. Quidam etiam in declinatione moriuntur ex emissionè seminis per somnum: sed si hæc fiat ex abundantia illius, aut virium robore, vix morietur: ille autem quem ego vidi mori, fuit propter imaginationem vxoris ei proximæ, & calorem plurimæ, & ideo peccatum fuit in regimine. Multi etiam moriuntur in declinatione fluxus ventris, sed hæc declinatio non est propter virtutem retinētem & emendantem humorem, sed propter expellentis facultatis imbecillitatem. Sed Haliabbas in decimo suæ Theoricæ dixit, *cap. 4.* quòd homo non moritur in declinatione, nisi peccetur *in prim.* in victu, vel nouus accedat morbus: potest excusari de pestilenti morbo, aut in pestilenti cōstitutione, & hanc tamen ad regimen Galenus retrahere potest: stultum e- *cap. 2.* nim est, si per victum tantum cibum & potum velis intelligi, & non omnia illa, quæ numerantur in tertio Artis medicæ. Et sic Haliabbatem rueri licet, nec tamen dicemus contra Galenum. Ille tamen Arabs fecit errare omnes recentiores, qui ad beatam illam nouæ materiæ fluentis inuentionem recurrunt. Sed nunquid stante lethali aliquo morbo, alius possit declinare, utpote terti- *in de to* na iuncta phthoë vel hydropi lethali? Certè sic ex Gale- *tius m.* ni sententia, quia sicut in exterioribus sic in internis. *bi temp* Sæpe autem videmus tubercula & plagas phthysicorum *ribus ca* sanari: & ego vidi etiam in tabescente curatam terti- *7.* nam, in alio difficultatem intestinorum. Et hæc differ- *7.* rentia in morbis, quorum natura est valde differens, clara est: ut in tertiana, & tabe: sed in his, qui sunt ferme similes terminationis, ut in hemitritæa & tertiana, vel semitertiana cum continua, accidit ut vnus morbus ad declinationem perueniat, altero tamen cōdente ad aug-

- mentum : & tunc in hora remissionis illius morbis in declinatione videtur, imò est ipse æger, quamuis non verè, & tamen ex eo morbo moritur: & hic est vnus modus mortis in declinatione. Sed quod adhuc maiorem *phor.* habet dubitationem est: quia, vt dixit Hippocrates, quæ relinquuntur in morbis post iudicationes reuersiones facere consueuerunt, & in reuersione saepe cōtingit mori: vt in Hermocrate tertio Epidemiorum, de quo dixit,
1. Quartodecimo à febre erat liber, nō sudauit, dormiuit,
 5. omnino mente constabat, vrinæ eadem, id est, crassæ,
 8. rubræ, infra tenues, non subsidentes, quem tamen infra
 12. diem. x x x v i i. constat mortuum esse. Vel igitur ex toto fuit in x i i i i. liber, vel in morbi declinatione, vel in alio tempore. Circuitū autem exacerbationis vocat Galenus, vt iam diximus suprà, principium, augmētum, & statum, in quibus temporibus morbo principali carere non potest. Quomodo igitur hic, si caruerit febre, in statu, vel augmēto esse potuit? Relinquitur igitur vt fuerit in declinatione. Sed hāc fuisse falsam declinationem : & quomodo, aded Galenus in expositione clarè *sup.* explicat, vt nemini, qui seriem verborū illius animaduerrat, dubitatio relinquatur. Et falsam igitur ibi declinationē aperuit, & latitantis materiæ ridiculum inuentum irridet : & quomodo intermedium tempus, & cur inter morbum & recidiuam ad declinationem falsam pertineat, ostendit. Verūm quod dixerat in Aphorismo nuper adducto, materiam post iudicium relictam sole- re febres accendere, dubitationem habet magnam. Primum, quòd si perfectum est iudicium, iam sumus in vera declinatione absq; dubio, & tamē homo potest mori succedēte febre in debili iam corpore : & ideo bene dixit Princeps, quòd recidiua sua radice est deterior. *inda*
rti Secundum, quòd materia relictā si putrida est, concitabit
 7. 1. febrem, nec ille poterit absque febre esse medio tēpore,
 9 5. quòd tamen frequētissimum est ante recidivas: vel pars materiæ quæ nondum putruit relinquitur, quæ vt nona putredine in reuersione, sic etiā in declinatione ægrum potest occidere. Dabitur igitur, quòd iam aded pertinaciter à nobis negatum est, nouæ materiæ motus in declinatione. Respōdemus, Hominem, qui rectè vixerit me-

dio tempore, in reuersione mori non posse, si concoctio
 præcessit. Sed cauendum, ne remissio illa, vt Galenus de-
 clarabat in prima super tertium Epidemiorum sectio-
 ne falsa sit: declinatio enim quæ iudicium subsequitur,
 iam concocta materia, illi protinus succedit, vt Galenus *cap. 4. i*
 docet lib. de Totius morbi temporibus. Vel igitur rectè *sine.*
 decernit natura, nec error sequitur, nec recidua: vel suc-
 cedit error, nec tunc morbi causa reuersio fit, seu pereat,
 seu seruetur: vel praua sit eiectio materiæ, soluiturque
 morbus falsa declinatione, vbi tamen virtus valida sit
 concoquitur denuò residuum materiæ quod vicinū fue-
 rat putrescenti, soluiturque morbus, aliter æger perit.
 Cur autem antea non putruit? in declinationibus non
 licet virtute facta validiore, at in tempore conualescentiæ
 decidentis, corrumpitur ob victum qui nunquam talis,
 qualis in morbo adhibetur. longum enim esset tam diu
 adhibere eam victus tenuitatem, quapropter si rectè vi-
 uat qui conualescit, coctaque materia defuerit febris ob
 eiectionem, mori ægrum in reuersione est impossibile.
 Hoc est quod dixit Hippocrates nō pura corpora quātō *2. Apho*
 plus nutries, tantō magis lædes: & ideo tutum est con- *10.*
 ualescenti tenuiter ali. Sed etiā si tenuiter viuat, reuerti
 potest morbus alia parte materiæ putrescente quæ priori
 affinis fuit, sed hæsit illa in extremis inde à natura mora
 quæ impediabatur morbo, putrescit, cōcoquitur, & eni-
 citur. Rursus ex Galeni sententia prima super tertium *com. 8.*
 Epidemiorum sectione quandoque ac per sæpe falsō vi-
 detur remitti morbus, ac sine febre esse, materia iam pu-
 trescente, vel in Gangrænā terminum habente proxi-
 mas enim erodit partes: vt in lib. de Totius morbi tem- *cap. 6.*
 poribus habetur: sed hoc maximè in phlegmone. Hip-
 pocratis igitur præceptū est, vel cū natura imbecillis
 non totam potest expellere materiam: vel cū partem
 illius obiter relinquit nondum putrescentem, vt quæ in
 locis latis cōtineatur, & pauca sit: vel cū nondū exactè
 materia cōcocta est in iudicio. At si sine iudicio morbus
 desinat, tantum abest vt securitatem portēdat, vt etiam
 reuersionem minetur, & sæpe mortem: vt in Epidemiis *cap. 3.*
 Galenus eo loco scripsit. Illud potius nunc consideran-
 dū erit, quod Galenus scripsit in libello de Totius mor-

bi temporibus, de statu morbi, & inclinatione, his penè verbis: Cum in pus materia conuertitur, tunc statim tempus est: in eo enim iuxta Hippocratis sententiā dolores ac febres fiunt: si autem fluor diffiatur, aut concoquitur, minorem tumorem ac tensionem reddet, eritque huiusmodi declinationis principium. In febre autem similiter cum ipsa cōcoctio maximè conficitur vigor est, inde ex hoc declinatio qua symptomatū magnitudo & humorū copia cessauit: restat verò modicū in ea humorū adhuc, qui concoctionē requirant. Sed de hac in vltima huius tractatus cōtradictione dicemus: pars enim eius. Nunc sufficiat lectorem admonuisse, aliā esse phlegmonis, aliā morbi in ægrotante inclinationem.

C O N T R A D I C T I O. XII.

Intestina an habeant virtutem attrahendi.

CHili subtilior pars trahitur à ventriculo & intestinis, & per vias venarum quæ vocantur mesaricæ (& sunt duræ venæ intestinis coniunctæ) impellitur ad venam portæ, inquit Princeps. Et non obscurum est ex his verbis intestina habere virtutem attrahentem, etiam comparatione habita ad chilum, non solum ad proprium alimentum. Et rursus alibi: Quod penetrat ad intestina à duobus patitur, à ventriculi vi expultrice, & intestini attractice. In oppositum est sententia Galeni quarto de Partium vsu, his ferme verbis: Quemadmodum igitur ventriculo utrosque villos sortito duabus opus fuit tunicis, contrario inter se modo habentibus: ita & intestinum quodque cum vnam habeat motus speciem propultricem, vnam pariter tunicæ speciem in transversos & rotundos villos dissolpendam obtinuit. Quid tandem tunicæ binæ extiterunt, siquidem ambæ itidem se habeant? superflua enim altera esse videtur: at non est ita. Nam intestinorum tunica duplex fuit, partim vt facultas expultrix robustior esset, partim vt ipsa instrumenta ab exterioribus iniuriis essent tutiora. Inde post pauca: Nonnullis verò intestinorum quidam villi recti secundum longitudinem obten-

duntur, ad transuersorum tutelam: idque animalibus tenues habentibus intestinorum tunicas, aut actiones vehementiores, potissimum inest. Periculum enim erat, ne transuersi villi à sese mutuò auellerentur. nisi extrinsecus à reiectis, velut vinculo quodam fuissent deuincti. Quo fit, vt in recto intestino complures eiusmodi fuerint: quod multis ac duris alimenti sicci congestis excremētis, ibi eius intestini tunicas muniri valde oportuit. Extrinsecus igitur transuersis, ceu ligamētum, villi quidam recti iniecti sunt. Hic manifestum est, noluisse omnino intestinis inesse attractionem: cūque constaret, in illis esse villos rectos, rectis autem villis vim attrahendi inesse, haud dubiè confiteri coacto vim attrahendi inesse debere: Respondet, non ea causa villos rectos intestinis inditos vt attrahant, sed firmitatis causa. & in quinto de Vsu partium: Porro intestinorum tunicæ transuersos vtrosque in circulum planè circumactos. At vesicarum tunicæ rectos, ac rotundos, & obliquos habent villos: vna enim vtriusq; tunica cū sit, ad omnem motus speciem cōstructionem commodam adepta est. Siquidem motum quem attrahendi causa recti, & excernendi causa transuersi, & cum, quem vt retineant, quibus vndique opprimuntur villi obliqui, conficiunt. Atque hæc luce clarius explicant intentum: siquidem Galenum nullam attrahendi vim intestinis tribuisse. Sed verba quæ sequuntur Oedipode quodam interprete indigent, quamuis haud curæ mihi nunc sit de his, & si superioribus repugnare & rationi simul ac experimento: de his enim suo loco dictum est. Nunc autem prosequamur intèrum, nam nec solum Galenus Principi, sed vterque sibi ipsi videtur contradicere. In prima enim Aphorismorum particula, quod & totis penè libris tribus de Naturalibus facultatibus, maximè tercio, ostendit, quatuor virtutes cuilibet parti esse necessarias, quæ nutrirī debeat: quas Naturales, id est, ab anima nō prodeūtes, ceu etiam stirpibus conuenientes, quas animam non habere existimat, vocare solet. Certū igitur cū sit, intestina nutrirī, clarum est etiam facultate attractrice ea minime carere posse. Sed Auicēnz locus est & si fœdus, omnia tamen speculandi causa, ac cōtemplandi naturæ

cap. 11.

com. 22.

cap. 9.

21. 3. traui

1 cap. 11.

4. prohibe

cap. 27.

opera si non relinquitur Aristoteli locus defensionis animaduerrere decet. Respondeo, Auicennam non dictum in recto intestino esse attractionem, nisi in comparatione ad id quod in superioribus continetur intestinis, quia eo nutritur: & hic caderet dubitatio aliàs diluenda: an villi recti seu longi ex vtraque parte trahant.

Galenus autem non sibi repugnat, cum virtutem attractiuam etiam intestinis largitur, in cōparatione ad proprium nutrimentum: quæ attractio fit naturali facultate absque villis, nam & ossa trahunt. Est enim attractio in animali triplex: Naturalis, quæ sola vi fit, à quolibet membro: Voluntaria, quæ à musculis, velut cum trahimus nayim: & Media, quæ fit per villos: nam aliqua attractio per villos videtur voluntaria, vt cibi deglutitio: aliqua autē non, vt attractio vrinæ in vesicā, neque enim sentimus eam: quamuis aliquis posset dicere, eam quæ à ventriculo fit, etiam non esse voluntariam: sed nos sentire attractionem cibi in deglutitione non propter villos gulæ, sed etiam propter musculos. Et forsan aliquis dicet, quod muscoli ex villis componuntur, igitur musculis trahentibus voluntate, etiam attractio per villos voluntaria erit. Quia igitur non est locus tractandi hanc difficultatem, sufficiat tria esse genera attractionū, quo ad sensum distincta per musculos, per villos, & per virtutem solam, seu voluntarium, & per naturam, & neu-

Theor. trum. Sic etiam Haliabbas sentire videtur, scilicet quod
5. intestina chilum non trahant. Sed tamen non leuis dubitatio emergit: nam si intestina nutriuntur ex chilo, oportet vt trahant ipsum. Omne enim membrum, vt declaratum est primo virtutum naturalium, trahit quod sibi est familiare. Responderet Galenus, non esse attractionem illam per villos: humidum tamen aliquid ac subtile intestina trahere ob id, non tamen totam chili substantiam. Habet hoc argumentū Gal. quod cibus si non concoquitur in ventriculo persæpe manet horis xxi. in eo, nec tamen est impedimentum in transitu. Quod si dicat alius, non trahere intestina quia nondum sibi conueniens. Respondebit Galenus, Renes trahere sanguinem à iecore, etsi non perfecte concoctum: & rursus vesicam à renibus: idque ratione, nam etiam eiicit ventri-

culus non concoctum cibum. Sed Auicenna dicit: Quo modo cum non videamus cibum exire ob validam expellētis vim virtutis in via Galeni, imo erit hoc propter vim attracticem intestinorum. Respondebit Galenus, Hoc est propter debilitatem continentis virtutis. & ita omnia ad contentionem reducuntur. Probabilior est iudicio meo Auicennæ opinio: nam si intestina non traherent, ex impulsu autem solo ventriculi reciperent, esset hic motus violentus, non naturalis, similisque morboſo affectui. Et etiam quia confitemur quod attrahuat nutrimentum, igitur & chilum: etenim omne quod trahit nutrimentum, trahit & superfluum illius: & si trahit chilum, & iam habet villos longos, cur nō debent illi fungi propria operatione: nihil enim agit natura frustra. Et etiam quia in colica, & ileo facto absque obstructione, non bene descendit cibus, igitur cum hoc non sit causa ventriculi impellentis, erit causa trahentium intestinorum. Hæc tamē quæstio, vt mihi videtur, à dissectione ortum habet. Propterea dicebat Galenus sexto Anatomicarum dissectionum, intestina ipsa pauēulas rectas habere fibras, has nos villos dicimus, plerāsque circulares. Præstabat docuisse, vbi illæ sint rectæ, seu in longitudinem exporrectæ. Vessalius dixit, Crassis recto & colo ob firmitatem non paucos villos rectos adesse, forsan etiam vt violentius attrahant, in exteriori tamen tunica tantum, non in interiori, subtilibus paucos. Illud facit pro Galeno, quod ab eo animaduersum est, scilicet tunicas gracilium intestinorum esse transuersas ac orbicularis tantum fibris intertextas, cum paucis iuxta ilei finem rectis in exteriori tunica tantum: necesse enim erat iuxta vetriculum illas esse, si attractionem iuuare debuissent. Dicamus igitur, quod levis est intestinorum vis attrahendi; eorum comparatione quæ in ventriculo continentur: & hoc ex dissectione cognoscitur: sensu enim dignam naturam rectarum fibrarum multitudinem in intestinis, atque præcipuè in interiori tunica collocasset, si attractionem à ventriculo esset molita. Quæ tamē cum aliqua sit, etiam chili comparatione, non negligitur à Principe etiam rerum minimarum studioſo: tum maxime, quod ea vis, etsi per se sumpta sit obscura, iuncta ta-

fol. 4. in
initio.

lib. 5. c. 1
iuxta finem

men ventricali impulsioni euidenter effectum auget. Nec tamen vllibi Galenus hanc virtutem expresse negauit, concedet tamen attrahentem vim secundum naturam, quæ perficitur absque fibris. Et hæc est valida, comparatione ad rem quæ in intestino continetur, & sic trāsmittitur pars vttilior ad nutritionem intestinorū: & hæc vis est maxima in mesaraicis, & iuuatur ab hepate. Reliquam, vt paruum neglexit, non negauit.

CONTRADICTION. XIII.

Circuitum in morbis causa aut motus materia.

Difficillima, & obscurissima de morborum circuitibus, semper apud medicos quæstio habita est: cur scilicet tertianæ alternis, quaternæ duobus interceptis, quotidianæ singulis inuadant diebus. Continæ etiam
 b. 8. an exacerbentur, & phlegmones exacuantur. Vnde tertio de
 medi. Diebus iudicatoriis: Quæ igitur causa sit, quod in acutis morbis tertio quoque die plurimum fiat accessiones, & in longis quotidie, vel quarto, non promptum est inuenire: nec in præsentia disquirere est necessariū. Quod verò sic eueniunt oculis vsurpare licet, & ad principia rationem ex principio habet. In secundo autē de Februm
 b. vlt. differentiis sic inquit: Quæcunque per circuitus aliquos egritudinum accessiones fiunt, ex membrorum dispositionibus ortum habent: nanque hæc membra vel generant, vel suscipiunt, aut mittunt, vel attrahunt superflua,
 ferētia. eo quo diximus modo. Itaque videtur Galenus hoc non
 3. in materiā traducere, vt Conciliator existimat, sed potius in efficientem membrorum naturam. Nunc autem
 i. quar. hæc sic dixisse sufficiat, nam penitiorē horū verborum
 c. i. in sensum inferius perscrutabimur. Auicēna verò dixit, Et
 16. putredo bilis facit tertianam, & sanguinis cōtinuam, & melancholiæ quartanam, & pituitæ quotidianam, & quæ sunt illis similes, & quando extra venas putrescūt, & non est phlegmon aut tumor internus, nec alia causa, faciunt circuitus quos diximus. Quādo verò intra venas, fit continua febris, sed tamen ex illius vehemētia cognoscitur accessio. Et accessiones festinant vel ob materiæ multitudinem, vt in quotidiana, cum non est à vitreo humore

hic enim ob crassitiem est lenti motus : aut ob subtilitatem , ut in bile . Contrariis autem causis accessiones tardius adveniunt , & harum utraque in quartana inuenitur . Et rursus alibi , loquens de sua Hepiala : Et ipsa *pri. quæ* non est quandoque seruans accessiōem omni die , imò *tra. 2. c. 5* conuertitur in tertianam , & quartanam , & tamen est ex genere febrium à pituita pendentium . Quotidianam enim febris non est à pituita , quia singulis diebus illius accessio renouetur : sed quoniam ex frigida & humida materia pendet . Hæc est illius ibi sententia , licet litera sit corrupta . Duas igitur Princeps causas facit circuituum , materię multitudinem aut paucitatem , crassitiem aut subtilitatem . Quo magis mirum est de Gentili , qui relicto textu aliam ponit opinionem , quod à proprietate occulta pendeat . Existimat autem duos esse circuitus , alterum proprium , quo bilis tertio die mouetur : alterum autem generalem , de quo vult locutum Auicennam in Capitulo generali febrium putridarum supra adducto , & Galenum in fine libri de differentiis febrium , & hic pendet à multitudine , à subtilitate , à vi membri mittentis : & ita vult , quod ex melancholia quandoque possit fieri tertiana , & ex pituita quartana , & hoc ob paucitatem & humoris crassitiem , ut à Principe visum est in secunda autoritate inducta : & ideo credit se nulli illorum contradicere , quoniam hi descripserunt causam circuitus violentam , non autem propriam humori . In disputatione tamen de febre luculenta opinionem quam ex Galeni verbis expressi *Quest. 14.* illi tribuit , & reprobare conatur . Hæc autem sunt illius rationes : Si ob paucitatem , aut multitudinem , aut membrorum vim consurgit circuitus , etiam in sanguinea febre circuitus erit . Et quamuis Galenus hoc argumentum effugisse videatur , cum causas reddit , cur febris à sanguine continua existat : attamen dicit , illius responsum esse voluntarium . Accedit , inquit , quod hæc causa Galeni non ostendit bilem de tertio in tertium diem moueri : sed solum , quod velocius quam melancholia , & tardius quam pituita . Vltimo concludit , quod cum hic effectus circuitus adeo sit constans , ac perennis , causam perennem & constantem inuenisse oportet .

ruit: Sed varietas in multitudine & robore membrorum est infinita, & ideo non satisfaciet circuituum ordini. Et quia pro Galeno quis respondere poterat, quod effectus ille quanquam variationem suscipiat infinitam, semper tamen intra suos limites constantem, utpote tertiana multiplex esse potest, sed tamen bilis nunquam nisi tertio die mouebitur, licet horæ non sibi consentiant, id conatur refellere. quoniam id est quod quaerimus, quod scilicet bilem tertio die agat. nam si ad quantitatem refugias, iam illa nullum finem in varietate recipit. Sed argumentum planè sophisticum est: diceret enim Galenus cum ad certam quantitatem ac vim peruenit, mouetur singulo die: si ad minorem, tertio quoque die. Sed illud præter reliqua videtur aduersus Galenū militare, quod sic quintanas ac sextanas cogeretur ponere: quarum altera, ut rarissima, videtur non secundum rationem naturæ facta: alterius neque vnquam exemplum aliquod inuentum est. Hoc autem magis fatigat, ubi iuxta Hippocratis sententiam nonanam admittamus: nam ubi extrema, ibi & medium esse necesse est. Propterea Gentilis opinio in hoc constat, quod proprietas occulta, moderata tamen & deducta, ad actum per calorem naturalem agit hoc: neque enim magnes quantumcunque minimus ferrum trahere potest, omnis enim proprietas indiget calore & debita quantitate. Ideo interpretatur verba Principis quæ sunt hæc: Et febres hæ non carent circuitibus secundum materias quæ ad tumores ipsos à quibus pendunt effunduntur. Nanque circuitus febrium sunt secundum generationem ipsarum materialium, & motum illarum, & secundum attractionem caliditatis & doloris trahentium ad ipsos tumores. Vnicuique enim humori circuitus inest, qui illi convenit. Dicit igitur Gentilis, Sicut scammonium & rhabarbarum bilem à proprietate trahunt, & tamen requiritur certa quantitas: sic etiam in circuitibus necessarium est. Et licet exemplū falsū de Dis sit in via Galeni, propositio tamen vera est generaliter in ren. feb. habentibus quantitatem, ut intellectum excipiamus.

p. 15. Galenus tamen suam opinionem probabat exemplo fluxionum auris, pedis, oculorum. Nam si videmus recurrentes lippitudines, gratia exempli, tertio quoque die,

die, quamuis materia ipsa sit sanguis, quia in exangui membro, veluti cerebro, non potest tantum sanguinis generari, vt perpetuus fiat morbus: sic morbi qui ab humoribus fiunt, ob id non nisi statis temporibus redeunt: quia in minori tempore grauari natura nequit tantum, vt expellere cogatur. Auerroes autem Galeno tribuere 4. coll. 27 videntur, quod senserit circuitum fieri à calore putredinis, non naturali, atque ipso per se solo: hocque illi adscribit in libro de Februm differentiis, quem exposuisse se affirmat. Hic tamen nunc vsque ad nos minimè peruenit. Putat igitur hoc fieri propter caloris naturalis motum. Atque vtinam quomodo fieret declarasset: palam est enim Delio quodam nos natatore indigere. Nunc satis constat quatuor esse opiniones: vnā Galeni, quod à motu membrorum & vexatione, quæ etiam est Galeni: aliam quæ Auerrois est, quod ab actione naturalis caloris cum materiæ natura: tertiam quæ à natura materiæ ac putredine quam ille conatur Galeno tribuere: extremam Gentilis, quæ à proprietate cum naturalis caloris actione circuitum fieri censet. Auerroes etiam videtur contradicere Hippocrati, in quarta Aphorismorum par- Apho. 30 ticula dicenti: Quibuscunque accessiones fiunt, quacunque hora febris dimiserit, si eadem cras occupauerit, iudicium habent difficile. Dicit Auerrois: Cum febres ordinem seruant, bene terminantur, quia significant calorem naturalem vineere, hic enim ordinem seruat, quæ autem ordine carent, malè finiuntur, aut non facile: quare ad vnguem videtur contrarium Hippocratis sentire, & rectè inquam volenti suam opinionem tueri necessarium fuit hanc inuenire rationem: concedenda quod febris quæ ordinem retinet, & eadem inuadit hora, facile finiatur: nam materia à calore naturali regitur. Sed & sensus est conuersus: febres enim quæ nullum certum habent circuitum longissimo tempore durant. Hæc inquam Hæc, Illac, Istac, vt mos est, nulla certa ratione circumferuntur. Famam quærentibus Auerroes ac Gentile, Galeno autem veram causam haud explicante. Nam de Auerrois opinione quid prorsus curandum, qui non ausus est in tam ardua difficultate modum explicare: sed forsan in expositione libri illius hoc dixit. At Gē-

- tilis nihil dixit: reducere enim ad proprietatem omnia facile cuique est: & hoc non est quaestionem declarare, sed effugere: sic enim cuilibet licet quidlibet quaesitum dissolvere. Accedit, quod (ut aliàs docuimus) proprietates non inest, nisi rebus perfectis, & animatis: sed humores non sunt perfecti, nec animati: quomodo igitur poterunt habere certum motum à proprietate? Rursus non daretur febris ultra quartanam, datur autem quintana, & alię circuituum rariorum, inter quas Gentilis affirmat se vi-
- l. 1.* *l. 2.* *l. 14.* *febre.* disse aliquam febrem habentem circuitum singulo die XIII. reuertentem, & ad hoc etiam adducit auctoritatem Rasis ex XVI. Continētis. Nec daretur tertiana à pituita, quod tamen Auicenna concedit in loco adducto, appareretque hic circuitus etiam in corporibus sanis si ab humore penderet. At hæc respondet ipse Gentilis, nam aduersus se hæc argumēta adducit, quod proprietates non sunt æquæ ipsis formis humorum, sed solum cum conditione quantitatis & magnitudinis, quibus variatis, melancholia potest facere quintanam, & pituita crassa quartanam. Sed non respondet duobus argumentis ab initio à nobis adductis. Et etiam quia nos quaerimus proprietates singulares, & non adeo generales: velut, quod ignis sursum, & terra deorsum moueatur: nam hæ proprietates rationem omnem naturalem tollerent. Sed, ut habetur à Galeno in libro primo de Elementis, humores in animalibus habent rationem elementorum, igitur motus eorum non sunt tribuendi proprietati. Auerrois etiam opinio defendi non potest, quoniam præter id quod est incerta, faceret ut declinationis accessiones essent celeriores, hoc autem contra experimentum & Galeni sententiam. Nec in doloribus videtur posse causam circuitus reddere, cum ibi non sit principium ex putredine & naturali calore. Quinetiam absque putredine, & in sanis, hi circuitus experimento comperiuntur. Et quanquā hæc argumenta nō ostendāt Auerrois opinionem falsam esse, illa tamen nec clara est, nec rationem habet, cum à calore naturali sumat initium. Sed nec bene dicunt, qui Galenum propriam causam prætermisisse aiunt, generalem tantum apposuisse, cum hoc longa serie verborum pertractet, & in loco quē huic qua-

fioni propius erat. Hoc igitur Galenus sentit, in iecore mala bilis generatur, hæc vis generandi ab initio vsque ad finem dierum XIII. permanet, gratia exempli, hoc toto tempore iecur à bilis generatione haud vnquam cessat, non tamen accessiōem facit singulis diebus, quia non tanta potest in vna die gigni quæ naturam grauet, quare secunda dies expectatur à natura, donec coacervata multitudo accedente prauitate naturam vexans expellere illam cogat. In sanguine hæc semper adest multitudo, in pituita fermè, nā post sanguinē nihil est de quo plus gignatur, quàm de pituita, post de flana bile, vltimò cum minimum de melancholia generetur, rariores etiam ab hoc humore fiunt accessiōes. Sed hæc opinio potius est rhetorica quàm naturalis: meliusque conuenit Oratoribus, quàm Medicis, habet enim probabilem causam, non tamen veram. Primum illud præsupponit, materiam morborum per singulos dies generari: quod & absurdum est: & vel ipso teste etiam falsum: cum enim de cibo febrientium ageret, inquit: Quicquid non concoquitur ex cibo non solum nō nutrit, sed etiam febres accendit. Absurdum verò, quia nil edente homine cessaret à prima die febris: quod tamen & ipse negat, & experimento contrarium est. Et etiā in omni febre esset mala intemperies calida & sicca iecinoris, si à bile oriatur: cum tamen haud ita sit ab initio, sed quæ habetur potius contrahitur ab ipsa febre dum permanet. Et etiam talis mala temperies certis finiretur: quod tamen in aliis generibus malę temperiei falsum plerūque esse videmus. Et cum bilis sit molestior pituita, quanquā paucior, celerius expelleretur, & frequentiores faceret accessiōes. Quid tandem? nōne videmus abundante bile non continuam, sed potius duas fieri tertianas, quoniam naturę humoris continuitas febrē fouendi repugnat. Declaramus etiam in primo libro, quonā pacto humores sunt in potentia, in sanguine, & cū ad actū reducuntur expelluntur à natura si valida sit, & sit febris interpolata. Difficile etiā est seruare motū accessiōis tertiani in cōtinua & quartani, quę ego non semel vidi. Et etiam quomodo in duabus tertianis accessiōes accessiōibus per tertium conueniāt, nō autē illius febris quę proximo inuasit die.

II. Artia
cura. c.
in fine.
II. Artia
cura. ca.
vlt.

tract. 4.
quest. 5.

v.3.

m.2.

quar.

Et.2.

est.2.

exposit.

ue 52.

aphor.

ar.

In febre etiā ex pituita, dum inclinatur morbus in extremis diebus, accessiones ad tertiū diem extēdi deberent, materia pauca & parum virtutem vrgente, vt quā modum quandam coctionis acceperit: sed hoc cōtingit minimē, itaque difficillimum est Galeni opinionem tueri. Quinimo & ipse in commentario primi Epidemiorum, volens reddere rationem, quod quintana, aut septimana febris non inuenitur, dixit: Quoniam nulli humores tales habent circuitus: oportebat autem adesse si paucitas materiae & crassities ad constituendum circuitum sufficiunt. Hugo Senensis & alij hanc mouent quæstionem: in qua præter longitudinem cum Fuchsio dicere nolim, cæcos à cæcis legi: dicam tamen, plerunque illos absque utilitate multa verba profudisse. Nihil tamen oberit in tanta bene scribentium in Medica arte autorum inopia. Illos ad ordinem, ad subtilitatem, ad claritatem, ad iudicium denique imitandum legisse. Hoc enim omnibus antepoenendi sunt, qui nunc fermè scribunt, quod res ipsas primò, deinde autorum placita inspicunt. At hi qui se ad eò Galenicos profitètur, cum Galeno errare volūt, bene autem sentire cum illo non plerunque illis concessum est. Nostri tēporibus nihil deest, si volumus illi sibi deesse nihil voluerunt. Quamobrem ne quis me culpet, quod prolixior in enarrandis rationibus Gensilis fuerim, quas vt negligam adduci non possum. Causa tamen circuitus vera est, cum tamen liceat, sed quorsum volenti Galenum tueri, quod velut in primis elementis Aristoteles locum inuenit habita comparatione extremorum, & numerum ex qualitatū mixtione, sic ex numero humorum & numero circuituum sibi æqualibus coniectari facillè cuilibet licet, quod singulis humoribus singuli conueniunt circuitus. Nam sanguini continuitas pituitæ quotidianus, bili flauæ tertianus, melancholiæ quartanus: nec vllus præter hos (vel Galeno, vt diximus, teste) circuitus inuentus est. Fuerint sanè quintanæ, quartadecimanæ, atque aliæ: nōne etiam monstra sunt, & infantes bicipites? atque hi rariores hāud sunt illis febribus: plures enim bicipites infantes vidi, & trioculos, quā perseuerantes quintanas, aut alias rarioris accessions, quā quartana sit, febres: & quilibet sic expe-

rietur, modò ne tres casu aduenientes pari intervallo, aut quatuor ephemeris pro vnâ computet febre.

Quare iam constet tibi, nullos esse præter hos quatuor, quos dixi, circuitus: scilicet, perennem, & singulo die, & tertianum, atque quartanum. Quibus accedit ratio sanè manifestissima: namque cùm sanguis calidus sit, & humidus, continuam faciet febrem, cùm traque qualitas putredini astipuletur. Rursus pituita singulo die commouet febrem, nam frigiditas celerius à calore vincitur, quàm siccitas humida euadat, vel ipso Galeno teste: atque ideo bilis diem saltem integram ad putredinem requirit. Attra bilis autem, & melancholia, cùm vtraque qualitate putredini resistent, non nisi quarto die, id est duobus interiectis diebus integris putrescere possunt.

7. artis
cur. cap.

Hæc est sanè rotius negotij ratio: nunc obiecta diluenda sunt. Primum obstat, quod etiam absque putredine mouentur humores per circuitus: quare ad proprietatem erit confugiendum. Respondeo: Motus ille non fit nisi cum humor ad actum ex potentia reducitur: ea deductio est via quædam ad corruptionem: purum autem sanguinem per circuitus confluere, est penitus impossibile. Si quis rursus dicat, quòd tali existente causa circuitus, in declinatione non deberet esse tardior: Respondeo: Quòd est tardior accessio, quia motus habet initium à materia, non à natura: materia cùm sit paucior, serius obit munus: factò tamen principio à natura vniuersali, adiuuatur & perficitur à singulari. Quòd si dicas, ex quarta Aphorismorum debere inuasionem firmam ordinem naturæ & breuitatem morbi prænuntiare: Dico, quòd Galenus ibi manifestè à veritate coactus confitetur, motum fieri à natura vniuersali, tanquam ab initio: sed iuuari post modum à calore naturali: quare non solum iniuste ab Auerroë accusatur, sed nō rectè interpretatur illum. Eadem ratione licet respondere his, qui dicunt, quomodo fit accessio in continuis: nam fit, quia humor ille in tanto tempore nō minore calorem putrefacièrem suscipit. Eodem modo ratio manifestata est, cur dixerit Auicenna, Epialem transire in tertianam & quartanam: cōdensata enim materia & iusto fri-

aphor. 3.

gidioꝛe quàm in pituita, tardè putrefeit, rarùmque efficit circuitũ. Et ideo bene dixit Auicenna, quòd humores proprios habent circuitus. Cũ autẽ dixit, multitudinem & vim membri esse in causa, secutus est Galenus, qui de circuitu non firmo, sed contingente loquitur. Quia etiam ipse Galenus hoc testatur, se diuersa in libris suis persæpe scripsisse ex occasione. Vel dicas, quòd ibi loquitur solum de circuitu continuorum: aut quod verius est, humorem considerare tantum ex naturæ suæ ratione, non vt putredini obnoxius est. Sed si vera fateri volumus, causam generalem omni humori conatus est inuenire communem, tanquam quod in dolore influit putridum non sit: & tamen quod sponte fluit putridum est: quod autem vi doloris trahitur sola, haud putre est, sed nec circuitum feruat.

Quorsum autẽ hæc dubitatio dicet aliquis. Ha! quantum refert ad contemplationem scire rerum causas, etiã si nulla esset utilitas. Nunc autem quod & in aliis pro exemplo afferamus causæ huius cognitionis utilitatem, imò necessitatem. Nam si de nouo materia generaretur, inedia esset medela morborũ. Si, quod existimant, venarũ affectus causa est reditus, summè frigida tertianæ accessionem ex toto prohiberent. Si proprietas, nullũ esset auxilium, vel quod aduersaretur ei proprietati solum. Si autem putredo ipsa, & transitus ex humore in potentia ad humorem actu existentẽ, auxilium erit sectio venæ, quod & ipse Gal. adhibet: vnde huius opinionis saltem, fuit, cũ etate p̄fecta scriberet artẽ curatiuã. Et nos quoties curauimus tertianã, sola venę sectione. Clarũ est autem, hæc solã opinionem auxiliũ afferre ad curationem, quare sola utilis existit, etiã si vera non esset. Sed si quis dicat, cur igitur quartanæ parũ conuenit venę sectio? & cur ante accessionẽ granatorum vinũ ebibitũ plerunque liberat à tertiana? Respondeo. Nigra bilis cũ iuxta splenẽ fuerit, nõ educitur: grauitas enim prohibet ne ascendat, ne egrediatur: præparatio etiam frigida est, sectio venę semper calorem per se naturalem minuit, vnde etiam si liberetur à febre, transibit in scirrhum visceris alicuius. Vinum autem granatorũ prohibet quandoq; (neque hoc

enim semper facit) vt humor potētia in humorem actū non transeat. Itaque etsi haud melateat quā constantē Galenus in prima perstiterit opinione, dum Platonē *fol. 5.* octauo de Placitis reprehendit: dicam tamen cum Aristotele vulgatum illud in Ethicis, Amicus Socrates, amicus etiam Plato, sed tamen magis veritas amica nobis *lib. I. ca.* est: atque vtinam hac in causa ipsum non cogeret Gale- *in princ* num relinquere: verum in tam euidenti causa potius retrahendus est ipse ad nostram sententiam, quandoquidē etiam quamplurimum ad rem medicam hoc interfit, quā illius gratia relinquere veritatem. Sed cū demonstratio ipsa verorum, etiam causam ostendat eorū quæ circa illa contingunt, pulchrē fecerimus, si cur morbi aliqui accessiones longas, aliqui breues habeāt, edocuerimus. Quomodo etiam morbi ipsi longi atque breues euadant, ac rursus cur misceantur continuæ interpolatis. Nam haud dubium est, cū materiā ipsā, quæ expellitur, crassa est ac multa, quanquam non sicca, nec euidenter frigida erit, vt cum frequentibus accessionibus, vt tempora accessionum etiam sint diuturna. Et accessiones raræ sint, materia autem multa, crassaque, erunt accessiones ipsæ longæ. Ac idem in alijs iudicium est: nam cū pituita parum frigida, ac tenuis, paucaque putret, singulo die leues & breues erunt accessiones. Sed serius augmenti accessiones fieri deberent, nam pars quæ tunc accenditur crassior est, longior enim accessio, atque ob id materia crassior, & abundantior: serius igitur aduenire deberet. Hoc verum est, quod materia crassior est, atque abundantior. Sed & hoc bene Galenus dixit atque ad id tantum respexisse videtur: nam multitudine sua naturam magis stimulat: initium enim vt dixi, motus in interpolatis à materia est: perfectio autem illius à natura. Putrescit autem celerius, non quia ab initio subtilior, sed quia per calorem præcedentis accessionis ad putredinem magis parata est. Sed declinationis accessio est tardior, licet præparatio caloris in statu iam peccerit, quoniā initium motus est à materia, quæ pauca cū sit, non potest celeriter moueri, nam illius subtiliores partes antequā putrescant, calor naturalis resoluit, vnde tardatur accessio. In debili autē

virtute ob hoc accidit, vt declinationis accessiones anticipent. En vides, quātum interfit verū iccisse in vnaquaque re fundamentum. Rursus, vt ad rem reuertat, cum materia quæ putrescit multa fuerit, & quæ parata est putredini etiam multa, erunt cum longis accessionibus morbi etiam longi. Sed si pauca est quæ parata est putredini, multa autem quæ putrescit, vt in tertianis quādoque accidit nothis, erunt accessiones longæ, ac morbus brevis. Vidimus & in quartatis è quersso cum breuissimis accessionibus longissimos morbos. Palam autem, quòd ex multa materia putredini parata pauca putrescebat. Quomodo autem interpolatæ inter se, aut cum continuis misceantur, nūc accipe: Continua febris sedem & ipsa habet propriam, atque eam in maioribus venis; cum enim in paruis materia coaceruatur, fieri nō potest, quin parte illius eiecta non sequatur typus, horror, rigor vel frigus. Age igitur, materia in caua iecoris parte putredini obnoxia contineatur biliosa, & in paruis venis quæ à caua descendunt melancholica, tunc fiet continua tertiana & quartana interpolata: Similiter si pars bilis in venis paruis iecoris dextris, alia in sinistris contineatur, quæ eodem tempore non putrescant, quia non sunt continuæ, duæ consurgent tertianæ interpolatæ: atque eodem modo in aliis. Mixtio autem ea quæ sit continuæ cum interpolata, difficilis est, iuxta Galeni sententiam. Sed forsā dubitabit aliquis, quoniam si frigidior materia tardius putrescit, quoniam pacto non ex pituita velut ex bile fiat tertiana. Equidem non facile est intra venas adeo frigidum humorem generari ac manere, sed qui sit pituita est, siccitas autem bili naturalis est: qui igitur humor est frigidissimus, præter naturam est, atque ideo rarissimus, ob hoc tertianæ rari à pituita fiunt: fiunt autem in iuuenibus nunquam fermè, in senibus frequentius, non solum quòd frigidum humorem hi soli possint coacervare: sed quoniam cum ad summum frigiditatis non peruenerit hic humor, tardè tamen putrescit ob caloris innati imbecillitatem. Constat enim hyeme tardius putrescere carnes à calore interno, ob exterioris frigoris impedimentum. Aliud enim est agere, aliud non prohi-

scripsi.

bere. Itaque febres hæ, cum ob frigiditatem materię crassitiem etiam illius habeant, liquet longas habere accessiones, adeo ut in tertium diem proferantur, atque si secunda accessio ante primam finem superuenit. Quo fit, ut tales febres ab aliquibus continuæ ob paruitatē frigoris, ab aliis tertianę ob circuitum, ab aliis hæmitritici iudicentur: quoniam non finiuntur, & tamen vnā habent tantum accessionem in tribus diebus. Quidā verò notham nolunt esse tertianam, producentes accessionē ultra modum. Qui verò semitertianam appellant, continuam ac tertianam iungentes, non possunt tantę paruitatis reddere rationem. Medici igitur ad conspirationes intenti, ad maledicendum adeo sagaces, moribus aulicorum ornati hoc mirantur: nec tamen conguere sciunt nemine apparente qui ex febre in manibus meis mortuus fuerit, nisi illo puero, qui tamen ex vermibus porius perierit, quorum maximā manifestē congefserat copiam, quod dixerim neminem febre in nostris manibus perire, cum magna curationis pars ex hoc capite pendeat. Sed non apertius hic locuti sumus, quia solis eruditus ac veritatis studiosus scribitur hic liber: neque tamen quicquam deest ad dignoscendum febrium genera omnia, & materias à quibus proueniunt, tamē etiam virtutis robur. Constat enim primis qualitatibus circuitus distingui, magnitudinem autem accessionis & morbi ac diuturnitatem ex multitudine ac crassitie humorum pendere. Igitur ut ad rem reuertar, tales febres quæ tertianæ sunt à pituita frigida calidis indigent ac incidentibus. Et ut vnum exemplū dicam apparuit in Marco Antonio Cagnolo ætarij præfecto: ad quē cum essem superuocatus duobus medicis: aliis fastu plenis literis vacuis, non sum ausus hoc in medium proferre, cum viderem his etiam, quæ palam scripta sunt ab antiquis, illos minime acquiescere: solum cum illud studio quærebant, ne illi placerē, non ut eger sanaretur: atq; ea de causa cum nondū essem in collegiū ascitus, frigide satis rem gessi, ne magis crabrones irritarem. Videant igitur qui præsunt, quantam communi vtilitati ausam eripiant, cum non ex operibus, nec disputationibus, sed ex verbulis inefficacibus homines æstiment. Sed nihil

aliud, vt reor, in causa est, præterquam quòd ubi fures sunt, oporteat esse carnifices, euasit tamen ille succedente Vere post tres menses naturæ beneficio morbum, quæ tam diu protraxerat artificum maleficio. Distinctè igitur de hoc propter rudes in nostra methodo medica scripsimus: vtq; hîc nemo longam explicationem expectare debet, sic nec illic rationem vllam eorum quæ dicuntur: in secunda enim æditione methodi quicquid in aliis operibus à me cõscriptũ erat, quòd ad exercitationē pertineret, ordine collegi, additis præcipuis ad vnāquaque morbi speciem per tempora auxilii: itaque de illis ibi scripsi. Nunc autem typum à materia potius, quàm natura fieri ostendit Hippocr. cum dixit: Si rigor incidat febre non deficiente, ægro iam debili existente, lethale est. Dicebat autem Galenus, quòd si frequenter incidat, quòd tunc mortis est signum. Quomodo autem potest frequenter incidere, si iam debilis est virtus, nisi materia ipsa seipsam prius impellat, & naturā proritet? Neque enim rigor fieri potest, vt Galenus docebat, nisi materia ex venis supra nervos expandatur. Ex his patet, Conciliatorem non rectè omnes causas, quæ sunt circuituum naturalium febrium ac phlegmonum, tum quæ celeritatem aduentus tarditatemue efficiunt, aut accessionum longitudinem ac breuitatem in vnum misuisse: sed securus videtur Haliabbatem, qui fermè eas cõfundit: sed malè quidem, iudicio meo: nam cum grauem virum, qualis est Galenus, in medicina deserere in animo est, non nisi vel ob alterius in ea facultate viri non minoris autoritatis sententiam, vt cum Auerroës pro Aristotele, vel ob sensum, vt Vessalius, vel cum ratio valida illud nos docet, in causa quæ magnam vtilitatem hominibus afferre possit.

CONTRADICTIONE XIII.

*In morborum initii an. possint apparere
signa cõfectionis.*

Inter omnes tertianas ea simplicissima est, quæ cum omnia exquisitæ tertianæ signa habuerit, in vrinis etiã

subsidentiam & leuem & æqualem statim in primo die fecerit, inquit Galenus. Alibi autem dixerat, Hoc autem initij manifestius est indicium, cum vrina solam albam nebulam, aut suspensionem æqualem, contrinuat, atque albam habuerit, & quidem rubens nebula, aut subsidentia: & sine subsidentia bene colorata vrina & crassitudine mediocris, principij finem manifestat. Rursus etiam ibi: Quod si aliquod manifestum inspiciatur coctionis signum, quicquid temporis interiacet principium est ægritudinis. Et iterum Hippocrates: Vrina optima est, si candidam fuerit sedimentum, leueque & æquale per omne tempus, donec morbus iudicetur. Et Galus in Commento: Vrina enim assidue faciens sedimentum quale dixit, securitatem morbi indicat. In his omnibus partim vult ab initio in morbis putridis apparere signa concoctionis perfectæ, in quibusdam haudquaquam perfectæ: quod sit, ut hæc inuicem pugnare videantur, sed longè euidentius cum aliis quæ mox dicemus: nam in libris de Februm differentiis docuit, signum coctionis apparere statim ab initio, proprium esse ephemerarum, quamobrem nunquam putridæ cōuenire poterit. Et in primo de Crisi, dum docet morbi tempora distinguere, initium vocat illius cum coctionis signa non apparent: augmentum, cum imperfectæ statum, cum exactæ. Vnde tantum abest, ut in principio perfectæ coctionis signa apparere possint, cum nec in augmento, nec imperfectæ rursus in ipso initio. Solutionem declarabat ad vnguem Galenus huius in primo de Crisi, dicens: Etiam si quis fulmine ictus intereat, eius morbi tria tempora pertransibit, verum momento initium distabit à statu. At morbi quidam adeò sunt breues, ut illicò ad statum deueniant: & sic coctionis signa non in initio morbi, sed statim tamen apparebunt, quia morbus non secundam excedet accessionem. Eo fit, ut tertiana aliqua sit, quæ vrinas ab initio statim habeat concoctas. Cum verò statim dixit in primo die, non partem diei dixit, sed statim ab initio quasi morbi, id autem prima die. Principium igitur si pro prima die capiatur, concoctionis signa admittit, sed & pro tempore quolibet breui: si autem pro initio morbi,

2. de
 si, cap
 in fine
 1. de
 si, cap

lib. 2.
 26.

lib. 1

cap. 1

cap.

nequaquam. Sed & initium symptomatum coctionis
admittit signa: nihil enim prohibet symptomatum ini-
tium apparere iam aucto morbo. In morbis autem qui
non ex putredine existunt, nihil prohibet apparere ab
initio concoctionis signa, quādoquidem nihil est quod
concoquatur. Sed Galenus dicit proprium hoc esse diur-
narum febrium. Rectè, inquam: nam ibi loquitur de fe-
bribus, quæ ab initio febres vidètur: hectica autem vel
ab initio non fit, aut si fiat, febris esse non videtur. Sed
dicet quispiam, etiam diurna & hectica sunt à putredi-
ne, aliter caliditas iecoris hectica esset. Respondeo ad
hoc alias in generali: nunc sufficit dixisse, quoniam non
concoquitur calor ille, nec materia calori subiecta: sed
ut in humoribus initium putredinis restauratur, non
per concoctionem, sublata putredine, sic etiam hectica
& diurna. Solet fieri argumentum, morbi materia exi-
stente à corde procul quamvis concocta leuissima fient
symptomata, & qualia per morbi initia, dum materia
cordi proxima est, igitur sub initio prioris morbi cum
primum febris & symptomata apparent, videbuntur
coctionis signa. Rursus etiam in phlegmone suppurato
in extremis corpis absque febre, si recurrat materia ver-
sus cor, erunt in initio illius morbi, perfectæ coctionis
signa materiae, quæ febrem facit. Et in Anaxione labo-
rante morbo laterali initium recidiuæ fuit cum signis
concoctionis tam urinae, quam sputi, ut in tertio Epide-
miorum habetur. Sed, ut dixi, hoc non fuit morbi ini-
tium: supra enim ostensum est, quod tempus remissio-
nis & quietis in morbo, cui successura est declinatio, ne-
quaquam dici debet tempus in quo homo sanus sit. In
phlegmone suppurato erit initium morbi, sed cum cru-
ditatis signis: & de hoc diximus, ubi de sedimenti causis
locuti sumus. Cum enim materia putrida est & cōcocta,
non potest moueri versus cor, quia est in potestate natu-
ræ. At illud, de phlegmone in corporis extremo, re-
spondeo, quod eadem fermè erant symptomata, sed in
remoto facilis morbi & consistētis, in propinquo cordi
difficilis & incipientis: & ideo dum materia putrescit
in phlegmone remoto à corde, videbuntur signa iam
materiae concoctæ, si præsupponamus cor illi commu-

nicare iam consistente morbo, non in initio. Si autem loquamur de diurna febre illi succedente, non sumus in casu, cum de putrida sit sermo. Quod si quis dicat, Morbo in quantitate peccante, concoctio ab initio apparet.

Respondeo, quod febris esse non potest à materia, sola quantitate peccante, sed oportet ut sit calidior quam naturaliter sit. Et ideo argumenta hæc Iacobi etsi laboriosa sunt, haud tamen valde utilia ad doctrinam, cum quædam imaginatione tantum verisimilia præsupponant. Illud solum difficile videtur in verbis Galeni, quod modo nullam initio, modo remissam tribuit coctionem, modo talem fini initij. Sed Galenus ubi nullam initio *1. de Cr* adscribit coctionem, de illius maxima parte loquitur: *cap. 8.* nam solus finis initij, qui augmento iungitur, initium coctionis ostendit. atque hoc tempus est quasi augmenti initium. In accessionum autem initiis est evidens, non apparere coctionis signum: & tamen materiam naturæ exagitat: quo fit, ut sedimentum, quod & alias diximus, non sit pars materiæ peccantis. aliter non esset cruda cum in materiâ agat vrina. Sed nec in fine, cum eiicitur, perfecta apparet coctionis significatio, ut in fine primæ accessionis tertianæ: quare in vniuersali initio alicuius morbi, quia consistentia est accessionis, cōcoctio potest apparere, & hoc in interpolatis: aliter sudores primæ accessionis in tertiana essent symptomatiçi.

CONTRADICTION XV.

Lateralis morbus an acutus.

IVxta dictum de Anaxione dubitari solet, quomodo decima vno existere morbo usque ad xxxi. diem possit tertij trache esse acutus. Princeps etiam morbum lateralem chronicum, seu diuturnum vocat. Sed Galenus exponens illud in primæ periculæ Aphorismorum, Accessiones verò & Aph. 12 constitutiones morbi indicabunt, acutum eum vocauit. in prim. Et rursus contingit alia difficultas, quia Anaxion ex recidiva seruaturs est, cum tamen dicat Princeps. Et cum tertij trache recidiva sit moriuntur. Posset quis effugere ad verba 5. cap. 3 quæ sequuntur, cum dixit, Et hoc in calida & pura. Et iuxta si

hæc responsio est non vera, quia verba hæc ad regimen
 referuntur, de quo dixerat, non ad perfectionem. Nec
 Gentilis expositio satisfacit, quòd intelligatur vt pluri-
 mum: hoc enim reuersioni omnis grauis morbi conue-
 nit, redditurque dictum sine arte, & Principe indignum.
 Dico igitur, quòd hoc intelligi debet de reuersione, que
 fit per influxum nouæ materiæ ad locum, & est reuersione
 non naturalis, sed vitio regiminis contracta. quòd indi-
 cant verba antecedentia, nam dixit, obserua regimen
 exquisitum hoc illud indicans, nam si recidiunt, id est,
 ex errore moriuntur. Reuersione autem in Anaxione fuit
 propter residuum materiæ ab initio confluentis. Gale-
 nus tertio de Crisi, fermè in hanc sententiam dicebat,
 Quòd reuersione morbi post euacuationem est minoris
 periculi morbo ipso: sine euacuatione autè minoris. Ergo
 si non esteducta materia, periculosa est reuersione: & rur-
 sus sieducta contingat vitio regiminis ac victus. Si au-
 temeducta magna ex parte materia, nec errore subse-
 quente in victu morbus reuertatur, necessariò leuior e-
 rit, ac sine periculo. Sed quomodo fuit morbus latera-
 lis absque febre in Anaxione à die x x 1. ad x x v 1 r?

Respondeo, Hic morbus non fuit ex genere acutorū,
 & ideo potuit esse sine febre quandoque: & causa est,
 quia in tempore medio interiacente defluxum materiæ,
 & illius putredinem contrigit laborare morbo laterali
 ratione materiæ, non tamè ratione proprii morbi late-
 ralis, qui febrem includit. Sed quomodo acutus hic mor-
 bus potest quandoque non esse, dicente Principe, Late-
 ralem morbū esse apostema calidum? Respondeo, quòd
 loquitur de exquisita morbi diffinitione. Nam subiicit,
 quòd fit secundum plurimum à bile, vel bilioso sangui-
 ne. Sed dices, Igitur facta in membrana distinguere pe-
 ctus collectione pituitæ putrescētis non erit morbus la-
 teralis exquisitus? Respondeo, quòd non: & hoc etiā sen-
 sit Gentilis. Sed cum putrescit, pituita calescit, putatque
 Gentilis tunc debere lateralem morbū verū dici debe-
 re: sed nō est, quia verus morbus lateralis necessario est
 acutus. Quòd si dicas, factus à sanguine pituitoso quo-
 modo erit. Respondeo, acutus: quia sanguis pituitosus ad
 sanguinem purū, et si cōparatus frigidus sit, per se tamen

calidus est: & etiā quia intra quartū diem necessariō putrescit, vnde morbū acutū gignit. Sed dices, Igitur morbus Anaxionis fuit acutus, & tamē fuit sine febre. Dico, quod fuit acutus cōuertūus à sanguine pituitoso, & hic potest quandoq; esse absque febre. Et quamuis videatur in sexta Aphorismorum Galenus sentire, quod à pituita possit fieri morbus lateralis: hoc tamen solū ad sanguinis discrimina transfert, non ad humorem purum. Aph. 33.

CONTRADICTION XVI.

Lateralis morbi signum an ab vrina sumendum.

Supponamus ægrum aliquem à morbo laterali habi- 1. de crisi
tum, neque expuētem aliquid, & vrinas quidem min- 18.
gentem tenues, sed bene coloratas. His verbis subiunxit, quod si vsque ad x i. diem talis perseuerabit, ad x i. vsque diem dicetur in principio, vnde in laterali morbo etiam ab vrina coctionis signum accipere oportebit. Simile quidem ferme videtur quod in prima Aphorismorum scribitur, dum dixit: Meminit nō solū sputorum, sed & vrinarum, & excrementorum alui, & sudorum. Sed hæc forsan in vniuersum, non autem in solo laterali morbo. Hic etiam pulsus prætermittit, inter signa morbi demonstratiua non adnumerans. Liquet autem quod & in eodem commēto, & in eodem primo de Crisi, nō ponitur vrina, sed solum sputum à quo coctionis signum sumere necesse sit in laterali morbo. Sic & quinto de Locis, Pulsus primò inter assidentia ipsa, deinde etiā inter significatiua lateralis morbi signa adnumeratur. Et in libro de Constitutione artis medicæ, & alibi sæpe. Diximus & de hac ipsa re superius aliquid, distinguentes etiam signa in genera sex: quemadmodum in commento eiusdem aphorismi. Iudicatoria, quæ & cap. eod.
critica: prognostica, quæ salutem aut mortē denūti- cap. 3. in
ant: coctionis significatiua, seu Pathognomica, assidentia seu prim. in
distinguentia morbi genera, & rememoratiua, quorum cap. 15.
ibi vt minus necessariorū meminit, cum peracta solum doceant. Igitur vt ad rem reuertar, cum morbus lateralis exquisitus febrem secū necessario cōiunctam habeat, cōtrad. trac. 2.

Prog.
m. 56. cuius vrina est signum: est autem febris non solum contenta in phlegmonæ, sed etiam in ambitu illius materiæ putredo, conuenit ut lateralis morbi signum ab vrina sumatur: cum tamen vrina non sit illius signum concoctionis, aut pathognomicum, aut asidēs, aut prognosticum. Et ideo mala vrina super mortem significat in morbo laterali, bona haud significat salutē: dicente Galeno, vnum signum ad mortem significandam sufficere, ad salutem vniuersa requiri. Pulsus autem præmittitur dum ad verba Hippocratis attendit: aut dum de his agit signis, quæ ad coctionem, aut prognosticum pertinent: Nam neque pulsus curauit Hippocrates, nec magnum habet in prognostico vel coctione testimonium.

CONTRADICTIO XVII.

Calor iuuenis an validior in operationibus calore pueri.

p. 3.
p. 1.
m. 33.
m. 14.
ap. 6. **G**alenus, in tertio de Symptomatum causis, Iuuenes, inquit, cibos siccos facilius concoquunt pueris, humidos autē æqualiter. Oppositum autem in sexto de Sanitate tuenda, cum inquit, Duobus existentibus operationum generibus corporearum, in quibus pueri præcipuam vim obtinent, & animalium in quibus ea quæ pueris succedit ætas vsque ad declinationem præcellit. Et in secundo Prognosticorum, dum declararet aquosam vrinam, ut nullam aliam esse in pueris perniciosam, sicut in iuuenibus nigram: quod aquosa contraria sit coctioni, qua maxime pueri præstant: atque ideo maxime exitialem. Et rursus in prima Aphorismorum, cum censet plus cibi pueris deberi, hoc idem sentire videtur: validior enim calor est, qui in singulos dies plus alimenti concoquit. Eadēque sententia illius esse videtur in quinto de Simplicibus medicamentis, dū pueros ad mouere docet ventriculo ob concoctionis imbecillitatem. Respondet quidam, quod iuuenes non ob caloris magnitudinē siccos cibos melius concoquunt, sed ob similitudinem instrumenti cum eo quod concoquitur.

tur. Sed per hoc non habemus quod pueri meliores habeant naturales operationes: pueri etiā humidiores melius concoquerent non æqualiter, si instrumenti similitudo hoc faceret. Respondet, quod iuuenes melius retinent cibos humidos, vt quantum decedat ex similitudine, tantum accedat ex retentionis perfectione: at cūm retentio sit vis naturalis, erit vt validiores sint vires naturales in iuvene, quā in puero. Aliter igitur respōdet, quod licet concoctio melior sit in iuvene, puer tamen præstat in reliquis operationibus corporeis, vt attractione, adiunctione, & assimilatione, idēoque plus crescit. Sed hæc responsio minime conuenit Galeno, tertio enim de Symptomatum causis dixit, eam vim quæ immutat in pueris esse validiorem, reliquarum trium iuuenes functionem habere meliorem: in retentione quidem manifestissimo discrimine, in expulsiōe leuiore, in attractione penē leuissimo. Constat itaque hoc totum non solum responsioni cōtradicare, sed etiam aliis Galeni autoritatibus, quas suprà adduximus. Nec etiam responsio hæc his quæ in prognosticis dicuntur satisfacit: cūm neget pueris concoctricem esse validiorē quā iuuenibus, ad alias autem naturales vires subterfugiat. Quamobrem ad Græcam lectionem quidam refugiūt: habet autem versio noua, quod & Græcè ponitur, pueros in ventriculi concoctione iuuenibus præstare: sed illi totam seriem verborum ab eo initio τὰ δὲ τῆς ἀναδόσεως, vsque ad illa verba, γέρονσι δὲ πρὸς, ad ventriculi referunt operationes, quibus imbecilliores volunt esse puerum iuvene: at in operationibus iecoris, ac cæterorum membrorum, idem accidere negant: puer enim validior est iuvene. Sed hæc responsio fundamentum suscipit falsum, ea enim verba, τὰ δὲ τῆς ἀναδόσεως, ὅργανα τοῦ πύλου, εἰ καὶ μὴ σφόδρα ισχυρὰ, ταῖς ἐνεργείαις ὄντιν, ἀλλ' ἰσχυρὰ γὰρ καὶ διὰ μὲν ἀνδρῶν: non de ventriculo, sed de venis intelliguntur: subiicit enim, σύμμετρον γὰρ ἦδη σκληρόπικτα καὶ τόνον αἱ φλέβες ἔχουσιν. αἱ καὶ ἐκτείνονται δὲ δύναμει, &c. & ideo etiam ad iecur referri maxime ea oportet, non ad ventriculum: nec vlla videtur ratio, ob quam melius iuuenis concoquat, vētriculo eo præter modum ampliore facto, calore autem nequaquam aucto. Desc-

riorem etiā vel sic retentricē facultatem fatetur in pueris vndequaq; quod à verbis Galeni in sexto de Tuēda sanitate alienum est: propterea dicam cum Poēta:

πολλοί τοι νεσθηνόφοροι παῖροι δὲ τε βράχιοι.

Responsio igitur in tribus cōstat: in celeritate operationis, in perfectione, & in comparatione ad proportionatum alimentum. Itaque quo ad proportionatum propria magnitudine alimētum pueri in omnibus praeſtant iuuenibus tam celeritate quā perfectione, nī forſan caſu ob nimīā humidam ſubſtantiam non ad eō bene contineant quod craſſum eſt, & corpulentum: nam quod ad bene comminuta attinet, vt in ſecunda & tertia concoctione pueri praeſtant etiam iuuenibus: ſi verō ad proportionatum cibum pro vſu ac neceſſitate cōparentur, cūm is ſit longē maior quā in iuuenibus proportionē ad molem corporis habita, tūc perfectiones etiam habēt pueri operationes iuuenibus, nutrimentū melius iuuenibus reſtaurant, quia ſimile ei quod habent: quod autē habent longē melius eſt eo quod in iuuenibus inuenitur: in celeritate tamen à iuuenibus in ſiccis longē ſuperantur: in humidis ſunt æquales: eō enim vincūtur mole cibi à iuuenibus, qui parē corporis rationi ſuſcipiunt quantitātē, quo illos ſuperant, quod calor in iuuenibus etiam ad animæ operationes magis diſtribuitur: atque ſic in tertio de Symptomatum cauſis locutus eſt. Apertē enim in primis verbis hoc fatetur.

CONTRADICTION XVIII.

Calor naturalis & febrilis an vnus.

phorif. **F**ebriſ eſt affectus calidus & ſiccus: eſt enim conuerſio.
 s. 16. ſio natiuæ caliditatis in igneam, inquit Galenus. Ex qua ſententia clare habetur, quod calor naturalis ſit febrilis: nec ſuperſunt duo calores in febre: & adducitur fundamētum pro hoc, nam aliter duo accidentia, id eſt, duo calores, ſolo numero differentia, in eodem ſubiecto ſimul inuenirentur. Et non eſſet febris rarior ſenibus, vt nec morbi alij frigidi. nam calor debilis illorum ſi alius eſt ab eo qui in febre accenditur, minus reſiſteret

quàm in iuvene ipsi febris: erit igitur frequentior febris in senibus, quàm iuuenibus. Cuius tamen oppositum scribitur prima Aphorismorum. Et Galenus extrema Hippocratis verba interpretaturus inquit, Cum febris fiat cōuerso calore natiuo in igneum, vix fieri potest, vt exiguus calor. qualis in senibus adest, in immensum illum acutæ febris transeat. Quòd si transeat, signum est à vehemēti causa hanc tātā permutationem esse factā, atque ob id etiam signum perniciosum. Hæc ratio supposito duplici calore nihil planè concluderet. In libello etiam de Morborum differentiis, multiplex quasi ad hoc adducitur ratio: Nanque videmus, inquit, quòd ex ira & exercitatione calor accenditur naturalis, hæc eadem si sœuiant, magis febrem accendunt. Cum igitur nemo in ira dicat alium accessisse calorē nouum, sed eum qui iam naturalis fuerat, animi affectu talem redditum, cōuenit vt & in febre idem accidat. Præterea à frigido febris acceditur, nulla ait causa alia calida existente: oportet igitur non secus accidere quàm in prunis, cum mediocriter suffocantur, vt scilicet calor ipsemet accendatur & immutetur. Quam etiam sententiam declarauit in libello de Vsu respirationis. Accedit ex priore loco aliud argumentum, quòd cibi acres atque acuti, & dolores etiam febres accedunt, cum nouum tamen calorem minime inducant, sed solum naturalem diuexent. Et rursum in phlegmonibus pars putrida calore vnico cōtinetur, inde paulatim progreditur calor in vicinas partes: cum autem ad cor peruenerit obsederitque innatum calorem, sic vt accendatur, quemadmodum in patiente particula febris fit: itaque vt vnus in phlegmone calor, ita etiam in febre quæ ex illa accenditur. Itaque cōcludit, vt promptissimè quodlibet corpus paratum est calori, ita in eo facillime febris accenditur. Vtique calor ipse innatus magnus extiterit, ac in ea materia calida, sicca, atque leui, ita obnoxius est quisque magis febris. Sic & in primo de Februm differentiis, dixit, Calorem qui causa est febris alium esse vel propter putredinem, vel motum, atque alia. Quòd si alius calor febris esse potest, non utique calor qui ex putredine oriur causa febris erit, sed ipsa febris: inquit enim: Oportet augeri ca-

- lorem ipsum ut febris fiat. Potest autem augeri motu, vel putredine, vel adhaesione alterius caloris : quo fit, ut non nisi calor naturalis immutatus, febris dici possit. Et rursus declarans quomodo ex pororum stipatione febris fiat, inquit: Calor naturalis perfrigerari nequit: atque ob id febris ipsa accenditur, si vapor acris ac mordax extiterit. Sed tamen in oppositum multa deduci solent, ac primò ex eiusdem loci initio, cum dixit, quòd febris est una intemperies, cum in corde quaedam caliditas præter naturam generatur. Liquet enim quòd si solum quod præter naturam est, febris est, calor naturalis immutatus in igneum febris dici non debet: non enim totus, sed ex parte tantum non naturalis est: aliter febrientes, neque concoquerent, neque respirarent, nec membra servarent, nec denique viverent. Accedit quod in illo capite dixit, si fuliginosa euaporatio acris non sit, & mordax, febris non gignitur, & tamen calor naturalis acceditur etiam in his. Et rursus quilibet febriens triplice genere febris laboraret: nam si calor naturalis in febriente immutatus est, cum ille unus sit, erit & qui in solidis, & qui in humoribus igneus, ac denique
4. simul hecticus, & ephemera, & putrida laborans. Gentilis etiam hoc utitur argumento, quòd in his qui febre per circuitus laborant, perfrigerantur in declinationibus cordis regiones, & ventris magis quam extrema, eo quòd caliditas non naturalis vehementius ibi ab innata oppugnatur ac extruditur ad extrema, ubi propter innati caloris imbecillitatem aliquandiu manet. Quòd si unus esset calor, profectò necessarium esset celerius extrema refrigerari præcordiis: cum in extremis minor sit calor naturalis, ac etiam ob id præternaturalis.
1. Philosophus etiam in Problematibus quærens, cur medici excessibus utantur? Respondet, quoniam morbi
2. in excessu constant contrariâque contrariis curantur. Itaque febris apud Philosophum erit superaucta solum caliditas, aliter quicquid comederet febriens corruptioni obnoxium esset, nec esset à quo præternaturalis ille calor corrigeretur. Auerroes etiam in tertio Collectaneorum dixit, Febris est calor compositus ex calore naturali, & extraneo putredinali transmissio à corde per

totum corpus : & lædit omnes operationes tam actiuas, quàm passiuas. Et subiungit: Et dicimus quòd iste calor est ipse calor naturalis permutatus in quantitate & qualitate operandi operationes non naturales, aut in materia non naturali. Sed hæc, vt patet, non est generalis diffinitio febris. At enim dubiū non est, quòd putridæ, quæ in humoribus accendi solet, non conueniat. Auicenna *Prim* verò expressius cūm febrem diffiniret calorem non naturalē in corde accensum esse dixit. Et pro hac sententia videntur esse non leues rationes: nam febris suscipit *quart tract. cap. i.* magis & minus, cūm in qualitate consistat: igitur dato quòd etiam calor naturalis ipse immutaretur, nō totus immutatur: quare pars quæ non immutatur, cūm naturalis existat, febris dici non potest. Medicus etiam est artifex sensitius, intendens secundum Galenum cōseruare calorem innatum, & febrem destruere: igitur febrilis calor, quem intendit destruere, nō est innatus, sed superacquisitus. Et etiam quia dum frigiditas mala in membro abundat, morbum non vocamus calorem cum frigiditate iunctum, sed ipsam frigiditatem, ipsamque remouere conamur: igitur superadditus calor, & non naturalis superacquisitus, febris dici debet. Idem etiā apparet experimento: nam si quis sextum digitum habeat, non iam morbus est in alio, quàm in ipso sexto digito, qui superadditus præter naturam est. Esset etiā difficile imaginari duo genera febrium simul eadem hora, vt ponit Galenus in secundo de Crisi: quomodo enim idem calor naturalis erit sub duabus mensuris: imò sequeretur, quòd idem calor simul augeretur ac minueretur. *dis* velur singulis diebus cernimus in augmento continuæ febris tertianam interpolatam declinare. Nec sufficit dicere, *me* quòd remittatur calor, cōparatione habita ad vnā causam: & accendatur, cōparatione habita ad altā. Et nullum est argumentū validius pro Gentili, & miror quòd *omni que* ipsum non viderit. Nam si calor intēditur, seu augetur, *vn* & febris quæ declinat nō est nisi ille calor, igitur febris illa nō verè remittitur, sed tantū causa febris. Et hoc est *tu* simile ei quod accidit laboranti febre tertiana cōtinua, qui ponatur hora declinationis in aëre calido, adeò vt nō *br* remittatur febris, nec calor ille: & tūc licet causa remittatur

tatur, nō dicimus morbum remitti: igitur, nec in priore casu, & hoc est totam pervertere medendi artem. Sed & illud sequitur, quōd febricitanti noua febris aduenire nunquam poterit: nam iam calor ille in igneum mutatus est, quomodo igitur erit permutatio caloris innati in igneum, cū iam sit facta mutatio. Et etiam cū remittitur calor naturalis, & moritur homo, iam remittitur morbus, & homo morietur. nam calor ille minor erit naturalis: igitur nō poterit facere febrem: & sic resolutio morbi mortem pariet, sed hoc solet dici, quōd calor ille est minor, sed habet proprietatem qua à naturali differt.

. Auerroes enim in secundo de Anima dixit, quōd ignis coniunctus cum quadā virtute est principium augmenti: & istam virtutem qualis esset declarauit Galenus: quoniam oportet vt sit humidum in eodē subiecto, & ideo corpora puerorum crescunt minus adolescentium nullo modo senum. Sententia igitur clara est Galeni quōd est tantum vnus calor, quoniam medicus artifex sensitivus, & ipse non percipit nisi vnum calorem tangendo, & non duos: igitur non debet ponere nisi vnum. Et hoc etiam declarauit primo regiminis acutorum, cū dixit: Febris ortus est natiui caloris conuersio in igneum: vnde Hippocrates febrem magnam ignem vocare solitus est, & in thorace accensa in caput flammam emittit. Et rursus octauo Artis curatiuæ: Febris fit, cū adeo calor immodicē augetur, vt operationes lædat. Et in libro Definitionum, etū ille Galeni minimē sit: Febris est innati caloris declinatio in statum qui præter naturam est. Et in Introductorio medicorum: Febris est natiui caloris in ardentio rem conuersio, eo quōd intro auersus perspirare prohibeantur. Et rursus in libello de Morborū differentiis: Morbus in ea consistit intemperie, in cuius temperie sanitas posita est. Sed contrā, quia primo Artis curatiuæ febris est calor tantus vt operationi noceat: quod etiam dictum est in octaua eiusdem operis libro. Si igitur operationi nocet, igitur eū operatio à calore fiat innato, præsupponit calorem innatū operatione propria fungi, sed illā ab externo vitari. Sermo enim proprius esset, si sentiret, vnum esse calorem febris & innatum. Febris est mutatio caloris innati tāta, vt prohibeat ne ope-

ratio ipsa ab illo perfici possit. Sed vitare actionem, est eius qui illam iam esse præsupponat. Sed hæc sophistica sunt: nihil enim aliud vult Gal. quàm quod operatio perfici nequeat ob intèperiem. Nec est ponenda proprietas alia occulta, vt facit Gentilis, quando constar siccitatem *Cont. 2* nimiam esse causam corruptionis: quæcunque autem febris, vt declarabitur, siccitatem continet, comparatione habita ad proprium calorem innatum. Videant igitur qui volunt negare coniunctam causam in via Galeni, si febris est calor ille in igneum mutatus, & non calor nouus additus: quid velint esse calorem illum qui inest materiæ marcescenti. Nam in secundo de Natura humana, *Com. 2* & alibi sæpe, vt etiam retulimus hîc, febres aliæ propter putredinē: alię ob alias causas: igitur calor ille putridus est causa, & nō morbus. Isti autē qui negant causam coniunctam dupliciter peccant: primò, quia calorem putridum faciunt febrem, cū sit causa: constat enim etiam præter Galeni auctoritatem, non posse esse febrem: cū materia existente pauca, & à corde remota febrem non efficiat. Peccant etiam cū causam tollunt coniunctam quæ est ipsa putredo. Nam cū proculdubio causa sit non morbus, est enim vitians operationem, quia calorem naturalem corrumpit, & non absq; mediò, & etiam non est in subiecto proprio sanitatis, id est in membro: igitur rectè inquit Galenus in putridis calor immoderatus seu innatus in igneum conuersus est morbus, A causa illius est calor putridus. Non potest autem esse causa antecedēs, vt patet. quoniā cū tollitur, tollitur & febris, si de habitu loquamur. Sed non eo modo fit febris, vt declarabo: & sic etiā hoc modo peccant. Quòd si finita putredine remaneat febris, illa tunc carebit causa coniuncta, sed vel erit alterius generis, vel omnino hoc esse nō poterit. Ergo qui moritur quantūcunq; remissum, aut, vt melius dicant, parū habeat calorē, si ex febre moriatur, sicciozem planè habet, atque acutiorem. Ergo, vt Galeni sententia nobis notior euadat, Calor febrilis est naturalis cū in igneum mutatur. Cū autem calor sit qualitas quædam, sensim acquiritur amittiturque: & quantum ex propria forma decedit ab illa, tantundē ex ignea qualitate accedit. Quo fit, vt alius alio magis aut minus

febrem pati dicatur. In qualibet igitur parte ipsius caloris naturalis iuxta subiecti magnitudinem, & iuxta etiā gradus ignea qualitas inducta est: non tamen in qualibet parte substantiæ caloris hæc est: nam sic totus esset exquisitè igneus calor innatus: velut in aqua omnes partes, cum ad ignem posita calefcit, calore præditæ sunt, omnesque frigida substantiæ partes caliditatem sentiunt, non tamen in qualibet parte substantiali (ut ita loquar) minimi cuiuslibet calor inest. Saliter enim ignis, si accessit, aut aer non amplius aqua: eo modo si febrem pro-
noxa accipimus, est qualitas inducta, quæ calorem vi-
tiat: sed si hæc pro calore putrido (gratia exempli) suma-
tur, non morbus est, sed causa: si verò pro eo quod calori
accessit naturali, ille morbus est, sed re à naturali calore
nullo modo distingui potest, cum sit vnus & idem. At
dices: Igitur ex naturali & corrumpente fit vnum: hoc
haud absolum est in imperfectis, sicut etiam de Elementorum forma in mixto iuxta Auerroem. Sic neque ab-
sonum est duo accidentia, solo numero differentia in-
via Galeni, esse in eodem subiecto, sed imperfecta vtra-
que. Sicut igitur in mixto, cui terra prædominatur, cum
ex putredine leuius euadit, grauitas suo opere fungitur, sed imperfectè: sic imperfectè concoquit calor febrien-
tis. Et tamen non omnis calor superauctus est febris, sed
oportet vt vitiet proprias functiones. Febrium autem
diuersitas ex hoc patet, nam qui ephemera laborat, solos
habet accensos spiritus, absque putredine tamen, & ta-
men tantum, vt operatio vitietur, non vt in ira, vel cur-
su. Qui autem putridam habet, calidos etiam spiritus ha-
bet: sed quoniam calor ille putridus est, quauis inflam-
mentur spiritus, quamuis operatio lædatur, non tamen
ephemeram patitur: deest enim tertia conditio quod ca-
lor ille putredine careat. Ob hoc febrem sanguineam, quæ
sine putredine est, ephemeram includere necessariò, di-
ximus aliàs: & cur alteram cum altera Galenus confun-
dat. Nam ex ephemera in illam transitur, & illa rursus se
cum ephemeram necessariò coniunctam habet. Sed pu-
trida hecica non includit, in via Auicennæ causam o-
stendere facile est, quoniam membra alieno calore so-
lum, non proprio abundant: at in hecica proprio. Verum
nullus gradus frigiditatis remanens in aqua
amplius aqua sed ignis foret.

iuxta Galenum dicendum, quod calor ille non adeo in-
 hæret membro, vt absque fouente causa putredinis ma-
 nere possit: at in hectica manet: vnde ex quacunque pu-
 trida in hecticam facilis est transitus, cum membra cali-
 da & sicca extiterint. Differunt igitur hi calores, nō sub-
 stantia, sed modo inhærendi. Differunt etiam, quia calor
 hecticæ putredine caret, vt etiam in ephemera dictum
 est: ob hoc tam facile ex ephemera, & longè facilius in
 hecticam transitur, quàm ex putrida. Sed rarò id contra-
 git, quod rarò primam diem ephemera transit, putrida
 etiam in menses se extendente. Sed hecticus cur putrida
 non laborat, & ephemera: putrida quidem, quia etsi calo-
 rem contrahant humores, non tamē febrem faciunt, nisi
 calor ille sit putridus: at hecticæ calor, vt dixi, putridus
 non est. Relinquitur igitur solum dubitatio, cur nō qui-
 libet hecticus ephemera laborat? Nam, vt diximus, vnus
 est calor naturalis, qui in igneum transit totus, quare &
 qui in spiritibus, & ideo ephemera cum hectica semper
 aderit: quod & verum est, vnde hectici maximè ab ira
 nocetur. Et etiam quia calor multiplicatur vnde quaque
 in circuitu, velut & lumen, & ideo spiritus & humores
 calefcunt à membris, & sic fit ephemera. Et etiam quia
 cor est calidum in hectica, igitur & spiritus calefcunt in
 eo immoderatè. Sed tamen potest esse, quod modus ca-
 loris in membris impediatur nutritionem, & in spiritibus,
 cum natura calidiores sint, non impediatur operationem,
 quia calor hectici in membris forsità est minor naturali
 spiritu: & sic non poterit accendere illos, & erit hecti-
 cus etiam in tertiâ specie, nec tamen laborabit epheme-
 ra. Et hæc posset esse alia causa, cur laborans putrida non
 necessario laboret ephemera: quia spiritus etiam non so-
 lum membris, sed humoribus sunt calidiores. Modi igitur non s
 rur, quonam pacto cum totus homo febricit, nunquā ca-
 lor innatus accensus sit in omnibus febribus, nec tamen
 laboretriplici febris genere, satis manifesti sunt. Qui ratio
 vero dicunt, quod ex fundamento febrilis caloris primò hui
 febres distinguuntur, hoc bene declarant esse tria febriū vita
 genera: sed non, cur vno liceat laborare absque reliquis. quan
 Cur autem in circuitu una remissionibus febres citius
 præcordia extremis relinquunt, accidit, quia pars sana & mul
 va consumpserit in explicando. ratiotame
 quia calor in quocumq; subiecto febrium
 secundum quamlibet speciem illarū est in
 in tali subiecto, in aliis vero est vt despo

membra præcipuè, partem delent quæ superinducta est,
 quoniã non manet nisi ex causa fouente, ideo nihil con-
 cludit. Nam, vt diximus, illi duo calores distincti sunt
 vt elementa in mixto, & contrarij etiam sunt inuicem:
 sed tamen sunt vnus calor. Nam calor febrilis est modus
 quidam, & non accidens nouum inductum, aliter in o-
 mni febre esset corruptio substantiæ membrorum. Mens
 igitur Galeni est, quòd calor putridus sit noua qualitas,
 hæc agendo modum nouum inducit in calorem natu-
 ralem, quo totus fit intensior ac siccior seipso naturali,
 adeo vt impediatur operationes, & tunc vocatur febris.
 Aristotelis sententia nec est expressa de hoc, & posset di-
 cere causam, non morbum: cum dixit consistunt, non sunt.
 Auerrois autoritas est pro Galeno: nam primo docuit,
 illos calores esse ratione distinctos, inde in subsequenti-
 bus verbis ostendit, re & substantia non differre: sed illū
 naturalem immutatum, esse febrem. Auicennæ diffini-
 tio non est, ad mentem Galeni: sed si vis tueri, dic quòd
 posuit causam, quam vocant Barbari Formalem, febris
 pro febre: nam materia febris est calor naturalis, & mo-
 dus ille forma, & totum est verè ipsa febris. De parte au-
 tem non immutata si illa distingueretur subiecto vel re
 procederet argumentum. Medicus etiam intendit redu-
 cere calorem ad proprium ac pristinum statum, & etiam
 conseruare partē quæ non est vitata: sed, vt dixi, nō dif-
 fert à vitata nec loco, nec gradu: vt, si quis velit remo-
 uere putredinem à carne incipiente putrescere, non ex
 hoc sequitur quòd alia pars carnis sit putrida, alia nō: sed
 solum quòd est caro ipsa remissè ac parū putrida: & hoc
 idem ad vnguem in calore febrili ac naturali: nulla enim
 pars carnis est in actu pura à putredine, & tamē cum sit
 parum putrida, hoc vnū totum, quod est caro putrescens
 ad priorem statum reducitur. De sexto digito alia est ra-
 tio: est enim morbus in numero alterius generis à mor-
 bo in temperie. Sed etiam sextus digitus est causa mor-
 bi, vnū est quod distinguitur à parte sana subiecto & re.
 Cum verò subiunguntur omnia illa, respōdeo, quòd quā-
 nis calor sit vnus, multos tamen habet modos differētes,
 & sub diuersis modis est febris alia, & alia: nec illæ febres
 aliter se habēt, quàm Socrates, Grammaticus, Citharædus,
 non est contrarius calori autem quia augeri
 ex acudenti contingit calori

& Medicus : sunt enim vnum re inter se hæc , & tamen fiet magis medicus , minus grammaticus , & desinet ex toto esse citharædus : propterea dixi , quod sunt modi caloris naturalis , & non qualitates : nam modi simul plures esse possunt qualitates , nō nisi certo numero ac mensura. Quia in via Galeni qualitas est elementum , & caliditas est corpus calidum , vt dixi. Cūque dicis , igitur

Rebo
simul calor poterit augeri ac minui. *Rebo* Respondco : quod certis in diuersis febrium generibus , diuersos suscipiet modos : in duobus autem omnino similibus erit hæc varietas in diuersis partibus necessario , quia loci materie putrescentis diuersi. *Rebo* febris remittatur alia augeatur quæ

Rebo remissio vniū maior intensio alterius est tunc remissio CONTRADICTIONE XIX. titur , vel intensio et tunc solum intenditur , vel sunt equæ

Rebo tunc feruntur temperatura sicca an ieiunio aptior. *Rebo* vate eundem tunc quousque alia excedatur ab alia / calor enim qui est

Rebo Galenus octauo Artis curatiuæ describens temperaturas quæ difficiliter ferunt in ediam , difficillimè nec in calidam & siccam , ab hac calidam & humidam , postquam est calida in humido & sicco temperata , inde sicca in calido & frigido temperata , post temperata in omnibus. Facile autem fert frigida & sicca , facilius frigida & in humido sicco temperata , hac facilius vt etiam quia in iuuetur quæ calore & frigore vacat , omnium facillimè frigida & humida , vt quæ non solum non patitur ob in ediam , sed etiam manifestissimè iuuetur , iuxta illud Hippocratis : Corporibus carnes humidæ habentibus famem adhibere conuenit : fames enim corpora siccant. Sed huic contradicere videtur quod scribitur in primo Regiminis acutorum , cū duos statuit homines , quorum alter omnem habeat ferendi ieiunium indicationem , & hunc temperamento sicco constituit : alter omnem indicationem difficulter ieiunium ferendi , & hunc humidum ponit : itaque humida temperatura hic indicabit de difficili tolerantia in prima auctoritate de facili , adeo vt etiam utilis in edia iudicetur. Ex priore etiam auctoritate videntur melancholici longè facilius ferre ieiunium , vt qui sunt in quinto ordine , sanguineis qui sunt in secundo ordine : & tamen

- ep. 4.* secundo de Temperamentis inquit, Qui exiles sunt, &
ost. prici. venis angustis, minimè inediam ferre possunt. Constat
autem tales esse, qui melancholico sunt temperamento.
- rima* Auicenna etiam videtur non statuisse modum genera-
uarti tr. lem in his, cum dixit: Et sunt de hominibus multam car-
cap. 8. nem habentibus, qui tamen ieiunium ferre non possunt:
quasi dicat, ferre ieiunium humidis corporibus plerun-
que, sed non semper conuenit. Idem videtur velle de
temperamento bilioso, cum quibuidam ex his solum
ieiunium nocere posse affirmet. Et rursus tertia primi
oc. 2. c. 7 dum inquit, Corpora humida naturali humido veloci
st. mediu resolutioni apta sunt, nec tantum ferunt famis: nisi in
eorum corporibus humidum non naturale, nutritioni
tamen aptum contineatur. Accidit, quòd idem vide-
tur de ætatibus, quod de temperaturis, dicente Hippo-
Aphor. crate, Minus ferre eos pueros qui sunt magis viuaces.
Et hanc similitudinem videtur confirmasse in libro de
m. 8. Victu sanorum, dum inquit: Pueros si cibis siccis alue-
ris, ab incremento prohibebis. Nullam aliam noxam
tribuit ei qui ad temperamentum ætatem quemadmo-
dum & temperaturam reducere conetur. Sed rei ve-
ritas est, quòd comparatio temperaturarum cum ætati-
bus nō est nisi ratione magnitudinis caloris naturalis,
non ratione ceterorū: vnde etiam bene dixit Hippocra-
tes, Quemadmodum pueri quòd innato calido abun-
dent difficile ferre ieiunium, sic inter illos viuaciores eo
quòd abundet & ipsi innato calore: quod clarè Princeps
animaduertit in prima quarti, dum de cibo febrientium
tractaret, dicens: Et qui vehementem habent calorē na-
turalem, hi autem pueris assimilantur, & qui valde de-
bilem, nam hi extremè senibus sunt similes, difficillimè
ferunt inediam. Si autem comparentur ætates tempera-
turis ratione similitudinis in temperamento, longe di-
uersam habent rationem ob duo: primum, quòd omnis
intemperies indicat de reductione, vel saltem præserua-
tione: sed intemperies ætatis si bona fuerit, vt puerorū,
& adolescentium, sui conseruationem postulat, propte-
Aphor. rea dicebat Hippocrates, Victus humidus pueris con-
s. fert, soli senes reductionem & præseruationem postu-
lant: vt in libello de Regimine, seu victu sanorum, Ga-

lenus loco adducto declarabat. Alterum in quo differunt est, ratione caloris, qui ætatibus effociatur, non autem temperaturis, Si igitur calor similis indicat similem tolerantiam, igitur cum in ætate consimili temperamento sit diuersus, aliam tolerantiam indicabit: vt in iuvene calor est validissimus, in calida & sicca temperie imbecillis, ob hoc in iuvene minus ieiunium fertur, & in calida ac sicca temperie melius. Quænam autem sint differentiarum ferendi, & à quibus sumendæ nunc dicendum est. Aliud est dicere, quod facilius ferant: aliud, quod pauciore cibo indigeant: aliud, quod si peccetur, minus noceantur. Sani enim pluri cibo indigent, & difficilius ægris in ediam ferunt: si tamen noceantur, longè maius ægri plerunque sentiunt detrimentum (vt qui ex eo errore in mortem deueniant) quàm sani. Aliud etiam est loqui de præparatione ad febres, aliud de detrimento ieiunio proprio quod est exarescere corpus, ac vires ipsas prosterni. Alij rursus tales sunt corpore toto, alij ventriculo tantum: sed par ratio haberi in his debet, vt temperaturæ ventriculi temperaturis ventriculi, & corporis totius corporis temperaturis sibi consimilibus conferantur. Circa vero causas alij comparationem calidi ad humidum quæsiuerunt: nam vbi maior proportio, ibi maior resolutio atq; maius detrimentum: ob id calidi & humidum plus nocentur, quia humidum illorum plus à suo calore, quod subtilius sit patitur. Alij rationem calidi supra frigidum, atque vbi maior ratio, vt in bilioso ibi maius detrimentum. Sed, vt clarum est, Galenus in causa febris, & incendij caloris naturalis, caliditatem primò, vt proniorem ad agendum, inde siccitatem considerat: hoc solum excepto, quod in calida temperie, cum humido iungitur, nimiam humidam resolutionem veretur in cæteris omnibus integram rationem ordinis seruat. Humida igitur corpora, si non calida sint, parum aut nihil patiuntur iuuantur etiam cum superfluo abundat & bono humido, vt declarabat Princeps: & hæc fuit mens Hippocratis in Aphorismo. Dictum autem Principis de sicca temperie intelligitur in comparatione ad propriam resolutionem, quæ proculdubio minor est, quàm in temperamento humido, non in comparatione

ad febrem iam cœptam, de qua Galenus loquitur. Ex hoc tamen non sequitur, vt dixi, biliosus febriens ex inedia maiori subiicitur periculo quàm sanguineus, igitur copiosius nutriendus, cum secus sit: plus enim sanguineo febrienti cibi debetur. Ad id quod dictum est ex secundo de Temperamentis, alia est ratio in comparatione eorum quæ merito substantiæ membrorum contingunt, vbi melius melancholicus sanguineo in ieiunium perferendo est proponendus: alia ratio est merito eius quod vtrique contingit. Melancholicus enim parum habens sanguinis & malum hoc illud quicquid habet ægrius fert ieiunium sanguineo in quo plurimū est sanguinis boni. Atque hæc verior responsio est quàm Conciliatoris, dum hanc difficultatem tractat, nam & in principali parum titubat. At illud primi regiminis acutorum, non periculum respicit accensionis febris, quod singulare est biliosis tantum, & ephemeris, sed propriū respicit tantum resolutionis substantiæ membrorum & virtutis, in quo sicca temperies minus afficitur: vnde etiam simile ferè in regionibus quidam dicunt: nam Arabes, & Armeni, facilius ferunt inedia, vt etiam ad tertium diem vsque: Germanis, qui nec vnius diei facile. Sed hoc facit consuetudo etiam, & caloris paucitas natui, vt declaratum est in habitantibus calidas regiones. Dictum itaque Hippocratis ex septima Aphorismorum in immoderato regimine tantum videntibus circoscribatur. Verū vbi detrimentum equale ex ieiunio emerferit, haud dubiè sicciōr corpore existentes maius sentiunt detrimentum, & qui imbecilli sunt calore.

CONTRADICTION XX.

Concoctio an melior fiat in somno.

f. 136.
39. **P**Rinceps in primo Canticæ suæ inquit, Somnus calescit corporis interiora, ex quo fit melior concoctio cibi, & laudabilior. Et in secundo: Longitudo somni congruit ei, cui cibus concoctus non est, nec non super nauseatiuam satietatem. Et quòd somnus adiuet

coctiones, aliàs declarauimus. Et rursus secunda primi, Cumque somnus materiam inuenit aptam conco- *tract. 5.*
 tioni & maturationi, ad sanguinis naturā eam cōuertit, *contr. 18.*
 & calefacit ipsam, & trāsit calor per corpus, & calefacit *do. 2. c. 13.*
 corpus calore naturali. Sed in tertia primi hęc habet.
 In die dormire malum est, & generat morbos humidos
 & descensum humorum, auget splenem, lassat neruos, *doc. 2. c. 9.*
 corrumpit colorē, pigrum efficit, & desiderium debilitat: tumores & febres frequēter inducit. Quomodo igitur
 hęc contingere possunt, si somnus semper cōcoquit.
 Videtur etiam credidisse, quod somnus tertiam coctionem
 non iuuat, cum dixit: Amplius super vacuitatē dormire, est malum, & virtutem delicias. Gentilis exponē-
 ba prius dictū, quia somnus non est consuetus, nec profundus, qui fit in die. Solet dici, quod in consuetis, vel in
 causa doloris, vel in vītriculi debilitate, vel ad supplementum nocturni somni, licet. Sed Auicenna aliquid
 plus vult: nam si de superfluo loqueretur, conueniret etiam quandoq; nocturno. Hęc igitur sententia ad diurnum
 solum extenditur. Si igitur hic somnus nocet, non concoquit, quod sit prāter consuetudinē, vel nimis levis
 non facit, vt non adiuuet coctiones. Sed videtur hęc ratio, Qui dormit in die, vel dormit ad supplementū nocturni,
 vel vltra metā propriam cum nocte bene quieuerit. Siquidem rectē quieuit noctē, incurrit detrimenta
 somni superflui: ea autem sunt ab illo descripta: si verō pro supplemento nocturni, cum diurnus sit leuior, & in
 hora calidiore, in qua non adeo benē cogitur calor ac quiescit, & necessariō interruptus, eo quod pars fit in
 nocte, & pars in die, & etiam prāter consuetudinē, & si hoc non in omnibus, igitur concoctio non perfecta celebratur
 nec fida, igitur sequētur hęc omnia. hęc est ratio eorum, quę ab Auicēna scribuntur. vnde patet, quod deterius est
 semper dormire in die, quā perficere debitā somni quantitātē in nocte. quā Auerroēs dixit esse minimā
 quinq; harum, maximā nouē, mediocrē septē. *li. 2. c. 21*
 Veruntamē ille idem censuit in suis Collectaneis, quod *iuxta me*
 somnus esset necessarius tertię coctioni, nō solū primis *dium.*
 duabus. Cōciliator videtur sentire quod somnus sit ne- *Differēti*
 cessarius primę & secūdx coctioni, non autē tertię, ali- *121.*

ter nullum superesset tempus exercitationi. Respon-
 deo: Somnus utilis est omni coctioni, in tertia tamen
 si probè administrantur reliquæ duæ non est ad eò ne-
 cessarius, quia utilitas exercitij, & expulsionis super-
 fluorum vincit. Illud mirum de diurno somno, quòd
 Galenus dicebat, Consuetudinem plus posse, quàm
 naturam.

CONTRADICTION XXI.

Superflua an melius per somnum expellantur.

Secunda **S**omnus omnes validas retinet euacuationes, inquit
rimi, do. Princeps: & subdit sententiam hanc, quamvis an-
cap. 13. tiquam, ex mala translatione, Vigilia melius expellit o-
p. 3. mnia ad superficiem corporis quàm somnus, licet in
1. 2. iux- somno magis abundet sudor propter distributionem
finem. alimenti. Et videtur sumpta à Galeno autoritas, cum
 dixit in duodecimo Artis curatiuæ, Somnus cōcoquit,
 & vigilæ digerunt. Et ratio videtur sumpta ex libro
 de Dissolutione continua, cum dixit, quòd calor in som-
 no intus migrat. Et rursus in secundo Regiminis acu-
m. 7ti. torum dixit, Nempe vigilia per halitum digerere & sic-
 care, non quæ in imo sunt coquere nata est: Somnus
 verò humectare, spiritumque & effluvia cohibere. At-
p. 9. tamen in tertio de Causis pulsuum inquit: Etenim excre-
 mentum succorum confectorum veluti fuliginosum
 excernere arteria per somnos vehementius auct, quo-
 niam copiosius fit. Cui subscribit illud Hippocraticum,
. Par. Sudor multus ex somno factus absque causa manifesta,
pho. 41. corpus vti pluri cibo significat. Dicebat Philoteus, refe-
 rente Brasauola, Quare dixit in somnis: quia in somnis
 omnes naturales potentia operantur. Simile videtur
 voluisse eadem particula Galenus, cum dixit per som-
 num operationes sensuum, ac voluntaria quiescunt.
 Quasi de naturalibus non intelligat. Atq; si Galeni ver-
 ba rectè interpretemur tertio de Causis pulsuum, non
 obscurum est duas esse somni partes: primam, in qua
 calor naturalis contrahitur perfrigerato corpore: postre-
 mam, in qua illo aucto corpus ipsum cōcalescit. In pri-
 ma itaque

ma itaque parte somni nequaquam superflua expelluntur, sed si modò fiat in secunda. Galeni enim verba sunt: *1. de Cassis, Sympto. ca. 8. ca. 5. iuxta fin.*
Igitur toto somni tēpore videtur animalis virtus quiescere, & naturalis vehementius operari. Liquet autem quòd expultrix est virtus naturalis, & vna ex quatuor. In quarto etiam de Tuenda sanitate inquit: Id nobis agendum in his est, qui succum habent corruptum, nec concoctioni idoneum, vt sudore vrinæque expellatur. Quod semicoctum autem est, vtile concoquendo reddatur: id autem somno atque quiete optimè fiet. Forſan quis hæc vltima verba, ad coctionem eius quod concoqui potest tantum referet. Sed obſtat, quòd sudor melius somnum prouocatur, idcòque etiam ad primā partem refertur: & in prioribus verbis laudat vinum, quòd concoquat, vrināsq;, ac sudores prouocet, & somnū conciliet. Quomodo igitur illorum prouocationi consulit, si ea per vigiliam melior fit? vinum autem somnum inducit. Sed licet differentibus temporibus vtraque hæc agit vinum: somnum enim conciliat & concoquit, inde vigilia digerit. Veritas est, quòd expulsio triplex est: Voluntaria, quæ fit per musculos, vt cū manu impellimus aut etiam respiramus: Media, quæ fit per villos, seu fibras: hæc enim naturalis est, cū non assentientibus nobis fiat: non tamen pura naturalis est, cū fiat ab eodem principio, & animæ constus augeat, vel supprimat: vt in vomitu, ac compressione vesicæ. Tertia pura naturalis à calido fit, & secūdum hæc tria genera distinxisse oportet: nam sudor cū naturali tantum expultrice indigeat, melius per somnum protruditur. Quæ verò fiunt per volūtatē solam, sæcum eductio ex intestinis, & vrinæ ex vesica, melius proculdubio per vigiliā, cū per somnum ex toto supprimuntur. At medicæ quædā, vt descensus cibi ex ventriculo ad intestina, aut vrinæ ex renibus in vesicam, proculdubio hæc medio quodam modo fiunt per somnum: aliquando melius si virtus naturalis vincat per somnum: aliquando per vigiliam melius, vbi animalis vis maior requiratur, vt in vomitu & deglutinatione: pauci tamen dormientes euomunt, nisi ebrij sint, ob motus violentiam quæ expergisci cogit. Generaliter tamē propelluntur melius per somnum ad

conceptacula sua superflua quæque. Galenus autem cum dixit, vigiliam expulsionis superfluatorum magis conuenire, de expulsionis ex conceptaculis intellexit foras, ut meiendo, aut egerendo, non ea quæ corpus liberans vniuersum in conceptacula superflua impellit. Et sic etiam dictum Principis intelligatur. Et somnus nocet quando superflua expulsionis indigent: nam palam est, illum ibi intelligere de expulsionis extra corpus. Vnde videant qui copiosorem cibum suadent in cœna exhibendum, quanto periculo exponant homines, si quid vberius assumendo peccatum fuerit.

CONTRADICTION XXII.

Medicamentum ex contrarijs facultatibus compositum, an contrarios morbos curare possit. Et, an in eodem membro contraria efficere, primisque viribus aliud quam secundis facere.

QUod curare debet tantum, in contrariam partem debet declinare, quantum est qualitas morbi quæ à naturali statu membrum abducit: quo fit, ut temperatis cura perfici nequeat, tertio de Simplicibus medicamentis. quod præceptum non semel repetiit, ut tertio Artis medicæ: sed non est id primum propositum: Nempe quod iuuentur à temperatis: & priore iam loco dixerat, tum etiam: antè, Non tamen curare possunt. Atque id primò mirum, posse iuuari, curari non posse. Cæterum eò illius tendit oratio, ut nos doceat, medicamenta contrarias simul habere facultates: exemplumque subiicit in eodem tertio Simplicium medicamentorum libro, de medicamento quod melle ac rhu constat, quod planè astringit simul ac laxat. Inde de lacte brassicæque, sed non pari ratione subiicit. tamen idem de medicamento ex cotoneo ac scammonio, nec non de rosa quæ simul dulcescit in ore, & amarescit. Quo fit, ut non clarius quàm sequentibus verbis, quomodo id fieri possit, declarauerit. Mixta enim, inquit, qualitas est partium non similium in medicamento: immixta autè substantia dissimilium: velut in rosa alia est pars quæ

dulcis, alia est, quæ amara aut etiam mordicans. Dabar
 autem triplex exemplum ibi, atque adeò evidentibus
 hæc gemonstrabat, vt non pigeat ad viri sententiam in-
 telligendam ea recensere, quæ ibi adducit. Primum igi-
 tur est, cum in tranquillam aquam duo lapides pro-
 iiciuntur, circuli sunt sibi inuicem obuantes, eodém-
 que momento aquæ eadem pars duabus contrariis figu-
 ris subiicitur. Similiter eodem tempore si quis pedem
 in calida, manum in frigida teneat, totum corpus calido
 simul & frigido perfunditur: nec tamen aut lapilli vnà
 sunt, nec pes cū manu: vt nec in lingua, cum absynthiū
 cum melle mandimus. ergo substantiæ distictæ sunt loco
 naturæque, qualitas tamen communis vbique. Nec ab-
 surdum videndum videtur contraria censere in eodem
 esse subiecto, modò non in summo. Quam sententiam
 ferme expressit primo de Elemētis, in fine, dum docuit,
 substantiarum mixtionem ad minima fieri, qualitatum c.10.
 autem perfectam vnionem. Temperatum autem nihil
 prorsus agere in contrariis summis affectibus, docuit
 tertio de Temperamētis, tū quòd haud valeat immuta- c.4. & 5
 re, tū quòd immutetur, & tunc semper calefaciat. ob id cap. 4. ii
 prius dixerat, quòd medicamenta frigida non immu- prim.
 tantur à natura, sic enim calefacerent, sed tamen calescūt
 qualitate, quæ eis non naturalis est, cuius auxilio com-
 minuta, ac in pristinam redeuntia naturam refrigerant,
 actu frigida existentia: exemplumque dat pituitæ, quæ
 actu frigida est, licet in corpore nostro moram non par-
 uam traxerit. Ex his planè constat, temperaturam esse
 qualitatem, non substantiam apud Galenum prout etiā
 credidit Auicenna. Nam Galenus censet misceri quali- prima pri
 tates, vt iam dixi, substantias autem ad minima, tem- mi, doc. 3
 peratura autem est quæ agunt: est igitur temperatura c.1.
 qualitas, vt in medicamentis. In simplicibus autem
 qualitas non aliud est ab ipsa ferme substantia, atque ob 3. con. 1.1
 id temperatura substantia quædam est. Differunt ta-
 men, vt alias declarauī. Liquet verò, nec Auerroēm de
 zctione medicamenti frigidi Galeni sententiam esse c.5. Anti
 assecutum. Serapio igitur, vt redeam, sic explicat
 medicinæ compositiæ auxilium: Nam medicamentum
 aut ad partem læsam spōte accedit, atque ea de causa ad

vniversum corpus: igitur pars illius minima ad læsum membrum, parumque iuaret: supponit autem illius egregiam operam, que tamen nondum demonstrari potest: nisi quis dicat. Capparim lieni, Eupatorium iecori strenuè prodesse. Sin autem trahitur à particula patiente vel sola ipsa qualitas ad ipsum peruenit mēbrum: quo fit, vt nō similitudine trahatur: nam quod simile est, ideo est simile, inquit, quia mixtio quatuor elementorum cum attrahentis partis mixtione conuenit: quare non solam qualitatem trahi necesse est: neque etiam pari ratione sponte qualitatem diffundi: nam in primum incidimus inconueniens. Cur autem sanum existens similibus gaudeat, contrariis ægrum: & illud nos breuiter docuit: præter naturam enim cū odio habeat qualitatem à qua læditur, contrariam diligit. Porro quòd mixtio substantiarum non penetratione corporum fiat, sed minimis tantum, nullibi adeo expressit Galenus, quàm in tertio de Simplicibus medicamentis libro.

¶ 17.

l. ca. 1.

Nam cū ambas opiniones bis recitasset, hanc quam secundo retulerat loco veram esse, ac dictis à se, tum à Theophrasto consentaneam fore affirmauit. Sed vt ad rem redeam, dum de Antidotis loqueretur Galenus, recensens mithridaticæ inuentionem compositionis, inquit: Mithridates cū in damnatis expertus esset, ad singula venena singula medicamenta prodesse, omnia in vnum commiscuit, vt sic fieret quòd vniversis venenis conueniret. Palam autem est ex primo de Medicamentis secundum genera, venenorum alia vexare pulmones, alia peculiarem atque præcipuam partem quandam: quo fit, vt necesse sit antidotum mitridaticam in illo auxiliari pulmoni, huius autem vesicæ.

¶ 1.

¶ 3.

Quod & in libello de Theriaca ad Pisonem fatetur, cū dixit: Nam morbi cuiusque differentia ac varietate comperta, naturæque medicaminum simplicium ac temperatura cognita, sic præparamus medicamentum, vt vnique morbo quod cōueniat, varia compositione distribuatur. Inde paulò post, cū quod dictum fuerat in primo de medicamentis secundum genera recital, et, subiicit: Contraria vice pleraque medicamenta quibusdam partibus curandis maxime sunt idonea, vt

¶ 4.

iecinori Eupatorium, Glans vnguentaria lieni, Saxifragia & Betonica renibus. Quin etiam paulò antè retulerat rem, vt dicit, miraculo similem, Trifolij speciem, quæ habet semē cenico simile, folia verno tempore hyacintho, dolores qui ex ictibus serpentum accidunt curare, si ex decocto locus foueatur: at sanis membris fortus idem, idem doloris genus creat, quod percussus à serpente pati solet. Hoc primò Galeni grauitate indignum videtur, cum verisimile non sit ab omni serpentum genere eundem procreari dolorem: at herba, ipsa quonam *si ipsa*
pacto, cum vna sit, vniuscuiusque doloris similitudinem *pretere*
imitabitur: oportet enim eam omne genus doloris *et tem ocul*
ficere, quod neque verisimile est, neque ipse dicit. Quòd *anodin*
 si de vno, aut paucis serpētum generibus intelligit, haud *xime si*
 video, quod non hoc miraculi genus dici debeat, illo *multis d*
 ita scribente quinto de simplicibus medicamentis: Si- *cap. 18*
 quidem facultates quæ deleteria medicamenta mutant, *dolorem*
 mediam habent naturam inter corpora quæ patiuntur, & veneni naturam: quòd fit, vt largius sumpta lædant. Quæ verba etsi Oedipo quodam indigeant interprete, nam id ostēdere videntur prima fronte, quòd alexipharmaca opus alexiteriorum iuuare debeant, non curare: miraculum tamen Galeni hic soluunt. Sed iam ad propositum nostrum reuertamur: sentētia Galeni est, quòd *cap. 4.*
 primæ qualitates in mixtione refrangantur aliis fermè integris relictis, quam in eo libello, antequam ad medicamenti Theriacei descriptionem perueniat, clarè expressit. Liqueat igitur & quòd iuxta illius mentem, compositum medicamentum contrarias habeat facultates, contrariòsq; morbos curare possit: tum in eodem membro contraria simul efficere: aliàque primis, alia aliis facultatibus. Quæ cum possem innumeris illius sentētiis confirmare, ob illarum multitudinem atque consensum supersedeo, contentus modum, quo id fiat, iuxta illius sententiam atque etiam causam explicasse. Auerroes ta- *cap. 17.*
 men quinto Collectaneorum conatur ostendere, quòd medicina composita contraria non possit efficere, nisi vt est media inter illa, velut temperata calefacit frigida, & eadem ratio calida infrigidat, est q; illius hæc ratio, hoc rationi repugnat, nec experimento potest demonstra-

rigitur verum esse nequit, nam experimentum tuetur
 vt dixi, repugnantia mediij ad extrema, ratio non osten-
 dit vt vna medicina possit habere plures formas, nec si
 habeat vt membra trahant quod contrariū est affectui,
 Respondebit Galenus, quod hoc experimento pater,
 quoniam non æquè bene curantur morbi contrarij, à
 liquiritia, vel saccharo, aut his quæ penitus sunt tempe-
 rata, vt oailuteum, sicut à medicamento Theriacæ An-
 dromachi, Philonio, & talibus. Dicit Auerroës quòd
 talia medicamenta sunt subtiliora, & etiam magis ini-
 mica naturæ, & ob id in illam magis agunt, etsi in qua-
 litatibus sint æqualia. Præterea medicina, vt dicitur,
 non fermentata melior erit, qua tamen Galenus haud
 vitur. Ad hæc ille dicit, meliorem esse proculdubio,
 sed primas qualitates ob stare. quare fermentatio, vt di-
 cunt, seu mora nihil addit, sed minuit ab operatione
 principali, innoxium tamen reddit medicamentum.

p. I.

Est authoritas Galeni primo de Antidotis: Antoninus
 cum in grauem soporem ex vsu theriacæ incidisset, suc-
 cum Papaueris ab illa amoueri iussit. verum cum in
 immodicam siccitatem incidisset antiquiore sed cum
 succo vsus est. Itaque, vt ibi dicebat, constat recentem
 ad somnum validiores vires habere: eadem ratione va-
 lidius cuncta peraget munia. Respondebit Auerroës,
 debilius agere proculdubio verustam antidotum, sed
 non mixtionis ratione, sic enim præstaret nulla vnquam
 vti mora, sed quoniam quæ ingrediuntur imbecilliora
 euadunt. Sed hoc etiam galenus fatetur dicens, nam
 causam imbecillitatis in succi vetustatem, non in mix-
 tionem reiiicit. Sed ad hæc inquam Galenus medica-
 mentum mixtum validiores habet vires longè quàm vt
 appareat temperatum, nam tenuis substantiæ est cin-
 namomum, nec tamen adeo bene excalescit ventricu-
 lum, vt theriaca, quæ longè cinnamomo caliditate in-
 ferior est. Accedit, quod ad diuersa membra vim ha-
 bet quandam præcipuam theriaca, vt in aperiendo ieco-
 ris obstructions, curandoque coli dolores. quod & vi-
 dit Auenzoar: quomodo igitur hæc media existens fa-
 cere poterit. Illud tandem luce clarius est, medica-
 mentum mixtum, quod moram non traxit, validius esse

Theistr
 proæ-
 io.

tanto quanto periculosius : quod ego in Persico Philonio , dum Emoptoicos curare vellem non semel expertus sum. Excipitur tamen functio , quæ simul colligere plura debet, vt si detergendum, inde agglutinandum sit: nam tunc operatio hæc multiplex atque iuncta longè melius ab vna forma fiet. hæc autem fit vna temporis beneficio. Altera ratio (vt ad Auerroëm redeam) hæc est : Galenus concedit formam vnã median in primis qualitatibus euadere, sed secundæ & tertiæ facultates in primis fundamentum habent, ergo & illæ vicissim immutantur, & in vnã redeunt formam. Succedit quòd forma vnã in singulis agit, nec est agens perfectum in naturalibus donec formam vnã atque extremam receperit, eadem & in artificio compositis ratio est. Quòd si formæ plures sint, etiam diuersas esse partes in quibus fundentur esse oportet : quare mora, & mixtio erit necessaria. & ideo à forma illa quæ toti prædominatur actio ipsa non à diuersis partibus proueniet. Ad hæc Galenus vtique respondebit : fieri quidem formam vnã quia temperamentum, non autem sic vnã, quin partes diuersas retineant operationes, ac vires : vt in brassica edocuit, cuius succus soluit vëtre, substantia astringit Qualitates autem primæ iuxta Galeni sententiam toti medicamento communes fiunt, non autem reliqua : neque enim actiue sunt, aut producere simile possunt, cum non sint substantiæ elementi proximæ. Ergo medicamentum non miscere oportet, vbi ex innoxiiis constet atque propinquis temperamento. Respondeo : In via Galeni ob tria expedit fieri eam vnionem: primum, cū immodica fuerint quæ miscentur, ob idque maximè quæ succum excipiunt nigri papaueris : vel cū plures operationes simul iunctas quærimus, velut in Philonio, cū sputum sanguinis cohibere volumus ex pulmone, nam penetrare oportet medicamentum, atque id à calidissimis fit medicamenti: inde astringere, hoc autem à frigidis, aut tēperatis: quòd si vnio facta non sit, penetrabunt leuia: & tantum abest vt cohibeant sanguinem, vt etiam sine astringentibus existentia proripiant acius. Manifestū est autē quòd hic modus in plures diuiditur, aut penetrationis gratia, aut morę in loco,

aut vehementioris actionis, aut plurium simul se consequentium actionum, aut expulsionis. Similiter & modus primus est, aut quia immodica est qualitas, aut quia membris obest principalibus. Tertium autem est in expurgantibus, in quibus mixtio non vna, non vnum affert detrimentum, sed multiplex. In morbis igitur cordis, iecoris, intestinorum & ventriculi, & lienis, medicamenta haud vnā formā habere debent, vt nec in renum morbis: & hoc, nisi in venæ fractura, atque neque in illa vbi ventriculus patitur. Laborante vesica, vtero, capite, pulmonibus fermentari debent, ob viarum longitudinem: deferuntur à tenuissimis vel astringentia vel mollientia, aut talia. Si mora concedatur, præstat & in cordis medicinis fermentata esse simul medicamenta. Porro vt ad Auerroëem reuertar, contrarias qualitates, quæ à materia pendeant, in vno subiecto posse esse negat. Simplici autem ratione & immateriali non esse impossibile affirmat. sic enim in oculo imago candoris ac nigredinis. Verum hoc Galenus haudquaquam dicit, nam in mixto ab arte (cū solius naturæ ac Dei existimer verè miscere opus) alias partes statuit quæ laxent, alias quæ astringant. Hanc autem distinctionem medicamentorum ostendit Galenus primo ad Glauconem, dum tertianam notam cucurare docet pisanā cum pipere exhibita in cibo. Huius causam reddebat Auicenna in curā hemitritæi, loco etiam pisanæ suo more hordei aquam scribens: inquit enim, quod piper trahitur ad materiam, & illam concoquit: hordei vis ad cor, & ad membra calefactorum: & quod vbi natura hoc facere non possit, tunc cadit. Sed iam videtur quintam ponere naturalem virtutem, de qua diximus alias. Et hoc patet, quod modus Auerrois, non satisfacit cum sua æqualitate: nam ab æquali cibo neque tantum concoquitur febris materia, nec calor adeò refrigeratur. Eandem habet sententiam in quinto Canonis, dum crocum medicamentis frigidis docet admiscere, quæ cordi sunt conuenientia: dicit enim, quod natura illa expoliat à croci calore, inde illis vitur: quam sententiam apertius declarauit in tertio libro, dum de corde loquitur, his verbis: Et in intemperie cordis calida, frigidis medi-

p. 10.

ima
vari

ac. quæ

c. 19.

ac. scien
ali &

t cap. 2.

a primo

n. 11. c. 7

nis calidas admiscebimus: confidentes quòd si naturæ vires validæ fuerint, discernet inter id quod infrigidat, & id quod calefacit: & infrigidante quidem utetur ad temperandum cordis substantiam, illudque ei applicabit: calefaciens autem spiritui transmittet, atque eo modo illum instaurabit. Hic non tantum duorum membrorum ratione, sed vnius vires medicamenti segregari docuit. Contra hæc pro Auerroë dicet quispiam, Si ita est, æquè facile fuerit ferme contrarias dispositiones curare, vt simplices, cum tamen experimentum maximum discriminem esse doceat. Quid enim negocij est miscere medicamentum calidum in tertio, frigido in tertio, & iecur calidissimum simul refrigerare, vt ventriculum frigidissimum excalefacere? Auicenna etiam quinto Canonis dicit, Vires quæ Theriacæ inexistunt non à myrrha aut alio simplici prouenire, quoniam ab vna forma procedunt. vnde neque immutare consilium Theriacæ descriptionem, damnatque Galenum quòd illam immutauerit ambitionis causa. Sequeretur etiam, quòd medicamenta vt magis composita eò ferme essent semper vttiliora: quare in non fermentatis Auicenna Galenū tuctur, vt in cura hemitritæ dictum est: at in compositionibus magnis vnā formā, à qua omnes illæ operationes, non secus quā in homine ab anima, constituit. Hic rursus Galenus diceret, In hominis anima ratio nō obscura est, illa diuersis corporis partibus vten-
 te: at in medicamēto si vna est forma, si vna qualitas, inde etiam vna substantia, vnde origo tantarum operationum: Causa cur morbi complicati non facile curantur est, quoniā si qualitates immodicæ fuerint, in trāsitu corrumpunt obuiantia loca: si autem modicæ, medicamentum iam vetustate corruptum erit. Difficile etiam est in complicatis, contrariisque morbis causam præpotentem non inuenire quæ sanationem non impediat.

Si etiam vnum membrum solū laboraret, vniuersis viribus natura utitur ad instaurationem: pluribus laborantibus, auxilia diuidere cogitur, si quidem natura est quæ curat, non medicamentum. Ex hoc patet, quod tertio loco quæsitum fuit, medicamētum aliquod calidum & humidum astringere: & frigidum & siccum

cap. de
Qualita
te comp.
sitionis
medicam
torum, c
est cap.
trac. 1. 3
can. in d
scription
Ther.

laxare, & emollire : nam cum rei emollienti rem abundè frigidam addideris, siccamque, seu permiseris fermentari seu non : sed magis cum permiseris temperatura vna proueniet frigida siccaque : pars tamen quæ tumore duro laborat, id quod laxat trahit : quare quod trahitur, simul laxat, atque infrigidat & siccatur. Et hoc est, quia secundæ & tertiæ virtutes non in impressiuis qualitatibus, sed in elementaribus manent. Porro qualitates elementares laxantis medicamenti proculdubio caliditas sunt, atque humor.

1. At dices, Galenus sexto de Medicamentis secundum locos, inquit : Hanc verò myrrhæ recursus velocis facultatem retardant astringentium mixturæ : non igitur in solis primis qualitatibus hoc accidit. Duo in hoc considerare oportet : primum, quod & secundæ, & tertiæ vires, & quæ à forma mixti procedunt omnes hebetantur certè contrarij admixtione : sed non tamen velut primæ qualitates, cum minimè inuicem agant : vel vt in vnum, quemadmodum illæ, coëant.

At etiam, quod secundo loco dicendum fuit, cum ad laborantem particulam medicamenti vis non comparatur, sed ad sanam, vel ad vniuersum corpus, mixtum ex diuersis ac contrariis facultatibus, nihil prorsus agit, altera alteram facultate retundente. Sic igitur scammonium citonio immixtum non adeò, vt per se solum, violenter expurgat, neque ventriculus ab oleo rosaceo relaxatur aut confirmatur.

2. At rursus recurrens, Galenus tertio Artis curatiuæ nos edocet, mixtum ex æruginè æris & oleo ac cera medicamentum salubre esse vlceribus putridis, nec collicare æruginem, nec oleum aut ceram putrefacere : inquit enim, ex infinitis penè medicamentis cauo vlceri insensissimis, quorûmque nullum generandæ carni est idoneum, vnum conficere possum medicamentum, quod nec dolorem excitabit, nec phlegmonem, nec putredinem, & carnem pulcherrimè generabit.

Igitur in mixtis medicamentis ratione virtutum secundarum, etiam vna forma consurget, ex mente Galeni.

Verum hanc difficultatem ipse sustulit, dicens : Im-

modicè siccatur ærugo: ab immoderato sicco fiunt erosiones, colliquationes, dolores, & phlegmones excitantur: ab humidis nullum est, ut à cera & oleo auxilium sordidis ulceribus: moderatè siccum nullum affert detrimentum, sed carnem generat. Itaque ærugo æris humido ceræ & olei ad moderatam siccitatem deducta hæc omnia facere potest, ut multum proficit, & nihil noceat. Quare hæc ex primarum qualitatum mixtione potius fiunt quam subsequentiis.

Illud etiam diligenter considerare expedit, Non eandem esse rationem assumpti intra corpus, & inditi ulceri medicamenti: nam quod intro sumitur, à diuersis membris primò in diuersas partes diuiditur: tum etiam à partibus aliis, atque aliis, eiusdem membri unaquaque quod sibi conuenit ad se trahente, & reliquum relinquente: at quod ulceri immittitur, distribui nequit, aut separari: totum in totum necessariò agit. Quod etiam intro sumitur in potestate est quoquomodo corporis ipsius: quod extra applicatur patienti particulæ quasi plenè dominatur: intro nequequam, nisi venenum fuerit. Alia in vigesima octaua Contradictione de hoc subiiciemus: quæ ibidem repetere.

CONTRADICTIONE XXIII.

Hæc carnes an facile concoquantur.

EX pedestribus animantibus suilla caro cibus est optimus: inde hædina, post vitulina, libro de Cibis *cap. 4.* boni & mali succi. Declarat autem quod non ex paruulis, nam excrementosam illam putat, sed mediocris ætatis eligendam suillam carnem. Agninam improbat deinde, quod læta sit, & mucosa: ab aliis autem pedestribus abstinendum ibi prorsus consulit. At verò cum de hoc sermonem faceret, tertio de Alimētis, inquit: Cæterum, *ca. 2. p.* ex suum carnibus, quemadmodum his qui ætate florēt, *init.* validique sunt, & multum exercentur, florentium ætate sunt præstantiores ita aliis incrementum. Vnde hic videtur paruulos porcellos adultis præferre: cumque ceterorum animalium quadrupedum carnes damnasset, inquit

- tamen in eodem libro, Carnes animalium agrestium pauci sunt excrementi, multo validius nutriunt; & melius præbent alimentum. In libro autem de Attenuante victus ratione inquit: His, qui vitam degunt desiderem, suilla caro non convenit: solis hœdis innoxie vratur. In primo etiam Artis curatiuæ ad Glauconem inquit, de Cura loquens tertianæ: Paruorum etiam suum si carnes liquefactas dederis, nihil nocebis. Et rursus secundo de principi. Temperamentis: Caprilli generis foetus suillo, quod nimis sit humidum ac mucosum, esui melius est, atque iucundius. Forsan quis hæc sic concordabit. In libro de Alimentis & de Cibis bonis & mali succi, considerat quid melius exhibeat alimentum: atque in hoc genere suilla caro præcedit: si tamen ad attenuatam victum respicias, hœdinam præstantior, cum minus nutriat, & minus etiam lentum præbeat alimentum. Iuuenum tamen suum melius est alimentum, quam nuper natorum: sed non adeo facile concoquuntur, ut nuper nati: conueniunt tamen nuper nati ratione temperaturæ, tertiana laborantibus: similiter & in sicca ventriculi intemperie abhorret primo suillam, dum laborat homo, dare: quæ quamuis, ut dixi, nutriat copiose: attamen crassum, & glutinosum, inquit, alimentum præstat, & difficile concoquitur: cum tamen conualescere illum fingit, a prisana & piscibus ad porcelli nuper mactari carnes transit, duabus rationibus: quod temperiem habeant: maxime morbi intemperiei contrariam, unde hœdinæ præferuntur: & quod adultis facilius concoquantur, unde imbecilli ventriculo magis conuenient. Cæteris (dicebat Galenus quarto Regiminis acutorum) mediæ ætatis sues conueniunt, non solum ob suauitatem, sed etiam ob concoctionem. Hic per concoctionem vel alimentum intelligere decet, vel etiam quod nuper natis nimio humido difficillimis, ut ibi aiebat (cum omnium animalium quæ ab homine eduntur, suilla caro humidissima sit) melior sit, ac facilior ea, quæ mediæ ætatis est. Hoc idem Hippocrates habebat in textu: cum dixit: Porcelli caro praua est, suilla optima. Verum antea caprillam bubula facit deteriorem, quod acrior sit, & calidior. Sed nihil prohibet, caprillam deteriorem esse bubula, virulinam tamen hœdina esse inferiorem.

Quod verò de agrestibus laudet, quæ iam damnaſſe videbatur, nihil eſt: nam agreſtes ſues, vitulos, hædos, agnes, auēsque probat: non autem genera agreſtium, vt ceruos, lepores, capreolos. Refertur igitur dictum illud ad viuendi modum, non ad animalium genera. Multum tamen facit & regio: nam Auerroes Arabiæ agnos hæ- *5. Collet*
dis illico poſtpoſuit, autoritate etiam Rasis fretus: nec *c. 20.*
facit meliores ſuillis, quo ad nutrimentum: ſequitur enim Auicennam, & Galenum in hoc, ſed concoctionis facilitate conſiderata, quamuis non ſit adeò vt ſuillæ boni alimenti, eas tamen præponit ſuillis. Suillas robuſtis ſuo loco primo relinquit. Nec de vitulina diſcordat: nihil enim prohibet, in Græcia vitulinas arietis carnibus proponi, in Arabia autem Auerroi arietes aduehebantur, Arietinas vitulinis præponi. Nuper igitur nati porcelli omnibus carnes deteriores adultis, increſcentis autem facilius concoquuntur adultis, non tamen melius exhibent alimentum, niſi à ſicca intemperie vexatis: optimè ſylueſtrium. Verùm quis nobis fortaſſe obijciat, ex *cap. 8.*
libro de Renum affectuum dignotione, ac curatione: Caro ſuilla maximè nutriens, corroboransque corpus, optimique ſucci, ac humoribus maximè familiaris, ſed glutinoſum quid, ac craſſum continet: ob quod qui ea aſſiduè vtuntur, iecoris & renum obſtructionibus capiuntur: longiora igitur per interualla ea vtendum. Paruorum autem porcellorum carnibus (modò parum) aſſiduè vtentibus, nihil enim nocebunt Hoc in renum affectu cōſulit, neque enim verum eſt generaliter: & quanquam adultorum porcorum melioris alimenti caro ſit, ſi tamen peccet *lib. de C*
tur, nec probè concoquatur, deterius afficit quàm incre- *bis boni*
ſcentium. Igitur hædina & increſcentium porcellorum *mali ſui*
caro ſecuritate præſtantiſſima, non tamen alimenti bo- *cap. 8. i.*
nitate. Porcellos igitur ſemiagreſtes, & qui in mōtibus *princip.*
viuant, Galeno conſulente, eligere decet.

CONTRADICTION. XXIIII.

Piſces omnes an difficilis coctionis.

Piſces omnes ad concoctionem ſunt contumaces, terra ad Almanſorē inquit Rasis Subiungit præterea

- Semper enim longam in ventriculo moram trahunt, & sitim faciunt: & quamuis abundante bile & in temperatura calida conferant, malos tamen etiam in his generant humores. Auerroes autem sexto Collectaneorum (docens nos à pestilentia præseruare) inquit: Sanguis ex his rebus genitus (de piscibus loquens) est celeris corruptionis. Et ratio habetur ex dictis, & etiam ex
18. *ne.* Rasi, dum dixit, quòd est tenuis & humidus. Sed ne-
421. *ante* que Galenus quinto de Tuenda sanitate, commemorans senibus aptos cibos, tum iuuenibus, cetaceis, & ostracodermis, auibúsq; hœdi carnibus laudatis, piscium villo modo meminit. In oppositum est Galeni sententia
6. *an* summa imbecillitate ventriculi, exhibet. Laudar & illos
- ed. in libello de Attenuante victu, semperque aliis proponit eorum vsum. Et in historia Antiochi, quinto de
8. Tuenda sanitate, tum etiam Telephi Grammatici, qui
- me- ad summam senectutem peruenerunt, piscium memi-
7. nit, non solum saxatilium, sed etiam pelagicorum. Ideoque saxatiles commendauerat tertio de Alimentis, cum dixit, eorum genera non solum concoctione esse
28. facillima, sed quòd saluberrima sint hominibus. Dico
25. autem, inquit, saluberrima, quæ sanguinem substantia mediocrem generant: quod & antè dixerat etiam de pelagicis, cum eos post perdices anes collocasset. Illud sanè mirum, quòd parum ante dixit, Pelagicos, tum ceteros pisces omnes sanguinem tenuiorem eo, qui ex pedestribus generatur, procreare: vnde alimentum illorum cito diffuari. Sed non sibi contradicit: tres enim ordines facit eduliorum in animalibus: Pedestriū, crassum sanguinem generantium: Auium, mediocrem, quibus proximos statuit pisces pelagicos, & saxatiles, & cæterorum, qui cum fructibus & oleribus sanguinem generant serosum. Et hoc non rectè intellecto Galeni sermone Arabum error prorepsit, existimentiu pisces omnes tenuem sanguinem simpliciter gignere, cum Galenus quadrupedibus comparasset. Quinimo etiam de mollibus loquens, inquit: Omnium autem memoratorum piscium alimentum hominibus ociosis, senibus, imbecillibus, ægrisque accommodatissimum est.
30. *æ.*

Qui verò corpus exercent, cibos postulant firmiores. Postea verò, cum piscium duriores carnes habentiū meminisset, inquit: Crassum hi gignunt alimentum. Tan- *cap. 31.* tum igitur abest, ut tenuem semper generent sanguinem, vel ut siticulosi sint, velut Rasis dixerat. Optimum enim esse alimentum existendum est, nec immerito ab Apostolis usurpatum, qui nisi vi intercepto cursu ad extremam peruenire senectutem. Iudas & Symeon ad annos cxx. Petrus ad lxxxiii. & tamen cruce extincti: Ioannes lxxxx. excessit. Propterea bene dicebat Galenus in libello de Cibis boni & mali succi, Pisces omnes ferè *cap. 7.* boni succi censentur, nisi qui in lacunis, aut paludibus viuunt. Differentiamque illam tum ibi, tum in tertio de Alimentis, scriptam ab Auerroee primo Canticae, tria *cap. 30.* docente esse piscium genera à loco sumpta, decet animadu- *com. 128.* ertere: Eorum qui in mari semper viuunt, qui & optimi sunt: Eorum qui in dulcibus aquis semper, qui pessimi: de quibus Rasis forsā intellexit. nam in lacubus, dixit, vel paludibus inueniuntur: maris haud meminit, quòd forsā ab illo plurimum distaret. In continentibus autem aliorum recitat opinionem, nec marinos vel ibi ipse cognouisse visus est. Similiter & Auerroes, dum illos damnat, de his intellexit. Eorum autem & est genus tertium, qui modò in mari, modò in fluminibus viuunt, Galeni sententia est, ut alimentum, quemadmodum & vita, media esset inter pelagicos & dulces. Hoc tamen Auerroes v. Collect. multum laudat (quasi cum *cap. 33.* Galeno certare volens) quòd magna exercitatione utatur, dum procul à mari aduersus fluminis impetū ascen- *In cantic. com. 128.* dit. In mari autem degentium, dicebat Auerroes, tum aliorum, adhuc triplex est genus: quod in saxis viuit, optimum: quod circa littora, pessimū: & medium, quod in aquarum gurgitibus. Gal. autem præter hæc addit tria, ut bono alimento alatur, ut molles sint carnis, ut friabiles. Sic igitur belle xxvii. genera piscium, tum verò cū contrariis lxi. & si ad veram normam deducere tētaueris, *aliment. com. 128.* in vniuersum erunt piscium genera clxxx. quæ ex hac re *cap. 30.* gula Auerrois & Galeni dignoscuntur: velut marinus pelagicus, mollis carne, ac friabilis, malo vtens alimēto vnā est genus: ac sic reliqua compone. Ex prima ta-

<i>Marinus</i>	{	<i>Saxatilis.</i>
		<i>Pelagicus</i>
		<i>Littoralis</i>
<i>Fluuiialis</i>	{	<i>Saxatilis.</i>
		<i>Gurgiteus.</i>
		<i>Ripalis.</i>
<i>Amphibius</i>	{	<i>Saxatilis.</i>
		<i>Gurgiteus.</i>
		<i>Littoralis.</i>
<i>Mollis,</i>		<i>Purus.</i>
<i>Friabilis.</i>		<i>Lentus.</i>
<i>Echinus,</i>		<i>Cacochim^o.</i>

bula noua fiunt genera piscium: ex secunda, cum tria semper assumpseris, nec inuicem contraria, viginti: ductis itaque viginti in nouem exurgunt c l x x x. vt proposueramus. Verum Galenus cum copiam trium priorum haberet scilicet marinorum, l x. tantum considerauit, reliquis cxx. ferme neglectis.

At nos omnia genera considerare oportet: & vt Saxatilis, mollis, friabilis, ac bono alimento vtens est optimus: sic fluuiialis, ripalis, durus, lentus, & malo vtens cibo (velut tincha, quæ iuxta cloacas inueni-

tur) pessimi est generis, atque est directo oppositi primo generi. Quamobrem ne mirentur, si vel Rasis hos iure merito damnauerit. Sic & Auicenna, vel quod non cognouerit marinos, vel quod illorum paruam haberet copiam. Accidit autem aliquando, vt sub vno nomine quatuor omnes conditiones contineantur, vt dicebat Galenus: cum dico Saxatilem piscem, dico simul mollem, & friabilem habentem carnem, ac bono alimento semper vtentem, vt qui nunquam ex solita habitatione discedat. Sic Pelagicus vnum viuendi morem obseruat. Sunt & alia differentia à cortice sumptæ, quarum meminit Galenus: sed si saporem loco corticis addideris, vniuersa genera comprehendes. Sufficiat igitur primam diuisionem in sex capita deduxisse. Marinos, Fluuiiales. Amphibios pauco vel multo exercitio vtentes: tam vnūquodque horum in duo, habentes saporem dulcem, qui cibo conueniunt solum: & qui falsedine præditi sint, vt ostrea, conchiliæque, quæ præter quod alunt, aluum etiam deiciunt, medicamentique & cibi simul habent facultatem. Erunt igitur in vniuersum genera duodecim, quæ per viginti ducta, tot enim sunt membra secundæ diuisionis, genera omnia piscium constituent cxxl. quorum

ex Ga-

ex Galeni historia facultas, quantum ad cibi rationem pertinet, perfectè nobis innotescit. Sed cùm in sermonem de alimenti perfectione inciderim, scire non ab re erit. Omnia mundi mixta quadrifariam, vt in libro de Subtilitate docuimus, distinguui: vel elementorum proportionem, velut in pipere plus est de igne, quàm de aqua: & in lactuca plus de aqua, quàm de igne: vel refractione & sic nobiliora sunt animalia plantis, & illę metallis: vel mixtione perfecta, & sic Aurum ære nobilius est, quoniā mixtio auri ad minima redacta est. Huius ratione res sit perennis seu planta, seu lapis, seu metallum, vel animal. Differunt autem multum hi duo modi, nam in piscibus & si refracta sint elementa, vt in quadrupedibus, non tamen subtilissimè mixta est illorum compages, vt nec inter quadrupedia bonum: propterea minimè vitæ bos est pro molis magnitudine. Sic & Smaragdus inter gemmas refracta habet ad temperiem elementa, & ideo nulla gemma homini ad medicinę vsum commodiori: quia tamen non ad subtilissima miscetur, ab igne, ab æroque omnia feruè primæ gemmarum corrumpitur, & collisa frangitur. Quæ vero vis à cœlo prouenit, animaliaque constituit, vt Philosophus dicebat, quartam differētiam, *2. de gen* atque perfectissimam nobis exhibet mixtorum. Quo in *ratione a* genere proculdubio homo omnia alia mixta antecellit: *mal. ca. 3* verùm hoc ad operationem, non ad vitæ diuturnitatem pertinet: nobis autem sermo de illa est institutus. Viuit *34. par.* igitur & permanet mixtum quodcunque pro mixtionis *probl. pri* subtilitate. Ob hoc etiam qui validos ac bene contex- *mo. Arist* tos habent dentes diuturnioris sunt vitæ: nam & reliqua membra minimis contexta sunt: nam quod tale est rimas non habet, & in subtiliores partes diuiditur cibis, vt alere possit melius secundum minimas quasque partes. Non esse autem idem vel animam habere nobilem, vel elementa ad minimum mixta, constat in canibus, & coruis. Proculdubio enim coruus canē vitę longitudo superat, & ab illo ingenio superatur: Sic & canis cum camelo Sus etiam refracta habet elementa, nec tamē ad minimum mixta, cùm parum viuat, nec animam *10. de fin* nobile: adeo tamen refracta sunt in illo elementa, vt etiā *pl. medu* in homine, in quo maximè vt caro eius, teste Galeno, *cap. 3.*

simillima sit humanæ: latueritque eo dū hospites humanam suppositiciam pro suilla comedentes, donec digiti inter carnes sunt reperti. Vnde non solum refracta elementa pariter vt in homine, sed etiam proportio eadem fermè elementorum constat. Quamobrem & in corporeis affectibus nulli magis ex animantium genere quam sui homo assimilatur. Aues autem fermè omnes mixtionem subtilissimam elementorum habent, & ob id diuturniores. Quod in minimis earum generibus perspicere facile licet. Carduelis ad annum *xiii*, peruenisse visus est. Pisces autem, vt dixi, minimè. Deinde in medio quadrupedia. Liquet autem tum ex his, tum ex illis quæ superius dicta sunt, hominum naturam omni mixtorum amplitudini cœqualem esse: quotquot enim species sunt animantium, vel plantarum, vel etiam metallorum, sub iisdem elementorum proportionibus, sed refractorum, ac ad minima deductorum potest humana forma constare: quare & omni mixto ali: velut omne mixtum alicui animali cibus est. Sic quælibet virtus piscis, aut plantæ, aut auis, aut serpentis, alicui homini conueniet. Elephantina igitur temperatura maximè ad vitæ longitudinem conuenit homini, quòd Elephas diutissimè viuat quippe philosopho teste annis *ccc*. Conseruatio igitur vitæ per ea quæ minimis constant, diutissimèque seruantur. Ex carnibus igitur aues, vinum magis quàm aqua, mel, oleum, ex fructibus quæ sponte seruantur vt vix passæ, pinæ, pistacia, auellanæ, panis, & hæc singillatim cum mixtionem ad minima quæramus. Rursus quia oportet alimentum carni humanæ assimilari, atque cæteris corporis partibus: hæc autem refractæ, oportebit ex refractis esse cibos, horum autem nullum substantia durissimum. propinquissimè igitur in hoc animalium partes maxime suis vt dictum est. hæc autem attrita dentibus diligenter Itaque & diligenter attritus cibus esse debet, & simplex, & sei viuentis, & quæ diu maneat incorrupta substantia, illius qui vitæ longitudini studet. Præter hæc autem moderatus, incorruptus, cum exercitatione, & quiete, & somno opportunis. Quæcunque autem ab his deficient melle & oleo condantur. Manifestum est etiam quòd alia aliorum. Nanque

caet. 2.

intra. 7.

3 de natu

ra anim.

cap. 9.

validis membris, etiam sine carne, ut plerique in heremol
olim vitam longissimam duxerunt.

CONTRADICTION. XXV.

Febris an siccitatem contineat.

Calidum, Frigidum, Siccum, atque Humidum sunt
corporis elementa: primæque ex eorum intempe-
raturis ægritudines constituuntur: è quorum genere fe- *cap. 3. in*
bris est vna: est enim quædam in corde præter naturam *princip.*
caliditas genita, primo de Differentiis febrium. Ex quo
clare liquet febrem solam caliditatem esse, cum simplicē
affectum pronuntiauerit, nec siccitatis vllō modo inemi-
nerit. Quod & primo Canticæ Auicennæ docet, eam calidi *com. 16.*
tatem esse docens: & Auerroes in commentū illius sine, *t. com. 16.*
Caliditas cum in vno membro præter naturam fuerit,
morbum constituit, qui nomine caret: cum autem in vni-
uerso corpore, Febris nūcupatur. Et paulo post, Calidi-
tas præter naturam humori iuncta, febrem putridā con-
stituit. Ideoque Gal. 1. de Differentiis febrium inquit: Fe- *cap. 1. p.*
brium substantia in ipso calere consistit. Clarius in libro *principiū*
Morborū causis: cū enim cōnumerasset, prius morbos a- *cap. 2.*
lios fieri à calore solū, vel frigore, tamē sicco, atq; humi-
dō: alios autē esse cōpositos, qui à calido & sicco vel hu-
mido prouenirēt, subiicit: At si calor in totū extenditur
corpus, tūc huiuscemodi affectus Febris nūcupatur, quæ
est quasi totius corporis quædam immoderata caliditas.
Vnde etiā in tract. 2. partis operātis Canticæ cū explicaf. *com. 67.*
set morbi calidi vniuersi corporis curam, febrem illo si-
gnificari ostendit. Rursus autem octauo de Morbis cu- *cap. 11.*
randis, cū differentiam morborum qui ex intemperie
proueniūt explicasset, quoniā alij in vna sola peccāt, alij
autē in duabus, subiicit hæc penē verba: Sanē vnus quis-
piam morborū est febris, quos intemperies creat, & fe-
bris: vtiq; cū adeo immodicē calor auctus est, ut hominē
offendat, & actionem lædat. Quādo autē neutrum horum
efficit quantumuis actus calor sit non propter hoc febr. *probl. 6.*
citare homo dicitur. Arist. quoque prima Problematum *probl. 8.*
particula: Feruens quoque inflammatio cū non nisi *probl. 23*

caloris sit exuperantia, febres accendere potest, tum paulo post: Aëstus in corpore febris est, velut in oculis lippitudo: nanque à calore aëris, vt simile à simili accenditur. Et magis apertè alibi: Austri sua natura calidi atque humidi, qua quidem re febris committitur. Quippe cū non nisi per excessum ambarum harum qualitatum exoriri soleat. Igitur tantum illa à siccitate abest, vt etiam

Aph. 5. humida sit, si vera sunt quæ refert Aristoteles. Sexta etiā

sp. 1. Aphorismorum inquit Galenus, Febris suam habet in caliditate substantiam: siccitatis haud meminit. Princeps etiam in prima quarti, dum febrem diffiniret, calorem dixit, non calorem cum siccitate. In prima etiam Aphorismorum, quamuis Galenus dicat, quod febris est conuersio natui caloris, in igneum, attamen dicit, illam calorem esse: difficilèque ob hoc in senibus accendi quod eorum calor innatus exiguus sit. Quod si febris siccitatem contineret, & si caloris ratione in febres non facilè inciderint, siccitatis tamen ratione facilius quàm pueri. Hoc autem nemo concedit. Si etiam febris morbus esset siccus, non facilè videtur quomodo hecticus vel primæ speciei curari possit: dicente Galeno septimo Artis curatiuæ: Itaque insanabilis prorsus est siccitas, si fuerit consummata: consummata autem erit, vbi solida simularium partium substantia reddita est siccior. Denique effugere non potes si febris omnis siccus sit morbus, quin etiam febris omnis difficilis sit curationis. In oppositū

sp. 3. primo de Temperamentis morbus datur calidus & siccus, vt febris: & frigidus & humidus, vt Hydrops: & frigidus & siccus, vt melancholia. Et primo Regiminis

m. 18. acutorum. Si igitur contraria contrariorū remedia sunt,

nte me- i. m. vt viribus frigida sit ac humida ptisana oportet: nanque id febris est contrarium, quæ natura calida est & sicca.

sp. 7. 8. Decimo etiam Artis curatiuæ, illam frigidis & humidis

7. 9. cibis, potibus, aëre, medicamentisque curat, velut morbum qui in calido & sicco sit constitutus: etsi fateatur quod caloris maior cura sit humida, in humidis tamen

m. 43. auxiliis minus peccari. Cū autem dixit rursus primo Regiminis acutorum, quod febris sit ex ardore caloris naturalis: illud planè intelligendum. quod superius dixerat, & in prima Aphorismorū, scilicet febrem esse igneū

calorem hoc enim ubiq; fatetur. At in locis his igneum calorem explicat, id est calidum atque siccum. Vnde super Aphorismo victus humidus febricitantibus omnibus confert inquit Galenus. Febri enim, quoniam calida & sicca passio est (est enim conuersio naturæ caliditatis ad igneam) victum humidum consulit. Nemo hîc non videt, & quod febrem siccum esse velit affectum, & quod per igneum non calorem tantum, sed cum calore intelligat siccitatem. Et rursus secundo Regiminis acutorum: Coctio à calido fit humido & vaporoso, non squalenti atq; sicco, qualis febrilis est. Nihil autem perplexius his verbis est, quæ nono Artis curatiuæ scribuntur: Ἐν δὲ τῇ τῷ ἐγγιγνομένον τοῖς ἀπλοῖς ὄσιν, ἢ κατὰ τὸ θερμὸν δυσκρασία ταύτης δ' εἰς ὅλον ἐκπλαθείη τὸ σῶμα, πυρετὸς τένεμα. καὶ τοίνυν ἀπαλὸς πυρετὸς καθόσον ὅτι πυρετὸς, ὑγρότης καὶ φύσις ἰαμαλία. μόνη μὲν ἐν ὄσιν αὐτῷ, σκοπὸς ἀπάντων τῷ βροχνημάτων κοινός, ὁ νῦν εἰρημένος. ὥς τε ἂν ἐτι δεῖ πρὸς τὴν ἰασιν, ἀλλ' ἢ τὰς ὕλας ἐξ εὐρεῖν ἐν αἷς ὁ σκοπός. εὐρόντας δὲ τὰς ὕλας, τὸν μὲν καιρὸν ἐξ ἀντων τῶν πεισάων τῷ πυρετῷ λαμβάνειν καιρῶν, τὸ ποσὸν δ' ἐκ τῷ παραβάλλειν τῷ κατὰ φύσιν, πλὴν νόσον. εἰς ὅσον γὰρ ἀπὸ κεχώρηκε τῷ κατὰ φύσιν, εἰς τοσὸν τὸν χρεὶ φύγειν τε καὶ ὑγραίνειν τὸν κάμνοντα. Placuit hæc sic adscribere, non quod versa aptè non sint, sed ne quis suspicarietur in Græco codice aliquid plus, minúsve adesse, quàm Latine translatum foret: est igitur horum verborum sententia hæc: Eorum ergo quæ simplicibus accidunt partibus una est intemperies, quæ à calido fit: hæc autem cum in totum diffusa corpus fuerit, febris dicitur. Et ipsius omnis febris, quatenus febris est, humectatio atque refrigeratio remedia sunt: ac si sola hæc sit, propositum auxiliorum commune omnium est quod nunc dictum est: ut nihil præterea ad curationem sit necessarium, præter inuentionem materiæ, quæ propositio conueniat, inuentas autem materias in tempore opportuno ex quatuor morbi temporibus adhibere oportet: quætitatem autem assumere earum, secundum naturæ & morbi constitutiones: quantum enim morbus à naturali statu recedit, tantum oportet infrigidare atque humectare patientem. Febrem hîc facit morbum tantum calidum, curat tamen infrigidantibus atque humectantibus.

Aphor. 1
1. par.

com. 22.
cap. 14.

An hoc prorsus absque consideratione? Haud equidem sed ex hoc nodi dissolutio, meo iudicio, habetur. Mirantur aliqui, quod non tam clare in primo libro locutus fuerim: extimueram, cum librum illum emendarem, minus tunc adhuc exercitus, ne quid veritati, atque his que in posterum dicturus eram, dissentiens in medium afferrem. Nunc huius rei experimentum habeto. quoniam scilicet pacto ex prioribus posteriora pendent. Itaque dictum est supra, quod febrilis calor est idem cum naturali subiecto & re, nec nisi solo modo differt. Declaratum est autem in prima Aphorismorum, tum alibi sæpe, quod naturalis calor in humido fundatur, estque re vnum calor naturalis & humidum: quod & hic iam ex verbis Galeni in secundo Regiminis acurorum docuimus. Quamobrem his duobus fundamentis demonstratis, si calor naturalis feбри accendatur, humidus tamen adhuc erit, aliter transitus erit ex humidissima substantia in siccam protinus, & erit vita sine humido. Quomodo igitur Galenus potuit febrem vocare morbum calidum & siccum absolute: cum esset calor humidus. Ob hoc, si quis rectè definiat febrem iuxta Galeni sententiam, calorem potius humidum, quam siccum appellabit, Simpliciter igitur Galenus febrem morbum siccum dicere non potuit, comparatiue autem potuit: cum enim omnis calor humidum naturale dipascatur (ut Galenus inquit in libello de Usu respirationis) longè magis febrilis: vnde ab opere siccus, quod exsiccet, vocatus est. Quomodo autem exsiccet, declarabat Philosophus quarto Meteororum dicens, quod calor putridus dissoluit humidum, & dissipare cogit, eoque res siccior euadit. Esse autem febrem calorem tantum, qui vitiet naturæ opus, cum toti corpori communicatur, ex hoc liquet, quod si calor esset siccitati iunctus, tantus calor toti corpori vel cordi ipsi insitus, atque ex eo in vniuersum corpus deductus quod operationes lædat, quis erit morbus? an forsan esse non poterit? Sed si dicas versa vice, si febris est calor, & sine siccitate, cum siccitate iunctus calor quis morbus erit: Dicimus & hunc febrē esse si cum comparatiue sumitur, sed serò aduenit, simpliciter autem nunquam, nullus enim esset ut diximus, naturalis calor tunc, si siccitas prædominaretur.

Cont. 18.
huius tra.
com. 14.
iuxta me-
dium.

cap. 3.
t. c. 6.

Quia igitur plusquam decet calor febrilis siccat, sicut & calefacit, ideo humectantibus non minus quam refrigerantibus semper indiget febrientes. Hac de causa igneum calorem Galenus appellavit febrilem, ac febrem calorem cum siccitate. At dices, Cur non omnis morbus hac ratione calidus etiam siccus non est? immodica enim caliditas plus iusto semper exsiccat. Respondeo, caliditas impressa cum quiescente fuerit, non exsiccat, nisi siccitati iuncta: febris autem in calore influente motu semper siccat, velut calidus aer semper plus iusto siccat: non tamen eruca, vel indica nux aut caro.

CONTRADICTION XXVI.

Iudicium omne aut in morbi consistentia,

Magna ex parte morbo in suo vigore consistente, com. 10
in fine. fiunt iudicationes, inquit Galenus prima Aphorismorum: non semper igitur illas tunc fieri docet: inde etiam Princeps, Et non fit crisis in principio morbi, nisi perniciofa: & in ea quæ statum antecedit non est securitas. secunda
quarta,
c. 2. in. sed ipsa diminuta aut mala. Crisis autem bona fit in hora status. Et rursus dixit parum ante, Completa autem crisis fit apud statum, & fortasse, cum aduenit declinatio. Manifestum est igitur, quod iuxta Auicennæ sententiam. in quocunque morbi tempore crisis, seu iudicatio morbi fieri potest, etsi in principio fit perniciofa semper: & plerunque etiam in augmento. com. 12
in med. Galenus autem prima Aphorismorum duo tempora solum assignat, in quibus indicia iudicii apparere possint: non in principio, dicit, sed in augmento & statu. Itaque iam constat dissidium, cum nec in declinatione velit fieri iudicationem, nec in principio. Dicit ad hæc forsam quispiam, quod quæ in principio accidit iudicatio, erit sine signis: & quæ in declinatione, erit cum signis in statu: ita quod signa iudicationis in augmento significabunt iudicationem in augmento vel statu, & signa iudicationis in statu iudicationem in statu vel declinatione. Sed pars prima responsionis stare non potest, nulla enim crisis sine signis, saltem demonstratiuis esse.

*post me-
dia com.*

potest. Quod infra Galenus docet, cum dicit, ut sudores sanguinis fluxus, rigor, alui profluuium, & vomitus. Quis ambigit, nullum horum signorum, præter rigorem, esse futuræ iudicationis sed præsentis signum, Rigor autem est proximo futuræ. Vnde Hippocrates secundo Epidemiorum demiratur Zoilum laterali morbo laborantem sine rigore iudicatum: & rectè, cum in Phlegmonibus indicatio bona à suppuratione ortum habeat; suppuratio autem phlegmonis interni, etiam in continua febre rigorem adiiciat. Per iudicationem plerunque Hippocrates ad salutem repentinam intelligit mutationem, ut etiam in libro de Medicis præceptis cum ait: Iudicatio est morbi exolutio: Subiicit autem quam exolutionem intelligat illico, quoniã salutarem: inquit enim, Paruos autem morbos medela exoluit.

in fine.

cap. 17.

Neque potes dicere, quòd Auicenna intellexerit per principium primam diem, nam primo de Crisi quandoque in prima die morbus ad statum peruenit, & tunc poterit fieri salubris iudicatio, & non esset semper perniciofa. Neque etiam Auicenna intelligente de principio generali morbi, in quo nondum coctionis signa manifesta apparent primo de Crisi. Galenus potuisset de prima die intellexisse in Aphorismo: cum, ut dixi tunc etiam præsentis iudicationis signa quandoque appareant. Relinquitur igitur, ut vel Galenus loquatur in prima Aphorismi parte de prædicentibus iudicationem signis, & in secunda tam de prædicentibus, quàm etiam demonstratiuis: vel quòd Auicenna non rectè admiserit vel perniciosam morbi iudicationem in illius principio. At ibi Galenus, si quidem primo de Crisi, inquit: Quòd si sudores in morbi principio apparuerint, vel profluuia alui, aut sanguinis, hæc nunquam morbos finierunt.

cap. 18.

Vult igitur hæc potius esse naturæ irritamenta, quàm iudicia: quod aperte docet quarta Aphorismorum. Declarat autem Galenus, Crisim non fieri, nisi in statu vel parum antè, non autem in principio, tertio de Crisi, cum dixit, Crisis quidem non fit, nisi in statu, vel parum antè: mors autem contingere potest in tribus temporibus, scilicet principio, augmento, & statu. Sed nec in declinatione: inquit enim, Si in statu crisis non

com. 22.

cap. 6.

Declarat autem Galenus, Crisim non fieri, nisi in statu vel parum antè, non autem in principio, tertio de Crisi, cum dixit, Crisis quidem non fit, nisi in statu, vel parum antè: mors autem contingere potest in tribus temporibus, scilicet principio, augmento, & statu. Sed nec in declinatione: inquit enim, Si in statu crisis non

*ca 5. post
prima.*

fuit, multò minus in declinatione illam fieri continget. Est autem huius rei in his verbis contenta demonstratio huiusmodi brevis: vel morbus proritare naturam ad iudicium atque certamen potest hora declinationis, aut non potest: si non potest, nulla erit in declinatione crisis: si potest, cum acerbior fuerit in statu, illam proritare debuit, nec expectare declinationis tempus.

Ad hæc, inquam, dicimus: declinationem crism non admittere sui natura, ratio enim concludit. Defenditur tamen Auicenna, quia per accidens contingere potest, cum hora status morbi impedimentum adfuerit: quod ego quandoque vidi, homine cui futura erat per sudorem crisis in hora status in frigido loco constituto: cum autem quieuisset febris accenso igne sudor multus profudit, ac liberatus est. Hocque in sudore frequentius accidit, quàm in aliis generibus iudicationum. Nec quisquam existimet Auicennam posse rueri quod de declinatione accidentium loquatur. nam tunc cessat crisis causa, & est molestiæ materia. Per statum enim quid intelligeret, docuit Galenus primo de Crisi, cum dixit, *cap. x.* Vehementissimum enim morbi tempus statum dico. Constat autem vehementissimum esse tempus morbi cum symptomata maximè sæuiunt. De principio autem *cap. i.* sic Auicennam tuebimur, nanque tertio de Crisi, docet *prin.* Galenus in principio quandoque ægrum repente mori, non tamen Crisi: quia dicit adeò morbus magnus est, ut natura non audeat morbum aggredi, crisis autem non fit sine pugna morbi naturæque. Hoc tamen mortis genus per crism factum vocat Auicenna, quia subito accidit, & cum pugna naturæ cum morbo: nam & si natura (ut rectè Galenus) morbum non aggrediatur, morbus tamen illam adoritur: unde fit aliqua pugna, quæ speciem quandam malæ crisis refert. Diximus autem perfectam iudicationem in summo morbi vigore fieri debere. Est autem absoluta iudicatio, prima Aphor- *com 1* ris. quæ sex habet condiciones: quòd materiam extrudat è corpore, non per abscessum, aut transmutationem, materiamque peccantem, non autè aliam, & quæ per conuenientes regiones: nam crisis per sanguinis sputum haud erit laudabilis, quæ facile tolleretur, præcedente coctio-

ne, & decretorio die. Itaque rectè dictum, eadem signa cum in principio apparuerint, quæ in augmento vel statu crises indicare solent, deliria ostendere. Nanque, inquit, nihil statim ab initio iudicari potest. Hęc igitur atque repentinam considerans, quæ illis succedit signis, mortem Auicenna, tum quòd agentium naturalium esset contrariis semper quantum licet resistere, mutationē ab initio ad mortem factam & si quicquam ad veræ crisis rationem deesset, crīsim tamen appellauit. Crīsim nāque Auicenna vocat quancunque subitam mutationem ad salutem, vel ad mortem, quemadmodum Galenus eā diffiniebat secunda Aphorismorum, & sic illam fieri in principio nihil vetat. At vt verè accipitur crisis, est agitiō materiæ facientis morbum à natura, & hæc in principio contingere non potest.

CONTRADICTION XXVII.

Morbi an virtutis maior in vīflu indicatio.

om. 9.
ra. 2. c. 8 **A**liquando etiam in ipsius morbi vigore, vbi casus aliquis interuenerit, robur naturæ dissoluens nutrire cagimur: prima Aphorismorum Galenus inquit. Quod & Auicenna docuit in prima quarti, cum dixit: Et cum times casum virtutis tunc melius est ægrum nutrire. Et paulo post: Et corpora biliosa proprie cum assueta fuerint plurimo cibo, nisi cibum sumpserint in principio accessionum, imò etiam in statu qui deterior est duorum alterum incurrunt: aut enim in syncopim cadunt, aut extenuationem illam quam Hippocrates primo Prognosticorum descripsit: sed tamen dixit in primo libro, quòd cum symptomata grauiora efficiuntur, minuere debemus cibum quare non videtur conueniens vt illis virtutem prostermentibus debeamus dare. Et, vt ad institutum reuertar, nono Artis curatiuæ, dum de hoc ageret, inquit: Maxima igitur dignitas ipsarum est virium: quando nobis viuere ex ipsarum custodia constat: vt cum vitam ipsas esse vires, aut earum actiones necesse sit. At vita ipsa nihil prius in animantis corpore esse potest, propterea quòd nec sanos esse citra

ipsam vitam licet. Virtus ergo omnium prima hominibus custodienda est. Seruabitur autem si nec substantia illius inanis reddatur, nec mutetur tanta mutatione, ut corruptioni sit propinqua. Atque huius custodiæ pars *ca. 3. in* est, ubi vel temperiem ipsam præsentem seruamus, vel absentem inducimus. A virium autem indicatione proxima est, quæ ab affectibus quos curare proponimus, nobis aduenit. In duodecimo etiam Artis curatiuæ, in *cap. 3.* syncope à crudis humoribus vinum exhibet cum pane, quorum vtrunque morbo euidentissimè aduersatur. Et *cap. 6.* paulò post in syncope à bile vinum, restatus iam tamen bili nihil vino amplius nocere. Et decimo eiusdem enarrat longam historiam illius, quem ab initio cibans febris, aut parum antè, quòd virtus succumberet ieiunanti à morte seruauit. In duodecimo etiam eiusdem dum de Syncopa agit, quæ initio calidorum humorum *com. 1.* cum febre prouenit, dat vinum aquosum, oui lutea, cerebrum suillum assatum, carnésque, etiam ante absolutam *com. 4.* materiæ morbum facientis coctionem: cum tamen constet in febribus dare carnes, & vinum, esse victum monstruosum Petronæ primo regiminis acutorum. Atque *com. 4.* in hoc ipso libro vnum statuit tam sanis, quàm languentibus communem scopum, vitalis virtutis conseruationem. Sed tamen oppositū subiicere paulò post videtur, cum inquit: Morbus non de nutritione indicat, sed prohibet. Vbi igitur non prohibuerit, & facultas affuerit, tunc nutrimus. Et prima Aphorismorum Galenus rursus, In sanis intentio est virtutem seruare, vel etiam augere. In longis morbis raro augere, plerunque tamen seruare. At in acutis moderatè debilitas tueri. per moderatum intelligit, ne omnino decident & moriantur. Quòd si hoc in vitali & naturali proponit, quàm parum *com. 2.* curabit animalem, quæ celerrime ac maximè aliarum *cap. 1.* comparatione fatigatur? secunda Aphorismorum. In decimo etiam Artis curatiuæ, cum tria hæc comparasset, morbum, causam morbi, & virtutem, his verbis utitur: Cum autem in his examinandis non parum visa est ad hominis salutem momenti habere vis ipsa, supple naturalis: itaque de ea non leuis ad agendorum consideratione cura habenda est. Hic liquido ex vi sermonis mor-

bum & causam principalioris indicationis facit. Inde
 non multis post verbis subiicit: Si horum trium indica-
 tiones pugnabunt, eam præferes, quæ validior fuerit,
 p. 9. aliis duabus non neglectis. Rursus in nono eiusdem, Ut
 in sanis principalior intentio est, illos in statu, in quo
 sunt, seruare: ita in ægris amovere affectum qui præter
 naturam est: quare in diariis febribus propemodum nul-
 lam de virtute curam habendâ suadet. Quod & in octa-
 p. 9. in
 uo iam libro dixerat, Vbi hanc prope paucis antè verbis
 definierat quæstionem, dicens: Si febris indiget frigidis
 atque humidis perpetuo, natura autem, & consuetudo,
 & anni tempus, ætas, ac reliqua omnia in vnum consen-
 serint, calidæque ac sicca exposculent, febris verò mitis-
 sima fuerit: tunc neque calefaciemus neque siccabimus,
 sed neque tunc in frigidabimus, humectabimur: sed
 medijs utemur. Liqueat itaque illum morbum exiguum
 omnibus naturalibus causis simul coniunctis contrarijs
 æquiparare. Igitur morbi validior est indicatio quam
 virtutis in quali cibo exhibendo. non autem de quan-
 titate, de qua iam nunc est sermo. Quod autem ne-
 cesse sit primam morbi habere rationem, patet in acu-
 tis, cum illius virtutis debilitas ex morbo profici-
 scatur. propterea rectè dixit Princeps, læuientibus sym-
 ptomatibus debere subtrahi cibum, non addi, nam tunc
 natura occupata est. Accepit autem hoc ab Hippocrate
 secundo Regiminis acutorum, dicente: Ingens quidem
 malum est, si cui ob morbi laborem aut accumen imbecillitate
 sorbitionem aut poram porrexerit. Dictum au-
 tem Galeni, quod symptomatibus virtutem prosternē-
 tibus illico dandus sit cibus (nā sic solet adduci, parū-
 que refert, si quis rectè pensitet) eo loco scriptum est, vbi
 intelligimus, ex nimia inedia hoc contigisse, Nam
 Hippocrates in textu dixerat. Cōiectari autem oportet,
 an æger vsque ad morbi statum perdurare possit. Alio
 etiam in casu nutriendus est æger, cum imbecillitate
 ventriculi, tum maximè oris illius laborat: non quod
 cibus iunct per se, sed quod immixtus lædenti materiæ,
 tum etiam sua qualitate læsionem illius mitiget. Osten-
 sum est enim in sexto Contradicientium medicorum
 libro, veros qui ad os ventriculi veniunt, eiusdē esse pa-

ris, atque substantiam vnam habere cum his qui ex cerebro in guttur, fauces, pulmones, ipsum cor, pectus, iecur, lienem, atque septum, & renes permeant. Quo fit, ut ore ventriculi affecto totum corpus compati grauius necesse sit: tum magis quod, ut ibi ostendimus, nec ibi profundi sunt, sed in superficie & magnitudine conspici: eo factum est, ut cum aliqui sic laborantes cibo & potu iuuaretur, multi crediderint in syncope & viribus deficientibus conuenire cibum. nam & ille iuuenis ex decimo Artis curatiue ob ventriculi os compatiiebatur. Tertius est modus, cum materia praua exurēseue extiterit, tum maxime mobilis aut pestilens. Sed nec hic alius est à primo, nam nisi nimis tenuiter ante cibo & potu erga illum usus sis, non proderit in syncope cibi vel potus exhibitio, sed potius hominem ipsum enecabis. Nam si cibus aut potus virtutem augerent, mori hominem ex ullo morbo esset impossibile. Nanque instauratione continua facta tenuis cibi, aut ouorum, aut vini, vel succi carnis, si virtus augetur pugnatque cum morbo assidue, illi non accedente auxilio, huic perpetuo, tandem morbus finietur manente virtute: Cum igitur hoc non contingat, hæc duo necessaria sunt, primum ut dum coquitur cibus, morbus humores ac sanguinem interim depascatur atque inficiat: & quod non probe concoquitur ex cibo ipsi morbi materie, velut auctarium accedat. Quod si ita est, aliis in casibus quāquam labentibus viribus quānam prorsus ex cibo spes adest: quin potius si qua superest eo suffocato tollitur. Quomodo autem hic agendum, & quod nullus hoc modo nobis perit, in arte curatiua, quam quatuor libris scripsimus, edocui-mus. Nunc autem tempus est ut doceamus generaliter, quod & aliās dixi, quantum ad cibi pertinet non qualitatem, sed quantitatem, magis vires quā morbum attendere oportere. Si autem morbus maior sit quā virium imbecillitas, nulla certa potest dari regula. Sed iudicio, in quo plerique decipiuntur ægri periculo atque iactura utendum est: atque hæc est Galeni exquisita sententia decimo Artis curatiue, ac etiam nono eiusdem. *cap. 1.*
 Quod si quandoque dixit, in omnibus præferendam esse *cap. 8.*
 virtutem, finis causa illud docuit. Nam quis adeo absur-

- dus est, qui ignoret virtutem seruandi causa omnia fieri: cum, vt rectè dicebat, vita sine virtute esse non possit.
- 1.13. Sic in nono Artis curatiuæ, etiam in ægris, vt fini propiorem, commendat virtutis custodiam. age exemplo: Pædagogus salutis puerorū præfertur, ac illis instruendis salutem magis habet commēdatam, vt qua pereunte institutioni nullus prorsus locus relinquatur: num propter hoc sedulus magis erit ac magis laborabit circa salutem? totosque consumet dies in explorandis lacunaribus regulisque ne incautè illos opprimant: an his potius animaduertis quasi per ocium, diligenter instituet pueros, atque assidue docebit. Cæterum quod ad exemplum Galeni attinet, primo Regiminis acutorum, de duobus illis laterali morbo laborantibus, quāquam hic locus esset disputandi, quia tamen liber in immensum crescit, ad tertium librū vbi de venis latis agitur, reseruetur: hoc vno tantum addito, quod prior non ob vitæ virtutis robur, vbi cibum assumpserit, mouetur: neque alter, ob imbecillitatem seruabitur. sed hic ob inanitionem seruabitur, alter ob repletionem morietur: reliqua posse aut non posse ferre indicabunt, priorisque exempli longè plures seruabuntur, quàm secundum: eum quique debito, quod ille ibi exposuit regimine vtentur: imò vix vllus ex secundo exemplo supererit. Nunc autem ostendamus quod diximus, scilicet quod plus possit morbi, quàm virtutis indicatio in cibi quantitate exhibenda: inquit enim Hippocrates Aphorismorum prima: Ager ab initio nutrirī debet, vt possit, vsq; ad morbi statum sufficere, in quo tenuissimè nutriendus est. Si igitur parum in statu ob morbi vehementiam, cum virtus tamen debilis sit: multum ab initio morbi, cum virtus valida est, quod morbus sit imbecillis (inquit enim
- Apher. alibi, Circa initia & fines omnia imbecilliora, cum verò
- ho.30. consistūt fortiora) liquet, quod morbi potius quàm virtutis curam gerit. Nam si virtutis rationem proponeret, affatim in statu & ab initio tenuiter ægrum nutrirēt: at oppositū ē directo facit. At per copiosam nutritionem nutrimentum quod plurimum nutriat, vt oua, & carnes intellige non quantitatem: neque enim vnquam multa cibi quantitas vllō in morbo ex materia conuenit. nam

si virtus valida est, haud eo indigebit: si imbecillis, non poterit concoquere. Solum igitur quandoq; cibus multi nutrimenti conuenire potest.

CONTRADICTION XXVIII.

*Senine, an iuueni laborantibus calidiora
conueniunt.*

Calidiores partes, si intemperie labantur frigida, calidioribus indigent auxiliis, ut quæ multum à naturali statu remotæ sint: frigidaæ autem parum calidis indigent: parum enim à naturali statu recesserunt, septimo Artis curatiuæ. In octauo verò Artis curatiuæ duos proponit homines eadem in regione ortos temperata, ægrotarèque alterum iuuenem assuetum calidis siccisque cibus, & calida temperie, in regione autem frigida, hyeme & constitutione frigida atque humida: reliquum puerum frigida humidaque temperie, & assuetum humoribus frigidioribusque cibus, in calida autem regione, ac constitutione ætatis tempore.

cap. 13. in

princip.

cap. 9.

Primo omni ex parte calidiora & sicciora cōuenient: secundo frigidiora atque humidiora: nisi quòd respectu ætatis puerilis calida non frigida competūt. Inde subiicit, Consuetudo de similibus semper indicat. Anni tempus, regio, & constitutio, semper sibi contraria, nisi fuerint temperata. De natura & ætate adeò obscurè ibi loquitur, sed tamen quòd similia postulent exemplo declarauerat, ut loci sententiam explicare hîc nō omnino tutum sit. Nono etiam eiusdem, docet plus omnibus his posse consuetudinem: nanque frigidus natura, vel etiam iuuenis, calidis assuetus, à calidis non lædetur. Intemperiem autem duplicem nobis insinuauit: Naturalem, quæ sibi gaudet similibus: & Acquisitam, quam palàm est, si consuetis natura gaudet, etiam similibus debere: at non debet, quia præternaturalis est ideo voluit aliquid dixisse, ubi propter difficultatem rei nihil tunc dicere ausus est. Nūc nulla mihi est cura, quòd senes humidis indigeāt, ad senium retardandum, calidisque: nam in præseruatiuo genere longi periodi illud dictum est, cū

cap. 16.

sermo noster de his quæ nunc maximè conferunt propositus sit: neq; dubium est, si humidis valde senex viatur, quin in anasarcam incidat: nam membra valde dissimile natura non consoquunt: sed moderata sint humida calidaque, & ex longo usu. Quare rogo te lector, ut ex toto hanc ab illa disputationem seiungas. Igitur ut ad propositam quæstionem reuertar, Auicenna quarta primi de utroque explicauit, scilicet de naturali & præternaturali intemperie, quòd similibus sit adiuuanda: ideòque seni frigida & humida, neque modicè, nec sicca exhibet. In oppositum est Auerroës cum ratione quam adducit: si enim seni frigida valde exhibuerimus febri-
p. 2. in
c.
Collec.
p. 2,
act. 2.
p. 7.
.1.
 citanti, morietur æger, ad ulteriorem enim transibit intemperiem: iuuenis verò non solum non periclitabitur, sed etiam iuuabitur. Similiter sic sensisse videtur Auicenna, cum dixit in prima quarti, Cum dederis aquam frigidam in potu, non sit calor innatus debilis, nec recuse frigidum. Sed in vno est differentia, quia Galenus præsupponit quòd n. orbi sint æquales quo ad sensum, non quòd æqualiter recedant à temperie propria: tunc enim senex febriens si æqualiter febrere, ut iuuenis videatur, multò magis premetur, vehementiorèque febre quàm iuuenis infestabitur. ob hoc itaque frigidioribus indiget, rectè inquit Galenus, & Auerroës rectè: nam vbi æqualiter à proprio statu recederent leuiter frigida curabunt leuem febrem quæ in sene erit, adiuta etiam auxilia à natura erunt frigida atque humida: at in iuvene nihil proficient, in quo febris quidem æqualis est senili, sed totus calor longè acutior ac maior: poteruntque (quemadmodum & febris accidit, ex conspersa aqua, ut ignis accendatur) leuibus frigidis irritare febris vehementia & magnitudo. Accedit quòd senes forsàn à frigidis immoderatè patientur ob virium imbecillitatem, oportebat enim senem validum & iuuenē, imbecillum accipere: nam quæ ex ætate accidit in virium robore differentia, haud est præsentis considerationis: sed tantum quæ meritò temperaturæ. Est autem Temperatura quadruplex, Naturalis, & Æqualis, & Inæqualis, sed tamen naturalis: & Inæqualis consuetudine acquisita, vel ætatis necessitate, quæ aut non lædit, aut parum lædit, aut
 omnino

omnino est inemendabilis, ut valde senum intemperies: & quarta quam Malam vocamus intemperiem, quæ lædit, & naturalis non est, & meritò sui est sanabilis: et si non semper ob magnitudinem curari possit. Est autem duplex genus frigidioris calidiorisve, aliud quidem quod quantitate ac potestate maius, ut lactuæ magna quantitas: aliud quod gradu & natura, aut modica mandragoræ portio. Senex igitur hoc secundo genere utetur, sed modicè, tum maximè, cum æqualiter videbitur febricitare: sed & tunc, si vires ferant, copiosè: parum autem si vel vires non ferant, vel si æquali lapsu à proprio recedat temperamento. At iuuenis primo genere utetur, affatim scilicet modicè refrigerantibus, ubi febris æqualis sit: affatim autem vehementer refrigerantibus, ubi æqualiter à proprio recesserit temperamento. Auicennæ autem dictum de qua frigida, est ob timorem, ne à corpore non possit expelli: cum enim huius causa detur, scilicet ut expellatur, calore innato valido tum maximè iecoris indiguit, quare hoc temperamenti meritò haud accidit.

Sed quoniam diximus, frigida iuueni febre laboranti minus conuenire, videbitur regula tertio Artis curatiuæ data vitari: quòd morbi æqualibus in gradu curescentur, nam de curatione agitantur ut à morbi ratione penderet: seu enim loci, seu temperamenti causa variationem suscipiat, eo loco non curat: sed tunc indicationes miscere oportet. Sed adhuc dubiū est, nam si æqualiter recedant à propriis temperamentis senex & iuuenis, ob morbi naturam æqualiter frigidis indigebunt: senex verò ob temperiem frigidioribus, igitur senex utroque modò frigidioribus indiget, cum tamen leui labore febricula. Hoc verò iam discussum fuerat, nam tunc paucioribus frigidis, attamen virtute frigidioribus indigebit: iuuenis autem pluribus, at minus frigidis. Sed adhuc remanet dubitatio, quia laborante bilioso & pituitoso grauedine, si frigidiora seu minus calida pituitosa exhibeantur, duo sequentur inconuenientia: primum, quòd si vix sufficit concoquere biliosus: igitur pituitosus non concoquet materiam, quia minus habet de calore, & sic non sanabitur. Secundò, quia gene-

rabitur facillimè noua pituita, quæ aggregabitur prior: in bilioso autem ob temperaturam nequaquam.

Dico igitur quòd in morbis materialibus vbi de causa consideratio habenda est, aliud oportet statuere: nam ad concoctionem senex & pituitosus calidioribus indiget quàm iuuenis, & biliosus. Ideo bene egit, vt recitat Brasauolus, Leonicenius, qui annum agēs LXXXVIIII. tertium scilicet, seu verius quartum à centesimo, iure galli castrati, & vino dulci ac potentissimo à grauedine & raucedine, contra Hippocratis spem in eo Aphorismo declaratam, curatus est. Dictum igitur Galeni de Immaterialibus morbis, vel de morbis qui à materia fiunt, illa non considerata, intelligendum est. Sed iam ad diuisionem de temperatura deuenio. Omnis intemperies, quæ non lædit aut modicè, in eo morbo qui ab illa non pendet, similibus indiget. Scorsum autem naturalis vel custodiri debet, si leuis, vel in homine occupato, vel curari, si grauis. Acquisita autem si melior est naturali, conseruanda est, quandoquidem non habitam quærimus, sexto de Tuenda sanitate. At si deterior aut æqualis illi in prauitate fuerit, abolenda: nec tamen immutanda consuetudo aliud enim est consuetudinē mutare, aliud quod ex illa prouenit iam auferre: diximus autem de hoc aliàs. Sed ne existimares ob consuetudinem, quæ mutanda non sit, etiam intemperiem custodiendam: voluimus & de hoc te admonere. Hoc verò de temperie dictum est, vt intelligas, illam amolendam, sed sanitatis tempore non, cum alios morbos, tum maximè præcipientes & acutos. Cum igitur morbus, crassaque, ac temperies dissident, etsi dictum sit superius, quòd medicamentis indigent compositis, id etiam locupletius hinc exponetur.

Difficile autem hoc videtur: Primò, quia medicina composita est refracta, igitur cura non erit per æqualia in gradu, affectui enim frigido, vt duo si cinnamomum non mutatum competit, quomodo idem refracta, & imminuta ex cōpositione virtute curare poterit? Accedit, quòd Galenus primo de Temperamentis loc 3.c.1. immixto, & Auicenna prima primi concedunt ex primis qualitatibus fieri nam formam mediam, & quòd in

primo de Elementis fatetur, igitur cum secundæ & tertiæ ex primis pendeant, non poterūt esse distinctæ subiecto in medicamento iam ad minima commixto.

Ad hæc superius iam diximus, & nunc quidem clarius, primas qualitates quæ secundarum & tertiarum virtutum sunt fundamentum, esse elementorum qualitates, quæ non miscētur magis, quàm quæ ex illis oriuntur, & quam ipsa elementorum corpora. Verum temperamentum est ab impressiuis quæ in vnum coeunt. cap. vii.

Medicina autem refracta primas qualitates elementorum integras seruat, impressiuas nequaquam. Sicut igitur cinnamomum in niue infrigidatum humectatumque non minus calefaceret, post consumptam frigiditatem illam aduēritiam & exsiccaret post humidum abolitum quod ex niue conceperat, atque ideo serius: sic & in compositione ad vnguem accidit: ob id serius operatur mixtum ac fermentatum medicamentum, non minus, nisi quantum vitio vetustatis ex illo virium decessit. Quoniam verò Auerroës quinto Collectaneorum exempla Galeni infirma reddit, vt de albo ac nigro colore simul in oculo existentibus, mirum est, cur dissimulauerit exemplum de dulci & amaro in lingua, dum mel absynthio commiscetur: nam lingua dulce simul & amarum percipiente, non est quod de materia assumat argumentum: manifestum enim est has qualitates non vt in sensum colores à materia pendere. At rursus Auerroës quomodo membra trahent quod sibi conuenit, cum non sentiat? primò, ob distantiam, utpote pulmo medicamento in ventriculo existente: secundo, quia membrum insensibile sit, vt pulmonis caro, quæ sensu prædita non est: tertio, quia qualitates elementares sensus non sunt obiectum, sed impressiuæ, impressiuæ autem iam in vnum coierūt: quarrò, quod vna impediet aliam: ad hoc Galenus ex Hippocratis sententia, secundo de Elementis respondebat, Plantas & feras omnia quod sibi conuenit trahere, respicere quod contrarium est eis: nullum autem est in animali membrum quod facultate plantæ careat. trahunt autem simile ex elementorum mixtione, non ex impressiuis qualitatibus: quare cur & quomodo trahant satis iam est manifestum. cap. vii.

stem. Et nisi ita esset, non minus à luteo oui vel macere aut glycyrrhiza, aut quouis medicamēto temperamento proximo morbi omnes curarentur, quàm à Theriaca, vel Mithridato, vt dici solet, fermentatis: tamen Philonio, Athanasia, atque aliis magnis antidotis, cum ratione hac solum curent quòd temperata fiat, aut temperamento proxima. Ideòque affectui extremo contraria. Sed quomodo idem membrum sensu priuat, ac calefacit simul? velut in coli dolore frigido contingit ex theriacæ potu, calida enim ponitur theriaca in secundo ordine: nam si frigidum membrum trahit partes theriacæ calidas, quonam pacto stupefiet, trahetque opium, quod frigidum est? Dixere quidam membra trahere ob dolorem, quod dolorem sedat: sed sic membra subirent vices operantis, cum ratione ac electione. Alij dixerunt, quòd dolor accendit spiritus, qui frigidum medicamentum ad se trahunt. Ac sic totum corpus æqualiter obstupesceret, quòd minime verum est. Alij verò dicunt, quòd partes calidæ stuporem faciūt. At hoc primò reprobatur, quoniam antiquior theriaca magis hoc faceret. Respondemus, quòd etiam aliàs diximus, vires ex vetustate opij collapsas. Sed dicunt, stupor est, cum spiritus ob frigiditatem sit insensibilis, vt secundo de Locis affectis, Frigiditas somnum & stuporem facit, caliditas motus & vigilias. Idemque primo de Symptomatum causis, Frigida, inquit, & humida non somnum solum, sed coma, & caron, torporémque faciunt: at caliditas ac siccitas irritationes procreant, & vigilias. Sed tamen vnguentum ex styrace calidum facit, & soporiferum, Dioscorides libro primo: & ibidem de Anomo clarius, Calefacit, inquit, & siccatur, astringitque, & somniferum est, ac somno dolores leuat frōti illitum. Idem de Aloë, & apud Paulum de Anetho. Quid tandem, dicit Galenus partem adesse frigidam, atque humidam, ideòque soporiferam: at calidum siccumque non hæc ager, non somnum, non stuporem inducit. Alij dixerunt, somnum conciliari à theriaca, ob idq; solum stupefcere locum. Melius autem (quādoquidem locum dolentem præter ceteros stupefcere videmus) est dicere, quòd partes in quibus solutio cōtinui ex dolore accidit calefiunt,

ap. 9. in
ne.

ap. vlti.

ap. 7.

ap. 14.

trahuntque frigidiorē theriacē partē, hocque modo propinquitatē locorum calidorum ac frigidorum ob-
 stupefcere totum. Indicio est, quod caleſcant ex dolore
 partes, tum quia diu conflictatæ definunt per ſe dolere:
 tum quia ad locum trahi calorem naturalem ſpiritum
 ac ſanguinem non ſecus quàm ab ictu aliquo, tradit Ga-
 lenus. Sed tandem quomodo iccur, ſi calida labore in-
 temperie, calida ſimul ob naturalem, frigida ob præter-
 naturalem attrahet intemperiem? Reſpondeo, tum fri-
 gida tantum attrahet, donec laborat, vel moderatè cali-
 da (ſed de hoc alia eſt contemplatio ſuo loco diſcuen-
 da) ut cōſaluerit calida trahet. Non ergo duo ſimul ap-
 petet, niſi diuerſarum partium ratione.

lib. de ve-
 ne ſectio-
 ne, cap. 8.

CONTRADICTION XXIX.

Semitertiana an Typhode longior.

IN continuis incēdentes acutæ ſunt: quæ verò typho-
 des ſunt longiores: mediæ inter has ſunt ſemitertia-
 næ: ſeu mauis Græcè ſic: *Ἐν δὲ τοῖς σωματικῶν, οἱ μὲν καυσώ-
 δεις, ὁξείας, οἱ δὲ τυφώδεις χρονιώτεροι, μέσοι δ' ἀμφοῖν ἐις ἡμι-
 τριταῖοι.* Prima Aphoriſmorum inquit Galenus. Sunt
 autem à *τύφω* verbo Græco, quod eſt incendio, *τύφον*, at-
 que *τυφώδεις* febres dictæ: vnde Suidas: *τυφὼν ἐκ ἡ φλόξ
 ἐκ τοῦ ἀέρος. ἀλλ' ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως συσραφῇ, πρὸ τοῦ ἐκ
 πρῶθῆναι, ὡς πλάτον οἱ φαίδρω.* Quod eſt *Tuphon*, non eſt
 flamma ex aëre cōcepta, ſed ex exhalatione obſcuritas,
 quæ ex incēdio procedit, ut Plato ait in *Phædro*. Subiicit
 & id: *τυφὼν, κεραυνὸς βίαιος, πολλὸς καὶ πνευματώδης, καὶ
 πνεῦμα καπνώδες ἐρρωγὸς ἀπὸ νέφους.* Δέγεται καὶ διὰ τὴν ὁ
τυφὼς, id eſt, *Tuphon* eſt violentū fulmen: & vehemens
 ſtatus, & ſpiritus ſumofus à nebulis ſindens. Dicitur &
 à *τυφὼς*, quod terræ filium, & multa alia ſignificat. In
 hac fermè ſententia eſt *Hefichius*, dicens, *τυφὼν, ὁ μέγας
 ἀνέμος, τινὲς δὲ τὰ ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως.* Id eſt, *Tuphon*, ma-
 gnus ventus, quidam quæ ex exhalatione. Galenus in
 ſeptima Aphoriſmorum inquit: *Ἐπ' ἐκείνων δὲ καὶ τὰς
 διαφορὰς τῶν πυρετῶν ἔγραψαν, ἡ πύαλον καὶ λεπυρίαν, ἐλ-
 κώδη τε καὶ τυφώδη καὶ λοιμώδη, καὶ καῦσον.* id eſt, Ob hæc

com. 12.
 poſt prim

com. 42

autem differētiās febriū scripserunt Hepialam, & Lipyriam Helcodē, & Typhodē, pestilentē & ardentem. Fuchsius vnā eandēque dicit Typhodem atque Helcodem: quod neque verum est, nec ex nominis vi ostenditur.

p. 98. Ætius autem libro v. inquit. Si circa ventrem erysipelas fuerit, lipyria succedit: si circa iecur, Typhodes: si circa pulmonē, crymodes. Quod vt iacuit hausit Hermolaus

Barbarus, cum dixit ea ad vnguen, quæ nunc recitauī. Similis error decepit Fuchsiū, cum ἐχιδὸν & ἐλώδην confundit: vir magnæ eruditionis: sed qui sæpe seu ob scribendi celeritatem magnis labatur erroribus, seu ob incuriā. Nam in Aphorismis editis, vigesimi quarti primæ

articulæ, pulcherrimi sanè, ex toto obliuiscitur, vtiq; adeo etiam ipsius Hippocratis textum prætereat. In Præfatione autem Ptolomæū Euergetem Iuliano facit plusquam sexentis annis antiquiorem, cum vix quingentis ac nouem annis antecesserit: nisi de primo Euergete intelligat: sed decuit vel verbū addere claritatis causā. Scio hoc ad rem medicam nihil pertinere: sed tamē optarem illius maiorem diligentiam, vt maiore etiam fide opera illius apud posteros manerēt. Simili desiderio teneor, ne quicquam alieni sibi adscriberet, postquā proprio ingenio adeo fecundus suisque laboribus est. Sed & Leonicenus Elodem pro Helcode translulit. Legitur tamen in

libello aduersus Iulianū κατὰ πρὸς τοὺς φώδεις ἢ ἐλώδεις ἀνομαζόμενοι, quas dicit maximè humidās esse febres: seu igitur τυφώδην atque ἐλώδην vnum genus sit febris, seu diuersum, non nisi humidarum febrium τυφώδην genus est, neque quod erysipelas iecoris necessariō consequatur. Manifeste primo illas Gal. septima Aphorismorum, ab hepatica ac aliis sciungit. Post etiam in prima Aphorismorū morbos alios connumerat, qui acuti secum coniunctam habent febrem, vt intelligamus de febribus, quæ sine phlegmone fiunt, tum locutum esse cum Typhodē connumerasset. Febris etiam quæ iecoris consequitur erysipelas acuta non parum est. hanc autem Gal. semiterriana longiorem facit. Aberrat igitur in hoc Ætius? Herole non: sed Typhodum febrium genera duo sunt, alteram quod ab incendio & fuligine dictum, quod acutum est, & iecoris sequitur erysipelas: alium lentum, atque hu-

midum, quod sempiterna longius producitur. Constat
 sanè Galenum variè vsum verbo τυφώδης, quandoqui- *cap. 8. in*
 dem libro, Quòd animi mores corporis sequantur tem *fine.*
 peraturam his verbis ex Hippocrate sumptis vtatur.
 ὡν ἡ φλέψ ἡ ἐν ἀγκῶνι σφύζει μαλικοὶ καὶ δέυδνται ὥς δ' ἀν-
 πρεμεία τυφώδης. Ea sunt scripta secundo Epidemiorum,
 quorum sensus est: Quibus venæ in cubito pulsant, hi *sect. 5.*
 furori suat obnoxij, & iracundi: Quibus autem quie-
 scunt, Typhodei. Bartholomæus Syluanus Salonen-
 sis vertit, Succensò stupori opportuni. quæ verba diffi-
 cilius sonant Latinè quàm Græcè. Cornarius Stupi-
 dum vertit, non seruata nominis qualitate. Rem ego
 docebo, tu modò quibus vis commodioribus verbis li-
 cet vtare. Scis eos qui in fumo obseruantur sensibus de-
 rineri, atque hebetudine quadam: huic finitem affe-
 ctum patientes mente Typhodeos appellauit. Sed quo-
 modo Typhodes semitertiana longior esse potest? quan-
 doquidem varietas dispositionis longitudinem morbi
 afferat, quarta Aphorismorum dicente Galeno Variæ *com. 40*
 dispositiones serius vincuntur quàm vna. Accedit ra-
 tio, nam in semitertiana cum humor mixtus peccet,
 vel à duobus membris diuersis, vel ab vno duplici in-
 temperie laborante gignitur, vtroque modo vt mor-
 bus curetur est per difficile. Humores etiam crassi, at-
 que tenaces, difficiliter concoquuntur cæteris omnibus,
 sexta Aphorismorum: ac tales in semitertiana sunt. In *Aphor*
 Typhode autem, siue sit ardens febris, (vt Leonice *40. in*
 nus exponit, qui eam appellat succendentem) seu hu- *commen.*
 mida, constat impossibile esse illam febrem, in qua su-
 dor ab initio apparet, ex crassa constare materia: quo-
 modo igitur semitertiana Typhode longior? Respon-
 deo igitur, quòd Typhodes est febris quæ nec hepiala
 est. nec lipyria, vt ex septima Aphorismorum à Galeno
 colligitur: est tamen ex his, quæ ex multa materia pi-
 tuitosa gignuntur: sudorque, qui in illarum initis appa-
 ret, longitudinem morbi significat, scilicet ob materiæ
 multitudinem scriptum est enim secundo Epidemiorū.
 Signa decretoria quæ non decernūt, mortem, aut morbi *sect. 1.*
 longitudinem significant: est autem sudor signum decre-
 torium, quare tales febres, quæ cum illo adueniūt, valde

prolixæ sunt: tum maximè dicente Hippocrate, Sudor
arta a- multus ex somno factus, cum homo victu moderato v-
or. 41. titur, humorum significat abundantiam: sudoris enim mul-
 titudo si quid aliud signum, materie ostendit multitudinem.
arta a- Differt autem semitertiana (que & Hemitritæus Græcè di-
or. 42. citur) à duplici tertiana, ut à Galeno habetur in libro de
p. 4. Typo: inquit enim, Triplex semitertianæ genus: mini-
 mum, quod Typum habet horarum vigintiquatuor: me-
 dium, quod horarum triginta sex: maximū autem, quod
 quadraginta octo, quod continuæ proximū est. Nullum
 autem, ut ibi inquit, periculo vacat: aliquod etiam genus
 continuū est, aliquod intermittēs. Nec solū inter acutos
 morbos, sed etiā inter diuturnos ab Hippocrate mor-
 bos adnumeratur. Vnde patet cur dixerit in prima Apho-
 rismorum Gal. rectè semitertianā esse mediam inter acu-
 tos morbos ac diuturnos: nō quod media sit inter vtrun-
 que verè, per absurdū enim est, nisi velimus omnē semi-
 tertianā, esse acutā conuersuam, cum differat inter se ge-
 nere, ut mox ostēdetur, sed media est semitertiana, quod
 quoddam genus acutū sit, aliud autem diuturnum. Affli-
 git enim, ut ibi inquit, ventriculum, & nervosas partes,
 ac medias: tum etiam comouet lethargos, vigilias attoni-
 tas, animi deliquia, & syncopas. Nonnunquam autem in
 tertianam desinit, & quandoque in duas tertianas, & ali-
 quando in duas quotidianas. Manifestum est autem, ut
p. 3. in secundo de Crisi habetur, tertianam, si exquisita sit, duo-
ta finē. decim horas pertransire non posse: cum idem iudicium
 sit de duabus, ut parum ante iam dixerat: quare duæ ter-
p. 2 in tianæ singulis diebus inuadent, plerunque typo non ex-
ve. cedente in singulos dies horas duodecim: at rarissimè ad
 vigintiquatuor peruenient. Minimū verò hemitritæi,
 seu semitertianæ typus est horarum vigintiquatuor, ut
 iam docuit te Galenus: quare nō minima inter duplicem
 tertianam & semitertianam, vel ex solo typo differentia
 erit manifesta. Neque tamen duplicem tertianam exce-
 dere horas vigintiquatuor est impossibile: verū tunc à
 semitertiana aliis notis dignoscetur. Verū an semiter-
 tiana dicatur, Galenus in libro de typis satis dubitasse
 visus est: seu quod, inquit, dimidio circuitus tertianæ re-
 pertatur: tertiana siquidē singulis duobus diebus semel,

hæc singulo die semel: atque sic hoc nomen etiam duplici tertianæ conueniret: vel quod semitertiana sesquitertianam sonet, id est, dimidio longiorem tertianam: nam accessio tertiana duodecim est horarum, hemitritæ autem decē octo excedit: sed & hoc malè conueniebat: cum, ut diximus, ut vigintiquatuor accessio etiam semitertianæ minima extendatur. Aliter quod vigintiquatuor horas continens in singulis accessionibus dimidium obtineat amplius quàm sexdecim, qui numerus horarum est tertianæ partis typorum tertianæ, quartanæ, quodidianæque. Vel, ut Agarthino placuit, dicta semitertiana, quod à tertiana deriuetur. Hoc nunc recentiores sic explicant. nam hemitritæus tertiana & quotidiana constat: itaque hemitritæus tertianæ dimidia parte tertiana est: inde figura Metonymia dictus semitertiana: cum tertiana potius sit hemitritæi dimidium. Vel dic, quod cum tritæus horis XLVIII. absoluitur, hemitritæus dimidium spatii occupans, semitertiana, verè dici potest: verùm ad vtiliora transeamus: ostendit autem Galenus semitertianam in libro de Morborum temporibus ex mixtione quotidianæ ac tertianæ fieri: eam tamen sine rigore incipere exacto fateretur, sed vel cum illius initio, vel cum horrore tantum: & nunquam intermittere, sic ut ad perfectam integramque febris solutionem deueniat. Quamobrem hoc de difficiliore hemitritæo est intelligendum. *iuxta si*

Quippe in secundo de Febrium differentiis dixit hemitritæum ex quotidiana haud intermittente, & tertiana constare. Exquisitum autem dicit illum esse, quotiens bilis ac pituita coæquantur: tunc enim bilis celeritatem cohibet pituitæ frigiditas, & pituitæ tarditatem atque hebetudinem ipsa bilis excitat. Quod fit, ut ex hoc argumentum quod in oppositum deduxeramus dissoluatur: nanque breuior morbus erit hemitritæus quotidiana, quanquam hæc vnico humore, scilicet pituita, ille verò duobus, siquidem bile atque pituita constet: nam calor bilis attenuat pituitam, & ipsam celeriori concoctioni reddit aptiorem. Vnde primo ad Glauconem, Quartana & quotidiana si non sint exquisitæ, non sunt longissime. *cap. 8. fine.*

Supererat verò aliud genus continui hemitritæi, quod ex tertiana continua & quotidianæ sit intermittente:

hæc duo verò sub genere hemitritæi cōtineri vult: quandoquidem hemitritæum apud Hippocratem febrē, continuarum ex genere dici ostenderit. Tertium autem genus (de quo in libro de Typis, vt diximus, loquitur : & quòd in tres, vt docuimus, species diuiditur) ex interpolatarum febrium genere est, atque ideo nec verè Hippocraticus hemitritæus. Primi autem generis, vt dixi, species tres sunt: Exquisitus, cū bilis pituitæ commista æquali mensura est. Altera species, cū pituita vincit : & vt in qua vincit pituita : nam ea est ex diuturnarum febrium numero: vbi bilis ex acutarum: exquisitus in medio est. Semitertiana igitur media est inter acutas ac diuturnas febres, quandoquidem modò diu dureret, modò parum, modò mediore quasi spatio: vt acutæ vocatæ conuerterentur. At Typhodem longam esse febrem constat, cū pituitosa planè sit: inquit enim primo ad Glauconem, de quotidiana sermonem habens: *καπνώδης γὰρ τινα θερμασίαν ἀτμῶν πολλῶν συμμυγῆ δόξαις ἀνιέναι*. Quod est, Fumosa quædam caliditas cum multo vapore commixta exire videretur. Ob hoc igitur liquet cur quotidiana typhodes dicta sit, quasi ex fumosa flamma constans febris : at pituitosam febrem ex diuturnarum genere nemo dubitabat. Sed quomodo sudorificæ sint, cū Galenus quotidianam sudore terminari ibi neget? Respondeo, Non omnem quotidianā vocat Galenus typhodem, sed madiam atque humentem: generaliter tamen tales sunt quotidianæ : sed non ad solutionem per sudorem veniunt: madescent enim potius, quàm sudant : idque perpetuò quasi accessionis tempore: tum magis per initia & augmenta, minus autem cū maximè sudore indigerēt, scilicet sub status fine, & declinationis initio. De his autem sudorificis febribus dicebat prima parte primi Epidemiorum: Sudabant semper nō toto corpore, frigebāt extremitates multum, inquit Galenus in Cōmento, Febriū hæc sunt symptomata cacoëthum. Et rursus in secunda eiusdem libri parte, Sudores omnibus vnde quaque mul-
 6. 10. *Et* tus plados, ibi Galenus: Quibus inquam multum per cutem effluxit, eo tempore natura fuit potens huc reicere excrementum, vnde sudarunt hi, Superfluum enim humidum Pladon vocare solet,

Cum igitur aliis aliter, ac quibusdam multifariam humores collecti longo tempore euacuarentur, ob id meritò dicit, Omnibus vndequaquē multus sudor. Declarat autem quòd hi, quibus hæc aduenerunt cum dolore, hi sunt sub autumno & hyeme facti tabidi: unde argumentum hoc est longi morbi atque pituitosi: Et si Galenus aliter interpretetur. At vero clarius paulo infra, cum dixisset Hippocrates, Sudores multi non solum laborantes non iuuabant, sed etiam lædebant, inquit Galenus: Causa manifesta est, nam crudis morbis sudores nō profunt, nec bonum prænuntiant: cum copiam denuntient humorum, vel virium imbecillitatem. Meminit & prima in parte sexti Epidemiorum Hippocrates febris humentis inter reliqua febrium genera: & Galenus in expositionis fine inquit: καὶ τῶν συνεχῶν, τὸν μὲν ἡμίτηταιον, τὸν δὲ χρευσώδη, τὸν δὲ κρυμώδη, τὸν δὲ τυφώδη, τὸν δὲ λοιμώδη, τὸν δὲ ἐλεώδη, τὸν δὲ ἡπίαιον. Quod est, Continuarum alia semitertiana, alia ardens, alia algida, alia typhodes, alia pestilens, alia eleodes, alia hæpia. Constat igitur Typhodem non esse elodem, nisi inter ἐλεώδην & ἐλώδην differentiam facimus. At nos, vt diximus, ἐκλώδην, & ipsi scriptum inuenimus. Quare seu Typhodes sit humens, vt non est: seu fumosa & a pituita genita febris (quam forsan Lipyriam quidam dicunt, vt Rasis decimoctauo Continentis, qui Tycorem pro Typhode corrupto nomine scribens, Lipyriam manifestè esse vult) ex diuturnarum febrium genere optimo est. t.c.24.
com.27
t.c.29.
cap.3.

CONTRADICTION XXX.

Autumnus morbi acutissimi.

SCIO τυφῶνας ventos esse, quos nos Turbines dicimus: quis igitur prohibeat esse febris genus turbulentium pituitosæ, quod Typhoden Græci vocant. Vbi ergo de nominibus agendum est probabilia argumenta adduxisse sufficiat: rebus in ipsis, quoad licebit, adiiciam demonstrationes. At res iam penè comperta est, τυφώδην enim diximus febrem ex pituita cōtinuam

- ac diuturnam. An verò ἐλώδης sit seu humēs, seu à τυφών, ventosa, seu fumosa, quod mihi magis arridet, quandoquidem ἐλώδην eam nunquam esse putarim, parum interest. At multum sanè hoc, quod ad rem ipsam pertinet, scilicet: An, quemadmodum dicebat Hippocrates in
- tertia Aphorismorum, & Autumnus morbos gignat acutissimos, & maximè lethales? adducit tres causas in
- Commento Galenus quæ ab hoc anni tempore sunt inseparabiles. Prima, quòd est inæqualis & inconstans. Dixerat autem iam, quòd in non constantibus temporibus inconstantes morbi, ac mali iudicij fiunt: & quòd temporum mutatio morbos parit: quamvis hoc ad generales potius anni partes pertineat. Autumnus autem
- inæqualis est, vt in primo de Temperamētis declaratur: atque ideo morbos acutissimos, & lethales gignere solet. Secunda causa est, quòd ob æstatis calorem humores multi superaffari generantur, qui postmodum collecti sub Autumno morbos prauos procreant. Tertia, quòd frigus Autumnus constringit poros, vnde facilis sit putredo, prout declarauerat sæpe dum de Causis febriū ageret. Inde adiicit quartam, quæ non est generalis, aut rectè ait, & est multorum fractuum, illius generis quod
- facile corruptioni obnoxium est, vsus: vt declarauerat in secundo de Alimentis, & in libro de Cibis boni & mali succi. Potuit & quinta addi ratio, scilicet, Virium eo tempore imbecillitas: quas tales esse & Hippocrates insinuat prima Aphorismorum, & ipse Galenus docuit in
- Commento, cum dixit: Aestate imbecillis calor noster est, atque exiguus post Autumno: sicut Hyeme validissimus inde Vere. Sed multa sunt in oppositum, primum quòd in eadem particula connumerans Autumnus morbos inquit: Quartanæ, & erraticæ, & lienes, aquæ inter cutem, & tabes, & stillicidia vrinæ, & difficultates, ac leuitates intestinorum, & coxendicum dolores. Hi omnes diuturni sunt, nisi velis difficultatem intestinorum excipere, qui morbus est anceps. Connumerat & morbos comitiales, & anhelationes, qui morbi longi sunt, & furores, & atras biles, nec nisi ex acutis alios præterquam duos anginam, & ileon. Forfan excusabis, quòd dixerit, præter æstatis morbos: at illi acuti magna ex parte sunt.

Eateor: sed tunc cogimur concedere, plures morbos: ætate fieri acutos, quàm Autumno: nam comparatione habita ad vniuersum morborum genus quod vtroque tempore vexat, plures acuti ex natura morborum accidunt ætate quàm autumno. Quin etiam in sequenti Aphorismo tria connumerat prius morborum acutorum genera ex paucioribus quæ hyeme contingunt: Lateralem morbum, Pulmonis inflammationē, & Apoplexiam, seu Attonitum. Liquidò autem ex hoc constar, Hippocratem non in villis, sed vrbibus artem exercuisse medicam. Nam morbus lateralis, quem ipse non connumerauit inter veris morbos, longè in villis frequentior est Vere quàm Hyeme. Sed nec quo ad morborum qualitatem videtur Autumnus morbos efficere acutos, cum dicat Hippocrates æstiuæ quartanæ breues sunt, Autumnales verò longæ. & Galenus etiam in prima Aphorismorum ipse, dum hunc adducit Aphorismum, aperte inauit, Autumnum prolongare morbos, & æstatem decurtare. Additur & quasi tacita ibi ratio, inquit enim: Accessiones fiunt in ætate de tertio in tertium diem: Autumno autem de quarto in quartum, qui circuitus à melancholia fieri solet. Manifestum est autem, morbos à melancholia longissimos esse: quòd Galenus innuit in commento Aphorismi illius æstiuæ quartanæ, cum dixit Hippocratem longissimi morbi consulto meminisse. Quare non videtur, quomodo Autumnus acutos morbos possit, nec in genere, nec priuatim, (vt ita dicam) procreare. Respondeo, quòd solutio constar in tribus: Primum, quòd hic loquitur generaliter: nam etsi Ver acutos procreet morbos, non tamen nisi in impuris corporibus, vt dicebat Galenus: & ita ætas in calidis, aut imbecillibus: & hyemis in humidis: Autumnus autem generaliter sui prauitate hominibus nocet, plurimòsque generat morbos acutissimos ac lethales. quod etiam experientia ab Hippocratis æuo vsque ad hæc tempora confirmat. Nam bene possunt lethalius morbis alia tempora abundare quandoque: sed autumnum esse salubrem pro re mira haberi debet. Secundum est, quòd acutissimos dixit non in comparatione ad ceteros morbos autumnii, cum quandoque plures sint longi, ex na-

3. aphor.

23

2. aphor.

25.

com. 12.

post initium

3. aphor.

20.

tura quidem, ut dictum est, coxendicum dolores tabes quartanæ, & reliqua quæ superius sunt connumerata. Ex numero etiam ægrotantium quandoque cum autumnus fuerit salubris, morbi plerique longi euadent, & seruantur. Acutissimi igitur erunt comparatione reliquorum temporum, pluresque ægrotantes, & plura etiam morborum acutorum genera habebit cum æstiuos & proprios, & postmodum generaliter omnes: nam Hippocrates eo Aphorismo frequentiores describit, qui in Autumno accidere solent: non habita comparatione ad reliqua tempora: sed ad morbos qui Autumno apparere solent: nam morbi rari autumnii ferme adeo frequentes sunt, sicut hi qui peculiates sunt hyemi in hyeme: velut morbi laterales, qui non sunt ex morbis autumnii, & sunt ex morbis hyemis, adeo frequenter accidunt in autumno sicut in hyeme: sed tamen rari dicuntur in comparatione ad morbos autumnii: ut qui, verbi gratia, vix vnumquemuis ex centum ægris quos autumnus habet obtineant. Tertium autem est, quod acutissimos letalibus iungere debemus: nam ex acutissimis qui ad salutem veniant plures proculdubio habet æstas. Nam autumnii acuti morbi cum non occidunt in diuturnos verti solent. Ob id fit, ut ferme morbi illius temporis in mortales ac diuturnos diuidantur: quod & in proverbio est apud nos, Morbi autumnales longi vel mortales. Ex his facile liquet, quomodo plures acutos habeat autumnus lethales quam æstas, pauciores salubres, simpliciter etiam plures: nisi apud rusticos, qui nimio labore per ætatem morbos sibi accersunt. Sed dicces, Quomodo autumnus est morbosus generaliter, cum dicat Hippocrates, Æstate & autumnii prima parte senes bene valere: reliqua autumnii parte, & hyeme, qui mediam habent ætatem. Respondeo, hinc Hippocratem autumnum considerasse ut partem reliquorum temporum, ac merito primarum qualitatum, non propriè in æqualitatis ratione. Constat autem, quod ratione qua calida illius pars coheret ætati conferre senibus, qui frigidi sunt: qua ratione parte frigida hyemi iungitur conferre in ætate media constitutis, cum calorem augeat in-

aph. 18
bor. 5. natum, ut prima Aphorismorum dicitur. Ad id de me-

lancholiz generatione decimus & atram bilem fieri, à qua acuti morbi.

CONTRADICTION XXXI.

Morbi & Symptomatum consistentia an eadem sit.

IN morbum peracutum patientibus statim incidit morbi vigor, qui nihil aliud est, quàm morbi quātum ad causas attinet, summum: prima aphorismorum inquit Galenus. Hippocrates quoque secunda Aphorismorum: Circa initia & fines omnia imbecilliora: cum verò consistunt, validiora. *aphor. 7. apbo. 3. c.* Vel intelligit de consistentia symptomatum, & sic est sermo illo indignus: quasi diceret, Morbi in summo vigore, sunt in summo vigore. Vel intelligit de morbi consistentia, & sic habemus propositum. Et in de Totius morbi temporibus: Porro cum iā in pus vertitur maximi dolores apprehendunt partem, quoniam in puris generatione dolores ac febres magis infestant: vocaturque hoc tempus, Vigor morbi. Cum autem fluor digeritur, aut in pus mutatur, tūc minorem tumorem ac tensionem reddit, estque id declinationis principium. Et rursus infra: In puris generatione *cap. 6.* vigoris terminus est in inflammationibus. Sed hoc non adeò manifestum est, nisi præcedentibus verbis iungatur. Et rursus in de morborum, idest accessionum, temporibus singularibus, de febribus agens, habet hæc verba: Inde aliud atque aliud affectionis incrementum, ad perfectam usque consistentiam excipit, quam in singulis rebus summam esse magnitudinem intelligimus. Et primo de Crisi, Optimū eorum quæ ad crīsim pertinet principium est futuri vigoris summi in morbo cognitio: sic appellatur vehementissimum totius ægritudinis tempus. Et alibi in eodem libro: Status, qui est vehementissima totius morbi pars. Vtar & ratione Galeni, quam innuit in libro de Totius morbi temporibus: Cauenda sunt media, in quibus morbus est validissimus: trēsque adducit ad hoc Hippocratis Aphorismos. *cap. 1. post init. cap. 8. cap. 2.* Sed si alium esset tempus consistentię morbi & symptomatum, vel nulla penitus de morbi cura esset habenda,

vel in excessu symptomatum essent ægri cibandi, medicamenta danda, mittendus sanguis: quæ omnino absens sunt: pessimèque fecissent Galenus atque Hippocrates, tum maximè in prima Aphorismorum, vbi tam tenui victu ægros iuxta statum extenuant qui alterum ab altero statum non distinxissent: ac insuper edocuisissent de quò nam status genere intelligant. Quin etiam si status est dum materia concoquitur, non cum còcocta est, nam tunc incipit declinatio: igitur ex sententia Aphorismi secundæ periculæ, dum pus conficitur dolores ac febres fiunt, magis, quàm iam confecto. Accedit, quòd statum vocamus, dum consistit morbus ex symptomatù sæuitia. Vel igitur nondum concoqui incipit materia, vel concoquitur planè, vel ex toto concocta est. Si hoc ultimum, erunt symptomata declinationis tempore, quod nemo admisit. Si ante concoctionem, cum nulla sit pugna illorum causa esse nō potest. Si in ipsa còctione, vel dum incipit, vel dum inualescit: non primum esse potest, nam eadem ratione qua initium facit sæua symptomata, consistentia faciet deteriora. Si autem in consistentia status symptomata sæuiunt maximè, igitur in statu morbi: nam nihil aliud est Status morbi, quàm tempus in quo materia plenè concoquitur. Et ideo benè dixit Auicenna prima quarti, Et status in febribus est hora in qua vehemens est pugna naturæ cum materia, altero eorum vincente, dumque pugna manet est status: ex quo liquet tunc esse grauissima symptomata. In oppositum Hippocrates primo Regiminis acutorum inquit: At si os madescat, & quæ à pulmone expuuntur talia sunt qualia esse oportet, cibi liquidi quantitatem augere conuenit. Nempe quæ citius madescunt iudicationis celeritatem ostendunt. Itaque constat nondum factam iudicationem, quare statum morbi in his non esse absolutum: & cum augeat cibos, constat iam desæuisse symptomata: quare status symptomatum alius est à statu morbi. Secundo quoque de Febrium differentiis, & secundo de Crisi. & nono Artis curatiæ, Tres sunt species sanguinæ febris, è quibus vna semper minuitur. quomodo igitur illa in suo statu grauior erit? Euidenior est authoritas, quæ habetur secunda Aphorismorù à Galenò

pho. 47.

r. 1. ca. 3.

l. 23.

cap. 2.

cap. 6.

cap. 3.

à Galeno, his omnibus, cum inquit: Dispositio ex qua *com. 29.*
casus generantur, quam morbum nominamus, non o-
mnino dum morbus consistit validior est: sed in his qui
seruari debent multo melior quam in morbi principio.
Auenenna quoque secunda primi, Hora status est, in qua *doc. 1. c.*
ægritudo in vna manet dispositione. Et rursus prima *tr. 1. ca.*
quarti. Cum apparet concoctio in excrementis, tunc est
hora status propinqua. Et etiam antè dixerat, Et apud *cap. 3.*
statum apparent signa completæ concoctionis. Quare
non poterunt scire symptomata ex dicto Hippocratis
iam adducto in secunda particula Aphorismorum. Ces-
sant enim, vt alibi dicit, calor & continui solutio, à qui-
bus febris & dolor fiunt: atque inde reliqua symptoma-
ta. Accedit ratio nostra, Iudicium omne, vt visum est, in *contr. 2.*
morbi cōsistentia vel antè sit: sed si salubrem esse debet,
iam factam præsupponit coctionem, prima Aphorismorum *Apho. 2*
Galenus docet, actoties, vt repetere tædium sit:
igitur morbi status semper præsupponit coctionem vel
existentem nunc, vel iam ante absolutam. Hac forte
ratione factum est, vt Princeps existimauerit, statum
non esse grauem ratione coctionis materiæ, quando-
quidem necessario in illo iam planè tota concocta sit.
Dicunt & quidam, virtutis casum in statu accidere non
posse, cum materia iam sit benigna: verum posset ratio-
ne separationis, expulsionisue: & ideò hoc argumen-
tum non est euidens. Hæc quæstio est apud multos
difficilis, sed nos declarabimus illius veritatem, & cau-
sam difficultatis aperiemus, quæ fuit, quòd non vide-
runt Galenum, nec potuerunt illius mentem, quam
nunc declarabimus, assequi. Igitur morbi quidam
primo mortales, alij salubres habentur. In mortali-
bus cum non contingat mors in declinatione, cōtinget
vel in statu vel ante. Si in statu, symptomatum tunc
erit consistentia, cum non dentur sæuiora symptomata
quam mortis. Si ante statum, tunc status symptoma-
tum præcedit statum morbi: nam homine moriente
semper status symptomatum adest. Quo tamen ad
imaginationem coinciderent: idest, quòd si ille posset
superuiuere vsque ad statum, adhuc sæuiora experi-
retur his per quæ mortuus est, symptomata. adeò

quoddam vir longe validioris quam ille virtutis per illa op-
 peteret mortem. Igitur in morituris status morbi sem-
 per est cum statu symptomatum: sed symptomatum sta-
 tus non semper est cum summo vigore, sed quandoque
 antecedit, cum mors in principio morbi vel augmen-
 to aduenit. In hoc tamen sensu etiam in illis coinci-
 dunt hæc tempora, quod si æger posset superviuere, sym-
 ptomata illa lethalia usque ad morbi vigorem augeren-
 tur. Cum dico augeri: intelligo quatuor modis, Nume-
 ro, Magnitudine, Perseuerantia, seu diurnitate, & Spe-
 cie: id est, quando nouum symptomatum genus, quod
 prius non aduenerat, accidit, ut post conuulsionem syn-
 copis. Et hoc volui, ut intelligeres pro sequentibus cum
 de augmento symptomatum loqueretur. In his autem
 qui seruantur vel morbi sunt absque materia, vel cum
 materia. In materia carentibus per statum intelligen-
 do summum morbi vigorem, erunt & tunc semper sym-
 ptomata sæuissima, quia nulla est ratio quæ impediat,
 cum symptomata à morbo solum pendeant. In his au-
 tem morbis qui à materia pendent, vel illa tota seruat
 usque ad statum, vel antea magna ex parte minuitur.
 Si tota materia, seu maxima pars seruat, quia semper
 portio aliqua decedit subtilior in omni tempore, tunc
 ipsa non augetur, nisi quis in victu peccet. Ex quod pa-
 ret, quod hi dicunt, materiam in dies singulos generari,
 nihil aliud dicunt, quam quod in victu aberrant, dando
 oua contusa, carnes, & maiorem quam oporteat cibi
 quantitatem: & in talibus non potest assignari regula
 generalis: imò si euadunt fortuna, & robore naturæ, &
 Dei beneficio, non medici euadunt. In his igitur qui re-
 cto vtuntur victu, aut parum ab illo aberrante, conside-
 randum est, quod contingunt tria genera symptomatum:
 vnum à materia, & vocatur Casus à Galeno: hoc autem
 fit duobus modis, vel materia ad benignum transcu-
 te, vel ad oppositam coctionis qualitatem è directo, de
 qua dicebat Galenus primo de febrium differentiis, &
 de morbi totius temporibus. Si igitur ad benignum
 non transeat, symptomata status necessariò difficiliora
 sunt, cum materia magnitudine sit eadem, & qualitate,
 quam ab initio fuerat facta deterior. Et ideo separatio

p. 6.

p. 6.

nec coctio non adsunt, sed sola expulsio improbi & benigni simul per abscessum: & sic seruantur (hoc enim iam suppositum est) pauci illi qui seruari debent: vt in febribus pestilentibus: & tales abscessus etiam postmodum lethales iudicantur, euadunt tamen facta corruptione, & excisa fuditus ac radicitus carne, vt in illustri Triuultio contingit. Paucissimi etiam seruantur facta expulsionem materiæ extrà: sed hoc rarissimum, vt dixi, est. Non transmittit autem extra in talibus, sed ad abscessum permutat, quia separationem moliri nō potuit. Separationem non potuit moliri, quia non potuit concoquere: cū autem benignum immiscetur corrupto, non expellit extra, quia membra vellent benignum, seu quod sibi vtile est, retinere: cū autem expellunt, tunc signum est materiam adeo prauam esse, vt mēbra propriæ utilitatis oblita, etiam vtile cum inutiles reiciant: atq; ideo mortis hoc est signum. Moriuntur autem, quoniam ante finitur virtus, quàm expulsio. Qui autem ex his seruantur, ob id seruantur, quod quanquam materia ab initio praua esset, coctionem tamen, etsi imperfectā, suscepit. Porro huius etiam imperfectæ coctionis meminit Galenus, vt dixi, primo de Febrium differentiis. Sed iure dubitabis, si materia facta deteriore natura potest expellere illam, & ægrum seruare: quanquā, vt dixi, hoc rarum sit. Cur igitur ab initio non expellit, vel si expellat, non tunc æger vt in hora status, liberatur? Respondeo: quod etsi materia illa haud concoquatur, interim tamen ad vias expulsionis commodiores dirigitur, atque ita facilius tota in abscessum à uatura detruditur. Ob id liquet, cur bubones in pestilentibus febribus malè cedant curationi. In his igitur omnibus vigor morbi cum symptomatum vigore coniungitur. In morbis autem qui ad melius materiam dirigunt, duplex est differentia: quidem enim omnino ad vtile conuertunt cessante ipsius materiæ vitio: & in his etiam status symptomatum idem est, sicut in materia carentibus morbi consistentiæ. Est enim Morbi consistentia, cū materia fermè computruit. Cū autem mitigatur ac remittitur dispositio, iam non status est, sed declinatio, quo tempore symptomata sunt minora: quare

cap. 6.

& in his symptomatum status ac morbi vnus est. Sed vbi materia concoquitur, tria sunt symptomatum genera, quæ iam declarare aggressus eram, sed non perfecis: vnum materiæ, se mouentis natura vniuersi illam impellente: secundum actionis caloris naturalis in illam concoquendo: tertium autem crisis & pugna. Hæc autem sunt, dum materia corrupta separatur à benigna, & dum expellitur. Cum autem in præcedentibus coctio nulla esset, vt dixi, in pestilenti febre, & ratione expulsionis & ratione materiæ quæ deterior facta est, in statu cum tunc expellatur, vel etiam si non simul tota expelleretur, vt dictum est, morbi vigor cum symptomatum statu coincidit. At in his ratione materiæ cum deterior sit in principio, quàm cum concocta est in statu: ideo symptomata initij quo ad materiæ prauitatem deteriora sunt, quàm status vel augmenti. Sunt autem materiæ symptomata Grauitas, Præfocatio, Rigor, Frigus, Commotio, & quæ ad hæc sequuntur. At ratione coctionis deteriora sunt symptomata status, similiter & ratione separationis, & expulsionis: nam coctio fit in prima status parte absoluta, & in illius parte secunda separatio & expulsio. Quod si contingat crisin non fieri in secunda parte status, sed morbum paulatim dissolui, tunc æger eo tempore, vt rectè Galeus dicebat secunda Aphorismorum, melius se habebit quàm in initio: quia iam materia cocta existente non erunt coctionis symptomata: sed nec expulsionis, quare hoc in casu status symptomatum finitus erit in prima status parte morbi, atque coincidet. Et tamen cum hoc fiat, quod in secunda parte status melius æger se habeat, quàm in principio. Quod & si succedat crisis, vel iudicium, tunc aliquando sæuiora erunt crisis symptomata, quandoque mitiora, quàm initij secundum materiæ multitudinem, ac locum, & genus iudicij. Nam iudicium sudoris, & sanguinis narium plerunque mitius est: vomitus autem, & fluxus grauius vrinæ medium. Sed de hoc non potest statui regula generalis. Vnum est, quod status symptomatum in his coincidit cum statu morbi, scilicet priore illius parte, in qua materiæ coctio celebratur. Si verò crisis fiat in fine augmenti, tunc nondum perfecta erit coctio ma-

teriz, & finis augmenti symptomata erunt grauiora principio, quia iunguntur symptomatibus coctionis, separationis, & expulsionis vno eodemque tempore, & talia erunt grauiora symptomatibus materiz solius. Sed hic remanent duæ dubitationes: prima, quia dictum est, quod vbi materia concoquatur in hora status, quod in prima parte status erunt symptomata szuiora respectu coctionis, & in initio morbi respectu materiz: quanam modo erūt maiora absolutè? Secūda dubitatio est, quia si crisis fiat in augmento, igitur vel succedet status, aut non: & si succedet, vel erit deterior augmento, aut mitior? Ad primam respondeo, quod in seruandis materia rarò est mala, nisi turgat à principio, ideo symptomata coctionis sunt grauiora, & ita verum est absolutè, quod status symptomatum concidit cum morbi statu. Si verò turgat, vel pars expellitur, & sic leuior status redditur: vel decumbit in aliqua parte, nec expellitur, & tunc iuxta loci naturam vbi decumbit, & reliqua molestiora redduntur, aut mitiora status quàm initij symptomata. nec de hoc potest dari regula generalis. Ad secundam dico, quod valida existente virtute quandoque tota materia expellitur, & tunc sine statu declinatio subsequitur, & non coincidunt tempora morbi & symptomatum. & erit crisis perfecta quantum ad materiam peccantem, non tamen absolutè optima, quia erit laboriosissima, quare cum maxima corporis & virium iactura. Ideoque aliquod iudicium est optimum in quo tota materia peccans non expellitur: & versa vice in aliquo iudicio tota materia peccans, expelletur: nec tamen erit optimum. Si verò tota materia in hac crisi non expellatur, tunc de hoc in sequentibus verbis dicemus.

Cum igitur tota materia nō ad statum vsque reservatur, hoc quinq; modis fit, vel natura morbi hoc expositante vt in sanguinea febre, quam nos decrescētē vocamus, Græci autem παρακμαστικήν. in hac cum descrescere incipit, nam statim ab initio id esse non potest, sed post quatuor, aut ad minus tres horas, statim tota febris sub quatuor temporibus est: nam respectu eius quod putrescere incipit in initio: eius quod putrescit, nondum tamen concoctum est in augmento: eius quod

iam concoquitur ex toto, ac resolui incipit in statu: eius quod vel ex toto, vel maxima ex parte resolutum est in declinatione. Status igitur huius morbi generalis: nam reliquum, ut dixi, usque in finem totum ex quatuor constat temporibus, est antequam febris decrescere incipiat, & ideo symptomatum status idem est cum morbi vigore, quamvis, post quartam aut sextam horam à morbi initio adueniat. Alter modus est, cum ex circuituum qualitate, ut in tertianis, quotidianis, quartanis, in quibus semper subtrahitur, facta per singulas accessiones crisi, aliquid de materia: & tunc cum leuior expellatur, & grauior relinquatur, & in initio non putrescat ea quæ in statu putrescit materia, sed alia, erunt symptomata status grauiora quam initij vel augmenti, & hoc ferme semper. Accidere tamen potest (quod bis in vita mea vidi) in tertiana, ut adeò magna pars putrescat in initio, ut quia subtilis ferme tota sit, quòd etsi deterior relinquatur, præ paucitate tamen minus molesta faciat in statu symptomata quam in augmento vel in principio. Sed tamen & hîc statum morbi cum statu symptomatum coincidere dicemus: nam prima accessio statum continebit, aut prima cum secunda: nam maior materia pars in illis accessionibus concocta est, atque ideo tunc morbi status erit, sed & symptomatum, ut diximus quare & sic coincident. Manifestum est autem quòd pauca in hoc modo meritò ingruentis erunt accessiones. Nihil verò mirum, maiorem ab initio materiae partem computrescere, cum quandoque tota, etsi rarò, sub vna accessione constituatur: meritò quòd id hæsitantibus medicis, an ephamera fuerit, an in tertiana: cum nò circuitus, sed symptomata nobis febrium genus declarent, ut Galenus dicebat: sed hoc loco suo videbitur. Tertium genus morbi in quo materia decrescit est, dum colligitur, ut in laterali morbo, & pulmonis phlegmone: nam in his ut paulatim concoquitur, (quòd tota vna in loco circumscrip- ta non æqualiter possit concoqui, ut nec in furno panis, & in hoc à febrium materia differt, quæ vbiq-ue sparsa fermè simul tota concoquitur) sic paulatim digeritur sputis aut aliis modis. In his non semper deteriora sunt status symptomata, quam reliquorum temporum,

nec semper mitiora: sed pro materiæ, quæ iam ante statum expellitur, multitudine mitior est, aut grauior status initio. Et quanquam statum dicamus, cum tota materia residua concoquitur, tempus tamen totum ab initio exsudationis expuitionisve vsque ad tempus illud quod statum vocamus, quemadmodum in *παρακμωσικαί* febre ex quatuor constat temporibus. Quod si vellemus statum intelligere in his, non cum totum residuum materiæ concoquitur, sed quando maior pars: tunc etiã status & symptomatum & morbi vnus esset. Sed quia statum intelligimus, cum tota materia phlegmonis quæ restabat, concoquitur, illa autem pauca est: fieri potest, vt symptomata mor⁹ materiæ ab initio sint grauiora symptomatibus coctionis in statu: quãdoque etiam contingit contrariũ, nec certa regula de hoc dari potest. Quod etsi accadat, vt ab initio magis à cibo ægri, quàm in statu prohibeãtur: non tã ex sæuitia principij accidit, quàm ne materia in motu existente accessio phlegmoni fieret metu. Attamen grauitatẽ status ostendit hoc, quod minimo errore longẽ magis quam ab initio admissio, pereunt: quod tamen non solum efficit status periculosa constitutio, sed virium etiam imbecillitas. Quartum genus est, cum materia turgẽte natura expellit, vel ars aliquid, aut etiam per venæ sectionem: nam tunc fieri potest, vt status symptomatum fuerit ante purgationem, vel venæ sectionem: status tamẽ morbi erit suo tempore ac post materiæ diminutionem: & de hoc etiam regula certa dari nequit: nam quantò materia detracta fuerit maior, & q̃ relinquitur ex ea benignius, eo principij symptomata symptomatibus status erunt deteriora. Versa vice, cum prauæ qualitatis extiterit, vel quod detrahitur modicum relictæ materiæ comparatione, tunc symptomatum status cum morbi vigore coincidet. Vltimum est, vt sub hora augmenti natura non perfectẽ materiam expellente fiat crisis: & tunc residuum plenẽ concoquitur hora status, & fiet recidua quæ plerunque sua radice deterior est, & tunc symptomatum status, cum statu morbi coincidet. Quandoque verò non erit tanta prauitas status, sicut augmenti, & tunc non coincident, quia maxima pars materiæ in crisi eiecta est. His igitur intel-

Etis omnes autoritates concordēs sunt. Cū autem dicimus, Coctio præcedit statum, quia crīsim bonam : dico, quod præcedit, aut simul fit: & seu præcedat, seu simul fiat: ambæ tamen, tam crīsis, quā coctio instanti morbi tempore fiunt: sed coctio in prima parte, & crīsis in secunda. In crīsi autem augmenti non præcedit perfecta coctio, cum hoc tamen cōtingit, quod perfecta fiat crīsis: nō iuxta verum significatum crīsis, sed iuxta illud significatum veræ crīsis, quæ est cū tota materia propulsa ex corpore æger perfectè liberatur, nec morbus amplius reuertitur. & in hoc significato dixit Galenus tertio de Crīsi, crīsim fieri solum in statu, vel parum antè.

HIERON. CARDANI MEDICI TRACTATVS

VI. SECVNDI LIB. CONTRA-

DICENTIVM MEDICORVM.

CONTRADICTION I.

Ver an in tres partes diuidatur.

P R I M V M Veris initium Hyemi similis est, finis autem æstati : quam obrem sic ver diuidemus, quod Hippocrates indiuisum reliquit : prima Aphorismorum Galenus inquit, nec hyemen diuist. At primo Epidemiorū hæc habet, quæ ab Hermano Cruserio corrupta sunt, atque inuersa: Principium veris secundum æquinoctium est : finis autem, qui & æstatis initium, Pleiadum ortus. Æstatis autem finis Arcturi ortus antecedens autumnale æquinoctiū diebus duodecim. Occasus autem Pleiadum vt autumnī finis, sic hyemis initium. Post pauca autem in hanc sententiam verba subiicit: Si quatuor tempora in differentias iuxta

com. 15.
in fine.

par. I.
com. I.

illorum magnitudinem disseces. Æstas in duas, Hyems in tres partes diuidetur. Quæ anni temporum diuisio ex ipsorum spatio efficitur. Est enim inter Vergilias & Arcturum tempus mēsum quatuor. Plurimum etiam quam quatuor quod inter Vergiliarum occasum & æquinoctium vernum interest. Veris autem tēpus nec duos integros mēses habet, quo fit vt iure indiuisum relinquatur. Hinc etiā Autumni erat tempus, Veris maius quod in duos menses extēditur: hoc tamen ab æstatis ac hyemis tempore magnitudine longè superatur. Et ante etiam: Hippocratis nomen præferens liber de septimanis annum habet in septem diuisum partes: æstate quidem in duas, hyeme in tres partitis: vere autem ac autumno manētibus indiuisis. Sic è directo pugnat hæc cū priore in Aphorismis sententia: cū ibi, vt dixi, diuiso vere hyemen relinquat indiuisam: hinc diuisa hyeme ver relinquitur integrū. Sed facile hoc dissoluitur impedimentum: in Epidemiis tempora diuidit penes longitudinem spatij stellarumque nobilium exortus occasusque, tum etiam naturæ temporum in eadem qualitate differētiā excellētem: nam æstatis secunda pars quam exortus Caniculæ inchoat, siccissima est, etiam tota æstas sicca sit: & pars prima hyemis quam sementem vocant, & vltima quam *φνταλία* longè minus frigida sunt media parte, quæ solstitio hyemali vsque ad Fauonij flatum extēditur cuius nō meminit Galenus. Sed in Aphorismis cū victum penes tēpora instituat calida, frigidaue, par fuit vt ver quod prima parte frigidum hyemi erat affine, & reliqua postrema scilicet, calidum atq; æstati cūtiguum diuideretur. Atque ex hoc licet cōtrariis vicibus pariter autumnum diuisum etiā in duas partes intelligeremus. Hyems igitur cū esset tota frigida, & æstas tota calida, nulla ibi diuisione indiguerunt. Tamen de his aliis locis, tum in libris astronomicis qui æditi sunt plura dixerimus: septē tamen tempora iuxta medicorū sententiam nostro æuo sic distinguemus, variantibus syderū occasu atque ortu nō solū, sed etiam solsticiis atq; æquinoctiis. Veris initium igitur die x. Martij, finis & initiū Æstatis v i i i. Maij. Initiū Oporæ secundæ partis æstatis x v i i i. Iulij. Æstatis finis & Autumni initiū x x v i i i. Augusti

quamuis Arcturus pluuiosus x v 11. Septembris exoritur. Autumni finis & Hyemis initiū x x v 11. Octobris, cum Vergiliæ crepusculo oriuntur, nam illarum occasus matutinus fit die v 11. Nouembris. Inde x i 11. Decembris secūda pars Hyemis inchoat, cuius finis atque *φωτῆρας* initiū quinta dies est Februrij, cum Canicula vesperi exoritur. Clarum enim sydus aquilæ x x i 11. Ianuarij vesperi occidit, multò ante Fauonij flatum nostra ætate. Et hæc ex Francisco Syrigato.

CONTRADICTION II.

Virtute debili existente, & humoribus prauis, an parum de cibo dandum. & reliqua.

aphor. 17. **E**T quibus semel aut bis cibus dādus in die sit considerādum, prima Aphorismorum, & in commento: Si vires laborantis debiles fuerint, & ea quæ in corpore est dispositio sit ex humorum corruptione vel defectu, parum ac sæpius de cibo dandum erit. Si autem cum virium debilitate neque defectus fuerit, nec corruptio, sed humores moderati, aut etiam abundantes, his rarò, & pauca. Si autem cum humorum defectu, corruptione vires valide fuerint, sæpe ac multum de cibo dādum est. At si vires validæ fuerint cum humorū abundantia, rarò pauca offeremus. & hæc de viribus ac humoribus dicta sint. Inferius autē, cum à temporibus anni sumit indicationē, inquit: Hyeme multa & rarò danda sunt: multa ob virium robur, rarò autem, quoniam minima fit in corpore resolutio. Sed hīc duo sunt difficillima: Primum quidem, quòd iam dixerat, Virtute valida existēte, & humoribus plurimis, quales sunt iu hyeme, vt colligitur prima Aphorismorum, parum & rarò de cibo dandum est, Non igitur multum ac rarò,
aphor. 15.
par. 1. aphor. 18. Secundum, quòd in Aphorismo ætate & autumnno, dicit, Quod vere facile ferunt cibum, & melius quàm autumnno: & tamen in præsentī aphorismo dicit, Paucis, & ex longo interuallo nutriemus. Succedunt præter has difficultates duæ dubitationes: prima, quia vult, quòd virtute existente debili & humoribus abundantibus:

item, virtute valida existente, multisque humoribus; parum & raro de cibo dandum sit: atque idem debilis virtus & valida indicabunt. Altera, quo modo virtus valida esse possit cum humorum paucitate. Est etiam alia dubitatio, quia Hyeme plurimum de cibo dandum est, iuxta aphorismum, Ventres hyeme & vere natura calidissimi, & somni longissimi: in his igitur temporibus oblationes multæ dandæ sunt. Auicenna verò de æstate inquit, propter caloris resolutionem indiget additione cibi, & separatione. Sed forsan, imò certè, idem est cum eo quod dicit Galenus, Parum & sæpe: attamen ut adeo sæpe sit, quòd rota summa maior sit mediocritate atque eo modo indigebit pluri cibo quàm in vere, sed in pluribus vicibus exhibito.

1. apl

prim.

quar.

2. cap.

iuxta

dium

1. cõt

eqm. 1

Diximus aliàs de cibo ratione humorum corruptorum exhibendo. Nam tres sunt indicationes, Virtus, Quantitas, & Qualitas humorum. Hic qualitatem pravam non per se, sed ut de quantitate indicat, considerat: nam prauos humores quod corpus ex his non nutriatur, tanquam non existentes, habet. Duas igitur hic (nam tertiam eo in aphorismo edocebit non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes) considerat indicationes: Virtutem, & humorum quantitatem. Sunt etiã duo scopi, Necessitas, ac Tolerantia. Itaque ut singula singulatim dissoluam, ad primã dixerunt quidam, quòd si indigent, multum dandum est, sed raro: si non indigēt parum. Sed quomodo virtute existente valida in morbo possunt cibo plurimo indigere? Dico, quòd si calor sit validus, tunc raro & multum dandum erit: si imbecillis, parum & raro. Quomodo autē virtute valida existente, calor naturalis possit esse imbecillis: tū rursus, calore cum valido virtus imbecillis, suo loco declarabitur. Ad secundam contradictionem dixit Galenus, in eo aphorismo æstate & autumno, Hippocratem loqui de ægris: multum tamen possumus dare in autumno, si virtus valida fuerit. At verò sæpius in autumno utroque modo, seu æger, seu sanus extiterit: non multum autem nisi sanus & cum viribus validis. In vere autē nutriemus parum, & ex longis intervallis, necessitatē intuentes: at si tolerantiam, multum possumus nutrire, quoniã virtus feret.

Ad primam verò dubitationem si quis diligenter
 pho. 17. mētem adhibeat Galeni verbis, ille in commēto respon-
 par. det. Nam duplex est discriminē victus. Validarum virum
 cum humorum multitudine, & Imbecillium cum humo-
 rum multitudine. Primum, quia in validis viribus indi-
 cat de cibi paucitate, sed non necessario expostulat, per-
 fert enim & multitudinem: imbecilles indicant ratione
 multitudinis humorum: sed non bene ferūt nec copiam,
 nec inediam. Secundum discrimen est, quòd in validis
 viribus, cū morbus adest, longe tenuiore victu (quam-
 uis & in imbecilibus tenui opus sit) vtendum est. Quo-
 nam pacto autē virtus valida esse possit cum humorum
 paucitate, Galenus mihi declarasse visus est pulchrè duo-
 p. 5. in decimo Artis curatiuæ, cū dixit, Virtus in solidorum
 incip. & spirituum temperie constat. Quare non est necesse a-
 desse multitudinem humorū ad hoc vt valida sit virtus.
 p. 5. At dices, nonne Artis curatiuæ, inquit Galenus, quòd cum
 cremento sanguinis vsque ad certam metam crescit &
 virtus: licet ibi doceamur, quòd postmodum adeò san-
 guis possit crescere vt obstruat, nec tunc vires crescant,
 Vnde liquido patet mēbri diuisionis illius claritas, cū
 virtutem debilem cum humorū multitudine posse esse
 contendit. At verò de virtute valida, & sanguinis pauci-
 tate, maior mehercle relinquitur dubitatio. Verū dice-
 mus, quamuis nec cum extrema sanguinis paucitate me-
 diocres, nec cum paucitate etiam validæ vires esse pos-
 sint: cum paucio tamen sanguine mediocres vires esse
 queunt: & hoc solum Galeni autoritas expostulat. Reli-
 quum est tandem vt doceamus, quonam pacto, cum hy-
 ems multum de cibo requirat, dicat Galenus raro dan-
 dum. Sed hoc clarum: cū enim plurimus, ideo raro cō-
 coqui enim breui tēpore multus cibus nequit. At etiam
 regim. dictum illud: Venæres hyeme, ad sanos refertur ægri ve-
 rō rarius & minore cibo alendi sunt. Hinc dissoluitur
 4. com. difficultas de duobus ægris.

princ.

CONTRADICTION. III.

Aqua hordei an in morbis conveniat.

INoleuit tantus aquæ hordei vsus, vt vix medicus dici
 nostro tempore debeat, qui illa non vtatur. Meminit

fanè eius Hippocrates tertio Regiminis acutorum his
 verbis: De reliquis poribus, cuiusmodi est hordeaceus, *tract.*
 & qui ab herbis viridibus, neque possumus dicere *cap. 4.*
 ptisanam intellexisse, vel illius succum, aut ptisanam co-
 latam: quandoquidem hîc hæc subiiciat narrationi de
 potu aquæ simplicis, & vini aquosi, flauo, inodori: & etiã
 quia hoc dicturum se pollicetur vbi de morbi singulari
 curatione aget, & vbi etiam composita tractabit medica-
 menta. At de ptisana & illius succo diffuse iam tractaue-
 rat: quare hîc simplicem potum intelligit ex aqua hor-
 deoq; confectum. Meminit & in quarto libro eiusdem *tract.*
 his verbis: Quod si supra modum siticulosi sint, bibant *cap. 7.*
 aquam hordei. Quò in loco contradictionis ansa habe-
 tur, cum Galenus dicat, melius fecisset si exposuisset an
 per aquam hordei zythum quo nunc homines passim v-
 tuntur intelligat: an oporteat in ea conficienda solùm
 hordeũ madefacere, vel quouis alio modo eam parare.
 Ex quo liquido patet, Galenum hordei aquã nostri tem-
 poris ignorasse, Arabũque fermè inuẽtum esse. Quod
 autem insalubris sit & nunc ostendam. Vnde non satis
 queo demirari Manardum, qui quasi consulto, sed non *lib. 5.*
 consulto per deos, imò potius crassa minerua, atque per- *stola 2*
 uerso iudicio totam corrumpit medicinam: à laudatissi-
 mæ enim ptisanæ vsu, quo nihil vel laudabilius excogi-
 tare, vel etiam nunc experimento salubrius potest, nos
 deterret. Ad infaustum autem hoc potus genus (quod
 Hippocrates Vino, Oximelle, nec non Mulsã, aquaque
 commemoratis præteriit: quod Galenus prorsus igno-
 rauit: quod, vt ostendam, non minimi est detrimenti)
 hortatur. Nõne hoc profectò est omnia medicinæ præ-
 cepta confundere? cùm præsertim in omnibus fermè,
 quæ ad humanam salutem spectant, talem se gerat. Ergo
 fertile solum vt medicamenta salutifera affert, sic & ve-
 nena: sterile venenis caret, sed nec boni quicquam pro-
 ducit. Ætas nostra magna & præclara ingenia tulit, à bar-
 barie bonas literas vindicauit, artes in immẽsum auxiit
 sed tamen quosdam etiam ædidit viros, qui fucata do-
 ctrina & verborum lenocinio, cuncta corrumpunt.
 Dum enim ambitioni nimis student, vt pulchrè magis,
 quàm verè dicant consulunt. Neque vllum est genus ho-

minum difficilius, quàm horum, qui summam gratiam in sermonis elegantia statuunt. Sine iactura hominum tamen in aliis disciplinis errare licet, quamuis hoc turpissimum sit, arque è directo contrarium his, qui ob inuentiones artium laudem ac præmia ab antiquitate promeruerunt. At in arte medica, omnis falsa doctrina multorum millium hominum infantium morte, præter ipsius artis iacturam, pensatur. Nemo me inuidia, quòd mortuus sit: aut odio, quòd illum nunquam nouerim: sed humani generis salutis gratia hæc dicere sibi persuadeat. Grauius in illum sum stomachatus, grauius etiam inuehor, non alicuius simultatis causa, non gloriæ spe, cum dispar longè sit certamen, sed, ut dixi, ne gratia quæ sibi dicendi cura comparauit, mortalium generi plurimum noceat. Neq; est quod quisquam patriam forsitan illius odisse suspicetur, cum plus longè utilitatis Leonicens, & nisi vereretur adulationis, mihi tamen incogniti, suspicionem dicere, Brasauolus, quàm Manardus hominibus detrimenti attulerint. Sed sit hoc longè maius beneficium, atque, ut ita dicam, decuplo, præstat tamen & medicorum vulgus & ægros ipsos ac noxa carere. Sed iam ad rem reuertor, à qua me humanæ salutis amor dimouerat. nec quisquam putet qui non veritatis studio scribat: atque hominibus salutaria, seu viuat, seu etiam mortuus sit bellum mecum internicinum non habere. Sic enim Hippocrates, sic Galenus, ceterique qui veritatis dilectione flagrant, illiusque dulcedine inebriati sunt. Quòd si par illis eruditione esse nequeat, quid quaeso prohibet, non quantum illos amare veritatem? Ostendunt libri nostri de Consolatione veritatis amore me plusquam illos periclitatum. Hec certius est argumentum amoris illius, quàm præmij magnitudo. Itaque admirantur quidam, quòd Andreæ Vessalium, mihi hominem è facie ignotum, alienæque gentis, & (ut etiam quod illi obiciunt addam) chirurgum, laudauerim, atque suspiciam eaque etiam de causa adeò quidam veritatem oderunt, me accusant. Ego quidem non Italus potius quàm Barbarus sum, non Mediolanensis potius quàm Memphiticus, proborum mihi patria vna est, atque mundi ipsius ciuis. Vessalium non amo, virtutem illius su-

spicio, diligentiam admiro, utilitatem amplector, denique fortitudinem suspicio, quod primus omnium pro veritate Galenum iam vetustate gloriosum, ac morte inuidia carentem, multitudinéque operum illustrem, aggredi hac ætate, quæ adeò liuori est obnoxia, ausus sit. Itaque ut ille Diis gratiam haberet deber, quod satis feliciter negotium processerit: ita nos illi decet quod fortiter aggressus sit. Ergo, ut ad propositum reuertar, iam de duobus dicendum est: constat enim hordei aquâ neq; Hippocrati in usu, nec Galeno cognitam fuisse. Cur igitur in quarto regiminis acutorum dat? constat ut in tertio libro iuxta finem dicebat Galenus, eū non esse Hippocratis genuinum. Quid igitur nostra refert, si cantharides, aut eris eruginem subditio Hippocratis nomine alius quispiam administret? Sed in tertio potus illos nobis insinuauit non esse communes, ut quatuor iam dictos Vinum, Aquam, Mulsam, Oximel, qui non solum acutis omnibus, sed etiam diuturnis conueniunt: non tamen sic, ut vnus illorum omnibus, sed omnes quidem omnibus. Alterum, quod mirum est, Galenum dixisse Hippocratem non scripsisse libros de Acutorum morborum curatione, nec horum potuum compositionem tradidisse, nec medicamentorum compositorum conficiendorum modum: cum sanè constet, omnia hæc in libris de Morbis absoluisse. Vnde in tertio illorū, vbi de frigefacientibus potibus in ardenti febre agit, aquam hordei sic describit: Hordeum Achilleum & magnum ac plenum hemina mensura siccato, & acutis spicis ablatis, vbi probè laueris, aquæ cōgio affuso, coquito ad dimidias, frigefacito, ac ad bibendū dato. Subiicit & post pauca aliud conficiendigenus, his verbis: Hordei torrefacti probè loti chenicem dimidiā in aquæ congio bis aut ter feruere finito, & frigidam hanc exhibeto. Meminit in vtroq; ablutionis ac exsiccationis: quæ duo si modò hunc librum pro Hippocratis genuino, aduersus Galeni sententiam quis recipiat, in aqua hordei conficienda adiacere decet. Constat enim non potuisse Galenum hunc librū si fuisset Hippocratis (cum adeò diligens in illius voluminibus exquirēdis extiterit, ut in primo de medicatua apparet) latere. Necesse est igitur quandoqui-

iuxta si

comp. I.

p. 538.

tract.

2. cap. 9.

dem liber hic antiquioris cuiusdam est, nec obscuri viri, Galenum illum Hippocratis esse non existimasse. Dictū est autem de hoc diffusè in Galeni vita: restatūque sum, me nihil vnquam solere repetere. Sufficiat solū ostendisse quod ab Hippocratis maiestate plurimum deficiat: nam de stylo luce clarius est. Primum in quarti libri initio fontem sanguinis cor facit, & splenem, aquæ, quæ ab illius placitis abhorrent, falsæque sunt: nam splen atri humoris, iecur sanguinis est initium, etsi de corde illum tuearis, de liene non est dubitatio. Sed, vt dixi, sat pro argumento sit, hoc non censuisse Galenum. Quisquis autē fuerit ille qui librum hunc scripsit, seu ex Hippocratis filiis alter Thessalus aut Draco, aut ex nepotibus mentem Hippocratis secutus est: ac forsan etiā ex illius præcepto libros hos conscripsit. Nam vbi de hordei aqua agit, etiam decoctum ex herbis tamen pastis edocer. At non de cnico, pyris, punicis, Myrtis agit. Sat dicet quispiam, fuerit extremis in verbis, postquam de cotoneo docuerat, vnum eundemque modum & reliqua conficiendi admonuisse. Sed sit modò Hippocratis quantumuis potum illum solum in ardēti febre admittit, nulla prorsus laude propria ei adiecta, cū reliquos ibi diuersis laudibus singulis peculiaribus decoret. Ergo Arabum hoc inuentum iam nunc etiam iuxta illorum sententiam tractetur. Inquit Auicenna libro secundo, Aqua hordei inflat, & ventriculo nocet. Inde dicit, quod hordeum est frigidum & siccū in primo, & quod aqua illius humectat, & infrigidat: non sanè ratione hordei ipsius causa, quandoquidem, vt dixi, ipsum sit siccum: sed quoniam aqua non potuit ad contrariam propriæ naturam ex coctione cum hordeo conuerti. Sed si quis videat ipsum in prima quarti, vbi eam componere docet, aquæ hordei quæ citra illius admixtionem substantiæ sit, modicas laudes præbet. Illud quod multos decepit est, & ibi Auicenna docet, per aquam hordei prisanam aut prisanæ succum intelligi, cuius non mediocres laudes sunt: quas qui abusu aquæ hordei huius nesciunt, perperam huic etiam tribuunt. Nam hæc tardè è ventriculo descendit, ventriculum verat, inflat, & quod maximum est, concoctione materiæ delinquentis retardat. Est enim concoctio, vt in primo

primo libro docuimus, calefacientibus, & generaliter
 calorem naturalem, aut illius actionem roborantibus.
 Igitur hæc, cum illud impediatur, quod optimū est in mor-
 bis, saltem præparare debet illam, ut oximel, aut mulfat:
 sed ne id quidem: cum enim præparatio fiat attenuando
 crassa, incidendo lenta, aperiendo obstrueta, hæc incref-
 sar, lentorem auget, viscidamque facit materiam, cum
 hordeum ipsum viscidum sit per se: ob idque ptisana lon-
 gissima coctione, duplicique, ut Galenus ipse docet, in-
 digeat. Ab aperiendo autem tantum abest, ut etiam non
 parum obstruat. Solum igitur præparat materiam, cum
 sine obstructione immodicè calida materia abundaue-
 rit, ut forsan in aliquibus exquisitis tertianis. Quibus
 igitur potibus reficiendus æger: oximel cum aqua ad-
 mixtum in pluribus vomitum commouet: ubi id non a-
 gat melius: si id agat, & reliqua consentiant, vinum al-
 bum inodorum iam diu dilutum porrigito: si quid pro-
 hibeat, soleo ego aquam, in aqua buglosi radix, aut pas-
 sulæ acetosæ fuerint incoctæ, propinare. Est & aqua sim-
 plex cocta longè melior hordeacea. Ergo nominis am-
 biguitas nos decipit, nam ptisana ipsa, ut Hippocrates *I. Reg.*
 nos docet, non mediocribus laudibus prædita est, inter *acut. I*
 quas est, quod humectat. Hic longè maior accedit dubita-
 tio, quā de aqua hordei: quomodo enim humectare po-
 rest hordeo existente sicco, ut in libello de Ptisana habe-
 tur: inquit enim, Hordeum frigidū est atque siccū. Et in
 primo exsiccantiū ac refrigerantium illud collocauit se-
 ptimo de Simplicibus medicamentis, adiiciens illud, Plus *cap. 2*
 ficcare quā fabam. Quomodo igitur ptisana humida? *Flor.*
 Respondet Manardus, hoc illi ex aqua aduenire. Sed si
 sic esset, omnia quæ coquuntur aqua, frigida & humida
 existerēt. Inde quomodo potest hordeū in contrariā per
 solam coctionē transire substantiā: nam aqua nō nutrit,
 sed ipsa hordei in ptisana existentis substantia: quare opor-
 teret substantia hordei humidā euadere: palam enim est:
 elementa non nutrire. Hoc autem accidit his, qui omni-
 no Philosophiæ expertes sunt, ut absurdissima dicant.
 Igitur hordeū totum cum cortice siccū est, sic Gal. in his
 duobus locis docuit. At primo de Alimētis inquit, Quo- *cap. 9*
 modocunque hordeū paraueris, nunquam excalefaciet,

at pro varia præparatione exsiccat vel humectabit. Ex quo planè colligitur, farinam hordeaceâ frigidam esse, & mediam inter exsiccantia & humectantia: vnde cùm elixatur humectat: quantumvis enim modicum humoris ex aquæ consortio recipiat, cùm iam temperata sit, ac media prorsus inter siccum atque humidum, illico in humidam temperiem labitur. Huic sententiæ consentire videretur, quòd Dioscorides libro secundo scribit, eius præparata lac proritare: & quod Hippocrates dixit, mediocriter illam humectare. Falluntur enim hac ratione prorsus qui eam vehementer esse humidam arbitrâtur. Philosophus in Problematibus raram esse hordei farinam, & 1. part. crassæ substantiæ existimauit, multoque antiquo tempore in usu, ac longè frequentiori quàm nunc. Credo quòd triplici vbique vberior nostro æuo proventus sit, tum siliginis ac milij. Antiquis hordeum magis curantibus, cuius etsi usus non adeò esset utilis hominibus, de seruis tamen non curantes, quorum propriè alimento destinabatur, equis ac asinis alendis commodius erat siliginis ac milio, ea de causâ sationi hordei intendebant. Sed vt ad 1. probl. 37 propositum reuertar, primo Problematum scripsit, hordeum tritico humidius esse, de quo forsan cùm medicis aliter sentire videantur aliàs dicendum erit.

CONTRADICTION. IIIL.

Coctio an securitatem omnino portendat.

Part. 2. **C**oncoctiones celeritatem iudicij portendunt, securitatemque salubrem: primo Epidemiorû inquit 1. com. 45 Hippocrates. hoc etiam primo de Crisi Galenus adducit: sed quinto de Locis, aum de suppuratis agit, faterur viribus imbecillibus existentibus concoctio purè ac in pectus effuso mortem ob id contingere, quod validis opus sit. Damascenus etiam in Aphorismis, Cuius vrinæ, inquit, in morbo diuturno sani hominis vrinæ similis perseverauerit, is nunquã ab eo morbo liberabitur. Respondeo: Concoctio (tamen si superius de hoc abundè dictum sit) duplex: aut materiæ collectæ in vno loco, vel per totum corpus dispersæ. Si absoluta sit coctio & materia sparsa, æger non moritur: quia natura quæ fuit sufficiens

ad concoctionem, multò magis erit ad separationem, & expulsionem, nisi error acciderit, igitur sanitas est expectanda. Sed si materia est collecta, poterit post coctionem mors contingere. quamvis enim absoluta sit coctio, attamen præ locorum angustia, aut multitudine materię, virtus non potest expellere, ac æger moritur. Contingit autem quatuor modis, existimare materiam coctam, & tamen mortem subsequi: quos quia frequentius videbis, quàm in capite capillos, ideo diligenter animaduertas. Primus est, in febre pestilenti, cùm vrina videtur similis ferme coctę, & tamen æger est propinquus mortis: Propterea dixit Auicenna, Et quandoque vrina parum abest ab vrina sani, & tamen æger moritur. Dixit, Parum abest: non absolutè, Similis est. Causa est, quòd (vt declarauimus) pestilens febris quandoque est de genere Hecticarum, aut earum quę solum in spiritibus accenduntur: vel quia natura non agit in materiam illam actione qua separet aliquid ex ea, quia non potest, ideo vrina relinquitur quasi nulla sit materia in corpore. Tertius modus habetur ex similitudine eorum quę à Galeno dicuntur tertio de Præfagio ex pulsibus, de ipso pulsu. Nam calor pestilens calefacit vrinam, & tingit, summa virtutis debilitas aquosam efficit, ita ex horum duorum extremorum mixtione quę perniciosissima sunt, vrina similis efficitur ei quę à moderato calore, qualis in sanis est. Secundus modus est, cùm phlegmō latitat in internis, & homo existimat solum adesse febrem, ideòque coctionem febris præstolatur, interim à phlegmone crudo æger interficitur. Tertius modus est, cùm vrinę quandoque concoctę videntur, nec tamen perseuerant, indicatque materiam diuersarum qualitatum, vnde ex parte supra totum iudicium facientes decipimur. Quartus est, cùm materia non est in loco expulsionis apta ob virium imbecillitatem: ideòque maximè Hippocrates laudabit in morbis pectoris sputi facilitatem: nam præter materię coctionem, & qualitatem laudabilem, sputi facilitas vires ualidas & instrumēta operi apta declarat. Mitto nūc, in quibus errare contingat, vel quia morbus in venis nō fit, vt in Damasceni casu: vel quia non probè noris exquisitam excrementi coctionem: aut quia error in victu

succedat: nam hæc non boni medici errata sunt, priora excusantur. Sed tertius tamen, et si frequentissimus sit noster ævus, venia tamen indignus est: tū nunc magis, postquam te docui, nō debere absolutam dici coctionem, in qua coctionis signa non perseverant. Possibile est tamen euctis à calore naturali causis morbificis (quod notatur dignum est) patientem mori ob alteram quæ lateat dispositionem, secunda Aphorismorū inquit Galenus. Vnde & concoqui periclitante viro materiam possibile videtur, & merito iam euctæ nullo modo posse perire. Sed hoc in sparsa iam intelligendum docuimus.

phor. 1.

CONTRADICTION V.

Somnus an à frigiditate fiat, & an habeat inuamentum somni naturalis.

ap. 5 in princip.

phor. 3. 2 com.

raff. 4. ap. 1. in ine.

ap. 3. in ved.

ap. ult.

ARdor vigilias, refrigeratio soporem inducit. Nempe quod ad utrumque attinet in morbis, calida frigidaque intemperies primas sibi vindicat partes: altera verò ab hac facultas ad humidum siccumque refertur: Galenus tertio de Locis affectis inquit: & eandem sententiam expressit secunda Aphorismorū his verbis: Fit autē somnus gravis refrigerata parte sensitiva prima, hoc est cerebro ipso. Cum ipso enim valida refrigeratio fuerit, mixta humido facit lethargicas passiones, cum siccitate autem eas quæ Græco vocabulo *καταληψεις* nominantur. Sic & vigilæ fiunt propter calorem primæ partis sensitivæ, vel ex sola intemperie, vel biliosi humoris abundantia. Et Princeps prima tertij, Cum somnus gravis, seu Caros sit ab intemperie, sit à frigido primò, inde propter humidæ qualitatis abundantiam. Aristoteles etiam in libello de Somno & vigilia, querit: Cur cum somnus sit refrigeratio quædam, calida nonnulla, ut vinū, somnum concilient? At appositum primo de Causis symptomatum. Ac quæ quidem tantum humectant medicamenta meritò omnia somnifera vocantur. Quæ verò perfrigerant, nec somnum, nec indolentiam asferre rectè dicuntur: sed pro somno Coma Caronque: pro indolentia, ob perfrigerationis excessum, sensus quidē abolitionē,

aut saltem certè diminutionem. Dico, solutio huius difficultatis est satis clara in vltima autoritate, nam inquit, Naturalis somnus fit ab humido, morbosus autem à frigiditate. Sed vt in morboſo dicebat Galenus, frigiditas primas, humidum ſecūdas obtrinet partes: ſic in naturali verſa vice. Sed ſi ita eſt, frigida & ſicca ſomno idonea eſſent: at Gal. nihil tale refert, ſed ſolū humida papauer, mā dragorā, altercū ſeu hyoſciamū. Quin etiā Serapio refert *cap. in ſi* Caphuræ uſum, quā in tertio ordine refrigerantium ſtatuit, vigilias afferre. Quod etſi Solanū hypnoticū octauo de Simplicibus medicamentis referat eſſe ſomniferū, *cap. prio.* frigidū, & astringens, cuius radix ex cortice in initio ſecundi refrigeret, exſiccet ex initio tertij, Hortenſe in extremo astringentiū collocauit ſecūdo de Alimentis reliqua genera eiſdē temperaturæ cū eſſe velit, impoſſibile eſt eſſe humidum. Quare ſatemur humida etiam ſomno aptiora, ſed & immodicè frigida ſi ſicca ſint caron poſſunt producere. At de Caphura alia ratio eſt, cū pares habeat calidas ac tenuiſſimas: quæ autem craſſiores frigida, nec mihi uſq; adeo de illius frigiditate comper-*cap.* tum eſt. Aliud etiam poteſt uſus quā præſens natura, vincente demū ſiccitate: vt magis quæſtio circa medicamentum ipſum verſetur, quā circa generalē illius vim ac ſomni cauſas. Sed aliud eſt, quod ſenes bene dormirēt ſi frigiditas prior eſſet ſiccitate. Hoc autem Galenus negabat, ſecundo de Alimentis dicens, Declinantium ætas *cap.* ad vigiliam eſt propenſa. Reſpōdeo: Quod, vt dictū eſt, frigiditas non eſt cauſa naturalis: & ideo ſenes etſi non bene dormiant ad καταληψίαν, tamen ſunt propenſi ad caron ac coma. Sed ſi calor eſt cauſa vigiliarum maior quā ſiccitas, & plus quā ſomni humida qualitas, pueri non eſſent ſomniculoſi, quod eſt contra Philoſophum in de Somno & vigilia, & experimentum medicorum. Reſpondeo primò, calor præternaturalis eſt cauſa vigi-*cap.* liæ non naturalis. Secundò, calor non multus, qualis eſt in pueris, ſed intenus & acutus. Oſtendit autem Galenus ſecundo Artis medicæ, cū de calido cerebro tra-*cap.* ctaret non pertinere vigilias ad ipſum: de ſiccò autem *cap.* inquit, ad vigilias prompti ſunt, & vt illius verbis, ἀγρυπνῶντες εἰς. de calido tamen dixerat, Breuib; ſomnis

cap. 12.

hæc temperatura gaudet, minimèque profundis, sicut de calida & sicca ἀγρυπνητικώτατοι, id est maximè vigi-
lantes. Itaque apud illum hic ordo statuitur: Frigida ce-
rebri temperies, atque humida maximè, graui somno
& plurimo tentatur: humida somni multi ac profundi,
frigida somnolenti, non multum tamen. Calida & hu-
mida somnos habet profundos, sed non diuturnos: nec
tamen diu possunt vigilare. Frigida & sicca qua in me-
dio est, sed illam Galenus subtrahit: varia enim est,
& modò peruigil, modò nimis somno dedita. Inde Cali-
da breuib; somnis, nec profundis, detinetur. Inde Sic-
ca multum vigilat: omnium maximè Calida & Sicca.

doc 2.

cap. 13.

Sed nunquid somnus à frigido factus habeat iuuamen-
ta veri somni? & iuuamenta somni declarantur secunda
primi ab Auicenna, & sunt quinque: Primum, Caloris
naturalis restauratio: Concoctio iam nocentis quàm iu-
uantis materiæ, seu cibi: Retentio eius quod præter na-
turam fluit: Sedatio malorum symptomatum plurima,
vt tussis lassitudinis, & doloris, sitis que: Preparatio mate-
riæ ad expulsionem. Et ad primum sequuntur reparatio
spiritus animalis, lætitia, confirmatio virium: ad secun-
dū humectatio, ventriculi robur, bona nutritio, pingue-
do: ad tertium sanatio fluxus: ad quartum sanatio vulne-
rum, & fracturæ venarum: ad vltimum bona crisis. Ex quo
pater, quanta mala inferant qui bonum somnum quam-
uis profundum, impediūt. Neq; enim omnis profundus

cent. 29.

somnus malus: secundo enim Prorrhiticorū inquit Gal.
Dormitatio succedens longæ vigiliæ, etiam si καὶ pos dici
possit, vel etiam in pueris sine vigilia longa præcedente,
non solum mala nō est, sed utilis, ac etiam signū bonum
dici debet. O quot vidi conantes prohibere hunc somnū
profundum longæ vigiliæ succedentem: & quibus suc-
cessit iactura ægri vsque ad exitiū voto potiti sunt qui-
bus autem non seruatus est æger inuito carnifice medi-
co. Somni igitur profundi tres sunt species, καὶ pos, καρώ-
δης, κατὰ λήψιν. seu, Dormitatio, & Deprehensio, ac stupor.
Scio non verè hæc Latine exprimi, sed edocebo: quan-
doquidem cogor Latine aliquo modo explicare, quod
Latinis ignotum fuit vno nomine: nā Celsus hæc circū
scripsit. Itaque cū somnus profundissimus est, & grauiter

euigilatur, ruitque in somnum denuo, sed non læditur sensus ac motus, tunc est dormitatio: & ad illam sequuntur omnia iuuamenta boni somni, nisi quod præparatio materię ad expulsionem non adeo recte perficitur. Nec semper calor naturalis augetur, imò quandoque debilitatur propter frigoris vehementiam: reliqua tria vt in perfecto somno succedunt, *ὃ κατελήφη* tertium & quartum commodum succedit, nullum aliorum, ideo est via ad mortē. Regula enim generalis est, Somnus qui somni iuuamenta magna ex parte non præstat: est mortalis: vt etiam de vero somno eam iterauerit Hippocrates secunda Aphorismorum. Ideo etiam bene dixit Princeps. Et somnus qui medius est inter somnum & vigiliam in *Aphor* omni dispositione est malus. iuuat tamen *κατελήφη* in *secūda* dolorum maximorum sæuitia, nec in vlllo alio casu, nec *mi doc* potest dici quod iuuat, sed quod magis noceat vigilia *cap. 13.* ob doloris acerbitem: hunc ego stuporem nominaui, *sine.* cum homo iacet apertis oculis, nec sentit, nec mouetur. Dicas modò tu, me non satis bene accommodasse nomen. Quid mea interest, nam hoc & Galenus de hemi- *li. de m* tritæo, qui Romæ erat frequens, excusat. In *καρώδη* autē, *borum* seu deprehensione, cum læduntur cerebri vetriculi vul- *poribus* nere, vel compressione, vel nerui temporum, non succe- *sine.* dit nisi tertium & quartum iuuamentum: sed calor naturalis adeo debilitatur, vt patiens sit in via aperta ad mortem. In hoc est quasi somnus, sed sine motu & sensu omni. Differt à *κατελήφη*, quia oculos tenet clausos, nec vlllo modo euigilari potest.

CONTRADICTION VI.

Enemata an nutriant.

AREA quæ ventriculo sunt vicina, pertingere nequit quod per sedem infunditur, quinto. Artis cu- *cap. 11* ratiæ, dicebat Galenus. Rursus in tertio decimo, dum *cap. 13* enarrat curā phlegmonis, Iecoris in cauo, inquit, si scirrhusum aliquid remanserit, medicamenta validiora clysteribus admiscebis. His fit, vt à iecore videatur posse trahere clyster, à ventriculo nequaquam. Et infra *cap. 17*

Hh iiii

inquit, Ad ieiunium ipsum intestinum clysteria nō possunt attingere imò etiam si nitaris solum ad tenue intestinum accedere ac ipsum tangere queunt. Quarto autē
sem. 20. Regiminis acuto, dum curam anginae tractat, Post venesectionem iubente autore in textu clysteria apponi, inquit Galenus. Quòd autem scopus sit solum excrementa in eis repurgare, sed passim corpus vniuersum à morbis humoribus, statis palam est. Nullibi sanè meminit, quòd clysteria nutrant: sed neque Auicenna. Auenzoar primo Theisr affirmat enemata nutrire hac ratione, Si quis à bile intestina pungente vexetur, nec modū
tra. ca. 18 habeat deiciendi aluum, bilis reicitur per os. De hoc dicebat Galenus, scribens tertio de Symptomatum causis sub hac sententia: Venter cum pro lege naturæ se habet, trahit à ventriculo supernè, deorsum verò excernit: cum autem præter naturam affectus est, etiam ab inferioribus aliquid capit: nam & clysteris aliquid vsque in ventriculum ascendit, adeò vt vomerent. præterea ster-
ca. 1. post
ue. cus aliqui in lethalibus ilei morbis. Si igitur hoc iam praua efficere potest, inquit Auenzoar, scilicet vel vt ad se trahat, vel vt recipiat: quantò magis rem dilectam enemate iniectam, qualis est ptisana, lac, ius pulli. Docetque modum, vt bene vacuïs intestinis aliquid horū quod diu contineatur, immitti debet. Inde respondet auctoritati Galeni contrariæ, Enemata non ascendent nisi ad ilei initium, quæ enemata sunt euacuantia: igitur enemata nutrientia non ingrediuntur ventriculum. Dicit, argumentum non valet, concedendo quod Galenus dicit, quia expurgantia enemata à ventriculo reiciuntur, & nutrientia attrahuntur.

Ista opinio falsa est primò, quia Galenus in hoc loco vltimo adducto hæc subiicit: Satiùs autem est ventriculum in huiusmodi affectibus vt existimemus non trahere, sed quod ab intestinis violenter retrudētibz ascendit duntaxat recipere. Quippe in intestinis, de quibus iam agere tempestiuum est, compressiua est virtus, ceu alibi ostensum est: qua vsa nutrimentum ad inferiorem suum exitum perpellunt. In quibusdam tamen affectibus cum complectendi ac constringendi motus ab inferiore incipit parte, ea quæ in intestinis continentur,

furfum feſcuntur. Qua ratione acer etiam ſuccus quiſ-
 piam, qui ad ſedem aliquando delatus fuerat, ac vel in
 foro, vel in loco alio quopiam verſatis, aut negotio ali-
 quo quod deferere non licuit diſtictis violenter reten-
 tus, ruſum aſcendit, ventremque mordens, caput etiam
 vaporibus impleuit. Principium quidem motus ab ani-
 mali inſtrumento, in ano exiſtente, quod muſculus eſt,
 capiente: inde vnoquoque inſtino quod iam receperat
 ruſum trudente, ſimili modo in præceps repulit. Quo
 etiam modo crepitus infernè exire prohibitus, ruſum
 retruditur. Ergo mirum non eſt, clyſteris aliquid ac ſter-
 coris, ex tam violenta inſtinatorū conſtrictione in ven-
 triculum aliquando præter naturam aſcendere, indeque
 ad exitum properare. Hæc Galenus. Ita vt intelligamus,
 ventriculum non trahere eò vnde impellere nititur, id
 eſt, ex inſtintis. Ad hæc tamen diceret Auenzoar, Gale-
 num loqui de fecibus, & bile, ac enematibus non nu-
 trientibus, quæ ſolùm vi inſtinatorum aſcendunt, cùm
 ventriculo ſint inimica: Non tamen eſſe Galeno pro-
 poſitum, oſtendere ibi vètriculi vires, ſed vitia: at attra-
 ctio alimenti inter vitia computari non debet. Hæc ta-
 men opinio, vt luce clarius eſt, Galeni placitis non con-
 ſentit: nam meminiffet huiuſce rei, vel aliquando, tum
 maximè ibi, vel verbo. Accedit quòd poſſet ſic ſeruari
 æger pluribus diebus: at experimentum oppoſitū edo-
 cet. Teſtatur Braſauolus ſe mulierem angina laborantē
 vſque ad decimam diem ſeruafſe enematibus: ſed ita ta-
 men, vt ni contigiffet morbū ſolui in eo termino, illam
 præ virium imbecillitate fuiſſe protinus interituram.
 Diceret ad hoc Auenzoar, Iſtud experimentum pro eo
 eſſe, quoniam ſatis eſt aliquandiu eſſe ſervatam, par-
 tēque aſcendiſſe ad ventriculū, & eandem eſſe totius
 ac partis rationem, modò celeriter ſuccurratur: in illa
 verò forſan prius decidiſſe vires, tardatūque enema-
 tis auxilium, nec ad ipſam ventum niſi poſtquam alia
 irrita fuiſſe compertum eſt, quod tardè iam deprehen-
 ſum fuit. At eſt alia ratio, nam vix in biduo descendunt
 quæ in ventrem ingeruntur vſque ad anum: igitur lon-
 gè tardius aſcendent ad ventriculum, igitur auxilium
 erit lentū & inutile: nam quod ingeſtū erit per enemata

prius corrumpetur. Respondebit Auenzoar, naturam esse sollicitam in necessariis: & sicut concessum est Gale-
no reici bilem ab ano vsque ad ventriculum cum noxa
patientis in momento temporis ex dolore ac punctio-
ne, ita ventriculum in momento ob inediam posse tra-
here. Inde diceret Auenzoar, Si confiteris ob noxam,
stricteris (sic enim musculus ani vocatur) retrudi bilem,
rem ventriculo ac intestinis ingratissimā, vsque ad ven-
triculū per intestina: igitur imposito sale acuto, vel re-
pungente, idem accidet de enemate nutriente, & sic ene-
mate homo nutritur. Et quamuis intestinorum longi-
tudo in homine sit iuxta communem naturam (vt saepe
vidi) xxiiii. passuum, seu xviii. brachiorum, tamen ea
ratione qua in momento ex ano in ventriculum retru-
ditur bilis, eadem ratione etiam, ac maiore, cibis. Sed
etiam quis instabit contra Auenzoar, quanquam prædi-
cta ratio non levis sit, quoniā in fame feces sursum ascē-
derent, quod nunquam visum est, nam nunquam ileos
ex fame accidit. Respondebit Auenzoar, quod materia,
quæ trahitur ex iecore, est illi aptior: ideo in tempore fa-
mis trahit ex iecore, non ex intestinis, quia in illis non
nisi res quæ iam à ventriculo est reiecta. Et nos respon-
debimus rationi Auenzoar, quod enemata iniecta, quæ
pugnant, poterunt certè vsque ad ventriculum ascende-
re: sed quia hoc non fit merito attractionis ventriculi,
sed expulsionis intestinorum, ideo etiam simul feces
expellentur ab intestinis in ventriculum, & ita cadet in
ileon & morietur, imò strangulabitur protinus, quia su-
mus iam in casu, in quo non potest deglutire: aliter fru-
stra esset tentare enemata, cum liceat nutrire per os.
Ideo debemus ex hoc cauere in strangulationibus, vbi
homo non potest deglutire enemata acuta. Atque ex hoc
patet, viam Auenzoar esse difficile tueri, solum tum ob
Galenī auctoritatem. Quidam conati sunt tribuere Ra-
si, quod nono Continentis docuerit instrumentum, quo
enema vsque in ventriculum propelleretur: quod somniū
nescio quando somniauerint. Ille docet instrumentum
quo simul flatus extrudatur, & enema recipiatur: quod
quia utile est, & ibi obscure ab eo qui vertit, non dico
perperam, explicarum, ideo illud declaro: Cannula

clysteris summa in parte diuidatur, eius pars qua immittitur enema non communicet alteri parti, verum multò inferius foramen habeat reliqua, cuius in sum-

mo foramen sit: in parte autem crassiore vt tuba promineat: quam quidem figuram, ne longius procedat oratio, hic depictam à latere damus. Cæterum, vt ad rem, vnde digressus sum, reuertar: Alexander Benedictus libro secundo suæ Anatomix existimat, enemata nutrire, valido cerè argumento: Venæ mesaraicæ ad omnia veniunt

cap. 6.

intestina, rectum, colon, ilcon, monoculum: (quod satis confusè Galenus in libello de Venarum dissectione, & in sexto Anatomicarum aggressionum explicauit: sed

cap. 5.

pulchrè Vessalius libro quinto de Humani corporis fabrica) sed vbi venæ mesaraicæ, ibi attractio iecoris ex intestinis: igitur nutrimentum existens in recto, colo, monoculo, & ileo, ad quæ ex Galeni confessione peruenit, nutrit. Ad hoc diceret Galenus, quòd secūdo coctio præsupponit primam, & ideo venæ illæ possunt trahere ex fecibus vtilem succum, qui iam concoctus est in ventriculo, non tamen immissum per enema, quod nullam nondum recepit in ventriculo immutationem. Ad hæc respondebit, qui Alexandri Benedicti iam mortui viri partes tueretur, Intestina primo habere quādam vim concoctricem, quoniam ex ventriculi substantia vna atque continua sunt, habentque duas vt ille tunicas. Quòd si Galenus fatetur cibum mansum in ore quoquomodo cōcoqui, quod & testatur Auicēna illis verbis, Nutriens dum in ore atteritur, concoctionem quandam recipit, acciditque id repentè, atque ob id quòd tunica oris interior gulæ substantiæ eadem est: gulæ autem substantia ventriculo cōtinua, quid de intestinorum substantia dicendum erit, quæ coniuncta sunt substantia ventriculi, quæ diu feces continent, quæ eodem alimento quo & ventriculus ab interiore parte, scilicet chilo nutriuntur.

Accedit, q̄ quidam sunt potus, qui in vētriculo nullam fermè moram ducūt, vt vinū: sic enim Galenus tertio de Temperamētis, & secunda Aphorismorū, inquit de illo: Vinum facile fit sanguis. & rursus: Vinū vt adsimiletur, mutationem minimā desiderat; quò fit, vt tum nutriat,

cap. 4. i

prim. 6

c. 2. in p

Aph.

18. in p

tum roboraret celerrimè, & etiam: Celerrimè igitur om-
 nium, & confertim maximè, vinum alit. Ostendit autem
 hoc in fine, nam talia moram in ventriculo pro tempori-
 ris totius portione, qua in nutrimentum transeunt,
 necessariò trahunt. Ad hæc igitur sequitur, vt vinum
 (dulce præsertim actenue) per enema iniectum nutriat.
 Galenus inquam dicit, in morbis longis tam tenue nu-
 trimentum haud satisfaciet, in acutis vinum non com-
 petit: igitur nullum est vino auxilium. Præterea in ter-
 tio de Temperamentis dicit, quòd nisi transeat vinum,
 & quæ facillimè nutriunt per omnes concoctiones, non
 poterit alere. Hoc igitur supposito, nihil omnino per
 enemata impositum nutriet. Respondebit Alexāder, quòd
 est verum vbi per ventriculum transeat, & adducet hanc
 rationem, Hi aluntur, etsi malè, quibus ante tēpus ab-
 solutæ primæ coctionis multò, incoctus cibus descendit
 ex ventriculo: igitur pari ratione cum tantò proximius
 sit vinum naturæ sanguini, quantum ille cibus incoctus
 beneficio imperfectæ coctionis: igitur sicut cibus inco-
 ctus nutriet, ita & vinum. Ad aliud dicit, Iura pulli, lu-
 tea ouorum, si vinū displiceat, hoc efficere posse. Præter
 id accedit, quòd Galenus secundo de Compositione me-
 dicamentorum secundum locos, inquit: Clysteria valida
 reuellant ea quæ ad caput feruntur, nec solum quæ in in-
 testinis & mesarco sunt, euacuant: sed etiā quæ circa ie-
 coris sima hærent. Si igitur ad partem vbi concoctio fit
 res horribilis pertingit, multò magis cibos. Si autē per-
 tingit, etiā nutriet, cum cibus fuerit, & leuis alimenti, &
 maximè quia commiscebitur his quæ nutrire iam solēt,
 scilicet succis cū fecibus existētibz, ex quibus perpetuò
 hepar exugit. Accedit, quòd, vt dixi, videntur intestina
 cōcoquere, quòd etiam sensit Princeps sextadecima ter-
 tij, dum de monoculo loquitur. Huic rei assentiari expe-
 rientia videtur, quando quidem enemata prolongent vi-
 tam in eo qui solum ex inedia periclitatur, per aliquot
 paucos dies & nō per multos. Quòd si nihil traheretur,
 non fieret prolongatio vlla vitæ: si etiam totum trahere-
 ur, prolongaretur vita per menses: si autem trahere-
 tur ad ventriculum, posset perpetuò viuere vt etiam per os
 assumptus cibo: cum autem nullum horum contingat,

c. 2.

 cap. 10.
 post me-
 dium.

pr. I. ca. I.

sed solum aliquot paucis diebus vita prolongetur : manifestum est, quod nutriūt per partem subtilem tantum concoctam prius aliquo modo in intestinis, inde attractam per venas mesarzas. Ideo oportet euacuare intestinum rectum solum à fecibus, quia feces relictæ iuuāt ad nutritionem, & non adeò debilitatur æger. Inde fiat enema ex iure pulli succoso, & oui luteo, & vini albi dulcis tenuis vncia, & sacchari semiūcia. Hoc est vltimum. Quod si quis dicat, Non ne enemata plus debilitabunt ex motu, quàm confirmabūt ex nutritione? Dico, quod inassuetis, non: in non assuetis, bene verum est: vel si parum contineant: oportet enim tepidum immitti, & eleuatis cruribus multum prono corpore, vel non tantum supino, quod rectum intestinum hæreat spinæ dorsi, saltem horis quatuor continere. & sit quantitas à quatuor ad denique uncias: nam multa aluum irritabit, nec nutrit. Quod & si saccharum irriter, lac illius loco addatur: atque sic nec Galeni sententiæ hoc aduersatur: enemata, et si parum ac facile resolutioni aptum, nutrimentum exhibere concludimus. Sed dices, Si Galenus existimat enemata non attingere nisi initium ilei intestini, cur in secundo ad Glauconem inquit: Non modica autem *cap. 6. in* sit virtutis distributio ex exhibitis, intestinis crassis laborantibus, atque vicissim subtilitatibus ex his quæ per *fine.* sedem iniiciūtur: igitur etiam ad graciliora perueniunt enemata, vt ad crassa medicamenta per os sumpta.

Respondeo, quod similitudo hæc non est omnino exquisita: vt enim medicamentorum per os sumptorum substantia tota, sed immixta viribus, ad crassa intestina descendit, ita viceversa parum de substantia, integris tamen viribus, ad intestina gracilia ascendit. Nec tamen ex hoc sequitur, quod in ventriculum pars illa possit ingredi: nam cessat impetus retrudentis, & ascēsus est arduus, quia duodenum rectè quasi ex pyloro prominet: & pyloro duæ sunt glandulæ constringentes os ipsum cum cōclusum fuerit, & virtus vētriculi abhorret quod in intestinis natura continetur. Quod si cogatur quandoque recipere, illico proritatur ad vomitum. Quod si quando Galenus dixerit, acuta clysteria ventriculum offendere: hoc fit, quoniam virtus illorum & vapores

ad ipsum proculdubio ascendunt: conturbant etiā morā materierum. An verò ad caua iecoris accedant, vt ex illō iam audiuius in secundo de Medicamentis secundum locos. Dico, quòd sic: neq; enim sola continui ratione & consequentiā, quæ vacui timore sit euacuari sima iecoris ibi Galenus intellexit: quādoquidem sic etiam caput purgari concesserit: sed quoniam enematis pars tenuior aliqua, tum vapores ad iecur vsque pertingunt.

CONTRADICTION VII.

*Prædictio in acutis morbis, an minus firmat,
quàm in diuturnis.*

2. par. 19

Galenus super eo aphorismo, Acutorū morborum non omnino sunt certæ prænūtiationes salutis aut mortis, inquit: Morbi longi ob crassos ac lentos sunt humores, ac frigidos, qui non facilè concoqui possunt, & in patientibus partibus impacti sunt atque agglutinati, ita vt eorum dispositiones præduris tumoribus magis quàm inflammationibus assimilentur. Pauci verò ex ipsis fiunt absque loco patiente, in quibus venæ omnes æqualiter habent humores putrescentes: seu atram bilem, seu pituitæ naturam præferentes. In his igitur omnib^{us} Hippocrates videtur fidere præcognitionibus: in acutis verò non omnibus, sed aliquando falli præcognitionem confitetur. Ex quibus verbis duo habemus, quòd cognitio finis morborum diuturnorum sit certior quàm acutorum, & etiam quòd sit absolute certa. Sed in oppositū sunt multæ difficultates: prima est ac minima, quòd tertio de Diebus criticis hanc scientiam & firmitatem exitus morborum venatur ex astrologia: igitur non habetur ex medicina. ibi etiā si quæ dicit vera sunt, habebimus exitum certum in acutis, & tamen hic incertum plerunque esse fatetur. Item potest esse quòd luna

cap. 6.

com. 4. in
en irratic-
ne longa
post me-
dum.

ster iuxta locum planetarum in genitura malorum, & tamen materia dominetur. Quo in casu aberrabimus etiam in diuturni morbi prædictione. Secunda difficultas habetur primo prognosticorum, cum dixit Galenus, Fidi medici interest, vt in prædicendo frequenter verus,

raro falsus habeatur. Inde sequitur post pauca, promiscue omnibus concessum est, finem magna ex parte consequi posse. Nam alius, dicit, qui in viginti prædictionibus semel aberravit, & si perpetuitatem interruptit, melius tamen prædicit, quam ille qui in totidem bis deceptus est. Ex quo colligitur, prædictionem etiam in diuturnis, haud quaquam esse omnino firmam & securam: sed quandoque contingere in illa aberrare, quod etiam experimento deprehenditur. Tertia dubitatio est, quia Rasis sextodecimo Continentis oppugnat Galenum *cap. 3. fo 322. col. 4.* quinque rationibus: ostendere conans breuiores morbos certioris esse iudicij. Prima est, signa iudicij morbi in acutis sunt euidentiora, maiora, & firmitiora, quam in diuturnis, primo de Crisi, cum inquit, Post quadragesimum diem omnes dies decretorij languent, concoctione potius & abscessibus quam crisi morbum finientes. Ante ipsum verò nec adeo validi, qui à vigesimo ad quadragesimum, ut qui à quartodecimo ad vigesimum intercidunt. Omnium autem, inquit, firmissimi usque ad quartumdecimum. Si igitur signa crisis talia sunt in acutis, latent in diuturnis: ita etiam exitus morbi. Quis enim de morbo qui per abscessum sit finiturus, tutò audebit de salute aut morte pronuntiare, cum nec locus, nec magnitudo nobis sit conspicua? Secunda ratio est, inquit ille, quòd in morbis longis materia magis latitat in profundo corporis, nec emittit partes sui, ut in acutis per urinam, secessum, vomitus: igitur ipsa ægritudo, & illius magnitudo, & materię qualitas magis incerta. Tertia ratio, ubi diuturnus morbus crisi sit cariturus, nullum habemus signum de futura salute aut morte, tales autem plurimos diuturnorum esse ostendimus. Quarta, non possumus incrementa adeo celeriter in diuturnis assequi, igitur nec signa cruditatis aut concoctionis materię, à quibus salutis aut mortis signa pendunt: ut sæpe ostensum est. Quinta, Non possumus in longo morbo dignoscere, an materia ex toto eiecta fuerit e corpore, quia illius expulsio est lenta, & plerunque in pluribus diebus perficitur, ideo nunquam sumus securi in illa à reuersione, iuxta dictum Hippocratis *apha. 1* secunda Aphorismorum, Quæ relinquuntur in mor-

bis reuerſiones facere conſueuerunt. & accepit ex experimento, quia Hippocrates enarrat quosdam qui cum viderentur liberi in longo morbo, tamen reuertēte illo, alij ſeruati ſunt, vt Epicratidis vxor die octogefima: & alij mortui, vt Parius die cēteſima vigefima. Ideo dicit:

3. ſuper pri
mum Epi
dem. 22.

3. ſu
per 3. t. c.

73.

cap. 11. in

xta med.

cap. 12.

Hippocrates in eo aphoriſmo dicere voluit, in acutis nō omnino certus eſt exitus morborum, quanto magis incertus erit in diuturnis. Sed etiam ſine discrimine, & potius in acutis quā diuturnis prædicere docet Galenus primo de diebus iudicatoriis his ſerme verbis: Hic morbus iſto die ſoluētur, ſi ipſe ratione à nobis inſtituta vitæ ſuſtinetur, nec alio medico, neque ipſe peccet, ſed omnia languens efficiat, quæ illi impoſita ſunt. Nec ex externis rebus aliquid ſiniſtri incidērit. Maniſteſtum eſt igitur, hūc certā ſalutem promitti: nam quæ illi prædictioni adiunguntur conditiones in diuturno morbo multo magis erunt neceſſariæ. Sed facile quō ad hoc conciliatur Galenus ſibi ipſi: nā paulō poſt edocet, quōd in quibusdam morbis licet diligenti medico non ſolū mortem, & diem mortis, ſed etiam horam prædicere. Inde ſubſiicit, quōd ſi ſigna obſcura fuerint, melius eſt ſilere: atque ob hoc inquit, mihi nūquam ad hanc uſque diem ex prædictione contigit aberrare. Hæc igitur eſt ſententia Hippocratis, iuxta Galeni interpretationem. In quibusdam acutis poſſumus certē ſalutem aut mortem prædicere, in quibusdam haud hoc conſeſſum eſt. Sed de diuturnis hoc generaliter fieri poteſt. Ad autoritatem tertij de Diebus iudicatoriis, dico, quōd illud poſitum eſt pro accēſſorio & coniectura magna. multō tamen magis in coctionis ſignis conſidit. Dictum autem Hippocratis in aphoriſmo intelligitur meritō artis medicæ tantum, non eorum quæ ab aſtologia decernuntur. Cum autem ſupponimus morbi initium illud, Reſpondeo, quōd tunc æger morietur, ſed non morbi ſola violētia, ſed ob errorem, vel caſum: & ita vtraque ſcientia recte prædicet: & ego vidi quendam, qui fuit percuſſus, vt videbatur, non lethali vulnere in capite, & medici pollicebantur ſalutem: & aſtologus quidam dixit, quōd ſeptima die apparebāt ſigna mortis, & ita euenit ad vnguē: & hoc fuit, quia illi non recte curauerunt

cum:

eum : & sic medicina & astrologia ambæ possunt esse veræ, & de eodem iudicare cōtraria: quia astrologia amplectitur morbum, causam morbi, virtutem, & præter hæc quæ à medico omnia considerantur, etiam casus, quos medicus præscire nequit: & hoc de astrologia perfecta, & non de illa deceptoria, quæ vsque ad hanc diem viguit. Quòd si velles supponere vt luna esset in loco bonorum in hora natiuitatis, & cum hoc essent alia signa salutis ex astris, nam hoc vnum quamuis à Galeno quasi pro præcipuo & exēplo describatur, haud tamen est sufficiens ad salutem decernendam, & quòd materia sit longè potentior virtute, dico quòd hoc erit impossibile. Ad ea autem quæ à Rasi adducuntur intelligere decet, quòd concordia fiat in hoc: Paribus diebus assumptis: puta vno, vel duobus, aut quatuor, in morbo tam acuto quàm diuturno, certius est iudicium in acuto: nec hoc voluit Galenus, vt existimabat Rases, & in hoc sensu intelligendo, procedunt rationes. Sed sumptis partibus morborum, vrpote principio acuti morbi ac diuturni, vel augmēto vtriusque: semper iudicium diuturni est vel æquè certū, vel etiam persepe certius quàm acuti. Et hæc fuit sententia Galeni in expositione aphorismi. Et quòd nō possit intelligere de paritate dierum, certū est: nam morbus qui terminatur in die septimo, certior est in ipso septimo die, cū iam declinationem ingressus est, vt cū iam sit in limite salutis, quocunque morbo diuturno, in quo septimus dies nec dimidium initij morbi impleuit: aliter possent futura esse certiora præsentibus, & præteritis: quòd responsum neque idiora dignum est. Ad primam igitur rationem respondeo, quòd non valet hoc argumentum, neque fidem facit: erisis est certior, ergo salus aut mors. cōtingere enim potest, crism esse certam, nec tamen salutem aut mortem: cum ex toto hæc signa distinguantur. Cū dicis materia in morbis longis magis latitat in profundo.

Respondeo, quòd morbi longitudo, non sit ob hoc iuxta Galeni sententiam, sed ex quatuor: ex virtutis debilitate, ex crassitie, multitudine, ac lentore materiæ, & hoc in salubri. In mortali autē ex eisdem, sed pauco materiæ excessu vires ægri superante, nec etiā magis latent

reliqua, vt dixi, nisi paritate dierum supposita, non temporum morbi. Ad Galeni autoritatē in primo Prognosticorum dico, quod vult prædictionis esse duo genera, quorum vtroque vtitur medicus, Coniecturatiuum, & Certum: & de vtroque exemplum explicat. & ideo morborum longorum prædictio ad certum genus pertinet, quantum vt dixi merito medicinæ. Sed contra, quia scirrhus in iecore paruus est sanabilis, magnus insanabilis.

2. ad
Glauconē
cap. 6. in
princip.
de mēte Galeni, inter paruum & magnum est quoddam medium, à quo incipit esse insanabilis, ante illud autem est sanabilis. Constituantur igitur duo qui patiātur scirrhum: alter sanabilē, sed difficillime: alter insanabilem, licet in principio eius termini in quo sanari posse desinit: neutrius horum medicus poterit prædictionem veram ac tutam pronuntiare: quia dispositiones sunt conterminæ, adeo vt lateant sensum, & medicus est artifex, vt dici solet sensituius: igitur non habemus certam prædictionem in diuturnis morbis. Secundo in morbis qui partim sunt in mēbris, partim in humoribus, vt in elephantiasi, & morbo Gallico, in quibus maximē iecur inficitur, etiam dato quod nos sciremus quantitatem morbi, non possumus scire omnia simplicia, quæ prodesse possunt illi membro: nam tales morbi, vt Galenus docet, per propria illi membro simplicia medicamenta curantur. Et dā exemplum de eupatorio in iecore, & capari in liene. Cū igitur talium simplicium non sit exquisita potentia nobis nota, necesse est vt non possimus certē prædicere de salute aut morte. Et do tibi exēplum in Gallico morbo: ab initio omnes peribant, pōst venit Ioānes de Vigo, & ratione deducta à scabie vnguentum fecit cum argento viuo, & innumeros curauit, qui antea pro desperatis habebantur. Pōst, aliqui remanebant qui curari eo auxilio non poterant, & desperata salute, quidam inuenerūt suffumigiū quod erat validius vnguento, & qui curari non posse credebantur, multi ex his curati sunt, non tamen omnes. Rursus relictī cū pro deploratis haberētur, ligni sancti decocto magna ex parte liberati sunt. Cū tamen etiam multi neque hoc potu, nec alijs præfidiis liberarētur. Illustriis Comes Ioannes Tirmus Triulcius Mediolanensis, innumeros ex his re-

13. artis
curatiua
cap. 17.

lictos pro desperatis, vini cū cortice eiusdē ligni atque aliis multis medicamentis simplicibus decocti, potu curauit. Rursū cū non omnes nec sic possent curari, quōd nimis tenuibus viribus essent, & macilenti, inuēta est annis ab hinc sex, radix Cinæ, & ipsa ex India aduecta, quæ curat & impinguat, & potum etiam vini syneceri, & carniū esum admittit, vt etiam hectici qui antea nullo tali auxilio rectē vti poterant, curarētur a Gallica illa lue. Vltimō ab āno citra validissimū aliud Salze, vel Sarzæ, Pariliæ radice inuentum innotuit. Patet igitur quod sæpius deploratos iudicatos liberare licuit. Illud idem in elephantiasi atque lapide vesicæ, & scirrho iecoris, vel lienis, dicendum erit. Respondeo igitur propter hæc, quōd dictum illud Galeni, vt & ibi ipse explicat, de morbis intelligendum est, qui ex materia pendent sola mala. In morbis autē qui ex sola intemperie, vel in morbis qui ex numeri vitio, & generaliter in morbis compositionis non possumus certē prædicere, quanquā diuturni sint. Primō, quia termini morbi curatione recipientis, & non recipientis sunt vicini, adeō vt non possis discernere inter sanabilem & non sanabile persæpe: non dico semper, nam quando morbus valde exiguus aut valde magnus est, in altero de salute, in altero de morte securē pronuntiare licet. Alia causa, vt dictum est, quia cū talia curētur per propria auxilia, & proprietatibus rerum nulla meta imposita sit, adeō vt Auenzoar existimet esse herbam quæ vlcera pulmonis consolidare plane possit, quōd idē in pecoribus manifestē operetur: & oleum quod frangat vesicæ lapidem. ideo non potest assignari meta in his, maximē ad mortem. Et si quis dicat, cognoscam ex processu, utpote in scirrho, an tendat ad salutem, vel ad mortē: & ex parua mutatione faciam iudicium de toto processu morbi: nam si alleuiatur, igitur iisdem auxiliis sanabitur: si in deterius pergit, igitur eadem ratione morietur. Respondeo, quōd nō: quia datur regimen præseruatiuum, in quo non potes inter hæc bene distinguere, an minuatur, an consistat, an paululum augeatur. Sed dices, tandem cognoscā, quis dubitat, post duos aut tres annos: sed hoc etiā agnoscūt idiotæ, nec est prædictio medico digna. Præterea, vt dixi, nō

*i. Thei.
tract. 10
cap. 4. 2
Thei. tra
4. cap. 7*

potes esse certus, quin per aliquod nouum inuētum non sanetur, quanquam in manibus tuis semper morbus deterius se habuerit. Et forsan etiam sine nouo inuēto, sed auxilio à medicis recitato, cum tu vel non videris, vel si videris, non tamen ipsum è præcipuis in tali morbo existimās, ad magis laudata te trāstuleris. & tamen his non curatibus, hoc derelictum pro inutiles curabit: seu quòd proportionales sint inter homines & medicamenta, seu quòd in tua regione alias & validiores obtineat vires, his quas illi Dioscorides, aut Galenus etiam tribuerint. Cum igitur tot modis errare contingat in his, satius est à prædictione abstinere.

CONTRADICTION VIII.

*Delicia an ad naturalem statum sensum
reductio sit.*

cap. 6.

Galenus primo de Symptomatum causis hæc habet: Passio quæ in nobis violenter fit, ac præter naturam, Dolorosa est, si celeriter, & per magna incrementa fiat: quæ verò ad naturam rursus eodem modo fit, nec violenter, Delicia vocatur. & paulò post: Sic igitur omnis tristis passio in omnibus sensibus fit: contraria verò illi suavis ob contrariam causam. Regressus enim confertim eius rei quæ in periculo erat ne diuelleretur ad propriam naturam, voluptatem affert. Et iam etiam ex Platonis sententia docuerat eam mutationē quæ in sensu accidit sensum, dum ad naturalem statum redit, non senti-
 cap. 7.

cap. 7.

ti. At rursus è directo cōtrarium dixit duodecimo Artis curatiuæ, his penè verbis: Videtur enim corpora non solum cum in non naturalem statum confertim veniunt, tristem mutationem sentire, sed etiam in ipso ad naturalem statum reditu, nisi paulatim eum recipiant, cruciari. Scimus enim qui in vehementi frigore fecerunt iter, cum sese non sensum, sed simul calefacere properarent, dolore circa vnguium radices adeò vehemēter affectos, vt eum ferre non possent. Manardus hanc mouet difficultatem, ab alio, vt & ipse fatetur, excitatam. Quòd verò ad ipsum attinebat inuoluit scilicet responsionem.

lib. 14.

Epist. 1.

Sed quid mirum de homine omnis Philosophiæ rationis-
 que naturalis experire? inquit enim, ἡ ῥεμα καὶ κατὰ
 μικρόν. quibus vocibus in libro de Causis symptoma-
 tum utitur: id est, Sensum ac per modica: itémque κατὰ
 ῥαχὺν, id est, per breue, relativè dici. Ergo comparativè
 aliquid & magnum, & paruum, & longum, & breue, di-
 ci potest. Id igitur quòd adeò lente ad naturam suam re-
 dit, ut sensum effugiat, nec dolorem affert, nec volupta-
 tem. Quod autem breviter adeò tamen ut sensum non
 effugiat, potest & dolorem afferre & voluptatem. Calor
 igitur qui voluptatem affert, cōparatus ad illud qui non
 sentitur, magnus dici debet: ad eum autem qui dolo-
 rem efficit, parvus. Hæc ille, ut sit sententia, quoniam in
 prima autoritate Galenus vult delicias fieri ex veloci-
 mutatione, & per magna incrementa ad statum natura-
 lem, in secunda ex veloci mutatione, & per magna in-
 crementa ad statum naturalem fieri dolorem. Manardus
 vult per mediocria incrementa, & per mediocrem velo-
 citatem fieri delicias: per parva enim incrementa &
 læta facto reditu nullum fieri sensum: per magna admo-
 dum ac velocissimè dolorem nō delicias procreari. Sed
 dum Galenum conciliat, illum in utroque loco peccare
 facit. qui cum mediocriter adverbio, seu maius Græcè
 μετρίως uti deberet, in altero extremum vnum, in reli-
 quo aliud assumpsit. Vides, eni lector, deliramenta Gale-
 nici medici, quonam pacto longè deterius eum quem
 profiteri affirmat, ac tueri, vituperet, quàm nos qui soli
 veritati studemus: & tamē antequam nos audisses, Rhe-
 toris viri responsio probabilis videretur, ac nullius in-
 diga, nisi quòd Galenum stupidum ostendit, ac omni-
 no sui imparem. Nam quòd relinquat aliquid quod di-
 cere debuisset, hoc cōmune est vitium, atque adeò to-
 lerabile, ut Aristotele id sepius faciente pro vitio ha-
 beri nō debeat. Sed quod ambob⁹ extremis, modò hoc,
 modò altero medium significet, hoc prorsus infuetum
 est omnis claris viris, Galenòq; indignum. Præterea
 si calor qui inducitur non tātus est, ut possit frigus pro-
 pellere, delicias non affert, cum non redeat ad naturam.
 membro enim adhuc frigido existente delicia non est,
 sed minor dolor: aliter omnis delicia esset cum dolore.

Si autem est tantus vt propellat frigus, & sic cuius comparatione paruus dici debet: neque enim later quęquam si exuratur membrum non deliciarı. Igitur Galenus non de caloris quantitate, sed de reditus velocitate ad naturalem statum sermonem habet. Et sicut extremus dolor fit in momentanea ad præternaturalem dispositionem mutatione, sic summa voluptas in reditu subito ad naturalem statum. Quis enim vnquam conqueritur in seminis effusione, quod naturaliter esset dispositum, dolorem sensisse? quantumcunque velox esset, at necessarium hoc erat iuxta Manardi sententiam. Sed vide, si videre manes tui possunt, quid sit Conciliatorem Auicennamque spernere, imò Aristotelem: sed non ausus es illum adeò apertè calumniari, quàm leui in re non potueris te explicare, quid in difficillimis tibi contingeret. Nam mehercle dubitatio hæc, longè melius ab aliquibus ex nostris discipulis solueretur. Itaque videas primò quid dicat Auerroes tercio Collectaneorũ: Et delectatio, quę est contraria dolori, non est nisi comprehensio sensibilis temperati, & similium. & quasdam delectationes præcedit molestia, & illę sunt naturę iucundę. Apparet igitur in delectatione adesse oportere temperiem: quomodo igitur vbi sentitur in lenta scilicet reductione, contraria qualitas, poterit esse delectatio? Necessè est enim finem esse cum temperie, transmutationem verò esse adeò velocem, vt tota intemperies sensum lateat. Quod in musicis quotidie experimur: primò quidem, cum Diatessaron in acutis transiens, quod asper sit concentus: Diapente in grauibz relinquit, dulciusque resonat, quàm si solę Diapente absque Diatessaro audiat. & rursus, cum ad Diapason venimus, facimus durissimam præcedere dissonantiam, quę intervallo constat sex spatiorum duplici Diatessero, sed leuiter vt non audiat dilabente perfectum efficit concentum. Igitur solutio contradictionis habetur à Galeno ipso, secundo de Locis, cum causam doloris referret intemperiem: dixit enim, Vehemens frigus concitat dolorem, vt in his qui hyeme ambulant. Quod si conentur, vt quidam faciebant, manus illico ad ignem calefacere, vnguium radices graui

c. 31. post
medium.

dolore infestantur. Non igitur ibi voluit celerem reditum esse doloris causam, sed intemperiei magnitudinem. Celer igitur reditus voluptatem affert, nec sine illo potest esse voluptas: & quanto celerius fit, eo maiorem voluptatem parit. Vnde biliosi, seu calidam atque siccam testiculorum temperiem habentes, omnibus magis in venere delectantur. Sed cum intemperies adeo magna est, ut reditus fieri non possit ad naturalem statum, tunc dolent ob utranque qualitatem: altera quæ iam membrum læserat, reliqua quæ nunc lædit, assatim immutans: Nam & ex lenta calefactione dolent, non voluptatem capiunt. Oporteret autem illos voluptatem capere aliquo modo, si mediocri velocitate reditu factæ deliciæ constarent. Igitur deliciæ non sunt, nisi cum confertim ad naturalem statum reditus est. Sed non potest confertim ad naturalem statum redire, nisi parum membrum à naturali statu recesserit. Igitur in valida intemperie non potest haberi sensus voluptatis, sed solum minoris doloris. Quod si coneris per contrariam qualitatem celeriter remittere intemperiem, non solum voluptatem afferes, aut dolorem minues, sed ipsum augebis: & hoc voluit Galenus. Igitur deliciæ semper sunt, redeunte celeriter, & per magna incrementa membrum ad naturalem statum, à quo parum discessit. Quod si multum discesserit, leuiter quidem vsque ad naturalem propinquum perducendum. inde si confertim ex hoc ad exquisitam propriam redieris temperiem, voluptas etiam generabitur. Causa autem doloris in radice vnguium ex repentina caliditate, est contractio frigoris, ita ut non iam redeat ad naturalem statum, sed partes aliæ vrantur, aliæ magis frigeant per antispasum, Ex quo liquet, non esse mirum cur non adsit voluptas, cum desit illius causa, scilicet reditus ad naturalem statum. Quod si celeritas ipsa dolorem afferret, voluptatem sentire illo eodem igne, eum qui modice frigit, esset impossibile.

CONTRADICTION IX.

Odoratus instrumentum an vocata caruncula mamillares.

ITaque si Ioannes Manardus ad res ipsas, quæ nobis subiacent, nostrisque sensibus oculos admouisset, in tam absurdam interpretationem haud facile incidisset, si quando enim aut vehemēter doluit, aut frigore detentus est, intelligere poterat, nullam esse causam quæ illi posset afferre voluptatem: multas autem, quæ lenire dolorem. Quod si quandoque etiam æstiuo sole supercalefactus, aut aure in vmbra se exposuit, aut in lympham pellucidi fontis intrauit repente, maximam fateatur necesse est sensisse voluptatem. Atque ut vno verbo hos Galenicis alloquar, illud saltem Lucani dum Cæsarem inducit loquentem imitemur: sic enim ad Pompeiū, quasi verba vertens, ait:

Ille tuus saltem doceat discedere Sylla.

Sic vos Galenam ipsum imitemini, qui primo semper rerum naturas, inde sententias Hippocratis & aliorum est contemplatus: Levis proculdubio res est in qua aberrat, sed tamē quinque in tam leui causa admisit errores. Primus, quod ut dixi Galenum, quem maximē suspicit, adeo apertē vituperat, ut si Galenus resurgat malit inimicum Auerroem amplecti, quàm hos viros. Nam plus gloriæ ab inimicis egregiis, atque æmulis claris, quàm ab adeo frigidis atque absurdis defensoribus proculdubio aucupamur. Secundus est, quod non animaduertit, quemadmodum prius dixerat Galenus si sensum reditus hic fiat, non sentitur, non dixisse, itaque cum confestim reditus sit ad naturalem statum, dolor inuadit. Sed hoc voluit Galenus, quod festina mutatio doloris causa est, nec dolor sine illa esse potest: adeo ut si in reditu ad naturalem statum coneris festinare, non modo voluptatem affert, neque dolorē lenit, sed etiam auget. Quoniā reditū nō assequeris, sed partim priorem per antipasim auges intemperiem, partim contrariam illi inducis, ea in parte qua minimē opus est. Quod si dialecticæ initia intellexisset Manardus, non aberrasset. Dolor, inquit Galenus,

non fit nisi cum repentina mutatione: igitur quod fit per
 repentinam mutationem dolor est. Ac si quis dicat, Ho-
 mo non est qui corpus non sit, igitur quod est corpus
 homo est: atque ita etiam asinus & lapis homines erunt.
 An non animaduertit si hoc sensisset Galenus, quemad-
 modum docuit, quod dolor non sine repentina est muta-
 tione, ita dixisset omnis repentina mutatio dolorem af-
 ferr: quod neque dixit, neque dicere voluit: cum intelli-
 geret extemporaneam ad naturalem statum permutatio-
 nem voluptatem afferre. Ideo bene dixit Princeps, Delicia *secunda*
 non fit nisi ex subito reditu ad naturalem temperiem. *mi doc*
 Atque hi duo errores in hominem sunt, nunc autem tres *cap. 23*
 qui supersunt in rem ostendamus. Primus horum est, quo-
 niam existimat Manardus, illum qui ex frigore summo
 supercalefactus dolet ob reditum ad naturalem statum
 dolore, cum non ad statum naturalem redeat, sed alium.
 Quod si quis pergat eo calore, ut ab initio coeperat, se co-
 ficere, sentiet se vri, non ad naturalem statum redire. Se-
 cundus error est, quod credat reditum ad naturalem sta-
 tum posse esse cum dolore, cum id nequeat: Omnis enim
 reditus ad naturalem statum, si repentinus sit, voluptatem
 affert: si autem sensim, affectum illum quem Epicurei
 Indolentiam vocatam miris laudibus extollunt. Tertius
 error est, quod credit celeritatem esse solum doloris cau-
 sam, cum summa fuerit: cum tamen, ut dixi, in summa
 celeritate, modo finem suum assequatur, summa sit volu-
 ptas. Et quantum a summa celeritate reditus ille ad na-
 turalem statum debiscit, eo leuior voluptas sentitur. Sunt
 etiam alia in hoc illius errata, quae ne tedium legenti af-
 feram relinquo. Ergo Deliciae, ut recte Galenus inquit
 (neque enim in re iucunda sermonem proferre piger)
 in omnibus sensibus constant. In Tactu quidem res ve-
 nereae obtinet principatum. Inde si unquam, ut dixi, sub
 aestu magno ferueas, umbram cum leni aura vel fontem
 ingressus voluptatem expertus es, quae ex his consequitur,
 proximam venereae, atque salubriorem saepe inuenies.
 Venus solum addit imaginationem. Sed quod ad tactus
 sensum attinget, ut minor est haec venerea, ita longior. Unde
 etiam quaeri solet, Si deliciae sunt homine ad naturalem
 statum redeunte, quoniam pacto cum semel vel ex fonte

vel ex aura redieris, voluptas illa tãdiu perseverare possit: nam egredi denuo à tẽperie erit necessariũ, & dolorẽ intermisceri voluptati. Sed tribus hoc modis fit, primò, quia non simul omnes partes redeunt, sed aliæ atq; aliæ. Vehemens autẽ iucunditas redeuntũ obscurat aliarum quæ nondũ redierũt partiũ sensum: tum præsertim quòd iam cõfirmata intemperies dolorem non affert: sed quæ de nouo nobis aduenit. Secũdo, quòd per calorẽ æstiuũ aliæ partes vexantur, estq; si diligenter animaduertis, voluptas illa permixta, leuissimæ modestiæ: sed non secus ac in musicis de diapasso succedẽte cõtingit, in hac voluptate aduenit: vt scilicet modestia brevis sit, ac minima: iucunditas autẽ perfecta & firmior, sui solum sensum ac memoriam relinquat. Tertio quòd etiã post temperiem ex sensibili suauit iucunditas percipitur. Quẽadmodum qui cum virginibus concũbunt circa venerem. Quintũ voluptatis genus est illorum, qui non vehementi frigore vexati, aut in tepide aquæ balneum, aut in mollem atque calentem lectũ ingrediuntur. Reliquæ autem voluptates tactus aut vix sentiũtur, aut sordidæ sunt, vt illorum qui pati venerea concupiscunt: aut dolore commixtæ, vt in his qui scabiem scalpunt. Prolixa tactui est, quæ in Gustu: eaque duplex, Potus ac Cibi, alios alia delectantibus. Dulcis tamen generaliter sapor, inde subacribus aut subacidus maximẽ iuxta naturæ cursum delectant. Indicio est, quòd talia maximẽ pueris placent. Visus varietate, & virenti colore, ac cæruleo oblectatur: Vnde prata florentia si cæruleos flores multos, intermixtis albis, rubrisq; ac aliorũ colorũ non paucis habeãt, omnem visus iucunditatem implent. Auditus autẽ susurro aquæ, & leni voce delectatur: vnde etiã nutrices infantes cantu leni mulcẽt. Delectatur & harmonia postquam adultior fuerit. Medius inter omnes sensus Olfactus est, nam subtilior ac tenuior tactu & gustu, crassior ac magis hærens materiæ auditu, & visu: diuinum autem quid obtrinet, vnde etiam antiqui diis sacrificabant odoribus, thymiamata appellabant, quæ in altaribus incendi solebant. Fragrabãt hæc incredibili suauitate, atq; ideo spiritus hæc reparant, mirũque in modũ restaurant: vnde auctor libri de Viribus cordis, odorata callaudat: tũ etiam

Avicenna plurimum ad reparationem virium ac anima-
 lis spiritus prodesse putat. Et nos nulla in re, fatemur *secunda*
 enim quam in odoratis maiorem voluptatem sentimus *mi da*
 usque eo ut trahat quasi extra sensum: quia odoratus vis, *cap. 2*
 omnibus aliis sensibus in nobis perfectior est. Viderur *et pr*
 autem particeps tactus & gustus, dum per vapores sen- *quart*
 tit odores: at cum sine illis eorum sensuum qui per solas *t. 4. 6*
 species percipiunt sensibilia, ut auditus, ac magis etiam
 illo visus: ut quasi duplex sit hic sensus, qui generaliter
 in hominibus est debilissimus, iuxta Aristotelis senten- *t. cap.*
 tiam secundo de Anima. Quamobrem ubi iaceat op-
 portunum nunc arbitror querere: neque enim Galenus *cap. 1*
 sibi ipsi, nedum aliis consentire videtur. Scribit nanque *sine.*
 octauo de Usu in hanc ferme sententiam de illo loquens;
 Solum ex omnibus sensorium hoc intra cranion positum
 est in ipsis cerebri ventriculis anterioribus, qui etiam
 vaporosum quid continent. Adducitur autem ratio sub-
 tilis ab illo hac occlusis naribus vel operimento etiam
 illo ut in corizis, aer transit, non tamen odorem sentit,
 igitur primum hoc sensorium est in cerebro, opus etiam
 erat odoribus ad spirituum animalium & cerebri con-
 firmationem. Ex quo patet quod iam dixi, cerebro ex
 odoribus miram tum voluptatem, tum utilitatem acce-
 dere. Viderur igitur sentire quod & Philosophus ipse *t. c. 9*
 dicebat secundo de Anima, scilicet, quod homo non odo- *et 1*
 rat, nisi dum spiritum ad se attrahit. Eandem igitur opi-
 nionem tenuit Galenus primo de Symptomatum causis, *cap. 1*
 scilicet quod in ventriculis fiat cerebri: quam etiam illi
 tribuit Andreas Vessalius, ut suo loco videbitur. Sed in *cap. 1*
 quarto de Simplicibus medicamentis dixit, odoratum fieri
 in cerebro per nares delato vapore, locum tamen non ex-
 plicauit. In libello autem de Odoratus instrumeto ferme *fol. 1*
 idem concludit, sed quomodo, id ostendamus. primum in- *post.*
 quit non potest esse os nasi, cum ossa sint sensus expertia, *serie.*
 Sed nec tunica interior, tribus ex rationibus, quarum
 prima est, in omni sensorio est substantia ipsa quodam-
 modo similis ei quod recipitur, ut crystallinus humor
 luci, auditus tympanum sano: igitur cum vapor recipia-
 tur in odore, decuit tunicam esse mollem, atque humidam.
 at ipsa est praedura & ei similis quae ossi capitis proxima

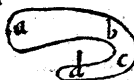
intus hæret. Altera ratio est, quòd natura in omnibus sensorijs maximos pro sensorij magnitudine nervos impertit: vt in auditus instrumento & oculis: sed tunica interior nasi, minimos ac exiles suscipit nervos, tū pro sui magnitudine adhuc magis, quare illa non potest, esse odoratus instrumentum. Tertia ratio est, quòd nisi spiritum trahamus repletis quantumcunque odore naribus, non olfacimus: igitur sensorium olfactus in tunica nasi interiore esse non potest. Quartam ex libro de Vsu partium sumere licet, quòd obstructa via quæ est inter nares & cerebrum, homo odores non sentit, vt in corizis apparet: igitur in tunica illa vis sensus odoris esse non potest. Quod si diceres, non transmitti virtutem hoc non satisfacit, quando quidem virtus illa per neruū deferatur, qui impeditus minime est. Post Galenus ostēdit neq; in palato, nec in vlla oris aut faucium parte odoratus sensum vigere, quando quidem occlusis naribus diligenter, ore autem aperto nihil omnino odoris sentiamus. Sed neque in membrana quæ ossa illa cauernaosa subcingit, at potius in cerebri substantia: primum, quòd in valida attractione acutarum rerum per nares aliquid vsque ad ipsum cerebrum, quòd etiam lædat, pertingit: igitur & vapores vsque ad cerebrum ascendant. Secundo, quòd supercalefactum à sole cerebrum, ex rosarum odore iuuatur. Tertium, quòd in grauedinibus contento spiritu cerebrum incalescit, emissio refrigeratur: igitur respiratio ad substantiam ipsam cerebri vsque peruenit, quare & odor ipse: ergo & in cerebro odoratus functio perficitur: vbi enim species sensibilis finitur, ibi sensorium suum est. Neque verò, inquit, quod arbitratur Aristoteles operculū aliquod est, quod huic sensorio superpositū modò claudatur, modò referetur: sed perpetuò, vt reliqui sensus, qui in abdito sunt, apertum manet sensorium, quod longissima oratione ostendere nititur. Vbi autem fiat in cerebro non ostendit deficiente fine libelli: quamuis videatur velle ex his quæ dicit, quòd in cerebri potius ventriculis. Operimentum igitur illud adesse testatur octauo de Vsu partium dum de olfactus instrumento loquitur: patere tamen semper, non autem modò occludi, modò reserari putat. Sed &

Philosophus in quinto de Generatione animalium, & si obscure videtur sentire quod in cerebro sita sit vis percipiendi odores. cap. 2. Clarius inquam longe in libello de Sensu ac sensili, dum dixit, Odoratus instrumentum in cerebro situm est: videturque hactenus Aristoteles Galeno concors, quod & Galenus existimauit de operimenti clausione solum, ab illo dissidens. Neque enim si claudi operimentum odoratus iuxta Aristotelis sententiam potuit, in naribus ubi neque operimentum erat, neque claudendi modus, odoratus sensorum esse, iuxta illius sententiam credi debet. cap. 3. 2. in fi Sed tamen Philosophus in secundo de Partibus animalium inquit: Sensorium verò olfaciendi non longe euariat in cæteris quadrupedibus viuiparis. cap. 1. in pri Quibus enim maxillæ oblongæ in acutum exeunt, his nares in rictu appellato continentur. Et rursus infra: Cùmque meatus olfaciendi habeant, de auibz enim loquitur, nares habere non possunt. Hanc illi aduersante Galeno opinionem audacter tribuit Auerroës, cap. 1. cap. 1 in Paraphrasi secundi libri de Partibus animalium, & in secundo Collectaneorum, ubi tres pro hoc adducit rationes. Par est autem in re valde dubia tantum audire Philosophum. Inquit igitur, Si alibi vigeat hic sensus, aëre attracto, per palatum oclusis autem naribus homo olfaceret: quod experimento falsum est, & falsum à Galeno concluditur; igitur non potest in cerebro vel eius parte esse vis sentiendi odores. Nam oclusis naribus aër ad cerebrum, per foramē in palato quod iuxta vulturam situm est ascendit: sternuentibus enim nobis, cibus (adeò: latà via est ob ore in nares per palatum) quem comedimus eiicitur è naribus, aër & vapores in cerebrum ascendunt, etiam ex palato ascendent, saltē via narium, si nulla esset alia via, & sic odor sentiretur. Nam clauduntur nares solum manibus in extrema sui parte. Item via qua descendit pituita ex cerebri ventriculis in infundibulum: inde, in glandem pituitæ quæ basi occis cerebri superposita est, atq; inde palatū, aër potest subingredi proculdubio, cùm longè pituita tenuior sit: igitur fieret sensus odoris clausis naribus.

Secunda ratio, vt Auerroës inquit, est Auenzoar: Nisi odoratus instrumentum in naribus esset, homines dum

- comedunt, & dum concoquunt cibum, sentirent odorem illius, quod tamen falsum est. Patet autem sic futurum: quoniam, ut declarauimus, aer & vapores per larum ascendere possunt ad cerebrum. Tertia ratio est contra Auicennam, ut videbitur, Carentia animalia carunculis mammillaribus odoratu carerent, quod tamen aperte falsum est. Ideo dixit in primo Collectaneorum, Odoratus instrumentum est in nervis quinti paris, qui exeunt ex foramine vocato Orbus seu Orobus, & pars illorum ad aures etiam, pars ad mandibulas tendit. Et in tertio Collectaneorum declarauit, quod etiam animalia exanguia, & quæ respiratione carent, odoratum habent. Sed differt ab odoratu hominum & respirantium animalium. quia in homine & his animalibus, non fit sensus odoris nisi cum attractione aeris: sed in non respirantibus clarum est, quod si odorant, odorant sine aeris vllius attractione. Docet autem nos ibi, quod postmodum declarabimus, & cur ita sit, scilicet, quod odoratus vis in homine est imperfectissima. Gustus autem perfecta, sed tactus perfectissima omnium animalium: quod etiam sumptum est ab Aristotele in secundo de Anima Auicenna verò, quinto de Anima. & Quinta Tertij, tenet tertiam opinionem quod odoratus instrumentum in carunculis mammillaribus situm sit. Sunt autem duæ partes cerebri prominentes altera à dextra, altera à sinistra parum supra nervos visorios magnos, ruberæ, rotundæ, duriores quàm cerebri substantia, paulò maiores cicere, in anteriore cerebri parte, persimiles valde papillis mulierum, quas dum fugunt infantes lac in ore continent: à quibus etiam propter similitudinem nomen sumplerunt.
- ca. 6. fol. 30. Et 32 Vessalius libro primo hæc habet. suæ Anatomiz: Octauum id os censebitur quod sedes constituit, quibus duo non ab similes nervis cerebri processus incumbunt, quos ferè olfactus instrumenta nominamus. Os autem octauum illius sensorij sedem seu fundamentum, non dico sensorium, proculdubio facit. Nam & perforatum est, & processibus subternitur, & quæcunque habet huic officio necessaria. In capite autem eiusdem libri duodecimo enarrat Quartam opinionem volentium odoratum
- ca. 7. ante medium.
- cap. 36.
- ca. 8. post me.
- cap. 1.
- fol. 15. in expositio-
ne x. lste-
re 3. Et 4
figure.

consistere in cavitare, quæ est inter duo ossa squamosa frontis, in qua aër continetur, & si fractura ossis eo loco contingat, adeò valida ex eo loco exufflatio fit, vt candelam accensam extinguat. vt igitur in aure ab aëre sub tympano contento sonus ipse excipitur, fitque auditio: sic in cavitare vapor, fitque odoratio: iuxta illorum sententiam. molliusculum autem corpus ibi membranâq; obductum affirmat esse, quasi hoc sit ipsum sensorium. Rursus libro quarto inquit, Neq; enim olfactus organa c. 2. nerui appellantur, quod dictam nuper Caluariae amplitudinem non excedant. Quasi iuxta suam sententiâ potius in illis processibus olfactus ipse constituatur. Demum c. 3. in eodem libro, sed posterius cum quintam illorum recitasset imaginationem, potius quam opinionem, dicens, olfactus organum esse alios duos ventriculos cerebri sub prioribus atque notissimis existens, ipsæ quænam sint illius sensus instrumenta declarat. supponens quod ex dissectione haberetur vetriculi superiore & ante

riorem partem vocari a, posteriorem autem atque superiorem b, posteriorem autem inferioremq; ac se antèrius reflectentem, coangustantemq; c, demum anteriorem inferioremq; arctissimam ubiq; extra cerebrum prominere, licet cranei os non exeat, d, partem hanc, d, c, instrumentum olfactus esse affirmat. Hi sunt processus quos etiam antea esse instrumenta huius sensus prædixerat. Nec tamè vult processus hos cauos esse, sed ductu calore formâq; haud nervis absumiles, qui à tenui membrana spoliati, in octavi ossis sæpius memorati cauernas se condunt, duriori membrana tamè illos circumambiente. Et quâuis hinc parum obscurius, an hi idem sint cum vocatis caruiculis mammillaribus, declarasse videatur: eos tamè non illos esse in septimo libro edocet: nam tubera illa mammillaria cc, literis inscripsit, *figura 1* instrumenta autem olfactus ll. multosq; antèrius exporriguntur mammillaria tubera ipsis processibus olfactus: suntque maiora, & rubicundiora, & sublimiora. At processus ipsi olfactus instrumenti ex eadè sede ad vnguè enascuntur ex qua etiam visorij nerui. Quò fit, vt ita facile sit hos inuenire processus: tamè magis quod vt ille refert, in ouibus ac canibus longè magis quàm in homine

sint manifesti ob illorum magnitudinem. Reliquum igitur est, ut primò ostendam quare olfactus instrumentum in nobis debilius sit aliis sensibus. Inde ex sex, quas recitavi, opinionibus quinta reiecta, quænam possint inuicem concordari. Post hæc edocebimus argumenta illa quæ adducuntur non demonstrare. Vltimo quænam sit omnium verisimilior opinio. Igitur sensus animalibus, cæteris aliter quàm homini dati sunt. Sensus enim bel-
 luis salutis gratia dati sunt, secundum Aristotelis senten-
 tiam, tertio de Anima: sed in hominibus & propter sa-
 lutem, ut animal est, & propter sciētiam, ut rationis par-
 ticeps. Secundo enim de Anima, volens ostendere quòd
 sensus tactus omnes differentias tangibilium agnoscit:
 dicit, Aliter intellectus non posset eas cognoscere quæ
 sensu laterēt. Manifestum est igitur, ob intellectus ope-
 rationem & scientiam, tum etiam ob salutem homini-
 bus datos esse sensus. Duobus autem modis cum sensu
 eiusdem generis perfectior dicatur, quinto de Gene-
 ratione animalium: aut quoniam omnes rerum diffe-
 rentias comprehendat, aut quòd ex maiore distantia ac
 exquisitius. multitudo differentiarum cum ad scientiā
 non ad salutem pertineat, necesse est hominem perfe-
 ctiores, quò ad comprehensionem differentiarum sen-
 siliū, sensus cæteris habere animalibus: atque etiam sic
 odoratum: propterea dicebat Auerroës, quòd & in li-
 bro de Animi immortalitate recitauimus, animalia de
 sensilibus fermè cortices solum percipere, cum homo
 medullam attingat. Sed dices, Canes odoratu homines,
 tum dominum præcipuè agnoscunt: atque sic differen-
 tias quasdam odorum quas homo non agnoscit. Nemo
 enim est qui hominem ex odore possit agnoscere. Res-
 pondemus odorem hominis tenuem esse, sed tamen sub
 speciebus odorum hominibus cognitorum proculdu-
 bio contineri. adeò tamē esse leuem, ut ab homine per-
 ceptus, cum sensum parum afficiat, memoriā non pa-
 riat. In cane autem, in quo non parum odoratur afficit,
 memoriā parit: tum magis, quòd canis memoria non
 adeò tot rebus implicita est ut hominis. In sentiendi
 autem præstantia, cum oculorum sensus & ad salutem
 non parum confert, & plurimum rerum nobis ostende-
 ret

p.c.60.

t.c.128.

cap. I. in
fine.

ret differentias, ut primo habetur primæ Philosophiæ, in *Pi*
satis validum & acutum illum in hominibus esse docuit. *mi*
Sed tamen potius salutis causa, quàm scientiæ: cum sci-
entia possit ex propinquis sensibus atque ad moris sensui
percipi. At ob salutem oportebat ut posset & feras, & ser-
pentes, & hostem procul prospicere. Quamobrem me-
diocriter acutum, aut etiam plusquam mediocriter hunc
sensum obtinuit homo. non tamen ad salutem neque mul-
tò minus ad rerum scientiam necessarium erat illum esse
perfectissimum: tum magis, quòd prospiciens à longè
multis modis ac longè facilius se tueri poterat, quàm
cætera animalia si quid ei inimicum videre contigisset.
Atque eadem est ratio de auditus sensorio, quæ de visu:
cum sit & auditus discipline sensus: non enim necessariū
erat disciplinæ causa ut esset acutissimus, cum proprius
ad audiendum accedere posset. Reliquum est igitur, ut de
tribus aliis sensibus agamus, & primū de tactu, quem
proculdubio. oportuit esse perfectissimū utroq; modo.
in pluribus quidem eorum quæ tanguntur differentiis co-
gnoscendis ob scientiam: in minima sensibilia percipiēdo,
ob carnis & cutis summā molliem. Si enim talis nō es-
set, utiq; totus semper esset ulceribus scatens: à minimis
enim læderetur, nec tamen ea perciperet: quò fit, ut qui
stupore per totū corpus detinetur infœlicem agunt vi-
tam, nihil audentes tangere. Cætera autem animalia cu-
tem habent duriorē, & præterea pilos, aut plumam,
aut squamas. Oritur autem hæc sensus perfectio ex illius
æqualitate non solum, sed etiam cutis molliæ: quò fit,
ut cum gustus esset quidam tactus, ut etiam hunc valde
perfectum sensum homo obtineret: tum etiam quia ad
salutem ei erat necessariū, ubi ratione, non adeò pericu-
lo prospicere poterat. Vbi enim rem in os intruseris, nisi
saporem percipias, nec sensibus aliis te iuvare, potes, nec
rationi tempus datur, ut de illo decernere possis: quam-
obrem gustum perfectum etiam homo habuit. At in
odoratu cum cætera animalia duos haberēt sensus pro-
cibo, alterum cum iam maderent, scilicet gustum, alte-
rum ante, odoratum scilicet, nec liceret eis ratione uti,
propterea perfectissimum pleraque adeò ut etiam mu-
scæ & formicæ sensum odoratus acceperunt: neq; enim

fermè alio modo absentem cibum quærere licebat, quàm ipso odoratus sensu. Homini cum multis modis hoc liceret, iam etiam inuentum aut reiicere, aut sumere ex multis coniecturis, propterea sensus odoratus obtusior illi fuit. Vis autem hoc videre ex priuationibus? Si quis visum amittat omnibus periculis obnoxius, adeò vt ab inimicis non nisi aliorum ope, vel contemptu sit: & si etiam oculis parum videat non leuem iacturam subit. Idem de auditu, de gustu, res corruptas deglutiunt: de tactu rarum est, sed totum periculo plenum: at odoratu plures carent, qui nullum sibi detrimentum accidisse putant: cum quosdam viderim, qui etiam optarent: ne malos sentirent odores. Igitur natura ne homini acutiorem odoratum daret, cum in aliquo necessarium esset humanam naturam minus acutè sentire, diligenter admodum prospexit. accedebat, quòd alii sensus, qui sine contactu fiunt: vel, vt clarius dicam, qui non optatis faciliè occurrunt, vt visus ac auditus nihil habent quod afficiat vehementer corpus: at odoratus cum prauum odorem percipit multum hominem contristat. Melius igitur fuit obtusionem esse, nam in cunctis quæ vitare non faciliè licet, vbi voluptas & tristitia maiores euadunt, iacturam tristitiæ & prauæ occasionis, voluptas ipsa nequaquam pensare potest. Neque enim vulneris iacturam vnguentum pari velocitate tollit, quæ accepta est: neque calamitas ex cadaueris foetore, villo mosco vel ambare leniri potest. Sed iam his relictis ad ipsas de Olfactu opiniones accedamus, in quibus fas est ex quinque Aristotelem omnibus accommodare. Nam cum dixit, esse in cerebro, seu mammillaribus tuberculis, seu in processibus sit, illis omnibus satisfactum est. Quòd si obiicias, quinto de Animalium generatione cum dixisse, quòd omnes sensus in corde fundamētum habent. Respondeo ibi de primo sensorio, non de instrumento loqui. Cum autem dixit, nares instrumentum esse, intellexit ex communi loquendi modo. Quinimo ibi potius colligitur oppositum, vbi videbatur nares sensorium olfactus dixisse. Nam de elephantis promusceide loquens inquit, duas habere functiones, respirandi, & capiendi: at si sensum odoratus in naribus statue-

cap. 2. in
prin.

rat, palam est tres oportuisse promuscidi functiones tribuere. capiendi, respirandi, & olfaciendi. Potest & Auerrois accommodari sententiæ: nam cum dixit in cerebro esse olfactus sensorium, ibi distinxerat sensus in eos qui in corde fundantur, ut tactum, quem in corde constanter esse affirmat, & gustum: & in eos qui in cerebro, ut odoratum, & visum. Si tamen vera fateri velimus, Galenus melius interpretatur Aristotelem quàm Auerroës in hac parte. Nam modus loquendi in libro de Sensu & sensili, ostendit oculum videre, cerebrum verò per oculum: cerebrum autè per seipsum odorare potius, quàm per aliud, atque ea de causa si quis tamen velit Auerroëm tueri, tuebitur: sed mentem Aristotelis non videbitur assequi. Atque eo magis, quòd Aristoteles secundo de Anima, docuit quòd olfactus non fit nisi attrahendo aërem, & quomodo poterit esse in naso vis odoratus. Et quod maius est, dicit quòd est operculum huic instrumento quod aperitur in attractione aëris: sed manifestum est, nullum esse operculum in naso, quomodo igitur sensus olfactus potest esse in naso de mente Aristotelis? Et miror quomodo Auerroës, qui illum locum exposuit, non animaduertit. Sed alia opinio quarta quæ ponebat hunc sensum inter ossa cavernosa in molli substantia, posset tueri in via Philosophi, quia est iuxta cerebrum & supra nares, & supra velamen illud. Sed tamen non potest esse vera, nisi de præparatione aëris in loco illo, non de proprio sensorio, quia non est ibi nervus, igitur neque sensus, loquendo de sensu perfecto. Relinquantur igitur quatuor opiniones: prima Galeni, quòd in ventriculis: secunda Vessalij, quòd in processibus cerebri: tertia Avicenne, quòd in tuberculis mammillaribus: & quarta Auerrois, quòd in naso. Et Aristotelis sententiâ prioribus tribus concordari potest. Sed iam videamus argumenta Galeni quantum concludant: dicit igitur, Tunica dura est, igitur non est aptum sensorium. Respondebit Auerroës, quod nervi molles sunt nam idem est de auditu sensu: & probaret hoc argumentum eadem ratione auditum non fieri in aere. Cum dicis, pauci sunt nervi: diceret Auerroës, hoc facit pro me, quia sensus hic in homine est obusus pro-

pter hanc causam. Vnde si ponas odoratus sensum in cerebro, deberet esse acutissimus, quia cerebrum hominis est maxime aptum sensui, eo quod est tenuissimæ substantiæ. Quod si velis refugere ad temperamentum, dicet, sunt animalia habentia calidius & siccius cerebrum, ut canis, quæ tamen melius odorant: & habentia frigidius ac humidius, ut pisces, quos tamen videmus procul, quâvis sint in aqua, sentire odores. Ad aliud, quod non est Galeni, sed Aristotelis, diceret Auerroës: Si non obstaret Aristotelis autoritas, non fit hic sensus nisi cum quodam motu sicut & alij: & ideo quamuis odor sit in naribus, non percutit sensum nisi cum attractione aëris, vel expulsionem, & ideo non sentitur. Et ad hoc adduceret rationem, quia si esset in cerebro non fieret nisi cum attractione aëris, sed quidam sentiunt etiam in emissionem saniei foedum quiddam. Hoc tamen experimentum negarent Aristoteles & Galenus. Ad alias autem rationes diceret Auerroës, demiror quod audeas dicere cerebrum sentire: principium enim sensus non debet sentire, & etiam cerebrum nervis caret, & tu vis quod non sit sensus sine nervis, & nemo est vnquam conqueus de cerebri dolore, sed membranæ senserunt nigellam non cerebrum ipsum. Ad experimentum de rosæ refrigeratis quæ primo incallescunt, dolent, sentiunt, videtur cerebrum, id est, totum quod sub cranio continetur, melius se habere. Ad id de grauedine diceret, quod sternutatio non fit à ventriculis, & hoc est verum: primo, quia ventriculi à naribus plurimum absunt: secundò, quia non habent exitum, nisi ad lacunam pituitæ, inde in glandem, quomodo igitur sternuentes non emitterent ita ex palato, sicut etiam ex naso: tertio, quod oporteret vehementer lædi ventriculos ante sternutationem, ob repletionem illorum ex spiritu. imò sternutatio esset epilepsia quædam: quartò quod maius est, quod nullæ sunt membranæ in ventriculis, ut clarum est, & bene animaduertit Vessalius, quare oporteret concuti ipsam cerebri substantiam, & sic læderetur cerebrum mirum in modum in qualibet sternutatione, & perueniremus ad illam historiam, seu fabulam, in qua dicitur, quod olim sternuentes illico moriebantur. Vnde inoleuisse dicunt genus illud dicca-

di, quo sternuentibus bene precamur. Et quamvis hoc potuerit esse verum, non fuit tamen mors ex sternuitione, sed ex cerebri morbo qui sternuitionem inducebat. Propterea dico, quòd sternuities fit aëre impulsio per palatum à pulmone quandoque, aliquando ex cauo illo quod est inter duo ossa, à membrana dura cerebri, & nullo modo vnquam à cerebro. & ex hoc aduenit, quòd sæpe homo dum ruffit sternutat, & si cibum in ore habet emittit per nares: igitur tunc sternuities à pulmonibus procedit, vel ab eorum altero. Et certum est, quòd motus omnes validi à pulmonibus fiunt, qui sunt naturales & cum strepitu: vt ruffis, clamor, & sternuities. Et iam ego te liberaui ab errore antiquo: nunc venio ad argumenta Auerrois, in quibus conatur ostendere, odoratum fieri in naso. Nam dicit in palato est locus transitus aëris & vaporum, respondeo quod non exporrigitur ad narium locum supremum, nisi cum impulsu, & tunc propellitur extra.

Diceret enim Galenus, quòd odoratus fit, quia aër & vapores recipiunt quandam præparationem à loco cauo supra nares, vel etiam in naribus ipsis. sed verisimilius est, vt in loco superiore, eo quòd via narium est valde lata, & libera, & agens agit per contractum. Cum igitur aër defertur ad palatum, si cum impetu, propellitur foras extra nares, & sic non potest odoratum efficere: si verò leniter, transit ad cerebrum, non transeundo cavitatem illam, nec nares: & sic sine præparatione, & ideo non potest odoratum facere. eadem responsio satisfacit secundæ rationi. Vel dic ad vtranque, quòd non fit sensus nisi cum motu, & quòd motus non fit, qui ad cerebrum tendat, nisi per nares, & cum respiratione.

Sed melior longè est prima responsio: quia in attractione quantumcunque leni aëris, fit odoratus. Ad id de tuberculis mammillaribus diceret sicut Galenus in testiculis respondet Aristoteli: imò sicut ipse Aristoteles secundo de Anima: non enim sequitur, Respirantia animalia non odorant, nisi in attractione aëris: igitur quæ carent respiratione non odorabunt. Et similiter, Sanguinea viuunt per cor, igitur omnia animalia sine corde, careat vita. Sufficit enim, inquit Philosophus, quòd

habent cordi proportionale: ita testiculis, ita respiratio-
 ni, & tuberculis mammillaribus. His intellectis, ratio
 est pro Principe validissima: Cerebrum, ut ostensum est
 clarè, non potest esse subiectum sensus odoratus, neque
 instrumentum: imò cum careat sensu tactus, carebit etià
 iuxta Philosophi regulam, odoratu, & omni alio sensu.
 Sed neque carnes, tum ex ratione Galeni adducta ex li-
 bro de Vsu partium, quòd occlusis naribus sine nervi
 vitio odor non sentitur: tum quia etiam quod inspiret
 violenter aërem in nares odoratum aut aquam, dum-
 modo non attrahas anhelitum, non sentis odorem: ideo
 vltima responsio pro Auerroë non tenet. Si quis enim
 impulsorio instrumento aërem odoriferum impellat in
 nares, ut expertus sum, dum hæc scriberem, odor non
 sentitur, nisi attractio fiat: & ideo oportet ut fiat in loco
 propinquo cerebro, inter nares & cerebrum. Tubercula
 autem mammillaria sunt eiusmodi, ideo erunt instru-
 mentum sensus odoratus. Accedit quòd natura nihil fa-
 cit frustra, sed nulla inutilitas, nec à Galeno, nec à Vessalio,
 diceret Auicenna assignatur his tuberculis, quæ sunt
 adeo magna ut etiam perfunctoriè cerebri dissectio-
 nem agentem, & qui nunquam aliàs viderit, minimè la-
 teant. Est etiam ratio vero similis, quòd ex odoribus acu-
 tis oculi illacrimantur, quia tubercula illa proxima sunt
 locis nervorum, quibus visus constat: quare credendum
 est, talia esse proprium visus instrumentum. Galenus
 igitur in ventriculis cerebri odoratum fieri sentit. Sed
 veritas ostendit, si eam amplecti velimus, quod in tu-
 berculis mammillaribus, ut Auicenna vult, vel in pro-
 cessibus ventriculorum solidis, quos nos nervos muti-
 los appellamus ex Vessalij sententia, facta tamen prius
 præparatione aëris in cavitate illa, quæ media est inter
 ossa squamosa, vel in naribus, odoratus sensus absolui-
 tur: & sic Galenus & Auerroës aliquid veri dixe-
 runt: hi verò rem, ut dici solet, acu attingerunt,
 neque quicquam obest, quin his ip-
 sis Aristotelis sententiam
 coaptemus.

Attonitus morbus an aliquando in corde.

SCio quàm difficile sit omnibus placere : quòd enim paucis verbis Galenum tueri velut & Aristotelem, potuerim, nec voluerim, accusabunt. Ea autem sunt in ima ventriculorum cerebri parte, iuxta Galeni sententiam, & iuxta veritatem, dum ventriculi angustior pars antrorsum reflectitur, fit odoratus. Ecce adieci, liuide, modo quid accusas? Sed haud noueram processus illos qui caui, vt dixi, non sunt, quique ob id haud ventriculi nomen merètur, an Galeno cogniti essent. interciderunt enim libri de Dissectionibus, qui hanc ostèdere partem poterant. Sed si nouit, cur non dixit? si non nouit, quo modo significare nobis id potuit. Sed hæc garrulis relinquamus, qui dum Galenū tueri, id est ruditatē suam velle se simulant, illius clarissimam doctrinam præceptaque saluberrima euertūt. Ad rem propositam redeamus. Dicebat Hippocrates quarto Regiminis acutorū: *I. cap. 23* Si quis repente obmutescat, id venarum interceptiones atque occlusiones faciunt. Galenus in libro de Causis morborum locum hunc exponit per morbum attonitum. Igitur attonitus morbus fit quandoque interceptis venis atq; occlusis. tales esse non possunt nisi quæ à corde ad cerebrum feruntur: vel enim moreretur protinus, vel non posset animal priuari sensu, & motu, nisi venæ illæ ad cerebrum tenderēt. Et in principio libri de Vsu pulsuum, & in secundo de Dogmate Platonis & Hippocratis, si ligentur nerui soporarij animal euadit stupidum & mutum: neque hoc cōtingere potest, nisi quia hi nerui per cor transeunt: nam in reliquis hoc neruis non accidit, neque cerebrum est læsum magno detrimento. Igitur attonitus morbus & stupor vitio cordis euenire possunt. Vnde Princeps prima tertij tractatus: *trac. 5. c.* curam comitialis morbi, inquit: Nisi timor esset, ne in attonitum morbum incideret, venas soporarias incidere-
in princ.
in fine
remus. Quare manifestum est, illis interceptis, vel etiam neruis: nam nerui, vt in sexto Contradictium medicorum declarauimus, medij sunt inter interiorem soporariā &

- arteriam, contingere attonitum morbum seu apoplexiam. Secunda etiam Aphorismorum Galenus dixit comitalem morbum, apoplexiam esse diminutam, liquet autem comitalem morbum persæpe ex aliorum membrorum consensu fieri, quare & apoplexiam. Quinta etiam Aphorismorum super his verbis Hippocratis: si quis ebrius repente obmutuerit, declarat Galenus fieri hunc morbum nervorum consensu: at hunc morbum sexta Aphorismorum declaravit esse persæpe apoplexiam, inquit: Mutos non tantum eos appellat Hippocrates, quibus vox læditur, verum per exuperantiam quãdam vna cum illius læsione omnes quæ sunt secundum electionem operationes, intelligere nos vult. Quos igitur mutos vocat, contingit esse sentientes: sed plerumque vtraque patiuntur. & talem affectum ipse apoplexiam vocat. Auicenna quoque in capite proprio huius morbi, scilicet attoniti, inquit: Et cum obstruuntur venæ & arteriæ in meatibus spiritus ad cerebrum, ex vehementia repletionis, & sanguinis multitudine, accidit apoplexia: quia spiritus non habet transitum, quare non moratur, vsquequo præfocet. & cadit in eo sensus ac motus non secus quàm in illo, in quo venæ apoplecticæ constringuntur. Et hæc videtur etiam sententia Hali, ubi dixit in secundo Artis medicæ, quod ex subita effusione materiæ super cor, homo potest repente mori. Et prima quoque Problematur Philosophus ait: seniores stupor attonitos reddit: ubi vniuersus humor resolutus incubuit, & ex caloris natiui imbecillitate cõcreuit. Quasi velit attonitum morbum fieri cum calor in corde innatus debilitatur, & ex eo humor superingruit. Quam sententiam Auerroës tertio Collectaneorum, sic expressisse videtur: Cum apoplexia sit amissio motus, & sensus generalis ac proprii. Et motus habeat duo principia, Cor & Cerebrum: & non potest euenire ratione cordis, quia subito morerentur: relinquitur vt fiat vel ratione obstructionis in cerebri ventriculis, vel in venis soporariis. Liqueat autem quod per venas, tam eas quæ pulsant, quas arterias vocamus, quàm quæ non pulsant intelligere oportet. In oppositum Galenus in libro de Symptomatum differentiis, declarat quod apoplexia sit
- aplo. 45.*
- com. 5.*
- som. 51.*
- prima ter
tij, t. 5. c.*
- 12. ante
medium.*
- Inexposi-
tione t. 71*
- Probl. 9.
in fine.*
- cap. 41.
col. ult.*
- cap. 3. an-
te med.*

maorbus cerebri vitio proueniens, non tamen dicit quod non possit fieri illud vitium interclusus venis à corde venientibus. Eodem modo in tertio de Locis, docet quod *cap. 7. in* fit apoplexia vitio cerebri, vt lethargus, & phrenitis ac *sine.* mania, neque tamen dixit, quin hoc vitium ex obstructione inter cor & cerebrum facta accidere non posset. Rursus in quarto eiusdem, cum pars cerebri anterior *cap. 2. an* occupatur, sic vt spirandi facultas vitietur, caros nomi- *te med.* natur. Si autem cum hoc, etiā spiratio fiat, difficilis apoplexia est, quæ plerunque cum sanatur, terminatur in resolutionem. nō dixit semper. Apparet igitur vitio cerebri fieri apoplexiam. Sed quod hoc vitium ex venarum à corde venientium obstructione fieri non possit, nullibi dixit, ex his, quos adduximus locis. Dixit tamen in secundo de Decretis: quo etiam loco prius eum adduximus, arteriis præcis nō obmutescere animal, non stupidum fieri, videre & audire, ac vocem emittere ac mouere se, multò etiam minus si arteriis illæsis præcendantur, vel laqueo venæ non pulsátiles intercipientur. Quin quod plus est venis, arteriis ac nervis simul præcis, nihil aliud præterquā quod obmutescat animali contingere. Eadem, vt dixi in libello de Pulsuum usu, fateatur: & quandoque sub vesperam cum manē præcidisset, aut colligasset, ingulasse animal. Tertia verò Aphorismorum dixit vertiginem & apoplexiam fieri cerebro *com. 23.* pituita repleto. Sed clarius secunda Aphorismorum, dum *com. 42* dixit causam apoplexiæ cuiuslibet esse, vel cerebri phlegmone similem dispositionem, aut illius ventriculorum ex pituita repletionem. Quare meritò eos irridebimus, qui apoplexiam ob cordis detrimentum fieri posse suspicantur. Nam corde patiente illius palpitatio & syncopis superuenit, qua defertur in mortem: non autem apoplexia. Sed neque interceptis venis tale quicquam fieri cōtingit, quod pulsátiles nullo modo ab humore obstrui possint rarissimè non pulsátiles. Sunt enim latæ adeò vt digitus ingrediatur, locoque profundo & calido sitæ. quatuor etiam non pulsátiles, duæ arteriæ, quare obstrui nisi ob nimiam sanguinis repletionem non poterunt. At tunc cerebrū ipsum prius repleti accessit: cumque morbum consequi, quem Galenus

inflammationi similem esse dixit. At si præcidantur aut laqueo intercipientur tandiu animali superueniente, signum est partem quæ in cerebro spiritus seruatur non esse exiguam. Si igitur nihil præueniat, tandem apoplexia corripit animal necessarium est. Sed vereor ne Galenus non omnia simul sex vasa, quæ à corde in cerebrum per collum feruntur simul præciderit, aut ligauerit. Nam vno relicto, etsi vena non pulsabilis sit, quod relinquitur, transfunditur ex vena in arterias cerebri, spiritus ac sanguis. etenim hoc Galenus in libello de Venarum & arteriarum dissectione concessit, diuque & si ægrè per vnum tantum vas animal seruatur in vita. Sed iam de his non est consideratio. Arabes tamen cum pro neruis venas legerint, in hunc deciderunt errorem. Apoplexia igitur neq; ab alio membro fit quam cerebro ipso: neque cerebrum ob venas interceptas hoc pati potest, nisi laqueo, & omnes simul validè intercipientur. Sed in Aristotelis Problematibus, perperam cor adiectum fuerat. Multis igitur erroribus ob falsam lectionem Conciliator, & Nicolaus inuoluti deceptique sunt. Auerroës causam simpliciter rectè considerauit, sed non animaduertit, venarum tum multitudinē tum magnitudinem, quæ nullo modo, nisi manibus ac industria non leui intercipi poterant. facilius plura occides animalia quam omnia hæc vasa strictim admodum vinculis exceperis. Nam si tria ac tria simul colligare tentaueris, non poteris venam non pulsatilem quæ in medio est ita cōstringere diligenter, vt nihil ex corde ad cerebrum permeet. itaque interceptio hæc, vt ab hominibus fieri potest difficillima est, & à Galeni consideratione remota. cuius institutum est de spontaneis loqui apoplexiis. Si autem vt à natura principium habere potest, fabulosa & commentitia. Sed & hic error Auicennam decipit. Galeni autem sententia quæ illis subscribere videtur in libro de Morborum causis, hoc vult quod interceptiones venarum cum illæ immodicè sanguinæ repletæ fuerint, vel animal suffocant, nec est hæc apoplexia, sed suffocatio, vel implent cerebrum apoplexiāque efficiunt, simili in cerebro qualis est inflammatio oborta dispositione, de qua etiam exponens aphorismum dixerat.

Differen.

182. lib. 3.

tract. 2.

Sum. 5.

cap. 14.

At horum utrūque plurimum differt ab illa venarum interceptione, in qua Auicenna & Auerroës spiritum à corde ne ad cerebrum deferatur prohiberi putāt. Hanc enim ex exemplo soporariarū venarum ligamento obstrictarum Auicēnam intellexisse est. at hæc nulla prorsus est: reliquæ duæ quas Galenus adducit frequenter contingunt.

CONTRADICTION XI.

Cerebrum an possit tumorem pati.

NEquè ex cerebro & pulmōne inflammatis pulsus æquè duri, vt ex menyngibus, quarto de Præsa-
giis ex pulsibus, inquit Galenus. Subiicit autem post
pauca. Pulmo autem & cerebrum ne scirrhum fortassis *cap. 9.*
admittunt. Quodd sit, vt Galenus censuerit cerebri sub-
stantiam verè tumorem calidum posse contrahere. De
frigido tamē dubitauerit. Et Alexander Tralianus hæc *Lib. I. c. 1.*
habet de Phrenesi loquens: trahit igitur phrenitis ori-
ginem ex bilis flauæ copia cerebrū occupante: & phleg-
monem inibi cum incensa febre constituyente, vel in
membrana cerebrum velante cui *μηνίγξ*, nomen est.
Rasis quoque in libro Diuisionum dixit phrenesim sic *cap. 6.*
ri in cerebro, sed quia non distinguit inter cerebrum
& mēbranas, esset forsā autoritas ambigua, nisi quod
in primo continentis dixisset quodd sit in cerebro ex-
pressè, & ex sententia propria. Idem etiam iam dixerat
ex sententia Pauli. Sed verba Pauli habemus ab ipso,
quæ sunt hæc: *Ἡ φρενίτις φλεγμὸν ἔσθιν τῷ μηνίγγων ὁ θερ-* *cap. 9. f.*
μὸν, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου σύ φλεγμονοντὴ, ὅτε ἐξ παρὰ 20. col.
φύσιν θερμάσιν σύσπαισις ἐν αὐτῷ. Quod est, phrenitis est *cap. 9.*
membranarum phlegmon calidum: & ipseus cerebri tu- *fol. 19.*
mor: cū ex præternaturali caliditate cōcretio fit in ipso.
sic Paulus ipsum concedere videtur. Auicen. autē contra *lib. 3. c.*
negantes inuehitur, hac ratione: omne quod nutritur ac
extēditur, potest tumore pati, nā etiā augetur. cerebrum
autem nutritur & augetur ac etiā extēditur, quare cere-
brum poterit tumore pati. Alia ratio, dicit ossa possunt
pati tumorem, vt in tractatione dentium ostendetur,

- igitur multò magis etiam cerebrum. In oppositum est
lib.6.c.2. autoritas Ætj dicentis: phrenitis est inflammatio mem-
 branarum cerebri cum febre acuta delirium, & mentis
cap.4. alienationem inducens. nec meminit quòd sit inflamma-
cap.5. tio cerebri. & similiter infra dum de Catalepsi, & Catho-
Apho. 42 cho agit, dicit fieri sanguine cerebrum implète, non di-
 xit ex cerebri phlegmone. Et de Caro, quòd sit ex humo-
 ribus frigidis & humidis cerebrum occupàtib. & hoc
 videtur voluisse Galenus secundo Aphorismorum cum
 post ea verba: omnes apoplexiæ fiunt virtute animali nō
 potente defluere in partes infra caput existētes, subiicit:
 ἢ τοι διὰ φλεγμονῶδῃ τινὰ διάθεσιν ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκεφάλῳ συ-
 σαῶσαι, ἢ τῶν κοιλιῶν αὐτῆς ἐμπιπλάγενον, ὑγρότατος φλεγμα-
 τώδους. Id est, aut propter aliquam dispositionem phleg-
 moni similem quæ in ipso cerebro constituta sit, vel ob
 ipsorum ventriculorum repletionē ex humidissimo pi-
 tuitoso humore. Noluit dicere, διὰ φλεγμονὴν, id est, pro-
 pter phlegmonem: sed, διὰ φλεγμονῶδῃ τινὰ διάθεσιν, id est,
 ob phlegmoni similem affectum, vt videatur sensisse ce-
 rebrum phlegmonem concipere non posse. Serapio etiā
 non obscuræ inter Arabes autoritatis, negat cerebrum
I. Breui. posse tumorem vllum pati, adducitque rationem hanc,
cap.20. Quæ in vltimo dura sunt vt ossa extendi nequeunt, quæ
 in vltimo mollia ac tenacia. Cerebrum autem est tena-
 cis substantiæ ac mollis, ideo tumore concipere nequit.
 Constat hęc ratio in experimento, cum res mollis ac
 viscida dicit Serapio diuellitur, diffluit, nec in tumorem
 potest attolli: vt lacrymæ abiectis laricisque, tale autem
 est cerebrum, est enim viscidum si quid aliud in corpo-
cap.2. re, egregièque molle. Alia ratio Conciliatoris: omne
cap.3. quod phlegmone corripitur, vt Galenus docet in libro
 de Tumoribus præter naturam, & de Inæquali intempe-
 rie, sanguine primo venas habet, aut arterias plenas post
 ex illis in ciuitates sanguis exprimitur, quod etiam affir-
cap.12. in mabat tertio Artis medicæ: & tertio decimo Artis cura-
princip. tiuæ: at palàm est cerebrum non excipere venas, sed esse
 exangue, de Animalium historia primo, iuxta Philoso-
 phi scientiam: igitur phlegmoni cerebrum minimè ob-
cap.3. noxium est. Ad hęc Conciliator dicebat, quòd ex super-
 fluorum aggregatione potest tumorem pati, non autem

ex influxu per venas. Hæc responsio non satisfacit rationi Serapionis quæ valida est, item videretur ex hoc, *cap. 16.* magis posse concipere durum tumorem, quàm phlegmonem, quòd est directè contrarium Galeni sententiæ *Deffe. 91* in initio adductæ. Nec ista responsio satisfacit Aëtio. Alij dixerunt, quòd potest phlegmonem pati, non tamen tumorem, & est responsio communis. Hi auferunt partes diffinitionis à definito: cum phlegmon sit tumor præter naturam, vt in libro de Tumoribus habetur. Alij è quibus Gentilis est, dixerunt cerebri primo mēbranas lōgē frequentius pati phlegmonem, & alios tumores quàm ipsius cerebri substantiam, & hoc etiam Auicennam ipsum concessurum. Sed tamen dicit non demonstrare argumentum hoc est apostema igitur tumor: quia in igni sacro, Græci Erysipelas dicunt, est apostema, & tamen nō est tumor. Sed hoc est contra Galenum expresse quarta Aphorismorum, & ideo coincidit cum prima. Et etiam *aphor. 3.* vt patet ratio Auicennæ ad hoc tendit, vt ostendar cerebrū posse intumescere, quia Serapio negabat hoc quod possit contingere, non autem quòd aliena materia non possit in cerebrum influere, igitur si ratio Auicennæ debet esse contra Serapionem, erit de tumore, & non de apostemate, sub illo sensu suo nomen apostematis intelligendo. Et ideo Gentilis damnat Auicennam, quem tueri nititur. Et quia dicebat quòd poterat fieri tumor ratione nutrimenti securus Auicennam: respondeo quòd Auicennæ ratio non ostendit: quia nutrimentum & augmentum, fiunt ab anima, sed tumor ille fit reluctāte vi membri, ideo non sequitur, membrum hoc nutritur & augeatur, igitur potest tumorem contrahere in mollibus etiā membris, multo minus sequitur, quia non consistēt cum fuerint inæqualiter aucta. Item concesso quòd non possit fieri tumor durus in cerebro, aut saltem nō facilius quā phlegmon, igitur, cum durus tumor fiat sensim & in longo tempore, & ex materia cōsimili nutrimento cerebri, multo minus fiet phlegmon. Respondeo igitur quòd tumor durus in cerebro nō potest fieri, non quia non possit materia ingredi, sed quia cerebrum cum sit mollissimum natura, antequam in scirrhum transeat, morietur animal seu homo: & hæc est mens Galeni in illo loco,

transire enim membrum principale ex vno extremo in aliud, stante vita non potest, vt cor ad frigiditatem vel iecur ad siccitatem, vel cerebrum ad caliditatem vel duritiam, cum enim dicimus cor frigidum factum, intelligimus ad id quod prius erat habita comparatione. De calido autem tumore, dico quod non fit res collecta simul, & ratio est, quia hoc fit venis & arteriis plenis: & illæ sunt minutissimæ & sparsæ, ideo materia illa spargitur vndeque, & ita totum cerebrum in suis extremitatibus & in medio intumescit æqualiter ferme, & ideo dixit Galenus dispositionem hanc esse phlegmoni similem, & non phlegmonem, & tunc homo apoplecticus cadit. Cum autem locutus est de cerebri phlegmone, cum ibi rem illam obiter nec ex proposito tractaret, intelligendum est, de ista dispositione phlegmoni simili. Et ex hoc patet cur hi qui ex hac dispositione cadunt in apoplexiam, nullum penè antequam cadant sentiunt detrimentum. nam cerebrum æqualiter in ambitu suo, & in medio vbi à membranis tangitur: leniter efficitur, inde simul totum adeò læditur, vt repente priuetur homo sensu & motu. De tumore autem molli dico & Erysipelate, quod possunt fieri, quia sunt tumores hi tales vt alter fiat sensim & ex materia proportionata cerebri nutrimento: alter est tumor exiguus non dico nullus vt Gentilis: & ideo hæc possunt quanquam raro cerebro contingere. Sed Erysipelas magis lædit membranas, & fit semper in superficie cerebri, ideo non potest dici apostema cerebri, apostema etiam molle cum diuidat cerebri substantiam, celeriter occidit: ideoque Ætius non egit de vlllo cerebri apostemate, & rectè. Ratio Serapionis est bona, tendit enim ad hoc quod non fiat apostema, id est tumor conspicuus & permanens in vna parte, nam partes procidunt cerebri ob mollitiem, cum sensu digno tumore inuicem diuelluntur. Auicenna ad contingentiam recurrit, quæ res proculdubio lata est, velut si quis vellet affirmare hominem nasci posse cum iecore in sinistro latere.

Ventriculus an chilo nutriatur.

Galenus in tertio virtutum naturalium dixit ventri- *cap. 13.*
culum sibi primo concoquere, inde sumpto ex eo
quod concoxit alimento, reliquum aliis membris im-
partiri, quam sententiam quo ad nutritionis modum de- *com. 18.*
claravit etiam in secunda aphorismorum, tum etiam A-
uerroes secundo Collectaneorum & Princeps ipse dum *c. 9. col. 2.*
dixit, occultum autem ventriculi primum nutrimentum
quod est in eo tangit, & per ipsum contactum nutritur,
clarius autem in tertiadecima tertij hoc declaravit.
Sed oppositum habetur tertio de Temperamentis cum *prima pri*
dixit, oportet quod nutrit primo in ventriculo & ieco- *mi doc. 5.*
re ac venis aliquam traxisse moram: igitur cum chilos *cap. de ve*
non fuerit in iecore, neque in venis, nutrire non potest, *na port. 2.*
adducuntur & duæ rationes non leues à Iacobo, qua- *tract. 1.*
rum prima est, quod ex iisdem nutrimur dum sumus in *cap. 1.*
utero matris & extra, at tunc nutriri non licet ventri- *cap. 2. in*
culum nisi ex sanguine deducto ex utero matris per ve- *princip.*
nam umbilici in iecur, igitur etiam ex sanguine dum
est extra uterum nutriretur à iecore deducto. Et ideo si
dicis pars interior ventriculi non potest nutriri quia ad
eam non pertingunt venæ ex iecore: respondemus quod
si venæ non pertingerent interius, tunc non posset nu-
triri illa pars & crescere dum infans est in utero, quia
tunc nullum assumit cibum. Similiter & ratio Galeni
adducta in tertio Virtutū naturalium, quod omne mem-
brum sibi laborat, non concludit, quia à natura, diceret
aliquis, est institutum, ut ventriculus concoquat iecori,
ut postmodum mutuam ab illo gratiam recipiat. nam &
dentes molunt cibum, & tamen non ex illo tunc nutri-
untur. Quod si dicas quod hoc non faciunt naturaliter
sed à redundante: respondeo quod & ventriculus recipit
cibum per motum voluntarium. Alia ratio est, quod ex
iisdemmet nutrimur quibus etiam generamur, primo *cap. 17. in*
de Semine inquit Galenus, sed ex sanguine ventriculus *sine.*
est genitus nō ex chilo, igitur etiam ex sanguine nutrie- *fol. 3.*
tur. Est etiā autoritas Galeni sexto de Placitis Hippocra-
tis & Platonis dicentis quod omne membrum quod alij

præparat totum quod præparat ad illud trāsmittit: quare in ventriculus præparat cibum & chilum iecori, non retinebit quicquam ex illo. nam vt in exemplo adducit, testes præparant semen glandulæ, ideo nullum habent alium meatum aliò tendētem. Pro prima tamen opinione adducuntur etiam tres aliæ rationes, prima quia si ex sanguine etiam nutriretur, à chilo & à sanguine, quod esse non potest, ad hoc responderet aliquis quod à solo sanguine nutritur pars interior ventriculi & nullo modo à chilo. Secundo sequeretur quod natura mitteret chilum à vetriculo ad iecur per easdem venas, per quas sanguinem traheret. Respondeo quod hoc argumentum potius concludit oppositum, nam si ventriculus nutriretur à chilo, idem nutriretur & à sanguine & à chilo. Dico igitur quod venæ quæ nutriunt ventriculum, non sunt illæ quæ exugunt chilum, sed chilus trāsmittitur prius in intestina, & ibi à iecore exugitur per venas mesaræas, in intestina non in vetriculū terminatas. Tertia ratio est quod vacuum à vacuo traheret, nam cū ventriculus est vacuus traheret à iecore vt nutriretur, idem contingeret ipsi iecori. Sed hoc nihil concludit, nam posset trahere vt dixi ytrunque membrum vicissim, sed diuersis modis, ventriculus à iecore per venas portæ fundo illius infertur, & iecur à ventriculo per intestina. Ita quod ab intestinis trahat per venas mesaræas. Sed hoc esse non potest, cū intestina careāt virtute attractiua. Ideo quamuis ad hoc dictum sit, quod intestina habēt virtutem attractiuam naturalem, & si nō trahant per vilos, attamen Galeni primo de Symptomatum causis est quod iecur per venas illas à ventriculo ipso non ab intestinis sine alio medio trahat. Quamuis igitur dissectio non ostendat venas illas in partem interiorem penetrare, ex tribus tamen cognoscimus argumentis: primum quod in hora famis sit suctio à iecore per illas ab ipso ventriculo: Secundum quod pars interior ventriculi rubet: tertium quod vt dictum est, ventriculus ex illis nutrimentum suscipit dum infans est in vtero, quia aliter interior ventriculi pars nutriri non potest. Accedit quod bilis à iecore reiectatur ad ventriculum per has. Sed alijs diceret quod per intestina ascendit, motu naturæ contrario, sed pro-

sed propter impulsam. Solet adduci argumentum quòd post mediam horam ab assumpto cibo cessat fames, & nondum est genitus sanguis nouus, igitur ventriculus ex chilo assumpti cibi nutritur, ad hoc responderet aliquis quòd ista non potest esse ratio, quia pars quæ nutritur est fundus ventriculi, à chilo: sed fames fit in in ore vetriculi, quòd est elatius palmo ipso fundo, imò ex hoc sumitur vnum fundamentum quòd ventriculus à chilo non nutriatur, nam venæ pertingunt ad gulam vsque à quibus illa nutritur. Sed ab iisdem nutritur & ventriculus à quibus gula, igitur ventriculus à venis nutritur. Neque potest gula cum ei non hæreat chilus à chilo nutriri. Scimus etiam quòd fundus vetriculi habet sanguinem & venas, & hoc etiam Vessalius in sua dissectione testatur, sequeretur igitur quòd nutrire-
 tur sanguine simul & chilo. Hoc idem videtur Gale-
 nus concessisse dum dixit iecur trahere à ventriculo
 chilum per venas: & non dixit per intestina. Et Prin-
 ceptus etiam teritiadecima tertij dum de sanguinis vomitu qui fit ab erosione ventriculi agit. Neque est verisimile quod rota interiortunica erosionem corrupta sit, ad hoc vt sanguis ex exteriori euomi possit. Sed hæc parum referunt, nisi esset quòd si Galenus vult, quod ventriculus ex chilo nutriatur, cur dat olera & quæ habent subducere ventrem in initio cibi: vt etiam recitat de Telepho grammatico & Atiocho medico, qui ambo olera in prandio primo sumebant, & secundo de Alimentis omnia quæ aluum subducere possunt & corruptioni obnoxia sunt, ante alios cibos sunt sumenda, etenim ipsa facile descendunt, & viam aliis cibis munient, exemplumque videtur esse id de quo nuper egerat, malum persicum, & in tractatione de cappari, quod magis medicamentum esse vult quàm alimentum, inquit, Vti autem oportet eo ante alios omnes cibos, & rursus de sycaminis postquam idem ferme quod nunc dixi præceperat, inquit: neque hi ordinem ciborum ignorare videntur, cum rectè in quibusdam illum obferuent, vt cum radículas, oliuas & fœnum græcum ex garo sumunt, post hæc maluam & betam & alia id genus olera cum oleo & garo. Et in sexto de Tuenda sani-

lib. 5. e.

fol. 49.

in princ.

3. virtu.

naturali

c. 13. in n

tio.

tract. 5.

cap. 11.

cap. 19.

cap. 34.

cap. 11.

fol. 3.

cap. 22.

tate, qui biliosum habent ventriculum, cibis aluum deficientibus vtantur ante omnes alios, vt malua & ole-
ribus ex oleo & garo, erat exemplum de rhetore secun-
do de Alimentis, atque alio cui ex consilio Galenus ta-
lia dedit ante cibum aut prohibuit, diffuse autem hæc ibi
tractat nescio, si cura est habenda vetriculi, quomodo ex
his non ad senectam quam primum dilaberetur, vbi ex
chilo nutritio sit. Dicunt quidam hoc solum in cibis quæ
aluum subducunt agendum: sed cum quotidie id Gale-
nus consulat, difficile est hanc tueri opinionem. Omnes in
re tanti momenti cogitent, vnum scio quod à carnis esu
incipere magnum vetriculo auxilium affert. talia igitur
quæ aluum molliant raro accipere oportet. nam post va-
lidiores cibos sumpta totum corrumpunt: vnde melius est
minorem iacturam ferre. Nutritur autem interior ven-
triculi tunica cibo, sed ab ipsis vetriculi venis in sangui-
nem transmutato, ob id cum venæ illæ etiam gulæ com-
municent, gula & ipsa magna ex parte à chilo nutritur,
indicio est non secus cibo sed aliquanto serius famem ex-
tingui, vt potu sitim. possunt autem venæ ille sanguinem
generare, inquit enim Galenus secundo de Placitis, san-
guis primo in venis quæ à vetriculo ad iecur tendunt
generatur, igitur sanguis sed imperfectus, ex quo interi-
or vetriculi tunica nutritur: scilicet non in iecore, sed
ex chilo, in venis ipsius vetriculi genitus, quamobrem
pars illa rubet, simile aliquid habes iecoris calori, quo-
niam in substantia neq; ex toto ab similis est. Ad Galeni
autoritatem in libro de Placitis Hippocratis, intellige
quod non transmittitur pars aliò, sed bene potest re-
tinere pro se, vt in exemplo de Iecore, quod nutritur
sanguine, quod sit ex eo quod defertur ex vetriculo &
intestinis, & in reticulari plexu cerebri, nam palàm est
venas plexus illius sanguine nutriri, & tamen dici quod
preparant nutrimentum cerebro.

CONTRADICTION XIII.

Hæsticarum an duo genera tantum.

cap. II.

Galenus primo de Naturalibus facultatibus, ponit
quinque genera humidorum quæ non sunt humo-

res: primum, quod in vasorū extremis continetur: secundum quod dispergitur, vocaturque apud Auicennam rosa, tertium quod adiungitur: quartum, quod agglutinatur: & quintum quod assimilatur. ostēdit autem tria hæc vltima genera inuicem differre, quasi manifestè aliis primis duobus tum inter se, tamen ab aliis differenti- bus. Nam dicit cum λεύκη morbus sit in quo corrumpitur humor agglutinatus non autem assimilatus: in ἀνασάρκη autem adhærens, & nondum agglutinatus: verum tabes, & ἀποφία ex quolibet horum generum consumpto fiunt, vt septimo Artis curatiuæ, & in libro de Tabe, tum etiam in primo Prognosticorū edocer: *com. 96.*

ideo & humidorum genera quinque præter humores, & totidem hecticarum esse videntur. At Auicenna ponit tantum quatuor genera humidorum præter humores, & tria tantum hecticæ genera hoc exemplo claro ea distinguens, in lucerna est oleum, quo lucerna repleta est: est oleum quod iam in licinio imbibitum est, est ipsius licinij humidum, proprium quo licinium continuum est atque vnum, cum in oleo lucernæ ignis accenditur, sit species prima hecticæ: cum in oleo imbibito secunda: cum iam ardet licinij proprium humidum tertia. At decimo Artis curatiuæ dicit ardentes huius generis, nisi prius mors occupet, in hecticas primo, & post in marasmodes transeunt. Post clarius etiam duo tantum illius genera esse declarat, dicens: Nam primum huiusmodi febris proprium humidum ex quo nutriuntur partes inuadit: hæc verò ad carnosum genus transit, quod circa tamen fibras tum membranas quæ solida sunt nostri corporis membra hæret, ita deinde ipsas solidas depopulatur, docet autem hæc partes carnem membri vocari posse. Atque in his verbis magnus quidam vitæ deceptus est. Paulus in hoc sensu duo genera tantum constituit, hecticam quæ curationi cedit, & marasmodum insanabilem, vult autem primū genus aliquando sponte oriri, aliquando ex febribus ardentibus. Sed hoc ad causam pertinet, non ad febrium hecticarum species. Quam sententiam videtur sequutus ad vnguē Alexander Trallians, vt nulla ex parte ab hoc discrepet. Ætius tamen ex Græcis quatuor illius genera docuit: pri-

*prima p
mi doc. 4.
cap. I. in
initio pri
ma quar
ti, tract. 3
cap. I c. 5.
post prin.
cap. II.
post med.*

*lib. 2.
cap. 32.
lib. 5. c.
22. in ini.
lib. 5. c. 93
in princ.*

mum, inquit, cum calor febrilis eliquat & resiccat substantiam in partibus velut ex humore concretam, ut pinguedinem ac carnem: deinde proprium humidum consumit ex quo corpora nutriuntur, quod circumfusum sanè atque dispersum est instar roris circa omnes animalis partes, hinc verò ad carnosum genus transit, quod fibris ac membranisque solidè sunt animalis partes circumiacet, quod sanè discindentes coqui abiectis membranisque ac fibris tollunt. Exactum autem eius complementum in hoc est, si ipsa solida partium similarium substantia siccior facta est: atque tunc tabida febris nominatur, primum igitur in humido carniū, secundum in humido quod solidiorū concavitatibus inest, nondum tamen illis adhæsit, tertium in carne ipsa, quartum in humido quod iam agglutinatum est solidis: vocaturque hoc genus tabes. Ioannes Damascenus quoniam Arabes omnes sequuntur tria illius genera docet, inquit enim, humor quadrisariam in nobis continetur in venis & arteriis, quo succenso putrida febris exoritur: in vacuis partibus membrorum, quas Græci *πόρος* vocant, hoc succenso fit hectica primi generis: si humidum carniū secundum genus, quod *υγρόμας* si humidum solidorum proprium, tertium genus quod *υγρόμας* à Græcis appellatur. Auicenna in hoc à Græcis differt, quod ipsas tres species distinguit humidi ipsius ratione, non partium aut solidorum, & sic cogereetur quinque efficere, verum, cum accenditur in humido, quod adhuc est in ore venarū hectica est: quia primo nō est ex certo humoris genere: secundo, quia lenta: tertio, quia consumit corpus, illud proprio privas alimēto: quarto, quia illico trāit ad humidū parsum. Tertij autem generis hecticæ Auicennæ, quia aliquādo cōstat calor febrilis in agglutinato humido, sed nondum assimilato: aliquando autem in assimilato duæ iterum erunt species, quarum prima erit sanabilis, et si admodum ægre: secunda, prorsus insanabilis, aut forsan quispiam, neque primam sanari posse affirmaret, cum Galenus solidam partē sicciorē ex humido proprio factam, nolit posse restaurari. Verum hoc indiscussum relinquatur, nam consumptio quod continetur in meatibus humido, curam edocet in septimo Artis

curatiuæ libro, consumpto quod assimilatum est, cura est impossibilis, dixit, de eo autem quod agglutinatum est, nondum tamen assimilatum, non satis apertè locutus est, existimo autem sanari posse, quia & ratio ostendit, & quia duos nobiles in nostra ciuitate alterum de Casate, alterum de Roma, sanatos ita vidi ac impinguiatos, vt multis etiam postea annis superuiuerent, vt non iam fuerit transmutatio tabis, sed vera sanatio. Sed Galenus non distinguit ab humidorum substantia hecticarum species, sed ab ipsis quæ consumuntur partibus, & quanquam duo tantum genera videatur constituere, si quis tamen seriem illius non conuiuentibus vlla ex parte oculis inspiciat, quam in decimo Artis curatiuæ diuisionis posuit, tria genera atque apertissima, longèque aliorum qui cum secuti sunt, diuisionem faciliorem inueniet, primum, cum siccaturo caro: secundum, cum caro consumitur: tertium, cum solida ipsa membra siccantur: patet autem illa consumi non posse, quare, quartum genus dari non potest. Primum curatur: secundum, vt magis processerit, eò fit difficilius: cum autem tota caro absumpta est, vix fieri potest vt etiam solida substantia membrorum non sit siccata, atque sic in tertio genere iam sumus quod insanabile est, ideòque illius eo loco sententia videtur perdifficilis, quoniam secundum genus curare docet idem, sed iam exactum dixit insanabile, quod vix fieri possit, vt tertio non coniungatur, cum ipsum finem suum attigerit. Circa humidorum quæ secunda vocat Auicenna, iuxta illius sententiam tractationem, quatuor genera ponuntur: primum, in osculis vaporum: secundum, sparsum in concavis partibus membrorum: quæ ambo, iuxta Galeni sententiam, describuntur: tertium autem, est quod agglutinarum est atq; assimilatum, quo ad accidentia, non autem quo ad substantiam, atque in hoc à Galeno dissidet: primo, quia huius sunt duæ species, quod apponitur, sed nondum est agglutinatum: & quod agglutinatum est. Secundo, quia Galenus hoc non vult esse assimilatum, nec quo ad substantiam nec quo ad accidentia. Nec enim (& est tertium in quo dissidet) concederet Galenus posse aliquid secundum accidentia assimilari & non secundum substantiam ipsam.

147.2.

Quantum genus, quod quinto Galeni correspondet, Auicenna facit feminale, ut ita dicam, humidam: Galenus autem nouiter genitum putat, ut etiam in primo de Tuenda sanitate, atque id rationi consentaneum: nam si nondum assimilatum humidum tertij generis aut quarti est, iam assimilatum in aliquo ordine collocari etiam debet. vnde mirum est de Auicenna qui loco illius feminale ponit, neque dicendum est ipsum intellexisse quod consumatur antequam assimiletur: non enim augmento locus esset, quid igitur, an oblitus est? certe non, ergo existimat illud quod in nobis humidum agglutinatum atque assimilatum est, nostrorumque membrorum pars, nunquam tamen fieri simile seminali secundum substantiam, secutus in hoc Philosophum ut credidit volentem, ut à diuersis agentibus specie ac productibus diuersa specie efficerentur. Sed non differunt specie homo qui semen generat, & genitus qui alimentum transmutat, ob hoc superstitiosa ac nullius utilitatis est hæc Auicennæ differentia. Galeno igitur magis credendum est, tum de hecticarum, tum de humidorum diuisione scribenti, & si primo Prognosticorum oscitanter hanc humidorum diuisionem tractanti, quod ibi exquisita dignotio non tam esset necessaria: quantum illorum genus, quod apponitur, sed non agglutinatur prætermiserit. Veritate igitur patefacta facile est intelligere, quoniam pacto Galeno cæteri Græci accommodari debeant.

CONTRADICTION XIII.

Corpus temperatum an omnes operationes habeat perfectissimas.

tract. 6. **E**Xistimo te meminisse quod iam declarauerimus
 contr. 9. dari corpus temperatum in superiore libro: tum
 tract. 5. verò in hoc tria esse quæ ad elementa pertineant, per
 contr. 24 quæ corpus corpore perfectius euadit. An igitur corpus
 quod æqualiter ex elementis, quo ad vires constat, omnes habeat operationes perfectissimas dubitari solet? demiror autem eos qui illud esse posse negabant, hoc de illo

quærentes, nisi forsan, propinquiorum rationem habere voluerint, non exactè temperatorum. esse autem duplicem perfectionem in sensibus ex nervis Aristotelis iam *con. 9. huius tract.* te docuimus. Igitur Galen. in libro de Optima corporis constitutione inquit: Quòd verò huiusmodi corpus rectè ad vnamquamque se habeat actionem, difficiliusque *cap. 2.* cæteris corporibus morbis corripiatur, id facile à quouis deprehendi potest. inde in subsequentibus verbis, quod de omnibus simul operationibus, & non singillatim intelligat, intemperatòque præferat temperatum, edocuit, dicens: quòd siccum (licet humidis causis, & humidum siccis, & densum exterioribus) magis resistat temperato, nihilominus temperatum & siccis & humidis, & exterioribus, & internis melius omni alio corpore resistit. tandem quod generatum intelligendum sit in fine illius libelli docet. Quod etiam non singillatim *cap. 3.* possit habere omnes operationes perfectiores ostèditur: primo, quia eadem est comparatio hominis perfecti ad imperfectum (perfectum autem nunc ac deinceps temperatum volo intelligi) quæ imperfecti ad belluas, nam humana constitutio belluarum comparatione proxima est medio temperamento ex elemētis: igitur homo, primo deterius odorat quàm reliqua animantia multa: igitur non in omnibus vincit. Docent hoc præter ea quæ *con. 9. c. 2* superius deduximus, etiam in auditu verba Philosophi, quinto de Generatione animalium, dicentis: Homo pro sui magnitudine minimè procul audit. Tum elephas vitæ lōgitudine antecellit, vt superius demonstratum est. *tract. 5. cont. 24.* omitto nunc de leporibus quòd velocius currant: de capreolis, quòd leuius ac vehementius saltent: nam hæc non in temperiem, sed in formam membrorum referri possunt, quanquam & ad hoc non parū videatur conferre sicca calidàque temperies. Sic sensuum robur secundo Artis medicæ, & claritatē, siccis temperamentis aut calidis ac siccis tribuit Galenus, cum prius tamen de his *cap. 10.* uerit temperati cerebri signa describens. Id vero dicunt *cap. 12.* vix effugere licet: quòd puer tēperatum habens cerebrū non iuxta ætatis rationem, sed simpliciter, si deterius *cap. 7.* discit puero temperato, cerebrum habente pro totius corporis ratione, igitur humidum cerebrum. Nam tale

est pueri exacté temperati, promptius est ad operationes temperato. Si autem melius, non igitur operationes corporis temperati, sunt semper intemperari operationibus meliores, cum in pueritiæ ætate superentur.

- par. 30.* Quinetiam Aristoteles in Problematibus fatetur illos,
proble. 1. qui studio artibus administrationeque claruerunt, natura non temperatos sed melancholicos fuisse. Secundo quoque Pognosticorū, & tertio de Symptomatum causis, ac etiam sexto de Tuenda sanitate, docet Galenus naturales puerorum functiones validiores esse imò validissimas. primo cum urinarum subtilium redderet rationem exitium decernentium. secundo cum eas reliquis comparat operationibus, tamen etiam ætatibus. at luce clarius est pueros intemperatos dici posse collatos ad iuvenes, iuxta Auicennæ prima primi sententiam. Accedit quod ex Galeni sententia, secunda Aphorismo-
- com. 20.* rum, quælibet virtus à propria qualitate sibi congenita iuuatur, ut à calore attractiva, igitur calida temperies melius temperata attrahet. atque eadem ratione in aliis functionibus dicendum erit. propter hæc quærebat Philosophus in libello de Memoria & reminiscētia, cur qui plurimum valent memoria, reminiscētiā habeāt
- ca 2. post medium.* imbecilliores? manifestum est igitur non posse aliquē hominem omnes operationes perfectissimas habere. & sicut in compositione, qui caecos habent oculos melius, id est magis procul vident, quinto de Generatione animalium, & qui longa habent crura celerius currunt, ita in temperatura quædam intemperies, absoluta temperie, quibusdam functionibus sunt aptiores. Si etiā perfectissimæ essent operationes temperati, ut propinquius homo accederet temperamēto, ita melius ac perfectius functiones suas ageret. at hoc falsum est. melius enim concoquit ventriculus calidus in secundo ordine, quàm frigidus in primo, meliusque appetit frigidus in secundo, quàm calidus in primo. ut Galenus secundo Artis medicæ docet. quidam etiam dicunt tactum subtiliorē araneam habere quàm hominem. nam ipsa sentit leuem motum filii suæ telæ, quem proculdubio nullus homo sentiret. & si diceret quod perfectio sensus consistit in cognoscendo plures sensibilibus differentias tantum, nō
- cap. 1. in fine.*
- tex. 56.*
57.

in acutius sentiendo : obstat Galeni sententia primo de Symptomatum causis dicentis, perfectio sensus constat *cap. 2. i*
in sentiendo minima sensibilia & procul, quam senten- *fine.*
tiam videtur confirmasse Auerroës tertio Collectaneo- *cap. 37.*
rum, cum dixit tinnitus fit vel propter auditus acumen,
quia etiam sentit omnem paruum motum qui fit in au-
re, vel propter aërem ibi præter naturam existentem.
Auicenna tamen suo more retulit quandoque tinnitus *quarta t*
causam, in auditus acumen, & quandoque in instrumēti *tij cap. 9*
debilitatem. Sed hoc illis sufficere videtur quod sensus
perfectio, tamen hæc exigat, ut procul, & minima perci-
piat: & si hoc ad aliam causam quandoque referri possit.
Est & alia dubitatio quia æqualis temperies non est vitæ
longioris omni alia, cum calida & humida in hoc vin-
cat, teste Galeno, vel etiam humida tantū sexto de Tuen-
da sanitate dicente : Quod ad ipsius temperamenti ra- *fol. 2.*
tionem attinet, qui maximè humidi sunt, maxime etiam
sunt longævi. Idem ubi corpus ad robur peruenit, sa-
nitate plus cæteris fruuntur: & cæteris qui eandem æta-
tem agunt validiores usque ad senium extremum ma-
nent. Idcoque medicis omnibus tum Philosophis, quā-
quam hoc vnum temperamentum ab initio aliis imbe-
cilius sit, secundum naturam esse præ cæteris omnibus
probarique videtur. Et Philosophus in libro de Longi- *cap. 2.*
tudine & breuitate vitæ docet calidū bene pingue quo-
niam putrescat minimè, & plurimum humidum, quod
tarde siccetur, vitam efficere longissimā. Illud etiam fer-
me exemplo regionum habetur: ut in libro de Philoso-
phorum historia, seu is Galeni, seu Plutarchi, seu alte- *cap. vul.*
rius inclyti viri fuerit. nam non in regionibus tempera-
tis, sed in Britannia, vita hominū est longissima. ut quæ
pluribus ultra centesimū annū, nōnullis etiam usque ad
centesimum vigesimū producat. Ratio id confirmat,
nam cum corpus semper siccescat ab initio natiuitatis, *1. de tuen*
refrigeretur etiam à summi vigoris tempore Galeno *da sanit.*
teste, necesse est ut calida & humida temperies aliqua *te cap. 2*
post mediam ætatem tunc temperata sit, cum quæ ab *6. eu*
initio commoderata fuit, iam frigida & sicca non parum *dem. ca. 1*
existens, senectutis limites ingressa est. atque idcirco in *2. 3. & 4*
calida & humida omnes ætates magis proferri consen- *& alibi.*

taneum: vt longior fit pueritia, adoleſcentia, iuuentus, atque ſenectus, eoque totus vitæ curſus diuturnior. Et vt nihil prorſus intactum relinquatur morboſiora etiam videntur temperata corpora quibuſdam intem-
roble. 22 peratis: ſiquidem Philoſophus quinta Problematum
sp. 8. quærit cur temperata corpora & quæ modicè conſtant, ſæpius in morbum incidant. octauo etiam Artis cura-
sp. 2. tiuæ & prima quarti Auicenna, volunt quòd tempera-
tis corporibus, vt quatuor ſunt proniores intemperies, ita quatuor aliæ minus pronæ ad febres: frigida, & hu-
& ſicca. laborat & homo pluribus morbis quàm cæte-
de hi- ra animalia reſte Philoſopho. Et ſi etiam tempera-
or. ani- tum morbus inuadit, quandoque facilius perit, ra-
al c. 24 riùſque liberatur quibuſdam qui non admodum ſunt temperati. nam ex apoplexia, qui frigida ſunt temperie, & facilius ſeruantur, & tardius quam qui temperati ſunt moriuntur.

His tot tantique ſuffragiis Truſiani opinio de temperati corporis functionibus fulcitur. Quinq; enim modis operationes in corpore temperato poſſumus comparare, vel vt ſingulæ ſingulis intemperati perfectiores ſint. Vel vt aliquæ tantum, à quibuſdam tamen corporibus intemperatis generatim ſumptis perfectioribus operationibus temperatum vincatur. Vel vt aliquibus intemperati corporis functionibus melior, vniuerſe tamen ſumptis omnia corpora intemperata operationum perfectione vincat. vel etiam vt omnia intemperata corpora vincat generatim operationū perfectione nullā tamē obtineat perfectiſſimam, ſed in ſingulis modo à calidis modo à frigidis vincatur. ultimo quòd nullus eſt auſus affirmare, vt nullam operationem perfectiſſimā habeat: nec generatim etiam omnia imperfecta corpora operationum perfectione vincat. Sed nec quòd nullā habeat perfectiſſimam operationem, neq; quòd vniuerſe ſumptis ab alio corpore vincatur, vllus auſus eſt dicere. Relinquitur igitur vt vel generatim ſolum operationibus ſumptis præcellat, vel etiam ſingillatim. Horum vtrunque duobus modis contingere poſſe, vel perfectione quæ in exquisito ſenſu operere contingit: vel in

robore: vt cum procul audimus, vel celerius non tamen firmitus currimus. Ergo temperato hominī vitales operationes in summa perfectione omnium ferme consensu insunt. Cæteræ pro qualitate etiā ac perfectione, non tamen quòd validiores sint intemperatorum operationibus, singillatim sumptis, verum vt dixi generatim tantum. De hoc igitur prima quæstio erit. Altera an eadem sit comparatio hominis ad belluas, quæ temperati hominis, ad eum in quo qualitates duæ vel vna vincit. vltima an etiam vt ad actiones se habet, sic etiam ad morborum ingruentium resistantiam. Itaque quod homo temperatus habeat singulas operationes perfectiores operationibus cuiuscunque intemperati, ostendo ex sententia Galeni in libro de Optima corporis constitutione dicentis: quòd non nisi per longa temporum intervalla hic inuenitur: si igitur generatim solum haberet perfectiores operationes, cum necesse sit aliquem semper esse qui omnes alios operationū perfectione antecellat, aliter esset processus absq; fine, vel enim ego sum vel Socrates, & si quisquam melior Socrate: tandem ad eum deveniemus, qui vniuersè sumptis operationibus erit præstantissimus. Semper igitur erit homo temperatus, nec longius temporū intervallis indigebit. Respondetur forsan semper dari hominem qui sic præcellat, non tamē omnis talis erit temperatus: neque enim convertuntur. Sed quomodo agnoscā temperatū hominem illū, si nec singillatim operationes omnes habet perfectiores, neque qui præcellit omnibus vniuersum, ob id temperatus dici debet. nam operationes faciunt instrumenta alia esse, secundo de Anima, inquit Philosophus, & Auerroës dixit illas esse principium cognoscēdi virtutes. Accedit quòd Galenus in eodem libello cum *t. cap. 38* proposuisset de corpore temperato duo, altero scilicet quòd operationibus præcelleret, & quòd minime morbis esset obnoxium. horum postremum generatum in *2. collec. c. 7. ante* sequentibus verbis intelligēdum edocuit, de primo nihil dixit: quare absolute & singillatim hoc erit dictum, *med. c. 4. c. 1. in fin* quod & secūdo de Tēperamentis, his verbis declarabat: temperatum corpus omnes tum animales tum naturales virtutes inculpatas habet, cum & sensuum facultatibus,

45. & membrorum motibus, optimè præditum sit. Quòd
 luce clarius ostendit secundo Artis medicæ, cum dixit:
 tale corpus esse veluti Polyclæti statuam, quam liquet
 non vniuersè sed singillatim ex omnibus membris fuisse
 absolutam. Mirumque videtur cum omnia intempe-
 rata corpora fermè quibusdā operationibus præcellāt,
 nam id omnino necesse iuxta illorū decreta solum tem-
 peratissimum nullam habere optimā. At dicent vitalis
 atque alia quæpiā forsan in illo optima est imperitè igitur
 admodū Galenus fecit, qui intemperatorū functiones
 optimas descripsit, tēperati corporis omisit. Forma etiā
 iuxta Galeni sententiā corporis animati anima est, ex il-
 lius mixtione producta, quod satis in libro de Animi
 immortalitate ostensum est. Temperati igitur hominis
 anima vndeque absolute, illa vero operationū prin-
 cipium, & qua ratione vnā perfectā efficiet, eadem
 & omnes operationibus enim ut dicebat Philosophus
 p. 76. tertio Cæli, corpora distinguuntur & dignoscuntur. Ipsi
 etiam qui sic credunt coguntur contraria propriæ sen-
 tentiæ ex suis fateri decretis, nam si quis temperato vni-
 uerso ad amussim corpore, membrum vnum ex exte-
 rioribus, tale habeat, quale ipsi prædicant ex intemperie
 optimè functioni paratum, ut vel aurem iusto sicciorē
 vel oculum humidiorum, habebit hic generatim, cum
 in reliquis æquales temperato habeat membris, func-
 tiones illo ipso meliores. Sicque intemperies temperici
 præstabit, nec in hoc finem postmodum imponere lice-
 bit. hic manus, ille aures etiam, altero & oculos super-
 addente. In primo etiam de Tuenda sanitate cum Gale-
 nus docuisset quòd quamuis homo non sit robustus ut
 Milo Crotoniates, nec videat ut lyncæus lupus, tamen
 debet dici robustus & bene videns, quando hæc plus-
 quam mediocriter illi adsunt: eodem modo inquit de
 sanitate dicendum est, quamuis enim non omnino sit
 illa perfectissima, tamen homo debet dici sanus, si
 igitur homo tēperatus perfectissima, utitur sanitate at-
 que etiam solus: & perfectissima sanitas non est, nisi
 cum operationibus perfectissimis, tā vitalibus & natu-
 ralibus pro toto, quā etiā sensibilibus pro sensibus & re-
 ctificibus pro cerebro ac motiuis, igitur corpus tēpera-

tum omnes operationes perfectissimas habet. Auicenna quoque quem iam prædiximus, ubi non Galenum citat sequi illius opinionem. cuius se facit expositorem, inquit: Quum enim operationes secundum naturalem *secunda p* cutum procedunt plenè ac perfectè, significant tempe- *mi doc. 3.* raturam æqualem. Quod si mobiles sint plusquam de- *c. 3. in 8.* cet caliditatem abundare significant. & deinceps luce *signo, &* clarius docet, si quis eum diligenter legat, ab intempe- *cap. 4.* rie nullam perfectam functionem proficisci posse. Unde post dum temperatae temperaturæ signa declarat, dicit quòd ipsa functiones perfectas habet. viturque nomine complementi, quòd & si durum sit, euidentius tamen absolutam operationum perfectionem nobis declarat. Scio quemuis libenter manus daturum modo liceat tot in còtrarium adducta euadere. dico igitur quòd corpus temperatū omnes operationes habet perfectiores, quolibet intemperato corpore, seu maius Latine magis dicere inæquali singillatim, non tantum vniuersè operationibus omnibus sumptis, meliùsque omnibus morbis resistit. & omnes operationes tam communes, quàm proprias perfectiores habet singulis animalibus, modò non sit differentia in instrumentorum compositione, ideo non curret magis quàm lepus, quia non habet quatuor crura, neque duo longiora posteriora anterioribus. & habebit etiam operationes perfectiores perfectissima planta. & multas cum hoc seorsum ac sibi proprias, quæ nulli alteri conueniant. & erit quasi ad similitudinem Dei in terra. oportet autem quòd in tali sint elementa in ultimo refracta, & æqualibus viribus mixta, & ad partes minimas. Hæc autem omnia sic ostendo argumentis satisfaciens. omnes fatètur quòd virtus vitalis in illo robustior est, & malius etiam concoquit, quia calor est validissimus, id est, ob multitudinem partis igneæ: nam tale corpus erit densissimum, quo ad solida, ut ostendit in libro de Subtilitate, non dici quo ad cutem: nam in hoc erit mediocre, & humidum illud erit pinguisimum, & calor in ultimo refractus minimè consumens, & minimè ad morbos paratus: igitur talis homo erit longissimæ vitæ inter homines.

*de Ge-
rat. ani-
al. c. vl.
princ.* Sed & inter animalia cætera : nam Aristoteles solum
elephantum diuturniorem facit homine: hoc autem ge-
neraliter est intelligendum. elephas ad summum vivit
annis iuxta illius opinionem, vt dictum iam est. ccc. ac
prætermisiss fabulosis aut antiquioribus historiis, Ioan-
nes de Temporibus sic vocatus, cccxi. annis vixit. Nam
is sub Carolo magno. Cæsare sub quo militauit, mor-
uus est Lotharij Imperatoris temporibus: iuxta annum
salutis nostræ M. c x l. eiusdem Caroli magni ætate
Ricardus quidam c c c c. quoniam tamen, vt dixi, hæc
rara sunt, Aristoteles prætulit elephantem. moritur &
homo longè celerius quàm ei naturæ necessitas impo-
nat, obcuras, labores & voluptates. Galenus calidam &
humidam prætulit, quoniã facilè possit inueniri. huius
operæpretium fuisset curam instituere, si hæc fuisset il-
lius iudicio. diuturnior. sed & in primo, & in quinto,
& sexto de Tuenda sanitate. testatus est, se temperati
hominis vitam, non calida & humida temperie præditi
instituere. Sic etiam cùm dixit corpus hoc magis à cali-
dis morbis vexari, quàm frigidum: & rursus, ab exter-
nis magis quàm deorsum, verum est qualitatem ratione.
non tamen facilius ægrotat: quia calor validior, &
membra firmiora magis resistunt. ibi autem solum do-
cere voluit, quod merito temperaturæ accidere consue-
uit. quò fit, vt lædi dicat facilius non autem ægrotare:
Sic & iuuenes à calore quem exercendo immodicè con-
cipiunt, senioribus facilius læduntur, non tamen faci-
lius ægrotant, ob virtutis robur. Quod ad odoratum
*Collect.
p. 38.* auditumque tractat: dicebat Auerroës quod vultus ha-
bet oculos carbunculo similes: ideo maximè procul vi-
det. causa igitur prima perfectionis sensus est tēperies,
secūda constitutio instrumenti. ideo Aristotelis dictum
de oculis causis intelligitur, partibus alijs causis existen-
tibus. Quia enim humana natura, vt declaravi, omnium
viventium implet latitudinem: ideo in omnibus fer-
mè viris aliquid est minus validum, natura autem cū
in aranea nulli alteri rei studeat quàm tactui, & in apro
quàm auditui, & in cane quàm odoratui, & in vulture
quàm visui: ideo videtur generaliter hæc animalia præ-
stare homini, in genere illò sentiendi, cū tamen homi-

nes aliqui longius perspiciant vulturibus, vt de Strabone vocato narrat Plin. qui ex Lilibæo naues in Carthaginensium portu numerabat. & de illo qui Iliada Homeri, qui nuce contineretur, in charta scripserat. idem de aliis sensibus. concoquit, & melius Struthio aue, & si ferrum non concoquat. illa enim pomum in substantiam suam vertit, homo in humanam, quæ elementa ad summum habet refracta. faciliusque longè aliquid ferri concoquet homo, quam Struthio pomum in humanæ substantiæ æquè perfectam carnem vertat, iuuaturque dissimili instrumento auis, cum longè crassiorē habeat ventriculum. pari igitur instrumento, manifestè omne animal ab homine superatur impari, inuicere tamen, etiam semper, sed occultè. Declaratum est autem temperatum hominem omnes alios sensibus atque aliis functionibus superare, vt qui omnia bona in se colligat, quare etiā reliqua omnia superabit animalia. vincit igitur & elephantem vita, quoniam nobilissimam ac maximè necessariam actionem, nobilissimum animalium, quod est homo, par fuit habere perfectissimam ac maximè constantem. hæc autem vita est. nō tamen excedit plantas: non est enim in his calor qui cum motu consummat humidum, quare neque paria instrumenta. vincitur igitur vitæ longitudine à quercu & oliua, & non paucis aliis arboribus. Sed cerebrum siccum sensus habet claros comparatione aliorum inæqualium corporū, & merito qualitatis tantum, non autem formæ atque substantiæ. Dixerat enim prius, Ingenium tenuem cerebri substantiam, memoria firmam, discendi facilitas formarum facile susceptiuam ostendit. hæc igitur non qualitatum, sed substantiæ propria esse declarat. Puer ille melius discet qui temperatus est, ea de causa, quod substantiā habet meliorem, non autem is qui ad puerum comparatus iusto siccior est. nec enim sic intelligendum est temperati nomen, quod temperiem habeat ætati non proportionē respondentem. Aristoteles autem ab initio nō negat fuisse reperiatos illos sapientes, neq; Galenus pueros præponit viris, sed æquat: at de hoc aliās cum dictū sit, nihil etiā ad institutū pertinet. Iam verò si de functione vitiosa agendum sit, immoderantiam consequi potest:

7. *Natur. hist. cap. 21.*

2. *Art. med. c. 6.*

si de vili tantum, temperamentum. Memoria plerumque quod tarditate quadam constet, à reminiscētia optima seiungitur: non tamen semper. regulę autem hæ eorum sunt, quę frequenter cōtingere solent, non autem necessariorum. Quod verò mediij eadem ratio sit, & eorum quę medio sunt proximiora, nondum concessum est: si tamen concedatur quę magis procul absunt, deterius concoquent, modò ea æqualitas ad vitium operationis, non ad qualitatıs magnitudinem referatur. Neque calor adeò concoctionem euertit, vt frigiditas, multò tamen minus discrimen est, quàm multi existiment: si de calore elementi, & non de naturalis calorıs magnitudine aut paruitate intelligamus. Ratio regionum rationi substantiæ corporis non par est, cum in illa solum modica resolutio ad vitę longitudinem quæratur: in hac autem est consistentia firmior humidi, & calorıs robur, soliditasque membrorum. ideo in frigidis regionibus, atque humidis, modò putredine vacent, vita est longissima hominibus. Cum verò dicimus temperata corporis prius sicca euadere, falsum est ob quinque causas prius enarratas calorıs moderationem, humidi pinguedinem, membrorum soliditatem, meliorem in dies restorationem, morbosque rariore. Per modica autem & temperata corpora, quę facilius & ægrorant, & liberantur, Aristoteles non intellexit temperata, nisi temperatam, id est, moderatam magnitudinem intelligamus. iacent enim verba Philosophi hoc modo: *Διὰ τὴν σφαιρικότητα τῶν σωματικῶν σώματι τε πολλαῖς*: id est, propter quid magnitudine commensurata corpora sæpius ægrorant: cum *σφαιρικότητα*; & commensurata significaret, & etiam temperata, ille ambiguo nomine titubans, utrunque significatum explicuit. quo errore Gaza, altiorum magnus vir, libro de Animalibus omnes Aristotelis inuoluit. Solet autem Philosophus cum ambiguo nomine aliquid explicat subiicere id cuius contemplatione facillè sit intelligere, quo in sensu debeat arripi. itaque non de temperie agit in solutione Problematis, sed solum magnitudinis cōmensuratione. Quò factum puto, vt hoc errore decepti sex expositiones alij dederint, quę omnes præter id quod non satisfaciebāt literę Philosopho-

Philosophi, neque ipsius rei difficultatem tollebant. Quod verò de febribus dicitur ad qualitatis tantum rationem referendum est. velut & illud secunda Aphorismorum, quòd quisque facilius in consimilem labitur intemperiem, & facilius sternatur, non tamen facilius ægrotant temperata corpora febribus, ob virium robur: & si qualitatibus ipsis minus frigidis atque humidis, quæ à febrium incurfionibus magis remota sunt omnibus aliis resistent. Apopletici autem frigida temperie, si æquali morbo detineantur, cum temperato celerius suffocabuntur, magis læsis respirationis instrumentis. si autem æqualiter læsa sint, haud æqualiter ægrotant: quare argumentum nullum est. Hominem autem pluribus morbis subiici par erat cæteris omnibus animalium generibus: cum, ut dixi, omnium animalium temperiem subeat. dico autem leonis, formicæ piscis. atque ideo etiam maximè variis morbis laborare, imò omnibus his, qui animali cuiquam, vel etiam placitæ contingere possunt. cum enim temperiem vires & propria cuiusque, tum munia, tum miracula viuentis subeat, necesse est & cuiusque viuentis morbos sentire. at omnibus resistit temperatura æqualis. quæ cum Strabone melius videat, subnatat aquis melius, quàm Nicolaus Ligur, audiat ut longissimè, odorètque; Cyneæ memoriæ possideat, viuacior sit elephanto, persanet splenis vitia digito pedis, ingenio superet Archimedem, eloquentia naturali Ciceronem, multaque alia innumera efficiat, quæ singula pro miraculo haberi soleant: his omnibus in vnum collectis, palàm est eum qui tali temperiæ præditus sit admirationem maximam populis præbiturum. próque diuino homine habendum, ac quasi Deum inter mortales cohabitaturum: præsertim virtutibus sibiinuicem suffragantibus. vnde prodigia miraculæque efficere poterit. Rarò autem talis homo nascitur. vbi autem quomodo & quando in aliis libris à me dictum est.

Sed hæc medici considerationem excedunt.

M m

*Virtus sensitiva & mouens, an cum spiritu per
neruos necessario diffundatur.*

MEmbris ipsis virtus innata est vitalis ac naturalis, quæ si diu potuisset per se conseruari nullo auxilio indiguissent. Sed cum seruari diutius virtutes hæ nequirent, arteriis ac venis indiguerunt. At virtutē sensitivam membra ipsa ex se non habent, sed veluti splendor quidam Solis virtus illa per nervos eis ex cerebro influitur: inquit Galenus primo de Locis affectis. & ante etiam clarius lōgè his verbis. Præterea aliter is affectus videtur, cui meatus ex cerebro ad oculos descēdens obstructus est: aliter ille cui propter spinæ inflammationem (etsi quodam modo affectus huic similis sit) resoluta sunt crura: atque aliter ille cui vox aut perit aut vitiata est. Etenim ad crura facultas quædā, sed citra essentiam descēdere prohibetur: ad oculos autem etiam cum essentia: verum ad guttur, etsi materia perueniat, non tamen illius sufficiens quantitas est. Ex his verbis clarum est Galenum voluisse, quod virtus mouens, quæ ex cerebro membris per nervos aduenit sine spiritu deferatur. videndi tamen facultas cum ipsis spiritibus ad oculos venit. Et rursus, in sextodecimo de Vsu partiū, reddens rationem cur nerui visorij sint caui, & è ventriculorum cerebri finibus explātati, dicit vt spiritum splendidum haurire ex cerebro possent. molles autem quia prima sensus operatio sit patiēdo. qui autem nerui mouent duri ac parui, & ex spina explantati, nec manifestè caui, igitur velle videtur solam virtutem in motu, non spiritum esse necessarium: nam & ipsi eodem modo ex cerebro saltem, si nō propè ventriculos illius, non ex spina exorirentur. In primo quoque de Semine astringit, nervos sensibili carere cavitare. Primo quoque de Vsu partiū, inquit, Venæ deferunt sanguinem, calorem autem arteriæ, vt conseruent eum qui innatus est membris: nerui autem sentiēdi & mouendi facultatem à cerebro acceptā membris impertiūt. In secundo etiam de Symptomātū causis, cum de mouente virtute diutius

verba fecisset, nulla spirituum habita mentione, inquit, tandem: Iam crassi glutinosique succi, cum sic viam virtutis obstruunt, ut parcius influat, tremoris causæ sunt ac potissimum, cum prorsus obstruentes, reliquorum etiam neruorum partes aliquas resolutas efficiunt. Hoc autem, ut mihi videtur, etiam clarius declarauit in primo libro, dum de torporis causis agit, his verbis: Atque quod animalis quidem virtus, si quidem meatum aliquem, tanquam certam viam, à cerebro per neruum habet, hoc obstruendo impediatur, cuius arbitror pateat. Quinetiam compressio extrinsecus neruo angustia meatui eius continget, ne id quidem vllum lateat. Quod autem & si nullus sit meatus, sed tanquam per aquam vel aërem solis radij transeunt, sic principij vis per ipsum corpus neruorum permeat. Dubitat igitur hic Galenus, an per cavitatem certam neruorum, an sine cavitare neruis existentibus per ipsam substantiam nerui animalis virtus deferatur: quæ dubitatio nulla esset, si spiritus virtutem illam deferret. Rursus etiam in primo de Semine qualis lux soli, talis cordi virtus quæ in arterias, & cerebro quæ in neruos infunditur, & quæ à testiculis in vniuersum corpus, tum etiam à venenis lethalibus. Accedunt his auctoritatibus quatuor rationes: Prima quod quum volumus sentire & mouere: igitur virtus illa cum subito transmittatur, non potest in spiritu esse: certum enim est, quod nullum corpus subito mouetur. Et addunt, quod si membrum ligatum, atque ob id insensibile redditum, soluitur, tunc illico mouetur & sentit, quare virtus illa quæ ligamento impediatur, illico descendit per neruos. Secunda ratio est, quod ligato neruo, qui motus minister est, repente motus membri concidit: ut par erat si in spiritu ea vis animali erat, quandoquidem ille adhuc asseruatur, nec tamen perit, aliquandiu etiam virtutem mouendi asseruari, atque hoc exemplo reliquarum duarum virtutum ostenditur, cum naturalis virtus ac vitalis membro ligatur, non paruo tempore seruentur, quod per spiritus ad ipsa membra deferantur. Necesse etiam esset ligato membri neruo, membri virtutem corrumpi, utpote vitiatò calore sublaroque animali spiritu. Accedit, quod phreniticorum robur causam non

cap. 5. post
princip.

cap. 17.
ante med.

habet villam manifestam : nam cum in his ob morbum, magna ex parte resolutus sit spiritus animalis, atque hic est motus ac sensus instrumentum, quonam pacto poterunt in motibus, quemadmodum experimentum tamē ostendit, esse robustiores? Oppositum tamen videtur Auicenna tenere in prima primi, cum dixit, Spiritus animalis defert virtutem sentiēdi ac mouendi per totum corpus. Quam sententiam longē clarius explicauit in libro de Anima : duabúsque rationibus declarauit ac firmavit, quarum hæc est prima: Nerui sunt cavi, & si non admodum manifestē, & cum cavitās illa non sit necessaria, nisi ob transitum spiritus, vel nutritionem, igitur cum replebitur vt in resolutione, non priuabitur virtutis illius transitus per neruos, quia obstructio non impedit nisi corpus: quare membrum resolutum sentiet & mouebitur: quod tamen est falsum. Ad hoc respōdebat Galenus, quōd assumpta propositio manifestē falsa est, scilicet, Obstructio nō impedit nisi corpus: nam dicit, radij solis in aëre impediuntur manifestē & à nebula & à fumo ac nube, & in aqua à luto ac limo. Ad hoc diceret Auicenna, quod radij solis impediuntur, quia rectē procedunt, & talis virtus nunquam ex toto ac penitus: sed virtus cerebri sensitiua descendit circunvolutis neruis ac tota, igitur oportet quōd cum corpore deferatur. Secūda ratio, Spiritus est instrumentum proprium animæ ex sententia Galeni in libello de Vsu respirationis : sed omne agens producit actionem suam per proprium instrumentum ac proximum : igitur anima producit sensum & motum in membris per spiritum. Diceret ad hoc Galenus, quōd verum est, quōd virtus sensitiua quæ in initio neruorum ab anima infunditur, per spiritum infunditur, & sic de mouente: nec tamen ex hoc sequitur, quōd illius extensio per omnes nerui partes per spiritum fiat. Velut primum lumen quod diffunditur à sole, diffunditur lucis medio, non tamen lux ipsa descendit cum lumine ad inferiora : sed ipsa cum sole manet. Adduco modo ego non paucas rationes pro Auicenna. Nam in his qui fluxu laborant, etiam sub die mortis stat ratio & memoria : igitur temperamentum cerebri non est corruptum, & tamen vir-

loc. 6. c. 4.

ib. 5. c. 8.

. de Sym

ro. causis

ap. 5.

ap. 5.

rus mouens est debilitata vsque ad extremum: igitur si
 illa virtus sine spiritu deferatur, adhuc in illo virtute
 mouente nulla ex parte corrupta, esset ille validus fer-
 mè in moribus, sicut antequam ægrotaret. Neque enim
 potest ratio assignari, cur sensus parum lædatur, & mo-
 tus multum, nisi quia ad mouendum multi spiritus ne-
 cessarij sunt, ad sentiendum pauci. Et si dicas, quòd cor-
 rupta est neruorum temperatura, istud est falsum: tum
 quia sensuum non est corrupta, & nerui sensuum sunt
 molliores: & si esset corrupta, esset maximè ex siccita-
 te: sed siccitas vsque ad certam metam adiuuat ad vali-
 dos motus, vt in phreniticis, igitur fuissent aliquando
 validiores ac robustiores in morbo illo, quàm ante mor-
 bum. Accedit quòd dictum illud sextodecimo de Vsu,
 de neruis visorijs quòd caui sint valde, vt ipse affirmat,
 falsum est experimento: & hoc Vesalius diligenter se *lib. 4. c. 4*
 animaduertisse, dum de humani corporis agit fabrica;
 testatur: & nos non rarò vidimus. Si igitur per tam den-
 sos neruos copiosus spiritus ad oculos defertur, iuxta
 Galeni sententiam, id neque in alijs à veritate fieri ab-
 horrebit. Neque verò dixerim impossibile, quòd vbi a-
 limentum transit, etiam animalis spiritus non permeet.
 Apparet autem omnia nostri corporis membra esse po-
 ris plena, ossa, cutim, neruos, neruosamque substantiam.
 nec quid membranjs ac cartilaginibus solidius vide-
 mus, membranjs etiam ipsjs cartilagines videntur esse
 solidiores. Cavitates etiam non sunt nutritionis causa:
 aliter corpora ex superficiebus constarent, quòd Aristoteli *3. cæli. 61.*
 repugnat: sunt igitur spirituum per illas transeun-
 tium viæ; nam neque ob solam virtutem hoc erat neces-
 sarium, quæ in solidissima penetrare corpora potest. Si
 etiam sola virtus in neruos penetrat, non delassaret mo-
 tus: nam hoc quòd resoluitur cum virtus sit materiæ ex-
 pers, neque multam afferet iacturam, nec restauratione
 indigebit. At videmus eos qui laborant & fatigantur,
 non minus cibum ac potum desiderare, quàm quietem.
 Ipse etiam Galenus dum causam assignare nititur, cur *1. de locis.*
 amisso motu remaneat sensus: aut contrario modo, *c. 6. post*
 sublato sensu motus remaneat: in partium neruorum di- *med.*
 uersitatem eam retulit. At non oportebat, si duæ erant

facultates in cerebro distinctæ, & sine spiritu transmissæ, velut neque illud admiratione dignum, Cur ventriculus retineat cibum, & non concoquat, cum alia sit virtus quæ concoquit, alia quæ retinet. At dubitatio ex hoc magna videbatur, quia quum per spiritum deferrentur ambæ, corrupta vna spiritum corrumpi necessarium erat, atque ideo etiam alteram. At si sine spiritu, quid prohibebat, vnâ corrumpi, alteram seruari? Denique si virtutes essent distinctæ nec ex spiritibus pendentes, nulla ratio adduci potest, quæ ostendat, cur debilitatis sensibus per virium resolutionem, semper motus ipse necessario debilis euadat. Clarum enim est, quod cum pauciores spiritus sensui quoniâ patiatur quam motui necessarij sint: si adeo resoluntur vires vt non adsint spiritus pro sensu, multo etiam minus aderunt qui motui satisfaciant. Quinetiam quod mirum est, illi quoque, qui Galeni partes tuentur, farentur transire spiritus per neruorum cauitates, sed nec motus aut sensus gratia, quod ridiculum est. Dico igitur mētem Galeni esse, quod virtus illa transeat per neruos subito, sicut lumen: ad hoc tamen vt recipiatur, & conseruetur, necessarius est spiritus animalis in cauitate nerui contentus: & hoc parum differt ab opinione Auicennæ. Nam solum in hoc, quod Auicenna vult, eam virtutem per spiritum transferri: vterque autem in hoc concordat, quod & spiritus & virtus sunt necessaria. Ratio tamen Galeni de neruis opticis vocatis falso innixa fundamento perit. Reliquis autem satisfaciamus: Cum enim dicitur, nos posse subito mouere, declarauimus hoc in lib. de Animæ immortalitate, quod spiritus omnes vni parent in quo anima ipsa sita est: & spiritus ille non tunc ad locum sensus & motus transmittitur, sed asseruatur, cum sua facultate: inde sublato ligamento fungitur operatione sua illico, modo non diu ligamentum manserit: nam tunc si diu manserit membro stupido effecto, nō statim vis sentiendi vel mouendi redit. Cur autem ligato neruo illico pereat virtus vtraq; quamuis spiritus seruetur? Hoc ideo euenit, quia non transit virtus ad spiritum ipsum ex cerebri spiritu, & hoc de sensu perfecto, nam imperfectum sensum membra etiam habent sine sensu, vt aliàs te docui.

Quòd vero ligato membro, quin virietur membrum, *1. contra*
 si diu maneat vinculum, nemo dubitare debet. Phreni- *dicens. tra*
 tici autem robustiores sunt ob neruorum siccitatem, *5. contra*
 cum nondum in spiritibus facta fuerit euidentis iactura: *dis. 1.*
 cum tamen fuerit resoluta spirituum pars magna, tunc
 debiles euadent: robur etiam illorum est in retinendo,
 non autem in mouendo corpus celeriter, ac leuiter: at
 hoc roboris genus ex manifesta pendet siccitate.

Igitur virtus & spiritus per neruos transeunt, virtus
 autem ipsa velut radius, perpetuo illis cum spiritibus
 iuncta hæret. Iuxta autem Galeni sententiam, quæ meo
 iudicio verior est, per neruos defertur: iuxta Auicen- *ubi supr.*
 næ placita per ipsos spiritus. Verum hoc discrimen *cōtrad. 1*
 pendet ex his quæ aliàs demonstrauimus, scilicet quòd
 Auicenna existimat, spiritum esse primum sensus instru-
 mentum. Nos autem arbitramur, primum esse sensus
 instrumentum, sed non primum quod recipit speciem
 rei sensibilis.

CONTRADICTION. XVI.

*Testes an generationi necessarij, & an membra
 principalia.*

Testes non sunt necessarij absolutè in generatione,
 quia multa animalia quæ generant, vt pisces, ac serpē-
 tes, illis carēt. Sed neque in habentibus: quia taurus cum
 inisset à castratione illico generauit. Sūt igitur vt vasa se-
 minaria lata cōtineāt, & vt morādo seminis effusionem,
 diuturniorē coitus delectationē efficiāt, indicio est, quòd
 quæ testibus animalia carēt, celeriter venerē absoluunt:
 inquit Philosophus primo de Animalij generatione. Et
 rursus tertiā vtilitatē addidit alibi, dicēs, quòd velut tex- *cap. 4.*
 trices pōdere tendūt fila, si testiculi tendūt appensū ve- *lib. 5. de*
 næ ex corde venienti ipsum cor. Vt enim dixerat prius, *anim ge*
 quæ à natura fiunt, alia necessitate, alia ob vtilitatem: te- *neratione*
 sticuli igitur ob vtilitatem, non necessitatem facti sunt. *cap. 7.*
 Aduersus Philosophum consultò inuehitur Galenus pri- *cap. 15. &*
 mo de Semine dicens, si testiculi nōsant necessarij gene- *sequent.*
 rationi seminis, cur est quod nimis infrigiditatis testi-

bus, aut scirrhus laborantibus, aut auulsus, infœcundum fit animal: & quia ad hoc videbatur Aristoteles respondere, quod vasa feminalia, partim qualitate, vt in scirrhus, vitiantur; partim contrahuntur. Contra hoc, inquit Galenus, testes in aubus abdominis membranæ hærent, & in summæ vasorum saminalium, igitur ibi non faciunt tensionem: & tamen auulsi animal infœcundum efficiunt: non secus quam hominibus & quadrupedibus. Accedit, quod si ita auellantur testes vt mēbrana supergeminalis relinquatur, vasa ipsa illaesa manent, & tamen sterile euadit animal: nec solum, inquit, sterile, sed veneris desiderium amittit, glabrum totum corpus efficitur, venæ angustæ, vox exilis, & caro odoris est expers illius quem integra animalia retinent, tot & tanta igitur nobilitatem huius membri cordis nobilitati fermè faciunt cœqualem. Imò dicit, nobiliores sunt testiculi, cum dent bene esse, (vt illorum verbo vtar) corde dante solum esse: quanto nobilius est bene esse, quam esse. Quartam subiungit inde rationem, Si tendendi cordis causa testiculi facti sunt, validius cuniculum poterat natura moliri, arteriam magnam spinæ per ligamenta valida tensam, aut supra iugulo ne tendendo, aut iecori etiam, quod illi vinculo recto venæ causæ alligatum est: fuissetque tensio hæc cordis non solum maior, sed & securior. Quinta his subiicitur ab illo ratio, quod quæ circumflexa sunt, nisi dirigantur, tendi nequeunt: at vasa seminaria circumflexa sunt. Quibus etiam magis tensa forent, his validior virtus, vt senibus: iuuenes autem, cum his contrahantur, imbecilliores euaderent. Et sunt etiam animalia in quibus testiculi ventri astricti, nec peniles, vt suis quibus nullam prorsus utilitatem præstarent, essent etiam in hoc lien & renes cordi vtiliores, tamen quia maiores testibus, & cordi propinquiore, ac etiam venæ quibus annectuntur rectiores: cum hæc, quæ ad testes tendunt obliquæ sint, ac etiam varicosæ. Vltimo dicit, esset hæc tensio profus cordi violenta, nec obstat quod utilis esset animali: nam sic dicemus animali necem vt boui esse naturalem, quia utilis esset hominibus. Propterea cōcludit, Nihil tale optarem ab Aristotele dictum, declaransque utilitatem seminis,

quod testibus alendis sit necessarium, quòdque ad his in
 vniuersum corpus virtus quædam, quæ illud totum im-
 mutet procedat, etiam supergeminalis membranæ, quæ
 media est inter vasa seminis & testiculos, non solû loco,
 sed substantia docet. Atq; sic testes esse membrana prin-
 cipalia clarum est: non solû, vt dici solet, ratione cõser-
 uandæ speciei: sed ipsius singularis hominis, cuius cor-
 pus, animam, ac mores adeò immutant. Sed vt mihi vi-
 detur, non admodum rectè imponit Aristoteli, quòd cen-
 fuerit testes solû tendēdi vinculi cum corde causa esse
 creatos, sed vt vasa seminaria melius firmarentur inuo-
 lûique possent: ac sic pondere suo aperta manerent. Inde
 etiam huic accedit vt cor tendant: sed non ob hoc prin-
 cipaliter sunt facti. Debuerat Galenus argumentis Phi-
 losophi respondere, nec nò illius mentem verè non per-
 peram declarare. Sed hoc studio contradicendû ei conti-
 git. Aristoteles tamen non negat testiculos non adiu-
 uare in seminis generatione, inquit enim, Aues testicu-
 los maiores habent, dum tempus aduenit quo coire so-
 lent, nec tamen coiuerunt, ex quo patet quòd vult semen
 in testibus gigni ac perfici: non tamen simpliciter esse
 necessarios in generatione, imò etiam neque in genera-
 tione habentium testes. Auerroes quinto de Generatio-
 ne animalium dicit quòd testes non sunt necessarij, abso-
 lutè, vt diximus, ad generationem: in habentibus tamen
 illos dicit, quòd si experimentum de tauro esset verum,
 non essent necessarij: vbi autem non esset verum, res
 esset dubia, ista determinatio nò est clara, vt ad primam
 attinet partem: diceret enim Galenus quòd & si genera-
 set, hoc fuisset quia iam erat concoctum semen in testicu-
 lis, & delatum ad glandem, quæ est in radice membri ge-
 nitalis, & ita detractis testibus semē illud nò fuit læsum,
 & potuit pro vna vice generare, nec etiam sequitur, testi-
 culis auulsis nò potest generare: igitur testiguli sunt ne-
 cessarij ad seminis generationem, vt causa agens. Nam
 esse potest quòd non generet cessante fine. nam si animal
 castratum generaret, vel generaret animal castratum a-
 liud, vel integrum. si integrum, esset in effectu quod non
 fuit in causa: si autem castratum, igitur generaret animal
 alterius speciei, ab ea cuius fuit prius generans.

*1. de Gen-
rat. anim
cap. 4.*

*in Para
phr. ca. 1*

Nec est similitudo si dicas, quòd carens oculis generat habentem oculos, hoc infra ostendemus. Dico igitur propter adducta, quòd testiculi nō sunt necessarij ad generationem animalium absolūtè, cūm, vt dixit Philosophus pisces & serpentes generent, carentes illis, in habentibus autem reflectunt calorem ad cor, & ab ipso recipiunt vim, & ideo sunt necessarij, vt voluit Galenus, non tamen verè necessarij, id est, per modum principalis causæ, & hoc voluit Philosophus est igitur ac si diceret sunt necessarij, & hoc cōcedit Philosophus, quia sublati, non generat animal. exemplum de tauro est ad ostendendum quòd non sunt principales, & hoc etiam concederet fermè Galenus, & si non concedat, hoc tamen verum est non sunt tamen necessarij in homine, quia generatio est hominis vt animal est, non vt animal perfectum: Cūm verò dicit Philosophus illud de tensione, intellexit vnam vtilitatem quæ erat minima, sed tamen ibi necessaria: alias autem vtilitates iam prius declarauerat.

cap. 3.
cap. 44.
ca. 15 in initio.
cap. 17.
Sed cūm influant super totum & vocentur principalia membra secūdo Artis medicæ iuxta initium, cur dū in eodem libro enumerat membra à quibus totius temperatura pendet, solum cor ac iecur adducit cerebro & testibus prætermisissis? Respondeo quantum ad testes attinet (nam de cerebro hic locus non est) illi influunt super totum, sed medio cordis, communicant enim cordi & iecori vires suas, & ab ipsis in totum corpus vis illa distribuitur. iecori quidem per venas & cordi per arterias, quia igitur non habuerunt seruientia, ideo non potuerunt dici principalia in influendo. Et ob hoc sedatur contradictio quæ videtur esse inter Rasim secūdo ad Almanforem commemoratē omnia quatuor membra principalia in cognitione temperamentī totius, & Galenum qui connumerat cor & iecur solum. Nam Rasis connumerat quæ plurimum influebant seu per se, seu medio alterius: Galenus autem solum ea quæ per se influunt. Et si dicas quare igitur vocauit membra principalia testes? Respondeo quia iuxta illius sententiā, sunt principales in generatione seminis, & ideo in cōseruatione speciei. Et si dicas, Gal. in primo de Semine dixit, quòd sola virtus per totū multiplicatur

& tu dixisti quòd per venas & arterias. Respondeo quòd sicut venenum, solam vim multiplicat absque substantia aliqua, illam tamen primò communicat spiritibus ac sanguini, quorum medio totum postmodù inficit corpus, ita de vi testium. Merito enim agentis, id est testii, sola vis multiplicatur: merito modi producendi per sanguinem & spiritus.

CONTRADICTION XVII.

Semen an animatum: an spiritus animatus: an utrumque à toto deridatur. Semen an nutriat. Pullus an ex vielo lo ui.

Aristoteles secundo de Generatione animalium de *cap. 1.* semine loquens iam proposita quaestione an viuus, *sine.* hæc habet: Semen habere animam & esse potentia partem est. Propius autem ac remotius idem à seipso potentia esse potest, ut Geometra dormiēs remotior quam vigilans, atque hic contemplante iam. Secundo autem *t. c. 10.* de Anima inquit, non est id potentia viuens quod anima caret, semen autem potentia est corpus quod viuit: exponit Auerroës, intelligit quòd quia dixerat in animæ diffinitione potentia vitam habentis, quòd hæc potentia non est illa, qua semen est potentia viuens: nam semen est potentia viuens, quia potentia corpus quod viuit hoc autem & fructus non habent animam. Et potest formari ratio manifesta sic: Corpus animatum potentia vitam habet, sed semen non est potentia vitam habens hoc modo, quia est solum potentia corpus animatum, igitur semen non est animatum. & ideo bene dixit Auerroës duodecimo primæ Philosophiæ: Vir- *com. 1.* tutes igitur quæ sunt in seminibus quæ producant ani- *satis p.* mata, non sunt animata actu, sed potentia, sicut do- *mediu.* mus quæ est in anima edificatoris, non est domus actu, sed potentia. Et rursus, quasi exponens subsequētia Philosophi verba in secundo de Generatione animalium ad- *com. 3.* ducta Auerroës. septimo primæ Philosophiæ inquit: *iux. fi.* Formas virtus non agit nisi per calorem qui est in semine, non eo modo ut hæc virtus in illo calore sit, ut anima

in calore naturali. sed est vt intelligentia in corpore celesti. In his omnibus patet quòd semen non habet animam, nisi in potentia remota de qua nulla est quaestio. rursus, secundo de Generatione animalium quaerens Philosophus quomodo animæ corpori adueniant, inquit: Animam igitur vegetalem in seminibus, conceptibus scilicet nòdum separatis, haberi potentia statuendum est non actu, priusquam eo modo, quo conceptus qui iam separantur, cibum trahant, & officio eius animæ fungantur. Principio enim hæc omnia vitam stirpis vivere videntur. De anima quoque sensibili pari modo dicendum est: atque etiam de intellectu. omnes enim potentia prius haberi, quàm actu necesse est. Et Auerroës in Paraphrasi inquit: Semē enim videtur excrementum alimenti, non autem res animata: nec virtutem habens nutritiuam in actu, tandem concludit quòd in semine solum relinquitur calor, qui effingit animam, ex virtute quæ est similis arti, quæ proficiscitur ab intellectu separato, qui est alius à primo Motore declarato octauo Physicorum, & hæc virtus cœlestis est: quam intellectus ille calori largitur sine instrumento corporeo. Sed in oppositum videtur esse quòd spiritus est animatus, seu animam habens: & etiam quia semen nutritur, augetur enim quod concrefcit in vtero ante generationem cordis, vt etiam Hippocrates confiteri videtur, & non à virtute membrorum: igitur à virtute seminis. igitur nutriens virtus, & ideo anima in semine ipso est. Et hæc est sententia Auicennæ & illius ratio ad hoc ostendendum. quam etiam Auerroës illi tribuit. Nunc autem ostendamus spiritum esse animatum, vnde protinus sequitur semen animam habere. Aristoteles igitur secundo de Generatione animalium post ea verba quæ superius adduximus, quaerens quidem corpus illud proportionem habens cum elemento stellarum, quod animæ coniungitur, respondet non igneus, sed naturalis calor. cum igitur anima sit cum calore naturali, & hic in spiritu, vt ibi dicit, manifestum est animam esse in spiritu. Galenus quoque quartodecimo de Vsu partium, inquit semen ipsam totum vitali spiritu plenum est. Et autor libri de Spermate, sed hic Galenus non est, ait: semen

cap. 3.

2. de Ge-
nerat. ani-
mal. ca. 2.
in princi.

lib de na-
tura fat⁹,
fol. 1.
16. de A-
nimalib⁹,
cap. 1.

In Para-
phr. 2. de
Gener. ani-
mal. c. 2.
pag. 2.

cap. 3.
cap. 9. in
fine.

emittitur completum & animatum. Ipse autem Auicen- *cap. 1.*
na cum dicit quod subiecta sanitatis & ægritudinis sunt
membra vel spiritus, subiecit postmodum virtutes in spi-
ritibus ipsis sunt. & alibi: spiritus secundum Aristotelem *prima*
recipit principium primum & animam primam: ex qua *mi. doc.*
aliæ profluunt virtutes. Et duodecimo suo de Animalibus, *cap. 2.*
dum fassus est esse primum instrumentum sensus. *sine cau.*
Et rursus, Galenus in libro de Usu respirationis, vult spi- *formali*
ritum esse primum animæ instrumentum. Accedunt non
leues his rationes, atque prima Philosophi in secundo de
Generatione animalium, omne quod fit, ab aliquo tali *do. 6. c.*
actu existente fit, animal sensitivum ex semine fit, igitur
semen actu est sensitivum. Altera est sumpta ex dictis
Principis dum vult rationem reddere vertiginis: inquit
enim, Et quando voluuntur spiritus, videtur homini quod *cap. 6.*
res ipsæ voluantur: nam hæc inuicem equalia sunt, quod
mundi partes aliter se habeant ad spiritus, & quod ipsi
spiritus aliter se habeant ad mundi partes. liquet igitur
quod spiritus sunt ipsum sentiens: addit enim illico, idē *cap. 5.*
est seu sensatum seu sentiens moueantur. quod etiam in *initio.*
ebriis contingit. tertia problematum. Rursus extremum *cap. 1.*
extremo non iungitur nisi per medium, sed animæ sub- *sine.*
stantia remotior est à substantia membrorum, quam spi- *prima t*
rituum: quare multi crediderunt animam esse spiritum. *ij. trac.*
nullus credit esse caput, aut cor, igitur anima est in spi- *cap. 1.*
ritibus potius quam in membris. mouetur etiam spiritus
vnde quaque, nec motus hic naturalis est, cum sit pla- *proble.*
nè omnis talis ad certam metam circularis rectusve,
nec violentus. neque enim animalia sic haberent suum
principium, relinquitur igitur ut si ab anima que in ipsis
sit. Galenus tamen oppositum aperte declarauit in septimo *fol. 2.*
de placitis Platonis & Hippocratis dicēs, seu anima cor-
porea sit seu incorporea, ipsa in cerebri substantia non
in spiritibus sita est. adducitque rationem vocato ut in
vulnere ventriculi cerebri vniuerso spiritu sicut concidit
sensus ac motus, vacuata anima mori hominē neces-
se esset, quod tamē falsum est. Ratio hæc præter multi-
plicem solutionem quam recipit, etiā concludit opposi-
tum. nam utroque ventriculo vulnerato ita ut exhalet
vniuersus spiritus, homo moritur. igitur experimentum

est contra ipsam, nisi velit nos intelligere quòd vnò vaserato, dimidium animæ amittatur. omitto quòd in arteriis plurimus seruat, alius etiam qui sensibus delegatus est regredi posset, & sic anima denuo instaurari. ipse etiam spiritus qui animæ est fundamentum est in corde. Sed & si demonstratio hæc non ostendat, opinionem tamen Galeni qualis sit, aperte docuit. Sed sunt quatuor rationes valide in oppositum: anima nutrienda est in membris, tum quia ipsa sunt que nutriuntur, tum quia plantæ carent spiritibus, sed ipsa continentur in aliis animabus sicut trigonus in tetragono, secundo de anima, igitur etiam sensitiua & intellectiua sunt in membris. respondeo quòd anima nutritiua est in spiritibus aut proportionali ipsis in plantis & eodem modo aliæ animæ: & licet membra nutriantur & augeantur, hoc ei evenit per calorem à spiritibus manantem, anima in spiritibus manente. & hoc vt dixi iuxta Auicennæ sententiam & veriorē opinionē. nam vt dixi, Galenus vult quòd nutritio fiat in membris virtute propria illis insita, non ex spiritibus procedente. Alia ratio est quoniam corpus & nō spiritus accipitur in diffinitione animæ ab Aristotele data secundo de Anima. Sed ibi declarauit animam per notissima. neque illi curæ fuit vt distingueret corpus à spiritu. Rursus Philosophus in primo de Plantis cū declarasset opinionem Anaxagoræ, Empedoclis & Platonis, qui voluit plantas desiderare, nam multū nutrimentum ad se trahunt: inquit non desiderant quia non lætatur nec contristantur. huius indicium est quoniam primo non habent discrimen eius quod fugiant sequanturve. Secundo quia non sentiunt. apparet autem vtrunque quia non habent instrumenta nec motus nec sensus. & hæc vltimam rationem declarabat secundo Cœli dum probat sidera non moueri cum careant motus instrumentis. Sic igitur de Spiritibus pari ratione, non habent instrumenta sensus neque delectantur aut tristantur, igitur non sentiunt. Rursus non habent instrumenta motus, igitur non mouentur. Respondeo quòd ista argumenta tenet de plantis & sideribus quia sunt vnū totū, sed spiritus sunt partes: & ideo sufficit quòd id cuius sunt partes, id est animal habeat instrumenta. dico etiā quòd lætan-

cap. 31.

cap. 6.

princ.

cap. 59.

tur & contristantur, quia habent animam. non tamen inest sensus in actu quando sunt in semine separati, sed virtus sentiendi sopitur, remanente vi nutriente in actu ut apparet ex demonstratione adducta Auicennæ. hoc autem tenemus de mente etiā Philosophi, non Auicennæ solius. Galeno parū in hoc tribuo, quia quæstionē solū obiter tractat non ex proposito. Nec tamen valet illa ratio, mouetur ad omnem partem, igitur animam habet, sufficit enim quod ab anima impressionē receperit: nam & ferrum à magnete cōtractum ferrum trahit, nec tamen animam magnetis aut substantiam habet. sic spiritus posset imperio animæ patere, anima autem carere. Concludo igitur animā & vitā plātæ inesse seminibus omnibus, inditiōque est quod breui corrumpuntur. Verum animalium seminibus, etiā anima sensitiua sed quasi sopita inest. ideōque spiritibus. Hoc viso quærimus an ex toto decidatur semen? Hippocrates in libro de Semine in initio quod venæ, arteriæ & nerui ex toto corpore in pudendum tendunt, atque ideo pinguißimum humidum quod est in toto corpore, ad renes prius venit, inde per testiculos in virgam donec emittatur. huiusque causa in coitu totum corpus delectationem sentit. & in fine libelli inquit in mutilatis pars quæ ad mutilum pertinet membrum debilis effunditur, quo fit ut aliquando integri quandoque mutili ex mutilis euadant infantes. Aristoteles quoque quarta Problematarum quærit cur clunes & oculi maxime in venere patiantur, respondendo autem inquit oculos tendi dum semen ex cerebro aut aliud emittitur. itaque ex cerebro atque aliis partibus decidi putat. Clarius cum rationem assignat cur venerea res adeo delectet. Dicit enim semē vel ex toto deciditur ut antiquorum quidam existimauerunt, vel saltē venæ ex vniuerso ac meatus omnes in partem illam tendunt. Firmiter autem hoc inferius declarat cum docet cur maximē imbecillis fiat homo ex venere, inquit quia ex toto corpore semen ipsam prouenit. aliter autem necesse esset partes aliquas nihil pari quod experimento aduersatur. Auicenna quoque hæc habet: Et mihi videtur quod semen non sit ex solo cerebro, imo ex omni membro principali illius fons & ex aliis etiam refudet.

*in primis
verbis.*

*probl. 2.
probl. 16.
probl. 22.*

*vegesima
tertiū tra.
1. cap. 3.*

in fine.

ol. 5.

ap. 3. in
ine.

ap. 17.

cap. 18.

nec totum est ex cerebro ipso, quamuis in illo cōcoquat-
 tur. & quamuis videatur tribuere Hippocrati quòd sen-
 ferit ex cerebro decidi tantum, non tamen ausus est hoc
 pronūtiare. Et recte, nam Hippocrates (cū superius ad-
 ducta autoritas videatur esse Polybij ex Græca inscri-
 ptione) in libro de Ære & aquis dum de Macrocephalis
 agit inquit. Semen ab omnibus corporis partibus pro-
 uenit. Ideoque ex caluis calui oriuntur. In secundo etiā
 de Generatione animalium, inquit Philosophus quòd
 semen ipsum mouetur eo motu quo totum corpus au-
 getur, omnes partes illius potentia continens. Præter
 rationes autem duas ex Hippocrate deductas alias etiā
 subiicimus. nam vt ostensum est animali castrato to-
 tum corpus vitiat, hoc autem non contingit nisi quia
 testes ipsi non amplius virtutem influunt in corpus vni-
 uersum. hæc autem virtus non est nisi attractio feminis.
 immiscetur enim semen alimento membrorum cum
 non trahitur, ipsa que tota immutat ac vitiat. quare à
 toto corpore decidi illud necesse est. Rursus omne
 quòd potentia tale est, ab aliquo quòd tale actu sit fieri
 necesse est. Semen est vniuersum corpus potentia, igitur
 tale actu, id est, à quo deciditur. non est autem cor-
 pus vniuersum actu nisi totum corpus, à corpore igitur
 toto deciditur. Philosophus etiam primo de Anima-
 lium generatione adducit quatuor rationes, quarum
 duæ primæ ex Hippocrate sumptæ sunt, tertia etiam,
 cum dicat, quòd nulla ratio potest assignari cur filij pa-
 tri assimilentur in vniuersis corporis partibus, nisi fa-
 teamur à toto etiam corpore semen decidi. Quarta est
 quòd velut totius corporis semen totum est principiū,
 sic partium corporis partes feminis: hæc igitur à consi-
 mili corporis parte genitæ sunt. Adducit autem exem-
 plum de Chalcedonio puero, qui cum pater in brachio
 ex punctura vestigium haberet, consimile licet & minus
 euident in brachio habuit. Sed hanc sententiam Ari-
 stoteles paulò infra explodit singula singillatim ex-
 curiens. Quod enim inquit similes sint parentibus fi-
 lij, non ostendit semen ipsum ex vniuersis partibus de-
 cidi. Nam & voce & pilis & motibus filij parenti simi-
 les sunt, nec tamen semen ex voce pilis ac motibus deci-
 ditur.

ditur. Adde quòd similes sunt etiam in his rebus quæ nondum patri inerāt, vt in canitie celeri, caluitie, & barba. Redditur etiam post plura genera similitudo vt in Elide, cum mulier ex Æthiope concepisset filiam peperit candidam, illa autem filium peperit Æthiopi similem, vel igitur semen primum nigredidis causa fuit, oportuitque filiam nigram esse vel si non nepotis nigredo aliam habuit causam. Quarta ratio à stirpibus sumitur quæ de truncis ramis initæ arbores tamen procreant perfectas, & cum fructum non ferant tunc, neque tulerint, generant tamen fructiferas. nec si fructum habent, tamen ex fructu semen deciditur. Rursus ait, si semen ex toto deciditur vel ex omnibus partibus similibus tantum, vel instrumentis, vel ex vtrisque. Si ex instrumentis solum, non ex toto neque vniuersis partibus deciditur. Si autem ex vtrisque, bis ex eisdem generabitur, nam instrumenta ex similibus partibus constant, vt manus ex carne, neruo, osse. Si igitur ex osse & carne & neruo atque ex manu, cum manus non sit nisi neruus, os, caro, bis ex osse, neruo & carne semen deciditur. Si autem ex similibus siquidem figuram non habentibus, figura non poterit seruari in filio, quare nulla erit similitudo, neque enim est quod ordinet. Si autem figura ipsa ac partium adest distinctio: genitus erit antequam generetur. Erit enim semen homo paruum, quo fit etiam vt animalium semen ex hoc iuxta Aristotelis sententiam dicere sit necesse. Nam aliter ratio non ostenderet. Subiicit etiam quoniam si partes illæ simul sunt: erit semen animal. si diuisæ, viuere non potest semen. Sexta ratio est quòd scœmina à parte gigni non potest, cum pater vtero & vulua careat. si autem ab vtroque semen deciditur, generabitur androgynus: qui & hermaphroditus dicitur, vtroque semine suum sexum afferente. Si etiam ex toto secedit semen scœmina absque viro poterit generare. nam vim habebit semen illud membrorum omnium, cum habeat & conceptractum vterum, nihil ei ad generationem deerit. Octaua ratio illius est quòd si non sanguis ex sanguine, nec caro ex carne, sed aliquid potentia, tale actus autem dissimile secernitur, necesse est vt superflua sit hæc

ab omnibus membris separatio. Cum ex vno tale potentia omnibus conueniens segregari possit. Nona si tale actu est, quomodo in vtero à sanguine matris augetur? cum sanguis talis non sit. si autem solum potentia est, non indiget vt à toto decidatur. nam similitudo quæ potentia est, etiam ab vno membro pro toto corpore potest effingi. Quædam etiam animalia ex dissimilibus vel ex nullis prorsus gignuntur vt muscæ ex putredine, vt vermiculi ex papilionibus, quod si semen ex toto prodiret essent vermiculi illi papilionibus similes. Vndecima accedit ratio quòd non semper mutili ex mutilis, tum maxime si casu oculus effossus sit, aut pes abscissus, gignuntur. at hoc prorsus erat necessarium. Et etiam inquit impossibile quòd in plantis hoc fiat. nam motu vno generantur omnes fructus ac semina, at si ita esset vna secretionem fructus vnus, alia deinde alius, atque ita singillatim singuli fructus singulis ex toto secretionibus fierent. at hoc falsum est, simul enim eduntur, augentur, ad perfectionem veniunt ac maturescunt. etenim si dicas singulis clementis ex toto decidi materiam: vel tota feretur ad vnum, quod experimento falsum est: vel in ventre arboris diuidetur: atque sic erit vt perfectus fructus non autem seminis pars aut fructus quæ multis augetur diebus.

Demum & est ratio tertiadecima, quædam animalia sine seminis effusione gignuntur, vt cartilaginea tertio de Animalium generatione, & testacea, quædam enim illorum coitum absoluunt fœmina in masculum genitali immittente, clarius hoc declarauerat etiam in primo de Generatione animalium. quare tandem inquit, non ex cunctis partibus, sed ex creatrice tantum virtute, neque vt à materia, sed vt ab agente semen deceditur? Causam verò voluptatis refert in pruriginem, quæ totitunc accidit. non esse autem ob secretionem indicat, quoniam frequenti vtentes coitu, minus delectantur, cum tamen secretio maneat, sit etiam in fine coitus: at necesse esset si ex secretionem fieret in initio potius aduenire. aliisque ante alias partibus. quod scilicet procul à membris genitalibus alia distent, alia illis proximæ sunt, cum tamen vbique singul, contingat, hoc delectationis

cap. 7.

cap. 11.

cap. 16.

genus, dicit igitur semen esse excrementum ultimi alimenti utilioris, atque ideo dicit, potentia est ad omnia membra. unde problematis affert eam adducti solutio. *Vigesimi.*
 nem, cur eo emisso vniversum corpus patiatur: nanque *primi*
 cum esset paratum toti corpori alimentum, quod mirum *quarta*
 si eo subtracto etiam corpus vniversum patiatur. hoc *partis.*
 igitur modo decidi semen, iuxta Aristotelis sententiam intelligendum est, vt scilicet parata res transmutationi in singulas corporis partes semen vocetur. causam similitudinis diluit, sed nobis hic locus non est. vnum solum sufficiat, vt Aristotelis sententiam ab his diuersam decima Problematum explicemus. inquit enim quod semen a cerebro maxima ex parte deciditur, quod ab Hippocrate sumptum videtur in libro de Ossibus; dum dixit maxima seminis pars ex medulla spinæ effunditur. & in libro de Locis, in homine venæ post aures præcisæ *sol. vlti.*
 infœcundum reddunt hominem. *in initio.*

Sed Aristoteles ex aliorum opinione ibi loquitur, quoniam, vt dixi, ex corde potius semen, quam ex cerebro decidi putat. est enim corporentia omnia reliqua membra, non cerebrum. Aduersatur igitur Hippocrati Aristoteles: neque enim Hippocrates ad illū sensum retrahi potest, cum velit decisionem hanc à toto similitudinis illius esse causam quam filij referunt, ad parentes. Sed & Auicenna quintodecimo de Animalibus videtur subscribere Philosopho, propriam seu negligens sententiam, seu quod Paraphrasim quandam Aristotelis ibi *cap. 2.*
 conficit. Iacobus Forliniensis quatuor adducit rationes præter eas quas Philosophus adduxerat contra Hippocratem: prima est quod si semen ab vniverso corpore decideretur diuersarum esset partium, sed hoc Hippocrates non negaret. Secunda quod in superfluo coitum etiam sanguis emittitur, igitur ex sanguine semen procreatur: ad hoc Hippocrates fatetur etiam ex venis *In quest.*
 materiam feminis aduenire, tum maximè necessitatis *36.*
 tempore. latere autem in sanguine vt in rubro alba latere solent. Tertia quod trahunt vasa seminis secundum genus proprium: cum igitur sint ex venis & arteriis trahent sanguinem, non autem superfluum membrorum. Responderet Hippocrates quod hoc eis contingit.

- testiculorum causa. atque ea de causa testiculi principium in generatione præstant. quia illis præcisus solus sanguis ad vasa trahitur, non autem excrementum tertie coctionis. Quarta, quod pingues parum seminis emittant, quia à venis deciditur nam pinguibus modicus inest sanguis, secundo de Temperamentis, si autem à membris multa materia super esset. Eadem ferme quæstio est de spiritu an. ex toto decidatur, verum ut rectè inquit Philosophus, cum spiritus agens sit, minime necessarium est, ut ab omnibus partibus decidatur. Qui enim semen ex tota prædire affirmarunt ipsum materiam etiam geniti constituebant. Galenus autem in primo & secundo de Semine, docet vasa seminaria ex emulgentibus inde illas ex magnis venis, rursusque illas ex vniuersis venis, vasisque trahere semen. Et in quinto de Simplicibus medicamentis inquit, semen ex superfluo bono alimenti conficitur. videtur igitur existimare quod talè superfluum in venis magnis contineatur, inquit enim in sextodecimo de Partium usu lac & semen ex sanguine exactè cocto generantur. in vasis autè ex longinquo deductis ac multis cum circumuolutionibus, ut perfectam transmutationem assequi possent. Quo fit, ut nihil secretum ex vnoquoque membro Galenus existimet. Neque enim oportebat, imò nec erat opportunum diu permanere in vasis si à membris decideretur. nam quanto diutius maneret, eo minus esset aptum generationi: amissa magna ex parte ea qualitate qua ab initio membra singula referebat.
- Quin etiam huius rationem declarat in eadem disputatione, cum inquit: Incisis his vasis supra sanguinea apparet materia, & quanto magis versus testiculos descenderis, eo candidior videtur. dealbatur enim in vasis, quare si alba esset ab initio, non satis aptè iterum in sanguinè verteretur, ac denuò dealbaretur. Sed voluptatis illius causam in serosam sanguinis partem refert. ob id, inquit, emulges sinistra ex caua deriuatur antequàm ad renes perueniat, unde semen sinistri testiculi serosius redditur ac frigidius. Dicimus autem non quemadmodum in scabie, si prohibeamur. scalpere vniuersum corpus usque ad cor molestia afficitur, atque è diuerso, si cōtingat
- cap. 4.
- cap. 17.
- cap. 2.
- cap. 23.
- post pri.
- cap. 19.
- post med.
14. de V-
- su. ca. 10.
- 9.

acrem illum humorem extrudi, tranquillitas quædam toti accedit corpori: quanguam humor scabiosus haud ex toto corpore ad locum illum descendat, sic in venere voluptas ob excretionem vniuerso corpori accedit, quamuis quod excernitur, non ex toto descendat, imò tunc ne vlla quidem pars, sed à glande sola, quæ in pœnis radice posita est.

Concluditur tandem à Galeno, quòd semen ipsum ex 9. *de Vfs.* sincero sanguine, qui ex magnis venis deriuatur, con- *par. c. 4.* stat. Atque iam cum Aristotele concordat, quòd ex excremento optimo alimenti, quòd non ex partibus membrorum, sed ex sanguine ipso, quòd ex toto quodam secretum non autem ex singulis partibus conficiatur. Sed tamen hac in parte Hippocratem Galenus nimis manifestè relinquit. Sed sic difficile est proculdubio experimenta seruare, nisi dicamus, quòd testiculi attrahunt à singulis membris non materiam illam, sed vim generandi quam in materiam communem sanguineam concoquendo imprimunt: atque ita à toto vt Hippocrates vult semen deriuatur, nec tamen feminis materia, sed forma tantum. seruaturque illæsa Aristotelis opinio, tum Galeni ac experimenta.

Solum illud ambiguum relinquitur, quomodo ex ultimo alimento si ex sanguine generatur, cum non sit sanguis vltimum alimentum? Respondeo, quòd ob id dicitur vltimum alimentum, quoniam iam in venis paratum erat transmutationi in membro: at dum conficitur, testiculi trahunt quod vestigium iam accepit membri. membrum enim in sanguinem in illo contentum agit. ob id auulsis testiculis mutatur totum corpus, vt iam dictum est. sed hoc dilucidius explicabitur, dum de similitudinis causis dicemus.

A carne autem an etiam decidatur satis ostensum est quòd sic, sed tamen minus efficax. Iuxta id dubitatur an semen ipsum si retineatur nutriat, quod semen ipsum *cap. 17. in* nutriat testiculos, & vasa seminaria hoc abundè in li- *princip.* bro de Semine priore demonstratum est, illo generali 3. *Viru.* præcepto, quòd vnaquæque pars, primo sibi & deinde *nat. c. 17.* aliis nostri corporis partibus concoquat. Sed quæstio *12. in* est, an totum corpus nutriatur. atque in hoc videtur *princip.*

difficultas triplex. prima; quia si est alimenti excrementum, quoniam pacto alimentum esse potest? secunda, quod iam ulteriore in vasis concoctionem receperit, atque etiam regredi ex illis ac distribui ipsum oporteret in vniuersum corpus. tertia, quod senes quibus modica est restauratio semen habent, igitur ut in pueris si in alimentum transire posset, & ipso carerent. At oppositum

4. Probl. patet in pueris, unde Aristoteles in Problematicis, &
11. sub ob Galenus, fatentur feminis materiam in alimentum in
scire iusi- illis transire, ob id neque effundunt, & si effundant, læ-
nuat. duntur. pinguescunt etiam plurimi à coitu abstinentes.
cap. 17. in Ex eisdem etiam nutrimur quibus generamur, dicebat
fine. Galenus in primo de Semine, cum autem generemur
ex semine, iuxta illius sententiam, ideo etiam nutriemur. Validiores etiam sunt senes à coitu abstinentes, & vacua tunc habent vasa semine: quare, si superfluum esset solum alimenti, quemadmodum in aliis excrementis, abstinentibus à venere senibus noxa potius quam robur accederet. Igitur ex semine iam peracto nemo nutritur, nisi secundum eam partem, quæ ad vasa illius, & testiculos attinet. ex feminis materia antequam ad testiculos trahatur proculdubio. neque enim, ut reliqua excrementa, sic excrementum est, ut non possit esse alimentum. quod et si manifestius, iuxta Galeni sententiam, quod ex illo ex quo generamur, etiam nutriamur, in Philosophi autem via non generemur ex illo, sed ex sanguine menstruo: attamen & iuxta illius sententiam, semen in alimentum transit, qui antequam semen fiat, sanguis est. porro ex sanguine generamur, iuxta illum: igitur, utroque modo, seu sit materia generationis, seu non: feminis materia in alimentum transit, his qui à venere abstinent. ob id lethale est diutius à venere abstinuisse, iuxta senium. deinde ad illam reuertitur. quod nos in pluribus uxorem post longam viduitatem ducentibus obseruauimus. pars enim iam membrorum restorationi delegata absumitur. & membra tamè maximè principalia in eam decidunt iacturam, de qua dictum est Artis curatiuæ duodecimo. At obiter illud in dubium vertitur, quod Hippocrates dixerat in libro de Pueri natura, scilicet pullum ex oui vitello generari,

cap. 5.
iuxta fi-
nem.
cap. 4.

cùm dicat Philosophus tertio de Generatione animalium, pullum oui generari : vitellum autem oui esse illi alimēto vt crescat, velut in Viuiiparis lac ipsum. huic sententiæ suffragatur Auerroës in Paraphrasi, & ipsa ratio cum experimento. Sed tamen pro Hippocrate sunt *lib. 3. c. 2* rationes etiam. Semen enim maris in vitello est, non *in princ.* in candido oui : palàm autem illud esse quòd fingit pullum.

Dicit etiam quòd respirat, per meatus corticis aëre deducto, sed sic par est, potius pullum ex albo, quod cortici hæret, constitui. Aristoteles autem hanc opinionem, quòd pullus ex vitello gignatur, alatur ex candido, quæ, vt dixi, Hippocratis fuerat Alcæmænoi Crotoniati ascribit : veritus forsàn proauum suum, seu tritauum Hippocratem damnare, virum haudquaquam etiam si pietas non obstaret, talia merentem : tamen si in vno aberrasset. Igitur hic concordia non opus est, nisi dicamus exteriora quidem membra ex candido generari : interna, vt iecur ac cor ex vitello : quod etiam color ostendit in vtrisque partium consimilis & genituræ masculi locus. Nempe difficile est cor imaginari deductum ex oui candido, non solum ob colorem ac genituræ magis locum, sed ob ipsius cordis situm, qui in medio oui est, vbi & vitellum. quare & Aristotelis, & Hippocratis sententia satis videtur probabilis. partem tamen vitelli alimentum esse necessarium est, eo quòd intus constitutum sit. at alimentum intus esse debet : nisi forsàn & ipsum per vmbilicum trahatur. at & vmbilicos faceret Aristoteles, quamobrem & sic candido ali pullus posset. vt verò Galeni placita sequamur quandoquidem in viuiiparis non omnia ex sanguine generantur matris, sed etiam alia membra ex masculino semine, alia ex semineo : sic pullum ex genitura maris fieri, autum ex vitello & albo constantaneum est. Cor igitur ex maris semine, sanguinea membra ex

vitello, ossa, nerui, cartilagines, mem-

branz ex candido, atque ita

meo iudicio res se

habet.

N n. iiii

CONTRADICTION XVIII.

Fœmineum semen an generationi necessarium vt materia; an vt agens. Masculinum an vt materia. Causa similitudinis in sexu, an calor & siccitas. Causa similitudinis filiorum cum parentibus, an seminis victoria. Semen calidum & siccum, an fecundius. Cur semen in animalibus factum: semina an viro calidior.

ap. 19.

ap. 20.

Semen fœmineum ingredi generationē dubitat Philosophus primo. de Generatione animalium, ac coarguit. Hoc primum fundamento: quod menses in fœmina proportionem habeant ad maris semen, ex ultimoque sanguineo alimento decidatur vtrunque. argumento primo est quod eadem ætate ferme semen è maribus menses è fœminis effluat. Deinde quod ætati consimili, id est, in senio finiantur vtraque. Et quod eisdem symptomatibus societur illorum initia, mutatione vocis, mammarum tumore. Sed & fœminæ cum fluunt rite menses, nec mariscis, nec varicibus, nec sanguinis è naribus profluuium capiuntur facile. Cumque mulier obscuriores venas habeat, & palleat magis mare, totoque corpore minor sit, palam est tandem menses esse superfluum ultimi alimenti in fœmina, non secus quam in mare genituram. Non igitur aliud semen habet mulier, neque par est, inquit, vt duo sint eiusdem rei vltima excrementa. Eadem ratione docemur semen esse excrementum vltimi alimenti, quodque si pinguedo, quoniam & ipsa ex quodam simili, non tamen vere tali excremento fiat, abundet, semen deficiat, indicio est si menses vere excrementum sint in mulieribus, nullum prorsus mulieribus semen inesse. atque ita quæstio de muliebri semine vnâque inanis est, scilicet an ingrediatur generationem vt agēs, an vt materia, neque enim vllum tale semen datur. Proxima huic ratio est, sine voluptate concipit mulier, sed serosa illa substantia sine voluptate non effluit, igitur sine muliebri seminis effusione fit generatio. non igitur tale semen erit generationi necessarium, vel vt materia, vel vt agens. Quod si effluat ac delectetur mulier in coitu, generatio non fit, nisi menses

fuerint moderati, at hoc erat necessariū vbi fœmineum semen generationem ingrederetur. quippe causis existentibus, vt sit protinus effectus necesse est. Quarta ratio est, quòd etiā emittant dum coeunt fœminæ, voluptatēque capiant, non tamen ea parte emittūt semen, sed foras vbi & testiculi illarum iacent, Cūque in animalibus non sanguineis nulla prorsus sit emissio, nec in sanguineis ouiparis, nec in his quib⁹ uterus hæret septo transuerso, & tamen sit generatio, constat semen fœmineum non esse generationis partem aut causam. Tangitur & secundo de Animalium generatione alia ratio, non par est eiusdē rei duo esse principia secūdam idē causæ genus, at genitura viri efficiens, mens materia, itaque genitura fœminæ nullas partes implere potest. Atque eodē modo haud par est idē duas præbere causas, fœmina igitur materiam præbente, non præbebit effectricem. subiicitur & octaua ratio, si quoquomodo fœmineum semē generationem ingrederetur, duorum alterum cōtingere necesse esset, vel vt sine mare mulier per se posset concipere, vel sine mensibus, at vtrunq; falsum prorsus esse cernitur. nam si vim haberet effectricem, cum menses pro materia mulier habeat, quid prohiber virgines nō generare. Vltimum est argumentū, quòd in feminibus semen, vt agens concurrit solum, & quod in semine continetur, vt materia quædam, quæ, vt deficit, ex terra postmodum semen mutuatur alimentum. Hæc inquam ille. Sed Galenus secūdo libro de Semine adducit vnā rationem quod vtile sit semen in generatione, quia vasa seminaria ante coitū in mulieribus repleta inueniuntur, post vacua igitur excernitur semen muliebri in coitu. dicit secūdo non solū excernitur, sed in matricē ipsam eiicitur. Hoc probat experimento mulieris viduæ, quæ cum diu continuisset semen, ob idque passa foret symptomata cōuulsioni similia, per titillationem in vulua factā excreuit semen foras, crassum & pingue, cum voluptate simile ei quæ in coitu percipitur. Ideoq; multæ mulieres libidinosæ habent mēbra vitrea similia virilibus aqua plena, quibus impositis vuluæ, nō secus ac in coitu deliciātur, emittūtque semen. quòd si semen nō intra uterum emitteretur ē vulua, nequaquam

cap. 4.

fol. 1.

cap. 1.

posset egredi : constat igitur quòd in coitu mulier & semen emittit, & in ipsum etiam vterum. Dicit Galenus hoc cognito tribus de causis hoc semē emittit potest, vel ut fiat ex eo fœtui inuolucrū, vel ut nutriat quoquomodo virile semen, vel ut placuit Hippocrati in libro de *princ.* Natura infantis dicenti: Si genitura quæ ab utrisq; exiit in vtero māserit, primum quidem cum mulier ipsa non quiescat, cogitur ac crassa euadit, post etiam à matre spiritum concipit. Deinde vbi spiritu repleta fuerit, foras per genituram ipsam spiritus erumpit. atq; sic vicissim quòd in vtero est perpetuo spiritum trahit atque emittit, trahit autem ob calorem. Hæc Hippocrates pueri nobis prima generationis initia docens tradidit, ex quibus liquidò nimis manifestum est quod Galenus dicebat Hippocratem sentire, quòd semen muliebre fœtus ingrediatur generationem. Ergo Galeni hæc prima ratio est contra Athenæum, tum etiam Aristotelem. Sola materia non est sufficiens principium assimilationis, sed menses sunt materia tantum iuxta Aristotelis propriamque nostram sententiam, igitur fœtus propter menses solos non potest assimilari matri. Sed assimilatur quandoque ut experimentum docet, igitur oportet aliquid præter menses à matre ipsa decidi in fœtus generatione quod sufficientis vim habeat, tale igitur semen fœmineum erit. Et quia Aristoteles & Athenæus affirmabant materiam esse causam ipsius similitudinis, exemplo sumpto à seminibus quæ translata degenerant in secunda aut tertia satione, & animalium quæ perpetua mutatione in fœminæ tandem speciem vertuntur.

de gene et. anim. Ideo Galenus dicit istud non est verum quātum ad speciem ipsam spectat, sed solū ad speciei qualitates. nam

4. post princip. arbor persica in Ægyptum translata in aliā speciem non degenerauit, sed solū veneni qualitatem amisit retinuitque formam. Ad hæc diceret Philosophus, quòd videmus hoc in aliis plantis, ut Theophrastus in quarto

ap. 1. & ap. 6. de Plantarum causis generaliter primo, deinde de lino quòd in lolium vertitur, & tritico in tiphā : clarius

ap. 5. & tram. 4. etiam in secundo de Planetarum historia tiphā in triticum vertitur, & triticum in lolium, nec non hordeo & tritico vicissitudo est, ut alterum in alterum mutetur,

tum fisymbrium in mētā. & ex arboribus mutuo mutantur olea & oleastrum, punica dulcia & arida, caprificus & ficus, tum ficus candidum fructum emittens cum ea quæ nigrum. At maius hoc est discrimen, dicit Philosophus, quàm maris & fœminæ. Neque enim sexus mutatio speciei mutatio est, quin tu diceret Aristoteles Galene facis masculum à fœmina calore solo differre. Alia rursus Galeni ratio est quod agit aut dat formam exactam aut non, sed à materia exacta fit tum maximè in delineationibus. Si primum, omnes fœtus erunt patri similes nihil conferente materia, si secundum, omnes erunt matri similes, cum menses à sola matre impariantur. horum neutrum cum eueniat necesse est prorsus fateri, aliquid etiam à matre decidi, cuius victoria alterna modo matri, modo patri, modo utrisque similes efficiantur filij. Inde subiicit, per absurdum est posse fieri, ut si solum semen paternum agat, ut non ad amissum efformet filium patri similem. quod si modo deficiat fortuito à patris forma declinabit, non quod in matris formam degeneret. velut si Polycletus statuem effingat, aut qualem efficere voluerit delineabit, aut imperfecta & absurda delineatio relinquetur, non luto ex quo efformatur similis.

Ad hæc Philosophus diceret materiam naturalem ab artificij materia differre, quod iam in plantis & animalibus ostensum est. Sed de animalibus diceret Galenus accidere hoc merito seminis fœminei, non autem ipsorum mensium. Quare ut dixi in plantis vis inest, ut cum non utuntur materia exquisitè idonea, ut in proximam formam degenerent. sic masculus in fœminam vertitur reluctante mensium materia. indicioque est fœminam casu quodam fieri quod ferme omnes viribus & ingenio à mare multum deficiunt. Quod non esse posset, si solum ob victoriam fœminei seminis contringeret. Captio autem est ac sophisma, cum dicitur vel ex materia vel ex agente exacta habetur similitudo. Nam ab agente tantum habetur similitudo, vestigio tamen eo relicto in mensibus, ut si quicquam deficiat ad actionis perfectionem, in formā matris degeneret. Sed solū hoc pro Galeno relinquitur quod est quod

- declinet? nam tu, dicit Galenus, ô Aristoteles delineationem ipsam ab aliquo agente fieri concedis, nec ob agens vis esse menses, nec potest esse paternum semen. Tum Philosophus ad hæc, quid igitur vel auo vel patruo assimilabit, cum nihil sit ab his quod in formam fœtus continendam agat? Respondet autem in eodem secundo libro de Semine Galenus Philosophi rationibus sed haud omnibus. Sed ei primum, quod si vis in fœmineo semine esset, oporteret aliquando fœminam solam posse per se generare, ergo dicit Galenus post propositam quæstionem ac multa verba primum membra ipsa genitalia in fœminis testes scilicet & vasa facta esse ad coitus desiderium, ostenditque hoc suum exemplo
- ph. 3.* tum etiam in primo libro, quæ exectæ pinguescunt, ut mares etiam castrati, ab appetentiâque coitus destituuntur non secus quàm illi, non tamen per se fœminas generare, neque enim genituram esse fœcundam, nec tamen ob id fore superfluum generationi. Ergo primam utilitatem præbet semini maris quod ipsum spargit humidius existens ac liquidius: secundam quod illud nutrit, tertium quod membra quædam efformat non magis hæc quàm illa, sed immixtum masculino semini illa
- ph. 5. lib. 1. in ini-* effringit in quibus præualet. Ut vero hoc ostendat sic inquit: partes feminis quæ primo eiulantur validiores, crassiores ac magis concoctæ, post secundo loco eiectæ imbecilliores ac tenuiores atque ita deinceps, si igitur ex ultimis gratia exempli efformetur facies, in illis semine muliebri præualebit, fietque caput ac facies matri similima, quartam utilitatem declarauit in primo libro dicens, quod ex semine matris intestinalis membrana quæ infantem circumtegit generatur. Cum enim prima quæ fœtum integit vocetur amnios, extrema quæ utero crassior hæret aliudque quàm membrana Chorion, mediam inter has intestinalem Galenus vocat. Sed si diligentius rem vis intelligere, quam à Galeno explicetur, qui totâ hanc historiam transcribere obscure visus est, atque sub erroris timore inuoluere. Vesaliû lib. quinto de Humani corporis fabrica consule. Igitur ob calorem deficientem
- ph. 17.* negat Gal. fieri posse ut fœmina per se concipiat. oporteret enim illam recrementum multum generare quo nu-

triaturs infans, nec hoc efficere posse nisi frigidam habeat intemperiem, quamobrem semen id erit iusto frigidius nec generationi aptum. Negaret autem mulieres absque voluptate posse concipere, nisi forsitan ob dolorem ut dum deflorantur virgines aut ob metum voluptas non sentiantur. Sed postquam Galenus, ut video parum se in hoc tueretur, alias ego addam rationes. Si non esset semen foemineum generationi necessarium, esset potius impedimento: quo fieri necesse esset ut plures conciperent absque voluptate quam cum ea, quod manifeste sensui repugnat.

Secundo muli qui ex tauro generantur dentes habent superiores, & tales cum ex semine fiant, non possunt à semine tauri generari, cum taurus superioribus dentibus anterioribus careat, nec à mensibus qui materiam vicem subeunt, igitur ex semine matris. In libris autem de Usu partium totam hanc sententiam tribus verbis explicauit.

Semen habere foemineum vim aliquam efformandi clare *lib. 14. cap. 7.* apparet in hyphenemiis ouis, quæ ex toto reliquis quæ ex

concubitu maris nata sunt assimilantur, nec tamen aliquid tale est in hominibus, nam mola sine concubitu fieri nullo modo potest, verum etsi semine foemineum aliquid ad generationem conferat, non nisi tamē masculino immixtum, ita ut masculinum primo moueat, foemineum autem aliquam leuem vim ad formationem habeat, nihil tamen per se. Auerroes autem secundo Collectaneo *c. 10.*

rum, & primo de Generatione animalium in Paraphrasi *c. 4.* declarat quasdam Philosophi rationes ac diligentius ut

primo illam quod foemina posset sine masculo generare, nam si dicas, inquit, non generat, quia seminum mixtio necessaria est, dicit ille, mixta hæc habebunt rationem materiam, quare etiam formam erit necessarium inuenire, & sic uterus forme vicem subibit. Superaddit vnum, quod Philosophus non dicit eo modo quo Auerroes interpretatur, scilicet, in quo mulier concipit, femellæ semen effluere. Adducitur autem subtilis ratio ad hoc ab Auerroee quæ talis est: si generatur caro ex sanguine, & nerui, & venæ ex semine matris, neque enim actiue concurrere potest, quod & Galenus ferme fatetur, essent enim vnius rei duo actiua principalia, alia verò membra ex patris semine, essentque hæc membra

similia, etiam in generatione priora instrumentis. Et sic animatū ex inanimatis componeretur, vt volebat Empedocles. Ad hæc Galenus diceret, vel loqueris de tempore, & sic non est necessarium vt similia præcedant composita, quamuis & Philosophus ipse faciat cordis generationem præcedere generationem aliorum membrorum. Si verò de natura loqueris omnino concedere congeris similia membra præcedere composita: Diciturque, si semen muliebre est semen, non sunt menses: si menses, igitur non semen, si vtrunque, igitur alterum superfluit. Galenus ad hoc respondet, quòd non oportet negare apparentia sensui ob rationes sophisticas, sed concessis apparentibus quærere rationem. Concedit autem Auerroes facta esse membra in mulieribus similia virilibus ad generandum semen, aut serosam partem generationi tamen inutilem, sed solum delectationi. Contra hoc instat Galenus, ex ceteris testibus in fœmina tota permutatur, vt mas castratus, igitur testiculi habent vim manifestam in fœmina, vt etiam in mare. Ad hoc dicit Auerroes quòd habent vim magnam, vt tamen in oculo talpæ solum deest vna pars parua, vt aranea membrana, propter quam prorsus oculus ille non est oculus, quia non videt, ita in testiculis mulieris ac seminariis vas, vna modico res est, per quam solum generat serosum humidum, non autem semen. Solum illud vellem intelligere ab Auerroee & Philosopho, quid est, cum disputatio sit de corporis forma quòd det formam ouo hypenemia? cum non sit ibi mas: & si dicunt quòd materia, igitur materia se effingit. Propterea Philosophus concessit in secundo de Generatione animalium quòd corporis forma à materia procedere potest: sed vtiā docuisset ipse vel eius expositor Auerroes modum.

1. de Sem.
cap. 16.

ap. 4.
post prim.

Ideo Galenus dixit, quòd oui, non est forma generati, sed materiæ, ac seminis: nec potest hoc modo sine maris semine fingi animal, imò nec mola, & hoc quia non videbatur semen in auibz fœminis, igitur hæc victoria est in magno fluctu. Nam hypenemia fiunt sine semine maris & fœminæ, & tamen sunt similia ouis prolificis in totum: ideo dicit Galenus, quòd non sunt primum intentum à natura, sed pullus. At dicit Ari-

stoteles, Sufficit mihi quòd absque semine potest dari forma in substantia, & etiam in figura & delineatione. Dicit ad hoc Galenus, quòd cum Gallinæ in coitu delectentur, habent autem testes, aut aliquid illis simile, & vasa semen generantia. Alteri rationi Galeni Averroes respondet, quòd propositio illa effectus communis duobus fit ob causam communem in illis duobus inuentam, vel intelligitur in eodem genere causarum, & sic non est generalis, vel in diuersis, & sic est generalis. nam si dicas, Communis est causa efficiens, falsa est, non enim mater vt efficiens concurrat: si autem dicas, Est aliquid commune in matre & patre, quod potest assimilare, verum est: & in vno est efficiens, in alio materia. Quia igitur menses deciduntur à sanguinis vltima concoctione ipsi continent potentia omnia membra, cum igitur semen masculinum non vincit, in illis generant partes similes matri, ex quibus postmodum totum videtur ad matris similitudinem delineatum. Sed Galenus ad hoc *cap. 5.* diceret, Istud non sufficit, quia delineatio est opus veri agentis & non materiæ, primo de Facultatibus naturalibus dicebat clarè. Substantia ad materiam pertinet, delineatio & forma ad aliam virtutem. Addit vnum experimentum Averroes quod per se concludere si verum esset, scilicet quòd ab initio embrio totus est sanguineus sine vlla distinctione, sed hoc diceret Galenus falsum est, & ideo potius oppositum concludit. Dicente Hippocrate *in princ.* in libello de Natura foetus: quod pars extrema quæ membrana erat candida fuit: igitur oportuit ex aliquo illam candido generari, & non ex sanguine, igitur ex semine maris aut foeminae, & quanquam intus rubrum totum appareret, diceret Gal. (quod & verum est) album nec syncerum nec multum in rubro multo atq; syncero breui tamen apparere etiam seminalia membra, & illorum substantiam. Auicenna verò dixit, quòd membra formantur à foemi- *vigesima* neo semine, & quòd ipsum concurrat fingendo etiam & *tertijs tra.* vt agens, sed tamen cum prius vim à masculino semine *cap. 3.* receperit. Et ita facit semen viri vt formam primam, menses vt materiam, semen foeminae vt instrumentum quoddam, visus est autem medius inter Philosophum *15. de An.* & Galenum, & ob id ab Averroce reprehenditur. *mal. ca. 3.*

Sed alibi dixit, quòd semen fœmineum est semen imperfectum, & medium inter menses & semen viri: & ideo semen viri agit in semen fœmineum, respondet rationi Philosophi dicentis, quòd aliquæ mulieres concipiunt absque emissionem proprii seminis, dicit, quòd primò potest aliquando emitti absque delectatione. Secundo, quòd tale semen potuit esse effusum ante coitum: & sic mulier non potest concipere absque effusione proprii seminis. nam ipsum est materia generationis membrorum & medium inter menses & semen viri, & interim dum formantur membra ex semine fœmineo, sanguis mensium paulatim transmutatur ad naturam seminis fœminei & ad corporis substantiam inde, ac membrorum seminalium, quod autem transmutari non potest, efficitur caro: excrementa autem expelluntur. Addidit autem vnum, quod inveniuntur oua quæ carent albo, & habent semen masculi, & quod in his pullus generatur. Sed cum album oui referat fœmineum semen, videtur hæc ratio potius contra Auicennam, & ideo, ego lego potius cum negatione, & talia oua non generant.

Neque enim auctor vnquam vbi verbo tantum sensus deficit culpari debet, Nam si velis affirmatiuè legere præter id quod contradicit dictis ab eo, non est etiam verisimile, quandoquidem vix possit de hoc sumi certum experimentum, & tantò magis quod in superiori Contradictione ostendimus, oui album esse membrorum seminalium, & in mulieribus fœmineum semen, materiam constitutionis: igitur oui candidum seminis materiam referat, luteum mensium, genitura genituram viri. His visis ostendo semen fœmineum esse generationis partem agentem, vt enim dicebat Philosophus in secundo de Generatione animalium: si quod ex vulpe & cane fit ineat canem: ac rursus genitum canem fœminam, tandè dicit corpore canis exquisitè euadit: quoniam corporis forma à matre efficitur, si igitur corpus habet canis, at etiam operationes, aut non, si operationes habet vulpis, contradicit his quæ dixit in primo de Anima, nam nihil prohibet fieri transitum animarum ex vno corpore in aliud vt volebat Pythagoras Samius, quandoquidem, anima vulpis erit in corpore canis.

Si verò

Si verò habet animam canis vt consentaneum est, & ratio docet & experimentum ostēdit, cū pater primus vulpes fuerit, atque ideo anima primigeniti vulpis, atq; ideo secundi, necesse est tandem vt dicas formam & animam sicut & corpus ab ipsa matre contractam ac immutatam, igitur mater ipsa affectiue concurrat, ac nō solum corporis, sed etiam animæ causā est, quandoquidem videmus pueros non solum forma, sed etiam moribus plerunque matribus similes fore, quare necesse est tandem fateri semen fœmineum in generatione vt agens concurrere, quod est propositum. Nec in omnibus animalibus, eadem enim esset captio quæ de testiculis, sed solum in perfectis animalibus in quibus mater semen eiicit. Sed & vt materia quod ex membrana circumgenita illi generatur ab Hippocrate visa demonstratur. Illud solum superstitiosum videtur quod Galen. ex tribus mediā illam intestinalem elegerit, cū nec rationi consonū, nec demonstrari possit argumentis vel experimento. Sed ad Philosophum redeo: Forſan dicet animam producti animalis aliam esse ab anima canis ac vulpis, & si ita est, vel semper mutantur, eruntque duæ animæ adhuc canis, & illius animalis formæ similium corporum, id est, caninorum, & species animalium infinitæ, quod prorsus naturæ repugnat. Vel dicemus, quod à primogenito eadem seruetur species, quanquā neutra, nec canis, nec vulpis: palam autem est quod & sic corpora eadem à diuersis animis reguntur, & quod ex commixtione duarū specierum tertium genus nō produciuntur. Hæc itaque atque alia ex his absurdiora sequuntur. Rursus, si semē fœmineum generationem non ingrederetur, castratæ fœminæ concipere possent, at non possunt: sic enim experimento deprehensum est eas non minus masculis steriles euadere.

Ex his habentur quædam corrolaria non inutilia ex Aristotelis ac Galeni sententia: primum, licet mulæ non concipiant, muli tamen possunt generare, eadem enim ratio de his ac vulpibus procreatis à cane fœmina & masculo vulpe, licet facilius parua generent animalia quā magna. Secundum, hinni sunt animosiores mulis, quia hinnus ab equo & asina generatur, & mulus ab asino &

equa, muli autem hinnis maiores erunt atque robustiores, mulæ tamen non generant, vt autor est Aristoteles 2. de Generatione, quoniam vterque parens à sterilitate parum abest. Terminal. c. 6. tiū, filij tauri & equæ, sunt valde robusti atque audaces: 1. de Generatione assimilantur enim patri. Quartum, pro generando multū rat. anim. confert, quòd protinus mulier menses finierit. Nam sic cap. 19. cus vterus facit ne fœmineum semē à sanguine corrumpatur. Sed ipsum fœminæ semen transit illico in fœtus iuxta finē substantiam: atque interim sanguis sensim accedit, nec fit mensum imperus antequam confirmetur genitura.

Quintum, si mulieri multum fluant menses in ipso fluxu iuxta finem facillè concipiet: sic enim quantum oportet relinquitur, si autem parum, antequam effluant, quædam autem concipiunt in ipsis mensibus, quibus os vteri à purgatione concludi solet, retinetur enim ob hoc semen injectum purgationis tempore, quòd si morentur ocluso vtero, non concipiunt, ob id pauci cum vxoribus, ob temporum omnium occasionem, non concipiunt, nisi virium in mare ipso fuerit. Sextum, iuuat igitur plurimum ad concipiendum vt fœmina prius semen emittat ante marem, atque illico mas sequatur: sic enim ad cornua vteri semen maris annectitur: facillèque nutritur fœmineo, inde concrefcit. Septimum, semen fœmineum concurrit vt agens, debile tamen, præbet autem materiam membris seminariis, nervis, venis, arteriis non totam, sed commixtam masculino, fiunt etiam ex vtroque semine duæ interiores membranz circumambientes fœtum, extrema verò ab illis ac sanguine. Sed dubium est, an masculinum semen vt materia quædā concurrat: videtur hoc quæsisse Aristoteles

2. de Generatione ac breuiter pertransisse his verbis. Hoc inquā genituræ ratione semē dissoluitur, in spiritumque versum euanescit, cum Anim. naturam humidā ac aquæ persimilem habeat. Quāobrem cap. 3. quærendū non est an semper foras exeat, neque an pars vlla sit formæ cōstitutæ, vt neq; de succo à quo lac cogitur, quæri tale quid conuenit. Nam is quoque mutat, & nulla pars constitutæ magnitudinis est. Huic sententiæ hæ rationes suffragantur, ouum generat pullum, & semē quod in eo est, exiguum adeò est vt nemo iure dubitare debeat, quin ipsum non sit materia aliqua membrorum.

In cartilagineis quoque ut iam dictum est, nihil in fœmi-
 nam mare immittente fit generatio, non igitur in illis
 materia ex mare subministratur, esset etiã idem efficiẽs
 ac materia, imo duæ materiæ corporis, imo tres, semen
 fœmineum menses & semen masculinũ, atque hæc cõpa-
 go inartificiosa, & non naturalis. Adducunt in oppositũ
 quidam experimentũ Hippocratis in lib. de Natura fœ-
 tus, ubi in sex diebus vidit mēbranã albam circumductã,
 quare cum illa ex sanguine gigni non possit, relinquitur
 ut ex semine maris: sed hoc non cõcludit, nam posset ex
 sanguine etiã gigni, & ex semine fœminæ ut censet.
 Galenus. Igitur Galeni prima ratio in primo de Semine *cap. 2.*
 habetur, animalia & mulieres si concipiunt retinent se-
 men, & si non retinent non concipiunt, necessaria igitur
 est genitura masculi ut conceptus materia. Responderet
 Philosophus, quod retinetur, sed in spiritum convertit-
 tur. Cõtradiceret Galenus cum aqua in aërem vertitur,
 ampliorem occupat locum, quare fieret uterus spiritu
 plenus, quod tamen non cernitur. Ad hæc Philosophus
 posset dicere, quod vel insensibili modo paulatim spi-
 ritus foras exit, vel semen ipsum superfluis immiscetur
 atque cum illis vnã foras eiicitur. Contradiceret Gale-
 nus vel sanguis ille menstruus permutatur in venis, &
 sic non indigeret feminis virilis virtute, vel extra venas:
 & sic euaderet trumbus & res sine forma. Ad hoc Phi-
 losophus diceret quod virtute seminis primo in venis
 pōst extra sensum immutatur. Rursus diceret Galenus si
 resoluitur semen, igitur generatio est violenta, quia
 imbecillior perpetuo actio euadet, agente corruptio ex
 parte donec totum finiatur. Responderet Philosophus
 ad hoc quod duobus modis actio validior sit proceden-
 te tempore, primo quia ex spiritu spiritus genitiuus effi-
 citur, ut etiã in ignis propagatione, vnde copiosus
 spiritus ad generationem magis facit. Secundo quia
 materia ipsa magis est præparata: ideo à debiliore agen-
 te magis tamen immutatur. Galenus ad hoc diceret si spi-
 ritus gignens ex alio gignitur, nunquam cessabit hæc
 actio in corpore. Responderet Philosophus quod cessat
 quia adeptus est finem. Alia Galeni ratio natura nihil fru-
 stra agit, sed materia feminis cum sit tenax & candida

est aptissima generationi neruorum & ossium, igitur nõ debet illam coniumere vt ex sanguine producat postmodum hæc membra. Ad hoc diceret Philosophus quòd natura non facit nisi ea quæ potest, sed quia semen concurrat actiue, ideo non potuit esse materia, quamuis fuisset melius hoc si esse potuisset. Ad hoc Galenus diceret quid prohibet quemadmodum in seminibus plantarum, ne dux sint partes spiritus generans & semen quòd sit vt materia? Nam & triticum sine terra producit germen, nec inconuenit materiam esse agentem inquam, bene esse non potest vt agens & materia sint idẽ, quia idem ageret in seipsum. Ad hoc Philosophus diceret quòd postquam videmus quòd sanguis cõuertitur in neruos: neque enim possent ex solo semine in tantam crescere magnitudinem quòd prohibet ne statim ab initio ex sanguine nerui & ossa procreentur. Quod vero de seminibus adducatur exemplum. Responderet semina arborum gerere vim maris ac fœminæ simul, idẽque partem illam quæ germinat menstrui sanguinis vicem subire.

Causa autem quòd semen plantæ contineat naturam fœminæ & maris est, quia non poterant simul, congregari cū motu carerent. Adducitur alia ratio in primo de Semine membra seminalia vocata vt os & nerui præcisa non regenerantur, sed quicquid ex sanguine generatur præcisi ex sanguine regenerari potest vt de carne apparet, igitur ossa & nerui ex sanguine minimè generantur. Assumpta propositio habetur in sexta Aphorismorum. Hic inquam Philosophus reflecteret argumentum, si non regeneratur os quia generationis materia deest, igitur etiã nutritionis, quãdoquidem ex iisdem quibus generamur nutrimur. Ideo diceret Philosophus quòd vocantur seminalia à similitudine, tenuior enim ac purior sanguinis pars ex toto à semine euicta in illius similitudinem transiens, ossa & neruos effingit: causa autem quare non regenerentur hæc mēbra in hoc libro iam declarata est.

trac. 3 con
trad. 9.

Rursus semē est materia utilis & naturæ dilecta, sanguis menstruus est excrementum, igitur membra ex semine magis quàm ex illo sanguine fiunt. Hic Philosophus responderet semen esse nobilius, est enim agens: verū sanguis mēstruus est superfluous ratione individui non autē

fœtus . Quædam enim sunt minus utilia nobis ut lac in mulieribus, quæ tamen sunt præstantissima. Est & nostra ratio : Semen vel cogitur trahens aut non trahens , aut quocunque modo contingat nõ cogitur . Si ab initio nihil trahit manifestum est prima membra ex semine ipso generari . Si autem trahit ab initio ac cogitur, adhuc manifestum est ex semine ipso aliqua membra generari . Si non cogitur & diffluit continuo vniuersum, nulla prorsus fiet generatio, cum neq; sit agēs . Rursus igitur quod solum reliquum est maneat & non diffluat nec cogatur, aut igitur sanguine nõ impletur atque sic generatio erit ab exteriori agente non naturalis . Si autem impletur aut non euanciscit atq; sic partes corporis ex semine constabunt : vel tandem euanciscit postquam opus absoluerit , & tunc à quo sit hæc resolutio non à calore cum sit humido coniunctus, & etiam quia pars terreâ resolui nequit, aliter ut declarauimus, daretur retrocessus in artibus . Et etiam in generatione & nutritione quælibet pars partis fluit & refluit . Alia ratio nostra est quod homo non nutritur ex semine perfecto ut superius docuimus , cum sit alterius speciei ab eo quod erat præparatū nutritioni membrorum, sed ex eisdem nutrimur ex quibus generamur iuxta Galeni sententiam , igitur non generamur ex semine tanquam materia . Et sic videtur opinio Aristotelis adhuc stare . Responderet Galenus quod generatio sit ex actu tali & nutritio ex potētia tali, modo illud quod nutrit est semen imperfectum & potentia semen generans , igitur nos generamur ex materia *lib. 2. de feminis.* Pro Philosopho etiam facit argumentum Auerroes de semine fœmineo quod deducit ad Empedoclis *agens.* absurditatem . Turisanus in artis medicæ expositione sequutus est Philosophū in vtrisque quæstionibus, existimās quod fœmineum semen non concurrat, quia magis concurreret fœmina masculo duplici materia & vno præterea efficiente , sed hoc nihil est, nobis concedentibus quod plus confert fœmina ad generationē pueri quàm mas , ideò etiā assimilantur magis matri quàm patri . vnde adagium . Vxorem talem accipe qualem optaris esse filium : nec tamen principalius concurrat, cum mas sit primū agens . Sicut & Sol principalius concurrat ad planta-

rum generationem illarum semine; cum nulla sine solis virtute multæ sine semine generetur, nec tamen plus sol in plantarum generatione confert virium quàm semen. atque vt generaliter dicam hoc in omnibus agentibus quæ ordinem habent accidit. Eodem modo quia dicit semen putrescit in terra fit plantæ generatio, non ex semine nisi vt agente ita in animalibus. Respondeo assumptam propositionem esse falsam. quinimo solus seminis cortex euanesceat, quod intus est in plantæ primordia absumpto. Cum autem dicat quod idē esset principiū cum parte affectus, iam dixi principium esse spiritū, partē autem facti semen. Dico igitur quòd semen masculinū ingreditur generationē vt materia, solo spiritu generatē vt efficiens iuxta Galeni mentē. Nam vel efficit totū semen vel solus spiritus: si totū erit aliquod animatū homogeneum seu simile, imò quod erit nutrimentum & excrementū. Si vero solus spiritus, oportet vt materia seminis non sit frustra. Diceret Philosophus quòd est ad contēperandū spiritū. sed hoc nō sufficit, videmus enim quòd natura semper generat materiam proximā agenti, vt lac in foemina pariente, & primū subiectū generationis in semine plantæ. igitur prima actio, vt nō sit cum contrario est spiritus seminis in suā materiā, vt maximè generationi, & impressioni aptā. & hoc modo agit etiā in foemineum semen vltimo in sanguinem mēstruum quem interim præparauit. & hæc est veritas ipsius rei. facile est his quæ in oppositū adducuntur respondere. Sed iam grauius vrgemur nempe Galenus secundo Virtutum naturalium inquit, semē maris opificis naturā habet, sanguis autē foemineus, vt cera quædam ad Phidiam comparata materiæ vices subit. nā et si ossa, nerui, cartilagines, membranæ atque alia eiusmodi exanguia sint, omnia tamen

apho. 14. post initium ex sanguine ipso sunt genita. Et rursus prima Aphorismorum substantia innati caloris nostri velut & seminis aërea est & aquea, reliquum autem nostræ generationis

cap. 2. vigesima prima ter principium sanguis mēstruus, ex quo videtur hanc materiam generationis illud efficiēs existimasse: cum calor naturalis non possit proculdubio esse materia. & primo

ty trac. 4 de Tuenda sanitate cum dixit: Sanguis semēque genitale, generationis nostræ principia sunt: ille ceu materies

cap. 1.

apta, hoc vero ut opifex. Et Auicenna dixit, odor seminis viri tantum ingreditur generationem iuxta Philosophi mentem, velut etiam in ouis prolificis videmus in quibus post solutionem à mare ros solum quidam aduenit, esset etiam generatio auctio quaedam cum principium mutationis esset in eo quod mutatur. apparetque id in artibus, ubi nunquam artifex est pars facti. Verum ut dixi, neque veritas est propter hominem relinquenda, neque sensus ob rationem, nec auctoris opinio ex his quae obiter tractat exploranda. Nam & Auicenna alibi fatetur semen masculinum partem esse foetus, & Galenus dum ex composito tractat edocuit. & ratio ipsa ostendit ita esse. Vnde etiam prima Aphorismorum inquit, tria sunt quae substantiam nostri corporis ab initio complent, Sanguis, spiritus, semen, ex quibus ab initio ut in libro de semine dictum est, membra nostri corporis solidiora constituuntur: & rursus secundo de Temperamentis inquit, constitutio nostri corporis sanguine ac semine ab initio constat. *lib. 16. d. animal. ca. 1. po. med. aphor. 1. post prin. cap 2. i. prin.*

Sed Auicenna existimat quod spiritus seminis agat in semen, & conuertat in ipsum perpetuo, & hoc modo semen masculinum sit pars foetus, nec euanescat, nec sit materia. & quod Philosophus hoc crediderit, quam opinionem sequitur Conciliator. Sed praeter id quod non sequuntur veritatem, nec apparentia, cum sic natus esset semper in moribus patri similis, neque hoc Philosophus dixit, nec etiam Auerroës illi tribuit, habet etiam duas rationes contra se: prima quia spiritus ille semper generaret cum sit agens naturale. nam esset spiritus similis illi qui est mutatus in testiculis. & sic non posset perficere foetum, aut si perficeret, generaret etiam. Secunda quae difficilior est, quod posset spiritus generari sine corde. hoc autem est impossibile penitus: cum non possit esse alibi tantus calor. adducit etiam Galenum in manifestam contradictionem. Cum igitur dixit Galenus quod ossa & nervi & alia sanguine constant in libro de Virtutibus naturalibus, verissima dixit, neque vlla ex parte iam dictis repugnantia: siquidem maxima illorum pars ex sanguine mutato genita est. sed non potuisset mutari sanguis ab initio, si non fuisset prima illorum generatio ex semine. Dicant mihi quaeso cur sit quod ossa ab initio cum foetus est mi-

minus sunt rubicundiora, successu autem temporis dealbantur. hoc non est nisi quod pars quæ ex semine cōstat temporis successu quod sibi adiectum est, sibi assimilatur perfectè. at oportebat si ibi non erat semen contrariū euenire. Sed iam dicamus, cur senum filij maximè patribus similes sunt: quia rarò coeūntes multum seminis emittunt, quod quanquàm debile sit, molis tamen ratione membra efficit similia patri. at si sola virtus maneret, similiores essent filij iuuenum, cum robustius semen sit. ob hoc ad generationem multum refert, vt rarò pater coeat.

Nunc modò videndum est, cur filij masculi euadant. *apho. 48.* Hippocrates quarta Aphorismorum inquit, fœtus mares in dextris, fœminæ in sinistris magis, Galenus exponēs dicit quoniam calidior est vteri pars dextra, eo quod iecori vicinior. semen quoque à dextro effusum testiculo fœminæ, vtpote repurgatum à serosa parte calidius est: vt ex dissectione satis constat. & in sexto Contradictentium declarauimus. Hanc igitur sententiam Hippocratis Philosophus. quarto de Generatione animalium Anaxagoræ ipsi tribuit.

*cap. de
Vtero.
cap. 1. in
prim.*

Alia opinio eadem recitante fuit Empedoclis, quod vterus calidus masculos, frigidus fœminas pateret. esse autem calidum vterum, vel ob iuuentutem, vel ob menstrui sanguinis naturam: cōtrariis rationibus frigidum. Tertia Democriti vt victoriam seminis sequantur. Vincente masculino masculus, fœminino fœmina oritur. Contra hos Philosophus inuehitur: nam sæpius visum est in geminis, masculus in sinistra, & fœmina in dextrâ vteri parte. sæpius etiam masculus & fœmina in eadem vteri parte, quàm masculus in dextra, fœmina in sinistra. nec hoc Hippocrati contradicit, dicenti, quod magna ex parte. Sed neque Empedoclis ratio stare potest cum in eadem parte vteri, vt dictum est, mas ac fœmina generentur. Si igitur pars illa calida est, non potuit fœmina, si frigida mas generari. plus etiam videtur mas à fœmina differre, quàm sola caliditate. Democriti autem sententia si vera esset, oporteret masculos patribus, fœminas matribus semper esse similes. Neque etiam verum est quod Leophanes dicebat, à teste dextro ma-

culum, à sinistro fœmineum semen decidi. ob idq; obligato sinistro testiculo semper masculos progigni. hoc enim experimentum refellit.

Quinta opinio Philosophi est in qua præsupponit: primo, quòd mas fœmina sit calidior: refellitq; opinionem Hippocratis dicētis, quòd mulier viro calidior est, quia sanguinem habet calidiorem. alij dixerunt, quia sanguine magis abundat. primum Philosophus ipse negaret, nam tenuior est sanguis fœminæ ac aquæ magis persimilis quàm viri. abundantia verò sanguinis excrementitij caloris ostendit imbecillitatem. in qua sententia etiam Galenum habet consentientem. Dictum verò illud in libro de Mulierum morbis Hippocratis nō est. Nam vt restatur autor libri de Semine ipse etiam condidit libros de Morbis muliebribus. quare liber de Morbis muliebribus, vt dictum est Polybij, aut etiam forsitan, vt quidam existimant, Herophyli. Cuiusvis modo sit, non est Hippocratis. Igitur vincente semine masculino, inquit Philosophus, mas qui per se à natura intenditur, generatur. vbi autem non euicerit fœmina. est enim fœmina mas oblatus: & contraria illi. ob id cum in cordis generatione vicerit masculinum semen, masculus generatur: si autem non vicerit, in contrarium mutatur, id est, fœminam. Ista responsio non videtur satisfacere, quoniam oporteret vt masculus esset similis patri, & fœmina matri. Item non datur agens fingens membra fœminæ. nec potes dicere quòd masculi membrum solum deficiat perfectione à membro fœminæ, cum dissecctio ostendar, quòd in vtero sunt multa quæ non sunt in mēbro virili. Et ideo hæc ratio etiam militat aduersus Galenum, qui posuit quod causa masculi & fœminæ sit ex calore. dicit ille, natura primò absoluit membrum: deinde protrudit illud foras frangendo septum, velut in ortu infantis. genito igitur membro virili intus si calor deficit, non protruditur foras, sed intus manet, atque ita vocatur vterus. Si autem calor viger, exit membrum virile & fit masculus. Similitudo habetur à talpis quæ habent oculos paulò vitiatos, ab aliis deficientes animalibus. Ista ratio est persuadens, sed non demonstrans. primò, quia nullo modo possumus fingere animal quod

*1. de Mor-
bis mu-
lier in pri.*

fol. 2.

*2. de Semi-
ne c. 5.*

habeat vterum persimilem membro virili quomodo-
 cunque inuertatur. nam testes in mulieribus sunt extra
 scrotum, seu vterum: in viris autem intra. Deinde, coles
 ipse solidus & vterus est inanis ac tenuis. nec potest ca-
 lor esse causa. cōtrarium enim potius efficeret. dilatat e-
 nim calor. & si dicas, quòd inuertitur in exeūdo, oportere-
 ret vt scrotū esset magis remotū à pectine, quàm coles,
 in multis etiā animalibus est magna differentia inter
 membrum virile & fœmineū. Quòd si dicas, quòd ali-
 quo modo differunt, quærendum est igitur, cur natura
 ab initio membrum virile formauerit, & nō fœmineū.
 Si dicas, quòd ob calorem, istud contradicit Galeni pla-
 citis. Si dicas, quòd à virtute formam dante: igitur vbi
 calor deficeret, aliqua mulier haberet vterum cum testi-
 culis intra, & vbi abundaret post constitutionem vteri
 exiret vterus cum testiculis extra scrotum, quod tamen
 nunquam visum est. Alia igitur opinio fuit auctoris li-
 bri de Semine scilicet, quòd tam semē masculinū quàm
 fœmineum haberet vim generandi masculos ac fœmi-
 nas: si igitur vincit pars perfecta ex utroq; semine partē
 imperfectam, efficitur masculus, si imperfecta fœmina.
 & hoc modo vincente masculino semine fit fœtus patri
 similis, fœmineo autē matri. & ita perfectio seminis est
 causa masculi, & fœminę imperfectio, sed victoria semi-
 nis est similitudinis. Ista opinio nō est vera, quia masculi
 essent omnes fœminis præstantiores, quod falsum est.
 videmus etiā aliquos bonæ temperaturæ qui generāt
 fœminas & imbecilles masculos, & etiā cum frequen-
 ti coitu. Pro horum igitur solutione respondeo, quòd
 masculus est calidior fœmina, quo ad membra genera-
 tionis, vt declaratum est. nec obstat quòd fœminæ cum
 vterū exierint sint celerioris incrementi, & celerius ad
 veneris vsum perueniant masculis. primum enim est ob
 abundantia humiditatis, secundū, quia semē fœmineum illa
 perfectione non indiget qua masculinum. indicio autē
 est non esse ob caliditatē, nā celerius fiunt etiā impoten-
 tes ad generationem, & celerius longē senescunt mascu-
 lis. Ratio autē menstrui sanguinis est, quòd nō cōtraxe-
 runt tantā caliditatem. id est, equē perfectam in iecore,
 ob id transmittit, & etiā quia humidius est, ideo plus de

sanguine generat. indicio est quòd à suppressione mensium celerrimè transeunt in hydropem, natura nò ferente tantam vim sanguinis imperfecti. cum igitur virtus effingens membra generationis fuerit maior in semine masculino, generatur membrum simile masculo, quòd si vincat pars seminis foeminei, quæ delegata est generationi membri foeminei, fiet foemina. si vtrunque semen par fuerit, cum non possint hæc membra esse similia vt in corde & iecore & pedibus generabitur Androgynus: habens vtrunque membrum. Et quia ad conseruationem foeminei seminis vterum generantis iuuat multum semen foemineum delegatū generationi iecoris ac cordis, ideo generatur hepar cōueniens foeminae, quòd refecet multum de sanguine, & ita cor etiam proportionatum. aliter vincitur semen foemineū vteri causa, aliquando à semine delegato coli generando, nò merito eius, sed merito cordis, & tunc generatur homo audax, sed ad venerem impotens. & si vincat semen foemineum vteri, & semen masculinū cordis & iecoris, generatur mulier moribus virilibus, & carens menstruus, ac plerunque sterilis. Nec minor, imò maior est differentia foeminae à masculo in humido, quàm in frigido. Et ita hæc octaua opinio nostra omnia seruat apparentia. Et quia calor iuuat ad conseruationē virilis seminis magis, ideo masculi, vt bene dicebat Hippocrates, fiunt magis in dextra parte, quàm in sinistra; & à testiculo dextro, quàm sinistro, & à calida & sicca testiculorū temperie, quàm à frigida & humida, vt dixit Galenus secūdo Artis medicæ. non igitur malè dixit Galenus aut Philosophus aut Hippocrates, sed solū imperfectè. Constat igitur quòd ad generationem multū confert, vt mulier excicet corpus, & vterum, comedendo phu & artemisiā per aliquod dies. purgatio etiā cū turpeto cōferr. & ideo plures steriles post morbos conceperunt. Eodem modo hæc conferunt ad generationē masculorum, & in coitu pēdeat super dextrū latus, & illico cōplere post absolutam venerem, mulier se super ipsum vertat. & hoc multi *lib. 3. cap. 74. in vl* experti sunt, qui non poterant habere masculos filios. Iuuant & ad conceptū pulegiū & scandix & castorei *timis ver-* dicum. Sed & venus à tergo iuuat multum ad cōcipien- *bis.*

dum teste Paulo. Ratio est, quòd semen non tam facile diffuit: neque enim anterior vteri pars tot venas excipit, sinuosque vetricæ ingressu obstaculum fit. alius ob pravam imaginationem vehementior seminis eiectio.

Sed hic cadit dubitatio, an testiculi fœminæ possint esse calidiores masculis: dico quòd non tametsi possint in libidinem pronæ esse magis ob serosam partem & renum ac circumiacentium partium caliditatem. quam perfectio seminis in masculo nō fiat ob calorem sed ob refractionem, & membrorum generantium formam atque figuram. Caliditas tamen ac siccitas temperaturæ testiculorum ad generationem confert, cum talis temperatura crassum habeat semen, & sit fœcundissima iuxta Galeni sententiam secundo Artis medicæ.

cap. 40. Sed quomodo calor & siccitas cogunt? cum quarto Meteororum attenuent. propterea & sanguis in arteriis continetur tenuissimus est. Respondeo, quòd concoctio incrassat ubi nulla fiat separatio velut in semine.

Sanguis autem arteriarum non est subtilis ob concoctionem, sed quia transit per septum cordis dētum, dum ex dextro in sinistrum ventriculum trahitur. Sed maior exoritur difficultas: nam quinta Aphorismorum

apho. 62. cum dixisset Hippocrates, quòd mulieres non concipiunt vel ob nimiam caliditatem, vel siccitatem vteri, post med. com. Galenus in Commēto dicit hoc idem verum esse etiam

de temperie testiculorum. Quapropter, inquit, oportet, ut Plato ait in Theæteco, tunc tales mulieribus iungere contrariam qualitatem vteri habentibus. quomodo igitur calida ac sicca testiculorum temperies fœcundissima esse poterit? Respondent quidam, quòd comparata ad vteros frigidos & humidos: ista responsio non satisfacit, quia hoc esset per accidens. Dico igitur quòd aliud est ratione qualitatum, aliud substantiæ. merito qualitatum, calidum, & siccum semen est infœcundum, ut habetur in autoritate Aphorismi adducti. sed quia ad caliditatem & siccitatem testiculorum, sequitur seminis substantia densa & concocta, & spiritu plena: ideo tale semen his de causis est fœcundissimum. Quòd si postmodum in vterum incidat frigidum & humidum, nihil potest esse fœcundius.

Supereſt modò difficultas, quonam pacto parentibus filij aſſimilentur. Galeus in ſecundo de Semine inquit, *cap. 2.* quoniam & mēſtraus ſanguis aliquid agit, & ſemen maſculinum aliquo modo & patitur, & materia eſt age igitur, vincat maſculinum ſemen, tunc patri aſſimilabitur: ſi autem fœmineum, atque cum illo mēſtraus ſanguis matri. Sed ſatis mihi videtur obiter tam difficilem tractaſſe queſtionem, cum in alijs facilioribus tot verbis utatur. Sed agendum veritas illa ſit: quomodo oculis patri aſſimiletur, naſo matri, non explicat? & rurfus, cur a quo materno, ut ego qui Iacobo Miherio materno auo moribus, ingenio & corpore ſum perſimilis? at decebat magis patri. videtur etiā difficile, ut inquit Philoſophus, hoc tueri niſi utrunque ſemen ex toto decidi aſſirmemus. at nō deciditur. Neque ſi decidatur, fieri poteſt ut ſimul & mas ſit & matri perſimilis. Ergo Philoſophus *4. de gé- ner. anim. cap. 3.* ipſe tria ſupponit. primū quòd motus alij aëtui, alij potentia vnicuique inſunt. Secundum quòd cum degene- rant in contrarium abeunt. Tertiū quòd in proximum. Igitur Socrates & hic homo eſt, & maſculus, & homo, & animal, & viuens. Si igitur ſemen ſanguinem matris euicerit, procreabitur puer patri perſimilis. Quod ſi paulò defecerit, paterno auo. ſinautē minus adhuc validum eſt patruo. tum verò ſi multum vincitur, ut dictum eſt, fœmina procreabitur. at ſi adhuc minus poſſit nō ex humano genere ſed ſolū animal, atque ideo monſtrum. at ſi minus, viuens tantum ut mola. At verò quomodo mas matri ſimilis aut fœmina patri? Reſpondet morum qui à patre & ab vniuerſalibus cauſis ſemini ineſſe aëtui: potentia autem qui à matre atque auo. reſidet enim vis aſſimilās in matris ſanguine ipſi matri, tum auo materno, atque aui. & in ſemine patris potētia morus aui ac auiæ paterne, cæterorūque maiorū ſuorum. Cum igitur ſemen à proprio vigore deſtituitur, quòd potentia eſt agit ad aſſimilandum, formas enim plures veritas aſtu ponere, potentiam finxit. velut intellectiua quæ ſenſitiuam habet ac nutritiuam, igitur in proximā formam mouentem tranſit, cum à validiſſima deſtituitur. earum autem formarum nullus eſt ordo ob id alij alijs ſimiles efficiuntur. At hæc Philoſophi ratio dubia eſt: nam quo-

modo patruo similis efficitur? cū nullum semen potētiā patruī formam aut fratris contineat. Deinde quomodo referet quòd iam diximus pedibus & toto corpore patrem, delineatione autem vultus ipsa matrem? Tertio quomodo cicatrix patris velut de Chalcedonio viro dixerat in filium trāfibit? tum verò quonam pacto si vicie semen vt masculus fiat, nūc etiam victum matri aut alijs assimilabitur? Deinde si non exciditur à partibus quæ iam consistunt, sed à nutrimento, vnde illi causa similitudinis? an in corde totius corporis similitudinem contrahit? difficilia sane hæc & prorsus miraculis similia. Benèque meo iudicio fecisse videtur, qui tādū solutionem quæstionis distulit. nam cum in primo libro eam mouisset in quarto soluit. Dicamus igitur quòd quilibet tam pater quàm mater, constat ex utroque semine suorum parētum. & in diuersis membris est vtriusque vniūse seminis superabūdantia. Cum verò deciditur semen à patre, si quidem validæ omnes partes fuerint decidetur validū, atq; filius patri assimilabitur. Si autem semen quod ex patre deciditur capiti pertinens inualidum fuerit, vincatque ibi matris semen, quoniā processu temporis paternū est debilitatum, cæteris autē in membris validū sit, generabitur puer aut puella similis patri in omnibus membris, solo capite auiæ paternæ assimilato. Quod si ex toto semen paternū, quòd à capite deciditur debile fuerit, vincatq; vxoris semen, natus matri capite, cæteris in membris patri similis erit. Quòd si semen quod ex patris capite deciditur debile fuerit: patris tamē ac matris eius seminis vis valida, natus caput simile patruo paterno habebit. Nā patruj caput ex paterno & materno compositum est, vel altero vincente. eodem modo si imbecilia omnia ex parte fuerint exinanitāque etiam in illo maiorum virtus, natus pro membrorū ratione, in quibus semē matris, aut patruī materni aui vel auiæ vincet persimilis erit. Sicut igitur in anima est vis imaginādi, & ratio, & memoria, & sensus, ita in corpore sunt multæ formæ, nō solum natura sed loco distinctæ. Velut cor meum assimilatur in natura patri meo & aui paterno Antonio Cardano. & ita proauo facio alteri, & atauo Aldo cū intercesserint ab illius ortu ad hanc vsque

diem anni c c x x. fuerūt enim omnes viuacissimi, non tamen vt audiui forma similes. Sed dices hic relinquuntur quinque dubitationes. Prima, quomodo possit cicatricis vestigium transire ex patre in filium. & Hieronymus Cardanus medicus affinis noster, habet in brachio sinistro vestigium nigrū pilosum in parte syluestri radij seu cubiti, quod contraxit ad vnguem ab auo paterno Iacobo. Secunda est quonam pacto cum semen non decidatur à toto, neque à partibus in actu, sed sit solum nutrimentum quomodo potuit efficere sibi simile? Tertia, si masculus à masculo sit, quoniam membra genitalia vincunt, oportet esse genitale filij semper simile genitali patris. Quarta, quia si corrūpitur forma membri aut debilis redditur, quomodo potest ibi esse forma feminis alicuius parentis valida? Quinta, quia poterit patruus nulli parētum suorum assimilari, & tamen natus patruo assimilabitur. Addunt aliqui ex quibus est Auicenna, quod ob imaginationem filij etiam alienis assimilantur. & adducitur exēplum de Iacob, qui decipiens Laban focerum suum, quotiens vellent procreari agnos albos ponebat baculos decoratos ubi pecudes bibebāt, nam ibi arietes cum eis coibant: nascebanturque agni non parentibus, sed ligno quod prae oculis habebant, dum concumberent persimiles. Et Philosophus dum reddit rationē, cur minus filij hominum quā belluarum parentibus suis similes reddantur, in hominū imaginationē refert. Sed hoc responsum est secundum vulgi opinionem, vt pleraque quæ in Problematibus cōtinentur. Illa autem opinio ab adulteriis inducta est: quippe cum impossibile sit tamē maxime si quid sit in patre præcipuum boni, aut perspicui mali, quin vel moribus vel membris aliqua ex parte filius non referat patrem. Quod verò attinet ad sacram paginam mihi vt medicorum non est. ad dubitationes, igitur dico quod quamuis semen non decidatur à membris, impressionem tamen ab illis recipit, quoniam mutatur, sed nondum mutatum est ideo potest efficere simile & nō simile. Sicque patet ratio duarum primarum dubitationum. illud adicito quod quandoque trahit aliquid iam assimilatum membro secum, tuncque fit perfecta assimilatio. & si di-

10. probl.
12.

tas est homogeneū semen, ac sibi ex toto simile, respondeo, quod substantia simile quidem est, aliter parte pereunte homo mutilus nō raro nasceretur. Sed tamen in qualibet parte mixti est tota vis, quæ postmodū distribuitur. De genitali filij respondemus si à corde vel iecore, vt diximus, non iuuetur simile efficere. Sed repetitur etiam à semine matris & à sanguine. & quandoq; debile est, sed virtus paterni seminis ipsius patris in eo vincit. has omnes ob causas frustratur similitudo. Corruptur autē forma membri generantis semen, quia ab aliis vincitur formis. nec est necesse vt si victus vincitur, vt victor etiam vincatur. de patruo parentibus non simili si filius fratris ei similis sit, casu accidit. Memēto tamen vt in solidis ac seminalibus membris filius plerunq; patrem refert, sic in carne matrem. fallitque hoc delineamenta sepe. Quæ quando multum cōfunduntur à multisque maioribus secundum diuersa membra capiunt similitudinem casu quodam, licet non sepe, citra adulterium alienum virum exquisita similitudine referūt. Sed dubiū est cur semen factum sit in animalibus perfectis à natura: dicebat Auerroës duodecimo primæ Philosophiæ, & in disputationibus quod à putredine genita generantur à corporibus celestibus, vitamque ab illis sortiuntur. Verū secundo de Generatione animalium, & in tertio eiusdem, & rursus in quinto de Natura animalium, ubi differentiam posuit eorum quæ semine & quæ sponte generantur subiectam materiā loco seminis ponit: talia enim ex aliis insecta generantur. vt maxime in quinto de Natura animalium multis exemplis docet. Calorem autem syderū causam esse vult. Verū quomodo illud est intelligēdum quod ab Auerroë scribitur septimo primæ Philosophiæ, si forma separata animal generatur, igitur absque materia. Themistius itaq; in expositione secundi de Anima dicit, animalium duo sunt genera, quorum enim perpetua est generatio, vt quæ semine procreantur, illorum est particeps magis natura immortalitatis: quæ autem solū ex putri materia ortum habent, cum illorum non sit adeo perpetua generatio, nec erunt talia immortalitatis adeo participantia naturam, vt quæ solis ac statis quibusdam temporibus appareant

com. 13. Et

18. dispu.

9. dubio 2

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

reant sintque. Vnde liquidò apparet, semen esse ob perpetuitatem generis & immortalitatis speciem quādam. Philosophus autem & eius interpres Auerroës dixerūt *t. 6. c. 1* quòd tam animata quàm quæ anima carent, ab exteriori mouentur motore, tametsi animata videantur sponte moueri. lateâtque quomodo animata ab alio moueantur. nam quòd per se mouetur simile est mundo. Sed Auicēna quintodecimo de Animalibus existimat omnia animalia ex putredine posse generari. & dat exemplum de Bombycibus qui peruenerunt in urbem Scealicam: & est quasi dicas sancti feminis post pluuiam magnam, & tegebatur tota terra & fecerunt sericum. Et hoc animal fuit cognitum etiam Philosopho quod nō nunc putamus nouum quinto de Natura animalium. refertque *cap. 19.* primam Pamphilam Platis filiam in Co insula ex illorum cotto texuisse telas, atque inde vestes. ergo non hoc nostrum sericum est quòd utimur, neque dum sericum erat in pretio apud veteres fuit. Igitur vt ad propositum reuertar Auicēna aliud dat exemplum de scorpionibus amici industria genitis qui alios generauerunt, tum de piscibus in noua aqua. quod nos singulis experimur diebus, magna etiam piscium iactura Lucius innascitur. cum nemo tam amēs sit, qui illum cupiat inesse ubi redditur sperat ex piscium prouentu. Sed quòd maximum est de Fibro animali enarrat historiam, hunc Castorem quidam vocant. Hic genitus videtur ex putredine, cum visus sit solus in prouincia, quæ multis millibus passuum distabat, ubi ea animalia procreari solent. mitto quòd lepores & capreolos in Ægypto procreari post Nili fluminis inundationem plerique fidedigni historici, non solus Auicenna affirmant. Auerroës tamen vt dixi duodecimo primæ Philosophiæ contra Platonem ac Themistium inuectus, inquit, non esse formas separatas, quæ animalia possint generare, aliter possent generari absque agente eiusdem rationis seu semine.

Sed dicit in vtrisque animalium generibus sufficit sola materiæ preparatio. Dicit virtutes igitur hæ sunt in vtrisque similes, nisi quòd preparatio in materia putri est à solo sole, sed in semine à sole & à patre. ista igitur preparatio inquit, à sole ipso in vtrisque ad actum re-

ducitur, generatioque ipsa perficitur. nec requiritur ad hoc forma separata. Cum igitur animal ex semine genitum, primo à natura intenderetur, non potuit sol supplere solus ad materiæ præparationem, sed proprium agens requirebatur, cuius ope nunquam cessaret talis præparatio. aliter non primo ac principaliter, sed casu quodam, velut quæ putri natura constant, animalis huius conseruatio à natura intenderetur.

Qui igitur posuerunt ideas, vt Plato & Themistius, atque Apharabius Platonem sequentes, sustulerunt præparationem hanc. quoniam poterat idea non solum quemadmodum solis calor educere, quod erat præparatum ad actum: sed ipsam præparationem sine proprio agente perficere. atque ita non solum omnia animalia ex putri materia generare; sed ex qualibet materia quodlibet animal.

Differt igitur opinio Platonis ab opinione Auerrois in tribus. Primum, quòd non omnia animalia possunt sine semine generari. Secundum, quòd Idea non est sufficiens sola in genitis à semine inducere præparationem. Tertiò, quòd agens incorporeum, vt pote Deus benedictus, licet contineat in se vires omnes, non tamen agit quicquam nisi medio corporis. & idem de Ideis erit statuendum. primam enim causam omnes formas continere concessit Auerroës duodecimo primæ Philosophiæ. pro his autem explicandis, licet ex Themistio & Auerroë multa possemus adducere, hæc tamen sufficiant.

Reliquum est tandem, vt pauca his adiciamus materiæ necessaria, velut de senibus, diximus quòd similes sibi procreant: quoniam non solum, vt dictum est, multum seminis effundant, sed etiam quia concoctum, si tamen humidius sit, foemina generabitur. non enim, vt diximus, magis confert ad masculi generationem calidum, quàm siccum. qui autem multum concumbunt, aut foeminas procreant, aut sibi dissimiles filios. In expellendo autem semine, hic ordo seruator, vt validissima pars sit iuxta Galeni sententiam, vt dictum est, quæ primò eiicitur, debilissima quæ vltimò. ob id qui arētū habent virgæ foramen, vt adolescentuli, rarò generant,

& scēminas, & infirmos. plurimum etiam ad generationem obest, si non intentus coles valde sit, sed flectatur. accidit hoc vitio nervi cuiusdam sub cole existentis, qui glandem ad se inflectit, dum membrum tenditur. frangitur autem in coitu bona fortuna quibusdam, aliis autem integrum manet, impeditq; generationem magna ex parte. debilesque procreat natos. Hæc igitur tot ac tanta de his dicta sufficiant.

F I N I S.

HIERON. CARDANVS MEDICVS AD

LECTOREM.

SCIO quàm multa mihi, Lector cædidissime, circa ea quæ hic scripsi, obici possint. Cum quæ communis hic timor fuerit scribentium, ex eis plerique, inter quos Galenus extat, libros suos accusationibus excusationibusque citra artis utilitatē, sed non citra legētium tedium atque iacturam referferunt. Honestiorem ego sanè arbitratus sum orationem illam atque vtiliorem, quæ nec Lectorem nolentem vexaret, nec moram studiis afferret, & simul cum presentium calumnia à libro ipso exrinderet. Sic enim presentibus me satisfacturum puto, & nuga hæc ad posteros non deferentur. nec immixta libris nostris illorum ordinem conturbabunt. Scripsimus aliàs de Consolatione libellos tres, & de Propriis libris vnum, in quibus quantis calamitatibus afflicti fuerimus, quàm forti animo rem literariã nixi fuerimus, augere edocuimus. Neque nobis, quod sibi plerique nostrorū temporū affuisse gloriātur, Mæcenates ulli vnquā fuerūt: vti namque nō magis fuissent qui obessent, ita vt sine auxilio, ita etiā sine impedimēto fuissē. Solus Sfondratus cardinalis, annis ab hinc tribus aut quatuor non mihi leui fuit auxilio: ita tamen vt ob fortunam meam potius propulsauerit iniuriã (neque tamen id

parum fuit) quānt euexerit. Fuerunt & qui ad *Astrologiam* impulerint, non tam, vt reor, quod sperarent, quā irrisderent artem quae prorsus vana & habebatur, & erat. Nempe in tam absurdo labore nihil contulere, vt neque alius quissiam. *Fortuna* ne id acciderit mea, an temporum vitio, non sat scio. Verum mihi cum illo non secus ac *Herculi* cum *Euristheo* cōtigit. Quae inaccessa enim sperabat, ad illa mittēs mundum à multis incommodis liberauit. Sic nos aliqua spe lassati, dum in incerto vagamur labore, *Arithmeticam* compleuimus, *Astrologiam* quae futura predicare docet in lucem eruimus: docuimus quae, nullam aliam artem, nec medicam ipsam, minus esse fallacem. Ex cētum enim iudiciis tum temporum, tum singularium hominum, mensibus ab hinc decemsetto (nam vix duo anni sunt, quo tantum absoluius laborem) editis, nullum irritum fuit. Verum priuatim ab initio, non tantum quod metueremus infamiam, sed ob indignationē potius ista prosequēbātur. Sunt quae huiusce rei in edito anno praterito libro, non pauca experimenta. Dū boni, quantum potest inuidia! olim cum medicus essem. *Astrologiae* vero ignarus, pro *Astrologo* habebar, pro *Medico* non habebar, nunc deferrescente paululum inuidia *Medicus* sum ex toto, non *Astrologus*. Ergo ea de causa, vt essem quod non essem, non essem quod essem quasi ludibrium de me agente *Fortuna*, liberalitatē *Alphonfi Auali* Principis expertus sum. Qui quādiu non alieno, sed suo vixit arbitrio, & splendidus, & liberalis, & virtutum amantissimus fuit. Postquam vt in pingui solo inutiles spinae creuerunt, obrutus alienis consiliis, naturam propriam retinuit, solita munia non obliuit. Ergo, ne quis diuini ingenij Principem damnet, donec se illo meliorem ostendat. Interea illustrissimi *Senatus* votis, tum primū *Præsidis Iacobi Philippi* Sacri viri singularis virtutis, sfondrati quae, cuius nūquam memoria meo excidet animo, *Ioannis* quae *Angeli Ariciboldi* auctoritate ad *Medicinae* lecturam traductus sum. Nuper verò isdem fermē consiliis, adiuuantibus quae optimis è nostro collegio: iterum *Papiam* rediij. Quare non est, vt cum satis fermē potius, quā hominum voluntate adiutus videar, tam pauci quae de me bene mereātur, vt vel veritatem timore suppressere, vel blādiri cuiquam indigno, vel fortunae varietatem formidare debeat. Nam mutuum scabere etsi multis datum est. Nos quod nullis succrescere voluerimus à multis ob id odio habemur. Sed quantū fortuna nobis magis obstitit, malorum quae hominum conspiratio, eo Diuis-

tus nos quidam spiritus, & non sperantes clarius tutatus est, &
 adiuuit. Quid ergo est, cur timeam ea amittere, quæ mihi dono in-
 sperata aduenerunt? Nec tamen omnes odio habui, sed laudauis
 Andream Vesalium ob virtutem: nam hominem nondum e facie
 noui: & mihi hoc certè commune est cum illo, ut pro veritate ipsa
 quandoque Galeno aduersatus sim. Sed, en, impium est Galeno
 aduersari? Heu stulte, ac miser, an non ille homo fuit? an non so-
 lum omnibus suis predecessoribus, vno excepto Hippocrate, con-
 tradixit? sed etiam eos, per quos profecerat, magistros ignoratiæ
 arguit? En, audi quid dicat, dum medicamenta ad singulos mor-
 bos conscribit. At vero Archigenes, ut si quis alius, quæ ad
 medicam speculationem attinet, diligenter edificare studuit, atque
 ob id, quàm plurima scripta memoratu digna reliquit. Nō tamen
 in omnibus sanè quæ tradidit irreprehensibilis mihi videtur: ne-
 rum velut & ipse pleraque eorum virorū, à quibus adiutus eua-
 sit optimus, reprehendit: sic par est ipsum delinquentem à nobis po-
 steris redargui. Difficile enim est, ut qui homo sit, non in multis
 peccet: Quædam videlicet penitus ignorando, quædam malè iudi-
 cando, quædam tandem negligentius scriptis tradendo. Sic nos ra-
 tionem ac experimentum proponentes, in reliquis Galeno, ut par
 est plusquam ceteris aliis omnibus tribuimus. At qui omnia illi
 tribuunt, non tã illius esse studiosi videntur, quàm reliqua omnia
 ignorare. Quod si modica pecunia causa, siliquam Indam, māna,
 saccharum, rhabarbarum quæ Galeni medicamentis, & Hippo-
 cratis relictis amplectuntur: quanam, rogo impietas est, ubi error
 Galeni multorum hominum morte pensatur, ubi uel experimento
 ipsi contradicit, illum vel infensis astris tueri velle? Ergo illa ex
 toto, & reliqua Galeno ignota relinque medicamenta, tunc quæ
 prorsus te credam esse Galenicum. Verum, dicis nō adeo feliciter
 mihi res in medēdo succedunt, relinquunt quæ me homines. Itaque
 non te Galeni amor detinet, sed præceps inuerecundia. Quid eni-
 prohibet, si in manifestis multa Galenus ignorauit, in oculis tori-
 bus longè plura nesciuisse? At dicēs, singulares rerum species
 ignorare potuit, medicæ ars præceptis generalibus cōstat: quæ ille
 non solum scuit sed etiam tradidit. Sed si tradidit, non perueni-
 runt: quæ autem non peruenierunt, sunt ac si non tradita nobis
 fuissent. Cum enim multa, imò plusquam dimidium scriptorum
 suorum perierint, si non illa repetit ac frustra scripsit, necesse est
 nos omnibus his indigere. Deinde si per generalem rationem re-
 gulam illam intelligis, quæ docet, contraria contrariis curari: ego

sanè fateor omnia tradidisse Galenum: sed & ante eum Hippocratem, nullò que huius causa libro indigemus. Sed si singulorum morborum signa, modos, causas, sympto nata, auxilia: tum corporis partium numerum, situm, utilitatem, qualitatem que intelligimus, necesse est etiam in scriptis Galeni multa, velut inter illius medicamenta, ac maxime necessaria deesse. Quamobrem nec his duobus libris tantum, sed decem alius ista sum prosecutus. Veruntamen tres proximi, qui sequuntur, iuncti vix hunc unum superant magnitudine: Sextus istam habet magnitudinem: sic edentium illi nullus primi magnitudinem aequat. Quod si in posterum Meccenas aliquis affulserit edentur: si non, suppressere eos consilium est. Nam primo edito satis prouisum est ex arte ad necessaria vitæ: hoc autem secundo ad gloriam. Simul que experiemur, an forma nostra possit Principum optimam naturam superare. Neque enim ego ille sum, qui impressorum lucellis inhiem: quinimo saepe oblatus renuis. Satis mihi est, quod certatim ab illis expectatur vsque ad contentionem, quod que maxima cura illorum in lucem prodeant. Quod et si multi de seipsis suis que laboribus glorientur, noster hic tamen rerum nostrarum contemptus, confessio que non gloriosa, plus secum habet forsan existimationis quam multorum qui sua inaniter iactant. Nobis nostra contemnentibus, alios que accusantibus prospera magis in dies successerunt. Quod non inuidia, aut iniuria in quenquam, vel luore, vel odio, non ambitione, sed morum huius temporis improbitate id effecerim. Ergo hoc atque primo edito libro, qui ferme totius operis contradicentium medicorum tertiam partem magnitudine aquant, quantum rei medicæ accessionis factum sit, tute lector extima absque luore. Neque tamen quendam laudibus suis, etiam præter Vesalium, fraudauit. Manardum coactus sum improbare, quod nihil inuenerim in eo quod laudare queam, facit & hoc studium atque ingenium nostrum, illius conatibus ex toto contrarium. Ille ut videretur magis quam quod esset, diceret que potius eleganter quam verè diligenter cauit: nos ut verè potius, quam eleganter scriberemus, esse que malletus quam videri. Eo forsan factum est, ut quibusdam obscuriores videremur. Sed tamen clara hæc quantum artis subtilitas postulat, nostra sunt. Qui existimant artem facili oratione tradi posse se illam ignorare fatentur: qui persuadet, deceptores sunt. Qui cupiunt, molles, atque etiam illius exercitatione indigni. Qui enim non longè difficiliora scriptis his potest intelligere, hic ut plures ægrantes eccodat ignorantia sua necesse est,

Ergo difficultatis quantum arti fuerat necessarium, facilitatis quantum ad discendum conueniebat inmiscui. Arabum sententiam, rationes, experimenta que non spreui. An decuit eruditissimos viros, optimos que Philosophos, ob solam vel lingue asperitatem, vel rudes interpretes aspernari? Quosdam Græce obganientes, nec Philosophia, nec medicina gnaros, solum nomen Galeni, tam que illud Hebræorum ineffabile Dei quod septuaginta duobus elementis constare affirmant, iactantes amplecti, tum maxime quod rationes negligere se præferunt, verè autem fugiunt. Fateor Iacobum, & Vgonem, turbam que illam quam Gentilis excitat chimericis idolis plenam, parum ad medicinam conferre. Sed in vno Conciliatore, Auicenna, Raseque, quid habes præter linguam, que regionis aut ætatis fuit calamitas, quod impar tuis sit egregiis inuentis. Quid cum subtilitate Auerrois, cum iudicio Auicenna, cum grauitate Rasæ, cum doctrina Conciliatoris conferri potest? An illa vestra decem inuenta, qua alter ab altero surripit, nunquam habitura finem contentione, his comparare audetis? Sit Galenus modo diuini Hippocrate: an non est homo, errare que patet? an non illius maxima pars librorum concidit? an non qui prima & optima Aldi exemplaria emendauit, non minus Græcarum literarum, quam etiam medicina ignarus fuit? an ad illum, vel illo teste sine Philosophia, Geometria, Arithmetica, Dialectica que accedere licet? Deinde quid ex illo vidistis qui tantum gloriamini, aut si vidistis nonne memoria excidit? Facile est ex ungue Leonem, vt dici solet, agnoscere. Quidam in nobis memoriam æternam esse putarunt, quod prompte de Galeni sententia responderem, nec vnquam deceptus sum, id quomodo factum sit dicam: totum perlegeram illum, adnotaueram que locos pauculos in quibus à ratione discedit: cum itaque illos commendasset memoria, in ceteris que ratio suadebat, respondebam, hoc que cum Galeno simul sentiebat, ita leui labore rem, penè infinitam memoria commendam: simul que rerum scientiam adeptus sum. Hoc idem vt lector facias illorum nugis relictis, suadeo. Hoc autem vt facias omnes illas artes vt discas necesse est,

DE SARZAPARILIA.

ADIX quædā nuper tenuis ac sub-
crocei coloris ex India aduehitur,
quam ego omnium Mediolani pri-
mus vidi : erat autem non abūmilis
liquiritiæ tenuissimæ, rugosa scilicet,
(nam ea talis cūm siccatuꝛ euadit) &
colore inter croceum & cireneum:

sed gustus subamarus erat: odor vix sentitur, vncia vna
in lib. ij. aquæ colorem addit vini rubri turbidioris, odo-
rem quasi grauem, amaritudinem non leuem, & summē
prouocat sudorem. Partium est tenuium crassarūque,
amaritudo in terreo cōstat: calida in fine primi ordinis,
sicca in secundo: epota cum tenui victu, scilicet pane bis
cocto, atque passulis, per dies x l. Gallicam luem plus iu-
uat quānā Cina, aut lignū quod Sanctū vocatur. Ex-
pedit autem vt sic etiam opituletur his qui arthritide la-
borant, & vlceribus prauis, & his qui ob pituitosum hu-
morem laborant œdematibus, aut morbis trans Hepar.
In obstructionibus autem cōcruæ partis iecoris & ven-
triculi mala cōctione, non auderem hoc tentare, nisi for-
san victus tenuitas nos à periculo tuos redderet. Quod
etiam iecur confirmet, quodque lienem extenuet, quod
incipientem elephantiasin curare possit, & hoc veritimi-
le est. Dantur decocti vnciæ sex in singulos dies somno
mane, id est, hora diei secunda, tantundem horis ante coe-
nam tribus tum cum cibo quantum volet. Permittitur
autem sudare contextus pannis ab assumpto potu: ve-
rū vt sudauerit, liberior est quān in assumptione indi-
ci ligni: neque enim prohibetur quin in solida prodeat
exercitia, nisi frigoris metu, vnde contextus pannis esse
debet, & vitare infausta tempora pluuiarum, ventorum,
& frigoris. Meminerit eius quod scripsit Hippocrates,
Vbi fames, laborandum non est: atque similiter cauē-
dum, vt inquit Galenus, à sectione venæ: sic & à vene-
reis, ac curis nimis: singulis tamen decem diebus pur-
gare conueniet corpus, cum catapotiis quæ lentos humo-
res & crassas feces expellere possint: quales ex Aloes col-

Iocynthida & Elleboro componuntur. Alij præbent filiquam indam cum dia catholicone, quod vt minus vtile est, ita magis tutum. Habet autem præcellentem inter sui generis medicamenta vim hæc radix, in emendandis capitis ac cerebri vitiis: seu ob tenuitatem, seu ob proprietatem quandam. Et quanquam hæc ita sint, candide lector, non tamen tantæ vicius tenuitati seorsum præsertim purgationibus frequenter adhibitis, parum ad curandos consimiles morbos tribuerem. Quo fit, vt Gallicam hanc pestem inter frigidos affectus collocauerim. Sic humana solertia in dies inuenit quod iam inuentis merito præponi possit. Vidimus in claro viro Martino Chiaues Hispano post modicæ quantitatis haustum (nam in eo periculum primo fecimus) crassam atque sanguineam materiam à naribus descendentem: ita vt propter os quod intermedium est miraremur, quâquam vlcerâ aliunde vsque ad os penetrantia, à descensu diuerterent. Constat autem Indicas res maiori præditas esse virtute, etiam pro qualitatum ratione. Sed de hoc à nobis in libello de Subtilitate dictum est. Nunc autem quoniam ita fit, solum intellexisse sufficiat. Quodque generaliter peregrina medicamenta plus agât: aer autem, atque cibi, ac po-

tus patrij, ad vitæ vsum

magis conducunt.

HIERONYMVS CARDANVS
MEDICVS MEDIOL. IL-

LVSTRISS. AC EXCELLENTISS.

FLORENTIAE DVCI S. P. D.

POST peractam libri secundi *Contradicientium medicorum* disputationem, visum est mihi utile pauca addere pro exemplis consiliorum, & nouorum auxiliorum, tum etiam morborum. Selegi autem morbum meo iudicio difficillimum, è re occasione patatum etiam medicamentum validissimum: consilium que morbi obscurissimi, quod tamen sorte mihi quadam exarandum venerat prioribus diebus. Ergo iam rem exordiar.

HISTORIA MORBI
VALIDISSIMI AD EXEMPLAR
TRIUM LIBRORVM EPI

DEMIORVM, QVOS OLIM

agens in Saccenũ oppido
conscripsi.

CVM Calēdis Augusti anni M. D. XLV. Mediolanum è Papiæ reuersus essem, Princeps optime, ac sapientissime, ad pristinam medendi exercitationẽ me contuli, atque in ea solita vsus felicitate, præter duos diutino morbo sub aliis medicis confictatos, neminem penitus morte amisi: cum tamen quingentis ac etiã pluribus ad Aprilis vsq; Calend. ægris manus admoissẽ: tantũ potest vera ars si ad hos fucatos nebulones cõferatur, qui nõ artis præceptis inteti, sed cõspirationibus atque calũniis, bonos quidem infamia, ciues autem ægros morte afficiunt. Sub Calendis Aprilis tamen quibũdam manus admoui, qui omnes cum vno ac eodẽ morbo laborant, xx. die sub initio periere, nec vlius celerius aut tardius ex languẽtibus. Quinimo ad eodẽ cõstanter eã diẽ

obtinuerunt, ut cum, quædam mulier Anastasia in domo illustris viri comitis Ioannis firmi Triultij ægro-
raret eo morbo, à prima statim visitatione libere affir-
mauerim eam proxima diei Dominico succedenti no-
cte perituram, quod esset ea nox xx. diei initium. ego
autem xv. die morbi vocatus sum, reliquo tempore in
manibus fuit medici experti amiciq; nostri, ac rectè in
arte sentientis. Cum igitur quinque sic periissent, nec
venæ sectio, nec purgatio, nec vinum, nec victus tenuis,
nec vini abstinencia, nec cataplasinara, nec ea quæ cordi
conferunt, profuissent: sed eodem morbo laborâtes is-
dem symptomatibus eodémque modo ac eadem die
perirent: visum est mihi dignū minus, si qualis hic esset
morbus adeò lethalis conscriberem. Primum, quæ labo-
rabant omnes fuerunt iuquæculæ virgines, atque hoc mi-
rum, dolor aderat super umbilicum, assidua nausea &
cibi fastidium. tum deiectiones corruptæ malè olentes,
& quibusdam diebus plusquam conueniret, venter de-
mittebat, aliis autem mediocriter sistebatur. non tamen
decretoria erāt hæc, nec diebus decretoriis, spiratio ipsa
paululum dēsa, & non omnino naturalis. calor exterior
moderatus adeò, ut vix persuadere possem astantibus
quòd febriearent: pulsus tamen duri, veloces, parui ac
frequentes, validam febrem ostendebant. lotia qualia
sanorum ferme. nebulæ aliquando suspensæ in his, ali-
quando sedimentū. Mens continuè constans, vigilie do-
loris perpetuitatem consequabantur: nec tamen semper
dolor somnum vincebat, sub xi. diem omnibus omnia
visa sunt mitiora. Pulsus tamen aderat cordis, & singul-
tus: sub xv i i. omnia adeò manifestè intendebantur,
ut morbi magnitudo ne ipsos iam tunc lateret astâtes,
à x i i i. die venter totus vbi vëtriculi regio dolitabat,
cum ipsis lateribus, tum intumuit. x i x. oleosum quid-
dam ac quasi subnigrum euomebant. initio die xx. mo-
riebâtur. mortuis vagues liuidi ac subnigri & vëter, ut
vter inflatus. dum viuerent bene semper sperabant &
nunquam delirabant. x i x. difficultas spirandi ne ipsum
latebat ægrotantem. die xv i i. omnes aluum copio-
se demittebant. Hæc fuit morbi sæuissimi enarratio,
quæ tamen paucissimis aduenit. Nunc igitur videndum

- qualis nam fuerit morbus: atque vt existimo hæc dispositio est ventriculi phlegmo, inquit enim Rases vt quidam de nominibus solliciti dicunt: Si cum dolore ventriculi febris fuerit, & apostema manifestum cum sensu caloris in tactu æger ex basilica (iecorariam solemus vocare) sanguinem mittat, haud dubie quia phlegmonem adesse intelligit, vt etiam Mattheus Ferrarius in expositione docet, & Platearius, docentes etiam generationem ex mente Gentilis si quidem, quod fiat per infusionem bilis in tunicas ex concavo venientis. Et patet, *Quod*
- lib. 9. ad* Symptomata secundum illos præter propria etiam signa conueniunt: & sunt, Doloris vehementia, æstus magnus, pulsus cordis, syncope, frigiditas extremitatum, sudor frigidus, deiectio appetentiæ, corruptio excrementum. *Almäs.* Quod autem dicunt de stupore, alienatione, conuulsione ac subeth, non apte ponitur, nam cataphora laborant, atque sic subeth exponi debet, cum subeth seu grauis somnus à frigida causa & plerunque humida fiat, carum vocant Græci. Reliqua non sunt signa propria nec etiam vera persæpe, nec secundum rationem. Nam licet sit in membro neruoso quia tamen extenditur ab omni parte, non fit vera cōuulsio sed singultus qui species est conuulsionis. *6. 64.* Sed vt ad Rasem iterum reuertar, ipse posuit suam curam meliorem in lib. Diuisionū per lactis potum & compressionem: sed hoc cum iam fuerit suppuratum, quod in phlegmone continetur. Sed & quæ ad pulsū attinent. his contentiunt quæ à Gal. in quarto de Præfagio ex pulsibus scribuntur. Pulsus duri atq; creberrimi in ventriculi phlegmone sunt. Sed si in ore eius sit phlegmon, adeo duri esse nequeunt. Dilucidius etiam dum de Causis pulsuum loquitur ex Isagoge. Nam si inflammatus sit duntaxat, ita mutat pulsū, vt neruosi corporis diximus inflammationem solere. Si cōprimatur, vellicetur, lāguescat, singultiat, vomat, nauseet, fastidiat, doleat pro genere symptomatis. Subiungit languidi parui paulo celeriores, & admodū crebri euadūt pulsus. *trac. 6.* Superius autē declarauit quod pulsus inflammationis partis neruosæ parui sunt, duri atque ferrini. Ita q; de signis satis conuenit, licet parum apte ea disponant recetiores. *cap. 13.* Sed quomodo fiat hoc apud me vehemēter dubium est. *Diuis. 26.*
- cap. 59.*
- cap. 6.*
- lib. 4.*
- cap. 24.*
- cap. 7.*

Nam quod ex infusione fiat chili ac nutrimenti, videtur
 fermè impossibile, videmus enim omnes phlegmones
 fieri ex venarum tumore, quod etiam sensitse videtur
 Galenus libro de inæquali intemperie. Quomodo au- *cap. 3.*
 tem fiat ex venis quæ ab hepate prodeunt adhuc dubiū
 est. ille primo in exteriorem tantum tunicam ventricu-
 li ingrediuntur. Quod si ex caua vena prodirent non
 mirum esset fieri phlegmonem. At Vesalius ostendit ex
 stelechia sola nutriri ventriculum, imponit autem Gale- *li. 5. ca. 3.*
 no quod voluerit etiam ex caua venas ad illum perue-
 nire. Sed hoc Galenus non censet. in sexto enim Anato-
 micarum aggressionum qui locus à Vesalio adducitur,
 inquit. Atque vena quædam ex iecinaore ad lienem per- *fol. 4.*
 tinet, cuius processus in ventriculum deferitur: eius vero
 pars quædam, postquam omnibus lienis partibus pro-
 pagines transmiserit, in ventriculi gibbum ascendit. Et
 infra paulum, Vena portæ quam recentiores, quod alia-
 rum supple quæ ad membra nutrimenti deferuntur qua-
 si caudex sit, *σελεχιαῖαν* vocant. vbi manifestum est de
 portæ vena illum intelligere, atque ob id minime venā
 seccare oportet. Hoc nanque auxilium prætermittunt
 Alexander & Ætius: Paulus autem curæ non meminit.
 At dices Rases sanguinem mittit, & Auicenna & Auen- *li. 3. ca. 9.*
 zoar: Respondeo morbi magnitudinem inspexere. Sed *lib. 9. ca.*
 non est cura propria. Mirum est igitur vel quomodo *16. 31. 32*
 fieri possit ex porta vena trahente, multoq; ma- *tr. 4. ca. 3*
 gis quomodo curari, cū nec sectio venę nec *1. Theisir*
 clysteria, nec inedia auxilium afferant, *tr. 15. c. 1.*
 cum etiam inedia & multo magis
 medicamentū omne vel etiam
 leniens non leue inferat
 detrimentum.

RESPONSVM PETITIONI M. ANTONII MAIORA.
GII, SEV,
DE RADICE CINA EIVSDEM HIERONYMI CARDANI MEDICI MEDIO-
LANENSIS.

5. Can.
tract. 5.
cap. 2.

N casu huius eruditissimi viri laborātis erosionē gingivarum & dentium: concussionē facta ex humore calido & acuto: quāsitū est an radicis Cinę exhibitio conferre possit? Respondeo quōd iuxta Pricipem medicina experta melior est quā non experta. Et manifestum est quōd in phthoē cum aliis auxiliis curavi fratrem Petrum Martyrem: & filiam Bartholomæi ephippiarij: & filium Gabrielis de Rigamonte: & Hieronymum Tiboldum: & filium fabri lignarij habitantis sub porticu porte Tonfæ: & mulierem iuxta sanctum Marcellinum, omnes ex phthoē exquisita deploratos, & ab aliis vt breui morituros medicis relictos: cum quibusdam eorum, nec viuentis effigies superesset, alios etiam innumeros curavi ex eodem morbo tribus illis viis regis narratis in libello Experimentorum quos longum esset referre, præsertim cum ex his plures non essent, adeo vt hi quos ego narraui confirmati. Et nunc à biennio citra omnes præter vnum curati sunt, aut ex toto: aut vt possint pluribus annis superuivere.

Quare non video cur mihi Cina sit experimento in phthoē cura tentanda: tum magis quōd generosi quidam medici nostri voluerunt in cura illius Thesaurario Martino illam exhibere, conspiratione eripientes illum è manibus meis, cum nondum cognitus essem in tam præclara experientia, spe huius noui medicamenti, & intra menses quatuor miser ille vitam finiuit. nostri

autem adhuc omnes etiam viuunt, videnturque potius
 omni alio morbo perituri quàm ex phthoë. Sed nec
 in gallica lue ligno sancto potest comparari, nos enim
 cum plusquàm centum nobiles ex ea curauerimus nun-
 quàm Cina indiguimus. Quare cum minus valeat in
 quibus maximè probatur, quid in hoc sperandum? Ut
 tamen aliquid de Cinæ natura ac viribus dicam. Est illa
 quidem radix non parua, crocei ac subalbidi ferme co-
 loris, pallida, & gustu subacida, odoris ferme nullius,
 ut quæ sit quasi lignum. adeò efficax ut nullum aliud
 medicamentum ne venenum quidem possit ei compa-
 rari. Nam primo vel septies cocta vel etiam plusquàm
 decies, vim præbet medicamento egregij: & aqua ut pul-
 li ius efficit: & vncia eius incoquitur aque vncii cc. fer-
 me donec ad lxx. redeant. Nihil autem est, quod tan-
 diu vim suam posset ac in tam magna aquæ quantitate
 impartiri. vehitur ex India è regione Ciniana ut existi-
 mo. Scinditur in subtilissima frustra latæque ut cor-
 nati aurei: atq; ut dixi. cc. aquæ vnciis, vncia vna in nouo
 lebere terreo lapideoue immergitur feruetq; donec ad
 lxx. redeat, intesto semper vase ne fumus possit exire,
 inde ab igne detracta proxima igni constituitur, circū-
 volutis pannis ne vel quicquàm exire possit fumi, aut
 repente refrigerari. Purgans decoctum reddit dimidia
 Ganti drachma quæ Aypi est radix. In singulos autem
 dies renouatur decoctū, camarescit enim ut pro xxiiii.
 diebus xxiiii. vnciæ sufficiant. Bibuntur summo mane
 ut calidissimi decocti vnciæ xiiii. pannisque prolicitur
 sudor: inde licet post tres horas bene contactum pannis
 etiam si non sudauerit è domo exire. Seruatur interim
 calida vsque ad vespas bibiturque cum cibo nec aliud
 omnino quicquàm, sed & interdiu, non tamen adeo fer-
 uens, sed quasi tepida. abstinebit à venere, meridianò-
 que somno, cibus etiam omnibus acribus, salis, amaris,
 acidis, lacte, hisque ex lacte fiunt, tum iuribus ac fructi-
 bus utetur pane ac pulli carne elixata in singulos dies
 bis. à cibo autè etiam melle, hoc enim huic decocto ma-
 xime cōuenit. Post xiiii. diem autè pullis assis uti lice-
 bit absq; condimentis. Si morbi gallici causa exhibea-
 tur, lauētur hoc decocto singulis diebus optime v'cera,

& panni ex illo madidi imponantur, absque ligatura, licet etiam post viii. dies semel, si virtus admodum sit debilis vini aliquod decocto hoc lymphati bibere, atq; ita interdictis duobus diebus repetere. Si alius non demittat decocto oleo rosato melle & sale enema fiat, nec aliud alterius generis. subducit enim aluum egregie. cogitur autem aluus plerumque à vii. die ac in posterum suppressa manet: quo tempore etiam incipiunt in gallico morbo sæuissimi dolores scilicet à vii. die, sed hi vt plurimum ad xiiii. terminantur. alui autem durities manet vsque ad finem dierum, quibus decocto vtitur. Peractis xiiii. diebus colligitur lignum quod relictum fuerat in singulos dies ac in vmbra siccatum exacte, denuo comminutum in exiliores partes tantundem aquæ incoquitur, sed vt duæ vnciæ ligni cc. aquæ imponantur, redeant autem ad xv. vt prius, exhibereturq; eadem ratione iisdemq; præceptis per duodenos dies. interim autem licet ludere, spaciari, contactum pannis, negociariq; serenis tranquillisque diebus. Manifestum est autem quod natura & proprietate hoc agit Cina, aduersus gallicum morbum, non autem licet victus tenuitatem, vt in ligno sancto in causam curationis adducere. Neque siccitate id agit sola. impinguantur enim accipientes. vis igitur eius exsiccans, & putredini tum ob hoc, tum ob vim propriam resistens. habet & acrem partem ob quam amarum conuertitur facillime, & videntes ab acris, amaris, acidisq; ac salis arceat. valde enim tenuium est partium, habet & partem succulentam ac dulcem & vinctuosam, qua impinguat, & proprietate sua iecur confirmat. Ob hæc igitur ad quæ profit satis est manifestum. Hydropi siquidem, vlceribus malignis, phthoe, sed non sola. lepræ, elephantiasi, gallico morbo, & atrophie & scirrhis iecoris.

HIRONYMVS CARDANVS
MEDICVS AD
LECTOREM.

Cum iam alias non pauca consilia condidissim amicorum laborantium precibus persuasus, ea que omnia vt qui nihil minus quam quod posteris mei memoriam relinquere posse sperarem, Christophoro Cribello tradidissim, medico & amico meo: morte illo nobis subtracto, nescio an fato potius quam negligentia interciderunt, erant autem supra decem. cum autem & in hoc scribendi genere multos errare viderem, nec esset locus illa adiucendi, debentur enim operi epistolarum, quae à somnijs monitu collegeram, libello illi addo, addam que in posterum vnum, tamen ne procrastinatio quam damnum in re necessaria afferret ex his que supersunt, atque idem vltimum ad hanc vsque diem scriptorum operi huic inserui. tum ob morbi raritatem. quanquam quatuor praeter hunc qui à nobis consilium petiit, nunc tali dispositione afficiantur, quibus nunc opem affero. dum autem quasi à longe spectans curarem ipsos melius quoquomodo habere videbatur, cum ab aliis partim laesi, partim frustra curati viderentur: atque in hoc solo praestare illis videbar. Nunc laborem hunc ob negotia mihi perdifficilem suscepi. cum enim vix sufficerem curandis aegris, opus quod duobus diebus absoluissem alias, nunc XI diebus nec sine iactura noctium & valitudinis, finem accepit. ob quam causam nō quod melius reliquis eleboratū, sed quod laborauerim in eo magis hoc vnum inter omnia huic adiucendum selegi. Caterum ad hanc vsque diem cum nulla eis qui hoc morbo detinebantur spes salutis appareret, duo ex his plane curati sunt: & qui consilium à nobis exegit, alius meliuscule se habet, alius nullam ex hoc opem sensit. Sic & in his fortuna etiam suas sibi vindicat partes. Atque vt video mulieres facilius ab hoc morbo curantur.

CONSILIVM PRO D. BARTHOLOMÆO CHARABELLO.

IC patiens iam à quatuor annis citra, patitur dolorem quendam in partibus ventris ac pectoris: cuius initium fuit ex potu vini acerbi & austeri post laborem vehementem, succedentem conualescentiæ ex febre tertiana. Et primum cœpit in partibus ventriculi: deinde per auxilia recessit, & remansit in quiete per tres aut quatuor menses, vt ipse mihi refert: demum reuersus est dolor eodem ferme loco, & sensim ad alias etiam partes declinauit: modo ad ventrem vsque ad pectinem: modo ad partes superiores, vsque ad gulam, & furculam superiorem, aliquando in directo spinæ dorsæ superius parum quàm è regione ensiformis furculæ, & aliquando dicit in colli parte postrema. & etiam aliquando ad latera, & quandoque è regione lateris dextri, vsque ad collum per costas. & nunc præter dolorem, sentit quandam dispositionem quæ quamuis non sit cum dolore, attamen est cum magna eius molestia: & sentitur supra vmbilicum per quatuor digitos pulsatio ingens, non lata tamen sed velut ex arteria magna: & feces sunt quasi naturales. & insomnietas non parua, & attenuatio corporis, & vrina cum nebula vel sedimento, sed tamen substantia & colore aqueo, vt ipse refert. & torquetur dolore antecibum, & etiam post: & aliquando tamen quiescit: & ex assumptione cibi in hora doloris quandoque leuatur, quandoque grauatur: & ipse sibi persuadet quòd duritiem habeat iuxta ensiformem furculam, quam nos cum primum tãgeremus, tum etiam resupinum percipere non potuimus. vrinam autem non vidimus, sed illius dicto acquieuius. nocetur ab aqua, à difficilis concoctionis cibis non leuiter. Amarorem oris non sentit, nisi raro vomitu frequenter

vexatur, in quo tamen parū aut nihil euomit. Sitim quā-
 doque validam, nonnunquam nullam sentit. toto hoc
 tempore præter febrem vnam ephemeram horarum.
 xviii. nullam aliam passus est, quæ etiam sæuiente, dolor
 cessauit, cessante autem rediit. Iecur vt illi videtur cali-
 dum, quod conicit ex calore palmæ manus, cum etiam
 grauitatem & tensionem è regione dextri lateris iuxta
 costas sentiat, alius astricta: aliquando etiam dolor ad
 spatulas extenditur. interdum etiam multa euomit. hæc
 sunt quæ ex ipsius aspectu & narratione habentur, in-
 terim tamen fluunt hæmorroides natura eius seu tem-
 peratura sanguinea: ætas iuxta xl. annum. Igitur cum
 morbus hic non possit esse, à mala temperatura sine ma-
 teria: nam accidens non migrat de subiecto in subiectū
 vt colligitur quarto Physicorum, dolor igitur si moue-
 tur causa eius necessario mouetur. & si dicas quòd causa
 multiplicatur sicut ignis: tunc necesse esset vt dolor non
 transiret nisi per cōtinuam partem ad aliud extremum.
 hoc autem ei non contingit: quare relinquitur, vt dolor
 hic non sit à mala qualitate tantum. Nec etiam à mate-
 ria quæ sit humor: nam si est æqualis, impossibile est vt
 lædat adeò vehementer nisi per magnam solutionem
 continui: quare vel phlegmon adesset & sic febris, dice-
 bat enim Galenus, phlegmones viscerum febris co-
 mitatur: vel etiam aliarum partium. Si verò non faciat
 phlegmonem, oportet vt magna sit moles eius quare in
 solutione doloris apparebit semper humor ipse per vo-
 mitum aut in excrementis: horum nullum iam diximus
 contingere, quare causa doloris non est humor solum
 peccans in quanto. Sed neque in quali, neque enim adeo
 intensa frigiditas aut calor, aut amaritudo apparet qua-
 lis esset necessaria bile flaua atraue vel pituitata pec-
 cante. Rursus mirum esset quòd hæc pituita vel bilis ad
 pubis ossa, modo ad collum vsque extenderetur: intus
 extra & vbique. Cum igitur causa non sit sola mala
 qualitas, nec humor aliquis quantitate sua, vel qualita-
 te, relinquitur tandem, vt sit flatus. Cuius etiam indi-
 cium est quòd non adest pōdus, tū quòd subito soluitur.
 dicebat enim Princeps loquēs de signis doloris capitis:

com. 32.

 10. artis
 vir. ca. 6.
 Et 11. eius
 de ca. 20.

 prima ter
 ty. trac. 2.
 cap. 7.

In dolore facto ex flatibus extensio augetur & grauitas minuitur. & aliquando est cum punctione, quandoque etiam cum corrosione. & in flatuoso dolore quidē grauitas nulla est. Et quandoque etiam cum ipso sit permutatio doloris frequens de loco ad locum. Sed de subita sanatione, de qua dixi, habetur textus etiam à Galeno in

cap. vlt.
post med.

xii. Artis curatiuæ dum flatuosum dolorem curare docet. Et quamuis illud fiat arte, idē contingit etiam natura. adest igitur & tertium signū de quo dicebat Princeps scilicet subita permutatio de loco ad locū, & quartum quod est tendens, & aliquando pungens, & quandoque corrodens. Hoc genus doloris credo descriptum esse à Principe cum dixit: Et flatus est quandoque in tunicis membrorum & villis, sicut in colica flatuosa, aut in tunicis musculorum & sub membranis, & super ossa: aut in circuitu musculorum inter carnem mollē & cutē: aut est in ipso membro latitans, vt musculi in pectore. Et ipsius quidē resolutio seu subita fit, seu in longo tempore fiat, erit secundum multitudinem aut crassitiem materiæ, & membri densitatem: ac horum contrariæ. Sed Albucastis hoc genus morbi ad vnguem descripsit:

secunda
quarti
do. 2.
sum. 6.
cap. 26.

li. 2. c. 95
suachitur
gia.

& vocat eum Nachir. Differentia tamen est duplex. prima quod vt ibi narrat, hic morbus est solum in membris exterioribus ac manifestis.

Secundo, quia est inter cutem & carnem, & non inter duas membranas, aut inter masculum & membranam. ideo Nachir non facit dolorem, & hic morbus facit dolorem, & etiam vehementem: quia in hoc patiente flatus est inter tunicam & tunicam, vel inter tunicam & musculum. est tamen eadem species materiæ, & idem generationis amborum modus. Pater autem per Principē loco allegato, quod flatus abundat aliquando in concauo membrorum, aliquādo inter carnem mollem & cutem. Terrio inter musculum & tunicam.

Quarto inter duas tunicas. & in his duobus modis fit necessario dolor vehementissimus, maxime in tunicis ventriculi & intestinorum: dicebat enim Aueroës, membra dolorosa sunt ventriculus & intestina. In secundo autem fit Nachir & vocatur ab aliquibus saltus, quia

3. collec.
c. 31.

cutis salire videtur. In primo autem sunt dolores frequentes: sed non adeo validi, nisi flatus sit valde crassus, & ora vasorum obstructa exquisita. His stantibus servare oportet omnes casus quos illi diximus advenire. cum igitur debilis esset propter febrem, & substantia ventriculi rara ob calorem & exercitationem, penetravit vinum multitudine & austera qualitate præditum, & imbibendo villos dolorem excitavit, & malam qualitatem. Vnde continui solutio, nam membro crassiore facto ubi ad statum suum redierit, quod est inter duas tunicas laxum relinquitur: & apertum. Inde auxiliis adhibitis mala temperatura sublata est, & cum nondum laxitas magna esset quievit dolor. Deinde rediit: & flatus ille penetravit sicut in renum calculo modò inter ventriculi tunicas, modò inter ventriculum & peritoneum, nam ventriculus peritonæo magna ex parte subcingitur. penetrante flatu inter peritonæum & ventris musculos per longum aut obliquum positos, dolor ad pectinem usque declinavit. Sed maxime per musculos longos quorum uterque etiam ibi finitur. Nam obliqui potius ad anchas pertingunt. pars autem quæ inter tunicas ventriculi continetur ad summum gulæ ascendit, per easdem tunicas, & si dolorem infert. alia vero transfertur sub pleura quæ ex peritonæo nascitur usque ad summum furculæ, à latere dextro, quia illud est calidius propter epar ut dicemus in de causis generationis huius doloris.

Cum verò dolor recedit, remanent partes tamen separatae, & est species quædam doloris ex hoc stupidi à Galeno positi. & quia dolor prohibet somnum, & ob curas macilentior redditus est. quam ob causam pulsatio sentitur supra umbilicū, ut dicebat Zoar. inquit enim, causa quod pulsatio sentitur super fundo oris ventriculi resupino ægro existente, est extrema tabes ipsius ventriculi. Aliter enim sentiri non posset, tota illius substantia quæ crassa est, & tot intermediis existētib. intermedia autem sunt peritonæum musculi longi & transversi seu lateri, & membrana & pinguedo & cutis. declaravimus enim contra Galenum in sexto contradicentium medico-

6. apho. 5.

1. theisr.

trac. 15.

cap. 1.

*Vesal. li.
3. c. 13. &
in delineationibus.*

rum sub ventris cute, membranam non esse ex musculorum contextu. Porro arteria illa ut habetur ex dissectione cum magna non sit, nisi intelligatur ramus ascendens ex sinistra parte nutriendus partem posteriorem imamque ventriculi, necesse est eam dicere quæ in dorso iacet, dorfi vertebris subiectam. atque hoc magis iudicio meo verisimile est, quando quidem in quantumcunque extenuatis minime percipitur, nisi cum multum compresseris ventriculum. ibi enim peritonæum quasi dorso heret. Vnde etiam in proverbio solemus dicere ventriculum adherere dorso eorum qui fame sunt enecti. est igitur dorfi arteria magna quæ sumitur, non quæ est in ventriculi fundo. indicio etiam est, quod nunquam eam in quantumcunque extenuatis vel in dextra, vel in sinistra parte percipi: sed in medio solum. ex quibus colligitur ventriculi maxime extenuatio. de doloris etiam processu apparet, nam ventriculus postquam sursum astringitur, ad nonam Thoracis vertebram dextra paululum ex parte inclinatus magnæ arteriæ applicatur, ascenditque usque ad quartam thoracis eo progressu. inde directus *σπονδαίος* ad mediam usque cervicis pertingit vertebram iunctus dorfi spinæ, inde ad os parum reflectitur. quo fit ut dolor ad posteriorem colli regionem tum dorfi quandoque pertingat.

*Vesal. lib.
5. cap. 3.*

Quomodo autem ad gulam & superiorem furculam pertingat, hoc est quia ibi aspera arteria stomacho iungitur. atque ob id etiam illo affecto partes anteriores pati videntur. vomitus autem aliquando succedit materia in concauo existente, aliquando non ea existente inter tunicas: sed nausea mala & laboriosa. & cum ob imbecillitatem male ventriculus concoquat, cogitur lecur supplere vices ventriculi. quare ex nimio labore supercalescit, inde feces exsiccantur. & non parum ob dolorem verò & cruditates & tristitiam, ut dictum est, vigiliæ. cū verò flatus fuerit inter duas tunicas, ventriculus tenditur & durus videtur iuxta Principis sententiam: sicut & in pila vento aut aëre plena, vnde sibi persuadet quod tumorem durum habeat in ore ventriculi. cum verò tangitur abscedente iam flatu molle percipitur.

*tertia
quarti tr.
2. cap. 19*

Vrina verò habet sedimentum, non multum cocta ob
 ventriculi imbecillitatem. Vnde Princeps alba vrina *secunda pri*
 secundum intentionem translucentis significat frigiditatem & concoctionis priuationem. & sedimentum fit *mi doc. 3.*
 ex venarum operatione in id quod relinquitur ex iecoris
 concoctione non absolutum, vt declarauit in secundo
 libro Contradicientium medicorum. quare dicebat
 Princeps loco eodem, dum de vrina cærulea ageret, & si *trac. 3. co-*
 fuerit in ea hypostasis, erit spes vitæ, aliter non, & hoc *tradic. 2 2*
 magis militat in alba. significatur enim illa assistente,
 adhuc naturam venarum resistere, ex quo patet quare
 non corrumpentur aut perturbentur vrinæ eius. Nam
 vt habetur à Galeno perturbatio in vrina significat me- *1. de crisi.*
 diam coctionem, sed hic est vltima cruditas quo ad ven- *cap. 12.*
 triculum, vt declaratum est, igitur talis vrina non po-
 test perturbari, apparet etiam causa coloris eius qui est
 vt plumbeus subcitrinus. dicebat enim Princeps illum *13. 3. trac.*
 qui expertus est non fallit color. ipse enim declarat mor- *1. cap. 17.*
 bos ventriculi & iecoris. vnde præcipue, vt habetur ab *14. 3.*
 ipso in capitulo de Signis malæ temperaturæ frigida *trac. 2. c.*
 albedo coloris cum modica citrinitate, vt eius nomi- *2. 13. 3.*
 ne vtar, frigiditatem ventriculi decernit ex hoc etiam, *trac. 1. c.*
 patet solutio dicti Galeni, cum inquit, vrinæ bonitas *19.*
 significat incolumitatem venarum. nam potest esse pra-
 ua etiam ob ventriculi imbecillitatem. ostendit tamen
 malam coctionem in venis necessario: vel sua cau-
 sa, vel quia materia quæ ad eas transmittitur male
 parata est coctioni. & hunc modum generationis teti-
 git Princeps, cum dixit & sit colica aliquando à flatu *16. 3. tra.*
 qui est inter villos & tunicas intestinorum illas sepa- *3. cap. 6.*
 rando. nam hic modus tenet etiam in alijs. declarauit
 autem in secundo Contradicientium medicorum, quod *trac. 5.*
 principalis causa non solum, sed & adæquata doloris, *contra. 2.*
 est solutio continui non mala temperatura. hæmor-
 rhoides autem fluentes, & præseruatio in victu ob ti-
 morem doloris faciunt quod raro febres incurrat. ad
 quod iuuant putgationes etiam. tensio autem quam sen-
 tit in latere dextro est ob causam dictam, nam humores
 crassi gignuntur ex chilo nõ crudo, & ideo recte dicebat

3. *trac.* Princeps : & scias quòd cùm inter ventriculum & iecur
cap. 23. tensio inuenitur, & in ventriculo extenuatio : tunc hoc
 indicat naturæ resolutionem. Nam humores crudi sic
 geniti obstruunt, non solum iecur sed & loca rei vicini-
 na, & augment caliditatem eius : & cum hoc faciunt ten-
 sionem. & caliditas tamen manuum, non solum procedit
 à caliditate iecoris, sed à labore ventriculi in conco-
 quendo : cuius signum est quòd post horam ab assump-
 tione cibi debent calefcere extrema, & pulsus intendi
 ac frequentior reddi sicut in hecticis etiam fieri solet.
 ex quo patet quòd ægritudo ipsa cognita est. quia omnia
 quæ illi succedunt secundum necessariam rationem
 huic conueniunt.

His visis dicamus de humore ex quo fit flatus hic, &
 de minera, vt solet dici generationis eius. & incipiamus
 à proximo dicto Principis, vt etiam exponebat
 Gentilis. & dico quòd omnis flatus fit, vel ab humore,
 vel à cibo, vel à chilo. & cùm hic morbus adueniat etiam
 vacuo ventriculo, ideo non potest esse à cibo &
 chilo semper, quare erit ab humore. & hunc secundum
 plurimum, vt declarauimus ex illius conditionibus con-
 uenit esse crassum & tenacem. Sed quomodo ingre-
 dictur homo tenax membrana & villos? Respondeo,
 quia paulatim penetrat subtilior pars & crassior extra
 congelatur, & ita flatus inter partes membranarum con-
 tinetur, & etiam inter partem densam & lapideatam ac
 ventriculum.

Ex quo colligitur pessimus error eorum qui in tali-
 bus vtuntur valde calidis. nam pars subtilis resoluitur
 ex intentione Principis, & crassa adhærens ventriculo
 congelatur, sicut videmus in gypso dentium. & pars
 congelata facit quatuor effectus: primum retinet fla-
 tum ne discutiatur, & sic dolorem efficit vehementissi-
 mum. Secundum quòd sola adhærens facit illum dolo-
 rem stupidum, de quo diximus. & si nobis in dentibus
 hoc tædium affert, quanto magis in ventriculo & viis
 illi proximis? Tertium est quòd interiecta impedit co-
 ctionem cibi. est enim medium ad prohibendum calo-
 ris naturalis transitum. quartum est deterius aliis quòd

prohibet transitum nutrimenti ad membrum sua densitate, & sua frigiditate illius perfectam assimilationem: & sui pondere attenuat illud.

Redeundo ad propositum causa flatus est duplex: nam forma est quasi idem cum effectu, ut colligitur in x i i. Primæ philosophiæ. & in his quæ non per se intenduntur à natura non quarimus finem, ut in morbis & monstris: ideo sufficiat dixisse de materia efficientēque.

Igitur in tertio de Causis symptomatum videtur finite effectricem causam esse calorem debilem, nam ab exigua nullus fit flatus, ab immodico autem non fit nisi ex edulibus flatuosus: atque is, ut dicit adeò levis, ut illico vno vel victu evanescat. prostrato igitur omnino naturali calore nullus fit flatus. integro autem non talis qui torqueat, præsertim diu. necesse est igitur imminutam hic esse calorem. & quanto magis imminuitur, eo magis usque ad maximam imminutionem flatus augetur. neque verò potest, ut in frigoribus viuente adhuc homine calor intantum extenuari, ut flatus gigni nequeat, sed vix tantum ut modicus. & tunc iam breui superuivuit animal. ne igitur te exemplum decipiat hyemis, ubi etiam nullus flatus gigneretur. nam non par ratio utriusque, cum hyeme etiam cadant frondes, & manifesta prohibitio generationis herbarum appareat. at in corpore humano nunquam quicquam ex toto perit circa nutritionem ventriculi superuivente diu animali. quo fit ut ea diuisio Principis in diminutam & corruptam ablatamque concoctionem ferme ex ultimo membro, solum rationi non experimento satisfaciat. Galeni tamen exemplum ea ex parte est accommodatum, qua positum est, scilicet quod calor non est ex toto imminutus, cui flatus succedit. Sed & ob id recte dicebat Auerroës, quod flatus fit à calore diminuto. 3. collect. & Avicenna declarabat hoc, & docebat quomodo cap. 16. calor etiam non naturalis generat flatum antequam concoquatur cibus. & etiam quia imminuit calorem naturalem. 14. 3. tra. & ideo æquale imò fortè maius est detrimentum in his excessus ad calidum sicut ad frigidum. licet excessus ad frigidum ceterius sentiat. quia calidum præternaturale in sui etiam præsentia obtundit sensum 4. cap. 4. & 7.

3. cap.

doloris. vnde acopa Græci talia vocant medicamenta.
 & Auicenna in quarta primi de medicationibus doloris appellat anodyna. ex quo apparet quàm facile sit esse medicum, quàm verò difficile sit esse bonum medicum. omnes enim incidunt in hanc foueam, vt calida exhibeant in doloribus flatuosis: cum quandoque frigida sint longe vtiliora: & certe iactura quæ fit à calido medicamento longè deterior est semper æquali facta à frigido. & etiam patet causa medicationis illius monstror colicæ descriptæ à Principe cum endiuiâ & aqua frigida, in epademiali constitutione, per experimentum antiqui. & causa etiam erroris quare nullus ex tympanite seruat hoc tempore.

decimase-
xta tertij
tra 3. c. 6

3. colle. 6

2. 2. in fi.

1. ad gla.
cap. 6.

2. aphor.
29.

Sed redeo ad institutum. Galenus pro causa materiam referente ibi ponit cibos: & forsan quòd ex cibis generantur. & pessimum est pituita vitrea, vt dicebat Auerroës, præter enim summam frigiditatem, viscida est atque lenta, vt dicebat. vnde Galeni sententia est, quòd non purus flatus tantum, sed etiam densus ac vaporibus plenus procreetur. nec penetrans, nec solui facillè aptus. Sed & id expressè confessus est, quòd flatus fiat ex humoribus crudis secundo Prognosticorum. talis autem maxime vitreus. & ideo dicebat Galenus, quòd italis spiritus cum sufficienter frigidus fuerit, tunc vehementes excitat dolores. nam frigidus cum fuerit, erit primo densus: & qualitas illa omni ex parte membrorum naturæ est inimica. patet autem quòd ex omni humore crudo potest fieri flatus ex Galeni sententia. humor autem crudus est pituita, inter eius genera post vitream est gypsea. pessima verò quæ cum melancholica commiscetur, nam terrea parte flatum gignit resolutioni omnino repugnantem, sicut apparet in quartanis comparatione aliarum febrium. innuit igitur Galenus loco iam proxime in margine scripto, vbi Princeps omnia sumpsit, quæ de doloribus ex flatu secunda primi loco iam descripto tradiderat, quòd flatus ex materia calida exiguum vel nullum dolorem facit. seu enim in concauitatibus, seu inter sensibilibus membrorum partes contineatur, minus lædit

& celerius resoluitur. at hic diurni dolores materiam ostendunt frigidam.

Vnde Galenus etiam in febribus testatur frigiditatem ad morbi facere longitudinem, verisimile igitur est vitreum humorem, ac pituitam melancholiam mixtam in causa esse. constat tamen fieri posse, ut flatus etiam ab alia causa fiat, quam à materia frigida de mente Galeni. sed tamen talis flatus haud adeo, ut dixi, dolores excitat. pituita autem in ventriculo generatur de mente Galeni, ut alias declaravi. His peractis iumus ferme in casu Hippocratis. Quibus tormina, & circa umbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neque medicamentis, neque aliter soluitur his in hydropem siccam firmatur. & ideo nisi occurratur, nec alia mors ex acuto morbo praeveniat, in tympanitem dispositio hæc terminabitur, ut unicuique patet qui diligentius verba Galeni quam Hippocratis rimatus fuerit. Posset tamen sanari omnibus peractis, quæ illi sunt necessaria ad amissionem. Quod cum difficile sit, etiam nunc nobis recte præcipientibus, antea etiam erat impossibile. Nam tales morbi ut acuti, nunquam casu sanantur, unde in his patet gloria medici, ut Octavianus Horatianus in libro suo de Morbis diurnis dicebat. Ex quo clarum est, cur per nullum ex his qui hodie celebrantur in toto Mediolani dominio, ut ita dicam, unquam sanari potuerit: & minus in posterum posset, cum longe deterior factus sit hic morbus: & si ex his tamen unus sit, ut intelligo, satis eruditus: sed cum modicam adhibuerit diligentiam morem temporum, ut video, sequitur. omnes enim malunt magis videri quam esse, quia ambitioni illorum procures sua tamen iactura, subscribunt: inde ortus omnium malorum & seges. Sed hæc præter propositum.

Cura igitur debet dirigi hic ad symptoma, ad morbum, ad causam morbi. Apparet autem quod aliud est causa continens à morbo ipso, ut alias ostendi. Sed etiam antecedentem comprehendendo. & nolo hic declarare quis sit morbus, nam si est solutio continui, cum illa non impediatur nisi medio doloris operationem membri,

HIER. CARD. CONSILIUM

erit dolor ex his quæ dicuntur à Galeno in libro de Differentiis symptomatum ipsa ægritudo, & nunquam solutio continui. Quòd si solutio continui est morbus & non dolor, oportet quòd consequatur impedimentum operationis etiam, non solam continui solutionem.

Sed non est hic locus, cum omnia indigeant cura.

praxi Quæ igitur cura indigent, sunt dolor primum: trahit
ra. enim sicut cucurbitula dicebat Galenus, & virtutem prostermit, & multa alia facit, vt aliàs declarauimus.

Secundum est prohibitio humoris pituitose vitrei, pòst multistilaginosi, vt ita dicam, cum melancholia iuncti.

Tertium est partis adhærentis membris, & etiam quæ obstructionem facit. Quartum est solutionis continui inter membranas. Quinta est diminutionis caloris.

Sexta est macilentia. Et vix vna horum poterit bene curari sine alia.

Cura igitur per animi affectus est, vt confidat de salute, & consoletur: quia quisque habet quod rodat: & multi, penè innumeri morientur ante ipsum, qui tamen nunc sunt sani: & quòd non potest mori ex hoc morbo, nisi alius superueniat, & sic non potest dici in via ad mortem: & quòd est in potestate sua, parendo in omnibus, sanitati restitui. Hæc & talia cogitando, minuet tristitiam, & moderabitur affectus.

Circa somnū, Omnis somnus est bonus, nocturnus, diurnus, modò prolixus sit. Pro somno conciliando nihil melius conserua filiorum neufaris. capiat ex ea à cœna ab 3.β. vsque ad 3. j.

Circa exercitationem, Omnis equitatio, etiam ante cibum, mala: post cibum pessima. Omnis motus post cibum malus, sic & immoderatus. Quies extrema mala. Deambulatio autem recta & longa optima est ante cibum. Ex hoc modo faciet facta sua in manè, & vesperi ante cœnam.

Quo ad aërem, modicè calidus æstate noxius, & frigidus in hyeme: vnde locis conclusis habitet in tempore frigoris, & æstate locis apricis, & Septentrione expositis: & vestimenta sua semper sint leuissima, quamuis hyeme sint calida: & lectus sit ex cotto non ex pluma,

habeat tamen puluinar, sed catulus esset longe melius, ut teneat illum super ventriculi locum: & manus etiam palma est bona in hoc casu. Et grauari pannis est adhuc deterius quam ferre frigus. Et hyeme exercitetur longè plusquam ætate: & vitet frigus pedum quantum potest: & sæpe lauet manus & vultum aqua frigida, & maxime in tempore ætatis, & post cibum. Et quamuis hæc leuia videantur, multum tamen in longo vsu conferunt: quoniam multa pauca faciant vnum magnum: Repletio autem omnis noxia, & similiter ferre famem naturalem: nam ventriculus nutritur ex chilo secundum interiorem tunicam. Omnis etiam euacuatio artificiosa, & vomitus etiam noxius est. Et ego declarauì hoc alias, cùm de aloë loquerer. Sed tamen cogimur quandoque vomitum etiam nedum purgationem moliri: hac de causa ut quod vacuatur tantum profit, quod ipsa euacuatio non noxia censeatur. aliter igitur omnis euacuatio per superiorem partem facta, seu etiam vomitus spontaneus malus. Et ideo dico, quod clysteria sunt maxime iuuatiua in hoc casu, & ego vnum describam, quo uti poterit ieiuno venter.

Recipe Colocynthidos ex pulpa 3. j. β. esulæ 3. ij. turbith 3. j. radicum Ari 3. j. β. Mercurialis maluz Betonica furfuris ana M. j. Senæ 3. ij. camomillæ M. β. coquatur in aqua ad consumptionem duarum tertiarum, sic tamē ut lactaria herba, quam passim esulam vocant, & betonica & sena & camomilla serius addantur: inde expressioni addantur mellis crudi 3. ij. olei de lini semine 3. iij. Theodorici descriptione prima Nicolai 3. iij. misce & fiat enema. & poterit vbi nimis vexaret fieri mitius minuendo Mheodorici & lactariæ quantitatem.

Euacuatio autem quæ per coitum fit omnino noxia, ut patet à Principe de Nocumentis coitus & iuxta Galeni sententiam in tertio Artis medicæ. Venereorum verò vsus, & tamen in longo interuallo temporis, non tam est vtilis quam necessarius. Ad hoc etiam pertinet, ut mane cùm surgit, emittat omnia excrementa diligenter, & in vespere ante cœnam dico autem præcipue, feces, vrinam, mucum è naribus. Vltimo, aut frigidi in

*Libello
quod nul-
lum medi-
camētum
noxia ca-
ret.*

primo, aut temperati, & hoc ostenditur: nam temperatum habet reducere extrema utraque ut declaravi in libro de abusu medicorum, igitur iuvat in omni mala temperatura acquisita. Calidum etiam in primo est acutum ferme à toto genere, ut habetur à Principe, Quarta primi, igitur sedat dolorem. Sed frigidum in primo est leve stupefaciens, ut ita dicam, sicut Rosæ, Violæ, & alia eiusdem generis, & Nymphaea ut declaravi alias, est in secundo genere, & ideo omne frigidum ut frigidum hebetem facit sensum, conveniunt tamen tantum ea quæ sunt in primo ordine, reliquis causam augmentibus, quare ab aliis abstinendum.

Et si quis dicat quod ego reieci temperata in libro de malo medendi usu iam adducto: Respondeo quod temperata non sunt, ut medicina, sed ut cibus medicinalis: nec complent curam sed possunt illam adiuuare, nos autem aliis insistendum docemus etiam auxiliis. Igitur vix passæ ante cibum sunt bonæ humidæ quidem valde, in primo autem calidæ, & ubi cibus sit levis concoctionis in fine sunt laudabiliores, & albæ propter saporem acetosum sunt meliores, item citonia tostæ sunt bona, de citoniis sumus concordēs quoniam omnes testantur & Galenus præcipue ea esse ventriculo commoda. Sed de visis passis reclamabunt, inquit enim Ætius, Acetosæ autem & austæræ vix & quæ habent crassum corticem, ineptæ sunt nutritioni, & concoctionem, ac distributionem impediunt: præter id quod alia habent quæ & reliquæ vix detrimenta. At ego cum Principe sentiam, dicente quod vix passa confert ventriculo & iecori, tamen etiam quod confert doloribus intestinorum. Nam & Galenus hoc affirmat: eligit autem dulces & astringentes cortice subtili, unde magnæ sunt inutiles: quas Zibibas, vulgus vocat, parvæ igitur candidæ dulces & astringentes, ventriculum, inquit ille, roborant, & eius dolores leniunt, paruos etiam sedant, nec alios fructus commodos ipsi reperio, nisi quis sorba præmatura post cibum, aut pyra cocta pro Cydoniis substituat, ex oleribus autem menta & melissophyllon, salvia & pulegium & origanum, & fœniculum, & spinachia aliquando, &

Draco, herba noua, laudantur, aut tolerari possunt, nocent lactuca, endiuia, beta, caules & crispus quos gabusios vocant. Ex radicibus rapa, napi, imo omne genus earum, noxium. Ex piscibus limaces ter coctæ, cancri raro & in fine cibi, perfici & Testudines, & Scardox, omnia alia genera noxia. Ex præparationibus autem suprema est super craticulam assatio cum saluia, post verò est in veru, inde virulenta, post elixa & frixa in sarragine. Ex carnibus auium omnium quæ piscibus non vescuntur, inter quas anas & anser, proxima hædi caro, ab hac syluestrium capreoli, leporis, cuniculi: optima Ericij cōsensu prope omnium, & vtinam multos ex his edere posset, oua non multum conueniunt, maxime ex albo, quamuis vitella facillime & ne excrementis nutrant: & temperata sint, iecur animalium volatiliū opportunum, arietis carnes post syluestria. Castrati & vituli inuixilis.

Quæ ex lacte conficiuntur caseus, colostræ, butyrum, lac scissile, spuma lactis, pinguedo lactis, lac ipsum, omnia incommoda, deteriora his quæcunque fiunt vt farina panis ex tritico bene coctus non tostus, fermentatus leuis. Sed longe melior si ex duabus partibus tritici & vna speltæ fiat: & cum leui lixiuio misceatur farina, vtatur ex aromaticis Belzoi cum cibus, is est cyrenaicus succus vt declarauī in libello de malo medendi vsu.

abusu 96

Cinamomi & maceris exigua quantitas non est inutilis, piper hac in causa fugiat, scio quantas hoc patiatur contradictiones. Sed aliud est librum condere, aliud curam describere alicuius morbi, nunc nisi rescem, res immensum ibit, legumina omnia mala tum magis phaselli & ciceres, minus lentes. Sed cicerebus percoctis modice vti, tum iure eorum poterit. his omnibus saluia imisceatur, iura omnia fugiat, hoc autem generaliter à nobis alias decretum est, artocreas & ientacula eiusmodi, & prisanam hordeaceā fugiat. Sed & in hac esset *abusu. 69* nō leuis contentio apud eos, qui multū falso scire se existimant, far cum modico aceti raro sumat, sumat & panis *lib de ma* nicum, non quod hæc omnino laudem, sed si nimis coarctetur licentia, vel cōrabescet, vel appetentiā amitteret: vel *lo meden* nō perseverabit. vnde vinculis fractis medicæ rationis, *di vsu.*

HIER. CARD. CONSILIUM

vulgarem sequetur viuendi rationem, & sic sine suo frustabitur, satius igitur fuerit indulgentia mediocri uti. Mel autem & sapa per se utilia, verum raro bene aliis admiscuntur cibis. pingua dolorem sedant, sed causam illius augent, cibi facilis coctionis præcedant, quæ dura sunt & contumacia finem fortiantur cœnæ, vberior autem sit cœna quam prandium pluribus ex causis quas in primo contradicentium medicorum declaravi, acetum confert modicum cum medicamentis, cum cibis aut per se sumptum nihil nocentius eo. Sed oleum optimum: nihilque eo melius, cum verò ventriculum laxauerit, menta utilis erit ac non minus ea cerefoliū herba folio quasi cicutæ, radice odorata, non comedat nisi postquam cibum descendisse iam cognouerit, absynthij vsus modicus cum menta vel melissophyllo utilis adiecto sale. Sal ipsum non inutile si mediocriter sumatur, ex piscibus salitis, alec solum quam inchiouam vocamus bona est, in parua quantitate: sed caueat ne pro illo Sardam capiat, est enim ei valde similis.

Si adhuc hic modus non cōferat, parrem conficiat ex speltæ partibus duabus, tritici autem vna. Vino utatur astringente austerove sed modice non præpotenti, non nisi iam comesa medietate cibi tam paulatim bibat, & vinum ipsum quidem sit odoratum & dilutum aqua in qua duo frusta chalybis & vnum æris extincta fiat, utatur & quandoque in cœna albo, sed in prandio rubeo claro, par autem est, ut nec sine aqua nec cum multa dilutum sit, ligentur autem viscera, ut iam præcepi incipiendo infra vmbilicum per duos digitos & ad superiora tendendo donec ad furculam inferiorem peruenerit, & infra quidem plus stringatur, ascendendo autem laxetur sensim ut respirare possit. Et inungatur sub ea vnguento quod describam, & superponatur absynthij sacculus, inde fascia omnia hæc circumambiat.

Et quia intellexi quòd ex hoc auxilio quod iam quatuor diebus ab hinc iniunxeram, dolor in pectus recessit totus, atque ibi sedem suam fixit: hoc mihi haud displicet: quamuis enim pectus sit ventriculo nobilius, dolor tamen in ventriculo longe frequentius ad malum
termi-

terminatur, quàm in pectore, cum ex flatu non ex humore fuerit, & etiam facilius erit deuincere iam contractum & in arctum redactum, quàm fugientem, igitur & de hoc dicam suo loco.

Capparibus etiam vtatur in acetariis cum oleo copioso, & aceto ex vuis passis. Sed non coquatur acerum.

Circa medicamenta vna ratio omnibus conuenit vt calida sint & rara: nam debilia humorem contumacem mouere non possunt: frequentia autem prosternunt: tum præsertim quòd, vt dictum est, medicamenta omnia sunt ventriculo inimica. Igitur inter prima ponemus vsum origani in mane masticati, nam resoluit flatum proprietate sua: nã vt diximus, symptoma vocat ad se curã.

Ex his autem quæ vitreum & mucilaginosum humorem concoquunt, sunt acetum, scylliticum, autoritate Dioscoridis, Mesue, Serapionis, & Rasis ad Almanforẽ: & Amomum, & anisum, & calamentum, & cappares, acanthis, & amygdalæ amaræ, & chamedrys, & betonica, & amaracus, & arum, & Iuniperi semẽ, & nasturtium vtrunque, hyssopus, siser, sal omne, cinamomum, raphanus, & ruta, & aristolochia, & thymus, & prassiũ: omnia hæc Galeni autoritate. Et rursus inter composita confectio ex allio posita ab Auicenna, tum etiam Philosophorum eodem ferme loco descripta: & de cinamomo Mesue autoritate, & Diaspoliticum, & diacalamentum, & diatilon pipereon posita à Galenò in libris de Tuenda sanitate. Est & diacyminum, & electuarium ex ligno aloës, & Sagzena, & cabrorius confectio ex autoritate Auicennæ: tum Sirupus de radicibus Theodorion magnũ Trifera fauonis minor autoritate Mesue & Serapionis utilis. Sed est in coagulis omnibus proprietas mirabilis, vt refert Princeps. Ætius commemorat vrticæ semen, & bryoniam, calamum odoratum, remisçi, & laseris lacrymas, succum etiam salicis, Castorium, pistacia, florẽ iunci odorati. Concoctoria autem amomum & lentisci lacrymam. Vtriusque autem facultatis facit rosaceum oleum. Inuenio & apud Actuariũ descriptionem zula-pij ex violis compositi in hoc casu opportunam, ac non parum frigidam, cui rutò calidissima possis admiscere

Rr

prima 5.

1. antidot.
lib. 4. & 6

2. cõtrac.
2. ca. 119.

lib. 2. cap.
218. cap.
211.

*cap. de 26
lapia
antidot.* medicamenta: habet enim santhalos rosas etiam quæ astringant. Est & ab illo diaprassium antidotum laudatum. Sed in his omnibus cum iam fegetem medicamentorum tradiderimus delectus ordo & modus docendus est. Delectus, quia immoderate calida, vt coagulum. Diapspoliticon, diatriom pipereon, castoreum, confectio de alleis, fugienda sunt. quanquam in antidoto de alleis non vulgaris spes sit si moderate vtamur eo.

Vitanda sunt & quæ carent odore iucundo, vt aristolochia: erat enim præceptum Aueuzoar, quod medicamenta membrorum principalium ab odoratis nunquam spoliari debent: & in eisdem locis docuit, quod vehementer astringentia omnia ventriculo sunt noxia, & quod dolorem excitant: quanto magis in iam patiente dolorem.

*1. Theisfir
tracta. 15
cap. 1.
in cap. de
conseruan
da sanit.
1. Theisfir
tracta. 15
cap. 2
6. cap. 5.* Et inter moderate astringentia exemplo connumerat rosas. Et erat etiam præceptum illius vt à melle abstineremus, & loco eius vteremur sacharo: & fecit capitulum proprium de humoribus imbibitis in membranis ventriculi: & ibi dabat in pituita oximel loco sirupi acetosi cum succo fœniculi, & non abhorret mel in hoc casu. Sed vbi fuerit atra bilis, aut melancholia, addit amygdalas amaras, & Serapium de centaurea. Igitur vt ad electionem & ordinem deueniam, in hoc casu tentandum esset cum lacryma lentisci, & aniso, ac oximelle: sed quia morbus processit concoquens tale fiat: Recipe radicum ariamomi ana 3. ii. Betonice scyllæ mastice 3i. origani thymi prassii an. m. β. Cētaureæ E j. Seminis vrticæ, calami odorati, floris iunci odorati seu squinantiana 3. iiij. Cinamomi 3. β. foliorum salicis & rosarum in botris ana m. β. aquæ libr. v. coquantur primo sylla, acum & mastix vsque ad dimidiam quantitatem: post addantur cinamomum, amomum, Betonica, Calamus odoratus, Semina vrticæ, prassium, folia salicis: & coquantur donec redeant ad 3. xx. post addantur reliqua & coquantur donec redeant ad 3. xv. vel paulo minus: & colentur bis aut ter: & de hac aqua sumat 3. iiij. calidum in aurora cum 3. ij. serapij de prassio, aut de hyssopo, cum gr. iiij. aceti albi & superdormiat per ho-

ras duas saltem si potest. Continuus autem sit vsus eius vsque ad dies octo vel decem: donec coctio apparuerit in vrina: & si videatur sibi calidius hoc medicamentum, quàm oporteat, moderetur illud cum sirupo violato dicto; & minuatur quantitas sirupi de prasio pro quantitate sirupi violati, & vbi dolor interim vexaret præter solitum, quod accidere posset, addantur ab initio coctionis illius compositi, limaces cum corticibus numero. v. scobis ceruinae 3. j. ß, addatur etiam acetum vsque ad 3. j. si oportet, vbi lentor in humoribus appareat peracta coctione multa sunt quæ purgant hos humores presertim autem Agaricus Cartamus seu cnicus, heliotropium, colocynthis, Turbetum, elaterium, Esula, semen vrticæ, Iris, ex compositis autem Diafinicon, pilulæ de hermodactylis & de serapino, fetidæ, misirichæ, aggregatiuæ, de euforbio de Thapsia, Theodoricum magnum hieræ logdion, Hermetis, Archigenis, vt à Meisue habetur. Blanca etiam & Benedicta & hiera ruffi & ab Actuuario Asyncritum antidotum Dioclis medicamentum. Et Galenus existimat quod sua hiera infractostunicis humores possit purgare. Vnum est quod mihi in hoc casu Diarob cum turbith à 3. iiii. ad vi. satisfacit cum 3. ij. aquæ betonicæ. Sed debet addi Diagredium more solito in descriptione Petri de Tussignana. Et si hoc non iuaret cum à pilulis omnino sit abstinendum, quoniam ventriculum tabefaciunt, vterer Theodorico magno. tum etiam hiera aliqua ex supradictis secundum quod magis videbitur medico consulenti. & in totum à cassia fistula abstineat.

Facta purgatione vtatur vino cum absynthio secundum modum datum: & si nunc faceret vinum absynthiatum non esset malum, cum tempus sit opportunum. Iuuat & quandoque Theriaca in hoc casu, sed bona, non pseudotheriaca, qua vtuntur his temporibus: iuuat & diambra Meisue, confectio caudicon ex Serapione & Sagzena ex Auicenna. sed hæc serius, cum & ipsa pituitam minuatur velut & Philosophorum confectio, & theodoricon. His peractis, si videbitur, redeat ad concoquentia.

Rr ij

HIER. CARD. CONS. PRO DOL. VAGO.

His visis cadunt duæ dubitationes: Prima est, an a-
trac. & quæ Thermarum cōueniant: & vt declaravi in secundo,
contrad. 3 contradicentium medicorum, omnes vehementer sic-
abusu 92 cant igitur non conueniunt. Altera, an balneum com-
lib. 3. cap. petat: Respondeo ex libro de malo medendi vsu non
166. & solum competit, sed est necessarium. Vt enim Ætius in-
173. quit, humectant, molliunt, mitigant dolores: &
 quæ profunda sunt in altum euocant. Sic
 & irrigationes. Non solum autem ex
 simplici aqua, sed his incoctis
 quæ ingruenti dispositio-
 ni magis necessaria

videbun-

tur.

DIE XIX. SEPTEMBR.

M. D. XLV. ME-

DIOLA-

NI.

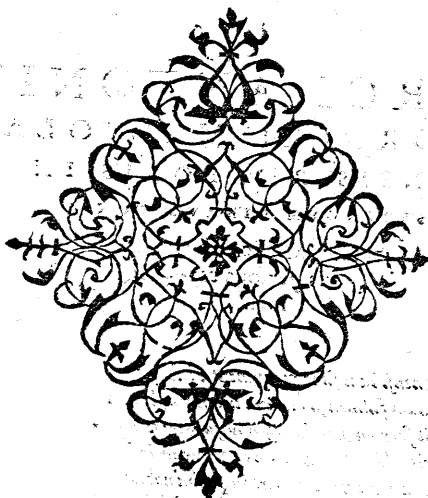
MARCI ANTONII
MAIORAGII MEDIOLA-
NENSIS RHETORIS IN

SECUNDVM LIBRVM CON-

tradit. Medic. sub auto-
ris persona car-
men.

*Exacta immensi iam sunt monumenta laboris,
Qua nunquam fulmen, non saeva incendia, durum
Non poterit ferrum, non longum absumere tempus.
Iam tenebris adoperta caput qua corpus in ipsum
Tantum bella gerit veniat mors improba nobis:
Mens tamen illa mei melior pars astra subibit:
Clarius & nostrum viuet per secula nomen
Omnia: Quaeque patet Latia praestantia lingua
Me leget assidue doctarum turba virorum.*

FINIS.

IACOBI PELE-
TARII CENOMANI,
DE CONCILIATIONE
Locorum Galeni.

SECTIONES DVA.

Ad amplissimum Medicorum Pa-
risiensium Ordinem.

PARISIIS,
Apud Iacobum Maceum in monte
D. Hilarij sub signo Pyramidis.
1564.

AMPLISSIMO MEDICO-
rum Parisiensium ordini Iacobus Peletarius
Fœlicitatem.

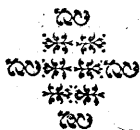
I vnquã studiis & laboribus meis in cõmunẽ quicquam contuli, viri amplissimi, nunc certè in eã prouinciã longè maxima animi cõtentione incumbere decreui. Nam quum antea Philosophiã & Mathematicas artes, quæ otiosis commẽtationibus tractantur, singulari quodam de lectu profiterer, cæteras velut subsidiarias haberem: ipsa temporis varietas ita consilij mei rationem commutauit, vt iam Medicinam ad præcipuum vitæ munus mihi retinuerim. Quumque ad omne studij genus semel à me susceptum, tantum diligentiaẽ afferre sim solitus, quantum homini ad labores nato, vel ingenij facultas, vel temporis opportunitas suppeditare potest: mihi profectò hãc artem etiam studiosius ample-

etendam esse intelligo, vel ob eam cōmendationem omnibus in medio positam, quæ nobis hominum vitam in tutelam atque adeò in manus traditã esse admonet. Quod equidem nulla ratione cumulatius cōsequi me posse existimaui, quàm si in Collegium vestrum me cooptandum traderem: ex quo tot Medicinæ principes exierunt, qui eam è superiorum temporũ caligine & tenebris, suo splendori reddiderunt: ex quo tot artis insignia quotidie emergunt, tot denique de hominum salute deliberationes suscipiuntur, vt hic confessus vester, omnium Medicorum qui longè latèq; cæteris nationibus operam nauant, magister ac præmonstrator meritò haberi possit. Quũ verò instaret tẽpus quo apud vos in numero collocarer: curavi vt vobis præ manu aliquid darem, quo vestrum in me beneficium publicè testatũ facerem. Itaque eam partem elucubrationũ mearum ex tempore selegi, quæ paratior fuit: sed tamen ita ex tempore, vt meam in hoc genere diligentia non omnino obscuram agnoscere possitis. Obseruaui ex Galeni lectione, locorum aliquot varietates: quæ quauis repugnantia speciem præ se ferat: eas tamẽ quum accuratè perpenderint studiosi, ad artis notitiam valdè accommoda-

tas esse intelligent. Quod & mihi priuatim
vſuueniſſe comperi. Nam dum locos ipſos
ad examen vocarem, multa mihi ſubierunt
adminicula, non ſolùm ad conciliationem
exprimendam, ſed etiam ad ea intelligenda
quæ ad rem præſentem proximè non per-
tinebant. Alios quidem noſtræ ætatis Medi-
cos in eodem argumento verſatos publicè
conſtat, Hieronymum Cardanum, Ioânem
Argenterium, Iulium Alexandrinum, An-
dread Lacunam. Inter quos vnus hic po-
ſtremus, de Contradiſtionibus à ſe propo-
ſitis (ſic enim apud ipſum titulus eſt) nihil
definit: cæteri, inter enarrandum ſuam ſen-
tentiam interpoſuerunt. Quæ igitur ab illis
explicata ſunt, non repoſui: niſi fortè pauca
à me vel aucta, vel variata: Lacunæ Contra-
diſtiones ad verbum recitavi, & explican-
das ſuſcepi: ac de meis ſubinde adieci ali-
quantò plures. Quas breuiter atque ex Ga-
leno fideliter excriptas, aliis denuò exami-
nandas reliqui: nō expoſui: ne cauſam oſtē-
tationis captaſſe, & in conquiendo nimiū
mihi placuiſſe viderer. Quinetiam ſtudio-
ſis maiorem exercitationis materiam futu-
ram eſſe videbam, ſi non explicarem. Quip-
pe in alienis & oculatiores & attentiores eſ-
ſe ſolemus. Hanc operam, quantulacunque

est, viri amplissimi, vobis reddendam esse putavi, tanto certè libentius, quantò vos hoc genus laboris iustius æstimare, & suo momento ponderare didicistis: sed & D. Iacobi Gopyli professoris Regij consilio & exemplo adductus. Is enim apertè mihi testatus est, & res ipsa declaravit, quanto favore quantàque benevolentia à vobis ob Alexandrum Trallianum à se restitutum, olim fuerit acceptus. Ego verò hac commemoratione fretus, meam quoque nuncupationē vobis gratam fore spero, tātisper dum ampliore testimonio meum in publica studia propèsum animum vestris auspiciis cognitum ac perspectum esse cupio. Ex Parisiensi Academia, Anno à Christo nato.

M. D. LX.

7

CAPITVM DISTRIBUTIO.

SECTIO PRIOR.

T Remor an voluntatis fit particeps	I.
Animæ Vegetanti an inſit prouidentia	II.
Semitertiana ſitne continua an intermittens	III.
Oedemate an iecur afficiatur	IIII.
Iecur, Lien vtrum ſanguine craſſiore nutriatur	V.
Tenues humores an coctione indigeant	VI.
Pueri vtrum facultatem alteratricem habeant validam, an imbecillam	VII.
Nerui an aliqui ſint caui	VIII.
Otium qua ratione graciles efficiat	IX.
Iracundi vtrum frigidi ſint temperamento, an calidi	X.
Pueri an Iuuenibus calidiores	XI.
Phrenitis an Febris ſpecies dici poſſit	XII.
Reſpiratio vtrū voluntaria, an naturalis ſit actio.	XIII.
Aqua an humectet, & ſitim ſedet	XIIII.
Vinum an magis humectet quàm Aqua	XV.
Aquæ potus quem habeat uſum	XVI.
Pili nigri vtrum calidum an frigidum temperamentum indicent	XVII.
Phlegmone an durus ſit tumor	XVIII.
Stercus an vomitu reddi poſſit	XIX.
Viperarum caudæ an venenatæ	XX.
Cerebro nudato, an ſenſu, motu & reſpiratione priuetur animal	XXI.

SECTIO SECUNDA.

Reſpiratio vtrum animalis an naturalis ſit actio	I.
Cor an Reſpirationis inſtrumentum	II.
Synochus putrida ſitne ſanguinea, an bilioſa: & an ſuccis æquabiliter putreſcentibus fiat	III.
Synochus putrida in quibus temperamentis fiat	IIII.
De Synochorum putridarum tribus differentiis, an omnes vno ſtatu concludantur	V.
Sanguinis mittendi quot ſint ſcopi	VI.
Pueris an mittendus ſanguis	VII.
Pus an initium habeat à putredine	VIII.
Pus è Pulmone an per renes trāſire poſſit in Veſicā.	IX.

De voluptate animalium in coitu	X.
Indicatio à quibus sumatur	XI.
Aetatum & anni partium quænam sit comparatio	XII.
Geniturarum temperaturæ in viris & mulieribus, quo pacto ad generationem consentire debeant	XIII.
Vesica an è Renibus attrahat	XIIII.
Nutritum quod apponitur an propriè Nutritum sit	XV.
Hydrops an semper à vitio Hepatis oriatur	XVI.
Symptomata an cum morbo simul inualescant	XVII.
Cerebrum an sentiat	XVIII.
De humidorum & siccorum corporum difflatione, & de Calido innato	XIX.
Principia substantiæ nostræ quot numero sint	XX.
Prædictio in morbis acutis an certa sit	XXI.
Dysenteria an ex Iecoris imbecillitate sit	XXII.
Excrementorū nutritionis Renū an sit Vrina.	XXIII.
Oleum an ad Ulcera & Erysipelata sit vtile.	XXIIII.
Fœnogræcum quoto ordine sit calidum	XXV.
Lac vtrum sit calidum an frigidum	XXVI.
Deleteria frigore an mutationem accipiant à calore nostro	XXVII.
Cibi calidi & frigidi an similiter calorem nostrum augeant	XXVIII.
Mulsa an Iecoris inflammationi commoda	XXIX.
Toti ⁹ substantiæ facultas sitne manifesta, an obscura.	XXX.
Delirium à quo sit humore	XXXI.
Humidū, an frigidū sit præcipua Soporis causa.	XXXII.
Imaginatio, Cogitatio & Memoria an vnū sint.	XXXIII.
Sanguis an in venis generetur	XXXIIII.
In Peripneumonia an dolor sit lateris	XXXV.
Conuulsio an in Musculis fiat	XXXVI.
Vterus an vnā habeat tunicam	XXXVII.
Plenitudo ad vires an putredinem efficiat.	XXXVIII.
Astringentia an roborandi vim habeant	XXXIX.
Intermittens pulsus qua ratione Pueris, Iuuenibus & Senibus magis minúsve sit periculosus	XL.
In dierum Decretorium doctrinā an variauerit Galenus	XLI.
	IACOBI

IACOBI PELE- TARII CENOMANI,

DE CONCILIATIONE LO-
corum Galeni,

SECTIO PRIOR.

Contradictiones ex And. Lacuna.

CONTRADICTION I.

Tremor an voluntatis sit particeps.

LACUNA. Libro de Tremore & Palpitatione, iuxta principium; sic legitur, Tremor verò motus inuoluntarius est partium, quæ vicissim sursum deorsumque mouentur. Cui sententiæ refragari videtur quod ibidem paulò post subditur: nempe, Motus quoque in iis qui membra mouere nolunt, inuoluntarius omninò ponitur: in Tremore autem affectis, non sine voluntatis imperio motus prouenit.

PELETARIUS. Galeni verba non satis fideliter recitat Lacuna: quæ sic habent cap. 4, statim initio, Quin & Palpitatio, dicit fortasse quispiam, similiter atque Tremor, motus est, quo partes palpitantes citra voluntatem nobisque inuitis attolluntur, & deorsum aguntur. Quibus verbis Galenus Tremorem cum Palpitatione contert

in eo duntaxat, quòd vtriusque motus sursum deorsumq̃ feratur, non quòd vterque sit præter voluntatem: quū id speciatim dicat de partibus palpitantibus. Proximè enim dixerat, Tremoris motū partim voluntarium esse, partim coactū: & sursum deorsum ferri mēbro scilicet suo ponde re deorsum eunte, sed subinde idipsum releuāte facultate.

CONTRADICTION II.

Anima vegetanti an insit providentia.

LACVNA. Libro de Fœtuum formatione circa finē sic Galenus edisserit. Apparet igitur vnumquodque animal, illa corporis parte sese ad vindictā parare, quæ alias supereminet. Vitulus quidem fronte impetere, priusquam cornua enascantur: pullus equinus, calcitrare, nondū solidis vngulis: veluti etiā catulus mordere tentare videtur, etiam si nondū fortes dentes sortiatur. Similiter & ea quæ ex volucrum animalium sunt genere, volare nituntur, etiam si nondū possint. Quæ sanè ostēdere videntur, Animam partibus vtentē, nosse ipsarum vtilitatē: vt quæ ipsa illas construxerit, & non ab alio factis vtatur, &c. Quum tamen paulò pōst videatur stabilire contrarium, affirmās se existimare, nec Animā vegetatricem, nec rationalē existere opificem ipsius fœtus causam.

PELETARIUS. De Animæ substantia Galenus vix vnquam quicquam definit: sed de ea in vtranque ferè partem disputat: & dum philosophorum opiniones exponit, id modò statuit quod ad sui argumenti propositum satis esse putat. Libro itaque de fœtuum formatione, disputationem de Anima opifice hinc inde ingreditur, sed quam suo more incertam relinquit. Quod ex ipsius extremis verbis satis manifestum est: quæ nos hoc loco ascripsimus. Ceterum, inquit, quum nullam inueniam opinionem fida demonstratione firmatam, fateor me de substantia Animæ dubitare: sed ne probabile quidem quicquam habere quod asseuerem. Fateor etiam de fœtuum formatrice causa nihilominus ambigere. Nam quum summam in horum fabrica & sapientiam & potentiam videam, non possum existimare eam, quæ in fœtu est, Animam, ab Aristo-

tele, vegetantem: à Platone, concupiscentem: à Stoicis, ne Animam quidem, sed Naturam appellatam, foetum ipsum formare: quum non modò sapiens nō sit, sed ne vlla quidem ratione prædita esse videatur. Quum tamen rursus similitudinem quam filij habent cum parentibus, specto, ab ea opinione non valde alienus sum: ac post partum in reliqua vita corpus nostrum à rationali Anima gubernari vix credo: quum antequàm dissectione exploremus, neque partes corporis, neque ipsarum functiones cognoscamus. Hæc ille. Plura verò in hanc rem qui scire cupiet, librum ipsum adeat de foetuum formatione: & item libellū de naturalium facultatum substantia.

CONTRADICTIO III.

Semitertiana, sitne continua an intermittens.

LACUNA. Libro 2. de differentiis febrium, capite primo, ait Hæmitritæum esse è numero continuarum febrium. Præterea Com. 2. in lib. 6. Epid. cap. 22. afferit Semitertianam esse periculo obnoxia, minimèque intermittere: sic vt Semitertiana nulla febris dicatur, quæ integrè definat. In libro tamen de Typis, affirmat Semitertianam febrem semper esse continuam: sed & intermittentē quandoque inueniri.

PELETARIUS. Multis certè videbitur Galenus non satis sibi constare de Semitertiana qui Com. 3. cap. 5. in 1. de Mor. vul. sic scripserit, Semitertiana, iquit, ab Hippocrate nunquam intermittens dicitur: sed cap. 4. de Typis, in contrarium, Semitertiana modò continua est, modò intermittens & ab Hippocrate non tantum inter acutas, sed etiam inter diurnas reponitur. Hæc Gal. Igitur quū Semitertiana consurgat ex quotidiana continua & tertiana intermittente, Galenus eo libro in quo de Typis exquisitè tractat, mistam ipsius febris naturam designauit, vt ars esset manifestior. Alibi verò Typos dissimulans, Semitertianam collocat in continuarū genere, ob intermissionem in ipsa vix notabilem.

AND. LACVNÆ
CONTRADICTION IIII.

Oedemate an Iecur afficiatur.

LACVNÆ. Libro 4. de præſag. ex pulſibus, ubi de pulſu in affecto Iecinore, inquit, Nūquam etiam ex Thoracis vel Iecinoris tumore, fit mollis pulſus : eo quòd neque innasctur iis instrumentis œdema pituitosum . Cui ſententiæ contraria eſt, quæ habetur libro eodem, ubi agitur de pulſibus ſuccedentibus affectis meningibus, hunc in modum. His præ cæteris vicinior eſt ille qui ex Iecinore & Liene oritur œdemate affectis &c. Niſi dicas , pro œdemate intelligere Galenum impræſentiarum, quemuis humorem : quod nuſquam eſt ſolitus facere, niſi pituitosum duntaxat.

PELETARIUS. Verba illa ſuperiora ex cap. 4. de præſagitione ex pulſibus, ſic accipienda ſunt , vt œdema pituitosum Thoraci & Iecinori innasce nō ſit aptum. Nā & poſteriore loco, nempe cap. 9. eiusdem libri, definitè nō pronuntiat œdema in Iecur cadere : ſed id tantum exempli gratia proponere videtur : vt oſtendat, ſi œdemate ſit Iecur affectum , non tam mollem fieri pulſum , quam ex Pulmone aut Cerebro : ac ruſus ſi Cerebrum aut Pulmo œdemate corripiantur, non tam durum quàm ex Iecinore aut meninge. Nam & ſtatim ſubdit, Cerebrum, inquit, & Pulmo fortaiſis ne admittunt quidem ſcirrhum. Quibus verbis videtur ſignificare, Iecur & meningem fortaiſis ne œdema quidem admittere.

CONTRADICTION V.

Iecur, Lien, utrum ſanguine craſſiore nutriatur.

LACVNÆ. Quum in aliis locis innumeris, tum maximè decimotertio de medendi methodo , Galenus ait, Lienem nutriri craſſiſſimo ſanguine , & longè craſſiori, quàm ſit is quo Hepar nutritur . Eius autem verba hæc ſunt, Lienis verò rarior ſubſtantia quàm Iecinoris eſt : cæterum crebrius ſcirrhosis vitiis affligitur , propter nutrimenti quo vitur, ſpeciem. Monſtratum nanque eſt, quòd craſſo nutritur ſanguine, qui veluti limus purioris eſt, fa-

cilliméque nigra bilis efficitur: ideóque ipsum melácho-
licū siue atrum nutrimentum vocamus. Et paulò pòst sic
rursus subdit, Nam quale medicamentū est Absinthium
Iecinori, tale est Lieni Capparis correx: quale rursus Ieci-
nori quod vocatur Eupatorium, tale est Lieni Scolopen-
drium. Siquidem similia genere medicamenta ambo visce-
ra postulant. Cæterum tanto vehementiora Lien, quantò
crassiore alimento, &c. Quibus ex diametro aduersum est
quod scripsit lib. 4 de vsu particularum, in hunc modum,
Splenis verò corpus, quū tātò rarius Hepate sit, quātò est
crassius Pulmone, merito ex tenuiore parte nutritur san-
guinis. Qui nanque trahitur ad Splenē, crassior est eo qui
in Hepate. At quia elaboratus ab arteriis. quæ illic haben-
tur, atq; adeò à venis, multò densiorē tunicā habentibus,
quàm quæ inseruiūt Hepati: nō affatim neque crassus car-
ni Splenis, sed subtilis & paulatim mittitur. Ob id caro
quidē huius visceris, rarior & leuior est, quā Hepatis: non
tamen rubicūdior aut flauior. Et paulò pòst sic subdit, He-
par quidem ex rubicundo & crasso sanguine: Splē autem
ex subtili & nigro: Pulmo ex elaborato ad vnguem, flauo
& subtili, spirituofo ac puro sumit sibi alimentum.

PELETARIUS. Priorē sententiam descripsit Lacu-
na ex cap. 15 lib. 4 de vsu partium (Capita verò ex recen-
tiorum distinctione intelligi volo: scio enim Galenū eius-
modi distributionibus non fuisse vsū) Altera est cap. 16.
lib. 13 meth. med. Tertia cap. 17 eiusdem libri. Eæ verò nō
admodum mihi pugnare videntur. Etenim Galenus in li-
bris anatomicis, partium essentiam simul cū positu ex pro-
fesso tractat, atque ob oculos ponit: quo earundem vsū
clariorem faciat. Vbi verò medendi artem docet, de nutri-
mēto loquitur, quatenus ad curationem indicandam satis
est: scilicet Nutrimentū appellans non tantum quòd iam
nutrit: sed etiam quod apponitur, & in spatiis intermediis
consistit, hoc autem crassum, terreum, & fæculentum est in
Lienis spatiis. Huic sententiæ adstipulatur quod Galenus
scribit cap. 59 artis Med. in hæc verba. Sic & intermedia,
inquit, spatia similariū corporum, vt plus vel minus humi-
dæ substantiæ in se continent, vel crassius, vel tenuius, vel
humidius, vel siccus membrum ostendunt: humidius qui-
dem, vbi subtilior & copiosior est humiditas: siccus verò,

vbi crassior simul & minor. Ipsæ enim solidæ corporis partes, quæ verè solidæ sunt ac primæ, nullo modo effici possunt humidiores: ac satis est, si quis celerius eas exiccari prohiberit. Intercepta autem in ipsis spatia, hac vel illa humiditate complere possibile. Hæc verò est propriū similiarium partiū nutrimentū, quod ex appositione fit, & non per vasa attrahitur.

CONTRADICTION VI.

Tenues humores an coctione indigeant.

LACVNÆ. Circa mediū Cōmentarioli in quo discutit, Quos purgare, & quibus medicamentis oporteat, sic ait Galenus. Per initia enim serosos tenuēsque succos vacuabis: In crassis autē & viscidis, quales natura sunt & pituita & atra bilis, concoctionem expectabis, &c. Quibus sanè verbis docet, tenues succos vacuandos esse, non expectata ipsorum concoctione. Quod autem succi omnes qui tenues sunt, etiā existant crudi, didicimus id ex Cōment. I in lib. I. Epid. cap. 24. Cui sententiæ aduersari videtur quod multis in locis prædicat, crudos omnes succos prius concoquendos esse quàm euacuandos: ac præcipuè quod ad calcem libri de constit. artis Medicæ innuit, tenues succos esse crassiores reddendos.

PELETARIUS. Tenues & serosi hoc loco coniunctè accipiendi sunt, qui vno vocabulo aquosi dicuntur. Sic enim tenuis appellatione vti solet Hippocrates ipse, dicente Galeno in Aph. 32. libri 7. Igitur aquosi humores sine coctione educuntur. Quod intellige si impermissi fuerint, nec præter modū frigidi. Nā serosus sanguis ideo crudus est, quod frigidus sit, neque à natura euictus. Ob id coctione indiget quicunque succus à naturali statu recesserit, etiam si tenuis sit. Coctio enim humoris, nil aliud est quàm illius ad naturalē moderationem restitutio. Igitur biliosos humores intellige crudos, si seipsis tenuiores euaserint, aut etiam crassiores. Nam interdum biliosos humores Galenus crassos vocat, eosque tenuandos esse præcipit, ad finem libri quinti de locis affectis, in Ictero. Et quod Galenus scribit tenuiores humores & calidiores, ad excre-

tionem paratissimos, Com. 1, cap. 25 in 1 Epid. intellige humores, qui cum crassis & lentis comparantur. Hi verò propriè crudi dicuntur, vt tradit Galenus locis satis multis, maximè verò lib. 10, cap. 2 de compos. med. sec. lo. & libro secundo cap. primo de præfagit. ex pulsibus: & lib. 1, cap. 2 de alim. fac. Quibus locis Galenus scribit, crudos succos propriè esse crassos & lentos, & frigidos. Immò pituitosos minùs propriè crudos dici, nisi crassi sint & lèti. Bilis igitur non tam propriè cruda appellatur: quò cruditatis frigiditas ferè comes est. Porro animaduertere oportet, humores interdum crassiores esse faciendos, non quò faciliùs educantur: sed potius ne tam facilè exhalent: vt in iis qui syncope laborât, & succos habêt tenuissimos, ax Gal. lib. 12, cap. 6 Meth. med. Cæterùm hoc loco non prætermittam, quòd libellus ipse, Quos purgare oporteat, quibus medicamentis, & quando, Galenum autorem non habet, sed Oribasium: quanquam ex Galeno collectus est. Sed inter exscribendum, vix est vt de nostro nihil ponamus. Sed tamen Oribasius suam habet autoritatem.

CONTRADICTIO VII.

Pueri vtrum facultatem alteratricem habeant validam, an imbecillam.

LACVNA. Comment. 2 in Prognost. cap. 36, Galenus hunc in modum pronūtiat, Pueri cōcoquunt omnia ocysimè, præ robore facultatis alteratricis. Et Com. 3 in Prognost. cap. 34, Pueri, inquit, ex tribus facultatib⁹ quæ corpus ipsum dispensant, duas fortiores sortiuntur quàm cæteri: tertiam, quæ nervis inest, imbeciliorem. Libro etiam 3 de sympt. causis, asserit Iuvenes superari à Pueris facultatis alteratricis robore. Com. 3, in lib. 6 Epid. cap. 15, eadem stabilir, dicens, Pueris naturales functiones robustæ sunt: ac proinde succorū crassitudo in ipsis funditur ac dissoluitur. Hisce autè sententiis omnibus contraria est quæ habetur Com. in Aph. 27. lib. 3, talis quū sit, Alterantur enim Puerorum dispositiones citissimè, cūm propter humiditatem corporis, tū ob naturalis potētiae imbecillitatē. Quæ sanè versio cōgruit vniuersis Græcis codicibus, quoscunque mihi vidisse contigit. Omnes quippe habêt. Ἀλλοιῶν τε αἰ διαδίους τῶ παιδῶν τάχιστα διὰ τὴν ὑγρότητα τὸ σώματος.

καὶ τῶν πῶς φύσιν δυνάμεις ἀρρώστων. Crediderim tamen omnia exemplaria corrupta & peruersa esse: nec legendum ἀρρώστων, sed ὀρώστων: hoc est, robur & fortitudinem.

PELETARIUS. Vetus quidem versio habet fortitudinem. Nihilominus eam lectionem retinere licet, quæ habet ἀρρώστων. Naturalis enim virtutis nomine, hoc loco à Galeno intelligi puto vniuersum corporis robur: tanquam diceret, Puerorum naturam esse imbecillam. Et enim qui crescunt, viribus infirmiores sunt. Quod si ὀρώστων legamus, & naturalem virtutem pro alteratrice sumpserimus: hanc quidem in Pueris validam esse fatebimur: per se verò infirmam: id est, vt modò diximus, quatenus calor in multo humido est donec corpora crescunt.

CONTRADICTION VIII.

Nervi an aliqui sint caui.

LACVNA. Commentario 1 in lib. 6. Epid. cap. 1, ait nervos esse omnino cavitatibus destitutos. Cui contradicit quod libro primo de Sympt. causis prodidit hunc in modum, Igitur eius causa coniuncta, affectus nervi est talis, vt facultatem illi à principe parte missam impedire possit. Atqui impiedietur, si nervus meatu aliquo præditus, vel obstructus sit, vel compressus, &c. Libro etiam de dissectione nervorum: & 8 & 10 & 16 de Vsu partium: & lib. 4. de Loc. aff. cap. 1, ait opticiis nervis conspicuos esse meatus. Præterea libro 15 de Vsu particularum, pudendi nervum esse excavatum prædicat.

PELETARIUS. Non simpliciter ait Galenus nulum nervum esse cauernosum: neque eo loco habetur vox omnino, quam interponit Lacuna. Sed Galeni verba sic habent, Tria, inquit, in animalibus similiarium corporum genera sunt, quæ & exanguia, & sinu carentia cernuntur. Horum alia ex ossibus, alia ex cerebro & dorsâ medulla, alia ex musculis prodeuntia (dicit copulas, nervos & tendones.) Quibus verbis non vniuersè negat nervos esse cauos, sed horum plerosque. Dum enim probat capitis grauitatem ab ytero affecto non ideo fieri, quòd vterus nervosus sit, in eam diuisionem obiter incidit. Quinetiam

eodem mox loco meminit Colis ipsius, quem, inquit, neruum cauernosum nonnulli appellant.

CONTRADICTIO IX.

Otium qua ratione graciles efficiat.

LACUNA. Commentar. 3. in lib. de Artic. cap. 81, sic ait, Otium graciliores efficit fibras. cap. 93, Otium extenuat partes. Commentar. 3. in lib. 6 Epid. cap. 2, Otium liquefacit: otiosaque vita extenuat corpus nonnullis, qui ab exercitiis ad otium se transtulerunt. Comment. 2 in librum de Fracturis, cap. 59, Otium diuturnum membra se-
 ipfis graciliora reddit, &c. Quibus reluctatur illud quod habetur Comment. 1 in lib. 3 Epid. cap. 4, Otiosis repletur corpus: Quodque scriptum est Comment. 3 in lib. 6 Epid. cap. 2, Otium natura sua minimè vacuat abundantiam humorum. Iam verò eodem Commentar. 3 in lib. 6 Epid. cap. 2 ait, Exercitationes omnes, tum adipis, tum carnis, adeoque humorum abundantiam exhauriunt. Et Comment. in lib. 6 Epid. cap. 5, Exercitationes, inquit, euacuant plenitudinem: ad concoctionem quicquid pituitosum, crassum & crudum, perducunt: attenuant insuper, roburque addunt vniuersis corporis partibus. Quin & Comment. in Aph, 13 libri 4 ait, exercitia esse apta natura exicare. Si igitur exercitia exiccant, vacuant, & colliquant corpora: quò obsecro fieri potest vt otium atque desidiosa quæ illis contraria sunt, non contrarias dispositiones moliantur? Nisi quis dicat, otium ipsum augere quidem humores in corporis vacuitatibus, minuere autem eneruareque substantiam solidarum particularum, contrà quàm per exercitia vsuuenit. Atque hoc planè videtur sensisse Galenus, dum capite superius citato ait, Otio quidem graciliores effici fibras: carnem verò copiosiore, propter humiditatem, &c. Vbi contraria de exercitiis subdit, Exercitia, inquit, reddunt fibrarum substantiam plenior: carnum verò minorem, sed validiorem. Huc pertinet quod habetur Commentar. 3 in lib. de Off. cap. 28, Otium eneruat corpora effœminatque. Exercitatio contrà, stabilit & roborat. Item quod cap. 22. Commentarij

eiusdem, Otium reddit imbecillas vires membrorum.

P B L E T A R I V S. Nihil opus fuit tot vtrunque testimoniis: vbi omnia manifesta sunt, neque vllam includunt repugnantiam. Sed & huc pertinet quod de membrorum gracilitate scribit Galenus, cap. 59. artis Med. Nonnunquam, inquit, videtur gracile esse membrum, quum non sit, quod ad musculos attinet: sed propter ossium tenuitatem tale videtur. Sic & crassius quibusdam plerunque apparet, non ob ossium amplitudinem, sed ob multitudinem carnis quæ vel aucta, vel imminuta: vel durior, vel mollior effecta, siccior aut humidior membrum ostendit.

CONTRADICTION X.

Iracundi vtrum frigidi sint temperamento, an calidi.

L A C V N A. Libro de Animæ morum & corporei temperamenti mutua consecutione, sic ait Galenus, Furiosos & iracundos caloris abundantia efficit: Stupidos verò, graues & pigros, temperaturæ frigiditas. Ad finem eiusdem Commentarij, sic rursus subdit, Calida nanque, exempli gratia, temperies, iracundos facit: inde rursus Iracundia ingenitum calorem accendit, & igneum reddit. Libro autem 2 de causis pulsuum, vt in alijs compluribus locis, Iracundiam ait esse caloris innati velut quendam feruorem. Iam verò libro 2 de Temperamentis, eadem in hunc modum confirmat, Gallis enim, Germanis & omni Thracio & Scythico generi, frigida humidæque est cutis. Omnis autem naturalis his calor in viscera confugit vnà cum sanguine: vbi dum agitur & premitur, feruētque: iracundi, audaces & præcipitis consilij redduntur. Eadem asserit libro 5 de plac. Hip. & Plat. in hunc modum, Cæterum animæ constitutiones, ex diuersis corporum temperamentis oriuntur: quum videamus ipsorum animalium quæ calidiora & lati pectoris sunt, omnia sortiri naturam iracundiorum: vt timidiorum, quæ latis coxis, & frigidiora. His omnibus planè aduersari videntur quæ scripta sunt Comment. 2 in lib. 1 Epid. cap. 78, in hanc seriem, Ε'λεγον δὲ, ἡλικίας εἶν' θερμὰς, αἱ αἰς ὁ πικρὺς χολὴς πλεονάζῃ χυμὸς τὰς φύσεϊς δὲ, δύσδιαφορήτους, ὥστε ἄχρι μὲν τοῦ

δὲ πῶς ἀρχὴν ὧν ἀρῆκα μὲν ἐπὶ λέγειται πρὸς τῶν ὀξυθύμων αἰσίν, οὓς εὐαιπώτατους φύσι τοῖς θυμώδεσιν ὄντας. Ἀνδρῶσι μὲν γὰρ αἰσιν οἱ θυμώδεις, καὶ κατὰ φρονίτητι τῶν μικρῶν πραγμάτων. μικροψυχοὶ δ' αἰσιν οἱ ὀξύθυμοι, διότι τὸ γενναῖον τῆς τῶν ἀνδρῶν ψυχῆς οὐκ ἔχουσιν. ὥς καὶ οἱ ὀξύθυμοι ψυχρότεροι πὲρ ταῖς κρείσσεσι, καὶ δυσδιαφόρητοι γενήσονται. Quæ omnia ita vertenda sunt, Dicebam autem ætates calidas esse eas, in quibus amarus humor redūdat: naturas autem, quæ difficulter diffiantur. Quocirca ex iis quorum ab initio mentionem hætenus fecimus, reliquum est vt de Iracūdis agamus: quos maximè cōtrarios ait esse animosis. Quippe animosi viriles sunt, & humiliū rerū cōtemptores. Iracūdi verò cōtrà, pusillanimes: quod generosa virilique animæ parte sunt destituti. Quare Iracūdi téperamento frigidiori erūt, diffiabunturque ægrè. Produximus græcā dictionē, & quòd ab interprete nō fuerit satis feliciter versa: & vt intelligāt eruditi, hīc vocari à Galeno ὀξύθυμους, eos qui sunt ad iracūdiā pcliues: qua voce passim ipsos significare est solit⁹.

PELETARIUS. Quæ huc ex Galeno affert Lacuna de Gallis, Germanis, Thracibus, Scythis, clarum est consentire cum posteriore Galeni ipsius sententia in libro 1 Epid. Com. 2, non pugnare. Sunt enim ij omnes temperamento frigidi. Sed quòd qui frigidiores sunt temperamento, magis iracundi sint, non est sine cōtrouerfia. Viri enim procliuijores ad iram videntur esse, quàm mulieres. Iracundiam ergo sumemus pro animi impotentia, & motu precipiti ad res obeundas, & ad vltionem: quò sanè affectu laborant vehementius, qui extrinsecus frigidiores sunt: calore præsertim ad interiora coacto, & cor imparatum obfidente. Plura de Iracundia vide apud Galenum Com. 4, cap. 25 in 6 de Mor. vul. in eum scilicet locum Hippocratis (etenim quānam sit autor libri illius sexti Epid. huc nihil pertinet) Ventriculo calidi, carne frigidi, ij venosi & iracundiores: Vbi Galenus, Calor, inquit, in ventriculo os eius contristans, iracundiores facit. Sed tamen ex Galeni in illum locum intreprætatione, alia emergit varietas. Illic enim reprehendit eos, qui Hippocratem explicantes, existimant iis qui calidiore sunt ventriculo, insitum calorem in profundum refugere, & extrinsecus partes deserere: atque ob id, frigidas hominum naturas euadere:

Quod minimè consentit iis quæ huc ex secundo Libro de Temperamentis allata sunt. Cæterum non est quòd præcipuè Gallis aut Germanis exprobetur iracundia. Omnium nationum, immo adeò omnium ætatum est quædam, licet minimè par, procliuitas ad iram. Ante Galeni tempora, sed & fortasse aliquot pòst seculis, fuerint Galli & Germani audaces, adde si placet, feroces, intractabiles. At certè nos iamdudum rerum inclinatio docuit, quibusque seculis suos esse mores: & quibusque gentibus, morum vicissitudines. Nam vt de cæteris nationibus taceam, quæ gens hodie magis barbara quàm Græcia? quid habet humanitatis præter vultū? quid antiquæ existimationis præter inuisam quādam recordationem? At illa iam olim fuit virtutum, religionis, literarum & Philosophiæ sedes spectatissima, summo totius orbis plausu & admiratione. De Gallis verò nihil habeo quod iam præfens dicem. In proximo res est, ambigit Fortuna: re atque euentis probabuntur consilia. De Germanis, semota suspitione possum dicere, si quid hodie in manibus hominum versetur quod ad vitæ vsum pertineat, id è Germania aut profectum, aut illuc excultum habemus: Accedit disciplinarum omnium, dignitatisque & imperij, summa cum aliis nationibus, concertatio. Sed & hæc omnia circuituionibus obnoxia, tempore locum commutabunt. Nos ad institutum reuertimur.

CONTRADICTION XI.

Pueri an Iuuenibus calidiores.

LACVNÆ. Libro 2. de Temperamentis, affirmat neque Puerum ætate florente, neque hunc illo absolutè calidiorem existere, in hunc modum. Προβλῶν γὰρ ἐφεξῆς ἀπὸ μῆνους σωμάτων ἐπιμειλῶς, οὐ παίδων μόνον ἢ βρεφῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ κείων καὶ ἀκμαζόντων, οὐδὲ σκοπὸν οὐδὲ τέρονος ἀληθεύοντας, οὐτε τὰς θερμότητας ἀπλῶς, οὐτε ψυχρότητας εἶναι τὴν ἀκμάζοντα τὴν παιδός. εἰ γὰρ τὰς ἄλλας ἀπασας τὰς ἐξ ὧθεν ἀφελὼν ἀλλοιώσεις, τὰς ἐκ τῆς ἡλικίας μόνως ἐπισκέπτοιο διαφορὰς, οὐδέ τις σοὶ φαίνεται θερμότης ἀπλῶς. ποῖότητι γὰρ τοι διαφέρουσι αὐτῶν αἰθερμότητις, ἐπ' ἀνίσῳ τῇ διακνοῇ. Quæ sic vertenda mihi vi

dentur. Complura enim deinceps corpora non Puerorum modò aut Infantium, verùm etiã Adolescentium & ætate florentium curiosè tangens, neutros vera locutos inueni, neque eos qui absoluto sermone calidiorem, neque eos qui florentem ætate frigidiorẽ quàm Puerum dixerunt. Si enim reliquis omnibus quæ extrinsecus adueniunt, alterationibus circuncisis, eas quæ ex sola ætate proueniunt, differentias æstimaueris: neuter absolutè loquenti videbitur tibi calidior. Quippe dissident eorum calores qualitate quadam, quæ ex imparitate difflatus gignitur, &c. Quibus contraria innuit, Com. I in lib. 6 Epid. cap. 4, vbi ait, Οὐ πως γὰρ ὁ ἀκμάζων θερμότερός ἐστι τῷ παιδὸς ἑμαθὲς ἐν τοῖς πόσι κράσιον. Ἐνθεν καὶ ὁ παῖς ὁ ἀκμάζοντός ἐστι θερμότερος. ὁ μὲν ἀκμάζων, ἀπλῶς θερμότερος, ὁ δὲ παῖς, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὅτι πλέον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. Quæ sonant, Quo pacto enim qui ætate viget Puero calidior sit, didicisti in Commentariis de Temperamentis: vbi etiã docuimus qua ratione Puer sit calidior ætate florente. Etenim is qui viget ætate, absolutè: calidior existit: Puer autem non absolutè: sed quod plus habeat calidi innati,

PELETARIUS. Vocis vnus ἀπλῶς controuersia est: sed non ad eò magni momenti. Nam & absolutè seu simpliciter diuersis rationibus dici potest, & de eo quod ad sensum, & de eo quod ad naturam attinet. In summa, quid de hac disceptatione constituendũ sit, paucis definit Galenus lib. 3 cap. 3 de Symp. causis, Pueris, inquit, halituosus est calor: florentibus ætate, sicciior.

CONTRADICTION XII.

Phrenitis an species Febris dici possit.

LACUNA. Commentario 3 in lib. 3 Epid. cap. 46, sic interpretatur Hippocratem, Nam his verbis Februm esse speciem, Febrem ardentem & Phrenitin ostendit, &c. Similiter eodem Commentario, cap. 64 sic ait, At in prædicta oratione proprium nomen Febris scripsit. Et est omnes eius species persecutus: deinde communi nomine continuas indicauit: quarum Febres ardentes prædixit & Phrenitidas, &c. Com. autem I in lib. 6. Epid. cap. 28, contraria

afferit: nimirum in hunc modum, Cæterum Februm enumeratione quæ in præfenti propofita eft oratione, ab ea differentia prodit quæ à calore defumitur: fub qua & peftilens Febris comprehendere potest, ut quæ putridum habeat calorem. Non potest autem Phrenitica: quum non quemadmodum aliis, fic etiam ipsi Hippocrati fuerit mos, ut Phrenitin febris speciem nominet.

PELETARIUS. Species, Hippocrati modus quidam dicitur: ut Febris mitis, mordax, acuta, debilis, arida &c. Com. I cap. 29 in 6 Epid. huc citato à Lacuna. Et item lib. 3 Epid. cap. 64. Commentarij tertij, inter Februm genera ponit nocturnas, continuas, longas, vagas, fastidiosas, inconstantes. Quo loco scribit Galenus, Hippocratem omnia quæ collegit, Februm species appellare. Idem confirmat ipse eodem loco sexti Epid. Definit enim Hippocrates, inquit Galenus, Februm differentias, non quas ægrotantes referunt, sed quæ visu tactuque percipiuntur. Hæc Galenus. Alibi autem Hippocrates, Febrem ardentem, Phrenitin, & similes, inter Februm genera enumerat. Quod quia non sæpe facit, ob id Galenus ait non consueuisse.

CONTRADICTION XIII.

Respiratio utrum voluntaria sit, an naturalis actio.

LACUNA. Com. in Aph. 23 lib. 3, ait neminem posse cohibere anhelitum. Id quod perinde est ac si dicat, Respirationis opus minimè voluntarium existere: sed perpetuum & naturale. Cuius planè contrarium videtur esse quod libro 2 de Motu musc. asseuerauerat, talia proferes, Quod autem opus Respirationis, voluntariè & spontè ab anima fiat, declarauit quidem id barbarus ille seruus: qui quum vehementer ira concitatus mortem sibi consciscere decreuisset, prostratus humi, respirationeque cohibita, longo sanè tempore immobilis mansit: postea verò paulum volutus, hoc pacto expirauit &c.

PELETARIUS. Nos de Respiratione posterius: ubi & pugnantes aliquot locos suppeditabimus.

CONTRADICTIO XIII.

Aqua an humectet, & sitim sedet.

LACUNA. Libro primo de Simpl. med. fac. cap. 8, ait, Aquam quidem dulcem, esse remedio sitienti: cæteras verò acerbiores sitim relinquere. Capite etiam 29, affirmat refrigerationem sitisque extinctionem provenire ab Aqua: ut quæ frigidam humidamque naturam sortiatur. Contraria verò pronuntiat Com. 3 in lib. de Rat. vict. in mor. ac. cap. 40: ubi agens de Aqua purissima, affirmat eam nec sitim sedare, nec humectare, nec alere. Com. etiam in Aph. 13 lib. 4, ait, Aquam nec potam, nec occurrentem extrinsecus, esse aptam natura humectare solidas animalis particulas.

PELETARIUS. Scribit Hippocrates, Aquæ potu sitim non restingui in acutis morbis: capite scilicet 40 Com. 3 de rat. vict. in ac. Quo tamen loco Galenus, immò & ipse Hippocrates, ait Aquam siticulosi tum demum esse exhibendam, quum iam alio potu usi fuerint: nempe inter mulsam & oxymeli: Aquæ enim tum inesse *πλημυρίδα* quandam, id est, humoris abundantiam. In iis autem qui secundum naturam habent, Aqua sitim leuat: quod sensibus quotidianis apparet. Stabit igitur caput octauum primi Simplicium Medicamentorum. Cæterum ad refrigerandum potissimum datur. Neque humectat, quum non nutriat: sed ea ratione qua refrigerat, corpus estuosum recreat. Porro si partes solidas non humectat, nihil mirum: quum eas nemo possit humidiores reddere, sicut iam antè demonstrauimus ex Galeno, in Contradictione quinta. Igitur spatia tantum intermedia humectat, id est, madefacit.

CONTRADICTIO XV.

Vinum an magis humectet quàm Aqua.

LACUNA. Com. 1 in lib. de rat. vict. in mor. ac. cap. 22, ait, Mulsam & Vinum magis humectare quàm Aqua humectet: quum tamen lib. 1 de Simpl. med. ca. 30, scripserit, Aquam omnium humidorum esse humidissimam, nihilque dari Aqua humidius. Quod si quis dicat Vinum ad digestionem,

hoc. est, ad ipsam distributionem esse Aqua ipsa præstantius, vt ex Com. 4 lib. 6 Epid. cap. 20 constat, ac proinde humectare potentius, etiam si non sit Aqua humidius: producemus ipsiusmet autoritatem Galeni, qui Com. 3 in lib. de rat. vict. in mor. ac. cap. 8, ait Vini astrictiōē ab Aqua exolui. Vnde liquet Vinum esse astringentius Aqua: ob idque penetrare ægrius, atque humectare minus: in sum- māque esse crassarum partium: si verum sit quod habetur lib. 4, cap. 9 de Simpl. med. facul. & lib. 4 de compos. med. sec. genera, & 6 de compos. med. secundum partes, & 1 de sa. tu. nempe astringentia omnia exiccare, ac meatus constringere. Taceo quod idem Galenus ait Com. 2 in lib. de fract. cap. 72, Vinum videlicet exiccandi repellendique facultatem sortiri. Vnde videtur etiam Galeno aduersari quod ab eo scriptum est Com. 3 in lib. de rat. vict. in mor. ac. Aquam deduci à Vino per vniuersum corpus.

PELETARIUS. Vinum humectare, immò & somnum conciliare, manifestum est: quod etiam Gal. testatur lib. 3, cap. 5 de loc. aff. maximè verò humectandi vim habet, nutriendo: Dum autem scribit astringere, id ferè sentit de Vino exteriùs adhibito. Interiùs verò non adeò astringit, quin sua substantia spirituosa & calida, aquæ sit pro vehiculo. Porro quia neruorum principium ledit Vinum suo vapore, arterias exiccat: Immo & ipsæ arteriæ, nocuis frigidaè potionibus indurescunt, Galeno autore lib. 3, cap. 7 de prænot. expulsibus. Id igitur fit per accidens.

CONTRADICTION XVI.

Aqua potus quem habeat vsus.

LACVNA. Com. 3 in lib. de rat. vict. in mor. ac. cap. 40, ait aquam bilescere in iis, in quibus tumefacta sunt viscera, corrumpique in bilioso ventriculo. At libro 9 de medendi methodo, Erysipelas verum consistensque in aliquo viscere, non aliter quàm potione frigidaè persanari professus est. Libro autem primo de arte cur. ad Glauc. in Febribus præter modum calidis vrentibusque, quales nimirum oriuntur à flaua bile, audacter frigidam propin-
mandam

nandam censet.

PELETARIUS. Aquæ incommoda ascribit Hippocrates in morbis acutis: sed tamen aliquot conditionibus: nempe in iis qui natura biliosi sunt: deinde quod tum demum hypochondriis infesta est, quum ad cauitatem delata, illic diutius consistit. Cæterum in Erysipellate datur ad refrigerandum, sicut iam antè monuimus: eo scilicet affectu spectato, qui vehementius vrget.

CONTRADICTIO XVII.

Pili nigri utrum calidum an frigidum temperamentum indicent.

LACUNA. Com. 2 in lib. 1 Epid. cap. 77, affirmat, eos qui capillis sunt nigri, minus diffuari, esseq; frigidiori temperamento, hæc in medium producens, Nanque glabros, & qui cute sunt albida, & qui capillis rectis, capillis nigri, oculis nigri, & qui domi in otio inertem vitam egerunt, ostendimus quum in aliis Cômétariis, tum illis quos de Téperamentis conscripsimus, minus digere habitum, quod frigidiori sint temperamento præditi &c. Atqui lib. 2 de Temperamentis, contraria de iis qui pilos nigros fortiuntur, prodidit in hunc modum, Fit autem niger pilus, quum deæsto, vi caloris, vapore, excrementum in exactam fuliginem permutatur. Paulo verò post de pilorum generatione secundum regionum temperaturas, sic differit, Ergo Aegyptij, Arabes, Indi, quique calidam & siccam regionem incolunt, nigros exiguiq; excrementi, siccos, crispes & fragiles pilos habent. Dein verò de pilorum ortu præteritum temperamenti, subiungit talia, Atqui iam florent, valentiores, & multos & nigros habent: quod & frequentes iam iis sint facti meatus, & fuliginosis excrementis præ siccitate & calore abundant.

PELETARIUS. Huic posteriori sententiæ de fuliginosis excrementis quæ à siccitate & calore fieri scribit Galenus, opponemus & alteram ex cap. 1 lib. 2 de prælag. expul. Vbi ex crassis & lentis humoribus plus fuliginosorum excrementorum generari scribit, quàm ex aliis, nempe ex biliosis aut melancholicis. Sed locum huc transcripsimus, Ergo, inquit, celeritas contractionis, indicio erit fu-

liginosorum excrementorum ingentem colligi copiam: expurgariq; id temporis, quandocunq; inueniatur. Tarditas contrà, nec eius multum excrementi coaceruati, eôq; nec requirere euacuationem. Magna enim copia per putredines humorum aceruat, qui corpus accendunt necessario. Quum corpus bonos humores habeat, pauca omnino: in aliis statibus qui medij inter hos sunt, pro portione singulorum statuum: inter edendum & dormiendum, plus: per vigilias & inedias, minus. Eadem planè ratione pro ciborum natura, in illis qui prauos humores gignunt, plus: in iis minus, qui probos. In Febribus ad eundem modum: in accessionibus, plus: aliis temporibus, minus: adeôq; plus ex crassis & lentis humoribus, qui pituitosi sunt, & quos appellant crudos: ex biliosis minus, & melancholicis: medio modo ex sanguine. Hæc ille. Soluitur tamè discordia, quòd ex iis quæ humida sunt & crassa, dum putrescunt atque incalescunt, plus efflatur, quam ex siccis & tenuibus. Cæterum quod ad contradictionem priorem attinet, eam sententiam retinendam esse ratio suadet, quæ pilorum nigrorem calori & siccitati tribuit: vel eo argumento, quòd qui calidas siccâsque regiones incolunt, nigro sint capillamento, & nigris oculis: Et viri plurimū nigriore sunt pilo quàm mulieres: immò quàm pueri: quòd horum calor, ut iam diximus, in humidi innati copia consistat, habituosusque sit. Virorum autem sit cum siccitate & acrimonia coniunctus. Huc accedit, quòd Galenus lib. de arte Med. cap. 56, calidam & siccâ temperaturam, per capillorum nigrorem significari scribit. Existimo itaque Hippocratis sententiam cap. 78 Com. 2 Epid. coniunctè accipiendam: scilicet, quibus essent capilli & oculi nigri, quum in otio vitam degissent, ij plurimū moriebantur. Otium quippe calidis hominibus maiorem, quàm albis & mollibus, id est frigidis, noxam inuehit.

CONTRADICTION XVIII.

Phlegmone an durus sit tumor.

LACVNÆ. Cum in aliis compluribus locis, tum vel maximè ad finè libri de optima Secta, Galenus ait, Phleg-

monem esse tumorem præter naturam, dolorificum, renitentem, durum & calidum. Cuius contrarium est quod scripsit Com. 1 in lib. 6 Epid. cap. 29, nempe, Indurescunt dura præ frigore exsiccata, vel ex scirrho vel ex siccitate. Nam Phlegmone tumorem minimè durum excitat, sed renitentem, persimilem vtribus humore spirituve repletis.

PELETARIUS. Dura hoc posteriore loco intelligit Galenus quæ sicca sunt, non quæ sensui duntaxat talia apparent: sicut & ipse ibidem exponit, Perinde est, inquit, Phlegmone atq; vtres, liquidæ materiæ & aeris pleni. Quibus verbis non omnino excludit duritiem à Phlegmone. Nam & vtres aëre & liquida materia pleni, duritiem præ se ferunt: nempe obtensionem.

CONTRADICTIO XIX.

Stercus an vomitu reddi possit.

LACUNA. Libro 6 de Lo. af. cap. 2, & Com. in Aph. 10 lib. 7, & Com. 2 lib. 3 Epid. cap. 6, & Com. in Aph. 44 lib. 6, & lib. 2 de Nat. fac. ait, Ilco morbo detentos, reddere stercus vomitu. Cui repugnat quod habetur Com. in Aph. 12 lib. 4, nempe vomitione nihil horum vacuari posse quæ continentur in intestinis.

PELETARIUS. In Aph. 12 lib. 4, Galenus de purgatione loquitur: Quæ quoniam naturæ imitatione procurari debet, hinc fit vt quæ in superioribus sunt partibus, vt in ventriculo, ea sola per vomitum vacuanda esse dicat: nihil autem eorum quæ intestinis adhærent. Neque ob id, excludit violentam quæ in Ileo fit, vomitionem.

CONTRADICTIO XX.

Viperarum cauda an venenata.

LACUNA. Libro II de Simpl. med. fac. cap. de Viperarum carne, ait à ratione sibi videri alienum, ad parados Theriacos artifices, viperarum caudas præcidere: quñ lib. de Theriaca ad Pisonem, Andromachi descriptionem probet: qua præcipitur, vt non modò ceruices, sed etiam caudæ abscindantur: quòd ytraque parte venenum gerant.

PELETARIUS. Hæc Contradictio momentum habet. Sed præstiterit caudas abscindere. Vulgò enim habetur venenatæ. Porro aliam varietatem ex eodem loco Simplicium animaduertimus: Nempe Galenum non audere pronuntiare, nullum Viperarû genus esse idem & Dipſadum: quum tamen libro de Theriaca ad Pisonem, à Vipera Dipſadem exquisitè distinguat, non secus quàm à ceteris serpentium generibus ibidem cõnumeratis. Sed librum ipsum vix adducor vt credam esse Galeni. Multa enim illac congeruntur Galeno minimè digna: cuius generis sunt promiscuè illę historię de proprietatibus tum simplicium quorundam, tum animalium: quarum multæ fide carent.

CONTRADICTIONE XXI.

Cerebro nudato, an sensu, motu & respiratione priuetur animal.

LACVNA. Libro 2 de plac. Hipp. & Plat. sic differit, Etenim si nudaueris Cor, contuderisq; ipsum atq; depresseris: nec voce, nec respiratione, nec vlla prorsus voluntaria actione impediri animal cernes. Cerebrum autem ossibus si detexeris, aut quencunq; ipsius sinum si compresseris: non modò mutû ac prorsus spirationis expers efficies, sed etiam omnino sensu omnibûsq; arbitrariis actionibus animal ipsum priuabis, &c. Quibus reluctantur ea quæ lib. 7 scripsit. Sunt autem hæc, Porro exciso capitis ossẽ, viuentē adhuc animali, & crassiori detecta membrana, si vtroque medio reſtitudinis, qua cerebri hæc plexu incumbit, per hamulos eleuatam, aut solam ipsam incideris, aut totam excideris: neque insensile, neque immobile ipsum euadet animal: quemadmodum nec si obtegentem ipsius partem totum posterius cerebrum, aut solam incideris aut excideris: immò verò nec si cerebrum ab ipsis quomodocunque excindas, sic quoque animans, motus aut sensus expers reddetur, priusquam ad aliquam ventriculum eius talis sectio perueniat.

PELETARIUS. Prior locus huc à Lacuna citatus, habetur cap. 4 libri 2, de plac. Hipp. & Plat. alter libro 7. cap. 3 eiusdem operis. Huius verò Contradictionis examen ad proximum locum remittimus, quo de Respiratione sumus acturi plenius.

IACOBI PELE- TARII CENOMANI,

DE CONCILIATIONE LO-
corum Galeni,

SECTIO SECVNDA.

IN HAC pugnantium locorum parte, sen-
tentias Galeni tantum ex aduerso compa-
rauimus, conciliationem non apposuimus,
Quod nos consultò fecisse in Præfatione
nostra testati sumus. Neque enim deerat
nobis explicandi facultas, multis rationi-

bus. Vna, quæ communiter ad plerasque repugnantias dis-
soluendas, meo iudicio, valde apposita est. Scilicet, dum
Galenus artificiosam quandam docendi viam ingreditur,
nihil quod ad methodum pertineat, prætermitit: nimirum
quo sit ars illustrior. Quod & nos iam antè monuimus in
Hæmitrijtæi contradictione. Verbi gratia, ad initium libri
tertij de Symptomatum causis, Galenus cuiusq; cœctionis
vitio suum tribuit hydropem, Alibi verò artem dissimu-
lans, omnem hydropem refert ad hepatis affectum, siue is
primus sit, siue consecrarius: nominatim libro quinto, cap.
7 de Locis affectis. Altera ratio quæ magis singularis est,
eò spectat, vt verborum vim, & propositi ipsius argumen-
tum diligenter examinemus. Hæc enim ad componendos
locos magnum habet momentum. Denique si rei qua de
agitur, naturam, proprietatèque attentè consideremus:
vix deerit conciliandi locus. Ea verò facultas exercitatio-
ne comparanda est. De iis autem dissentaneis quæ nullam

afferant ad curandos morbos vtilitatem, prorsus non est laborandum. Veluti quum Galenus Febrem Quintanam ait se vidisse, & postmodum alibi vllam esse negat: certè quia hæc controuersia ad Medicinæ opera nihil cõfert, ne animaduersione quidem digna existimanda est. Historiæ enim, non artis quæstio est. Ex eodem genere est, quod Galenus Fcenogræcum nunc ordine primo, nunc secundo calidum esse ponit. Quod & nos huc inter Enantiomata contulimus: sed eo duntaxat cõsilio, vt moneremus studiosos, in hoc atq; similibus locis non esse immorandum. Quippe si quod simplicium medicamentorum supra primum quidem ordinem, sed intra secundum fuerit calidum: paululum intererit, vtrum primo an secundo gradu calidum statuamus. Hæc præmittere non alienum duximus. Aduersæ verò sententiæ à nobis obseruatæ, hoc ordine consequuntur.

Respiratio vtrum animalis an naturalis sit actio. I.

Respirationem esse voluntariam multis locis disputat Galenus, libris scilicet de placitis Hipp. & Platonis secundo & octauo: sed & exquisitè cap. quinto & sexto libri secundi de motu musculorum: ex historia illa serui Barbari, qui pertinaciter cohibito spiritu, animam efflauit. Huic verò sententiæ opponuntur hæc quæ subiecimus capita,

Respiratio, opus naturale, non animale esse censetur, lib. 8, cap. 2 de administrat. anat. Et, Respirationem nemo potest cohibere: neq; aliter respirandi datur facultas, In Aph. 23 lib. 3. Quum itaq; Pulsus, naturalis actio sit, sed & Respirationis & Pulsus vnus & idem sit vsus ac finis: alienum videtur, hæc duo sola facultate distinguere, cæteris paria facere. Quin & Pulsus ipsum acceleramus motione crebra & vehementi. Quod si ex accidenti id fieri dicatur, certè ne respiratio quidē ipsa per se acceleratur: sed intermediis Musculis, non secus quā Pulsus. Id autem per se fieri dicitur, quod sine medio sit, Galeno ipso autore, de symp. diff. cap. primo, Probabiliter quidem disputabat Galenus lib. 2, cap. 4 de decr. Hipp. & Platonis, Respirationem ab anima esse: eo argumēto, quod nudato cerebro, statim Respiratione destituatur animal: nisi lib. 7, eiusdē operis eam ipsam rationem abnegare videretur: sicut proximè exami-

natum est in Lacunæ Contradictionibus. Quanquam nec ratio illa planè efficit propositum. Etenim si cerebro detecto, deficiat Respiratio: non minus deficiunt pleræque actionum naturalium, sed & cœtio ipsa: quæ cū Respiratione postmodum restituuntur. Præterea Galenus libro tertio de locis patiētibus, quum disputat aduersus Archigenem, non Cor, sed principem Animæ partem, esse Memorix sedem, hac inter ceteras, nititur ratione, quòd in læsa Memoria, Capiti, non Cordi admoueantur præsidia, Quæ ratio nihil vetat, quominus in Respiratione valere possit. Nam in iis affectibus, quos respirationis difficultas comitatur, vix aliæ partes remedia excipiunt, quàm Cor, Thorax & Pulmo: in his scilicet existente causa, sicut ex Gal. colligitur Com. 1, cap. 25 in Progn. Cæterum non admodum efficiens est historia de seruo Barbaro: tum quòd de vno illo id auditum sit, tum quòd subita & vehemens animi irritatio, spiritum intercipere potuerit. Quinetiam naturalibus quibusvis functionibus vim facere possumus. Ciborum enim confectio in ventriculo inturbatur motione nimis multa, aut eadem nimis paucæ: atque eadem vi, distributio & expulsio accelerari aut retardari possunt. Quæ tandem assuefactione, mortem nobis accersimus. Neque quicquam est discriminis, nisi quòd hinc sensim: illic, cōfertim vita deperit. Huc pertinet, quòd quæ foetus in vtero voluntariis actionibus non vtatur, lib. 15, cap. 5 de vsu part. eum tamen in vtero respirare non est dubium, ipso Galeno teste, An animal sit quòd in vtero est, cap. quarto.

Quæ quum ita sint, non temerè ab autore libelli qui Medicus inscribitur (quem Herodotum quidam esse volunt, ex Galeno, Com. 2, cap. 43 in 6 de mor. vul.) Respiratio mista actio posita est: scilicet partim naturalis, partim voluntaria: quæ admodum Galenus lib. 1, ca. 1 de motu Musc. scribit, Musculum propter vires quas habet à venis & arteriis, naturale instrumentum esse: propter eas quas à nervis, animale. Et dyspnœa fit interdum utroque principio laborante, lib. 1, cap. 7 de symp. causis. Et item de vrinarum & alui excrementorum excretionem, Galenus lib. 6, cap. 4 de loc. aff. scribit ad hunc modum, Atque vt nonnulli cū vrinarum, tum cibi excrementorum deiectionem, totam ab electione procedere existimantes, errauerunt: ita rursus

alij totum hoc opus naturale putantes, à vero abfuerunt. At Galenus ipse eo ipso capite sexto libri secundi de motu Musc. apertè fateatur Respirationis & excrementorum deiectionis parèm esse rationem. Sed meiere & egerere, inter opera ponit voluntaria. Atque hic rursus alia exurgit varietas, ex loco modò citato. Hæc igitur consideratio valdè digna est quæ studiosos exerceat : ad eam quæ est inter Facultates, consensionem inquirendam.

Cor, an Respirationis instrumentum. II.

Spiratione non esse à Corde, longis narrationibus pugnat Galenus lib. 2, cap. 4, & lib. 8. cap. 8 de plac. Hip. & Plat. sicut nos antè proposuimus. Ex aduerso hæc sunt,

Cor, Pulmo & Thorax, principaliora sunt spiritus organa, libro 7, cap. 1, de administ. anat. Item, Spirationis facultatè quum dicit Hippocrates, significat neque Thoracem neq; Cor, neque Pulmonem, neque præcordia, doloris habere aliquam affectionem, Com. 1, cap. 25 in Prognost. Cor supercalefactum, spiratione efficit magnam, densam, & celerem, lib. 5. cap. 2 de loc. affectis.

Vt Cordi quidem copulatus Pulmo, primum respirandi organum existit: vt à Thorace mouetur, secundum: sub finem libelli de vtil. Respirationis.

Synochus putrida sitne sanguinea an biliosa: & an succis æquabiliter putrescentibus fiat. III.

In Synochi tractatione videtur Galenus variare. Vtrū enim biliosa sit, an sanguinea, ex ipso vix quicquam statui potest. Libro quippe 9, cap. 3. Meth. med. Synochum fieri scribit, succis omnibus æquabiliter putrescentibus in maioribus vasis: Et lib. 11, cap. 9 eiusdem operis, putredinem quæ totum corpus occupat, continentes febres, quas Synochos vocant, excitare. Vnde primum emergit dubiū, quid minuat Galenus, quum dicit Putredinem in toto corpore fieri. Neque enim de vasis dicere videtur. Etenim in Aph. 37 lib. 4, scribit, in morbis acutis humores quidem nonnunquam in solis vasis putrescere: sæpius vero in toto corpore, Atque hoc de solidis partibus interpretatur

eodem loco. Quæ rursus sententia, præcipuè in Synochos difficilem habet fidem. Vix enim succis omnibus æquabiliter putrescentibus, poterit animal ad sanitatem restitui: eaque corruptio magis quam putredo existimanda est. Eò enim vitij sanguis peruenisse videtur in illa æquabili putrefactione, vt à natura neque vinci neque regi amplius possit: non secus quàm vinum, quod penitus acidum euasit. Qua comparatione vtitur Galenus in Aph. 17. lib. 2. Sed neque vllum calorem adeò vehementem esse credemus, qui tantam putredinem conficere ac digerere possit: præsertim tam exiguo tempore. Synochus quippe quarto die iudicari solet, lib. 3, cap. 4. de Cris. Atque horum, opinor, non immemor Galenus, lib. 2, cap. 9 de Febr. alibi sanguinem putrescere non colligit, quàm in partibus inflammatione affectis. Postquam enim in quæstionem adduxit, an sicut ex vtraque bile & pituita, ita ex sanguine putrescente, vlla fiat febris: scribit in hanc sententiam, Putredinem à calore externo fieri, & calorem quidem extrinsecus sanguini aduenire in Solis deustionibus, & pestilenti & suffocato aëris statu: ac denique in omnibus febribus, quacunque ex causa originem duxerint: Eundem item putrescere in inflammationibus omnibus, atque ex eo simpliciores quidem Febres, quàm ex alijs humoribus fieri: similem verò accessionum proportionem assumere, qualem tertianæ maximè Febres ostendunt. Nam ita, inquit, in iis qui laterum inflammationes patiuntur, obseruatum, quo tempore maximè rubidum expuunt. Quibus verbis de sanguine vt quartus est humorum, intelligere videtur, quum dicat ex eo simpliciolem febrem generari, quàm ex alijs humoribus: non de sanguine vt quatuor humoribus consistit. Nam quod quidam simpliciores pro mitioribus sumi volunt, cuiusmodi sunt Diaræ, non est consentaneum Galeni proposito: quum de putredine agat, toto illo capite: atque insuper dicat, eas febres similem accessionum proportionem assumere qualem tertianæ maximè febres ostendunt. Sed nec per simpliciolem febrem, Synochum intelligi manifestum est, quum paulò antè, capite scilicet octauo eiusdem libri, triplicem omnino febrium differentiam statuerit: nempe à pituita & vtraque bile: Synochum verò, vnà ex tribus, scilicet biliosam, esse do-

cuerit, nimirum cap. secundo, his verbis, Continuarum autem quæ ex flaua bile proueniunt, duplex est species: altera earum quæ Synochi appellantur, quarum vniuersum tempus in vna consumitur accessione, quæ à principio usque ad finem pertingit &c. Et item lib. 2, cap. 6 de Crisi Synochum posuit biliosam: & cap. 12. eiusdem libri, nominatim tres tantum febrium species statuit: atque ex iis tribus Synochum, nempe biliosam. Liquet enim, inquit, quod quum sanguis putrescere cœperit, non amplius bonus remanet: sed iam ad amaræ bilis naturam transit. Atque in hoc illud seruatum, triplex esse genus vniuersum simplicium febrium.

Rursus Synochum à sanguine in vteris inflâmato scribit, Com. 1, cap. 2, in 6 de mor. vul. his verbis, Inter omnes corporis partes, plurimas grandissimâsque venas vteri habent: quumque eos aut menses, aut à partu purgamenta suppressa, aut phlegmone aliqua vtcunque orta, malè accipiunt: ipsos sanguine compleri necessum est. Quo deinde putrescente, si febris excitetur, inter Synochorum species ipsam connumerari opus est. Nam id genus febrium ex putrido sanguine accendi ostensum est Hæc ille.

Ex iis confurgit duplex repugnantia species, Nimirum quò à Galeno Synochus modò biliosa, modò sanguinea ponitur: præterea dum sanguineam esse vult, quò sanguinem ipsum modò in vasis maioribus ex æquo putrescere, & in toto corpore: modò verò à sanguine qui in parte inflammata putrescit, Synochum oriri tradit.

Synochus putrida in quibus temperamentis fiat. I I I I.

Rursus altera subit controuersia, quòd, vt Galeno placet, Synochus putrida in carnosis corpulentis que hominibus, quique sanguine abundant, gignitur: non in frigidis, gracilibus, & qui raro sunt corporis habitu: quum humorum putredo: non omnes quæ inter alas & inguina interfunt, venas, æquabiliter porrigi in frigido habitu non possit, libro 9, cap. 3. meth. medendi.

At lib. 11, cap. 14 eiusdè operis, Sinochum etiâ tribuit corpori pingui, molli, laxo, & angustarum venarum, Id

verò est frigidum temperamento. Immò & eodem loco, Synochū gracili corpori accidere posse innuit, his verbis, Quòd si corpus quartumdecimum annum exceſſerit, æſtimandū est, qualisnam eius natura sit: num gracilis, & spissa, & dura, & copiosi sanguinis, an contrà.

De Synochorum putridarum tribus differentiis, an omnes uno statu concludantur. V.

Tertia erit de Synocho dubitatio, quæ difficultatem quidem aliquam sed tamen repugnantiam nullam præ se fert. Scilicet quū Synochi putridæ tres sint differentiæ, quū sit vt omnis Synochus, vnus status sit? cap. 4, lib. 3. de Cris. & quur Synochus à Continuis propriè dictis distinguitur, quòd in his sensibilis sit declinatio, in illa verò minime? eodem cap. 6, lib. 2. de Cris. quum tamen ex tribus ipsius differentiis, vna perpetuò increſcat, altera perpetuò decreſcat ad finem vsque: vt ea sola quæ homotonos dicitur, vnus status esse videatur. Certè in duabus prioribus, neque incrementum, neque inclinatio agnoscutur: propterea quòd tam occultè tamque continenter id fiat, vt sensum fugiat: non aliter, quàm si aceruum frumenti singulis granis auxeris vel imminueris. Quod & in animalibus similiter fit, quæ incremento adoleſcunt singulis diebus minimè notabili. Immo verò quæ nomotonos dicitur, primo insultu suum non exhibet vigorem: sed trium aut quatuor circiter horarum spatio, cap. 4 de totius mor. temp. Igitur tam eius quæ vnus tenoris est, quàm quæ increſcit aut decreſcit, vnus est status Nam & vigor aliarum febrium, in accessionibus, suum habet principium, augmentum, statum, & inclinationem: licet minimè notari queant. Hæc ideò ascripsi, quòd quidam recentiorum non rectè acceperint Synochorum differentias, dum eam quæ homotonos est, vnum quidem esse statum annunt: alias duas minimè. Nam earum vnaquæque vnus status est, ex mente Galeni.

Sanguinis mittendi quot sint scopi. VI.

Quādo magnus est morbus, & viriū robur adest, nemo

IAC. PELETARI I

est qui sanguinem non mittat, qui in artis operibus sit exercitatus, Galenus lib. 4, cap. 6 meth. med. & paulò pòst, exceptis tamen, inquit, à sermone Pueris. Et libro de cur. rat. per sang. miss. omnino morbi magnitudinem, vires & ætatem, tres scopos statuit mittendi sanguinis: cætera coincidare, vt plethoricam syndromen, æris temperiem, in tempus & locum diuisam: ea item quæ in anteaçta acciderunt vita, circa ciborum tum quâtitatem tum qualitatem, excretionésque aut motiones factas aut prætermittas. Cru ditatem autem sub virium indicatione complectitur. His videntur aduersari quæ lib. II, cap. 18 meth. medendi scripsit: Scilicet præter morbi magnitudinem, præter vires & ætatem, spectari oportet æris ambientis constitutionem, & loci, his verbis de Synocho, Et omnino, inquit, sanguinem non mittes in tempore æstatis, & regione æstuosa, & cæli statu calido & sicco. Hanc varietatem examinat Iulius Alexandrinus Enantiomate 40, ad quem Lectores remitto.

Pueris an mittendus sit sanguis. VII.

Sanguinem Pueris mitti prohibet Galenus vbique nominatim, sicut & proximè citauimus ex cap. 6 lib. 4 methodi medendi. At ex cap. 14 de curandi rat. per ven. sect. contrarium videtur colligi posse, Preinde, inquit, minus detrahimus quàm plenitudo commouet, quod ad ætates quidè attinet, in Pueris: quod ad corporis habitus, in candidis, quibus tenera mollisque est caro, quales Galli sunt: quod ad tempus, sub Cane: similiter etiam in regionibus & constitutionibus. Alia verò ratione in contrariis, hoc est, in frigidis tum temporibus tum locis, largâ euacuationem fugimus. Quæ verba aduersari videntur tum priori illi sententiæ de Pueris, tum alteri ex cap. 14 lib. II meth. med. de æris constitutione. Hic enim omnino non mittendum, illic minus mittendum esse tradit.

Pus an initium habeat à putredine. VIII.

Libro 4, cap. 5 meth. med. Galenus sic scribit ex Hippocrate, Et necesse est, inquit, carnes quæ contusæ cæsæque sunt, putrefactas & in pus versas liquari: postea nouam car

nem nasci. Quo sermone innuere videtur Hippocrates, Pus initio cum putrescentia fieri: quod etiam illic intelligit Galenus.

At, Sanguis qui probè fuerit in pus commutatus, primò quidem non putruit, sed potius concoctus est: Secundò verò in ipso quid putredinis præter naturam apparet: at exiguum illud est. Comment. I, cap. 42 in Progn.

Pus an è Pulmone per renes transire possit in vesicam. I X.

Sub finem cap. 4 lib. 6 de loc. aff. scribit Gal. in hunc modum, Nos verò, inquit, Pulmonis vomicam per vrinam: Thoracis autem, per intestina & aluum expurgari vidimus. Quanquam imprimis ex Pulmone per renes transitus nullam dubitationem exitare debet. Etenim ut à concava vena, ita ex magna quoque arteria rami descendunt ad renes. Hæc verò sententia non caret dubitatione. Nam præter id quòd arteriarum sanguis, purus, spirituosus, tenuis, commistionem puris repudiat, ne còtagio labefactetur: certè tanto viarum anfractu pus effluere, non est admodum probabile. Quod respiciens Galenus, lib. 5. cap. 8 meth. med. sic scribit. Quod verò huiusmodi vlcerà (de Pulmonis vlceribus dicit) vel difficulter vel planè nunquam curari possint, in causâ hæc sunt, quòd quum phlegmone soluitur, eluenda pus vlceris & sanies sunt. Atque ex vtero & vesica vel sua sponte excernuntur: quoniam videlicet pronis delabi licet: tum elui à nobis possunt. In Pulmone autem neutrum horum fieri potest. Quare omnibus quæ huic loco hærent, vlceribus, vna reliqua est expurgatio quæ per tusses fit.

De voluptate animalium in coitu. X.

Libro 14, cap. 9 de usu part. Galenus scribit in hæc verba, Cæterum, inquit, quur cum usu partiũ genitalium voluptas quidem maxima sit coniuncta, extimulans autem cupiditas in omnibus animalibus præcedat, deinceps est dicendum.

Libro verò 6, cap. 5 de loc. aff. scribit in hæc verba, Sic etiam reliqua animalia ad coitum excitari arbitror: non

quòd existiment voluptatem boni cuiuspiam speciem præ se ferre: sed vt semen quod ob retentionem molestat, excernant: haud secus quàm deiiciendi stercoreis excernendæque vrinæ desiderio. Hæc Gal. Equidem non nego vtranque sententiam stare posse rectè accipienti, nisi quòd animalia ad sterqus deiiciendum aut vrinam exercendam nulla tam improbè vrget cupiditas quàm ad coitum: vt quæ loco stare non possint, quadam titillatione compulsæ, & libidinis impotentia, in Ap. 22 lib. primi: & vt inquit ille, vrit videndo Fœmina. Rursus verò Galenus lib. 1, cap. 6 de symp. causis, ait voluptatem in Venere esse maiorem, quàm sit offensa redundantis & intus manentis seminis. Hanc etiam controuersiam disputat Iulius Alexandrinus Enantiomate septimo.

Indicatio à quibus sumitur. XI.

Quæ de Indicatione scribit Galenus toto libro de optima Secta ad Thrasybulum, planè pugnare videntur cum iis quæ passim aliis operibus tradit: præsertim Methodo medendi, & Aphorismorum commentariis. Capita verò aliquot seligam: cætera examinabunt studiosi.

Capite 24 & 25 de optima Secta, non Affectus ipsos, sed solas Causas indicare ait: quòd si quicquam indicent, sui ablationem indicare: sed id etiam vulgo notum: neque artifice dignum, qui particulares causas inuestigat, & illa scire desiderat per quæ languores pelluntur.

Libro verò quarto, cap. 4 methodi med. Ex diuturnis, inquit, vlceribus, quænam est, ô generosissime Theffale, curationis indicatio? Ego sanè neque ex his, neque ex recentibus, neque omnino à Tempore in vlllo morbo curationem vnquam inueni: sed ex ipso quem sanandum mihi proposui, Affectu. Hæc ille. At si morbus ideo nihil vtile indicet, quòd tantum sui ablationem indicet: certè Vires nihil indicabunt utilitatis, vt quæ tantum sui conseruationem indicet, vt Galenus ipse scribit lib. 9, cap. 13 meth. med. Quam indicationem tanquam vtilissimam exponit eodem loco.

Vires rursus non indicare ait cap. 41, & 42 eiusdem libri de opt. Secta, Sed ad finem libri octauo meth. med. præ-

ter locum modò citatum, & cap. quinto libri vndecimi, aliisque locis satis multis, primam ac potissimam à Viribus sumendam Indicationem præcipit.

Tempora morbi non indicare scribit capit. 35 & 39, & 40, eiusdem libri de optima Secta. Et cap. 40 citat Aphorismum Hipp. octauum libri primi, vt probet aduersus Theffalum, Tempora morbi nihil indicare. At ipse in præsentis ipsius Aphorismi explicatione, ait à Tempore morbi Indicationem notari.

Aetatum & anni partium quanam sit comparatio. XII.

Aetatum eandem esse rationem quæ est Regionum & temporum anni, Gal. lib. 8, cap. 10 de decr. Hipp. & Plat. asserit, his verbis, Hac oratione Hippocrates quanuis de temporum diuersitate tantum egerit, facultate tamen de ætatibus & regionibus videtur docuisse. Nam semper ipse in omnibus quæ qualibet oratione præcipit, tempus anni, & regionem, & ætatem inspectandam monet: & quodcumque de vno audieris, ad reliqua duo transferre te id vult per similitudinem. Eandem siquidem rationem in ætatibus Puer, quam in quatuor temporibus Ver habet: eadem Iuuenis, quam Aestas: eandem Senex, quam Autumnus: eandem postremo Decrepitus, quam Hyems. Pari modo & ex regionibus, temperata Veri, &c.

At Com. 1, cap. 33 de nat. hum. Galenus Hippocratem arguit, qui ibidem Ver humidum & calidum dicat: contenditque esse temperatum: quod & lib. 1, cap. 4 de Temperamentis confirmat. Idemque apertius Com. 1, cap. 1, in 1 de mor. vul. vbi omnium horarum totius propè diei & noctis æqualitatem esse ait, Verno tempore. Quo fit, vt quum Puerorum ætas calida sit & humida, vt passim Galenus censet (quanuis loco de Decr. citato, temperatam videatur ponere) aut Ver tale esse oporteat: aut ætates, anni temporibus minimè consentire. Insuper, in ætatibus, inquit Galenus, humidum & frigidum corpus non reperias: Senum enim corpus frigidum & ficcum esse demonstratum est, cap. 3 lib. 3 de symp. cau. Vnde rursus colligitur, hyemem nulli ætatum respondere: nisi Senes à Decrepitis distinctos esse velimus. Quum tamè Decrepitorum humiditas

in spatiis intermediis consistat: partes autem solidæ, sint aridissimæ: quo vno nomine sicci existunt, cap. 8 lib. 5 de sanit. tu. Sed & Comment. in lib. de salubri diætâ, cap. 7, humidam & calidam statuit Puerorum ætatem: siccam & calidam, Adultorum: siccam & frigidam, eorum qui ætate inclinata sunt: humidam & frigidam Senum. Et hanc varietatem examinat Iulius Alexandrinus Enantiomate trigésimo sexto. Locos tamen huc plures contulimus.

Geniturarum temperatura in viris & mulieribus, quo pacto ad generationem consentire debeant. XIIII.

Galenus in Aph. 62. lib. 5, scribit ad hunc modum, Qui verò ea quæ dicta sunt, diligentius considerat, primum quidem sciet quam ob causam & quidam viri omnino steriles sunt: Secundo loco post hoc, de viris quidem ac de mulieribus bonam habentibus temperaturam, quod semper generabunt, etiam si cum malam habentibus coeant. De habentibus autem malam temperaturam, quod cum solis contrariam temperaturam habentibus coeuntes, gignent. Quæ duæ posteriores sententiæ videntur simul stare non posse: scilicet bonam temperaturam habentes, generare cum malam habentibus temperaturam: & malam temperaturam habentes, cum iis solis gignere qui contrariam habent temperaturam. Sit enim Dion temperamento semine, id est, neque præter modum calido, neque frigido: neque humido, neque sicco. Is generabit cum muliere, etiam si vterum habeat frigidum & humidum, secundum priorem sententiam. Atqui secundum alteram, mulier illa generabit duntaxat cum viro qui semine sit calido & sicco præditus, vt pote contraria temperatura: quare non cum Dione. Ad huius controuersia explanationem, animaduertemus mentem Galeni eam esse, vt temperati perpetuò gignant cum temperatis æquè & intemperatis: at si intemperati cum intemperatis coeant, ambos contraria temperatura esse oportere. Adhæc, si quis virorum immodicè intemperatus sit, verbi gratia, caliditate & siccitate: is omnino sterilis erit: neque generabit cum muliere quæ contrario modo intemperata sit, nempe frigida & humida: immo neque temperata cum eo generabit. Modicè igitur

igitur intemperatum vtrunque intelligit Galenus:quem-
admodum & ipse explicat deinceps eodem Commétario.
Quare expositione magis quàm conciliatione hic opus
fuit.

Vesica an è renibus attrahat. XIIII.

Vesica è renibus non attrahit, neque intestina è ventri-
culo: sed renes per vteras excernédo, in vesicam mittunt.
Ventriculus autem in Ieiunum, per eam partem quam He-
rophilus dodecadactylum vocat, Gal. lib. 6, cap. 3 de locis
affectis.

At libro 2, cap. 2 de Nat. facultatibus, dum Erasistra-
tum insectatur, & eos qui attractionem partium negabant,
Ergo rursus, inquit, quâvis nolit, admonendus de renibus
est: dicendumque, eos nulla re manifestiùs refelli qui tra-
ctum partium repudiant. Nemo enim aut probabile ali-
quid dixit, aut, sicut demonstrauius, villo pacto aliam se-
cretionis vrinæ causam inuenire potuit: sed necesse est vel
insanos videri, si halitus vice vrinam ferri in vesicam di-
xerimus: vel impudentes, si successione ad id quod vacua-
tur, meminerimus. Quibus verbis apparet, vrinam à vesica
trahi: Nisi quis dicat, serum quidem à renibus trahi, secre-
tionis gratia: vrinam verò à vesica minimè. Sed paulò an-
tè dixerat Galenus, non esse rationem diuersam, qua vri-
næ per renes ferantur in vesicam, & qua sanguis in omnes
animalis partes: nec etià qua flaua secernatur bilis. Quip-
pe, inquit, si monstratum sit in vno aliquo organo tractri-
cem haberi vim, nullum negotiù est ad reliqua transferre.

Nutriméntum quod apponitur, an propriè

Nutriméntum sit. XV.

Galenus capite 59 artis Medicæ sic habet, Intercepta
in partibus intermediis spatia, hac vel illa humiditate cõ-
plere possibile est. Hæc verò est proprium partium simi-
larium alimentum, quod ex appositione fit, & non per
vasa attrahitur.

Libro verò primo de Natural. fac. cap. 11, Ac propriè
quidem, inquit, Nutriméntum est quod nutrit: Quod verò
veluti nutriens est, nondum tamen nutrit, cuiusmodi

scilicet est quod agglutinatur, vel quod apponitur, id propriè Nutrimētum non est, sed æquiuocè.

Hydrops an semper à vitio hepatis oriatur. XVI.

Libro quinto, cap. sexto de lo. af. scribit Galenus, nulum Hydropem esse qui ab hepatis affectu non oriatur.

At Hippocrates initio libri secundi Prognosticōn, asserit Hydropem aliquem ab Ilibus & Lumbis ortum habere: distinguitque nominatim ab illo qui ex Iecinoris affectu proficiscitur.

Præterea libro 3, cap. 1 de symp. causis, Galenus vnicuique trium concoctionum vitio tribuit suum Hydropem: scilicet malè concoquenti ventriculo, Tympaniam: Hepatis & Venarum imbecillitati, Ascitem: carniū denique infirmitati, Hydropem Anasarca seu hypofarcidium.

Symptomata an cum morbo simul inualecant. XVII.

Symptomata crescunt & minuuntur simul cum affectibus, Galenus cap. 22. libri de opt. Secta ad Thrasylbulum.

Symptomata in vigore morbi sunt grauiora, quamuis morbus ipse melior sit factus. Gal. in Aph. 29 lib. 2.

Cerebrum an sentiat. XVIII.

Cerebrum & spinalis medulla inter ea censentur quæ sensum habent, de Multitudine, cap. quarto.

Cerebrum sentiens organum à natura conditum non est: sed vt iis quæ sentiunt, vim præstet sentiendi, libro primo, cap. vlt. de symp. causis.

De humidorum & siccorum corporum difflatione, & de calido innato. XIX.

Puerorum naturam calidam esse & humidam, vt antè diximus, multis locis docet Galenus: maximè verò cap. 14 de cur. rat. per san. miss. & cap. vltimo libri noni, & item cap. decimoquarto libri vndecimi meth. med. ob idque ip

forum substantiam facilè diffilari.

Commentario autem primo, cap. 8 in lib. 1 de morbis vul. sic scribit, Etenim semper aliquid è corpore nostro vaporosum emanat : sed in siccis statibus plurimum : in humidis paucissimum. Quæ verba hunc sensum habere poterant, vt in siccis aëris statibus è corpore humido plurimum vaporis. exurgeret. nisi Galenus statim subiiceret, in nobis spiritum generari constitutioni aëris similem: Et paulo antè præmiserat, hyeme in nobis gigni humorem frigidum & humidum : æstate calidum & siccum. Quibus verbis significare videtur, quū æstate, calida & sicca sint corpora, & æstate plurimum diffilantur : ob id, calida & sicca corpora plurimum diffilari.

Huc pertinet quod scribit in Aph. 14 libri primi, Neque enim, inquit, ex corporibus simili calore præditis par æqualisque materia effluere : sed minimum ex siccis, plurimum ex humidis abire conspicitur.

Præterea, quum puerorum substantia facillimè dissipetur: ipsis verò plurimū sit caloris innati, vt Hippocrates ipse confirmat Aph. 14 & 15 libri primi, tamen Galenus in ipsum Aph. 15 scribit in hæc verba, Quanto, inquit, fortius fuerit calidum innatum, tanto magis diffilatio effugit sensum : huc scilicet respiciens, hyeme, quum multus sit calor innatus, corpora minimum diffilari. Nam calor innatus, vt ibidem inquit, intrò colligitur : & duntaxat quæ superflua sunt, euacuat : calor verò ambiens, & materiam inutilem, & ea quæ in corpore secundum naturam continentur.

Atque huic rursus postremæ sententiæ opponitur quod multis locis, nominatim verò lib. 1, cap. 3 de sa. tu. docet Galenus, his verbis, Quotidie cunctis animalibus nonnulla substantiæ portio defluit, propter insitum ipsis calorē. Et in Aph. 59 lib. 7, Corpus, inquit, extenuatur atque in vapores resolvitur: idq; duplici de causa: extrinsecus quidem ab aëre ambiente: intus verò à calore nativo. Ex quo non solum superflua; sed etiam vtilia à calore nostro euacuari colligitur. Rursus verò altera dubitatio emergit ex cap. 3 libri de Marcore, quo loco docet à calore nativo materiam trahi, gubernari, agglutinari, & assimilari: eòsque reprehendit qui calorem nativum, flammæ, ma-

teriam consumentem comparant. Quem locum hortor ut adeant, & cum cæteris Galeni locis à nobis citatis conferant, qui controuersias de calido innato examinare cupient. Est enim argumentum quò amplius, eò difficilius & contemplatione dignius.

Principia substantiæ nostræ quot numero sint. XX.

Galenus aduersus Lycum, cap. 7, scribit duo esse principia, ex quibus prima constat generatio: sanguinem scilicet & semen: Nihilque, inquit, noui præter hæc, tertium.

At in Aph. 15 lib. 1, tria esse dicit, his verbis, Tria autem erant corpora, quæ substantiam nostram primigeniam absoluerent: spiritus, sanguis, & seminalis humiditas: ex qua in primo ortu, velut in libris de Semine diximus, fiunt partes animalis solidiores.

Atque ab his postremis verbis rursus videntur dissentire quæ Gal. Comment. 1, cap. 18 in librum Hippocr. de Nat. hum. scribit, Succum quidem in solidis continentur: solida autem ipsa in prima concepti animalis formatione originem habent ex hisce: particulae enim omnes ex menstruo sanguine constiterunt. Vide Iulium Alexandrinum Enantiomat. quinto.

Prædictio in morbis acutis an certa sit. XXI.

In morbis acutis non omnino certæ sunt mortis aut salutis prædictiones. Hipp. Aph. 19 lib. 19 lib. secundi.

Libro verò secundo, cap. 22 de Nat. hum. sic legitur, Continua igitur appellata, fit à quamplurima & syncerissima bile: & Iudicationes syncerissimas, minimo temporis spatio facit. Hunc autem librum non esse Hippocratis, sed recentioris alicuius, scribit Galenus in eum locum. Sed mirari subit, quid eadem exceptione usus non fuerit paulò antè: scilicet in enarratione capitis 7 eiusdem libri, ubi sic scribitur, Morbi, quicunque ex breui temporis spatio fiunt, & quicunque occasiones cognitu faciles habent, ijs tutissimè pronuntiari possunt.

Dysenteria an ex Iecoris imbecillitate sit. XXII.

Galenus Com. in lib. 4, cap. 40 de Articulis, ita scribit, Torminum, inquit, id est, Dysenterix vocabulum, non pro vlceratione intestinorum, vt plerique Medici solent, sed pro cruenta ex intestinis proluuie, sumere Hippocrates videtur: vt etiam quādo ex Iecoris imbecillitate cruēta deiciuntur, affectio ea, Torminum nomine appelleretur, id quod & fieri & dici à Medicis quoque videtur.

At sub finem libri quinti de loc. aff. Hæc sunt, inquit, propria Hepaticorum accidentia: Sic enim nominari iam dixi eos, quibus visceris ipsius vires fuerint imbecilles. Quā in re vulgus Medicorum errans, hunc affectum putat esse Dysenteriam. Vide Gal. in Aph. 26. lib. 4.

Excrementum nutritionis renum, an sit Vrina. XXIII.

Libro quinto, cap. 5 de vsu part. Calenus Lycum Macedonem reprehendit, qui excrementum nutritionis Renum, Vrinam esse putabat.

At libello de Renum aff. dignatione, statim initio, sic scribit, Postquam verò serosum id excrementum Renes attraxerunt, vtilem qui in ipso est, sanguinem retinent, & ex eo nutriuntur: excrementum verò ipsum serosum à facultrate segregatrice, ceu inutile expellitur. Sed quādiu in venis & arteriis hoc cum sanguine currit, excrementum serosum: quum segregatum est, Lotium appellatur. Sed hic liber à multis iater Spurios habetur.

Oleum an ad vlcera & Erysipelata sit vtile. XXIII.

Oleum vlceribus curandis adhibet Galenus libro 6, cap. 3 meth. med. Et Oleum vlcera dolore liberat, lib. 2, cap. 7 de simpl. med. fac. Et eadē lenit, cap. 5 eiusdē libri.

At libro 2, cap. 2 de arte cur. ad Glauc. vlceri Oleum imponi vetat. Et Medicis plerisque in ore est, Oleum vlceribus inimicum Etenim glutinationem prohibet, lib. 4, cap. 1 meth. med. & cap. 90, Artis Medicæ.

Porro, Erysipelata auget Oleum, lib. 2, cap. 21, de simpl.

IAC. PELETARIJ

med. fac. Oleum (præsertim crudum) Erysipelatis accommodatissimum, lib. 1, cap. 4 de composit. med. per genera.

Fœnogracum quoto ordine sit calidum. XXV.

Fœnogracum primo ordine calidum, lib. 3, cap. 12 de simpl. med. fac. Idem secundo ordine calidum ponitur, lib. 8 eiusdem operis.

Lac utrum sit calidum an frigidum. XXVI.

Lac calidum, lib. 3, capit. 4 de Temperamentis, ex his verbis, Oleum namque calidum potestate est: nempe quod flamma faciliè fiat. Eodem modo, resina, bitumen & pix. Vinum autem, quod faciliè fiat sanguis. Pari modo mel, & caro, & Lac.

At libro 1, cap. 2. de simpl. med. fac. frigidum Lac statuit, his verbis, Nam per deos immortales vndenam dicere possumus an calidum sit facultate album piper, granum cnidium, cnicus, calx, veratrum album? aut vnde quod frigidus sit Samius aster, terra selenusia, cerussa, nix, & Lac? omnia enim ea coloris sunt candidi: viribus vero quammaximè pugnant.

Deleteria frigore an mutationem accipiant à calore nostro. XXVII.

Libro tertio, cap. 4 de Temperamentis scribit Galenus in hæc verba, Quæcunque corpus calefaciunt, ubi mutationis principium in ipso, sicut dictum est prius, inceptum: recalfacere illud sunt apta. Quæ verò refrigerant, veluti papaveris succus, hæc à nostro corpore ne vel minimum quidem immutantur: sed ipsum statim vincunt ac mutant, etiam si calfacta prius dederis. Est enim natura eorum frigida quemadmodum aqua.

Libro verò de simpl. med. fac. tertio, cap. 18, in cōtrarium sentire videtur, his potissimum verbis, Deleteria frigore afficitiam caliditatem requirunt, quæ in minuta secet, extenuetque: quæque velut manu deducat in subtiles partium omnium meatus. Itaque si quando ea absit cunctan-

tur tardantque, in maioribus meatibus hærentia, & venis atque arteriis veluti innatantia: ac temporis spatio interrim per longos errores, ac multas iactationes, ab humoribus nonnihil vicissim perpetiuntur.

*Cibi calidi & frigidi an similiter calorem nostrum
augeant. XXVIIII.*

Vulgatus est locus Galeni libro tertio, cap. 5 de Temperamentis, In summa, inquit, siue frigidus, siue calidus potestate cibus, postquam in sanguinem mutatus est, naturalem calorem similiter augebit. Quandiu verò ad sanguinis formam tendit, necdum planè sanguis est factus, refrigerat calfacitque vt medicamentum. Quæ sententia dubitationem habet non parvam: vt prima specie repugnare videatur vniuersæ doctrinæ de Victus ratione. Siue enim caloris qualitatem spectes, siue substantiam (etenim caloris qualitas in nobis aliquando intenditur: aliquando ipsius substantia augetur, cap. 5 eiusdem libri) certè cibus calidus aliter nostrum calorem constituet, atque frigidus. Nam quòd ad qualitatem attinet, constat Alliorum & calidorum ciborum esu, caliditatem augeri, cap. 2 de causis morborum: Quòd ad substantiam, Galenus paulò ante locum citatum lib. 3 de Temp. dixerat, Lactucam, tam cibum quàm medicamentum frigidum esse: & Erucam, tam cibum quàm medicamentum calidum. Ex quo nobis præripitur dubitationis explicatio quæ supererat: nempe Lactucam quatenus nutrit, sanguinem in nobis eundem efficere, qui à Vino efficitur, sed non tanta copia. Galenus enim non similiter generari, sed & similiter augeri dicit. Multa sunt præterea ex eo libro quæ varietatis speciem quandam exhibent. Quæ ego Lectoris disquisitioni relinquo.

Mulsa an Iecoris inflammationi commoda. XXIX.

Mulsam adhibet Galenus in Iecoris phlegmone: libro 13, cap. 14. meth. med. Eandem prohibet, Com. 3, cap. 11 de rat. vict. in acutis.

Totius substantiæ facultas sitne manifesta, an obscura. XXX.

Libro quinto, cap. 18 de simpl. med. fac. Galenus scribit totius substantiæ facultatem esse manifestam, his verbis, Sed nec obscura est alteratio quæ fit per totius substantiæ facultatem. Siquidem facultates quæ medicamenta Deleteria alterant, naturam habent mediam inter corpora perpetientia & medicaméta ipsa lædientia: vt videlicet eadem sit proportio corporis ad facultatem Alexiteriam, quæ illius ad Deleteriam: & rursus Deleterij ad Alexiteriam, que Alexiterij ad corpus.

Libro verò eiusdem operis nono, cap. de Lapidibus, statim initio, in contrarium sentire videtur his verbis; Siquidem, vt ostendimus, facultates quæ proprietatis totius ratione insunt, à methodo ac ratione alienæ sunt: ac per solam noscuntur experientiam.

Delirium à quo sit humore. XXXI.

Omne mentis delirium cui ira, temeritas atq; immanitas iungitur, est à nigra bile, Gal. in Aph. 2 libri quarti.

Phrenitis (in qua mens primo læditur, sub finem lib. 2 de loc. aff.) fit à flaua bile, lib. 3, cap. 5 eiusdem operis; scilicet à sanguine bilioso, cap. quinto libri de vtilit. Respirationis.

Humidum an frigidum sit præcipua Soporis causa. XXXII.

Libro 3, cap. 5 de lo. af. Soporis causam præcipuam tribuit frigido, his verbis, Quippe quod ad vigilias soporésque per morbos attinet, calida frigidæque intemperies primam sibi facultatem vendicat: altera verò ab hac, ad humiditatem ariditatemq; refertur. Et paulò post, Igitur, inquit, omnia hæc argumento esse possunt, ad animi ignauiam inducendam, humiditatem præter naturam, secundas partes obtinere: frigiditatem verò priores.

Libro verò quarto, cap. 8 de præ sag. ex pulsibus, contrarium videtur asstruere, his verbis, Cerebrum ipsum vbi incurrerit in morbosam intemperiem, symptoma necessario quod intemperiei familiare est, inducit. In caloribus im-

modicis, si quando soli hi per se steterint, Delirium: si coniuncti sint siccitate, vna cum vigiliis: quod scilicet est proprium siccitatis symptoma: vt humiditatis, altus sonus vel Coma. Cum his conferenda sunt quę Galenus scribit in Aph. 3. lib. 2: & item quę Com. 2, cap. 29 in 1 Prorrh. Qui duo loci rursus inter se pugnare videntur. Nam illic Galenus Soporem qui difficilem habuerit expergefactionem, semper malum esse statuit, ex Aphorismi sententia: Hic vero contra, his verbis, Si enim & profundus & excitatu difficilis Carus intelligitur: nullamque genere dissidentem affectionem Carus morbosus habeat: erit sanē aliquando Carus, bona tum causa, tū nota. Haec tamen controuersiam explicat Gal. ipse in eundem Prorrhethici locū. Ad quem remitto studiosos. Hic enim tantum propono.

Imaginatio, Cogitatio & Memoria an vnum sint. XXXIII.

Pars imaginatiua, quęcunque ea sit, etiam recordari dicitur, libro secundo, cap. 6 de motu musculi. Ex quo cōsequitur, vtriusq; esse situm in eadē cerebri parte. Quod aliis locis non approbat Galenus. Imaginationem quippe in antica Cerebri parte: Cogitationem, in media: Memoriam, in postrema statuit, libro de Oculis, post initium. Sed eius libri quum autor non habeatur Galenus, preferam sententias aliquot aliunde ex Galeno sumptas: Quę scilicet lib. de dif. sym. cap. 3, sic scribit, In Caro imaginatrix facultas magis læditur: & lib. 4, cap. 2 de lo. af. In Caro anterior pars cerebri magis laborat: Sed & plerunque supremus ventriculus per consensum afficitur: ac propterea Cogitationis quoque actiones vitari contingit.

Præterea, Imaginationis læsæ, tum Cogitationis, tum Memoriae, diuersa sunt symptomata: sicut exquisitè scribit Galeus cap. 3 de dif. symptomatum. Vna quippe læditur, altera integra manente: vt constat ex vulgata historia de Theophilo medico egrotante: cui reliqua quidem prudentia supererat, disputandi, & præsentis agnoscendi: ceterū tibicines quosdam angulum domus in qua decumbebat, occupasse, assiduęque sonare tum pulsare putabat: vt refert Galenus eodem loco.

Earum autem offensionem diuersitatem longa oratio-

ne enarrat Gal. lib. 4, cap. 2 de locis aff. Vbi de Phreniticorum tribus speciebus. Neque dubium est quin & Memoria integra maneat, perturbata imaginandi parte: quod ex Theophilo ipso apparet: tum ex eo quod Memoria plerunque intercidat, læsa ratione, & e contrario, Gal. lib. tertio cap. 5 de lo. aff. Nam læsa imaginatione, manet rationandi facultas integra: & ediuersò.

Sanguis an in venis generetur. XXXIII.

Libro primo, cap. 16 de vsu partium, sic scribit Galenus, Sanguinis autem generandi, simul & in omnes partes ferendi gratia, venæ factæ sunt. At libro sexto, cap. 8 de Decr. Hip. & Plat. in solo Iecore sanguinem generari ait, non in venarum tunicis: quum Iecoris caro, sanguinis speciem referat: tunice venarum omnino sanguini sint dissimiles. Quo loco nonnihil repugnantia subesse videtur, dum scribit Galenus, id quod mutatur in mutanti similem speciem euadere: & ob id, tunicas venarum non humore rubro, scilicet sanguine, sed albo & viscoso procreari, augeri & nutriri: quum tamen constet candidum illum & viscosum humorem, & sanguine fieri: sicut & ipse Galenus ibidem subiicit, dum ait ex reliquiis ventriculi Hepar nutriri: ex reliquiis Iecoris, cetera membra: Quod & libro secundo de Nat. fac. cap. 3, scribit his verbis, Siquidem os, chartilago, arteria, vena, neruus, adeps, glandule, membranae & medulla, exanguia quidem sunt, ex sanguine tamen facta.

An in Peripneumonia dolor sit lateris. XXXV.

Pleuritis dolorem in latere habet: Peripneumonia non habet, Com. 3, 58 de rat. vict. in acutis.

At Hippocrates ipse contrarium postea docet, In Peripneumoniis, inquit, & Pleuritide ita considerare oportet, si febris acuta fuerit, si dolores lateris vel alterum vel utrunque infestent &c. Est autem cap. 72 Com. 4 eiusdem libri de rat. vict. in acutis.

Conuulsio an in Musculis fiat. XXXVI.

Libro quarto, cap. 3 de dif. pulsum, sic legitur, At Conuulsionem Tremoremq; in folis fieri nervis, equidem cōprobo. Palpitationem verò insidere perspicuè etiam in cute cernas: Clarè autem etiam in carnosis partibus, quę particulæ sunt Musculorum. Quibus verbis colligitur, Conuulsionem non esse Musculorum affectum: Quum tamen alibi passim cōtrā sentire videatur: vt in Aph 1, lib. 5: Quin & in Aph. 3, libri septimi scribit in hæc verba, Qualis passio est Conuulsio Musculis, talis singultus Stomacho. Et lib. 1 de dif. respirandi, cap. 18, Sunt igitur propriæ Musculorum affectiones, Conuulsiones, palpitationes & tremores, quemadmodum aliis locis est demonstratum.

Vterus an vnā habeat tunicam. XXXVII.

Libro tertio, cap. 11 de fac. Nat. scribit Galenus ambas vesicas, Vterum, & venas, vna tunica constare.

Libro verò de dissectione Vuluæ, cap. 6, duas in Vtero constituit tunicas, his verbis, Ipsum verò corpus Vuluæ duæ tunicę explent, exposito modo applicatę: quarum exterior, neruosa: interior, venosa est, Et libro secundo de Symptomatum causis, cap. 3, tunicas vteri, non tunicā contrahi ait in fœtu extrudendo.

Plenitudo ad vires an putredinem efficiat. XXXVIII.

Plenitudo ad vires faciliè in putredinem vertitur: & in partes quasdam irruens, inibi tumorem præter naturam excitat, Cap. 5 de curandi rat. per venæ sectionem. Item & ea plenitudo quæ ad vires dicitur, succos ad putredinem ducit: & fluxum ducit in partes corporis inferiores, Com. 2, cap. 1 de Natura hu. In contrarium,

Plenitudo ad vires sic non obstruit ora venarum, vt refrigerationem prohibeat: nec tunicas earum distendit: nec ruborem, nec tumorem inuehit: multo que minus vel cutis vel carnis transpirationem moratur, libro 9, cap. 5 meth. medendi: Quibus verbis innuit, à plenitudine quæ est ad vires, putredinem non effici. Debent enim quæ putrescunt tum calida & humida esse, tum verò difficilem

transpirationem habere; Gal. lib. 9, cap. 3 meth. medendi.

Astringentia an roborandi vim habeant. XXXIX.

Libro vndecimo, cap. 15 meth. med. Galenus sic scribit, Quæ verò Apocruistica, id est, reprimentia dicuntur, quæ astringendi certè vim obtinent, in principiis idonea sunt, duplici ratione: & quòd robur affectis particulis inserūt, vnde minus promptè effluxum excrementorum in se recipiant: & quòd eorum quæ in iis iam contenta sunt, tenuissimum extrorsum exprimant.

Libro verò de optima Secta, cap. 50, contrà sentire videtur, his verbis, Cæterum quòd inchoantibus phlegmonis vtiliter stringentia admoueantur, nemo non fateatur. Sed ab ipsis causam huius facti quærere dignum est. Nam firmitatem corpori ab Astringentibus comparari, ridiculum, vt modò exposuimus, dictu est. At à nobis discunto, noxiorum percussu, & in alios salubres locos traductio-
ne, Astringentia remedia minuere morbos atque discutere.

*Intermittens pulsus qua ratione Pueris, Iuuenibus,
& Senibus magis minusue sit periculofus. XL.*

Libro secundo, cap. 4 de præfagit. ex pulsibus scribit Galenus, pulsus Intermittentem Senibus minus esse periculofum, quàm Iuuenibus: quòd scilicet senes ob virium imbecillitatem leuissima de causa offendantur, nec magnâ expectent: quemadmodum qui salubri sunt valetudine, & iam longo tempore ægritudinem non sunt experti, ij non sine periculo in morbum incidunt: qui verò iniuriis quibûsque sunt expositi, facilè seruantur: validas enim causas anteuertunt. Deinde subiicit & pueros minus quàm iuuenes pulsu Intermittente periclitari, duobus nominibus: tū quòd facultate quæ pulsibus præest, imbecilliore fiat quàm iuuenes, vt à minoribus causis sicut senes, superentur proclius: tum quòd concoctione firmiore, vt facilè offensæ corrigantur. His additur perspirationis facilitas, non mediocre ad tollendos morbos momentum. Quæ Galeni rationes non carent dubitatione. Nam quum facultas con-

coctrix validior sit pueris quàm iuuenibus, ob calidi innati copiam: quúmque facilè perspirèt illorum corpora, denique quum ad tollendos morbos multa habeant adminicula: ij sanè causas omnes faciliùs præoccupabūt quæ pulsum Intermittentem faciunt: vt qui affectui frigido & facultati valde refrigeratæ sit proprius, libro quarto, cap. 13 de causis pulsum: Idque eodem capite quo de agimus, astringit Galenus: nempe pulsus Intermittentis generandi causam, esse ingentem frigiditatem: Quæ certè non nisi à violenta causa in pueros cadere non potest. Huc accedit quòd Galenus subiicit, pulsus quietè (qualis est in Intermissione) esse idè ad Cor, quod Apoplexia & Carus aut Resolutio quæpiam actionum voluntariarum, est ad Cerebrum. Hi verò affectus omnes, à causis sūt validissimis. Hæc de Pueris.

Quod ad Senes attinet, etiam repugnantia nonnihil subolet quod ad finem Cap. legitur. Etenim quum Rarus pulsus, secundum Intermittentes dixisset Galenus esse periculosissimos, minus tamen senibus & pueris quàm iuuenibus: sic colligit, Hoc symptoma atque hic affectus (de subito interitū ex Raro pulsu dicit) quosdam ægrotantes, quum insperato ac præter omnem rationem febre liberentur, at etiam nonnullos sanos, potissimū in senectute, corripit. Ac raritas quidem pulsum tantam habet perniciè: at Intermittentes multò maiorem. Siquidem generantur hi producta raritate. Quibus verbis innuit, Senes pulsu raritate quæ intermisioni affinis est, potissimum corripì, etiam quum sani sunt: & iisdem periclitari. Quod à superiore illa sententia de Intermittente pulsu, dissentire videtur.

In dierum Decretorum doctrina, an variaverit Galenus. XLI.

Rectè ac verè scripsit Galenus toto ferè Tertio libro de diebus Decret. Mundum hanc inferiorem ab Astris gubernari. Idque apud omnes ferè nationes, omnisque temporum memoria, doctorum ac Philosophorum sententiis confirmatum, & experimentis cōprobatum est. Aër quippe ab Astris euidentissimè immutatur: corpora verò no-

stra ab aëre potenter afficiuntur. Et corporibus celestibus quæ tanta pulchritudine prædita sunt, quæque statuto ordine & motu immutabili constant, vim summam inesse non est dubium. Sed dierum Decretoriorum ordinem, qualem ubique nobis exhibet Galenus, ab Astris, præcipuè vero, ut ipse sentit, à Sole & Luna pendere, non videtur rationi admodum consentaneum. Nam si Sol & Luna præcipuà darent causam diebus Decretoriis, certè horum potestas in quadratis & oppositis aspectibus maximè appareret. Quod minimè verum est. Neque enim quadrata eorū radiatio in septimum diem: neque opposita, in decimū quartum ex præscripto cadit. Et si maximè caderet: utique septimus & decimus quartus plerunque malè decernerent. Inimicus enim est uterque aspectus. Quumque Luna singulis mensibus per corpus ac per aspectum singulos Planetas attingat, atque ab iis vim suam magna ex parte concipiat: certè si ad Planetam vitæ inimicum alio die quàm Decretorio accedat: aut si idem ipse Planeta ab alio qui egro sit infectus, maleuolis radiis pulsatur: ne Galenus quidè negauerit, diem illum potentissimum futurum. Qui tamen neque fortasse Decretorius erit, sed ne ex coincidentibus quidem vnus. Igitur non tantum Solis & Lunæ, sed & aliorum Syderum constitutionem spectare oportet. Quo fit, ut dierum Decretoriorum ordo minimè stare possit: sed paritatem & imparitatem, Astrorum cōstitutione variari sit necesse. Quod non omnino nesciens Galenus, admodum diffidenter de diebus Decretoriis scribit. Quod facile perspicient qui attentius ea quæ de ipsis prodidit considerare volent: quum scilicet Decretoriorum peruerfionem modò tribuit morbi conditioni, modò Medici errori, modò ægroti aut ministrorum: Modò verò ait, Crisfin ad septimum, vndecimum, & decimum quartum pertinere, quocunque modo attingat illorum aliquem: lib. 1, cap. 8 de dieb. Decret. adeò metuit ne lex præstituta colabatur. Ac si quando Hippocratem deferere cogitur, excusat quòd libros Epidemiôn scripserit, quum Criticorū scientiam non satis exploratā haberet, lib. 1, cap. 3 de dieb. Decret. Modò ait naturam non conuenienti semper tempore de morbis decernere, lib. 2, cap. 8 eiusdem. Denique tot impedimenta, quæ ordinem interturbant, Criticorum

artem vel nullam, vel exiguam existere arguunt. Rursus ut ex tot ambiguitatibus sese explicet Galenus, aliam nobis obscuritatem inuehit, dum hebdomadem septem diebus integris non constare asserit, sed sextam ferè deesse partē, Capite 9 eiusdem libri: & eodem loco, mensem illum 26. diebus cum semisse, atque insuper tertia, & item duodecima dimidij parte conflatum nobis fingit, certè à Mathematicorum doctrina planè alienum. Et sanè in Aph. 36 libri 4, parum certam horum dierum rationem tacitè cōfiteretur: dum se non Decretiorum dierum causas reperisse ait, sed reperire tentasse. Denique si ad Astra sit referenda Decretiorum potestas, frustrà tam exquisitè disputat Galenus de die vigesimo & vigesimoprimo, vter sit Decretorius. Quippe potius statuere debuit, eum ex duobus Decretorium futurum, in quem Solis & Lunæ tetragonus, vel alius aspectus efficax ceciderit. In vtrunque enim perinde cadunt eæ radiationum diuisiones. Sed de his iam nimis fortasse multa. Peculiarem enim tractationem de Astrologiæ & Medicinæ consensione aliquando, Deo iuuante, instituemus.

F I N I S.

Μελέτη τὸ πᾶν.